LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տ.	10տ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
1
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1927
1 NOVEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 481 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՑԷՔ, — ԱՅՈ ԿԱՄ ՈՉ

«Դրօշակ»ի Նոյեմբերի թիւը լեցուն է զարհուրելի մանրամասնութիւններով, վերջին ձերբակալութեանց առթիւ:

Բոլոր թղթակցութիւններն ու լուրերը կը հանեն պաշտօնական Հայաստանէն, տալով հարազատ պատկերը կացութեան մը, որ իր նմանը չունի մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ:

Մեր հակառակորդները շարունակելով իրենց վարկաբեկիչ ալ անճարակ խաչակրութիւնը, կը ճգնին հասկցնել թէ Դաշնակցութիւնը դիտմամբ «դժոխք»ի կը նմանցնէ ներկայ Հայաստանը, կուսակցական հաշիւներով:

Թող կարդան եւ դատեն: Թող թղթատեն «Դրօշակ»ը, այնտեղ հրատարակուած թղթակցութիւնները եւ ականատեսի պատմութիւնները, իրողութիւններն ու թուանշանները, եւ ապացուցանեն թէ սուտ են այդ բոլորը, կամ առնուազն չափազանցուած:

Մենք հրապարակաւ ասպարէզ կը կարդանք բոլորին, եւ մանաւանդ անոնց որ կը խօսին քաղաքական կուսակցութեանց անունով, եւ մենաշնորհի վերածեր են հայրենասիրութիւնը:

Մենք ալ, մեր կարգին, կը թղթատենք Հ. Յ. Դաշնակցութեան պաշտօնաթերթը, եւ, յիշողութիւնները թարմացնելու համար, կը քաղենք շարք մը տեղեկութիւններ, իսկական ականատեսի մը յուշերը.—

1925ի գարնան, կը ձերբակալուին եւ կ'աքսորուին 15—20 հոգի (անունները ալ նշանակուած են):

1925ի աշնան՝ սրիկայ Խուշոյեանի մը սպանութեան առթիւ, կը ձերբակալուին 14 Սասունցիներ, որոնց դատը կը տեւէ մէկ տարի յետոյ:

Նոյն տարուան Դեկտեմբերին, միայն Երեւանի մէջ կը ձերբակալուին 110 հոգի: (Այս այն թիւն է զոր «Խորհրդային Հայաստան» խոստովանեցաւ չորս ամիս յետոյ, 1926 Ապրիլին):

1926 Յունուարին, տեղի կ'ունենան ընդհանուր ձերբակալութիւններ Հայաստանի մէջ: Բանտ կը նետուին 5 - 600 հոգի: Նատերը տակաւին բանտն են, կամ աքսորուած Ռուսաստանի խորերը:

1926 Դեկտեմբերին կը ձերբակալուին 50ի չափ Դաշնակցականներ, ընդդիմադիր պոլշեւիկներ և մենշեւիկ երիտասարդներ:

1927 Մարտ 3ին 40 հոգի կ'աքսորուին, ժողովրդային ցոյցերու մէջ:

Նոյն տարուան Մարտի վերջերը կը ձերբակալուին տասնեակներով գինուորականներ:

1927 Ապրիլ 27ին հարիւրի չափ ձերբակալութիւններ կը կատարուին Հայաստանի զանազան մասերուն եւ Երեւանի մէջ:

Նոյն շրջանին կը ձերբակալուին քանի մը տասնեակ Հայեր ալ Վրաստանի եւ Ռուսաստանի մէջ:

1927 Մայիս 27ին կ'աքսորուին 30 հոգիէ աւելի:

Յունիս 7ին գաղտագողի կ'աքսորեն 7 հոգի:

Իսկ Յուլիսէն սկսեալ, Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր ամիսներու ընթացքին, ծայր կուտայ աննախընթաց հալածանք մը, որուն հետեւանքով բանտ կը նետուին հազարի չափ դժբախտներ, ամէն դասակարգէ, եւ լեռները կը բարձրանան քանի մը հարիւր հոգի:

Այս վերջին բարբարոսութեան մանրամասնութիւնները հրատարակած ենք օրը օրին, և դեռ պատկերը ամբողջական չէ: Մեր անարժան հակառակորդները կը ծամծմեն, գռեհկօրէն կը հայհոյեն, բայց չեն համարձակիր ժխտել իրականութիւնը:

Անոնք իրենց գլուխը պատին կը զարնեն, պատճառը հասկնալու համար:

Եւ, իշխանութիւնը արդարացնելու ստրկամտութեամբ, մեղքը նորէն կը բեռցնեն Դաշնակցութեան շալակը: Կ'ուզեն կատարուած բարբարոսութիւնները հետեւանք համարել Դաշնակցութեան եւ անոր մամուլին «ռէքլամային գործունէութեան» կամ տիրող կասկածամտութեան:

Ապահովաբար Երեւանի վարիչներն ալ գոհ չպիտի մնան այս արջու ծառայութենէն, եւ պիտի գոչեն,— «Տէ՛ր, փրկէ զիս բարեկամներէս, թշնամիներուս հետ գլուխ կ'ելլեմ»:

Զէ՞ որ Երեւան շատոնց «թաղած» է Դաշնակցութիւնը. հետեւաբար վախ չունի անոր «ռէքլամային գործունէութենէն»:

Եւ յետոյ, եթէ քանի մը տասնեակ Դաշնակցականներ կան հազար կալանաւորներու մէջ, հապա ի՞նչ են միւսները,— գիւղացի, բանուոր, անկուսակցական, հակադաշնակցական, ուղեկից, ընդդիմադիր, զինուոր: Ի՞նչ է անոնց մեղքը: Եթէ Հայաստանի Դաշնակցականները կապ ունին արտասահմանի հետ, միւսները ո՛չ Դաշնակցականի երես կը տեսնեն, ոչ ալ յեղափոխական ունին գաղութներու մէջ: Ի՞նչ է մեղքը Զանգեզուրի գիւղացիներուն:

— Կառավարութիւնը հրամայած է զէնքերը յանձնել եւ անոնք չեն հպատակիր,— կը պատասխանեն:

Այսպէս ալ կը գրեն ու կ'ապացուցանե՛ն:

Եւ հա՛րկ է նորէն բացատրել այս երիցս երանեալ թշուառականներուն, թէ «հայկական» կառավարութիւնը տխմարաբար ինքնասպանութեան կը մղէ հայ ժողովուրդը, եւ իբր այդ՝ անարժան է ո՛ր եւ է վստահութեան կամ համակրանքի:

Իշխանութիւն մը որ իր չորնալիք ձեռքերով մսացու ոչխարներու հօտի մը կը վերածէ հարազատ ժողովուրդը, որ մէկ օրուան մէջ երկու հազար հրացան կը գրաւէ ու կը փճացնէ միայն Գորիսի մէջ (Զանգեզուր), կրնայ ամէն բան կոչուիլ, բայց երբեք՝ հայկական կառավարութիւն:

Պատէ պատ իյնալու պէտք չկայ: Հայ ժողովուրդի շահերուն համար օգտակա՞ր են այս արարքները,—Ընդհանուր ձերբակալութիւն, աքսոր, գինաթափում:

Պատասխանեցէք.— Այո՛ կամ ոչ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԱՆԵՆՔ»

Այս խորագրով յօդուածաշարքի մը մէջ, ինչպէս Նոր Երկիր շաբաթաթերթը դիտել կուտայ (30 Հոկտ.).

— «Մենք տեսանք, որ հայ քաղաքական կուսակցութիւնները, հետեւաբար եւ հայ ժողովրդի մեծամասնութիւնը ձգտում է ունենալ իր անկախ հայրենիքը. տեսանք նաեւ, որ նրանք վճռական բոլէին տատանւում են: Մի բոլէ թողնենք մեր անկախ լինելու ցանկութիւնը, նրան կապւած համարելով սոսկալի վտանգների հետ եւ համաձայնւենք մեր հարցի երկրորդ տեսակի մի լուծման հետ, այն է ինքնավար Հայաստան ունենալով Ռուսաստանի սահմաններում, ենթադրելով կամ հաւատալով, որ դրանով հայ ժողովուրդը պիտի ազատի այն բոլոր սարսափներից, որոնց կարող է ենթարկւել, եթէ Անկախ Հայաստանի հարց ծնի: Բայց հարց է, թէ մեր այդ ենթադրութիւնը կամ հաւատքը ապարդիւն չի՞ լինիր:

«Այսօր, Սովէտական Ռուսաստանում Հայաստանը ունի կուլտուրական լայն ինքնավարութիւն եւ վայելում է նոյն Ռուսաստանի տնտեսական աջակցութիւնը, իր վերաշինութեան գործը աւելի լաւ հիմքերի վրայ դնելու: Եթէ այդ երկու պայմանների վրայ աւելացւեն երկու պայմաններ էլ, 1— Դեմոկրատական կարգեր, 2—Սահմանների այնքան ընդլայնում, որ կարողանար Հայաստանը բոլոր Հայերին տեղաւորել իր սահմաններում, գուցէ հայ քաղաքական գործիչը այնքան էլ չի տատանւէր եւ համաձայնւէր, որ Հայաստանը մնար ինքնավար մի երկիր Ռուսաստանի սահմաններում եւ վերջնականապէս հայ ժողովուրդը կապէր իր ճակատագիրը ռուս ժողովրդի ճակատագրի հետ: Բայց դժբաղդաբար սովէտական կարգերը ճարճատում են նախ, ապա նոյն կարգերի ղեկավարները չեն կարող իրենց իշխանութեան տակ գտնւող ժողովուրդներին դեմոկրատական ազատ կարգեր տալ, ո՛չ էլ Մուսթաֆա Քէմալի խաթրը կոտրել, Հայերին տեղաւորելու համար բաւական տեղ տալով Հայաստանի Ինքնավարութեան: Սովետական Ռուսաստանի տապալումով տակնուվրայ պիտի լինին ե՛ւ սովետական կարգերը եւ հարց է, թէ պիտի գտնուի՞ մի նոր իշխանութիւն, որ անմիջապէս բռնի սովետական իշխանաւորների տեղը եւ երկիրը իր ընդարձակ ամբողջ տարածութեամբ ազատ պահի սպառնացող անիշխանութիւնից եւ կոտորածներից եւ որ ճանաչի Ռուսաստանում ապրող բազմաթիւ ժողովուրդների ինքնավար ապրելու իրաւունքը:»

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Մոսկուայէն Հոկտ. 30 թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ նոյն օրը երկրաշարժի ցնցումներ տեղի ունեցած են Կովկասեան լեռներու հարաւային մասին մէջ եւ Կասպից ծովուն եզերքը:

ԱՐՏԱԳԱՂԹ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ

Ըստ պաշտօնական վիճակագրութեանց, անցեալ սեպտ. ամսուն մէջ Պէյրութէն մեկնող ճամբորդներուն թիւը կը հասնի 3473 հոգիի:

Այս թիւէն 752 հոգի դուրս Լիբանանցի գաղթականներ են, որ զանազան վայրեր մեկնած են:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ԾՈՎ. ՔՈՆՏՈՒՐԻՈԹԻՍԻ ԴԷՄ

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ կիրակի առաւօտ ժամը 11.30ին, երբ Յունաստանի Հանրապետութեան Նախագահ ծովակալ Քոնտուրիոթիս ինքնաշարժէն դուրս կ'ելլէր Աթէնքի Քաղաքապետարանին առջեւ,—ուրպիտի նախագահէր Յոյն Քաղաքապետներու Համագումարին, Զաֆիրի կուսիս անուն երիտասարդ մը զէնք պարպեց անոր վրայ: Գնդակը ինքնաշարժի մէկ պատուհանը ծակեց ու մտաւ Նախագահին քունքին մէջ, առանց հանդիպելու ոսկորին:

Հոն գտնուող բազմութիւնը անմիջապէս յարձակեցաւ ահաբեկիչին վրայ եւ քիչ մնաց բզիկ բզիկ ընէր զայն, երբ ոստիկանները համնելով ազատեցին: Նախագահը փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, ուր գնդակը հանեցին քունքէն, առանց վտանգի:

Զաֆիրի Հոկտեմբեր 18ին Աթէնք հասած էր Լարիսայէն եւ առանձնացած կ'ապրէր պզտիկ պանդոկի մը մէջ: Քանի մը օր առաջ քիթի գործողութեան ենթարկուած էր: Մերժեց ո և է յայտարարութիւն ընել ոստիկանութեան՝ առանց փաստաբանի ներկայութեան:

Իր սենեակին մէջ խուզարկութիւններ կատարուելով երեւան հանուեցան համայնավարական գիրքեր ու թուղթեր: Կ'ըսուի թէ արքայական թուղթեր ալ կային: Դեռ կարելի չէ եղած հաստատել թէ այս մահափորձը ո՛ր կուսակցութեան գործն է: Համայնավարները կը յայտնեն թէ Զաֆիրի երբեք իրենց կուսակցութեան չէ պատկանած:

Իշխանութիւնները նախզգուշական ամէն միջոց ձեռք առած ըլլալով, կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ Աթէնքի եւ ամբողջ Յունաստանի մէջ: Արտաքին Նախարար Միխալաքոփուլոս մամուլին ուղղուած յայտարարութիւնով մը դահլիճին նողկանքը կը յայտնէ այս յարձակման համար եւ կ'ըսէ թէ կառավարութիւնը ամենախիստ պատիժի պիտի ենթարկէ բոլոր անոնք, որոնք հանրային կարգը խանգարելու ձեռնարկներ կ'ընեն:

ԽՄԲ.— Ասիկա երկրորդ մահափորձն է Հանրապետութեան նախագահին դէմ: Առաջինը տեղի ունեցաւ 1921ին Աթէնքի մէջ, երբ ծովակալ Քոնտուրիոթիս Ամերիկայի Յոյներուն կողմէ ղրկուած դրամական նուէրները կը բաշխէր Անատոլուի մէջ կռուող զինուորներու ընտանիքներուն:

Պոլսոյ մարդահամարը

Պոլսոյ մարդահամարը, որ սկսած էր Ուրբաթ առաւօտ, վերջացաւ իրիկուան ժամը 22.30ին: Մարդահամարը, որուն սկսուիլը ծանուցուած էր թմբուկներով, վերջացաւ թնդանօթաձգութեամբ,

Ժողովուրդը, որ գրեթէ 24 ժամէ ի վեր փակուած կը մնար, դուրս խուժեց եւ ուղղակի դիմեց խանութները ուտելիք գնելու համար: Նախընթաց օր կարգ մը թաղերու մէջ բաւարար չափով հաց գտնել կարելի չըլլալով, կարգ մը միջադէպեր պատահեցան:

Հեռագրի մը համաձայն նոյն օրը տեղատարափ անձրեւ տեղացած եւ մեծ վնասներ պատճառած է: Քանի մը հոգի խեղդուած են:

*** «Թայմզ»ի թղթակիցը մասնաւոր, որ արտօնութեամբ յաջողած է ամբողջ օրը փողոցները պտտիլ, կը նկարագրէ թէ ինչպէս մեռելութիւն կը տիրէր ամէն կողմ, նոյնիսկ Վոսփորի եւ Ոսկեղջիւրի մէջ, ուր ոչ մէկ շոգենաւ կամ նաւակ կը շարժէր տեղէն, բոլորը խարսխած էին անձայն:

Կ'ըսէ թէ շատ մը Պոլսեցիներ, մասնաւորաբար Հայերը կը կարծէին թէ Թուրք իշխանութիւնները յետին նպատակ մը ունին իրենց մտքին մէջ եւ թէ մարդահամարէն չարիք մը պիտի ծնի իրենց համար:«Հայ մը կը կարծէ նոյնիսկ թէ ջարդ մը ծրագրուած է, այդ է պատճառը, որ ժողովուրդը տուները փակուած է»:

Մարդահամարը ղեկավարող պելճիքացի ժաքար էնկիւրի կը մնայ եւ Թուրքիոյ բոլոր կողմերէն մարդահամարի արդիւնքները կը կեդրոնացուին իր մօտ:

Ֆաշիստի նշանակը

Կիրակի առաւօտ Հռոմ արթնցաւ ֆաշիստ լէգէոնականներու նուագախումբի աղմուկէն: Ժամը 10ին բոլոր սեւ շապիկաւորները, թիւով 23,000 հոգի, շարուած էին Փայիոլի պողոտային երկայնքը: Մուսոլինի ֆաշիստ քաղաքապետներու համագգեստով, ձիաստած եւ շրջապատուած փայլուն սպայակոյտով մը, աչքէ անցուց զանոնք: Զօրանցքէն յետոյ լէգէոնականները գացին Վիլլա - Կլորիի ձիարձակարանը, ուր դարձեալ զինուորական պատիւներ եղան Մուսոլինիի, մինչ օդանաւերու եւ ղեկաւոր օդապարիկներու տորմիղները երկար թռիչքներ կատարեցին: Հոն ամպիոնի մը բարձրունքէն դիկտատորը խօսեցաւ խանդավառ ճառ մը.

«Ֆաշիստ յեղափոխութեան հնգամեակը կարելի չէր տօնել աւելի արժանաւոր եւ հանդիսաւոր կերպով, քան այսպիսի հաւաքոյթով մը, ուր անգամ մը եւս կը՛ հաստատուին պետութեան եւ ժողովուրդին զինեալ ուժերը՝ խանդավառ հայրենասիրութեան եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ
ԱՊՕՐԻՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ Է

Երեւանի Ազատ Յեկեղեցիի 8-9րդ թիւէն.— Հայաստանի Կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէի նախագահը (Ա. Կարինեան) իր զեկուցման մէջ ապօրինի կազմակերպութիւն անուանած է Էջմիածնի Գերագոյն կոչուած խորհուրդը: Ժողովը իր միաձայն քուէարկելով կատարեալ հաւանութիւն տուած է նախագահի զեկուցումին:

«Ուրեմն Հայոց եկեղեցին Հայաստանի մէջ չունի օրինաւոր իշխանութիւն (ընդգծումը «Ազատ Յեկեղեցի»ինն է): Կաթողիկոսը զառամեալ-հիւանդ է, եւ կամայ-ակամայ գերի ինկած Գեր. Խորհուրդին ձեռքը: Իսկ Գեր. Խորհուրդը՝ ապօրինի կազմակերպութիւն ինքնին, եւ այդպէս ճանչցուած՝ երկրի ամենաբարձր մարմնի կողմէն»:

ՄԱՀ ՄԱՔՍԻՄԻԼԻԷՆ ՀԱՐՏԸՆԻ

Գերման յայտնի հրապարակագիրը մեռաւ Մոնթանա-Վէրմալայի մէջ (Զուիցերիա): Նշանաւոր էր իր թերթը «Տի Ցուքունֆթ» (Ապագայ), որուն մէջ նոյն իսկ չէր քաշուեր յարձակիլ Վիլհելմ կայսեր եւ ընտանիքին վրայ: 1921ին իր մէկ թիւը նուիրած էր Թալէաթի սպանիչ Սողոմոն Թէհլիրեանի դատավարութեան եւ ջերմ համակիր էր հայկական դատին:

1922 Յուլիսին երկու ազգայնամոլ Գերմաններ մահափորձ կատարեցին իր վրայ: Այդ թուականէն ի վեր դադրեցուցած էր իր թերթը: Մաքսիմիլիէն Հարտընի մահով կ'անհետանայ Գերմանիոյ ամէնէն տաղանդաւոր եւ ամէնէն յանդուգն մէկ հրապարակագիրը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԻՆԻ

Երեւան հասած է Բաքուի գինիի մասնագէտը, Դուբէնին, որ Արտաշատի մէջ պիտի պատրաստէ Սէն-Ռաֆայէլեան գինի: Մինչեւ հիմա այս գինին կը պատրաստուէր միայն Բիւրղամիրի (Ազրբէջան) մէջ: Այս գինին նշանաւոր է իր բնալուծական, բժշկական արժէքով:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱԶՄԱԼՈՒԾՈՒԱԾ

Կ'իմանանք թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արեւմտեան Եւրոպայի վերջին Պատգ. ժողովին կողմէ ընտրուած Վարչութեան չէզոք անդամները հրաժարած են Ուրբաթ օր, մէջտեղ ձգելով միայն Հօկի ներկայացուցիչը եւ ուրիշ մը:

Այս հրաժարման պատճառն է այն հռչակաւոր բանաձեւը, որ քաղաքականութենէ հեռու մնալու պատրուակին տակ, կը ձգտի նոր քաղաքականութիւն մը պարտադրել Հ. Մ. Ը. Մ.ին, «անվերապահ համակրանք»ով եւ յարակից կարկտաններով: Չէզոք անդամները բացատրութիւն պահանջած են այս բանաձեւերու մասին, եւ Հօկի ներկայացուցիչը կակկղուելով, տեղի տուած է ընդհանուր դժգոհութեան եւ կազմալուծման:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄԸ

Այսօր, Երեքշաբթի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի պահեստի խումբը կարեւոր մրցում մը պիտի ունենայ Raincyի պահեստի խումբին դէմ: Ժամադրավայր Métro Louis-Blanc ժամը 11.30ին: Կը հրաւիրուին բոլոր անդամները:

Կիրակիի մրցումին մէջ Ա. եւ պահեստի խումբերը յաղթական ելան: Մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

"ՀԱՅԵՐԸ ԲԱՐԵԿԻՐԹ ՉԵՆ,,

Մեր սա գիրուցան վիճակին մէջ, ուր կարօտ ենք օտար ժողովուրդներու բարեացակամ հիւրընկալութեան, յաճախ հետաքրքրուած ենք թէ ինչ կը մտածեն Եւրոպացիները հայ ժողովուրդի մասին եւ ինչ տպաւորութիւն թողած ենք իրենց վրայ։

Բացայայտ է որ արեւմտեան ազգերը՝ բոլորովին անծանօթ են մեր պատմութեան, մեր քաղաքակրթական մակարդակին կամ գոնէ, աւելի անծանօթ քան կ'ենթադրէինք։

Շատ շատերը հազիւ պատահմամբ լսած են մեր անունը, այն ալ շաղկապուած ջարդի եւ հալածանքի պատմութիւններու եւ մեծ է թիւը անոնց որոնք կը շփոթեն մեզ Թուրքերուն հետ։ Քիչ շատ ծանօթ ենք միայն այն տարրերուն որոնք հետաքրքրուած են մեր քաղաքական կեանքով — եւ այսպիսիները «Հայասէր» տիտղոսով պատուած ենք, միամտութի՛ւն — եւ անոնց որոնց հետ յարաբերութեան մէջ ենք առեւտրական կամ անձնական այլ կապերով։ Առանց վարանումի պէտք է խոստովանինք որ ընդհանրապէս մեր ներշնչած տպաւորութիւնը հեռու է մխիթարական ըլլալէ։ Պատճառը՝ քաղաքակրթութեան, ընկերային միջավայրի եւ խառնուածքի տարբերութիւնն է որ կայ մեր հարեւաններուն եւ մեր միջեւ. ասոր վրայ աւելցուցէք, եթէ կ'ուզէք, այն անհերքելի փաստը որ ամէն տեղ եւ ամէն ատեն, պարտուած ժողովուրդը ինչպէս պարտուած անհատը, ենթակայ է անողոք քննադատութեան եւ իր սխալները աչքի կը զարնեն անմիջապէս։

Մասնաւորելով խօսքս Անգլիացիներու մեր մասին ունեցած կարծիքին, աւելորդ չպիտի ըլլար գրի առնել յայտնութիւններ զորս լսած եմ իրենցմէ՝ մեր ազգային բարքերու եւ մեր դաստիարակութեան պակասին մասին։

Այս փորձը ընելու առիթ կը ստեղծէ մտերիմ խօսակցութիւն մը անգլիացի բարեկամի մը հետ որուն անունը չեմ ուզեր հրապարակել։

Խնդրեցի բարեկամէս որ մօտէն ծանօթ է մեզի եւ շատ անգամներ մտած է հայկական շրջանակներէ ներս եւ մանաւանդ հետաքրքրուած մեր վերջին տարիներու պատմութիւնով, յայտնել իր տպաւորութիւնները։ Մեր մտերմութիւնը քաջութիւն տուաւ իրեն ծանրանալու միայն մեր վատ կողմերուն վրայ, լուռ անցնելով մեր բարեմասնութեանց վրայէն որոնց ջերմ հաւատացող մըն է։

— Կ'ըղձանիմ անշուշտ, ըսաւ բարեկամս, որ դուք աշխարհի ամէնէն տանջուած ժողովուրդն էք եւ գոհունակութեամբ կրնամ շեշտել թէ տառապանքը երբեք չէ կրցած մաշել այն էական առաքինութիւններուն որոնցմով կրնաք պարծենալ։ Սակայն, անվթար պահելով հանդերձ ձեր ազնիւ կողմերը, յուսահատօրէն թերացած էք մարսելու հանրային դաստիարակութեան եւ առօրեայ կեանքի հետ կապ ունեցող շարք մը երեւոյթներ, որոնք եւրոպական են բառին բուն առումով։ Ձեզ կրնար մեղադրել որ ձեր քաղաքական հմտութիւնը անհշտ է եւ ձեր ազգային կենսական շահերու պահպանումը յաճախ վտանգած էք ներքին վէճերով։ Ձեզ պիտի սխալի՞մ եթէ ըսեմ որ դուք անընդունակ էք համազգային մէկ նպատակի շուրջ հաւաքուիլ ամբողջութեամբ, մոռնալով հատուածական բանավէճերը։ Գիտեմ որ ունիք չորս-հինգ քաղաքական կուսակցութիւններ, որոնց իւրաքանչիւրը կը գործէ համաձայն իր հայեցողութեան։ Օրինակ.ն հայրենիք մը չունեցող ժողովուրդի մը համար օգտակար չի կրնար ըլլալ այդ պառակտումը։ Լսած եմ որ հայ ժողովուրդի միակ խէժն է իր հայրենիքին բացարձակ անկախութիւնը։ Աքանչելի՛, բայց ինչու չէք կրնար այդ կէտին մէջ բոլորդ միասին մտածել.— որովհետեւ չափազանց անհատապաշտ էք, գիւրագրգիռ, անհամբերաշխ եւ կը սիրէք վէճը։

Կը բացատրեմ բարեկամիս որ ճիշտ չէ մեր ներկայ քաղաքական վիճակը վերագրել միայն մեր քաղաքական տհասութեան կամ ներքին անհամաձայնութիւններու եւ թէ մեր ամէնէն մեծ թշնամիները եղած են բարեկամ կարծուած պետութիւնները։

— Միամիտ էք, որ կը սպասէիք թէ Եւրոպան ամէն ինչ ընելու տրամադիր էր ձեր փրկութեան համար։

— Հապա մեր զոհաբերութիւննե՞րը Դաշնակիցներու դատին...

— Չէ՞ որ շնորհակալութեան արժանացաք այդ բոլորին համար, կ'ըսէ խօսակիցս ժպտելով...

Եւ կը զգամ որ հարցումս կը տանջէ զինքը։ Կը փոխենք նիւթը եւ կը հարցնեմ իր կարծիքը Հայերու մասին, իբրեւ անհատ։

— Եթէ չէք վշտանար, պէտք է անկեղծօրէն յայտնեմ որ հայերդ խորթ էք բարեկրթութեան օրէնքներուն եւ անհոգ՝ այդ մասին։ Եւրոպա կուգաք, գիտութիւն կը մթերէք, կը դառնաք, մտաւորականներ, արուեստագէտներ, մեծահարուստ առեւտրականներ ունիք, որոնք կրնան մրցիլ երբեմն տեղացիներուն հետ, ուսանողութիւն ունիք համալսարաններուն մէջ եւ հակառակ այս բոլոր առաւելութիւններուն, արեւելեան անտարբերութիւն մը թոյլ չիտար ձեզի սորվիլ կարգ մը նրբութիւններ որոնք անհրաժեշտ են ընկերութեան մէջ ապրող անհատին համար։ Կենցաղավարական պայմաններու անուշադիր մէկը կրնայ սնդիտակցօրէն մեռցնել այն համակրութիւնը որ ստեղծած էր իր շրջանակին մէջ, շնորհիւ իր ուրիշ յատկութիւններուն։ Հանրային վայրերու մէջ ես կրնամ դիւրութեամբ զանազանել Անգլիացի մը Հայէն։

«Հաւատացէք որ կը սիրեմ ձեր ժողովուրդը եւ այդ պատճառաւ կ'ուզեմ որ սրբագրուին այս թերութիւնները, որոնք աններդաշնակ են ձեր բարոյական իրական արժէքներուն հետ։»

* * *

Բաժնուեցայ բարեկամէս եւ ճամբան անդրադարձայ իր դիտողութիւններուն վրայ։ Որքան իրաւացի էին իր կարգ մը խօսքերը։ Չեմ խօսիր հանրային կեանքի եւ քաղաքական գործունէութեան ընթացքին երեւան եկած թերութիւններուն մասին, որոնք երբեք չեն արդարացներ մեր «բարեկամները»։ Անոնք մեր ակամայ սխալները անբարոյական վճիռներով վարձատրեցին։ Լաւնք։

Ինչ կը վերաբերի մեր բարեկրթութեան թերիներուն, բոլորովին համաձայն եմ բարեկամիս ակնարկներուն, թէեւ լռեցի երբ իր մօտն էի։

Հիմա կը յիշեմ ուրիշ կարծիքներ նոյն իմաստով, նոյն ոգիով։ Անգլիերէն երգիծաթերթի մը աշխատակիցը որ կը թուի թէ ծանօթ է կարգ մը Հայերու, ամիսներ առաջ այցելած էր Լոնտոնի զրգավաճառներու շուկան եւ իր տպաւորութիւնները կը գրէր իր թերթին։ Հայերը շատ կը խօսին, կ'ըսէր ան, շուտ կը խօսին, կը ստեն, կը կռուին, կ'աղմկեն եւ տասը տեսակ նիւթ կը շաղկապեն իրարու, հինգ վայրկեանի խօսակցութեան ընթացքին։

Անգլուհի մը, որ տարիներ առաջ աշխատած է հայ վաճառատան մը մէջ, կը պատմէր թէ իր նախկին տիրոջ ինչ կոշտութեամբ կը վարուէր իր պաշտօնէութեան հետ։ Ուրիշ մը կը հարցնէր թէ ինչու համար հայ փամթրմը չի յարգեր իր հայ պաշտօնեան, իսկ հազար կեղծաւորութիւն կը շռայլէ անգլիացի բանուորին։ Երրորդ մը կը պնդէր թէ Հայերը կրնան օրական 24 ժամ երգում ընել ապրանք «քշելու» համար, ինչպէս իր հայ փամթրմը։ Չորրորդ մը կը բացատրէր իր յուսախաբութիւնը հայ օրիորդէ մը որ կրցեր էր ընկերութեան մէջ անկրթութեամբ պատասխանել իր հարցումներուն։

Կրնայի տակաւին յիշել բազմաթիւ ուրիշ նմոյշներ մեր կենցաղավարական սխալներու եւ դաստիարակութեան պակասին համար։ Փոխանակ կապկօրէն ընդօրինակելու եւրոպական կարգ մը թեթեւսոլիկութիւններ, աւելի լաւ կ'ըլլայ եթէ մեր նոր սերունդը, ճէզ պէնտի սերունդը, ինչպէս կ'որակեն Անգլիացիները իրենցը, աւելի ուշադիր ըլլայ սորվելու կենցաղագիտական անհրաժեշտութիւններ, չարլսթընէն եւ պլէք պաթըմէն առաջ։ Մեր անկեղծութեան չափանիշը անբարեկրթութիւնը եւ կոպտութիւնը չէ երբեք։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԽՄԲ.— Հետաքրքիր էր իմանալ թէ՝ նոյն պայմաններուն մէջ գտնուող կամ քիչ մը դառնացած անգլիացի կամ ֆրանսացի անձնաւոր ի՛նչքան կը յարգեն բարեկրթութեան պայմանները...։ Ջօջերու եւ ունեւորներու մասին խօսք չունինք։

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

ՈՐՈՒՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ 3500 ՀՈԳԻ ԵՒ ԲՈԼՈՐ ՀՈՍԱՆՔՆԵՐԸ, ԲԱՑԻ ՀՕԿԷՆ ԵՒ ՀԱՅ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԷՆ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

Նիւ Եորք, 16 Հոկտ. 1927

Երեք շաբաթէ ի վեր Միացեալ Նահանգներու հայաբնակ կեդրոններու մէջ կը սարքուին սգահանդէսներ, Անդրանիկի յիշատակին։

Նիւ Եորքի հայութիւնը, բացի Հօկի, Պետական Կարմիր Խաչի եւ Հայ պոլշեւիկ կոչուած հատուածներէն, չէր կրնար անտարբեր մնալ։ Շապին Գարահիսարի եւ Շրջանի «Ռազմիկ» Հայր. միութիւնը նախաձեռնարկ եղաւ կազմակերպելու համազգային մեծ սգահանդէսի մը յանձնախումբը, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան, Ռամ. Ազատ, կուսակցութեանց, Հայ Առաք. եւ Բողոքական եկեղեցիներու, Հայ Կարմիր Խաչի, Բարեգործականի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի։

Հոկտեմբեր 9ի Կիրակին Նիւ Եորքի հայութեան համար ալ սուգի ու յարգանքի օր մը եղաւ։ Կէսօրէ յետոյ ժամը մէկին, Հայ Առաքելական Եկեղեցիին թափօրը սկսաւ ճամբայ ելլել դէպի սրահ։

Թափօրին առջեւէն պարզուած ամերիկեան դրօշի կողքին հայկական եռագոյնն ալ բարձր կը ծածանէր, պաշտպանուած հայ հրացանակիրներով։ Սեւեր հագած ընտիր նուագախումբը մահուան քայլերգներածելով, կը յառաջանար։ Յետոյ կուգար սեւ ձի մը, մերկ, որուն կռնակէն կախուած էին զոյգ մը զինուորական մուճակներ։ Անձրեւը կը տեղար, բայց թափօրը կ'անցնէր առանց ազդուելու։

Յետոյ կուգային Մ. Հինդլեանի առաջնորդութեամբ, Դաշնակիցներու բանակին մէջ ծառայող եւ անոնց կողքին կռուող հարիւրէ աւելի հայ զինուորներ, ամերիկեան ցամաքային եւ ծովային տարազներով։

Անդրանիկի թիկնապահներէն կովկասեան տարազով Պ. Ալիքսան Թօփուզեանի առաջնորդութեամբ աչքի կը զարնէր հայ կամաւորներու խումբը, որոնք եղած էին Կիլիկիոյ մէջ. իսկ մեծամասնութիւնը՝ Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանէն Անդրանիկի, Սմբատի, Սեպուհի եւ Սեբաստացի Մուրատի գունդերուն մէջ։ Անմիջապէս յետոյ՝ կուգային Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները կարգապահ հանդիսաւորութեամբ։

Վերջապէս, Սեբաստացիներու Այգ Երիտասարդացմիութեան կողմէ ինքնաշարժ մը՝ որուն վրայ դրուած էր փոքր թնդանօթ մը սեւերով պատուած։

Քառակուսի սպիտակ պաստառի մը վրայ մեծ ու սեւ գրերով գրուած էր Անդրանիկի անունը եւ անոր տակ՝ մեր նահատակ բանաստեղծ Սիամանթօյի հետեւեալ խօսքերը.

«Ես եմ, ես եմ, իմ անունս է Պայքար եւ վախճանս յաղթանակ»։

Ի յիշատակ հերոսին՝ ինքնաշարժ մը ամբողջ ծաղկեպսակներով լեցուն։ Այս ինքնաշարժը իր ետեւէն կը քաշէր հարիւրաւոր կառքեր եւս եւ խուռներամ հետեւող բազմութիւն մը, Ամերիկեան եւ Հայկական դրօշակներով։

Վերջապէս ժամ մը յետոյ թափօրը հասաւ սգահանդէսի վայրը՝ հանրածանօթ ու մեծ Քարնէկի Հօլը։

Շատ կարճ ատենուան մը մէջ երկու հազար ութը հարիւր աթոռները բռնուեցան յետոյ, հինգ հարիւրէ աւելի բազմութիւն մըն ալ ոտքի վրայ մնաց մինչեւ վերջը։ Իսկ ուշ մնացողներուն առջին սրահի դուռը փակ ըլլալով, անոնք փողոցը սպասեցին եւ ուրիշներ ալ ետ դարձան։

Միջանկեալ ըսեմ որ յանձնախումբը պիտի կրնար աւելի մեծ սրահ մը վարձել, եթէ Նիւ Եորքի հայ կրեսոնները որոնք Զօրավարին հետ հոս եւ այլուր ճաշասեղաններու մասնակցած եւ կամ անոր հետ բարեկամական կապեր հաստատած են, քանի մը տոլար տրամադրէին, ծախքերու համար...

Եւ սակայն գործաւոր դասակարգը, ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ իր համեստ աջակցութեամբ կրցաւ այսպիսի փառաւոր ու մեծ սգահանդէս մը սարքել։

Ուրեմն մօտաւորապէս 3500 սգաւոր հանդիսականներ, իրենց կուրծքերուն վրայ Անդրանիկի սեւապատ նկարը կրելով, լեցուած էին սրահը։ Հակառակ այդ հոծ բազմութեան, ոչ մէկ շշուկ։ Երկիւղած լռութիւն մը կը տիրէր սրահին մէջ։

Ժամը երկուքն էր։

Կամաւորները եւ զինուորներ վերջին ծայր կարգապահ՝ միայն իրենց շրթներուն վրայ «Հերոս մնչեց, սուլթան դողդողաց» ռազմերգը լսելի կ'ըլլար։

Այդ պահուն սրահին բազմութիւնը պահ մը գլխիկոր ոտքի կը կանգնի, ի յարգանս Հայդուկին։

Թափօրը կ'առաջնորդուի դէպի բեմ ու կը բոլորուի Անդրանիկի նկարին շուրջ։ Բեմին կարգադրութիւնը թէեւ անշուք, եւ սակայն յուզիչ էր։

Աջ ու ձախ կը ծածանէին ամերիկեան եւ հայկական խոշոր դրօշակներ։ Բեմին մէջտեղը մարդահասակ իւղաներկ Անդրանիկի նկարը կ'երեւէր, սեւերով շրջապատ։ Անոր քով կովկասեան տարազով կանգնած էին երկու կամաւորներ։ Ու պատկերին առջեւ, բնականէն խոշոր սպիտակ ծաղկեհիւս սուր մը որ նուիրուած էր զինուորական մարմինին կողմէ։

Անհամար ծաղկեպսակներ շարուած էին աջ ու ձախ։

«Այգ»երիտասարդներու միութիւնը բեմին աջ կողմը սեւապատ փոքր թնդանօթ մը դրած էր, իսկ քիչ մը անդին, կէս սեւ ու կէս ճերմակ փոքր վրան մը, զոր Պ. Ալիքսան Թօփուզեանը մասնաւորապէս բերել տուած էր Ուաշինկթընէն։

Զինուորական խումբը եւ կամաւորները իրենց պաշտամունքը կատարելէ յետոյ, բեմին ձախ կողմը իրենց տեղերը գրաւեցին սգահանդէսի նախագահ եւ Ամերիկայի առաջնորդ Տիրայր եպիսկ., ատենախօսները եւ «Նիւ Եորք Թայմզ» թերթի թղթակիցը։

Ատենապետ Պ. Տ. Ասլանեան սգահանդէսը բացուած յայտարարեց։ Տ. Պարգեւ որ, եղած է Անդրանիկի ուսուցիչը, ճառ մը կարդաց։ Ճառէն աւելի ձօն մըն էր, ուղղուած Հայդուկ Անդրանիկին եւ միեւնոյն ատեն խրախուսանք մը ապագայ երիտասարդ սերունդին, քալելու համար հերոսին ճամբէն։

Պ. Եղիշէ Քաջունի որ եղած էր զօրավարին քարտուղարը, քանի մը դրուագներ պատմեց անոր կեանքէն եւ յայտարարեց հետեւիլ իր շաւիղին, ծառայելով Ազատագրութեան սուրբ գործին։

Պ. Վարդան Տիրատուրեան եւ ռամկավարներու ներկայացուցիչ Պ. Տիքիճեան իրենց կարգին գնահատեցին Անդրանիկի անցեալը։

Ու ապա Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նիւ-Եորքի կոմիտէին ներկայացուցիչը ընկ. Վ. Ահարոնեան, որ եղած է Անդրանիկի բանակին մէջ, յուզուած շեշտերով, նկարագրութիւնը ըրաւ Անդրանիկի անցեալի կռիւներուն։

Տիրայր եպիսկ. սգահանդէսը փակեց թելադրելով որ հայ երիտասարդները միշտ վառ պահեն ազգային ոգին։ Այս առթիւ հայ մայրերու կոչում ըրաւ, նուիրելու համար իրենց զաւակները Անդրանիկի ճամբուն։

Մոռցայ յիշել թէ Տիկին Մ. Պետիկեան «Իբրեւ Արծիւ սաւառնում ես» երգով, Փրոֆ. Մոսկոֆեան ջութակի վրայ գեղեցիկ «սօլօ»յով մը եւ Հայ Երգ. երաժշտական միութիւնը ղեկավարութեամբ Պ. Միհրան Թումաճանեանի, քանի մը խմբերգներով իրենց մասնակցութիւնը բերին սգահանդէսին։

Ժամը վեցին ժողովուրդը մեկնեցաւ տխուր ու անձայն։

ՍԱՐԻ ՏԷՋԱՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

«Մարտակոչ»ի աշխատակիցը կը հրատարակէ (7 Հոկտ.) տեսակցութիւն մը Անդրկովկասի Գիւղատնտեսութեան Դրամատան ներկայացուցիչ Իսմայիլովի հետ, որ քննական պտոյտ մը կատարած է Հայաստանի մէջ.

— Գիւղատնտեսութեան ընդհանուր վիճակը, Հայաստանի մէջ, հետզհետէ կը բարելաւուի։ Այս տարի բերքը միջակ էր։ Սկսած են զարգանալ գիւղատնտեսական աշխատանքները, առաջին կարգին վրայ՝ ծխախոտի մշակութիւնը, որ հետզհետէ կ'ընդարձակէ իր տարածութիւնը։

Երկրաշարժէն յետոյ Ալեքսանդրապոլ քաղաքին եւ գաւառին վերաշինական աշխատանքները կը կատարուին մեծ թափով։ Աղէտեալ գիւղացիութեան վիճակը հետզհետէ կը բարելաւուի շնորհիւ վարկային ընկերութիւններու կատարած փոխատուութեանց։

Սակայն Ալեքսանդրապոլի վարկային ընկերութիւններուն մէջ մեծ թերութիւններ կան։ Աձագին թիւով աշխատող անասուն գնած է Հիւս. կովկասէն, մինչդեռ հողային գործավարութիւնը արգիլած էր անասուն բերել այդ շրջանէն։ Վերադիր ծախքերն ալ շատ են։ Դժբախտաբար, Հայաստանի գիւղատնտեսական դրամատունը 16 ամիս քննութիւն չէ կատարած վարկային ընկերութիւններու մէջ։

Ամբողջ Հայաստանի մէջ, վարկային ընկերութիւնները գիւղացիներու փոխատուութեան գործը շատ գէշ վիճակի մը հասցուցած են։ Ընդհանրապէս, մանր վարկային դրութեան կազմակերպչական աճումը եւ գիւղացիութեան համագործակցութիւնը Հայաստանի մէջ շատ թոյլ է։

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԻՋԱԳԷՏՔԻ ՄԷՋ

Պատրաստէն կը գրեն Միջագետքի հայ գաղութ... ալ տագնապի մը մատնուած է ներքին վարչաձեւի եւ ... Ազգ. Սահմանադրութեան հարցերու առթիւ։ Վերջերս կազմուած է ժողովրդային յանձնախումբ մը որ կ'աշխատի պաշտպանել ... թականութեան շահերը եւ իրաւունքները։ Ցեղացիները ... կը մտածեն այս մասին։ Միջագետքի ներքին գործերու խառն... հրդեհը իր մօտ հրաւիրել... Ջաւէն արք., արձանագրած է անոր լուսաբանութիւնները, մեր ներքին վարչաձեւին ու Ազգ. Սահմանադրութեան հարցերուն մասին։

Եւ սակայն վէճը սուր է... ժողովուրդը շատ յուզուած է տեսնելով որ հոգեւոր... մը բռնած են կարգ մը մարդիկ եւ կը դաւաճանեն ազգային իրաւունքներուն։

Այսպէս, Ազգ. Քաղ. Արժամեայ ժողովը իր վերջին նիստին հրաւիրած է Լ. Շաղոյեանը իբրեւ գաղթականութեան ներկայացուցիչը։ Յոյժ տալով ... կառավարութեան հին հրամանը, որ 1915ին հրատարակուած է Թուրքերէն թերթի մը մէջ ու կը ջնջէր Ազգ. Սահմանադրութիւնը, սպառնացած է գործադրել այդ ջնջման հրամանը, եթէ գաղթականութիւնը պնդէ իր պահանջներուն վրայ։

Եւ սակայն գաղթ. յանձնախումբը, միշտ համերաշխ ... միակամ, կը պնդէ ժողովուրդի իրաւունքներուն վրայ։

Ցերեկ մը, Արժամեայ Քաղաք. ժողովին որսերէն մէկը, Վ. Հաւան քահանայ, դաւաճանած էր ժողովուրդին դատին եւ ... իսկ կրօնական կարգապա... թիւնը ոտքի տակ առած ըլլալ... Ջաւէն արք. կը գրէ գայն ... հանայագործելու իրաւունքէն... Ցետոյ սակայն խումբ մը ... ղացիներու դիմումին վրայ ... հանային եւ Արժամեայ ... ժողովին խնդրանքին տեղի ... լով, կը ներէ։

Ցաջորդ կիրակի, ժողովուրդը ինքնաբերաբար հաւաքուեցաւ ... կեղեցիին բակը եւ քահանային ... պահանջեց որ իր բռնելիք դիրքին ... մասին որոշ հաւաստիք ... Շաղոյեան, հանդարտեցուց ժողովուրդը, եւ բացատրեց յետոյ օրուան վիճակը, ապահովութիւն տալով որ իրենց իրաւունքները պիտի պաշտպանուին։

Սակայն Ազգ. Սահման... դրութիւնը չէր գործադրուեր ... ժողովրդ. Յանձնախումբը ամբողջութեամբ մտաւ Առաջնորդարան ... եւ բացարձակ պահանջ դրաւ ... ծադրել Ազգ. Սահմանադրութիւնը, լուծել ապօրինի Քաղ. ժողով ... Յանձնախումբին հետ էին նաեւ ... անոնք որ չէին հրաժարած ... յառ. ժողովէն։ Քահանան երկ... ատեն խուսափողական դիրք ... բռնելէ յետոյ, խոստացաւ ... ժամ յետոյ կամ լուծել ... ժողովը, կամ ինք հրաժարիլ ... Չորրորդ օրը նորէն գրժեց իր ... տ ւմը։

Եւ վէճը կը շարունակուի ... կայն գաղթ. Յանձնաժողովը ... տահ է որ պիտի յաջողի յաղ... տալ ժողովուրդին իրաւունքն... պարսիկ խորհրդար... որոշումով արգիլուած է ... պարսկաստանցիի անցնիլ իրաւ...

* *

ՀԱԼԱԾԱՆՔԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Գորիսէն (Զանգեզուր) կը գրեն «Դրօշակ»ի.—

Զանգեզուրի ձերբակալութիւնների մասին արդէն գրուած է ձեզ։ Նրանք սկսեցին օգոստ. 12ին, ամէն տեղ, եւ կատարեցին ... խստութեամբ։ Առ այժմ յայտնի են հետեւեալ թիւերը. Ղափանից ձերբակալուած են 47 հոգի, Սիսիանից՝ 204, Գենուազից՝ 10, բուն Զանգեզուրից՝ 200։

Ձերբակալութիւնների հետ ընթացք կատարւում են եւ աքսորներ. Ղափանից աքսորուած են 6 հոգի, Սիսիանից՝ 13, Գենուազից՝ 7. բուն Զանգեզուրից 30։

Ձերբակալութիւնները այնպիսի անգթութեամբ ու բռնութիւններով կատարեցին, որ ժողովուրդը ահաբեկուեց. շատերը թողած տուն-տեղ՝ փախան լեռները։ Փախստականների թիւը 600ից պակաս չէ։

Միաժամանակ սկսեցին խուզարկութիւններ եւ զէնքի ... ժողովրդի ձեռքից խլում են, ինչ որ գտնում են։ Զինաթափութիւնը կատարեալ է։ Ըստ գործի պաշտօնական տեղեկութիւնների, ժողովրդից առնուած են՝ Ղափանում 800 հրացան եւ ..., Գենուազում՝ 1050։ Սիսիանից եւ բուն Զանգեզուրից առնուած զէնքերի ճիշդ քանակը կարելի չեղաւ պարզել, բայց յայտնի է, որ Գորիսում մի օրւայ մէջ փչացուած է մօտ 2000 հրացան։ Առհասարակ, ժողովրդից խլուած զէնքերը ոչնչացւում են։ Բոլշեւիկները այժմ կարող են բոլորովին հանգիստ լինել. Զանգեզուրցին բոլորովին զինաթափուած է…

Ձերբակալութիւնների եւ զինաթափութեան պատճառը այստեղ բացատրում են նրանով, որ Խորհրդային իշխանութիւնը վախենում է դրսի պատերազմից եւ ներսի խլրտումներից, ուստի եւ աշխատում է երկիրը մաքրել վտանգաւոր ուժերից։

Հալածանքներ, ձերբակալութիւններ եւ զինաթափութիւն կայ եւ Ղարաբաղում, բայց որոշ թիւեր չկան։ Միայն Հադրութից ձերբակալուած է 17 հոգի։ Ղարաբաղի ձերբակալութիւնների գործը վարում է դահիճ Ղարաքէօսեանը՝ Վահան Խորէնուն եւ Ս. Շիրինեանին սպանողը։

Ձերբակալութեան եւ զինաթափութեան այս վատ գործում խորհրդ. իշխանութեան աջակցում են մի շարք կոմունիստ եւ ոչ-կոմունիստ դաւաճաններ։

Ձերբակալութիւններ կատարւում են եւ մեր հարեւան Ատրբէջանում։ Մինչեւ այժմ ձերբակալուածների թիւը 500ը անցնում է։ Մօտ 700 ադրբէջանցի փախստականներ կան, որոնց մի մասը ապաստանել է հայկական լեռները։

Փախստականներից մօտ 35 հոգի վերադարձած են եղել. Նրանցից 15 հոգու չէկան գնդակահարել է, միւսները նորից փախել են։ Ադրբէջանում բոլշեւիկների ձեռքով գնդակահարուած են 58 հոգի։

Հայ կոմունիստների վերաբերմունքը դէպի Հայերը շատ վատ է։ Ընդհակառակը, Թուրք կոմունիստները լաւ են վերաբերւում դէպի Թուրքերը, Նրանք աւելի ազատ են թողնում իրենց ժողովուրդին եւ վերջերս միայն, կենտրոնից ստացուած հրամանի հիման վրա սկսեցին հալածել ու ձերբակալել հարուստներին եւ բէկերին եւ կատարեցին գնդակահարութիւններ։

Հայ եւ Թուրք կոմունիստների փոխադարձ վերաբերմունքը լաւ չէ. կասկածում են իրար վրայ եւ չեն հաւատում միմեանց։ Թուրք կոմունիստները հովանաւորում են մուսավաթականներին եւ, առհասարակ, քաջալերում են ազգային ոգին։ Հայերը՝ ընդհակառակը։

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼԺԻՈՅ ՄԷՋ

Կաթող. պատուիրակ Պալաքեան եպսկ. իր վերջին այցելութեան առթիւ, Պրիւսէլի մէջ թէյասեղան մը տուաւ, ի պատիւ ծանօթ հայրենակիցներուն, բանալու համար կարգ մը թիւրիմացութիւնները։

Ուրախ ենք յայտարարելու թէ՝ կարելի եղաւ առաջ բերել բաղձալի համերաշխութիւնը Պելժիոյ գաղութին մէջ, որուն անդամները յաճախ բերած են իրենց նիւթական օժանդակութիւնը ազգային ձեռնարկներու։

Մաղթենք որ այս համերաշխութիւնը տեւական հանգամանք ունենայ եւ միանգամ ընդ միշտ վերջ գտնեն վէճերը։

Ուրախալի էր տեսնել այն սերտ ու համերաշխ գործակցութիւնը որ երեւան եկաւ գաղութիս բոլոր կուսակցութիւններուն եւ միութիւններուն միջեւ Անդրանիկի սգահանդէսին առթիւ։

Այս առթիւ «Յառաջ»ի կը ղրկեմ Պելժիոյ կարեւոր օրաթերթերէն «Նէփթիւն»ի մէկ հայանպաստ յօդուածը Անդրանիկի սգահանդէսին առթիւ, պելժ յայտնի օրագրող Պ. Ռօպէր Լէրքէնի ստորագրութեամբ։

Հ. Տէրոսկի

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻ

Կեսարիոյ առաջն. փոխանորդը, որ վերջերս որբանոցին տխուր վիճակը ներկայացուցած էր Պոլսոյ պատրիարքարանին, հրաժարականն ալ ղրկած է հիմա, նկատելով որ ոչ ոք կ'օգնէ որբանոցին։ Կեսարացի հարուստներ անտարբեր կը մնան։ Մինչդեռ անդին որբանոցը ամսական 800 ոսկի ծախք ունի։ Նոր որբեր դիմում կ'ընեն ընդունուելու համար, 50—60 որբեր Պէյրութ պիտի ղրկուին՝ իրենց ազգականներուն, 9—10 չափահաս աղջիկներ հիւանդանոց պիտի ղրկուին։ Եւ սակայն դրամ չկայ ոչ միայն ճամբու ծախքի, այլ եւ ուտելիքի։

ԿԵԱՆՔԸ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ 20 Յոկտ.

ԴՊՐՈՑԸ.— Դամասկոս դպրոցը սկիզբէն ի վեր եղած է իսկական քաոս մը։ Ոչ մէկ լուրջ աշխատանք եւ ոչ մէկ ճիգ։ Եկող ու գացող հոգաբարձուները եղած են անպէտ ու տկար եւ կրթական մեքենան վարած են այնպէս ինչպէս իրենց առեւտուրը։

Այս տարի աշակերտներու թիւը 300ը անցած է եւ Հոկտեմբեր 1էն ի վեր դպրոցը բացուած է (՞) արդէն բայց դեռ ո՛չ ուսուցիչները լրիւ են եւ ոչ ալ տնօրէն հրաւիրուած է։

Մինչեւ հիմա, դիմողներէն (գիտենք որ տասնի մօտ դիմողներ եղած են) մէկն ու մէկը յարմար չեղա՞ւ, թէ նորէն մութ խաղեր կան։

Ինչ որ ալ ըլլան պատճառները։ Դամասկոսի երիտասարդութեան կը մնայ հաստատ ու վճռական միջոցներով հսկել կրթական գործին։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ.— Ժամանակէ մը ի վեր քայքայուած է կարմիր խաչը։ Վերջերս պատրիարքական փոխանորդը խոստացած էր վերակազմել զայն, բայց մինչեւ ցարդ ոչ մէկ քայլ առնուած է այս ուղղութեամբ։

Սուրիոյ մէջ կարմիր խաչի ամենակարեւոր տեղը պէտք է ըլլայ Դամասկոսը, որովհետեւ այստեղ աղքատ ընտանիքներու թիւը շատ ըլլալով, հիւանդութիւնները մեծ աւերներ կը գործեն։ Հասարակ «կրիփ»ն իսկ ամիսներով մարդիկ անկողին կը պահէ դեղի եւ խնամքի չգոյութեան պատճառաւ։

Օր առաջ կարմիր խաչի վերակազմութիւնը մեծ բարիք մը պիտի ըլլայ Դամասկոսի հայութեան, որ արդէն ծիւրած է ու քայքայուած։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐ — Դամասկոսի մէջ իբր ազգային մարմին կար նշանակովի թաղ. խորհուրդ մը, որ հիմա կազմալուծուած է, իր մեծամասնութիւնը կորսնցուցած ըլլալով։

Դամասկոսի թաղ. խորհուրդը իսկական կատակերգութիւն մըն է, այնտեղ կան անոր կամ անոր ձեռքը խաղալիք դարձող խամաճիկներ, որոնք աչքը շինելու տեղ յօնքը կը հանեն։

Անհրաժեշտ է օր առաջ ընտրութիւն նշանակել, որպէսզի նոր մարմինը զանգուած ունենայ իր կողքին եւ պատասխանատուութիւն՝ իր իւրաքանչիւր քայլին համար։

Ընտրովի մարմինը պիտի կազմակերպէ եւ դպրոցը, եւ կարմիր խաչը եւ՛ բոլոր այն անհրաժեշտ օրկանները որոնք ստիպողական են, կանոնաւորելու համար Դամասկոսի ազգային կեանքը։

Թղթակից

ԽԱԼՔ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Հանրապետական խալք կուսակցութեան վերջին համաժողովի ընթացքին պատրաստուեցաւ կուսակցութեան ծրագիրը, որ միաձայնութեամբ ընդունուեցաւ եւ վաւերացուեցաւ համաժողովին կողմէ։ Ստորեւ կը հրատարակենք այդ ծրագրին գլխաւոր կէտերը.—

Կուսակցութեան նպատակն է արգելք հանդիսանալ ամէն տեսակ բռնապետական վարչաձեւերու եւ ի գին ամէն բանի պաշտպանել Հանրապետութիւնը։

Կուսակցութեան հիմնական սկզբունքներէն մէկն է խղճի համոզումները զատել քաղաքականութենէն, այսինքն կրօնական եւ պետական գործերը վերջնական կերպով անջատել իրարմէ։ Նկատելով որ հայրենակիցներու միջեւ կապ պահպանելու տեսակէտով մեծ դեր մը կը կատարէ լեզուն, կուսակցութիւնը հիմնական սկզբունք կը նկատէ լեզուի, զգացումի եւ գաղափարի միութիւնը, ապահովելու համար տարածել Թուրք լեզուն եւ մշակոյթը։

Կուսակցութեան անդամ կ'ընդունուին

Ա.— Անոնք որ 18էն վեր տարիք ունին,

Բ.— Վատահամբաւ չեն,

Գ.— Ծանր պատիժներով դատապարտուած կամ բանտարկուած չեն,

Դ.— Ազգային պայքարին դէմ դիրք չեն բռնած, նման կազմակերպութիւններու չեն մասնակցած եւ կ'ընդունին կուսակցութեան սկզբունքները։

Ե.— Իւրաքանչիւր թեկնածու պէտք է յանձնարարուի կուսակցութեան երկու անդամներուն կողմէ։

Խալք կուսակցութիւնը իւրաքանչիւր չորս տարին անգամ մը մեծ համաժողով կը գումարէ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՍԱՎԱՃԱՌԻ ԱՇԿԵՐՏԸ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԻՏՈՒՀԻՆ.— Մսավաճառի մը աշկերտը, Վէօվ, խորոտիկ կնիկ մը ունէր, որ դերասանուհի էր։ Զաւակ մը ունեցան։ Երբ փոքրիկը երեք տարեկան եղաւ, մսավաճառ հայրիկը դերասանուհի մայրիկին ըսաւ որ այլ եւս արգիլուած է խաղալ բեմի վրայ։

— Նստէ տունդ, և տղուդ հոգ տար։ Ես հացդ ալ կը բերեմ, միսդ ալ կը բերեմ։

Սակայն, արուեստագիտուհի մայրիկը ոչ հաց կ'ուզէր, ոչ ալ միս։ Այլ՝ փառք ու ծափ։

Ու ծայրը սկսաւ երկար վէճերուն։

Առջի օր, Վէօվ տեսաւ որ տիկինը կը մեկնի թատրոն։ Կատաղութիւնը չկրցաւ զսպել եւ մսավաճառը սպաննեց իր կինը։ Ոչ թէ դանակով, այլ ատրճանակով։ Յետոյ վազեց… բժիշկին։

Երբ բժիշկը ըսաւ թէ մեռած է, մսավաճառը ուզեց անձնասպան ըլլալ։ Բժիշկը արգիլեց, ոստիկանն ալ հասաւ։

Ո՛Վ ՍԷՐ.— Լիոնի մէջ դեռատի աղջիկ մը, Լիւսի, սիրահարուած էր որմնադիրի մը։ Աղջկան ծնողքը համաձայն չէին եւ կը համոզէին աղջիկը, որ քակէ սիրտին կապը, խոստանալով ազնուական երիտասարդ մը։ Աղջիկը յամառ էր։

Ու ծնողքը, վերջապէս, համաձայնեցաւ։

Հարսնիքը տեղի պիտի ունենար Կիրակի։ Հարսնիքէն առաջ, սովորութեան համաձայն, աղջիկը գնաց խոստովանելու եկեղեցի, ուր պիտի գտնուէր փեսացուն ալ։ Իրիկունը ոչ հարսնցուն դարձաւ տուն, ոչ ալ փեսացուն իր մօրը տունը։ Աղջկան ծնողքը կարծեց թէ Լիւսի փեսացուին հետ գացած է, թերեւս տալոջը ոստ պառկելու։

Առտուն, կազմ ու պատրաստ կը սպասէին։ Ոչ հարս երեւցաւ, ոչ ալ փեսայ։ Վազեցին փեսային տունը։ Հոն եւս մտատանջութեան մէջ։ Օր մը գլորեցաւ։ Օր մըն ալ ետեւէն։

Առտու մը, Ռոն գետը եղերք նետեց աղջկան մը դիակը. Լիւսին էր։ Ոչինչ կար, որ ցոյց տար մահուան պատճառը։ Ու չկար դեռ փեսացուն ալ, եթէ ան նետուած չէ Ռոն գետը։ Բայց ինչո՞ւ, ո՛վ սէր։

ԷՐԻԿ ԿՆԻԿ.— Ալֆորվիլ։ Փօլին չի սիրեր իր ամուսինը։ Ու Փարէ՝ նոյնպէս։ Կ'որոշեն զատուիլ ու բաժնել իրենց ունեցածը։

Սակայն երբ Փօլին, առտուն, աշխատելու կ'երթայ, ամուսինը, Փարէ, կառք մը առած՝ կը տնկուի տանը առջեւ։ Կը սկսի պարպել տունը։ Աղջնակը կը վազէ լուր տալու մօրը։

Փօլին, կատղած կը հասնի։ Կը սկսի կռիւը։ Կատղած, կինը կը կրակէ եւ տեղն ու տեղը կը սպաննէ իր ամուսինը։

ՄՈՒՇՏԱԿ.— Գողերը, գիշերը, հասան Ֆօպուր-Սէն-Թ'Օնօրէ փողոցը, մտան խանութի մը նկուղը, պատ մը ծակեցին, ձեղուն մը բացին, վեր ցատկեցին, մուշտակի վաճառատուն մը մտան և ցուցադրանները պարպեցին։ Կակուղիկ մուշտակները հարսնիքի գացին։

500,000 ֆրանք կ'արժէին անոնք։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Երկու տարեկան աղջնակ մը, Ժինա, Պէլշաս պողոտային վրայ, պատուհանին առջեւ կը խաղար արեւին հետ։ Յանկարծ, ո՜վ դժբախտութիւն, ինկաւ վար։ Գանկը ջախջախուեցաւ ու մեռաւ։

ԳԻՆՈՎԸ.— Փաշ շատ կը խմէր, շատ կը կռուէր եւ շատ կը ծեծէր իր կինը։ Ու տիկին Փաշ ձգեց տունը եւ վարձեց սենեակ մը, շատ մօտիկը։

Առջի առտու, տիկին Փաշ, պայուսակն առաւ, շուկայ ելաւ։ Փաշ տեսաւ իր կինը։

Գինեխառն արիւնը գլուխը խուժեց, առաւ հրացանը, վար իջաւ, պահուըտեցաւ կառքի մը ետեւ, ուրկէ պիտի անցնէր իր կինը։ Ու կրակեց։ Դժբախտ կինը գետին գլորեցաւ։ Խմանը, յետոյ, հրացանը իր գլխուն ուղղեց եւ սպաննեց ինքզինքն ալ։

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ.— Մարսէյլի մէջ, դարձեալ, դրամատան մը հաւաքիչը, 7000 ֆրանք իր պայուսակին մէջ, կ'անցնէր փողոցէն։

Երկու անծանօթներ յարձակեցան վրան։ Ատրճանակով անդամալուծութեան դատապարտեցին հաւաքիչը, պայուսակը դրին իրենց անութին տակ ու փախան։ Ոստիկան մը տեսաւ ու սկսաւ հալածել։ Մէկը բռնուեցաւ, բայց խենթ կը ձեւանայ հիմայ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«ԴՐՕՇԱԿ»

ՆՈՅԵՄԲԵՐ — (ԹԻՒ 11)

Բովանդակութիւն.— Ցասնամեակը (խմբագրական).— Հայկական հարցը եւ հայ բոլշեւիկները (Կ. Սասունի).— Ձերբակալութիւն, բանտ, աքսոր (Աշոտ).— Նրանք էլ են տօնում… (Գ. Մարտիկեան).— Ազատ Նամակներ (Վ. Սուխումլին).— Ռուս-Անգլիական հակամարտութիւն Արեւելքում (Ա. Աբեղեան).— Թուրքիոյ շուրջ.— Թղթակցութիւններ.— Կարմիր բռունցքի տակ.— Ձերբակալութիւններ եւ զինաթափում.—

Գին՝ 2.50 ֆրանք

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ, Թէոդիկի։ 1928 (22րդ տարի)։ 656 էջ մանր տառերով եւ պատկերազարդ։ Տպագր. «Մասիս» Փարիզ։ Գին՝ 2 տոլար ամէն տեղի համար։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (103)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԻՒՄԱ ՇԹԱՈՒՊ

ԵՐԵՒԱՆ Կ'ԵԼԼԷ

Ինչպէս կը տեսնուի, դրութիւնը շրջուած էր եւ Ճերճինսքի ինքն իսկ, նկատի ունենալով Քարասօֆ Խմայիլօֆի երկար ամիսներու հաւատարիմ ծառայութիւնները, չէր ծածկած [illegible] թէ իր կարծիքով, մատը աչքին մէջ մխրճած էր։

Գործը այստեղուանքն էր երբ առտու մը, մինչդեռ քաղաքին մէջ յանձնելի կարգ մը յանձնարարութիւններ կը պատրաստէի, տեսայ որ խանութէն ներս կը մտնէր Իւմա Շթաուպ։

Բարեբախտաբար մինակ էի։

Ուղղակի քովս եկաւ եւ ցոյց տալով նամակը որ իրեն գրած էի եւ որով իր մատնութիւնը երեսին կու տայի գաղտ խօսքերով, ըսաւ.

— Ի՞նչ կը նշանակէ այս նամակը, խնդրեմ։

— Բայց կարծեմ բաւական յստակ է, եւ գանգատելու համար, բաւական աներես ըլլալու էք։

— Ըսել է, իրապէս կը հաւատաք թէ յանցաւոր եմ։

— Անշուշտ, այս մատնութիւնը որո՞ւ կրնար օգտակար ըլլա՜լ, եթէ ոչ ձեզի։

Կատաղօրէն ուսերը թօթուեց։

— Ի՛նչ ապուշ էք, ըսաւ։

— Ինչո՞ւ։

— Ինչո՛ւ. որովհետեւ, եթէ տրամաբանելու ձանձրոյթը յանձն առած ըլլայիք, անմիջապէս հասկցած պիտի ըլլայիք թէ՝ ո՛չ Կոստանդինովնայի, ոչ ալ Քարասօֆի ձերբակալութիւնը կրնային իմ նպատակներուս ծառայել։

— Ինչպէ՞ս։

— Ա՜հ, կորսնցուցի՞ք այն գեղեցիկ յատկութիւնները, որոնց շնորհիւ աշխարհի լաւագոյն գաղտնի ոստիկաններէն մէկը դարձեր էիք։

— Կը խոստովանիմ թէ չեմ հասկնար։

— Ինչպէ՞ս. չէ՞ք հասկնար թէ՝ այն վայրկեանէն ի վեր որ ձեզի խոստացայ չմիջամտել ձեր գործերուն, ձեր մեղսակիցը կը դառնայի։

— Բնաւ չեմ հասկնար։

— Սակայն, ատկէ աւելի տրամաբանական ոչինչ կայ։ Չէ՞ որ ինծի պաշտօն յանձնուած էր բոլոր կարելի միջոցներով արգիլել ձեր գործը։

— Կ'ընդունիմ։

— Ուրախ եմ։ Թոյլ տուէք որ շարունակեմ։ Սթէնիա Կորայէն մեկնելէս ի վեր, ես կամ իմ գործակալներս, ոեւէ կերպով միջամտեցի՞նք ձեր գործերուն, եւ հոս իսկ, ձեր քով իմ ներկայութիւնս ցոյց չի՞ տար որ եթէ ուզէի, շատոնց է որ ձերբակալուած պիտի ըլլայիք։

— Ահա վերջապէս փաստ մը։ Բայց չի հերքեր Կոստանդինովնայի եւ Քարասօֆի մասին վերագրումներս։

— Դուք սարսափելի մէկն էք։

— Բնաւ. տրամաբանութիւնն իսկ եմ։ Կ'ընդունիմ թէ կրնայիք զիս ձերբակալել տալ…։

— Այո՛, նաեւ Պօպրիքօֆը, Քօրիլօֆն ալ։

— Լաւ տեղեկացած էք, ինչպէս կը տեսնեմ եւ կը սկսիմ հաւատալ որ, եթէ ուզէիք…

— Ա՜հ, ա՜հ, կը մօտենանք վերջապէս։

— Անշուշտ։ Բայց այս բոլորը դեռ չեն ցուցներ թէ մեր մեղսակիցը եղած էք։

— Յայտնի է որ Մոսկուայի մէջ բնակութիւնը ձեզի չէ եղած, ըսաւ խնդալով։

Եւ նորէն լռջանալով.

— Ձեր մեղսակիցը եղած եմ, սիրելիս, այն օրը որ, երբ Քարասօֆ զիս ազատ արձակեց, զանց ըրի կատարել ձեզի եւ միւսներու մասին պետերուս հրամանները։ Նոյնպէս ձեր մեղսակիցը եղայ այն օրը, որ Քարասօֆի ինծի ըրածը յիշելով, Ճերճինսքիի գիտցուցի թէ՝ ես՝ Իւմա Շթաուպ, կ'երաշխաւորեմ Կոստանդինովնայի եւ Խմայիլօֆի հաւատարմութիւնը։ Վերջապէս ձեր մեղսակիցը եղայ, երբ— երէկ էր,— անձնապէս միջամտելով, ձեր երկու բարեկամներուն անմիջապէս ազատ արձակումը ձեռք ձգեցի։

— Այդ բանը ըրի՞ք, դո՞ւք, գոչեցի շշմած։

— Եւ ինչո՞ւ չէ. ես բնաւ բան չեմ մոռնար, ո՛չ չարիքը, ո՛չ ալ բարիքը։

— Ո՞ւր են անոնք։

— Կարծեմ, եթէ ձանձրոյթը առնէք երթալու, զանոնք պիտի գտնէք ոչ թէ Թվէրսքայա, ուր ձեզի դէմ ծուղակ մը լարուած է, այլ իմ բարեկամներէս մէկուն տունը, Հէրման Կոթլիպ, որ թիւ 6, Փոքրովսքի կը բնակի, նոյն անունը կրող զօրանոցին դիմացը. Պատերազմական գործավարութեան մօտ ունեցած իր պաշտօնին շնորհիւ, անձեռնմխելի է ան։

Առանց նոյն իսկ շնորհակալ ըլլալու, կանչեցի գործատէրը որ հսկէ խանութին վրայ, եւ խենդի պէս, փութացի դէպի Հէրման Կոթլիպի տունը…

Կոստանդինովնա եւ Խմայիլօֆ ինծի կը սպասէին։

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԵԱՆՑ

անսպայման համերաշխութեան մթնոլորտի մը մէջ: Ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար ըլլալ, որովհետեւ եթէ պաշտօնները տարբեր են, հաւատքը մէկ է — հայրենիքի սէրը. մէկ է նաեւ կամքը — մեծցնել իտալական ժողովուրդը: Բոլորս ալ յաղթանակ կ՚ուզենք. բոլորս ալ զինուորներ ենք եւ անխախտ հաւատարմութիւն երդուընցած ենք վեհափառ Թագաւորի անձին: Ինչ որ ալ պատահի, վերջապէս որոշած ենք պաշտպանել մեր ներքին յեղափոխութիւնը եւ Իտալիոյ իրաւունքները աշխարհի մէջ: Ֆաշիսմի վեցերորդ տարին սկսաւ. ամբողջ դար մը ունինք մեր առջեւ, ու մեր թշնամիները, որոնք ամէն կողմ ցրուուած են, հազիւ թէ արժանի ըլլան մեր գթութեան եւ մեր խոր անվստահութեան»:

Մուսոլինի վերջացուց իր ճառը բացագանչելով. «Սեւ շապիկաւորներ, որո՞ւն կը պատկանի Իտալիան»: *Հազարաւոր բերաններ պատասխանեցին՝* «Մեզի՛»:

Դաւադրութիւն Պորիս թագաւորին դէմ

Սոֆիայէն Պելկրատի «Փոլիթիքա» թերթին կը հաղորդեն թէ պուլկար իշխանութիւնները գրաւած են մեծաքանակ զէնք եւ ռազմանիւթ: Համայնավարները կ՚ուզէին պետական հարուածմը կազմակերպել եւ առաջին առթիւ պիտի սպաննէին Պորիս Թագաւորը:

«Չիչերին» շոգենաւին գրաւումը

Գահիրէի «Էլ-Ահրամ» թերթը կը գրէ թէ եգիպտական խառն դատարանի որոշումին վրայ գրաւուած է ռուսական 1500 թոնոց «Չիչերին» շոգենաւը, որ 90,000 ոսկիի արժէքով բամպակ բեռցած էր եւ Օտեսա պիտի մեկնէր:

Այս գրաւումը տեղի ունեցաւ խնդրանքին վրայ այն եգիպտական նաւային ընկերութեան, որուն «Թոսթի» շոգենաւը (նախկին «Ինքէրման») վերջերս գրաւուած էր պոլշեւիկներուն կողմէ եւ Օտեսա տարուած:

Արմատական-Ընկերվարականներու ժողովը

Արմատական-Ընկերվարական կուսակցութեան տարեկան համաժողովը վերջացաւ: Վերջին նիստին մէջ ելմտական հարցերու մասին կարեւոր յայտարարութիւններ ըրին փրոֆէսէօր Նոկարօ եւ Ժոզէֆ Քայեօ, որոնք մասնաւորաբար պնդեցին ֆրանքի օրինական ամրապնդման վրայ:

Նախկին նախագահ Մորիս Սարոյի տեղ նախագահ ընտրուեցաւ երեսփոխան Էտուար Տալատիէ:

Կիրակի օր տրուեցաւ մեծ հացկերոյթ մը, որու ընթացքին կարեւոր ճառեր խօսուեցան: Նախագահ Էտուար Տալատիէ պարզեց յառաջիկայ տարուան ընթացքին կուսակցութեան հետապնդելիք քաղաքականութիւնը: Ըսաւ թէ «Ազգային Միութեան» փորձը պիտի շարունակուի մինչեւ նոր ընտրութիւնները:

Թուրք հանրապետութեան տարեդարձը

Անատոլուի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Հանրապետութիւն հռչակուելու տարեդարձը տօնուեցաւ ամբողջ Թուրքիոյ մէջ՝ մեծ հանդիսութիւններով:

Հանրապետութեան նախագահը Ազգային Մեծ Ժողովին մէջ ընդունեց գործավարները, երեսփոխանները, դիւանագիտական մարմինը, քաղաքային ու զինուորական բարձրաստիճան պաշտօնատարները: Յետոյ զինուորները զօրանցք մը կատարեցին Մուսթաֆա Քէմալի առջեւ: Նոյնը՝ նաեւ դպրոցական աշակերտներն ու պոյ-սկաուտները:

Շփոթ կացութիւն Ռումանիոյ մէջ

Ստոյգ լուրեր կը պակսին Ռումանիոյ քաղաքական կացութեան մասին, որովհետեւ գրաքննութիւն կը տիրէ երկրին մէջ եւ արգիլուած է հեռագրական ամէն հաղորդակցութիւն արտասահմանի հետ:

Վիէննայէն հասած լուրերու համաձայն, վարչապետ Պրաթանիօ կացութեան տէրն է եւ ազգային-գիւղացիական կուսակցութիւնը անզօր է ու եւ է լուրջ ձեռնարկի: Մինչ Պուտափէշթէն անգլիական թերթ՚րու կը հեռագրեն թէ Պրաթիանօ կը պատրաստուի մեկնիլ Ռումանիայէն:

Ուրիշ աղբիւրէ մը կը հաղորդեն որ վէճ մը ծագած է Պրաթիանոյի եւ խնամակալ ժողովին միջեւ՝ ռումէն բանակի վերին հրամանատարը նշանակելու խնդրին առթիւ: Վերջապէս կ՚ըսուի թէ վարչապետը մտադիր է Հանրապետութիւն հռչակել:

Այս բոլոր լուրերն ալ պէտք է վերապահութեամբ ընդունիլ, քանի որ հաստատելու հնարաւորութիւն չկայ:

**** Պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ իշխան Կարոլի ջերմ կուսակիցներէն զօրավար Թէոտորէսքօ գիշերը ձերբակալուած է իր տան մէջ եւ տունը վերէն վար խուզարկուած է: Կառավարութիւնը արգիլած է ազգային-գիւղացիական կուսակցութեան համաժողովին գումարումը, որ պիտի կատարուէր այսօր:*

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՔՐԷՏԻ ՖՈՆՍԻԷԻ Հոկտ. 15ի վիճակահանութեան մէջ 100,000ական ֆրանք շահեցան հետեւեալ թիւերը.— 270,450 (1886ի պարտաթուղթերէն), 420421 (1903էն), եւ 284233 (1911էն):

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ կրթական նախարարութիւնը որոշեց իբրեւ երկրորդ լեզու անգլիերէնը գործածել դպրոցներուն մէջ, փոխանակ ֆրանսերէնի:

ՊՈԼՍՈՅ ԹԵՐԹԵՐԸ կը գրեն թէ հարկ տեսնուած է դադարման դատապարտել «Եէնի կավկասիա» թերթը, որ կը հրատարակուէր Ատրպէյճանի Մուսավաթ կուսակցութեան կողմէ:

ՊԱՐԻ-ԼՕՔՈՐՈԹՈՆՏՕ գիծին վրայ մասնաւոր կառախումբ մը ընդհարեցաւ սովորական կառախումբի մը հետ: Վեց հոգի մեռան եւ 80 վիրաւորուեցան: Այս առթիւ Ֆաշիսմի հնգամեակի տօնախմբութիւնները տեղի չունեցան Պարիի մէջ:

ՃԱՓՈՆԻ կայսրը կիրակի օր աչքէ անցուց 158 ճափոնական մարտանաւեր: Տողանցքը տեւեց երկու ժամ: Ճափոնի ամէն կողմէն հանդիսականներ եկած էին:

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ վերաբացման առթիւ կիրակի օր Նոթր-Տամի մայր եկեղեցիին մէջ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի, նախագահութեամբ կարդինալ Տիւպուայի: Այս սովորութիւնը խիստ երկար ատենէ ի վեր ջնջուած էր:

ԷՄԻԼ ՎԱՆՏԷՐՎԷԼՏ, պելճիքայի արտաքին նախարարը, Շաբաթ օր ամուսնացաւ բժշկուհի Օր. Ժան-Օկիւսթա Պէքմանի հետ: Պսակադրութիւնը տեղի ունեցաւ փարիզի 8րդ քաղաքապետարանին մէջ:

ՄԻԼՌԱՆ, նախկին նախագահ Ֆրանսայի հանրապետութեան, կիրակի օր Օռնի նահանգէն ծերակուտական ընտրուեցաւ 845 քուէարկողներու 536 ձայնով:

ՄԵՐ ՊԱՐԳԵՒԸ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ

Համաձայն մեր ծանօթ յայտարարութեան, ստորեւ կը նշանակենք գիրքերու ցանկը, իրենց գիներով: Ամէն մարդ ազատ է իր ուզած հատորները ընտրելու, համաձայն իր բաժանորդագրութեան.—

1. իմ Գիրքը, *Ա. Ահարոնեանի (20 ֆրանք)*. 2. Թանչ Աղջիկը, *Վ. Մարկրիթի* (20 ֆր.). 3. Խորհուրդներու մեհեանը, *Յ. Օշականի (20 ֆր.)*. 4. Ծառայվար, *Եր. Օտեանի* (7 ֆր.). 5. Մեր խաչը, *Տոքթ. Ս. Սալբիի* (8 ֆր.). 6. Մահացու Սէրը, *Մ. Կորքիի* (3 ֆր.). 7. Պղնձէ քաղաքին պատմութիւնը (3 ֆր.). 8. Հաֆըզի քառեակները (3 ֆր.). 9. Ֆոմա Կորտիէֆ, *Մ. Կորքիի* (15 ֆր.). 10. Մեր Անկախութիւնը, *Լ. Շանթի (15 ֆր.)*. 11. Ընկեր Շահազար, *Ն. Պէշիկթաշլեանի* (5 ֆր.). 12. Երկու Ամիս Բոլշեւիկեան Բանտում, *Բ. Իշխանեանի* (13 ֆր.). 13. Սուլամիթ, *Ա. Կուպրինի* (6 ֆր.). 14. Կրացիէլլա, *Լամարթինի* (8 ֆր.). 15. Ոսկի Աքաղաղ, *Րաֆֆի* (10 ֆր.). 16. Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր, *Տոքթ. Սեւակի* (10 ֆր.). 17. Ազգային Բարերար, *Եր. Օտեանի* (4 ֆր.). 18. Աղա Նազար, *Իսահակեանի* (3 ֆր.). 19. Ալպոմ Հէքեաթներու, *Շ. Նարդունիի* (3 ֆր.). 20. Դատաստանական խորհուրդ, *Եր. Օտեանի* (10 ֆր.). 21. Ի՞նչ պատմեց թրէքոնէմը կամ Սիֆիլիս, *Տոքթ. Գրիգորեանի* (6 ֆր.). 22. Էջեր իմ Օրագրէն, *Գ. Զօհրապի* (6 ֆր.). 23. «Փետրուար 18» (5 ֆր.). 24. Ֆրանսահայ Ջրուցատրութիւն (15 ֆր.). 25. Ջարթիր Աստուած, *Ա. Ահարոնեանի* (2 ֆր.). 26 Ինքնուսուցիչ Ֆրանսերէն լեզուի, *Դաւիթ-Բէկի* (10 ֆր.). 27. Կոյսի մը Օրագիրը, *Թարգմ.՝ Վ. Սեւունի* (5 ֆր.):

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

կը խնդրուի Ռումանիոյ մեր բաժանորդներէն իրենց բաժնեգինները վճարել «Յառաջ»ի գործակալ Յ. Ճգնաւորեանի, Պուքրէշ C. P. 487 :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, այս Հինգշաբթի ժամը 9ին: Ֆլօրիա: Նիւթն է՝ Տիկին Լասի ինքնագրութիւնները: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Մարիամ Նաճարեան (Պէյրութ) կը փնտռէ իր քոյրը Հռիփսիմէ կիրակոսեան կամ կէօշկերեան որը վերջերս Ֆրանսա եկած է: Տեղեկացնել՝ Near East Reliefի, 15 Bld. des Italiens, Paris.

— Վան-Շահբազցի Սեդրակ Աւտօեան, որ պատերազմէն առաջ Իտալիոյ Տրապոլսի քաղաքը ըլլալ կը կարծուէր:

Գանիէլ Պօղոսեան, Վան Մըլկնէր գիւղացի, որ 3 տարի առաջ Եգիպտոս Յակոբ Զարդարեանի ծխախոտի գործարանն էր: Ցիշեալներուն մասին գրել՝ Hagop Avdoyanի, Château le Candillargues par Lansarques (Herault) France.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ԵՒ ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Վաճառատունս փոխադրած ըլլալով աւելի ընդարձակ տեղ մը, ստացած ենք ամէն տեսակի ընտիր եւ նոր ապրանքներ, արանց եւ կանանց համար:

Խնամուած կարուձեւ, վերջին ձայր աժան գիներով եւ դիւրամատչելի պայմաններով: Գաղափար մը կազմելու համար կը բաւէ անգամ մը այցելել, Հոկտ. 10էն սկսեալ հետեւեալ հասցէին՝

SIMON HATCHIKIAN
(Tailleur)
12 Rue de la Préfecture (1er), St. Etienne (Loire).

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԻԹ

Ծախու է 200 մեդր հող, փարիզի դուռէն 10 վայրկեան հեռու, օդասուն դիրքի վրայ: Մեկնումի պատճառով կը ծախուի իրական գինէն շատ պակաս արժէքով: Դիմել՝ խմբագրատուն:

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ տան գործերու վարժ եւ քիչ մը ֆրանսերէն գիտցող սպասուհի մը. Դիմել՝ խմբագրատուն:

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ ժէռսէ կարող եւ աւեղնագործ պլուզ շինող գործաւորուհիներ: Դիմել՝ Երուանդ Պօտուրեանի, 7 Rue de Tournon, 51 թիւ սենեակը, մէթրօ Օտէօն:

ԾԱԽՈՒ Է SINGER վերջին նորաձեւութեամբ, ոտքով կարի մեքենայ մը, դիւրամատչելի գինով: Դիմել՝ Տիկ. Ամատունիի, 7 Rue Jules. Regnault, Enghien-les-Bains, (S. et O.).

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ պարտէզով pavillonի մը մէջ 2 սենեակներ, կազ, ջուր, ելեկտրականութիւն: Կայարանին շատ մօտ: Առնել շոգեկառքը St. Lazareէն եւ իջնել՝ La Garenne-Bezons. Դիմել՝ 14 Rue des Arts, Colombes (Seine).

ՍԱԿԱՐԱՆԸ, ինչպէս երէկ, այսօր եւս փակ պիտի մնայ օրուան տօնին առթիւ:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant : H. TEURNIER

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

20 ՖՐ.Է ՎԵՐ ԳԻՐՔ ԱՊՍՊՐՈՂԻՆ 5 ՖՐ.ՆՈՑ
ԵՒ 30 ՖՐ.Է ՎԵՐ՝ 10 ՖՐ.ՆՈՑ ԳԻՐՔ ՄԸ ՆՈՒԷՐ

Աղքատին պատիւը 20, Թափառաշրջիկներ 15, Աղջկան մը սիրտը 20, Արիւնի ձորը 4, Զարշըլը Արթին 5, Ուշ Լինի 3, Արշին մալ ալան 4, Երգարան 6, 8, 10, 12.50, Երգարան 5, 6, 7.50, 10, 25, Աբու Լալա 5, 7.50, 20, Անոյշ 5, Դուրեանի քերթուածները 5, Տաղք եւ նամականին 8, Աղայ Ղարիպ 5, Աւազակապետ 30, Թիապարտը 30, Հօճա Նասրէտտին 17.50, ՋԱՐԼՍԹՕՆ 1.50, Լռութիւնը 7.50, Մուրացկաններ 7.50, Շողոքորթը 5, Փր. Ուղեցոյց 6, Ինքնուսուցիչ զրուցատրութիւն 10, ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ, ՇԱՆԹԻ, ԶՕՀՐԱՊԻ, ՕՏԵԱՆԻ ամբողջ գործերը, Լուսանկարչութիւն 3, 15, ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆՑԻ Հայ երգեր (2 տետր.) 30, Հովիւ ձայներ 15, Հայ պարեր 15, Հայ գեղջուկ երգեր 15, բոլորը նօթաներով, Հովիկ եւ Բալիկ օրօրը (2 երգեր ձայնագր.) 1, Ձայնագրեալ երգեց. Ս. Պատարագի 4, Աւետարանի 50, ինչպէս նաեւ աւետարաններ, թատերական գործեր, նոր վէպեր, բառարաններ, բժշկական գիրքեր, բոլորը ԱՆՄՐՑԵԼԻ գիներով:

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ: Դիմել նամակով՝ VAHRAM SÉVOUNI 5 Ave. Quihou, St. Mandé (Seine).

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

2 NOVEMRE 1927

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 482

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔ

ԻՍԿ ԱՅՍՕՐ...

«Պատէ պատ իյնալու պէտք չկայ: Հայ ժողովուրդի շահերուն համար օգտակա՞ր են այս արարքները,—Ընդհանուր ձերբակալութիւն, աքսոր, գնդակահարութիւն: Պատասխանեցէք. — Այո կամ ոչ:»

Այսպէս կը վերջացնէինք, երէկ, մեր խմբագրականը:

Այդ առթիւ պարզեր էինք երկու տարիէ ի վեր կատարուած սարսափները, թուականներով եւ թուանշաններով: Կրնանք տալ նաեւ զոհերուն անունները, այնքան որքան հասած է մեր ձեռքը: Անընական բան պիտի ըլլար պահանջել վերջին ամիսներու հազար կալանաւորներուն բոլոր անունները, նկատի առնելով տիրող կացութիւնը:

Այս առթիւ, ուրիշ հարցում մը:

Անցեալ տարի, Ա. Ահարոնեանի մէկ յօդուածին վրայ (Նոյ. 29ի առթիւ), խումբ մը մտաւորականներ հայրենասիրական պարտականութիւն համարեցին հրապարակային բողոք մը հրատարակել, եւ իրենց հաւատարմութիւնը յայտնել Երեւանի կառավարութեան:

Այն ատեն, մենք առիթ ունեցանք կծու խօսքեր ուղղելու այս բողոքը ստորագրողներուն, ոչ թէ Ահարոնեանը պաշտպանելու, այլ իրենց ուշադրութեան յանձնելու համար այլապէս տրտմեցուցիչ իրողութիւն մը:

«Ցանուն հայ մտաւորականութեան» կը խօսէին բողոքողները, եւ մենք հարկ դատեցինք հարցնել, երկու խմբագրականներով («Յառաջ», 1926 փետր. 17 եւ 19).

— «Ո՞ւր էիք դուք, վաստակաւորներ գրականութեան, գիտութեան կամ գեղարուեստի, երբ ձեր փառաբանած իշխանութիւնը, ... ամբողջ գրուած, կացինը կ'իջեցնէր կալանաւոր եղբայրներու գլխուն, երբ իթթիհատական գազանութեամբ կ'աքսորէր ... մտաւորականութիւնն ու գինուորականութիւնը, քարերն անգամ լեզու հանելով...

«... Ո՞ւր էիք դուք, երբ նոյն այդ իշխանութեան մարզպանները, տգէտ եւ ամբարտաւան, մէկ հարուածով, պատրաստ «դեկրետ»ով կը լլրճէին հայ միտքը, լեզուն եւ ուղղագրութիւնը, կրակի ... ինչ որ երէկուընէ մնացած էր, կը թքնէին ձեր գրչակիցներուն եւ գործակիցներուն երեսը:

«... Ո՞ւր էք եւ այսօր, երբ նոյն այդ վարիչները հոգի կուտան ... որքերը սիրաշահելու, նոյն իսկ մեր հայրենիքին մէջ Հայը իրաւազրկելու:»

Այն ատեն, խօսքը չէինք ըրած ընդհանուր ձերբակալութեանց: Այդ սարսափները կատարուեցան, եւ կը շարունակուին մինչեւ այսօր, իսկ ծանօթ մտաւորականները կը նախընտրեն քար լռութիւն պահել...

Անոնք իրար էին անցեր, յօդուածի մը քանի մը բառերուն համար, բայց այսօր իրենց պատեանին մէջ կծկուած կը յօրանջեն, երբ հազար հոգի բանտ է նետուած, երբ ամբողջ ընտանիքներ արիւն-արցունք կուլան:

Կը թուի թէ, անոնց համար հասարակ ոճիր-արկածի մը չափ ալ արժէք չունին այս դէպքերը:

Կը կարդան ու կ'անցնին: Կամ կը կարդա՞ն արդեօք.— Օշական գիւղին մէջ բանտարկուած են 54 հոգի, — բոլորն ալ փակուած գոմի մը մէջ, ուր կան անասուններ: Այդ գոմին մէջ երեք տեղ կրակ (աթար) կը վառեն: Սաստիկ տաք է: Անասուններու աղբէն կը բարձրանայ հոտ եւ փոշի: Կարելի չէ շնչել: Եղած են ուշաթափութեան դէպքեր»:

Կամ թէ,— «Խզըլ-Թամուր գիւղին մէջ, բացի այս տանջանքներէն, կը ծեծեն բանտարկեալները: Տրուած չարչարանքներէն Սասունցի բանտարկեալ մը մահամերձ է»:

Եւ այսպէս՝ 1925ի գարունէն ի վեր, եւ հետզհետէ աւելի ընդհանրական եւ գազանային:

Ու նորէն չարաբաստիկ հարցումը,— Հայ ժողովուրդի շահերուն համար օգտակա՞ր են այս արարքները:

Պատասխանեցէք դո՛ւք, վաստակաւորներ գրականութեան, գիտութեան եւ գեղարուեստի:

Ինչո՞ւ էք պապանձեր: Հայրենիքին սէրը չի՞ կրնար գլորել ձեր խղճին վրայ դրուած քարը, որպէս զի երկու բառ արտասանէք. բողոքի երկու խօսք՝ լրջնաշուրթն փառաբանութիւններէն յետոյ, երկու տրտունջ՝ գոնէ բռնութեան զոհերը սփոփելու համար...

Ձե՞ք հաւատար տրուած լուրերուն:

Ուրեմն ասպարէզ իջէք եւ ստուգեցէ՛ք: Հեռագրեցէք, մարդ ղրկեցէք, հասկցէք ամբողջ իրականութիւնը, եւ եթէ մխիթարական լուր մը առնէք, թող չորնա՛յ Դաշնակցութեան լեզուն, բաւ է որ ժողովուրդը հանգիստ ըլլայ:

Ձեր ճիտին պարտքն է ա՛յս, տարրական, մարդկային ձեռնարկ մը՝ «յանուն հայ մտաւորականութեան»:

Ռամկավար «Արեւ»ին չա՞փ ալ քաջութիւն չունի՞ք աղաղակելու. «Դադրեցուցէք ձերբակալութիւնները: Մի ընէք որ՝ ուրիշ ամէն տեղ ինքզինք օտար եւ նեղուած զգացող հայ ժողովուրդը իր հայրենիքն ալ իրեն դէմ դաժան եւ անգութ գտնէ:»

Առիթ կտրեր էիք երէկ, Նոյ. 29ի առթիւ հրատարակուած գրութեան մը խստութեան առթիւ:

Այդ գրութեան հիւսուածքին ու բառերուն ծանրութեան չա՞փ ալ արժէք չունին Հայաստանի ժողովուրդին գարհուրելի տանջանքը՝ ափ մը իշխանաւորներու ձեռքով, աւելի քան հազար մտաւորականներու, բանուորներու, գիւղացիներու, ուսուցիչներու, զինուորներու, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ անկուսակցական, անմեղ քաղաքացիներու խմբական ձերբակալութիւնն ու չարչարանքը, անպաշտպան հայրենիքի մը վայրագ գինաթափութիւնը:

Ո՞ւր էիք երէկ: Եւ ի՞նչ կը բանիք այսօր, ա՛յ մարդիկ:

Եղածը քանի մը բառ աւելի-պակաս չէ, այլ կապ ունի ամբողջ ժողովուրդի մը ճակատագրին հետ...:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ԿԱՐՄԻՐ ՀՈՒՆՁՔԸ»

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, պէյրութի «Ազդակ»ը կը պարզէ Հայաստանի ձերբակալութիւնները եւ դիտել կուտայ.

— «Մարդ չուզեր հաւատալ այս ոճրային ձեռնարկներուն, երբ պահ մը մտածէ թէ մեր հայրենիքի հիմերը կը քանդուին եւ մեր ժողովուրդը կը վերածուի անհովիւ հօտի մը, որ դիւրաւ կուլ պիտի երթայ գալիք ամենափոքր վտանգներու առնէն: Բայց դժբախտաբար դառն իրականութիւնը մեզ կը տանի ցարերու եւ սուլթաններու շրջանը, ուր մենք վարժուած էինք նման բռնութիւններ եւ վայրագութիւններ տեսնել օրուան իշխանաւորներէն:

«Այս օրերուն երբ մեր հարեւան Թիւրքերն ու Թաթարները աւելի կը կազմակերպուին և կըզինուին, որքա՛ն աններելի ոճիր մըն է զինաթափ ընելու աշխատիլ մեր ժողովուրդը:

Արդեօք ցարին ու սուլթանին Թալաթին ու Քէմալին, Թաթարին ու Թիւրքին պակաս թողա՞ծը լրացնել կ'ուզեն մեր անհաւասար բարեկամները:

«Անլուծելի հանելուկ մը կը մնան մեզ համար եղած այս բռնութիւնները: Նկատենք պահ մը որ ձերբակալուածներուն շատերը «հակայեղափոխականներ» կամ «պուրժուաներ» են, հապա Ամեր. Նպաստամատոյցի ծառայողնե՞րը. պատուելի Աճէմեա՞նը, ծերունի զօրավա՞րը, համայնավար Տիւրկէրեաններն ու Յովհաննիսեաննե՞րը, արդեօք անո՞նք ալ դաւադրութիւններ կը պատրաստէին:

«Ի հարկէ առանցմէ ոչ մին, ոչ միւսը: Ոչ մէկ դաւադրութիւն կրնայ գոյութիւն ունենալ Հայաստանի կառավարութեան դէմ, նոյն իսկ այդ ուղղութեամբ մտածում մը իսկ չէկրնար անցնիլ ոեւէ հայու մտքէն: Եւ արդէն ձերբակալութեանց բնոյթը շատ որոշ կերպով կը ցուցնէ որ ոեւէ դաւադրութիւն չի կրնար պատճառ նկատուիլ:

«Երբ մեր երկիրն ու ժողովուրդը կը տուայտին այսօր այսքան ծանր լուծերու տակ, ո՞վ պիտի ըլլայ պատասխանատուն վաղուան վտանգի ու աղէտի օրերուն...:

«Ինչո՞ւ լուռ են մեր հերետիկոսները»:

«ՄԱՐՏԱԿՈՉ» ՄԵՌԱՒ

Թիֆլիսի Մարտակոչ օրաթերթը, Հոկտ. 16էն սկսեալ կը հրատարակուի Պրոլետար, «մասսայական օրաթերթ» անունով: Առաջին թիւով իսկ կը հրատարակէ խմբագրական մը, «Մեր ուղին», որ կը պարզէ «խոշոր անելիքները»: Իսկ ոչինչ կ'ըսէ թէ մինչեւ հիմա «Մարտակոչ»ը «ի՞նչ կ'անէր»: Ան «մերկացնելու է կեղծ սոցիալիստներին, որոնք մարքսիստական ֆրազաբանութեամբ դաւաճանում են բանւորութեան»:

«Ձիւնի» թէ Մարտակոչն ալ այդ «կեղծ սոցիալիստներու ֆրազաբանութեամբ» ամբաստանուած ըլլայ, տեղը տալով «նորածին թերթին, որ ջախջախելու է բուրժուազիայի դիկտատուրան եւ կապիտալիստների փլատակների վրայ կառուցելու է կոմմունիզմի հոյակապ շէնքը»:

Ո՛ւր բարով, ծուռիկ «նորածին»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ

Վաղը՝ Հինգշաբթի կը բացուի Խորհրդարանի 1927ի արտակարգ նստաշրջանը, որուն գլխաւոր գործը պիտի ըլլայ վաւերացնել 1928ի ելմտացոյցը:

Արձակուրդի շրջանին, բազմաթիւ երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ հարցապնդումի առաջարկներ ներկայացուցած են Դիւանին՝ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ զանազան խնդիրներու շուրջ, սակայն վարչապետ Փուանքարէ պիտի պահանջէ ամէն բանէ առաջ քուէարկել ելմտացոյցը, իսկ կարեւոր հարցապնդումներու յատկացնել միայն Ուրբաթ օրերը, ինչպէս սովորութիւն է: Շատ հաւանական է, որ այս առաջարկը ընդունուի:

Հարցապնդումի առարկայ նիւթերուն մէջ կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ Ռաքովսքիի պարագան եւ ֆրանքօ-խորհրդային յարաբերութիւնները: Ընկերվարականներն ու համայնավարները այս առթիւ խստիւ պիտի քննադատեն կառավարութիւնը:

Վաղուան նիստին մէջ հաւանաբար խնդրոյ առարկայ պիտի դառնայ նաեւ բանտարկուած չորս համայնավար երեսփոխաններուն՝ Մարսէլ Քաշէնի, Տօրիոյի, Մարթիի և Տիւքլօի ազատ արձակուելու հարցը: Այս մասին առաջարկ պիտի ներկայացնեն ընկերվարականները, եւ իրենց ուժ պիտի տան համայնավարները:

Ելմտացոյցի վիճաբանութիւնները պիտի սկսին յառաջիկայ Երեքշաբթի օր եւ մեծ յոյս կայ որ Նոր Տարիէն առաջ կարելի պիտի ըլլայ քուէարկել զայն վերջնապէս եւ ամբողջութեամբ:

Ազգային Մեծ Ժողովի բացումը

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ազգային Մեծ Ժողովի նոր տարեշրջանը պիտի բացուէր Նոյեմբեր 1ին (երէկ): Ըստ Սահմանադրութեան, ժողովը նախ պիտի ընտրէ Հանրապետութեան նախագահը, յետոյ այս վերջինը պիտի նշանակէ վարչապետը, որ իր կարգին պիտի կազմէ նոր դահլիճը:

Այս տարի ընտրութիւնները ոեւէ անակնկալ չպիտի բերեն, քանի որ ստոյգ է թէ Հանրապետութեան նախագահ պիտի ընտրուի դարձեալ Մուսթաֆա Քէմալը: Նոյնպէս շատ հաւանական է որ Ըսմէթ վարչապետ ընտրուի: Կարելի, նոյնիսկ հաւանական է սակայն որ դահլիճը վերակազմուի:

Ի՞ՆՉ Կ'ՈՒԶԵՆ ԳԵՐՄԱՆՆԵՐԸ

Գերմանիոյ վարչապետ Մարքս կիրակի իրիկուն Էսսէնի մէջ հրապարակային ժողովի մը առջեւ խօսեցաւ ճառ մը, որուն մեծ կարեւորութիւն կուտան Փրանս. թերթերը:

«Զիս կը մեղադրեն թէ, բսաւ, Հանրապետութեան Նախագահին կոչին անսալով, կազմեցի դահլիճ մը, որուն մէջ ազգայնականներ կան: Ասիկա հետեւանքն է սոցիալ-դեմոկրատներու այն խաղին, որով անցեալ Դեկտեմբերին տապալեցին նախորդ դահլիճը: Մէկ տարի է Հանրապետութիւնը մեծապէս զօրացաւ, որովհետեւ կուսակցութիւն մը, որ մինչեւ հիմա բուռն ընդդիմութիւն ցոյց կուտար Հանրապետութեան, ընդունեց աշխատիլ Վայմարի Սահմանադրութեան հիման վրայ: Միացեալ Դահլիճ կը նշանակէ ոչ թէ կարծիքներու, այլ աշխատանքի համերաշխութիւն: Արդեօք արտաքին քաղաքականութիւնը ոեւէ փոփոխութիւն կրա՞ծ է՝ ազգայնականներուն կառավարութեան մէջ մտնելովը: Մնաց որ արտասահմանի մէջ այն համոզումը կայ թէ 1924ի եւ 1926ի նոյն վարչապետով եւ արտաքին նախարարով մերձեցումի եւ խաղաղասէր համաձայնութեանց նոյն քաղաքականութիւնը կը հետապնդուի:

«Գերմանիոյ կողմէ պէտք չէ պատահի բան մը, որ անվստահութիւն արթնցնէ սահմաններուն միւս կողմը: Դարձեալ կը կրկնեմ այն փափաքս թէ աջ կամ ձախ բոլոր կազմակերպութիւնները պէտք է մեծապէս զգուշանան այն բոլոր բաներէն, որոնք ցաւալի հակազդեցութիւններ միայն կրնան ունենալ Գերմանիոյ քաղաքական կացութեան վրայ:

«Մեզի խոստացուածէ յառաջիկայ շաբաթներու ընթացքին քաշել գրաւման զինուորներէն կարեւոր մաս մը եւ արդէն ատոր սկսուած է: Համոզուած եմ թէ Ֆրանս. կառավարութիւնը ուղղամտօրէն եւ ամբողջութեամբ պիտի կատարէ իր խոստումը: Այսուհետեւ միշտ պիտի պնդենք թէ իրաւունք ունինք պահանջելու գրաւուած երկիրներու ամբողջական պարպումը հիմա, որ զինաթափութիւնը կատարեալ է. վերջին տարիներու քաղաքականութիւնը լաւագոյն փաստը կը կազմէ թէ գերման ժողովուրդին ամէնէն մեծ մասը խաղաղութիւն կ'ուզէ:

«Նախագահ Հինտէնպուրկի Թաննէնպէրկի մէջ արտասանած ճառը — որուն համամտութիւն յայտնեցինք ես և Պ. Շթրէզէման — գարմանալիօրէն յուզում առաջ բերած է օտար շրջանակներու մէջ: Պատերազմի յայտարարութեան մէջ մեր պատասխանատուութեան մեղադրանքին դէմ ինքս եւ ուրիշ պատասխանատու դէմքեր ասկէ առաջ Հինտէնպուրկէն շատ աւելի յստակ բառեր գործածեցինք: Կը կարծեմ թէ պատերազմի պատասխանատուութեանց խնդիրը չպիտի կրնայ լուծուիլ մէկ կամ միւս կողմէ արտասանուած ճառերով: 1914ի աղէտալի պատերազմին տանող ճամբաներն ու յատակագիծերը գիտական

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԻՒՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅԵՐԸ

Ռուսիոյ վերջին մարդահամարին համաձայն, Հիւս. Կովկասի մէջ կ'ապրին 200,000 Հայեր, հետեւեալ բաժանումներով, ըստ քաղաքներու.—

Դոն-Ռոստով-Նախիջեւանի եւ Միասնիկեան ինքնավար շրջանակին մէջ կը բնակին 44,504 Հայեր: Սեւ ծովի շրջանակին, Սոչիի և գիւղերուն մէջ՝ 27,729: Թէրէքի շրջանակ՝ 21,423: Քուպանի շրջան (Կրասնոտար)՝ 21,017: Արմաւիրի շրջան՝ 19198, Մայկոպի ինքնավար շրջան՝ 9801: Վլատիկովկաս՝ 6529: Գրոզնի՝ 5,873: Մնացեալը զանազան գիւղերու մէջ:

Ամբողջ Ռուսիոյ եւ Ուկրայնայի մէջ, ընդհ. գումարով, Հայոց թիւը կ'անցնի 300,000ը: Ռուսիոյ մէջ, Հայերը ընդհանրապէս հոծ են Մոսկուայի, Սարատովի, Խարքովի, Դոնբասի և Ստալինոյի մէջ:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Աղեքսանդրիայէն կը գրեն Յուսաբերի (24 Հոկտ.)

— Թեմական Ժողովը, որ Ուր. օր պիտի գումարուէր, չկրցաւ գումարուիլ: Թիւթիւնճեան բռնագրաւեց թեմականի պաշտօնական հրաւիրագրերը եւ կնիքը: Պատնեց արդէն գրուած հրաւիրագրերը եւ նետեց Թեմականի ատենապետ Մ. Նորատունկեանի երեսին:

Բայց այսօր, շաբաթ, երեկոյեան ժամը 9ին, կարելի եղաւ բանալ Առաջնորդարանի դռները եւ եկեղեցիի մէջ կայացաւ Թեմականի հանդիսաւոր նիստ, երկու քահանաներու մասնակցութեամբ:

Ատենապետ Մ. Նորատունկեան բանալով Թեմական Ժողովի օրինական նիստը, ցաւ ու զայրոյթ յայտնեց եղած օրէնքի բռնաբարումներուն համար:

Վ. Ագնուրեան յայտնեց թէ խաբած են զինքը նախորդ ժողովին մէջ եւ շահագործած իր բարեմտութիւնը:

Ժողովը աննկարագրելի խանդավառութեան մէջ չեղեալ ու ապօրէն հռչակեց Թեմականի նախորդ «նիստը» եւ տրուած որոշումները:

Անցնելով Քաղաքական ժողովի նոր ընտրութեան, ժողովը ընտրեց նոր Քաղաքականը, անդամակցութեամբ՝ Վահագն Ագնուրեանի, Լեւոն Շանթի, Գէորգ Զօպանեանի, Դր. Խանջեանի եւ Սուրէն Կէօնճեանի:

Վարդան քահանայ պաշտօնապէս հաղորդեց կառավարութեան նախորդ Քաղաքականի տապալումը:

ԹՈՒՐՔ-ՊՈԼՇԵՒԻԿ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

Բերլինէն կը հեռագրեն. — Մոսկուայի նոր դեսպան Հիքմէթ պէյի նախագահութեամբ պատուիրակութիւն մը Երկուշաբթի օր Պոլիսէն ճամբայ ելաւ դէպի Մոսկուա, տասնամեակի հանդէսներուն ներկայ ըլլալու համար:

«Եէնի կավկասիա» թերթը փակուեցաւ անոր համար որ հակապոլշեւիկ յօդուածներ հրատարակած էր: Ասիկա ցոյց կուտայ թէ Թուրքերը ո՛ր աստիճան կապուած են պոլշեւիկներուն հետ եւ թէ անոնք ո՛ր աստիճան կը յարգեն մամուլի ազատութիւնը:

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի դ. էջը, ընտիր գիրքեր ալ պիտի ստանայ, տարեկան կամ վեցամսեայ բաժանորդագրուելով մինչեւ դեկտ. 31:

ԶԶՈՒԵԼԻ ԶԱՒԵՇՏԸ

Վերջերս, շատ յաճախ կը կարդանք խորհրդային մամուլին մէջ՝ զժգոհութիւններ եւ հայհոյանք՝ արտասահմանեան հայ «բուրժուազիա»յի հասցէին։

Թէ մեր «բուրժուազիա»ն երբեք իր պատմական բարձրութեան վրայ կանգնած չէ եղեր, շատոնց ապացուցուած է։ Միայն շատ տարօրինակ է, որ այդ ապիկարութիւնը նոր կը նկատեն Մոսուեանները։

Կը խոստովանինք. անոնք միշտ ալ թշնամական ընթացք բռնած են «բուրժուազիա»յին հանդէպ եւ սկզբնական շրջանին ոչինչ խնայած են, ոչնչացնելու համար զայն։ Մեղաւոր չենք իրենք, որ տնտեսական ճակատի վրայ պարտուեցան եւ ճարահատ, հաշտութեան ձեռք երկարեցին ոխերիմ թշնամիին։—Եթէ չենք կրնար բնաջնջել, գոնէ օգտագործենք։

Այս նշանաբանին տակ, հարկ եղաւ ամբողջ չորս տարի աշխատիլ, համոզելու համար, որ մեր ազգերը թակարդ ինկող աղուէսներէն չեն։ Հայ «բուրժուազիա»ն ոչ միայն ծուղակը չինկաւ, այլ եւ գործնականօրէն օգտագործեց խորհրդային բարեկամութիւնը։

Նախ, առով «իսկական» ազգասէրի եւ հայրենասէրի նոր ըէքլամ մը շահեցաւ եւ յետոյ, իբրեւ խորհրդային իշխանութեան կուսակից, սողոսկեցաւ Ռուսաստանի այնքան շահաւէտ առեւտրական շուկան։

Հոգ չէ թէ ատոր համար պէտք էր ճեղքել արտասահմանի ազգային ճակատը եւ Ձեկայի գործակալ դառնալ։ Ամէն ստորնութիւն կ'ընեն, միայն թէ դրամ մի պահանջէր։ Իսկ պոլշեւիկները ամէն բանէ առաջ քաղքենի ռամկավարներուն գրպաններուն կը նային եւ ոչ թէ զգացումներուն, որոնց երբեք չեն հաւատացած։

Պոլշեւիկներու եւ ռամկավարներու յարաբերութիւնները ճիշդ անըմբռնելի խաղ է։ Ո՛վ զով կը խաբէ, —հա՛ երկուքին միակ մտահոգութիւնը։ Այդ զաւեշտը, որ այնքան ողբերգական է մեր բազմատանջ աշխատաւորութեան համար, աւելի քան ցայտուն կերպով երեւցաւ 1923ի աշնան, Երեւանի մէջ, «Հօկ»ի համագումարին առթիւ։

Ճիշդ չորս տարի առաջ էր։ Պետական թատրոնի շէնքին մէջ (նախկին խորհրդարան) Արամայիս Երզնկեանը ճառով մը ողջունեց արտասահմանի հայութեան ներկայացուցիչ՝ «քաղաքացի» Կարիկեանը եւ յայտարարեց, թէ այդ մեծահամբաւ գաղութահայ գործչին ներկայութիւնն ապացոյց է, որ Խորհ. Հայաստանի եւ արտասահմանի հայութեան միջեւ սերտ կապ է հաստատուած։

Առաջին անգամն էր, որ խորհրդային երկրի մէջ ճառ կ'արտասանուէր առանց «աշխատաւոր» եւ «սոցիալիզմ» բառերուն։ Առաջին անգամն էր, որ համագումար էր կը բացուէր առանց յարձակումներու «կապիտալիզմ»ի ու «կապիտալիստ»ներու դէմ։ Մեր ականջներուն չէինք հաւատար։ Չէ՞ որ առէկ քանի մը օր առաջ, նոյն Երզնկեանը, կինոներու համագումարին մէջ լուտանք թափելով բուրժուազիայի գլխուն, հաւաստեց թէ համագումարը ցրուելէ առաջ, պիտի կարդացուի «կապիտալիստ» Գերմանիայի խորհրդայնացման հեռագիրը։ Խեղճը չէր կրնար երեւակայել, որ յեղկոմի փոխարէն Հինտէնպուրկը պիտի իշխէր։

Կարիկեանը ուսած եւ ինքնագոհ, շնորհակալութիւն յայտնեց եւ խոստացաւ Հայաստան փոխադրել իրենց տրամադրութեան տակ եղած բոլոր կապիտալներն ու գումարները։ Մեր բոլորին զգացքին միայն անասհման երախտագիտութեան զգացումի արտայայտութիւն կարելի էր կարդալ, երբ Կարիկեանը Հայաստան փոխադրուելիք գումարներու թիւը հասցուց տասնեւչորս միլիոն ոսկի բուլիի։

Կարիկեանէն զատ, հայ «բուրժուազիա»ն կը ներկայացնէին Սամսոն Յարութիւնեան, Գուլալեան, Երուանդ Յարութիւնեան եւ Տէր Ստեփանեան, իրենց մեծամեծ խոստումներով։

Նախագահութիւնը գրաւած էր Երզնկեանը, մէկ կողմն ունենալով Կարիկեանը եւ միւս կողմը Ս. Յարութիւնեանը։ Եթէ յանկարծ ներս մտնէին բանուորներ ու աշխատաւոր գիւղացիներ, պիտի կարծէին, թէ թատերախաղ մը կը ներկայացուի։ Ինչպէ՞ս կարելի էր հաւատալ, որ իրենց կառավարութեան անդամը կողք կողքի նստի «պրոլետարիատ»ի կեղեքիչ մարդոց հետ։ Եւ ի՞նչ պիտի ըսէին այդ խաբեբայութեան դէմ, եթէ իմանային այն խնջոյքներն ու գրկախառնութիւնները, որոնք տեղի ունեցած էին Փարիզի ու Լոնտոնի մէջ, Երզնկեանի այցելութեան առթիւ։ Ի՞նչ կ'ընէին այդ խեղճերը, եթէ իմանային այն գործակցութիւնը, որ կը շարունակուի արտասահմանի իրենց ներկայացուցիչներուն եւ դասակարգային թշնամիներու միջեւ...։

Սակայն թողունք այդ, միայն ուրախութեամբ արձանագրելով, որ հայաշխատաւորութիւնը արդէն սթափման ճամբուն վրայ է։

Շիտակն ըսելով, կոմունիստներուն տեղ ես կ'ամչնայի, տեսնելով այն ստոր քծնանքն ու շողոքորթութիւնը, որ ցոյց կը տրուէր Կարիկեանին։ Անոր ամէնէն յիմար խօսքը բուռն ծափերու կ'արժանանար, ամէն մէկ հեգնանքը իբրեւ կատակ կ'ընդունուէր, ամէն մէկ երգիծանքը սուր-անոր հասցէին, նոյնիսկ վիրաւորական, հրճուանք կը պատճառէր։

Երբ Կարիկեանը դէպի նախագահական աթոռը կ'երթար, Երզնկեանը թեւը մտած կ'օգնէր՝ բեմի աստիճանները բարձրանալու համար։ Երբ Կարիկեանը բաներ կը փսփսար Երզնկեանի ականջին, վերջինիս երեսին այնպիսի ժպիտ մը կը ծաղկէր, որուն նմանը Մրշակ Զօպանեանի դէմքին վրայ կարելի է տեսնել։

Բոլորը այդ չէ։ Երբ Կարիկեանը իր շփացումը անպատկառութեան հասցուց, եղաւ մէկը, որ վրդոված բողոքեց, յայտարարելով, թէ՝ գիշատիչ ախորժակներով Հայաստան եկած «բուրժուա»յին իր ճամբան դժուար չէ ցոյց տալ։ Այս ճշմարիտ խօսքն այնպիսի վրդովում առաջ բերաւ, որ քիչ մնաց Գր. Վարդանեանն ու Երզնկեանը հարկադրեն այդ յանդուգն կոմունիստը՝ (Մաթէոս Դարբինեան) ծնկաչոք ներողութիւն խնդրել։

Իսկ թէ, ժողովի անցուդարձն ինչ ձեւով կը հրատարակուէր, բաւական է օրինակ մը բերել։ — Երբ Գերմանիայի ու Կարպատներու հայ գաղութի ներկայացուցիչ Բժ. Պարոնիկեան իր ճառին մէջ պահանջեց, որ եթէ խորհրդային իշխանութիւնն այդքան պահանջկոտ է, ապա մենք ալ կը պահանջենք, որ գաղութներու մէջ տառապող գաղթականները ներգաղթին ու Հայաստան մտած գումարները շինարարական գործին յատկացուին, — խեղճն Երզնկեանը մօտեցաւ ինծի ու ականջիս ըսաւ, որ այդ խօսքերը չարձանագրեմ (ես, «Խորհրդային Հայաստան» թերթին համար կը սղագրէի)։

Թադէոս Աւդալբէգեանի քննադատական ճառն ալ այնպէս էր աղաւաղուած խմբագրութեան կողմէ, որ յաջորդ օրը դառնօրէն գանգատեցաւ ինծի, կարծելով թէ ես եմ սխալ գրի առեր։

Համագումարին վերջը, Կարիկեան ընտրուեցաւ Հօկի փոխ-նախագահ։ Այդպիսով Կարիկեանի փառասիրութիւնը լիովին գոհացուած էր։ Կը մնար որ ան ալ իր խոստումները կատարէ։

Չորս տարի է անցեր։ Շատ Կարիկեաններ գացին Հայաստան ու վերադարձան։ Երզնկեան, Տաճիքրդեան, Մակինցեան ու Գ. Վարդանեան եկան արտասահման ու գացին։ Ամէն ինչ լաւ է, միայն... դրամը մէջտեղ չկայ։

Եւ չպիտի ըլլայ։ Ատոր համար ալ, շատ աւելի լաւ ու արդիւնաւէտ կ'ըլլայ, եթէ Հայաստանի ներկայ վարիչները սեւ խաչ դնելով հայ «բուրժուազիա»յէն սպասուելիք օգնութեան վրայ, —իրենց նայուածքը ուղղեն երկրի ներսը։

Պատմութեան ընթացքին, հայ աշխատաւորութիւնը շատ անգամ հրաշքներ է գործեր։ Երբ ան վայելեր է տնտեսական ու քաղաքական ազատութիւն, շատ կարճ ժամանակի մէջ վերաշիններ է իր աւերուած երկիրն ու քանդուած օջախը՝ առանց դրսի ողորմութեան։

Մի կաշկանդէք հայ աշխատաւորութեան նախաձեռնութեան ոգին ու շինարար ձեռքերը, եւ ան ձեզ աւելին կուտայ, քան հազարաւոր Կարիկեաններ ու Նանսէններ։

Վե՛րջ տուէք զզուելի զաւեշտին։

ԱՇՈՏ

ՎԷՊ ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Երգն ատողը սիրտ չունի:
վէպ չկարդացողը խելք չունի:

Այսպէս կ'ըսեմ, երբ Ցոլոմիտներէն գլորուած ժայռի մը կոթնած՝ կը կարդամ Ալֆոնս Տօտէի «Ճէք»ը (*)։ Ընթերցումս կ'ընդհատէ նարամաղ թիթեռնիկ մը, որ միշտ ձեռքիս եւ կարդացած տողերուս վրայ կը թառի։ Նման սեւ թաւշագոյն թիթեռ մը առաջին անգամն է որ կը տեսնեմ։ Մերթ ընդ մերթ գիրքս կը գոցեմ, զայն կը վանեմ։ Ան պնդագլուխ ճանճի մը պէս դարձեալ կ'արշաւէ վրաս, ու մատուըներէս չի բաժնուիր անոր մեղրածուծ շրթունքը։ Մէկ ժամ կը դիմադրեմ այդ թիթեռին շահատակութեան, վերջապէս ան իր յամառութեամբը ինձ կը յաղթէ. կը գոցեմ գիրքս կը հեռանամ մայրիներու անտառէն։ Ես ինքս կը խորհրդածեմ. թիթեռնիկը՝ ձեռքս գերեզմանի ծաղի՞կ կը կարծէր արդեօք...

Կը շարունակեմ «Ճէք»ի ընթերցումս. կանգ կ'առնեմ հետեւեալ տողին առջեւ. «Օր մը, խոտ ծնած էր գաղթավայրերը, կը խօսէր իր մօրը վրայ։» Անշուշտ, թարգմանիչը պէտք էր թարգմանած ըլլար այսպէս. «Խոտ ծնած էր գաղթավայր։ Օր մը, կը խօսէր իր մօրը վրայ։» Թարգմանիչը մաքուր հայերէնի վարպետներէն մէկն էր, սակայն չեմ հասկնար թէ ինչպէս այս երկու հատոր գիրքերուն մէջ շատ տեղ անուշադիր կը մնար մաքուր հայերէն թարգմանութեան։

Ճէքը կարդացէք դուք, մեծախօսիկ տանքիշներ, որ ամուլ մտքով եւ ապարդիւն մարդանքներով արուեստի գեղեցկութիւնը կ'այլանդակէք. կարդացէք զայն եւ այն ատեն ձեր միջակութիւնը անհամապատասխան պիտի գտնէք գրական բարձունքին։ Կարդացէք որ հասկնաք թէ ինչպէ՞ս Ալֆոնս Տօտէն կը ծիծաղի ձեր հանճարեղ տխմարութեան վրայ։

Դուք, հսամօններ, կարդացէք նոյն վէպին դիւցազն տ'Արժանթօնի կենսագրութիւնը, դուք պիտի չհամակրիք անոր, վասնզի ան շատախօս է, բառերու ջաղացք մը, միշտ խօսակցութիւնը իր քաջագործութեանց շուրջը կը դառնայ, միշտ խօսակցութեան նախադասութիւնները «ես»ով կը սկսի, վա՜յ թէ ընդմիջէք, կամ զգայ որ ունկնդիրներ չունի։

Կարդացէք կ'ինէր, որ հասկնաք թէ ինչպէս տ'Արժանթօնի նման շատեր ձեր շուքէն չեն բաժնուիր եւ ձեր երեսն ի վեր կ'ըսեն թէ կիները խելացի մարդոց համար խոչընդոտ մը եւ ժամանակի կորուստ մը լոկ եղած են։

Վիպասանութիւնը ապականուած բարքերու բժշկարանն է։

Կարդացէք Ճէքը եւ դուք ձեր գործերուն մէջ պիտի մոգնէք ուղղամտութիւն, պիտի զգուշանաք անիրաւ շահախնդրութենէ, պիտի սոսկաք կեղծիքէ, պիտի հասկնաք որ կը կեղծէ առաջնորդը եւ հպատակը, կը կեղծէ մայրը եւ զաւակը, կը կեղծէ ամուսինը եւ կինը, կը կեղծէ սիրահարը եւ սիրուհին, պիտի հասկնաք որ կատարեալ կամ ճշմարիտ սէրը տեւողական չէ, այլ բոպէական եւ անցողական, երազուած երջանկութիւնը ցնորք մըն է պարզապէս։

Կարդացէք վէպը, կարդացէք Ճէքը, եւ այն ատեն պիտի հասկնաք որ ամէն մարդ կը խաբէ եւ կը խաբուի։ Ամէն մարդ ինքզինքը բացառիկ բարութիւն կը կարծէ... մինչեւ անոր կը յարմարէր Առաքել Սիւնեցիին այս խօսքը. «Պղինձն ժանգահար զինքն ոսկի կարծէր։»

*
**

Վիպասանութիւնը բարոյական վիրաբուժութիւն մըն է։ Գործողութեան սահմանուած ցաւագարը կը սոսկայ վիրաբոյժէն։ Այսպէս նաեւ բարոյապէս ցաւագար մարդը՝ կը սոսկայ վիպասանութենէն, որ հոնկը գտնէ իր ապականած հոգիին, իր զզուելի նկարագրին կենդանի պատկերը։ Գեղարուեստական մէկ գրքիս մէջ յիշած էի Զոլայի «Տեպաքը»։ Մէկը ինծի գիտել տուաւ, որ այդ կերպով կրնամ նպաստած ըլլալ զոլայական խենէշ գրականութեան։ Զարմանքով զինք աչքովս վերէն վար չափեցի։ Ան հասկցաւ թէ ինչպէս մարդ մը որ անձամբ, բարքով եւ նկարագրով կրնար մրցիլ Զոլայի խենէշ դիւցազններուն հետ, նման դիտողութիւն մը կ'ընէր ինծի։

Կարդացէք վէպերը, հոն է հասարակութեան կրթարանը. անոնք որ իրենց կենցաղովը կը գայթակղեցնեն, — պիտի գայթակղին իմ այս խօսքերէս։

Դուք, մայրեր, կարդացէք Ճէքը, եւ այն ատեն անասնական եւ անբարոյական սիրոյ պիտի չզոհաբերէք ձեր զաւակները։ Վէպը կեանքի լոյսն է, ով որ կ'ատէ այդ լոյսը, անփորձութեան մութ լաբիւրինթոսի մէջ կը մոլորի։

Պատանիներ, կարդացէք վիպական գրքերը, եւ այն ատեն դուք ձեր անկումով պիտի չուզէք փորձ ըլլալ կեանքին, այլ դուք ձեզի՝ ձեր ճակատագրին տէրը պիտի ըլլաք, եւ այն ատեն՝ ապրելու համար, դուք պիտի սիրէք աշխատանքը, դուք ձեզի ձեր հացը ճարելով, սուրբ հպարտութիւնը պիտի զգաք, դուք ինքնին ձեր կամքին տէրը պիտի ըլլաք։ Պատանիներ, մի կարդաք այն աղջկան հետ որ կ'ամչնայ ձեր աշխատաւորի սեւ ու կոշտ ձեռքը սեղմելու։

Կարդացէք վէպերը, ինչպէս կը կարդաք բժշկարանները. հիւանդութիւններուն տեղեակ մարդ չի հիւանդանար, այլ հիւանդանալէ կը զգուշանայ։ Այսպէս նաեւ վէպ կարդացողը անբարոյականանալէ կը զգուշանայ։

Այս համոզումով, ես իմ առաջին խօսքս կը կրկնեմ.

Երգն ատողը սիրտ չունի:
վէպ չկարդացողը խելք չունի:

ԱՏՐՈՒՇԱՆ

(*) Թարգմ. Երուանդ Սրմաքէշխանլեանի. Պոլիս 1927:

ԹԱՏՐՈՆ

"ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԻՒՆ,,

Կիրակի գիշեր, «Սօսիէթէ Սավանթ»ի սրահին մէջ Տրամաթիքի երկրորդ ներկայացումը եթէ հասարակութեան ցոյց տուած շահագրգռութեան տեսակէտէն մխիթարական եղաւ, դժբախտաբար ներկայացուած խաղը եւ խաղարկութիւնը չկրցան լիովին գոհացնել ներկաները։

Վալադեանի «Երջանկութիւն»ը հակառակ իր բարի տրամադրութիւններուն եւ բարոյախօսական մտադրութիւններուն կառուցումով եւ կազմուածքով չէ կրցած հասնիլ իր ձգտած նպատակին, ճնշող պատկերներու եւ տրամաբանօրէն զարգացող իրեբաղարձութիւններուն հարկադրականութեամբ հասնելու համար առաջադրուած բանաձեւին — երջանկութիւնը հարստութեան մէջ չէ։

Աշխատանքով ապրող եւ միջակութեան մէջ երջանիկ ընտանիքի մը մէջ յանկարծ յայտնուող ազգականի մը խոշոր ժառանգութեան բաժինը առիթ կ'ըլլայ— հեղինակին ցանկութեամբ —փորձութեան եւ խռովութեան մթնոլորտի մը վերածել մինչեւ այդ խաղաղ յարկի մը կեանքը։

Լամտարոֆ եւ իր բերած այդ ժառանգութեան բաժինը փորձաքարը կ'ըլլան Տիկին Մանասեանցի ամուսնական հաւատարմութեան, ներմուծելով անոր յարկին տակ շուայտութեան, խաղամոլութեան, նախանձի եւ քսյքսյիչ տարրերը, եւ փանտըելով պահ մը այդ յարկին երջանկութիւնը, որ կը փրկուի վերջին պահուն տանը պահապան հրեշտակին — Նիկօլ Մանասեանցի մօր՝ պառաւ Նատալիայի իր հարսին վրայ ունեցած բարոյական հեղինակութեամբ։

Նիւթը իր էութեան մէջ հասարակ-տեղիքներու փիլիսոփայութենէ մը վեր չի բարձրանար, եւ տիպարները —հազիւ ուրուագրուած՝ եւ մերթ հակասական ու վարանոտ գիծերով՝ չեն կրնար քօղարկել խորքին ամայութիւնը, առաջամասին վրայ ցցելով ապրող եւ ամբողջական տիպարներու կերպարանքները։

Հեղինակը կը վարէ իր տիպարները ըստ իր ցանկութեան, քմահաճօրէն եւ վարանոտ շարժումներով։ Անոնք կուգան, կ'երթան, կը խօսին, կամ կը լռեն առանց կապակցութեան եւ բանաքօսիկ մտադրութիւններով։ Եթէ Լամտարաֆի տիպարը կը մնայ համեմատաբար որոշ շրջագծերու մէջ, կամ Նատալիայի կերպարանքը կը տեղաւորուի որոշ պատուանդանի մը վրայ, միւսները կը դեգերին, իրենց բարոյական դիմագծերը կը մնան պղտոր ու խառնակ, եւ մենք ստիպուած կ'ըլլանք՝ առեղծուածներու լուծումին վրայ գլխահակ՝ մտածել Վարսենիկի հակասական զգացումներուն, Նիկօլի տարտամ նկարագրին, կամ Արտաւազդի եւ Աշխէնի անկատար անհասականութիւններուն վրայ։

Վերոյիշեալ պայմաններով դժուար էր սահուն եւ հետզհետէ զարգացող, տիրապետող խաղարկութիւն մը տալ։ Ողբերգութեան վաղանցուկ պահ մը կը յաջորդէին՝ կառուցումնաններ-դաշնակութեան հետեւանքով՝ անկումի եւ խզումի միջոցներ, դժուարին կացութիւն մը ստեղծելով դերակատարներուն։

Պ. Թօլայեան բաւական յաջողութեամբ տուաւ Լամտարոֆի շուայտ տիպարը։ Միայն թէ՝ իր հետարական ու երգող շեշտը կեղծ կը հնչէր, մինչդեռ որքա՛ն հաճելի պիտի ըլլար — եւ բնական— եթէ ան մնար մեր ճանչցած անսեթեւեթ Թօլան, bon vivant մը՝ առանց ճիգի։

Պ. Նշանեանի Նիկօլը ամբողջովին մնաց եւ աննկարագիր, հակառակ դերակատարին ակներեւ աշխատանքին, որ երբեմն յաջողեցաւ կեանքի կայծը հրահրել այդ տարտամ սիլուէթին մէջ։

Տիկ. Ալիքսանեանի մայրը ճշմարտանման եղաւ եւ յաճախ յուզիչ։

Տիկ. Նշանեան Հանց ծել տիպար մը՝ որ եթէ պեցաւ, մեղադրանքին մը պէտք է վերադրել կին։

Օր. Անահիտ Աշխէնը Սմիճեանի Արտաւազդը ռակ իրենց բարեացակամ — մնացին ébauche րուն մէջ։ Պ. Գաբէթեանի րապետը հաճելի եւ զուա էր, որոշ նկարագրի մը բերումով եւ ապրումով։

*
**

Շաբաթ երեկոյ «Սօսի Սավանթ»ի մէկ սրահին մէ Ա. Ակումբի հրաւէրով բան սեց Պ. Ա. Շահխաթունի, առնելով Պետրոս Ադամ կեանքն ու գործը։ Երեկո կը նախագահէր Պ. Արշակ պանեան, որ բանախօսին բաժնեց Ադամեանի հոյա անձնաւորութիւնը ամփոփ պով ներկայացնելու գործը։

Սակաւաթիւ՝ բայց ընտր հասարակութեան մը առջե մը պատկերացաւ մեզի մեծ ուեստագէտին կերպարանք ւելի մեծցած իր տառապա եւ զրկանքներու լուսապսակ մէջ։

Երկու բանախօսներն ալ ցող, մտրակող բառերով ն կեցին այն ոճրագործ անտա բերութիւնը, որուն զոհերն եղած միշտ հայ արուեստագ ները, իրենց կենդանութեա շրջանին։ Պ. Շահխաթունի ըելով երկիւղածօրէն հաւա ուած նշխարներ Ադամեան փառքերէն, մաղթեց որ մօտ ապագային գրական խնամ յուշարձան մը յատկացուի հոյակապ արուեստագէտին, փառքը պիտի ըլլար գաքկրթեալ մեծ ազգի։

*
**

Կը տեղեկանամ թէ Պ. թիկեան՝ զոր սիրած են զահայ բեմին համակրելի Պրիւսէլէն եկած, մտադիր է տերս բեմադրել եւ խաղ «Փրոֆ. Բլէնօֆ»ը։

ՀՐ. ԱԼԵՄ

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԷ

Սօֆիայի «Զօրա» թեր Հոկտ. 21ի իր թիւով յանց կը գտնէ Աշխատանքի վար թիւնը, որ օտարահպատակ րուն դէմ ղրկած խիստ հրահ գէ մը յետոյ, սկսած է թոյլ եւ օտարահպատակները գործ ընդունելու հրահանգ տալ։

14 Յունիս 1926 հրահանգ կ'արտօնուի Հունգարացի Չեխերը, եւ Ռումանացի գործի առնել ու պուլկարահպա տակ գործաւորներուն հետ ւասար իրաւունքներով ունենալ։

26 Հոկտ. 1926ի հրահանգ նոյն իրաւունքը կը տրուի քերուն, Նոյեմբ. 1926ի հրահ գով Յունահպատակներուն, 192 Մայիս 3ի հրահանգով Իտալ եան հպատակ եղող Հայեր

Թերթը խօսելով այս հանգներու մասին, կ'ըսէ Պուլկարիան այսօր անկեղ դարձած է ու կ'առաջարկէ հրահանգով մը խիստ միջոց ձեռք առնել օտարահպատա գործաւորներուն դէմ, որոնք առանց աշխատիլ։ Այսպէս պուլկարահպատակ գործաւոր բանուորները աշխատելու մէջ կ'ունենան։

ԱՇՈՒՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԳՈՒՄ

Մօտերս, Անդրկովկասի աշուղները համագումար կազմեն Թիֆլիսի մէջ։ գումարին մասնակցելու Անդրկովկասի հանրապետ ներէն հրաւիրուած են 40 աշուղ։

Պիտի կազմակերպուի պոլշեւիկեան յեղափոխու հրաւիրուած թէրքական մրցում։

ԾԻԾԱՂ.

ԼԵՌՆԷՆ ՔԱՐՈԶ

Հարկաւ դուք ալ տղայ եղած էք բոլոր մեծ մարդերուն պէս եւ փորձած էք վրէժ մը լուծելու համար, հեռուէն՝ աննշմարելի անկիւնէ մը, քար նետել հակառակորդ տղու մը տան պատուհանին, որովհետեւ գալիք ծեծին վախը կոտրած է ձեր սրտին ուժը: Ու քանի՛ նշմարած եղեր էք որ քարը իր տեղը չի հասնիր, — ձեր ուզածն ալ այդ էր արդէն, — այնքա՛ն սաստկացած է ձեր կորովը: Քաջաբար կռուած էք ապակիին դէմ, մինչեւ որ ձեր շուրջը՝ նետելիք քար չէ մնացած:

Տղայական այս լուրջ հերոսամարտը կը յիշեմ, ամէն անգամ որ կուսակցական ուրացողի մը հանդիպիմ: Կը բաւէ որ միտքը դնէ Հայաստան երթալ, որպէսզի յանկարծ ամենացոյց լոյսը ծագի մտքին մէջ եւ սկսի իր կուսակցութեան անքաւելի մեղքերը նշմարել: Իսկ եթէ բախտը ուզեց որ հոն մնէ, սրբազան պարտք կը սեպէ հերոսաբար զայն հարուածել աջէն, ձախէն, ետեւէն, առջեւէն. որովհետեւ վստահ է թէ կոտրելիք բան չկայ. հարուածը չպիտի հասնի: Ուզածին չափ թող պոռայ. գիտէ որ լսող չկայ. կամ հայհոյագրէ, կարդացողը ո՞վ է. իսկ եթէ դիպուածով իմանան, ի՞նչ փոյթ. պատասխանին վտանգը շատ հեռու է, մինչեւ իրեն չի հասնիր: Հայաստան կռուած միջնաբերդին մէջ, գոնէ այս մասին, ապահովութիւնը կատարեալ է:

Այս կարգի հերոսներուն մէջ, ուշագրաւ դիրք մը գրաւելու է մի ոմն Ս. Տէրունի, նախկին հնչակեան որ «Աւետեաց երկիրը» մտնելէ յետոյ, ըստ սովորութեան, իր պարտքը կը կատարէ հանդէպ իր նախորդ կուսակցութեան: Բայց սովորականէն դուրս կ'ելլէ հոն ուր կը հասնի պատուհաններու եւ կը սկսի փոխցնել, ...«եթէ կարգ մը մութ տարրերու մտայնութիւնը մասսայականանայ (!) մեր շարքերուն մէջ, ինքս առաջինը պիտի ըլլամ *մուրճը վերցնողը*«:

Երեւակայեցէք «մուրճ» մը որ Հայաստանէն կը սկսի, կ'երկարի մինչեւ Սուրիա, կ'անցնի Ռումանիա, Պուլկարիա, Յունաստան, Ֆրանսա, մինչեւ Ամերիկա եւ ամէն ուր որ կուսակցութիւնը հետք մը ունի...:

Բանաստեղծի մը գանկը միայն կրնայ ծնունդ տալ նոյն հրէշին: Եւ այդքան երկայնութիւն, անշուշտ համապատասխան լայնքով, պարապութեան մէջ միայն կրնայ սեղմուիլ...:

ԽԱՐՏՈՅ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

«Մուրճ-Մանգաղ», 20 եւ 23 Հոկտ. թիւերով կը հրատարակէ յօդուած մը, որ կ'աշխատի բացատրել սովետական հողաբաշխութեան մութ քաղաքականութիւնը, մասնաւորապէս հայ գաղթականներու մասին: Կու տանք կարեւոր մասերը միայն:

Այս տարի հիւս. Կովկասի մէջ պիտի սկսուի հող տալ հայ գաղթականներուն: Տրամադրուած հողերը կը գտնուին Թերեքի, Սալի եւ Շախտի շրջանները: Սակայն բոլոր գաղթականներն ալ չպիտի կրնան հող ստանալ, որովհետեւ ազատ հողերը չեն բաւեր բոլորին: Հող պիտի ստանան միայն անոնք, որ գաղթած են քաղաքացիական կամ վերջին պատերազմի ընթացքին: Խնայողական նկատումներով, զանազան դասակարգերու պիտի բաժնուին հայ գաղթականները: Այն Հայերը, որոնք գաղթական ըլլալով հանդերձ, երկրագործութեան չեն նուիրուած, հող չպիտի ստանան: Նաեւ պիտի բաժնուին, զանազան խումբերու որոնք պիտի ղրկուին յատկացուած տեղերը որոշ ժամանակներու մէջ: Այսպէս, այս աշնան Հայերէն միայն հազար հոգի հող պիտի ստանան: Միեւնոյն ատեն. հող պիտի յատկացուի անոնց միայն, որ տեղափոխութեան ատեն դիմանալու համար տուն գլուխ ունին 700 ռուբլի: Պետութիւնը, իբրեւ նպաստ, հազիւ 300 ռուբլի միայն պիտի կրնայ տալ:

Հողը պիտի բաժնուի հետեւեալ սկզբունքով: Տրամադրուած հողամասին վրայ որքան հոգի որ հաստատուի, հողը պիտի բաժնուի ըստ անոնց թիւին:

Սալի շրջանին մէջ, ամէն հոգիի պիտի տրուի 4 եւ 14 տեսեադին հող: Շախտի շրջանը, Ոբլիվսկիի մէջ պիտի տեղափոխուին Վլադիկովկասի գաղթականներէն մաս մը, իւրաքանչիւրը պիտի ստանայ 4 տեսեադին հող: Ոբլիվսկիի շրջանին մէջ կայ 3 հողամաս, 1ը պիտի տրուի 366 հոգիի համար: Հոս կան ջրհորներ: 2ը պիտի տրուի 132 հոգիի: 3ը պիտի տրուի 324 հոգիի: Բոլոր այս հողամասերը կը գտնուին երկաթուղիի կայարանէն 50—60 վերստ հեռու: Բոլորն ալ յարմար են ցորենի մշակութեան:

Տեղափոխուած գաղթականները ատեն մը տուրք չպիտի վճարեն:

«ՏԱՆԿ» ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Այս տարի «տանկ» հիւանդութիւնը շատ մեծ թափ ստացած է Լիբանանի բոլոր մասերուն մէջ: Գրեթէ ամէն տուն մուտք գործած եւ ընտանիքի բոլոր անդամներն ալ կարգաւ վարակած է այս հիւանդութիւնը: Բայց հակառակ իր այնքան տարածման, մահուան դէպքեր չկան:

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ.Ի ՕԳՏԻՆ

Կոմիտասեան խնամատար Յանձնաժողովէն ստացանք 1925 Յունուարէն 1927 Յուլիս շրջանի դրամական գործառնութեանց հաշուեցոյցը:

Այդ հաշուեցոյցէն կը տեսնուի որ այդ երկու տարուան միջոցին, Յանձնաժողովը ստացած է 49,425 ֆրանք 50 սանթիմ: Այդ գումարին (որուն մէջ հաշուուած է նաեւ Գ. Աբրահամ Գուլգասեանի 5675 ֆր.ի նուէրը՝ Կոմիտաս վարդապետի անտիպ գործերէն երկու տետրի հրատարակութեան համար) ամենափոքր մէկ մասը կը կազմեն Կոմիտաս վարդապետի յարգողներու կողմէ եղած նուիրատուութիւնները: Մեծագոյն մասը կը կազմուի մեր վարպետ երաժշտին գործերու հին ու նոր հրատարակութեանց վաճառման եւ անոր նուիրուած քանի մը համերգներու արդիւնքէն (վաճառումէն՝ 7455 ֆր. 45 ս., Նիւ Եորքի մէջ Գ. Թումաճանի կոմիտասեան համերգէն՝ 10,000 ֆր., Լօս Ընճըլէսի մէջ Գ. Փէրահեանի սարքած համերգներէն 11,127 եւ 5402 ֆր.): Այս վերջին երկու տարիներուն, մեր մեծանուն ու դժբախտ հայրենակցին դարմանման ծախքերը ուրեմն մեծ մասամբ իր արտադրութեանց տարածումին արդիւնքովն է որ գոցուած են:

Յանձնաժողովիս Նպատակը կրկին է. Ա. Հոգալ մեր թանկագին հայրենակցին հիւանդանոցի ծախքերը. Բ. Հրատարակել իր անտիպ գործերը: «Իր առողջական վիճակի բարւոքման մասին դժբախտաբար կարող չենք ուրախառիթ լուրեր տալ. բայց ամէն ոք մեզի հետ համաձայն է անշուշտ թէ մեր ժողովրդին համար նուիրական պարտք մըն է մինչեւ վերջը հոգալ այդ բազմերախտ արուեստագէտին դարմանման ծախքերը: Իսկ իր անտիպ աշխատութեանց հրատարակման ամէն տեսակէտով ազգօգուտ գործը մենք պիտի շարունակենք աւելի քան երբեք եռանդով, խրախուսուած այն ջերմ ընդունելութենէն զոր գտան այն երկու տետրակները որ մեր նախաձեռնութեամբ եւ Գ. Գուլգասեանի օգնութեամբ հրատարակուեցան: Այժմ յանձնաժողովս ունի 23,435 ֆրանք 40 սանթիմ. այս գումարին մէկ մասով պիտի հրատարակենք ի մօտոյ անտիպ երգերու նոր փունջ մը, վստահ ըլլալով որ մեր հասարակութիւնը, այդ տետրակն ալ փութալով գնել, անոր տպագրութեան յատկացուած գումարին երեք անգամը պիտի դարձնէ յանձնաժողովին»:

Յանձնաժողովը կը յուսայ քանի մը տարուան մէջ հրատարակել Կոմիտասի բոլոր անտիպները: Այս առթիւ կը թելադրէ հասոյթի բաժին մը հանել բոլոր այն երեկոյթներէն, ուր Կոմիտասի կտորներ կը տրուին:

Ամէն ձեւով նուիրատուութիւններ պէտք է ուղղուին յանձնաժողովի գանձապահին, Օր. Մարգարիտ Բաբայեանի 17, Rue Denfert-Rochereau, Paris Ve.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՐԿԱՏՈՒՆԵՐՈՒՆ

ԼԻՈՆԻ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵՆԷՆ.— *Ելմտ. Նախարարութիւնը, Հոկտ 26 թուակիր պաշտօնագրով մը կը հաղորդէ թէ, նկատի առնելով հայ գաղթականներուն կացութիւնը, որոշուած է որ անոնք եւս օգտուին տուրքի թեթեւացումներէն ի մասին* charge de famille*ի, ճիշդ ինչպէս կ'օգտուին ֆրանսացի հարկատուները: Միայն թէ այս դիւրութիւնը կը գործադրուի անոնց համար որոնք* réfugiés *են, եւ չի տարածուիր Թուրքիոյ հպատակներուն վրայ, քանի որ Թուրքիա եւ Ֆրանսա այս մասին փոխադարձութեան պայմանագիր չեն կնքած: Պաշտօնագիրը կը յարէ թէ այս մասօք հրահանգներ հաղորդուած են գաւառական իշխանութեանց:*

Մեր հայրենակիցներուն կը մնայ արժեցնել իրենց իրաւունքը, հոգ տանելով որ իրենց անձնագրին մէջ réfugié arménien *նշանակուած ըլլայ:*

(Կնիք)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ՖՈՒԹՊՈԼԻ ԽՈՒՄԲԵՐԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա.՝ եւ Պահեստի խումբերը յաղթական ելան իրենց մրցումներէն:

Ա. խումբը երեք պահեստիներով դաշտ ելաւ. Ա. կիսախաղին երկուստեք բաւական կոկիկ խաղարկութիւն մը տեղի ունեցաւ: Դատաւորին դիտումնաւոր մէկ սխալին վրայ, փէնալթիով մը Ֆրանսացիք ապահովեցին իրենց Ա. նշանակէտը: Քիչ վերջ անոնց վերջապահին անախորժ մէկ սխալը չվրիպեցաւ դատաւորին աչքէն եւ փոխադարձ *փէնալթիով* մը խաղին արդիւնքը հաւասարեցաւ: Ասկէ յետոյ մերինները գեղեցիկ եւ կանոնաւոր խաղարկութիւն մը ի գործ դրին: Տաճատին մէկ լաւ *փասին* շնորհիւ Ս. Կարապետեան գլխի կոկիկ դարձուածքով մը ապահովեց Բ. նշանակէտը:

Բ. կիսախաղին Ֆրանսացիները խիստ դժուարին եւ կատաղի խաղ մը ունեցան: Դատաւորին խիստ կողմնակալ ոգին մեծ դեր կը կատարէր, հակառակ հանդիսատեսներուն բուռն բողոքներուն: Ֆրանսացիները յաջողեցան նշանակել իրենց Բ. *կօլը*: Յետոյ մերինները կրկնապատկելով իրենց ջանքերը, գեղեցիկ *փասե*րով յառաջացան անոնց բերդին: Այս անգամ Պարոյրի *փասին* վրայ Ս. Կարապետեան զօրաւոր հարուածով մը նշանակեց Գ. եւ յաղթական նշանակէտը: Խաղը վերջացաւ 2ի դէմ 3 նշանակէտով, մեր յաղթութեամբ:

Սոյն խաղին թէեւ անախորժ միջադէպ մը պատահեցաւ, բայց առաջքը շուտով առնուեցաւ: Դատաւորին զգալի կողմնակալութեան չհանդուրժեց մեր խաղացողներէն մէկը եւ հակառակ սփորի օրէնքներուն, վէճ մը ունեցաւ հակառակորդ խաղացողներէն մէկուն հետ: Կրկին անգամ կը թելադրենք մեր խաղացողներուն որ վերջին ծայր պաղարիւն եւ համբերող ոգի ունենան: Երկու կողմերուն հաւանութեամբ դատաւորին ընտրութենէն վերջ, պէտք է կատարեալ հնազանդութիւն յայտնել անոր, ըլլայ անկարող թէ կարող:

Նոյն օրը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պահեստի խումբը կարեւոր մրցում մը ունեցաւ Neuilly-sur-Marne*ի* Ա. խումբին դէմ: Մերինները իրենց ճկուն եւ արագ խաղերով կը գերազանցէին հակառակորդը եւ *փասե*րու խաղարկութեամբ էր որ կրցան յաղթական դուրս գալ 2ի դէմ 3 նշանակէտով:

Գ. Գասպարեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՈՃԻՐՆԵՐԷՆ.— Բլիոն կին մը ունէր, որ քիչ մը թեթեւ էր ու հոգիով տկար: Շուտով ենթարկուեցաւ Մարսէլի մը ազդեցութեան: Եւ ամիսը քանի մը անգամ տունէն կը փախէր, միասին անցընելու համար Մարսէլի հետ: Ամէն անգամ ալ, տիկին Բլիոն կը զղջար ու կը վերադառնար տուն: Սակայն վերջերս, բարի ամուսինը, Բլիոն այլեւս չուզեց հանդուրժել: Ու երբ անգամ մըն ալ փախաւ իր կինը, Բլիոն ատրճանակ մը գնեց եւ գնաց սպասելու Փորթ տը Վէրսայլի անկիւնը: Յանկարծ մեթրոյին բերանէն մէկը դուրս ելաւ. կը նմանէր իր կնոջ սիրականին: Մօտեցաւ ու սպաննեց: Երիտասարդը, խենթ կարծելով զայն, հեգնանքով մը անցաւ քովէն: Բլիոն կրակեց եւ գետին փռեց զայն: Երբ ոստիկանատուն տարուեցաւ, հոն խոստովանեցաւ որ չէր զղջացած, որովհետեւ սպաննած էր այն մարդը, որ յափշտակած էր իր պատիւը եւ երջանկութիւնը: Քիչ վերջ, սակայն, երբ վիրաւորը մեռաւ հիւանդանոցին մէջ, ոստիկանատուն բերին զոհին ինքնութեան թուղթերը: Զոհը Մարսէլը չէր: Ոճրագործը կը պնդէր իր աչքերուն վրայ: Հարկ եղաւ ոճրագործը տանիլ այն խանութը, ուր կ'աշխատէր իր կնոջ սիրականը: Մեծ եղաւ զարմանքը, երբ տեսաւ որ իր հակառակորդը ողջ կը սպասարկէ սրճարանին մէջ: Մարսէլ ոճրին պահուն իր սիրականին մօտն է եղեր: Ոճրագործը պարզապէս անմեղ մը սպաննած էր: Ու երբ համոզուեցաւ, նուաղեցաւ, գետին ինկաւ:

19 ԳՈՂԵՐԸ.— Այս օրերս Փարիզի եղեռնադատ ատեանին առջեւ պիտի դատուին 19 լեհ գողեր, որոնք ամբաստանուած են 6 սպանութեամբ, 68 գողութեամբ եւ ուրիշ եւայլններով: Աւազակապետը, Վլատիմիր Զինէզուք իր անկողինին մէջ ատրճանակի մէկ հարուածով սպաննած է Ալճերիացի մը, յափշտակելու համար զոհին խնայողութիւնները: Զինէզուք կը սպաննէր ոչ միայն գողնալու համար, այլ նաեւ սպաննելու հաճոյքին համար: Նոյն պայմաններուն մէջ կը սպաննէ նաեւ Լեհ մը եւ կը զրպանէ 3000 ֆր.: Աւելի խոշոր հունձք մը կատարելու համար, 100,000 ֆր. գողնալու նպատակով, իր խումբով կատարեալ ճակատամարտ մը կը մղէ ոստիկաններու դէմ, որոնցմէ մէկը գետին կը փռէ:

Անգամ մը, Զինէզուք, իր երեք ընկերներով կը մտնէ Վէրնէօյլի մէջ, տիկին Բիւրթիսի ագարակը: Վախցնելու եւ դրամին տեղը իմանալու համար, կը բանայ կնոջ զիստը եւ գնդակ մը կը տեղաւորէ դժբախտ կնոջ միսերուն մէջ: Ու երբ կինը խենթի նման կը սկսի պոռալ, Զինէզուք գնդակ մըն ալ կը պարպէ իր զոհին փորին ու կը մեկնի: Կինը կը մեռնի:

Դարձեալ, կը կողոպտէ Վէրսայլի մէկ եկեղեցին: Ու երբ պահապանները կուգան անհանգստացնել զինք, կը սպաննէ մէկը ու կը փախչի:

Ուրիշ առթիւ մը փողոցին մէջ կը սպաննէ իր հայրենակիցը դանակով: Յետոյ գործաւոր մըն ալ, որ «դրամ կը բոնէր», ինչպէս լուր առած էր, խմելու կը տանի, կը սպաննէ, եւ գետը կը նետէ:

Այժմ դատարանը ուժով փակած է իր օձիքին: 20 փաստաբաններ խօսք պիտի առնեն այս գողերու խումբին դատին պահուն:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (104)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԽՈՒՄԱ ՉԹԱՌՈՒՊ
ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՑԱՑՆՈՒԻ
ԻՐ ԻՍԿԱԿԱՆ ԴԻՄԱԿՈՎ

— Ինչ որ մեզի կը պատահի, իրօք հրաշալի է, ըսաւ Քարասօֆ, որ նախ դժուարութիւն կրեց զիս ճանչնալու համար իմ նոր ծպտումիս տակ,— կարծես, երազի մէջ եմ. իրօք, անօրինակ է որ Չեկան այսքան համբերատար քննութեան ապացոյցը տուած ըլլայ:

— Ընդհակառակն, շատ դիւրաւ կը բացատրուին այդ բոլորը, պատասխանեցի ժպտելով: Գիտէ՞ք թէ որու կը պարտիք ձեր ազատութիւնը:

— Չիտակը, ո՛չ:

— Պարզապէս Խումա Չթառուպին:

— Կարելի չէ, ըսաւ սարսափած:

— Այո՛. դեռ նոր բաժնուեցայ անկից եւ ինքն էր որ ինծի յայտնեց այդ մանրամասնութիւնը: Մնաց որ արդէն, հոս, իր բարեկամներէն մէկուն տանը մէջ չե՞նք...:

— Բայց այն ատեն, ապահով չենք ուրեմն. պէտք է որ անմիջապէս մեկնինք:

— Ես այդպէս չեմ կարծեր. ահա՛ թէ ինչու: Անձնապէս Խումա Չթառուպ ինծի ըսածներէն բառ մըն ալ չեմ հաւատար: Եթէ քեզ փրկեց, երախտագիտութեամբ չէր, այլ պատճառով մը զոր չեմ գիտեր. բայց շատ չանցած պիտի գիտնանք, մեզի պէտք ունի: Նոյն իսկ աւելի հեռուն ալ պիտի երթամ: Ըստ իս, եւ կը մաղթեմ որ սխալած ըլլամ,— միայն բանտերնիդ փոխած էք:

— Սարսափելի բան է, պատասխանեց Քարասօֆ, վրդոված ակնարկ մը նետելով վրաս:

— Ինչպէ՞ս եկաք հոս, հարցուցի. ձեզի ո՞վ տուաւ այս հասցէն:

— Ո՛չ ոք. ահա թէ ի՛նչ պատահեցաւ. երէկ, ճաշի պահուն, վրաս հսկող չեկիստը ինծի յանձնեց տոմսակ մը, որուն բովանդակութիւնը սա էր: «Այս իրիկուն, ժամը 9ին ազատ պիտի արձակուիք, ինչպէս նաեւ Կոստանդինովնան: Ձեզ դէմ ձեռք առնուած միջոցներուն համար ձեզմէ ներողութիւն պիտի խնդրեն: Հաւատալ ձեւացուցէք: Լուպիանքայի հրապարակին վրայ, 127 թիւը կրող ինքնաշարժ մը ձեզի պիտի սպասէ. վարիչին ըսէք միայն հետեւեալը «Գիտցած տեղդ տար մեզ» եւ հոն ուր ձեզ պիտի առաջնորդէ, ապահով պիտի ըլլաք»:

— Ճիշդ այդպէս է, ընդմիջեց Կոստանդինովնա. ես ալ նման տոմս մը ստացայ:

— Ստորագրուած չէ՞ր այդ տոմսակը, հարցուցի:

— Ոչ. բայց նոյնիսկ եթէ ստորագրուած ըլլար, հաւատարմօրէն պիտի հետեւէի անոր պատուէրներուն. էականը, ըստ իս, նախ Լուպիանքայէն դուրս ելլելն էր...

— Անշուշտ: Երբ հոս հասաք ո՞վ ընդունեց ձեզ:

— Տեսակ մը վերակացու, կամ քարտուղար, որ խնդրելով մեկտեղ որ ներողամիտ ըլլանք իր տիրոջ բացակայութեան համար, մեզ հրաւիրեց որ, առաջին յարկը ամբողջովին մեր տրամադրութեան տակ դրուած ըլլալով, ինքզինքնիս մեր տան մէջ զգանք...

— Կ'երեւի նոյն անձն է որ քիչ առաջ զիս ձեր մօտ մտցուց:

— Նո՛յն ինքն. կը ճանչնա՞ք արդեօք:

— Ոչ. բայց անոր տիրոջը անունը ինծի անծանօթ չէ...:

— Ուրեմն գիտէք թէ որո՞ւ տունն ենք:

— Խումա Չթառուպ բարեհաճեցաւ այդ ալ իմացնել ինծի. Հէրման Կոթլիպ անունով մէկու մը տունն ենք:

— Ի՞նչ, ըսաւ Կոստանդինովնա, որ տժգուներ էր. Հէրման Կոթլիպի տո՞ւնն ենք:

Յետոյ, անձկոտ ակնարկ մը նետելով իր շուրջ,

— Ո՛հ, այն ատեն, աւելցուց, նօպօտին իրաւունք ունի. ծուղակը ինկած ենք եւ Խումա Չթառուպ մեր քիթէն բռնած է:

Քարասօֆ եւ ես՝ վրդոված իրարու նայեցանք. որովհետեւ գիտէինք թէ, Կոստանդինովնա՝ ոչինչ պատճառով մը իրար անցնող կին չէր:

— Տեսնենք, ըսի, պահենք մեր հանդարտութիւնը: Ինչ որ ալ պատահի մեզի, աւելի վատ չի կրնար ըլլալ քան ինչ որ կը սպասէինք Չեկայէն: Կոթլիպ՝ եթէ իրօք այն անձն է որ կը ճանչնամ, Ձերժինսքիի հետ ոեւէ կապ չունի: Անշուշտ լրտես մըն է, բայց դահիճ մը չէ:

— Չիտակը, լաւ չեմ գիտեր պատասխանեց Կոստանդինովնա, եւ կը վախնամ որ...

— Այս Կոթլիպը, ընդմիջեց Քարասօֆ, գերման նախկին սպայ մը չէ՞: Եւ պատերազմի միջոցին ծառայած չէ՞ տեղեկատուութեան բաժնին մէջ:

— Նոյն ինքն:

— Այն ատեն կը ճանչնամ...

Եւ մինչդեռ Քարասօֆ կը խօսէր, դանդաղ քայլերով մօտեցեր էի դրան: Եւ ինչպէս կը յուսայի, դուռը կղպուած գտայ:

— Ահա՛ ինչ որ կը հաստատէ մեր վախը, ըսի անոնց ուշադրութիւնը դարձնելով այս մանրամասնութեան վրայ. կը մնայ գիտնալ թէ մեզ ի՞նչ պիտի ընեն:

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

ուրջ փնտռտուքներով եւ անկողմնակալ քննութեամբ պէտք է բեւան հանուին։ Այդ քննութեան տալիք վճիռին պէտք է պատակին բոլոր ժողովուրդները, նոյնիսկ եթէ անոնք անպաստ ըլլան իրենց։ Գերմանիոյ յանցաւորութեան դէմ կը պաշտպանէ իր պատիւը։ Անկարելի կայքարինք բարոյականի եւ պատուի տեսակէտէն։ Անկարելի հաշտեցնել ժողովուրդները, քանի ազգ մը մեծ ընտանիքին մէկ անդամը միւսներու աչքին անարգութեան սիւնին գամուած կը մնայ։ Գերման ազգին պատիւը պահպանելու համար է միայն որ մենք կոչ ըրինք Պատմութեան, ու մեր դիւանները բացինք, որպէսզի պատմագիրները կարենան յստակօրէն պարզել 1914ի աղէտին պատճառները»։

Սովետները եւ զինաթափութիւնը

Զիչերին հեռագիր մը ուղղելով Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. քարտուղար Սըր Էրիք Տրըմմոնտի, կը յայտնէ թէ Խորհրդային Միութիւնը այս անգամ պատրաստ է մասնակցելու զինաթափութեան նախապատրաստական խորհրդաժողովին եւ կը խնդրէ որ ժողովին տեղն ու թուականը յայտնէ։

Ինչպէս կը յիշուի, Խորհրդային Միութիւնը 1926ին մերժած էր մասնակցիլ այդ ժողովին՝ Վորովսքիի սպանութեան պատճառաւ։ Ապրիլ 14ի պայմանագրութեամբ Խորհրդային Միութեան եւ Զուիցերիոյ միջեւ թիւրիմացութիւնները հարթուած ըլլալով, այժմ պատճառ մը չունին չմասնակցելու Զուիցերիոյ հողին վրայ գումարուած ոեւէ ժողովի։

Նոր խորհրդաժողովը տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբեր 30ին Ժընեւի մէջ։

Պոլշեւիկներու ընդհանուր ներումը

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ պոլշեւիկեան յեղափոխութեան տասնամեակին առթիւ հրատարակուած ներումէն կ՚օգտուին միայն բանտերու ոճրագործ տարրերը։ Քաղաքական յանցաւորները, ինչպէս նաեւ գեղծարար առեւտրականներն ու խորհրդային պաշտօնեաները պիտի շարունակեն մնալ բանտի մէջ։

Լէնինկրատի «Փրավտա»ն խօսելով ընդհանուր ներումին վրայ, կ՚ըսէ թէ Լէնինկրատի եւ Մոսկուայի բանտերուն մէջ կան 2,000 ոճրագործներ, քսակահատներ եւ աւազակներ։ Անոնց 100էն 50ը ազատ կ՚արձակուին։ «Փրավտա» կը կարծէ թէ կառավարութիւնը աւելի լաւ պիտի ընէր այդ ոճրագործները բանտերու մէջ պահելով։ Ցարական սովորութիւն մըն է, կ՚ըսէ, ամէն կարեւոր տօնախմբութիւններէ առաջ բանտարկեալները ազատ արձակել, սակայն այս կարգի մարդոց ազատ ձգուելէն ժողովուրդն է որ պիտի տուժէ։

Նախարարական տագնապ Իրաքի մէջ

Պաղտատէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի թէ քաղաքական շրջանակներու մէջ յուզում առաջ բերած է յանկարծական հրաժարումը ելմտական նախարար Զօրավար Եասին փաշա Էլ-Հաշիմիի, որ վարչապետ Զօրավար Ճաֆէր փաշա Էլ-Ասքէրիի Լոնտոն այցելութեան առթիւ փոխ-վարչապետի պաշտօն կը վարէր։

Անցած շաբաթ դահլիճը խափանեց Շիիներու թերթը՝ «Էլ Նատհա», որ շարունակ կը յարձակէր դահլիճին վրայ, ըսելով որ անիկա մեծամասնութեամբ Սիւննիներէ կազմուած է։ Այս խափանումը մեծ դայլոյթ առաջ բերաւ Շիի շրջանակներու, մանաւանդ Քէրպէլայի մէջ, ուսկից պատուիրակութիւն մը եկաւ Պաղտատ այս մասին բողոքելու համար բրիտանական փոխ-մարզպան Սըր Էտուըրտ Էլլինկթընի։ Կ՚ըսուի թէ այս վերջինը յանձնարարած է Եասին փաշայի իր որոշումը ետ առնել. ասոր վրայ վարչապետը հրաժարեցաւ, յայտնելով թէ փոխ-մարզպանը ո՛չ մէկ իրաւունք ունի Իրաքի ներքին գործերուն խառնուելու։ Փոխ-վարչապետութիւնը ստանձնեց ներքին նախարար Րաշիտ Ալի պէյ Էլ-Կիլանի, սակայն չի կարծուիր թէ դահլիճը քանի մը օրէն աւելի ապրի. գրեթէ ստոյգ կը նկատուի թէ իշխանութեան գլուխ պիտի վերադառնայ Ապտիւլ Մուհսին պէյ Էս-Սաատուն։

Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է որ Եասին փաշայի հրաժարումը քաղաքական խաղ մըն է եւ նպատակ ունի ազդել Ազգայնականներուն վրայ ներկայ տագնապալի օրերուն, երբ Լոնտոնի մէջ բանակցութիւններ կը կատարուին անգլեւ իրաքեան դաշնագիրը վերաքննելու համար։

Շաբաթ օր շէյխերն ու ցեղապետները կարեւոր ժողով մը գումարեցին Պաղտատի մէջ եւ հաստատեցին թէ անհրաժեշտ է դահլիճին մէջ փոփոխութիւն մտցնել։

Մեռելոցը

Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ երէկ Փարիզի ամէն կողմը ծաղկած էր։ Սիթէի ծաղիկներու շուկային մէջ հարիւր հազարաւոր քրիզանթէմներ ծախուեցան։ Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր գերեզմանները ընդունեցին այցելութիւնը հազարաւոր ուխտաւորներու, որոնք ծաղիկ տարին իրենց անհետացած սիրելիներու շիրիմին վրայ։ Առաւօտուն Հանրապետութեան նախագահը, վարչապետը, նախարարները եւ պաշտօնական ուրիշ մարմիններ ծաղկեպսակներ դրին Անծանօթ զինուորին վրայ։

Փէր-Լաշէզի, Մոնփառնասի, Մոնմարթրի, Պանեէօի, Իսսիի եւ Փանթէնի գերեզմանատուները ընդունեցին բազմաթիւ պաշտօնական եւ անպաշտօն այցելութիւններ։

Լաթիֆէ հանըմ Ֆրանսայի մէջ

Պիարիցէն կը հեռագրեն թէ հոն հասած է Մուսթաֆա Քէմալի նախորդ կինը Լաթիֆէ հանըմ իր հօր հետ։ Ինչպէս կը յիշուի, Մ. Քէմալ երկու տարի առաջ արձակած էր զայն։ Հեյիշուի, ... կ՚աւելցնէ թէ Լաթիֆէ հանըմ տակաւին կը սիրէ իր ... նախկին ամուսինը, որուն զանազան նկարները եւ արձանիկները կը զարդարեն իր սենեակը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ ԹՈՒՐՔ ԴԵՍՊԱՆ ՖԵԹՀԻ պէյ Էնկիւրիէն ճամբայ ելաւ իր պաշտօնատեղին դառնալու համար։

ԳԵՐՄԱՆ ՕԴԱՆԱՒՈՐԴ ՔԷօՆԻՔԷ, որ Քալիֆորնիայէն ճամբայ ելած էր աշխարհի շրջանը կատարելու համար, Պէնտէր-Ապպասէն Քաբաշի հասաւ եւ մտադիր է խաղաղական ովկիանոսը կտրելով Ամերիկա երթալ մէկ թռիչքով։

ՄԵՐ ՊԱՐԳԵՒԸ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ

Համաձայն մեր ծանօթ յայտարարութեան, ստորեւ կը նշանակենք գիրքերու ցանկը, իրենց գիներով։ Ամէն մարդ ազատ է իր ուզած հատորները ընտրելու, համաձայն իր բաժանորդագրութեան.—

1. իմ գիրքը, *Ա. Ահարոնեանի* (20 *ֆրանք*). 2. մանչ Աղջիկը, *Վ. Մարկրիթի* (20 *ֆր.*). 3. խորհուրդներու մեհեանը, *Յ. Օշականի* (20 *ֆր.*). 4. Ծապլվար, *Եր. Օտեանի* (7 *ֆր.*). 5. մեր խաչը, *Տոքթ. Ս. Սալբիի* (8 *ֆր.*). 6. մահացու Սէրը, *Մ. Կորքիի* (3 *ֆր.*). 7. Պղնձէ քաղաքին պատմութիւնը (3 *ֆր.*). 8. Հաֆըզի քառեակները (3 *ֆր.*). 9. ֆոմա կորտիէվ, *Մ. Կորքիի* (15 *ֆր.*). 10. մեր Անկախութիւնը, *Լ. Շանթի* (15 *ֆր.*). 11. ընկեր Շահազար, *Ն. Պէշիկթաշլեանի* (5 *ֆր.*). 12. երկու Ամիս Բոլշեւիկեան բանտում, *Բ. Իշխանեանի* (13 *ֆր.*). 13. Սուլամիթ, *Ա. Կուպրինի* (6 *ֆր.*). 14. կրացիէլլա, *Լամարթինի* (8 *ֆր.*). 15. Ոսկի Աքաղաղ, *Րաֆֆի* (10 *ֆր.*). 16. բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր, *Տոքթ. Սեւակի* (10 *ֆր.*). 17. Ազգային բարերար, *Եր. Օտեանի* (4 *ֆր.*). 18. Աղա Նազար, *Ի. Աահակեանի* (3 *ֆր.*). 19. Ալպոմ Հէքեաթներու, *Շ. Նարդունիի* (3 *ֆր.*). 20. դատաստանական խորհուրդ, *Եր. Օտեանի* (10 *ֆր.*). 21. ի՞նչ պատմեց Թրէբոնէմը կամ Սիֆիլիս, *Տոքթ. Գրիգորեանի* (6 *ֆր.*). 22. էջեր իմ Օրագրէն, *Գ. Զօհրապի* (6 *ֆր.*). 23. «փետրուար 18» (5 *ֆր.*). 24. ֆրանսահայ Զրուցատրութիւն (15 *ֆր.*) 25. Ջարթիր Աստուած, *Ա. Ահարոնեանի* (2 *ֆր.*). 26 ինքնուսուցիչ ֆրանսերէն լեզուի, *Դաւիթ-Բէկի* (10 *ֆր.*). 27. կոյսի մը Օրագիրը, *Թարգմ.՝ Վ. Սեւունի* (5 *ֆր.*)։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

կը խնդրուի Ռումանիոյ մեր բաժանորդներէն իրենց բաժնեգինները վճարել «Յառաջ»ի գործակալ Յ. Ճգնաւորեանի, Պուքրէշ C. P. 487 :

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Գոյամարտ խումբի ժողովը այս կիր. կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple. Օրակարգ. խիստ կարեւոր. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա-Քօլօմպի մասնաճիւղի բոլոր անդամները, նոյնպէս Անիէր, Պէզոն, Արժանթէօյլ եւ Քօլօմպի շրջաններուն մարզասէր երիտասարդութիւնը կը հրաւիրուի այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, 80 Av. Pereire, Asnières, կաթոլիկոսական պատուիրակութեան դիւանատունը, տեղի ունենալիք ընդհ. ժողովին։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Bois Colombesի մասնաճիւղի վարչութիւնը նկատի ունենալով ծնողքներու կողմէ եղած խնդրանքները, այս անգամ ձեռնարկած է սկաուտական խումբի մը կազմութեան։ Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան դիմել ամէն Շաբաթ գիշեր ժամը 8էն վերջ կաթողիկոսական պատուիրակութիւն։

ՅԱՐԴՈՂԻ գրական երեկոն, այս Հինգշաբթի ժամը 9ին։ Ֆլօրիա։ Նիւթն է՝ Տիկին Լասի ինքնագրութիւնները։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՊՈՒԱ-ՔՕԼՕՄՊԻ եւ շրջաններու Սահակ-Մեսրոպ գրադարանին հասցէն է՝ Hagop Hissayan, 22 Villa Bouveyrol, Asnières(Seine).

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Վան-Շահբազցի Սեդրակ Աւտոեան, որ պատերազմէն առաջ Իտալիոյ Տրապոլսի քաղաքը ըլլալ կը կարծուէր։

Դանիէլ Պօղոսեան, Վան Մրխկնէր գիւղացի, որ 3 տարի առաջ Եգիպտոս Յակոբ Զարդարեանի ծխախոտի գործարանն էր։ Ցիշեալներուն մասին գրել՝ Hagop Avdoyanի, Château le Candillargues par Lansarques (Herault) France.

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

(ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ)

Թօլսթոյի Հաճի Մուրատը 12, Ամուսնութիւնք փարիզի 15 ֆր., Ռասփութին 15, Պարոն տը Գամոր (2 հատոր) 25, Միրզա եւ Աննա 12, Տք. Շէրպօնի՝ Թ. կօթիէի 12, Ֆլավի՝ Ժօրժ Սանի 7, կապուտիկը 5 ֆր., Նօնօ եւ Տօտօ 8, Սիրոյ խորանին առջեւ 5, երկու ոգի, 5, Տք. Մօռօի կղզին 12, Մանկութեանս մեղքերը 15, Տիկին Րօժէ 5, Սատանային գաւակը 3, կարմիր մարդոց երդումը, 20, Մանօն Լէսքօ 15, Ռաֆայէլ 18, կրացիէլլա 8, Հօճա Նասրէտտին 20, Ծապլվար 7, փանջունի 7, Մակաբոյծը 6, Մահացու Սէրը 3, Տք. Մօրի վրէժը 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 10, Ֆաքիր Թահրա 5, Աշըգ Ղարիպ 5, Թօփալ Օսման 5, Երգարաններ 10 ֆր., 6 եւ 5 ֆրանք, Երազահան 6, Բաղդացոյց 10, Ֆրանս. խօսակց. 5 եւ 8 ֆ.։

Բարեկենդանի անկուտինները 2, Բռնի ամուսնութիւն 2, Լը Պարպուլիէ 2, Մոլորեալ ճամբորդը 2, Երանոս աղբար 2, Ամուսնական խնդրանք 2, Կոյր երգչուհին 3, Սքաբէն՝ Մոլիէռի 5, Շողոքորթը 5, Տիկ. Մօնսօրօ 10, Սալօմէ 4, Տրիլբի 5, Համլէթ 10, Օթէլլօ 10, Թագաւոր 10, Նիօբէ 5, Ֆիօտօր Եօաննովիչ արքան 8։

Դուրեանի քերթուածները 5, Երգեր ու տաղերը 2.50. Տաղք եւ Նամականին 8, Իսահակեանի Հայրենի աղբիւրցը 30, Ինտրայի Նոճաստանը 7, Օմար Խայեամ 4, Հաֆըզի քառեակները 4։

25 ֆրանքէ աւելի գիրք առնողին 5 ֆր.ի գիրք նուէր, 50 ֆր.է աւելիին 10 ֆր.ի գիրք նուէր, իսկ 100 ֆր.է աւելի գիրք առնողին 15 ֆր.ի գիրք նուէր կը տրուի։ Փոստի ծախք չառնուիր։ Դիմել հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e):

ՍԱԿԱՐԱՆԸ երէկ փակ էր օրուան տօնին առթիւ։

IMPRIMERIE - **MASSIS** - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

3 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 483

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԼՈՒՐԵՐՈՒ առատութեան պատճառաւ այսօրուան խմբագրականը յետաձգուած է:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Մուսթաֆա Քեմալ վերընտրուած

Ինչպէս գրեցինք երէկ, Ազգային Մեծ Ժողովը Երեքշաբթի առտու բացուեցաւ Էնկիւրիի մէջ: Առաջին գործը եղաւ Մ. Քէմալը Հանրապետութեան Նախագահ վերընտրել: Ընտրութիւնը կատարուեցաւ միաձայնութեամբ եւ համակրանքի ջերմագին արտայայտութիւններ եղան Ղազիին հանդէպ:

Կէս օրէ վերջ ժամը 2ին Մ. Քէմալ Ազգային Մեծ Ժողով հասաւ երկար ծափերու մէջ, ու ըստ Սահմանադրութեան պաշտօնական երդում ըրաւ: Յետոյ ճառ մը խօսելով, շնորհակալութիւն յայտնեց այն վստահութեան համար, զոր Ժողովը ցոյց տուաւ իրեն հանդէպ՝ Հանրապետութեան Նախագահ վերընտրելով զինք:

Նոր շրջանի պարտականութիւններուն վրայ ծանրանալով, ըսաւ.

«Հանրապետութեան ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան յատկանիշերն են ապագայի համար՝ արժանապատուութեամբ եւ ուղղամտութեամբ վարել ու կեդրոնացնել Թուրք ազգին ուժերը՝ անոր բարօրութեան եւ բարգաւաճման համար: Թուրք ազգը պէտք է ամէն վայրկեան պատրաստ գտնուի պաշտպանելու իր գոյութիւնը, Հանրապետութեան ուժը եւ ազգին բարձր շահերը ընդդէմ ներքին եւ արտաքին ամէն նկատումներու: Արտաքին ճակատի վրայ բացեկամաբար ուժ պէտք է տալ խաղաղասիրական ջանքերուն, երկրին ներսն ալ՝ խաղաղ զարգացումի»:

Վարչապետ Ըսմէթ փաշա երէկ Մուսթաֆա Քէմալի ներկայացուց դահլիճին հրաժարականը: Մ. Քէմալ դարձեալ Ըսմէթի յանձնեց Նոր Նախարարութեան կազմութիւնը:

Նոր դահլիճը կարեւոր փոփոխութիւններ պիտի կրէ: Կը կարծուի թէ ծովային եւ երկրագործական Նախարարութիւնները պիտի ջնջուին:

Այս առթիւ ֆրանսական թերթ մը դիտել կուտայ.

«Թուրք նոր վարչաձեւին հիմնական սկզբունքին համաձայն, Ազգային մեծ ժողովն է գերիշխան եւ Հանրապետութեան Նախագահը պարզապէս անոր ներկայացուցիչն է: Մինչդեռ իրականին մէջ, գործերը քիչ մը տարբեր կ՚ընթանան: Մուսթաֆա Քէմալն է խորհրդարանին իսկական տէրը: Սեպտեմբերի ընտրութիւնները ատիկա ցոյց տուին շատ պերճախօս կերպով: Այս պայմաններուն մէջ, զարմանալի չէ որ Մուսթաֆա Քէմալի պաշտօնը կը վերանորոգուի միաձայնութեամբ:

Կացութիւնը Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշէն հեռագրի մը համաձայն, Ռումանիոյ մէջ գրաքննութիւնը վերցուած է եւ կառավարութիւնը ամբողջովին տէրն է կացութեան: Կ՚ըսուի թէ վարչապետ Պրըթիանօ հրաւիրած է գիւղացի-ազգայնական կուսակցութիւնը՝ մասնակցիլ միացեալ դահլիճի մը եւ նոյն իսկ անոր առաջարկած է նախարարական աթոռներու կէսը: Գիւղացիական կուսակցութիւնը սակայն մերժած է այս հրաւէրը եւ յայտնած է վարչապետին թէ կուսակցութիւնը երբեք չէ փոխած իր դիրքը եւ կը պահանջէ որ՝ կառավարութիւնը հրաժարի, Խորհրդարանը լուծուի եւ նոր դահլիճ մը կազմուի:

Շաբաթ օր մեծ միթինկներ գումարուած են Ռումանիոյ զանազան կողմերը՝ բողոքելու համար նախկին փոխ-նախարար Մանուէլէսքօյի ձերբակալութեան դէմ:

Կառավարութիւնը ձերբակալած է նաեւ Պանքա Մօտանա Փրանէրի տնօրէնը, որուն մօտ գտնուած էր իշխան Կարոլի մէկ թռուցիկը: Քանի մը տպագրիչներ, որոնք այդ կարգի թռուցիկներ տպած էին, նոյնպէս ձերբակալուած են:

Պաշտօնական զեկոյցներու համաձայն, իշխան Կարոլի կողմնակիցները շատ քիչ են Ռումանիոյ մէջ եւ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը կը մեղադրէ զայն որ կ՚ուզէ խռովութիւններ ստեղծել երկրին մէջ:

Պոլշեւիկ կիները ալ զինուոր

«Իզվեստիա» կը հրատարակէ պատերազմական գործավար Վորոշիլոֆի հետեւեալ ճառը.—

«Կարմիր բանակը միակն է, ուր կիները այրերու հաւասար աստիճանի վրայ կը գործեն: Մեր զինուորական ակադեմիային մէջ ութ կիներ դասընթացքներու հետեւելով լրացուցին իրենց շրջանը: Այժմ 72 կիներ ունինք, որոնք հրամանատարի պաշտօն ունին: Զինուորական օդանաւորդներուն մէջ եւս կին մը ունինք: Նոյնիսկ հիմա, խաղաղութեան ատեն, կիները պէտք է պատրաստուին զինուորական ծառայութեան, որուն պիտի կոչուին պատերազմի ժամանակ:

«Յառաջիկայ պատերազմը դասակարգային մահացու պատերազմ մը պիտի ըլլայ: Ահա՛ թէ ինչո՛ւ բոլոր խորհրդային բանուորները եւ մասնաւորաբար կիները պէտք է լրջօրէն վերաբերուին պաշտպանութեան խնդրին հանդէպ: Ավիաքիմ (օդանաւի եւ քիմիաբանութեան) կազմակերպութեան մէջ մենք ունինք արդէն կնոջական ուսումնասիրութեան բազմաթիւ շրջանակներ, ուր աշխատող կիները մասնաւոր դասընթացքներու կը հետեւին»:

Վորոշիլօֆ յետոյ մանրամասնութիւններ տուաւ թէ ի՛նչպէս կիները մեծ թիւով կը մասնակցէին վերջերս կազմակերպուած հրացանի եւ ատրճանակի ակումբներուն: Սակայն նշանառութեան մէջ շատ յաջող չեն եւ 100ի վրայ միայն 16 միջին կը շահին:

Վերջացնելով, պատերազմական գործավարը կոչ ուղղեց իր ունկնդիրներուն, որ երթան հեռաւոր գիւղերն ու խրճիթները՝ իբրեւ զինուորական պատրաստութեան մարգարէներ եւ մասնաւորապէս կիներու մէջ ոգեւորութիւն արթնցնեն:

Պոլշեւիկեան պառակտումը

«Էքսէլսիօր» կը գրէ.—

Սթալինական-Թրոցքիական պայքարը շատ սուր փուլի մը մէջ մտած է: Սթալին կանգ չառներ ո եւ է միջոցի առջեւ՝ իր հակառակորդները բնաջնջելու համար: Յայտնի է թէ ընդդիմադիր պետերը հեռացուած են իրենց գրաւած բոլոր պաշտօններէն եւ կասկած չկայ թէ Դեկտեմբերի համաժողովին անոնք նոյն իսկ կուսակցութենէն պիտի վտարուին: Սակայն կը թուի թէ վրացի դիկտատորը աւելի հեռուն կ՚ուզէ երթալ:

Ներկայիս կէփէուի հետ միասին հիւսելու վրայ է ընդարձակ ցանց մը, որուն մէջ մէկ անգամէն պիտի բռնէ ընդդիմադիր բոլոր ազդեցիկ վարիչները եւ ծանր ամբաստանութիւններով դատարան պիտի յանձնէ զանոնք:

Այս առթիւ «Փրավտա»յի հրատարակած զգայացունց յօդուածը ցոյց կուտայ թէ Սթալին ինչե՛ր կը ծրագրէ: Պոլշեւիկեան պաշտօնաթերթը նախ դիտել կուտայ թէ ընդդիմադիրները կ՚աշխատին ինպաստ հակայեղափոխականներուն, որոնք ակնդէտ պզտիկ ճեղքուածի մը կը սպասեն՝ կեղծ դիմակներով անոնց շարքերուն մէջ մտնելու համար: «Փաստեր կան որ, կ՚ըսէ, ընդդիմադիրները գիտակցաբար դաշնակցած են այսպէս կոչուած «երրորդ ուժին», «մտաւորական և մանր-քաղքենիական» տարրերուն հետ, որոնք սակայն իրականութեան մէջ յայտնի հակայեղափոխականներ են: Ընդդիմադիրներու եւ սպիտակպահակեաններու գործակցութիւնը բացարձակապէս ապացուցուած է: Ընդդիմադիրներու գաղտնի տպարաններուն մէջ աշխատող «անկուսակցականները» ճշմարիտ հակայեղափոխականներ են, որոնք իրենց իսկ խոստովանութեամբ կ՚ուզէին օգտուիլ պոլշեւիկեան ներքին պառակտումէն՝ հակայեղափոխական պետական հարուած մը կազմակերպելու համար»:

Պոլշեւիկները Ժընեւի մէջ

Զիւրիխի այն հեռագիրը թէ Խորհրդային Միութիւնը պիտի մասնակցի Ժընեւի զինաթափութեան Խորհրդաժողովին, շատ լաւ տպաւորութիւն առաջ բերած է Ժընեւի մէջ, որովհետեւ ներկայիս Խորհրդային Միութիւնը ունի աշխարհի ամէնէն մեծ, եթէ ոչ ամէնէն զօրաւոր բանակը:

Այս առթիւ գրուած խմբագրականի մը մէջ Մոսկուայի պաշտօնաթերթը «Իզվէսթիա»ն դիտել կուտայ թէ յիշեալ խորհրդաժողովին մասնակցելով հանդերձ, Խորհրդային Միութիւնը երբեք միտքէն չանցըներ ընդունիլ Ազգերու Դաշնակցութեան Ուխտին 16րդ յօդուածը, որ կը վերաբերի պարտաւորիչ իրաւախոհութեան:

Այս պայմաններուն տակ Ռուսիոյ որոշումը կը կորսնցնէ իր հետաքրքրութիւնը:

Երկու Մակեդոնացիներ սպաննուած

Պելկրատէն կը հեռագրեն թէ Շթիպի մէջ դարանակալ անծանօթներ ատրճանակով սպաննած են Մակեդոնացի յեղափոխական Վանչա Միխայիլօֆի հայրն ու եղբայրը: Ոստիկանութիւնը իմանալով անմիջապէս սկսած է հետապնդել սպանիչները:

Պելկրատի «Փրավտա» թերթը կը գրէ թէ Պուլկարիոյ մակեդոնական կազմակերպութեան մէջ երկու հակառակորդ հատուածներ կան եւ այս սպանութիւնը կը վերագրէ դաշնակցային հատուածին, որուն պետերէն շատեր, ինչպէս Փանիցա եւ Զաուլի, ինկան որովհետեւ կը պայքարէին զօրավար Փրոթոկէրօֆի եւ Վանչա Միխայիլօֆի կուսակիցներուն դէմ:

Յեղափոխական շարժում Հնդկաստանի մէջ

Կալկաթայէն կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը խուզարկած է բազմաթիւ տուներ Կալկաթայի եւ Պէնկալի հիւսիս-արեւելքի ուրիշ քաղաքներուն մէջ: Գրաւուած են փաստաթուղթեր, որոնք ցոյց կուտան թէ խիստ լայն չափով յեղափոխական դաւադրութիւն մը գոյութիւն ունի:

Վերջերս երբ ոստիկանութիւնը ձերբակալած էր կարգը խանգարող խումբ մը երիտասարդներ, անոնց վրայէն գտած էր ծածկագիր նամակներ: Այդ նամակներուն մէջ յիշուած անուններ կասկածելի նկատուելով, խուզարկուեցան նաեւ անոնց տուները:

«Մաֆալտա»յի 314 զոհերը

Իտալական շոգենաւային գործակալութեան հրատարակած վերջին թիւերուն համաձայն, «Փրինչիփէսսա Մաֆալտա» շոգենաւին վրայ գտնուող 1259 անձերէն 945 հոգի ազատուած եւ 314 հոգի կորսուած են:

Ա. կարգի ճամբորդներուն կէսը, Բ. կարգիններուն երկու երրորդը եւ Գ. կարգիններուն երեք քառորդը ազատուեցան: Շոգենաւի քսան սպաներէն 9ը եւ 268 նաւաստիներէն 37ը կորսուած են: Անոնց մէջն է նաեւ նաւապետ Կուլի:

Նիւ Եորք — Փարիզ թռիչքը

Ֆրանսացի օդանաւորդներ Քոսթ եւ Լը Պրի, որոնք յաջողեցան Սենեկալէն մէկ թռիչքով Պրազիլիա երթալ, կտրելով հարաւային Ատլանտեանը, առջի օր Պուէնոս-Այրէսէն ճամբայ ելան դէպի Պահիա-Պլանքա:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

«ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՈՐԲԸ»

«Գիր եւ գրականութիւն» խորագրով խմբագրականի մը մէջ, «Յուսաբեր» հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ՚ընէ (22 Հոկտ.)

— «Հազարումէկ Միութիւններ ունինք ու Ընկերութիւններ, ունի՞նք գրականութեան զարգացման նուիրուած ընկերակցութիւն մը: Մարմին մը, որ նիւթական միջոցներ ստեղծելու աշխատի, գրական գործունէութիւնը քաջալերէ, կապ մը պահէ ցրուած մտաւորականութեան մէջ: Ունի՞նք Ընկերակցութիւն մը, որ մասնաւորաբար հրատարակչութեամբ զբաղի, ձեռնարկ մը՝ որ երբեք անպտուղ չէ եւ յաջողութեան մեծ հաւանականութիւններ ունի: Հայ ժողովուրդը քիչ շատ կարդացող ժողովուրդ է եւ ան է որ կը սպառէ ամէն ամիս եղած հրատարակութիւնները: Գոյութիւն ունեցող հրատարակչականները, ազգասիրաբար չէ, որ իրենց դրամը ի զուր կը վատնեն: Ինչ որ կը յաջողուի սակայն մէկ հոգիով կամ քանի մը ընկերով, աւելի մեծ չափով կրնայ յաջողուիլ, եթէ կազմակերպուի գործը, եթէ գործին գլուխն անցնին նախաձեռնող անձեր ու Մարմիններ:

«Փարիզի մեր պաշտօնակիցը՝ Յառաջ կ՚առաջարկէ Հայ Մշակոյթի Օր մը սահմանել, տարին մէ՛կ օր գոնէ ազգովին իրարու քով գալու, խօսելու, ոգեւորուելու եւ մտածելու համար հայ գրականութեան մասին: Եւ այդ օրը կ՚առաջարկէ Թարգմանչաց տօնի օրը: Գեղեցիկ գաղափար. բայց չի բաւեր միայն գրականութեան մասին մտածել: Քայլ մը աւելի: Հարկ է այդ օրը արդիւնաւորել: Տարին մէկ օր, հայ ժողովուրդը ոչ միայն թող ունկնդրէ եւ մտածէ, այլ եւ թող զոհէ: Ինչպէս Որբերուն Օրը ունինք, երբ ամէն մարդ քիչ ու շատ զոհողութեան բաժին մը կը բերէ, այնպէս ալ կրնանք Գրականութեան կամ Հայ Մշակոյթի Օրն ունենալ:

«Հայ մշակոյթը, հայ գրականութիւնը մեծագոյն որբն է, որը մը՝ որով կրնանք հպարտանալ, առանց ամենափոքր կասկածի. կրնանք պճնուիլ, եթէ քիչ մը խնամք տանինք:

«Եւ ասոնք անկարելի բաներ չեն:»

«ՀԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ՊԷՏՔ Է ՓԱԿԵԼ»

Թուրք ընթերցող մը կը գրէ Պոլսոյ Ագշամին մէջ.—

«Անցեալ շաբթու գործով Պաքըրքէօյ գացի եւ Հայոց վարժարանին առջեւէն անցայ: Հետաքրքրութենէ մղուած, ուզեցի տեսնել եւ լսել աշակերտները, որ պարտէզին մէջ կը խաղային եւ մարզանք կը կատարէին:

«Տասը վայրկեան սպասեցի և սակայն մէկ հատիկ թուրքերէն բառ չլսեցի աշակերտներու բերնէն: Տեսայ նաեւ որ հսկողները հայերէն հրամաններով աշակերտները դասարան կ՚առաջնորդէին:

«Յետոյ շոգեկառք նստայ: Ինծմէ զատ ուրիշ թուրք չկար վակոնին մէջ, բոլորը յոյն հայրենակիցներ էին: Աստուա՛ծ իմ, Պաքըրքէօյէն մինչեւ Սիրքէճի ամբողջովին հելլենական լեզուով կատարեցին իրենց անհամ խօսակցութիւններն ու պաղ կատակները: Յունարէն գիտնալուս համար, կարծեցի թէ Աթէնք կամ Պիրէօն կը գտնուիմ:

«Ամէն օր Վօսփոր կ՚երթեւեկեմ: Եթէ կ՚ուզէք գիտնալ թէ ի՞նչ կը խօսին շոգենաւը լեցնող Գումգափուցիները, Հրեաները, օր մը 6ի շոգենաւով ճամբորդեցէք:

«Ծա՞րը: Ամէնէն կարուկ միջոցն է անմիջապէս փակել այն վարժարանները ուր կը խօսին թուրքերէնէ զատ ուրիշ լեզու, եւ մասնաւորապէս հայերէն, յունարէն եւ եբրայեցերէն:»

ՑԱՔԻՐԸ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Նիւ Եորքի «Կոչնակ»էն առնելով գրած էինք թէ Ցաքիր Թահրա պէյ Ամերիկա գացած է: Մինչդեռ Ցաքիրը այժմ Գահիրէ կը գտնուի եւ յայտարարած է տեղական հայ թերթերուն թէ ինք Ամերիկա չէ գացած երբեք, այլ կարգ մը մարդիկ կը շահագործեն իր անունը՝ պտըտելով ու ներկայացում տալով Ամերիկայի մէջ: Թահրա ներկայացումներ պիտի տայ Գահիրէի մէջ:

Ս. ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՃԱՐԸ

Պաղեստինի վերջին երկրաշարժին ընթացքին, ազդուած էր նաեւ Երուսաղէմի Ս. Յարութեան տաճարին գմբէթը: Հանրօգուտ շինութեանց երկրաչափներուն կողմէ քննութիւն կատարուելով անհրաժեշտ նկատուեցաւ անմիջապէս նորոգութեան ձեռնարկել, քանի որ վտանգ կը սպառնար:

Գմբէթը առ այժմ փայտէ յենարաններով պիտի ամրացուի, իսկ բուն նորոգութիւնները պիտի սկսին յառաջիկայ գարնան:

ՃԻՆԿԻԶ ԽԱՆԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ

«Սընտէյ Էքսփրէս» կը տեղեկանայ թէ փրոֆ. Փէթէր Քոզլօֆ (ռուս), որ հետախուզական ուղեւորութիւններ կը կատարէր Կեդր. Ասիոյ մէջ, գտաւ Ճինկիզ խանի գերեզմանը, որ կը գտնուի Կոպիի անապատին մէջ, աւերակ Ղարա-Ղոտօ քաղաքին փլատակներուն մօտ:

Աշխարհակալին ոսկերոտիքը դրուած են ամբողջովին արծաթէ դագաղի մը մէջ, որ կը հանգչի 78 պարտեալ իշխաններու եւ պետերու թաղերուն վրայ:

Գերեզմանին գանձերը Եգիպտոսի փարաւոն Թութանխամոնի հարստութեան չափ արժէք մը կը ներկայացնեն:

Ամերիկացի մասնագէտ մը՝ Հէրըլտ Լէմ, կասկածներ կը յայտնէ այս գիւտին վաւերականութեան մասին:

ՌՈՒԹ ԷԼՏԸՐԻ ՊՏՈՅՏՆԵՐԸ

Ամերիկացի գեղանի օդանաւորդուհին օրերէ ի վեր կը պտտի Փարիզի մէջ իր ընկերոջ ձորճ Հէյլտմէնի հետ: Երեքշաբթի օր այցելեց Վէրսայլի պալատը: Ամերիկեան եւ ֆրանսական զանազան ընկերակցութիւններ կը շարունակեն հացկերոյթներ տալ իրենց ի պատիւ:

Օր. Էլտըր լաւ յաճախորդ մը դարձած է Փարիզի նորաձեւութեանց տուներուն եւ շարունակ գնումներ կը կատարէ: Երկու օր վերջ շոգենաւ պիտի նստի Շէրպուրկէն՝ Ամերիկա դառնալու համար:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ծանօթ վիպասան Պ. Մօրիս Տէքօպրա, որ շաբաթէ մը ի վեր Պոլիս կը գտնուի, այցելեց Պոլսոյ կեդրոնական բանտը, եւ տեղեկութիւններ ստացաւ ներքին կազմակերպութեան մասին: Իրեն կ՚ընկերանային երկու դատախօսներ, մէկը համալսարանէն, եւ միւսը կալաթա-Սարայի լիսէէն:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

1928Ի ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԻՒՏՃԷԻ ՆԱԽԱԳԻԾԸ

Ելմտական յանձնաժողովը վերջացուց իր քննութիւնները եւ պիւտճէի նախագիծը պիտի յանձնէ խորհրդարանին։

Ինչպէս նախորդ յօդուածով ըսած էինք, յանձնաժողովի անդամներէն ոմանք ուզեցին թեթեւ փոփոխութիւններ մտցնել նախագծին մէջ, բայց Փուանքարէ յայտնեց պարզօրէն թէ չի կրնար ընդունիլ ո եւ է գեղչ մուտքի գումարներէն եւ թէ վստահութեան քուէ պիտի պահանջէ, եթէ յանձնաժողովը նոյնութեամբ չվաւերացնէ նախագիծը։ Այդ սպառնալիքը իր նպատակին հասաւ եւ նախագիծը ընդունուեցաւ նոյնութեամբ։

Ներկայացուած նախագիծը կը պարունակէ 42,675 միլիոն մուտք եւ 42,160 միլիոն ելք. ուրեմն թուղթի վրայ կէս միլիառի մօտ յաւելուածական գումար մը կայ, զոր կառավարութիւնը պիտի գործածէ պաշտօնեաներու ամսականներու յաւելումներուն համար, եթէ գանձուին մուտքի բոլոր յօդուածները։

Եթէ հաշուենք նաեւ պետական հարկերէն զատ գանձուելիք այլեւայլ գումարներ իբր քաղաքապետական, գիւղական, նահանգական եւայլն տուրքեր, Ֆրանսայի ժողովուրդը պիտի վճարէ 1928 տարուոյ ընթացքին, 55 միլիառ ֆրանքի մօտ ահռելի գումար մը։ Ֆրանսայի ընդհանուր բնակչութիւնը հաշուելով 40 միլիոն, մարդ գլուխ կ'իյնայ 1400 ֆրանք, մէջն ըլլալով նորածիններն մինչեւ գառամեալ ծերունին, այր թէ կին։

Բարեբախտաբար այս աննման եւ ահագին զոհաբերութիւնն ունեցաւ եւ պիտի ունենայ տակաւին իր բարերար արդիւնքները, ինչպէս ֆրանքի բարձրացումն ու կայունացումը, ֆրանսական արժեթուղթերու վերարժեւորումը, արտաքին պարտքերու մէկ մասին վճարումը, որով եւ վճարելի տոկոսներու նուազումը եւայլն։

Տոկոսներու նուազման պարագան ահագին կարեւորութիւն ունի, եթէ նկատի ունենանք թէ տարեկան մօտ 30 միլիառի կը հասնին պիւտճէին մէջ ներմուծուած գումարներն իբր տոկոս եւ գլխավճար (amortissement)։ Եթէ մինչեւ իսկ տակէ գեղչենք ըստ Տօըսի ծրագրին Գերմանիոյ վճարած մօտ չորս միլիառը, մնացորդ 26 միլիառը նորէն կը ներկայացնէ պիւտճէի կէսէն աւելին, մինչդեռ 1913ին ամբողջ պիւտճէի մէկ հինգերորդը միայն յատկացուած էր տոկոսի եւ գլխավճարի։ Անգլիոյ հանրային պարտքն ալ նուազ չէ այս գումարէն, բայց Անգլիոյ եկամուտները շատ աւելի մեծ են եւ միայն հարկատուին վրայ չի ծանրանար ամբողջ բեռը։

Ֆրանսական արժեթուղթերու յաւելեալ արժէքին գալով, մօտ 50 միլիառ կը հաշուուի այն տարբերութիւնը զոր շահեցան ֆրանսական պարտաթուղթեր կամ բաժնեթուղթեր ունեցողները։ Այսպէս, օրինակ՝ 400 ֆրանք արժող պարտաթուղթ մը, եթէ անգլիականը 200 ֆրանքէն 2 սթերլին կ'արժէր, այսօր 3 սթերլին կ'արժէ, որովհետեւ 400նոց պարտաթուղթը 375էն նուազ չարժեր այսօր։

Այս ամէնը խնդրին նպաստաւոր կողմերն են։ Կայ նաեւ հակառակը։ Ֆրանքի բարձրացման պատճառաւ, վերջին տարիներու առեւտրական եռուզեռը պակսեցաւ. արտածութիւնը կասեցաւ եւ գործազրկութիւնը վրդովիչ կերպարանք ստացաւ որոշ շրջաններու մէջ։ Բարեբախտաբար, ֆրանքի անկումը նմանեցաւ մարքի անկումին եւ ոչ ալ ֆրանքի բարձրացումը գերմանական ոսկեմարքի հաստատման յախուռն գործողութեան հետեւանքներն ունեցաւ։

Այսպէս փոփոխութիւնները աւելի մեղմօրէն արտայայտուեցան եւ մեծ վերիվայրումներ չպատճառեցին։

Խնդիր է այժմ թէ պիւտճէի կանխատեսուած մուտքերը պիտի գանձուի՞ն իրօք։ Կան շատ մը յոռետեսներ, որոնք 1928ի պիւտճէի հաւասարակշռութիւնը խախուտ կը գտնեն, դատելով 1927ի երրորդ եռամսեակի մուտքերէն։ Արդարեւ թղթատարական եւ երկաթուղային հասոյթներն զգալապէս պակսած են եւ առուծախի տուրքը կարեւոր նուազում մը տուած է Սեպտեմբեր ամսուն։ Այս պատճառներով է մանաւանդ որ Փուանքարէ յամառած է տեղի չտալ գեղչի իրաւացի առաջարկներուն։

Մեծ քաջութիւն է խորհրդարանային ընտրութեանց նախօրեակի մը մերժել գեղչի առաջարկները։ Երբ ամէն կողմէ կուսակցական համաժողովներ իրարու կը յաջորդեն ընտրական պայքարին լաւագոյն կերպով մասնակցելու համար, Փուանքարէ անվհատ եւ առանց իր շուրջը նայելու կը հետապնդէ իր գծած ճանապարհը, ընտրողներուն թողլով դատելու զինքը ոչ թէ իր խօսքերէն, այլ իր գործէն։

*
* *

Կուսակցական համաժողովներու կարեւորագոյնը — արմատական-ընկերվարական — լմնցաւ Կիրակի եւ Քայեօ խօսեցաւ այնտեղ իր հզօր ճառերէն մէկը, դաշինքի ելմտական քաղաքականութեան մասին, անգամ մը եւս յիշեցնելով ընտրողներուն թէ 1926ի աղէտներուն պատճառը արմատական դաշինքները չէին։ Ճշտեց թէ պատերազմէն առաջ Ֆրանսայի պարտքն էր մօտ 31 միլիառ. զինադադարին արդէն 200 միլիառի բարձրացած էր եւ 1924 Մայիս 11ին ալ (արմատականներու յաղթանակին օրը) 300 միլիառի։ Ուրեմն, ըսաւ, «Պլոք Նասիոնալ»ի քառամեայ պաշտօնավարութեան ժամանակ (1914-24) հարիւրին 50 աւելցած էր պարտքը եւ եթէ մենք չենք մեղադրեր զիրենք այս արդիւնքին համար, թող իրենք ալ մեզ չամբաստանեն։

Պատերազմէն վերջ առաջին անգամ 1924էն 26ի արմատական դաշինքներու ժամանակ է որ պետական պիւտճէն յաւելումներ ունեցաւ եւ 1925-26ին Ֆրանսայի պարտքը ոչ միայն չաւելցաւ, այլ եւ պակսեցաւ։

Գալով 1926ի ֆրանքի տագնապին, որուն համար արմատականները պատասխանատու կը բռնուին, Քայեօ ըսաւ թէ ինք միշտ դէմ եղած է դրամագլուխին վրայ դրուելիք տուրքին և աւելցուց թէ այդ տագնապին պատճառը պահպանողականներու վրէժխնդրական պայքարն էր 1924ի իրենց պարտութեան համար, մինչդեռ արմատականներն այսօր իրենց կարելին կ'ընեն ներկայ դաշինքին գործը դիւրացնելու համար։

Ֆրանքի բարձրացման գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ, ըստ Քայեօի, Պանք տը Ֆրանսի վարչական կազմին ամբողջական փոփոխութիւնն էր, արմատական դաշինքներու ժամանակ, ինչպէս նաեւ Տօըսի ծրագրին ընդունելութիւնը, որու հետեւանքով 1924էն 1926 տասը միլիառ ստացուած է Գերմանիայէն, մինչդեռ 1919էն 1924 ոչ իսկ մէկ միլիառ գանձուած էր։

Մ. Տ.

ԿԱՐՃԵՑՈՒՑԷՔ ՄԱԶԵՐԸ

Նիւ Եորքի մէջ եպիսկոպոս մը, Հիւզ, քաջութիւնը կ'ունենայ իր հաւատացեալներուն քարոզելու թէ այլ եւս Եւաները կրնան կարճեցնել մազերը եւ շրջազգեստները, գալ եկեղեցի հոլանի վիզերով ու ծաղկի ցօղունի նման բաց թեւերով։

Ինչ քաջութիւն վարդապետի մը համար։

ՔՐՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՇՈՒՐՋ

Թուրք ընդդիմադիրներու կողմէ Գահիրէ հրատարակուող «Մուսավաթ» թերթի Հոկտ. 16ի թիւին մէջ, Հաֆըզ Իսմայիլ «Թուրքիա եւ Պարսկաստան» խորագրին տակ կը խօսի քրտականվերջին շարժումներուն մասին։ Կուտանք կարեւորմասերը.—

Միջագետքէն առնուած լրացուցիչ հեռագրի մը համաձայն, խնդրին էութիւնն այն է, որ քիւրտ, Հայ եւ Ասորի ապստամբներ յարձակած են Թուրք սահմաններուն վրայ, բազմաթիւ սպաներ եւ զինուորներ գերի բռնած եւ զանոնք Պարսկաստան տարած են։

Պոլսէն ստացուած հեռագիրներ այս լուրերը չափազանցելով մէկտեղ, անոր մէջ օտար պետութեան մը մատը կը տեսնեն եւ անառարկելի կերպով ապացուցանել կ'ուզեն թէ պարսիկ բանակն ալ մեղսակից է ապստամբներուն։

Իսկ անոնք որ դէպքերը դուրսէն տեսնելով կ'ուզեն դատել, բնական կապ մը կը գտնեն Թաւրիզի մէջ Թուրք սպաներուն եւ գերիներուն պարսիկ հեծելազօրքի ձիերու պոչին կապուելով պատերազմական նախարարին կողմէն Շահ Փէհլէվիի ներկայացուելուն եւ Մուսթաֆա Քէմալի Թրակիոյ ճամբորդութենէն հրաժարելով ստիպողաբար Պրուսա երթալուն միջեւ, ու կ'եզրակացնեն թէ պատերազմի մը նախօրեակին կը գտնուինք։

Այսքա՞ն միայն։ Կարգ մը կարեւոր թերթեր կը գրեն թէ Թուրքերը վերջերս Անգլիոյ եւ Իտալիոյ կողմը հակիլ սկսած ըլլալով, Սովետներն են որ պարսիկները կը գրգռեն. ուրիշներու համաձայն, պարսիկները քաջալերողներն են Անգլիացիները, որոնք կ'ուզեն քէմալականները բաժնել Ռուսերէն։

Ամէն մարդ կը կարծէր թէ Մուսթաֆա Քէմալի հանրապետական բանակը, որ կը պարծենայ թէ զօրաւոր է եւ յաղթած է եւրոպական պետութեանց, բնաւ չպիտի ընդունի եւ չպիտի մարսէ պարսիկ սպաներու առաջնորդութեամբ ափ մը ապստամբներու յանկարծ Թրքական հողին վրայ յարձակիլն ու բազմաթիւ սպաներու եւ զինուորներու գերի տարուիլը, մանաւանդ այս վերջիններուն նախատալից ձեւով ցուցադրուիլը, ու ամէն մարդ կ'եզրակացնէր թէ պատերազմ մը անխուսափելի է, եւ թէ պարսիկները՝ խուսափելու համար աղէտալի պատերազմէ մը, դատապարտուած պիտի ըլլան մեծ գոհացումներ եւ հատուցումներ տալ։

Հետեւանքը այսպէս չեղաւ բնաւ, ու հակառակ ընդհանուրի կարծիքին, առժամաբար փակուեցաւ ի վնաս Թուրքերուն. կրակին վրայ մէկ թի մոխիր նետուեցաւ։

Մենք կ'ենթադրէինք թէ Պարսկաստանի տրուած Թրքական ծանուցագիրը շատ ծանր պիտի ըլլայ, անմիջապէս բանակներ պիտի զրկուին դէպի սահմանագլուխ, թէ Րիզա Շահի կառավարութիւնը պիտի սարսայ, ինչպէս Շահ Իսմայիլի կառավարութիւնը Սելիմ Ա.ի առջեւ, թէ Ըմէթ փաշայի դաշինքը արեւելք պիտի փոխադրէ արեւմտեան ճակատի իր յաղթանակը... Ափսո՜ս, ենթադրութիւնները պարապ ելան։ Հանրապետութիւնը, որ ազգային ուխտը պատռած էր Մուսուլի խնդրին առթիւ, ապստամբներուն առջեւ նուաստացնող նոր պարտութեան մըն ալ արձանագրեց։

Ըմէթ փաշայի կառավարութիւնը Րիզա Շահի կառավարութենէն պահանջեց միայն գերի սպաներու եւ զինուորներու ազատ արձակումը։ Այո՛, այսքան միայն։

Եթէ բաղդատենք Սերպիոյ կողմէ վերջերս Պուլկարիոյ տրուած ծանուցագրին հետ, մեր քէմալականներուն Պարսկաստան զրկած վերջնագիրը շատ վար կը մնայ։ Ուրիշ կերպ ալ չէին կրնար ընել, աւելի խիստ չէին կրնար վարուիլ։

Որովհետեւ ջարդերու եւ տեղահանութեանց երեսէն անապատի վերածուած մեր նուիրական հայրենիքին այդ մասերը ո՛չ զինուոր զրկելու կարելիութիւն կայ, ո՛չ ալ կարելի է ապահով ըլլալ Թրակիոյ եւ Միջերկրականի եզերքներուն մասին, քանի՛ այդ կողմերով կը զբաղին։

Հանրապետութեան «գաղատայլ»ները երբ մէկ կողմէն իրենց քաղաքական տհասութեան երեսէն երկրին մէջ բոլոր տարրերը, իսկ երկրէն դուրս ամէնէն մեծ պետութիւնները իրենց յաւիտենական եւ մեծ թշնամի ըրած են, եւ միւս կողմէն կրօնական, ընկերային, քաղաքական ու տնտեսական անթիւ տագնապներու եւ անիշխանութեան մէջ կը տապլտկին, զաւ ի սիրտ ստիպուեցան Պարսկաստանի հանդէպ իրենց պահանջները նուազագոյն աստիճանին իջեցնել։

Է՛, յետոյ ի՞նչ պիտի ըլլայ։ Եթէ նոյնիսկ Պարսկաստան լռէ, քիւրտերը պիտի կենա՞ն։ Եթէ վաղը Պալքաններու մէջ փոքրիկ դէպք մը պատահի, քիւրտիստան դարձեալ գլուխ պիտի ցցէ, ու այս անգամ ո՛չ Իրան ո՛չ ալ Թուրան չպիտի կրնան զինքը կասեցնել կամ տեղը նստեցնել։ Մարդ շատ կարճամիտ պէտք է ըլլայ հաւատալու համար թէ այդպիսի պատերազմիկ ու ջղուտ ազգի մը կրօնքն ու աւանդութիւնները անարգելով եւ վարիչները մէկ օրուան մէջ եւ ամբողջովին կախելով խնդիրը վերջացած կ'ըլլայ։ Ազգ մը, որ պատմութենէն օրինակ չառներ, գոյութեան ի՞նչ իրաւունք կրնայ ունենալ։ Մէկ դարէ ի վեր քանի՛ քանի՛ խնդիրներ, զորս մեր «պապթիյէ»ի քաղաքականութեամբ եւ մահապատիժներով փակել ուզեցինք, ժամանակը մեզի ի վնաս լուծեց. օրինակ՝ Յունաստանի, Եգիպտոսի, Սերպիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Մակեդոնիոյ, Ալպանիոյ, Արաբիոյ խնդիրները եւն.։

Սակայն ասոնք բացարձակապետութեան եւ Սահմանադրութեան շրջաններուն կը պատկանին. իսկ այսօր ժողովրդավար հանրապետական շրջանի մէջ ենք։ Գլուխնիս «պոմպէ» գլխարկներ, կոնակնիս «ֆրաք»ներ ունինք, մեր Հանրապետութեան Նախագահը ճիշտ Ամերիկայի Նախագահին պէս պեխերն անգամ ածիլած է. կը նշանակէ թէ բոլորովին արդիական ազգ մը եղանք։

Քանի որ այդպէս է, ազգային խնդիրներն ալ արդիական, ամերիկեան մտայնութեամբ պէտք է լուծենք ու կարգադրենք, այլապէս դէշ ընդօրինակողներ կ'ըլլանք։

Լսե՛նք իսլամ եւ արի քիւրտերուն, որոնք սահմանուած են թուրքերուն հետ միասին ապրելու։ Եթէ զանոնք կորսնցնենք Անատոլուէն, այլեւս մեզի համար երջանկութիւն չկայ։ Եթէ մենք այս խնդիրը մեզի ի նպաստ չլուծենք, ուշ կամ կանուխ Պարսկաստանն ու Միջագետքը մեզի ի վնաս պիտի լուծեն։

Պարսիկ-թուրք միջադէպերուն այս կերպ փակուիլը քիւրտ ապստամբներու հաշուոյն իբրեւ առաջին յաղթանակ արձանագրուած է. ասիկա չմոռնանք։

ՆՈՐ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ

(Խորհրդային թերթերէն)

1775ին Յովսէփ եպիսկոպոս Արղութեանի (Երկայնաբազուկ) միջնորդութեամբ, Եկատերինէ կայսրուհին Խրիմէն հայ գաղթականներ բերելով, բնակեցուց մէկ մասը Տոն գետին ափը, որ կը կոչուի Նոր-Նախիջեւան քաղաք, իսկ միւս մասը՝ շրջակաները։

Ըստ պաշտօնական վիճակագրութեան, 1780ին քաղաքը ունէր 3000 հոգի, 1897ին՝ 25,020, 1913ին՝ 58,783, 1920ին՝ 55 հազար 266, 1923ին՝ 50,703։ Անցեալ տարուան մարդահամարին՝ 65,000 (4,712 տուն), որոնց 38,313ը՝ Ռուս, 10,056ը՝ Հայ, 660ը՝ Հրեայ, 381ը՝ Լեհ, իսկ մնացեալը գաղթականութեան հոսանքին պատճառով, դեռ կանոնաւորապէս ճշդուած չէ. սակայն եւ այնպէս Հայերը կը կազմեն մեծամասնութիւն։

Քաղաքին դիրքը բարձր է, ծառաշատ, օդը մաքուր, փողոցները կանոնաւոր։ Ժողովուրդը մեծ մասով կը զբաղի վաճառականութեամբ։—

Քաղաքին եւ գիւղին բարբառները իրարմէ կը տարբերին։ Փոքրամասնութիւնը միայն գիտէ գրական լեզուն։ Մեծամասնութիւնը կը խօսի լեզու մը, որ դրսեցիներուն անծանօթ է։

1926ին, բոլոր միւս ազգերուն նման, ինքնավարութիւն տրուեցաւ նաեւ հայ գիւղերուն, կազմելով Միասնիկեան ազգային շրջանակ։ Ամբողջ շրջանակը կը բաղկանայ վեց գիւղերէ եւ գիւղական խորհուրդներէ, որոնք կը կոչուին անունովը այն գիւղերուն, ուրկէ գաղթած են բնակիչները։ Այսպէս.—

Թոփտի-կրիմսկի գիւղական խորհուրդը ունի 3 գիւղակ, 1,312 տուն, 7,555 բնակիչ։

Ջալթըր՝ 6 գիւղակ, 1,362 տուն, 9,297 բնակիչ։

Մեծ-Սալա՝ 1 գիւղակ՝ 690 տուն, 4,179 բնակիչ։

Սուլթան-Սալա՝ 3 գիւղակ, 325 տուն, 1,790 բնակիչ։

Նիովիտա՝ 1 գիւղակ, 287 տուն, 1,350 բնակիչ։

Միասնիկեան՝ 1 գիւղակ, 80 տուն, 554 բնակիչ։

Գիւղերը ջուրի պակասութեան պատճառով, զուրկ են այգիներէ, բանջարանոցներէ, պտղատու եւ նոյն իսկ հասարակ ծառերէ։ Միայն 3 գիւղերու մէջ կան աղբիւրներ, միւս գիւղերը կ'օգտագործեն ջրհորներու ջուրը։ Ժողովուրդը կը զբաղի հողագործութեամբ։ Ունի 55,000 տեսեաղին անջրդի, բայց բերրի մշակութեան հող, այնպէս որ իւրաքանչիւր բնակիչի կ'իյնայ 2 տեսեաղին հող։ Միջանկեալ պէտք է ըսել, որ Լուկաշինի ջանքերով գիւղացիներուն համար տրուեցաւ բաւականաչափ հող, որ կազմեց նոր գիւղ մը, Կարմիր-Թոփտի, որ ծննդավայրն է Լուկաշինի։

1925—1926ին, մշակուած է 38,463 տեսեաղին հող, 23,550 տեսեաղինը՝ ցորեն, մնացեալը՝ զանազան բաներ։ Հողը բերրի է, մէկ տեսեաղին հողին վրայ կը ցանուի 8-10 փութ, եւ կը հնձուի 80-100 փութ։ Ունին 7 ջրաղացներ, որոնք բոլորն ալ կ'աշխատին։

Նախիջեւանի եւ շրջանին կեդրոնը կը գտնուի Նախիջեւան քաղաքին մէջ։ Այս շրջանակը ունի 10 նախակրթարան, 2317 աշակերտով, 57 ուսուցիչով, եւ զանազան ընթերցարաններ։ Բացուած է գիւղատնտեսական վարժարան մը՝ լայն ծրագիրով։ Կան 36 գիւղատնտեսական համագործակցական մարմիններ, որոնք կը հերկեն աղքատներուն հողերը։

Ջալթըր գիւղին մէջ հիմնուած է գործարան մը, որ տարեկան կուտայ 5 միլիոն աղիւս։ Երկաթուղիի Խարբի կայարանէն մինչեւ գիւղերուն կեդրոնը շինուած է խճուղի մը, ինչպէս նաեւ գիւղէ գիւղ։

Ծառազուրկ գիւղերուն մէջ տնկուած են 35,000 պտղատու եւ հասարակ ծառեր։ Հիմնուած են 2 հիւանդանոց, 2 շրջան դարմանատուն, 1 բուժարան, 1 վեներախտի բուժատուն, 2 անասնաբուժական կայան, 1 գիւղատնտեսական կայան (ունի երկու գիւղատնտես)։ Գիւղերուն մէջ կան 6,768 կաթնատու կով, 6,823 եզ, 3,017 ձի, բացի փոքրիկ անասուններէն։

Եթէ աշխատանք թափուի, կարելի է այս անջրդի շրջանակը օժտել ջրհորներով, ջուրի հարստութեամբ եւ մշակել այգիներ ու շերամապահութեան համար մասնաւոր պարտէզներ։

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՏՈՒՆԸ

Հիմնովին բարեփոխուած է վերջերս, Թիֆլիսի Հայ Արուեստի Տան Երաժշտական հատուածին վարչական կազմակերպութիւնը։ Երաժշտական արուեստանոցը այլ եւս չունի տնօրէն, այլ առժամեայ մարմին մը, որուն կը մասնակցին Ս. Բարխուդարեան (նախագահ), Ա. Ադամեան, Հ. Սաֆարեան, Ա. Տիգրանեան, Վ. Տալեան, Մ. Տիգրանեան—Մարտիրոսեան, Կ. Զաքարեան, Ե. Ղիազարեան եւ Յակ. Յովհաննիսեան (պատաս. քարտուղար)։ Այս մարմինը առժամաբար պիտի վարէ արուեստանոցին գործերը, բարեփոխելով մշակուած ծրագիրը։

Այս առթիւ, երաժշտագէտ Ս. Բարխուդարեան հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ արուեստանոցին մասին։

Քանի որ Արուեստանոցը պիտի ըլլայ հանրամատչելի Երաժշտանոց մը աշխատաւորներու համար, աշակերտներու ընդունելութեան պահուն նկատի պիտի առնուի մեծամասնութիւնը ապահովել աշխատաւորներէն։ Նախկին աշակերտներէն վերարձանագրուած են 180 հոգի։

Առ այժմ արձանագրուած են նորերէն 120 հոգի, որոնց քննութիւնները սկսան։ Դասատուներու կազմը կը մնայ նոյնը։ Երաժշտանոցին կարող աշակերտներուն եւ ուսուցիչներուն մասնակցութեամբ պիտի կազմուի նուագախումբ մը երաժշտական երեկոյթներու համար։

Իսկ երաժշտական հատուածին մասին, առժամեայ մարմինը կազմած է առաջիկայ տարուան համար ընդարձակ ծրագիր մը, այսպէս.

1.— Ժողովուրդին համար.— Պիտի կազմակերպուին շարք մը ժողովրդական համերգներ թէ Հայ Արուեստի Տան եւ թէ բանուորական ակումբներուն մէջ։ Երաժշտական կտորներուն մասին պիտի տրուին պարզ բացատրութիւններ, ներկայացնելով հեղինակը, նիւթը, դարը, շրջանը։ Պիտի կազմակերպուին նաև դասախօսութիւններ, զրոյցներ, ասուլիսներ, երաժշտական արուեստի մասին։

2.— Մասնագիտական.— Տեղի պիտի ունենան շարք մը զրոյցներ, դասախօսութիւններ, ասուլիսներ եւ համերգներ երաժշտական հատուածին անդամներուն համար, այն նպատակով որ բարձրանայ հայ երաժիշտներու որակը՝ երաժշտական արուեստին գիտական նորէն տիրապետելու տեսակէտէն, մշակուի ընդհանուր երաժշտական տեսակէտ մը արուեստի հարցերու մասին, ստեղծուի համագործակցական աշխատանքի սովորութիւն, բան մը որ պակսած է հայ երաժիշտներու անցեալ գործունէութեան, վերջապէս՝ որպէսզի ստեղծուի միջավայր մը ստեղծագործական աշխատանքներ կատարելու համար։

3.— Երաժշտա-ազգագրական — Կազմակերպել արշաւախումբ...

…ԻՒՏՈՒՂ

ՄՏԵ՞Լ ԹԷ ՉՄՏՆԵԼ

…ֆրանսական թերթ մը կը …հարցնէ իր ընթերցողներուն. «Մ…խելը կ՚ազդէ՞ ձեր յիշողու…թեան վրայ»:

…Այո՛, եւ հրաշալի կերպով։ …Եթէ գործէի այնքա՜ն, որքան …ծխեմ, եթէ ափիս մէջ թա…ել այնչափ դրամ, որչափ որ …իս մխախոտի մոխիր կը թափեմ …, պիտի կրնայի, օրը քա…անգամ, Ռոչիլտի ամբողջ …ութիւնը նուէր ձգել սըր…մանչունի։ Բայց որովհե…չեմ կրնար այդքան առա…ըլլալ, երբեք չեմ մոռ…, սուրճը խմելէ յետոյ՝ գա…ին մէջ թափել ծխամորճիս …ները։

…չեմ մոռցած թէ պզտի…, մատղիր էի կաթողիկոս …Ամե. Սահմանադրութեան …, որոշեցի երեսփոխան ըլլալ, …Բիւրատի անունը յա…փիլասոփին փառքը երա…, Լուսաճանեան՝ բանաստեղծի … վրաս։ Բայց վրայ … ջարդերը ու վճռեցի …արար ըլլալ։ Կը կարծէք … պատուաւոր, դիւրին ու …, չահաբեր արհեստ է։ …օր մը, մինչդեռ անասնա…

բոյժի մը գործողութիւնը կը դի…տէի, զգացի թէ՝ նպատակ փո…խելուն վերջը չի գար ու մոռ…ցեցի ո՛չ մէկն ըլլալ, ո՛չ ալ միւսը։ Կը տեսնէք թէ յիշողու…թիւնս տեղն է։

Կը պատահի որ դրամապա…նակս տունը մոռնամ, երբ պա…րապ ըլլայ, կամ մտքէս ելլէ ժա…մադրութիւն մը, որմէ արդէն խուսափիլ կ՚ուզէի։

Կը մոռնամ ընդհանրապէս ինչ որ գործիս չի գար, բայց յիշո…ղութեանս այս տկարութիւնը շատ հին է, պզտիկուց կը սկսի, ծխելէս շատ առաջ։

Ես ընդհակառակն, կը յիշեմ ինչ որ պէտք է եւ նոյնիսկ, ինչ որ մոռնալ կ՚ուզէի, գլխաւորա…բար այն թէ՝ որոշած եմ գէշ յիշատակ մը տանիլ Աստուծոյ՝ այս աշխարհէն, ուր սակայն կ՚արժէ ապրիլ, գոնէ ծխելու հաճոյքին համար։

Երբեք չեմ մոռնար բժիշկը, որ ծխախոտը բերնիս՝ կը խրատէ չծխել ու միշտ պիտի յիշեմ հարիւրնոց ծերուկը, որ դեռ քանի մը ամիսներ առաջ, առողջ եւ երկար ապրելու իր գաղտ…նիքը կը բանաձեւէր հպարտու…թեամբ,

— Քիչ ուտել ու շատ ծխել։

ԽԱՐՏՈՅ

…հայ ժողովրդական երգերն … երաժշտութիւնը հաւաքելու … գրի առնելու համար, կազ… … ժողովրդական գործիքներու …ւաքածոներ ու թանգարան… … Հայ երաժշտութեան եւ … երաժշտութեան պատմութեան …ուսումնասիրական աշխատանք… … ընել գիտական ճամբու … Անհրաժեշտ նիւթերը հա…վաքելու, այդ ուղղութեամբ … ունեցող անհատական … ձեռքերն ու որոնումները կեն…տրոնացնել։

…— Արուեստանոցը.— Ղեկա… … Հայ Արուեստի Տան ե… … երաժշտանոցին գործունէութիւնը … նպատակ ունենալով մատչելի … երաժշտական արուես… … աշխատաւորներուն։

Այս ընդարձակ ծրագիրը ի… …գործելու համար, երաժշտ. … տանաւոր իր շուրջը համա… … է Թիֆլիսի բոլոր հայ … երաժիշտները եւ ընդհանուր … ուժերով զարկ պիտի տրուի, … երաժշտութեան զարգաց… … եւ կապ պիտի հաստատուի … ազգային եւ օտար նման մար… … ներու հետ։

(«Մարտակոչ», 15 Հոկտ.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱՅԻ ՄԷՋ

ՓՕՆ Տ'ՕՊՆԱ (Ցապաղած).— Հոկտ. 23ին քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ տօնուե…ցաւ «Դաշնակցութեան օր»ը, Նա…խաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Փօն տ'Օպնայի շրջանային կոմիտէին։ Առաջին խօսքը առաւ ընկ. Մ. Շահ…պազեան, լայն բացատրութիւններ տալով։ Յետոյ երգուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը։ Արտասանութիւն…ներէ եւ երգերէ յետոյ, բեմ հրա…ւիրուեցաւ ընկ. Մեսրոպ Գույում…ճեան որ պարզեց Դաշնակցութեան անցեալն ու ներկան։ Ընկերը դի…տել տուաւ թէ «մէկ ու կէս տարի առաջ երբ հոս հանդիպեցայ, մէկ դաշնակցական չկար, իսկ այսօր շուրջս կը տեսնեմ 50է աւելի դաշնակցական երիտասարդներ, ո…րոնք իրենց աշխատանքով եւ ե…ռանդով կը տօնեն «Դաշնակցու…թեան Օր»ը։

Յետոյ կարդացուեցաւ բանա…ձեւը՝ որ կը բողոքէ Հայաստանի վարիչներուն հակահայ քաղաքա…կանութեան դէմ, կը պահանջէ բանալ հայրենիքի դուռները, կը բողոքէ ձերբակալութեանց եւ գի…նաթափութեան դէմ։

Բանաձեւը ընդունուեցաւ միահամուռ ծափերով։

Ամէնէն վերջը ներկայացուե…ցաւ զաւեշտ մը։ Հանդէսը փակ…ուեցաւ «Մշակ Բանուոր»ով եւ հանդիսականները մեկնեցան գոհ տրամադրութեամբ։

***

Հանդէսէն վերջ ունեցանք ընկերական ժողով մը, ուր կային նաեւ համակիրներ։ Այս առթիւ խօսեցաւ ընկեր Գույումճեան եւ ունեցանք հինգ նոր ընկերներ, ո…րոնք իրենց երդումի արարողու…թիւնը կատարեցին հանդիսաւորա…պէս։

Ա. Տէր-Կարապետեան

ՏԱՐՕՆՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆ 30 Հոկտ.— Հոկտ. 29ին Տարօն-Տուրուբերանի Հայ…րենակցական միութիւնը կազմա…կերպած էր հանդէս-վիճակահա…նութիւն մը, 3րդ թաղապետա…րանի սրահին մէջ։ Ժամանակին կոկիկ բազմութիւն մը փութա…ցած էր սրահ։ Ժամը 9ին հանդէ…սը բացուած յայտարարեց Պ. Խա…չիկ Մկրտիչեան, որ ըսաւ. «Տա…րօնցին է որ իր հայրենիքի մխա…ցող աւերակներուն վրայ պիտի կանգնէ նահատակներու յիշատա…կին նուիրուած պոնթէօնը ու պի…տի ըլլայ ապագայ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանի հաւատարիմ դրօշակիրը»։ Նուագախումբը հըն…չեցուց «Մեր Հայրենիք»ը, որ ուն…կնդրուեցաւ յոտնկայս։ Օրուան բանախօսն էր Պ. Ց. Սրապեան որ շեշտեց հայրենակցականներու կա…տարելիք դերը, գնահատեց Տա…րօնցիներու ձեռնարկը եւ փափաք յայտնեց որ քանակով սակաւա…թիւ սոյն միութիւնը որակով աւե…լի զօրաւոր ու անքակտելի կա…մուրջը ըլլայ բոլոր Տարօնցինե…րուն համար,

Բանախօսեց նաեւ ընիկ Տա…րօնցի Պ. Ապրօ Սարգիսեան, ներ…կայացնելով Տարօնի կեանքը։ Յե…տոյ շեշտեց. «Յոյս ունիմ որ մեր հայրենակիցները աւելի քան եր…բեք սիրոյ կապերով պիտի կապ…ուին իրարու, արժեցնելու համար իրենց անունը եւ մնալու միշտ մաքուր Հայ ու իսկական Տա…րօնցի»։

Գեղարուեստական բաժինէն առաջ տեղի ունեցաւ վիճակահա…նութիւն մը։ 889 թիւը շահեցաւ հեծելանիւ մը՝ 550 Ֆր. արժէքով։ Յետոյ եղան արտասանութիւններ եւ կովկասեան պարեր. պարեց Պ. Վահէ Յակոբեան։ Երկրորդ մասին ներկայացուեցաւ «Գդումի փաճա…ռական» ծիծաղաշարժ կատակեր…գութիւնը։

Հանդէսը վերջացաւ նուագա…խումբի «Հիմի է՞լ լռենք»ով։

Յ. Նիկողոսեան

ՄԻՇՏ ԿԸ ՍՏԵՆ

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ, 31 Հոկտ.— Քանի մը հայատառ թերթերու մէջ զարմանքով կը կարդամ Սէն-Շամօնի Հօկի մարզական միու…թեան մասին։

Սէն-Շամօնի հասարակու…թիւնը շատ լաւ գիտէ որ Հօկի մասնաճիւղը ոչ մէկ ատեն մար…զական միութիւն ունեցած է։ 1925ին ֆութպօլի խումբ մը կար, Զարգացական միութեան հովանաւորութեան տակ, սակայն երկարատեւ կեանք չունեցաւ եւ կազմալուծուեցաւ Զարգ. միութ…եան հետ։

Ներկայիս այդ հին ֆութ…պոլիստներէն 2—3 հոգի Հօկի անդամագրուած են եւ իրենք զիրենք ֆութպօլի խումբ կը ներ…կայացնեն, իբրեւ զարդ նաեւ «Ա…րագած» անունը պահելով։ Մե՞ղք այդ մարզիկներուն որ ոչ կը խա…ղան, ոչ ալ ժողովներ կը գումա…րեն։ Անցեալները այդ երեք մար…զիկներէն մէկը կ՚ըսէր ինծի.

— Փարիզէն հարուստ մը հազար ֆրանք ղրկած է, ֆութ…պօլի խումբ մը պիտի կազմենք…

***

Ցաւալի է Սէն-Շամօնի հայ երիտասարդներուն վիճակը։ Մեծ մասը սրճարաններու եւ սինեմա…ներու մէջ կ՚անցընէ իր կեանքը։ Ոչ մէկ կազմակերպութիւն կը հետաքրքրուի մարզական միու…թիւն մը գլուխ հանելու։

Մ. Թ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՇԱՎԻԼ-ՎԻՐՕՖԼԷՅԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շավիլ-Վիրօֆ…լէյի մասնաճիւղի ֆութպոլի խումբը Կիրակի օր մրցեցաւ E. S. Viroflay - Versaillesի Բ. խումբին դէմ Ֆրանսացիներու Վիրօֆլէյի մարզադաշտին մէջ։

Խաղը սկսաւ յարձակողակա…նովը մեր խումբին, որ չորս վայրկեան վերջ ըրաւ առաջին նշանակէտը։ Այս յաջողութե…նէն քաջալերուած, մերինները աւելի աշխոյժ սկսան խաղալ, ու տասը վայրկեան չանցած նշանակեցին երկրորդ նշանա…կէտը։ Գնդակը միշտ Ֆրանսա…ցիներուն բերդին առջեւ էր։ Ա…նոնք ամէն ճիգ կը թափէին մեր բերդին մօտենալու համար, սակայն ի զուր։ Յաջորդ տասը վայրկեանին մերինները յաջո…ղեցան երկու նշանակէտ եւս ը…նել, ու կիսախաղը վերջացաւ մերիններու յաղթանակով 4-0։

Երկրորդ կիսախաղին Ֆրան…սացիները իրենց խումբը զօրա…ցուցին Ա. խումբէն երեք լաւա…գոյն խաղացողներով եւ կրկնա…պատկեցին իրենց ջանքերը, սա…կայն մեր պաշտպանողական գիծը անխորտակելի թումբի մը պէս բացարձակապէս թոյլ չէր տար գնդակին մեր կողմը անցնիլը։ Երկուստեք անկարելի եղաւ ուեւէ նշանակէտ ընել այս երկ…րորդ մասին մէջ, այնպէս որ խաղը վերջացաւ հայ խումբին յաղթանակով։

Մեծապէս շնորհաւորելի է Շավիլ-Վիրօֆլէյի այս երիտա…սարդ խումբը, որ դեռ քանի մը ամիս առաջ կազմուած է եւ ար…դէն իսկ սկսած է յաղթանակներ շահիլ։ Կիրակիի խաղին մէջ միակ թերութիւնը այն էր, որ իրենց ամբողջ կորովը սպառե…ցին առաջին կիսախաղին՝ արագ եւ հեւի հեւ խաղարկութեամբ մը, որով եւ խաղին վերջին մա…սին մէջ չկրցան նոյն եռանդը պահել։

Մասնաճիւղը կազմակերպած է գեղարուեստական ցերեկոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ 13 Նոյեմբեր Կիրակի օր, Վիրօֆ…լէյի Maison des Enfants սրա…հին մէջ։ Վստահ ենք թէ շրջա…նի հայութիւնը պիտի ուզէ քա…ջալերել զիրենք։

Մ. Տ. Ս.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՂԱԶԱՐՈՍ ՄԸ.— Լահէյէն կը հեռագրեն թէ նոր Ղազարոս մը, որ մեռած էր Երկուշաբթի, յան…կարծ յարութիւն կ՚առնէ երկու օր յետոյ, երբ յուղարկաւորու…թիւնը պիտի կատարուէր։ Բազ…մութիւնը հաւաքուած էր դա…գաղին շուրջ։

Դագաղին մէջէն ձայն մը լս…ուեցաւ։ Վեր առին կափարիչը։ Ղազարոս աչքերը բացաւ, ճը…պուռները սրբեց, ոտքի կանգ…նեցաւ եւ ըսաւ.

— Ի՞նչ է պատահեր։

Բոլորն ալ, վախցած, նուա…ղեցան։ Մարդը գնաց կնոջ ու…սէն քաշել եւ ըսաւ.

— Կնի՛կ, ելիր. կերակուր պատրաստէ, անօթի եմ։

Բժիշկները կ՚ըսեն թէ երե…ւութական մահուան մը պարա…գան է։

ԿՆԻԿ Կ'ՈՒԶԵՄ, ՀԻՄԱ Կ'ՈՒ…ԶԵՄ.— Լանի մէջ, երիտասարդ Լեհ մը, Զէլինսքի, որ նշանուած էր հայրենակցուհիի մը հետ, յանկարծ մտածեց որ նշանախօ…սութեան ժամանակը երկար տե…ւեց։ Ուզեց անմիջապէս ամուսնա…նալ։ Եւ գնաց զոքանչին տունը, ու պահանջեց որ հարսնիքը տեղի ունենայ Կիրակի օր։ Բոլորն ալ հողագործ ըլլալով, արտ մը ճա…կնդեղ ցանած էին։ Եւ զոքանչը ը…սաւ որ «տղաս, ճակնդեղները քա…ղենք, յետոյ կ՚ամուսնանաս։ Շա…բաթ մըն ալ սպասէ։ Այս շաբթու ճակնդեղը քաղենք, յաջորդ շաբ…թու ալ դուն վարդ կը քաղես»։ «Չէ՛, անկարելի է, հարսնիքը այս շաբաթ, ճակնդեղը գալ շաբաթ»։

Զոքանչը անդրդուելի մնաց։ Չէ՞ որ աղջիկը իրն էր։

— Աղջիկս երբ տամ, երկուքդ կը կորսուիք կ՚երթաք, ա՛լ ճակն…դեղս քաղող չի մնար։

Զէլինսքի անհամբեր էր, …

Նոյնպէս բարկացոտ։ Ու հայհո…յեց. հանեց ատրճանակը, հինգ անգամ կրակեց զոքանչին սիրտին, յետոյ հատ մըն ալ իր սիրտին։

Դժբախտ հարսնցուն մինակ մնաց աշխարհի վրայ։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՈՃԻՐ.— Հա…վանայի մէջ մարդ մը դատա…պարտուեցաւ մահուան։ Դահիճ…ները զայն նստեցուցին ելեկ…տրական աթոռին վրայ, կապե…ցին, թող տուին դժոխային հո…սանքը եւ դուրս ելան։ Քիչ վերջ երբ ներս մտան վերցնելու հա…մար դիակը, տեսան որ մեռելը… կը պտըտէր սենեակին մէջ, ելք մը գտնելու համար։

Կատաղի կռիւ մը սկսաւ ող…ջընցած մահապարտին եւ դա…հիճներուն միջեւ։ Զիրար կը խածնէին, գետնէ գետին կը զար…նէին։ Վերջապէս դահիճները յաջողեցան զսպել մահապարտը եւ նստեցնել ելեկտրական աթո…ռին վրայ։ Այս անգամ բացին ամէնէն սաստիկ հոսանքը եւ մօտ կէս ժամ ելեկտրականու…թիւնը ճարճատեց մարդուն մար…մինին մէջ, մոխրացնելով զայն վերջնականապէս։

ՔԻԹ ՄԸ.— Վոլհայմ այնքան տգեղ, սարսափելի տգեղ, որ շարժանկարի ընկերութեան մը տնօրէնը վարձեց զայն իբրեւ դերասան։ Բախտաւոր դերասա…նին քիթը աւելի նշանաւոր էր, քան իր մարմինին տգեղութիւ…նը՝ քիթ մը՝ որ սմբուկի (պա…տինճան) պէս բուսեր էր բերա…նին վրայ։ Բժիշկ մը ըսաւ որ կրնայ աւելի… տգեղցնել զինք, առանց վնասելու առողջութեան։ Դերասանը աւելի տգեղնալու, և դրամ ստանալու նպատակով, ենթարկուեցաւ գործողութեան մը։ Երբ շարժանկարի ընկերու…թեան արհեստանոցը վերադար…ձաւ, ոչ ոք ճանչցաւ զինք։ Այնքան տգեղցած էր, որ շա…տերը կը սարսափէին իրմէ։ Ըն…կերութեան տնօրէնը խզեց պայմանագրութիւնը եւ ազատ արձակեց զայն, առարկելով որ պայմանագրութիւնը կնքած էր նախկին սմբուկաձեւ քիթին հետ։

Հիմա դատարանի յանձնուած է այս քիթի հարցը։

ՆԱԽԱՆՁ.— Քլէրմոնի մօտ գիւղ մը։ Կառապան մը, Ցեմինի, կ՚ապրէր իր բարեկամուհիին հետ, որ վերջերս ձանձրանալի դարձած էր։ Հարկ եղաւ բաժնուիլ։ Ու բաժ…նուելու համար՝ կռիւ մը։ Սա…կայն կռիւը քիչ մը շատ առաջ գնաց։ Ու, Ցեմինի դանակը մխեց կնոջը ձախ ստինքին մէջ։ Յետոյ իր սիրտին։ Բարեկամուհիին վի…ճակը ծանր է, իսկ Ցեմինի, թե…թեւապէս վիրաւոր, հիմա բանտն է։

ՍՏԱՑԱՆՔ

LE SOLEIL d'AUTOMNE (Poèsie). A. Navarian. Préface, A. Dorchain. Edit. Balentz. Prix 4 francs.

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (105)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԻՌՄԱ ՇԹԱՈՒՊ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՑԱՅՏՆՈՒԻ ԻՐ ԻՍԿԱԿԱՆ ԴԻՄԱԿՈՎ

Հազ չպասեցինք գիտնալու համար։ Հազիւ խօսքս վերջացու…ցեր էի, դուռը բացուեցաւ, եւ լաւ հագուած ծառայ մը հարցուց թէ՝ կրնա՞յինք ընդունիլ Օրլորդ Իռ…մա Շթաուպը։

— Այո, անշուշտ, պատասխա…նեց Քարասօֆ. ամենամեծ հա…ճոյքով նոյնիսկ։

— Ահա խոշոր սուտ մը, ը…սաւ Իռմա Շթաուպ, ժպտագին ներս մտնելով։

— Բայց երբեք, պատասխա…նեց Քարասօֆ. որովհետեւ նօպօ…տ մեզի տեղեկացուց ինչ որ ըրեր էք մեզի համար եւ թէ որքա՜ն երախտապարտ ենք ձեզի։

Շթաուպ կեցուց զայն մէկ շարժումով

— Սո՛ւս, ըսաւ, երախտագի…տութիւնը զգացում մըն է որուն չեմ հաւատար. ահա թէ ինչո՞ւ, եթէ կ՚ուզէք, խօսինք ուրիշ բանի մասին։

— Ի՞նչ բանի մասին, տէ՛ր Աստուած, գոչեց Քարասօֆ որ զգալով թէ կռիւը կը մօտենար, նշանակալից ակնարկ մը նետեց ինծի։

— Օրինակ, Սթէնիթս-Կորայայի ձեր պատանդներուն մասին. Տօպ…րուչէֆը եւ Քրոփգին, պատաս…խանեց, քիչ մը յարձակողական կերպով։

Թէեւ հարուածը ծանր էր, բայց Քարասօֆ յայտնի չըրաւ։ Իր տուփէն սիկարէթ մը առնելով վառեց, յետոյ Իռմա Շթաուպի նայելով ըսաւ.

— Շիտակը կը խոստովանիմ թէ չեմ գիտեր։ Պիտի ընդունիք անշուշտ թէ՝ մեր վերջին… տե…սակցութենէն ի վեր, ուրիշ զբա…ղումներ ունէի… ատկից զատ, չխոստացա՞ք իմ գործերուս չմի…ջամտել։

— Խոստանալ եւ կատարել երկու տարբեր բաներ են։ Ատկից զատ, դուք ձեզի հետեւողական չէք. սիրելիս, որովհետեւ եթէ չմիջամտէի ձեր գործերուն, ինչ…պէս կ՚ըսէք, դեռ Լուպիանքայի մէջ եղած պիտի ըլլայիք, ուր շատ հաւանական է, նօպօտին ալ — որ այս առտու իսկ ձերբակալ…ուած պիտի ըլլար— գար ձեզի միանալու։

— Վա՜յ, ըսի հեգնանքով. կ՚երեւի քնացած տեղս փրկուեր եմ։

— Մի՛ խնդաք. ձեր դիրքը սարսափելի է. որովհետեւ, եթէ կոմսուհի մը միտքին մէջ կասկած կայ Կոստանդինովսկայի եւ Քարա…սօֆի մասին, նոյնը չէ ձեզի հա…մար։

Եւ բառերը շեշտելով՝

— Հիմա գիտէ թէ ո՞վ էք։ Գիտէ նոյնիսկ— մէջն ըլլալով Շլուսէլպուրկի ձեր գործը— թէ ինչե՛ր ըրած էք ձեր Ռուսիա գա…լէն ասդին։

— Ո՞վ ուրեմն անոր այդքան լաւ տեղեկութիւններ տուաւ։

— Ատ չեմ գիտեր, բայց գիտեմ թէ մեծ դժուարութեամբ կրցայ ձեր ձերբակալման յապա…ղումը ստանալ։

— Ինչ որ կը նշանակէ, որ եթէ ձեր պարտադրելիք պայմանները չընդունիմ, այդ յապաղումը…

— Գոյութեան իրաւունք չպիտի ունենայ, ըսաւ կոպտօրէն

— Ահա՛, ըսաւ Քարասօֆ. կա…ցութիւն մը որ հետզհետէ ծիծա…ղելի կը դառնայ, որ գոնէ յստակ ըլլալու արժանիքը կը ներկայա…ցնէ։ Կարճ, երկընտրանքը, որուն առջեւ մեզ կը դնէք,— սպասելով որ ուրիշ տեղ մը դնէք— կարելի է այսպէս յստակացնել. «քալէ՛ կամ սատկէ՛…» լաւ ուրեմն, Օրի…որդ, կը ցաւիմ յայտնելու որ, նոյնիսկ եթէ սատկելնիս գետնանք, չպիտի քալենք։

— Զգո՛յշ եղէ՛ք, ոռնաց։

— Ինչո՞ւ, հարցուց, զարմա…ցած երեւոյթով։

— Մահը ձեզ կը սպասէ։

— Պա՜հ, այդքա՞ն միայն։ Խնդրեմ, դադրեցուցէք այդ կա…տակը, եւ մեզ նկատեցէք ինչ որ ենք… այսինքն ճիշդ ձեր հա…կառակը…։

Իռմա Շթաուպ կապար կտրե…ցաւ։

— Զափը անցուցիք, գոչեց, եւ չեմ գիտեր թէ ի՞նչ բան զիս կը կեցնէ…

Յետոյ հանդարտելով.

— Գոնէ մտիկ ըրէք առա…ջարկներս, որոնք կը վստահեցնեմ որ վարկաբեկիչ չեն։

— Ինչո՞ւ, զարմանալի է, քա…նի որ ձեզմէ կուգայ, բայց նկա…տի առնելով պարագան որ հազ…ուագիւտ է, կը հաւանիմ մտիկ ընել։

Քարասօֆ այս խօսքերը այն…քան արհամարհական հեգնանքով ըսաւ, որ Իռմա Շթաուպ չկրցաւ իր կատաղութիւնը ծածկել։

— Որքա՜ն կ՚ատեմ ձեզ։

— Այդքա՜ն։

— Աւելի իսկ, եթէ կարելի է, պատասխանեց, եւ Աստուծմէ շնորհ կը խնդրեմ…

— Ներողութիւն, Օրիորդ, ընդմիջեց Քարասօֆ, զայն մեր կռիւներէն դուրս ձգենք եւ գանք մեզ զբաղեցնող խնդրին. կը հա…ճի՞ք մեզ յայտնել ձեր առա…ջարկները…

Պահ մը կանգ առաւ. յետոյ՝

— Բայց նախ, որո՞ւ կողմէ կուգան անոնք։

— Ի՛նչ փոյթ, քանի որ բա…ցարձակ լիազօրութիւն ունիմ ձե…զի եւ ձեր բարեկամներուն հետ բանակցելու։

(Շար.)

Թարգմ. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

Թերթ մը կը գրէ թէ Քոսթ «Նունկէսէր-Քոլի» օդանաւով Հար. Ամերիկայի մայրաքաղաքները պտտելէ վերջ, գալ ամիս Նիւ Եորք պիտի երթայ եւ հոն պատրաստութիւններ պիտի տեսնէ Յունուարի վերջը կամ Փետրուարի սկիզբը Նիւ Եորք—Փարիզ թռիչքը փորձելու համար։

Քոսթ յայտնած է նաեւ թէ յառաջիկային մտադիր է փորձել Փարիզ—Պուէնոս-Այրէս թռիչքը, առանց հանգրուանի։

Շահվէրդեանի յաջորդը

«Ազդարար» կը գրէ.—

Գրած էինք թէ Սաֆրազբէգեան անուն համայնավար գործիչ մը պիտի յաջորդէ Պ. Շահվէրդեանի, իբր առեւտրական ներկայացուցիչ Անդրկովկասի։ Կ'իմանանք թէ նորընտիր ներկայացուցիչը մէկ երկու օրէն Պոլիս կը հասնի, գործի ձեռնարկելու համար։

Սաֆրազբէգեան անծանօթ դէմք մըն է հայկական եւ համայնավար շրջանակներու մէջ։ Կ'ըսուի թէ շատ ալ երիտասարդ է։

Յայտնի չէ նոյնպէս թէ Երեւանի կառավարութիւնը ինչո՞ւ փոխեց իր որոշումը եւ Մելքոնեանի փոխարէն ուրիշ մը ներկայացուցիչ կարգեց։ Զրոյցի մը համաձայն, Վրացիները դէմ արտայայտուած են Մելքոնեանի անուանումին։

Սաֆրազբէգեանի ժամանումէն յետոյ, Պ. Շահվէրդեան Փարիզ պիտի մեկնի։

Եգիպտոսի հունձերը փճացած

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ Սուտանէն մարախի թանձր ամպ մը արշաւած է ամբողջ Եգիպտոսի վրայ, սպառնալով փճացնել բերքը։ Հողագործական իշխանութեան կազմակերպած միջոցները անբաւական են կռուելու համար այս աղէտին դէմ, որովհետեւ հարաւային նահանգներուն մէջ հազիւ մարախի ամպ մը կը փճացուի, նոր մը կը նստի ուրիշ տեղ մը։

Արդէն իսկ եղած վնասները ահագին են։

Նոր վտարումներ Ռուսիոյ մէջ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ հեղը. Վերստուգիչ Յանձնաժողովը վտարած է կարմիր կուսակցութենէն հետեւեալ դէմքերը.— Քաթէրին Ֆէտէրովա, Քարլ Կրունշթայն, իբրեւ թրոցքիականներ, որոնք Մոսկուայի մօտերը հիմնած էին գաղտնի տպարան մը, անհրաժեշտ գործիքները վերցնելով մասնաւորականներու հեղը. Ակումբէն։ Այդ տպարանին մէջ տպած էին ընդդիմադիր հոսանքին գաղտնի վաւերաթուղթերը, որոնք պիտի ծառայէին խիստ պայքար մը բանալու կոմունիստ կուսակցութեան փարիչներուն դէմ։

Չինական ճակատին վրայ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Փէքինէն կը հեռագրէ թէ հիւսիսային բանակը գրաւեց Ցայ Քէու Փու քաղաքը, որ կը գտնուի Քալկանէն 20 մղոն հարաւ-արեւմուտք։ Հիւսիսայինները ետ կը մղեն թշնամին նանեակ Հօ հովիտին երկայնքէն։

Շանսիի բանակը, որ կը պաշտպանէ Իշա Չէուն, 30 մղոն հարաւ Փէքինէն, յաջողեցաւ քաղաքէն դուրս վռնտել թշնամին։ Հարաւային շրջաններուն հետ երկաթուղիի հաղորդակցութիւնները անխախտ կը մնան, սակայն շոգեկառքերը գիշերը միայն կ'անցնին քաղաքէն, որովհետեւ ցորեկին միշտ հրացանաձգութիւններու կ'ենթարկուին։

Տեղական մամուլը կ'իմացնէ թէ օտար պետութիւն մը, որուն անունը գաղտնի կը պահուի, կառավարութեան ծախած է յածանաւ մը եւ թորփիլահալած մը, որոնք իբր թէ պիտի գործածուին առեւտրական նպատակներու։

Ի՛նչպէս կատարուեցաւ մարդահամարը

Պոլսոյ թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան մարդահամարի մասին.

Ուրբաթ օր աննախընթաց տեսարան մը կը պարզէր Պոլիսը։ Փողոցները բոլորովին ամայի էին եւ ամէն մարդ իր տունին մէջ կը սպասէր մարդահամարի պաշտօնեաներուն։ Պոլսոյ տարեգրութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով ոչ ինքնաշարժներն ու հանրակառքերը մարդ կոխոտեցին, ոչ կառքերու ընդհարում տեղի ունեցաւ եւ ոչ ալ կռիւ ու սպանութիւն։ Այս տեսակէտով ալ, մարդահամարի օրը բարիք մը եղաւ Պոլսեցիներուն համար։

Մանաւորաբար զոհ էին այն ընտանիքները, որոնց պետերը սովորութիւն չունէին օրը մինչեւ իրիկուն տունը նստելու. զոհ էին նաեւ ընտանիքի հայրերը, որովհետեւ ուրիշ ուրբաթներու բաղդատմամբ գրեթէ դրամ չծախսեցին։

Սկիւտարի մէջ, Հինգշաբթի գիշեր, չորս թուրք երախաներ ծնան։ Այսպէսով անոնք ալ մարդահամարին մէջ արձանագրուեցան։

Աննախընթաց անձրեւ Պոլսոյ մէջ

Հինգշաբթի աննախընթաց անձրեւ մը տեղաց Պոլսոյ մէջ, ժամը 7.30էն մինչեւ 9.30, անընդհատ եւ ուժգին թափով։ Այս յորդառատ անձրեւի ընթացքին ամէն մարդ ստիպուեցաւ իր գտնուած տեղը մնալ երկար ժամանակ. իսկ անոնք որ կ'արհամարհէին այս վիճակը, ոչ միայն ամբողջովին կը թրջուէին, այլ կը ստիպուէին ջուրերու մէջէն քալել։ Շիշլիէն մինչեւ Համամ երկարող ճամբան իր ամբողջ լայնքով գետակի մը երեւոյթը կը պարզէր։ Հանրակառքերու երթեւեկը խիստ դանդաղ տեղի կ'ունենար եւ շատեր կայաններէ ջուրերու մէջէն կը նստէին հանրակառք։ Ողողումը բոլորովին անկարելի դարձուցած էր Գարաքէօյ - Պէշիկթաշ երթեւեկը, որ 2 ժամէ աւելի ընդհատում կրեց։ Իսկ Էմին Էօնիւի հրապարակը ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ լիճի մը երեւոյթը կը պարզէր։ Ժամը 10ի շուրջ հազիւ սկսաւ անձրեւը իր թափը դանդաղեցնել, բայց կը շարունակէր տեղալ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՎԷՆԻԶԷԼՈՍԻ առողջական վիճակին մասին. զանազան վրդովիչ լուրեր շրջած ըլլալով, փարիզի Յոյն դեսպանատունը պաշտօնական ծանուցում մը կը հրատարակէ զանոնք հերքելու համար եւ կ'աւելցնէ թէ նախկին վարչապետը ապաքինման շրջանի մէջ է արդէն եւ իր առողջութիւնը ոեւէ վախ չի ներշնչեր։

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ ծնունդները աւելի շատ են քան մահերը։ 1927ի առաջին ութ ամիսներուն ծնունդները եղած են 760,202, մահերը՝ 443,111։ Անցեալ տարի նոյն շրջանին ծնած էին 787,810 եւ մեռած՝ 452,805 հոգի։

ՄԵՐ ՊԱՐԳԵՒԸ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ

Համաձայն մեր ծանօթ յայտարարութեան, ստորեւ կը նշանակենք գիրքերու ցանկը, իրենց գիներով։ Ամէն մարդ ազատ է իր ուզած հատորները ընտրելու, համաձայն իր բաժանորդագրութեան.—

1. Իմ գիրքը, *Ա. Ահարոնեանի* (20 ֆրանք). 2. Մանչ Աղջիկը, *Վ. Մարկրիթի* (20 ֆր.). 3. Խորհուրդներու մեհեանը, *Յ. Օշականի* (20 ֆր.). 4. Մապվար, *Եր. Օտեանի* (7 ֆր.). 5. Մեր խաչը, *Տոքթ. Ս. Սալբիի* (8 ֆր.). 6. Մահացու Սէրը, *Մ. Կորքիի* (3 ֆր.). 7. Պղնձէ քաղաքին պատմութիւնը (3 ֆր.). 8. Հաֆըզի քառեակները (3 ֆր.). 9. Ֆոմա Կորտիէվ, *Մ. Կորքիի* (15 ֆր.). 10. Մեր Անկախութիւնը, *Լ. Շանթի* (15 ֆր.). 11. Ընկեր Շահազար, *Ն. Պէշիկթաշլեանի* (5 ֆր.). 12. Երկու Ամիս Բոլշեւիկեան Բանտում, *Բ. Իշխանեանի* (13 ֆր.). 13. Սուլամիթ, *Ա. Կուպրինի* (6 ֆր.). 14. Կրացիէլլա, *Լամարթինի* (8 ֆր.). 15. Ոսկի Աքաղաղ, *Րաֆֆի* (10 ֆր.). 16. Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր, *Տոքթ. Սեւակի* (10 ֆր.). 17. Ազգային բարերար, *Եր. Օտեանի* (4 ֆր.). 18. Աղա Նազար, *Իսահակեանի* (3 ֆր.). 19. Ալպոմ Հէքեաթներու, *Շ. Նարդունիի* (3 ֆր.). 20. Դատաստանական խորհուրդ, *Եր. Օտեանի* (10 ֆր.). 21. Ինչ պատմեց Թրէբոնէմը *կամ* Սիֆիլիս, *Տոքթ. Գրիգորեանի* (6 ֆր.). 22. Էջեր իմ Օրագրէն, *Գ. Զոհրապի* (6 ֆր.). 23. «Փետրուար 18» (5 ֆր.). 24. Ֆրանսահայ Զբուցատրութիւն (15 ֆր.). 25. Զարթիր Աստուած, *Ա. Ահարոնեանի* (2 ֆր.). 26 Ինքնուսուցիչ Ֆրանսերէն լեզուի, *Դաւիթ-Բէկի* (10 ֆր.). 27. Կոյսի մը Օրագիրը, *Թարգմ.՝ Վ. Սեւանի* (5 ֆր.)։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի Ռումանիոյ մեր բաժանորդներէն իրենց բաժնեգինները վճարել «Յառաջ»ի գործակալ Յ. Ճգնաւորեանի, Պուքրէշ C. P. 487 ։

"ԱՅԳԵԿՈՒԹՔ,,

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ՀԱՅ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Խմբագրութեամբ՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ, Վ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆԻ եւ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

Պատրաստութեան մէջ է եւ շուտով մամուլի կը յանձնուի գրական մեծ ժողովածու մը, *որ պիտի հիւրընկալէ մասնաւորապէս 1914էն յետոյ հրապարակ եկած բոլոր մեր երիտասարդ գրական ուժերը, առանց ո'ր եւ է խտրութեան։*

Հաւաքածոն պիտի ըլլայ պատկերազարդ, եւ պիտի ջանայ տալ 600 մեծադիր էջերու մէջ հայ նորագոյն գրականութեան հարազատ պատկերը։ Արդէն դիմում եղած է գրեթէ բոլոր երիտասարդ գրողներուն, որոնց ձեռագիրներուն մեծ մասը հասած է։

Ուշացողներէն կը խնդրուի շտապել։ Իսկ անոնք, որ ոեւէ ժողոցումի հետեւանքով մասնակցութեան հրաւէր չեն ստացած, կրնան ձեռագիր, լուսնկար եւ կենսագրական նօթեր ղրկել հետեւեալ հասցէին.

«Այգեկութք»ի խմբագրութիւն՝ Journal «HARATCH», 208bis Rue Lafayette, Paris (10me).

Այրի Տիկին Աղուսեակ Սահակեան եւ զաւակունք եւ Տէր եւ Տիկ. Ա. Վարդեան ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց որդւոյն ու քեռորդւոյն՝

Պ. ԱՇՈՏ ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը երիտասարդ հասակի մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այսօր Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, 4 Rue D'Alençon, Courbevoie.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Գոյամարտ խումբի ժողովը այս կիր. կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple. Օրակարգ. խիստ կարեւոր. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Պիյեանքուրի Ջաւարեան խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Շավիլի Արցութեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին. ընկեր Փափազեանի բնակարանը, 10bis Rue des Trois Champtiers. Օրակարգ. զեկուցում շրջ. ժողովի պատգամաւորէն։ Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա-Քոլոմպի մասնաճիւղի բոլոր անդամները, նոյնպէս Անիէր, Պէզոն, Արժանթէօյլ եւ Քօլօմպի շրջաններուն մարզասէր երիտասարդութիւնը կը հրաւիրուի այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, 80 Av. Pereire, Asnières, կաթողիկոսական պատուիրակութեան դիւանատունը, տեղի ունենալիք ընդհ. ժողովին։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Bois Colombesի մասնաճիւղի վարչութիւնը նկատի ունենալով ծնողքներու կողմէ եղած խնդրանքները, այս անգամ ձեռնարկած է սկաուտական խումբի մը կազմութեան։ Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան դիմել ամէն Շաբաթ գիշեր ժամը 8էն վերջ կաթողիկոսական պատուիրակութիւն։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, այսօր Հինգշաբթի ժամը 9ին։ Ֆլօրիա։ Նիւթն է՝ Տիկին Լասի ինքնագրութիւնները։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՏԷՍԻՆԻ Սեբաստիոյ Փաթրին գիւղի Հայրենակցական միութեան վիճակահանութիւնը տեղի ունեցաւ Հոկտ. 2ին. շահած են հետեւեալ թիւերը. Ա. 256՝ հեծելանիւ մը, Բ. 288՝ գրպանի ժամացոյց մը։ Գ. 303՝ ինքնահոս գրիչ մը, Դիմել՝ Rue Wilson 5, Décines (Isère).

ՊՈՒԱ-ՔՕԼՕՄՊԻ եւ շրջաններու Սահակ-Մեսրոպ գրադարանին հասցէն է՝ Hagop Hissayan, 22 Villa Bouveyrol, Asnières (Seine).

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Փօն տ'Օպնիա, *Ա. Դ. Կ.—Թիւր իմացութեամբ մոռցուած է։*

Մարսէյլ, *Մ. Թ.— Պատմուած դէպքը աւելի շատ զրոյցի կը նմանէր եւ մասնաւոր հանգամանք ունէր։*

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, *Ա. Վ. Հ.— Այո։*

Շիքակօ, *Տքթ. Բ. Պ.— 10 տոլար։*

Լանսարք, *Ս. Ա.— 50։*

Աղեքսանդրիա, *Ս. Կ.— 200։ Հաճեցէք ղրկել 1 անգլ. մինչեւ 31 Դեկտ. 1927ի համար։*

Ալժէր, *Գ. Պ.— 70։ Սկսանք ղրկել։*

Շալէթ, *Ժ. Զ.— 70։*

Փարիզ, *Զ. Ղ.— 25։*

Պառիպայ, *Ս. Ճ.— 70։ Երկուշաբթի թերթ չի հրատարակուիր։*

Պառարիծ, *Ս. Ա.— 140։*

Էփինէ, *Ա. Վ.— 36։*

Մարսէյլ, *Պ. Տ.— 70։*

Քան, *Ա. Գ.— 50։*

Պերլին, *Ա. Յ.— 1 անգլ. սկըսանք ղրկել։*

Նիս, *Տիկ. Ա. Վ.— 35 ֆր., սկսանք ղրկել։*

Ցէսին, *Օ. Պ.— Ձեր ուզած հասցէն՝* A. Mikaélian, Candia, Crète, (Grèce).

Ցէսին-Փաթրինի, *Հ. Մ.— 5։*

Վինէօվ, *Գ. Ս.— 20։*

Շալէթ, *Յ. Ա.— 70 ֆրանք։*

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ եւ հայերէն հմուտ համալսարանական մը պատրաստ է մասնաւոր դասեր տալ։ Դիւրամատչելի պայմաններով, դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութիւն։

Կ'ուզուի տան գործի վարժ եւ փորձ ֆրանսերէն գիտցող սպասուհի մը. դիմել՝ խմբագրատուն։

ՍԱԿԱՐԱՆ

2 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	100 Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
	» or
Թրք. ոսկի	
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Belga
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Ֆլորին	(Florin)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Օսմ. երկաթ.	Lots turcs

ԹԷՈԴԻԿԻ 1928ի

"ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ,,

Լոյս տեսաւ։ Կուռ բովանդակութիւն, մանրատառ 656 էջ, շքեղ տպագրութեամբ ու լուսատիպ եւ գունագեղ պատկերներով։ Գեղեցկագին նուէրը կաղանդի առթիւ։ Գին՝ 50 ֆրանք։

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

ուր կը գտնուի ճոխ մթերք մը վիպական, գրական, բանաստեղծական, թատերական, եւն. գիրքերու, երգարաններ, ձայնագրուած հայկական եղանակներ Կոմիտաս Վարդապետի, Սրուանձտեանցի եւ յայտնի հայ երաժիշտներու։

Զօր. Անդրանիկի մեծ ու փոքր նկարները։

Ժողովրդական գիներ

Գաւառներէն եղած յանձնարարութիւնները փութով կը կատարուին։ Դիմել՝

N. Agopianի, 95Cours Richard Vitton, Lyon, Montchat.

Կ'ուզուին ժէռսէ կարող եւ ասեղնագործ պլուզ շինող գործաւորուհիներ։ Դիմել՝ Երուանդ Փոստուրեանի, 7 Rue de Tournon, 51 թիւ սենեակը, մէթրօ Օտէօն։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

4 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 484

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Մ. ՔԷՄԱԼ ԵՒ ՆՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Էնկիւրիի Ազգային Ժողովի կողմէ Մուսթաֆա Քէմալ փաշայի Հանրապետութեան Նախագահ վերընտրուիլը կանխաւ ապահովուած էր: Ասիկա պարզ ձեւակերպութիւն մըն էր, քանի որ Ազգային Ժողովը բաղկացած է միայն Խալք կուսակցութեան ներկայացուցիչներէն — միակ օրինական կուսակցութիւնը, որուն անվիճելի պետն ու վարիչն է Մուսթաֆա Քէմալ փաշա: Ղազին ինք ալ դիկտատոր մըն է, որ յաջողած է իշխանութեան վրայ մնալ շնորհիւ իր կորովին, յանդգնութեան, եւ, պէտք է խոստովանիլ, իր քաղաքական ճկունութեան:

Կարելի է նոյնիսկ ըսել թէ յետ պատերազմեան աշխարհին մէջ Մուսթաֆա Քէմալ միակն է որ կրցած է իրականացնել ամբողջական ու բացարձակ դիկտատորութիւնը, եւ իրեն ի նպաստ հաստատել զօրաւոր վարչաձեւ մը՝ շնորհիւ միայն իր կամքով ստեղծուած ազգային շարժման հրաշքին: Մոսկուայի մէջ Լէնինի յաջորդները ստիպուած են ենթարկուիլ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին Իտալիոյ մէջ Պ. Մուսոլինի, ֆաշիսմի գերագոյն պետը, ստիպուած է հաշուի առնել ֆաշիստ կուսակցութեան առաջացեալ տարրերը, որոնք կ՚արգիլեն իրեն ամէն վերադարձ դէպի անցեալը: Սպանիոյ մէջ, զօրավար Փրիմօ տը Ռիվէրա շատ հոգ կը տանի պահպանելու համար արդիական կառավարութեան մը էական սկզբունքները եւ կը ձգտի նոյնիսկ որոշ ազատականութիւն ցոյց տալ, իր դիրքը զօրացնելու համար: Մուսթաֆա Քէմալ այս կարգի խղճահարութիւններ չէ ունեցած բնաւ: Երբեք ոեւէ մէկուն չէ ենթարկուած: Անիկա դիկտատոր է՝ բառին բուն առումով, ու հինգ տարուան մէջ ձեռք բերուած արդիւնքին համնելու համար ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար շարժիլ: Անիկա այն մարդն է որ յանպատրաստից երեւակայելի ամենախոր յեղափոխութիւնը ստեղծեց կրօնական ոգիով թրծուած, հետեւաբար եւ ամէնէն աւանդապահ երկրի մը մէջ: Կարելի է վիճիլ այն հարցին մասին թէ այս յեղափոխութիւնը այնպէս ինչպէս կատարեց, բարի՞ք է թէ չարիք Թուրք ժողովուրդին: Սակայն անիկա կայ. մարդ պարտաւոր է նկատի առնել զայն իբրեւ իրականութիւն մը, զոր ոչինչ կրնայ հեռացնել: Քայքայուած Օսմանեան պետութեան աւերակներուն վրայ, Մուսթաֆա Քէմալ շինեց բոլորովին Նոր Թուրք ազգ մը, իր սեփական անհատականութեամբ, որ արեւին տակ իր դիրքը գրաւեց, մինչ ամէն բան կարծել կու տար թէ անիկա սահմանուած է անդարմանելի փճացումի: Ասիկա իրականութիւն է:

Այս գործը բացարձակապէս կեղծ եւ անկայո՞ւն է: Այդպէս ըսել խիզախութիւն պիտի ըլլար, որովհետեւ մարդ չի կրնար նախատեսել թէ Թուրք հոգիին վրայ ի՛նչ խոր հակազդեցութիւններ պիտի գործեն այդ յանդուգն քայլերը: Սկզբունքով կարելի է պնդել թէ յիմար ձեռնարկ է մարդկային ուժերէն վեր մոգական ցուպով մը, բնականոն բոլոր հանգրուանները ջնջելով, բարեփոխել ուզել ժողովուրդ մը, որուն ամբողջ գոյութեան տիրապետած է մինչեւ հիմա իր կրօնական հաւատքին բարոյական զօրութիւնը: Փորձը պիտի ըսէ մեզի թէ Թուրք ժողովուրդը իրեն պարտադրուած այս նոր կարգերուն ո՛ր աստիճան պիտի յարմարի, առանց սաստիկ ցնցումներու: Առ այժմ կայ գործը Մուսթաֆա Քէմալ փաշայի, ներկայի միակ տէրը Թուրքիոյ մէջ, որ իր բացարձակ իշխանութենէն օգտուելով կ՚ուզէ բռնի իրագործել իտէալ մը, ու եւրոպական արդիացման ձգտումները կ՚աշխատի հաստատել ամէնէն նուազ ազատական արեւելեան մեթոտներով, այն աստիճան որ Էնկիւրիի կառավարութեան քաղաքական գործը երբեմն շատ վրդովիչ կը թուի, ու կարծես կ՚արհամարհէ ամէն տրամաբանութիւն:

Շնորհիւ արտաքին ճակատի վրայ իր ձեռք բերած հմայքին, Մուսթաֆա Քէմալ կրցաւ ուզածին պէս շարժիլ երկրին ներքը: Ո՛չ ոք կրնար լրջօրէն հակառակիլ իր կամքին, եւ անոնք որ ատոր փորձն ըրին, անողոք կերպով խորտակուեցան: Անիկա յեղաշրջեց ամէն ինչ՝ քաղաքական, կրօնական և ընկերային մարզերուն մէջ: Իր գաղափարը այն էր որ բոլորովին Նոր Թուրքիա մը եւ իրապէս արդիական պետութիւն մը ստեղծելու համար պէտք էր հիմնայատակ քանդել անցեալը:

Օսմ. գերդաստանի գահընկէցութիւն, խալիֆայութեան վերացում, շէրիաթի ջնջում, խղճի ազատութեան հռչակում, կնոջ ազատագրութիւնով բարքերու խորունկ բարեփոխում, բազմակնութեան բարձում, ամուսնալուծումի հաստատում, խիստ պատիժներու սպառնալիքին տակ ֆէս կրելու — խորհրդանիշը աւանդապաշտութեան — արգելք, այս բոլորը կատարուեցան հինգ տարիէն պակաս ժամանակամիջոցի մէջ, առանց բարոյական պատրաստութեան, առանց ոեւէ փոխանցման շրջանի: Մնաց որ Մ. Քէմալի ըմբռնած բռնի միջոցը ոեւէ դիմադրութիւն թոյլ չի տար:

Այսպէս է սիստեմը, որով Մուսթաֆա Քէմալ կ՚ուզէ արդիական պետութիւն մը ստեղծել, կազմակերպել ու ամրապնդել: Թէ այս սիստէմը կը բխի ռուս համայնավարներու եւ իտալական ֆաշիսմի նոյն սկզբունքներէն եւ թէ անհանդուրժելի է արեւմտեան ոեւէ ժողովուրդի համար, իրականութիւնն իսկ է: Թուրքիոյ մէջ անիկա յաջողեցաւ պարտադրուիլ՝ յետպատերազմեան միջազգային պայմաններուն հետեւանքով Էնկիւրիի ձեռք բերած արդիւնքներուն շնորհիւ: Մուսթաֆա Քէմալի քաղաքականութիւնն է՝ պաշտպանել եւ պահպանել Թուրք Հանրապետութիւնը՝ բռնի արդիացնելով զայն՝ դիկտատորական միջոցներով: Այս քաղաքականութիւնը կրնայ տեւել այնքան՝ որքան պիտի տեւէ Ղազիին անձնական հմայքը: Անկէ վերջ պիտի գայ ռատումը՝ անծանօթին մէջ, որ վախճանն է բոլոր դիկտատորութեանց:

«Թան», 3 Նոյ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՌԱԳՈՅՆԸ

Այս խորագրին տակ Գահիրէի Յուսաբերը կը գրէ. (27 Հոկտ.).

— «Վերջերս նոր խաչակրութիւն մը սկսած են հայ դրօշին դէմ: Փարիզի հայ մարզական միութիւններուն ձուլման առթիւ, պայման դրուած է, որ հայ դրօշը չգործածուի միջազգային մարզահանդէսներուն մէջ, ինչպէս մինչեւ հիմա, նկատելով զայն կուսակցական:

«Պարզ է սակայն հետապնդուած նպատակը.— խզել հայ երիտասարդութիւնը եւ հայ պատանութիւնը հայ դրօշէն, խզելու համար զայն անոր պատկերացուցած գաղափարէն:

«Կարելի չէ չվրդովուիլ: Եւ վրդովումը սկսած է մարզական երիտասարդութեան, Մասնաճիւղերուն եւ սկաուտական խումբերուն կողմէ: Բողոքի ձայներ կը բարձրանան, ուժով, հպարտ եւ յուզիչ:

«Ամէն ժողովուրդ, որ քաղաքական կեանք ունի, ունի նաեւ իր ազգային խորհրդանշանը,— դրօշը:

Եւ հայը՝ ի՛րը, Եռագոյնը՝ որ կը խօսի հեղեղման արիւնէն, հայ ժողովուրդի անհնարին ոգորումներէն, տենդէն ու տագնապէն եւ նաեւ այն մեծ Երազէն, որ սերունդները ուխտաւոր կը դարձնէ իրեն:

«Այդ Երազը՝ ազգային ազատագրութեան, հայրենի անկախութեան երազն է, որ մեր օրերուն դարձած է բացարձակ անհրաժեշտութիւն եւ կենսական պահանջ, ապրիլ ուզող որ եւ է ժողովուրդի համար:

«Հայ Եռագոյնը, հայ դրօշը, կը խօսի այն ազատ ու անկախ հայրենիքէն, զոր հայ ժողովուրդը ստեղծեց իր մարտնչումներով, եւ որ արիւնի ու դաւադրութեան մէջ խեղդուեցաւ, այնքան եղերականօրէն:

«Պատռելու համար Եռագոյնը, ռուսն ու գետնաքարշ տարրերը պէտք է պատռեն նախ հայ ժողովուրդի սիրտը: Պէտք է խորտակեն նախ հայ ժողովուրդի անկախ ու ազատ ապրելու տենչանքը:

«Հայ Եռագոյնը է՛ եւ պիտի մնայ լուսատու աստղը, ներշնչարանը ապրող ու գալոց սերունդներուն:»

ԱՐԱԲԿԻՐՑԻՆԵՐԸ ԴԷՊԻ ԿՈՎԿԱՍ

Սեբաստիայէն 20 Հոկտ. թուականով կը գրեն Ազդարարի.—

Հոկտ. 17ին հոս հասան 34 Արաբկիրցիներ եւ, պաշտօնական ձեւակերպութիւնները լրացնելէ յետոյ, երէկ Սամսոն մեկնեցան ինքնաշարժերով:

Մեկնողները կը յուսան թէ Սամսոնէն ուղղակի Պաթում եւ անկէ Կովկաս պիտի երթան: Ասոնք մաս կը կազմեն այն 142 արհեստաւորներուն, որոնց համար մուտքի արտօնութիւն ձեռք բերած էր Արաբկիրի Հայրենակցական միութիւնը. անցեալ տարի չկրցան մեկնիլ, եւ հիմա է որ կ՚օգտուին իրենց տրուած հրամանէն:

Տրապիզոնի սովետական հիւպատոսարանին հրահանգուած է վիզէ ընել անցագրերը: Տեղական իշխանութիւններն ալ ամէն դիւրութիւն ցոյց տուին:

Քանի մը օրէն ուրիշներ ալ պիտի մեկնին, եւ այսպէսով պիտի լրանայ 142 հոգիի ցանկը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼԻ ՆՈՐ ԿՈՉԸ

Հանրապետութեան նախագահ ընտրուելուն առթիւ Մուսթաֆա Քէմալ Թուրք ժողովուրդին կ՚ուղղէ կոչ մը, որուն մէջ կ՚ըսէ թէ հաստատապէս որոշած է ամբողջ կեանքը նուիրել Թուրք ազգի բարօրութեան: Կը յիշէ այն գեղեցիկ արդիւնքները որոնք ձեռք բերուեցան Հանրապետութեան հռչակումով ու կ՚աւելցնէ.

«Նոր նստաշրջանին մէջ իմ գլխաւոր աշխատանքս պիտի ըլլայ ապահովել երկրին հանդարտութիւնը, Ազգային Միութիւնը եւ Հանրապետութեան հիմնական զօրութիւնը. Մեզ առաջնորդող էական սկզբունքն է՝ օրէնքներու գործադրութեան մէջ փնտռել բարօրութեան եւ ապահովութեան ազդակները: Հանրապետութեան Նախագահը, որ պարզ քաղաքացի մըն է, խստիւ եւ անվարան պիտի գործադրէ իրեն տրուած ուժը՝ պարզապէս օրէնքներու գործադրութիւնը ապահովելու համար: Հաստատապէս համոզուած եմ թէ հայրենիքի երջանկութեան համար մեր հաւաքական ջանքերը յաջողութեամբ պիտի պսակուին ապագային, ինչպէս անցեալին մէջ: Պիտի ջանանք ի գլուխ հանել աշխարհի յառաջդիմութեան մէջ մեր ազնիւ ազգին բաժին ինկած գերագոյն աշխատանքը: Այս պարտականութիւններուն շնորհիւ պիտի պահպանենք եւ աւելի եւս պիտի բարձրացնենք Թուրք ազգին պատուաւոր եւ արժանավայել դիրքը: Ազգ մը, որ ի հարկին գիտէ աշխատիլ մէկ անձի պէս, անվիճելիօրէն մեծ է եւ արժանի՝ մեծ ապագայի մը»:

Թուրքիոյ նոր ծրագիրները

Վարչապետ Ըսմէթ փաշայի Խալք կուսակցութեան առջեւ պարզած ծրագրին մէջ կ՚ըսուի թէ Նոր Թուրքիա պիտի աշխատի ղատական մարզին մէջ աւելի շատ ժողովրդավար և արդիական մտայնութիւն մտցնել: Հանրային կրթութիւնը պիտի կոթնի միակ դպրոցի սկզբունքին վրայ: Խիստ կարճ ժամանակէն գործադրութեան պիտի դրուի ձրի եւ պարտաւորիչ կրթութիւնը: Ընդհանուր կրթութեան հաստատութիւններուն կից պիտի բացուին նաեւ արհեստից վարժարաններ: Համալսարանը, ինչպէս նաեւ բարձրագոյն կրթութեան բոլոր հաստատութիւնները պիտի վերակազմուին այնպիսի ձեւով մը, որ կարենան երկրին պէտք ունեցած գիտնականներն ու մասնագէտները հասցնել: Թուրքերէն լեզուն պիտի բարեփոխուի այնպիսի ձեւով մը, որ արտայայտութեան լաւագոյն գործիքը դառնայ: Լատինական տառերու փափուկ խնդիրը խորապէս պիտի ուսումնասիրուի: Համոզուած ըլլալով որ Օսմ. կայսրութեան կործանումը առաջ բերող մեծ ազդակներէն մէկն ալ ելմտական տագնապն էր, Նոր Թուրքիա մասնաւորապէս ուշադրութիւն պիտի դարձնէ, որ հաւասարակշռուած ելմտացոյցներ ունենայ: Հաշիւներու հակակշիռը շատ խիստ պիտի ըլլայ: Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին մաքսանենգութեան դէմ կռուելու համար: Վերջապէս Նոր Թուրքիա պիտի աշխատի լեցնել իր տնտեսական պակասը:

Այս նպատակներու իրագործման համար, Խալք կուսակցութեան ծրագրած անհրաժեշտ աշխատանքներուն մէջ առաջին տեղը կը գրաւեն երկաթուղիներու եւ նաւահանգիստներու շինութիւնը, ծովային առեւտուրի զարգացումը, վարկային հիմնարկութիւններու եւ երկրագործական գործակցականներու կազմութիւնը: Կարելի եղածին չափ շուտ պիտի ստեղծուի պետական դրամատուն մը եւ ամէն ջանք պիտի ըլլայ, որպէսզի Թրքական դրամը միշտ պահէ գնելու իր նոյն արժէքը:

Աշխատաւորականներու մեծ յաղթանակը

Երեքշաբթի օր Անգլիոյ եւ Կալլէսի երկրին 330 շրջանակներուն մէջ տեղի ունեցան թաղապետական ընտրութիւններ, բացի Լոնտոնի շրջանէն: Գրեթէ ամէն տեղ պահպանողականներն ու ազատականները ճակատ կազմած էին Աշխատաւորական կուսակցութեան դէմ, ընտրութեանց տալով իրական դասակարգային պայքարի հանգամանք:

Աշխատաւորականները տարին խիստ ջախջախիչ յաղթանակ մը: Ահա՛ ընտրութեանց պատկերը.— Պահպանողականները շահեցան 7 աթոռ եւ կորսնցուցին 78, որով իրենց կորուստն է 71. Ազատականները շահեցան 13 եւ կորսնցուցին 33, որով զուտ կորուստն է 20. Աշխատաւորականները շահեցան 112 եւ կորսնցուցին 12, որով շահեցան 100 նոր աթոռներ: Անկախներն ալ կորսնցուցին 9 աթոռ:

Աշխատաւորականները մեծապէս քաջալերուած են այս արդիւնքէն եւ յուսալից աչքերով կը սպասեն յառաջիկայ տարուան խորհրդարանական ընտրութեանց, ջախջախիչ նոր յաղթանակ մը եւս արձանագրելու համար:

Ազատականները բոլորովին յուսախաբ եղած են:

Այս յաղթանակով Աշխատաւորականներուն ձեռքը կ՚անցնի 750 թաղապետական աթոռներէն 350ը:

Անգլիա եւ Եգիպտոս

Եգիպտոսի վարչապետ Սարվաթ փաշա Երկուշաբթիէն ի վեր Լոնտոնի մէջ կը շարունակէ իր բանակցութիւնները արտաքին նախարար Սըր Օսթըն Չէմպըրլէյնի եւ անգլիական

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅԵՐԸ ԽՐԻՄԻ ՄԷՋ

Մուրճ-Մանգաղ (27 Հոկտ. կը գրէ.—

Թէոդոսիոյ շրջանին մէջ Հայերը բնակութիւն հաստատած են գլխաւորաբար հետեւեալ գիւղերուն մէջ, Սու-Բաշի, Շէյխ Մամա, Սամաշ-Էլի, Շէյխ-Էլի Կրինիչկա, Աղ-Չօրա, եւ ուրիշ գիւղեր: Բոլորը կը կազմեն 150 ընտանիք եւ գաղթականներ են գրեթէ մեծ մասով հասած՝ Տրապիզոնի գիւղերէն, սկսեալ 1894էն: Ընդհանրապէս պարտիզպաններ են, եւ զարգացում չունին: Իսկ առողջապահութեան մասին, գաղափար իսկ չունին.

Ճաշի ատեն, մէկ ամանէն կերակուր կ՚ուտեն, միաժամանակ, 5-10 հոգի, փայտէ դգալներով: Նոյնքան մարդ գինին կամ օղին կը խմեն մէկ բաժակով, միշտ աւելցուկը խառնելով իրարու: Բնակարանները չունին տախտակէ յատակ, մեծագոյն մասը հողէ է: Այլեւս կրնաք երեւակայել թէ ո՛րքան փոշի կայ բնակարաններուն մէջ, մանաւանդ որ փոքրիկ պատուհանները միշտապէս ամրափակ են եւ միայն աղօտ լոյս մը ընդունելու կը ծառայեն: Աւելցուցէք նաեւ որ տունին մէջ բոլոր այրերը կը ծխեն:

Ձմեռ գիշերները, երբ այրերը և երախաները միասին կը նստին ժամերով, ծուխը կը լեցուի սենեակներուն մէջ: Գիւղացիները, իրենց տունը շինած ատեն, երբեք չեն խորհիր պատուհանները բանալ արեւին կողմը: Սովորական է մէկուն ծխած սիկարը, ծայրը թրջած իսկ ըլլայ, տալ ծխելու ուրիշին, որ հաճոյքով կ՚ընդունի ու կը ծխէ:

Երախայ մկրտելու համար չեն նայիր ձիւնին ու բուքին, ոչ ալ ամառուան տաքին, ու կը դրկեն մօտ 20 վերստ հեռու քաղաք մը, ուր եկեղեցի կայ: Ամբողջ օրը մօրմէն զատելով, խեղճ երախային բերանը կը դնեն լաթի մը կտոր, որուն մէջը քիչ մը շաքար կը դնեն և նախ իրենց բերանին մէջ կը թրջեն, փոխան պտուկի:

Երբ մայրը բացակայի, ուրիշ մայր մը իր ստինքները կը դնէ երախային բերնին: Երբ առողջապահական խօսք մը ըսես, վրադ կը խնդան:

Բարեբախտաբար, առողջաբար օդ ունին, զովասուն ու զուլալ ջուրեր, որ կը վերանորոգեն անոնց մարմինը:

ԶՄՇԿԱԾԱԳԻ ՀԱՅՈՑ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Զմշկածագէն թղթակից մը կը գրէ Սօն Սաաթի թէ՝ Հայերէն մնացած բաւական լքեալ կալուածներ կան այնտեղ, որոնք նախապէս վարձու կը տրուէին բայց յետոյ ծախուիլ սկսան: Թղթակիցը կը գանգատի որ այս կալուածները փոխանակ առանձին առանձին ծախուելու, քանի մը տուներ կը միացուին եւ խումբ խումբ կը ծախուին, այնպէս որ ամէնէն աւելի ազդեցիկ անձերու ձեռքը կ՚անցնին անոնք, բնակչութեան մէջ հարուստներ չգտնուելուն պատճառաւ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏ. ԵՐԱԺՇՏԱՆՈՑԸ

1927-1928 տարուան արձանագրութիւններուն համաձայն, Երեւանի Պետական Երաժշտանոցը ունի հետեւեալ դասարանները ըստ գործիքներու: 1.— Դաշնամուրի, 60 աշակերտով, 2.— Մանկավարժական, 50 աշակերտով, 3.— Ջութակի, 48, 4.— Սօլօ, 30, 5.— Պարտադիր խմբերգներու համար, 30 հոգի, 6.— Նախապատրաստական, 20, 7.— Թաւ-Ջութակի, 18, 8.— Արեւելեան գործիքներու, 18 աշակերտով:

ՆՈՐ ԽՈՒՃԱՊ

Այս խորագրին տակ, *Դրօշակ* Նոյեմբերի թիւով կը հրատարակէ երկար թղթակցութիւն մը, որուն առաջին մասը կ'արտատպենք ստորեւ.— ԽՄԲ.

Տարագիր ընկերնե՛ր,

Եթէ սարկացած ու աղճատուած հայրենիքի անմխիթար ներկան շարունակում է ծակել ձեր սիրտը, եւ նրա փրկութեան օրը ուշանում է հոգեմաշ դանդաղութեամբ, եթէ ապաբաղդ հայրենիքի կարօտը անշէջ կրակի պէս այրում է ձեր հոգին եւ օտար երկնքի տակ քարշ էք տալիս ձեր գոյութիւնը լքումի ու արհամարհանքի ենթակայ— այնուամենայնիւ, երանի ձեզ։

Եթէ ծովերով ու ովկիանոսներով բաժանուած ձեր հարազատների ու սիրելիների կարօտը կիզող բոցերի պէս խանձում է ձեր սրտերը եւ հայրենի օջախը գէթ մի անգամ եւս տեսնելու անպարտոյն բախտը տակաւին խորշում է ձեզնից, եթէ թողել էք անօգնական ու թշուառ ծնողներ, անպաշտպան կին ու երեխաներ, որոնց գորովագութ տեսութիւնն էք երազում սրտամաշուկ անձկութեամբ այսքան տարիներ —էլի՛ երանի ձեզ։

Եթէ ապրում էք ծայրայեղ չքաւորութեան եւ սուր կարիքի մէջ, կիսաքաղց ու բոկոտն, եթէ մի կտոր հացի անիծեալ հոգսը արճիճի պէս ճնշում է ձեր ուղեղը եւ հնամաշ ցնցոտիները ծածկում են ձեր մերկութիւնը— դարձեալ երանի ձեզ։

Երանի ձեզ, որովհետեւ դուք հեռւից միայն գիտէք՝ ի՞նչ է նշանակում բոլշեւիկեան իշխանութիւն։

Երանի ձեզ, որովհետեւ չէք զգում գոեհիկ ու անբարտաւան իշխանաւորների տիրապետութեան ծանրութիւնը, ուր տգիտութիւնը ղեկավարող է, դաժանութիւնը՝ մրցութեան առարկայ, խաբէութիւնը՝ սրբագործուած միջոց։

Որովհետեւ չէք տեսնում բարքերի այլասերումը, ուր ընտանիքը պղլանդակուած է, ծնողները՝ կուսատ, մանուկները՝ պոռնիկ..

Երանի ձեզ, որովհետեւ ձեր շուրջը չեն վխտում վարձու եւ անվարձ լրտեսների անհամար վոհմակներ, ուր սպառնալիքը մշտնջենական է, սարսափը՝ շըշմեցնող, կործանումը՝ մազից կախուած։

Կաթիլ-կաթիլ քամեցին մեզնից ինչ որ դեռ եւս սուրբ էր մնացել մեր մէջ, ինչ որ մարդկային էր։ Անզգայ դիակներ դարձրին մեզ, անլեզու անասուններ, որոնց վրայ իշխում են յարափոփոխ քմահաճոյքով։

Խորտակեցին մեր կամքը եւ մարդ մեքենաների վերածեցին մեզ։ Ուրանում ենք երէկուայ գաղափարներն ու սրբութիւնները, երբ հարկադրում են, հայհոյում ենք, երբ հրամայում են, մատնում ենք, երբ սպառնում են . . .

Իսկ դուք, դուք երջանիկ էք, ձեր կեանքն ազատ է, հոգին՝ անկաշկանդ եւ խիղճը մաքուր։

Երանի՛ ձեզ։

***

Անօրինակ, աննախընթաց խուճապ։

Հայաստանի ամբողջ տարածութեան վրայ ահա մի ամիս է, ինչ չեկիստների, կոմենդանտների, օսօբիստների(*) եւ այլ լիազօրների միջոցով տեղի են ունենում փութկոտ եւ անողոք խուզարկութիւններ եւ զանգուածային ձերբակալութիւններ։ Խուզարկում են ամէն տեղ եւ ամէնքին, ում վրայ կասկածում են՝ զրաւում են բոլոր տեսակ զէնքերի մնացորդները, սկսած արաղաձիգ հրացաններից մինչեւ որսորդականը, դաշոյնից մինչեւ... հեռադիտակ։ Ձերբակալում են այս անգամ ոչ թէ յայտնաբերուած գաղտնի կազմակերպութիւնների անդամներին, այլ բոլոր նրանց, որոնք եղել են դաշնակցական կամ համակիր, բոլոր նրանց, որոնք ինքնապաշտպանութեան օրերին զէնք վերցնելու ընդունակ են եղել։

Բանտարկում են առանց սեռի, հասակի եւ դասի խտրութեան.— գիւղացիներ, բանուորներ, արհեստաւորներ, առեւտրականներ, հոգեւորականներ, նախկին զինուորականներ, կարմիր բանակայիններ, ուսուցիչ-ուսուցչուհիներ, ուսանող-ուսանողուհիներ եւ այլն։ Գաւառների եւ քաղաքների բոլոր բանտերը լեցուած են «անվստահելի» բանտարկեալներով, որոնց մաս-մաս ուղարկում են կամ պիտի ուղարկեն հեռաւոր Ռուսաստան։

Ազգաբնակութիւնը ահ ու սարսափի մէջ է, չտեսնուած խուճապի մատնուած. անհամար ընտանիքներ զրկւում են միակ աշխատողներից, անթիւ տնտեսութիւններ դատապարտւում են քայքայման։

Ինչո՞ւ, սակայն, ի՞նչ է պատահել։

«Համաշխարհային կապիտալիզմը», «գիշակեր բուրժուազիան», Ամերիկայից մինչեւ Եապոնիա, Անգլիայից մինչեւ «եղբայրական» Թուրքիան, նըրանց հետ «դեղին ինտերնասիօնալը», ռենեգատ Կաուցկիներն ու Օտտօ Բաուէրները, Մակդոնալդներն ու Վանտերվելդները, մի խօսքով ամբողջ «յետադէմ» աշխարհը պատրաստւում է յարձակւել խորհրդային անմեղ գառների վրայ...

Եւ Խորհրդային Միութեան մի անբաժան *մասնիկը՝ Խորհրդային Հայաստանն էլ իր հերթին պէտք է պատրաստ լինի, պարտաւոր է ձեռք առնել բոլոր նախազգուշական միջոցները։ Եւ այդ կողմից նրա վարիչները գերազանցում են իրենց եղբայրակիցներին։ Նրանք հազարաւոր միտինգների մէջ հազարաւոր բանաձեւեր են քուէարկում թէ ժողովրդի «խնդրանքով» ու «հրաւէրով» էր, որ բոլշեւիկները եկան հաստատուեցին Հայաստանում։ Ողի ի բոյն աշխատում են մինչեւ վերջին դանակը խլել հայ շինականից եւ քաղաքացուց, իսկ նրա հարեւան վրացին եւ, մանաւանդ թուրքը... Նրանց համար օրէնքը գոյութիւն ունի միայն ձեւականօրէն։ Նրանց մօտ զէնքը մնում է անձեռնմխելի եւ այն էլ ոչ թէ տանը մէկ,* այլ շնչի՛ն մէկական զէնք...

Հայ բոլշեւիկը չի էլ կամենում մտածել, թէ իր պետական խարխուլ ու բռնազբօսիկ իշխանութիւնը տապալելուց յետոյ՝ ոսոխ զինուորը հրացանը կը նետէ ուսը եւ քայլերը կուղղէ դէպի Մատուշկա Ռուսաստանը, ինչպէս արաւ 18 թւին, իսկ ցեղային հին հաշիւները կարող են նորից հրապարակ գալ, եւ մէջտեղում հայ ժողովուրդը կը մնայ անզէն ու անպաշտպան։ Այդ նրանց չի հետաքրքրում. «Մեզնից յետոյ ջրհեղեղ» — ահա նրանց ղեկավար նշանաբանը՝ մէկը՝ սկիզբից մինչեւ վերջ։

Եւ արդարեւ, ամէն մէկին յայտնի է, որ բոլշեւիկները պատրաստ են բովանդակ երկիրը զոհաբերել, միայն թէ փրկեն իրենց։ Նրանք, գուցէ, կը հրաժարուէին իրենց քայքայուած արդիւնաբերութեամբ, յետամնաց տեխնիկայով ու կասկածելի բանակներով ամբողջ աշխարհի դէմ դուրս գալու յիմար մտքերից, եթէ համոզուած լինէին, որ իրենց իշխանութեան անկումից յետոյ անվտանգ կը մնար իրենց ֆիզիքական գոյութիւնը։ Բայց նրանք շատ լաւ գիտակցում են, որ իրենց տիրապետութեան անկումից յետոյ բոլոր ճանապարհները փակ են իրենց առջեւ եւ որ ապաստանելու ոչ մի անկիւն չունեն այս ընդարձակ աշխարհում...

Գիտեն, որ իշխանութիւնը և ֆիզիքական գոյութիւնը, իրենց համար, մի զուգորդուած եւ անբաժանելի հասկացողութիւն է, եւ այդ երկու բաները միմեանցից բաժանելը հաւասար է մարդու գլուխը իրանից բաժանելուն։ Ու չենք կասկածում, որ պատերազմի դէպքում խորհրդային իշխանութիւնը մարդկութիւնը պիտի սասանեցնէ իր բովանդակ դաժանութեամբ եւ այնպիսի զարհուրանքներով, որոնց առաջ պիտի նսեմանան Կալիգուլաներն ու Ներոնները...

Սակայն, ի՞նչ հակասութիւն է այդ։ Բանուորա-գիւղացիական կառավարութիւնը ինչո՞ւ է զինաթափ անում իր պաշտպանած դասակարգերին, հէնց, օրինակ, Հայաստանի կառավարութիւնը. չէ՞ որ հայ գիւղացիութիւնը երդւում է մինչեւ արեան վերջին կաթիլը հաւատարիմ մնալ խորհուրդների «հարազատ» իշխանութեանը։ Չէ՞ որ այդ գիւղացիութիւնը ընդմիշտ երես էր դարձրել Հ. Յ. Դաշնակցութիւնից եւ այլեւս չպիտի խաբւէր նրանից։ Եւ, վերջապէս, չէ՞ որ հայ գիւղացին իր աչքերով տեսաւ, հասկացաւ ու վայելեց խորհրդային կարգերի բերած ազատութիւնը, խաղաղութիւնը, առատութիւնը եւ, մանաւանդ, արար աշխարհը զարմացնող շինարարութիւնը։

Արդ, ումի՞ց է վախենում, ումի՞ց է զգուշանում նա. իր պրոլետարիատի՞ց, գիտակցութեան եկած գիւղացիութենի՞ց...

Այո՛, նա վախենում է, նա սարսափում է ճիշտ որ գիտակցութեան եկած հայ գիւղացուց. այն գիւղացուց, որին խաբելը հեշտ է, բայց մարսելը դժւար, որի պարանոցը այլեւս անկարող է տանել բոլշեւիկեան ծանրութիւնը եւ որի սրտում վաղուց է կուտակւել սեւ ատելութեան եւ անզուսպ զայրոյթի կրակը։

(*) Չեկայի յատուկ զօրամաս։

ՀԱՅԵՐԸ ԺԸՆԵՒԻ ՄԷՋ

Ժընեւի Հայ գաղութը, 50—60 ընտանիք ունի ամէն Հայ գաղութի սովորական կեանքը, այն տարբերութեամբ, որ տեղական ժողովուրդի խաղաղ եւ կիրթ կեանքը իր բարերար ազդեցութիւնը ըրած է անոր վրայ։

Նիւթապէս, կարելի է ըսել, բարեկեցիկ են — առանց արագ հարստանալու մարմաջի, քանի որ ամբողջ Զուիցերիան ճարտարարուեստական երկիր ըլլալով, այդպիսի ոգի մը չի տար։ Բայց ուրիշ երկիրներէ ունի գէթ այն տարբերութիւնը, որ գործերը ընդհանրապէս կ'ընթանան առանց մեծ տարուբերումներու, որով եւ անգամ մը յաջող սկսուած գործը, նոյնթափը կը պահէ գրեթէ անսայթաք։ Գործարանատէր, վաճառական, բժիշկ, խանութպան եւն. կան նաեւ հասութատուներ։

Հայերը կեդրոնացած են գլխաւորաբար Ժընեւի մէջ, ուր աչքի կը զարնեն հետեւեալ երեւոյթները.—

1. Հակառակ քաղաքակրթական ուժեղ միջավայրին, քիչ բացառութեամբ պահած են ազգային լեզուն ու սովորութիւնները եւ նկատելի ձգտում կայ դեռ պահելու ու պահպանելու նաեւ մանուկներու մէջ, որոնք առ ի չգոյէ հայ վարժարանի, զուիցերական դպրոցներու մէջ ստանալով իրենց նախակրթութիւնը, տակաւ կը մոռնան հայերէնը։

2. Հայ գաղութը դեռ սերտօրէն փարած է իր ազգային եկեղեցիին եւ կապուած ազգային սովորոյթներուն։ Քանի մը տիկիններու եւ պարոններու շնորհիւ կազմուած է Եկեղեցասիրաց միութիւն մը, որուն կը մասնակցին որոշ ամսավճարներով համարեա բոլոր Հայերը։ Այս միութիւնն է, որ կեանք ու կենդանութիւն կու տայ գաղութին, հետաքրքրելով ամէնը։ Տարին 2—3 անգամ հոգեւորական մը կը հրաւիրեն, վարձու սրահի մէջ եւ շարժական խորանի վրայ պատարագելու։

Միութիւնը ունի իր վարչութիւնը, կազմուած գործունեայ եւ գաղութի յարգանքը վայելող տիկիններէ եւ պարոններէ, որոնք անձնական աշխատանքով կը մասնակցին գործերուն։

3. Ժընեւի անունին հետ, ամէն գիտակից Հայու համար, կարծես կապուած է Քրափթ-Պոնարի անունն ու հոն գտնուած հայ որբանոցը։ Քրափթ-Պոնար ամենագործօն եւ Հայէ մը աւելի, կարելի է ըսել, հայութեան, եւ մասնաւորապէս որբանոցի համար ամէնէն եռանդուն անձն է, որու բացառիկ գործունէութեան շնորհիւ կը պահուի այս հաստատութիւնը իր հարիւրէ աւելի երկսեռ որբերով։

Այս որբանոցը, որու սկզբնաւորութիւնը կը հասնի մինչեւ 1896 թուականներու՝ փոքր Ասիոյ, մասնաւորապէս Սեբաստիոյ մէջ ատեն մը մնալէ յետոյ, 1920ին կ'անցնի Պոլիս ու 1922ին կը փոխադրուի Զուիցերիա, հիմնուած է «Հայոց բարեկամ» Զուիցերացիներու նախաձեռնութեամբ։

Որբանոցը ունի երկու բաժանում. փոքրերու եւ մեծերու։ Առաջինը որ կը գտնուի Ժընեւի մօտ Պընեէն գիւղին մէջ եւ ունի իր սեփական շէնքը, նախակրթարան մըն է հայ լեզուով, մինչ մեծերունը, որ կը գտնուի Ժընեւի մէջ եւ առաւելապէս բնակարան մըն է վարձու, ուր երկսեռ որբերը կը գիշերեն եւ ցերեկները կ'երթան Զուիցերիոյ կրթական եւ արհեստագիտական հաստատութիւնները, իսկ իրիկունները կը ստանան հայագիտական դասեր։

Որբանոցի ներքին կեանքը աւելի կամ պակաս նման է ուրիշ որբանոցներու կեանքին, ուստի չարժեր անոր մասին ծանրանալ։

Բայց պէտք է ուրախութեամբ շեշտել հոն տիրող հայկական ոգին։ Ինչ եղանակով որ զուիցերացի մանուկը զուիցերական քաղաքացի կը կրթուի, նոյն եղանակով ալ հայ մանուկը հայկական դաստիարակութիւն կ'առնէ։ Գէթ ձգտումը այս է։ Պատանին մինչեւ հաստատութենէն հեռանալը կը խօսի հայերէն, կը սորվի դըպրոցական հայերէնը, կը սիրէ հայկական կեանքը, չ'ուծանար հայութենէ, չ'արհամարհեր Հայը իբր փոքր, թշուառ, թափառական ժողովուրդ։ Մինչ մեր շատ մը ուրիշ որբանոցներուն մէջ, մանուկները կը պահուին իբրեւ թէ զուտ մարդասիրական նպատակով առանց նկատի առնելու անոնց ազգային հանգամանքը։ Անոնք ապազգային կրթութիւն կը ստանան յաճախ օտար լեզուով։

Ուսման ծրագիրը ազատ է պետական պարտադիր սեղմիչ հրահանգներէ։

Զուիցերական միջավայրի գործնականին յարմար ուսման առաւելապէս հայերէնով եւ հայ ոգիով աւանդումին համարժէք պէտք է շեշտել որբերու կեանքի գործնականին՝ ինքնապահ դառնալու հոգածութիւնն ու արդիւնքը։

Մանուկները նախ կատարելով որբանոցի եւ անոր յարակից բանջարանոցի, գոմի, խոհանոցի եւ ընդհանրապէս բնակարանի ներքին բոլոր աշխատանքները, կը վարժուին սիրել եւ ոչ թէ արհամարհել այդ տնային աշխատանքը, որ կը կազմէ անոնց ապագայ կեանքի սկիզբը, որու շարունակութիւնը պէտք է ըլլայ իրենց սորված մասնագիտութեան կիրարկումը որբանոցէն դուրս։

Որբերը սորվելով իրենց ընդունակութեան յարմար մտքի թէ ձեռքի աշխատանք մը, կեանք կը մտնեն ոչ իբրեւ անվարժ մարդիկ, այլ մարդիկ, որոնց գործը արդէն որոշ է, միայն աշխատութեան տեղ պէտք է գտնեն։ Ասով անոնք ունին ինքնավստահութիւն եւ ոչ թէ երկիւղ կեանքի անորոշ ասպարէզի համար։

Դժբախտաբար նիւթական եւ այլ շատ մը պատճառներով ուրիշ բազմաթիւ որբանոցներէն հեռացողներ անզէն կը մտնեն կեանք, խաղալիք դառնալով ամէն պատահմունքի. եթէ անոնք ալ որ եւ է գործնական արհեստ ունենային, խումբերով չէին վաճառուիր, իբրեւ հասարակ գործաւոր, այս ու այն գործարանին։

Հայ հասարակութիւնը դեռ պէտք եղած տեղեկութիւնն ու ծանօթութիւնը չունի դժբախտաբար այս հաստատութեան իրական եւ էական արժէքին մասին։ Մինչ պէտք էր որ մասնաւոր ուշադրութիւն դարձնէր եւ իր նիւթական թէ բարոյական աջակցութիւնը չզլանար անոր։

Երանի թէ մեր միւս որբանոցներն ալ, այս հաստատութեան ոգին եւ արդիւնքը տային, որդեգրելով ասոր գործնական սկզբունքները։

Որբանոցի տնօրէն Պ. Պ. Գէորգեան, որ երկար ատեն վարած է Դպրոցասէրի վարժարանը Պոլսոյ մէջ, այժմ հոյլ մը հայ եւ օտար եռանդուն ուսուցիչներու եւ ուսուցչուհիներու աջակցութեամբ կը վարէ ամբողջ գործը։

Գ. ՎՐԴ. ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ

ՅԱՐԴԳՈՂ

ՆԱՀԱՊԵՏ ՔՈՒՉԱԿ

Պ. Արշակ Չօպանեան, անցեալ Հինգշաբթի, ընտիր բազմութեան մը առջեւ, իր նիւթին հանդէպ ունեցած նախասիրութենէն զգալապէս ոգեւոր, խօսեցաւ Քուչակեան բանաստեղծութեան մասին։

Նիւթին անցնելէ առաջ յատկանշական ու յուսադրող երեւոյթ է, ըսաւ, որ, Ամերիկայէն մինչեւ Փարիզ, սկսած է հետաքրքրութիւն մը գրականութեան մասին, մէկը ազգային կենսունակութեան ամենամեծ ազդակներէն։ Յետոյ ուսումնասիրուած դասախօսութեամբ մը ներկայացուց Քուչակի արուեստը.

— Սիրոյ բանաստեղծն է Քուչակ, եւ յաւիտենական բանաստեղծը։

Երիտասարդութեան ժամանակ կը ճանչնայինք միայն հին կրօնական, միստիք, բայց միակողմանի բանաստեղծութիւնը։ Արիականները կամ Պարսիկները բազմակողմանի գրականութեամբ օժտուած են, մինչդեռ աննկուն կամքով ապրելու տենչացող մեր ցեղը, ինչո՞ւ, Նարեկացիներու հետ, չպիտի ունենար աշխարհիկ զգացումներու արտայայտութիւններ։

Օտարներու կարծիքն էր՝ թէ Հայերը չունին ուրախ ու կենսունակ բանաստեղծութիւն։

—1896ին գացի Վիեննա, Վենետիկ, ուր միջնադարեան տաղասացներու, Գ. Աղթամարցիի, Յ. Թլկուրանցիի, Ֆրիկի գործերուն քով, արհամարհուած անկիւններու մէջ, գտայ հատ ու կտոր տաղեր, գունագեղ, անկեղծ ու հայկական, «Հայրենի քնար», «Տաղ հայրենի» խորագիրներու տակ։ Նոյն տարին Փարիզ, գրքոյկ մը գտայ «Հայ երգ» անունով, Թիֆլիս հրատարակուած, որուն յառաջաբանին մէջ նոյն երգերուն տակ Արիստակէս վարդ. Տեւկանց կը դնէր Քուչակի անունը։ Այդ բանաստեղծութիւններու շարքը ոմանց կողմէ վերագրուած էր Վանայ Խարակոնիս գիւղացի Քուչակին։ Սակայն կասկածելի է որ Քուչակը ապրած ըլլայ 16րդ դարուն։ Լեզուն բոլորովին տարբեր է Վանայ բարբառէն, այլ տաղաչափութեամբ ու լեզուով գրեթէ յար եւ նման Ակնայ անտունիներուն։ Բայց և այնպէս ուզեցի որ մասնաւոր անունով մը մէջտեղ գան անոնք ու այսպէս, վերագրեցինք զանոնք Վանայ Խարակոնիս գիւղացի Նահապետ Քուչակին։

Մեր պատմութիւնը լեցուն է հանելուկներով։ Քուչակեան բանաստեղծութիւններն ու Քուչակի հարցն ալ հանելուկ է, ինչպէս Խորենացին, Ագաթանգեղոսը, Փաւստոս Բիւզանդացին, եւ Եղիշէն։ Քուչակ 16րդ դարէն առաջ ապրած է, բայց ո՛չ 13րդ դարէն առաջ, թուրանական տիրապետութեան ազդեցութիւնը իր լեզուին վրայ փաստ է։ Կարեւորն այն է, որ գոյութիւն ունի բանաստեղծութիւններու շարք մը, որ մեր բանաստեղծութեան ամէնէն հարազատ ու հայկական արտայայտութիւնն է եւ եթէ անոնք հեղինակութիւնը չեն Քուչակին, ուրեմն կը պատկանին աւելի մեծ հեղինակի մը՝— հայ ժողովուրդին։

Էջմիածին, Փարիզ, Վենետիկ եւ Վիեննա գտնուած ձեռագիրներու մէջ, անոնց տարբեր օրինակներուն գոյութիւնը ապացոյց մըն է թէ, անոնք իրենց ժամանակին աւանդաբար տարածուած ու երգուած են ժողովուրդին մէջ, եւ ոչ թէ ընդօրինակուած միայն մէկ ձեռագրէ։

Այս տաղաշարքը կարծուածէն շատ աւելի ճոխ է։

Յատկութիւնները.

Ա.— Կուռ ու հակիրճ։ Արեւելեան թերութիւն է երկարաբանութիւնը։ Բայց հելլենական ճաշակի կատարելութիւն կայ Քուչակի մէջ։

Բ.— Ճիշտ իր ժամանակին լեզուով կը գրէ, պարսկերէնով ու թուրքերէնով խառն աշխարհաբար մը, որ իր մասնաւոր գեղեցկութիւնը կը կորսնցնէ, եթէ որ եւ է ձեւով թարգմանութեան ենթարկուի։

Գ.— Հայկական տաղաչափութիւն։ Մէկ տողը կազմուած է 7 վանկէ (=3+4) եւ 8 վանկէ (=3+5)։ Վարպետի հատուածներ, Հայոց միայն յատուկ, որոնք բնորոշելու համար հիներուն կողմէ մակագրուած են «հայերէն» բառով, ինչպէս Թուրքերը ունին իրենց «Թիւրքի»ները։

Դ.— Սէրը։ Հիներու մէջ սէրը եղած է միշտ տխուր, ողբագին ու ցաւագին արտայայտութիւն, մանաւանդ Թլկուրանցիին ու Կ. Երզնկացիինը։ Քուչակինը բազմակողմանի է։ Իր մէկ քառեակը սիրային ամբողջ վէպ մըն է, վարդագոյն, երիտասարդ, առնական ու հպարտ։

Քուչակ ունի ժողովրդական իմաստութիւնը, բարքերն ու մտայնութիւնը արտայայտող խրատական բանաստեղծութիւնները։ Ունի պանդուխտի սակաւաթիւ երգեր, որոնց քով հռչակաւոր «Կռունկ»ն իսկ կը տժգունի։

Քուչակի սէրը արաբական, պարսկական, թրքական երգերուն նման լկտի չէ։ Եթէ մերթ յանդուգն է ան, մտածումը, հոգին միշտ մաքուր, ազնիւ ու առողջ են դարձեալ։

Ե.— Օտարներու հետ ոչ մէկ առնչութիւն ունի Քուչակ. եւ այս իր ամենամեծ յատկութիւններէն մին է։ Ունինք ճշմարիտ տաղանդներ, ինչպէս Սայաթ Նովա, բայց օտար միջավայրի մէջ զարգացած, օտար ազդեցութեամբ մեծցած, հարազատ չէ ինչպէս Քուչակն է։

Դասախօսը մէջ ընդ մէջ կարդաց Քուչակէն քառեակներ, որոնք անկեղծ խանդավառութիւն մը ստեղծեցին։

ՏԻՐԿԱՅՐ

ՄԱՐԴԱԿԵՐՈՒԹԻՒՆ։— [illegible] (Ամերիկա) հասաւ [illegible] ցոլար շոգենաւը, որ կը պատմէ թէ ովկիանոսին բացերը [illegible] գտած է ճափոնական ձկնորսական [illegible] նաւակ մը, որուն բնակիչները մեռած էին։ Նաւապետին [illegible] նաւակին մէջ կար երկու դիակ։ Այնպէս նաւին մէջ՝ ոսկորներ։ Կը կարծուի որ, երկու դիակները վերջին մնացողներն են եւ [illegible] ապրած են ուտելով իրենց ընկերներուն միսը, մինչեւ [illegible] անօթութենէ մեռած են։

ԲԱՐԵՆԻՇ ՄԸ

[illegible]նչ. Թղթակցութիւն մը [illegible] ճշմարտութիւնը բացատրել թէ՝ ա[illegible] նոր բան չկայ: [illegible] մեր հայրենակիցներուն [illegible] է որ կը կիրարկեն [illegible] անցեալ օր, իբր [illegible]թիւն մը կը հրամցնէի, — [illegible] մանկավարժու[illegible] մը տարբերը:

[illegible] Անգլիացի մը կը [illegible] թէ Հայերը «շատ ու [illegible] կը խօսին, կը խաբեն, կը [illegible] են» եւայլն: [illegible] որ սակայն հոն սխալ կը [illegible] կրնայ հոս շիտակ [illegible] «բացարձակ ճշմար[illegible]թիւն չկայ». միայն ա՛յս է [illegible] ճշմարիտ: Ջա[illegible] ուրեմն համոզել մեր Անգ[illegible] թէ՝ չարաչար կը սխալի, [illegible] դատապարտելով [illegible]թիւններու համար, զորս [illegible] կը նկատենք առաքինու[illegible] եւ որոնցմէ կը սպա[illegible] ազգին փրկութիւնը:

Շատ խօսիլ.— Եթէ յանցանք [illegible] ուրեմն քաղաքակիրթ [illegible] էգոիզմը իր երեսփո[illegible] եւ ծերակուտական [illegible] եւ ևլաւ «Ազգերու [illegible]թիւն» մըն ալ հիմ[illegible] կը տեսնենք թէ՝ հակասու[illegible] մէջ չիյնալու համար, չի [illegible] Անգլիացի ըլլալ:

Շատ խօսիլ.— խօսքը՝ որ եւ է [illegible] հիմնական եւ կենսական [illegible] է. Աստուած անգամ, [illegible] մը ստեղծեց աշխարհը. [illegible] ուրեմն, որքան շուտ ըլ[illegible] այնքան շատ կ'արտադրէ: [illegible] յառաջադիմութեան այս դա[illegible] մէջ, եթէ մեր Անգլիացին [illegible] թէ՝ արագութիւնը դա[illegible]պարտելի է, պէտք պիտի ըլ[illegible] վերցնել շոգենաւը, շոգե[illegible], օդանաւը, ինքնաշարժը, [illegible] թելաւորը, եւայլն, եւ [illegible] իրօք մեզի բարեկամ է, ին[illegible] կ'ուզէ որ ետ մնանք աշ[illegible]ջէն, եւ խօսքը՝ մեր բերնէն [illegible] համենք գոմէշի դանդա[illegible]թեամբ:

Խաբել ու ստել.— Նպատակը [illegible] միջոցը: Այս սկզբունքն [illegible] նշանաբանն է եւրոպական [illegible] քաղաքակրթութեան ընդհան[illegible] եւ անգլիական քաղա[illegible]կանութեան: Մասնաւորապէս, [illegible] կը ջանանք հետեւիլ մենք [illegible] իբր բարձրագման ըն[illegible] տարր: Մեզի համար, [illegible] երբեք նպատակ չէ ե[illegible], այլ միջոց՝ պատուաւոր [illegible] համար: Իսկ եթէ անոր [illegible] մէջ, երբ եւ իցէ [illegible] ենք, Անգլիացին կը [illegible] ըսել թէ՝ չունինք իրենց [illegible]թիւնը:

Կոպտութիւն.— Ամէն հողի [illegible] եւ ամէն աստղի տակ՝ [illegible]թեան բացարձակ յայ[illegible] է. դատապարտելի՞ է, [illegible] ամէն վայրկեան, առիթը [illegible]ենանք հաստատելու քա[illegible]թեան վնասները:

ԲԱՆՒՈՐԻ ՀՈԳԵՐ

ՍԱՐՍԷԼ. — Մօտաւորապէս երկու տարի է որ կ'աշխատէի Սիթրօէնի ինքնաշարժի գործարանը, Անցեալ տարի գործադուլ մը թեան տագնապէն խուսափեցայ, սակայն այս տարի Օգոստոս 5ին շարք մը գործաւորներու հետ միասին գլխ ալ հանեցին: Թէեւ առաջին անգամ կ'արձակէին առանց ազգի խտրութեան սակայն վերջը իմացանք որ բոլոր տեղացի գործաւորները տեղաւորուած են, մաս մը իրենց նախկին գործին, մաս մըն ալ ուրիշ տեղ:

Օտար գործաւորներէն անոնք որ հայրենիք ունին, մաս մաս գացին ու կ'երթան: Հայ գործաւորներէն անոնք որ ամուրի են եւ կապ չունին Փարիզի հետ՝ գիւղերը գացին եւ գէշ աղէկ օրապահիկ մը կը հանեն: Այստեղ մնացողներս հող առած ըլլալով, գիւղերը չենք կրնար երթալ, թէեւ շատեր ստիպուած են ամէն ինչ երեսի վրայ ձգել եւ մեկնիլ: Ուրիշներ ալ բազմանդամ ընտանիքի տէր ըլլալով, չեն կրնար գիւղերը երթալ, որովհետեւ ամէն մէկուն ճանապարհի ծախքերը հոգալու ի վիճակի չեն:

Ու խեղճերը ամէն օր ափ կ'առնեն գործարաններու դուռը, քանի մը ժամ սպասելէ վերջ, «օտար բանւոր չենք ուզեր», կը պոռայ պաշտօնեան: Եւ այսպէս ամէն օր:

Կը ճանչնամ շատ մը երիտասարդներ որոնք դիմում բրած են հպատակութեան համար: Այս տարի անգործութիւն չկայ, բայց օտարներու դէմ շարժումը զգալի է:

Մեր ազգային շրջանակներն ու Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը ի՞նչ կը խորհին այս մասին:

Ն. Այատինեան

Եւայլն.— կը նշանակէ ի Նըպաստ մեզի ամէն փաստ:

Եւ դեռ, մեր Անգլիացին որ իր կարգին մեզ կը մեղադրէ անմիաբանութեամբ, իբր Հայոց անկեղծ բարեկամ, պիտի ուրախանայ անշուշտ, երբ ըմբռնէ թէ՝ այս ազգային դաստիարակութեան հետեւանքով, քանի՛ օտարները մենէ խրտչին, մենք այնքա՛ն իրար պիտի փնտռենք, իրարու պիտի մօտենանք, համերաշխինք, ապացուցանելու համար քրիստոսի խօսքը եւ բնագիտութեան օրէնքը թէ՝ «Նման զնմանն սիրէ:»

ԽԱՐՏՈՅ

ՋԱՑՆԻՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԵՐԲ ՓՈՂԱՀԱՐԻ ՊԱՇՏՕՆ ՈՒՆԻՆ...

ՄԼՆԹ ԼԹԻԷՆ.— Հոկտ. 20ին, քանի մը տասնեակ հայրենակիցներ հաւաքուած էին, մտիկ ընելու «յայտնի գրագիտուհի եւ Հայաստանէն նոր վերադարձող» Տիկ. Զապէլ Եսայեանը:

«Խորհրդային Հայաստանը իր ներկայ վիճակով գոհացում կուտայ մեր ազգային առաւելագոյն փափաքներուն», պատգամեց տիկինը, կարդալով իր ճառը:

«Հայաստանը մաս կը կազմէ մեծ ամբողջութեան մը եւ շնորհիւ այս հանգամանքին Խ. Միութեան ամենանպաստաւորեալ անդամն է: Մինչդեռ առաջ բոլորովին կղզիացած եւ կտրուած էինք արտաքին աշխարհէն եւ մեր խոշոր կարիքներուն առջեւ մեր միջոցները խիստ թոյլ էին, հիմա ամէն պէտքի միութեան անմիջական օգնութիւնը կը հասնի: Հայաստանէն ոչ մէկ սանթիմ կը մտնէ Անդրկովկասի գանձը, մինչ Հայաստան ամէնէն շատ կ'օգտուի անկէ:

«Անդրկովկասեան հանրապետութիւններէն համեմատաբար ամէնէն հարուստը Ազրբէջանն է, որ իր հարստութիւնը եղբայրաբար կը տարածէ դրացի հանրապետութիւններու վրայ:

«Անցեալի ատելավառ վիճակը յիշելով ներկայ ազգամիջեան համերաշխութիւնը հրաշք մը կը թուի...

«Առաջ զանազան աղէտներու միջոցին միայն գերման եւ ամերիկեան միսիոնարներու նպաստները կը հասնէին, մինչդեռ Լենինականի երկրաշարժը ցոյց տուաւ թէ Հայաստան որքա՛ն կ'օգտուի Խ. Միութենէն: Առաջին անգամ Եղբայրական Ազրբէջանն էր որ օգնութեան հասաւ իր Կարմիր Մահիկով եւ հետզհետէ բոլոր խորհրդային հանրապետութիւնները»: Այնպէս որ, երկրաշարժէն քանի մը օր յետոյ երբ տիկինը աղէտին վայրը հասեր է, երբեք ծանր չարիքի հետեւանքները չէ նշմարեր: Տիկինը այստեղ մոռցաւ յիշելու «եղբայրական Թուրքիոյ» բրած «օգնութիւնը», 300 թօնօ ատաղձը, բայց հարկաւ իր ընկերները կը ներեն այս մէկ սխալը:

Յետոյ կարգը եկաւ «խորհրդային շինարարութեան»,— կաշեգործարան, պանրագործարան եւ մանարան, բանւորներու եւ գիւղացիներու հանգստութիւն, աշխատաւորութեան ջերմ սէրը հանդէպ տիրող ըէժիմին եւ պարտականութեան խոր գիտակցութիւն: Չմոռցաւ նաեւ փառաբանել գրական նոր շարժումը, պատի լրագիրները եւ ժող. զանգուածներու կրթութիւնը (անշուշտ ոչ այլասերումը): Յետոյ խօսեցաւ Ղարաբաղի ինքնավարութեան մասին եւ շեշտեց. «Խորհրդային Միութեան մէջ ամէն մարդ իր հայրենիքին մէջ է եւ ոչ մէկ Ղարաբաղցի մտքէն կ'անցնի միանալ Հայաստանի կամ ուրիշ որ եւ է հանրապետութեան»:

Վերջաւորութեան պատասխանելով զանազան հարցումներու, Տիկինը այսպէս յայտարարեց Նախիջեւանի մասին:

Նախիջեւանի ինքնավարութիւնը ոչ մէկ Թրքական վտանգ կը ներկայացնէ, ընդհակառակն այդպէսով Հայաստանէն բեռ մը պակաս կ'ըլլայ:

Բայց ի՞նչ բեռի մասին է որ կը խօսի Տիկինը, ո՞ւր տեսնուած է որ հայրենիքէն թիզ մը հող իսկ աւելորդ նկատուի:

Տիգրան Պայընտըրեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՎԻԷՆ. — Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի մասնաճիւղը Հոկտեմբեր 16ին վերջացուց «ամիքալ» մըրցումներու շարքը, իսկ առաջին ախոյեանական մրցումը կատարեց Հոկտեմբեր 30ին, մեր սեփական մարզադաշտին վրայ:

Որոշեալ ժամէն առաջ մեծ բազմութիւն մը փութացած էր դաշտը: Դատաւորն էր Պ. Ֆիռարի որ մասնաւորապէս Լիկէն ղրկուած էր: Խաղը սկսաւ ֆրանսացիներու յառաջապահներու կատաղի մէկ յարձակումով, բայց առանց արդիւնքի: Հակառակ որ հովը աննպաստ էր մեզի, մեր տղաքը լաւ դիմադրութիւն մը ցոյց տուին: Մեր յառաջապահները սկսան յառաջանալ իրենց նուրբ եւ ներդաշնակ «փաս»երով եւ բաւական նեղը դրին հակառակորդ բերդը: Մօտ տասը վայրկեան մաքառեցան առանց արդիւնքի: Առաջին կիսախաղը լրանալու երեք վայրկեան մնացած, մեր յառաջապահներուն մէկ բուռն յարձակումով շահեցանք առաջին նշանակէտը: (Հ. Մ. Ը. Մ. 1 — U. S. Tourelloire 0):

Երկրորդ կիսախաղը սկսաւ դարձեալ ֆրանսացիներու յարձակումով, բաւական սեղմեցին մեր բերդը, առանց արդիւնքի: Բուռն փորձերէ յետոյ, մէկ գեղեցիկ վայրէջքով մը շահեցանք երկրորդ նշանակէտը: Այս արդիւնքին վրայ, ֆրանսացիները ամէն ջանք թափեցին, մեր մէկ միջնապահին սխալէն օգտուելով, «փէնալթի»ով շահեցան առաջին եւ վերջին նշանակէտը:

Խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ 2 - 1:

Այս առթիւ բուռն ծափեր խլեցին մեր մարզիկները, արդարացնելով իրենց վրայ դրուած յոյսը:

⁂ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Բ. խումբը նոյն օրը բարեկամական մրցում մը ունեցաւ փասքալի մարզադաշտին վրայ Touriste Ternesի խումբին դէմ, որուն յաղթեց 2 - 0: Հակառակ նորահասներ ըլլալուն, մեր տղաքը լաւ խաղարկութիւն մը ունեցան:

Վիէնի հայութեան կ'իյնայ քաջալերել Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզիկները, նիւթապէս թէ բարոյապէս:

⁂ Յառաջիկայ կիրակի Նոյեմբեր 6ին երկրորդ ախոյեանական մրցումը պիտի կատարուի C. B. N. C. Ա. խումբին դէմ մեր դաշտին վրայ:

Մ. Փափազեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՈՒՇԱԴԻՐ ՄԱՑԲԵՐՈՒՆ.— Շալոնի մէջ երկու տարու երախայ մը կը խաղար փողոցը: Եւ ձի մը կը հանգչէր մօտը: Ցանկարծ ձին աքացի մը զարկաւ: Հարուածը հանդիպեցաւ երախային ճակտին, որ ջախջախուեցաւ: Երախան մեռաւ:

ՎՐԷ՞Ժ.— Մէցի մօտ գիւղ մը: Թուս երիտասարդ մը, Սալիպէքօ, առտուն կանուխ, գործարան կ'երթար աշխատելու: Ուքրայնացի մը, Զուք, որ կը լրտեսէր, մօտեցաւ եւ յանկարծ կրակեց երկու անգամ: Թուսը, ճակատէն եւ փորէն վիրաւոր, ինկաւ գետին ու մեռաւ: Ոճրագործը փախաւ եւ անցաւ սահմանը: Լիւքսեմպուրկ ապաստանեցաւ: Չի գիտցուիր ոճիրին շարժառիթը:

ՎԷՐԹԷՐ.— Նանթի մէջ երգիչ մը, Վիտալ, որ անցեալ իրիկուն տեղական թատրոնին մէջ ներկայացում մը ունէր, խաղէն առաջ քաշուեցաւ իր սենեակը, զոր զարդարեց այնպէս ինչպէս էր Վէրթէրի սենեակը, անձնասպանութեան օրը: Յետոյ, ճիշտ ինչպէս Վէրթէր, անձնասպան եղաւ:

ՖԷՄԻՆԻՍՄ.— Շիքակոյի մէջ դիմակաւոր մեծ պարահանդէս մը սարքուած էր: Գողերու խմբակ մը, զոր կը վարէր շիկահեր աղջիկ մը, գնաց պարահանդէս: Չորս հոգի հսկելու համար դիրք բռնեցին դրան առջեւ: Ութը հոգի սրահ մտան եւ սկսան դառնալ: Խմբապետուհին, որ կը պարէր երիտասարդի մը հետ, յանկարծ համբուրեց իր ընկերը: Նշան էր տրուած: Գողին մէկը կրակեց ձեղունին: Պարողները սահմռկեցան եւ փոխանակ շուրջպար դառնալու, սկսան դողպար ընել: Ուրիշ գող մը զանոնք կարգով շարեց պատին տակ եւ մէկիկ մէկիկ հաւաքեց անոնց դրամապանակներն ու ժամացոյցները: Խմբապետուհին ալ տիկիններուն եւ օրիորդներուն ադամանդները կը ժողվէր: Յետոյ հրաման ըրաւ որ անշարժ կենան:

Իսկ ինք իր խումբով ցատկեց դուրս: Նո՛յն պահուն կը հասնէր ոստիկան մը: Կրակեցին ու գետին փռեցին զայն: Յետոյ ցատկեցին ինքնաշարժները եւ աներեւութացան:

ՄԱՐԴ ՄԸ ՃԱՐԿԻՆ.— Նիսի մէջ: Գիշեր է: Հսկայ ապարանքները կը հանգչին մութ ծառերուն մէջ:

Ցանկարծ շուները, «Մարգարիտ» ապարանքին մէջ, անհանդուրժելի հաչոց մը արձակեցին: Ապարանքին ծառան, զէնքը ձեռքին, դուռը բացաւ եւ նայեցաւ: Պարտէզին մէջ մարդ մը խենթի պէս ծառերուն ետեւ կ'ապաստանէր, չէր կրնար փախչիլ, ոչ ալ ազատուիլ շուներէն: Ծառան կրակեց անծանօթին վրայ եւ դուռը գոցեց վեր փախաւ: Շուները կը հալածէին մարդը, որ վիրաւորուած էր գնդակէն: Անծանօթը, յուսահատ, քովի ապարանքին պարտէզը ցատկեց: Սակայն չէր կրնար փողոց ելլել: Զարկաւ ապարանքին դուռը:

Դուռը բացուեցաւ եւ տանտէրը ձեռքը դուրս հանելով կրակեց անծանօթին վրայ: Այս անգամ, մարդը գետին ինկաւ եւ ալ չելաւ: Սպաննուած էր: Առտուն վրայէն գտնուեցաւ անձնագիրը, քորպէն անունով եւ առանց դատական հին կասկածելի անցեալի մը: Մաքուր մարդ մը կը թուէր:

ՎԱՅՐԱԳ ՈՃԻՐ.— Երիտասարդ մը, Թոմազէ, որ կը բնակի Փլանզա, վերջերս մտային անհաւասարակշռութեան մը ենթարկուած էր: Անցեալ օր, յարձակեցաւ ութսունամեայ կնոջ մը վրայ, որուն մասին հին սեւեռամտութիւն մը ունէր: Երկու տարի առաջ ուզած էր բռնաբարել: Այս անգամ դանակը ութն անգամ խօթելով կնոջ սիրտը, գետին փռեց, յետոյ բռնաբարեց դիակը: Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց վայրագ ոճրագործը, որ ապաստանած էր իր հօրը մօտ:

ԳՈՂԵՐՈՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄ.— Գողերն ալ թագաւորութիւն ունին, հետեւաբար պատերազմ կ'ընեն աշխարհակալական, պուրժուական նպատակներով:

Այսպէս, Նիքարակուայի մօտ գողերու երկու զօրաւոր խումբեր իրենց սպայակոյտերը հաստատած էին զանազան գիւղերու մէջ եւ շարունակ վէճեր կ'ունենային սահմանները ընդարձակելու խնդրին մասին:

Անցեալ օր, մրցակից խումբերը պատերազմի ելան: Շրջակայ գիւղի բնակիչները փախան եւ քաղաքները ապաստանեցան: Ու պատերազմը սկսաւ սարսափելի կատաղութեամբ: Երկու կողմերը մօտ 70 հոգի սպաննեալ ձգեցին պատերազմի դաշտին վրայ:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (105)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԽՈՒՄԲ Շ. ԹՈՒՈՒԳ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՑԱՑՏՆՈՒԻ ԻՐ ԻՍԿԱԿԱՆ ԴԻՄԱԿՈՎ.

— Եթէ այդպէս է, շարունակեցէք ուրեմն:

— Լաւ ուրեմն, ահա՛, սկսաւ Խումա Շթաուպ: Կոստանդինովիա, Նօպօտի եւ դուք ազատ էք, կեանքերնիդ ապահով. ազատ էք, նմանապէս արտասահման քաշուելու, պայմանաւ որ՝

1.— Ինծի յանձնէք Տօպրուչէֆը եւ Քրոփցքին, բայց միայն այն ատեն, երբ ձեր բնակութեան տեղը հասնիք եւ այլեւս ցեկայէն վախնալիք բան մը չունենաք:

2.— Տօպրուչէֆի եւ Քրոփցքինի յանձնումը տեղի պիտի ունենայ Նօպօտիի կողմէ անձամբ՝ մինչեւ այն ատեն, անոնք իբր պատանդ պիտի պահուին եւ անոնց հետ ըստ այնմ պէտք է վարուիլ:

3.— Կոստանդինովիա եւ Քարասօֆ պատուոյ խօսք պիտի տան որ այլեւս չպիտի պայքարին խորհրդային վարչաձեւին դէմ:

4.— Նօպօտի պատուոյ խօսք պիտի տայ որ նախկին մեծ դուքս Իվան Իվանովիչի հաշուոյն կատարած իր խուզարկութիւնները պիտի դադրեցնէ: Նոյնպէս պիտի խոստանայ անմիջապէս Անգլիա վերադառնալ:

5.— Պայքարի ճերմակ կազմը անմիջապէս պիտի լուծուի:

Քանի Խումա Շթաուպ կը յայտնէր իր առաջարկները, Քարասօֆի ժպիտը կը շեշտուէր:

Երբ ան վերջացուց,

— Ուրի՞շ, հարցուց:

— Այդքան:

— Եւ կը կարծէք թէ այդ առաջարկները վարկաբեկիչ չե՞ն:

— Այս կէտին շուրջ, ձեզի հետ վիճաբանութեան մտնելու իրաւունք չունիմ. վարկաբեկիչ ըլլան կամ ոչ, իմ գիտնալիք բանս չէ: Իմ գիտնալիքս այն է թէ կ'ընդունի՞ք:

— Ի՞նչ պիտի պատահի եթէ չընդունինք:

— Ցաւը պիտի ունենամ ձեզ առաջնորդելու հոն, ուրկէ կուգաք: Բայց կը յուսամ թէ՝ գիս չպիտի բռնադատէք որ այդ ծայրայեղութեան դիմեմ:

Քարասօֆ ոտքի ելաւ.

— Լաւ ուրեմն, ըսաւ, կը սխալիք. յանուն իմ եւ իմ բարեկամներուս, զորս չպիտի անարգեմ՝ հետերնին իսկ խորհրդակցելով,— կը մերժեմ այդ առաջարկները:

— Ձեր վերջին խօ՞սքն է, հարցուց, ինքն ալ ոտքի ելլելով եւ ուղղուելով դէպի դուռը, որ լայնօրէն բացուեցաւ:

Քարասօֆ խոնարհեցաւ առանց պատասխանելու:

— Թո՛ղ ձեր ճակատագիրը գործադրուի:

Կարծես թէ նշանախօսք մը եղած ըլլար, տասներկու չեկիստներ խուժեցին այն սենեակը, ուր կը գտնուէինք եւ մարդ գլուխ չորս հոգիի հաշուով, մեզ շրջապատեցին, ձեռքերնիս գելոցելէ յետոյ:

Խումա Շթաուպ երկարօրէն մեզ դիտեց եւ այս միակ խօսքը արտասանեց.

— Մնաք բարո՛վ:

Չեկայի իշխանութեան յանձնուած էինք:

ԱՆՍՊԱՍԵԼԻ ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

Նախորդ գլուխներէն մէկուն մէջ, նկարագրեր էի այն զարհուրելի տպաւորութիւնը զոր կրեր էի Չեկայի կեդրոնին մէջ, առաջին այցելութեան մը ընթացքին:

Այդ միջոցին, գոնէ, գրեթէ ազատ էի...:

Բայց այսօր նոյնը չէր: Երբ ուրեմն, անցորդներու մերթ քինախնդիր, մերթ գթոտ ակնարկներուն տակ, Լուպիանքա փողոցի Չեկայի բանտը հասայ, ոստիկաններու հսկողութեամբ, շատ աւելի գէշ ընդունելութեան մը կը սպասէի:

Մեզ ձերբակալող ոստիկանապետը, որ Պարթուցօֆ կը կոչուէր, իր մարդոց հրաման տուաւ որ Կոստանդինովիան եւ Քարասօֆը նորէն տեղաւորեն այն «մասնաւոր» խցիկներուն մէջ, ուր նախապէս մնացեր էին եւ որոնցմէ նախորդ օրը դուրս ելեր էին:

Կոստանդինովիա, որ այս անօրոք փորձութեան ընթացքին բնաւ չընկրկեցաւ, ինչպէս նաեւ Քարասօֆ, լուռ՝ ձեռքերս սեղմեցին, յետոյ անհետացան բանտին ներսերը...

Վերջին անգամն էր որ իրարու ձեռք սեղմեր էինք, որովհետեւ անկից յետոյ բնաւ զանոնք չտեսայ...:

Երբ անոնց գործը վերջացուց, Պարթուցօֆ՝ իր մարդոց դառնալով, հրամայեց որ զիս խուզարկեն եւ իմ չափերս առնելէ յետոյ, զիս տանին «ընկեր» Քրիժալովսքիի քով, որ «շատ կը փափաքի եղեր հետս խօսակցիլ»:

Այս յայտնութիւնը զիս զարմացուց, մանաւանդ որ, գիտէի թէ Չեկայի սովորութեան մէջ չկար այդ կերպ վարմունք:

Որեւէ ամբաստանեալ մը հարցաքննելէ առաջ, չեկիստները կը ձգեն զայն, որ քանի մը շաբաթ, կամ ամիս «հալի»...:

Որմէ յետոյ, բարոյապէս ճնշուած եւ մարմնապէս փճացած, խեղճը կը քշեն չեկիստին քով, որուն պաշտօն տրուած է անոր գործը ուսումնասիրել, այնպէս որ եթէ ան ինքզինքը չժողվէ եւ պաշարիւնը չպահէ, կարելի է զայն արդէն կորսուած նկատել:

Իրօք, Չեկան կը դատապարտէ վարչական եղանակով, այսինքն առանց սովետական արդարութեան ենթարկելու անոնք որ իր ձեռքն են ինկած եւ որուն պաշտպանութիւնը ուրեմն կարելի չըլլար կանոնաւոր կերպով ապահովել:

(Շար.)

Թգմ՝. Մ. ՆՐԻՑԱՆՑ

զանազան պետական դէմքերու հետ։ Երէկ առաւօտ Եգիպտոսի վարչապետը մամուլի ներկայացուցիչներուն հաղորդեց թէ շատ գոհ է բանակցութիւններու ընթացքէն։ Սարվաթ փաշա մտադիր է Լոնտոնէն մեկնիլ կիրակի դէպի Ճենովա, ուսկից շոգենաւ պիտի առնէ Աղեքսանդրիա դառնալու համար։ Մինչեւ կիրակի կը յուսայ վերջնական կարգադրութեան մը գալ անգլիական կառավարութեան հետ՝ վէճի առարկայ բոլոր խնդիրներու մասին։

Եգիպտոսի անգլիական մարզպան լորտ Լոյտ Ճորճ, որ նոյնպէս Լոնտոն կը գտնուի եւ վարչապետին հետ միաժամանակ Եգիպտոս պիտի դառնայ, առջի օր հացկերոյթ տուաւ ի պատիւ Սարվաթ փաշայի։ Ներկայ էին նաեւ Տէր եւ Տիկին Չէմպըլէյն։

Իտալիա, Անգլիա եւ Թանճէր

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» խմբագրականով մը կը պաշտպանէ Մուսոլինիի վերջին շարժումը, որ յայտնի է իր տորմիղին այցելութիւնովը Թանճէրի ջուրերուն մէջ։ Եւ կ՚ըսէ. «Բոլոր այն պետութիւններուն համար, որոնք շահագրգռուած են Թանճէրի հարցով, իւրաքանչիւրին քաղաքական, տնտեսական ու զինուորական շահերուն տեսակէտէն՝ ստիպողական է կնքել համաձայնութիւն մը, որ ընդունելի ըլլայ ամէնուն համար։ Իտալական տորմիղին այցելութիւնը Թանճէրի առջեւ պէտք է նկատել պարզապէս իբրեւ ուժգին հրաւէր մը, որպէս զի այս հարցին լուծումը այլ եւս անժամանակ չերկարաձգուի»։

Կռիւ աւազակախումբերու միջեւ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Ռուալլա ցեղախումբին երկու հատուածները՝ մրցակից եւ իրարու թշնամի երկու ցեղապետներու հրամանին տակ արիւնալի ընդհարում մը ունեցած են, որու ընթացքին սպաննուած եւ վիրաւորուած են 200 հոգի։

Ժամանակէ մը ի վեր Սուրիոյ եւ Պաղեստինի սահմանին վրայ Տէրաայի շրջանին մէջ ցեղախումբերու ահռելի կռիւներ տեղի կ՚ունենան։ Այս կռիւները կրնան իրենց հակազդեցութիւնը ունենալ Պէտէվի ցեղախումբերու վրայ եւս եւ կը վախցուի թէ լայն ծաւալ ստանան։

Թուրքիա եւ Իրաքի սահմանները

Թուրքիոյ եւ Միջագետքի սահմանները ճշդելու պաշտօն ունեցող յանձնախումբը վերջացուց իր աշխատանքները, Մուսուլի մէջ կայացած երրորդ հաւաքոյթէ մը վերջ։ Թուրք պատուիրակութիւնը Էնկիւրի վերադարձաւ։ Չորրորդ հաւաքոյթ մը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ տարի Ապրիլ 20ին։

Պալիայի հանքերուն աղէտը

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Պալիայի արծաթի եւ կապարի հանքերուն մէջ սկսած հրդեհը կը շարունակուի քանի մը օրէ ի վեր եւ զայն մարելու համար եղած բոլոր ջանքերը ապարդիւն անցան։ Ճարտարագէտ մը եւ ութ բանուորներ հանքերուն մէջ մնացին օրերով։ Ի վերջոյ կարելի եղաւ դուրս հանել զանոնք, չորսը մեռած, իսկ միւսները նուաղած էին։ Այս վերջինները կարելի եղաւ ազատել, շնորհիւ բժշկական խնամքներու։ Կրակը ծագեցաւ անցեալ Հինգշաբթի օր։ 17 ժամ վերջ կարելի եղաւ մասամբ մարել, սակայն կարգ մը տեղեր բոցերը կը շարունակեն իրենց աւերները։

Ողողումներու հետեւանքով հանքի արտադրութիւնը 100ին 80 պակսած է եւ գործատէրերը ստիպուեցան ճամբայ տալ 800 բանուորներու։

Կրէյսընի թռիչքը

Նախագահ Ուիլսընի ազգականուհին՝ Տիկին Ֆրանսիս Ուիլսըն Կրէյսըն իր նախկին օդանաւորդ Շթուլցի ճամբայ տալով, պայմանագրուեցաւ մեքենագէտ Պէրնտ Պալքընի հետ։ Ինչպէս կը յիշուի, Պալքըն մէկ անգամ կտրած էր Ատլանտեանը՝ Պըրտի օդանաւով։ Տիկին Կրէյսըն միտքը դրած է անպայման կտրել Ատլանտեանը՝ Ամերիկայէն մինչեւ Քոփէնհակ երթալով։ Իր սակէ առաջուան երեք անյաջող փորձերը երբեք չեն յուսահատեցուցած զինքը։ Հիմա նպաստաւոր օդի կը սպասէ՝ Օլտ-Օրչըրտի օդանաւային կայանէն ճամբայ ելլելու համար։

Ձերբակալութիւններ Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն թէ գրեթէ ամէն օր, եւ յաճախ օրուան մէջ քանի մը անգամ, ոստիկանական տնօրէնութեան մէջ տեղի կ՚ունենան պատերազմական ժողովներ, որոնց կը մասնակցին ներքին նախարարը՝ Տուքա, իր խորհրդականը՝ Թաթարէսքու, ոստիկանական ընդհ. տնօրէնը, դատական նախարարը եւ պատերազմական ատեանի բազմաթիւ անդամներ։ Իսկ խուզարկութիւնները եւ ձերբակալութիւնները կը շարունակուին երկրին ամէն կողմը։

Եաշի մէջ ձերբակալուեցաւ Աքսինթէ, նախկին նահանգապետը, որ ամբաստանուած է իշխան Կարոլին ինպաստ գրքոյկի մը հրատարակութեամբ։ Առտուան ժամը 4ին տպարանին մէջ խուզարկութիւն մը կատարուեցաւ եւ ձերբակալուեցան բազմաթիւ գրաշարներ։ Տպարանին տնօրէնն ու գործերու վարիչները, Միհայիլէսքու, Թինքուլէսքու եւ Սէրպան ձերբակալուեցան։ Ոստիկանութիւնը առտուն ձերբակալեց նաեւ Փէթրիքան, Թաղապետական ընդհ. ժողովին նախագահը, փոխ Սէավա Փոփովիչին, նախկին երեսփոխան։ Թերթերը կը ծանուցանեն թէ ձերբակալուած է նաեւ Պրաունէր, դրամատան մը պաշտօնեան, այն ամբաստանութեամբ թէ Աքսինթէի գրքոյկէն գնած է հատ մը։

Եաշի նահանգին մէջ, բազմաթիւ քաղաքներու նախկին քաղաքապետներու տուներուն մէջ խուզարկութիւններ կը կատարուին։ Կրովնիցայի քաղաքապետը, Պոքանքա, ձերբակալուեցաւ։

Ձերբակալման հրամանագիր հանուած է նաեւ նախկին երեսփոխան Օմէր Փոփովիչի դէմ, որ փախաւ։

Թերթերը լայն մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն այն լրտեսութեան մասին, զոր կազմակերպած է կառավարութիւնը, եւ սարսափի վարչաձեւին մասին, որուն նմանը տեսնուած չէր պատերազմէն ի վեր Ռումանիոյ մէջ։ Ոստիկանութեան մասնաւոր կազմակերպութիւնը լրտեսներ կը պտտցնէ սրճարաններուն, թատրոններուն, տպարաններուն եւ խմբագրատուններուն մէջ։ Յաճախ ոստիկանութիւնը յօդուածի մը հրատարակութենէն առաջ լուր կը ստանայ։ Գաղտնի գրաքննութիւն մը կայ։ Արտասահմանէն հասած բոլոր նամակները կը բացուին ու կը կարդացուին։

ՄԵՐ ՊԱՐԳԵՒԸ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ

Համաձայն մեր ծանօթ յայտարարութեան, ստորեւ կը նշանակենք գիրքերու ցանկը, իրենց գիներով։ Ամէն մարդ ազատ է իր ուզած հատորները ընտրելու, համաձայն իր բաժանորդագրութեան.—

1. իմ գիրքը, *Ա. Ահարոնեանի* (20 ֆրանք)։ 2. Մանչ Աղջիկը, *Վ. Մարկրիթի* (20 ֆր.)։ 3. Խորհուրդներու մեհեանը, *Յ. Օշականի* (20 ֆր.)։ 4. Ծապլվար, *Եր. Օտեանի* (7 ֆր.)։ 5. Մեր խաչը, *Տոքթ. Ս. Սալբիի* (8 ֆր.)։ 6. Մահացու Սէրը, *Մ. Կորքիի* (3 ֆր.)։ 7. Պղնձէ քաղաքին պատմութիւնը (3 ֆր.)։ 8. Հաֆըզի քառեակները (3 ֆր.)։ 9. Ֆոմա Կորտիէվ, *Մ. Կորքիի* (15 ֆր.)։ 10. Մեր անկախութիւնը, *Լ. Շանթի* (15 ֆր.)։ 11. Ընկեր Շահազար, *Ն. Պէշիկթաշլեանի* (5 ֆր.)։ 12. Երկու ամիս Բոլշեւիկեան բանտում, *Բ. Իշխանեանի* (13 ֆր.)։ 13. Սուլամիթ, *Ա. Կուպրինի* (6 ֆր.)։ 14. Կրացիէլլա, *Լամարթինի* (8 ֆր.)։ 15. Ոսկի Աքաղաղ, *Րաֆֆի* (10 ֆր.)։ 16. Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր, *Տոքթ. Սեւակի* (10 ֆր.)։ 17. Ազգային բարերար, *Եր. Օտեանի* (4 ֆր.)։ 18. Աղա Նազար, *Իսահակեանի* (3 ֆր.)։ 19. Ալպոմ Հէքեաթներու, *Շ. Նարդունիի* (3 ֆր.)։ 20. Դատաստանական խորհուրդ, *Եր. Օտեանի* (10 ֆր.)։ 21. Ի՛նչ պատմեց Թրէբոնէմը *կամ* Սիֆիլիս, *Տոքթ. Գրիգորեանի* (6 ֆր.)։ 22. Էջեր իմ Օրագրէն, *Գ. Ջոհրապի* (6 ֆր.)։ 23. «Փետրուար 18» (5 ֆր.)։ 24. Ֆրանսահայ Ջրուցատրութիւն (15 ֆր.)։ 25. Ջարթիր Աստուած, *Ա. Ահարոնեանի* (2 ֆր.)։ 26 Ինքնուսուցիչ ֆրանսերէն լեզուի, *Դաւիթ-Բէկի* (10 ֆր.)։ 27. Կոյսի մը Օրագիրը, *Թարգմ.՝ Վ. Սեւունի* (5 ֆր.)։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրուի Ռումանիոյ մեր բաժանորդներէն իրենց բաժնեգինները վճարել «Յառաջ»ի գործակալ Յ. Ճգնաւորեանի, Պուքրէշ C. P. 487 :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Գոյամարտ խումբի ժողովը այս կիր. կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple. Օրակարգ. խիստ կարեւոր. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Պիյեանքուրի Ջաւարեան խումբի ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Շավիլի Արղութեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին. ընկեր Փափազեանի բնակարանը, 10bis Rue des Trois Champtiers. Օրակարգ. զեկուցում շրջ. ժողովի պատգամաւորէն։ Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վահագ» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկեր-ընկերուհիները, այսօր Ուրբաթ իրիկուն ժամը 9ին, իր հաւաքատեղին մէջ։ Օրակարգը կարեւոր է, ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 7 Նոյ. Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին. բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. ներկայանալ անդամատետրներով։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա-Քոլոմպի մասնաճիւղի բոլոր անդամները, նոյնպէս Անիէր, Պէզոն, Արժանթէօյլ եւ Քոլոմպի շրջաններուն մարզասէր երիտասարդութիւնը կը հրաւիրուի վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, 80 Av. Pereire, Asnières, կաթողիկոսական պատուիրակութեան դիւանատունը, տեղի ունենալիք ընդհ. ժողովին։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Bois Colombesի մասնաճիւղի վարչութիւնը նկատի ունենալով ծնողքներու կողմէ եղած խնդրանքները, այս անգամ ձեռնարկած է սկաուտական խումբի մը կազմութեան։ Բոլոր անոնք որ կը փափաքին, կրնան դիմել ամէն Շաբաթ գիշեր ժամը 8էն վերջ կաթողիկոսական պատուիրակութիւն։

ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄՊԻ եւ շրջաններու Սահակ-Մեսրոպ գրադարանին հասցէն է՝ Hagop Hissayan, 22 Villa Bouveyrol, Asnières(Seine).

ՎԱԼԱՆՍԻ Զարեհաւանի Հայրենակցական միութեան մասնաճիւղի սարքած վիճակահանութենէն շահած են հետեւեալները. 175 թիւը՝ սանտրմը, 247՝ գաշգոյ, 276՝ փողկապ, 191՝ ինքնահոս գրիչ, 226՝ շիշ մը օտր գոլոնիա, 188՝ ժամացոյց, 213՝ հովանոց, 73՝ զոյգ մը գուլպայ։ Ստանալու համար դիմել տնօրէնին՝ Dicran Kayian*ի,* 60 Rue Bouffier, Valence-Drôme.

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մահրամաճեան կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի պատարագէն վերջ Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ իր ողբացեալ ամուսնոյն ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԱՀՐԱՄԱՃԵԱՆԻ եւ իր վաղամեռիկ աղջկան՝ Օր. ԱՐԱՔՍԻ ՄԱՀՐԱՄԱՃԵԱՆԻ։

ԱԶԴ

Կիւրլէցիներու Հայրենակցական միութիւնը կազմուած ըլլալով, կը խնդրուի գաւառներու, եւ արտասահմանի բոլոր Կիւրլէցիներէն շուտով յարաբերութիւն հաստատել միութեանս հետ, հետեւեալ հասցէով. M. Souren Navavarian, 28 Rue Nationale, Billancourt, (Seine), France.

Միութեանս վարչութեան անդամներն են՝ Պ. Պ. Օննիկ Տէմիրճեան, Ճանիկ Ճանիկեան, Օննիկ Թոռանեան եւ Տաճատ Յովհաննէսեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— *Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղացի Մանուկ եւ Յակոբ Յարդինեան եղբայրները, Մանուկ 23 տարեկան է, իսկ Յակոբ 22։ 1914ին աքսորուած են. իրենց հօր անունն է Արթին (Ամասիացի եւ Սէօլէօզ հաստատուած էր), մօր անունը Վարդենի։ Տեղեկացնել՝ իրենց եղբօր՝ Նիկողոս Յարդինեանի,* 5 Rue du Capitaine Ferber. Issy-les-Moulineaux (Seine), France.

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

— *Հայկազուն Պօյաճեան (Ամասիացի) կը փնտռէ իր հօրաքրոջը աղջիկը, Տիկ. Գոհար Խաչիկեանը և յիշեալին փեսան, Կարինի Ալաշ գիւղէն Սամուէլ Գանտիլեան, որ Փարիզի արուարձանները ըլլալ կը կարծուի, իմացնել՝ Յ. Վարդանեանի՝* 1 Place Pavigne, Romans. Drôme.

—*Տիկ. Երանուհի Մուրատեան (Մշոյ Խասգիւղացի) կը փնտռէ իր մայրը Տիկին Եղիսաբէթ Աւետիսեան (Ամասիացի), որ երկու տարի առաջ կը բնակէր Լիոն, իր եղբօր Յակոբ Գույումճեանի քով։ Տեղեկացնել՝* Yéranouhi Mouradian*ի,* 5 Rue Capitaine Ferber, Issy - les - Moulineaux (Seine).

ՍԱԿԱՐԱՆ

3 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	124[illegible]
Տոլար,	Dollar	25[illegible]
Մարք (ոսկի)	100 Mark	607[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	110[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	10[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	15[illegible]
Տրախմի »	Drachme	33[illegible]
Լիր »	» Lire	13[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Belga	35[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	491[illegible]
Լէյ 100 հատր	Ley	1[illegible]
Ֆլորին	(Florin)	102[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3376[illegible]
» II	»	2040[illegible]
» III	»	17[illegible]
Ռումելիի երկաթ.	Lots turcs	17[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 5 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

5 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 485 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն Դրօշակի)

Հայ դրամագլխի եւ հայկական սպառած անհուն եռանդի գոհողութեանց գնով ուռճացած ու հարստացած այս քաղաքը, հայկական վերածնունդի եւ հայ մտաւոր զարգացման երբեմնի այդ կենտրոնը, ուր վաթսունական թուականներից ի վեր ծնունդ են առել եւ երկարատեւ կեանք ստացել հայկական մշակոյթի խոշորագոյն ազդակները՝ «Մեղու», «Կռունկ», «Արձագանք», «Նոր-Դար», «Մշակ», «Մուրճ», «Յառաջ», «Հորիզոն», «Աշխատաւոր», «Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկերութիւն», «Կովկասի Հայոց Հրատարակչական Ընկերութիւն», «Թիֆլիսի Հայ կանանց Մեղու Ընկերութիւն», «Հայուհեաց Միութիւն», Ներսիսեան եւ Յովնանեան դպրոցներ, թատրոն, նկարչութիւն, գրականութիւն, — այսօր խեղճուկ պատկեր է ներկայացնում: Եւ Թիֆլիսի հայ ազգաբնակութիւնը շատ աւելի կը լինի, եթէ նրան թողնեն հանգիստ, իր վաստակով ապրելու, եթէ նրան նոր, կատարելագործուած ձեւերով, ուղղակի կամ անուղղակի ճանապարհներով չհարկադրեն հեռանալ, իրենց տեղը թողնելով քաղաքի «իսկական տէրերին» — Վրացիներին:

Ազգերի իրաւահաւասարութեան եւ համերաշխութեան անունով երդւող կոմունիստների օրով եւ աչքի առաջ ահա թէ ինչպիսի «հաւասարութիւն» եւ «համերաշխութիւն» է տիրում Վրաստանի եւ Անդրկովկասի մայրաքաղաք Թիֆլիսում:

Նախկին Արտիստական եւ հայ դրամատէրերի սեփականութիւնը եղող թատրոնում շաբաթական վեց օր ներկայացումներ են լինում, — չորս օրը վրացական, մէկ օրը թուրքական եւ մէկ օրը... հայկական, թէեւ քաղաքի ազգաբնակութեան գրեթէ կէսը Հայեր են: Վրացական թատրոնի տարեկան բիւջէն է 120,000 ռուբլի: Վրացական օպերայի բիւջէն տարեկան 120,000 ռուբլի, իսկ հայկականը... 16,000 ռուբլի:

Քաղաքի լաւագոյն շէնքերը յատկացուած են վրացական դպրոցներին. Նախկին եկեղեցական-ծխական դպրոցների մութ, խոնաւ եւ խարխուլ նկուղները հայ երեխաներին են յատկացուած: Վրացական դպրոցների ամէն մի դասարանում նստում է 16-20-22 աշակերտ, հայկական դպրոցներում՝ 50-70: Վրացական բոլոր դպրոցների ամբողջ բիւջէն հոգում է պետութիւնը, իսկ հայ դպրոցների «աւելորդ» ծախքերը հոգացւում են թոշակներով եւ կամաւոր նուիրատուութիւններով:

Մինչ հայ երեխաների մի ստւար մասը տեղ չլինելու պատճառով զրկւում է դպրոցից, Հայոց առաջնորդարանի շէնքում տեղաւորուած է թուրքական տեխնիկում դպրոցը: Իսկ Ներսիսեան դպրոցի նոր շէնքը վրացական զօրանոցի է վերածուած:

Վայ քեզ, եթէ Հայ ես կամ գոնէ վրացերէն չգիտես, այդ դէպքում անմխիթար է քո վիճակը, եթէ հարկը պահանջեց գիւղից մտնել Թիֆլիսի որ եւ է հիւանդանոց, երկաթուղային կայարանակ, ոստիկանատուն եւայլն: Խտրականութիւն եւ, մինչեւ իսկ, հալածանք:

Եւ Վրացիք չեն էլ թաքցնում իրենց կամքը,— «հեռացէ՛ք մեր երկրից»:

Չեն քաշւում, մինչեւ իսկ, դժւարութիւններ յարուցանել հայ կոմունիստների դէմ, որոնց ըստ յարմարութեան եւ հնարաւորութեան ցոյց են տալիս Երեւանի ճանապարհը:

Թիֆլիսի առեւտրական դասը, բարեբախտաբար թէ դժբախտաբար, հայ է: Տուրքերը նշանակելիս վրացի մեծաւորները առաջնորդւում են միեւնոյն օրէնքով, այսինքն հաւասար չափով տուրքեր են նշանակում թէ՛ հայ եւ թէ՛ վրացի առեւտրականների վրա. սակայն, տարբերութիւնը նրանումն է, որ նշանակելուց յետոյ, երբ վրացին ու հայը դիմում են տալիս տուրքը թեթեւացնելու համար, առաջինի խնդիրը յարգւում է, իսկ երկրորդինը՝ մերժւում:

Այնուամենայնիւ լինենք անկեղծ եւ չուրանանք Վրացիների առաւելութիւնները: Ամբողջ խորհրդային Միութեան մէջ եթէ կայ մի հետեւողական, ինքնուրոյն եւ գրեթէ անկախ հանրապետութիւն, դա Վրաստանի հանրապետութիւնն է:

Վրաստանում դուք կը տեսնէք իսկական ազգային տիպի պետութիւն եւ ամէն քայլափոխում, պետական ու հասարակական բոլոր գործառնութիւնների վրայ կը նկատէք վրացական կնիք եւ դրոշմ:

«Դէօյչլանդ իւբեր ալլէս», — յայտարարում է գերմանացին: Վաշա Սաքարթվելօս» — կանչում է վրացին:

Եւ կոյր սիրով սիրում է իր հայրենիքն ու ժողովուրդը: Ի՛նչ փոյթ, թէ Երրորդ Ինտերնացիոնալի մէջ է համարւում:

Իսկ հայ կոմունիստը՞...

Եկեղեցու և եկեղեցականութեան դէմ վարած իրենց խելագար պայքարը հայ բոլշեւիկները հասցրին մինչեւ անհեթեթութեան: Եկեղեցիով ամուսնացողները, կրօնական ծէսով մեռելներ թաղողները եւ մկրտութիւն կատարողները, եկեղեցի յաճախողները եւ այլն՝ նկատողութեան առարկայ են եւ, յաճախ, գործազրկութեան ենթակայ:

Մինչ Ադրբէյջանում եւ Վրաստանում վրացի եւ թուրք կոմունիստները կրօնի եւ կրօնաւորների վերաբերմամբ պարկեշտութեան սահմաններից, առհասարակ, դուրս չեն գալիս, երկու ամիս առաջ Էջմիածնում, իմ ներկայութեամբ, հայ կոմսոմոլներից երկուսը կաթողիկոսին նկատելով՝ ասացին. «բօփակը գալիս է»...

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸԼԼԱՆ ՈՐԲԵՐԸ

Հայրենիք կը գրէ թէ մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցի Ոսկեղէն կանոնի ընթրիքը տեղի ունեցած է Հոկտ. 13ին Նիւ Եորքի մէջ ու այս առթիւ դիտել կուտայ (20 Հոկտ.).

— «Սովորաբար Նիր Իսթ Րիլիֆը Ոսկեղէն կանոնի իր ընթրիքները կուտայ դեկտեմբեր ամսուն: Եւ, եթէ այս տարի ան սկսած է իր քէմփէյնը հոկտեմբերին, ատոր պատճառն այն է, որ այժմ ոեւէ ատենէ աւելի այդ հաստատութիւնը նիւթական ծանր տագնապ մը կ'ապրի եւ հարկադրուած է արտակարգ միջոցներու դիմել՝ ըստ կարելւոյն շուտ դրամ հաւաքելու համար, որպէսզի կարենայ դէթ նուազագոյն չափով մը իր սահմանած բարեսիրական մեծ գործը ժամանակ մը եւս շարունակել:

«Նիր Իսթ Րիլիֆի ներկայ դրամական տագնապը այնքան սուր է, որ լուրջ վախ կայ, թէ ան ստիպուած պիտի ըլլայ շուտով ինքզինքը "հաշուեյարդարի ենթարկել" փողոց նետելով մեր այն հազարաւոր որբերը, որոնք տարիներէ ի վեր իր խնամքին ներքեւ կը գտնուին: Արդէն «կրճատումները» սկսուած են ամէն կողմ աննախընթաց չափերով, եւ ամէն օր Ամերիկեան Նպաստամատոյցը դուրս կը թափէ մեր որբերը Հայաստանի իր որբանոցներէն սկսեալ մինչեւ Յունաստանի որբանոցները:

«Եւ այն պահուն, երբ Խորհրդային կառավարութիւնը Հայաստանէն դուրս կը մղէ հայ որբերը եւ ցրուել կուտայ Խորհրդային օտար երկրամասերու մէջ, Նիր Իսթ Րիլիֆի որբանոցներուն փակումը ուրիշ հետեւանք պիտի չունենայ, բայց եթէ այն, որ այնքա՛ն զոհողութիւններով պահուած եւ հայ մնացած մեր այդ որբերը եւս պիտի իյնան օտար միջավայրերու մէջ եւ իսպառ պիտի կորսուին մեր ազգին համար:

«Անիկա պարզապէս պիտի ըլլայ խուլ, անաղմուկ ու անարիւն հայկական նոր ջարդ մը, որ մեզ պիտի զրկէ մեր մատաղ սերունդի, մեր ապագայ յոյսերու մէկ կարեւոր մասէն:

«Մեր հազարաւոր որբերուն միջին տարիքը այժմ, ըստ Նիր Իսթ Րիլիֆի տուած տեղեկութեանց, 11 է: Ուրեմն, եթէ 5—6 տարի մը եւս կարելի ըլլայ խնամել մեր որբերը, անոնք պիտի մեծցած ըլլան այնքան, որ պիտի կարողանան ինքնապահ դառնալ:

«Հայ հասարակութիւնը չի կրնար եւ իրաւունք չունի անտարբեր գտնուելու մեր որբերու այս տագնապալի վիճակին հանդէպ ու պարտաւոր է թէ՛ բարոյապէս եւ թէ՛ նիւթապէս օգնել Նիր Իսթ Րիլիֆին, որ ան ի վիճակի ըլլայ քանի մը տարի եւս խնամել մեր որբերը, մինչեւ որ անոնք այլեւս խնամքի պէտք չեն ունենար:

«Եւ երբ Նիր Իսթ Րիլիֆը Ամերիկայի մէկ ծայրէն միւսը կը կազմակերպէ Ոսկեղէն Կանոնի կիրակին, դրամ հանգանակելու համար, մեր հայրենակիցները գէթ այս տարի ամէն տեղ պէտք է առաջինը ըլլան այդ ձեռնարկներուն ուժ տալու, ով որքան կարող է եւ ինչպէս կարող է:»

ՕԳՏՈՒԻ ԵՑԷ՛Ք

Յառաջի մրցանակաւոր բաժանորդութենէն, քանի՛ ուշ չէ: Տեսնել Դ. էջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐԸ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Քանի մը ամսուան արձակուրդէ վերջ, Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 3.10ին բացուեցաւ Երեսփոխանական ժողովը, Նախագահութեամբ Ֆէրնան Պուիսոնի: Ներկայ էին մօտ 500 երեսփոխաններ: Դահլիճին վերապահուած աթոռներուն վրայ կը տեսնուէին վարչապետ Փուանքարէ, Պրիան, Ալպէր Սարօ, Պարթու, Թարտիէօ եւ Պօքանովսքի: Նախ սգահը յիշատակի խօսքեր ըրաւ արձակուրդի ընթացքին մեռած երեսփոխաններուն համար,—Փլանշընօ, Թէմփի եւ Քլարու: Յետոյ յայտնեց թէ համայնավար երեսփոխան Կաշէնի առաջարկ մը ներկայացուած է՝ ազատ արձակելու համար այն չորս երեսփոխանները, որոնք մամուլի կամ քաղաքական յանցանքի համար բանտարկուած են: Ընկերվարական երեսփոխան Շարլ Պարոն եւս նման առաջարկ մը ներկայացուց: Կաշէնի խօսք առնելով ըսաւ թէ ըստ Սահմանադրութեան խորհրդարանը իրաւունք ունի ազատ արձակելու բանտարկուած երեսփոխանները:

Նախկին պատերազմական նախարար Մաժինօ բողոքեց այս առաջարկին դէմ «յանուն երկրին շահերուն»:

— Բանտարկուած երեսփոխանները, ըսաւ, արդարօրէն դատապարտուած են: Այդ քարոզութիւններն էին պատճառ որ միջադէպեր պատահեցան, երբ դրօշի տակ կանչուեցան պահեստիները: Կը հարցնեմ ձեզի թէ տկարութեան նշա՞ն է թէ ընկերականութեան տարօրինակ ըմբռնում մը՝ որով կ'ուզէք քաջալերել այս պրոպագանդը: Եթէ ընդունուի այս առաջարկը, ատիկա պիտի նկատուի մամուլի ընդհանուր ներում մը, ու կառավարութիւնը իրաւունք պիտի ունենայ ըսելու թէ իրեն համար անկարելի է պաշտպանել բանակը՝ հակազինուորական քարոզութեանց դէմ: Բանտի մէջ զինուորներ կան: Անոնք յանցաւոր չեն: Իսկական յանցաւորները անոնք են որ իրենց անձեռնմխելիութեան վրայ կռթնած, զանոնք անկարգապահութեան մղած են: Այս մարդիկը կրնան մեր պաշտօնակիցները ըլլալ. ես զանոնք կը նկատեմ ոճրագործներ հայրենիքի դէմ» :

Շարլ Պարոն ըսաւ թէ Քաշէն բանտարկուած է անոր համար որ քաջութիւնը ունեցած է իր կարծիքները պարզելու: Անիկա երեսփոխան ընտրուած է իբրեւ համայնավար՝ իր ծրագրով եւ գաղափարներով. «ուստի զինքը չէ որ կը բանտարկէք, այլ զինք ընտրողները»:

Դատական նախարար Պարթու ըսաւ թէ բանտարկեալներուն յանցանքը մամուլի կամ կարծիքի պարզ ոճիր չէ, այլ ազգային պաշտպանութիւնը վտանգող ոճիր: Երեսփ. ժողովը ազատ է զանոնք արձակելու, սակայն կառավարութիւնը այդ որոշումը իբրեւ մամուլի ընդհանուր ներում չի նկատեր:

Առաջարկը քուէի դրուելով, Մարսէլ Քաշէնի, Մարթիի, Տօրիոյի եւ Տիւքլոյի առժամաբար ազատ արձակումը ընդունուեցաւ 221ի դէմ 264 ձայնով: (Քաշէն եւ ընկերները նոյն իրիկունն իսկ ազատ արձակուեցան Սանթէի բանտէն:)

Նախագահը յետոյ յայտնեց թէ Դիւանին հաղորդուած են 28 հարցապնդումներ: Փուանքարէ խնդրեց ժողովէն, որ արձակուրդէն առաջ ընդունուած մեթոտը շարունակուի դարձեալ. այն է՝ հարցապնդումներով զբաղիլ միայն Ուրբաթ օրերը, իսկ մնացեալ օրերը յատկացնել ելմտացոյցի վիճաբանութեան:

Վարչապետը աւելցուց թէ Դեկտեմբերի վերջը կամ Յունուարի մէջ կառավարութիւնը տրամադիր է իր քաղաքական ծրագիրը պարզել ժողովին եւ երկրին առջեւ: «Բայց, ըսաւ, այդ ծրագրին առաջին յօդուածն է հաւասարակշռուած ելմտացոյցի մը քուէարկութիւնը»:

Թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ վերջ, երեսփ. ժողովը ընդունեց վարչապետին առաջարկած աշխատութեան եղանակը: Երեքշաբթի պիտի սկսին ելմտացոյցի վիճաբանութիւնները:

Ծերակոյտի բացումը եւս կատարուեցաւ նոյն ժամուն: Ներկայ էին նորընտիր ծերակուտականները՝ Միլրան, Իսրայէլ եւ Ֆուրքատ: Նախագահ Փօլ Տումէր կարճ դամբանականներ խօսեցաւ մեռած ծերակուտականներուն համար, որոնք են Քասթիյեար, Լընրվէօ, Մօնթէկիւ եւ Ժոնար:

Թուրք նոր դահլիճը

Անատոլուի Գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ թուրք դահլիճը վերակազմուած է հետեւեալ ձեւով — Ըսմէթ փաշա՝ վարչապետ, Շիւքրի Գայա պէյ՝ ներքին գործավար, Սարաճօղլու Շիւքրի պէյ՝ ելմտական, Թէվֆիք Րիւշտի պէյ՝ արտաքին, Մէհմէտ Էսատ՝ դատական, Ապտիւլ Խալիք՝ Ազգ. Պաշտպանութեան, Պէհիճ՝ հանրօգուտ շինութեանց, Նէճաթի՝ հանրային կրթութեան, Րէֆիք՝ առողջապահական, Րահմի պէյ՝ առեւտուրի եւ երկրագործութեան գործավար:

Ասոնց մէջէն նոր գործավարներն են Շիւքրի Քայա պէյ՝ որ կը ստանձնէ ներքին գործավարութիւնը, եւ Սարաճօղլու Շիւքրի պէյ՝ որ կը դառնայ ելմտական գործավար: Նախկին ելմտական գործավար Մուսթաֆա Ապտիւլ Խալիք պէյ պատերազմական եւ ծովային (Ազգ. Պաշտպանութեան) գործավար կ'ըլլայ: Առաջին անգամ է որ այս գործավարութիւնը կը ստանձնէ ոչ-զինուորական մը: Առեւտր. գործավար Րահմի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՖՐԱՆՔԼԷՆ-ՊՈՒՅԵՕՆ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻ

Արմատական - ընկերվարականներու համագումարին ծանօթ որոշումներէն վերջ, այլեւս Ֆրանքլէն - Պույեօնի դիրքը խախտած ըլլալով, Թրքասէր երեսփոխանը հրաժարեցաւ յիշեալ կուսակցութենէն: Նոյնպէս հրաժարեցաւ Երեսփ. ժողովի արտաքին յանձնաժողովի նախագահի պաշտօնէն, նկատելով որ ատոր կոչուած էր իբրեւ անդամ արմատական-ընկերվարական կուսակցութեան: Ֆրանքլէն-Պույեօն 25 տարիէ ի վեր կը պատկանէր այդ կուսակցութեան: Իր օրինակին հետեւելով քաշուեցան նաեւ կարգ մը բարեկամները:

ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Շաբաթէ մը ի վեր Անգլիոյ ամէն կողմէն ողողումի ծանր լուրեր կը հասնին: Անցեալ օր փոթորիկին եւ ողողումներուն զոհ գացած էին մօտ 60 հոգի: Առջի օր էսք գետի յորդումին պատճառաւ ողողուած է հիւսիսային Քըմպըրլէնտի շրջանը: Անգլիան Սկովտիոյ կապող երկաթուղային գիծը ջուրերու տակ մնացած ըլլալով, ճեպընթացները ստիպուած են ուրիշ ճամբով երթեւեկել: Էնտմուրի մէջ խճուղին գետի վերածուած է: Քարտիֆի մէջ քաղաքին մէկ մասը եւ կենդանական պարտէզը ջուրերու մէջ են:

ՈՒՍՈՒՑԻՉ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ

Պոլսոյ նախակրթարանի ուսուցիչներէն 40 հոգի պաշտօնի կոչուած են Արեւելեան նահանգներու դպրոցներուն մէջ: Էտիրնէի ուսուցիչներէն մէկ մասն ալ, Արեւելեան նահանգներուն մէջ նոյնպէս պաշտօնի կոչուած ըլլալով, մաս առ մաս Պոլիս կը հասնին իրենց պաշտօնավայրերը երթալու համար:

9000 ԼԻՏՐ ՊԷՆԶԻՆԻ ՊԱՅԹՈՒՄ

Առջի առաւօտ Պիյեանքուրի Սալմսանի ինքնաշարժի գործարանին մէջ տեղի ունեցաւ ծանր արկած մը: Պայթումով մը, որ դեռ չէ հասկցուած, երեք ընդունարաններու մէջ գտնուող մօտ 9000 լիտր պէնզին յանկարծ պայթեցաւ եւ հրդեհ առաջ բերաւ: Բարեբախտաբար Պիյեանքուրէն եւ Փարիզէն հասած հրշէջները միանալով գործարանի հրշէջներուն, յաջողեցան անմիջապէս առաջքն առնել մեծ աղէտի մը: Պայթումի տեղէն անշնչելի ծուխեր կը բարձրանային եւ մինչեւ 50 մեդր հեռուն կը զգացուէր այրող պէնզինին ջերմութիւնը: Մէկ ժամ աշխատանքէ վերջ վտանգը բոլորովին անհետացած էր եւ շրջակայ շէնքերը չէզոքացուած: Փլատակներու մէջէն գտնուեցան բոլորովին ածխացած երկու դիակներ. մէկը մթերանոցին պահապանն էր՝ 50 տարեկան ֆրանսացի մը, միւսը պաշտօնեայ մը:

Պուլօնեի ոստիկանութիւնը քննութիւն մը բացաւ՝ այս արկածին պատճառը երեւան հանելու համար:

ՌՈՒՍ ՅԱՅՏՆԻ ԵՐԳԻՉ Շալիափինի կողմէ իր կնոջ՝ խաւալցի պարուհի Ճուլիաթորնակիի դէմ բացուած ամուսնալուծման դատը տեսնուեցաւ Մոսկուայի Շրջանային դատարանին առջեւ: Դատը տեւեց 15 վայրկեանէն պակաս, որովհետեւ պոլշեւիկ դատաւորները ստիպուած են ջնջել ոեւէ ամուսնութիւն՝ պարզապէս ամուսիններէն մէկուն ներկայացուցած խնդրանքին վրայ:

Տիկին Շալիափինը ներկայացուած էր իր աղջկան կողմէ, որ բողոքեց ամուսնալուծման վճռին դէմ:

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

"ԻՐԱՆԸ ՆՈՐ„

Երկու տասնեակ տարիներու կեանք ունի Պարսկաստանի Սահմանադրութիւնը, որ շատ քիչ էական փոփոխութիւններ մացուց նախկին դրութեան մէջ: Ամէն բանէ զուրկ այս երկիրը զուրկ է նաեւ քաղաքական կուսակցութիւններէ: Թող Հայաստանայ ընթերցողը, որ մեր մօտ պետական կեանքը կ'ընթանայ անհամաններու, շատ շատ փոքրիկ խմբակներու ցանկութեամբ: Նոյն իսկ խորհրդարանային ընտրութիւններու ժամանակ հրապարակի վրայ քաղաքական կուսակցութիւններուն կը փոխարինեն այս կամ այն անհատը, այդ առթիւ նոր ծնած այս կամ այն խմբակցութիւնը:

Խորհրդարանին մէջ ալ նոյն պրութիւնն է. զանազան անհատներ կամ 5—10 հոգինոց զանազան խմբակցութիւններ իրենց գիրենք հասուած անուանելով կը կազմեն մեծամասնութիւն, որուն վրայ կը կրթնի կառավարութիւնը: Բնական է առնկա շատ կարճատեւ կեանք ունենալով, տեղի կուտայ նոր մեծամասնութեան մը՝ նոր կառավարութիւն մը գործի գլուխ բերելու համար:

Քաղաքական որոշ համոզումներու, սկզբունքի բացակայութեան պատճառով գրեթէ բոլոր քաղաքական գործիչները կը շարժին անհատական հաշիւներով: Այնպէս որ թէ՛ խորհրդարանային խմբակցութիւնները եւ թէ անոնց առաջ բերած նախարարութիւնները միայուն յենաքան չունենալով, շարունակ ենթակայ են տատանումներու: Ներքին փոքրիկ խնդիր մը կամ արտաքին աննշան անյաջողութիւն մը բաւական է տապալելու դահլիճը:

Խորհրդարանի անդամներուն և պետական գործիչներուն համար քաղաքական որոշ ուղղութիւն չկայ գրեթէ: Այդ ուղղութիւնը կը փոխարինուի ռուս կամ անգլիական քաղաքականութեան այնքան ծանօթ, այնքան հին. ցած մարզանքով. մարզանք մը, որուն շատ վարժ են մեր գործիչները եւ յաճախ իրենց խաղերուն կը զոհեն ոչ միայն իրենց կոչումը, այլ եւ շահերը այն հայրենիքին, որու անունով կը խօսին եւ որուն համար ամէն բանէ պատրաստ են իրենց կեանքը վտանգելու ... ճառերով:

Պարսիկ քաղաքական գործիչը պատասխանատու է միայն իր խղճի ու շատ յաճախ միայն եւ միայն իր գրպանի առջեւ, ըստ որու կը դասաւորուին երկրի եւ հայրենիքի շահերը: Ըստ անձնաւորելու համար բաւական է յիշել մեծ պատերազմի ժամանակ «չէզոք» Պարսկաստանի մէջ կատարուած դէպքերը, կռուող մեծ պետութիւններու ակնները, Վուսուղ-ուդ-Դովլէի պատմական դաշնագիրը: Վերջին քանի տարուան ընթացքին չենք կրնար յանել քաղաքական դէպք մը, որ հարեւան երկու պետութիւններու կողմէ ծրագրուած եւ «հայրենասէր» անհատ գործիչներու միջոցով կեանքի կոչուած չըլլայ:

Ժողովուրդը վերէն քշուած է որոշ ուղղութեամբ, ժողովուրդը տարած է «յաղթանակներ» նախօրոք այս կամ այն դեսպանատան մէջ պատրաստուած: Արդէն ինքը Սահմանադրութիւնը՝ քանի տարի առաջ պատրաստուած ծրագրով Լոնտոնէն եկաւ, հոգ չէ թէ այդ խանդավառ օրերուն, Պարսկաստան մտնելով եւ կլիմայական փոփոխութեան ենթարկուելով, նոյնիսկ «մարքսիստական յաղթանակ» համարուեցաւ ծայրայեղներուն կողմէն եւ «ազգային զարթօնք» չափաւորներէ: Միեւնոյն ձեւերով ինկաւ Քաճարներու հարստութիւնը, միեւնոյն ձեւերով գահ բարձրացաւ ներկայ Շահնշահը, դարձեալ առանց ժողովուրդի վճռութեան,

բայց նոյն ժողովուրդի անունով, առանց քաղաքական կուսակցութիւններու որոշումին ու ջանքերուն, այլ միայն ուժեղ անհատի մը ցանկութեամբ եւ առիթէն լաւագոյն ձեւով օգտուելու արտակարգ ընդունակութեան շնորհիւ: Նոյն եզրակացութեան կը յանգինք, եթէ խորանանք 1922—1927 շրջանին կատարուած քաղաքական, տնտեսական, զինուորական բոլոր խոշոր կամ փոքր դէպքերու մէջ:

Շատ փորձեր են կատարուած նոյնիսկ Սահմանադրութենէն առաջ, քաղաքական կուսակցութիւններ հրապարակ բերելու: Յիշեմ հայազգի պետական գործիչ Միրզա Մալքում խանի փորձը, ապա դեմոկրատներու քանի մը տարուան աշխատանքը այդ ուղղութեամբ, նոյնիսկ «պարսիկ համայնավարներու» աւելի քան անյաջող ծնունդն ու վիժումը, մեր օրերուն գոյութիւն ունեցող «Թաջադօղը» եւայլն:

Այս ուղղութեամբ մեծ ջանքեր է թափած Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ոչ միայն երկրի կեդրոնին, այլեւ հիւսիս եւ հարաւի մէջ. անիկա աւելի քան հինաւուր կերպով ժողովելով խնդիրն, իր յատուկ պատրաստած է պարսիկ ազգայնականները մէկ կուսակցութեան մէջ համախմբելու համար: Պարսկաստանի մէջ գտնուող մեր վեթերան ընկերները ոչ մէկ ջանք եւ աշխատանք խնայած են: Բոլոր փորձերը սակայն մնացեր են փորձեր, յաճախ առաջ բշուած են անուններ միայն եւ այդ անուններու շուրջ համախմբուած են փոքրաթիւ անհատներ, որոնք անկարող եղած են, եթէ ոչ ամբողջ երկրին գոնէ կեդրոնական վայրերու մէջ առաջ բերել քիչ շատ ուժեղ կազմակերպութիւններ, ժողովուրդը կապել իրենց հետ, աշխատանք կատարել, պետական գործերը կուսակցականօրէն ղեկավարել եւայլն: Ընդհակառակն շատ խմբակցութիւններ չծնած մեռած են, ոմանք մինչեւ այսօր պահած են միայն իրենց անունը, իսկ տպագրուած ծրագիր-կանոնագիրները դեռ կ'սպրին անշուշտ:

Այժմ նոր փորձ մը կ'ընեն Րիզա Շահ Փէհլէվիի կողմնակիցները: Հազիւ չորս ամիս առաջ կազմուած է «Իրանը Նոր» կուսակցութիւնը, որու հիմնադիր վարիչներուն մէջ կան աչքի զարնող պետական գործիչներ, ինչպէս պալատական նախարար Թէյմուր Թաշը: Այս կուսակցութեան կարճատեւ գոյութիւնը կը թելադրէ ըսելու թէ առաջին անգամ է որ Պարսկաստանի մէջ կը հիմնուի ապրելու ընդունակ եւ քաղաքական դեր կատարելու կոչուած խոշոր կազմակերպութիւն մը:

Ահա «Իրանը Նոր»ի նպատակը.

«Ապահովել երկրի միութեան եւ անկախութեան համար փէհլէվի գերդաստանի դրօշակին տակ: Անկեղծ եւ պարտաճանաչ ըլլալ դէպի հայրենիքը եւ Ն. Վ. Շահնշահը: Օգտուիլ նոր ուժերէն Պարսկաստանի մէջ հիմնական բարենորոգումներ իրականացնելու համար: Մղել երկիրը դէպի յառաջդիմութիւն եւ երիտասարդացում: Խիստ պայքար ամէն տեսակի արտաքին թէ ներքին ազդեցութիւններու եւ այն տարրերու դէմ, որոնք հակառակ են եւ արգելք՝ հիմնական բարենորոգումներու առաջացման եւ երկրի երիտասարդացման: Տարածել անկեղծութեան, պարտաճանաչութեան, հայրենասիրութեան եւ բարեխղճութեան սկզբունքները հանրութեան մէջ եւ պայքարիլ հակառակորդներուն դէմ:»

Ուրիշ խօսքով, կը հիմնուի պետական կուսակցութիւն մը, որ թեւ ու թիկունք հանդիսանալով Փէհլէվի Շահնշահին, պի-

տի ապահովէ անոր ձեռնարկներու գոյութիւնը: Հակառակ «Իրանը Նոր»ի հիմնադիրներու եւ գաղափարախօսներու պնդումներուն, մեր ձօտ կրկնուելու վրայ է պատմութիւնը քէմալական «Խալք»ի եւ Մուսոլինիական «Ֆաշիստ»ի: «Իրանը Նոր»ը իր շարքերուն մէջ առնելով պետական հաստատութիւններու պաշտօնէութեան ճնշող մեծամասնութիւնը, ամբողջ երկրին մէջ Րիզա Շահի բոլոր համակիրները, ժողովուրդին մէջ գտնուող կարեւոր ուժերը, իրեն հետ ունենալով զինուորական ուժը ամէն տեղ, կասկած չկայ, որ կարող է դառնալ շատ ուժեղ կազմակերպութիւն մը եւ ապագային խոշոր դեր խաղալ մեր երկրի պետական քաղաքական կեանքին մէջ:

Այդ նպատակին աւելի հեշտութեամբ հասնելու համար «Իրանը Նոր»ը կ'աշխատի իրեն միացնել, աւելի ճիշդը, իրեն մէջ ձուլել արդէն գոյութիւն ունեցող խմբակցութիւնները: Առաջին յաջող փորձը կատարուեցաւ Օգոստոսի վերջերը «Իրանը Ջաւան» (Երիտասարդ Պարսկաստան) խմբակցութեան ձուլումով:

Պալատը իր գոյութիւնը ապահովելու համար կուսակցութիւն կը կազմէ: Պէտք չէ մոռնալ, որ այդ կամ նման կուսակցութիւն մը մեծ դարկ կուտայ նաեւ այս յետամնաց երկրի համար այնքան հրամայական շարք մը բարենորոգումներու տնտեսական, կրթական, զինուորական եւ ուրիշ մարզերու մէջ: Այդ բարենորոգումները, թէեւ հեռու հիմնովին փոխելու Պարսկաստանը, այսուհանդերձ կը կասեցնեն յետամնացութեան աւելի ամրապնդումը:

Միւս կողմէ Շահ Փէհլէվիին հակառակորդները, խմբակցութիւններ թէ անհատներ, ինչպէս ցոյց կուտան կարգ մը նշաններ, կը դիմեն նոյն միջոցին — կազմակերպուիլ մէկ կուսակցութեան մէջ եւ պայքարիլ «Իրանը Նոր»ի դէմ: Այդ պայքարը սակայն ժողովուրդին մէջ եւ ժողովրդական շահերու համար չէ, որ պիտի մղուի, այլ գահի եւ նախարարական աթոռներու շուրջ, այդ նոյն գահին եւ նոյն աթոռներուն ծարաւի անհատներուն համար:

Ժողովուրդը այս երկրին մէջ ինչպէս ամէն տեղ, իր շահերն ու իր պահանջները ունի, բայց ե՞րբ պիտի կազմակերպուի:

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՆԱՒԱՐԻՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Ազգային Մատենադարանին մէջ բացուեցաւ ցուցահանդէս մը՝ նուիրուած Նաւարինի նաւամարտին հարիւրամեակին: Այս առթիւ ցուցադրուած են նաւամարտը պատկերացնող երկու մեծ նկարներ, որոնցմէ մէկը՝ Շարլ Լանկլուայի գործը, 50 տարիէ ի վեր կը գտնուէր Վերսայլի մէջ: Մասնաւոր ցուցափեղկերու մէջ դրուած են յիշեալ նաւամարտին վերաբերեալ զանազան պաշտօնական գրութիւններ, կոմսի հրամաններ, ծովակալներու տեղեկագրեր, ինչպէս նաեւ ձեռագիրները այն գրողներուն, որոնք պանծացուցին այդ նաւամարտը, ինչպէս Պէնժամէն Քոնսթան, Քազիմիր Տըլավինյը, Լամարթին, Վիքթոր Հիւկօ, Ալեքսանտր Տիւմա եւայլն:

Պատերուն վրայ կան խոշոր գործեր, Կարոլոս Ժ.ի ոճով, որոնք կը պանծացնեն Խաչին յաղթանակը Մահիկին վրայ, բազմաթիւ վիմագրութիւններ, ջրանկարներ, փորագրութիւններ Տըլաքրուայէն, Տըվէրիայէն, Տէկամբէն, Մոնֆօրէն, որոնք մեր աչքերուն առջեւ կը պարզեն ժամանակուան զգեստեղէնները եւ թրքական տարազները, մինչ զինկէ պիքներու վրայ մարտնաւերու փոքրացուած նմոյշները այցելուին կը դարձնեն իրենց մանրանկար թնդանօթներուն բերանը, որ կը նմանի զրկախաղալիկի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

LE SOLEIL D'AUTOMNE

A. NAVARIAN Հրատ.՝ Գ. ԳԱԼԵՆՑ

Ցետրակ մը բանաստեղծութիւններու, ֆրանսերէն, 60 էջ: Ֆրանսացի բանաստեղծ մը, Օ. Տորշէն, յառաջաբանով մը կը խօսի թէ ինչպէս «բանաստեղծը ոսկի տերեւներէն կը հիւսէ դրամանգ մը»:

Տորշէն բիւրեղեայ բանաստեղծ մըն է, որ կը սիրէ լեզուն, իբրեւ ամէն բան: Լեզուին կը սպասարկէ այնպէս, ինչպէս քուրմը՝ Մեհեանին: Ու կ'ընդունի թէ, լեզուն է, որ, ողջննալով, պիտի մարմնացնէ ոգին՝ մականուանեալն արուեստ: Ուրեմն, հաւատացեալ մը, որ գիտէ թէ ձեւն իսկ ունի իր պաշտօնակութիւնը: Լեզուի վարպետ խաղ մը. գեղեցիկ ճարտարապետութիւն մը, շատ անգամ, աւելի կ'արժեն քան յուզումներու յաճախուած անկոզինը, վանդի, վերջապէս, ի՞նչ են զգացումները,— Հոգեբնախօսական սովորութիւններ:

Ու, այս ճաշակով, Տորշէն տուած է գեղեցիկ աշխատութիւն մը, L'Art de Vers, որ կուգայ սորվեցնել արուեստին կանչելու եղանակները, բարձրանալով ոտանաւորին ճարտարապետութեան աստիճաններէն: Աւելցնենք որ, քիչ մը հին է, մանաւանդ երբ տհաճութեամբ կը մօտենայ գունալսողութեան (audition colorée) նորերու ձեւական տեսութեան, կամ, վերջապէս, բոլոր մեր զգայարանքներուն— քիթին, աչքին ու ականջին,— մասնակցութեան՝ բանաստեղծութեան մէջ: Տորշէն բաւական կը համարի լեզուն որ կը պոռթի ականջին մէջ: Եւ այդ ականջ-լեզուն է իր սրբութիւնը:

Ահա այս բանաստեղծն է, որ կը ներկայացնէ, իր լեզուի մարդոց, Ա. Նաւարեանը:

Նաւարեան նոյն ճաշակին մարդն է: Նրբօրէն երաժշտական լեզու մը, որ, իբրեւ արուեստի գերագոյն զգայարանք, պիտի փոխարինէ, մինա՞կը, մեր զգայութեանց առեւտուրին կանչուած բոլոր ճամբաները:

Այդ լեզուն, նախ, ֆրանսերէն է: Արդ, հիմա, սովորութիւն է գրագէտներու անձնագիրը տալ համաձայն իրենց լեզուին: Գրագէտ մը, որ կը գրէ ֆրանսերէն, կը պատկանի ֆրանսական գրականութեան, ու կ'անուանուի ֆրանսացի գրագէտ: Դատումը,— խորքը,— քննադատական մանրամասնութիւն է: Փանայիթ Իսթրաթին՝ ձեզ օրինակ:

Նաւարեան եւս ֆրանսացի բանաստեղծ մըն է: Հայ գրականութեան՝ խորթ զաւակ:

* * *

Գիրքին մէջ:

Ոտանաւորներ կան, որ 25 տարեկան են, եւ ուրիշներ՝ որ դեռատի: Ցարիքոտները, օրուան մտայնութեան հետեւելով, նուիրուած են հայկական ջարդերուն, մարտիրոս Հայաստանին, հարէմներուն ու սուլթանին: Ընդհանրապէս, քարոզութեան համար գրուած: Ու նաեւ ոտանաւորներ, նուիրուած՝ արեւելեան մօթիֆներու: Այդ արեւելքը, սակայն, գիտուած է արեւմուտքցի ճամբորդներու մեռած աչքերուն պատմակէն: Այդ Արեւմուտքցիները դեռ նոր կը սկսին ճանչնալ արեւելքը: Իսկ մենք դեռ չենք ճանչնար, տեսած իսկ չենք: Հոս թող թոյլ տրուի ինծի վերցնել նաեւ մեծ բանաստեղծներէն մկրատուած մանտրիկ «բնաբանները», որոնք կը նմանին խոտաբիւրներուն քովէն: բերթուած-

ներու հաւաքածոյ մը, հիմա, չախորժիր այս հին նորութենէն:

Սակայն, Նաւարեանի անունը կը շինեն այն կտորները միայն, որոնք գրուած են բանաստեղծօրէն: Անոնց մէջ, Նաւարեան, կը մերկանայ բոլոր աւելորդ շապիկներէն, եւ իր միսը կը քսէ բնութեան, անկեղծութեամբ կծելով իր սարսուռին ելեւէջները հոգիին թուղթին վրայ: Իր գիծերը գունաւոր են, խատուտիկ ասեղնագործում մը զգայութեանց:

Ահա՛ Հարսնուկները.

կարմիր հունձք, զոր հովը կ'օրրէ,
Արեան կաթիլներ, կանանչ գորգին վրայ,
Որոնք կը բողբոջին ճամբոյրին տակ
Ծիրանի արեւին պսպղուն նետերուն:

Սարսռացէ՛ք, հարսնուկներ, հորիզոնէն արիւն կը հոսի,
Եւ մարգ-գորգը, զոր կը թրջէ ճառագայթ մը,
Պիտի ծածկուի ձեր բոցավառ մարմիններով,
Արեան կաթիլներ, որ կը կապուտնաք համբոյրէն:

Այսպէս են, գեղեցիկ ու գունաւոր, Լուսան ու ֆիւքսիաները, Լուսինին տխրութիւնը, Քաքթիւսը: Նաւարեան ծաղիկի նուրբ նկարիչ մըն է: Ու միեւնոյն ատեն երաժիշտ մը, որ, ինչպէս Արեւելեան Նուագին մէջ, չութակի փորձ մը կը կատարէ: Ու ամէնուն վրայ, հանգիստ տխրութիւն մը. եւ «ոսկի տերեւներէն կը հիւսէ իր Աշնան Արեւը»:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԸ ՏՕՆԵՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Մուրճ Մանգաղի թղթակիցը կը նկարագրէ Մոսկուայի տօնակատարութեան պատրաստութիւնները (27 Հոկտ.).—

Քաղաքին մէջ կառուցուած են աշտարակներ, կամարներ, ամպհովանիներ: Մասնաւոր ուշադրութեամբ մը անոնց կը տրուի գեղարուեստականութիւն:

Այդ զարդարանքներուն մէջ առանձին տեղ մը կը գրաւէ Կարմիր Հրապարակը: Ամբողջ Կրեմլինի պալատը ծածկուած է կարմիր քթանով. Լենինի արձանին մօտ կը բարձրանան երկու տասնյարկանի աշտարակներ, մէկը ցոյց կուտայ Կոմունիստ կուսակցութեան հաստատումը 10 մեծ երկիրներու մէջ միւսը՝ Ռուսիոյ աճումը 10 տարուան ընթացքին: Սպասկի աշտարակէն մինչեւ Լոբնի քաշուած է երկաթեայ թել, որուն վրայէն պիտի կախուին մեծ տառերով 10 տարի Լենինի ճամբով խօսքը: Առեւտրական տան ճակատէն պիտի կախուին հսկայ ցուցակներ՝ խորհրդային արդիւնաբերութեան, ելեկտրականացման, գիւղատնտեսութեան 10 տարուան առաջդիմութիւններուն մասին: Ամբողջ Կարմիր Հրապարակը պիտի լուսաւորուի ուժեղ զինուորական լուսարձակներով: Պատմութեան թանգարանին ճակատին վրայ պիտի պատկերացուի շարժանկար մը, որ ցոյց պիտի տայ «Հոկտեմբեր» ֆիլմը երեք օր անընդհատ:

Խորհրդային հրապարակին վրայ պիտի կառուցուին խորհրդային իշխանութեան 10 տարուան աշխատանքը պատկերացնող 10 մեծադիր նկարներ: Սվերդլովեան Հրապարակին վրայ СССР տառերը կախելու համար պիտի հիմնուի հսկայ կամար մը: Նիկիդեան դուռներ կոչուած տեղը պիտի շինուի փայտէ հսկայ գիրք մը 10 էջով, իւրաքանչիւր երեսին վրայ պիտի գրուի դպրոցներու զարգացումը:

Այս «շինարարութիւն» շուտով կ'աւարտի: Տօնական ցոյցերուն պիտի մասնակցի Մոսկուայի բոլոր ժողովուրդը: Քաղաքացիական կռիւներուն մասնակցողները պիտի առաջնորդեն ժողովուրդը, իսկ մէնէն առաջ պիտի քալեն տեմբերի մարտիկները: Խումբերուն առջեւէն՝ Արիները: Բոլոր պիտի կեդրոնանան կարմիր պարակին վրայ: Մեծ շուքով պիտի ունենայ կարմիր բանահանդէսը, որուն համար հրաւիրուած են զինուորական ամէնապատուիրակութիւններ: Կարմիր Հրապարակին վրայ 10 հազար հրաւիրեալներ, ներսէն ու արտասահմանէն, տեղ պիտի գրաւեն: 3 օր պիտի տեւեն այս տօները:

ՀԱՅԵՐԸ
ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Սեբաստիայէն թղթակից հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդէ Պոլսոյ Ազգային յիշեալ նահանգի հայութեան թիւին, տնտեսական վիճակին եւ դպրոցներուն մասին.—

ՍԵԲԱՍՏԻԱ ՔԱՂԱՔԸ

Պատմական անցեալ մը ունեցող Սեբաստահայութիւնը այսօր կրթական ծանր հոգերու տակ կը տքայ. երկու տարի որ եկեղեցի եւ դպրոց չունի, 250է աւելի երկսեռ աշակերտները փողոցները թափառական դատապարտուած են:

Կրթական ցաւերէ տառապող 1800ի հասնող Սեբաստահայութիւնը անտեսական վիճակին վրայ այնքան զանգատելու պէտք չունի, քանի որ ներկայիս հրապարակի վրայ կը ծեն՝

3 արմտիքի եւ մանիֆաթուրայի վաճառականներ, 1 ... նաւոր, 5 ոսկերիչ եւ ձուլիչ, հիւսն, քարակոփ, ծեփիչ, 8 ... բին եւ երկաթագործ, 8 կօշիկար եւ «նէմչէնիճի», 6 ... ձագործ, 4 դերձակ, արանց կանանց, 3 սափրիչ—սրճավաճառ, 30 ջաղացպան եւ ջաղացքարի մասնագէտ, 2 նպարավաճառ, պտղավաճառ, 2 կերպասեղէնի եւ բրդաներկի վարպետ, 3 սեփական օթոյի վարիչ մեքենագէտ, 8 կլայեկագործ, 2 թիթեղագործ, 1 «ուստ»ի ... թակի մասնագէտ, 8 կառապան.

Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել տասնեակ մը հողագործներ. մնացեալ աննշան մէկ մը բանուորներ եւ հազիւ 50-60 հոգի նպաստի կարօտ կար ու այրիներ են:

Վարժարանը բացուելու ... րագային 150 թոշակաւոր աշակերտներու դիմաց միայն ... նպաստի կարօտներ պիտի ... նենանք, այն ալ մեծ մասը որբեր:

ԶԱՐԱ

Հողագործական այս շրջանին 800ի մօտ Հայերը՝ բացի ... մը արհեստաւորներէ եւ ... տրականներէ՝ ընդհանրապէս երկրագործութեամբ կը ... պին եւ գոհ են իրենց վիճակէն, սակայն հոն ալ տնտեսականէն աւելի կրթական հոգն է որ ... եւ գիւղը կը մտահոգէ ... ստիպէ որ գաղթելու ... խորհին. 130 աշակերտներ ... ռանց դպրոցի մնացած են. ... գեցին բաց է եւ երբեմն ... մը երիտասարդներու կողմէ ... գեցողութիւններ կը ... ուին. սակայն ի՞նչ օգուտ ... դպրոց մը չունին: Հոն ալ թոշակ վճարելու կարող ... կերտներու վրայ 30 որբեր ... աւելցնենք ու անցնինք: (Շար.)

ՓՈԽԹԱՅԷՔ ՕԳՏՈՒ... "ՅԱՌԱՋ„Ի
ՊԱՐԳԵՒԱԻՈՐ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵ...
որ բացուեցաւ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ ...
ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐԸ ԿԱՆԽ...

...ԵՒ ԿԻՆԸ

...եպիսկոպոսը գովքը ... է կարճ մազին, շրջա... եւ դատապարտեր է ... որ կը քննադատեն այս ... բայց չէ արգիլեր որ ա... ...

...պատեհ ըլլայ ...ական միւռոնաբոյր Թա... մէջ:

ԽԱՐՏՈՑ

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Կիրակի կէս օրէ վերջ տեղի ունեցաւ Փարիզի Տարօն-Տուրուբերան Հայրենակց. Միութեան եռամսեայ ընդհանուր ժողովը:

Ատենապետը ժողովը բանալով, խօսք տուաւ մեր հայրենակից Պ. Կարօ Սասունիի, որ մօտ մէկ ժամ խօսեցաւ կարեւոր խնդիրներու շուրջ: «Մենք դեռ Տարօնցի չենք, ըսաւ, այդ մեծ անունը կրելու համար պէտք է հետեւինք մեր նախնեաց եւ շարունակենք անոնց ձգած գործը»: Յետոյ թուեց ընդհանուր պատերազմին Իւրաքանչիւր շրջանէ պատուողներուն թիւը եւ ըսաւ թէ՝ այսօր Հայաստանի մէջ կ'ապրին աւելի քան 75,000 հայրենակիցներ, իսկ արտասահմանի մէջ 25,000, որով ընդամէնը կ'ունենանք աւելի քան 100,000 Տարօն-Սալնոյձորցիներ:

Շեշտեց Միութեան անհրաժեշտութիւնը, յորդորեց եւ պարտականութիւն դրաւ իւրաքանչիւր անհատի վրայ ջանք չխնայել Միութեան յառաջդիմութեան համար: Եթէ կամք ունենք, ըսաւ, մեր սեփական միջոցներով եւ Միութեան մասնաճիւղերու դրամով Աղեքսանդրապոլի շրջանին մէջ կրնանք դպրոցարհեստանոց մը հիմնել, կրթելու համար մեր հազարաւոր անուս մանուկները եւ արհեստ սորվեցնելու համար անոնց:

Այս դասախօսութենէն վերջ, միաձայնութեամբ որոշումներ տրուեցան քանի մը կարեւոր խնդիրներու մասին: Ատենապետը ժողովը փակեց եւ հայրենակիցները մեկնեցան գոհ եւ ուրախ տրամադրութեան տակ:

Պ. Վարդանեան
Արժանթէօյլ

ՊԱԹՈՒՄԻ ՀԱՅԵՐԸ

«Մուրճ - Մանգաղ» կը գրէ (27 Հոկտ.).—

Պաթումի մէջ կան 900 հայ մանուկներ, որոնք ծարաւ են ուսումի: Մինչեւ հիմա կարելի չէ եղած դպրոցը կանոնաւորել: Ամէն ընտանիք ունի 2—3 երախայ, դպրոց կ'ընդունին միայն մէկը, որովհետեւ դպրոցին մէջ տեղ չկայ: Նոր բաժանումներ կազմակերպելու համար՝ նիւթական միջոցներ չկան: Քաղաքին մէջ կան թէ Թրքական եւ թէ վրացական դպրոցներ, որոնք շատ կանոնաւոր են եւ ուր կրնան յաճախել բոլոր մանուկները, երբ կ'ուզեն սորվիլ:

Իսկ հայ մանուկները կը մնան առանց դպրոցի, փողոցները: Այս ցաւալի երեւոյթը պէտք է վերագրել տեղական հայկական հաստատ...

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ ԳԱՒԱՌԻՆ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, 2 Նոյ.— Մեր մտաւորական ընտրանին եւ մասնաւորապէս արուեստագէտները շատ քիչ կը ճանչնան գաւառը: Անոնք հաստատուած են եղեր միշտ Փարիզ եւ այդ շքեղ ոստանին դիւթանքներէն չեն ուզած բնաւ բաժնուիլ, իրենց միտքն ու եռանդը ի սպաս դնելու համար բուն ժողովուրդին: Տարիներէ ի վեր զգալի էր կարող երիտասարդ մտաւորական ուժերու ներկայութիւնը Լիոնի, Մարսէյլի, Վալանսի պէս կեդրոն շրջաններու համար: Մեր ժողովուրդը արեւի ու երգի, ուրախութեան ու աշխատանքի սէրն ունեցող ժողովուրդ մըն է եղած միշտ: Հազիւ թէ ստեղծեր է իրեն համար համեստ նիւթական վիճակ մը, եւ ահա փնտռեր է գեղարուեստական հաճոյքներ:

Վերջին քանի մը ամիսներու խանդավառութեան օրեր ապրեցաւ Մարսիլիոյ, Վալանսի եւ Լիոն-Տէսինի հայութիւնը, այդ խանդավառութեան կը սպասեն Սէն Շամօն, Սէնթ-Էթիէն եւ ուրիշներ: Ու այս շնորհիւ մեր երիտասարդ արուեստագէտներուն՝ Մ. Մարութեան եւ Շ. Սարեանի: Կարելի չէ չյուզուիլ, տեսնելով այս երկու արուեստագէտները, որոնք ձգած փարթամ Փարիզը, եկեր են գաւառ, եւ կ'ուզեն ժողովուրդը անմասն չպահել գեղարուեստական հաճոյքէ, ներկայացնելով «Հին Աստուածներ» ու, «Նամուս»ի, «Ինկած բերդի իշխանուհին»ի նման հայ թատերական կտորներ:

Նոյ. 1ին դերասան Շ. Սարեան Տէսինի մէջ ներկայացուց «Նամուս»ը: Սինեմայի խոշոր սրահը լեփ լեցուն էր. բազմութիւնը ծափերով եւ յուզումի շարժումներով անհամբեր կը սպասէր վարագոյրի վերնալուն: Ներկայացումը, շնորհիւ Շ. Սարեանի կարճ ժամանակուան մէջ թափած ջանքերուն, անցաւ շատ յաջող, եւ ներկայ բազմութիւնը խանդավառ տպաւորութիւն ստացաւ թէ երիտասարդ դերասանէն եւ թէ միւս սիրողներէն, որոնք կատարեալ ամբողջութիւն մը տուին: Ժողովուրդի բուռն փափաքին վրայ, Նոյեմբեր 11ին, Շ. Սարեան կրկին Տէսինի մէջ պիտի ներկայացնէ մեր մեծ թատրերգակ Լեւոն Շանթի «Հին Աստուածները»: Իսկ Նոյեմբեր 13ին պիտի խաղայ Փօն-տը Շէրիի մէջ:

Գաւառը կարօտ ունի երիտասարդ մտաւորական ուժերու, իսկ մեր մտաւորականութիւնը միշտ կառչած կը մնայ Փարիզի:

Ա. Սուրէն

ՇԻԼԼԷՐԻ «ԱՒԱԶԱԿՆԵՐ»Ը

ՄԱՐՍԻԼԻԱ.— Դերասան Մարութեան տեղւոյս լաւագոյն ուժերով կազմած է «Տրամաթիք Ստուտիա» անուն թատերախումբ մը ու որոշած է յաջորդաբար բեմադրել հայ եւ օտար յայտնի թատերագիրներու գործերը:

Խումբը եղանակի առաջին ներկայացումը սկսաւ Շիլլէրի «Աւազակներ»ով, որ տեղի ունեցաւ առջի Շաբաթ երեկոյ Լը Պոն թատրոնին մէջ: Մարութեան յաջողութեամբ կատարեց Ֆրանցի եւ Կարլոսի կրկնակ ու բարդ դերերը, իրապէս ապրելով զանոնք եւ ապրեցնելով ներկաները, իր դէմքի ու աչքի թափանցող խաղերով: Շատեր Մարութեանը չէին ճանչցած Ֆրանցի դերին մէջ, այնքան յաջող էր ծպտումը:

Իրենց դերերը յաջողութեամբ կատարեցին նաեւ Ուզունեան եւ Ազարեան:

Ս. Միլտոնեան

ԴՊՐՈՑ Կ'ՈՒԶԵՆ

«Մուրճ - Մանգաղ» կը գրէ (27 Հոկտ.).—

Վերին-Շիլովկա գիւղը ունի դպրոց մը, չորս դասարանով, ուր կը յաճախեն 84 աշակերտներ: Աշակերտներու մեծ մասը կուգայ դրացի գիւղերէն, Երմոլովկայէն եւ Չլխրիէն:

Ցաւալին այն է, որ գիւղը բաժնուած ըլլալով երկու թաղի, ներքին թաղի երախաները, մանաւանդ շատ փոքրերը, չեն կրնար յաճախել վերին թաղի դպրոցը, հեռաւորութեան եւ ճամբաներու անյարմարութեան պատճառով: Այսպէս մօտ 50 երախաներ կը մնան առանց դպրոցի: Գիւղացիները կը պահանջեն ուսուցիչ մը, որովհետեւ դպրոցի համար շէնք մը ունին: Սակայն ուսուցիչին վարձքը պիւտճէի մէջ անցած չէ: Այս պատճառով գիւղացիները համաձայնեցան ուսուցիչին վարձքը ալ տալ, բայց պէտք է 900 րուբլի, ինչ որ ծանր է գիւղացիներուն համար:

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ. — Շթէըկրատի մէջ (Գերմանիա) սարսափելի ողբերգութիւն մը: Հանունախէր, նկարիչ մը, վերջերս մինակ մնաց իր երեք զաւակներուն հետ, որոնց մայրը փախաւ իր սիրականին մօտ: Յուսահատ հայրը իր երեք զաւակները սաւաններու մէջ կը փաթթէ եւ Էմս ջրանցքին մէջ նետելով կը խեղդէ: Յետոյ կը փորձէ անձնասպան ըլլալ, բայց ուժը կը պակսի եւ ամբողջ գիշերը կը թափառի դաշտերուն մէջ, մինչեւ որ կը ձերբակալուի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՎ ՇԱՏ ՎԱԽՑԱՒ.— Երիտասարդ մը, որ Պօվէի մօտակայ ագարակներէն մէկուն մէջ կ'աշխատէր, հեծելանիւը նստած, քաղաքը սինէմա տեսնելու գնաց: Երբ պիտի վերադառնար, զարնուեցաւ աղջկան մը, որ նուաղեցաւ գետին ինկաւ: Երիտասարդն ալ, նոյնպէս, լեղապատառ եղաւ: Կարծելով որ աղջիկը մեռած է, երիտասարդը փախաւ ագարակ: Բայց վախնալով որ կուգան կը ձերբակալեն զինք, չուան մը կախեց մարագին գերանէն եւ անձնասպան եղաւ: Իսկ աղջիկը, որ պարզապէս նուաղած էր, քիչ յետոյ ոտքի ելլելով, մեկնեցաւ էր իր տունը:

ԳՈՂ ՄԸ.— Հարուստ փորթուկէզ մը, որ Նէօյիի մէջ ապարանք մը ունէր, մեռաւ եւ սուգի մէջ ձգեց շքեղ ապարանքը, ուր մինչեւ ժառանգորդներուն ներկայանալը, պահապան դրուած էր հանգուցեալին ինքնաշարժին վարիչը: Գող մը կարծելով որ մարդ չի բնակիր ապարանքին մէջ, գիշեր մը բանալիով մը բացաւ դուռը, ներս մտաւ: Յետոյ խորհելով որ գողութիւնը ցերեկուան լոյսով աւելի լաւ կը կատարուի, հանեց լաթերը, եւ պառկեցաւ չես գիտեր ինչո՛ւ... սպասուհիին անկողնին մէջ, կամ թերեւս ի յարգանս պուրժուա տան տիրոջ անկողնին: Մեքենավարը առտուն ելաւ, նրբանցքին մէջ տեսաւ որ օտար զգեստ մը կայ: Խուզարկեց գրպանները եւ գողի բանալի մը գտաւ: Հասկցաւ: Վազեց ոստիկանատուն: Ոստիկանները եկան եւ գտան սենեակին մէջ մարդ մը, որ ծրար կը շինէր ապարանքին հարստութիւնները:

Գողը, Սփանիէ, երիտասարդ տղայ, գլուխը ծռեց ծրարները ձգեց եւ գնաց բանտ:

ՍԷՐ ԵՒ ԽԵՆԹՈՒԹԻՒՆ.— Քաթէրին եւ Տէրհան շատ կը սիրէին զիրար, եւ իրենց ծնողքին հաճութիւնը առանց ստանալու, Փախան Մէց, ամուսնացան: Անցան տարիներ: Քաթէրին սկսաւ սիրաբանել ուրիշներու հետ ալ: Խելքը թեթեւ էր, քիչ մը:

Ամուսինը, անցեալ իրիկուն, երկար յանդիմանական ճառ մը կարդաց: Քաթէրին մտիկ ըրաւ: Երբ ամուսինը պառկեցաւ, Քաթէրին մօտեցաւ սնարին եւ ջուրճանակը պարպեց իր Տէրհանին գլխուն մէջ:

Ոստիկանատան մէջ պատասխանեց.

— Երկար ատեն է, միտքս դրած էի սպաննել: Վերջապէս յաջողեցայ:

կը կարծուի թէ Քաթէրին խենթեցած է, շատ սիրելէն յետոյ:

600,000.— Էնֆրէ, որ գանձապահն էր Ապահովագրական Ընկերութեան մը, ուզեց հարստանալ, շա՛տ, շա՛տ: Ու դրամարկղէն վերցնելով, ինչքան ուզէր, կ'երթար ձիարշաւներու խաղերուն մասնակցիլ: Շարունակ կը կորսնցնէր:

Ապահովագրական ընկերութիւնը կը տեսնէ որ հետզհետէ իրենց դրամագլուխը կը հատնի, փոխանակ աւելնալու: Հարկ եղաւ գաղտնի ոստիկան մը պաշտօնի կոչել: Ոստիկանը ամէն օր կը հետեւէր գանձապահին, որ կը յաճախէր ձիարշաւներուն: Ամէն Կիրակի հազարներով ֆրանք կը կորսնցնէր: Կանչուեցաւ հարցաքննութեան: Էնֆրէ ստիպուեցաւ խոստովանիլ թէ երեք ամսուան ընթացքին քաշած էր 600,000 ֆրանք, զոր կորսնցուցած էր: Գանձապահը յանձնուեցաւ բանտապահին:

ԿԷՏ ՁՈՒԿԸ.— Քարաշիէն յիսնեակ մը ձկնորսներ, ովկիանոսին մէջ, ամբողջ չորս օր կռիւ մղեցին կէտ ձուկի մը դէմ, որ կը կշռէր 10 թօն: Վերջապէս յաջողեցան սպաննել եւ մեծ դժուարութիւններով ցամաք հանել: Մեռնելէ առաջ, կէտ ձուկը փսխեց թիթեղեայ տուփեր, ձուկեր, եւ զանազան առարկաներ, միայն Յովնանը կը պակսէր:

ՈՃՐԱԳՈՐԾ ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԸ.— Օրլէանի պողոտային վրայէն Ալիս արագօրէն կը վարէր բեռնատար ինքնաշարժ մը, որ զարնուեցաւ անցորդներուն: Աղջիկ մը, փուարիէ, մեռաւ հիւանդանոցի ճամբուն վրայ, իսկ ուրիշ հինգ կիներ առաւել կամ նուազ ծանր վէրքեր ստացան եւ փոխադրուեցան հիւանդանոց:

Մեքենավարը, Ալիս, ձերբակալուեցաւ:

ԲԱՐԻ ՏՂԱՅԿ ՄԸ.— Շաթօտէօնի մէջ հարկահաւաք մը, Լըկրա, ունէր ծառայ մը, դեռ պատանի: Անցեալ օր, հարկահաւաքը նստեր կ'աշխատէր իր գրասենեակին մէջ: Ծառան յանկարծ մուրճ մը առաւ եւ իջեցուց իր տիրոջ գլխուն: Կոտրեցաւ... մուրճին կոթը: Ծառան առաւ ուրիշ առարկայ մը եւ ան ալ հնչեցուց վարպետին գանկին վրայ: Լըկրայի վիճակը ծանր էր, եւ ինքնապաշտպանութեան վերջին ճիգով մը խածաւ ծառային բթամատը: Ծառան նուաղեցաւ: Հասաւ ոստիկանը, որ ձերբակալեց զայն: Ծառան կը յայտարարէ թէ վարպետը զինք յանդիմանած ըլլալով, իբրեւ վրէժ, ուզած էր 10,000 ֆրանք առնել ու փախչիլ: Միայն 10,000, աւելիի պէտք չունէր, կ'ըսէր, երբ բանտ կ'երթար:

«ՅԱՌԱՋ»,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (106)

...ԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

...ԳԱՍԵԼԻ ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

...լով ինծի, այս փութկոտու... ...մէջ նկատեցի իմ գործս աւելի ...արգադրելու փափաք մը, ...քիչ մը վրդովեց զիս:

...րութիւնս վտանգաւոր ...նաւանդ այն պատճառով որ ...անցագրով մտեր էի սովետա... ...հմաններէն ներս, եւ հե... ...քար, չէի կրնար Մոսկուայի ...նական դեսպանին միջա... ...թիւնը խնդրել ի նպաստ ինծի: ...իմ պարագաս, որ կանոնա... ...տութեան մը մէջ իսկ, ար... ...րդ կերպով ծանր պիտի ...էր, աւելի կնճռոտ էր, ո... ...եւ արդարութեան ամէն ...իք ինծի կը մերժուէր եւ ...կրնար նոյնիսկ մեղմացուցիչ ...գաններ ներկայացնել:

...նչ որ հեգնանքով ինծի դի... ...աւ արդէն «ընկեր» Քրի... ...ժալովսքի, որ զիս ենթարկելէ յետոյ ինքնութեան սովորական հարցաքննութեան, աւելցուց.

— Հաճեցէք նշմարել, պարոն Նօպօտի, որ ինծի համար ոչինչ այնքան դիւրին է որքան ձեզ մէջտեղէն վերցնելը, «առանց ոեւէ հետք ձգելու»: Ի՞նչ է ձեր իրաւական դրութիւնը. ըստ իս, եթէ հիմնուիմ Լոնտոնի սովետական դեսպանատան կողմէ ձեզի յանձնուած անցագրին վրայ, դուք քաղաքացի Վարինն էք. իբր այն, այսինքն իբր ծագումով ռուս, ենթակայ էք այսօր Ռուսիոյ մէջ կիրարկուած օրէնքներուն: Բայց կ'ուզեմ ձեր գործը թեթեւցնել եւ անտեսել այս մանրամասնութիւնը, որ արդէն անկարեւոր է բաղդատմամբ ձեր գործած ոճիրներուն:

— Ես ոճի՞ր գործեր եմ, ընդմիջեցի. ի՞նչ ամբաստանութեան տակ եմ ուրեմն:

Սկսաւ խնդալ, յետոյ իմ թղթածրարս պրպտելով,

— Նախ, ըսաւ, ձեզ կ'ամբաստանեմ իբր կեղծարար. ձեր ինքնութիւնը կեղծած էք, ինչ որ Ռուսիոյ մէջ մահուամբ կը պատժուի. հակառակը կրնա՞ք ըսել:

— Բնա՛ւ, յետո՞յ:

— Ասկից զատ, ամբաստանուած էք քաղաքական եւ զինուորական լրտեսութեամբ. նոյնպէս մահապատիժ:

— Եթէ կարենաք ապացուցանել թէ ես լրտեսութիւն ըրած եմ, կ'ընդունիմ դատապարտութիւնը:

— Կը տեսնենք. վերջապէս, ամբաստանուած էք պետական անդորրութեան դէմ դաւադրութեամբ, սպանութեամբ եւ սպանութեան մեղսակցութեամբ:

— Գրո՛ղ. զո՞վ սպաններ եմ:

— Բայց, պատասխանեց աչքերուս մէջ նայելով, եթէ այդ խեղճ Թէոտորվիչը չէր որ...

— Ահա ինչ որ պէտք է ապացուցանել:

— Պիտի ապացուցանենք:

— Ապարէզ կը կարդամ ապացուցանելու. որովհետեւ այդ գործէն բան չեմ գիտեր:

— Պա՛հ. հապա ես որ կը կարծէի թէ ներկայ գտնուած էք սպանութեան...

Անմիջապէս ընդմիջեցի զինքը, փութալով հարուածը ետ մղել.

— Եթէ սպանութեան ներկայ գտնուեցայ, ես չէի ուրեմն զայն գործողը:

Պատասխանս կատղեցուց զայն:

— Ա՛հ, գոչեց, բռունցքը սեղանին զարնելով, բառերու հետ խաղալո՞ւ նստած ենք. զգուշացէք, որովհետեւ կրնամ ձեզ անմիջապէս գնդակահարել տալ:

Իմ կարգիս, ակնարկս անոր վրայ սեւեռեցի:

— Բայց, ըսի, այդ կերպով չէ որ իմ մեղապարտութիւնս պիտի փաստէք. բռունցքի հարուածը ապացոյց չէ:

— Վերջացնենք այս խաղը, ըսաւ, եւ գանք մեր գործին: Գիտեմ թէ ճարպիկ էք. գիտեմ նաեւ թէ՝ երբեք չպիտի խոստովանիք:

— Ատոր պէտքը չեմ տեսներ, ընդմիջեցի:

— Իմ պարտքս է ձեզ ազդարարել թէ պաշտպանութեան վտանգաւոր եղանակ մըն է որ կ'որդեգրէք:

— Կարելի չէ:

Եւ խնդալով աւելցուցի.

— Թերեւս հրաշալի հարցաքննիչ մըն էք, բայց եղկելի հոգեբան մը: Ինչպէ՞ս արդէն չհասկցաք թէ՝ երբեք նպատակ չունիմ ինքզինքս պաշտպանելու:

— Ուրեմն, կը խոստովանի՞ք թէ յանցաւոր էք:

— Եթէ այդ ձեզ հաճոյք կը պատճառէ:

— Բայց կու տաք որոշում մը, որուն հետեւանքները կրնան շատ մեծ ըլլալ ձեզի համար:

— Կը կարծէ՞ք թէ արդէն ատոնք մտքէս չեմ անցուցած. լաւ խաղացող եմ. կորսնցուցի. կը վճարեմ:

Այս յայտարարութիւնս ապշեցուց զինքը:

Թիկնաթոռին վրայ ընկողմանելով, երկու անգամ վերէն վար չափեց զիս. յետոյ ըսաւ.

— Ձեզ աւելի ուժեղ կը կարծէի. ձեր թղթածրարը քննելով ձեզ նկատեր էի գործնական մարդ մը. ըսել կ'ուզեմ, մէկը որ շատ ալ տրամադիր չէ իր ուժը վատնել գործի մը մէջ, որ ձախողելու դատապարտուած է. ձեր մէջ կարծեր էի տեսնել այն տիրական յատկութիւնները, որոնց շնորհիւ, աշխարհի լաւագոյն գաղտնի ոստիկաններէն մէկը եղեր էիք, եւ պիտի կրնայիք ուրիշ տեղ, օրինակի համար, մեր երկրին մէջ, աւելի արդար գործի մը ծառայել եւ անշուշտ, աւելի լաւ վարձատրուիլ...:

(Շար.)

Թրգմ'. Մ. ՆՐԻՅԱՆՑ

պէյ միաժամանակ պիտի վարէ երկրագործական Նախարարութիւնը։

Նախատեսուած է ջնջել երկրագործական եւ ծովային գործավարութիւնները։ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ եւ միւս գործավարները կը պահեն իրենց նախկին պաշտօնները։

Մուսթաֆա Քէմալ պաշտօնապէս Ազգային ժողովին հաղորդեց նոր դահլիճին կազմութիւնը։

Թանի պոլսոյ թղթակիցը այս առթիւ կը հեռագրէ.—

Դահլիճի փոփոխութեան մէջ պէտք չէ տեսնել քաղաքական ո եւ է իմաստ։ Դուրս հանուած նախարարները ո եւ է շնորհազրկութեան չեն ենթարկուած, այլ ուրիշ պաշտօններու կոչուած են։ Նոր դահլիճը կը նմանի նախորդին եւ թէ Էնկիւրիի ներքին ու արտաքին քաղաքականութիւնը ո եւ է փոփոխութիւն չպիտի կրէ։

Հելլենասերբ դաշնագիրը

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Զորեքշաբթի կէսօրէ վերջ հելլէն արտաքին Նախարար Միխալաքափուլոսի եւ Աթէնքի սերպ դեսպանին միջեւ կնքուեցաւ առեւտրական եւ նաւարկութեան դաշնագիր մը, յարակից զանազան պաշտօնաթուղթերով։ Այս դաշնագրերով պայմանադիր երկու կողմերու քաղաքացիներուն իրաւունքներն ու պարտաւորութիւնները բոլորովին հաւասար գետնի վրայ կը դրուին եւ կ՚ընդունուի ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի յօդուածը։ Կը կարգադրուին նաեւ նաւարկութեան վերաբերեալ խնդիրները եւ հիւպատոսային հարցերը։

Այս կէտերուն շուրջ ծագելիք ո եւ է վէճ պիտի լուծուի Իրաւարար Ատեանի մը կողմէ, որուն կազմութիւնը նախատեսուած է դաշնագրին մէջ։ Սահմանի երթեւեկին համար նախատեսուած է 10 քիլոմեդրի գօտի մը։ Նոյնպէս ծրագրուած է առեւտրական սենեակներ եւ դրամատուններ հաստատել Աթէնքի, Սելանիկի, Պելկրատի եւ Սկիւպի մէջ։

Դաշնագրին տեւողութիւնն է մէկ տարի. եւ կրնայ միշտ վերանորոգուիլ։ Հակառակ պարագային պէտք է երեք ամիս առաջ լուր տալ։

Թուրք եւ Խորհրդային եղբայրութիւնը

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կրկին անգամ պէտք կը տեսնէ շեշտելու թէ Թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւնները շատ լաւ ճամբու մէջ են եւ թէ սխալ է որ Չիչէրին հրամայած է Էնկիւրիի դեսպան Սուրիցի Մոսկուա դառնալ։

Ու կ՚աւելցնէ թէ վերջերս Թուրք Հանրապետութեան չորրորդ տարեդարձին առթիւ Էնկիւրիի կառավարութեան եւ Քալինինի, Ռիքօֆի, Չիչէրինի եւ Քարախանի միջեւ փոխանակուած հեռագիրները ատոր նոր մէկ ապացոյցը կը կազմեն։

Կացութիւնը Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն 3 Նոյ. թուականով.—

Վարչապետ Պրըթիանօ քանի մը օրէ ի վեր հիւանդ ըլլալով չկրցաւ նախագահել այսօրուան նախարարական խորհուրդին։

Ներքին Նախարարը մամուլին հաղորդեց երկար զեկոյց մը, որուն կցուած են Մանուէլէսքոյի խնդրին վերաբերեալ զանազան գրութիւններու պատկերներ։ Զեկոյցին մէջ նորութիւն չկայ։ Գալով պատկերներուն, ատոնք Մանուէլէսքոյի անձնական նօթերն են, որ ո եւ է հետաքրքրութիւն չեն ներկայացներ։ Այնպէս որ, հակառակ հանրային կարծիքը հրահրելու համար թերթերու հրատարակած մասնաւոր յաւելուածներուն, այս կարծեցեալ յայտնութիւնները բոլորովին պաղարիւնով եւ սկեպտիկութեամբ ընդունուեցան։

Յունաստան զրահաւոր կը գնէ

«Ազգամ» կը տեղեկանայ թէ Յունաստան կարգ մը նոր զրահաւորներ եւ ընդծովեաներ ապսպրած է։ Վերջերս հելլէն ծովային նախարարութիւնը 18 ընդծովեայ ապսպրած է։

Մեծ կարեւորութիւն կը տրուի նաեւ օդային տորմիղներու զօրացումին, որու համար լուրջ միջոցներ ձեռք առած է Աթէնքի կառավարութիւնը։

150 Թուրքեր խեղդուած եւ հորը նետուած?

«Ազգամ» կը գրէ թէ Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ հելլէն իշխանութիւնները կը շարունակեն բռնութիւններ գործ դնել իսլամներուն վրայ։ Քըզըլճա Մուսթէլի մէջ հորի մը մէջէն հանուած են դիակները 150 Թուրքերու, որոնք խեղդուելէ յետոյ հորը նետուած էին։ Բուռն յուզում կը տիրէ Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրք գիւղերուն մէջ։ Ժողովուրդը ահ ու սարսափի մատնուած է եւ չի համարձակիր դաշտային աշխատութիւններով զբաղելու։ Թուրքիայէն Յունաստան ապաստանած փախստական Թուրքերը ամէն տեսակ դիւրութիւններ եւ առանձնաշնորհներ կը վայելեն. ատոր փոխարէն «Քէմալիստ» կը նկատուին եւ հետապնդումներու առարկայ կ՚ըլլան այն բոլոր տեղացի Թուրքերը, որոնք քիչ շատ բարեկեցիկ են։

«Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրք բնակչութիւնը վախի մէջ է, որովհետեւ ամէն տեսակ ոճիրներն ու բռնութիւնները անպատիժ կը մնան։ Ամենաթեթեւ կասկած մը բաւական է, Թուրքի մը ազգան, պատիւն ու կեանքը խորտակելու համար։ Անհանդուրժելի վիճակ մը ստացած է նաեւ Թուրքիայէն եկած գաղթականներու ընթացքը։ Մէկ խօսքով, վախի եւ ահ ու սարսափի օրեր կ՚անցնէ Արեւմտեան Թրակիոյ բովանդակ Թուրք բնակչութիւնը։»

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Թագաւորը, որ Պելճիքա գացած էր, առջի օր Փարիզ վերադարձաւ։ Կայարանը բարի գալուստի գացած էին Հանրապետութեան նախագահին եւ արտաքին նախարարին կողմէ ներկայացուցիչներ։

ՓԱՐԻԶԻ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ դեսպան լորտ Քրիւ մօտ օրէն պիտի հրաժարի։ Կը կարծուի թէ իրեն պիտի յաջորդէ սըր Էրիք Ֆիփս։

ԶՕՐ. ՓԱՆԿԱԼՕՍ հիւանդ է, բայց կը մերժէ ընդունիլ ո եւ է բժիշկ, վախնալով որ գինքը կը թունաւորեն։

ՍՊԱՆԻՈՅ Թագաւոր Ալֆոնս ԺԳ. Նափոլի հասաւ։

ՄԵՐ ՊԱՐԳԵՒԸ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ

Համաձայն մեր ծանօթ յայտարարութեան, ստորեւ կը նշանակենք գիրքերու ցանկը, իրենց գիներով։ Ամէն մարդ ազատ է իր ուզած հատորները ընտրելու, համաձայն իր բաժանորդագրութեան.—

1. իմ գիրքը, *Ա. Ահարոնեանի* (20 ֆրանք)․ 2. մանչ Աղջիկը, *Վ. Մարկրիթի* (20 ֆր.)․ 3. խորհուրդներու մեհեանը, *Յ. Օշականի* (20 ֆր.)․ 4. ծապլվար, *Եր. Օտեանի* (7 ֆր.)․ 5. մեր խաչը, *Տոքթ. Ս. Սալբիի* (8 ֆր.)․ 6. մահացու սէրը, *Մ. Կորքիի* (3 ֆր.)․ 7. պղնձէ քաղաքին պատմութիւնը (3 ֆր.)․ 8. Հաֆըզի քառեակները (3 ֆր.)․ 9. ֆոմա կորտիէվ, *Մ. Կորքիի* (15 ֆր.)․ 10. մեր Անկախութիւնը, *Լ. Շանթի* (15 ֆր.)․ 11. ընկեր Շահազար, *Ն. Պէշիկթաշլեանի* (5 ֆր.)․ 12. երկու Ամիս Բոլշեւիկեան բանտում, *Բ. Իշխանեանի* (13 ֆր.)․ 13. Սուլամիթ, *Ա. Կուպրինի* (6 ֆր.)․ 14. կրացիէլլա, *Լամարթինի* (8 ֆր.)․ 15. Ոսկի Աքաղաղ, *Րաֆֆի* (10 ֆր.)․ 16. բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր, *Տոքթ. Սեւակի* (10 ֆր.)․ 17. Ազգային բարերար, *Եր. Օտեանի* (4 ֆր.)․ 18. Աղա Նազար, *Իսահակեանի* (3 ֆր.)․ 19. Ալպոմ Հէքեաթներու, *Շ. Նարդունիի* (3 ֆր.)․ 20. դատաստանական խորհուրդ, *Եր. Օտեանի* (10 ֆր.)․ 21. ի՛նչ պատմեց Թրէբոնէմը *կամ* Սիֆիլիս, *Տոքթ. Գրիգորեանի* (6 ֆր.)․ 22. էջեր իմ Օրագրէն, *Գ. Զօհրապի* (6 ֆր.)․ 23. «փետրուար 18» (5 ֆր.)․ 24. ֆրանսահայ Ջրուցատրութիւն (15 ֆր.)․ 25. Ջարթիր Աստուած, *Ա. Ահարոնեանի* (2 ֆր.)․ 26 ինքնուսուցիչ ֆրանսերէն լեզուի, *Դաւիթ-Բէկի* (10 ֆր.). 27. կոյսի մը Օրագիրը, *Թարգմ.՝ Վ. Սեւունի* (5 ֆր.)։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Գոյամարտ խումբի ժողովը վաղը կիր. կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովըայսօրՇաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, 131 Fbg. du Temple. Օրակարգ. խիստ կարեւոր. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Պիյեանքուրի Ջաւարեան խումբի ժողովը աղրկիրակի առաւօտ ժամը 10ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Ապառաժ խումբին ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ առաջ ժամը 9ին, փասքալի Հայերուն տրամադրուած սովորական սրահը։

Հ. Յ. Դ. Շավիլի Արղութեան ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին. ընկեր փափազեանի բնակարանը, 10bis Rue des Trois Champtiers։ Օրակարգ. զեկուցում շրջ. ժողովի պատգամաւորէն։ Բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը 7 Նոյ. Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին. բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. ներկայանալ անդամատետրներով։

ՀԱՃԸՆՑԻՆԵՐՈՒ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը վաղը Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ֆլօրիա ճաշարանը։ Կը խնդրուի հայրենակիցներէ որ անյապաղ ներկայ գտնուին։ Օրակարգ՝ Կանոնագրի վաւերացում եւ Վարչութեան ընտրութիւն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա-Քօլօմպի մասնաճիւղի բոլոր անդամները, նոյնպէս Անիէր, Պէզոն, Արժանթէօյլ եւ Քօլօմպի շրջաններուն մարզասէր երիտասարդութիւնը կը հրաւիրուի այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, 80 Av. Pereire, Asnières, կաթողիկոսական պատուիրակութեան դիւանատունը, տեղի ունենալիք ընդհ. ժողովին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղացի Մանուկ եւ Յակոբ Յարդինեան եղբայրները, Մանուկ 23 տարեկան է, իսկ Յակոբ 22։ 1914ին աքսորուած են. իրենց հօր անունն է Արթին (Ամասիացի եւ Սէօլէօզ հաստատուած էր), մօր անունը Վարդենի։ Տեղեկացնել՝ իրենց եղբօր՝ Նիկողոս Յարդինեանի, 5 Rue du Capitaine Ferber. Issy-les-Moulineaux (Seine), France.

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

— Հայկազուն Պօյաճեան (Ամասիացի) կը փնտռէ իր հօրաքրոջը աղջիկը, Տիկ. Գոհար Խաչիկեանը և յիշեալին փեսան, Կարինի Ալաշ գիւղէն Սամուէլ Գանտիլեան, որ Փարիզի արուարձանները ըլլալ կը կարծուի, իմացնել՝ Յ. Վարդանեանի, 1 Place Pavigne, Romans. Drôme.

— Տիկ. Երանուհի Մուրատեան (Մ՚շոյ Խասգիւղացի) կը փնտռէ իր մայրը Տիկին Եղիսաբէթ Աւետիսեան (Ամասիացի), որ երկու տարի առաջ կը բնակէր Լիոն, իր եղբօր Յակոբ Գույումճեանի քով։ Տեղեկացնել՝ Yéranouhi Mouradianի, 5 Rue Capitaine Ferber, Issy - les - Moulineaux (Seine).

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Պ. Ն. Պօղոսեան և բարեկամները կը շնորհաւորեն Պ. Վարդգէս Ասարեանի նշանախօսութիւնը ընդ Օրիորդ Վանուհի Թէրզեանի։

1927 Հոկտ. 14 Մարսէյլ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Արուսեակ Սահակեան եւ զաւակունք իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին իրենց որդւոյն և եղբօր Պ. ԱՇՈՏ ՍԱՀԱԿԵԱՆի ղառնաղէտ մահուան առթիւ։

ՍԱԿԱՐԱՆ

4 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթեռլին.	L. St.	124	03
Տոլար,	Dollar	25	48
Մարք (ոսկի) 100	Mark	608	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	50
Թրք. ոսկի	» or	110	40
Մէճիտիէ	Médjidié	10	00
Լեվա 100 հատը	Léva	15	80
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր »	» Lire	139	30
Պելժ. ֆրանք »	Belga	355	25
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	80
Ֆիորին	(Florin)	1027	50

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3370	—
» II	»	2040	—
» III	»	1720	—
Թուրքի երկաթղ.	Lots turcs	175	—

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

«ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ եւ ԼԱՅՐԿՆԱՆԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ»

Շատ մը բացատրական նկարներով զարդարուած եւ ԱՄԵՆՈՒՆ հասկնալի լեզուով գրուած է։

Գնորդները շատ գոհ են, եւ այս մասին շնորհաւորական նամակներ ստացուած են։

Գին 10 ֆր., արտ. 75 սէնթ։

Փնտռեցէ՛ք ամէն տեղ։

Գրավաճառներուն զեղչ։

Դիմել՝ GUIRAGOS MOMDJIANի, 48 Boîte Postale, St. Chamond (Loire), France.

IMPRIMERIE - MASSIS - ...
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant : H. TEUR...

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 6 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

6 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 486 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՆՔ ԵՐԳԵԼՈՎ Կ'ՈՒԶԵՆՔ ԱՊՐԻԼ

Օրն էր Ուրբաթ, լուս ի Շաբաթ,
Թղթիկ մ'եկաւ Ջրգլոււ քաղքէն . . .

կը թնդայ երգը, մերթ յամր ու անուշ ինչպէս հէքեաթ մը, հետզհետէ գալարուն եւ չարաշուք, ինչպէս ողբագին աղաղակ մը․

Առեց կարդաց, քաղցրիկ լեզուէն...
էրուաւ սրտիկ, կոլաւ Մաղդէն
քաշուաւ կարմիր գոյն երեսէն...

Ամբողջ սրահը թաթխուած սրբազան անձկութեամբ, աչք ու ականջ շեշտակի ուղղած երգիչին, կ'ունկնդրէ անդոհագին սարսուռով մը․

— Հազա՛ր ափսոս Մուկաց Միրզէն...

Իր հեծկլտագին պոռթկումներուն մէջ անգամ, այս երգը ունի միւսներուն լալկան եւ յաճախ արհեստական եղանակը։ Թաղմերգ մըն է քան ողբ մը։ Վսեմ եւ առնական Տրտունջք մը, որ կը խոցոտէ, բայց և՛ կը փոթորկէ ու կայծեր կը թափէ սիրտերու մէջ։

Եւ ահա միւսը, ամբողջ ժողովուրդի ընդերքէն բխած աղաղակը․

— Հայաստա՛ն, երկիր դրախտավայր...

Բայց պէտք էր լսել Շահ-Մուրատեանը, ա՛յն օրը, Փըլէի ժուռնալի սրահին մէջ։

Ու պէտք էր ականջ տալ, մանաւանդ, իւրաքանչիւր ունկնդիրի սրտին, իմանալու համար ամբողջ հմայքն ու խորութիւնը այդ մէկ բառին. «Հայաստա՛ն»։ Ուրացող կամ նեւկող, թէ՛ ազգայնական, քարացած քաղքենի կամ համեստ շինական, բոլո՛րը, բոլո՛րը անձնատուր՝ նոյն կախարդանքին, կը քակէին իրենց լեզուները, պոռալու համար ամէնէն ուժգին «կեցցէ՛»ն։

* * *

Այսպէս ուրեմն, հայկական Երգը կ'ապրի այս բաբելական ոստանին մէջ ալ, այս լուսացնցուղ եւ համայնակուլ պողոտաներուն վրայ։

Կ'ապրի ու կ'ապրեցնէ, կը սաւառնի ու կը ներգործէ, կ'օրօրէ ու կը սթափեցնէ։

Փա՛ռք անոր անսպառ, անմահական ելեւէջներուն։ Եւ փա՛ռք այն ժողովուրդին, որ տակաւին ուժ ունի, այսքան վերիվայրումներէ յետոյ, համբելու անոր ամէն մէկ բառը, հպարտութեամբ պատսպարելով զայն ամէն երկինքի տակ։

«Ձարերը երգ չունին», բսած է բանաստեղծը։

Աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել — «Վատերը»։

Որովհետեւ, ով որ չի հաւատար իր երկունքին ու ճակատագրին,— ըլլայ անհատ կամ ժողովուրդ,— ո՛վ որ կ'ուրանայ այդ երկուքը, իսկապէս վատ մըն է։

Ան չունի երգ— անարժան է ունենալու— եւ պիտի թաղուի առանց երգի։

Կարելի՞ է երեւակայել գոյութիւն մը աւելի անասնական և մահ մը աւելի անարգ...

* * *

Բայց չի բաւեր ունենալ երգը, կամ սիրել զայն։

Իր նախնական վիճակին մէջ, երգն ալ կը մեռնի կամ կ'այլասերի ինչպէս խոպան արտ մը կամ անխնամ ձգուած տունկը։

Լաւագոյն պարագային, ան կը մնայ սեփականութիւնը փոքրաթիւ հատուածի մը, եւ անոր հետ ալ կ'անհետանայ։

Ի՛նչ թանկագին գանձեր կորսուած են մինչեւ այսօր, եւ տակաւին ի՛նչ կորուստներ պիտի ողբայինք, առանց Քրիստափոր Կարա-Մուրզաներու, Կոմիտասներու, Սիւնիներու եւ աւելի նորերուն տքնաջան եւ ստեղծագործ աշխատանքին։

1912ին, հայ երաժիշտ մը, ճամբորդի ցուպը ձեռքը, պտոյտ մը կը կատարէր Բարձր Հայքի գիւղերուն մէջ, ժողովրդական երգեր հաւաքելու համար։ Գայմագամ մը հետաքրքրուելով, երբ կը հասկնայ ճամբորդութեան նպատակը, ապշութեամբ կը հարցնէ. «Մարդ Աստծու, հոգ չունի՞ս դուն, որ ելեր ես քանի մը լէլէներ կամ «հոյ նար»ներ ժողվելու համար կը յոգնիս»։

Համբերութեամբ, չարչարանքով հաւաքուած եւ դաշնաւորուած այդ «լէ լէ» ու «հոյ նար»ներն են որ մեր եր գիներուն աւիշ կը կաթեցնեն այսօր, ու ճառագայթներ կը ցանեն մեր հոգիներուն մէջ, այս խորթ ափերուն վրայ, Փարիզէն մինչեւ Ամերիկա։

Եւ անոնց շնորհիւ է որ, կը նորոգուի ու կը ծաւալի այս ժողովուրդին հաւատքը՝ իր ճակատագրի մասին։

Հարստացած ու թարմացած Արուեստի շնորհներով, այդ նախնական գոհարները տարագիր բազմութիւններուն հետ կը պատցնեն հայ ժողովուրդի հարազատ ոգին, անոր մանկունակ ծիծաղն ու անսեթեւեթ ողբը, անոր անուշ օրօրն ու անհեղամուռ րազմերգը, անոր պայծառ սէրն ու անխարդախ փիլիսոփայութիւնը, անոր աշխատանքի տենդն ու լեռներ գլորելու հաւատքը։

Ի՞նչ կ'ընենք մենք, աւելի զարգացնելու համար Հայ Երգը։

Մասնակի ճիգեր։ Անհատական ձեռնարկներ։ Տարին քանի մը անգամ՝ համերգ։ Տեղ տեղ՝ այդ շնորհէն ալ զրկուած են։ Եւ աւելի յաճախ՝ օտարներն են որ կ'օգտուին եւ կը քաջալերեն, իբրեւ տարաշխարհիկ նորութիւն։ Քանի մը տարի առաջ, Պելժիոյ քաղաքները կը թնդային հայկական համերգներով, շնորհիւ Կոմիտասեան սանի մը։ Այդ սաներէն ուրիշներ ալ իրենց վարպետին ճամբէն կը քալեն զանազան երկիրներու մէջ, Եգիպտոսէն մինչեւ Ամերիկա։ Եւ դեռ բոյլ մը արուեստագէտներ վառ կը պահեն ճրագը, Փարիզի եւ մասնաւորապէս Ամերիկայի մէջ։ Բոլորն ալ՝ անձնական նախաձեռնութեամբ։

Իսկ մենք, ի՞նչ կ'ընենք իբրեւ ժողովուրդ։

Մենք՝ որ երգելով կ'ուզենք ապրիլ։
Կամ կ'ապրինք, միայն երգեր լսած ատեն . . . ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՊԻՏԻ»ՆԵՐԸ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Աթէնքի «Նոր Օր»ը խմբագրականի մը մէջ քննելով Երեւանի վարիչներուն շռայլաբան խոստումները, երեւան կը հանէ անոնց սնամէջ հանգամանքը (27 Հոկտ.).

— «Ձէ՞ք հաւատար։ Կարդացէք Հայաստանի Կեդր. Գործադիր Կոմիտէի նիստին տրուած զեկուցումները վերաշինութեան, տնտեսական հեռանկարներու եւ արտադրութեան զարգացման մասին։ Բոլոր զեկուցանողները, Սաքօ Համբարձումեանն ալ մէջը, գեղեցիկ ծրագիրներ ներկայացուցած են, մշակուած ու պատրաստուած խնամքով։ Բայց ոչ մէկ ծրագիր, եօթը տարուան ընթացքին, գործադրութեան դրուած չէ, կամ եթէ դրուած է, չէ ամբողջացած։ Շիրկանալը կիսաւարտ կը մնայ, Երեւանի հիդրօկայանը դեռ չէ ամբողջացուած, Ղափանի պղնձահանքերը կը մնան նախնական վիճակի մէջ, վերաշինական ձեռնարկները տուներու եւ ճամբաներու սալայատակումին մէջ ամփոփուած են։ Գաղթականութիւնը դեռ չէ զետեղուած եւ 1923ին Յունաստանէն գացածները դեռ հող չեն ստացած։

«Գիւղացիութեան տնտեսական վիճակը հասած է յուսահատական չափերու։ Դժգոհ են իրենք՝ բանուորները, որոնց անունով կ'երդնուն կոմիսարները։ Դժգոհ են զինուորականութիւնը, ուսանողութիւնը, չէզոք մտաւորականութիւնը, որբութիւնը ու հայ պոլշեւիկները։

«Այս անվերջ դժգոհութիւններուն մէկ պատասխան ունի Հայաստանի կառավարութիւնը,— Պիտի ընենք, պիտի կարգաւորենք։ Ահա այս շնական պատասխանն է որ կուտան եօթ տարիէ ի վեր, առանց կարմրելու եւ ամօթահար ըլլալու։»

ՔՐՏԱԿԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ

Մասնաւոր աղբիւրէ կը հաղորդուին հետեւեալ լուրերը.—

Էնկիւրիի Ազգ. Ժողովի ընտրութիւններուն մէջ Վան նահանգի բնակչութիւնը փորձեր է ընտրել քիւրտ հայրենասէր մը, բայց Քէմալ հեռագրական կարգադրութեամբ մերժած եւ իր թեկնածուն հրամայած է ընտրել։

Տեղահանութեան օրէնքի գործադրութեան ձեռնարկած են նաեւ Բայազիտի եւ Վանի շրջաններուն մէջ։ Սուրիա և Պարսկաստան ապաստանած քիւրտ հայրենասէրներու ընտանիքները եւ ազգականները հաւաքելով ճամբայ հանած են դէպի արեւմտ. Անատոլու, բայց Պիթլիսի եւ Տիգրանակերտի ճամբաները կտրուած ըլլալով քիւրտ հրոսախումբերու կողմէ, վերադարձուցած են զանոնք։ Դէպի Անատոլիա քշուած են Տիգրանակերտի քիւրտ բնակչութեան ամբողջ արուները, մինչեւ 15 տարեկան։ Համաձայն տրուած պաշտօնական յայտարարութեան, ընտանիքներու տեղահանութիւնը պիտի սկսի Նոյեմբեր 1էն՝ իրենց աքսորուած ամուսիններուն քով ղրկուելու պատրուակով, սակայն բացի իրենց բեռնակիր անասուններէն, ուրիշ ոչ մէկ բան կը թողուն առնելու իրենց հետ։ Ճիշդ ու ճիշդ Հայերու տեղահանութեան սիստէմով կը կատարուի ամէն բան...

Թուրք կառավարութիւնը Ռէվանտուզ ապաստանած նշանաւոր ցեղապետ Սմկօին հրաւէր ուղղած է Թուրքիա վերադառնալու, անոր խոստանալով տալ Շէմտինան գաւառը, պաշար, զէնք եւլն.։ Իրենց խոստումը «ազնուօրէն» կատարելու հաւաստիք տուած ըլլալու համար, պատուիրակներուն հետ Ղուրան մը կը ղրկեն՝ կնքուած Թուրք կառավարութեան կնիքով...

Սմկօն, վերջապէս կը թուի թէ քիչ մը խելօքցած եւ հասկցած թրքական դաւերը եւ խոստումներու արժէքը, կը մերժէ վերադառնալ եւ ետ կը ղրկէ Ղուրանը։

Ջիլանի աշիրէթը նորէն ապստամբեր է եւ մեծ վնասներ է պատճառած թրքական ուժերուն։ Մասիսի լանջերու ապստամբներէն օգնական ուժեր են ղրկուած Քիւրտերուն։ 200 զինուորէ բաղկացած քրտական ապստամբախումբ մը Գիւրժօ կոչուած կիրճին մէջ ջարդ մը տուած է զօրքերուն։

Թուրքերը Սեպտեմբերի վերջերուն Ջիլանցիներու դէմ իբր թէ յարձակումներ կատարելու ձեւով ցոյց կ'ընեն, սակայն նոյն միջոցին մեծաքանակ ուժեր կը կեդրոնացուին Մասիսի ապստամբական բանակին դէմ եւ Մասիսի ստորոտը գտնուող քրտական գիւղերը աւերի եւ թալանի կ'ենթարկեն։ Ապստամբները անմատչելի բարձրութիւններէն կը յարձակին թրքական ուժերու վրայ, կը սկսի կատաղի ճակատամարտ, որ կը տեւէ հինգ օր։ 5րդ գիշերը Քիւրտերը կը յաջողին ջարդել թրքական ուժերու թեւերը եւ նետել զանոնք դէպի Պայազիտ։ Եկող ուղտապանները կը պատմեն թէ Պայազիտի փողոցները լեցուած են անխնամ վիրաւոր ասկերներով... Միեւնոյն ժամանակ Հայտարանցի ցեղապետ Էզօ իր 350 ձիաւոր ուժերով Դուրսէն տաճկական սահմանը անցնելով՝ կ'ասպատակէ Բերկրի, Աբաղա եւ Պայազիտի դաշտերու մէջ ապրող թաթար նորեկ մուհաճիրներու գիւղերը. վերջինները սարսափահար կը փախչին դէպի սահմանագլուխը։ Նոյն քրտական ուժերը գերի կը բռնեն նաեւ Պայազիտի ժանտարմայի հրամանատարը եւ մէկ նահիէ միւտիւրի, զորս կը գլխատեն եւ գլուխնին կը ղրկեն թրքական ուժերու հրամանատար Օսման Նուրի փաշայի։ Վերջինս կատղած կը հրամայէ ջարդել Ջիլան շրջանի շուրջ գտնուող քրտական գիւղերու խաղաղ բնակչութիւնը....։

Ղարդոնի Փէնջինար աշիրէթը նոյնպէս ապստամբեր է, ինչպէս նաեւ Ռաշկոթան աշիրէթը, որ Տաւրոս լեռներու մէջ երեք տարիէ ի վեր պայքար կը մղէ։ Վերջերս անոնք խոշոր յաղթութիւն մը շահած են։ Խլամէճէ կոչուած կիրճի մէջ կը գերեն թրքական 2500 զինուոր եւ մինչեւ վերջին մարդը անոնցմէ կը կոտորեն։ Զանազան վայրերէ եկած օգնութեամբ, Քիւրտերը իրենց գործողութիւնները կը զարգացնեն եւ մինչեւ Զարդին կը յառաջանան։ Շարք մը սպաներ եւ ասկերներ կ'անցնին Քիւրտերու կողմը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա 13 միլիոն բնակիչ ունի՞

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն Նոյեմբեր 4 Թուականով.— Վիճակագրութեան Ընդհ. Տնօրէնութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հոկտեմբեր 28ին տեղի ունեցած մարդահամարը տուած է հետեւեալ արդիւնքները.—

Ամբողջ Թուրքիոյ բնակչութիւնն է, բացի Պոլիսէն, 12,142,000 հոգի։

Պոլսոյ բնակչութիւնը կը հաշուուի 800,000էն մէկ միլիոն։ Էնկիւրիի բնակչութիւնն է 74,784 հոգի։

Պատերազմէն առաջ Թուրքիոյ բնակչութիւնը կը կարծուէր 20 միլիոն, մէջն ըլլալով Հայերը, Սուրիա, Միջագետք եւ Պաղեստին։

Ռէուֆ պէյ Մուսթաֆա Քէմալի դէմ

Նախկին վարչապետ Ռէուֆ պէյ, որ ներկայիս Փարիզ կը բնակի, Մ. Քէմալի ճառին առթիւ հետեւեալ նամակը ղրկած է Թայմզի.—

«Կարդացի Պոլսոյ ձեր թղթակցին ղրկած բոլոր հեռագիրները Հանրապետութեան Նախագահ եւ Խալք կուսակցութեան վարիչ Մուսթաֆա Քէմալի ճառին մասին։ Այդ բոլորին մէջ Ղազին Քեազիմ Քարապէքիր փաշայի, Ռէֆէթ փաշայի, Ալի Ֆուատ փաշայի եւ իմ մասիս կը խօսի ո՛չ միայն իբրեւ մարդիկ, որոնք ոեւէ ծառայութիւն չեն ըրած անկախութեան պատերազմին ատեն, այլ կ'ամբաստանէ մեզ թէ դժուարութիւններ յարուցած, Սուլթանութիւնը պաշտպանած եւ այս ձեւով աշխատած ենք անիշխանութիւն ստեղծել երկրին մէջ։ Ասկէ զատ իբրեւ յետաշրջական եւ քրտական ապստամբութեան պատճառ կ'ամբաստանէ Յառաջդիմասէր կուսակցութիւնը, զոր մենք կազմած էինք՝ միակ նպատակ ունենալով հաստատել լուրջ ժողովրդավարութիւն մը եւ արգիլել անձնական դիկտատորութիւն մը, որ ամէն ժամանակ եւ ամէն տեղ կը յանգի ազգային աղէտի։

«Մուսթաֆա Քէմալ փաշա, որ ազգային անկախութեան պայքարին մէջ Թուրք բանակը դէպի յաղթանակ առաջնորդեց, իր անունին հմայքն ու փառքը օգտագործելով դիկտատորութիւն մը հաստատեց, ու ես ցաւով կը նկատեմ թէ՝ վերջին քանի մը տարիներու կեղեքումներն ու զեղծումները արդարացնելու համար, անիկա կը խեղաթիւրէ պատմական կարեւոր դէպքեր։ Յառաջիկային մտադիր եմ հրատարակելու փաստաթուղթեր, որոնք պիտի լուսաբանեն պատահած դէպքերը։ Այսօր Թուրքիոյ մէջ խօսքի եւ խղճի ազատութիւն չկայ. սակայն դիկտատորը եթէ թոյլ տայ ինծի հրատարակել այդ փաստաթուղթերը եւ հրապարակով խոստանայ թէ անոնց մէջ յիշուած անձերը ո՛չ պիտի հալածուին, ոչ ալ պիտի սպաննուին, ուրախ պիտի ըլլամ այդ հրատարակութիւնները ընել Թուրք մամուլին մէջ։»

*** Խալք կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Սաֆֆէթ պէյ Թայմզի ուղղուած հեռագրով մը կը պատասխանէ Խալիտէ Էտիպ հանըմի յիշեալ թերթին մէջ Մուսթաֆա Քէմալի դէմ գրած յօդուածին։ Հրատարակուելիք փաստաթուղթերը, կ'ըսէ, ջախջախիչ պատասխանը պիտի տան հանըմին։

Թուրքիա եւ Իտալիա

«Ճիօռնալէ տ'Իթալիա»ի խմբագրապետ Վիրճինիօ Կայտա, որ սերտ կապ ունի Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան հետ եւ վերջերս մասնաւոր պաշտօնով Հռոդոս ղրկուեցաւ, իր մէկ յօդուածին մէջ հետեւեալը կը գրէ Թուրքիոյ մասին.

«Թուրքիա առեւտրական ամէն յարաբերութիւն կտրած է Անատոլուի եզերքին եւ Երկոտասան կղզիներուն միջեւ։ Յառականչական նպատակներ վերագրելով Իտալիոյ, Թուրքիա բազմաթիւ զօրքեր կեդրոնացուցած է Անատոլուի եզերքին վրայ։ Իտալիա երբեք միտքէն չանցըներ Թուրքիոյ վրայ յարձակիլ։ Ֆրանսական եւ հելլէնական գործակալները գրգռութիւններ կ'ընեն, Թուրքիան վտանգաւոր խաղի մը մղելու համար։ Թուրքիա պէտք է ետ կենայ իր յամառ ազգայնականութենէն, որով Իտալացիները միշտ թշնամի կ'երեւակայէ»։

Հանրապետութիւն Ռումանիոյ մէջ?

«Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը կը հաղորդէ որ ներկայիս Ռումանիան երկաթէ ձեռքերով կը կառավարեն Պրըթիանօ եղբայրները։ Մէկը կ'ուզէ վարկաբեկել արքայական ընտանիքը, մինչ միւսը դիկտատորի հովեր կ'առնէ։

Խստիւ կը հետեւին արքայական ընտանիքի շարժումներուն եւ թոյլ չեն տար Մարի թագուհիին եւ իշխանուհի Իլէնայի՝ Պուքրէշէն մեկնիլ, վախնալով որ անոնք Կարոլի կողմը պիտի անցնին։

Այն պահուն որ Մանուէլէսքօ ձերբակալուեցաւ սահմանին վրայ, իշխանուհի Իլէնա նպատակ ունէր Իտալիա երթալ՝ իշխանուհի Աննա տը Ֆրանսի ամուսնութեան ներկայ ըլլալու համար։ Բայց բռնեցաւ իրեն թէ Ռումանիոյ մէջ մանուկներու անդամալուծութեան համաճարակ կը տիրէ եւ թէ մանուկ թագաւորը Միհայիլ կրնայ վարակուիլ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՖԱՇԻՍՄԻ ՀՆԳԱՄԵԱԿԸ

(Թղթակցութիւն Իտալիայէն)

Ֆաշիզմը Թեւակոխեց վեցերորդ տարին։

Բովանդակ Իտալիոյ մէջ, գիւղին թէ քաղաքին մէջ, տօնուեցաւ յաղթութեան հնգամեակը։ Կուսակցութեան առաքեալներ քաղաքներու մէջ փառաբանեցին կուսակցութիւնն ու պետը, վեր հանեցին հինգ տարիներուն կատարուած աշխատութիւնը եւ առաջադրեցին նոր յեղաշրջումներ։

Հնգամեակի առթիւ «Ցուչէ»ն յայտարարութիւն մը ուղղեց սեւ շապիկաւորներուն. «Հինգերորդ անգամ ըլլալով կը վերադառնայ պատմական թուականը, որ կը թրթռացնէ մեր սիրտերը, կը հրահրէ մեր յոյսերը, կը նուաստացնէ մեր անզօր թշնամիները։»

Պաշտօնական հրատարակութիւն մը ցոյց կուտայ հինգ տարիներու աշխատութիւնը, երկաթուղիներու, խճուղիներու, դպրոցներու շինութիւնները։ Ֆաշիզմը իր բաժինն ունեցած է ամէն կալուածի մէջ։ Անտեսած չէ նոյն իսկ մարմնակրթանքը, կառուցանել տուած է ընդարձակ կրկէսներ, նպաստած է հանրային միջնակարգներու բարձրացման, ազգային մատենագիրներու գործերուն հրատարակման։

Օտար թերթերը կը բացատրեն թէ կառավարութիւնը միջամտեց վարձքերու գեղչման համար, եւ մտական ուժեղ քաղաքականութեամբ բարձրացուց լիրէթը, աւելցուց ցորենին արտադրութիւնը, մտադիր է ուժ տալ անտառաբուծութեան, ջուր հայթայթել անջրդի գիւղին։ «Դեռ բազմաթիւ խոչընդոտներ կան մեր առջեւ, բայց պիտի հարթենք ամէնը», կը յայտարարէ Ցուչէն ուժեղ լաւատեսութեամբ մը։ Ան ջերմօրէն հաւատացած է որ պիտի ապրի ֆաշիզմը, պիտի տեւէ տակաւին եւ միշտ յաղթական պիտի ըլլայ ամէն պայքարի մէջ։

Արդարեւ ֆաշիզմը միահեծան կը տիրէ Իտալիոյ մէջ։ Շուրջ երկու միլիոն սեւներ հրամանի կը սպասեն։ Ներքին պայքարները դադրած, ընդդիմադիրները լռած՝ խանդավառ երիտասարդութիւն մը, երդուընցած է հետեւիլ «Ցուչէ»ին։ «Ան մեր լուսինէն արահետն է, կը գոչէր փոխ-քարտուղարը երիտասարդ կուսակցութեան, անոր պիտի հետեւինք մինչեւ մահ։» Հոծ ամբոխը կը ծափահարէ խելայեղ։

Պատմութեան ընթացքին միշտ փառաբանուած են յաղթականները։ Ցեղը ուժը միշտ երկրպագուներ գտած է։ Անգլիացի վիպագիր Պէրնըրտ Շօ նախապէս ընկերվարական Աոլէրի եւ յետոյ Մանչեսթրի ազատական օրկանին նամակներ ուղղելով՝ կը պանծացնէ Մուսոլինին եւ իր գործը։ Անգլօսաքսոն տարրը տառատմոտ վերաբերմունք մը ունի, սկսած է ոգեւորուիլ ֆաշիզմով։ Արդահատանքի ալ տարայութիւն մը միայն կը բերեն այժմ յաղթուածներուն հանդէպ։

Քիչ անգամներ պետական անձ մը այնքան արագ բարձրացած է որքան Մուսոլինի։ Անիկա չունէր ոչ ազնուական ծագում, ոչ դրամական ուժ, ոչ ալ զինուորական աստիճան։ Պայմանները նպաստեցին անշուշտ, բայց գիտցաւ ինք ալ օգտուիլ պայմաններէն։ Հասնելով փառքի գագաթնակէտին՝ կը հետեւի յարատեւօրէն որոշ ծրագրի մը, որոշ նպատակի մը իրագործման։ Հինգ տարիէ ի վեր կը տեւէ աշխ, եւ յոգնութեան նշաններ չեն երեւիր տակաւին, որովհետեւ մէկ միլիոն պատանիներ կը կրթուին ֆաշիզմի սկզբունքներով, կը սորվին առանց առարկութեան հնազանդիլ պետերուն եւ պետին։

Երեք տարի առաջ իմաստասէր-պատմաբանը Ֆէրրէրօ կը նախատեսէր ֆաշիզմի տագնապը։ Վաղանցուկ երեւոյթ մըն է, կը գրէր, մեր պատմական կեանքին մէջ ստուեր մըն է եւ պիտի անհետանայ շուտով։ Երեք տարիէ ի վեր կը տեւէ սակայն ֆաշիզմը։ Անվիճելի է թէ պայքարող ուժերը կը տիրեն վարանոտ տարրերուն եւ թէ յաղթականները կը գրեն պատմութիւնը։ Գաղափարները գատարկութիւններ կը մնան, բնազանցական էութիւններ՝ եթէ չյենուն գոհողութեան ոգիի եւ կազմակերպուած ուժի։ Իտալիան պատերազմի խռնջէնքէն ետք կ'ուզէր կառավարուիլ եւ վերացական բառերու շուրջ հարեւանցի վիճաբանութիւններէ ձանձրացած՝ կը փափաքէր ունենալ որոշ ուղղութեամբ ուժեղ կառավարութիւն մը։ Ազնուական ու քաղքենին նպաստեցին «Ցուչէ»ին, գիտնալով հանդերձ որ ան ծայրայեղ ձախակողմեան մըն էր երբեմն։

Եօթանասուն տարիներ առաջ Իտալիոյ վարչապետ մը, Մասսիմօ տ'Աժէյլիօ, ըսեր էր. «Իտալիան կազմուած է, պատրաստելու է իտալացիները»։ Ահա՛ երեք քառորդ դար ետք, Իտալիոյ աշխարհագրական միութենէն ետք, Մուսոլինի կը կրկնէ նո՛յն կարգախօսը։ Ֆաշիզմի նպատակն է իտալացիներուն բարոյական միութիւնը։ Պարտադրել ժողովուրդին ազգային իտէալ մը հայրենիքի պաշտամունքը, վարժեցնել նուիրապետական կարգերու յարգանքին եւ ուժեղ կարգապահութեամբ մը համախմբել ամբոխը, դարձնել աշխատութեան եւ պայքարի բանակ մը, որուն վերին հրամանատարն է պետութիւնը։

Այս կարգապահութեան սկըսած է վարժուիլ զանգուածը, համակերպիլ մտաւորականութիւնը։ Անոնք որ դեռ երէկ հակամարտ ուժերը կը կազմէին, մասնակցեցան Հռոմի գրաւման տարեդարձին, լսեցին փառաբանութեան խօսքեր եւ տեսուր պարագաներու վերյիշումներ։

Այս իրականութեան վստահ, Մուսոլինի յայտարարեց ինքնավստահ,— Ֆաշիզմը իր առջեւ ունի ամբողջ քսաներորդ դարը։

ՀԵԹՈՒՄ

ՆՇԽԱՐՔ ՄԸ ՄԵՐ ՄԵԾ ՄԵՌԵԼՆԵՐԷՆ

ՀՍԿՈՒՄ

Քակէ մազիդ խուրձը ոսկի օձերու,
Որ պլլուին պարանոցիդ ձիւնեղէն,
Ուսիդ, մէջքիդ փաթթուելով քեզ նեղեն,
Միսիդ վրայ իբրեւ քօղք մը բոցերու:

Մերկ, խորխատ, շքեղ օթոցին վրայ պառկէ դուն,
Սեւ մետաքսէ գուլպաներդ պահելով,
Երազ հիւսէ, քնացիր դէմս անվրդով,
Ես բալասեմ այսահարի պէս արթուն:

Կեցի՛ր այդպէս որ իմ հոգւոյս մէջ տպեմ,
Ցայտքը, էջքը, թաւալումը գիծերուդ,
Յիշեմ տեղուանքն հոս հոն ցըրուած բիծերուդ,
Թող որ լինքնգինքս անով խաբեմ խաբխրբեմ:

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Բ.

Վերջերս վիճակագրութիւն մը ցոյց կուտար որ Փարիզ իր շրջակայքով ունի մօտաւորապէս 40,000 նկարիչ։ Անշուշտ այս բոլորը իսկական արուեստագէտներ չեն կրնար ըլլալ. բայց որքան ալ գեղչելու ըլլանք թիւը անոնց, անպայման կարելի է գտնել գոնէ յիսուն ընտիրներ որոնք գիտեն լաւ նկարել, համբածանօթ են իրենց արուեստովը, ուժեղ զգացում կը ներշնչեն։ Մէկ բառով՝ վարպետներ են։ Բայց միթէ կրնա՞ն այդ յիսունն ալ արուեստի պատմութեան անցնիլ։

Բնաւ երբեք։

Եթէ իւրաքանչիւր շրջան նոյն իսկ քսան նկարիչ պատմութեան տայ՝ հսկայական ծաւալ կը ստանայ անիկա։

1880էն 1910 հազ կը մնան հինգ նկարիչներ միայն,— Քլօտ Մոնէ, Սէզան, Ռընուար, Վան Կոկ եւ Տէկա։

1910էն 1920 Մաթիս, Վլամէնք, Փիքասօ, Ուտրիլօ. իսկ մեր օրերուն՝ Փասկէն եւ Քիսլինկ։

Մօտենալով Անիականներու, ըսենք անմիջապէս որ անոնք առանց բացառութեան ոչ մէկ հեռաւորքիր նորութիւն կը բերեն միջազգային նկարչութեան, հետեւաբար՝ արուեստի պատմութեան։

Կրնանք հիանալ իրենց վրայ, կրնանք ընդունիլ իւրաքանչիւրը իբրեւ մէկ մէկ մեծ տաղանդ։ Կարելի է պատահիլ որ իրենց կեանքը հովին, ձիւնին եւ սառնամանիքին դէմ անցուցած ըլլան, ինչպէս կը գրէ թղթակցութեան մը մէջ Մախոխեան։ Բայց բաւական չէ այդ բոլորը։ Իրապէս ստեղծագործելու համար, պէտք է տառապիլ, հոգեբանական եղերերգութենէ անցնիլ։ Այսպէս Սէզան գաւաթը դրած սեղանին վրայ, երբ մօտէն գիտէր վերջ կը հեռանար՝ գիծերն ալ փոխադարձաբար կը ձեւափոխուէին, հետեւաբար հեռուէն այն չէր՝ ինչ որ մօտէն կը տպաւորէր, ու սկսաւ անհելի փնտռտուքը, տալու համար նաեւ խորքը ու այսպէս արուեստէն ներս իրմով խորհրդապաշտութիւնը ծնունդ առաւ։

Քլօտ Մոնէ իր կեանքը մաշեցուց՝ լոյսը ուսումնասիրելով։

Տէկա միքանիզմը բերաւ նկարչութեան մէջ։ Բայց ի՞նչ կը բերէ մեզի Ազատեան մը, Փաշման մը կամ Բաբայեան մը։ Ոչինչ։ Հարիւրներով կան իրենց պէս Նասիոնալի սալոնին մէջ։

Կ'ընդունինք որ մեր իրականութեան համար խոշոր արժէքներ են, բայց ոչ միջազգային գետնի վրայ։

Այժմ մօտենանք իւրաքանչիւրին՝ առանձին-առանձին։

Շարլ Ազատեան.— Պզտիկ աղջկան մը դիմանկարէն զատ ցուցադրած է ծովեզերեայ անկիւններ, համակ մաերմիկ զաղջութեամբ լեցուն։ Որպէս նիւթ՝ բոլորին մէջ ալ ջուրի կտոր մը, աւազ եւ մարդկային կերպարանք, որուն համար միօրինակ պիտի բուէր։ Բայց տեխնիկօրէն գեղագիտական հիմունքէ մը առաջնորդուած է, որ տպաւորապաշտութենէն կը հասնի ու գինք անկումէ կը փրկէ։

Ազատեանի նկարներուն մէջ ջուր եւ աւազը իրենց որոշ անփոփոխ գոյնը չունին. անոնք եռեւթակայ են ամբողջութեամբ արեգակին։ Արեւ կը կաթկթէ իր բոլոր նկարներէն։ Եթէ ենթադրաբար իւրաքանչիւր պատկերէ մէկ մէկ պզտիկ մաս փրցնելու ըլլանք՝ թէեւ նիւթը մէկ, բայց պահերու զանազանութիւնը, լոյսերու բաշխումը տարբեր է։

Ազատեանի համար բացուեր կան թէ արդիական է։ Արդիականութիւնը կը կայանայ նոր խօսք արտասանելու մէջ։ Մենք իր արժանիքները ժամանչելով հանդերձ, ըսենք թէ հայ իրականութեան համար թէեւ երեւոյթ են իր նկարելու կերպերը, բայց առանք վաղուց օտարներու կողմէ կիրարկուած արդէն պատմութեան գիրքին են հանդչած։ Ասոնցմէ մէկն ալ, որպէսզի բնութենէն ստացուած տպաւորութիւնները իրենց առանձնիչին հարազատութեանը մէջ ներկայացուին՝ Ազատեան ուղղակի տեղւոյն վրայ, աշխատելու արագ միջոցներով զատնոնք կտաւին կը փոխանցէ։

Ազատեան խիզախութիւնը սիրող արուեստագէտ է. չի սիրեր սեղմուած հարուածներ ու մանուանդ ներկերուն յստակութիւնը անաղարտ կերպով կտաւին անցընելու մտահոգութեամբ փոխանակ վրձինի couteau à peindreը կը գործածէ, առով նկարը կը շքաւորուի լայնօրէն երիզուած գիծերով։

Օր. Արմէնիա Բաքայեան.— Կը ցուցադրէ դիմանկար, նատիւր-մորթ եւ ներքնանկար։ Բոլորին մօտ նախ մշուշոտ պարունակ մը, որ Խօժէն Քառիէռէն կուգայ. լոյսի աղուոր զունատ թափանցկութիւն, որ երազ մըն է ինքն իրմով։ Գոյները համեստ են եւ հեռու յանդգնութիւններէ։ Դիմանկարները թէեւ լուսանկարային են, բայց ծիածանցով մշուշ մը եկած հրապոյր հաղցուցած է։ Շատ յաջող աշխատութիւններ են ներքին տեսարանները իրենց առարկաներու անմիջական տաքուկ հազորդականութեամբը։ Ծխացող խաղաղութիւն մը ամէն մէկ կտի վրայ իր արուեստին նկարագիրը կը կազմէ։ Իր երկու paysageները անյաջող փորձեր են։

Վարդան Մախոխեան.— Ջուրս նկար։ Անիկա կը ներկայացնէ ծովը՝ երբեմն երազուն վերջալոյսներով, տեղ մը անհեղ, ուրիշ անկիւն մը հանդչած մատուռի մը եզերքին՝ պզտիկ կածանով մը եզերուած ու այդ բոլորին մէջ ամէն տեղ պլլուող հոտը ջուրին։

Պարզ է նկարներուն արտայայտութիւնը, հանդարտ, միօրինակ ու գորշագոյն սաուերով մը ծածկուած։

Իր արուեստին խորքը կը կազմեն շարժականութիւն (mouvement), կշռոյթ, գունազեղութիւն, ճաշակաւոր դասաւորում (առով կէս մը դասական), ու ասոնց բոլորին մէջէն ներքինէն գիծերու համադրութիւն կամ ձեւերու ստեղծագործութիւն։

Գործին նկարագիրը հին է, կեանքէ մեկուսացած։ Անիկա սկիզբը է առած գլխաւորաբար դասականներու մօտ եւ անցած յաջորդաբար իրապաշտներուն, տպաւորապաշտներուն։

Նկատի ունենանք նաեւ թէ որեւէ դպրոցի յատուկ ամբողջական տարրեր չենք գտներ իր արուեստին մէջ, բայց անոնցմէ որոշ գիծեր առնելէ եւ իւրացնելէ վերջ յաջողած է շինել իրեն յատուկ գետին մը, որ մեզի չի խանդավառեր բայց գեղ զգացումներով կ'ապրեցնէ։

Մախոխեանի նոյնիսկ պզտիկ մէկ աշխատութիւնը բաւ է որ անհատներ երկար պահեր իր առջեւ կանգնած պահէ ու առիթ կա կը պարտի միայն իր զգայնոտ բանաստեղծ հոգիին։ Նկարներուն մէջ ինկած աճեղ ժայռի կտորներ, կոհակներ, մեներաբութիւնը փոխանակ մեզ սարսափեցնելու՝ կը մտերմացնեն ինչ որ հակառակն է Այվազովսկիի մօտ։ Վերջինը յուսահատութիւնը, փլուզումը, մահն է որ կը ցանէ իր նկարներուն մէջ, բայց Մախոխեան միշտ խաղաղութեամբ մը, պզտիկ լոյսի նշոյլով մը կ'աղուորցնէ զանոնք։

ՀՐԱՆՏ ՊԱԼՈՒԵԱՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հասցէի փոփոխութեան համար մեզի գիմող մեր բաժանորդներէն կը խնդրենք անպայման հաղորդել նաեւ հին հասցէն։ Հասցէն գրել՝ ֆրանսերէն, որոշ եւ ճիշդ։

ԲՐՏԱԿԱՆ ԼՕ՛ ԼՕ՛ՆԵՐԷՆ

ՇԵԱՌԷ ԽԱՆԱՍՈՐ Է

(ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԿՌԻՒԸ)

Լօ՛, լօ՛, քաջեր, ես վիրաւոր եմ,
Շուտով կը մեռնիմ, վերջին խօսքս լսեցէք.
— ընդարձակ խանասորի դաշտը, տափարակ դաշտ է,
Մարդաճասակ կանաչով ու ճազարագոյն ծաղկունքով.
գետն ու աղբըրակը արծաթ-յստակ են,
ելէք Մազրիկցիք, ելէ՛ք, չուները կը ճայչեն,
Բուերը վայել սկսան, նշանը շատ գէշ է,
Արաւուլի լեռը մութ ու տուման է,
Աղբի՛ւր, դու գլգլա՛, գնա՛,
գետակ, դու զըղզըղա՛, գնա՛,
կ'ըսեն՝ ֆէտային է եկեր, լեռները չոքեր:

Լօ՛, լօ՛, պրա՛ (եղբայր),
Շէն, առատ խանասորի դաշտը, ճին դրախտի տեղն է,
Շարաֆ պէկի կօնը (վրան) ճերմակ, դաշտին մէջտեղն է,
Թըրքական զօրանոց, դուռը բաց-դատարկ է,
Ֆէտային մահ բերեր, մեր ծոց կը կոխէ,
Եամա՛ն խաոէ (Աստուած) փրկէ՛, կռիւը սաստիկ է,
կռուէ՛, Մազրիկ կռուէ՛, Նիկօլն է եկեր,
Արիւն-ճեղեղ ելաւ, կօները կը վառուին,
Հաւա՛ր, տարէք Պաշգալէ, ասկեար թող դրկեն.
կաքաւ, դու քարայրը մտիր, Արծիւ, Տէրիկայ լեռը փախիր,
Ֆէտայիի գնդակին կարկուտը կը տեղայ,
Ֆէտայիի տէրտէրը *ինճիլ* (աւետարան) կը կարդայ,
Շարաֆ պէկը փախաւ. գիւլնազ մի՛ դողար,
Ֆէտային նամարդ չէ, կանանց ձեռք չի տար,

Լօ՛, Լօ՛ կըրմանջ (քիւրտ).
Աւերակ խանասորի դաշտը, աննման տեղ է,
Օդն ու ջուրը կ'ըսես, անմահութեան դեղ է,
Մազրիկ ցեղը ջնջուեցաւ, ալ ի՞նչ կը սպասէք.
դիմացէք Մազրիկցիք, քաջ կարօն է մեր դէմ,
Մօսինի ճըւճըւոցը, ականջ կը ծակէ,
Ֆէտայիի խէնչալը, մեր սիրտեր կը խոցէ.
խանասոր մոխրացաւ, ո՞ւր ես նամարդ Ռօմ (Թուրք)
Քրդուհին լեղապատառ ձորերը ինկաւ.
Ֆէտային յաղթական տաղեր կը կանչէ,
Պաշգալէի վալին ասկեար չճամբեց,
Եամա՛ն, վիրաւոր եմ, մրմուռըս գէշ է,
Ֆէտային կուրմանջէն վրէժ կը լուծէ:

* * *

Մութը սեւ ու ահաւոր դաշտը ամայի,
դիակները ուռած, տաքէն արեւէն,
Մազրիկ կոտորուեցաւ, *իմտատը* չհասաւ,
Ծաղիկներու եւ կանաչի վրայ, դրացիներու արիւնը լերդացաւ.
Ու հիմա, Սալմաստէն—վ.ան ճամբուն եզերքիերկու խոշոր քարակոյտ
տերը մեծ կռիւին *նագլը* (հէքեաթ) կը պատմեն,
Մէկը՝ քսան ջան ֆէտայու ոսկորները կը պահպանէ. միւսը՝ Մազրիկ ազնիւ ցեղի կտրիճները գրկած կուլայ,
Անցո՛րդ, կանգ ա՛ռ, երկու քար բեր երիցածորի եւ խանասորի
ձորերէն. եւ այդ երկու քարակոյտերուն վրայ նետէ:
Նստէ՛ աղբիւրին քով *մալահազա* ըրէ (խօկա՛).
Չէ՞ որ ճերոսին ազգը չեն հարցներ,
«Ողորմի՛» ըսէ հայ ֆէտայիին ու Մազրիկցի մեր քաջերուն:

Թարգմ. ԱԶԳԻՆ

Ծանօթ.— Խանասորի, Խանասորէն Սալմաստ տանող ճամբուն վրայ ձոր մըն է։ Երիցաձորը Խանասորէն Աղբակ տանող ճամբուն մուտքը։

ՀԱՅԵՐԸ ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

(Շար. երէկի թիւէն եւ վերջ)

ԿԷՄԷՐԷԿ

Ահա ուրիշ անտեսուած գիւղաքաղաք մը՝ 400 Հայերով, բոլորն ալ երկրագործ, մանաւանդ տեղացի ժողովուրդին հետ խնամիական կապերով կապուած Կէմէրէկը աւելի հանգիստ է։

Եկեղեցի փնտռող չկայ եւ պէտք ալ չունին, սակայն դըպրոցի մը բացման կամ մօտաւոր քաղաքի մը դպրոցը ղրկելու համար 80 աշակերտներ ունին, որոնց 20ը միայն նպաստի կարօտ։

Ներկայիս քանի մը տղաք թուրք վարժարանները կը յաճախեն, միսիոնարները փողոցները մնացած են. այնպէս որ տընտեսապէս լաւ վիճակի մէջ գըտնուող Կէմէրէկի հայութիւնն ալ առիթ կը սպասէ տարագրութեան ցաւը ձեռք առնելու, ի գին ամէն զոհողութեան։

ԳՈՋՀԻՍԱՐ

Սեբաստիոյ շրջանի ամենաբախտաւոր գիւղաքաղաքն է. փոքրաթիւ հայութիւնը բաց ի կրթական հոգէն ուրիշ ցաւ մը չունի։

Բաց ի մէկ երկու առեւտրականներէ, միսիոնարները տիպար երկրագործներ ու լաւ անասնաբոյծ-մեղուաբոյծներ են, այնպէս որ ամէն մարդ նստելու տուն մը եւ ուտելու հաց մը ունի։

Տեղացի հայ թէ թուրք հայրենակիցներու յարգանքը վայելող «չաուշ»ին շնորհիւ ամէն մարդ իր կալուածներուն տիրացած, որքն ու այրին անտեսուած չեն։

Գոջհիսար-Խորախա-Պարակ-Բրաբիգի Հայերու թիւ 350ի կը հասնի և 70է աւելի երկսեռ աշակերտներ ունին, որոնք եւս առանց դպրոցի մնալով կը սպասեն որ գոնէ Սուլուսարայ գիւղին մէջ վարժարան մը բացուի և իրենք ալ օգտուին։

Հոն ալ 50 թոշակաւորներու վրայ 20 որբեր աւելցնենք ալ անցնինք։

ԶԱՆԿԱԼ

Նոյն հոգերէ կը տառապի Զանկալի հայութիւնն ալ, առանց ուսման մնացող 100 երկսեռ աշակերտներու ապագային սպառնացող կրթական հոգը, կը սարսափեցնէ որ տուն տեղ եղող հայրենակիցներ դպրոց գտնուող շրջանները փոխադրուին։

Հայրենակիցներու գործերը վարող արտաքոյ ու բանիմաց հոգեւոր մը շնորհիւ այդ կողմի Հայերը զրեթէ անտեսական լաւ պայմաններու մէջ կը գտնուին ու եթէ մասամբ իրենց պզտիկները դպրոց զնել յաջողին դժուար թէ գաղթելու մասին խորհին։

Զանկալ—Փօզ Արմուտ—Փաշալեղ Եաուաարի հայութեան թիւը 650ի կը հասնի, թէեւ թաղականութեան կազմակերպուած ու աղքատախնամ մարմին մը չունին, սակայն Զանկալի լարնակ բանիմաց ազգայինի շնորհիւ, իրենց բոլոր գործերը կանոնաւորուած եւ համերաշխ են կը գործակցին ու կ'օգնեն աշակերտները իրարու։ 100 աշակերտներէն 30ը որբ, միսիոնարները բոլոր կեցիկ են։

ՈՒԼԱՇ

Երկրագործական կեդրոն մըն է Ուլաշը, որուն հողը խիստ բերրի է. այնպէս որ այդ շրջանին մէջ ապրող 520 հայերը անտեսական վիճակը լաւ է։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՍԱԼՆՈՅ ՋՈՐԷՆ

...ըուի ափներ բռներ մամուռ,
...իթար եարըս խաղեր սամուռ,
...էջ ծաղկունաց ծաղկի նըման,
...էջ քաղաքին ինքն աննըման:

...ըուի վերեւ կեռաս ու նուշ,
...արըս կ'երգայ ծէնիկն անուշ,
...ան ու կլթառ թող լուռ եղնին,
...խարհ մայիլ եարիս ծէնին։

...ըուի ափներ բռներ եղիճ,
...ըուն կ'երթայ մէջն ի լին խիճ,
...իճ ու եղիճ թող փուշ եղնին
...ար թշնամու աչքը ելնին։

Հաւաքեց՝ *Եղ. Տարօնեան*

...ի քանի մը գաղթական ընտա...
...նքներէ, որոնք սեփական հող
...անին եւ կը ծառայեն ուրիշնե...
...ու մօտ։

...Ալաշ 250, Փաշագեղ 70,
...ղի Մաղարա 80, եւ զանա...
...ան գիւղերու մէջ ապրող 120
...ընտանիքներու մէկ մասը կը խորհի
...աղթել. նախ դպրոց չկայ, յե...
...այ շատեր առանց հողի մնա...
...ած են։

...ժողովուրդին գործերը վարող
...ամ անոնց վիճակով հետաքր...
...րքրող մարմին մը պակասը
...ատճառ կ'ըլլայ որ շատեր օ...
...տարանան, եւ կամ ակամայ դէ...
...ի Պոլիս կամ այլուր գաղթեն։
80 երկսեռ պզտիկներու 40ը
...վիճակի չէ թոշակ տալու, եթէ
...նոյնիսկ դպրոց մը ունենայ։

...ՌԴՀ. ՎԻՃԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

	Անձ	ի վիճակի	Ոչք
...էքասափա	1800	150	100
...ջարա	800	100	30
...ւմէրէկ	400	60	20
...ոյ Ճիասար	350	50	20
...անկալ	650	70	30
...ալաշ	520	40	40
գումար՝	4250	470	240

Ահաւասիկ այսպէս Սեբաս...
...իոյ շրջանի ընդհանուր հայու...
...թեան թիւը 4520ի կը հասնի,
...ունի 710 երկսեռ մանուկներ,
...րոնք բոլորն ալ առանց դպրո...
...ի են մնացեր։ Նկատելով որ
710 պզտիկներէն 470ը ի վի...
...ակի են թոշակ տալու, եւ դպ...
...րոց մը բացուելու պարագային
...միայն 240 որբեր ձրի ուսում
...պիտի առնեն, կը փութանք ը...
...սել թէ առանց ալ մէկ մասը
...տեղական միջոցներով հոգալ
...կարելի պիտի ըլլայ, բաւ է որ
...կարժարանը վերաբացուի։

...Վերը յիշուած հայաբնակ
...շրջաններու մէջ գտա դպրոց...
...ներ բանալ կամ այդ մասին
...խօսիլ ցնորք մըն է։ Միայն,
...թէ Սեբաստիոյ մէջ վարժա...
...րան մը բացուի, այդ շրջանի
...զաւակն ալ կ'օգտուին առիթէն։
Եւ պէտք է ըսել թէ, հոս
...դպրոց մը բացուելու պարագա...
...յին, տեղացի 150 թոշակաւոր...
...ներու վրայ կ'աւելնայ գիւղե...
...րէն եկող 100է աւելի թոշակա...
...ւորներ, եւ 250 թոշակաւորնե...
...րու կողքին պզտիկ գոհողու...
...թիւնով մը կարելի կ'ըլլայ 100
...որբեր ալ աւելցնել, եւ 350
...երկսեռ աշակերտներով նախա...
...կրթարան մը բանալ։

ԾԻԾԱՂ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՇԱԲԱԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստան. — Գաղութներէն գալիք 1200 հոգին ընդունելու համար՝ պատրաստութիւններ տեսնուեցան կէս մը բանալու երկրին մուտքի դռները. իսկ անոնց տեղ հայթայթելու համար, ետեւի դռնէն 12,000 հոգի դուրս հանուեցան:

— Դուրսէն 1500 հոգի եւս կարենալ ընդունելու համար որոշուեցաւ ներսէն նոյնքան մարդ տեղաւորել... Հայաստանի նոր գաղթավայրերէն՝ Սիպերիոյ խոներրը:

Թուրքիա.— Պ. Արեւեան կարգուեցաւ Օր. Լուսինեանի հետ. պսակի արարողութիւնը կատարեցին՝ պատրիարքէն զատ, բոլոր եպիսկոպոսները, վարդապետները, տէրտէրներն ու տիրացուները: Համազգային այս մեծ դէպքին բոլոր հանդիսատեսները յիշատակելու համար, թերթերը քանի մը համարներու պէտք ունեցան:

Յունաստան.— Նոր լսուեցաւ թէ Մազըրմեան եպսկ. մառներ է դաշնակցութիւնը: Դէպքը շատ հին է. պէտք է արձանագրել անցեալ տարուան պատմութեան մէջ:

Ֆրանսա.— Պալաքեան եպսկ. Մարսիլիացիներու կողմէն ընտրուեցաւ Եւրոպայի ընդհ. Հայոց Առաջնորդ: Հեւ ի հեւ կը սպասուի որ Մարսիլիոյ օրինակին հետեւին նաեւ Լիոն, Փարիզ, Պերլին, Վիեննա, Պրիւքսէլ, Անվէրս, Լոնտոն եւ Մանչէսթր:

Ամերիկա.— Տէր եւ տիկին Դեղինեան՝ այցելեցին Տէր եւ տիկին Կարմիրեանի:

— Տիկին Մէյրի կիրակոս՝ մանչ զաւակ մը պարգեւեց իր ամուսնին Պ. Ճօն կիրակոսի. նորածինը կոչուեցաւ Հէրրի:

Գաղութը որոշեց այս կարեւոր դէպքերը ոսկի տառերով արձանագրել ժամանակակից պատմութեան մէջ:

Չինաստան.— Այս երկրին մէջ բնակող մեր միակ հայրենակիցը Ջանկ-Ջունկ Հայկունի, գաղութին մէջ վառ պահելու համար ազգային ոգին, որոշեց Չինահայոց ընդհ. Միութիւն մը կազմել եւ այս առթիւ կոչ ուղղեց աշխարհի բոլոր Հայերուն: Պ. Ջանկ-Ջունկ Հայկունի Առժամեայ Միութեան նախագահ ընտրեց ինքզինքը եւ սիրայօժար ստանձնեց նաեւ ատենապետի, քարտուղարի, գանձապահի եւ ժողովականի ազգասիրական ծանր պաշտօնները: Մօտ օրէն թերթ մը պիտի հրատարակէ:

— Միւս գաղութներուն մէջ, յիշատակութեան արժանի՝ ոչ իսկ կռիւ կայ:

ԽԱՐՏՈՑ

ՕԳՏՈՒԷ ԱՌԻԹԷՆ

Տարեկան կանխիկ բաժնեգին մը վճարելով կը ստանաս 20 ֆր.ի գիրք: վեցամսեայ՝ 10 ֆրանքի:

Ցանկը՝ Դ. էջ

ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿԻ ՄԸ ԲՈՂՈՔԸ

Թէեւ քիչ մը ուշ, բայց մարզական երդումս պարտք կը զնէ իմ վրայ, բողոքի արդար ձայնս բարձրացնելու՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի շուրջը սարքուած խաղեւ բուն առթիւ:

Հօկերու կեղծաւոր անդամները եւ հայկական դրօշակը նախատողները՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամ չեն կրնար ըլլալ: Հ. Մ. Ը. Մ.ը քաղաքականութեամբ չի զբաղիր: Գաղափարի մարթով անկէ ներս սպրդող պոլշեւիկները Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունը կը պղծեն եւ կը մոլորեցնեն անփորձ մարզիկները: Անոնք թող իրենց եռանդը գործածեն Երեւանի իշխանութեան քով, ուր Հ. Մ. Ը. Մ.ի ամէնէն ընտիր վաստակաւորը, քաջարի Վահան Չերազ եղբայրս աքսորի ճամբաներուն վրայ տանջելու տարին դարձաւ, երկրորդ անգամ ըլլալով:

Վահան Չերազի աքսորն ու տանջանքները ո՛չ միայն մեր անխօս լեզուները կը բանան, այլ մեր բողոքին կը միացնեն հայ մարզական սերունդի նահատակ ներկայացուցիչներու անունները, որոնք զոհ գացին թրքական բարբարոսութեան, եւ որոնց տարաբախտ յիշատակը դեռ թարմ է մեր սգաւոր հոգիներուն մէջ: Շաւարշ Քրիսեանը, Գալուստ Արխանեանը, Հայկ Ճօլօլեանը, Գէորգ Բէրէյատճեանը, Երուանդ Նշանեանը, Կարապետ Զաքարեանը եւ այնքան ուրիշները բաւական չեն, զա՞ն իբր հայ զոհեր, որ Վահան Չերազներն ալ կը ձերբակալէք, եւ չարչարանքէ չարչարանք կ'առաջնորդէք: Դուք ի՞նչ երեսով Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունին տակ ապաստանելու փորձեր կ'ընէք:

Հայ մարզիկներն ու արիներն ամէնքը միասին կը բողոքեն Վահան Չերազը աքսորող եւ հալածող իշխանաւորներուն եւ անոնց արտասահմանի վճարեալ սպասաւորներուն դէմ:

Դո՛ւրս եւ հեռո՛ւ Հ. Մ. Ը. Մ.էն բոլոր խարդախները:

Մեր ասպարէզը գնդախաղն ու վազքն է, ազնիւ մրցումն ու մարմնակրթանքը, ազգային նկարագիրն ու բարոյականը:

Ով որ մեզի պէս չի մտածեր, թշնամի է Հ. Մ. Ը. Մ.ին:

Իսկ Հօկի խաբեբաներուն՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վրայ տարած յաղթանակի մասին աճապարանքով Երեւան քաշուած հեռագրին ի պատասխան եւ ի վարձատրութիւն ճամբայ հանուած աժան բայց «ոսկեզօծ բաժակ»ը, լաւ է որ պոլշեւիկները իրենց կարմիր գլխուն զարնեն, եւ մեզ ալ հանգիստ ձգեն մեր մարզանքով ու եռացոյնով, եթէ չեն ուզեր որ աւելի կտրուկ միջոցներու դիմենք հին ու նոր բոլոր մարզիկներս:

Խաչիկ Արթինեան
(Խմբապետ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մ.ճիւղի ֆութպօլի պահեստի խումբի):

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՈՒՄ

Այսօր, Կիրակի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պահեստի խումբը կարեւոր մրցում մը պիտի ունենայ F. C. P. St. Mandéի Ա. խումբին դէմ: Այս խումբը Patronnageի Ա. դասակարգին կը պատկանի եւ կարեւոր յաղթանակներ տարած է: Յաղթած է ռուսական Ա. խումբին: Այս անգամ մեր Պահեստի խումբը շատ ուժով հակառակորդի մը դէմ պիտի գտնուի: Ժամադրավայր՝ Փօրթ տը Վէնսէն ժամը 1.30ին: Կը հրաւիրուին Պահեստի խումբի բոլոր խաղացողները:

Գ. Գ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԵՐՈՒԿԻՆ ՍԷՐԸ.— Քանի ագարակներէն մէկուն մէջ, Տիկ. Ռիւպի քով, կ'աշխատէր ծերունի հողագործ մը, Օկիւսթ եղբայրը: Ծերուկին, հակառակ իր 56 տարիներուն, սիրահարած էր իր տիրուհիին, Տիկ. Ռիւպի: Տիկինը գիտէր որ զինք կը սիրէր Օկիւսթ եղբայրը, բայց կը զուարճանար, առանց երազը իրագործելու դժբախտ սիրահարին:

Ու սիրահար ծերուկը, յուսահատ, անցեալ գիշեր, ատրճանակով անձնասպան եղաւ տիկին Ռիւպի սենեակին պատուհանին տակ:

Տիկին Ռիւպ լսեց ատրճանակին ձայնը եւ արթնցուց մայրը.

— Մա՛յր, դրաւ կը դնեմ որ Օկիւսթ եղբայրը անձնասպան եղաւ:

Իրաւ ալ, յաջորդ առտու, պատուհանին տակ սառեր էր ծերուկին դիակը:

ԱՍՏՈՒԱԾ ԵՐԵԲԻՆ ՊԱՀԷ.— Շարժանկարի աստղերէն հունգար արուեստագիտուհին Լիա տը Փութթի, որ Ամերիկա կը գտնուէր, Պերլին հասաւ խաղալու համար գերմանական ընկերութեան մը հաշւոյն: Լիա դրամատէր մը ունէր, որուն հետ կ'ապրէր: Անցեալ գիշեր, ուշ ատեն, վերադարձան տուն: Սաստիկ ջղայնացած էին երկուքն ալ: Դրամատէրը բարենի կ'անուանէր Լիան, եւ կը փնտռէր աւելի անարգ անուն մը վիրաւորելու համար իր հոմանուհին: Լիա բորբոքած, առանց նոյնիսկ պատուհանը բանալու, նետուեցաւ պատուհանէն դուրս: Ապակիները ջարդսփշուր թափեցան վար: Լիա եւս ինկաւ բակին մէջ: Ոտքին ոսկորները կոտրեցան: Մարմինը ծակ ծակ եղած էր ապակիներէն: Հարկ եղաւ անմիջապէս փոխադրել հիւանդանոց եւ գործողութիւն մը կատարել:

Լիա, ասկէ առաջ նման փորձ մը կատարած էր, յուսահատական վայրկեանի մը վար նետուելով պատուհանէն: Առաջին այդ փորձին, կարելի եղաւ աղատել զինք, այս անգամ ալ թերեւս կարելի ըլլայ բժշկել, իսկ երրորդ անգամին համար՝ ...Աստուած պահէ:

ՍԻՐՈՅ ՈՃԻՐ. — Լիլի մէջ հողագործի մը կինը, Տիկ. Պրիւլէ, որ երեք զաւակներ ունէր, ամուսինը կը խաբէր եւ Պելճիքացիի մը հետ կը սիրաբանէր: Գաղտնիքը երեւան ելաւ տունը մոռցուած նամակի մը պատճառով: Փոթորիկէ մը յետոյ, ամուսինը ներեց եւ տունը խաղաղեցաւ: Տարի մը յետոյ, երիտասարդ ծառայ մը կանչեցին տունը: Տիկին Պրիւլէ սիրահարեցաւ ծառային. լաւ սենեակ, լաւ սնունդ: Աղջիկը, օր մը, յանկարծ տուն եկաւ, սենեակ մտաւ. մայրը աննկարագրելի դիրքի մը մէջ էր: Չգեց մայրն ու ծառան, փախաւ հօրը մօտ, պատմեց: Սարսափելի փոթորիկ մը: Ծառան ճամբուեցաւ: Շաբաթ մը վերջ սպաննուեցաւ Պրիւլէ, խորհրդաւոր պայմաններու տակ: Կասկածի վրայ ձերբակալուեցան տիկին Պրիւլէ եւ իր սիրական ծառան:

ՄԱՐԴ-ԿԱՊԻԿ.— Ուէսթֆէլիի մէջ, այս օրերուս, կը գտնուի մարդ-կապիկ մը, որ ամբաստանուած է թէ 22 աղջիկներ ու կիներ սպաննած է: Դատարանը լեցուած էր աննախընթաց բազմութեամբ մը, ընդհանրապէս կիներ, որոնք դուռներէն ներս մտնելու պահուն, պատռած էին իրենց զգեստները: Մարդ-կապիկը, առանց յուզումի, կը դիտէր հետաքրքիր կիները եւ կը խնդար, երբ շատեր կը գանգատէին թէ իրենց ոտքին վրայ կոխած են: Մտիկ ըրաւ, առանց հետաքրքրութեան, եւ առանց կարեւորութիւն տալու, ամբաստանագիրը, որ կը պատմէր թէ ինչպէս լլկած եւ յետոյ խեղդած է կիները: Կանայք եկան հաստատելու ոճիրները: Մարդ-կապիկը աչքը տնկած էր կնոջ մը, որ կը ժողվէր ծակ պայուսակէն թափած կաղիները: Ու քահ-քահ կը խնդար վրան:

Դատարանը որոշեց կանչել Մարդ-կապիկին հօրաքոյրը, կինը եւ ազգականները, լսելու համար անոնց պաշտպանողականը:

ՈՃԻՐ.— Ֆուրմիի մէջ քաղաքապետին օգնականը, Օսսլէ, սենեակին մէջ նստեր լրագիր կը կարդար, քեռորդին յանկարծ սենեակ մտաւ և երկու անգամ կրակեց օրեղբօրը գլխուն: Յետոյ զէնքը դարձուց Օսսլէի, անոր աղջկան ու տղուն, բոլորն ալ վիրաւորելով ծանրապէս:

Ու հեծելանիւով փախաւ: Ոստիկանութիւնը լուր առաւ և ինքնաշարժով հետապնդեց զայն ու ձերբակալեց:

Ոճրագործը երբեք գղջում չյայտնեց, այլ խոստովանեցաւ թէ վրէժը լուծած էր, որովհետեւ մօրեղբայրը կերած էր իր ժառանգութիւնը:

ԱՐԻԻՆ.— Տըվրէ, անցեալ գիշեր, կը պտտէր ժարի փողոցին մէջ, ուր լոյսերուն տակ աղջիկներ կը պտտին եւ անցորդներուն թեւերն վրայ կը թառին: Աղջիկ մը, ցատկռտելով, առջեն ելաւ: Տըվրէ հեռացուց, թիթեռնիկը չհեռացաւ: Այն ատեն Տըվրէ բերանը բացաւ, ծանր խօսք մը ըսաւ, ձեռքը բացաւ, ապտակ մը զարկաւ: Հեռուն կը սպասէր աղջկան բարեկամը, Թիէֆին, որ միջամտեց: Եւ կռիւը սկսաւ մանչ մանչու դէմ: Հեռուն Վաօլէթ, այդ պահուն, ուրիշ կնոջ մը հետ կռիւի էր բռնուեր: Օգնութեան հասնելու ժամանակ չմնաց: Թիէֆին տապարակի պէս փռուեցաւ իր ոտքերուն տակ:

Տըվրէ կողերը կտրած էր տղուն: Երբ Վաօլէթ տեսաւ որ Տըվրէ կը մօտենայ եւ զէնք կայ ձեռքը, ատրճանակը պարպեց օդին մէջ: Ոստիկանները չերեւցան: Այն ատեն, վախնալով որ Տըվրէ կը յարձակի, ուզեց կանխել եւ կրակեց: Գնդակը ծակեց վիզը Տըվրէի, որ ինկաւ գետին:

Հասան ոստիկանները: Հոգեւարք էր Տըվրէն: Փոխադրեցին զայն անմիջապէս հիւանդանոց, իսկ միւսները, աղջիկ ու տղայ, բանտ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Յառաջի Հոկտ. 30 թիւին մէջ, Մարսէյլի ձեր թղթակիցը կը գրէր, Գաւառական Ժողովի մէկ նիստին առթիւ. «Չորս տարի առաջ ֆրանսական կառավարութեան կողմէ մասնաւորապէս Իզմիրի աղէտեալներուն համար նուիրուած 80,000 ֆրանքը, անհատներու քով շահագործուելէ յետոյ, 70,000ի իջնելով կը մտնէ բարեգործականի սնտուկը, որպէս զի հոն ալ ստանայ պէտք եղած գունաւորումները: Անհանդուրժելի է այս խաղը»:

Թղթակիցը պէտք էր կարդացած ըլլար թերթերուն մէջ, մասնաւորապէս տեղական Հայ Սիրտին մէջ այդ գումարին շահագործութեան մանրամասն հաշուետուութիւնը եւ ինքզինքին խնայէր չարամտութիւն մը: Այն անհատները որոնց ջանքերուն շնորհիւ եւ մեծ դժուարութիւններէ վերջ գանձուած էր ոչ թէ 80,000, այլ ճիշտ 71,138 ֆր. 05, ոչ թէ չորս տարի առաջ, այլ ճիշտ 1925 Մարտ 5ին, այն ձեւով շահագործած էին այդ գումարը, որ երբ զայն յանձնեցին իբր աւանդ, Բարեգործականին 1926 Հոկտ. 5ին, բարձրացած էր 74,578 ֆրանք 75ի:

Յովհաննէս Սահաթճեան
(Գանձապետ՝ Եկ. Շին. Յանձ.ին)

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (107)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԱՆՍՊԱՍԵԼԻ ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

Այս խօսքը, որքան ալ պատիւ... ըլլար, որոշ առաջարկ մը կը ներկայացնէր, եւ հետեւաբար իմ ամբողջ ուշադրութիւնս կը հրաւիրէր...

— Գոհ՛ է գիտնալու եմ թէ ինչ ըսել կ'ուզէք, ըսի անմիջապէս. ինծի «փոխանցո՞ւմ» մը կ'առաջարկէք:

— Այսինքն շատ պիտի ցավի եթէ ձեզի դժբախտութիւն մը պատահէր. կը նայիմ թէ արդեօք միջոցը չկա՞յ բարւոքելու վիճակ մը, զոր շատ ողբալի կը գտնեմ...

— Ըստ ձեզ, ի՞նչ կրնայ ըլլալ այդ միջոցը:

Քրիժալովսքի, խորապէս մտածեց. յետոյ յանկարծ, գլուխը վեր առաւ եւ իր թափանցող ակնարկը ինծի ուղղելով՝

— Տեսնենք, ըսաւ, ինչո՞ւ մեր ծառայութեան մէջ չպիտի մտնէք եղեր. նախ մեր միջեւ այլեւս անցեալի խնդիր չպիտի մնայ, եւ յետոյ, ձեզի համար, առանձնաշնորհեալ վիճակ մը պիտի ստեղծէինք, նախանձելի շատ մը տեսակէտներով...

Իբր թէ՝ կարծը խածած ըլլայի՝ հարցուցի.

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

— Պատերազմի ատեն, Անգլիոյ փոխ. լրտեսական կազմակերպութեան մէջ չէի՞ք:

— Այո՛, բայց չեմ գիտեր թէ այդ ինչո՞վ կրնայ ձեզ շահագրգռել:

— Այդ շրջանակին մէջ, անշուշտ յարաբերութիւններ ունենալու էք տակաւին:

— Հարկա՛ւ. նոյնիսկ շատ բարեկամներ ունիմ:

— Ուրեմն, շատ լաւ. եւ եթէ քիչ մը բարեկամեցողութիւն ցոյց տաք, դիւրաւ պիտի համաձայնինք իրարու հետ:

Եւ մինչդեռ, մերժումի շարժում մը կը փորձէի.

— Այո՛, անշուշտ, ըսաւ, պիտի տեսնէք թէ առաջարկս ձեզ վիրաւորող սեւէ հանգամանք չունի:

Բանալով իր առջեւ դրուած թղթածրարը, ցուցանակ մը առաւ, կարդաց եւ ինծի դառնալով ըսաւ.

— Եթէ ինծի տրուած տեղեկութիւններուն հաւատամ, բոլոր այն ազգերուն մէջ զորս կ'առէք, մասնաւորաբար կը գտնուի Գերմանիան:

— Ճիշտ է:

— Ուրեմն կրնամ եզրակացնել որ որ՝ եթէ կարենայիք անոր գէշ խաղ մը խաղալ, բնաւ չպիտի վարանէիք: Ճիտա՞կ է:

— Կատարելապէս:

— Կը կարծեմ նաեւ որ՝ եթէ կարենայիք խոմա Շթառւպի գործը կարգադրել...

— Չպիտի ձգձգէի, այդ մասին ո՛չ մէկ կասկած:

— Լաւ ուրեմն, ճիշտ այն պատճառաւ, որ այս մասին մտքիս մէջ ո՛չ մէկ կասկած կայ, կ'առաջարկեմ մտնել Չէկային մէջ, իբր «Գերմանիոյ դէմ գործունէութեան ճիւղին պետ»:

Կը խոստովանիմ թէ՝ այս առաջարկը որու՛ չէի սպասեր, ապշեցուց զիս:

Քրիժալովսքի վերսկսաւ.

— Գիտնալէք թէ ձեզմէ չեմ խնդրեր բան մը, որ ձեր երկրին վնասէ: Նոյնիսկ աւելի հեռուները կ'երթամ. պատուոյ խօսք կու տամ ձեզի որ մեր միջեւ բնաւ Անգլիոյ խօսքը չպիտի ըլլայ. միայն Գերմանիայով պիտի զբաղինք:

— Շիտակը, ըսի, բան չեմ հասկնար:

Եւ աչքերուն խորը նայելով.

— Այս բոլոր իրադարձութիւններուն մէջ, ըսի, ո՞ւր կը մնայ Ռափոլլոյի դաշնագիրը: Ուրեմն, Ռուսիա եւ Գերմանիա խզեցի՞ն այն դաշինքը որ զիրենք կը կապէր:

— Ռափոլլոյի դաշնագի՞րը, ըսաւ խնդալով. Ռափոլլոյի դաշնագի՛րը. բայց մեր աչքին անիկա որեւէ արժէք չի ներկայացներ. Չիչերինի կողմէ ստորագրուած է:

— Այսի՞նքն:

— Այսինքն թէ՝ այս պահուս, Ռուսիոյ մէջ միայն մէկ ստորագրութիւն կայ, որ արժէք կը ներկայացնէ:

— Ո՞րն է այդ:

— Ճերճինսքիինը:

Եւ շեշտելով բառերը.

— Արտաքին եւ ներքին քաղաքականութեան մէջ, մէկ մարդ կայ որ խնդիրները կը քննէ, կ'որոշէ եւ կը վճռէ: Այդ մարդը Ճերճինսքին է. մնացեալը ամբողջ «աչք-կապուք» է:

ՃԵՐՃԻՆՍՔԻԻ ՀԵՏ

— Ինչ որ քեզի կ'ըսեմ, այնքան ճշմարիտ է որ, ըսաւ Քրիժալովսքի, այն պարագային որ մեր միջեւ համաձայնութիւն գոյանայ, ահա ձեր ազատ արձակման հրամանագիրը, ստորագրուած Ճերճինսքիի կողմէ:

Ու ինծի երկարեց պաշտօնական տպագիր մը՝ բազմաթիւ կնիքներով ծածկուած եւ հարցուց.

— Ի՞նչ կ'որոշէք:

Մէկ ակնարկով՝ հրամանագիրը քննեցի. Քրիժալովսքիի ըսածները ճիշտ էին:

— Սովորութեանս մէջ չկայ, պատասխանեցի, թեթեւօրէն յանձնառութիւն ստանձնել, եւ այս բոլորը, դուք ալ պիտի ընդունիք թէ՝ կը պահանջեն որ քիչ մը խորհիմ:

— Անշուշտ:

Թրգմ'. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

(Շար.)

Ռուսէն ժողովուրդը բոլորովին անտարբեր կը վերաբերուի եւ պատրաստ է հպատակելու, եթէ Պրըթիանօ եղբայրները Հանրապետութիւն հռչակեն, եթէ երբեք իշխան Կարոլ չուզէ գործել: Զօրաբանակ մը շարունակ կը հսկէ մայրաքաղաքին վրայ:

Սովի նշաններ Ռուսիոյ մէջ

Ռիկայէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն 3 նոյեմբեր թուականով.— Նկատելով որ Մոսկուայի պետական նպարեղէնի մթերանոցներուն առջեւ «պոչ»երը կ'աւելնան, խորհրդային կառավարութիւնը հրահանգներ տուաւ որ իւրաքանչիւր անձի տրուած ուտեստեղէնի քանակը սահմանափակուի: Սակայն ասիկա պատճառ դարձաւ աւելի երկնցնելու «պոչ»երը, որոնք յաճախ հազար հոգի կը հաշուէին, որովհետեւ մէկ տունէ մէկի տեղ քանի մը հոգի կ'երթան գնումներ ընելու: Մասնաւոր խանութները անտարակոյս դեռ պաշար ունին, սակայն իրենց գիները աւելի բարձր են:

Գաւառներէն շատ ցորեն չի համնիր այլեւս, որովհետեւ յեղափոխութեան տասնամեակին առթիւ հրատարակուած «պատմական յայտարարութիւն»ը ոչ միայն շնորհներ կը խոստանայ քաղաքի բնակիչներուն, այլ կ'արտօնէ գիւղացիները որ բարձրացնեն իրենց ցորենին գինը: Ուստի գիւղացիները կը սպասեն որ այդ յայտարարութիւնը սկսի գործադրութեան դրուիլ ու կը պահեն իրենց ցորենները, ըսելով. «Ինչո՞ւ պիտի ծախենք մեր ցորենը, երբ 40 փութով մէկ զոյգ կօշիկ միայն կրնանք գնել»:

«Փարիզ-Թայմզ» ալ կը տեղեկանայ թէ խորհրդային իշխանութիւնները ամէն ճիգ կը թափեն տասնամեակի առթիւ եկած օտար այցելուներուն աչքէն ծածկելու համար Ռուսիոյ իսկական վիճակը: Մինչեւ հանդիսութեանց վերջանալը, Մոսկուայի փողոցներուն մէջ դեգերող 2000 դատարկապորտ մանուկներ քաղաքէն դուրս մասնաւոր շէնքերու մէջ պիտի պատսպարուին: Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է գործազուրկներու 218 պետեր եւ գաւառ փոխադրած զանոնք:

Սուրիոյ Ազգայնականները խաղաղասէր

«Թայմզ»ի Հայֆայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Սուրիոյ ազգայնականները վրդովուած այն յամառ զրոյցներէն թէ Սուրիոյ եւս Լիբանանի պէս Սահմանադրութիւն մը պիտի տրուի, պատուիրակներ ղրկեցին Պէյրութ, ուր խորհրդաժողով կը գումարուի: Այս առթիւ մարզպանին ներկայացուցին յիշատակագիր մը, որ խմբագրուած է շատ մեղմ ոճով մը:

Յիշատակագրին մէջ Ազգայնականները նախ բացարձակ կերպով իրենց գոհունակութիւնը կը յայտնեն Ֆրանսայի հետ բարեկամական գործակցութեան համար, եւ կը զգուշանան ո եւ է ակնարկութիւն ընելէ Լիբանանի կցուած հողերը վերադարձնելու փշոտ խնդրին մասին: Միւս կողմէ սակայն անոնք հաստատ կը մնան ազգայնական ծրագրի հիմնական կէտերուն վրայ, ու միաժամանակ կը քննադատեն մարզպանին վերջին ծրագրին մութ կէտերն ու պակասները:

Այս յիշատակագիրը ցոյց կուտայ թէ, կ'ըսէ թղթակիցը, ազգայնականները ի վերջոյ հասկցած են թէ անօգուտ է այլ եւս ապստամբական միջոցներու դիմել եւ թէ աւելի իմաստուն է ազգային ցանկութեանց հասնիլ խաղաղ միջոցներով:

Տասնամեակի հանդէսները կը սկսին

Այսօր կիրակի պաշտօնապէս կը սկսին պոլշեւիկեան յեղափոխութեան տասնամեակի հանդէսները: Մոսկուա, Լէնինկրատ եւ միւս քաղաքները արդէն տօնական երեւոյթ առած են: Մոսկուայի մէջ բազմաթիւ տուներ դրօշակներով եւ կանաչներով զարդարուած են: Գեղարուեստական զարդասիւներ եւ կամարներ շինուած են զանազան հրապարակներու վրայ, խորհրդանշելու համար անցնող տասը տարուան պատմական զանազան վայրկեանները: Յեղափոխութեան հետ կապ ունեցող բազմաթիւ առարկաներ ցուցադրուած են:

Մասնաւորապէս Լէնինկրատ նկարչագեղ եւ պատկառազդու տեսարան մը կը ներկայացնէ: Նախկին Պալատի հրապարակին վրայ ցոյց կը տրուին Ձմեռնային Պալատին գրաւումը խորհրդանշող պատկերներ: Պատմական «Արշալոյս» յածանաւը խարսխած է Նէվայի վրայ, ճիշդ այնտեղ, ուսկից 10 տարի առաջ առաջին ռումբը արձակեց Ձմեռնային Պալատին վրայ: Ֆինլանտական կայարանին մօտ դրուած է թաւալուն հսկայ երկրագունդ մը, որուն Խորհրդային Միութիւնը ներկայացնող մասը միայն լուսաւորուած է:

Մոսկուա հասած են բազմաթիւ օտար բանուորական պատուիրակութիւններ, գիտնականներ եւ քաղաքական գործիչներ: Բանուորական պատուիրակութիւններ ղրկած են Անգլիա, Ֆրանսա, Գերմանիա, Մ. Նահանգներ, Չեխօսլովաքիա, Զուիցերիա, Աւստրալիա, Արժանթին, Մեքսիկա, Ուրուկուէյ, Չիլի, Չինաստան, Ճափոն եւ Հնդկաստան:

Թուրքիայէն եւ Պարսկաստանէն հասած են երեսփոխաններ. իսկ Աֆղանիստանի կրթական նախարարութիւնը ղրկած է երկու ներկայացուցիչներ:

Շնորհաւորութիւններ Մ. Քեմալի

Անատոլուի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Հանրապետութեան նախագահ Մ. Քէմալ փաշա Հանրապետութեան Դ. տարեդարձին առթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ ստացաւ Պարսկաստանի շահէն, Աֆղանիստանի էմիրէն, Եգիպտոսի Ֆուատ թագաւորէն և խորհրդային միութեան նախագահ Քալինինէն: Նոյնպէս բարեկամական հեռագիրներ փոխանակուած են մէկ կողմէ Ռիքօֆի եւ Ըսմէթ փաշայի, միւս կողմէ Չիչերինի, Քարախանի եւ Թէվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՏԷՄԻՐՆԷՆ կը գրեն թէ Չորեքշաբթի օր Պ. Արամ Յակոբեան հեծելանիւով անցած ատեն, ճամբան ինքնաշարժի մը կը զարնուի եւ գլխէն ծանրապէս կը վիրաւորուի: Փոխադրուած է Օթէլ Տիէօ հիւանդանոցը:

ՀԱՅԻՆ ԳԻՆԸ 1 ֆր. 95ի պիտի ծախուի Հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ:

ՕՐ. ՌՈՒԹ ԷԼՏԸՐ եւ ձօրճ Հէյլտմէն երէկ չոգենաւով Ամերիկա մեկնեցան:

ՄԵՐ ՊԱՐԳԵՒԸ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ

Համաձայն մեր ծանօթ յայտարարութեան, ստորեւ կը նշանակենք գիրքերու ցանկը, իրենց գիներով: Ամէն մարդ ազատ է իր ուզած հատորները ընտրելու, համաձայն իր բաժանորդագրութեան.—

1. իմ գիրքը, Ա. Ահարոնեանի (20 ֆրանք). 2. մանչ Աղջիկը, Վ. Մարկրիթի (20 ֆր.). 3. խորհուրդներու մեհեանը, Յ. Օշականի (20 ֆր.). 4. Ծապլվար, Եր. Օտեանի (7 ֆր.). 5. մեր խաչը, Տոքթ. Ս. Սալբիի (8 ֆր.). 6. մահացու Սէրը, Մ. Կուրքիի (3 ֆր.). 7. պղնձէ քաղաքին պատմութիւնը (3 ֆր.). 8. Հաֆըզի քառեակները (3 ֆր.). 9. ֆոմա կորտիէվ, Մ. Կորքիի (15 ֆր.). 10. մեր Անկախութիւնը, Լ. Շանթի (15 ֆր.). 11. ընկեր Շահազար, Ն. Պէշիկթաշլեանի (5 ֆր.). 12. երկու Ամիս Բոլշեւիկեան բանտում, Բ. Իշխանեանի (13 ֆր.). 13. Սուլամիթ, Ա. Կուպրինի (6 ֆր.). 14. կրացիէլլա, Լամարթինի (8 ֆր.). 15. Ոսկի Աքաղաղ, Րաֆֆի (10 ֆր.). 16. Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր, Տոքթ. Սեւակի (10 ֆր.). 17. Ազգային Բարերար, Եր. Օտեանի (4 ֆր.). 18. Աղա Նազար, Իսահակեանի (3 ֆր.). 19. Ալպոմ Հէքեաթներու, Շ. Նարդունիի (3 ֆր.). 20. դատաստանական խորհուրդ, Եր. Օտեանի (10 ֆր.). 21. Ի՛նչ պատմեց Թրէբոնէմը կամ Սիֆիլիս, Տոքթ. Գրիգորեանի (6 ֆր.). 22. էջեր իմ Օրագրէն, Գ. Զօհրապի (6 ֆր.). 23. «փետրուար 18» (5 ֆր.). 24. ֆրանսահայ Զրուցատրութիւն (15 ֆր.). 25. Զարթիր Աստուած, Ա. Ահարոնեանի (2 ֆր.). 26 ինքնուսուցիչ ֆրանսերէն լեզուի, Դաւիթ-Բէկի (10 ֆր.). 27. կոյսի մը Օրագիրը, Թարգմ.՝ Վ. Սեւունի (5 ֆր.):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի «Ռազմիկ» խումբի դասախօսական ժողովը՝ այսօր 6 Նոյեմբ. Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին, 22 Rue du Parc: Կը խօսի ընկեր ԱՆԴՐԷ:

Հ. Յ. Դ. Գոյամարտ խումբի ժողովը այսօր կիր. կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «կայծակ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին. բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. ներկայանալ անդամատետրներով:

ՀԱՃԸՆՑԻՆԵՐՈՒ Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը այսօր Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ֆլօրիա ճաշարանը: Կը խնդրուի հայրենակիցներէ որ անպայման ներկայ գտնուին: Օրակարգ՝ կանոնագրի վաւերացում եւ վարչութեան ընտրութիւն:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Հրանտ Սմաճեանէ իր հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ի:

ՄԱՐԱՇՑԻ Ադամ Ադամեան խմբագրատուն կը հրաւիրուի:

ՍԱԿԱՐԱՆ

5 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	03
Տոլար,	Dollar	25	47
Մարք (ոսկի) 100	Mark	607	75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	50
Թրք. ոսկի	» or	110	40
Մէճիտիէ	Médjidié	10	00
Լէվա 100 հատը	Léva	18	50
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր »	» Lire	138	95
Պելճ. ֆրանք »	Belga	355	25
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	75
Ֆլորին	(Florin)	1027	50

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3370	—
»	II »	2040	—
»	III »	1720	—
Օսմ. Վիճակ. թղթ.	Lots turcs	175	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն: 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

8 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 487 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ

Խորհրդային աշխարհը ցնծութեան մէջ է, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տասնամեակին առթիւ (7 Նոյեմբեր)։

Ամիսներէ ի վեր սարքուած տօները սկսան կիրակի օր, 6 Նոյեմբեր, իբրեւ ճրագալոյցը պոլշեւիկեան յեղափոխութեան։ [Գ]ինովութեան շրջան է, եւ մարդիկ չափ ու սահման չեն ճանչնար, ժխորը սաստկացնելու, գոյները խտացնելու եւ յաղթանակը ուռեցնելու համար։

Ամիսներ տեւեցին պատրաստութիւնները։ Տակաւին ամիսներով պիտի լսենք փառաբանութեան երգեր եւ ճարտասանական մարզանքներ, մինչեւ որ վարագոյրը գոցուի եւ գետնէն [բարձ]րացուած ոտքերը իջնեն հողին վրայ, դէմ դիմաց անողոք իրականութեան հետ։

Ի պատիւ պոլշեւիկ առաջնորդներուն, պէտք է շեշտել որ [ի]նչպէս աննախընթաց էր անոնց թափն ու վճռականութիւնը, [ճա]կատագրական պահուն։ Ատոր մէջ ալ՝ իրենց յաջողութեան [գաղ]տնիքը։

Եթէ Կերենսկի պարտուեցաւ առաջին հարուածը տալէ յետոյ, պատճառը այն է որ չունէր կտրուկ խոյանք, եւ ձեռքը [դո]ղաց վճռական կէտին։

Լէնին ունէր այդ արժէքը։ Տոկուն եւ յամառ, սահմանափակ բայց հաստ, ան կրցաւ օգտուիլ բախտորոշ վայրկեանէն, [եւ] երբ ապստամբութեան ազդանշանը տուաւ, արդէն պատրաստ էր մինչեւ ծայրը երթալու։

— Ան չէր ճանչնար միջոցներու խտրութիւն։ Ապացոյց՝ իր [մէ]կ խօսքերը, որոնք հանգանակն են իր յաջորդներուն, ամէն [տ]եղի եւ ամէն ժամանակի համար.

— «Ջանացէք յանկարծակիի բերել թշնամին, օգտուիլ այն վայրկեանէն ուր ցրուած են իր ուժերը։ Ամէն օր յաջողութիւն մը [ձեռք] բերէք, պահելու համար բարոյական գերազանցութիւնը»։

Այդպէս ալ կ'ընեն ժառանգորդներն ու հետեւորդները, մինչեւ այսօր։

Հակառակ տասը տարուան միահեծան եւ սանձարձակ տիրապետութեան, խորհրդային իշխանութիւնը աւելի քան մտահոգ է, եւ կը ջանայ «յանկարծակիի բերել թշնամին», օգտուիլ [ա]նոր ճեղքերէն, եւ «ամէն օր յաջողութիւն մը» խլել կամ առնել, որպէսզի շարքերը չվհատին, այլ մանաւանդ մոռնան [դ]ժնդակ իրականութիւնը։

Ի՛նչ խօսք որ, տասը տարի յետոյ, չարաչար յուսախաբ [ե]ն ոչ միայն բազմութիւնները, այլ եւ համայնավարները իրենք։ Այն ինչ որ կը հռչակէին ու կը սպասէին, չէ իրականացած ոչ իսկ մէկ տասներորդ համեմատութեամբ։

Աշխարհը ցնցուեցաւ ռուսական փոթորիկէն։ Ամբողջ սերունդներ, առջի բերան, ոգեւորուեցան յեղափոխութեան ալիքէն, սպասելով «Նոր խօսք»ին։ Կարծուեցաւ թէ այդ հսկայ եւ [խորհր]դաւոր երկրէն պիտի հոսի անխարդախ շունչ մը, — այն որ նախատեսեր էին աշխատաւորական տեսաբանները եւ այն ինչ որ [ե]րազեր էինք ռուսական վէպերուն մէջ։

Ափսո՛ս։ Պոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը, հակառակ իր կատարած դղրդագին փլուզումներուն, ու մանաւանդ հակառակ իր հռչակած նշանախօսքերուն, սնանկացաւ ոչ միայն գործով, այլ եւ բարոյապէս։

Այո՛, երբեք այնքան անբարոյացած չէր յեղափոխական շարժում մը, որքան պոլշեւիկեանը։

Յեղափոխութեան պոռնկացումը սկսաւ պոլշեւիկներէն, եւ ընթացիկ ճարտարարուեստի վերածուեցաւ անո՛նց շնորհիւ։

Հազար փառաբանական տաղ և տասը հազար վակոն թխաթոյ գրականութիւն՝ չեն կրնար հերքել այս մէկ հատիկ իրողութիւնը, անողոք եւ անվիճաբանելի։

Արդարեւ, ազգերու պատմութեան մէջ հազիւ թէ արձանագրուած ըլլայ այնքան գարշելի հակասութիւն խօսքի եւ գործի, որքան տեսանք վերջին տասը տարուան ընթացքին, իբրեւ արդիւնք Լէնինի հանգանակին։

Դիւանագիտական մութ եւ ստոր խաղեր՝ ինչքան կ'ուզէք։ Անարգ սակարկութիւններ և կապակցութիւններ՝ հազարներով։

Հալածանք՝ ուղեկից շարքերու դէմ, բայց զինակցութիւն՝ ջարդարարներու, մոլլաներու, էմիրներու եւ խաներու հետ։ Ոտնահարում՝ տարրական ազատութեանց, բայց սանձարձակ ազատութիւն՝ ստելու, դաւելու, փնդակահարելու։ Արտակում՝ իր թաթին տակ ինկած ժողովուրդներու ազգային բնական տենչերուն, բայց արծարծում ուրիշներու կրօնական, թթու ազգայնական, մոնկոլեան, անասնական եւ հակաշխատաւորական կիրքերուն։ Միլիոնաւոր անապաստան երախաներ եւ անամուսին կիներ անյատակ թշուառութեան մէջ, եւ հազարաւոր կարմիր «չինովնիկ»ներ յղփացած՝ ազնուապետական ոճիրներով, սարդանաբաղեան կերուխումերով եւ թրքավարի շուայտութեամբ։ Իշխանասաստ վերաբերում՝ խոնարհներու, իսկապէս աշխատաւոր բազմութիւններու, խաղաղ և շինարար ժողովուրդներու հանդէպ, բայց գետնաքարշ դարպաս՝ օրուան հզօրներուն առջեւ, Մուսթաֆա Քէմալէն մինչեւ Մուսոլինի, մինչև Լոնտոնի և Նիւ Եորքի սակարանի միջնորդները։

Եւ այս ամէնուն վերեւ՝ քինախնդիր և դաւադիր նայուածք մը՝ իր լուծին տակ ինկած բազմութիւններու գլխուն...

Միշտ անհարեկ՝ սեփական մորթի փրկութեան մղձաւանջէն։

Լա՛ւ կ'ըլլար քիչ մըն ալ ա՛յս կէտերուն վրայ ուղղել տասնամեակի կոչնականներուն ուշադրութիւնը, երբ ցնդին գինովութեան փրփուրները...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍԱՐՍԱՓԻ ՇՐՋԱՆԸ

Պէյրութի Ազդակը խօսելով պոլշեւիկեան տասնամեակին մասին, կը ծաղկէ խորհրդային միութեան, մասնաւորապէս Հայաստանի մէջ տիրող սարսափի քաղաքականութիւնը (29 Հոկտ.).

— «Պոլշեւիզմի փորձառութեան առաջին տարիներուն, յեղափոխութեան խորացումով կ'արդարացնէին իշխանաւորները իրենց նախճիրը։ Ի՞նչն է պատճառը, որ տասը տարիներ անցնելէ վերջ, կրկին նոյն մեթոտներով է որ կ'ուզեն կառավարել ընդարձակ երկիր մը։ Տասը երկար տարիներու գործնական փորձառութիւնը ինչո՞ւ չկրցաւ սիրելի դարձնել նոր իրաւակարգը զանգուածներու աչքին։

«Ի՞նչն է պատճառը, որ աքսորն ու գնդակահարութիւնները, ոչ միայն այլեւս սարսափ չեն ազդեր ընդդիմադիր հոսանքներուն, այլեւ գրգիռ կը հանդիսանան աւելի ամուր կենալու պատնէշին վրայ։

«Եւ վերջապէս, որո՞ւն է յանցանքը, երբ միանձնական ճանչցուած ու երկաթեայ տիրելէնով ղեկավարուող համայնավար կուսակցութիւնը իր տասնամեակը կը մտնէ աննախընթաց ճեղքուածքով՝ Թրոցքիներու եւ բազմաթիւ այլ ականաւոր պետերու արտաքսումով։

«Ու ահա, երբ անմիջական օղակը ռուսական դիկտատուրային, դժբախտ Հայաստանն ալ կը թեւակոխէ սարսափի նոր շրջան մը։ Հարիւրաւոր ձերբակալեալներ կը տանջուին Չեկայի զնտաններուն մէջ, ուրիշներ կ'աքսորուին Ռուսաստանի սահմաններէն։ «Դրօշակ»ի եւ «Յառաջ»ի թղթակիցները ահաւոր պատկերներով կը նկարագրեն տիրող սարսափը։ Նոյն աննախընթաց չէ ձերբակալութիւններու թիւը, այլ է պատկերը, զոհերու դիմագծին վրայ։ Տարիներէ ի վեր Դաշնակցականներն էին հալածանքի առարկայ, որոնք հակառակ ռուսական սարսափներուն օրէ օր աւելի ուժեղացան, իրենց ազդեցութիւնը տարածեցին, մտաւորականութեան եւ երիտասարդ սերունդին վրայ։ Այսօր Դաշնակցականներու հետ նոյն զնտանները կ'արդիւնաւորուին ընդդիմադիր պոլշեւիկներ, հաս ու կենտ ռամկավարներ, որոնք չգիտես ինչ թիւրիմացութեամբ Հայաստան են ինկած, Էսէրներ, Դէմոկրատներ եւ չէզոք տարրեր, մէկ խօսքով ամէն անոնք, որոնք պոլշեւիկ չեն, բայց կը ներկայացնեն մտքի կամ բարոյական արժէք։

«Ու այս բոլորը՝ համայնավարական դիկտատուրայի տասնամեակի նախօրէին։

«Կարմիր մոլուցքն է որ իր վերջին թափը կը պոռթկայ, հրացանի վերջին փամփուշտը կ'արձակէ, վայրկեան մը աւելի մնալու համար պատմութեան թատերաբեմին վրայ։»

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի փարիզի ֆութպոլի Ա. խումբը յաղթեց F. C. Dyonisienի Ա. խումբին՝ 1ի դէմ 4 նշանակէտով։ Գաճիստի խումբն ալ յաղթեց St. Mandéի Ա. խումբին 0ի դէմ 4 նշանակէտով։ Մանրամասնութիւնները վաղուան թիւով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանքօ-սէրպ բարեկամական դաշնագիրը

Պելկրատէն կը հեռագրեն.—

Քաղաքական շրջանակները մեծապէս շահագրգռուած են այն լուրերով թէ մօտ ատենէն բարեկամական դաշնագիր մը պիտի կնքուի Ֆրանսայի եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ։ Թերթերը երկար յօդուածներ կը նուիրեն այս խնդրին։ Ֆրանսական դեսպան Տար ներկայացաւ արտաքին Նախարար Մարինքովիչի, որուն հետ երկարօրէն տեսակցեցաւ։

Դիւանագիտական շրջանակները կը կարծեն թէ Պելկրատի կառավարութիւնը տեղեկութիւն տուած է անգլիական կառավարութեան՝ կնքուելիք դաշնագրին մասին։ Նոյնիսկ դաշնագրին պատճէնը հաղորդած է Հռոմ։

Մարինքովիչ ներկայացած է թագաւորին։ Խօսակցութիւնը դարձած է այս դաշնագրին մասին, զոր ստորագրելու համար շուտով Փարիզ պիտի մեկնի արտաքին Նախարարը։

Վրեմէ թերթի դիւանագիտական աշխատակիցը կը գրէ այս առթիւ.—

«Դաշնագիրը երբեք ուղղուած չէ Իտալիոյ դէմ։ Անիկա յղացուած է Ֆրանսայի կողմէ Ռումանիոյ եւ Չեխոսլաւաքիոյ հետ կնքուած դաշնագիրներուն ոգիով, այսինքն խաղաղութիւնը պահպանելու փափաքով։ Յանցանքը մերը չէ, եթէ Իտալիոյ եւ մեր միջեւ յարաբերութիւնները խանգարուեցան։ Մեր յարաբերութեանց ներկայ վիճակը պարզապէս հետեւանքն է մեր դրացիի բռնած դիրքին։ Թիրանայի դաշինքին կնքուելէն առաջ գոյութիւն ունեցող բարեկամական քաղաքականութիւնը եւ դիւանագիտական յարաբերութիւնները զօրացուցած էին երկու երկիրներու միջազգային կացութիւնը եւ Եւրոպայի այդ մասին մէջ վստահութեան մթնոլորտ մը ստեղծած։ Այս քաղաքականութիւնը կրնայ փոխուիլ, բայց ատոր համար պէտք է որ Հռոմի կառավարութիւնը բոլորովին եւ անկեղծօրէն փոխէ իր տեսակէտը։»

Որո՞նք պիտի օգտուին ընդհ. ներումէն

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ ընդհանուր ներման մասին կառավարական հրամանագիրը հրատարակուեցաւ։ Մահապատիժին տեղ դրուած է տասը տարուան բանտարկութիւն եւ գոյքերու գրաւում։ Մէկ տարիէ աւելի բանտարկութեան դատապարտուածներու պատիժին մէկ երրորդը պիտի ներուի։ Մինչեւ վեց ամիս դատապարտուածները բոլորովին շնորհի պիտի արժանանան։ Անմիջապէս ազատ պիտի արձակուին մէկ տարի բանտարկութեան դատապարտուած զինուորներն ու նաւազները։ Քաղաքացիական պատերազմի սկիզբէն մինչև 1923 Յունուար 1 զանազան դատարաններու եւ վարչական մարմիններու կողմէ դատապարտուած աշխատաւորներու պատիժը պիտի ջնջուի։ Չեկայի կողմէ դատապարտուածներէն անոնք որ իրենց պատիժին երկու երրորդ մասը կրած են արդէն, ներման պիտի արժանանան։ Սպիտակ բանակներու բոլոր նախկին սպաներու և զինուորներու անունները պիտի ջնջուին այն մասնաւոր ցանկէն, ուր արձանագրուած էին։

Ներումէն չեն օգտուիր գործօն անդամները այն քաղաքական կուսակցութեանց, որոնց նպատակն է տապալել խորհրդային վարչաձեւը, ոչ ալ անոնք, որոնք պետական դրամները զեղծումով ամբաստանուած են։ Աղքատ դասակարգը զերծ պիտի ըլլայ դատական եւ վարչական զանազան տուգանքներէ։

«Իվնինկ Սթանտարտ» կը տեղեկանայ թէ ներման արժանացողներու ընդհանուր թիւը կը հասնի 20,000 հոգիի։ 100 ռուբլիէն պակաս չվճարուած տուգանքները պիտի ջնջուին։ Առաջին անգամ դատապարտուած ամբաստանեալները անմիջապէս պիտի ձգուին։ Ցարական նախկին սպաները ամէն ամիս պիտի ներկայանան Կէփէուի գրասենեակները։ Վերոյիշեալ 20,000ին մէջ կան մեծ թիւով գողեր, աւազակներ եւ քասահատներ։

Պոլշեւիկ գործակալ մը ձերբակալուած

Փարիզի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց պոլշեւիկեան գործիչ Հիւմպէր-Տրոզը։ Յիշեալը բնիկ Զուիցերիացի է, 36 տարեկան եւ նախապէս բողոքական քարոզիչ եղած է, յետոյ մտած է պոլշեւիկեան շարքերուն մէջ։ Պատերազմի ընթացքին գործօն մասնակցութիւն ունեցած է Ցիմմերվալտի եւ այլ խորհրդաժողովներուն։ Ժամանակէ մը ի վեր լատին երկիրներու համար Գ. Միջազգայինի քարտուղարի պաշտօնը կը վարէր։ Անցեալ տարի Յունիսին անգամ մը վտարուած էր Ֆրանսայէն։

Վերջերս ոստիկանութիւնը տեղեկացաւ թէ Հիւմպէր-Տրոզ դարձեալ յաջողած է Փարիզ մտնել, 1928ի ընտրութեանց առթիւ կարծիքի փոխանակութիւններ ունենալու համար ֆրանսական համայնավար կուսակցութեան հետ։ Պանդոկին մէջ արձանագրուած էր իբրեւ Ֆրանսացի, ծնած Զուիցերիոյ սահմանին վրայ գիւղի մը մէջ։ Ոստիկանութիւնը կրցաւ երեւան հանել իր ինքնութիւնը եւ սահմանէն դուրս վտարել զինքը։

Սուրիացի ապստամբները յուսահատ

«Թայմզ»ի թղթակիցը Երուսաղէմէն կը հեռագրէ թէ Խայբէտին Ֆաթթահ, Սուրիոյ ապստամբական շարժումը վարող-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՄԱՐՕ ՆԱԶԱՐԲԷԿԵԱՆ «ՇԱՆԹԱԺԻՍՏ»

Փարիզի հնչակեան օրկան «Նոր Երկիր»ի մէջ կը կարդանք (6 Նոյ.).

Հնչակեան կուսակցութեան մէջ պատասխանատու պաշտօններ վարած հեղինակաւոր ընկեր մը, որ վերջերս խորհրդ. երկիրներէն դուրս ելած է, իր Հոկտ. 12 թուակիր նամակովը կը յայտնէ թէ՝ պոլշեւիկները դատարան յանձնած են Մարօ Նազարբէկեանը, իբրեւ «շանթաժիստ»։

Տիկին Մարօ Նազարբէկեան, ուրիշ վեց Հնչակեաններու հետ ինքզինքնին կովկասի գործադիր «ցանձնախումբ» յայտարարելով, «լուծեալ» հռչակեցին Հնչակեան կուսակցութիւնը Կովկասի մէջ։ Թէեւ այդ խմբակին չը յաջեցին, կը գրէ մեր ընկերը, ոչ միայն ո եւ է մասնաճիւղ, այլ ոչ մի շարքային ընկեր, այնուամենայնիւ հայ պոլշեւիկներու կողմէ այդ ոչինչ յայտարարութեանը պաշտօնական հանգամանք տուեց եւ «լուծակտը» իբրեւ իրողութիւն համարուեց եւ հակառակ մեր բողոքներուն, մեր գործունէութիւնը արգիլուեց»։

Պոլշեւիկները Հնչակեան կուսակցութիւնը քանդելու համար Մարօ Նազարբէկեաններն ու դերձ մետաղեանները իբրեւ գործիք ծառայեցնելէ յետոյ, այժմ զանոնք դատարան կը յանձնեն իբրեւ «շանթաժիստ»ներ։

Այս է վախճանը պոլշեւիկներու գարշապարներուն տակ սողացող բոլոր դաւանափոխներուն։ Մուրճով ու մանգաղով, բահով ու բրիչով Տոնքիշոթեան սպառնալիքներ կարդացող թարթամփիոնները թո՛ղ գիտնան, որ որքան յորձնաշուրթնստրկանան, այնքան պիտի արհամարհուին իրենց պոլշեւիկ մեծերէն եւ օրին մէկը դատարան պիտի յանձնուին իբրեւ շանթաժիստներ, դրամաշորթներ, գաղափարի շահագործողներ, ու անոնց կրունկներուն տակ պիտի ճզմուին իբրեւ պժգալի որդեր։

Ի՞ՆՉ ՕՐԵՐՈՒ ՀԱՍԱՆ

Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը որոշած ըլլալով իր պաշտօնեաներուն նոր հագուստներ բաշխել, քաղաքապետը հրահանգած է, որ պաշտօնեաները քիչ մը աւելի հոգ տանին իրենց արդուզարդին։ Դրասենեակի տնօրէն Ապտիւրրահման էֆ., թիւրիմացութեամբ մը, քաղաքապետութեան հրահանգը պաշտօնեաներուն հաղորդած ատեն կը պատուիրէ որ նորհագուստ ստանալու առթիւ պէտք է ածիլեննան իրենց պեխերն ու մօրուքները։ Ասոր վրայ, նոր հագուստի սիրոյն, քաղաքապետարանի բոլոր սեննեկապաննները կ'ածիլեն իրենց պեխերն ու մօրուքները։

Նոյն օրինակին կը հետեւին քաղաքապետական ոստիկանները, հրշէջ զինուորները, երթեւեկի պաշտօնեաները եւ նոյնիսկ... աւելածուները։

ԴԱՏ ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Ֆրէզնոյի (Քալիֆորնիա) Եունայթըտ պէնքըրամատունը դատ բացած է Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան 85 անդամներուն դէմ, 8000 տոլարի չէքի մը առթիւ։

Այս խնդիրը կապ ունի երկու տարի առաջ ծագած կռիւի մը հետ, ուր ռամկավար «Նոր Օր» թերթին խմբագիրը եւ կուսակցութեան ներկայացուցիչները իրար անարգեցին եւ ծեծեցին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՒԵՍՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հպարտ էի, երբ անցեալ օր Galeries G. Petit-ի շէմքը կոխեցի, հայ արուեստագէտների ցուցահանդէսին այցի։

Հայրենական ու հարազատ մթնոլորտի հաճոյքն է բռնում քեզ, ի տես ցեղիդ հոգեւոր ճիգի այս բարձր գեղեցկութեան։

Մեզ հասակակից ու դեռ երէկ բախտակից, այսօր՝ բախտաւոր ժողովուրդներից ո՞րը կարող է արուեստի այս սքանչելի խրախճանքը բերել, եւ ի՞նչ ուժ կարող է արուեստի այս սքանչելի խրախուսութիւնը ցուցադրել։ Տխեղերական այս ոստանի մէջ, ուր հզօր ու տիրական արուեստի օլիմպեան սեղանին բազմելու համար պէտք է ստուած լինել, հայ արուեստագէտներ յանդուգն ու շքեղ խոյանքով օտար արեւից իսկ իրենց բաժին շողքերն են շորթել։

Ա՜հ, իմ բեղուն, իմ ծով Հայրենիք, ի՜նչ հարուստ, ի՜նչ փարթամ է քո ծոցը։

* * *

Հայ Արուեստագէտների Միութի՞ւն...

Հրաշք է այս։

Լուսաւոր, սրտապարար մի փաստ՝ մեր այս խռովքի ու ցաւի օրերին։

Մեր հայրերը ողբացել են իրենց անմիաբանութիւնը. մենք, նրանց արժանաւոր զաւակները, չւառական ու թշւառ, ամէն օր բզկտում ենք իրար. անգամ մեր ցեղային ներքին խտէլին քննող ժանիքներ են հասնում եւ վէս ու քուլթ ճակատներ կան, որ մեր ազգային եռագոյնի տակ իսկ խոնարհիլ չը գիտեն։

Հին հրէշ է այս, որ մեր ցեղական կառուցւածքն է կրծել։

Եւ յանկարծ, Հայ Արուեստագէտների Միութի՜ւն։

Հրաշք է այս, որ պատիւ է բերում մեր ուխտաւոր վարպետներին, որոնք «Անի»ի, կախարդիչ անուան հովանու տակ, իրենց եւ մեր հայրենի փառքն են ցուցադրել այս օտար աշխարհում՝ իրենց միահամուռ ու հայրենաբաղձ կամքով, որպէս մի հատիկ ընտանիքի զաւակներ։

Հայ Արուեստագէտների Միութի՜ւն...

Սրտապարար տեսարան է. գէթ մի անգամ մեր տոհմային անմիաբանութեան զզւելի հրէշն է տրորւած՝ Արւեստի կուռ գարշապարին տակ։

* * *

Զաւակը փնտռող մօր պէս, մէկիկ-մէկիկ նայեցի այդ դիւթիչ գործերին։

Ու՝ չորս պատերից ցայտող լոյսերի ու գոյների խաղերը՝ արւեստի թրթռուն ու զւնագեղ մի ծով՝ ողջ էութիւնդ է ողողում հայրենի հէքեաթի պէս։

Արուեստը հայրենիք չունի՞...

Ունի՛։

Ցեղի հոգին ու խառնւածքը ամէն արւեստի ամէն պատւանդանն է, եւ նրա ներքին կրակը։

Ա. Խաչատրեանից դուրս՝ գրեթէ ամէնքի սիւժէն խորթ է ու օտար. ի՜նչ փոյթ. ամէն տեղ հայկական խառնւածք կայ, ինչ եւ՝ ասելու լինի օտար մամուլը։

Այս կրքոտ թափը վրձինի, անհամբեր, յաճախ յանդուգն ու միշտ ջլուտ կամ տրտում, գերադանցապէս ազգային է, հարազատ ու մտերիմ։ Ահա խոհուն Փուշմանը՝ կախարդիչ մի քուրմ, որ անցնող իրերի հոգին գիտէ բանել մոգական վրձինով, և որի թօշնող ծաղիկները մահից առաջ քեզ պատմում են գաղտնիքը մահու։ Ի՜նչ տրտմութիւն ցեղի, եւ ի՜նչ գեղեցկութիւն վշտի։

Եւ այս՝ ցասկոտ Մախոխեանը, որ իր ցեղային տանջանքի ծովն է փշրում անիրաւութեան նզովւած ժայռերի վրայ։

Այս՝ ակնախտիղ գոյների ծովը, որ Խաչատրեան գիտէ փոթորկել եւ մեր ազգային հոգու փառփառուն ու ալեծուփ ներդաշնակութեան պատկերը վեր հանել։ Այս՝ կրակ ու բոց լոյսերը Ազատեանի, որ մատաղ ու թրթռուն մարմինների են թրծում բրոնզի պէս։ Ու այս ներհուն և

մելամաղձիկ Շապանեան, որ վճիտ արւեստի բարձրագոյն ոլորտումն է ճախրում։

«Tant que durent la honte et la misère» (1).

Եւ այս զարմանալին Էտկար-Շահին, որ փողոցների ցաւի, տրտմութեան ու լուռ հեգնանքի գաղտնիքը գիտէ փոել անհոգիգոն ու պղտոր հայեացքների, ու բախտի մորակած ճակատների կնճիռների մէջ. այս զրադաշտական Ալխազեանը, որ ձիւնի վրայ իսկ կապտաւուն կրակ է մաղում եւ որի ծառերը ձիւնձմրանը վառւում են բոսոր բոցերով կերոնների պէս, եւ որի «Ճերմակ Ճամբան» դէպի կրակէ երազն է տանում։

Չեմ շարունակում. արւեստի գնահատանք չէ գրածս, այլ պարզ այցելուի կարծիք. ուստի բաւ է որ ասեմ, թէ՝ բոլոր այս սիրուն գործերի մէջ, նկար թէ քանդակ, մեր տոհմային խառնւածքը կայ, մեր հոգիների յաճախ անգիտակից տրտմութեան ժայթքումը, երազականն ու խոհունը, լոյսի, կրակի ծարաւը— արդարութեան ծարաւը։

Զուր չէ, որ դահլիճի մուտքին մօտ Հայոց Հայրիկն է բազմած...

* * *

Թող ներեն ինձ, սակայն, հայ արւեստագէտները, բայց ես բնաւ չը հասկացայ իմաստը իրենց ֆրանսերէն յայտարարութեան թէ, «նպատակ չունին յատուկ ազգային ներշնչումով արւեստ ցուցահանել»։

Եւ ճիշտ այս տողերն են, որ օտար քննադատներ քօղարկւած գոհունակութեամբ որպէս յանկերգ կրկնեցին։

Ցաւ է ինձ այդ։ Նախ ճշմարիտ չէ եւ եթէ ճշմարիտ իսկ լինէր, հայ արւեստագէտը պիտի լռութեամբ անցնէր։

Վտարանդի ու անճար օտարականը կարող է մրմնջալ իր խեղճութիւնն ու ցաւը անհիւրընկալ դռների առջեւ. արւեստագէտը սակայն, թէկուզ հիւրընկալւած, միշտ էլ հզօր է, ու նա ամենեւին պէտք չունի քաշւելու ո՛չ օտար երկնքի պաղ թուխպից, ոչ անհաբաղատ յօնքերի թանձրութիւնից եւ ոչ խստասիրտ հայեացքների ցրտութիւնից։

Արւեստը միշտ տէր է։

Անողորմ հայրենիքից վտարւած՝ նա կրկնակ, հզօր է

Ե՛ւ իր անխառն գեղեցկութեամբ,

Ե՛ւ իր ապրած տառապանքի վեհութեամբ։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

(1) Միքէլ Անգելօս։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ ՄԸ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Սելանիկի Ալիքը կ'իմանայ թէ շուտով Ռուսիայէն Սելանիկ կը հասնի այն շոգենաւը, որ Հայաստան պիտի փոխադրէ մուտքն արտօնուած հայ գաղթականները։

Հայաստան մտնելու իրաւունք պիտի ունենան այն գաղթականները, որոնք նախապէս արձանագրուած են։ Պակասծներուն տեղ նորեր պիտի արձանագրուին։ Անոնց հետ Հայաստան պիտի մեկնին նաեւ այն «անդրադարձ» Հայերը, զորս յոյն կառավարութիւնը աքսորած էր։ Սելանիկի ոստիկանութիւնը հետապնդով Սելանիկ կանչած է աքսորեալները, որպէս զի կարգադրեն իրենց գործերը, մինչեւ մեկնումը շոգենաւին։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ ՎԱԳՐ...

Պատմուեցին կը հաղորդեն թէ կարգ մը գիւղերու մէջ վագրեր երեւան ելած են, ահ ու սարսափի մատնելով գիւղացիները։ Շրջակայքի բնակիչները կը խորհին խմբական որսորդութեան ելլել, վագրերը ոչնչացնելու համար։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

(Թղթակցութիւն)

ԳԱՀԻՐԷ, 24 Հոկտ.

Վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին Աղէքսանդրիոյ քաղաքական ժողովի շրջանակէն ներս կը նշմարուին կարգ մը երեւոյթներ, որոնք կասկածելի դարձուցած էին մեր կարգ մը ընկերներուն անհատական եւ կուսակցական բարոյականը։

Եգիպտոսի Հ. Յ. Դ. կեդր. կոմիտէն որ արթուն կը հսկէր, տեսաւ որ, Տէլեմաք Թիւթիւնճեանի գլխաւորութեամբ մեր կարգ մը ընկերները կը ձգտին Աղեքսանդրիոյ ազգային իշխանութիւնը իրենց սեփական շահերու միջոց դարձնել։ Ժամանակին անհրաժեշտ խրատներ, յորդորներ եղան, փրկելու համար կուսակցութեան պատիւը։

Եւ սակայն, Տէլեմաք Թիւթիւնճեան իր խմբակին հետ գինովցած ապագայ նիւթական հաւանականութիւններով, անդրդուելի մնաց։ Կեդր. Կոմիտէն նկատի ունենալով վազուան բարոյական անկումը, որ Դաշնակցական նկատուած քաղաքական ժողովի իր ընկերներէն պիտի փոխանցուէր կուսակցութեան, Հոկտ. 10ին պաշտօնապէս եւ ընդմիշտ իր շարքերէն վտարեց Տէլեմաք Թիւթիւնճեանը, Յակոբ Նալբանտեանը եւ Վահան Գասապեանը։

Տէլեմաք Թիւթիւնճեան օգտուելով Թեմական Ժողովի Ա. եւ Բ. ատենապետներու բացակայութենէն, «Տեղեկատու գիւան»ի հրաւէրով Դաշնակցութենէն վտարուած եւ իրեն ենթարկուած կարգ մը երեսփոխաններու հետ Հոկտ. 2ին գումարեց Թեմական ժողով մը եւ իր ատենապետութեամբ ընտրեց նոր «Քաղաքական ժողով» մը։

Այս ընտրութենէն քանի մը օր վերջ, երբ բացակայ երեսփոխաններ վերադարձան եւ տեղեկացան կատարուած հակաօրինական եւ հակասահմանադրական կարգադրութեան, բուռն կերպով բողոքեցին ինքնակոչ «Քաղաք. ժողով»ին կազմութեան դէմ, եւ պահանջեցին անոր հրաժարումը։

Սակայն «Քաղաք. ժողով»ի նոր «ատենապետ» Տէլեմաք Թիւթիւնճեան, արհամարհելով Թեմականի անդամներուն օրինաւոր ու արդար բողոքը, աշխատեցաւ ի գին բոլոր գոհացումներու իր ազդեցութեան տակ պահել Աղեքսանդրիոյ ազգային իշխանութիւնը։

Յանդարձակութիւնն ու կամայականութիւնը այնքան յառաջ գացին, որ ինքնակոչ «Քաղ. ժողով»ը որոշեց լուծել Թեմականը և կատարել նոր ընտրութիւն, բան մը որ ոչ մէկ Սահմանադրութիւն կ'ընդունի։

Այս ապօրինութեան դէմ, Աղեքսանդրիոյ գիտակից երիտասարդութիւնը արդարօրէն յուզուեցաւ։

Ուրբաթ օր 21 Հոկտ. իրիկուան ժամը 9ին Թեմականի անդամները իրենց հետ ունենալով քանի մը ականաւոր անձեր, գացին առաջնորդարան, վերջին անգամ ըլլալով ազդարարելու Պ. Տէլեմաք Թիւթիւնճեանին որ վերջ տայ իր արկածախնդրական յանդգնութեան։

Այս անգամ Տէլեմաք Թիւթիւնճեանը սկսաւ լուտանքներ թափել, յանուն ժողովուրդի շահերուն, ժողովուրդէն իսկ ընտրուած Թեմականի անդամներուն, որուն յաջորդեց կռիւ։

Կռիւի ընթացքին Տէլեմաք Թիւթիւնճեան եւ «Քաղաք. ժողով»ի անդամները իրենց դասը առին եւ վռնտուեցան առաջնորդարանէն, ազգային իշխանութեան տէրերուն յանձնելով ամէն բան։

Եւ այսպէսով արկածախնդիրներէ ազատուեցաւ ազգային իշխանութիւնը եւ Թեմականը տէր դարձաւ ազգային իրաւունքներուն։

Այօրինի եւ ինքնակոչ «Քաղ. ժողով»ի ստոր խաղերը եւ անոր քմահաճ որոշումները,— տնօրէն ընկեր Նիկոլ Աղբալեանի եւ ուսուցիչ Հ. Չէմսի պաշտօնանկութիւնը եւ ապիկար ու քծնող նոր ուսուցիչներու մուտքը վարժարանէն ներս — ընդհանուր յուզում յառաջ բերին աշակերտութեան մէջ եւ աշակերտութիւնը Հոկտ. 21ին դասադուլ հռչակեց, պահանջելով հրաժարեցուած տնօրէնը։ Հոկտ. 22ին առաջնորդարանի մէջ գումարուեցաւ Թեմականի հանդիսաւոր նիստը, երկու քահանաներու մասնակցութեամբ։

Ատենապետ Պ. Մ. Նորատունկեան բացաւ Թեմական ժողովի օրինական նիստը, ցաւ ու զայրոյթ յայտնեց օրէնքի բռնաբարումներուն համար։ Պ. Վ. Աղնաւորեան յայտարարեց թէ՝ նախորդ նիստին մէջ շահագործուած է իր բարեմտութիւնը եւ այսպէս ժողովը խանդավառօրէն չեղեալ եւ ապօրէն հռչակեց Թեմականի նախորդ «Նիստ»ը եւ տրուած որոշումները։

Կատարուեցաւ Քաղաք. ժողովի նոր ընտրութիւն եւ ընտրուեցան՝ Վահան Աղնաւորեան, Լեւոն Շանթ, Գէորգ Չօպանեան, Ֆրանկլին Խանճեան եւ Սուրէն Կէօնճեան։ Տ. Վարդան քահանայ պաշտօնապէս հաղորդեց կառավարութեան նախորդ «Քաղաքական»ի տապալումը եւ Նորընտիր Քաղաքականի օրինաւոր կազմը։

Այսօր Դաշնակցութենէն վտարուած Տէլեմաք Թիւթիւնճեան, իր չարաշահ արբանեակներով վերջնականապէս հեռացաւ ազգային Առաջնորդարանէն։

Նորընտիր Քաղաքական ժողովը այս առաւօտ ժամը 9ին, Առաջնորդարանին մէջ գումարեց իր առաջին նիստը եւ քմահաճօրէն հրաժարեցուած տնօրէն ընկեր Նիկոլ Աղբալեանը եւ ուսուցիչ ընկեր Հ. Չէմսը վերակոչեց իրենց պաշտօնին։

700 երկսեռ աշակերտներ խանդավառ ծափերով ընդունեցին իրենց տնօրէնն ու ուսուցիչը եւ այս առթիւ Քաղաք. ժողովի ատենապետ՝ Վ. Աղնաւորեան եւ տնօրէն Ն. Աղբալեան ճառեր խօսեցան։

Տէլեմաք Թիւթիւնճեան իր արբանեակներով ներկայիս կը թափառի ոստիկանատուններուն շուրջ, մատնելով ծանօթ հայրենակիցներ, մինչեւ Ուրբաթ իրիկուան կռուին առեն կը դողդղար եւ թողութիւն կը խնդրէր։ Ձեռքի տակ է իր զաւաճանութեան փաստն ալ, երկար ցուցակ մը, լուսանկարուած։

Յաւելի է արձանագրել այս խայտառակութիւնը, որուն իսկական գերակատարը, Տէլեմաք Թիւթիւնճեան, արդէն տարիներ առաջ Դաշնակցութենէն վտարուած էր, ու տարիներ շարունակ աղաչաբարելէ ետք, դարձեալ մտաւ շարքերէն ներս, առանց փոխելու իր նկարագիրը։

Երէկ, Վահան Գասապեան ընկերակցութեամբ Տէլեմաք Թիւթիւնճեանի երբ ոստիկանատունէն կ'ելլէր, տեսաւ կարգ մը հայրենակիցներ, որոնք կը հետապնդէին զիրենք։ Յանդանքին վրայ բռնուած Վահան Գասապեան, լալով կը մօտենայ անոնց եւ ներողութիւն խնդրելով կը խոստովանի իր արարքները եւ իրրեւ պատճառ ցոյց կուտայ Տէլեմաք Թիւթիւնճեանը, որ խոստացեր է իրեն լաւ ամսականով պաշտօն մը տալ, եթէ դիւրացնէր իր դաւադրութիւնը եւ տէր դառնար Աղեքսանդրիոյ ազգային իշխանութեան։

Հոր փորողները, իրենք ինկան հորին մէջ։ Մութ ու կասկածելի տիպարներ վտարուեցան թէ Դաշնակցութենէն եւ թէ ազգային իշխանութենէն։

Հ. Յ. Դ. Կեդր. Կոմիտէին վճռական ընթացքը գնահատուեցաւ եգիպտահայ գաղութին կողմէ։ Թամկավար շրջանակներն իսկ գնահատեցին Դաշնակցութեան կազմակերպական ոգին, որ ցոյց կուտայ միշտ անվերապահ ընթացք, ազգային շահերուն դէմ դաւադրողներուն, ըլլան անոնք դաշնակցական թէ հակառակորդ։

ԳԷՈՐԳ ԱՐԱԾԱՆԻ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԾՈՎՈՒՆ ՔՄԱՅՔՆԵՐԸ

Սեպտեմբերի ընթացքին երկու ծովային աղէտներ վրդովեցին պահ մը կարգ մը երկիրներու խաղաղ կեանքը. ծովային թաթառ մը սպառնակեց Փիլիպեան կղզիներու ափերը աւեր ու մահ սփռելով իր ճամբուն վրայ։ Աւելի առաջ, Սեպտեմբեր 12ին, ծովախաղացք մը, անակնկալ կատաղութեամբ ալեաց ալեաց ալեկոծ ալեբեր ճափոնի ափերը, իր վիթխարի ալիքներուն տակ ընկղմելով մէկ միլիոն հեքթար հող. 5000է աւելի շէնքեր. 10,000է աւելի մեռեալներ, 3000ի մօտ վիրաւորեալներ կը հաշուուէին։

Այս երկու աղէտներուն պատճառները տարբեր եղած են սակայն։ Առաջինը պարզ թաթառ մը, ուրական մը եղած է պարզապէս (typhon), մինչ Ճափոնի Բիու - Սիու կղզին տակնուվրայ ընող փոթորիկը ծովուռոյց (raz de marée) կոչուած երեւոյթն է, որ որքան հազուադէպ, բայց եւ նոյնքան աւելի աղիտաբեր է։

Ծովային թաթառներու մասին անցեալ տարի բացատրած եմ Ֆլորիտեան թերակղզիի վրայ Միամիի աղէտին առթիւ։ Թաթառը օդային ուժգին յորձանքներու կողմէ կչռուած ալիքներու հօսանք մըն է, որ առաւելապէս կը պատահի արեւադարձային օրերուն (Մարտ 21ի եւ Սեպտեմբեր 21ի շուրջը), այրեցեալ գօտիի պատկանող երկիրներու ափերուն վրայ, որովհետեւ ցամաքի եւ ծովի մթնոլորտներուն հաւասարակշռութիւնը կը խախտի արեւու շրջումով,

Ծովուռոյցին պատճառը թաքնուած է երկրիս խորը. երկրաշարժները միշտ ցամաքամասերուն վրայ չեն պատահիր, այլ յաճախ անոնք կը ցնցեն ծովերուն կամ ովկիանոսներուն յատակը, պատահական կէտերու վրայ։ Բնական է որ ծովուն յատակին այդ ցնցումը կը փոխանցուի ծովու ջուրի զանգուածին. ընդծովեայ երկրաշարժին ուժգնութեան համաձայն, ճիշտ այդ կէտին վրայ հեղուկ զանգուածը նախ կ'ուռի եւ կարելի է ըսել լեռնանման, ամենի ալիք մը կը կազմէ. ճիշտ այդ բարձրացող ալիքին շուրջ, շրջանակի մը ձեւով ծովը կը ցածնայ, կը խոռոչանայ. ու այդ վիթխարի ալեծփանքը համակեդրոն շրջանակներու ձեւով կը սկսի տարածուիլ, ընդլայնիլ ու թաւալիլ ամէն ուղղութեամբ, ճիշտ այնպէս ինչպէս խաղաղ ջուրի մը մակերեսին նետուած քար մը յառաջ պիտի բերէր համակեդրոն շրջանակներու վէտվէտում մը։ Ծովուռոյցը նոյն այդ երեւոյթն է, բայց շատ աւելի հսկայական եւ ընդարձակ համեմատութիւններով եւ նոյնքան սրընթաց արագութեամբ։ Օրինակ, հաշուուած է որ այդ ալիքներու արագութիւնը ժամը կը հասնի 750 - 800 քիլոմ. րի, ինչ որ շատ եւ կը ձգէ մեքենակալ ընթաց սաւառնակի արագութիւնը։ 1883ին, Քրաքթօայի ժայթքումով [illegible] եկած ծովուռոյցը 12 ժամ կտրեց ամբողջ Խաղաղական ովկիանոսը եւ անոր [illegible] բերած ալիքները երկու օր վերջ զգալի եղան Ֆրանսական ափերուն վրայ։

Այս տեսակ ծովածփանքի կեդրոնը — ընդծովեայ երկրաշարժին սաստկագոյն կէտը — եթէ կը գտնուի ովկիանոսներու բացը, ափերէն շատ հեռու, բնական է որ յառաջ եկած ալիքները տարածուելով կը մեղմանան եւ կը կորսնցնեն իրենց թափը։

Բայց երբ երկրաշարժի ցնցումի ծայրագոյն կէտը ափերուն կամ նաւահանգիստներուն մօտ է, հետեւանքը կ'ըլլայ անպատասխելի աղէտ մը։ Նաւահանգիստին ջուրը կարծ կը քաշուի դէպի բաց, նաւերը իրենք զիրենք կը գտնեն յատակի տիղմին վրայ։ Բայց հազիւ քանի մը երկվայրկեան անցած, ահա լեռնակուտակ ալիք մը կը խուժէ, կը թաւալի, կը փշրուի նաւահանգիստին եւ քաղաքին վրայ. փողոցները կ'ողողուին, նաւեր կը նետուին շէնքերուն վրայ, տուներ տեղի կուտան, անսպասելի այդ պատուհասը կը խլէ կը խեղդէ բազմաթիւ մարդիկ։

Բիչ վերջը, ալիքը անցած է այլ եւս, ծովը ակնթարթի մը մէջ քարուքանդ ընելէ վերջ դարերու աշխատանքը, կ'առնէ իր միապաղաղ, խաղաղ երեւոյթը։

Իբր այդ պատմական է Լիզպոնի 1775ի ծովուռոյցը, որ միացած երկրաշարժին, քարուքանդ ըրաւ քաղաքը ու 30,000 մարդկային կեանք զոհ տարաւ իր կատաղութեան։

Ճափոնի այս տարուան աղէտը յարեւման երեւոյթ մըն է, որ կը պատահի երբեմն աւելի կամ պակաս ուժգնութեամբ այդ ափերուն վրայ, որովհետեւ ճափոնական կղզիները երկրի մակերեսին անհաւասարակշիռ մէկ շրջանակը կը կազմեն, ուր ընդերկրեայ կրակը, հողը, ջուրը եւ օդը յաճախ բուռն բախումներ կ'ունենան, եւ պիտի շարունակեն ունենալ, մինչեւ որ համբերի կայուն հաւասարակշռութեան մը։

Նոյնքան անհանդարտ եւ անկայուն շրջանակ մըն է Ալեւթեան ովկիանոսի այն մասը, որ կը տարածուի Ասորեան, Քանարեան և Մատերի կղզիներու շուրջը։ Այս երկրամասն ալ տակաւին իր կայուն հաւասարակշռութիւնը չէ գտած, հողային շերտերը, երկրի ծալքերը երբեմն երբեմն գալարումներ կ'ունենան, կը տեղաւորուին, կը տեղափոխուին եւ յառաջ կը բերեն այն խորքի ալիքները որոնք զգալի են Ֆրանսական Պրըթանիի ծովափներուն վրայ։

Երկրիս կեղեւը կարծուածէն չափ ապահով կռուան մը չէ ու բնիս։ Իր խաւերուն մէջ կը տարուի ներքին բուռն երկունք մը, որուն տկար արձագանգներն են, երկրաշարժները եւ ծովուռոյցները։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ՆՈՊԷԼԻ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Շուէտական թերթ մը կը կարծէ թէ Նոպէլի գրականութեան մրցանակը այս տարի պիտի տրուի իտալացի վիպագիր Ֆիրանչիսկօ Ցելեստայի։ Գրագէտին 55 տարեկան է։ 20 տարեկանին հրատարակեց քերթուածներու հաւաքածոյ մը։ Իր գործերէն թարգմանուած են նաեւ ֆրանսերէնի։ Երգիծն է խորհրդական գիւղական հոգիներու, մեծ [illegible] կութիւններով ու տենչերով [illegible] պարզուկ ոճ մը եւ նկարագրական տաղանդ։

Օ Գ Տ Ո Ւ Ե Ց Է՛ Ք

Յառաջի մրցանակաւոր բառնեցրութենէն, քանի՛ ու [illegible] Տեանիլ Գ. էջ։

ՅՈՒՐԱՂ

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Իսկական յեղափոխութիւնը կը պահանջէ քարուքանդ ընել կը պահանջէ քարուքանդ ընել, բայց մեր պոլշեւիզմատակները, բայց մեր պոլշեւիզմատակները, երբ Հայաստան մտան, ինչպէս բան չգտան որ փրդաքանդելիք բան չգտան որ փրդաքանդէին իրենց սկզբունքը եւ որպէսզի գոնէ բան մը պէտք էր ցոյց տալ ժողովուրդին, սկսան քանդել ապագայի ամէն յոյս:

Բայց օր մըն ալ նշմարեցին թէ՝ իբրեւ յեղափոխական նորութիւն, չէին կրնար պարծենալ իրենց ապագայասասատ գործունէութեամբ. աւա՜ղ: Եթէ պոլշեւիզմ կը նշանակէր քանդել ու ջարդել, պատմութիւնը լեցուն է նման դէպքերով. պէտք էր սակայն փրկել յեղափոխութեան պատիւը—քանդելիք բան մը գտնելու էր: Փնտռեցին եւ օր մըն ալ (այդ օրը լոյս ցաթեց պոլշեւիկներու դէմքերէն) ինկան լեզուին վրայ. տեսան որ սեւագլուխ կերը՝ անով աղօթեր ու խաբեր էր գիւղացին. աղտոտ պուրժուան անով հայհոյեր ու յաճագործեր էր բանուորը. տիրացու «դաշնակ»ները անով կ'երգէին անցեալ ու գալիք Հայաստանի փառքերը ու կը պղտորէին միտքերը. պէտք էր գործել ու գործեցին յաջողութեամբ:

Խաւարիմիները սրբապղծում կոչեցին լեզուին վրայ կատարուած յեղափոխական արշաւը. բայց դեռ, ո՛չ ոք անդրադարձաւ անոր առաւելութիւններուն վրայ. յիշենք մէկ քանին.

Տնտեսական. — Խնայողութիւն. ժամանակը որ տղան պիտի անցընէր ուղղագրական մարզանքով, կրնայ օգտակար կերպով յատկացնել ջեկայի պատմութեան:

Լեզուական. — Նորակերտ կարգ մը բառեր յաջողութեամբ արտասանելու համար, մասնաւոր մարզանք պէտք է, ինչ որ աւելի ճկուն կը դարձնէ տղուն լեզուն. — Լկոմյերիտմիյություն, բանբնաշխնկոոպ, զլխքամբակկոմ, փոխօգնկոմգանձարկղ:

Մտամարզական. — Նոյն բառերը չմոռնալու համար, տղան ստիպուած է մասնաւոր ուշադրութեան ենթարկել զանոնք. յիշողութեան զօրացում:

Դաստիարակչական. — Պոլշեւիկ ուսուցիչը՝ այլ եւս պէտք չունի պուրժուա մանկավարժութեան պատիժներուն դիմելու, խելքի բերելու համար անառակը. կրնայ անմիջապէս զայն պատժել «գլխու անտանելի ցաւ»ով. կը բաւէ որ կտոր մը նոր բանաստեղծութիւն կարդալ տայ անոր. իսկ չատախօսները լռութեան դատապարտելու համար, միմնակ մը *Խորհրդային Հայաստան*էն. կոկորդի ցաւը անխուսափելի է:

Քաղաքական. — Այս ընթացքով, երբ Հայաստանցին մոռնայ հին լեզուն, կառավարութիւնը կրնայ այդ օր հանգիստ քնանալ. գաղութները՝ իրենց պուրժուա եւ յետադիմական գրականութիւնով չպիտի կրնան վարակել երկիրը:

Բայց Հայաստանի վարիչները եթէ կ'ուզեն ժամ առաջ հասնիլ առաւելագոյն արդիւնքին, վարանելու չեն արմատական միջոցի մը առջեւ. պէտք է անմիջապէս կտրեն լեզուները անոնց, որոնք լեզուական յեղափոխութիւնը յղացան. յետոյ, օրը քանի մը անգամ, հրապարակաւ, ծառեր արտասանել տան անոնց. եւ անոնց բերնէն ելած ամէն մէկ բառ արձանագրելով, իբր նորութիւն պարտադրեն հայ գրականութեան:

Այս կերպով, գոնէ իսկապէս յեղափոխական նորութեան մը օրինակը տուած կ'ըլլան աշխարհի եւ պատմութեան:

ԽԱՐՏՈՑ

ՌՈՒՍ ԱՆՀԱՅՐ ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ

Մոսկուայի փողոցները լեցուած են անհայր երախաներով:

Այժմ, երբ կը տօնուի պոլշեւիկեան յեղափոխութեան տարեդարձը եւ զանազան պատուիրակութիւններ կը հասնին Մոսկուա, կառավարութիւնը կ'ուզէ աչքէ հեռացնել փողոցի ծաղիկները: Դժուար հարց, շա՜տ է «փորձուած» հաւաքել «անապաստան երախաները», ոչ տղաքը կ'ուզեն կառավարութեան խնամքը ոչ ալ կառավարութիւնը կ'ուզէ զբաղիլ անոնցմով:

Այս տօնական օրերուն, սակայն, պէտք է ստիպողաբար փորձ մը պիտի կատարուի, սակայն, հաւաքելու:

Փրավտա (18 Հոկտ.) կը գրէ թէ այս անհայր տղոց թիւը վերջերս շատցած է: Շատերը կուգան հարաւային գաւառներէն: Ամէն տարի 5—7,000 հոգի կը հաւաքեն, ղրկելու համար դպրոց կամ գործարան: Խիստ արգելք մը պիտի դրուի, որ դուրսէն «նորեր» չմտնեն Մոսկուա:

«Իզվեսթիա» եւս (16 Հոկտ.) կ'աւելցնէ թէ, Սեպտեմբերէն մինչեւ Հոկտեմբերի կէսը, հազարէ աւելի տղայ հաւաքուած է փողոցներէն: Մասնաւոր կազմակերպութիւն մը պիտի հետապնդէ զանոնք: Հրաման տրուած է ձերբակալել այն տղաքը, որ ճամբայ ելած են դէպի Մոսկուա:

Այսպէս է, որ Մոսկուա կը տօնէ իր կարմիր օրերը:

ՓՈԽԹԱՑԷՔ ՕԳՏՈՒԻԼ

"ՅԱՌԱՋ„Ի

ՊԱՐԳԵՒԱՒՈՐ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵՆԷՆ

ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐԸ ԿԱՆԽԻԿ

ՅՈԲԵԼԵԱՆ ՄԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոնի մէջ Յանձնախումբ մը կազմուած է, տօնելու համար Պ. Սմբատ Բէօշէճեանի բեմական գործունէութեան 45 ամեակը 18 Դեկտ. Կիրակի ցերեկ ժամը 3ին, Century թատրոնին մէջ: Այս առթիւ պիտի բեմադրուի յոբելեարին հեղինակած «Ֆէրիտէ փողոցի կարուհին», թատերգութիւն 3 արար:

Յանձնախումբին անդամներն են Պ. Պ. Յակոբ Բէհեանեան, Ներսէս Կիւլպէնկեան, Սուրէն Ճըրճըրեան, Կարապետ Տիլպէր, Հրանդ Մազլըմեան:

Հեռագիր, նամակ եւայլն ուղարկել՝ Mr. H. Mazlumian*ի,* 6 Victoria Avenue, Bishopsgate, London, E. C. 2

Պ. Բէօշէճեան, հակառակ իր թափառական կեանքին, անխոնջ վաստակաւոր մը եղած է հայկական թատրոնի եւ երաժշտութեան, Իզմիրէն Պոլիս եւ մինչեւ Եւրոպա, մասնաւորապէս գուրգուրալով Չուխաճեանի գործերուն վրայ: Իբրեւ առեւտրական ալ միշտ հոգածութիւն ունեցած է բեմի մարդոց համար, շնորհիւ իր ժիր բնաւորութեան:

ՊՐԻՒՍԷԼԷՆ մեզ կը տեղեկացնեն թէ Եգիպտոսի Ֆուատ Ա. Թագաւորին Պելճիքա այցելութեան առթիւ տեղի ունեցած պաշտօնական ընդունելութիւններուն մասնակցիլ հրաւիրուած է նաեւ մեր բարեկամ եւ հայրենակից Պ. Վ. Խօրասանճեան, իբրեւ պատուիրակ Անվէրսի Armement Deppe *շոգենաւային մեծ ընկերութեան եւ իբրեւ հիմնադիրը* Compagnie d'Entreprises Commerciales en Egypte *պելժիական անանուն ընկերութեան, որուն վարչական ժողովի նախագահն ու վարիչ պատուիրակն է միանգամայն:*

Հանդիսութիւնները տեղի ունեցած են Քաղաքապետարանի եւ Եգիպտական դեսպանատան մէջ: Իսկ Պելժ-Եգիպտական յարաբերութեանց խմբակցութեան կողմէ Salle Noble*ի մէջ տրուած հացկերոյթին առթիւ, Պ. Խօրասանճեան նախկին վարչապետ Պ. Թէօնիսի կողմէ ներկայացուած է Ալպէր եւ Ֆուատ թագաւորներուն եՊելճիքայի Գահաժառանգ իշխանին: Հացկերոյթէն վերջ, Ֆուատ թագաւորին մասնաւոր փափաքով մեր հայրենակիցը առանձինն տեսակցութիւն մը ունեցած է, որու ընթացքին թագաւորը մեծապէս հետաքրքրուած է Պ. Խօրասանճեանի վարած ու ներկայացուցած, ծովային թէ առեւտրական ընկերութիւններու Եգիպտոսի գործունէութեամբ:*

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ

«*ՅԱՌԱՋ*»ին հետ, ընտիր գիրքեր ալ պիտի ստանաս, տարեկան կամ վեցամսեայ բաժանորդագրուելով մինչեւ դեկտ. *31*:

ՅԱՆՈՒՆ ԻՊՆ ՍՈՒՈՒՏԻ...

Հիճազի թագաւորը, Իպն Սուուտ, հրովարտակով մը արգիլած է այն եղանակը, որ իր երկրին անունը կիսած է եւ կը կոչուի ճազ: Արգիլած է նաեւ ճազ-պանտ նուագելու բոլոր գործիքները, ձայնագիրները (կրամոֆոն), *թղթախաղերը, ճատրակը,* տոմինոն, *տապեղը* (թավլու), *անուշահոտութիւնները, մարդկային արձանները, երախաներու խաղալիքները եւ ըմպելիները:*

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑԸ

Երուսաղէմէն կը հաղորդեն.— *ինչպէս յայտնի է Մելքոնեան նուիրատուութենէն Երուսաղէմի ժառանգաւորաց վարժարանին համար տարեկան 1000 եգիպ. ոսկիի մշտնջենական եւ հաստատուն եկամուտ մը ապահովուած աշակերտութեան վերի երկու դասարաններու սաները պիտի կոչուին «Մելքոնեան Սաներ»:*

Մելքոնեան Սաներու այդ երկու դասարաններու բացումը կատարուած է Հոկտ. 9ին ժառանգաւորաց վարժարանի սրահին մէջ: Խօսեցան վարժարանին տեսուչը՝ Մեսրոպ եպիսկ. Նշանեան, Բաբկէն եպիսկ. եւ պատրիարք Դուրեան Արքեպիսկոպոս:

*** *Երուսաղէմի Ղպտիներու եկեղեցիին մէջ հոգեհանգիստ կատարուած է Անդրանիկի յիշատակին:*

ԾՈՎԷՆ ՔԱՐԻՒՂ

Պաքուի նաւահանգիստին հարաւակողմը, Կասպից ծովուն մէջ՝ քարիւղ պարունակող հողամասէն 25 տեսիադին տարածութիւն մը թումբերով անջատուելով կը ցամքեցուի: Ջուրը պարպելու փորձը յաջող կ'ընթանայ: Հաւանաբար մինչեւ նոր տարուան սկիզբը աշխատանքները կը վերջանան:

Յառաջիկայ տարի 200 տեսիադին ծովամաս մը պիտի ցամքեցուի, որուն համար 2 միլիոն 400,000 րուբլի նախատեսուած է:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՐՈՎ ԴՐԱՄԱՊՆԱԿ ՄԸ— *Շան դ'Էլիզէի պողոտային վրայ ինքնաշարժները ժապաւէնի պէս կը քակուին վեր ու վար: Չկայ ուրիշ ոեւէ աղմուկ:*

Ոստիկան մը կայներ էր մայթին վրայ եւ կը դիտէր ինքնաշարժները, որոնք, լուռ, հարժառի պէս կը դառնան: Ոտքին զարնուեցաւ փորով պայուսակ մը ձեռքի: Վերցուց: Բացաւ: Նայեցաւ: Սիրտը սկսաւ զարնել եւ ոտքերը դողալ: Ի՞նչ կար: Թանկագին մարգարտեայ մանեակ մը, պտուղ պտուղ բազմաթիւ ադամանդներ, 35.000 ֆր. եւ հացէ մը:

Բարի ոստիկանը, ծոցը դրաւ տաքուկ դրամապանակը, որ վառեց սիրտը: Քիչ յետոյ տարաւ ոստիկանատուն:

Կը փնտռուի տէրը, որ կը կոչուի Միս Ժաքոպ Քլար:

ՁԿՆՈՐՍՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ— *Պիարիցի մօտ, երեք անխոհեմ Սպանիացիներ, ձկնորսութեան գացին ծովեզերքի մը վրայ, որ նշանաւոր է իր վտանգներով: Հսկայ ու սուր ժայռեր կան հոն, որոնք ասեղի նման կը ծակեն ու կը կտրեն մարմինը ձկնորսներուն: Հոն միշտ կատղած է ծովը, որ թեւը կը վերցնէ եւ այդ ժայռ ասեղներուն կը զարնէ ձկնորսները:*

Սպանիացիները քաջութիւն համարեցին ուլականջ որսալ այդ սուր ժայռերուն վրայէն: Որովհետեւ ուլականջները առատ են հոն, անոնք գործ ծաղիկներու նըման կը ծեփեն ժայռերուն տախտակները:

Նաւակը կը մօտենար ժայռերուն: Ցանկարծ ծովը եփ եկաւ: Ալիքները խենթի նման կը կըռուէին, կը զարնուէին ու կը ջարդուէին: Նաւակը փշրուեցաւ ժայռերուն վրայ: Աղիողորմ ճիչեր լսուեցան: Ծովեզերքէն ամուր նաւ մը ղրկուեցաւ օգնութեան համար: Ափսո՜ս, որսորդները ջարդ ու փշուր եղած էին:

ԽԵՂԴՈՒԻԵՑԱՆ— *Շաթօնէրկի մէջ, ութը տարեկան երախայ մը գետին մէջ ինկաւ: Մեծ մայրը, տիկին Սուլիէ, իր թոռան օգնութեան հասնելու համար ցատկեց ջուրը, սակայն չյաջողեցաւ դիմադրել գետին հոսանքին: Ու մեծ մայրը ու թոռը խեղդուեցան:*

ՄԵՌԵԼԸ ՇԱՐԺԵՑԱՒ— *Պըզանսոնի գերեզմանին մէջ փոսապեղները գրկեցին դագաղ մը, գուրը իջեցնելու համար: Ցետոյ թիերով հող պիտի նետէին դագաղին վրայ, երբ աղմուկ մը լսեցին դագաղին մէջէն: Կարծես մեռելը ձեռքով կը զարնէր տախտակին: Ցուղարկաւորները փախան խաչակնքելով, փոսապեղները կծիկը դրին թիերը նետելով, քահանան կրունկը դարձուց ու չուեց՝ քղանցքը ժողվելով եւ փակեղը ձեռքը առնելով:*

Քիչ յետոյ եկաւ բժիշկը: Բացին դագաղը: Մեռելը լռած էր յաւիտենապէս:

ԶԱՐՄԱՆԱԼԻ ԴԱՏ ՄԸ— *Մոնփէլիէի եպիսկոպոսը իր ինքնաշարժին համար երիտասարդ մեքենավար մը ունէր: Ու Մոնփէլիէի լուսարարն ալ երիտասարդ աղջիկ մը ունէր: Երիտասարդ տղան ու աղջիկը սիրեցին զիրար: Եպիսկոպոսը յօժար չէր:*

— Քեզի ի՞նչ, կը հարցնեն:

— Աստուած գիտէ, կը պատասխանէ եպիսկոպոսը:

Սակայն աղջիկն ու տղան կ'որոշեն անպայման ամուսնանալ: Եպիսկոպոսը կը կանչէ լուսարարը եւ կ'ըսէ.

— Եթէ աղջիկդ ամուսնանայ մեքենավարիս հետ, քեզի կը ճամբեմ:

— Քեզի ի՞նչ, կը հարցնէ լուսարարը:

— Աստուած գիտէ, կ'ըսէ եպիսկոպոսը:

Սակայն լուսարարը չի համաձայնիր: Կը կարգէ աղջիկն ու տղան: Ու եպիսկոպոսն ալ կը ճամբէ լուսարարը:

Բայց լուսարարը չուզեր հեռանալ եկեղեցիէն: Մարդը, այսքան տարի է, համբաւ է շահեր, սէր է մշակեր ծաղիկի պէս պըլպլացնելու համար մոմերը: Եպիսկոպոսը դատ կը բանայ լուսարարին դէմ: Ու լուսարարը եպիսկոպոսին դէմ: Դատարանը կ'որոշէ, որ լուսարարը երկու ամսուան մէջ հեռանայ եկեղեցիէն, իսկ քանի մը օր վերջ պիտի որոշէ, լուսարարին պահանջին համաձայն, վնասուց հատուցումի խնդիրը:

ՀԱՑՐԱՍՊԱՆԸ— *Ռօշ-լա-Մոլիէրի մէջ, խման Տիֆօ տատու իրիկուն կինը կը ծեծէր: Առջի օր ալ սկսաւ փետտել կնոջ մազերը: Տղան, Ժան, այլ եւս չկրցաւ հանդուրժել: Ցարձակեցաւ հօրը վրայ, գետին ձգեց զայն, եւ 14 անգամ դանակը խօթեց հօրը կուրծքին:*

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ ՄԱՍԻՆ

Ահաւասիկ տարին կը մօտենայ «Փարիզահայ Նուագախումբ»ի ցրուելուն, ու մենք, ստորագրեալներս ոչ մէկ հրաւէր ստացած ենք ժողովի կամ դասի: Պ. Մանուկեան որ նախագահն էր նուագախումբին, վերջին օրը կը յայտարարէր թէ «երբ յարմարութիւն մը գտնենք, կոչ կ'ուղղենք բոլորիդ թերթով եւ նամակով: Տասնըհինգ օր վերջն ալ վարչական ժողով տեղի պիտի ունենայ»: Եւ դեռ կը սպասենք:

Իսկապէս ցաւալի է այս վիճակը: Արդեօք դրամական խնդի՞ր կայ, կամ Պ. Մանուկեան որ կոկիկ գումար մը փոխ էր տուած նուագախումբի ընկերութեան, չկրցա՞ւ ետ առնել զայն: Ցետոյ, մեզի ծանօթ չէ թէ ի՞նչ գոյացաւ հանդէսներէ եւ նուիրատուութիւններէ:

Լաւ պիտի ըլլար հրապարակային լուսաբանութիւն մը տալ կամ ժողով գումարել, փրկելու համար այս ձեռնարկը, որ կարեւոր դեր մը պիտի կատարէ ազգային ոգին վառ պահելու համար:

Վ. եւ Ն. Քէօսէեաններ, Հ. Մանավեան, Վ. Տօնիկեան, Մ. Կիւրեղեան:

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (108)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՃԵՐՃԻՆՍՔԻԻ ՀԵՏ

— Նախ, կ'ուզէ՞ք թոյլ տալ որ հարցում մը ուղղեմ ձեզի:

— Հրամմեցէք:

— Քիչ առաջ, ինչո՞ւ ինծի հարցուցիք թէ դեռ յարաբերութիւն կը պահե՞մ անգլիական տեղեկատուութեան գիւանին հետ:

— Որովհետեւ, այս պարագային, այդ յարաբերութիւնները կրնան թանկագին նկատուիլ: Անոնց շնորհիւ, կրնայինք իմանալ թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ Գերմանիոյ մէջ: Պատրաստ ենք ձեզի սահմանելու ինչ վարձ որ ուզէք, որպէսզի կարենաք լաւագոյն կերպով վարձատրել ձեր օժանդակները:

— Եթէ լաւ հասկցայ ձեր առաջարկութիւնը, այստեղէն, այսինքն Մոսկուայէն է որ պիտի վարեմ այս սպասարկութիւնը:

— Այո՛, այդպէս:

— Չեմ կարծեր որ այդ պայմաններով կարենամ ընդունիլ ձեր առաջարկը, որովհետեւ այս տեսակ պարագաներու մէջ, սովորութիւն ունիմ լաւ եւ արժէքաւոր նկատելու այն տեղեկութիւնները զորս ես ինքս կը քաղեմ ու կը ստուգեմ:

— Այդ գէշ:

— Ինչո՞ւ համար. ո՞ւր տեսեր էք որ գաղտնի ոստիկան մը, որեւէ խուզարկութիւն կատարէ հեռուէն...

— Սա կայ որ... աՀա. ինչո՞վ պիտի կրնաք երաշխաւորել թէ՝ Ռուսիայէն դուրս ելլելէ յետոյ, պիտի յարգէք ձեր յանձնառութիւնները եթէ..

Կեցաւ. պահ մը գիս դիտեց. յետոյ վճիռ մը տուած ըլլալու ձեւեր մը առնելով, իր թղթածրարէն մէկ քանի նոր թուղթեր հանեց եւ շարունակեց.

— Եթէ չյօժարիք ստորագրել սա թուղթը...

Ձեռագիր մը երկարեց ինծի, որուն աՀա ճիշտ բովանդակութիւնը.—

«Ես, ստորագրեալս, կը հաստատեմ թէ կը պատկանիմ արտաքին գործավարութեան կապուած՝ Ջեկայի արտաքին քաղաքականութեան մասնաճիւղին:

«Ասկից զատ, կը հաստատեմ թէ՝ դրամի փոխարէն, անոր յանձնած եմ զինուորական եւ դիւանագիտական վաւերաթուղթեր, զորս հայթայթած եմ Անգլիոյ Պատերազմական Նախարարութենէն»:

Այսպէս ուրեմն, այս աւազակը ոչ միայն կ'ուզէր գիս սպաննել, այլ նաեւ անպատուել:

Իրօք, ի՞նչ պիտի պատահէր, եթէ այս թուղթը ստորագրելու չափ խենթ կամ վատ եղած ըլլայի:

Իմ դատավարութեանս շուրջ կարելի եղածին չափ մեծ աղմուկ բարձրացնելով, գիս պատժելէ յետոյ պիտի կրնային պատասխանել հասարակաց կարծիքին.

— Բայց Նօալօտին միայն իբրեւ դաւադիր չէր որ դատապարտուեցաւ, այլ պատժուեցաւ որովհետեւ դրամի փոխարէն եւ ի նպաստ մեզի իր երկիրը մատնելէ յետոյ, մեզ ալ մատնեց:

Եւ ապացուցանելու համար, եղածին պէս՝ այս թուղթը պիտի հրատարակէին:

Աւսր ի՞նչ պիտի կրնային պատասխանել ազգականներս ու բարեկամներս:

Ինչպէ՞ս պիտի կրնային պաշտպանել իմ յիշատակս, ԴԱՒԱՃԱՆԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿԸ:

Չկրցայ զսպել զայրոյթս եւ թուղթը պատռելով, կտորները անոր քիթին բերնին նետեցի:

— Ահա՛ պատասխանս, ըսի:

Դեմ դէմին կարած էր...

— Կարծեմ, աւելցուցի, այս տեսակցութիւնը երկար տեւեց եւ թէ...

— Իրօք, ա՛լ իրարու ըսելիք բան մը չունինք, պատասխանեց, առանց երեսս նայիլ համարձակելու: Այլեւս խօսքը դահիճինն է:

— ՕԶ Դեռ, ըսաւ ձայն մը մեր ետեւէն:

Ետեւ դարձանք եւ դրան սեմին, մէկզի առնելով օթոցը որուն ետեւ ծածկուած էր մինչեւ այն ատեն, մարդ մը երեւցաւ:

Այս մարդը Ճերճինսքին էր, Ռուսիոյ տէրը եւ դահիճը:

Ամէն տեղ անոր պատկերները տեսած ըլլալով, դժուարութիւն չկրեցի զայն ճանչնալու:

Գիտնալով թէ արդէն դատապարտուած եմ, զայն տեսնելուս որեւէ յուզում չզգացի:

Անոր կերպարանքին մէջ սակայն, հանդարտեցնող բան մը չկար. ընդհակառակն, յայտնի էր թէ՝ հազիւ կրնար իր զայրոյթը զսպել:

Պահ մը գիս դիտելէ յետոյ.

— Առանց տեսնուելու, տեսայ եւ լսեցի, ըսաւ:

— Աստուծոյ պէս, ըսի հեգնանքով:

Անհամբերութեան շարժում մը ըրաւ, յետոյ շարունակեց.

Լսեցի ձեր խօսակցութիւնը եւ կը խոստովանիմ թէ ձեր բարկութեան պատճառ չկրցայ հասկնալ. ի՞նչ է որ ձեզմէ ուզուածը:

— Պարզապէս իմ անուանարկումս:

— Բնա՛ւ. կարգ մը պայմաններով, ձեզի կը շնորհեն ձեր յանցանքներուն ներումը եւ փոխարէն կը խնդրեն որ յանձնառութիւն մը ստորագրէք:

— Ինչ որ բնաւ չպիտի ստորագրեմ:

— Թող այդպէս ըլլայ. կը խոստովանիմ թէ՝ մինչեւ աստիճան մը կը հասկնամ եւ կ'ընդունիմ ձեր դժկամակութիւնը, ստորագրելու համար այդքան կարեւոր թուղթ մը. համաձայնութեան ուրիշ միջոցներ չեն պակսիր. կ'ուզէ՞ք որ միասին քննենք զանոնք:

(Տար.)

Թրգմ'. Մ. ՆՐԻՑԱՆՑ

…րէն մէկը, արաբական թերթերուն գրկուած շրջաբերական… ամակով մը կը յայտնէ թէ, որոշած է հպատակութիւն յայտնել ֆրանսական իշխանութեանց: Նախկին ապստամբապետը… ր այս որոշումին պատճառ ցոյց կուտայ այն թէ՝ պէտք եղած …օժանդակութիւնը չէ ստացած Սուրիացի գաղթականներու կոմիտէէն, որուն կեդրոնը կը գտնուի Երուսաղէմ:

Խայրէտտին Ֆաթթահ եւ իր 33 ընկերները Եաֆայէն երանս. շոգենաւ մը նստելով պիտի երթան Սուրիա, ուր պիտի …զատուին ընդհանուր ներումէն:

Ամերիկա կը սպառազինուի

Նախագահ Քուլիճ վաւերացուց ծրագիր մը, որուն համաձայն 40 միլիոն տոլար կը յատկացուի նոր տիպի լածանաւեր շինելու համար: 40 միլիոն տոլարի այս նոր վարկը կապ չունի ամերիկեան եւմտացոյցին մէջ նաւատորմին յատկացուած ծախսերուն հետ:

Ողողումներ Մ. Նահանգներուն մէջ

Միսիսիփիի աննախընթաց ողողումներէն վերջ, Միացեալ Նահանգներուն մէջ նոր ողողումներ ահագին վնասներ կը պատճառեն: Ողողուած են Մասաչուսէցի, Նիւ Հէմշայրի եւ Քընէքթիքըթի նահանգներուն մեծ մասը: Վէրմոնթի նահանգին մէջ ջուրի ճնշումներէն պայթեցաւ Մոնթփէլիէրի թումբը եւ ջուրերը մինչեւ ութ մեդր բարձրացան: Ջուրերուն մէջ խեղդուեցան շատեր, որոնց կարգին նաեւ Վէրմոնթի փոխ-կառավարիչ Ճէքսըն: Ո՛չ միայն բազմաթիւ գիւղեր ողողուած են, այլ եւ կտրուած են հաղորդակցութեան ճամբաները՝ խճուղի եւ երկաթուղի:

Օդանաւեր կը սաւառնին աղէտեալ վայրերուն վերեւ կացութիւնը քննելու համար: Անոնց քաշած լուսանկարները ցոյց կուտան տուներ, ագարակներ ու գործարաններ, որոնց տանիքներն ու ծխնելոյզները միայն կ'երեւան, խորտակուած թումբեր գետերու երկայնքը, լիճի վերածուած ընդարձակ դաշտեր: Խճուղիներուն վրայ լքուած կը մնան անհամար ինքնաշարժ կառքեր, որոնք չեն կրցած շարունակել իրենց ճամբան հեղեղին պատճառաւ: Ողողուած քաղաքներու փողոցները ջրանցքի երեւոյթ ունին եւ բնակիչները նաւակներով կ'երթեւեկեն:

Ուինտսըրի մէջ 1000 հոգի առանց ապաստանի մնացած են: Ճարտարարուեստի հաստատութիւնները մէկ միլիոն տոլարէ աւելի վնաս ունին:

Ըմպելի ջուրի բոլոր խողովակները քանդուած են: Լըտլօ քաղաքի բնակիչները շրջակայ լեռները փոխադրուած են: Պրէթլպօրոյի մէջ Քընէքթիքըթ գետը խորտակած է իր թումբը է եւ մէկ վայրկեանի մէջ 100,000 խորանարդ ոտք ջուր կը թափէ փողոցները:

Մասաչուսէցի մէջ Պէքէթ գիւղը ամբողջովին քշուած է: Պոսթընի կաթը հայթայթող անասնաբուծական շրջանը ամբողջովին ողողուած է:

Հըտսըն գետը կը բարձրանայ եւ Նիւ Եորք քաղաքն իսկ վտանգի տակ է:

Քանատայի մէջ տեղատարափ անձրեւներ ողողած են Քէպէքի եւ Նիւ-Պրունսուիքի շրջանը: Վեց հոգի մեռած են: կորուստները քանի մը միլիոն տոլարի կը հասնին:

Մինչեւ հիմա Միացեալ Նահանգներու ողողումներուն զոհ գացած են 200 հոգի: Վնասն է 100 միլիոն տոլար

կացութիւնը դեռ վտանգաւոր է:

Արագութեան մրցանիշը

Իտալացի օդանաւորդ Մարիօ տի Պէռնարտի Վենետիկի մօտ Լիտոյի մէջ իտալացի, անգլիացի, ամերիկացի եւ ֆրանսացի օդանաւային կցորդներուն ներկայութեան յաջողեցաւ ժամական 477 քիլոմեդր 876 մեդր արագութեամբ թռիչք կատարել, կոտրելով նախորդ մրցանիշը, որ կը պատկանէր իրեն՝ 416 քիլոմեդրով:

Տի Պէռնարտի յաջողեցաւ նոյնիսկ երկու անգամ 504 քիլ. 672 մեդր արագութեան հասնիլ, սակայն այդ արագութիւնը չկրցաւ շարունակել նախապէս սահմանուած հեռաւորութեան վրայ:

Մարդ-կարիճը մահուան դատապարտուած

Քանատայէն կը հեռագրեն թէնէլըրն մականուանեալ «Մարդ-կարիճ», որ երկու կիներ սպաննած էր շատ խժդուժ կերպով եւ բռնաբարելէ վերջ խեղդած էր 18 կիներ եւ աղջիկներ, մահուան դատապարտուեցաւ: Մահապատիժը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Յունուար 13ին:

Մահափորձ Ստալինի դէմ ?

Համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրոյին անդամ Մոլոթօֆ Մոսկուայի մէջ ճառ մը խօսելով ըսաւ թէ Կէփէուն (Չեկա) ձեռք անցուցած է կարգ մը փաստեր թէ Թրոցքի և ընկերները յարաբերութիններ կը մշակեն խորհրդային Ռուսիոյ թշնամի տարրերուն հետ եւ երեւան հանած է զինուորական դաւադրութիւն մը:

Ընդդիմադիրները մահափորձ մը ծրագրած էին Ստալինի դէմ:

Տասնամեակի հանդէսները

Պոլշեւիկեան յեղափոխութեան տասնամեակի հանդէսները սկսան Մոսկուայի Սովետին հանդիսաւոր մէկ նիստով, որուն կը մասնակցէին կառավարութեան անդամներն ու օտար պատուիրակութիւնները: Նիստը գումարուեցաւ Մեծ Թատրոնին մէջ: Պատուանդանի մը վրայ դրուած էր Լէնինի կիսարձանը, որուն վերեւ կը փայլէր լուսաւոր աստղ մը: Գալինին ճառ մը խօսեցաւ համայնավար կուսակցութեան կողմէ. կոմինտէրնին անունով, Հանրի Պարպիւս՝ յանուն օտար պատուիրակութեանց, նաեւ օտար համայնավար կուսակցութեանց ներկայացուցիչները, որոնց մէջ Մըրֆի, Սաքլաթվալա, Քլարա Ցէտքին եւ Վայեան-Քուտիւրիէ: Փարիզի կոմմունային վեթերան Անթուան կէ եւս խօսեցաւ:

Ֆուատ բագաւոր Եգիպտոս կը դառնայ

Եգիպտոսի Թագաւորը վաղը առաւօտ ժամը 9.10ին մասնաւոր կառախումբով կը մեկնի Թուլոն, ուկից պիտի նստի արքայական «Էլ-Մաճրուսա» զբօսանաւը:

ՄԵՐ ՊԱՐԳԵՒԸ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ

Համաձայն մեր ծանօթ յայտարարութեան, ստորեւ կը նշանակենք գիրքերու ցանկը, իրենց գիներով: Ամէն մարդ ազատ է իր ուզած հատորները ընտրելու, համաձայն իր բաժանորդագրութեան.—

1. իմ գիրքը, Ա. Ահարոնեանի (20 ֆրանք). 2. Մանչ Աղջիկը, Վ. Մարկրիթի (20 ֆր.). 3. Խորհուրդներու մեհեանը, Յ. Օշականի (20 ֆր.). 4. Ծապլվար, Եր. Օտեանի (7 ֆր.). 5. Մեր խաչը, Տոքթ. Ս. Սալբիի (8 ֆր.). 6. Մահացու Սէրը, Մ. Կորքիի (3 ֆր.). 7. Պղնձէ քաղաքին պատմութիւնը (3 ֆր.). 8. Հաֆըզի քառեակները (3 ֆր.). 9. Ֆոմա Կորտիէվ, Մ. Կորքիի (15 ֆր.). 10. Մեր Անկախութիւնը, Լ. Շանթի (15 ֆր.). 11. Ընկեր Շահազար, Ն. Պէշիկթաշլեանի (5 ֆր.). 12. Երկու Ամիս Բոլշեւիկեան բանտում, Բ. Իշխանեանի (13 ֆր.). 13. Սուլամիթ, Ա. Կուպրինի (6 ֆր.). 14. Կրացիէլլա, Լամարթինի (8 ֆր.). 15. Ոսկի Աքաղաղ, Րաֆֆի (10 ֆր.). 16. Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր, Տոքթ. Սեւակի (10 ֆր.). 17. Ազգային բարերար, Եր. Օտեանի (4 ֆր.). 18. Աղա Նազար, Ի. Սահակեանի (3 ֆր.). 19. Ալպոմ Հէքեաթներու, Շ. Նարդունիի (3 ֆր.). 20. Պատասխանական խորհուրդ, Եր. Օտեանի (10 ֆր.). 21. Ի՞նչ պատմեց Թըքէքոնէմը կամ Սիֆիլիս, Տոքթ. Գրիգորեանի (6 ֆր.). 22. Էջեր իմ Օրագրէն, Գ. Զոհրապի (6 ֆր.). 23. «Փետրուար 18» (5 ֆր.). 24. Ֆրանսահայ Զրուցատրութիւն (15 ֆր.). 25. Ջարթիր Աստուած, Ա. Ահարոնեանի (2 ֆր.). 26 Ինքնուսուցիչ Ֆրանսերէն լեզուի, Դաւիթ-Բէկի (10 ֆր.). 27. Կոյսի մը Օրագիրը, Թարգմ.՝ Վ. Սեւունի (5 ֆր.):

"ԱՅԳԵԿՈՒԹՔ"

ՀԱՄԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐ ՀԱՅ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

խմբագրութեամբ՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ, Վ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆԻ եւ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

Պատրաստութեան մէջ է եւ շուտով մամուլի կը յանձնուի գրական մեծ ժողովածու մը, որ պիտի հիւրընկալէ մասնաւորապէս 1914էն յետոյ հրապարակ եկած բոլոր մեր երիտասարդ գրական ուժերը, առանց ո՛ր եւ է խտրութեան:

Հաւաքածոն պիտի ըլլայ պատկերազարդ, եւ պիտի ջանայ տալ 600 մեծադիր էջերու մէջ հայ նորագոյն գրականութեան հարազատ պատկերը: Արդէն դիմում եղած է գրեթէ բոլոր երիտասարդ գրողներուն, որոնց ձեռագիրներուն մեծ մասը հասած է:

Ուշացողներէն կը խնդրուի շտապել: Իսկ անոնք, որ որեւէ ժառանգումի հետեւանքով մասնակցութեան հրաւէր չեն ստացած, կրնան ձեռագիր, լուսնկար եւ կենսագրական նօթեր ղրկել հետեւեալ հասցէին.

«Այգեկութք»ի խմբագրութիւն՝ Journal «HARATCH», 208bis Rue Lafayette, Paris (10me).

ԵՂԱՆԱԿԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐՆԵՐՈՒ

Պարերը կը ղեկավարէ Ս. Թէրզեան (Ստեփ)

Նոյ. 19 Շաբաթ գիշեր, Salle des Fêtes, Mairie de XVme

Մէթրօ Vaugirardին դիմացը. ժամը 8.30էն մինչեւ կէս գիշեր

Սմոքինկը պարտաւորիչ չէ: Մուտք 7 ֆր.: Պիւֆէի ծախք չկայ

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Ուրբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Սինէմա Նովէլթիի մէջ

դերասան ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ իր Տէսինի խումբով

կը ներկայացնէ ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹի հռչակաւոր

"ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ"Ը

ԳԻՆԵՐԸ 5 եւ 3 ՖՐԱՆՔ

ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՀԻՄԱԿՈՒԸՆԷ ՁԵՐ ՏՈՄՍԵՐԸ

Նոյն ներկայացումը 13 Նոյեմբ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, պիտի բեմադրուի փօն տը Շէրիւ ի Սալ Թռիանոնի մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «կայծակ» խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Դշ. երեկոյ ժամը 8.30ին, գրադարանի սրահը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայրենակցական միութեան ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին 40 Rue de Belleville.

Ամսոյս 26ին Շաբաթ երեկոյ գեղարուեստական երեկոյթ, 120 Rue de Belleville. մանրամասնութիւնները շուտով:

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԷՆ.— Յայտնի է որ Բարեգործական Միութեան ձեռքով Երեւանի մէջ կը կառուցուի Գաբուճի Յակոբեան Մայրանոցը: Այս հաստատութեան համար հարկ եղած բոլոր ճերմակեղէնը, զգեստեղէնները, անկողնի կազմածները, խոհանոցի անօթները եւն. որոշուած ըլլալով արտասահմանէն ղրկել, Բարեգործականը դիմած էր փարիզեան տասը մեծ տուներու: Այդ տասը տուներէն, Լ…նրածանօթ Պօն-Մարշէ տունն է որ ամէնէն աժան գինները առաջարկած է, յաւագոյն ապրանքը տալով հանդերձ, քանի որ գործը բարենպատակ հաստատութեան մը կը վերաբերի: Այդ կերպով, Բարեգործականը 50,000 ֆրանքի խնայողութիւն մը ունեցած է:

Բարեգործական Միութեան նախագահը, Պօղոս Նուպար Փաշա, յանուն կեդրոնական վարչական ժողովին, շնորհակալութեան նամակ մը ուղղած է Պօն-Մարշէի տնօրէն Պ. Փիւխանի, որ այնքան բարեացակամութիւն եւ համակրանք արտայայտած էր այս մարդասիրական գործին վերաբերմամբ:

(Նիւք)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Կ. Մ.— 30:

ՎԱԼԱՆՍ, Զարս. Հ. Մ.— 5:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— 570:

ԹԱՒՐԻԶ, Տ. Մ. Զ.— 10:

ԻՒԺԻՆ, Բ. Պ.— 35:

ԷԹԻԻԻ, Ն. Շ.— 80:

ՊԻՍԷԹՐԸ, Ի. Զ.— 30:

ՏԷՔԲԱԶՎԻԼ, Կ. Տ.— 70

ՎԷՐՏ, Մ. Կ.— 105:

ՄԱՐՍԷՅԼ (Մաարաքվիլ) Մ. Ա. — Ձեր հասցէին ղրկուած թերթերը վերադարձուցին «Inconnu» մակագրութեամբ: Հաճեցէք հասցէնիդ որոշ եւ ճիշտ գրել:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԹԷՈԴԻԿԻ 1928Ի "ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ"

կուռ բովանդակութիւն, մանրատառ 656 էջ, շքեղ տպագրութեամբ ու լուսատիպ եւ գունագեղ պատկերներով: գեղեցկագոյն նուէրը կաղանդի առթիւ: գին՝ 50 ֆրանք:

դիմել՝ հեղինակին. 208bis, Rue Lafayette.

ՎԱՐՁՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ ԵՒ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

Ավրոնի կամպէթայի մօտ, մէթրօ St. Fargeauէն քանի մը քայլ, 1 Rue Darcy շէնքին մէջ անմիջապէս տրամադրելի են՝ տարեկան 2100էն 2600 ֆրանքի մուտք, սենեակ եւ խոհանոցէ բաղկացեալ յարկաբաժիններ ու սենեակներ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, օդային կազ, ելեկտրականութիւն, եւ ամէն յարմարութիւն:

Սենեակներու կահաւորման համար պիտի վճարուի միանուագ գումար մը:

դիմել ուղղակի վերի հասցէին:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՌԵՐՈՒ

ՁՈՒԼԱՐԱՆ «ԾԵՐՈՒՆԵԱՆ»

ՀԻՄՆՈՒԱԾ 1887ԻՆ

Ձուլարանս օժտուած ամենավերջին սիսթէմ մեքենաներով կը ձուլէ հայերէն եւ Թուրքերէն ամէն տեսակ տառեր լաւագոյն եւ տոկուն մետաղի գործածութեամբ:

Ամերիկեան չափերով տառեր եւս կը ձուլուին մասնաւոր խնդրանքի վրայ միայն:

Ձուլարանս կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ տպագրական, կազմարարական մեքենաներու, գործիքներու եւ ամէն տեսակ պիտոյքներու, տպագր. թուղթ, մելան, pâte à rouleau, պղինձ գիծ եւայլն, զորս կը հայթայթէ ֆրանսական ծանօթ տուներէ:

Գրել եւ ամէն ապսպրանք ուղղել հետեւեալ հասցէով

V. VARTANOFF, 24 rue Campo-Formio, Paris (13e)

ՋԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

20 ՖՐ.Է ՎԵՐ ԳԻՐՔ ԱՊՍՊՐՈՂԻՆ 5 ՖՐ.ՆՈՑ ԵՒ 30 ՖՐ.Է ՎԵՐ՝ 10 ՖՐ.ՆՈՑ ԳԻՐՔ ՄԸ ՆՈՒԷՐ

Աղքատին պատիւը 20, Թափառաշրջիկներ 15, Աղջկան մը սիրտը 20, Արիւնի ձորը 4, Զարշըլը Արթին 5, Ուշ Լինի 3, Արշին մալ ալան 4, Երազահան 6, 8, 10, 12.50, Երգարան 5, 6, 7.50, 10, 25, Աքու Լալա 5, 7.50, 20, Անույշ 5, Դուրեանի քերթուածները 5, Տաղք եւ նամականին 8, Աղջաղ Ղարիպ 5, Աւաղակապետ 30, Թիապարը 30, Հօճա Նասրէտտին 17.50, ՁԱՐԼՍԹՕՆ 1.50, Լռութիւնը 7.50, Մուրացկաններ 7.50, Շողոքորթը 5, Փր. Ուղեցոյց 6, Ինքնուսուցիչ զրուցատրութիւն 10, ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ, ՇԱՆԹԻ, ԶՕՀՐԱՊԻ, ՕՏԵԱՆԻ ամբողջ գործերը, Լուսանկարչութիւն 3, 10, ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆՑԻ Հայ երգեր (2 տետր.) 30, Հոգիի ձայներ 15, Հայ պարեր 15, Հայ գեղջուկ երգեր 15, բոլորը նօթաներով, Հովիկ եւ Բալիկին օրօրը (2 երգեր ձայնագր.) 1, Զայնագրեալ երգեր. Ս. Պատարագի 4, Աւանդ գաւառանքի 50, ինչպէս նաեւ զաւեշտներ, թատերական գործեր, նոր վէպեր, բառարաններ, բժշկական գիրքեր, բոլորը ԱՆՄՐՑԵԼԻ գիներով:

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ: Դիմել նամակով՝ VAHRAM SÉVOUNI 5 Ave. Quihou, St. Mandé (Seine).

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, Rue du Faubourg St. Denis

Metro : Gare de l'Est — Téléphone : Nord 84-04

Ընդունելութեան ժամեր՝ Ամէն օր 2.30-7.30—Կիրակի եւ տօն օրեր՝ 9-12

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5: Քթի, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 1—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19: Կիրակի 9—12:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ CAUCASE FILS

ՕՆՆԻԿ ԳՕՃԱՊԸՅԸՔԵԱՆ

10, RUE RAMPAL, BELLEVILLE

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ, ՀԱՄԵՂ ԵՒ ԱԺԱՆ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ ԱՆԳԱՄ ՄԸ ՀԱՄՈԶՈՒԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

ԴԵՐՁԱԿ ԼԵՒՈՆ ՊԻԼԷՃԻԿՃԵԱՆ

կը ծանուցանէ իր յաճախորդներուն թէ իր նախկին տեղէն փոխադրուած է՝

57 RUE CLIGNANCOURT, Métro: Château Rouge կամ Barbès

Ձեր ձմեռուան հագուստը ապսպրելէ առաջ, անգամ մը դիմեցէք իրեն, եաքէն չզղջալու համար:

Ձեւի անմնման շքեղութիւն.— Վերջին նորաձեւութիւն.— Մաքուր կար.— Տոկուն կերպասներ.— Վճարումի դիւրութիւններ

ԱՅՍ ԲՈԼՈՐԻՆ ՀԵՏ՝ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԲՈՒՐԴ

ՆՈՐ ԵՒ ՀԻՆ ԳՈՐԳ ՇԻՆՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ամէն տեսակ եւ զանազան գոյներով խիստ դիւրամատչելի գիներով բուրդ պիտի գտնէք ՅԱԿՈԲ ԳԸՆԱՃԸՆԵԱՆի ճոխ մթերանոցը, 31 Rue St-Lazare. Tél. Trudaine 68-29

Մէթրօ: Nore-Sud: Notre Dame de Lorette.

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԻԹ

Ծախու է 200 մեդր հող, Փարիզի դուռէն 10 վայրկեան հեռու, օդաւուն դիրքի վրայ: Մեկնումի պատճառով կը ծախուի իրական գինէն շատ պակաս արժէքով: Դիմել՝ խմբագրատուն:

ԾԱԽՈՒ Է

Պիյեանքուրի մէջ «Արարատ» ճաշարանը. կը տրուի նաեւ վարձու: Պայմանները շատ դիւրամատչելի են:

Փափաքողները դիմեն՝ Թադէոս Թոփուզեանի, 11bis Rue d'Amiens, Billancourt (Seine).

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

«ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԱՅՐԿԵՆԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ»

Շատ մը բացատրական նկարներով զարդարուած եւ ԱՄԷՆՈՒՆ հասկնալի լեզուով գրուած է:

Գնողները շատ գոհ են, եւ այս մասին շնորհակալական նամակներ ստացուած են:

Գին 10 ֆր., արտ. 75 սէնթ: Փնտռեցէ՛ք ամէն տեղ:

Գրավաճառներուն փոխացուցիչ զեղչ:

Դիմել՝ GUIRAGOS MOMDJIANի, 48 Boîte Postale, St. Chamond (Loire), France.

Կ'ուզուի տան գործերու վարժ եւ քիչ մը ֆրանսերէն գիտցող սպասուհի մը. դիմել՝ խմբագրատուն:

Գործ կը փնտռէ

Արեւելեան կերակուրներու մասնագէտ խոհարար մը: Դիմել՝ խմբագրատուն:

ՍԱԿԱՐԱՆ

7 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124.03
Տոլար,	Dollar	25.47
Մարք (ոսկի) 100	Mark	608 —
Թրքական Թղթ.	L. Tq.	13.53
Թրք. ոսկի	» or	110.40
Մէճիտիէ	Médjidié	10.00
Լէվա 100 հատը	Léva	18.50
Տրախմի »	Drachme	33.30
Լիր »	» Lire	139 —
Պելժ. ֆրանք »	Belga	355 —
Զուից. »	Frc. Suisse	491 —
Լէյ 100 հատը	Ley	15.75
Ֆլորին	(Florin)	1027 —

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3370 —
»	II »	2040 —
»	III »	1720 —
Թուրքիի երկթղ.	Lots turcs	175 —

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

9 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 488 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԳՈ՛ՆԷ ԼՌԵՑԷՔ

Հաւատարիմ՝ իրենց սարկական բնազդին, ռամկավար թերթերը ճղակոտր կ՚ըլլան, արդարացնելու համար Հայաստանի ժողովուրդին բռնի զինաթափումը։

Բացատրեցինք, «ի պէտս զարգացելոց», եւ մասնաւորապէս ... մարդոց, թէ այն ինչ որ Հայաստան կը կոչենք, վերջնապէս կազմակերպուած, ապահով, ազատ եւ անկախ պետութիւն մը չէ, այլ հարկատու գաւառապետութիւն մը, կամ ոստիկանական տեսչութիւն մը։

Ըսինք թէ «հայկական գիվիզիա»ն խեղճուկրակ համրանք մըն է, եւ մանաւանդ ենթակայ՝ Մոսկուայի, ընդհ. սպարապետութեան, որ կրնայ ուզած ատենը տեղափոխել ուժերը, պարպել ամբողջ Կովկասը, ինչպէս եղաւ 1917ին։

Աշակերտի մը դաս տալու պէս պատմեցինք թէ՝ արեւմուտքի ամուր, վերջնապէս ձեւաւորուած անկախ պետութեանց մէջ մարդիկ պէտք չունին ոչ զէնքի, ոչ ալ մարզանքի, քանի որ կայ բանակ, կան պետական պաշտպանութեան բոլոր միջոցները։ Ոչ միջցեղային ընդհարումներու վտանգը, ոչ ալ կոտորածի վախը կը սպառնան Ֆրանսայի, Գերմանիոյ կամ Իտալիոյ։ Իսկ արտաքին արշաւանքի կամ պատերազմի պարագային, ամբողջ ազգը զինուոր է, եւ սպառազինութեան ամէն դիւրութիւն կը վայելէ։

Շեշտեցինք, վերջապէս, թէ մէկ օրէն միւսը փոթորիկներ կը սպառնան ամբողջ Ռուսաստանի, գոնէ Կովկասի, եւ առանձնապէս Հայաստանի։ Հետեւաբար, կ՚ապրի եւ կը դիմանայ ա՛ն որ ինքզինքը պաշտպանելու միջոց ունի, վտանգի պահուն։

Անօգո՛ւտ։ Մարդիկ սարէն-ձորէն կը ճառեն, ապացուցանելու համար թէ պետութիւնն է որ պիտի ստանձնէ այդ հոգը։

«...երկրի մը բնակչութիւնը զինելու կամ զինաթափ ընելու իրաւունքը կը պատկանի երկրին կառավարութեան եւ ոչ ուրիշ մէկուն։» (Արեւ, 18 Հոկտ.)։

Իր չար բախտէն, նոյն այդ խմբագրականին մէջ, Եգիպտոսի ռամկավար պաշտօնաթերթը իմաստութեան ապացոյց մը կուտայ, առանց զգալու։

Կը բացատրէ թէ, «թաթարական վտանգը գոյութիւն կ՚ունենայ այն օրը ուր ժողովուրդը ինքն իր գլխուն կը թողուի»։ Եւ կ՚ուզէ որ մենք ալ համոզուինք ասոր։

Մենք շատո՜նց համոզուած ենք այդ մասին։ Իսկ իրենք հաստատ երաշխիք ունի՞ն թէ այդ օրը չպիտի գայ. թէ առտու մը ժողովուրդը ինքն իր գլխուն չպիտի թողուի...։

Լա՛ւ կ՚ըլլար այս կէտն ալ բացատրել, հոգ չէ թէ ոլոր-մոլոր, ծամծմելով։

Ուրիշ թերթ մը, Հայաստանի ոստիկանական տեսչութիւնը համարելով արդէն կազմակերպուած պետութիւն, կառավարութեան «բացարձակ իրաւունք» կուտայ զէնքերը հաւաքելու։ Միեւնոյն ատեն, «փրովոքասիոն» կը նկատէ այն լուրը թէ Ազրբէջան ոչ միայն չի հաւաքեր զէնքերը, այլ և նորեր կը բաշխէ։

Քանի մը անգամ գրեցինք եւ նորէն կը յանձնարարենք,— փոխանակ իմաստութիւն ծախելու Սէնի ափերուն վրայ եւ վճճելու արիւն-արցունքով գրուած թղթակցութիւններու վաւերականութեան վրայ, գացէ՛ք տեսէք, եւ յետոյ ասպարէզ իջէք։ Ճամբան բաց է, մանաւանդ ձեզի համար։ Անցագիր մը առէք, ճամբու ծախք ճարեցէք եւ գացէք ձեր սեփական աչքերով եւ ականջներով ստուգեցէք ինչ որ կը գրուի Երեւանէն, ձերբակալութեանց, զինաթափման եւ յարակից գազանութեանց մասին։

Սովորական պարագայ մը չէ այս, որպէսզի անտարբեր կենաք։ Ամբողջ ժողովուրդ մը հալածանքի ենթարկուած է, Մոսկուայի հրամանով կամ առանց անոր գիտութեան։ Հարիւրաւոր հայրենակիցներ կը տքան բանտերու մէջ, ուրիշներ՝ կը թափառին սարէ սար։ Ընտանիքներ կը հիւծին աննկարագրելի թշուառութեան մէջ։ Հայաստանի ժողովուրդը կ՚անիծէ իր վարիչները։

Հէքեաթ չեն ասոնք։ Զարհուրելի ողբերգութիւն մ՛, տեղի կ՚ունենայ Հայաստանի մէջ, մասնաւորապէս անցեալ Յուլիսէն ի վեր։ Ինչո՞ւ չէք հետաքրքրուիր, ինչո՞ւ չէք պրպտեր, ինչո՞ւ չէք բողոքեր, եւ բազկաթոռին վրայ նստած՝ «հերքումներ» կամ ուսաբանութիւններ գրի կ՚առնէք, պատգամներ կ՚արձակէք, ամենէն առաջ՝ Երեւանի Չեկային ծիծաղը շարժելով, իբրեւ անմիտ եւ անքաղաքական խամաճիկներ։

Ահաւասիկ հրապարակաւ ասպարէզ կը կարդանք ձեզի.— Գացէք տեսէք թէ ի՛նչպէս կը խաղան անճար ժողովուրդի մը ճակատագրին հետ։ Ձեր նպատակը չէ՞ վարկաբեկել Դաշնակցութիւնը։ Ի՛նչ աւելի թանկագին պատեհութիւն, քան այս պարագան։ Եթէ կարենաք փաստերով հերքել հրատարակուած տեղեկութիւնները, ծանր դաս մը տուած պիտի ըլլաք Դաշնակցութեան։

Ինչո՞ւ կեցեր էք։ Ինչո՞ւ չորս պատի մէջ քաշուած շանքարոզ կը կարդաք։

Իսկ եթէ անկարող էք այսքան մարդկային — չենք ըսեր հայրենասիրական — պարտականութիւն մը կատարելու, գոնէ լռեցէք։

Լռեցէ՛ք, որովհետեւ այս ընթացքով դուք կը դառնաք մեղսակիցներ կամ ոճրագործներ։ Եւ այն ատեն, ոչ միայն բանտերու եւ աքսորի մէջ չարչարուած զոհերը, այլ և Հայաստանի ամբողջ ժողովուրդը իրաւունք ունի թքնելու ձեր երեսը։

Կը բաւէ՛, կը բաւէ՛, այսքան գետնաքարշ սարկութիւն։ Ոչ Պոլիս ենք, ոչ ալ Ընկիւրի։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՀ ՈՒ ԴՈՂԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան տասնամեակին նուիրուած խմբագրականի մը մէջ, Հայրենիք գիտել կուտայ (21 Հոկտ.).

— «Ամէն պարագայի տակ, չարագուշակ եւ խիստ բնորոշ է, որ Խորհրդային կառավարութիւնը իր իշխանութեան տասնամեակը հարկադրուած է տօնել ընդհանուր ահուսարսափի մէջ՝ բանտերը լեցնելով տասնեակ հազարաւոր ընդդիմադիրներով, որոնց մէջ նաեւ բազմաթիւ բոլշեւիկներ։

«Աւելին. Խորհրդային իշխանութեան տասնամեակը տեղի կ՚ունենայ այնպիսի քաղաքական պայմաններու մէջ, երբ այդ իշխանութեան յաղթանակին նպաստած մեծագոյն բոլշեւիկ ղեկավարները՝ Տրոցկի, Զինովիեվ եւ ուրիշներ իրենց կուսակցութենէն իսկ դուրս քշուելու վտանգին տակ են, սեփուած ըլլալով «ստորերկրեայ» դաւեր նիւթել ստալինեան տիրող խմբակին դէմ, որ կը սպառնայ արեան մէջ խեղդել բոլշեւիկեան շարքերէն անգամ գլուխ բարձրացնող ընդդիմադրութիւնը։

«Իշխանութիւն մը, որ իր տասնամեայ տարեդարձի օրերուն իր գոյութիւնը պաշտպանել կարենալու համար կը հարկադրուի նոյնիսկ բանտերէն դուրս թափել քրէական յանցաւորները, այդ բանտերը քաղաքական հակառակորդներով եւ անգամ ընդդիմադիր ընկերներով լեցնելու համար, չի կրնար երբեք լաւատես ըլլալ իր մօտիկ ապագայի նկատմամբ։

«Ահա թէ ինչու, հակառակ Խորհրդային իշխանութեան տասնամեակին, ոչ ոք կրնայ ըսել, որ այդ իշխանութիւնը այսօր աւելի ամուր է, քան էր տասը տարի առաջ, երբ տեղի կ՚ունենար բոլշեւիկներու յաղթական յեղաշրջումը։ Այսօր նոյնիսկ շատ աւելի քան տասը տարի առաջ, բոլշեւիկներու իշխանութիւնը կռթնած է միայն բիրտ ուժի վրայ, եւ առանց ահուսարսափի, առանց ընդհանուր ահաբեկումի՝ ան բացարձակապէս ի վիճակի չէ իր գլուխը պահել մէկ օր իսկ։

«Ասոր համար է ահա, որ հոկտեմբերեան յեղաշրջման տասներորդ տարեդարձը բոլշեւիկ իշխանաւորները կը պատրաստուին տօնել պաշարման վիճակի մը մէջ՝ իրենց դէմ ունենալով եւ՝ արտաքին ամբողջ աշխարհը, եւ՝ Խորհրդային Միութեան ժողովուրդները, եւ՝ նոյնիսկ իրենց ընկերներու մէկ կարեւոր մասը...»

ԱՇԽԱՐՀԻ 13 ՄԵԾ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

Թուրքիոյ մարդահամարին առթիւ, կուտանք աշխարհի ամենէն շատ բնակիչ ունեցող 13 քաղաքները, իրենց բազմամարդութեան կարգով.—

Լոնտոն ունի՝ 7,776,168 բնակիչ, Նիւ-Եորք՝ 6,103,384, Պերլին՝ 4,000,000, Փարիզ՝ 3,000,000, Թոքիօ՝ 2,270,000, Վիէննա՝ 1,842,000, Պուէնոս-Այրէս՝ 1,722,000, Օսաքա՝ 1միլ. 634,000, Մոսկուա՝ 1,600,000, Փէքին՝ 1,350,000, Պուտափեշթ՝ 1,180,000, Ռիօ տը Ժանէյրօ՝ 1,000,000 Սիտնէյ՝ 1,108,000, Կ. Պոլիս՝ 850,000։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Հաճի Սամիի հրոսախումբին դատը

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Պոլսոյ մէջ սկսած է դատավարութիւնը Հաճի Սամիի հրոսախումբին, որուն անդամներէն քանի մը հոգի վերջերս Իզմիրի մէջ ձերբակալուած եւ Պոլիս բերուած էին։

Հարցաքննութիւնները երեւան հանեցին, որ հրոսախումբին նպատակն էր՝

1.— Սպաննել Մուսթաֆա Քէմալը։

2.— Իթթիհատ-Թէրագգը կուսակցութեան կարգ մը անդամներուն օժանդակութեամբ ըմբոստութիւն յարուցանել Թուրքիոյ կարգ մը մասերուն, մանաւանդ Քիւրտիստանի մէջ, ուր Վէհիպ փաշա պիտի ստանձնէր ապստամբական շարժման ղեկավարութիւնը։

3.— Վերահաստատել Սուլթանութիւնը՝ գահ բարձրացնելով խալիֆա Ապտիւլ Մեճիտը։

Կ՚ըսուի թէ հելլէն կառավարութիւնը կը քաջալերէր այս հրոսախումբին գործունէութիւնը։

Թուրքիա ո՛րքան բնակիչ ունի

Վիճակագրութեան Ընդհ. Տնօրէն Պ. Ժաքար հետեւեալը յայտարարած է.

390 կուսակալութեան եւ գաւառակի կեդրոններ իրենց մարդահամարի արդիւնքը հեռագրով իմացուցած են վիճակագրութեան Ընդհ. Տնօրէնութեան։ Տնօրէնութիւնը այս հեռագրերը քննած եւ գումարը կատարելով ճշդած է թէ 12 միլիոն 942,000ի կը հասնի Թուրքիոյ բնակչութեան թիւը, բացի Պոլիս քաղաքէն, որուն բնակչութեան թիւը 800,000էն մինչեւ 1 միլիոն կ՚ենթադրուի։

«Թայմզ»ի հրատարակած մէկ հեռագրին համաձայն, Պոլսոյ բնակչութեան թիւն է 810,000, իսկ Թուրքիոյ մնացեալ մասին՝ 12,940,000, որով ամբողջ Թուրքիոյ բնակչութիւնն է 13,750,000։

Միւս կողմէ «Թան»ի թղթակիցը կը հաղորդէ որ պաշտօնական վիճակագրութեան համաձայն, Պոլիս 700,000 բնակիչ միայն ունի։

Ո՞րն է ճիշդը։

Երբ Պոլսոյ մասին ճշգրիտ տեղեկութիւն չկայ, ամբողջ Թուրքիոյ մասին տրուած թիւերը պէտք է վերապահութեամբ ընդունիլ։

«Պողպատէ Ձեռք»ը Իզմիրի մէջ

Իզմիրի մէջ Նոյեմբեր 2ի առտուն ժամը 9ին խիստ տարօրինակ պարունակութեամբ յայտարարութիւն մը տեսնուած է Պէյլէր փողոց Տօքթ. Պախթիեար պէյի բնակարանին պատին վրայ։ Ոչ ոք համարձակած է յայտարարութեան մօտենալ եւ կարդալ. ոմանք հեռուէն միայն կարդացեր են։ Ի վերջոյ լուր տրուած է ոստիկանութեան, որ յայտարարութիւնը փրցնելով քննութեան ձեռնարկած է։

Ահա՛ պատճէնը խնդրոյ առարկայ յայտարարութեան.—

«Իբր առաջին ազդարարութիւն, «Պողպատէ Ձեռք» ընկերութիւնը մեր երկրին մէջ օտար լեզու խօսող Հրեաներուն կը յանձնարարէ իրենց բնակած երկրին լեզուն սորվիլ ու խօսիլ։ Հակառակ պարագային ան յանձն կ՚առնէ պատիժներ տնօրինել։

«Սինէմայի ծանուցումները երկու լեզուով կը գրուին, ասիկա կը նշանակէ թէ Թուրքիոյ հողը երկու ընկեր ազգերու կը պատկանի։ Բացարձակապէս չենք ընդունիր ասիկա։

«Մենք, որ մասնաւոր եւ սեղմ կապերով միացած ենք, միայն հայրենիքին բարիքներ ապահովելու եւ ազգին օժանդակելու համար, մօտ ատենէն պիտի ապացուցանենք թէ շղթաներն անգամ կրնանք խորտակել»։

«ՊՈՂՊԱՏԷ ՁԵՌՔ»

Հոկտեմբեր - Նոյեմբեր 1927

Այս տողերուն կը յաջորդէ նկարը բռունցքի մը, որու ձախ կողմը կը տեսնուի անընթեռնելի կնիք մը։ Կնիքին վրայ եւս «Պողպատէ Ձեռք» ստորագրութիւնը դրուած է։

Մուսուլի քարիւղը եւ Ամերիկացիները

Նիւ Եորքէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ ամերիկեան հինգ կարեւոր քարիւղի ընկերութիւններ յաջողած են Մուսուլի քարիւղը շահագործելու խնդրին մէջ կարեւոր բաժին մը ստանալ։ Բանակցութիւնները տեւած են երկար ամիսներ, յաճախ խզումի սպառնալիքներով։ Այդ ընկերութիւններն են՝ Նիւ Ճըրզիի Սթանտարտ Օյլը, Նիւ Եորքի Սթանտարտ Օյլը, Փան-Էմէրիքըն Փէթրոլիոմը, Աթլանթիք Ռիֆայնինկ ընկ.ը եւ Կըլֆ Օյլ Քորփորէյշընը։ Ասոնք պիտի գործակցին Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Հոլանտայի խմբակներուն հետ, ղեկավարութեամբ Թըրքիշ Փեթրոլեոմ ընկ.եան, յիշեալ շրջանը շահագործելու համար։

Ըստ կայացած համաձայնութեան, շահէն 100ին 25ական պիտի ստանան՝ հոլանտական խմբակ մը (Ռոյըլ Տըչ Շէլ), անգլիական խմբակ մը (Անգլօ-Փըրժիըն Օյլ), ֆրանսական խմբակ մը (առանձին ընկերութիւն մը)։ Ասկէ զատ մօտ օրէն պիտի կազմուի ուրիշ խմբակ մը՝ վերոյիշեալ ամերիկեան հինգ ընկերութիւններէ, որ պիտի ստանայ մնացեալ 100ին 25ը։

Այս ծրագրին հետ զուգահեռաբար մտադրութիւն կայ 4-500 մղոն երկարութեամբ խողովակներու գիծ (pipe-line) մը շինել Մուսուլէն Միջերկրական, որ պիտի անցնի Սուրիայէն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ՀԱՅ ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐ

Նիր Իսթ Ռիլիֆի օժանդակ յանձնախումբերէն մէկուն նիստին մէջ, Նիւ-Եորք, երկրորդ ընդհ. քարտուղար Մր. Վօրիս ներկայացուցած է իր վերջին ուղեւորութեան տեղեկագիրը՝ Մերձաւոր Արեւելքի կրթական, կրօնական եւ ընկերական վիճակներուն վրայ։

Մր. Վօրիս այս անգամ այցելած է Եգիպտոս, Պաղեստին, Սուրիա, Յունաստան եւ Ֆրանսա, եւ տեսակցութիւններ ունեցած է բազմաթիւ ղեկավարներու եւ եւ մտաւորականներու հետ, եւ աւելի մօտէն ծանօթացած է հայ գաղութներու կացութեան եւ պէտքերուն։

Մր. Վօրիսի ընդարձակ տեղեկագրին մէջ կայ կէտ մը որ խոր տպաւորութիւն մը թողուցած է ժողովին հայ ունկնդիրներուն վրայ։

Խնդիրը կը վերաբերի այն չափահաս որբերուն, մօտաւորապէս 10,000 հոգի, որ արձակուած են Ռիլիֆի հաստատութիւններէն եւ որ հիմա կը գտնուին հետեւեալ երկիրներու մէջ — Սուրիա եւ Լիբանան (3,500), Պաղեստին (100), Եգիպտոս (1700) Յունաստան (3700), Ֆրանսա (900)։ Ըստ սեռի համեմատութիւնն է՝ 5,900 մանչ եւ 4000 աղջիկ։

Ռիլիֆի պաշտօնէութիւնը, իւրաքանչիւրը իր շրջանակին մէջ կ՚աշխատի հսկելու այդ նախկին սաներու վրայ, որպէսզի անոնց վարքն ու բարքը չխաթարուին միջավայրի ազդեցութեամբ։ Բայց, ինչպէս տեղեկագրին մէջ ալ կ՚ըսուի՝ կարելի չէ նոյն իսկ պատահական այցելութիւն տալ անոնց որ կը գտնուին կեդրոններէ հեռու, մղոններով իրարմէ անջատ, ինչպէս է՝ Յունական Մակեդոնիոյ եւ Ֆրանսայի ագարակներուն մէջ։

Այս խնդրոյն նկատմամբ յայտնուած կարծիքներուն եզրակացութիւնը այն էր թէ՝ ասդին անդին ցրուած չափահաս որբերը հրահանգելու եւ սրտապնդելու միակ միջոցն է մամուլը։ Եւ Ռիլիֆի վերին պաշտօնեաներն, իրենք ալ, դիտած են որ հայ մանչերն ու աղջիկները այդ օտար երկիրներու եւ ժողովուրդներու մէջ՝ անձկալից կարօտով կը կարդան հայերէն թերթեր ու գրքեր, եթէ ձեռքերնին անցնի։

ՊՈԼՍՈՅ ՓՈՂՈՑՆԵՐԸ

Մարդահամարի առթիւ կազմուած Թուարկութեան յանձնախումբին նախագահ Օսման Նուրի պէյ յայտարարած է թէ Պոլսոյ մէջ տասը հազար փողոցներ կան, որոնց առանձին անուններ կը տրուին։ Հրկիզեալ վայրերուն համար ալ անուններ եւ ցուցանակներ պատրաստուած են, որոնք շուտով պիտի զետեղուին։

Բերայի անունը փոխուելու մասին նոյն անձնաւորութիւնը ըսած է թէ Բերա (Պէյօղլու) ընդհանուր թաղամասի մը անունն է եւ չի կրնար փողոցի մը միայն տրուիլ։ Այս պատճառաւ, մեծ պողոտային անուն դրուած է, զայն կոչելով Իսթիքլալ ճամբան։

Օսման Նուրի պէյ ըսած է նաեւ որ այդ թաղամասը Պէյօղլու կոչուած է շատ հին ատենէ ի վեր, որովհետեւ ժամանակին, թագաւորի զօրանոցին տեղը Վենետիկցի իշխան մը կը բնակէր եղեր։

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Պոլշեւիկեան հասկացողութեամբ, ընկերվարական յեղափոխութիւնը, բառին իսկական իմաստով, դրամատիրական իրաւակարգին փոխանցումն է դէպի ընկերվարական իրաւակարգ։ Առաջին հերթին պրոլետարիատը տէր կը դառնայ իշխանութեան, սեփականազրկութեան կ'ենթարկէ շահագործողները եւ կ'ոչնչացնէ անոնց դիմադրութիւնը։ Յետոյ կը սկսի արդէն նոր իրաւակարգի աճման օրկանական բնաշրջումը։

Ուրեմն, բանի ուժով եթէ կործանենք հին իրաւակարգը իր տնտեսութեան հետ մէկտեղ եւ ամէն ինչ սկսինք նորէն, կարելի է հաստատել ընկերվարութիւն՝ առանց նկատի առնելու, թէ արդեօք ատոր համար հասունցա՞ծ են տնտեսական, ընկերային, քաղաքական, հոգեբանական ու այլ տուեալներ։

Շատ ճիշդ է նկատեր Լէնինը, թէ յետամնաց երկրի մը մէջ, ուր իշխանութիւնը փտած է եւ պուրժուազիան ալ թոյլ ու անկազմակերպ, դիւրին է ապստամբիլ։ Բայց յեղափոխութիւնը առաջ տանելու համար կան շատ դժուարութիւններ եւ հազար անգամ անհրաժեշտ է զգուշութիւն ու շրջահայեցութիւն։ Անոր կարծիքով իմաստութիւն է դիւանագիտօրէն շարժիլ, նահանջել ու համբերել։

Այդ իմաստութեան յանգեցաւ Լէնինը Հոկտեմբերեան յեղաշրջումէն երեք տարի յետոյ, երբ ռազմական կոմունիզմն իր կործանարար հետեւանքներով, երկիրն ու կուսակցութիւնը դրեր էր անելի մէջ։ Բայց ուշ էր, որովհետեւ բանի ուժի պաշտամունքն արդէն իր գործը տեսած էր, Հոկտեմբերը հին իրաւակարգի հետ ոչնչացուցեր էր նաեւ արդիւնաբերութեան ու արտադրութեան բոլոր միջոցները։ Ռուսիոյ տնտեսութիւնը հաշմանդամ էր դարձած, որովհետեւ պոլշեւիկները անոր երակները կտրեր էին։

Ուրիշ ելք չկար, եթէ ոչ հրաժարիլ մոգական գաւազանի հրաշքներուն հաւատալէ եւ նորէն ետ երթալ դէպի այն կարգերը զորս ոչնչացնելու համար ամէն ինչ տակն ու վրայ էին ըրած ու միլիոնաւոր մարդոց արիւն թափած։

Փրկութեան ուղին՝ տնտեսական նոր քաղաքականութիւնն էր։

Այս նոր դրութիւնը կը ջրէ պոլշեւիկեան տեսութեան այն մասը, թէ ընկերվարութեան հասնելու համար բաւական է որ «պրոլետարիատը» իշխանութեան գլուխն անցնի՝ ու խորտակէ շահագործողները։ Հետեւաբար ընկերվարութեան հասնելու համար պէտք է զարգացած եւ մեծապէս օժտուած արհեստագիտութեամբ տնտեսութիւն ունենալ եւ ոչ թէ աւերակներու ու դիակներու կոյտեր։ Իսկ տնտեսութեան զարգացումն ունի իր երկաթեայ անյեղլի օրէնքները, որոնց դէմ երթալ՝ կը նշանակէ երբեք չհասնիլ ընկերվարութեան։

Այո՛, ընկերվարական իրաւակարգ հաստատելը կը պահանջէ օրգանական ընթացք։ Սակայն այնպիսին, որ ամէն մէկ նոր վիճակ բխի նախորդէն եւ պայմանաւորուի նախորդով։ Իսկ այդ յաջողութեամբ առաջ տանելու համար, անհրաժեշտ է, որ մարդը հասնի իր աշխատունակութեան ու աշխատանքի արդիւնքի առաւելագոյն չափերուն։ Այս ալ հնարաւոր է այն պարագային, երբ լիակատար ազատութիւն կը վայելէ անհատի ու հասարակութեան ինքնագործունէութիւնն ու նախաձեռնութեան ոգին։

Արդեօ՞ք տնտեսական նոր քաղաքականութիւնը կը կազմէ՞ «Նոր իրաւակարգի աճման օրգանական բարեշրջման» փուլերէն մէկը։ Պոլշեւիկները կը պատասխանեն այո՛, քանի դեռ երկրին մէջ գերիշխողը պետական տնտեսութիւնն է, որ հիմքն է ընկերվարական տնտեսութեան։

Թէ այդ ցնորք է, արդէն կ'ապացուցանեն իրենք ընդդիմադիրները։ Եւ թէ «նէփ»ը գործելակերպ չէ, այլ շրջափոխութիւն դէպի դրամատիրական կարգերը, կը հաստատուի այն իրողութեամբ որ պոլշեւիկները հետզհետէ նորանոր զիջումներ կ'ընեն թէ գիւղի եւ թէ քաղաքի դրամատիրական տարրերուն։ Ինչքան կ'ուզէ, թող Պուխարինը պոռայ, թէ՝ բաւական է ինչքան «նէփ»ը առաջ գնաց եւ ժամանակ է արդէն կայն դարձնելու հակառակ ուղղութեամբ։ Անզօ՞ր են այդ ընելու։ Մանաւանդ, երբ երկրի ներսը կը տիրէ չտեսնուած քաոս ու խառնութիւններու առջեւ ալ պոչ բանել սկսեր են։

Բոլորովին տարբեր են 1917ի, 1921ի եւ ներկայ պայմանները։ Մէկկողմէ «նէփ»ը չի տար սպասուած արդիւնքը, որովհետեւ երկրին իշխանութիւնը դիկտատորական է եւ առեւտուրն ալ պետական մենաշնորհ։

Միւս կողմէ չեն կարող «նէփ»ը վերցնել, քանի որ ներկայիս միջազգային տնտեսական վիճակը դրամական է եւ Ռուսիոյ տնտեսութիւնն ալ ըլլալով անոր մէկ մասնիկը՝ ուզէ չուզէ, պիտի երթայ անոնց ճամբով. իսկ ծայրայեղ պարագային իր տնտեսութիւնը պիտի պայմանաւորէ միւսներուն հետ։

Այսպէս է պատմութեան վիճակը, հակառակ Սթալինի ցանկութեան,— թէ՝ խորհրդային տնտեսութիւնը եւ շինարարութիւնը պէտք է զարգանայ հակասելով դրամատիրականին։

Իսկ պետական տնտեսութեան գերակշռութիւնն ալ յառաջ կը բերէ շարք մը չարիքներ ու հակասութիւններ։ Եթէ Եւրոպայի մէջ մասնաւոր առեւտուրի սխալը կարող է շտկել շուկան, առանց շօշափելիօրէն խախտելու երկրի տնտեսական դրութիւնը,— ապա խորհրդային երկրի ամէն մէկ սխալ խիստ կ'անդրադառնայ ժողովրդի եւ պետութեան տնտեսութեան վրայ՝ որովհետեւ կառավարութիւնն ինքն է որ մասնաւոր ծրագրով կը ղեկավարէ ամբողջ տնտեսութեան ընթացքը։

Կասկածէ վեր է, որ մինչեւ հիմա խորհրդային իշխանութիւնը աւելի շատ սխալներ է ըրած քան շիտակ։ Յետոյ, ապրանքը պետութեան վրայ շատ սուղի կը նստի, որովհետեւ բացի պահանջուած սովորական ծախքերէն, ահագին դրամ կը վատնուի գրասենեակային հսկայ կազմը պահելու համար եւ պաշտօնէութիւնն ալ շահագրգռուած չըլլալով՝ թէ սուղ կը գնէ եւ թէ իւրացումներ կ'ընէ։ Հասկնալու համար թէ արժէքի ինչ յաւելում տեղի կ'ունենայ, կը բաւէ բանալ «Փրավտա»յի 1925 Նոյեմբերի թիւը (որը յուշատետրիս մէջ չեմ նշանակած) եւ կարդալ հետեւեալը.— Պետառեւտուրը ծախած է Գրիշինսկիի բանւորական գործակցականին 2659 րբ. 37 կոպէկի ապրանք, որը իրեն արժած է 2127 րբ. 49 կոպէկ։ Գործակցականը այդ ապրանքը կը գնահատէ 3159 րուբլի 37 կոպէկ՝ աւելցնելով նաեւ 39 րուբլի մաքս։ Այդ նոյն ապրանքը գործակցականը բանւորներուն կը ծախէ 5186 րուբլի 13 կոպէկի։ Այդ ապրանքը մինչեւ սպառողին ձեռքը հասնիլը, իր հիմնական արժէքին վրայ հարիւրին 153 յաւելում կրած է...

Յիշենք մէկ երկու օրինակ.— Քանի որ ներածումը եւ արտածումը պետութեան ձեռքը կը գտնուին, ուրեմն կրնայ առեւտրական կշիռը դարձնել ելքի կամ մուտքի կողմը։ Հիմա, եթէ արտածումը ուժեղացնէ եւ կշիռը մուտքի կողմը դարձնէ, այդ կը բարձրացնէ գիւղատնտեսական մթերքներու գիները, սղութիւն առաջ բերելով քաղաքին մէջ, որով եւ կը դժուարանայ բանւորներու եւ պաշտօնեաներու ռոճիկի խնդիրը։ Իսկ եթէ ներածման ուժ տայ, բաց կ'ունենայ, ինչ որ կ'ազդէ դրամի ընթացքին վրայ՝ յառաջ բերելով ընդհանուր տագնապ։ Եթէ առեւտուրը ազատ ըլլար, աւելի դիւրին էր ներքին եւ արտաքին շուկաներու մէջ հաւասարակշռութիւն ստեղծել։

Կոմունիստական կուսակցութեան առջեւ միշտ հարց է դրուած զարկ տալ առաջին հերթին գիւղատնտեսութեա՞ն, թէ արդիւնաբերութեան։ Եթէ առաջինը ուժեղանայ, ապա գիւղի վիճակն այնպէս է, որ կրնայ շատ արագ զարգանալ նաեւ «նէփ»ի ժամանակ. իսկ պոլշեւիկները ամէնէն շատ ատկէ կը սարսափին։ Ատկէ զատ, պետութիւնը ստիպուած կ'ըլլայ արտադրութեան բոլոր միջոցները դուրսէն բերել, ուրեմն աւելի գերի դառնալ դրամատիրական արդիւնաբերութեան։

Իսկ եթէ խոշոր արդիւնաբերութիւնն ուժեղացնէ, ատով նախ ետ կը մնայ 120 միլիոննոց գիւղացիութեան տնտեսութիւնը, որ շատ կենսական նշանակութիւն ունի Ռուսիոյ համար։ Յետոյ, արդիւնաբերութեան ուժեղացումը կը պահանջէ խոշոր գումարներ զորս իշխանութիւնը չունի։ Իսկ դուրսէն ալ խոշոր դրամագլուխներ ներս չեն մտներ, որովհետեւ շահագործման համար չկայ համապատասխան իրաւակարգ։ Իսկ այդ հնարաւորութիւններ ստեղծելը՝ կը նշանակէ հրաժարիլ դիկտատուրայէն։

Մէկ խօսքով, գիւղատնտեսութեան զարգացումը կ'ուժեղացնէ գիւղի սեփականատիրական տնտեսութիւնը։ Արդիւնաբերութեան զարգացումն ալ վերջ ի վերջոյ կը պահանջէ քաղաքական զիջումներ։

Ատոր հետ մէկտեղ, ներկայ իրաւակարգով, առաջին պարագային շահագործման պիտի ենթարկուի՝ արտադրող գիւղացին եւ սպառող բանւորը։ Երկրորդ պարագային՝ արտադրող բանւորը եւ սպառող գիւղացին։

Այս բոլորին եզրակացութիւնն այն է, որ նոր տնտեսական քաղաքականութիւնը դիկտատուրայի ու մենաշնորհներու օրով շարք մը երկսայրի փակուղի է դրած կոմկուսին առջեւ։ Ահա եւ այդ կուսակցութեան ներքին ճգնաժամի գլխաւոր պատճառներէն մէկը՝ եթէ ոչ ամենահիմնականը։

Ալ չեմ խօսիր այն մասին, թէ ինչպէս «նէփ»ը յայտնապէս քաղքենի սկզբունքներ է մտցուցած խորհրդային իրաւակարգի, կենցաղի, մշակոյթի, տնտեսութեան, արուեստի ու բարոյականութեան մէջ։

Այսքանն ալ բաւական է հաստատելու համար, թէ որքան խախտ է պոլշեւիկեան տեսաբան Պուխարինի «ընկերվարական յեղափոխութեան» տեսութիւնը։ Խախտ է, որովհետեւ այդ յեղափոխութեան յաջողութիւնը կը պահանջէ սկսիլ այնտեղէն, զոր պոլշեւիկները ձգեր են իբրեւ «յետոյ»ի գործ։

Հոկտեմբերեան տասը տարուան տիրապետութեան բազմաթիւ բացասական արդիւնքներէն մէկը պարզելով, մեր նպատակն էր ցոյց տալ՝ թէ ինչպէս պէտք չէ կատարել ընկերվարական յեղափոխութիւնը։

Ա.Շ.Ո.Տ

ԽՈՐՏԱԿՈՒԱԾ ՀԱՆՃԱՐ ՄԸ

ՀԱՅՆՐԻԽ ՖՈՆ ՔԼԱՅՍԹ

(1777—1811)

Գերման գրականութեան պատմութիւնը, Կէօթէի եւ Շիլլէրի հսկայ ոգիներու կողքին ունի նաեւ խորտակուած հանճարներու, լքուած տաղանդներու շարք մը, որոնց մասին քիչ բան իմացուած է Գերմանիոյ սահմաններէն դուրս։ 17րդ դարէն մինչեւ Նիցչէի հասնող դժբախտ ճակատագիրներու այս կարաւանը իր յուզումնալի պատմութեամբ գերման գրականութեան կարեւոր մէկ մասը կը կազմէ։ Անոնցմէ կան որ գեղխ ու փոթորկայոյզ կեանքի մը հոսանքին յանձնուած՝ վաղահաս մահ մը ունեցած են, կան ալ որ մտային խաւարման մէջ իրենց օրերը վերջացուցած են։ Ամէնէն դժբախտը, Քլայսթ՝ իր ձեռքով իսկ կտրած է կեանքի թելը։

Հայնրիխ ֆոն Քլայսթ, որուն ծննդեան հարիւր-յիսնամեակը այժմ մասնաւոր զուրգուրանքով մը կը տօնուի բովանդակ Գերմանիոյ մէջ, ծնած է 18 Հոկտ. 1777ին Ֆրանքֆորթ-ան-տէր-Օտէրի մէջ։ Իր մանկական օրերուն իսկ ի յայտ բերած վառվռուն, ջղային ու դիւրագրգիռ բնաւորութիւնը, դառնութիւններով ու յուսախաբութիւններով լեցուն իր կեանքի ընթացքին, իր ձեռքին մէջ դրած է նաեւ վերջապէս անձնասպանի ատրճանակը։ Իր հանճարին համապատասխան փառասիրութեամբ մը ներշնչուած այս ծայրայեղ ոգին կարճ բայց յուզումնալի կեանքի մը ընթացքին անցած է շատ մը բովերէ. եղած է զինուորական, ուսանող, պաշտօնեայ, օրագրող. սակայն միշտ անյաջող, առանց բարեկամի, ճամբուած իր սիրուհիներէն, արհամարհուած նոյն իսկ իր ծնողքէն։ Ձանձրացած, չգնահատուած հանճարի մը դժբախտ ճակատագիրը։ Ճամբորդած է դէպի Փարիզ, Զուիցերիա եւ Իտալիա։ Բայց ի զո՜ւր։ Կեանքի շարունակական անյաջողութիւններն ու նիւթական թշուառութիւնը զինքը մղած են ի վերջոյ անձնասպանութեան։ 21 Նոյ. 1811ին Փոցտամի մօտ Վանզէյի լճափին վրայ իր վերջին ժամու սիրուհիին՝ Հանրիէթ Ֆոկէլ անուն հիւանդոտ ու յուսահատ կնոջ մը հետ միասին անձնասպան եղած է։ Նախ սպաննած է իր բարեկամուհին ու երկրորդ գնդակն ալ իր սիրտին ուղղած։ Ճիշդ այդտեղ կանգնած շիրիմ մը կը յայտնէ տրամին վայրը ու զոհերուն գերեզմանը։

* * *

Քլայսթ՝ Կէօթէի, Շիլլէրի Կրիլփառցըրի եւ Հէպէլի հետ միասին գերման թատերական գրականութեան ամէնէն հզօր հանճարն է։ Իր թատերախաղերէն «Քէթխհըն ֆոն Հայլպրօն»ը «Փէնթէսիլէա»ն եւ «Հոմպուրկի Իշխան»ը, հակառակ կարգ մը թերութիւններու կը յայտնեն թատերագրի իր հանճարեղ ոգին։ Իր նիւթերու ընտրութեամբ Քլայսթ կը պատկանի վիպական դպրոցին. ասպետական նկարագիրներու եւ առաքինութեանց զմայլող մը ան յաճախ կը մատնէ խորհրդաւոր ու երազուն հոգիի մը զգացումները։

Քլայսթի տրամներուն ամէնէն ժողովրդականն է «Քէթխհըն ֆոն Հայլպրօն»ը, իր գլուխ գործոցն է «Հոմպուրկի Իշխան»ը, իսկ «Փէնթէսիլէա»՝ իր հանճարի ամէնէն ուժեղ ու մոլեգին արտայայտութիւնը։ Ստորեւ համառօտիւ կը վերլուծենք այս երեք տրամները։

«Քէթխհըն ֆոն Հայլպրօն».— Քէթխհըն, զինագործի մը խորթ աղջիկը՝ նոյն ատեն հարազատ աղջիկն է Կայսեր, որ առանց իր ինքնութիւնը յայտնելու, գաղտնաբար, յարաբերութիւն ունեցած է իր մօրը հետ։ Ամէն փորձութիւններէ հեռու, համեստ յարկի մը տակ ապրած այս աղջիկը, իր մանկամարդ տարիքին մէջ յանկարծ անբացատրելի սաստկութեամբ կը սիրահարուի Կոմսի մը, որուն հետ իր ամուսնութիւնը անկարելի է, տրուած ըլլալով երկուքին միջեւ գոյութիւն ունեցող դասակարգի տարբերութիւնը։ Մանկամարդ կոյսը բուռն տարփանքէ մը մղուած՝ ամենուրեք կը հետապնդէ ազնուականը, թէեւ այս վերջինը իրեն հետ արհամարհանքով կը վարուի ու մտադրած է բարձրատոհմիկ աղջկան մը հետ ամուսնանալ։ Քէթխհըն իր մրցակցուհիին լարած թակարդներէն անգիտակցաբար խոյս կուտայ ու երբ վերջապէս իր ինքնութիւնը կը յայտնուի իբր Կայսեր դուստր, ազնուականը զինքը կնութեան կ'առնէ։

«Հոմպուրկի Իշխան»ը — Նափոլէոնի դէմ գերման իշխաններու մղած պայքարի ընթացքին, Հոմպուրկի իշխանը, հակառակ Կայսրընտիր իշխանի հրամանին Ֆէրպէլինի մօտ թշնամիի վրայ յարձակած ու զայն պարտութեան մատնած է։ Պատերազմական ատեանը, սակայն, առանց ճակատամարտի նպաստաւոր ելքը նկատի առնելու, զինքը անհնազանդութեամբ ամբաստանած ու մահուան դատապարտած է։ Իշխանը իր արարքին արդարացումը կը պահանջէ՝ ըսելով որ ճակատամարտի հրամանը տուած է պարտականութիւն մը կատարելու համոզումով։ Նոյն ատեն այն ճակատագրական բոպէին քնաշրջիկի յափշտակութեան մէջ գտնուած ըլլալը կը խոստովանի։ Իշխանին ներում կը շնորհուի ու կ'ամուսնանայ Կայսրընտիր իշխանին աղջկան հետ։

«Փէնթէսիլէա» — Փէնթէսիլէա՝ միասոնիներու թագուհին, իր կարիճ ընկերուհիներուն հետ յաղթած է թէ՛ Հելլէններուն եւ թէ՛ Տրովադացիներուն։ Միայն թէ, ըստ հաստատուածներու պատգամին, ան պարտաւոր է ամուսնանալ միայն այն մարտիկին հետ որ իր հետ ունեցած մենամարտի ընթացքին իր ձեռքը ինկած պիտի ըլլայ։ Փէնթէսիլէա, կնամարտիկներու ամէնէն գեղեցիկն ու զօրաւորը, սակայն, բուռն կերպով սիրահարուած է Աքիլլէսի զոր ամենուրեք կը հետապնդէ, զայն իբրեւ վայրի գազան մը իր ցանցին մէջ ձգելու համար։ Միւս կողմէ Աքիլլէս ալ թագուհին ձեռք անցընելով զայն Հէքթորի բախտին արժանացնել կ'ուզէ։ Բայց հրապուրուած կնոջ անսովոր գեղեցկութենէն, կը հետեւի անոր։ Փէնթէսիլէա կը փոխարինէ Աքիլլէսի սէրը, չմոռնալով նոյն ատեն իր սիրահարին յանձնարարել իր ընկերուհիներուն մօտ ծածկել իր պարտուած ըլլալը։ Կեղծիքը շուտով երեւան կ'ելլէ ու Փէնթէսիլէա իր ընկերուհիներուն կշտամբանքին վրայ կատղած ու զայրացած՝ իր շուներու ու վայրի գազաններու վոհմակները կ'արձակէ Աքիլլէսի վրայ, որոնք բզիկ բզիկ կ'ընեն սիրահարը։ Զղջացած ու կատղած կինը իր սիրահարին եղերական վախճանէն վերջ միայն կ'անդրադառնայ իր սխալին ու յուսահատութենէ մոլեգնած կը մեռնի առանց զէնքի ու միայն իր վշտի սաստկութենէն։

Կ. ՓԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Աթէնքէն կը գրեն թէ … լճին մէջ առաջարկուեր է օրէնք դուրս հանել համայնավար կուսակցութիւնը, … նախարարները չեն համաձայնած։ Նոր խորհրդակցութիւն մը պիտի կատարուի։

Ոստիկանութեան ընդհ. հրամանատար Զօր. Փէցաս ընդարձակ տեղեկագիր մը ներկայացուցած է, համայնավարութեան դէմ կռուելու համար։ Կուսակցական մասերը.—

Բոլոր երկիրներու մէջ մասնաւոր սպասարկութիւններ կան, որոնք սիստէմատիկ կերպով կը հետապնդեն օտար կասկածելի տարրերը։ Մէկէ աւելի պատճառներ կան, որոնք անհրաժեշտ կը դարձնեն գոյութիւնը կազմակերպութեան մը, որ ի վիճակի կ'ըլլայ կառավարութեան … մադրել կացութեան ամբողջական պատկերը եւ անոր ընդդէմ … ունել միջոցներ դէմ դնելու համար հաւանական քանդիչ շարժումներու։ Կանխազգուշական պատճառներ՝ արգիլելու համար օտար ոճրագործներու մուտքը ընկերութեններ ներս, ինչպէս նաեւ շատ աւելի ընդհանուր պատճառներ, որոնք պետութիւնը պիտի պաշտպանեն օտար պրոպագանդի դէմ։

Մասնաւորապէս Յունաստանի համար.— որ միշտ եղած է եւ կը շարունակէ ըլլալ օտար պրոպագանդներու ազատ դաշտը, երկիր մը՝ որուն ոչ միայն ընկերային վարչաձեւը այլ նաեւ պետական գոյութիւնը քայքայիչ աշխատանքներու նշանակէտ կը դառնայ — հրամայական պահանջ է մասնաւոր ապահովութեան մարմինին ստեղծումը։

Յունաստանի համայնավար հոսանքները, դժբախտաբար, երկրի սահմաններուն մէջ գոյութիւն ունեցող ընկերային եւ տնտեսական վարչաձեւը՝ համայնավար վարչաձեւով մը փոխարինելու ձգտումը չէ որ միայն ունին։ Անոնք կ'ուզեն միանգամայն երկրին կարեւոր մէկ մասը — Մակեդոնիան եւ Արեւմտեան Թրակիան — անջատել՝ ինքնավար պետութիւն մը ստեղծելու համար։ Հարցը, ընկերային գաղափարներու եւ … շուրջ չէ որ կը դառնայ, այլ աշխատանքի մը՝ որ կը ձգտի հայրենիքը քանդել։

Օտար ազդեցութիւններ ապահովաբար, Յունաստանի մէջ կրնան գտնել՝ ներքին դժ… ութիւններ ստեղծելու … մադիր տարրեր, հետապնդելու համար քաղաքական նպատակներ, որոնք ոչ մէկ կապ ունին պետութեան ընկերային ուղղութեան հետ։ Այս տարրերը … համայնավար կազմակերպութիւններն են։ Այս կազմակերպութեանց գործունէութեան եւ … օտար կասկածելի շարժումներու մուտքին հսկելու անհրաժեշտութիւնը կը կազմէ հիմը՝ պետական ապահովութեան մասնաւոր մարմին մը ստեղծելու կոչուած օրինագծին։

Գործադիր ոչ մէկ ուժ պիտի ունենայ այս պաշտօնատունը։ Ներկայ գոյավիճակը … պիտի փոխուի։ Այս պաշտօնատունը մօտէն պիտի հետեւի միայն, ընդհանրապէս կասկածելի նկատուած գործակալներու շարժումներուն։

Բայց առնելու … բնական է որ պահանջը … ուէր մաքրագործելու պետական պաշտօնատուները այն տարրերէն, որոնք իրենց պաշտօնէութեան հանգամանքը կը շահագործեն … օտար պրոպագանդներուն օգնելու … համայնավար գաղափարներու քարոզիչները դառնալու …

ԽՈՒԹՍ

ՄՈՒՐՃԻՆ ԵՒ ՄԱՆԳԱՂԻՆ ՏԱԿ

Խորհրդային իշխանութիւնը կը տօնէ իր տասնամեակը: Այս առթիւ, Մոսկուայի մէջ՝ կը ներկայացնեն տասը պատկերներ, տասը տարուան գործերուն ծանծնութիւնը յատկանշող:

Մեր կարգին՝ առաջարկենք մեր գեղարուեստական ծրագիրը, եթէ ուշ չէ:

Ա. պատկեր.— Մուրճ մը՝ կախուած, տակը՝ բոլոր անոնք, որոնց գլխուն իջած է, զանոնք խօթելու համար գաղափարական 8օնոց գամեր:

բ.) Մանգաղը որ գործելու համար, եղանակ չի ճանչնար. կը հնձէ անընդհատ ամառ ու ձմեռ, գարուն եւ աշուն:

Դասակարգային պայքարը

գ.) Երկրէն ներս.— կմախքները անոնց որ ինկան մուրճին ու մանգաղին տակ. դէզին վրայ գրուած ոսկորէ գիրերով. «փա՛ռք յաղթութեան»:

դ.) Երկրէն դուրս.— Գ. Միջազգայինը ծնրադիր՝ Ոսկի Հորթին առջեւ:

ե.) Խաղաղութիւնը.— Լէնին հրաբուխի բերնով. կը փորձէ կրակ ժայթքել Եւրոպայի եւ Ասիոյ վրայ. մուխը միայն կը տարածուի. իսկ կրակը կ՚իյնայ իր շուրջը, երկրին վրայ:

զ.) Ազատութիւնը.— Երկաթէ ներկ մը. վրան՝ Մայր-Հայաստանը, շուրջը շղթայ մը՝ որուն ծայրերը չեն տեսնուիր:

է.) Եղբայրութիւնը.— կայէնի պատկերը:

ը.) Հաւասարութիւնը.— վերը՝ գործավարներու խորհուրդը եւ ցեկան բազմած ճոխ սեղանի մը շուրջ. վարը, ամբոխը քրտինք կը թափէ ընդարձակ աւազանի մը մէջ, բանուոր-իշխաններու լոգանքին համար:

թ.) Շինարարութիւն.— երկրին բոլոր գործարանները քանդուած. անոնց քարերով. շինուած է հսկայ բանտ մը, ամփոփուն, որուն ճակտին վրայ գրուած է. «Մուտքը ազատ, ելք չունի:»

ժ.) Պոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը.— ճերմակ արջ մը՝ երկաթէ վանդակի մէջ:

Այս ծրագրիս մէջ, որ եւ է տրցանակի յոյս չունիմ:

Բայց վստահ եմ թէ՝ օր մը, լաւ վարձատրութեան մը կ՚արժանանամ խորհրդային իշխանութեանց կողմէ, եթէ անոնց ձեռքը իյնամ:

ԽԱՐՏՈՅ

2 ՄԻԼԻՈՆ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսիոյին Ելեւմտական Յանձնաժողովը վաւերացուց ողիմպիական խաղերուն յատկացուած վարկը, որ կը հասնի 2 միլիոն ֆրանքի:

ՕԳՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Յառաջի մրցանակաւոր բաժանորդագրութենէն, քանի՛ ուշ չէ: Գիրքերու ցանկը տեսնել Դ. էջ:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Այս օրերս մեծ աղմուկ հանած է Դաշնակիցներու յանձնաժողովին վճարման ընդհանուր գործակալ Փարքըր Կիլպըրթի հուշ. 20 Թուակիր յիշատակագիրը՝ Գերմանիոյ վճարելու կարողութեան մասին: Կիլպըրթ այս յիշատակագիրը պատրաստած էր գերման ելմտական նախարարութեան խնդրանքով՝ «Գերմանիոյ ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար այն վտանգներուն վրայ, որոնք, իր կարծիքով, կրնան առաջ գալ գերման տնտեսութեան եւ Տօըսի ծրագրին գործադրութեան համար, Գերմանիոյ ելմտական եւ վարկային ներկայ քաղաքականութեան հետեւանքով»:

Յիշեալին համաձայն, մօտ ատենէն տնտեսական տագնապ մը անխուսափելի է Գերմանիոյ մէջ:

Գերման կառավարութիւնը պէտք եղածին պէս չասհմանափակելով իր ծախքերը, կը վտանգէ իր ելմտացոյցին կայունութիւնը, մինչ Փորձագէտներու ծրագրին համաձայն, Գերմանիոյ վերականգնումին անկիւնաքարը կը կազմէ ելմտացոյցին հաւասարակշռութիւնը:

Ներկայիս կացութիւնը թեթեւօրէն բարւոքած է հասոյթներու յաւելման եւ գործադրկութեան նուազումին հետեւանքով: Սակայն գործերու մէջ ո եւ է հակազդեցութիւն հաւանաբար պիտի պակսեցնէ հասոյթները եւ պիտի աւելցնէ ծախքերը՝ գործադրկութեան ահթիւ տրուելիք նպաստներուն հետեւանքով:

Այս պայմաններուն տակ, ժամանակը չէ ելմտացոյցին վրայ աւելցնելու տեւական նոր ծախքեր:

Ընդհանուր առմամբ, գերման կեդրոնական կառավարութեան եւ ուրիշ հանրային իշխանութեանց կողմէ ձեռք առնուած միջոցները տնտեսական կեանքին վրայ իրենց հակազդեցութեամբ կոչուած են արտադրութեան ու վաճառման գիները բարձրացնելով ապրուստի սղութիւն առաջ բերել: Գիներու բարձրացման ձգտում կայ արդէն ժամամբ՝ զանազան զըլխաւոր նիւթերու վրայ դրուած բարձր մաքսերու պատճառով: Ատիկա աւելի եւս պիտի շեշտուի, եթէ ինչպէս հիմա հաւանական կը թուի, մէկ կողմէն առհասարակ առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի, միւս կողմէ երկաթուղիի գիներն ալ բարձրանան:

Այս բոլոր միջոցները կը ձգտին աւելցնել արտադրութեան գիները:

Փարքըր Կիլպըրթ յետոյ մանրամասնօրէն կը քննէ Ռայխսպանքի հետապնդած քաղաքականութիւնը եւ միւս դրամատուններու անոր հակառակ բռնած ընթացքը ու կ՚եզրակացնէ որ եթէ այս ընթացքով շարունակուի, հետեւանքը գէշ պիտի ըլլայ: Աւելի անհրաժեշտ է հետապնդել ողջմիտ քաղաքականութիւն մը, որ հիմնուած ըլլայ կանոնաւոր տնտեսական զարգացման մը սկզբունքներուն վրայ, խուսափելով չարաչար գործածել պետական դրամները:

*** Գերմանիոյ ելմտական նախարար Քէօհլէր պատասխանելով Փարքըր Կիլպըրթի, կ՚ըսէ թէ համաձայն է իրեն հետ այն կէտին շուրջ թէ՝ անհրաժեշտ է զարգացնել Գերմանիոյ բոլոր արտադրողական ուժերը:

Դրամական կայունութենէն ի վեր տնտեսական բարւոքումը ցոյց կուտայ թէ Գերմանիոյ կնքած ներքին եւ արտաքին փոխառութիւնները հիմնական նպատակներու գործածուած են: Արտաքին փոխառութիւնները՝ համեմատելով իրր գրաւ դրուած արժեթուղթերուն եւ արտադրութեան հետ՝ մտահոգութեան ո եւ է պատճառ չեն տար:

Անոնք կը համապատասխանեն Գերմանիոյ ներածումներուն: Գերմանիոյ տնտեսական քաղաքականութեան նպատակը պէտք է ըլլայ երկու կողմէն ալ պակսեցնել առեւտրական կշիռը:

Յուլիս ամիսէն ի վեր արտածման պակասը 100ին 16 նուազած է: Ամէն պարագայի տնտեսական տագնապի վախ չկայ:

Գերմանիոյ արտածումները աւելի եւս պիտի շատնան, եթէ պահանջատէր երկիրներու շուկաները բացուին գերման ապրանքներուն առջեւ, ատոր համար ալ մաքսային պատնէշները պէտք է վերցուին:

Միւս կողմէ Գերմանիոյ ներածումները պիտի պակսին, եթէ աւելնայ երկրագործական արտադրութիւնը, այդ ալ կարելի է՝ երբ շատնան երկրագործութեան յատկացուած դրամագլուխները:

Նախարարը յետոյ տեղեկութիւններ կուտայ գերման քաղաքներու եւ նոր համայնքներու ելմտական կացութեան վրայ:

Եզրակացնելով կ՚ըսէ թէ Գերմանիա բացարձակապէս կապուած կը մնայ Լոնտոնի համաձայնութեանց: Նոյնպէս Տօըսի ծրագիրը կը նկատէ իբրեւ միջոց մը հատուցումի խնդիրը լուծելու եւ կ՚ուզէ ուղղամտօրէն գործադրել զայն: Ու կը յուսայ թէ միւս պետութիւններն ալ պիտի աջակցին իրեն ատոր մէջ:

ՀԱՅԵՐԸ ՔՈՐՖՈՒԻ ՄԷՋ

Քորֆուէն կը հաղորդեն թէ, տեղւոյն հայութիւնը հետզհետէ կը հեռանայ անկէ, գլխաւորաբար դէպի Մարսիլիա ճամբորդելով:

Միս Պըրճըսի հաստատութեան մէջ գտնուողներէն զատ, հազիւ այժմ 5—6 հայ ընտանիքներ մնացած են: Ասոնցմէ զատ կան 20 — 30 որբեր ալ, որոնք իբր արհեստաւոր կ՚աշխատին այնտեղ: Ասոնց ամէն կերպով կ՚օգնեն ու հոգածութիւն ցոյց կուտան Պատ. Ճէճիզեան եւ իր տիկինը:

ՊԱՅՔԱՐԸ ԿՈՄՈՒՆԻԶՄԻ ԴԷՄ

Յունաստանի ոստիկանութեան ընդհ. քարտուղարը Պ. Փէցաս վարչապետին յանձնեց՝ կոմունիստները հետապնդելու համար պատրաստուած մասնաւոր օրինագիծը:

Կոմունիստներու դէմ ձեռք առնուած միջոցներուն հետ զուգահեռաբար, կառավարութիւնը որոշած է կտրուկ եւ արմատական միջոցներ ձեռք առնել, արգիլելու համար քոմիթաճիական հրոսախումբերու մուտքը հելլէն հողէն ներս:

Այս որոշումը գործադրելու համար, վարչապետը հրահանգեց պատերազմական նախարար զոր. Մազարաքիսին անմիջապէս Մակեդոնիա մեկնիլ:

*** Քավալայէն կ՚իմացնեն թէ, անցեալ օր ձերբակալուած կոմունիստները աքսորուած են Կիկլադեան կղզիները:

Հակառակ ձեռք առնուած միջոցներու եւ երկարատեւ խուզարկութեանց, ոստիկանութիւնը դեռ չէ կրցած ձերբակալել, աքսորելու համար փնտռուած համայնավարները: Եւ յանձնարարուած է որ թափեն անհրաժեշտ ջանքերը, փախստականները գտնելու եւ ձերբակալելու համար:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Ինչպէս գրուած էր, Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի Ֆութպոլի Ա. խումբը կարեւոր յաղթանակ մը տարաւ F. C. Dyonisienի Ա. խումբին դէմ 1—4 նշանակէտով:

Ֆրանսական խումբը Փարիզի լաւագոյն խումբերուն կարգին կը պատկանի եւ կարեւոր յաղթանակներ տարած է: Հակառակ անձրեւոտ օդին, մեր խումբը երկու պահեստիներով դաշտ ելաւ: Ա. կիսախաղին գնդակը երկուստեք տարուբերուելէ յետոյ, Ս. Կարապետեան յաջողեցաւ զօրաւոր հարուածով մը Ա. նշանակէտը շահիլ, որմէ յետոյ Ֆրանսացիները կրկնապատկելով իրենց ջանքերը, յաջողեցան շահիլ մէկ նշանակէտ:

Բ. կիսախաղին մերինները աւելի եռանդով եւ յաղթելու կամքով սկսան շարունակել խաղը: Տաճատին փասով Ս. Կարապետեան հարուածեց՝ ապահովելով Բ. նշանակէտը: Տասը վայրկեան վերջ նոյն Ս. Կարապետեան զօրաւոր հարուածով մը ըրաւ Գ. նշանակէտը: Այս արդիւնքէն վերջն էր որ մերինները շատ նուրբ եւ արագ խաղարկութեամբ մը կատարելապէս նեղ վիճակի մը մատնեցին հակառակորդ բերդը: Ֆրանսացիները իրենց սեղմուած վիճակին մէջ կրցին ջանքեր կ՚ընէին արգիլելու մեր յառաջապահներուն յառաջխաղացումը: Աշոտի մէկ լաւ փասին շնորհիւ Ս. Կարապետեան չորրորդ անգամ ըլլալով գնդակը մտցուց անոնց բերդին մէջ: Ֆրանսացի բերդապահը ժամանակ չունեցաւ զայն նշմարելու եւ մրցումը վերջացաւ 1ի դէմ 4 նշանակէտով մերիններուն յաղթութեամբը:

Գնահատելի խաղարկութիւն մը ունեցան մեր խաղացողները եւ կրցան մեծ եռանդով ու յաղթելու կամքով շարունակել խաղը: Մեր պաշտպանողական գիծը իր ամուր եւ փորձառու խաղերով մեծ դեր ունեցաւ սոյն յաղթանակին մէջ: Մասնաւորապէս բերդապահ Տէվճեանի, Մկրտիչի, Գամէրի եւ Հրայրի ջանքերը գնահատութեան արժանի էին: Յառաջապահներու գծէն Ս. Կարապետեան՝ մեր ամենալաւը՝ ինչպէս ամէն ատեն, այս անգամ եւս նշանաւոր էր իր նուրբ խաղով եւ զօրաւոր հարուածներով: Աջ եւ ձախ ծայրերը, Պարոյր եւ Տաճատ՝ մեր սպասածէն աւելի լաւ խաղարկութիւն մը ունեցան, իրենց ճարպիկ եւ արագ խաղով գնահատելի էին: Աշոտ եւս գնահատելի էր իր արագ եւ անվախ խաղով:

*** Նոյն օրը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պահեստի խումբն ալ յաղթանակ մը տարաւ St. Mandéի Ա. խումբին դէմ 0—4 նշանակէտով: Պահեստի խումբը որ ճկուն եւ ճարպիկ խաղացողներէ կը բաղկանայ, եռանդուն խաղարկութիւն մը ունեցաւ: Ապայ խոստմնալից տղաքներ են, որոնք իրենց շարունակական խաղերով յառաջիկային պիտի կարողանան Ա. խումբին կազմին մէջ տեղ գրաւել:

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕՁԸ ՄԷԹՐՈՅԻՆ ՄԷՋ.— Փորթ Վէրսայլի մէթրօյին սանդուղներէն օձ մը վար կը սողար, սարսափի մատնելով անցորդները: Մարդ մը, որ կենդանի կը խաղցնէր տօնավաճառներուն մէջ, սակառի մը մէջ դրած էր հսկայ օձ մը, որ երբ տեսաւ շնիկի մը անցնիլը, յարձակեցաւ վրան եւ վիրաւորեց զայն: Յետոյ սողալով, ջուրի պէս քալեց սանդուղներէն վար: Ոստիկանները հասան եւ վերարկու մը նետելով վրան, յաջողեցան կապտել:

ԵՐԱԽԱՅ ՄԸ ԽՌԱՅԱԾ.— Ըննէսիի մէջ, Քօֆֆիի ընտանիքը ցորեկին ճաշի էր նստեր: Անոնց մօտ կ՚եռար կաթսայ մը, ուր կը պատրաստուէր խոզերուն կերակուրը: Երկու տարեկան երախայ մը արկածով ինկաւ կաթսային մէջ: Երախան մեռաւ:

ԿՆՈՋ ՀԱՄԱՐ.— Ալպուայ փողոց: Անցորդնե՛ր, մէկը դէպի վար, միւսը դէպի վեր, վերջ չունի, մի հարբեր:

Ցանկարծ, երիտասարդ մը, մատներուն մէջ ատրճանակ մը: Կրակեց խենթի պէս, հինգ անգամ: Ու երիտասարդ մը, գլխէն վիրաւոր, թաւալեցաւ ու ինկաւ: Մեռած էր: Ոճրագործը չփախաւ, սպասեց որ ոստիկանները գան եւ զինք առաջնորդեն ոստիկանատուն: Հոն յայտարարեց թէ չէ կրցած հանդուրժել իր զոհին խաբէութիւններուն եւ սրիկայութիւններուն, սպաննած է զայն կատաղութեան վայրկեանի մը մէջ:

Ջոհը կը կոչուի Տոմէնիքօ, իտալացի ինչպէս ոճրագործը, նախապէս ընկերացած են իրարու առեւտուրի համար, սակայն Տոմէնիքօ, փոխանակ խնլքը գործին տալու, տուած էր ընկերոջը՝ Հումպերթոյի կնոջ: Հումպերթօ, դրամական ու պատուոյ հարցերուն մէջ խաբուած ըլլալը տեսնելէ յետոյ, սպաննած էր զայն:

ՈՐՍԸ ՍՈՒՂԻ ՆՍՏԱՒ.— Վիլմօնպլի մէջ, ֆօվէ հագկերոյթի կանչեց իր բարեկամները, Շնար եւ Ժամէն: Երբ փորերը կլորցան, որոշեցին որսի երթալ Մօտակայ անտառին մէջ, ուր որսը արգիլուած է:

Նախշուն հաւեր կան հոն, բայց պահապաններ ալ կան: Առաջին իսկ հրացանաձգութեան, պահապանները վազեցին հասան: Գիրկընդխառն կռիւ մը տեղի ունեցաւ, որ շատ երկար տեւեց, արիւն քրտինք մտան բոլորը, եւ վերջապէս պահապանները յաջողեցան ձերբակալել որսորդները, դրին իրենց անձնական կառքին մէջ եւ տարին բանտ:

ՈՎԿԻԱՆՈՍԸ ԿՏՐԵՑ ՄԷԿ ԹՌԻՉՔՈՎ.— Ամերիկացի աղջիկները շատ հետաքրքրական են: Ինչե՛ր չեն ըներ, կան որ Նիւ Եորքէն կը թռչին ուղղակի Փարիզ, առանց իրենց մօրը, — եւ եթէ ամուսնացած են, — իրենց ամուսինին լուր տալու: Ուրիշներ ալ աւազակախումբերու պետ դարձած են:

Օրիորդ Պարբէթ չէր կրնար ովկիանոսը կտրել օդէն: Ուստի գտաւ միջոցը: Նիշ մը առաւ, իր հասցէն գրեց ու դրաւ մէջը: Յետոյ նետեց ծով, Նիւ Եորքի առջեւ: Սպասեց տարի մը:

Առտու մը նամակ մը ստացաւ: Շէրպուրկէն ձկնորս մը կը գրէր թէ օրիորդին շիշ-նաւակը հասած է Շէրպուրկ, ողջ առողջ: Օրիորդը ուրախութենէն ցատկեց, ուրեմն իր շիշն ալ կտրած էր ովկիանոսը, մէկ թռիչքով: Այժմ շիշին կը մնայ պատմել իր ոդիսականը:

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ին հետ, ընտիր գիրքեր ալ պիտի ստանաս, տարեկան կամ վեցամսեայ բաժանորդագրուելով մինչեւ դեկտ. 31:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (109)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՃԻՐՃԻՆՍՔԻԻ ՀԵՏ

Զիս հրաւիրեց, որ քովի սենեակը երթամ իրեն հետ. իր սեղանին առջեւ տեղ գրաւեց, զիս իր դէմը նստեցուց եւ անմիջապէս անցաւ գործի:

— Համաձայնութեան միջոցներուն մէջ, ըսաւ, կայ հատ մը, որ չի կրնար ձեզ անտարբեր ձգել: Գիտէք թէ՝ ձեզի հետ մէկտեղ, իմ հին բարեկամիս կօթլիպի տան մէջ ձերբակալուեցան նաեւ Քարասօֆ եւ Կոստանդինովիա: Կ՚ենթադրէք անշուշտ թէ ի՞նչ բախտի պիտի արժանացնեմ զիրենք:

Պահ մը կանգ առաւ, յետոյ անփութօրէն, երբ թէ կը խաղայ աւելցուց.

— Ի՞նչ պիտի ըսէիք եթէ զանոնք շնորհքի արժանացնէի:

— Անհունօրէն երախտապարտ պիտի ըլլայի ձեզ հանդէպ, բայց չեմ՝ տեսներ թէ...

— Չէ՞ք տեսներ, պոռաց, ոտքի ելլելով, որ ձեզի միջոց մըն ալ կուտամ, վերջինը, որու շնորհիւ պիտի կրնաք փրկուիլ ձեր կացութենէն...

— Ա՛հ. լա՛ւ, ըսի, ձեր մեղսակցին կողմէ առաջարկը քիչ առաջ ուրիշ կերպով ներկայացուեցաւ: Ուրիշ խօսքով, կեանքս ինծ կը շնորհէք, պայմանաւ որ մատնեմ. բայց զիս ձեր ձեռքին տակ ունենալու համար, իբր պատանդ՝ բանտին մէջ կը պահէք Քարասօֆը եւ Կոստանդինովիան: Զիս որո՞ւ տեղ կը դնէք. եւ ինչպէ՞ս կրցաք ենթադրել թէ պիտի կրնաք նման ծուղակի մը մէջ ձգել զիս:

— Հաւատացէք թէ՝ ծուղակ չկայ եւ եթէ հաւատարմօրէն ծառայէք...

— Պա՛հ, որո՞ւ կը հաւատացնէք թէ՝ դուք ֆէլիքս Ճերճինսքի՝ Գերմանիոյ թշնամի էք. ձեր բոլոր շարժումները, ձեր բոլոր խօսքերը հակառակը կը հաստատեն. եւ եթէ համարձակիք...

— Ի՞նչ պիտի ընէիք:

— Պիտի ըսէի թէ,— որովհետեւ այդ է համոզումս,— դուք աւելի գերման էք քան նոյնինքն Ս...

Ցեղէն վեր ցատկեց:

— Եթէ ձեզի հաստատեմ թէ, ըսաւ ինծի հակելով, աւելի վատ թշնամի մը չունիմ քան այն՝ որուն անունը տուիք...

Զարմացած իրեն կը նայէի, որովհետեւ յանծիս չէի կրնար հաւատալ՝ ան շարունակեց.

— Հաւատացէք որ այդպէս է. նոյն իսկ աւելի առաջ կ՚երթամ: Այսօր այնքա՛ն կ՚ատեմ գերմանիան, որքան կը սիրէի երէկ:

— Կարելի՞ է գիտնալ թէ ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ Ս... որ, կը խոստովանիմ թէ իմ վարպետս եւ բարեկամս եղաւ,— համագերմանական խմբակին ձեռքի խաղալիքն է:

— Շատ ուշ էք հասկցեր:

— Անշուշտ. բայց լաւ գործելու համար, մարդ բնաւ ուշ մնացած նկատելու չէ ինքզինքը:

— Թոյլ տուէք որ ընդմիջեմ ձեզ. ի՞նչ գանգատ ունիք Ս.ի դէմ:

Սարսռաց, յետոյ, այլանդակ ակնարկ մը նետելով ինծի, ըսաւ.

— Կուզէի որ թղթախաղը բաց խաղանք: Լա՛ւ. մանաւանդ որ եթէ իմ ծառայութեանս մէջ չմտնէք, ասկից մեկնելէ յետոյ, պիտի երթաք տանջուելու, կրնամ ուրեմն ձեզի հետ բաց սրտով խօսելու հաճոյքը շնորհել ինքզինքիս: Ս...ի դէմ երկու գանգատ ունիմ.

1.— Սովետական Ռուսիոյ դէմ կազմակերպած է ամէնէն ահարկու գործակցութիւնը:

2.— Զայքովսքիի գործը մէջտեղ հանեց, որպէս զի շինծու մեծ դքսուհիի մը հետ ամուսնացնելէ յետոյ գերման իշխան մը, զայն Ռուսիոյ գահը բարձրացնէ:

— Բայց, Տիկին Տօրիցքիի մասին է որ կը խօսիք, գոչեցի:

— Վա՛յ, այդ գործէն լուր ունիք ուրեմն:

— Կարգ մը մանրամասնութիւններ միայն գիտեմ:

— Լաւ ուրեմն. աչա թէ ի՞նչ երեւակայեց Ս.: Չեմ գիտեր ինչպէս, գտեր է կին մը, Զայքովսքի եւ ոչ թէ Տօրիցքի անունով, որ զարմանալի կերպով կը նմանի Մեծ Դքսուհի Անաստասիայի եւ մտածեր է Զայքովսքին ներկայացնել իբր Մեծ Դքսուհին. եւ եթէ յաջողէր մեզ տապալել, զայն պիտի դնէր Ռուսիոյ գահին վրայ, իշխանի մը հետ կարգելէ յետոյ:

— Բայց, վստա՞հ էք թէ այդ տիկին Զայքովսքին՝ նոյն ինքն Մեծ. Դքսուհին չէ:

— Բացարձակապէս եւ ահա թէ ինչո՞ւ:

Ոտքի ելաւ եւ թաքնուած երկաթեայ արկղիկ մը բանալով, անկից տուփ մը հանեց, զայն դրաւ իր գրասեղանին վրայ: յետոյ ըսաւ.

— Նման պարագաներու մէջ, երկու փաստեր աւելի կ՚արժեն քան մէկ փաստը: Արդ՝ ո՛չ միայն մատնադրոշմները տարբեր են...

— Ներողութիւն, ինչպէ՞ս կրցաք իսկական Մեծ-Դքսուհիին նշանները ձեռք անցընել:

Խորամանկ կերպով ժպտեցաւ.

— Զեզմէ զատ, ուրիշ ոեւէ մէկուն պիտի պատասխանէի. գաղտնի՛ք. բայց ձեզի չպիտի կրնամ նոյնը ընել: Երբ Էքաթերինպուրկի մէջ բանտարկուած էր, կայսերական ընտանիքը ենթարկած էի մեր լաւագոյն ոստիկաններէն մէկուն հսկողութեան: Անոր շնորհիւ է որ կրցած եմ անոնց իւրաքանչիւրին մատնադրոշմը ունենալ:

(Շար.)

Թրգմ՛. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

Բանակցութիւնները կնճռոտեցան Սըր Հէնրի Տէթէրտինկի եւ Նիւ Եորքի Սթանտարտ Օյլ ընկերութեան միջեւ ռուսական քարիւղ գնելու մասին ծագած վէճին պատճառաւ: Սակայն այժմ բոլոր դժուարութիւնները հարթուած են:

Մուսուլի շրջանին քարիւղը շահագործելու իրաւունքը Իրաքի կառավարութենէն ստացաւ Թըրքիշ Փեթրոլիոմ ընկերութիւնը, որուն հիմնադիրն է հայ դրամատէր մը (Ծ. Խ.— Գալուստ Կիւլպէնկեան) եւ որուն կը պատկանի արտադրուած քարիւղին 100էն 5ը, իր մենաշնորհի բաժինը: Այս ընկերութիւնը բացարձակ իրաւունքներ ունի շահագործելու 24 կտոր հողի քարիւղները, չորս քառակուսի մղոն տարածութեամբ եւ հինգ տարուան ընթացքին:

Թղթակիցը կ'աւելցնէ որ տակաւին երկու շաբաթ առաջ, Թըրքիշ Փեթրոլիոմ ընկերութիւնը քարիւղի կարեւոր աղբիւր մը գտաւ:

Տասնամեակի տօնախմբութիւնները

Երկուշաբթի օր Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցան աննախընթաց հանդէսներ: Կարմիր հրապարակին վրայ Լէնինի դամբարանին առջեւ զօրանցք կատարեցին կարմիր բանակէն 30,000 զինուորներ: Զօրանցքին կը նախագահէր Քալինին, որ ըսաւ. — Ամբողջ աշխարհ Սովետներուն դէմ էր, բայց մենք մեր ուժը զգացուցինք ամբողջ աշխարհի:

Քալինինի ճառը ողջունուեցաւ Կրէմլինէն արձակուած թնդանօթներով. հետեւազօրքերը թանձր մուխի մէջէն կը քալէին, գլուխնին դրած ֆրանսական տիպի գլխանոցներ. կովկասեան հեծելազօրքը սուսերամերկ կ'արշաւէր, ետեւէն կուգային թնդանօթաձիգները: Ամենէն վերջ կուգային թիւրքմէն հեծեալները եւ զինուորական նուագախումբերը:

Զօրանցքէն վերջ սկսաւ քառորդ միլիոն աշխատաւորներու թափօրը: Առջեւէն կը տարուէր կանաչ կտաւէ երկգլխանի հսկայ վիշապ մը. գլուխներէն մէկը կը ներկայացնէր սըր Օսթըն Չէմպըրլէյնը, ակնոց մը աջ աչքին, միւսը՝ Մուսօլինին:

Քաղաքի շատ մը թաղերուն մէջ Թրոցքիի կողմնակից ընդդիմադիրները փորձեցին ցուցարարներու ուշադրութիւնը հրաւիրել, սակայն ընդհանուր ծիծաղի եւ թշնամական վերաբերումի արժանանալով, փութացին քաշուիլ:

*** «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ թափօրին մասնակցող աշխատաւորներուն թիւն էր մէկուկէս միլիոն: Գիշերը ամբողջ քաղաքը լուսազարդուած էր եւ ժողովուրդը լեցուց թատրոնները, ուր յոբելեանական հանդէսներ կը տրուէին:

Նոր խուճապ Պերլինի սակարանին մէջ

Երկուշաբթի օր Պերլինի սակարանին մէջ առաջ եկաւ կարեւոր անկում մը, որ շուտով խուճապի վերածուեցաւ: Կարգ մը արժեթուղթեր 100էն 13էն մինչեւ 46 անկում ունեցան: Այս անկումը կը վերագրուի Փարքըր Կիլպըրթի յիշատակագրին եւ այդ առթիւ արտասահմանի, մասնաւորապէս Անգլիոյ եւ Ամերիկայի մէջ տրուած մեկնութիւններուն:

Կիլպըրթի յիշատակագիրը արդէն իր ազդեցութիւնն ունեցած է Գերմանիոյ մէջ: Ելմտական նախարարը միջոցներ ձեռք առած է կարեւոր խնայողութիւններ ընելու համար:

Կլոզէլի ճնութիւնները վաւերական

Եօթը գիտնականներէ բաղկացած միջազգային յանձնախումբը Շաբաթ օրուընէ ի վեր պեղումներ կը կատարէ Վիշիի մօտ՝ Կլոզէլի ծանօթ հողին վրայ: Երեւան հանուեցան կարգ մը առարկաներ, որոնց հոոմէական շրջանէն մնացած ըլլալուն մասին՝ հաստատ նշաններ կան: Կը կարծուի թէ գտնուած ճնութիւնները բոլորն ալ վաւերական են:

Ամերիկայի ողողումները

Միացեալ Նահանգներու մէջ բազմաթիւ շրջաններու ողողումը մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ: Ջուրերը կը խուժեն դէպի ճարտարարուեստի կեդրոնները եւ աղէտները իրար կը յաջորդեն: Ջուրի ճնշումին տակ ամէն օր նոր թումբեր կը պայթին եւ ջուրերը քշելով իրենց առջեւ հանդիպած ամէն բան, կը յառաջանան դէպի քաղաքները: Կարելի չէ գուշակել թէ ո՛րքան պիտի տեւեն ողողումները, որովհետեւ բարձունքներու վրայ անձրեւն ու ձիւնը կը շարունակեն:

Սփրինկֆիլտի մէջ 10,000 հոգի առանց ապաստանի մնացած են: Գլխաւոր ճամբաները ողողուած են եւ փուարձաններ ջուրերու տակ են: Ուինուսքիի շրջանին մէջ 62 հոգի խեղդուած են:

Ամէն կողմէ լուրեր կը հասնին թէ ջուրերը փճացուցած են բազմաթիւ գործարաններ. երկարատեւ գործադրկութենէ կը վախցուի: Նիւ Հէմփշայրի մէջ բոլոր գործարանները կանգ առած են՝ փոխադրութեան ճամբաներու փակուելուն հետեւանքով եւ նահանգին չորս հինգերորդ մասը կզզիացած է աշխարհի մնացեալ մասէն:

Մինչեւ հիմա մասամբ քանդուած են մօտ քսան քաղաքներ: Պոսթընի մէջ կացութիւնը շատ գէշ է: Երկաթուղային հաղորդակցութիւնները խզուած ըլլալով, սովէ կը վախցուի: Ներկայիս ուտելիքի նիւթերուն 100էն 90էն գրկուած է:

Յարձակում մը պոլշեւիկներուն դէմ

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ մօտ երեք հարիւրհակապոլշեւիկ ռուսեր գիշերանց յարձակում գործեցին խորհրդային հիւպատոսարանին վրայ: Պոլշեւիկ պաշտօնեաները ինքնապաշտպանութեան դիմեցին ատրճանակներով, սպաննեցին մէկ եւ վիրաւորեցին տասը հոգի:

Կիւսթավ Հէրվէ ասպարէզ կուգայ

Կիւսթավ Հէրվէ, յայտնի նախկին ընկերվարականը, որ պատերազմէն ի վեր դաւանափոխ եղած է և «Լա Վիքթուար» թերթին մէջ ազգայնամոլ քաղաքականութիւն կը վարէ, «Ազգային ընկերվարական» անուն կուսակցութիւն մը կազմեց եւ ասպարէզ իջաւ՝ անձամբ եւ հրապարակով քարոզելու համար իր գաղափարները: Երէկ գիշեր Վակրամի սրահին մէջ տուաւ իր առաջին դասախօսութիւնը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՍՊԱՆԻՈՅ նախկին ելմտական նախարարը, Քամպօ, Գերմանիոյ մէջ Պօթթիչէլլիի մէկ նկարը գնեց 5.200.000 ֆրանքի:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ երկրաշարժին աղէտեալներուն համար մինչեւ հիմա հանգանակուած է 18,000 անգլ. ոսկի (2,232,000 ֆրանք):

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ Պորիս թագաւորը Սոֆիա վերադարձաւ:

ՄԵՐ ՊԱՐԳԵՒԸ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ

Համաձայն մեր ծանօթ յայտարարութեան, ստորեւ կը նշանակենք գիրքերու ցանկը, իրենց գիներով: Ամէն մարդ ազատ է իր ուզած հատորները ընտրելու, համաձայն իր բաժանորդագրութեան.—

1. իմ գիրքը, Ա. Ահարոնեանի (20 ֆրանք). 2. մանչ Աղջիկը, Վ. Մարկրիթի (20 ֆր.). 3. խորհուրդներու մեհեանը, Յ. Օշականի (20 ֆր.). 4. Դապլվար, Եր. Օտեանի (7 ֆր.). 5. մեր խաչը, Տոքթ. Ս. Սալբիի (8 ֆր.). 6. Մահացու Սէրը, Մ. Կորքիի (3 ֆր.). 7. Պղնձէ քաղաքին պատմութիւնը (3 ֆր.). 8. Հաֆըզի քառեակները (3 ֆր.). 9. Ֆոմա կորտիէվ, Մ. Կորքիի (15 ֆր.). 10. Մեր Անկախութիւնը, Լ. Շանթի (15 ֆր.). 11. ընկեր Շահազար, Ն. Պէշիկթաշլեանի (5 ֆր.). 12. երկու Ամիս Բոլշեւիկեան բանտում, Բ. Իշխանեանի (13 ֆր.). 13. Սուլամիթ, Ա. Կուպրինի (6 ֆր.). 14. Կրացիէլլա, Լամարթինի (8 ֆր.). 15. Ոսկի Աքաղաղ, Րաֆֆի (10 ֆր.). 16. Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր, Տոքթ. Սեւակի (10 ֆր.). 17. Ազգային Բարերար, Եր. Օտեանի (4 ֆր.). 18. Աղա Նազար, Իսահակեանի (3 ֆր.). 19. Ալպոմ Հէքեաթներու, Շ. Նարդունիի (3 ֆր.). 20. Դատաստանական խորհուրդ, Եր. Օտեանի (10 ֆր.). 21. Ի՛նչ պատմեց Թրէբոնէմը կամ Սիֆիլիս, Տոքթ. Գրիգորեանի (6 ֆր.). 22. Էջեր իմ Օրագրէն, Գ. Զօհրապի (6 ֆր.). 23. «Փետրուար 18» (5 ֆր.). 24. Ֆրանսահայ Զբուցատրութիւն (15 ֆր.). 25. Ջարթիր Աստուած, Ա. Ահարոնեանի (2 ֆր.). 26 Ինքնուսուցիչ Ֆրանսերէն լեզուի, Դաւիթ-Բէկի (10 ֆր.). 27. Կոյսի մը Օրագիրը, Թարգմ.՝ Վ. Սեւանի (5 ֆր.):

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔԸ ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին, Enghienի Salle des Fêtesի մէջ կը ներկայացնէ՝ ԺԱՆ ԷՔԱՌԻ **ՀԱՅՐ ԼԸՊՕՆԱՐԸ** (4 արար)

Կը մասնակցին՝ Տիկիններ Ս. Յ. Ալիքսանեան, Ս. Նշանեան, Օր. Անահիտ եւ Գ. Փափազեան: Պ. Պ. Ե. Թօլաեան, Տ. Նշանեան, Վ. Սվաճեան, Ա. Գմբէթեան եւն.:

ԳԻՆԵՐԸ 25, 15 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը այժմէն կարելի է հայթայթել Պ. Հ. Ջահըլեճեանէ:

Յաջորդ ներկայացումը՝ Փարիզ՝ Ալպէր Ա. Թատրոնը, 26 Նոյ. Շաբաթ գիշեր:

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Ուրբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Սինէմա Նովէլթիի մէջ

դերասան ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ իր Տէսինի խումբով

կը ներկայացնէ ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹի հռչակաւոր

"ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ"Ը

ԳԻՆԵՐԸ 5 եւ 3 ՖՐԱՆՔ

ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՀԻՄԱԿՈՒՆԷ ՁԵՐ ՏՈՄՍԵՐԸ

Նոյն ներկայացումը 13 Նոյեմբ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, պիտի բեմադրուի Ֆօն տը Շէրիի Սալ Թրիանոնի մէջ:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի Շավիլ-Վիրօֆլէի մ.ճ.ին կողմէ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

Maison des Enfants, Ave. des Combattants, Viroflay

Կը մասնակցին ՍԻՓԱՆ երկսեռ երգչախումբը և հայ և օտար արուեստագէտներ, կովկասեան եւ հայկական պարեր, նուագ, մեներգ եւ արտասանութիւն: Կը մասնակցի Թառիստ Աբգար Սայաթ Նովայի հագուստով:

Հայ սկաուտներ պիտի սպասեն կայարանները:

Թռամուէյ թիւ 1. իջնել Aux Arcades, Viroflay, շոգեկառք առնել՝ Montparnasse, Invalides եւ St. Lazarէն, իջնել Viroflay.

ԵՂԱՆԱԿԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐՆԵՐՈՒ

պարերը կը ղեկավարէ Ս. Թէրզեան (Ստեփ)

Նոյ. 19 Շաբաթ գիշեր, Salle des Fêtes, Mairie de XVme

Մէթրօ Vaugirardին դիմացը. ժամը 8.30էն մինչեւ կէս գիշեր

Սմոքինկը պարտաւորիչ չէ: Մուտք 7 ֆր.: Պիւֆէի ծախք չկայ

ՕՐ. ՎԵՀԱՆՈՅՇ ՏԻՒՅՄԷՃԵԱՆ

ԵՒ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳԱՐԱՊՈՂՈՍԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

6 Նոյ. 1927, Առնուվիլ լէ կոնէս

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՌԱՋԻՆ գրական երեկոն վաղը Հինգշաբթի, Ֆլօրիա: Հ. Բալուեան կը ներկայացնէ Վ. Թէքէեանը, կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

Զ. Ռ. Մ. Վիէնի մասնաճիւղին կազմակերպած վիճակահանութիւնը այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, իր ակումբին մէջ: Այս առթիւ պիտի ըլլան՝ կատակերգութիւն մը երգեր եւ արտասանութիւններ: Մուտքը 1 ֆրանք:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՊՐԻՍԷԼ, Լ. Հ.— Համաձայն ենք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կաթողիկոսական պատուիրակութեան դիւանէն կը հաղորդեն մեզի.—

Զինաստանի Հօնկ-Քօնկ քաղաքի բնակիչ Տիար Արմենակ Թիւթիւնճեանի կինը Տիկ. Պէաթրիս Թիւթիւնճեան, ստացուած տեղեկութեան համաձայն, իր հիւանդութեան դարմանումին համար կը գտնուի եղեր Փարիզի հիւանդանոցներէն միոյն մէջ: Յիշեալ տիկին Պէաթրիսը անձնապէս ճանչցող եւ կամ որ հիւանդանոցը գտնուած ըլլալու մասին ոեւէ տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրենք բերանացի կամ գրաւոր իմացնել Կաթողիկ. Պատուիրակութեան, 80 Ave. Péreire. Asnières (Seine).

— Ակնայ Ապուչեխ գիւղէն, Տէր Եղիազարեան Պօղոսի կինը Տիկին (Հաճիխաս) Թագուհի Տէր Եղիազարեանը, տարագրութեան ատեն կորսնցուցած ըլլալով իր եղբայրը ու 4 զաւակները, որոնց անունները ու նկարագրութիւնը ստորեւ նշանակուած են, յիշեալները անձնապէս ճանչցող եւ կամ ուր գտնուած ըլլալու մասին ոեւէ տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի բերանացի եւ կամ գրաւոր կերպով իմացնել վերի հասցէին:

1. Յարութիւն Տիպլէրեան 32 տարեկան: 2. Հռիփսիմէ Տէր Եղիազարեան 20 տարեկան շէկ մազերով կլոր եւ սպիտակ դէմք: 3. Միքայէլ Տէր Եղիազարեան 18 տարեկան մութ շէկ մազերով սրունքին ետեւը սեւ նշան մը ունի: 4. Հայկանուշ Տէր Եղիազարեան 16 տարեկան թուխի վրայ սեւ մազերով: 5. Գէորգ Տէր Եղիազարեան 13 տարեկան սպիտակ, թուխ մազերով:

Կ'ՈՒՋՈՒԻՆ ձեռնակերտնի տաեղնագործութեան եւ ձեռագործի գործաւորուհիներ: Տեւական գործ. լաւ վճարում: Դիմել՝ Բօնսիէրժին՝ 87 Rue de Flandre, Métro Riquet.

ՏՕՔԹ. Վ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Ամերիկայէն նոր վերադարձած

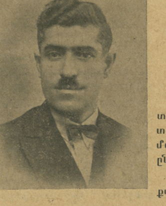
ՄԱՍՆԱԳԷՏ, ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

տարիներէ ի վեր Նիւ-Եորքի յայտնի հիւանդանոցներու մէջ մասնագիտութիւնը կատարելագործած:

կ'ընդունի ամէն օր 4—7 եւ մասնաւոր ժամադրութեամբ կիրակի եւ տօն օրերը մինչեւ կէս օր:

16 Bld. Saint-Denis, Paris (10e) Métro: Saint-Denis.

Télèph. Provence 09-32:

ՔԱՆՈՆԻ ԵՒ ՈՒՏԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

ՅԱԿՈԲ ԱՐՍԼԱՆԵԱՆ

56, Rue Julien Lacroix

PARIS (20e)

Métro : BELLEVILLE

Փափաքողներուն կուտայ տիւմթէքի դասեր իր երաժշտանոցին մէջ: Փէշրէվ, սազ սէմայիսի եւ շարքիներկ'աւանդէ ընթացիկ եղանակներով:

Կը ծախէ՝ աժան գիներով՝ քանոն, ուտ, թել եւ մըզրապ:

ՏՕՔԹ. ԻԶՄԻՐԼԵԱՆ

48 RUE MONTMARTRE (Բ. յարկ, աջ կողմը առաջին դուռ)

Ֆրանսացի կարող մասնագէտներու ընկերակցութեամբ կը դարմանէ ներքին եւ կանանց, վեներական եւ մորթային, քիթի, ականջի եւ կոկորդի հիւանդութիւնները:

Tél. Central 73—38. Métro: Sentier կամ Halles

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ԺԱՄԵՐ՝ ԱՄԷՆ ՕՐ 10—12 եւ 1.30—8

Գ. ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԻՐԱՒԱԳԷՏ

կը զբաղի ամէն տեսակ առեւտր. եւ քաղաքային դատերով: կը ստանձնէ մասնաւորապէս ապահովագրական վէճեր, ինքնաշարժի եւ աշխատանքի արկածներու վերաբերեալ դատական գործեր:

կ'ընդունի ամէն առտու 9.30—12 եւ ժամադրութեամբ:

13 Rue Béranger, Métro République, Tél. Archives 15-14

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

Տէր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ

29, Rue (Place) des Fêtes, Paris. XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր, ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ: Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5: Քիթ, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երեք. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 1—3: ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺը ամէն օր ժամը 9էն 19: Կիրակի 9—12:

ՔՍԱՆ ՖՐԱՆՔՈՎ եթէ կ'ուզէք կատարել ձեր նաթիւրալիզասիոնի, անցագրի, դարթ տ'իտանթիթէի, ամուսնական, զաւակներու ծննդեան եւլն.ի օրինական ձեւակերպութիւնները՝ դիմեցէ՛ք

OFFICE FRANÇAIS de RENSEIGNEMENTS

45, Rue de Laborde-:-PARIS (8e). 4րդ յարկ թիւ 20: Métro : St.Augustin

Բաց է ժամը 2էն 6,30, շաբաթ՝ մինչեւ ժամը 7:

EXACTITUDE - CABINET D'AFFAIRES

ԳԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՊԱՅՄԱՆ, ԱՐԱԳ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ

եթէ կ'ուզէք ժամանակ շահիլ եւ կէս առ կէս խնայողութիւն ընել, ձեր դատական, ամուսնական, առուծախի, Cartes d'Identitéի, Naturalisationի, հաշուակալական եւ վարչական դիմումներուն (Démarches administratives) եւ կառավարական ամէն գործի համար: դիմեցէք՝ ամէն օր ժամը 13—20, կիրակի ամբողջ օրը:

դիմեցէք՝ K. PARMAKSEZIANի

69bis Rue Damrémont (18e). Nord Sud: Lamarck

Autobus; AM, AH, AF. Tramway: 31, 34, 54.

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, Rue du Faubourg St. Denis

Metro : Gare de l'Est Téléphone : Nord 84-04

Ընդունելութեան ժամեր՝ Ամէն օր 2.30-7.30—կիրակի եւ տօն օրեր 9-12

ՍԱԿԱՐԱՆ

8 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթեռլին,	L. St.	124	03
Տոլար,	Dollar	25	47
Մարք (ոսկի) 100	Mark	608	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	53
Թրք. ոսկի	» or	110	40
Մէճիտիէ	Médjidié	10	00
Լէվա 100 հատր	Léva	18	50
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր »	» Lire	139	—
Պելժ. ֆրանք »	Belga	555	—
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատր	Ley	15	75
Ֆլորին	(Florin)	1027	—

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3370	—
» II	»	2040	—
» III	»	1720	—
Օսմանեան երկթղ.	Lots turcs	175	—

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ ֆանէլա հիւսել գիտցող կիներու եւ օրիորդներու համար շատ դիւրին եւ հանգիստ գործ, շաբաթը մէկ անգամ միայն տանիլ բերելու պայմանաւ եւ լաւ վճարումներով: Օրինակներ ընդունողներուն կրնամ սորվեցնել ամենայն դիւրութեամբ, պարզ հիւսել գիտնալը բաւական է:

Դիմել Տ. Մ. ՀԱՓՕՇԵԱՆԻ, ամէն օր 9—12 եւ 2—7: 38 Rue Bisson, Paris 20me. Métro Couronne.

Գործ կը փնտռէ

Արեւելեան կերակուրներու մասնագէտ խոհարար մը: Դիմել՝ խմբագրատուն:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

10 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 489

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՐԱԿԱԶՄ ԲՈՅՆԸ

Այսօր կը հրատարակենք անգլիացի հազարապետի մը ու...ասիրութիւնը՝ Սուրիոյ հայ գաղթականներու տեղաւոր...ն մասին։

Նախապէս ալ առիթ ունեցած ենք գիտել տալու թէ՝ այս ...ական գործով աւելի շատ օտարները կը հետաքրքրուին, ...ն մենք։

Ինչպէս շատ մը բաներ, այս ծրագիրն ալ ձգեր ենք օտար...ու բարեհաճութեան։ Կը սպասենք որ անոնք ուսումնասի...ն, որոշեն, գործադրեն։

Կը կարծենք թէ մեր ընթերցողները որոշ գաղափար ունին ...մասին, քանի որ ոչ միայն օրը օրին տեղեկութիւններ եւ ...ումնասիրութիւններ հրատարակած ենք, այլ եւ քանի մը ...գրականներով բացատրած՝ ծրագրին արժէքը։

Որոշուած է Սուրիոյ եւ մանաւորապէս Պէյրութի կայան...էն քսան հազար գաղթականներ տեղաւորել ծովեզերեայ ...անններու մէջ, կարելի եղածին չափ հեռու մահմետական բազ...թիւններէ, եւ համախումբ։ Ծախք նախատեսուած է 120-125 ...զար ոսկի, — մարդ գլուխ վեց ոսկի։

Ինչպէս կը հաստատէ անգլիացի հազարապետն ալ, այս ...մարին գրեթէ կէսը պատրաստ է։ 25,000 ոսկին տուած ...Լիբանանի կառավարութիւնը, 3000 ոսկին՝ Ազգերու Դաշ...ակցութիւնը, 5500 ոսկի՝ բարեգործական միութիւններ։ Հո...տար իշխանութիւնը կը յուսայ 25,000 ոսկին ալ ստանալ ...րիոյ կառավարութենէն։ Լոնտոնի մէջ հանգանակութեան ...նարկած են զանազան մարդասիրական հաստատութիւններ, ...Ամերիկեան Նպաստամատոյցը սկզբունքով հաւանած է ...000 տոլար տրամադրել։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, արդէն քսան ընտանիքներ տե...ւորուած Րաս-Էլ-Այն, իբրեւ ընկեր-հողատէր, հարիւր ...անիքներ՝ Անտիոքի մօտ, 600 ընտանիքներ՝ Իսքէնտէրունի ...ւառին եւ Ալէփիներու սահմանին վրայ եւյլն.։ Երբ դրամ ...րուի, հազար ընտանիք պիտի տեղաւորուի Հալէպ-Իսքէն...րուն ճամբուն վրայ, 220 ընտանիք՝ Դամասկոս-Հալէպ ...մբուն վրայ, եւ որոշ թիւ մըն ալ՝ Իսքէնտէրունի չորնալիք ...ճներու հողին վրայ։

Այս հողերուն դրամը պիտի վճարուի տասը տարիէն։ Եւ, ...նչպէս կը հաստատէ հազարապետն ալ, հայ գաղթականները ...ւարութիւն չպիտի քաշեն իրենց պարտքը հատուցանելու, ...նի որ արդէն տեղաւորուած ընտանիքները բարգաւաճ վիճակ ...ին, իբրեւ չարքաշ եւ արտադրող տարրեր։

Անհասկնալի սփոփարար պատկեր մը, մեր այնքան լալկան ...ամութիւններուն մէջ։

Անշուշտ անխառն հաճոյքով մը չէ որ կ'արձանագրենք ...յս տեղեկութիւնները, երբ գիտենք թէ կարելի էր Հայաստան ...փոխադրել այս ցիրուցան բազմութիւնները, փոխանակ զանոնք ...մնապէս հաստատելու օտար հողի վրայ։

Ի՞նչ օգուտ, որ մեզի տրուած չէ մեր զգացումներուն եւ ...աղձանքին համաձայն կարգադրել գործերը։

1921էն ի վեր Ներգաղթ կը պահանջուի աշխարհի բոլոր ...կողմերով։ Արտասահմանի մամուլը սրտաճմլիկ մանրամաս...թիւններով կը նկարագրէ տարագիր բազմութիւններու ...աապանքը, ֆիզիքական եւ բարոյական հիւծումը, նոր սե...նդին այլասերումը։ Այն երկիրները որ հայ գաղթականներ ...ուած էին, անդադար երեսի կը զարնեն անոնց կերած ...ը, եւ կը պահանջեն հեռացնել։

Դէպի երկի՛ր։ Բայց, ո՛չ լսող կայ, ո՛չ հասկցող։

Երեւանի Ներքին գործավարութեան գաղթականներու բաժ...ին վիճակագրութեան համաձայն, 1922ի սկիզբէն մինչեւ ...25ի վերջը արտասահմանէն Հայաստան են գացած 17,452 ...գաղթականներ։ Իսկ վերջին մարդահամարը հաստատեց որ ...ուազն հարիւր հազար հոգի պակսեր են, թէեւ տարին 25,000 ծնունդ կ'աւելնայ։

Աչքի առջեւ բերէք այս պատկերը եւ եթէ սիրտ ունիք, ...րամներ տուէք հայրենիքի կարօտէն տանջուած գաղթականին։

Այո՛, վերջերս երեք հարիւր հոգի գացին Պոլսէն, ամբողջ ...մէկ տարի հրամանի սպասելէ յետոյ։ Եւ լուր կայ թէ 1200 ...հոգի ալ պիտի երթան Յունաստանէն,— դարձեալ աւելի քան ...մէկ տարի առաջ վիզա ստացողներ։

Իսկ յետո՞յ։ Իսկ միւսնե՞րը։

Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը հրամա...ած է առաջնորդարանին՝ հող գնել եւ տեղաւորել կայաններուն ...մէջ խռնուած 15,000 գաղթականները։ Ճամբաներ պիտի բաց...ուին, կայաններ պիտի քանդուին, իսկ հաշիւ եղած է որ գե...տին մը գնելու եւ գոնէ երկու հազար խրճիթ շինելու համար ...ուազն 25,000 ոսկի պէտք է։

Կը մնայ որ օտար մեծահարուստ մը կամ դրամատէրներու ...ընկերութիւն մը վարձու առնէ այս գաղթականները եւ ...շահագործէ զանոնք ագարակի մը մէջ, իբրեւ միջնադարեան ...ճորտեր...։

Չէ՞ որ Լիբանանի Նորակազմ բոյնն ալ օտարները կը ձե...ւորեն, մեզի ձգելով միայն հառաչանք եւ մաղթանք։

Որո՞ւ հոգ մտածել այս կարգի խնդիրներու մասին, երբ ...ծերին է հայրենասիրական պարտականութիւնը կատարել ...«Փառք հերիք չօք եաշա» գոչելով... Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ԵՍ ԻՄ ԱՆՈՒՇ...»

«Մուրճ-Մանգաղ»ի վերջին թիւներուն մէջ վէճ մը կայ։ Ազատ Վշտունի, որ խմբագրութենէն հանուած է հիմա, քննադատելով կովկասահայ վարժարաններու ուսուցիչները, որոնք կազմուած են «Րաֆֆի եւ Ահարոնեանի գաղափարաբանութեամբ», դժգոհութիւն կը յայտնէր նաեւ Սուրխաթեանի պատրաստած դասագիրքերուն մասին, որոնց մէջ «ոչ-պրոլետարական նիւթեր զետեղուած են»։

Իսկապէս, մեր հայ կարմիր բանգէտները շատ շփոթած են վերջերս, տեսնելով ամէն բանի մէջ ոգի մը, որ անպայման կոմունիստական չէ։ Տրուած ըլլալով այս իրողութիւնը, բանգէտները կը նկատեն թէ, օրինակ՝ դասագիրքերու մէջ, «էականը նիւթերու ընտրութիւնը չէ, այլ անոնց մարքսիստօրէն պարզաբանութիւնը աշակերտներուն առջեւ»։ Սակայն, կ'աւելցնեն դժգոհները, ի՞նչպէս մարքսիստօրէն պարզաբանել նիւթ մը, որ կը դաւաճանէ։ Օրինակի համար, կ'ըսեն, ի՞նչպէս պարզաբանել Եղիշէ Չարենցի «Ես իմ անուշ...» ոտանաւորը։ Այդ ոտանաւորը պրոլետարական չէ, կը պոռան ոմանք եւ կը պատմեն միջադէպ մը. անցեալ տարի, Նոյեմբեր 29ի տօնին օրը, հանդէսի մը մէջ երբ արտասանելի ոտանաւորներու կարգին կը դրուի «Ես իմ անուշ...»ը, ուսուցիչը կը բողոքէ։ «Ե. Չարենց պրոլետարական բանաստեղծ չէ» կ'ըսէ։ Ուրիշ մը կը պնդէ թէ Սուրխաթեան իր դասագիրքին մէջ «պրոլետարական բանաստեղծ» ներկայացուցած է զայն։ Մէկն ալ կը պնդէ թէ Ա. Վշտունի չի կրնար ըմբռնել պրոլետարական բանաստեղծութիւնը։

Ո՛չ, «Ես իմ անուշ...»ը ո՛չ պրոլետարական է, եւ ոչ ալ արտասանելի, կ'ըսեն։

Բայց կարելի՞ է հարցնել արդեօք, որ եթէ Չարենց այդ ոտանաւորն ալ չունենայ, ալ ի՞նչով բանաստեղծ կ'ըլլայ։

ՈՐԲԵՐԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ

Ազդակ կը գրէ (2 Նոյ.).

— Պէյրութի Բէլէկեան որբանոցը մեծ յուզումի մէջ է։ Ազնիւ անունով 17 տարեկան որբուհիի մը հանդէպ գործադրուած գազանային վերաբերումը պատճառ դարձած է որ ամբողջ որբանոցը եւ շրջանաւարտ որբերը ըմբոստանան։ Բոլորն ալ կը պահանջեն անմիջական հեռացումը Տնօրէնին, Տնօրէնուհիին եւ ուրիշ պաշտօնեայի մը։ Որբերը որոշած են ամէն գինով պաշտպանել իրենց քոյրերուն արժանապատուութիւնը։ Շրջանաւարտ որբերու վարչութիւնը հեռագիրով բողոքած է Գահիրէի Կեդրոնին, կրկնելով իրենց պահանջը, նոյնպէս երկար տեղեկագիրով մը մանրամասնութիւն տալով դէպքին մասին։

ՈՒՐԻՇՆԵՐՈՒՆ ՕՐԻՆԱԿ

Ճիւնիէի մէջ (Լիբանան) Հայ Աւետարանականներն ու Լուսաւորչականները կրթական գետնի վրայ միանալով կազմած են հոգաբարձութիւն մը, որ կը կառավարէ միացեալ դպրոցը։

Դպրոցը ունի մօտ 130 երկսեռ աշակերտ, մանկապարտէզի եւ նախակրթարանի բաժիններով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նոր կախաղաններ Թուրքիոյ մէջ

Թայմզի Պոլսոյ Թղթակիցը կը հեռագրէ Նոյ. 7 Թուականով.—

Պոլսոյ Եղեռնադատ ատեանը մահուան դատապարտեց Հաճի Սամիի հրոսախումբին երեք անդամներ, որոնք անցեալ Օգոստոսին Իզմիրի մօտ ձերբակալուած էին. մէկ հոգի ցկեանս բերդարգելութեան դատապարտուեցաւ, իսկ հինգերորդը ազատ արձակուեցաւ։ Ասոնք ամբաստանուած էին թէ Յունաստանէն գաղտնօրէն Թուրքիա մտած են Ղազի փաշան սպաննելու նպատակով ու բռնուած էին իրենց զէնքերով եւ ռումբերով։ Հինգ ամբաստանեալներէն ո՛չ մէկը ուրացաւ կամ ընդունեց իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնը։

Ի՞նչեր պիտի ընէ թուրք նոր դահլիճը

Վազըթի խմբագրապետ եւ Արդուինի երեսփոխան Մեհմէտ Ասըմ պէյ հետեւեալը կը գրէ Թուրք նոր դահլիճին մասին.—

Նոր դահլիճին մէջ ամէնէն առաջ ուշադրութիւն կը գրաւէ Մուսթաֆա Ապտիւլխալիք պէյի Ազգային Պաշտպանութեան գործավար անուանումը։ Նախորդ գործավար Րէճէպ պէյէն դահլիճէն դուրս աւելի մեծ օգուտներ կը սպասուին։ Արդէն երկար ատենէ ի վեր բանակին հրամանատարութեան վերաբերեալ եւ վարչական մասերը անջատուած էին, առաջինը յանձնուած էր ընդհ. սպայակոյտի Նախագահութեան, իսկ Ազգային Պաշտպանութեան գործավարութիւնը ստանձնած էր միայն բանակին վարչական բաժինը։

Ուշագրաւ է Ներքին գործավարութեան մէջ կատարուած փոփոխութիւնը։ Ճէմիլ պէյի տեղ պաշտօնի կոչուեցաւ Շիւքրի Գայա պէյը, որ իր ուսումը Եւրոպայի մէջ առած տարած և ասկէ առաջ եղած է արտաքին եւ երկրագործական գործավար։ Այս անգամ Ներքին գործավար կարգուեցաւ, որովհետեւ Նահանգներու Վարչութիւնը կանոնաւորելու համար պէտք կար անխոնջ և համբերատար պաշտօնատարի մը։ Շիւքրի Գայա պէյի Ներքին գործավար կարգուիլը ցոյց կուտայ թէ, այլ եւս ժամանակը եկած է զինուորական իշխանութենէն քաղաքային իշխանութեան փոխանցելու համար Արեւելեան նահանգներու բարենորոգման ծրագիրը, որուն ձեռնարկուած էր Շէյխ Սայիտի ըմբոստութենէն ի վեր։

Կարեւոր է նաեւ Սարաճ Օղլու Շիւքրի պէյի ելմտական գործավար կարգուիլը։ Տնտեսական գետնի վրայ իր ցոյց տուած գործունէութիւնը շարունակելու համար, կառավարութիւնը պէտք է լուծէ դրամի, վարկի եւ պիւտճէի խնդիրները։

Գալով ծովային գործավարութեան ջնջումին և երկրագործական եւ առեւտրական գործավարութիւններու միացումին, այս որոշումները գործադրուած են՝ պիւտճէի խնայողութեան պատճառով։

Ազգամի խմբագրապետ Նէճմէտտին Սատըգ պէյ ալ, որ Սվազի երեսփոխան ընտրուած է, այս մասին կը գրէ.—

«... Կատարեալ հանդարտութիւն եւ անդորրութիւն հաստատուած է երկրին մէջ։ Կառավարութիւնը այլ եւս պէտք չունի օգտուելու այն բացառիկ իրաւասութենէն որ տրուած էր իրեն՝ Հանրապետութեան ամրապնդման օրէնքով։ Նոր դահլիճը մեծ կարեւորութիւն պիտի տայ նաեւ տնտեսական խնդիրներու. մէկ կողմէ տնտեսական բարձրագոյն խորհուրդ մը պիտի կազմուի. միւս կողմէ լրջօրէն պայքար պիտի մղուի՝ ապրուստի սղութեան դէմ։ Ասկէ զատ, Ըսմէթ փաշա մեծ թափով պիտի շարունակէ նաեւ իր երկաթուղիի քաղաքականութիւնը։ Կառավարութիւնը մեծ ուշադրութիւն պիտի դարձնէ նաեւ ջուրի քաղաքականութեան, եւ պիտի աշխատի օգտուիլ բոլոր գետերէն, որոնք հարստութեան աղբիւրներն են երկրին համար։ Կարելի չէ սակայն հրաշքով երջանկութեան ծաղիկներ բուսցնել այն հողերուն վրայ, որոնք դարերով երեսի վրայ մնացած են, մանաւանդ որ ամէն կողմ աւերակ եւ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը աղքատ է։ Միամիտ գործ է կարծել թէ կարելի է 200 միլիոն պիւտճէով քանի մը տարիէն դրախտի վերածել հսկայ երկիր մը»։

Ֆրանքեւսերպ դաշնագիրը

Այսօր Փարիզի մէջ պիտի ստորագրուի ֆրանքեւսերպ բարեկամական դաշնագիր մը, որուն համար բանակցութիւնները սկսած էին 1923ին։ 1924ին Իտալիա մէջ մտաւ եւ Սերպիոյ հետ կնքեց Հռոմի դաշնագիրը, որով ֆրանքեւսերպ բանակցութիւնները ընդհատուեցան։ 1926ի Մարտին, երբ արտաքին Նախարար Նինչիչ Փարիզ եկաւ, կազմուեցաւ դաշնագրի մը նախագիծը, որ սակայն չստորագրուեցաւ, որովհետեւ Սերպիա միշտ զգուշացաւ Իտալիան վշտացնող քայլեր առնելէ։ Ժամանակ մը յոյս կար թէ Ֆրանսա, Իտալիա եւ Եուկոսլաւիա պիտի յաջողին միասին կնքել դաշնագիր մը, որ Ադրիականի համար տեսակ մը Լոքարնօ պիտի դառնար. սակայն այս գաղափարը չքալեց։ Ներկայ վայրկեանը յարմար նկատուեցաւ ֆրանքեւսերպ դաշնագիրը կնքելու, որովհետեւ այժմ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ յարաբերութիւնները շատ սերտ են եւ ոեւէ կասկած կարելի չէ ունենալ թէ դաշնագիրը ուղղուած է Իտալիոյ դէմ։

Դաշնագիրը նախ փոխադարձ բարեկամութիւն կը հաստա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԻՆ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

Էնկիւրիէն կը հաղորդեն թէ մարդահամարը հետեւեալ արդիւնքը տուած է կուսակալութեանց մէջ.—

Արդուին 89,630, Էտիրնէ 150,889, Էրթօղրուլ (Պիլէճիկ) 114,045, Օրտու 20,084, Իզմիր 532,009, Էսկիշէհիր 154,195, Երզնկա 143,970, Ատանա 227 հազար 652, Աֆիոն 258,741, Ագսէրայ 127,224, Խարբերդ 132 հազար 299, Ամասիա 111,145, Անթալիա 206,270, Ուրֆա 208,539, Այտըն 211,604, Իգիլի 91,031, Պայազիտ 103,062, Պիթլիս 90,309, Տէնիզլի 237 հազար 066, Րիզէ 163,059, Զօնկուլտաք 267,965, Պոզիւք 208,628, Թէքիրտաղ 132,120, Պուրտուր 82,436, Տիարպէքիր 191,303, Սպարթա 144,804, Հէքքեարի 25,016, Չորում 227 հազար 599, Չանղըրը 156,588, Ճէպէլըպէրէքէթ 108,057, Սամսոն 273,283, Թոքատ 263,618, Սղերդ 101,637, Սվազ 337,741, Սարուխան 372,562, Տրապիզոն 293,052, Ղազի Այնթապ 213,381, Կարս 205,464, Քըրքլար Էլի 109,342, Շապին Գարահիսար 108,529, Գարասի 420,712, Գասթէմունի 335,600, Գըրշէհիր 157,064, Կեսարիա 250,490, Գոճա Էլի 286,670, Գոնիա 502,228, Քէօթահիա 303,641, Կիւմիւշխանէ 121,907, Կիրասոն 116,117, Մարտին 188 հազար 277, Մերսին 120,811, Մարաշ 184,958, Մէնթէշէ 174 հազար 222, Մալաթիա 305 հազար 785, Նիյտէ 166,576, Վան 75,193, Պրուսա 399,545, Տարտանէլ 183,533, Պոլու 217 597, Էրզրում 270,873, Սինոպ 146,055։

ՇԱՀՎԷՐԴԵԱՆԻ ՅԱՋՈՐԴԸ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐ ՄԸՆ Է

«Ազդարար» կը գրէ.—

Ցայտնի է թէ Պ. Դ. Շահվէրդեանի փոխարէն, Անդրկովկասի առեւտրական ներկայացուցիչ կարգուած է Սաֆրազբէգեան անուն համայնավար մը։ Թիֆլիզի «Զարիա Վոստոկա» պաշտօնաթերթէն կ'իմանանք թէ Սաֆրազբէգեան համայնավար ընդդիմադիր պետերէն մէկն է, եւ վերջերս յայտարարութիւն մը ստորագրած է կուսակցութեան վարիչներուն դէմ։

Ազատուելու համար անկէ, Անդրկովկասի վարիչները կ'որոշեն հեռացնել զայն, եւ այս պատճառաւ Պոլիս կը ղրկեն, իբր առեւտրական ներկայացուցիչ։

Սաֆրազբէգեան ճանչցուած է իբր ծայրայեղ ձախ, եւ թշնամի ազգային ամէն տեսակ արժէքներու։ Ան եւ իր ընկերները կը մեղադրեն Երեւանի կառավարութիւնը թէ պէտք եղածին չափ խստութեամբ չի վարուիր ազգային մտայնութեան դէմ։

Նոյն «քաղաքավարութեամբ» հեռացուցած են նաեւ Արսէն Եսայեան (Տրապզոնցի), Շահսուվարոֆ եւ չորրորդ մը։

ՀԱՅԵՐՈՒ ԶԻՆՈՒՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Յունարէն թերթերը կը գրեն թէ՝ այն Հայերը որոնք զինուորական տարիքը թեւակոխած են, եւ թէ մինչեւ յառաջիկայ Դեկտ. ամիսը արտասահման չեն մեկնած, յոյն նորագիրներու հետ միասին պիտի զինուորագրուին։

Կառավարութիւնը նախապէս հրամանագրով մը հպատակ ընդունած էր 17—22 տարեկանը թեւակոխած երիտասարդները, ինչպէս նաեւ նորածին երախաները։

ՄԱՔՍԻՄԻԼԻԷՆ ՀԱՐԴԷՆ

Հարդէնի մահով, որուն մասին գրեց «Յառաջ», կ'անհետանայ վերջին քառասնամեակի գերման հրապարակագրութեան խոշորագոյն ներկայացուցիչը եւ մէկը հայ ժողովուրդի անշահասէր բարեկամներու ցանցառ փաղանգէն։

Հարդէն լրագրական ասպարէզ մտաւ ութսունական թուականներուն, պերլինի «Volkszeitung» (ժողովրդական լրագիր) օրաթերթին միջոցով, զոր կը ղեկավարէր ծանօթ ռամկապետական հրապարակագիր կարլ Ֆոլրաթ։

Այն պահուն ռամկապետականները գերմանիոյ մէջ սակաւաթիւ ու անկազմակերպ, քաղաքական տեսակէտէն ոչ մէկ կարեւորութիւն կը ներկայացնէին. «Զախակողմեան կեդրոնը» տակաւին գոյութիւն չունէր ոչ խորհրդարանի մէջ, ոչ ալ դուրսը։ Հարդէն իր յօդուածներով, որոնք շուտով իրենց վրայ դարձուցին հանրութեան ուշադրութիւնը, մեծապէս նպաստեց այդ հոսանքին մակընթացութեան։

Իր կուռ, ինքնայատուկ ոճը, յանդուգն ու անկաշառ բնաւորութիւնը կարճ ատենի մէջ այնպիսի հռչակ բերին Հարդէնին, որպիսին ունեցած չէր ժամանակակից հրապարակագիրներէն ոչ մէկը։ Շուտով ան հիմնեց իր սեփական շաբաթաթերթը (Zukunft «Ապագայ»), որու շուրջը կարողացաւ խմբել հոյլ մը առաջնակարգ գրողներ։

Հարդէնի ազդեցութիւնը արագօրէն կ'աճէր եւ հասաւ իր գագաթնակէտին, երբ հրապարակագիրը խիզախ պայքար սկսաւ Վիլհէլմ Բ.ի շրջապատին դէմ, չնայելով եւ կայսեր անձին։ Ատիկա ապահովեց Հարդէնին Բիսմարկի բարեկամութիւնը. ու վեհապետի շնորհէն զրկուած «երկաթէ վարչապետը» մինչեւ իր կեանքին վերջը սերտ յարաբերութիւններ կը պահպանէր Zukunftի մեծատաղանդ խմբագրին հետ։

Հարդէնի կարեւորագոյն գործը Koepfe («Գլուխներ») անունով իր գիրքն է. ուր հաղուագիւտ վարպետութեամբ գծուած են կարգ մը գերման գործիչներու նկարագիրները։

Չափազանց յատկանշական է Հարդէնի հայասիրութիւնը։ Մինչ փրեսանսէ կամ ժօրես, կամ մինչեւ իսկ Լէփսիուս, հայասէր դարձան՝ շփուելով յաճախ Հայերու հետ, որոնք շարունակ սնունդ կը մատակարարէին անոնց այդ զգացումին, Հարդէն իր համակրանքը տուաւ մեր ժողովուրդին տեսակ մը ներքնահայեցողութեամբ. ու միշտ ալ, երբ հայութիւնը պէտք կ'ունենար օգնութեան, ան հրապարակ կուգար իր հուժկու խօսքով ինքնաբերաբար, առանց որեւէ դրդումի։

Հարդէնի հետաքրքրութիւնը Հայերու մասին սկսաւ մասնաւորապէս խանասորի արշաւանքէն, որուն նկարագրութիւնը Zukunftի մէջ տուած էր, իբրեւ ականատես, գերման վիպասան եւ հրապարակագիր Հանս Փիշէր (կուրտ Արամ)։ Այնուհետեւ Հարդէն չէր զլանար ամէն պատեհ առիթով բարձրացնելու իր ձայնը ի նպաստ Հայերու։

Անգնահատելի ծառայութիւն մատոյց Հարդէն հայկական դատին, մանաւանդ Թալէաթի սպանութեան եւ Թեհլիրեանի դատավարութեան ատեն։ Շաբաթ չէր անցներ, որ Zukunftի մէջ յօդուած մը չերեւար այդ գործին շուրջ։ Իսկ դատավարութեան նախօրէին Հարդէն իր թերթին ամբողջ թիւը նուիրած էր Թեհլիրեանին եւ հայութեան։

Անկէ քանի մը ամիս յետոյ, անյուգական գործիչը հարկադրուեցաւ վերջնապէս հրաժեշտ տալ գերման հրապարակագրութեան։

Ինչպէս յայտնի է, պատերազմէն վերջ գերման ծայրայեղ ազգայնականները, փնտռելով գերմանիոյ դժբախտութեան պատասխանատուները ազատական շրջանակներու մէջ, սպաննեցին ականաւոր քաղաքական գործիչներ Էրցբերգերը եւ Ռաթէնաուն։ Հարդէն, որ խիզախօրէն կը ձաղկէր կուրացած մարդասպանները, ինքը եւս շուտով եղաւ անոնց կողմէ կազմակերպուած մահափորձին զոհը։ Ու, ապաքինելով ստացած վէրքերէն, չուզեց ոչ միայն աշխատիլ, այլեւ ապրիլ հոն, ուր իր գրչին դէմ դաշոյնով կը պայքարէին։ Անցնելով Զուիցերիա, ան կը շարունակէր իր գրական գործունէութիւնը, աշխատակցելով անգլիական եւ հոլանտական թերթերու։ Վերջին ատենները, սակայն, կ'երազէր վերադառնալ հայրենիք եւ նորէն սկսիլ Zukunftի հրատարակութեան։ Բայց իր ուժերը այլեւս սպառած էին...

Մինչեւ օրս ալ կը յիշեմ իր անուշ ժպիտը, որ տարօրինակ պիտի թուէր անոնց, որոնք տեսած չէին զինքը ու միայն կարդացած էին իր թոյն ժայթքող յօդուածները։

Թալէաթի սպանութեան դատավարութենէն յետոյ, բարեկամի մը հետ ներկայացանք Հարդէնին՝ յայտնելու Հայերու երախտագիտութիւնը եւ, իբրեւ յիշատակ, նուիրելու Շչիգովսկիի ծանօթ ուսումնասիրութիւնը հայկական ճարտարապետութեան մասին։

— Աւելի լաւ բան չէիք կրնար ընտրել, ըսաւ Հարդէն, առնելով գիրքը եւ գուրգուրանքով թերթելով,— վասնզի գեղեցիկ գրքեր շատ կը սիրեմ, ու յետոյ՝ այս գիրքը ամէնէն ակներեւ ապացոյցներէն մէկն է բարձր մշակութային կարողութեան ձեր ազգին, որուն փայլուն ապագայի մասին ես անդրդուելի հաւատք ունիմ։ Վստահ եղէք, հեռու չէ այն օրը, երբ հայ ժողովուրդը իրականացած պիտի տեսնէ իր իտէալը։

Ռ. ԼԵՌՆԵԱՆ

ՊՈՒՐԿԱԶԸ ԱՌԱՆՑ ԴՊՐՈՑԻ

Պուրկազէն կը գրեն.

Այստեղի 180է աւելի հայ մանուկները փողոցը մնացած են. ոմանք ալ օտար վարժարաններ կը յաճախեն, որովհետեւ դպրոց չունինք։

Անկէ առաջ դպրոց կար, բայց վերջերս գոցուեցաւ պուլկար կառավարութեան կողմէ։

Պատճառը ուրիշ տեղ մի՛ փնտռէք, այլ մեր ապիկարութեան, եւ քիչ մըն ալ ինկած բարքերուն մէջ։

Ինչպէս Ռուսճուքի մէջ, հոս ալ քանի մը աղաներ են պատճառը դպրոցին փակուելուն։ Անցեալ տարի, պետական քննիչը աչքէ կ'անցընէ Պուրկազի Հայկազեան վարժարանը եւ գրաւոր դիտողութիւն կ'ընէ, ըսելով որ պէտք է լրացնել տեսնուած թերիները։

Փոխանակ անմիջապէս պէտք եղածը ընելու, աղաները ոչ իսկ կը հետաքրքրուին։ Կ'անցնին ամիսներ եւ հրահանգը կը կրկնուի։ Նորէն նոյն խոր անտարբերութիւնը։ Ասոր վրայ, կառավարութեան հրամանով կը փակուի վարժարանը։

Եւ դպրոցին նստարանները ամիսէ մը ի վեր ձգուած են եկեղեցիին պատին տակ, արեւին եւ անձրեւին ներքեւ...

ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՀԱԶԱՐԱՊԵՏԻ ՄԸ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այս յօդուածը գրողն է, հազարապետ Ի. Վ. փօլսըն՝ Նիումէնի The Near East and India թերթին մէջ (Հոկտ. 20)։ Ամբողջութեամբ կը թարգմանենք իր կարեւորութեան համար։

Սուրիական ըմբոստութեան նուաճումէն եւ հոգատարութեան շրջանին մէջ աւելի խաղաղ պայմաններու վերահաստատումէն ի վեր, ֆրանսական իշխանութիւնները իրենց ուշադրութիւնը դարձուցած են բազմաթիւ հայ գաղթականներու վրայ, որոնք Կիլիկիոյ 1921ի ֆրանսական պարպումէն յետոյ Սուրիոյ ծովեզերքը իջած էին եւ երկար ատեն կը սպառնային անհազին հոգի աղբիւր մը ըլլալ հոգատար պետութեան։

Ակներեւ է թէ, այս հարցի լուծման ճամբուն վրայ Սուրիոյ մարզպան Պ. Փոնսոյի ըրած ջանքերէն, ցարդ տուած նիւթական օժանդակութենէն եւ տալիքէն դատելով, Ֆրանսացիները խնդիրը կը նկատեն քաղաքական խիստ կարեւոր հարց մը, չմոռնալով անոր մարդասիրական հանգամանքը։

Անոնք կը զգան թէ Ֆրանսայի շահը կը պահանջէ որ Հայերը չստիպուին իրենց ճակատագիրը միացնել խորհրդային Ռուսիոյ հետ, այն միակ պետութեան հետ՝ որ ցարդ հիւրընկալած էր Հայերը եւ կամ գէթ անուանական հնարաւորութիւնը տուած էր ինքնավար համայնքի ձեւին տակ ապրելու (Երեւանի կամ Հայաստանի խորհրդային հանրապետութեան մէջ)։ Անկէ զատ, Ֆրանսացիները կ'ըմբռնեն թէ վերջին տարիներուն Սուրիոյ մէջ ապրող Հայերու մեծամասնութեան խղճալի վիճակը ոչ միայն հանրային առողջապահութեան համար լուրջ վտանգ մը կը կազմէ քաղաքներու եւ աւաններու մէջ, այլ և պատճառ կ'ըլլայ հսկայ աշխատանքի մը վատնուելուն եւ բնական դժգոհութեան աղբիւր մը կը դառնայ երկրի մը մէջ՝ ուր ֆրանսական իշխանութիւնը ժողովրդական ըլլալէ դուրս ամէն ինչ է։ Պ. Փոնսոյի նպատակն է քաջալերել Սուրիոյ տնտեսական բարգաւաճումը եւ ձախողութեան մատնել հակառակ ամէն արգելք, ինչ որ կը խորհի թէ խաղաղութեան պահպանման համար ամենաապահով միջոցն է։

Հայկական հարցը որոշապէս կը նկատէ խնդիր մը՝ որ առնուած քայլերուն եւ գործադրուելիք միջոցներուն համաձայն, կրնայ կա՛մ քաջալերել, յառաջացնել բարգաւաճումը եւ կամ ձախողեցնել ու հարուածել, հետեւաբար, Լիբանանի եկամուտէն 25,000 ոսկիի ծախսելու ծրագիր մը պատրաստուած է եւ կը պատրաստուի նոյնքան մասնակցութեան մը ստիպել նաեւ Սուրիական Կառավարութիւնը։ Տնտեսական պարտքէ մը կը յուսայ տնտեսական պահանջք մը իրականացնել։

Թէեւ Ֆրանսացիները 1923-ին 50 միլիոն ֆրանք ծախսեցին հայ գաղթականներու օգնութեան համար եւ ամէն կարելին ըրին տարբեր միջոցներով ալ օգնելու, եւ սակայն իրականութիւնը այն է թէ այս դժբախտ ժողովուրդին մէկ մեծ մասը տակաւին յուսահատական կոչուելու աստիճան գէշ պայմաններու տակ կ'ապրի։ Սուրիոյ մէջ ընդամէնը 80,000 Հայեր կան։ Անոնց շատերը լաւ կ'ընեն զանազան գիւղեր և քաղաքներ ցրուելով ամբողջ շրջանին մէջ. եւ սակայն Պէյրութի, Հալէպի եւ Իսքէնտէրունի գաղթակայաններուն մէջ խռնուածները դժուարին խնդիր մը կը ներկայացնեն։ Պէյրութի մէջ՝ ուր 21,000 Հայեր կան (1925ի Դամասկոսի ռմբակոծումէն փախածներով միասին), գաղթակայանը ծովեզրը կը գտնուի։ Հեռուէն տեսարան մըն է՝ տեսնել կղմինդր, թիթեղ, հազարումէկ տեսակ փայտի կտորներէ եւ թիթեղէ շինուած այդ տուները։ Տեսարան մը՝ որ կը պատկերացնէ աղբանոցէ ոչ աւելի ոչ պակաս վայրի մը մէջ բնակութիւն հաստատել հարկադրուած մարդկային արարածներու յուսահատական ճիգն ու հնարամտութիւնը։ Այս գաղթակայանը ձմեռը ցուրտ կ'ընէ ու անձրեւի հոսանքին ենթակայ է, իսկ ամառը սարսափելի տաք կ'ընէ, ջերմային ու վատառողջ։ Իսքէնտէրունի մէջ ուր 6000ի մօտ գաղթականներ կը գտնուին, գրեթէ նոյն պայմանները կը տիրեն եւ աւելին ըլլալով, մալարիայի ենթակայ ճախճախուտքի մը վրայ հաստատուած ըլլալու անպատեհութիւնը ունի, այնպէս որ գրեթէ երկակենցաղ դարձած Հայերը մեծապէս կը տառապին ջերմէ եւ հիւանդութենէ։ Հալէպ՝ ուր 28,000 Հայեր կան, պարագաները աւելի նպաստաւոր են, քանի որ գաղթականները իրենց համար ցեխէ կամ աղիւսէ տուներ շինած են, մեծ մասը ինքնաբաւ եւ սակայն դարձեալ մեծ կարօտութիւն կայ առողջապահական խնամքի եւ ընդհանուր պայմաններուն բարւոքման։

Լուծման կարօտ գլխաւոր հարցը, Պէյրութ, Իսքէնտէրուն եւ Հալէպի խեղճուկրակ գաղթակայաններուն մէջ բնակութիւն հաստատած 40,000 կարօտ Հայերէն 28,000ը հողագործներու հողերուն վրայ զետեղելու, իսկ մնացած 12,000 արհեստաւորներն ալ լաւագոյն պայմաններով թաղեր փոխադրելն է։

Սուրիոյ Հայերուն մեծամասնութիւնը հողագործներ ըլլալուն եւ նկատի ունենալով որ Սուրիան յարմարութիւն ունի հայ գաղթականներու զետեղմանը համար (բազմաթիւ գաղթականութիւններ կան՝ որոնք առջի օրէն ինքնաբաւ եղած են), յաջող լուծման մը սպասելու պատճառները կան. մանաւանդ որ նիւթական եւ այլ առատ օժանդակութիւններ կ'ըլլան, ինչ որ որոշ է թէ արտօնուած է Ֆրանսայի արտաքին նախարարութենէն։

Ֆրանսական մարզպանութիւնը, Միջազգային Կարմիր Խաչի յանձնախումբին եւ Միջազգային Աշխատանքի գրասենեակին հետ գործակցաբար վաւերացուցած է հետեւեալ ծրագիրը.—

1.— Պէյրութի մէջ, ֆրանս. բանակի ճարտարագէտ Բօփսի կողմէ լաւ եւ պարզ բնակարաններով նոր թաղ մը շինել ու այժմու կայանը հոն փոխադրել։ Մարզպանի Լիբանանի պետական գանձէն ապահոված 25 հազար ոսկիին մասնակցութիւնը գլխաւորաբար այս նպատակին պիտի ծառայէ, հողը գնուած է արդէն, յատակագիծը վաւերացուած եւ գործը սկսուած է։

2.— Հալէպի կայանին տուներուն շինութեան եւ առողջապահական պայմաններուն բարւոքումը։

3.— Իսքէնտէրունի ճահիճներուն չորացումը, գործ մը՝ որ տասը միլիոն ֆրանքի ծախք մը եւ տարիներու աշխատանք մը կ'ենթադրէ եւ սակայն իսկոյն պիտի կատարուի։ Ֆրանսական Ներկայացուցիչը յօժարած է գործակցիլ Պէյրութի ծրագրին ընդհանուր գծերուն հիման վրայ մաքուր եւ կանոնաւոր հայկական թաղի մը շինութիւնը։

4.— Այժմ գաղթակայաններու մէջ բնակող հողագործ ընտանիքներուն մշակելի շրջաններ տեղաւորումը, որպէս զի Հայերը կարենան վերջնականապէս զետեղուիլ հիւսիսային Սուրիոյ եւ Սիդոնի հարաւային մասին ծովեզերեայ տրամադրելի հողերուն վրայ եւ դառնան ընկեր — հողատէրեր (métayer) եւ այս ձեւով գաղթակայաններն ալ պարպուին, կարելի եղածին չափ։

Պէյրութի մէջ կեդրոնական յանձնաժողով մը կազմուած է՝ որ ունի իր մասնախումբերը Պէյրութի, Հալէպի եւ Իսքէնտէրունի մէջ ու արդէն իսկ գործի ձեռնարկած է։ Լիբանանի մէջ՝ Րաս-էլ-Այն, քսան ընտանիքներ զետեղուած են իբր ընկերներ։ Անտիոքի մօտ Ճէպէլը Մուսայի երկու ագարակներուն մէջ 100 ընտանիքներ իբր գաղութ կը հաստատուին. Իսքէնտէրունի սանճաքին եւ Ալէվիներու սահմանին վրայ ագարակի մը մէջ 15 ընտանիքներ և 600 ընտանիքներ ալ Պէյրութի գաղթակայանէն, քաղաքին դուրսը կառուցուած նոր թաղը կը փոխադրուին։ Այս աշխատանքը կը կատարուի, յանձնաժողովին ձեռքին տակ գտնուած գումարներով, այսինքն 33,500 ոսկիով՝ որուն 25,000ը տուած է Լիբանանի կառավարութիւնը, 3000ը Ազգերու Դաշնակցութիւնը եւ 5,500ն ալ Բարեգործական ընկերութիւններ։

Սուրիական կառավարութենէն սպասուած 25,000ով այս գումարը աշխատութեան ամբողջացմանը համար անհրաժեշտ 125,000 ոսկիին գրեթէ կէսը եղած կ'ըլլայ։ Նկատի ունենալով որ փոքր ծախքով տրամադրելի ընդարձակ հողեր կան եւ երբ կասկածէ դուրս է թէ անգամ մը որ այս հայ հողագործները զետեղուին, ինքնաբաւ հասարակութիւն մը պիտի դառնան, այժմ ջանքեր կ'ըլլան Ժընեւի մէջ, մնացած գումարն ալ հայթայթել, զանազան պետութիւններէ։ Պիտի յաջողի՞ն այս ջանքերը, կարելի չէ այժմէն ըսել։

Հարկ եղած գումարները ապահովուելու պարագային, ծրագրուած է 1000 ընտանիք զետեղել Հալէպ - Իսքէնտէրուն ճամբուն վրայ գտնուող սուրիական պետական երեք հողերու, 250 ընտանիքներ՝ Դամասկոս - Հալէպ ճամբուն վրայ, Որոնցմէ զատ ին մօտ տարբեր պետական հողի մը եւ որոշ թիւ մըն ալ Իսքէնտէրունի դուրսը ցամքեցուելիք ճահիճներէ գոյանալիք հողերու վրայ։ Սիդոնի հարաւային մասերուն մէջ զետեղուած գաղթականները այնքան բարւոքած եւ յառաջացած են որ, այս տարի ի վիճակի պիտի ըլլան իրենց եղած փոխատուութեան մեծ մասը վճարել եւ հեղինակաւոր մասնագէտներու գնահատմանը համաձայն, Հայերը՝ հաւաքականօրէն, դժուարութիւն չպիտի քաշեն տասը տարուան մասնավճարներով հատուցանել իրենց եղած փոխատուութիւնները, որմէ յետոյ հողերն ու տուները սեփականութիւն պիտի դառնան։

Քաղաքական նկատումներէ դուրս, ֆրանսական կառավարութիւնը գնահատած է հայ հողագործներու արժէքը՝ որոնք հիւսիս-արեւմտեան Պարսկաստանի, հիւսիս-արեւելեան Թուրքիոյ, Միջագետքի մէջ եւ այլուր ապացուցած են իրենց յարգի մշակներ ըլլալը եւ այս իսկ պատճառով կը փափաքին որ հաստատուին Սուրիական հողերու վրայ՝ ուր ընդարձակ անմշակ տեղեր կը մնան։ Զետեղման համար ընտրուած հողերը ունին առատ ջուր, առողջապահիկ կլիմայ, հաղորդակցութեան լաւ պայմաններ եւ անհրաժեշտ ապահովութիւնը, պայման մը՝ որ միշտ ալ դժուարութեան հանդիպած է մեծ մասամբ իսլամական երկրի մը մէջ՝ ուր շատերը թրքական ծնունդ ունին։ Ֆրանսացիները ամէն կանխազգուշութիւն ձեռք առած են հիւսիսային Սուրիոյ այս հողամասերուն ընտրութեանը մէջ՝ ուր գաղթականներու բնակավայրը թուրք սահմանագլխէն 20 մղոն հեռու է եւ ուր բնակչութիւնը խառն է (քիւրտ, սուրիացի եւ հայ), քրիստոնեաներու թիւը համեմատաբար մեծ է եւ Թուրքերը փոքրամասնութիւն կը կազմեն։ Ծովեզրեայ շրջանը բարեբեր է եւ լաւ ճամբաներ ունի։ Մասնաւորաբար, երկիր մըն է՝ ուր Հայերը հարիւրաւոր տարիներէ ի վեր հաստատուած են, այն է Ճէպէլը Մուսա եւ Ճէպէլը Ագրայի ջանք։ Սանճաքի մէջ ֆր... կան իշխանութիւնը հայ... մը նշանակած է, որ... պիտի խաղայ գաղթակ... Ճէպէլը Մուսա զետեղման... ծին մէջ եւ ֆրանսական... կան իշխանութիւնները... տանին որպէսզի գաղթակ... ունենան պատշաճ... թիւնն ու ոստիկան-զինուո... Լիբանանի մէջ՝ ուր բն... թեան մեծամասնութիւնը... տոնեայ է, ապահովութեան... ցը մեծ դժուարութիւն... կայացներ։

Ցարդ անհատ Հայը ան... վրդական եղած է Սուրիո... պարզ այն պատճառով որ... ժարած է Սուրիոյ միջին... րէն նուազ վճարումով... տիլ։ Արդ, վախ կայ որ... գաղութները միացեալ դժ... թեան հանդիպին, ստիպ... ելթէ երբեք Հայերը իրենց... լի մեծ ճարտարարուես... գլեն անցնին տեղական... ցի հողագործները եւ իրենց... մինչեւ տկար կողմին... ներուն դպչին։

Միւս կողմէ, եթէ Հա... սուրիական աշխատաւոր... գործածեն ու լաւ վճարու... ընեն, պատճառ մը չկայ որ... կու ազգերը հաշտ չապրին... րու հետ։

Թարգ. Մ. Յ. ԲԱՐԹԻ...
ԱԹԷՆՔ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼՃԻՔԱՅ ՄԷՋ

Պրիւսէլ, 7...

Հոկտ 29ին, Պրիւսէլի... սրահին մէջ տեղի ունեցաւ... գահանդէս մը, պարսկահայ... նի երգչուհի Տիկ. Բաղալի... մասնակցութեամբ ծանօթ... թակահար Պ. Կուլմանի։

Հայ եւ պելժ գեղարուե... սէրներու բաւական հոծ բա... թիւն մը փութացած էր... ըլլալ նուագահանդէսին, որ... լուն յաջողութիւն մը ունե... Տիկ. Բաղալ իր անուշ եւ... յուն ձայնով անգամ մը... հմայեց ներկաները։ Մասն... գնահատութեան արժանա... նաեւ երիտասարդ ջութակա... րին նուագը։

* * Նոյ. 5ին, Հայ Ըկ... սրահներուն մէջ տեղի ունե... գեղարուեստական երեկոյթ... րահանդէս մը, նախաձեռն... թեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պրի... մասնաճիւղին եւ մասնակց... թեամբ Հայ Թատերասի... խումբին։ Եղան արտասանութի... ներ եւ մեներգներ, ներկայա... ուեցաւ նաեւ «Երկու խուլե... վաւեշտը։ Պարահանդէսը... կէս գիշերին եւ շարունակուե... մինչեւ առաւօտ, հաճելի... կենալներով եւ մեծ ոգեւո... թիւն առաջ բերելով... սրահներուն մէջ։

Պրիւսէլի Հ. Մ. Ը. Մ. ... սին պիտի խօսինք ուրիշ առ... մասնաւոր թղթակցութեամբ...

* * Ուրախութեամբ կը... ղեկանանք որ Լուսանկարչակ... թիւնը ծրագրած է գրե... գեղարուեստական հանդէս... կազմակերպել ի պատիւ... Մշակոյթ»ի։ Այդ... մասնաւոր հրաւիրագիր... են ծանօթ հայրենակից... Լիայոյս ենք որ ծրագիր... ընդունելութիւն պիտի գտ... խմբի բոլոր հոսանքներէն... րելի պիտի ըլլայ սարքել... գային շքեղ հանդէս մը... առիթ պիտի ստեղծուի... բարձրացնելու գաղութիս մէջ... եկած համերաշխութիւնը... ջերմապէս փափաքող ենք։

Հ. ՏԵՐ...

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի... հետ, ընթեր... քեր ալ պիտի ստանան... կան կամ վէպ... գագրելով մինչեւ...

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՓՈԽՈՒԻՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15ին պիտի փոխենք մեր կանխիկ բաժանորդներուն խոստացուած գիրքերու տեսակը:

Անոնք որ կ'ուզեն օգտուիլ ներկայ ցուցակէն, թող փութան օգտուիլ մինչեւ որոշուած թուականը:

ՀԱՅՈՒ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

— Տղէդ ի՞նչ լուր:

— Անցեալ տարի Պոլիս էր. անկից մեկնեցաւ Ռումանիա, անկից Պուլկարիա, ամիս մը Յունաստան կեցաւ, Իտալիոյ մէջ ... մը փորձեց ծախողեցաւ, ... Ռումանիայէն հոս եկաւ, Ամերիկայի համար անցագիր հանեց ... Հնդկաստան գնաց. վեց ամիս ... Ճափոնէն նամակ մը առած ... կը պարաստուէր Պարսկաստան ճամբորդել. անկից ի ... լուր չունինք: Քուկդ ի՞նչ ըրէ:

— Մի հարցներ. հոս, իրաւ աբաթիւն սորվելէ յետոյ, գործատուն մը մտաւ իբրեւ հինոցպան, ... չանցած հանեցին. ատեն ... վաճառատան մը մէջ գրա... ութիւն ըրաւ. դրամը քիչ էր. ... ու մտաւ երկաթեղէնի ամ... բարանոց մը իբրեւ... իբրեւ...

— Բեռնակի՞ր, վա՛խ, վա՛խ:

— Չէ, եղբայր իբրեւ... ի՞նչկէս կ'ըսեն կոր, ապրանքներու ... ձախադրութեան պաշտօնա... մը... Լաւ կը շահէր, բայց գործանը էր տղաս չի կրնար ... գերը երկաթ վերցնել, հանեցին. ... անգամ մտաւ քաուչուկի ... գործարան մը, վարձքը քիչ, գործը աղտոտ, չդիմացաւ, ելաւ. ... մտաւ ճաշարան մը իբրեւ խոհարարի աշկերտ, բայց արհեստին չէր, հանեցին. հաշուակալի պաշտօն մը գտաւ. դիւրին գործ, ... լաւ վարձք, բայց գործատէրը ... խիստ ու կոպիտ. ելաւ ու մտաւ ... կօշիկի արհեստանոց մը, հոն ալ ... եղաւ, հանեցին, վերջապէս ա... ին, հանեցին եւ այսօր, այնպէս ... եղած է որ ոչ առնող կայ, ո՛չ ... տնող:

— Օ՛խ, օ՛խ, շատ լաւ. ըսել է ... իր գլխուն է. ի՞նչ կ'ընէ:

— Կը պտտի, եղբա՛յր...:

ԽԱՐՏՈՅ

...ԵՂԵՑԱՊԱՏԿԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Թուրք թերթերը գրած էին ... խնդրոյ առարկայ է ետ առնել այն կալուածները, «որոնք ... յափշտակուած են ոչ-իսլամ կրօնական հաստատութեանց ... կողմէ»: «Միլլիյէթ» կը գրէ թէ ... ալքի. համաժողովին մէջ ալ ... խօսուած է այդ խնդրի մասին:

Պոլսոյ, Իզմիրնէի, Քըրքլար ... իլի եւ Թէքիրտաղի կուսակալութիւնները առաջարկներ ներկայացուցած են համաժողովին: ... որոշուած է յանձնարարել Պոլսոյ կուսակալութեան որ քննութիւն մը կատարէ:

ՆՈՐ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՆԵՐ

Պ. Պ. Սիսակ Սիսլեան եւ Վազգէն Շուշանեան աւարտած են Մամիրօլի կաթնային ճարտարարուեստի բարձրագոյն վարժարանը (Ecole Nationale d'Industrie Laitière du Mamirolle), հանդիսանալով երրորդ եւ չորրորդ:

ՅԱՐԴԳՈՂ

«ԵՐԿԱԹԱԹԵՒ ԳԻՆԵՎԱՃԱՌԸ»

Ինքնագիր նորավէպ մը, զոր կարդաց Տիկին Լաս «Յարդգող»ի վերջին երեկոյթին:

Գրուածքը, նախ ներածութիւնով մը, կը հակադրէ արեւմտեան արագավազ կեանքը արեւելեան ծանրաշարժ կեանքին:

Պարսկաստանցի Աղամալ Խանը, իր կնոջ՝ Կատարինա Խանըմին հետ կ'ապրի խաղաղ կեանք մը: Աղամալ խան կ'ատէ շարժումը եւ այդ պատճառով կը կասկածի յարաշարժ գինեվաճառին վրայ: Օր մը, առաջին անգամ, օդանաւ մը կուգայ Պարսկաստան: Հետաքրքիրներու հեղեղին կը խառնուի Աղամալ Խանն ալ, եւ ո՛վ հրաշք, մինչեւ իսկ կը փորձէ վազել:

Խանի հպարտութիւնը կը վրդովուի ի տես նոր կեանքին որ երիտասարդութեան մէջ խայտալով կ'անցնի իր քովէն, յանկարծ կը տեսնէ գինեվաճառը, որ օդանաւի երկաթէ թեւեր հագած է. հոգեկան փլուզում:

Հեղինակը ուզած է, Արեւելքի մէջ կամաց կամաց թափանցող Արեւմուտքի մետաղեայ՝ քաղաքակրթութեան ազդեցութիւնը ցուցնել:

Ց. Ֆրէնկեան.— Այս նորավէպին հոգեբանական վերլուծումին պակասը լեցուած է նկարագրութիւններով, որ լեզուի քիչ մը անխնամութեան հետ ներելի կը դառնայ միայն այն պարագային, եթէ հեղինակը պնդէ թէ կը հետեւի գաւառապաշտութեան:

Տարօնեան.— Համաձայն չեմ որ գրող մը մասնաւոր դպրոցի մը հետեւի, ան պէտք է արտադրէ իր կրցածը միայն: Այս գործին մէջ լեզուի ռամկունակութիւն կայ: Խորքը՝ հինի ու նորի պայքարը:

Հ. Բալուեան.— Ասիկա տեսակ մը շարունակութիւնն է Տիկին Լասի նախորդ գործին — «Խան»ին: Իր նիւթերը գրաւիչ ու ցայտուն չեն, այլ համեստ նիւթեր:

Արապեան.— Այս նորավէպը յաջող է, շա՛տ հաճելի, կենդանի պատկերներով ու գունագեղ ոճով: Գործի մը մէջ, լեզուն, ամէն ինչը, ըստ իս, ներելի են, բաւ է որ հաճելի ըլլայ ան:

Քէրէսթէճեան.— Այս գործին առաջին մասը աւելորդ է: Եւ գործը հասկնալի ընելու համար հակադրութիւններ անհրաժեշտ չեն: Իսկ լեզուի թերութիւնը երբեք ներելի:

Ա. Կոթիկեան.— Մեծ նիւթ մը փոքր կաղապարի մը մէջ գրուած:

Ասլանեան.— Ես այս ձեռագիրը քանի մը անգամ կարդացած եմ ու զայն գտած եմ շատ յաջող, խոր ու խնամուած: Պէտք է նկարագրական ճամբաներով միայն հասնիլ հոգեբանական վերլուծման, եւ որուն համար անհրաժեշտ է ծանօթ ըլլալ Պարսկաստանի կեանքին:

Ն. Պէշիկթաշլեան.— Կնկայ գրուածք է այս, եւ ես, անկեղծօրէն, կնոջ ստեղծագործութեան վրայ հաւատք չունիմ, անոնց երեւակայութիւնը սահմանափակ է: Այս գործին մէջ նկարագրութիւն կայ միայն, բայց եւ այնպէս, մեր նորագոյն կին գրողներու լաւագոյններէն մէկն է Տիկին Լաս:

Ե. Քոչարեան.— «Յարդգող»ը արուեստի միութիւն է. որով պէտք է խօսքերը աւելի արուեստի շուրջ դառնան. — Զիս չի հետաքրքրեր՝ թէ այս գործը ո՞վ է գրած, ո՞ւր է գրուած եւ ե՞րբ է գրուած: Ես զայն շատ յաջող կը գտնեմ: Գեղարուեստագէտը սեռ չունի: Այսօրուան նկարչութիւնը կը հետաքրքրուի գաւառով: Արուեստի մէջ կը մտնէ գիտութեան ու քաղաքակրթութեան ձեռք բերածը, ինչպէս այս գործին մէջ՝ մետաղեայ նորագոյն ճարտարարուեստը: Տիկին Լաս նիւթին մօտեցած, զայն կառուցած ու զարգացուցած է շատ ճիշդ:

Հ. Զարդարեան.— Այս գործը ձախողած է: Կիները աւելի մօտիկ են ճակատագիրներուն, խորհուրդներուն: «Կինը այն կրակն է, ըսուած է, որ կը վառի միայն տաճարներուն վրայ, կամ մութ ովկիանին նաւերուն գագաթը»: Կինը իր ճամբան կը լուսաւորէ իր բնազդովը, եւ ան լաւագոյնը տուած կ'ըլլայ եթէ ի՛ր ունեցածը տայ: Այսօր այս գործին համար դրական կարծիք չունիմ, որովհետեւ տղամարդու գրուածք է ան, ճիգ գրուած է տղու պէս արտադրելու: Խորհրդանշանները պէտք է հասկնալի ըլլան և քայլ առ քայլ կարելի ըլլայ անոնց հետեւիլ: Միտքերը շատ հասարակ են:

Երեկոյթին վերջին մասին վիճաբանութիւնը սկսաւ եռալ, բայց արդէն կէս գիշերը անցած էր:

ԾԻՐԿԱԹԻՆ

ՋԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՆՈՐԷՆ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՊՕԼԷՆ 7 Նոյեմ.— Անգործութիւնը որ գրեթէ գոյութիւն ունեցած չէր այստեղ, հետզհետէ վարակիչ հանգամանք կը ստանայ:

Աղիւսի գործարաններէն Sociétéն բոլորովին փակած է իր դռները, դուրս ձգելով 35-40 բանուորներ, որոնց 10-15ը Հայեր: Bergerն ալ մասամբ Հայեր կը ճամբէ, անոնց տեղ Ֆրանսացիներ առնելու համար:

Գործերու ընդհանուր թուլութիւն մը կայ:

Օրավարձերու 10 առ հարիւր ցեղչը սկսան գործադրել:

Արտագաղթը արդէն իսկ ծայր տուած է: Դէպի՛ գործառատ վայրեր...

քանի մը անգործներ արդէն իսկ Փօն-Սէնթ-Էսփրի գործ գտնելով, հոն հաստատուած են: Մնացեալ բոլոր անգործները, որ աշխատող ձեռքէ զուրկ են, իրենց աչքերը յառած են դէպի լուսաշող անկիւններ: Եւ միշտ ալ այսպէս եղած է մեր թափառական խլեակներուն համար: Այսօր հոս կը հաւաքուին, կ'աշխատին, կը տքնին, իրենց պանդուխտի յարկը չէնցնելու ու դառն կեանքը մոռնալու յոյսով: Եւ ահա, դժբախտութիւնը իր գլուխը կը ցցէ՝ նոր նոր հորիզոններ բանալով թափառելու համար անվե՛րջ:

Տուներ կան, որ իրենց ձմրան ամբողջ պաշարը ամբարած են եւ այս անակնկալին առջեւ շուարած կը ծախեն մեկնելու համար:

Կիները կ'աշխատին տուփի գործով իրենց ընտանիքի բեռը թեթեւցնելու համար: Կարգ մը սմսեղուկ մարդիկ, սպառնացած են գործարանին հսկիչին միջոցաւ, գործ չտալ հայ կիներուն, եթէ իրենց «պարահանդէսի» տոմսակէն հատ մը չգնեն: Ու շատ մը խեղճ կիներ ստիպուած են մէկ մէկ տոմս առնել, վախնալով որ գործէ կը զրկուին, այս խլէզներու երեսէն:

Քաղաքապետութիւնը անգործներուն օրական մէկ ֆրանք նպաստ կուտայ:

Գ. Զ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ԳԱՒԱՌԻ ՄԷՋ

ՊՕԼԷՆ, 7 Նոյեմ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբը երկրորդ անգամ ըլլալով մրցում մը ունեցաւ Mondragonի խումբին հետ, որ անցեալները R. C. B.էն պարտուած էր 6—0ով: Իսկ հայ խումբը յաղթած էր R. C. B.ի 1—0ով: Խաղը տեղի ունեցաւ Պօլէնի ֆրանսական դաշտը: Լաւ արդիւնք մը կը սպասուէր ներկայ խաղէն, սակայն հակառակորդ կողմը այս անգամ աւելի զօրաւոր կազմով դաշտ եկաւ:

Խաղին սկիզբը երկու կողմերը գրեթէ հաւասար էին: Առաջին կիսախաղը լրացաւ 0-0:

Երկրորդ կիսախաղին, Ֆրանսացիները կոպիտ խաղ մը ունեցան եւ պահ մը տիրապետեցին գնդակին: Հայ մարզիկներու մէկ յառաջխաղացումով մերոնք նշանակեցին կէտ մը: Անկէց վերջ ալ թափուած ջանքերը անցան ապարդիւն ու խաղը լրացաւ մեր յաղթանակով 1-0:

Հայ մարզիկները յարատեւ փորձերու պէտք ունին: Զիրաւեր յաղթել, պէտք է յաղթանակը արժեցնել: Այսուհանդերձ շնորհաւորելի են այս խումբ մը պատանիներու թափած ջանքն ու եռանդը:

Գ. Զ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱՐԱԲԱԽՏ ԱՂՋԻԿԸ.—Երկու տարեկան աղջնակ մը, Ժաւմին Պէր, Վիլլա տէ Պուա փողոցին վրայ՝ տան պարտէզին մէջ կը խաղար ու կը զբօսնուր: Շուն մը կար քովը: Յանկարծ շունը յարձակեցաւ երախային վրայ, խածաւ գլխիկէն: Շան ակռաները ծակած ծակծկած էին գլուխը: Եւ աղջնակը մեռաւ քիչ յետոյ:

ԼԵԶՈՒԴ ՆԵՐՍ ՔԱՇԷ.— Քանի մէջ մանկամարդ Ամերիկուհի մը ինքնաշարժը կը վարէր կայծակի արագութեամբ: Ոստիկան մը նշան ըրաւ որ քիչ մը դանդաղ վարէ: Ամերիկուհին, իբրեւ պատասխան, բերանը բացաւ եւ լաւաշի (փիտէ) պէս փոքրիկ ու կարմրուկ լեզու մը դուրս հանեց:

Ոստիկանը, փոխանակ ներշնչուելու եւ տռանաւոր մը գրելու այդ աղուոր լեզուին վրայ, տեղեկագիր մը պատրաստեց:

Յաջորդ օրը, ոստիկանատունէն կանչուեցաւ Ամերիկուհին, որ կարմրուկ լեզու մըն էր ցոյց տուեր ոստիկանին: Դատ ու դատաստան եղաւ եւ Ամերիկուհին դատապարտուեցաւ վճարելու 100 ֆրանք, անարգական նշան մը նկատուելով անմեղ լեզուին մէկ խաղը:

ԻՇԽԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ԶԲՕՍՆՈՒՆ.— Ֆօնթէնպլօ հասան անցեալ օր չորս ազնուականներ, մէկը իշխան, միւսը մարքիզ, անգլիացի նկարիչ մը եւ ուրիշ տիտղոսաւոր մարդ մը: Իջեւանեցան հրաշալի պանդոկ մը: Գեղեցիկ ինքնաշարժ մը առտուները պտոյտի կը տանէր ազնուականները նշանաւոր անտառին մէջ, ուր աշունը վիպային նկարչութիւն մը կը ներկայացնէ այս օրերուս: Պտոյտները, ամէն օր, կ'երկննային մինչեւ հեռաւոր գիւղակները: Առտու մը երկու հաշուեցուցակներ նեղը դրին հիւրերը: Մեքենավարն ու պանդոկապետը դրամ կ'ուզէին: Հիւրերը չունէին, որ տային:

Գործը ինկաւ ոստիկանատուն: Անունները յայտնուեցան:

Իշխանը, Տօն Ֆէրնանտօ մը Պուրպօն, Սպանիոյ արքայական արիւնէն, եւ իր ընկերները, ընկերակցած էին անգլիացի ծանօթ նկարիչի մը, եւ կրօնօպլէն հասած էին Ֆօնթէնպլօ: Մինչեւ հոդ, ծախքերը վճարած էր Անգլիացին: Յետոյ, իր պարտքը տուած եւ հեռացած էր խումբէն: Իսկ միւսները ո եւ է դրամ չունէին իրենց վրայ:

Իշխանը կը պնդէ թէ ձգած է կինը եւ այժմ կ'ապրի Սպանիոյ արքունիքէն իր մէկ ազգականուհիին ամսականով: Միւսներն ալ ունէին նման պատմութիւններ:

Իշխանական այդ պտոյտներէն յետոյ, հիմա բոլորն ալ մտած են բանտ:

ԽԱՂԱՄՈԼ.— Երկու ֆրանսացիներ, Ռոլէ եւ Տըլօնէ, առաջինը 52, երկրորդը 28 տարեկան, թուղթ կը խաղային Շանփինեի, սրճարանի մը մէջ: Խաղին տաք պահուն, վէճ մը ծագեցաւ: Դերուկը սպառնաց եւ աւելցուց.

— Եթէ մարդ ես, դուրս ելիր եւ տեսնենք հաշիւը:

Դուրս ելան: Փաթթուեցան իրարու: Յանկարծ դանակ մը պսպղաց: Երիտասարդը սուր ճիչ մը արձակեց եւ գետին ինկաւ: Սիրտէն զարնուած՝ մեռած էր: Ոճրագործը ձերբակալուեցաւ:

ՑՈՒՍԱՀԱՏ ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐԸ.— Երեք երիտասարդ ու մոլեռանդ համայնավարներ. որոնք զանազան ցոյցերու ալ մասնակցած էին, Պերլինի մէջ, կը քաշուին ընկերոջ մը սենեակը եւ կիթառի հետ կ'երգեն տխուր երգ մը.

«Ի՛նչ տխուր է մեռնիլը...»

Յետոյ իւրաքանչիւրը իր գլխուն կը պարպէ ատրճանակը:

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԻ ԱՌԹԻՒ

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԻ ՄՕՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ, ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԵՆՔ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՈՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

ՓԱԿԵԼ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31

Այդ օրը կը փակուի օրաթերթ «Յառաջ»ի առաջին տարին: Մինչդեռ բաժանորդներ կան որ տակաւին պարտք ունին երկօրեայ «Յառաջ»էն:

1928 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԻՆ, ԱՆԽՏԻՐ ՊԻՏԻ ԴԱԴՐԵՑՆԵՆՔ ԱՆՎՃԱՐ ՄՆԱՑԱԾ ԹԵՐԹԵՐԸ, միեւնոյն ատեն հետապնդելով պահանջներու գանձումը:

Կ'ուզենք հաւատալ թէ, այս յայտարարութենէն յետոյ, բոլոր մոռցուած կամ ծգծգուած հաշիւները փակուելով, հարկ չպիտի մնայ անախորժ կարգադրութիւններ ընել ո՛ եւ է բաժանորդի հանդէպ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (110)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՃԵՐՃԻՆՍՔԻԻ ՀԵՏ

— Իսկ ձեր երկրորդ փա՞ստը:

— Ահա՛. Մեծ-Դքսուհին Անաստասիա, քանի մը տարի առաջ, Փարիզի մէջ, իր ակռաները հանել տուած էր:

— Յետո՞յ:

— Եւ ինչպէս սովորաբար կ'ընեն, ատամնաբոյժը հանած էր բերնին կաղապարը, որ ահաւասիկ:

Ճերճինսքի, տուփը բանալով, ինծի յանձնեց կաղապարը որ Փարիզ շինուած էր եւ շարունակեց.

— Եւ ահա, Տիկին Չայքովսքիի կաղապարը:

Երկրորդ կաղապարն ալ առի եւ առաջինին քովը դնելով, ուշադրութեամբ քննեցի:

Որեւէ կասկած ներելի չէր...

Կաղապարները նոյն անձին չէին պատկաներ...

ՄԱՔԻԱՎԷԼԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

Ճերճինսքի՝ գիտնալով որ ստայօդ յայտարարութիւններ իբրեւ ճիշդ ընդունող մէկը չէի, գիս խաբելու մէջ չէր կրնար շահ մը ունենալ: Մինչեւ որ անոնց հակառակը փաստուէր, իր յայտարարութիւնները իբր ստոյգ նկատելու պարտաւորուած էի:

— Այս դաւը որ նիւթեց Ս..., վերսկսաւ երկու կաղապարները ապահով տեղ մը դնելէ յետոյ, իրեն հնարաւորութիւն կուտար նաեւ ձեռք անցընելու այն հսկայ գումարները, զորս Նիքոլա Բ.որը դրած էր անգլիական եւ ամերիկեան դրամատուներու մէջ:

— Բայց ի՞նչ անունով պիտի կրնար այդ դրամները ձեռք անցընել. իրենը չէին:

— Ո՛չ, անշուշտ. բայց անոնք Ռուսիոյ գահուն ժառանգորդին կը պատկանին: Արդ, դուք ալ գիտէք թէ՝ իրաւունքի մը վերստացումը ծախքի կը կարօտի:

— Կը հասկնամ, բացագանչեցի: Այդ գումարները պիտի ծառայէին գոցելու այս ծախքերը, քանի որ Մեծ-Դքսուհի Անաստասիան չէր կրնար բան մը մերժել անոր, որ գինքը գահ կը բարձրացնէր:

— Ձեր ըսածին պէս է: Ահա թէ ինչո՞ւ աշխատեցայ առաջքը առնել այն հարուածին որ ինծի կ'ուղղուէր, եւ հիմա, կը ջանամ վիժեցնել պոլշեւիզմի դէմ համաշխարհային համաձայնութեան մը իր ծրագիրները:

— Հակառակ խոր զզուանքին որ կը զգայի խօսակցիս հանդէպ, հետաքրքրուած էի եւ ուզեցի գիտնալ թէ ի՞նչ են իր յատակագիծերը:

— Կարելի՞ էր հարցնել թէ ի՞նչ կերպով կը յուսաք գործել:

Առանց վարանելու պատասխանեց.

— Ասիոյ մէջ փնտռելով հակահարուածը:

— Ինչպէ՞ս:

— Շատ պարզ է. գիտէք թէ, եւրոպական բոլոր պետութիւնները, ինչպէս նաեւ Ճափոն եւ Ամերիկա կարեւոր շահեր ունին Չինաստանի մէջ. հետեւաբար չէ՞ք կարծեր որ եթէ յաջողիմ «ՊՈԼՇԵՒԻԿԱՑՆԵԼ» զայն, այս պետութիւնները դադրին զբաղելէ Ռուսիոյ անցուդարձերով:

— Անշուշտ, բայց պիտի յաջողի՞ք:

Առեղծուածային ժպիտ մը ունեցաւ. յետոյ պարզօրէն պատասխանեց.

— Արդէն եղած լմնցած է: Տարի մըն ալ սպասեցէք եւ լուրերը դուք պիտի բերէք ինծի:(1)

Չկրցայ զարմանքի արտայայտութիւն մը զսպել:

— Բայց հոդ կանգ առնելով չեմ գոհանար, վերսկսաւ:

«Մինչդեռ Քարախան կ'աշխատէր Ասիոյ մէջ, Զինովիէվ եւ Ռատէք Եւրոպան կ'ողողէին իրենց գործակալներով, եւ Անգլիոյ մէջ կը զարգացնէին բանւորական շարժումը, որուն արդիւնքները պիտի տեսնէք քիչ ատենէն, Ֆրանսայի մէջ կը ստեղծէին բջիջներու ցանց մը, զորս պիտի կրնանք ոտքի հանել ուզուած ատեն. բայց Իտալիոյ, Սպանիոյ եւ մանաւանդ Գերմանիոյ մէջ կը հանդիպինք դիմադրութեան մը, զոր ամէն գինով պէտք է կոտրել, եթէ չենք ուզեր որ մեր բոլոր ծրագիրները ջուրը իյնան...

Բացարձակապէս ապշած կը մնայի:

— Գալով Ֆրանսայի եւ Սպանիոյ, շարունակեց Ճերճինսքի, անոնց գլխուն այն տեսակ հոգ մը բացի Մարոքի մէջ, որ դժուարաւ պիտի կրնան փարատել. Ապտ-էլ-Քէրիմ, որուն կ'օգնենք ամէն կերպով, անոնց բերնին չափը պիտի տայ: Կը մնայ Իտալիան: Երբ որ յաջողիմ մէջտեղէն վերցնել Մուսոլինին,—ինչ որ չպիտի ուշանայ — ֆաշիզմը պիտի տապալի եւ այդ երկիրը իր նախկին ձեւին վերադառնալով, այնքան դիւրաւ պիտի իյնայ մեր գործակալներուն ձեռքը, որքան սաստիկ պիտի ըլլայ ընկերային խռովքը՝ Մուսոլինիի անհետացման հետեւանքով:

— Հապա Գերմանիա՞ն:

— Անկէց յոյս չկայ: Գերմանները որովհետեւ չափազանց կարգապահ են, եւ փոխվրէժի բուռն փափաքով տոգորուած՝ կը սարսափին մեր վարչական եղանակներէն. անօգուտ է զանոնք «պոլշեւիկացնելու» համար իյնալ. չպիտի յաջողինք: Բայց աղուէսին վրայ ուրիշ լարեր ունիմ:

(Շար.)

Թրգմ'. Մ. ԵՐԻՑԵԱՆՑ

(1) Այս խօսակցութիւնը տեղի կ'ունենար 1925 Մայիսին. դէպքերը որոնց այժմ Չինաստան թատր կը հանդիսանայ, կ'ապացուցանեն թէ՝ Ճերճինսքի իմ վրաս ազդելու համար չէր որ այդպէս կը խօսէր:

տէ դաշնագիր պետութեանց միջեւ, որոնք կը խոստանան իրարու դէմ կռիւ չընել, յետոյ կը տրամադրէ որ բոլոր վէճերը իրաւախոհութեան պէտք է ենթարկուին։

Այս առիթէն օգտուելով պիտի ստորագրուի նաեւ առեւտրական դաշնագիր մը եւ հիւպատոսական պայմանագրութիւն մը, որոնց նախագիծերը պատրաստուած են արդէն։

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Ըսմէթ փաշայի նոր դահլիճին նախատակ գործավար Սարաճօղլու Շիւքրի պէյ մօտ օրէն Պերլին պիտի մեկնի։ Գործավարը Թուրք կառավարութեան կողմէ պաշտօն ստացած է բանակցութիւններ վարել գերման ընկերութեան հետ՝ Անատօլուի երկաթուղին գնելու համար։ Բանակցութիւնները պիտի վերսկսին Գերմաններու վերջին առաջարկներու հիման վրայ, որուն համաձայն Արեւելեան երկաթուղիներու դրամատան մէջ գտնուած բոլոր արժեթուղթերն ու պարտաթուղթերը Թուրք կառավարութեան պիտի փոխանցուին՝ երեք միլիոն անգլիական ոսկիի փոխարէն։

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԵՐԸ

Պոլսոյ Թրամուէյի Ընկերութեան նախկին չորս արժեթուղթերը պիտի փոխանակուին նոր հինգ արժեթուղթերով։ Նոր արժեթուղթերու անուանական արժէքը պիտի ըլլայ 250 զուիցերական ֆրանք, փոխանակ նախկինին պէս 315 ֆր.ի։

ՊԱԼԻԱ-ՔԱՐԱ ԱՅՏԸՆԻ ՀԱՆՔԵՐԸ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Հոկտեմբեր 23ին ծագած հրդեհին վնասները կարծուածէն պակաս են։ Կարգ մը անգլիերէն թերթերու ցոյց տուած կէս միլիոն Թրքական ոսկիի կորուստը չափազանցուած կը նկատուի։ Ասկէ զատ կորուստները պիտի վճարուին Ապահովագրական ընկերութեանց կողմէ։ Պալիա-Քարա Այտընի ընկերութիւնը Թուրք կառավարութենէն իբրեւ պատերազմի վնասուց հատուցում կը պահանջէ 262,000 Թրք. ոսկի։ Խնդիրը Պոլսոյ Խառն Դատարանին առջեւ հանուած է և մօտ օրէն լուծում մը կը սպասուի։

Մակեդոնացիները կը վերսկսին

Սոֆիայէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ Պուլկարիոյ Մակեդոնացիները որոշած են բողոքի պայքար մը սկսիլ վերջերս Շթիպի մէջ Իվան Միխայիլոֆի հօր ու եղբօր Միխայլօի եւ Ռիսթայի սպանութեան դէմ։ Իվան Միխայիլօֆ Մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութեան կեդրոնական կոմիտէին անդամ է։ Երկրին ամէն կողմը հրապարակային միթինկներ կը կազմակերպուին։

Հոկտ. 5ին Շթիպի մէջ Զօր. Քովաչէվիչի սպանութենէն վերջ յեղափոխականները մեղմացուցած էին իրենց շարժումները։ Սակայն այս կրկնակ սպանութիւնները՝ ինչպէս նաեւ Սկիւպի մէջ մօտ օրէն սկսելիք մակեդոնացի ուսանողներու դատավարութիւնը պատճառ կ՚ըլլան որ սկսի նոր գործունէութիւն մը, որուն հետեւանքները կրնան շատ ծանր ըլլալ։ Եուկօսլաւ մամուլը շատ դժգոհ է եւ կը գանգատի թէ պուլկարեւսերպ սահմանի երկու նահանգներուն մէջ պաշարման վիճակ հրատարակուիլը երբեք դարման չէ տիրող կացութեան։

Նոր դրամանենգութիւն մը

Կեղծ արժեթուղթերու պատմութիւն մը եւս, որ Հունգարիոյ մէջ երեւան հանուած կեղծ հազարնոցներուն չափ յուզում պատճառեց։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Փարիզ հաստատուած գերման դրամատէր Պլումէնշթայնը եւ երկու մեղսակիցներ։ Այս մարդիկը Հունգարիայէն Փարիզ կը փոխադրէին մեծ քանակութեամբ արժեթուղթեր։ Յետոյ դեղերով կը սրբէին հունգարական կնիքը եւ, ֆրանսական կամ անգլիական դրամատան մը դրոշմով կը կնքէին ու խարդախօրէն ամէն վաւերականութիւն աւելցնելով վրան, կը գանձէին հսկայ գումարներ։

Թրիանոնի դաշնագրին համաձայն, հունգարական հին պարտաթուղթեր ունեցող օտարականներուն կը վճարուի յիշեալ արժեթուղթերու ոսկի-արժէքին հարիւրին 32ը։ Հետեւաբար այս մարդիկը Հունգարիոյ մէջ աժան գինով կը գնէին հին պարտաթուղթեր եւ Փարիզի մէջ կը գանձէին մեծ գումարներ։

Մաճառ կառավարութիւնը խնդրին տեղեկանալով՝ բողոք մը ուղղեց կեղծարարներուն դէմ։

Ֆրանսական ոստիկանութիւնը, հունգար կառավարութեան ներկայացուցիչին դիմումին վրայ, ձերբակալելէ յետոյ դրամատէրն ու իր երկու խալասցի մեղսակիցները՝ Պորիս եւ Սիմոն Թովպինին, կը փնտռէ նաեւ այն Ֆրանսացիները, որոնք նպաստած են այս տեսակ մը դրամանենգութեան։ Միեւնոյն ատեն, առժամապէս արգելքի տակ առնուած են Քրէտի Լիոնէին մէջ գտնուած բոլոր հունգարական պարտաթուղթերը, որոնք ֆրանսական դրոշմով կնքուելու բերուած էին։ Մասնաւոր յանձնախումբ մը պիտի քննէ անոնց վաւերականութիւնը։

Հակայ ցոյց մը Պրիւսէլի մէջ

Երեքշաբթի հսկայ ցոյց մը տեղի ունեցաւ Պրիւքսէլի մէջ։ Ցուցարարները, որոնք կը բաղկանային մասնաւորաբար սրճարանատէրերէ, ճաշարանատէրերէ, պանդոկատէրերէ, ծառավաճառներէ, կը կազմէին մօտ 100,000 հոգինոց թափօր մը։ Գլխաւոր քաղաքներուն մէջ եւս նման ցոյցեր կատարուեցան։ Փակեցին խանութները եւ կէս դրօշակ պարզեցին։

Ցուցարարները կը պահանջէն որ վերաքննուի ալքոլի վաճառումը արգիլող օրէնքը, արտօնութիւն տրուի կէս գիշերէն յետոյ ժամ մը բաց թողուլ սրճարանները եւ ճաշարանները։

«Լը Փէօփլը» թերթը, սակայն, պատերուն փակցուցած է երկու կոչ, եւ կը խնդրէ թագաւորէն մերժել ցուցարարներուն խնդրանքը, յանուն ալքոլի զոհերուն և ժառանգական ախտաւորներուն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՌՈՒԹ ԷԼՏԸՐի ամուսինը Լայլ Ռսմըք որոշած է այսուհետեւ չարտօնել իր կնոջ, որ կրկին փորձէ Ատլանտեանը կտրել։

ՓՕԼ ՊՕՆՔՈՒՐ, ընկերվարական, Երեսփ. Ժողովի արտաքին յանձնաժողովին նախագահ ընտրուեցաւ, Ֆրանքլէն Պուիյոնի տեղ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔԸ ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին, Enghienի Salle des Fêtesի մէջ

կը ներկայացնէ՝ ԺԱՆ ԷՔԱՌԻ **ՀԱՅՐ ԼԸՊՕՆԱՐԸ** (4 արար)

Կը մասնակցին՝ Տիկիններ Ս. Յ. Ալիքսանեան, Ս. Նշանեան, Օր. Անաիտ եւ Գ. Փափազեան։ Պ. Պ. Ե. Թօլաեան, Տ. Նշանեան, Վ. Սվաճեան, Ա. Գմբէթեան եւն.։

ԳԻՆԵՐԸ 25, 15 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը այժմէն կարելի է հայթայթել Պ. Հ. Զաիրէճեանէ։

Յաջորդ ներկայացումը՝ Փարիզ՝ Ալպէր Ա. Թատրոնը, 26 Նոյ. Շաբաթ գիշեր։

ԾԱՆ.— Մասնաւոր կարգադրութեամբ յետ այսու տրամաթիքի բոլոր ներկայացումներուն իւրաքանչիւր մուից տոմսին վրայ կէս ֆրանք պիտի յատկացուի փարիզի Հայ Աղքատախնամին։

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

վաղը Ուր. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին Սինէմա Նովելթիի մէջ

դերասան ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆ իր Տէսինի խումբով

կը ներկայացնէ ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹի հռչակաւոր

"ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ"Ը

ԳԻՆԵՐԸ 5 եւ 3 ՖՐԱՆՔ

ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՀԻՄԱԿՈՒԸՆԷ ՁԵՐ ՏՈՄՍԵՐԸ

Նոյն ներկայացումը 13 Նոյեմբ. կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին՝ պիտի բեմադրուի փօն տը Շէրիւի Սալ Թռիանօնի մէջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. կրասի եւ քանի երկու խումբերու խառն ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին Լապատիի մէջ։

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Քրիստափոր ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը վաղը իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Խարբերդի եւ Յար. Գաւառ. Հայրենակց. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 262 րիւ Տիւկէռքլէն Դաշնակցութեան գրադարանը։

Օրակարգ. — Հաշուետուութիւն եւ նոր վարչական ընտրութիւն։ Քուէարկութեան պիտի կրնան մասնակցիլ նախկին անդամներէն անոնք որոնք իրենց յետնեալ ամսավճարները նոյն օրը կը փակեն։

Զ. Ո. Մ. Վիէնի մասնաճիւղին կազմակերպած վիճակահանութիւնը այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, իր ակումբին մէջ։ Այս առթիւ պիտի ըլլան՝ կատակերգութիւն մը երգեր եւ արտասանութիւններ։ Մուտքը 1 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուս. միութեան ընդհ. ժողովը 15 Նոյ. Գշ. երեկոյ ժամը 8ին Sociétés Saventesի սրահին մէջ, 28R. Serpente, (Salle G.)։ Օրակարգ՝ 1. վարչութեան տեղեկատուութիւն. 2. նոր վարչութեան ընտրութիւն, եւն.։

ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայ Տիկնանց միութեան Որբերու Օգնութեան մասնաճիւղը կազմակերպած է իր տարեկան պարահանդէսը՝ Salle Hocheի մէջ, 9 Ave. Hoche, Métro: Courcelles, որ վերջերս կրած հիմնական նորոգումներով եւ ճոխ յարդարանքով դիւթագեղ կերպարանք մը ստացած է։

Պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 19 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 10ին,

Մուտքի գինն է 50 ֆրանք։

Հայ եւ օտար կարողագոյն արուեստագէտներ պիտի կըպարկեն երաժշտական խնամուած յայտագիր մը եւ պարերու միջոցին ալ՝ խսկատիպ եւ զուարթ intermèdeներ եւ հաճելի անակնկալներ տեղի պիտի ունենան։

Պարահանդէսին հասոյթը ամբողջապէս պիտի յատկացուի Որբախնամ գործին։

ԾԱՆՕԹ.— Կը խնդրուի տոմսերու արժէքը ղրկել Պ. Պ. Խամէրեանի, 10 Rue Chauchat, Paris 9me, եւ կամ վճարել հանդէսին իրիկունը, մուտքի պահուն անպատճառ։ Տոմսերը պահողներուն վճարման դիւրութիւն տալու համար, հաւաքէի միջոցաւ յատուկ ստացագիր մը պիտի ներկայացուի։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ, Գ. Հ.— 140 ֆր.։
ՊԵԼԿՐԱՏ, Մ. Գ.— 400։
ՊԻԼՖՕՌ, Յ. Գ.— 70։
ՕՊԻՒՍՕՆ Օ. Ք.— 35։
ՏՐԷԶՏԷՆ, Մ. Պ.— 200։
ՄԻԼԱՆՕ, Գործ.— 45։
ԷՔՍ_ԼԷ-ՊԷՆ, Յ. Կ.— 70։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Պ.— 35։
ԼԻՈՆ. Զ. Մ.— 35։
ՍԷՆ ԹԷԹԻԷՆ, Հ. Գ.— 70։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ. Ս.— 28։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Հ. Ս.— 35։
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Ս.— 35։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՄԵՐ ՊԱՐԳԵՒԸ ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ

Համաձայն մեր ծանօթ յայտարարութեան, ստորեւ կը նշանակենք գիրքերու ցանկը, իրենց գիներով։ Ամէն մարդ ազատ է իր ուզած հատորները ընտրելու, համաձայն իր բաժանորդագրութեան.—

1. Իմ գիրքը, Ա. Ահարոնեանի (20 ֆրանք). 2. Մանչ Աղջիկը, Վ. Մարկրիթի (20 ֆր.). 3. Խորհուրդներու մեհեանը, Յ. Օշականի (20 ֆր.). 4. Ծապլվար, Եր. Օտեանի (7 ֆր.). 5. Մեր խաչը, Տոքթ. Ս. Սալբիի (8 ֆր.). 6. Մահացու Սէրը, Մ. Կորքիի (3 ֆր.). 7. Պղնձէ քաղաքին պատմութիւնը (3 ֆր.). 8. Հաֆըզի քառեակները (3 ֆր.). 9. Ֆոմա Կորտիէվ, Մ. Կորքիի (15 ֆր.). 10. Մեր Անկախութիւնը, Լ. Շանթի (15 ֆր.). 11. Ընկեր Շահազար, Ն. Պէշիկթաշլեանի (5 ֆր.). 12. Երկու Ամիս Բոլշեւիկեան Բանտում, Բ. Իշխանեանի (13 ֆր.). 13. Սուլամիթ, Ա. Կուպրինի (6 ֆր.). 14. Կրացիէլլա, Լամարթինի (8 ֆր.). 15. Ոսկի Աքաղաղ, Րաֆֆի (10 ֆր.). 16. Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր, Տոքթ. Սեւակի (10 ֆր.). 17. Ազգային Բարերար, Եր. Օտեանի (4 ֆր.). 18. Աղա Նազար, Իսահակեանի (3 ֆր.). 19. Ալպոմ Հէքեաթներու, Շ. Նարդունիի (3 ֆր.). 20. Դատաստանական Խորհուրդ, Եր. Օտեանի (10 ֆր.). 21. Ի՞նչ պատմեց Թրէբոնէմը կամ Սիֆիլիս, Տոքթ. Գրիգորեանի (6 ֆր.). 22. Էջեր իմ Օրագրէն, Գ. Զօհրապի (6 ֆր.). 23. «Փետրուար 18» (5 ֆր.). 24. Ֆրանսահայ Զրուցատրութիւն (15 ֆր.). 25. Ջարթիր Աստուած, Ա. Ահարոնեանի (2 ֆր.). 26 Ինքնուսուցիչ Ֆրանսերէն լեզուի, Դաւիթ-Բէկի (10 ֆր.). 27. Կոյսի մը Օրագիրը, Թարգմ.՝ Վ. Սեւունի (5 ֆր.)։

ՍԱԿԱՐԱՆ

9 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124 06
Տոլար,	Dollar	25 47
Մարք (ոսկի) 100	Mark	606 75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13 53
Թրք. ոսկի	»	110 40
Մէճիտիէ	Médjidié	10 00
Լէվա 100 հատր	Léva	18 50
Տրախմի »	Drachme	33 20
Լիր »	» Lire	138 75
Պելժ. ֆրանք »	Belga	354 75
Զուից. »	Frc. Suisse	491 —
Լէյ 100 հատր	Ley	15 80
Ֆլորին	(Florin)	1027 50

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3370 —
» II	»	2040 —
» III	»	1720 —
Օսմանեան երկթղ.	Lots turcs	175 —

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927 — 11 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 490 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԶԻՆԱԴԱԴԱ՞Ր, ԱՅՈ՛...

Փողոցները զրօշազարդուած են նորէն, յաղթական երկիրներուն մէջ, տօնելու համար Մեծ Պատերազմի զինադադարին տարեդարձը :

1918 Նոյեմբեր 11...

Աշխարհի հզօրները զէնքը վար կը դնէին այդ օրը, չորս տարի արեան բաղնիքներ սարքելէ յետոյ: Եւ աւետիսներ կու տային միամիտ ժողովուրդներուն:

Չորս տարի անընդհատ գործեցին թնդանօթն ու հրասայլը, օդանաւն ու ընդծովեան, մարտկոցներն ու զրահաւորները, որպէսզի «չարը» խափանուի եւ «բարի ոգին» թագաւորէ:

Ահաւոր վիհ մը բացուած էր ժողովուրդներու միջեւ, «արդարութեան» եւ «իրաւունք»ի համար: Եւ հարկ եղաւ որ մօտ քսան միլիոն մարդ կոտորուի, վիրաւորուի կամ հաշմանդամ թափառի, վերջին ճակատամարտը մղելու համար:

Իրար բզքտեցին հոգիները, իրենց ոտքերուն տակ ճզմելով անհամար բազմութիւններ: Գիտութեան վերջին հնարքները գործադրուեցան, ոչնչացնելու համար հակառակորդը: Ու երբ կեդրոնական Պետութեանց պողպատէ ճակատը ճեղքուեցաւ, մարդիկ հաւատացին թի վերջին պատերազմն է որ կը մղուի:

Իսկ այսօր, ինը տարի յետոյ, անողոք իրականութիւնը կ'ըսէ թէ՝ 1918 Նոյեմբեր 11ին զինադադար մը կնքուեցաւ, շատ աւելի մեծ ճակատամարտ մը յարդարելու համար, տարբեր ճակատներու վրայ:

Արդարեւ, ի՞նչ խնդիրներ կային 1914ին, որոնց լուծումը Մեծ Պատերազմին յանգեցաւ, իբրեւ կորուկ միջոց:

Առնենք «ուժերու հաւասարակշռութիւնը»: Վերահաստատուա՞ծ է:

Հետեւեցէք 1918էն ի վեր պատահած դէպքերուն, և պիտի տեսնէք որ, օրուան հզօրները, յաղթականները աւելի քան երբեք մտահոգ են այդ հաւասարակշռութեան համար: Անոնք տարին քանի մը անգամ խորհրդակցութիւններ, խորհրդաժողովներ, դեսպանախորհուրդներ եւ համաժողովներ կը գումարեն, դէկ-դէկ թուղթեր կը փոխանակեն, «հաւասարակշռութիւնը» ապահովելու համար: Սան Ռէմոյէն մինչեւ Լոքարնօ աննախընթաց յայսմաւուրք մըն է դիւանագիտական խաղերու և խարխափումներու: Եւ տակաւին հանգիստ չեն յաղթական թէ պարտեալ: Հազիւ ապահովութեան դաշինք մը ստորագրուած Արեւմտեան Եւրոպայի համար, Թիրանայի անակնկալը երեւան եկաւ, բորբոքելով Պալքանեան կրակը: Եւ, իբրեւ հակազդեցութիւն, անհաւասիկ ֆրանքեւսերպ համաձայնութիւնը, որ բարեկամական պայմանագրէ մը աւելի, գաղտնի զինակցութեան մը հանգամանքն ունի, ինչպէս կը պնդեն իրազեկներ:

Եւ դեռ ի՛նչ յայտնի պայմանագրութիւններ կամ գաղտնի յանձնառութիւններ, երկրէ երկիր, խմբակցութենէ խմբակցութիւն, որոնց մասին հարեւանցի տեղեկութիւններ միայն ունի հասարակ մահկանացուն:

Իսկ ամէնէն յատկանշականը,— փաղուան համար ամէնէն աւելի մտահոգ են նոյն ինքն յաղթական երկիրներու վարիչները, անոնք որ Վէրսայլի, Թրիանոնի, Նէօյյիի, Սէն Ժէրմէնի եւ Սէվրի դաշնագիրները խմբագրեցին ու ստորագրեցին:

Ազգերու Դաշնակցութիւնն անգամ, որ խաղաղութեան գերագոյն շանթարգելը պիտի հանդիսանար, աւելի շատ պատերազմի հոտեր կը սնուցանէ:

Ուրիշ խնդիր մը՝ ժողովուրդներու ինքնորոշման հարցը: Կարգադրուա՞ծ է:

Փողոցէն անցող մարդն ալ գիտէ որ, այսօր տասն անգամ աւելի դառնացած են ժողովուրդները, եւ ատելութեամբ կը նային սահմանէ սահման: Ռումանիա յղփացաւ, Հունգարները կը տրտնջան ու դաւեր կ'որոճան: Եուկօ-Սլաւիա կրկնապատկուեցաւ, բայց Խրուաթները գոհ չեն, իսկ Մակեդոնացիները ականջ կը կճրտեն: Պուլկարիա պատժուեցաւ, եւ սպառնալիքի տակ է որ կը համբերէ: Յունաստան յաղթեց, յետոյ պարտուեցաւ, եւ սպարէզ կը փնտռէ վրէժի համար: Ռուսաստանը փլաւ, յետոյ հաւաքեց զանազան բեկորներ, բռնի կապելով հսկայ զանգուածին. բայց ահա ճարճատումներ կը լսուին ամէն կողմէ: Արեւելքի մէջ, հայ ժողովուրդին մէկ երրորդը զրկուեցաւ արդարութեան եւ իրաւունքի յաղթանակին համար, մէկ երրորդը կծկուած է ափ մը հողի վրայ, իսկ մնացորդը կը թափառի երկիրէ երկիր: Ինչ որ մնացած էր Թուրքիոյ մէջ իբրեւ ոչ-թուրք, մատնուեցաւ նոյն ճակատագրին, իբրեւ բնական հետեւանքը Լօզանի խայտառակութեան:

Միւս կողմէ, աւելի քան կենդանի է աշխարհակալութեան տենչը:

Իտալիան, թէեւ զինակից եւ յաղթական, գոհ չէ իր ստացած աւարէն, և լքեալ գոյքեր ու գետիններ կը փնտռէ, իր յաւելեալ բնակչութիւնը եւ ապրանքները տեղաւորելու համար: Գերմանիան, պարտուած եւ պատժուած, կարօտով կ'երազէ իր հին գաղթավայրերը կամ նոր շահաստաններ, որպէսզի կարենայ կերակրել եօթանասուն միլիոն ժողովուրդ:

Այս մռայլ կացութեան առջեւ, տեսակ մը հեգնութիւն կը կազմեն սպառազինութիւնները կրճատելու ճիգերը: Փորձը ցոյց տուաւ որ, ոչ մէկ պետութիւն կ'ուզէ եւ մնալ միւսէն, կամ առաջին քայլը առնել: Զինաթափութեան իւրաքանչիւր ձեռնարկ աւելի սրեց փոխադարձ կասկածամտութիւնը, եւ իւրաքանչիւր պետութիւն ինքն իր գլխուն կը կատարելագործէ իր պաշտպանութեան միջոցները:

Զինադադա՞ր: Այո՛, աւելի կատաղօրէն մղելու համար յառաջիկայ պատերազմը : Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Աթէնքի Նոր Օրէն (3 Նոյ.).

— «Եթէ համոզուած ենք թէ մեր հաւաքականութեան ջիղն ու արիւնը մտաւորականութիւնը կը կազմէ եւ ան է որ մեզ քաղաքակրթական յաղթանակներու պիտի առաջնորդէ, պարտաւոր ենք միջոցներ ձեռք առնել մտաւորականութիւնը բարձր եւ անկախ պահելու համար: Բայց նախ քան այդ, մտաւորականութիւնը պէտք է մէկ ճակատով ներկայանայ ժողովուրդին, ինքզինքը պարտադրէ անոր, իր հեղինակութիւնը տարած է ամենուրեք:

«Եթէ ժողովուրդը դատապարտելի է մտաւորականութեան հանդէպ ունեցած սառն վերաբերմունքին համար, մտաւորականութիւնն ալ նուազ դատապարտելի չէ կուռ ու ուժեղ ամբողջութիւն չկարենալ կազմելուն համար:

«Անյետաձգելի պահանջ է հայ գրողներու ընկերութեան մը կազմութիւնը, որուն շուրջ վրանեն բոլոր հոսանքներու պատկանող մտաւորականները: Քաղաքական տարբեր համոզումները արգելք չեն ձեռնարկին յաջողութեան:

«Պէտք է նախ կապը ստեղծել մտաւորականներու միջեւ: Մնացեալը դիւրին է: Նպատակը պիտի ըլլայ հայ գիրին ու գրականութեան տագնապը փարատել եւ մտաւորականութեան շահերը ապահովել, շուկայիկ (?) ըմբռնումով:

«Երբոր այս ձեւի կազմակերպութիւն մը ստեղծուի, ժողովուրդը, որուն մէջ գոհողութեան ոգին միշտ բարձր մնացած է, պիտի փութայ իր բաժինը բերել, ի խնդիր հայ մտքի արժէքներու պահպանման եւ տեւականութեան:»

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԸ

Հետաքրքրական է Լէնինկրատի Արեւելեան Ճեմարանը, ուր կը յաճախեն 36 ազգեր, Չինացի, Ճափոնցի, Հնդիկ, Մոնկոլ, Հայ, Թուրք, եւայլն: Կան նաեւ այնպիսի ազգեր, որոնց անունը առաջին անգամ կ'իմանանք: Լէնինկրատցիները այս Ճեմարանը կոչած են Արեւելեան Ժողովուրդներու Թանգարան:

Հոն կը դասաւանդուին գլխաւորաբար արեւելեան եւ եւրոպական լեզուներ, պատմական եւ ընկերային գիտութիւններ: Ճեմարանը ունի 13 մասնաճիւղ, —չինական, արաբական, հնդկական, ճափոնական, պարսկական, հայկական եւ ուրիշներ: Կան նաեւ 3 առաջին բաժիններ, որոնք կը պատրաստեն գիտական դէմքեր: Ասոնց մէջ նշանաւոր է յաբեթական բաժինը, զոր կը ղեկավարէ Փրոֆ. Ն. Մառ:

Ճեմարանը բացուած է համաձայն Լէնինի կտակին: Լէնին արեւելեան միլիոնաւոր ժողովուրդները կապելու համար «իր» յեղափոխութեան, առաջարկած էր հիմնել ճեմարան մը: Այժմ ճեմարանին մէջ կը դասաւանդեն 8 ակադեմականներ: Ակադեմականներէն շատերը համաշխարհային հեղինակութիւն կը նկատուին, օրինակ՝ Փարդոլա Մառը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ՆՈՐ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Չեռագիրները հաղորդեցին Պոլսոյ եղեռնադատ Ատեանին վճիռները Չէրքէզ Սամիի հրոսախումբին անդամներուն մասին: Վերջին թղթատարով առնուած պոլսական թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան դատավարութեան մասին.—

Ամբաստանեալի աթոռներուն վրայ նստած էին Չէրքէզ Սամիի եղբայրը Մէքքի, մեծ եւ փոքր Մէճիտներն ու Ապազա Հազգըն: Հրոսակներուն պատկանող բազմաթիւ զէնքեր եւ հրացաններ զետեղուած էին քարտուղարներու սեղանին վրայ:

Ամբաստանագրին համաձայն, հրոսակներուն Անատոլու ցամաք ելած օրը, Մէքքի Սկիւտարի մէջ տեսնուած է գլուխը չէրքէզի գդակ մը դրած, հաստատուած է որ ան Սալիհլի - Ալաշէհիր - Քէօթահիա ճամբով Նալլըխանի կիրճը պիտի երթար, միանալու համար հրոսակներուն, որոնք մահափորձ պիտի կատարէին Հանրապետութեան Նախագահին դէմ:

Ընդհ. դատախազի օգնական Ճէմիլ պէյի պահանջնագրին մէջ ըսուած է. —

Թրքական հպատակութենէ վտարեալ Հաճի Սամի, Գուշճը պաշը զատէ Էշրէֆ, Սէօքէցի Մէճիտ, Տիւզճէցի Մէճիտ եւ Հազգը նախ զինեալ հրոսախումբ մը կազմած են Աթէնքի մէջ: Հրոսախումբը յետոյ ժողով գումարած է տունին մէջ Էշրէֆի ազգականներէն Մուսթաֆայի, որ Քիոս կղզին կը բնակի: Այս ժողովի ընթացքին տրուած որոշումներուն համաձայն, հրոսակներուն մէկ մասը Անատոլու ցամաք պիտի ելլէր, յետոյ Զամլը լերան վրայէն նշան պիտի տար հրոսախումբին, որպէսզի անոր միւս անդամներն ալ միանային իրեն: Հրոսակները այս առթիւ որոշած էին կռուիլ՝ մինչեւ իրենց մահը:

Հրոսախումբին Անատոլու ժամանումէն ինը օր յետոյ Մատիրանի հովիտին մէջ բնակող ցեղերը կասկածելի նկատած են անոնց ընթացքը եւ կառավարութեան լուր տուած են: Ասոր վրայ ոստիկան-զինուորներուն եւ հրոսակներուն միջեւ տեղի ունեցած է ընդհարում մը, որու ընթացքին նախ Հազգըն ձեռք անցուած է: Հրոսախումբին միւս անդամները թէեւ յաջողած են փախչիլ, սակայն աւելի յետոյ Գարա Օվայի մէջ տեղի ունեցած երկրորդ ընդհարումի մը ընթացքին, անոնք ալ ձեռք անցուած են մեռած կամ վիրաւորուած վիճակի մէջ:

Ամբաստանեալներէն Ապազա Հազգը կարեւոր խոստովանութիւններ ըրած է. յայտնած է թէ Միտիլլիի ակումբին մէջ ժողով գումարուած է յիսուն հոգիի մասնակցութեամբ: Յետոյ պատմած է թէ Յոյները ի՛նչպէս զէնքը քանիցս Անատոլու ղրկեցին եւ թէ անոնք խոստացած էին ինքնավարութիւն տալ Չէրքէզներուն:

Հաճի Սամիի հրոսախումբին հետ կապ ունի նաեւ Իզմիրի փախստական նախկին կուսակալ Րահմի պէյ, որ ի բացակայութեան դատապարտուած էր Անկախութեան Դատարանին կողմէ: Քննութիւն կը կատարուի հասկնալու համար թէ Րահմի պէյ Աթէնքի մէջ Հաճի Սամիի հրոսախումբին հետ յարաբերութեան մէջ գտնուա՞ծ է թէ ոչ: Կ'ըսուի թէ Չէրքէզ Էշրէֆ եւ Րահմի պէյ անոր հետ մէկ ժամու չափ տեսակցած են Աթէնքի մէջ:

Արեւելեան Նահանգներու կացութիւնը

Ազգային մեծ ժողովի շաբաթ օրուան նիստին մէջ վարչապետ Իսմէթ փաշա դահլիճի ընդհ. քաղաքականութեան մասին ճառ մը խօսեցաւ: Քրտական ապստամբութեան եւ Արեւելեան նահանգներու կացութեան մասին հետեւեալը յայտարարեց.—

«Արեւելեան Նահանգներու կարգ մը շրջաններուն մէջ յետադիմական մեծ շարժումներու բացարձակ ամլութեան մատնուելէն յետոյ, կարգ մը յուսահատական դժուարութիւններ շարունակեցին: Երեւան եկած ապստամբութիւնները կրնանք վերջին ճիգը նկատել այնպիսիներուն, որոնց սեփական շահերը վտանգուեցան հանրապետական բարենորոգումներու ընթացքին:

«Ապստամբները հետապնդելու համար, բացի տեղական ոստիկանական եւ սահմանապահ ուժերէն, չստիպուեցանք ո՛ և է ուրիշ ուժ գործածել: Արեւելեան Նահանգներ ըսելով պէտք չէ ընդարձակ շրջան մը մտաբերել. այս շրջանը կը բաղկանայ կինճ, Լճէ, Բալու եւ Խնուսի նման չորս-հինգ գաւառակներէ: Արեւելեան բոլոր կուսակալութիւնները անդորրութեան մէջ են: Առհասարակ երկրին մէջ տիրող անդորրութեան իբր օրինակ ըսեմ թէ Մարտէն ի վեր գրեթէ բնաւ պէտք չտեսանք օգտուելու անդորրութեան ամրապնդման օրէնքի իրաւասութենէն եւ անկախութեան դատարաններէն»:

Ազգերու Դաշնակցութեան նոր ժողովը

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին յառաջիկայ նստաշրջանը պիտի բացուի Ժընեւի մէջ Դեկտեմբեր 5ին: Օրակարգին վրայ կան բազմաթիւ հարցեր, որոնց մեծ մասը կը վերաբերի այս տարուան Ընդհանուր ժողովի որոշումներուն գործադրութեան: Ասոնց կարգին յիշենք նաեւ Նանսէնի ծանօթ ծրագրին մասին Ազգերու Դաշնակցութեան անդամ պետութեանց տուած պատասխանը: Ինչպէս կը յիշուի, համաձայն Ընդհանուր ժողովի որոշման, Սեպտեմբերին նոր կոչ մը եւս ուղղուած էր անդամ պետութեանց, որպէսզի նիւթապէս օգնեն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

30 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ ՀՈՒՆԳԱՐ ՊԱՐՏԱԹՈՒՂԹԵՐ

Գրեցինք թէ ոստիկանութիւնը իբրեւ կեղծարար ձերբակալեց դրամատէր Պլումէնշթայնը եւ Թովլինի եղբայրները: Առջի օր խուզարկութիւն կատարուեցաւ դրամատան մը մէջ, ուր Պլումէնշթայն չորս գանձարկղ վարձած էր: Պլումէնշթայն մերժած ըլլալով բանալիները յանձնել, գանձարկղները դարբինի միջոցաւ բացուելով գտնուեցան 30 միլիոն ֆրանք արժէքով հունգարական պարտաթուղթեր: Փնտռտուքները կը շարունակուին:

Պլումէնշթայնի հարստութիւնը կը գնահատուի 15 միլիոն տոլար:

Գերման թերթերը երկարօրէն կը զբաղին այս խնդրով, որովհետեւ Պլումէնշթայն եւ Պորիս ու Սիմոն Թովլինի եղբայրները ծանօթ են Գերմանիոյ մէջ, ուր Փրուսիոյ պետական դրամատունէն միլիոններով մարք շորթած էին՝ կաշառելով բարձրաստիճան պաշտօնեաներ: Իրենց մեղսակից էր Մինցէր անունով Ռուս մը եւ Քուսթիքէր կամ Հէլցման:

«Պէրլինէր Թակէպլաթ» կը գրէ թէ Պլումէնշթայն եւ Թովլինի եղբայրները յաջողեցան հունգարական պարտաթուղթերը շահագործել՝ շնորհիւ ֆրանսացի բարձրաստիճան անձնաւորութեանց: Պերլինի գաղտնի ոստիկանութեան տեղեկագիրներուն համաձայն, Միլանի բարեկամներէն ծերակուտական մը եւ երեսփոխան մը յայտնած են թէ իրենց կը պատկանի քսան միլիոն մարք արժէք ներկայացնող պարտաթուղթերու տրցակ մը, զոր Թովլինի եղբայրները կեղծարարութեամբ Ֆրանսա մտցուցած էին Հունգարիայէն: Թրիանոնի դաշնագրով այդ պարտաթուղթերուն արժէքը երեսուն անգամ կ'աւելնար, պայմանով որ Ֆրանսացիներու պատկանէին անոնք:

Պլումէնշթայնի կինն ու աղջիկը, որոնք ճոխ կեանք մը կ'ապրէին Փարիզեան շքեղ պանդոկի մը մէջ, քանի մը օրէ ի վեր անծանօթ ուղղութեամբ մեկնած են:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Անցեալ շաբաթ Անգլիոյ մէջ նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 1,106,100, նախորդ շաբթուան վրայ 32,000, իսկ Յուլիս ամսուան հետ բաղդատելով 79,000 աւելի: Աշխատանքի նախարարութիւնը կը մերժէ որոշ թիւեր տալ նպաստ չստացող գործազուրկներու մասին :

Այս կացութեան հանդէպ Աշխատաւորականներու վարիչ Մաքտօնըլտ բողոքագիր մը ուղղեց կառավարութեան, հրաւիրելով վարչապետ Պոլտուինը, որ առիթ տայ Երեսփ. ժողովին առջեւ վիճաբանելու գործազրկութեան եւ հանքային տագնապին մասին: Նոյնպէս կը հարցնէ կառավարութեան թէ նպատակ ունի՞ վաւերացնելու Ուաշինկթընի պայմանագրութիւնը՝ ութ ժամուան աշխատանքի մասին:

ԱՐԱԲԿԻՐՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ ԹՈՒՐՔԻԱՅԷՆ

Հալէպէն կը տեղեկացնեն թէ հոն հասած են Արաբկիրցի 35 հայ գաղթականներ, մեծ մասը կիներ: Գաղթականներուն տուած տեղեկութեանց համաձայն, ուրիշներ ալ Արաբկիրէն ուղղակի գաղթած են դէպի Հայաստան: Նոր գաղթականները ստիպուեր են մեկնիլ իրենց ծննդավայրէն, կառավարութեան ոչ-պաշտօնական ստիպումներուն վրայ:

ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Շատ հաճելի է մեզ, Հայերուս, կրկնել միշտ թէ վաճառական ազգ ենք:

Արդարեւ շատ հին ժամանակներէ ի վեր Հայաստան ճամբորդող եւ Հայերու մասին գրող օտար պատմիչներն ալ յիշած են մեր առեւտրական ընդունակութիւնները, իբրեւ մեր դրական կողմերէն մէկը: Յիշենք, օրինակ, թէ հայ վաճառականները իրենց տիկերով Երասխի ափերէն որդան կարմիր կը փոխադրէին Եփրատի վրայով մինչեւ Բաբելոն եւ Ասորեստան:

Այս գնահատութիւնները՝ ճիշտ էին, սակայն, երբ վաճառականութիւնն իր նախնական վիճակին մէջ էր եւ վաճառական ըլլալու համար կը բաւէր աշխատասիրութիւն, տոկունութիւն, եւ մանաւանդ խնայասիրութիւն:

Այն օրէն ի վեր, սակայն, որ վաճառականութիւնը դարձաւ միջազգային եւ հաստատուեցաւ գիտական հիմերու վրայ, ենթակայ բազմազան մրցակցութեանց ոչ միայն անհատներու, այլ եւ տարբեր երկիրներու ու պետութեանց միջեւ, հայ վաճառականը քաշուեցաւ ասպարէզէն, իբրեւ անկարող տոկալու այդ մրցման:

Ջուղայեցի բազմաթիւ Հայեր հաստատուած էին Հնդկաստանի մեծ քաղաքներուն մէջ, ինչպէս Կալկաթա, Մադրաս եւ այլն մինչեւ Սինկափուր, Պաթավիա ու Սուրապայա, եւ տիրացած էին մեծկակ հարստութեանց, որովհետեւ կը գտնուէին իրենցմէ նուազ զարգացած եւ մանաւանդ նուազ ուշիմ տարրերու մէջ: Բայց այն օրէն որ անգլիացի ու հոլանտացի վաճառականներ ոտք դրին այդ ասիական գաղութները, հայ վաճառականներն անհետացան հետզհետէ եւ լաւագոյնները հազիւ յաջողեցան իրենց դիրքը պահել:

Մեծ պատերազմի հետեւանքով հայութեան ստուար խումբեր ցրուեցան արտասահման: Մօտ 50,000 հոգի հաստատուած են Ֆրանսայի, գլխաւորապէս Փարիզի եւ Մարսէյլի մէջ: Ի՞նչ կը ներկայացնէ այսօր անոնց կացութիւնն իբրեւ վաճառական: Անուրանալի է անշուշտ Հային բնական ուշիմութիւնը, չարքաշութիւնը եւ աշխատասիրութիւնը, բայց ինչպէս ըսինք վերեւ, այդ յատկութիւններն այլեւս բաւական չեն տոկալու միջազգային մրցման: Իրական վաճառականի մը անհրաժեշտ են շատ մը մասնագիտական տեղեկութիւններ եւ գիտելիքներ, որոնցմէ զուրկ է հայ վաճառականը:

Ֆրանսայի Հայերը հաստատուած են առեւտրական գրեթէ բոլոր ասպարէզներուն մէջ: Կան սեղանաւորներ, ադամանդավաճառներ, գործակատարներ, միջնորդներ, գորգավաճառներ, ճաշարանատէրեր, ճաշարանապետներ, նպարավաճառներ, զանազան արհեստաւորներ եւլն.: Ինչ որ կարելի է առաջին ակնարկով նշմարել իբրեւ բացասական կողմ անոնց մէջ, հաւաքական ոգիի բացակայութիւնն է: Անհատական յաջողութիւններ կրնան ունենալ հայ վաճառականները եւ կը համրենք բաւական թիւով հարուստ առեւտրականներ, բայց չենք գիտեր հայ վաճառականներու ո եւ է ընկերակցութիւն, փոխադարձ վարկի հիմնարկութիւն եւլն.: Հայերը չունին ընկերութիւններ կազմելու ընդունակութիւն. արեւելեան մտայնութիւնը կը շարունակեն արեւմտեան միջավայրին մէջ: Եթէ պատահի որ երկու Հայ ընկերութիւն մը կազմեն, բնաւ կարեւորութիւն չեն տար այդ ընկերութեան հաստատման օրինական ձեւակերպութեանց, պայմանագրի, հաշուապահական կանոնաւոր արձանագրութեանց, պատասխանատուութեան, ստորագրութեան եւայլն ձեւերուն, եւ հետեւանքը կ'ըլլայ անպատճառ անհամաձայնութիւն, կռիւ եւ վնաս: Բացառութիւն են հայ վաճառականական տուներ որ չըսեմ 100, բայց գոնէ 50 տարուան տեւական կեանք ունեցած ըլլան: Աշխարհի որ տեղն ալ հաւաքուին եւրոպացի 20—30 վաճառականներ, անպայման կը հիմնեն վաճառականական ակումբ մը, ուր կարելի կ'ըլլայ իրարու հետ հաղորդակցիլ, իրարմէ օգտուիլ, ընդհանուր նիւթերու վրայ վիճաբանիլ, եւլն. եւլն.: Անհասկնալի Փարիզի պէս հսկայ կեդրոն մը, ուր առնուազն 500 հայ կարեւոր առեւտրական տուներ կան եւ չունինք մէկ կեդրոն, ուր կարելի ըլլայ տեղեկութիւններ ստանալ ո՛ր եւ է մէկուն վրայ: Եւ սակայն որչափ կարեւոր եւ օգտակար է այդպիսի գրասենեակ մը մանաւանդ Հայերուն համար, որոնցմէ շատերը ոչ միայն եւրոպական առեւտրական օրէնսգիտութեան, այլ եւ տեղական լեզուին իսկ անտեղեակ են:

Դժուա՞ր է արդեօք հիմնել այդ տեսակ տեղեկատու գրասենեակ մը, որուն համար չեմ կարծեր թէ ամսական 2000—2500 ֆրանքէն աւելի ծախք ըլլայ եւ որ դիւրաւ կարելի է փակել ամսական 5—10 ֆր. մուտքի գումարով մը, եթէ 2—300 հայ վաճառականներ մասնակցին իրենց իսկ օգտին համար: Այդ գրասենեակը կրնայ, զոր օրինակ, պատրաստել ընդհանուր Տարեգիրք մը ամբողջ աշխարհի վրայ գտնուող հայ վաճառականներու հասցէներով եւ սոսկ դիւրութիւն տալ անոնց՝ իրենց հետ հաղորդակցելու եւ յարաբերութիւն հաստատելու:

Եթէ այդ գրասենեակը ըլլայ քիչ մը ընդարձակ եւ հայ առեւտրականներն ու գործարանատէրերը մշտապէս ունենան այնտեղ իրենց ապրանքներու նմոյշները, կամ իրենց գործին զանազան ազդերը, կրնան մեծապէս օգտուիլ իրարմէ եւ մեծ զարկ տալ իրենց գործառնութեանց:

Եթէ ուզենք երկու բառով բնորոշել առեւտրական հին եւ նոր մտայնութիւնները, կրնանք ըսել թէ հինը հետամուտ էր կարելի եղածին չափ քիչ ծախսելու, մինչ նորը կը ճգնի ըստ կարելւոյն շատ վաստկիլ: Ո՞ր հայ վաճառականը կարեւորութիւն կուտայ ռէքլամին. մեզի համար ծանուցումը աւելորդ ծախքի դուռ մըն է: Եթէ գիտնային սակայն թէ եւրոպական եւ ամերիկեան արտադրողներու եւ գործարանատէրերու առեւտրական պիւտճէներուն մէջ ի՛նչ ահագին համեմատութիւն կը գրաւէ ռէքլամի դրամը եւ թէ որչափ կախուած է անոր ապրանքի սպառումը, զայն հրապարակ հանող տան ռէքլամներէն: Բաւական է գիշեր մը մեծ պուլվառներէն մինչեւ Օփերա պտոյտ մը ընել, տեսնելու համար այն միլիոնները, զորս կը ծախսեն զանազան տուներ, իրենց այս կամ այն արտադրութիւնը յանձնարարելու համար հանրութեան, լուսաւոր ցուցադրութեանց միջոցաւ:

Հրապարակ դնելով հայ առեւտրական գրասենեակի մը հաստատման առաջարկը, ապահով եմ որ եթէ գտնուին ոչ աւելի քան քսան պարտաճանաչ եւ գիտակից առեւտրականներ, որ միանալով գործի ձեռնարկեն, պիտի յաջողին անպայման եւ մեծապէս օգտակար պիտի ըլլան ինչպէս Փարիզի, նոյնպէս եւ ամբողջ աշխարհի հայ առեւտրականներուն: Մինչեւ իսկ կարելի է այդ տեսակ սրահի մը մէջ կազմակերպել բանախօսութիւններ, գեղարուեստական հանդէսներ եւ նկարչական ցուցահանդէսներ եւ հետզհետէ այդ միջոցաւ միայն ապահովել ծախքերը:

Երբ կը հաշուեմ մօտ 2-2500 ֆրանքի ամսական ծախք մը, աչքի առջեւ ունիմ, բայց սրահի վարձքէն, միայն պաշտօնեայ մը, որ ի վիճակի ըլլայ առեւտրական որոշ տեղեկութիւններ տալ իրեն դիմող հայ եւ օտար վաճառականներուն, ձեռքի տակ ունենալով ամբողջ աշխարհի առեւտրական սենեակներու տարեգիրքերն ու վաճառականական տեղեկատուութիւնները, որոնցմէ ձրիաբար կը բաժնուին հետաքրքրուողներու:

Գալով Տարեգիրքի պատրաստութեան, կը կարծեմ թէ 100—150 ռէքլամներով կարելի է ամբողջ տպագրութեան ծախքը հոգալ: Ո՞ր վաճառականը չպիտի ուզէր 100—150 ֆրանքով իր անունն ու գործը ծանօթացնել ամբողջ աշխարհի վրայ գտնուող հայ Տուներուն, քանի որ այդ Տարեգիրքերը ձրի պիտի բաժնուին ամէնուն:

Մ. Տ.

Յ. Գ.— Անոնք որ համաձայն են այս ձեռնարկին եւ կ'ուզեն մասնակցիլ առաջարկուած խմբակցութեան, կրնան իրենց հասցէն հաղորդել Յառաջի: Երբ 30—40 հոգի մասնակցելու փափաք յայտնեն, կարելի է անմիջապէս գործի ձեռնարկել:

ՆԱՀԱ՞ՆՋ ՄԸ ԱՐԴԵՕՔ

ԿԵՐԷՆՍԿԻԻ ՏԵՍԱԿԷՏԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Նոյեմբեր 3ին սահմանափակ շրջանակի մը մէջ, «Դնի» թերթի խմբագիր Պ. Կերէնսկին կարդաց շատ հետաքրքրական դասախօսութիւն մը, նիւթ ունենալով «Յեղափոխութիւն եւ պոռթկումներ»:

Յայտարարելով թէ մէկ տարի առաջ իր բոլոր նախատեսութիւնները Ռուսաստանի ներքին իրադարձութիւններու մասին ներկայիս կ'իրականանան, Կերէնսկին պաշտպանեց այն տեսակէտը, թէ Թրոցքի - Զինովիեւ շատ աւելի յետադիմական են եւ հակապետական, քան Ստալին: Ռուսաստանի մէջ այլեւս չի կրնար կրկնուիլ հոկտեմբերեան Լէնինիզմը եւ ներկայիս Ռուսաստանն ինքնին կը ներկայացնէ բացարձակ պետութիւն մը, ուր կառավարող մեքենան զուրկ է ընկերային նոր բովանդակութենէ: Ինչպէս որ ո՛ր եւ է քայլ առած ատեն, պէտք է հաշուի առնել երկիրը:

Երկրին մէջ բոլոր տուեալները կան հիմնապէս փոխելու տիրող կարգերը եւ եթէ այդ ուղղութեամբ գործ չի կատարուիր, պատճառը կամքի բացակայութիւնն է: Այնտեղ, ներքին պայքարն ինչ իշխանութիւն ալ որ ծնի, պոլշեւիկներէն շատ աւելի դրական կ'ըլլայ: Պէտք չէ վախնալ «Պոնափարթիզմ»էն կամ «Ֆաշիզմ»էն, որովհետեւ ժողովուրդը երբեք չի հանդուրժեր մէկ նոր՝ նոյն իսկ ձեւափոխուած պոլշեւիզմի: Այն բոլոր օտարականները, որոնք պտտեր եւ ուսումնասիրեր են Ռուսաստանը, միաբերան կը յայտնեն թէ ժողովուրդի հարիւրին 95ը դժգոհ է տիրող կարգերէն: Միաժամանակ անոնց համար անհասկնալի կը մնայ իշխանութեան խուճապը՝ ժողովուրդի շատ կրաւորական վիճակին առջեւ:

Իսկ ժողովրդի կրաւորականութեան պատճառը վախն է: Ամբողջ բնակչութիւնը, թէ քաղաքի եւ թէ գիւղի, կը վախնայ նոր քաոս յառաջ բերելէ: Երկրորդ՝ ռուս ժողովուրդին մէջ անասելի հայրենասիրութիւն է յառաջ եկած: Ռուսերը վախնալով երկրի փլուզումէն, կ'ընդդիմանան օտար միջամտութեան: Այդ գիտեն պոլշեւիկները եւ ատոր համար ալ ամէն բանի մէջ ցոյց կուտան Անգլիացիին մատը եւ կ'ահաբեկեն, ահա՛ կուգան Ռումանացիները, Լեհերը: Եւ կը հրատարակուին վրացի ընկերվարական կոչեցեալներու հրահանգ նամակները. այդ բանը սարսափ կը պատճառէ բոլորին: Երրորդ՝ կը վախնան յետաշրջումէ:

Ռուս տարագիրները, մանաւանդ գործօն պայքարի կողմնակիցները, պարտաւոր են հաշուի առնել այդ տրամադրութիւնները, որ ներկայիս բոլորովին այլ խնդիրներ կը յարուցանեն, քան փետրուարէն առաջ: Պէտք է հաշտեցնել հակառակութիւնը նպատակայարմարութեան հետ: Նոր Ռուսաստանի մէջ գործելու համար, պէտք է նոր բան սորվիլ, կարենալ վարուիլ նոր տարրերու հետ եւ սորվեցնել այդ նորերուն, ազատագրելով անոնց կամքը վախի ազդեցութենէն: Այդ նոր Ռուսաստանը ռումբով ու դաշոյնով չէ կարելի նուաճել. ան ինքը պէտք է իր տէրը դառնայ: Ստալին-Թրոցքի պայքարը՝ ուրիշներու համար հող կը պատրաստէ:

Նոր պայմաններու մէջ ժողովուրդի կրաւորականութիւնն անգամ կ'ունենայ իր հետեւանքները, որովհետեւ ամէն օր նորանոր հարուածներ ստանալով՝ անոր մէջ աւելի կ'ամրանայ անհաշտ ոգին: Պէտք է աշխատիլ այդ հոգեբանութիւնը գործնական ուղիղ ճանապարհի վրայ դնել: Ասիկա համակերպիլ չի նշանակեր, գուցէ եւ աւելի վտանգ ու գործօն պայքար պահանջէ: Ով որ չի հասկնար ներսը կատարուած փոփոխութիւնները եւ դուրսէն գործօն քայլերու կը դիմէ, աւելի կ'ամրացնէ պոլշեւիկները:

Պոռթկումները՝ Ռուսաստանին օգնելու բարի ցանկութենէն ու մաքուր խիղճէ բխող գործողութիւններ են, բայց չեն պայմանաւորուած իրական տուեալներով եւ դէպքերու եւ կարելիութիւններու հասունութեամբ: «Թրըսթ»ի վերջին մերկացումներէն յետոյ, միանգամընդմիշտ պէտք է հրաժարիլ այդպիսի պոռթկումներէ: Այդպիսի քայլերը, հետեւանք են տարագիրներու հոգեբանութեան: Սակայն Ռուսաստանը տարագիրներէն շատ աւելի բարձր է: Ինչո՞ւ օրինակ, տարագիրները չհրաւիրեն համագումար մը, ուր վճռականօրէն յայտարարուի.—մենք, բոլոր տարագիրներս, դէմ ենք օտար միջամտութեան, մենք դէմ ենք օտարներու հետ որեւէ կարգադրութեան, քանի որ կը հաւատանք միայն մեր երկրի ուժին: Այսպիսի յայտարարութիւն մը կ'ազատէր ժողովուրդի հոգեբանութիւնը Ռուսաստանի անկման ու յետաշրջման վախէն:

Ռուսաստանն այնքան քայքայուած է, որ նոր անդամահատութեան չի դիմանար: Անհրաժեշտ են խաղաղ միջոցներ: Հին ժամանակներն ալ կը դիմէին խաղաղ միջոցներու եւ ամէն փորձ կ'ընէին միապետական կարգերը դէպի խաղաղ բարեշրջական փոխումներու մղել: Նոյնը պէտք է ընել նաեւ հիմա: Պէտք է կառավարութեան խաղաղ ելքի ճանապարհներ մատնանշել. պէտք է իշխանութեան ըսել որ ժողովուրդին ընդառաջ երթայ եւ քաղաքականապէս, գոնէ Ալեքսանդր Բ.ի ժամանակուան վիճակը ստեղծէ՝ գրաքննական մամուլով:

Շատ հաւանական է, որ ատկէ բան դուրս չգայ: Բայց քաղաքականութիւնը արհեստականօրէն պատրաստուող ծրագիր չէ. այլ արուեստ մըն է. պէտք է ժողովուրդի հոգեբանութեան մէջ ստեղծել այն տրամադրութիւնները, որոնք որ անհրաժեշտ են: Ներկայի անյետաձգելի աշխատանքը պէտք է ըլլայ՝ ստեղծել այն հոգեբանական տրամադրութիւնները, որոնք կ'ազատագրեն Ռուսաստանի կրաւորականութիւնը, եւ այդ կրաւորականութիւնը յառաջ բերող հոգեբանական պատճառները:

Եթէ այդ ճամբով երթանք, գոնէ մէկ օր աւելի կը մօտենայ մեր հայրենիքին ազատագրումը: Խոկումբերով ու «Թրըստ»ներով, Անգլիոյ կամ Ռումանիոյ հետ, Ռուսաստանի վերածնունդը անկարելի է,— եզրակացուց Կերէնսկի:

* * *

Միանգամայն կարելի է համաձայնիլ Պ. Կերէնսկիի այն տեսակէտներուն հետ, զորս աւելի որոշ ըսած է [illegible].— Ռուսաստանի քաղաքականութիւնը, նոյնիսկ ոչ պոլշեւիկեան Ռուսաստանի, կը շինէ նոր սերունդը,— որովհետեւ յեղափոխութիւնը՝ տիրող սերունդը նորով փոխարինելն է, տոգորուած՝ նոր գաղափարներով:

Կարելի է վիճիլ դասախօսին շարք մը տեսակէտներուն դէմ. օրինակ — արդեօք, ժողովուրդի կրաւորականութիւնը հետեւանք է կամքի բացակայութեա՞ն,— թէ այդ կամքը կայ եւ եթէ լայնօրէն չարտայայտուիր՝ պատճառը կամքի կազմակերպուած չըլլալն է: Կամ՝ թէ, եթէ բոլոր տուեալները կան յեղաշրջելու տիրող կարգերը, արդեօք խաղաղ միջոցնե՞րն են նպատակայարմար, թէ արդէն գործօն միջոցներու ժամը հասեր է:

Դասախօսն ինքն ալ չի հաւատար խաղաղ միջոցներու յաջողութեան. նոյնպէս վճռապէս չի ժխտեր գործօն միջոցները (միայն թէ ինքը ժողովուրդն ընէ): Կասկածէ վեր է նաեւ Կերէնսկիի յեղափոխականութիւնը: Հապա ի՞նչ բան է որ այդքան կրաւորական դերի մէջ կը դնէ զինքը: — Նոյն վախը: Վախ՝ ոչ թէ հոգեբանական պատճառներէ յառաջ եկած, այլ գիտակից:

Կերէնսկիի, ինչպէս եւ Միլիուքովի մէջ կը խօսի խոր ու անկեղծ հայրենասիրութիւնը: Անոնք մտահոգ են Ռուսաստանի ծուատումէն, բաժան-բաժան ըլլալէն: Իսկ պոլշեւիկները չէ՞ որ ռուս նուաճողական քաղաքականութիւնը կը հետապնդեն, ամբողջացնելով նախկին ռուսական հողերը: Ուրեմն ինչո՞ւ խանգարել:

ԱՇՈՏ

ՋԻՆԱԴԱԴԱՐԸ

(11 ՆՈՅ. 1918)

Զինադադարի տարեդարձին առթիւ, շատեր պիտի յիշեն դառն դրուագներ, ուրիշներ ալ պիտի փորձեն այդ աղիտալի տարիներու ընթացքին իրենց նորակազմ ուղեղին վրայ ագած պատկերները յիշել:

Պատանեկութիւնը որքա՜ն խուլ կը մնայ իր աչքերէն հեռու ապրուող եղելութիւններուն եւ ընդհակառակը որքան կը լայնցնէ ուղղակի իր զգայարաններուն հետ շփման մէջ մտած իրականութիւնները:

* * *

Առաւօտ մը տեսայ Մագրի-Գիւղցիներ, որոնք ծովեզերք կը վազէին:

Ես ալ հոն ուղղեցի իմ քայլերս, և հօճայի մը ու ուրիշ Թուրք ծերունիի մը մէջտեղ՝ դիտեցի հորիզոնը:

Մարմարային վրայ սեւ գիծ մը մէկ ծայրէն միւսը. պատերազմական նաւեր էին: Գիծը մնաց պահեր ու պահեր. նաւեր ու դարձեալ նաւեր, մեծը, պզտիկը, աշտարակներով ու կայմերով, շոգիէ ժապաւէն մը բոլորին ալ վրայ:

— Մեռաւ Թուրքիա՛ն:

Զարմանալի բան, ի՞նչ ըսել կ'ուզէր այդ հօճան: Վերադարձայ տուն, ցրուած յիշատակներս փորձեցի իրար օգնել:

Այն ատեն յիշեցի 1915էն 1918ի օրերը:

Կարծես ժամանուոր հրամանի մը վրայ յիշողութեանս առջեւ եկան շարուիլ.— հանրային ընթերցարանի մը բացումը գիւղին մէջ, պատանիներ ու ծերեր կ'երթային զմայլիլ պատկերազարդ հանդէսներու բեռնաւորուած էջերուն վրայ: Կեանքի այդ երկու եզրերը՝ պատանեկութիւնն ու ծերութիւնը՝ մէկ հոսանքէ տարուած մոռացման կը նուիրուէին, կամ գէթ իրենց երեւակայութիւնը անմիջականօրէն կը փայփայէր գերմանացի վայելչազարդ սպաներու պատուանշաններով եւ կամ ֆրանսացի գերիներու դիմագիծներու արտացոլող արտայայտութենէն կը զգածուէր. մինչ անդին, սահմաններու վրայ կը հնձուէին զաւակներ ու հայրեր, նորապսակ ամուսիններու իրենց սիրելիները:

Բառ կայսեր այցելութիւնը Պոլիս:

...Թէ ինչպէս բոլորս ալ ֆէսով գլխարկուած եւ Թուրք դպրոցականներու շարքերուն լծուած հե ի հե քալեցինք Սիրքէճիէն Տոլմա-Պաղչէ, ուր մեզ հրաւիրեցին պոռալ՝

— փատիշահըմ չօք եաշա՛:

Վերադարձին ընկերներէս մէկուն խոստովանանքը.— ծափահարած էր ուժգնօրէն եւ մեծ եռանդով, ու պոռացած, հայերէն՝

— կեցցէ՜ Թագուհին:

Սեւազգեստ այդ շնորհալի կինը՝ իր գլխի խոնարհ բարեւներով՝ աւելի ազդած էր իմ արուեստագէտ բարեկամիս վրայ, քան ոսկեթել պճնումներով ու փայլուն ձիերու վրայ հեծած պահակները, կամ յանտոններու մէջ յոխորտացող իշխաններու ու այլ կայսերազուններու շքախումբը:

Յաջորդ օրը վերադարձ ազգային վարժարանին խարխուլ շէնքը, եւ գաղտագողի ակնարկ մը պատէն անդին մեր վարժարանը՝ որուն պարտէզը ուրուականներու պէս կը պտտէին փոքր թիւով վիրաւորեալներ. մէկ քանիներ, երկարած կանանչ հողամասի մը վրայ, կը փորձէին ոգեւորել իրենց անարիւն անդամները՝ արեւին ճառագայթներէն ջերմութիւն մուրալով:

Ներսը՝ հոն ուր արեւը չէր հասներ, դասարաններու խորանկիւնները, մութ անկիւնները՝ վարագոյրներու ետեւ՝ [illegible] մերձ թշուառականներ...: Մթնոլորտը կարծես թմրած էր, պատանեկութիւնը կը սահէր տխրութեամբ ու խորհուրդներով ծանրացած օրերու մէջէն:

Եւ մերթ ընդ մերթ հիւանդ թափումներ՝ համաձայնական օդային տորմիղներու ռմբակոծումներով: Կատղած էր աշխարհը:

* * *

1918:

Ուրիշ կմախքներ, փոքր Ասիոյ խորերէն... հայորդիներ... Հա՛յ աղջիկներ: Անոնցմէ չարչարանքներու կնիքը իրենց ճակատը, անոնց փաստը փշրուած [illegible] իրենց մարմնին վրայ: Հայ մամիկը շատ բան տեսած էր, բայց վերջին եղեռնը իր բերանը [illegible] յաւէտ փակած էր... սրբած էր նաեւ իր սերունդին անունները հայրենի հողին էջերուն վրայէն, եւ [illegible]

Ի՛նչ հեգնութիւն, եւ ինչ հսկայ կամար անծանօթ նահատակին դամբանին վրայ:

Ի՛նչ հեգնութիւն:

Այդ հսկայ կամարը, [illegible] համար քար ու շաղախ իսկ չկրցան տալ մեզ:

* * *

Զինադադարէն վերջ, երբ տասարդներուն վերապահուած էր հիւծում, թշուառութեան եւ պանդխտութեան հազար [illegible] ուրիշ օրեր: Զինադադար [illegible] ոչ մեզ համար:

Ան փոխեց հայ ազգին գլխուն [illegible] ուժերուն տեսակն [illegible] ծրագիրը, եւ իրաւունք տուաւ հօճան ընդմիջող Թուրք ծերունիին, որ սալէս պատասխանած էր.

— Ո՛չ դե՛ռ, Թուրքիան [illegible] րած է մինչեւ այսօր՝ անսասան [illegible] բախտերու վրայ հիմնուելով:

Զարմանալի ենթադրութիւն [illegible] Եւ ինչո՞ւ կ'ուզէք որ այդ բախտերը յանկարծ մեզ լքեն:

Զ.

ՃՈՒՐՃ.

ՀԱՅՈՒ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

II

...հիմա, առանց բանուորութիւն ...ս կը նայիս, ատենին չու... ...անիս չկար. ճամբելով չեր ...ներ:

— մեր կալուածներուն մէջ ... մտնէիր, ծայրը չէիր ...եր:

— մինակ չորս ձեռք պաճես... գեստ ունէի. դերձակս կա... չէր ճամներ ինծի:

— կօշիկին մէկը կը ճագնէի, ...ը կը նետէի, երէկ առածս, ...նուէր կուտայի աղքատին:

— ի՞նչ կ'ըսես, եղբայր, դրա... ...ջուրի պէս կը ճոսէր:

— բայց, ճիմա՞, որովճետեւ ...մով կ'աշխատիս, վրադ չեն ...:

— եթէ չամչնամ, բարեւը ...ամ ճաշուելով պիտի տամ:

— ատոնց պէս, ճարիւրով կը ...ճէի ատենին, իմ գործիս ...:

— կեցի՛ր, դուն. ամէնուն ալ ...ը գլուխը կը բերեմ ես. ...ը գնաց, քիչը մնաց. աղուոր ...մը կայ, դիւրին, շաճաւոր, ...ակ 20,000ի պէտք ունիմ, ...ենք ուրկէ՞ պիտի գտնեմ.

— դա՛ճ, այդ ալ դրա՞մ է. ա... ...նին երբ 20,000 կ'ըսէինք, ...ի կը ճասկնայինք, կարմիր, ...թէ ֆրանք, այն ալ թուղթ. ...յց ուրկէ՞ պիտի գտնես:

— Աստուած ողորմած է. այս ...րս, աչքս գետնէն վեր առած ...նիմ. մէյ մը գտնեմ, քեզ ալ ...ս պիտի առնեմ. բայց կրնա՞ս ...մակուճիմա 50նոց մը փոխ ...ալ:

— ի՞նչ պիտի ընես:

— Մարկոսին պարտքս տամ, ...պատիմ, եղբա՛յր...:

ԽԱՐՏՈՅ

ՆՈՐ ՎԷՃԵՐ ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՄԷՋ

«Յուսաբեր» կը գրէ թէ Աղեքսանդրիոյ մէջ, կարճ խաղաղութենէ մը յետոյ. «Ժողովրդային պլօք» մը, Հայ Ակումբ հրաւիրած է ժողովուրդը, խորհրդակցելու եւ «ձեռք ձգելու համար ազգային իշխանութիւնը»: Ակումբին մէջ կը հաւաքուին տասնեակ մը մարդեր, որոնց գլուխը՝ ամկավար Լ. Մկրտիչեան: Ճառ ու ճառերէ յետոյ, կ'որոշեն յաջորդ առտու հաւաքուիլ եկեղեցիին բակը:

Կը դիմեն նաեւ ոստիկանութեան, յայտարարելով թէ իրենք են «օրինաւոր» տէրերը ազգ. իշխանութեան:

Յետոյ «պլօք»ը, օգտուելով Առաջնորդարանի պաշտօնէութեան բացակայութենէն, կը յարձակի դռնապանին վրայ եւ «հերոսաբար» կը գրաւէ ամայի շէնքը: Ոստիկանութիւնը կը միջամտէ, կը վանտէ զանոնք եւ կը փակէ ու կը կնքէ Առաջնորդարանին դուռը: «Պլօք»ը շարունակելով իր «գործունէութիւնը», կը հրաւիրէ գաճիրէի առաջնորդը, մասնաւոր պատուիրակութեամբ մը: Այս պատուիրակութեան կը մասնակցին ատենադպիր Սիրունեան վարդապետ, եւ Գաճիրէի առաջնորդարանի դիւանապետ Ա. Ալպօյաճեան:

Եւ Թորգոմ եպիսկ., ռամկավար Սէքսէնեանի ընկերակցութեամբ, կը վազէ Աղեքսանդրիա: Սակայն նախ կը դիմէ Ներքին Նախարարութեան: Աղեքսանդրիոյ մէջ ալ, Սիրունեան վարդապետի, փաստաբան Գօյարեանի եւ Եուսուֆեանի հետ կը դիմէ կառավարչատուն, իբրեւ «տէրն ու տիրականը ազգին»: Թորգոմ եպիսկ. յայտարարեր է թէ ձեռնարկած է նոր կարգադրութիւններու, եւ շուտով ընտրութիւններ պիտի կատարէ: Եւ խնդրած է իշխանութեանց օժանդակութիւնը:

Թեմական ժողովի դիւանը բուռն կերպով բողոքած է ձեռնհաս իշխանութեանց, պարզելով գաճիրէի առաջնորդին ապօրէն եւ հակասահմանադրական քայլերը, պատակտիչ դերը եգիպտահայ գաղութին մէջ:

Սակայն, առաջնորդը Նոյ. 1ին, կոչով մը կը հաղորդէ ժողովուրդին թէ առաջնորդ կարգած է Մամբրէ վարդապետը, թէ ամբողջական ընտրութիւններ պիտի կատարէ եւ թէ ընտրած է 12 հոգինոց առժամեայ մարմին մը, դադրեցնելով բոլոր նախորդ ժողովները: Մեծ վրդովում պատճառած է Թորգոմ եպիսկ.ի այս քինախնդրական ձեռնարկը:

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

«Կոմսոմոլսքայա փրավտա (26 Հոկտ.) կը պատմէ հետեւեալ կարմիր դէպքը.

Ուսանող մը, Նիքոլա Թիւքով, շարունակ կը հետապնդէր օրիորդ մը, Քաթէրին Ապոլլիոնը: Երկուքն ալ անդամ էին կոմունիստ Երիտասարդներու Միութեան: Սակայն աղջիկը մերժած էր Ապոլլիոնը, որովհետեւ ուրիշ մէկը կը սիրէր ինք:

— Երկուքդ ալ կը սպաննեմ, եթէ չհրաժարիս գայն սիրելէ:

Ապոլլիոն նամակ մը գրեց Միութեան, յայտնելով որ Թիւքով կը սպառնայ իրեն: Միութիւնը հետեւանք չտուաւ դիմումին: Սակայն Թիւքով, իմանալով կատարուած դիմումը, առաջարկեց աղջկան որ ամուսնանայ իրեն հետ: Աղջիկը մերժեց: Երիտասարդը օր մը կապեց աղջկան ճամբան եւ գպրոցին պարտէզին մէջ պիտի խեղդէր զայն, եթէ չհանդիպէին ընկերները եւ չարգիլէին անխուսափելի ոճիրը: Յետոյ ոչ ոք միջամտեց այս խնդիրին մէջ: Ապոլլիոնի երկրորդ դիմումն ալ մնաց անհետեւանք:

Յուլիս 18ին, աղջիկը արձակուրդի գնաց իր ծնողքին մօտ, Նովկորոտ: Յաջորդ օրը հոն հասաւ նաեւ Թիւքով: Դարձեալ առաջարկեց ամուսնանալ, բայց մերժուեցաւ: Թիւքով հրաւիրեց աղջկան մօրը միջնորդութիւնը:

— Հարուստ եմ, եւ աղջիկդ պիտի ապրի հետս թագուհիի պէս, կ'ըսէր համոզելու համար:

Մայրը խաբուեցաւ եւ Թիւքովի կողմը բռնեց, համոզեց աղջիկը եւ վերջապէս, հարսնիքը կատարուեցաւ:

Նոյն օրն իսկ Թիւքով մեկնեցաւ Մոսկուա: Յաջորդ առտու ալ, Ապոլլիոնը, օգտուելով սովետական օրինագիրքէն, ամուսնալուծում ստացաւ դատարանէն:

Յետոյ աղջիկն ալ դարձաւ Մոսկուա: Ցգան կը պարծենար իր «յաղթանակ»ին համար: Աղջիկը կը պարծենար իր ամուսնալուծումով: Թիւքով իմացաւ, սաստիկ բարկացաւ եւ սպառնաց սպաննել Ապոլլիոնը: Աղջիկը դարձեալ դիմեց Միութեան: Ոչ մէկ հետեւանք:

13 Հոկտեմբերին, Թիւքով մսավաճառի դանակ մը գնեց, լաւ մը սրեց: 17ին գտաւ Ապոլլիոնը եւ տասն անգամ զարկաւ ու սպաննեց:

Եւ սովետական նոյն թերթը կ'աւելցնէ թէ Միութիւնը շարժեցաւ այն ատեն, երբ վայրագ ոճիրը կատարուած էր, ու մահավճիռ ուղեց:

Ոճիրը ոճիր է, այնպէս ինչպէս կը պատահի ամէն օր մեծ քաղաքներու մէջ: պժգալին այն շրջապատն է, որ գիտէ թէ ոճիրը կը պատրաստուի, կը ճասուննայ եւ սակայն չի շարժիր:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Վիէն, 7 Նոյեմբեր.— Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկրորդ ախոյեանական մրցումը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 6ին մեր սեփական մարզադաշտին վրայ: Ուրիշ ժամէն առաջ հոծ բազմութիւն մը փութացած էր դաշտը դիտելու համար Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ C. B. N. C.ի կարեւոր մրցումը:

Ժամը ճիշտ 3ին ֆրանսական խումբը դաշտ ելաւ ճերմակ շապիկներով: Քիչ վերջը Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը կանանչ շապիկներով, բուռն ծափեր խլելով հանդիսականներէն: Երկու խումբերու խմբապետները սկըսան քննել «լիսանս»ի քարթերը: Ֆրանսական խումբը վեց հոգի «լիսանս»ի քարթ ներկայացուց, իսկ հինգ հոգի ալ առանց քարթի: Մեր խմբապետը դիտողութիւն ըրաւ դատաւոր Պ. Վազօյին, որ մասնաւորապէս Լիկէն ղրկուած էր: Դատաւորը ստիպեց որ խաղանք, ըսելով որ եթէ այս հինգ խաղացողները իրենց խումբին մաս չեն կազմեր 100 ֆրանք տուգանքի պիտի դատապարտուին եւ իրենց ձեռք բերած արդիւնքը արժէք չպիտի ներկայացնէ: Դատաւորը իր պաշտօնական թուղթին վրայ նշանակեց հինգ խաղացողներուն անունները:

Խաղը սկսաւ մեր յառաջապահներու մէկ բուռն յարձակումով, բայց առանց արդիւնքի: Քիչ վերջ մեր յառաջապահները իրենց նուրբ եւ ներդաշնակ «փաս»երով սկսան յառաջանալ: Գեղեցիկ մէկ վայրէջքով շահեցանք առաջին նշանակէտը: Այս արդիւնքին վրայ, մեր յառաջապահները սկսան եռանդուն խաղ մը ցոյց տալ: Առաջին կիսախաղը լրացաւ Հ. Մ. Ը. Մ. 1 - C. B. N. C. 0:

Երկրորդ կիսախաղը սկսաւ դարձեալ մեր յառաջապահներու յարձակումով: Մօտ հինգ վայրկեան սեղմեցին առանց արդիւնքի: Մեր յառաջապահները գեղեցիկ առիթներ ունեցան, դժբախտաբար չօգտուեցան: Ֆրանսացի յառաջապահները սկսան կոպիտ խաղ մը ցոյց տալ հակառակ մեր նուրբ խաղարկութեան: Հոնկ ալ նպաստաւոր էր իրենց եւ շահեցան նշանակէտ մը: Քիչ յետոյ երկրորդը: Մեր յառաջապահները խոյացան բուռն յարձակումով հաւասարեցնելու համար արդիւնքը: Դժբախտաբար հակառակորդին պաշտպանողական գիծը անանցանելի կը դառնար: Խաղը լրանալու երեք վայրկեան մնացած Ֆրանսացիները շահեցան երրորդ նշանակէտը: Դատաւորին կողմնակցութիւնը զգալի էր: Այս արդիւնքի մասին որոշում մը չենք կրնար ըսել, մինչեւ որ Լիկէն պատասխան մը չգայ:

* * Յառաջիկայ Կիրակի պիտի մրցինք Footbaal-Club S. R. F.ի դէմ, մեր դաշտին վրայ:

Մ. Փափազեան

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՓՈԽՈՒԻՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15ին պիտի փոխենք մեր կանխիկ բաժանորդներուն խոստացուած գիրքերու տեսակը:

Անոնք որ կ'ուզեն օգտուիլ ներկայ ցուցակէն, թող փութան բաժանորդագրուիլ մինչեւ որոշուած թուականը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱՆՁ.— Մարդ մը, Իվրիի մէջ, ներկայացաւ ոստիկանատուն եւ գերագրգռուած վիճակի մէջ պատմեց.

— Ընտնս է Պազիլ Պայլ: Ունիմ կին մը եւ երեք զաւակներ: Կինս շատ թեթեւ էր: Ցանդիմանութիններս մտիկ չէր ըներ: Քիչ առաջ, ինքզինքս կորսնցուցի եւ սպաննեցի:

Ոստիկանները գտան կինը, սենեակին մէջ արիւնով թաթխուած, գնդակը ջախջախած էր աչքը:

ՀԻՆ ԲԱՐԵԿԱՄ.— Ֆլանդրը փողոցին վրայ, տիկին Ժօրժէթ նստեր էր իր սենեակին մէջ, որ մօտիկ էր երկինքին: Դուռը զարնուեցաւ: Գնաց բանալու դուռը, որուն շրջանակին մէջ երեւցաւ կոկիկ մարդ մը:

Անծանօթը խոնարհութիւն մը ըրաւ և, անուշ լեզուի մարդ, քաղաքավարութեամբ ներկայացուց ինքզինք.

— Ամուսինիդ հին բարեկամն եմ: Գացի այն գրասենակը, ուր կ'աշխատէր եօթը տարի առաջ: Ըսին թէ մեկնած է եւ տուին ձեր տան հասցէն:

— Այո՛, ամուսինս հիմա ուրիշ տեղ մը կ'աշխատի:

Յաջորդ առտու, դարձեալ զարնուեցաւ դուռը: Նոյն մարդն էր:

— Տեսայ ամուսինդ, բնաւ փոխուած չէ, նոյն մարդը, մազերը գանգուր...

Կինը ապահովուեցաւ, ներս ընդունեց զայն: Սկսաւ խօսակցութիւն մը, ցուրտին, անձրեւին, տունին տեսարանին, պատերուն ներկին, իրենց զաւակներուն, անոնց սիրած բաներուն մասին: Այդ միջոցին անծանօթը աւելցուց որ, ժառանգութիւն մը ստացած ըլլալով, որոշած են հացկերոյթ մը սարքել տանը մէջ: Ամբողջ ծախքը պիտի կատարէ անծանօթը, որ անուններու ցուցակէ մը ընտրած էր անուն մը:

— Բարեկամիս տիկինը, ըսաւ, դրամապանակիս մէջ բոլորն ալ հազարնոց են. ունի՞ս քանի մը հարիւր ֆրանք, երթանք գնումները կատարենք, մինչեւ որ գայ ամուսինդ: Յետոյ կը վճարեմ:

Միամիտ Տիկինը 5 հարիւր ֆր. ունէր, ներկայացուց: Ու երբ դուրս պիտի ելլէին, անծանօթը վերցուց մուրճ մը եւ իջեցուց կնոջ գլխուն: Կինը, պառկեցան, այնպէս կեղծեց թէ նուաղեցաւ եւ ինկաւ: Մարդը առաւ դրամապանակը եւ փախաւ: Տիկինը ցատկեց, պատուհանէն վազեց, պոռալու համար վարի յարկի դրացիներուն, որ արգիլեն անծանօթին փախուստը: Ի զո՜ւր, փախած էր անծանօթը:

ԳՈՂԻՆ ՃԱՄԲԱՆ.— Ռոզէն «Ճազ-պանտ»ի մը մէջ փչող էր: Ցանկարծ մնաց իր եղբայրը, որ մուշտակավաճառ էր: Ռոզէն նետեց նուագը եւ սկսաւ մուշտակ ծախել: Առաջին առթիւ՝ պարկեշտութեամբ կը վարուէր իր գործին հետ, եւ հաւատարմութեամբ կը վերադարձնէր պարտքերը հայթայթիչներուն: Սակայն Ռոզէն կը պատրաստէր գողութեան գեղեցիկ ծրագիր մը: Երբ հետզհետէ վստահութիւն ներշնչեց իր հայթայթիչներուն, առտու մըն ալ ապսպրեց 900,000 ֆր.ի ապրանք զանազան հայթայթիչներէ: Երեք օր անցաւ եւ հայթայթիչները մուշտակավաճառին երեսը չտեսան: կասկածեցան եւ փնտռեցին: Լուր տուին ոստիկանութեան: Մուշտակավաճառը փախած էր:

ՅՈՒՍԱՀԱՏՈՒԹԻՒՆ.— Վիէօ-Քոնտէնի մէջ, տիկին Աբրահամ Ռաքէլ չէր կրնար մխիթարուիլ: Որովհետեւ իր ամուսինը լքած էր զինք, վրան ձգելով երկու փոքրիկ զաւակներ: Դժբախտ կինը, յուսահատութեան նոպայի մը մէջ, գրկեց երկու զաւակները եւ նետուեցաւ Էսքօ գետը: Անցորդ մը, տեսնելով զանոնք, առանց վարանումի ցատկեց ջուրին մէջ: Սակայն յաջողեցաւ ազատել միայն մայրը: Երախաները կորսուած էին գետին մէջ:

ՀԱՅ ՀՐԺԱՆՍԽԱՐՏՆԵՐ

Այս տարի փրակայի չեխ համալսարանին 4 տարուան դասընթացքը աւարտեցին,—

Գրական ու փիլիսոփայական բաժինէն՝ բանաստեղծ Աշարոն (Տատրեան), վիպագիր Ռուբէն Վարդանեան (Ռէն) եւ Հայկ Ասատուրեան, իբրեւ պսակաւոր գրականութեան եւ փիլիսոփայութեան: Բանասիրական բաժինէն՝ Նշան Մարտիրոսեան, տօքթէօր տիտղոսով: Առեւտրական բարձր վարժարանէն Նիկոլ Բագալեան: Իրաւագիտական բաժինէն Սարգիս Թորոսեան եւ Մուշեղ Թումբազեան (Թանատոս):

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»իդ հետ, ընտիր գիրքեր ալ պիտի ստանաս, տարեկան կամ վեցամսեայ բաժանորդագրուելով մինչեւ դեկտ. 31:

ԴԱՐԱԼԱԳԵԱԶԻ ՀԱՆՔԵՐԸ

Յուրտերուն պատճառով, Դարաքեանի Կիւմիւշխանէ եւ Ղազմա շրջաններուն մէջ բացուած հանքային հետազօտութիւնները, որոնք կը շարունակուէին 4 ամիսէ ի վեր: Մինչեւ այժմ երեւան հանուած հանքերը կը պարունակեն ոսկի, արծաթ, պղինձ, կապար եւ զինկ: Կիւմիւշխանէի հանքերը շատ կարեւոր են, գտնուած են 9 հարուստ երակներ: Այդ հանքերը կը գտնուին Մաճիշկայէն 40 վերստ դէպի արեւելք, Նորակառոյց Բազարչայ-Քէշիշբէնտ խճուղիէն 2 վերստ հեռու: Իսկ Ղազմայի հանքերը կը գտնուին նոյն խճուղիէն 20 վերստ հեռու:

ՓՈԽԹԱՑԷՔ ՕԳՏՈՒԻԼ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՐԳԵՒԱԻՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵՆԷՆ

ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐԸ ԿԱՆԽԻԿ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (111)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՄԱՔԻԱՎԷԼԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

— Որո՞նք են:

— Նախ պիտի փորձենք խաղաղասիրական քարոզչութիւն մը, ֆրանքօ-գերման հաշտութիւն մը պիտի թելադրենք եւ այս ուղղութեամբ կարծիքները պիտի պատրաստենք եւ թերեւս պիտի յաջողինք ընդունիլ տալու զինաթափման քաղաքականութիւն մը, որ մեր տիրական նպատակը պիտի մնայ եւ որուն իրականացումը՝ մեր ձեռքերուն պիտի յանձնէ Եւրոպա մը՝ մինչեւ ծուծը փտած, եւ զրկուած՝ գործելու ամէն միջոցէ, որ մինչեւ այսօր անոր ուժը կը կազմէր:

— Իսկ եթէ գերմանիան խաղի չգա՞յ:

— Կը մնայ զէնքի դիմել: Եւ ճոդ է որ ըստ իս դուք պիտի կրնայիք ձեր ճանճարին արժանի դեր մը խաղալ:

Ճերճինսքիի յայտնութիւնները այշութեան մատնած էին զիս. չգիտցայ թէ ի՞նչ պատասխանելու էի:

Անկասկած, այս դժոխային ծրագիրը կրնար յաջողիլ, եթէ Եւրոպան չշարժէր:

Ճերճինսքի՝ յայտնապէս կը հրճուէր իմ վրաս թողած իր տպաւորութեանը համար:

— Բնաւ մի կարծէք որ, ըսաւ, օդին մէջ նետուած խօսքեր են ասոնք եւ որեւէ ճաստատ ճիման վրայ չեն կրթնիր. կրնամ անմիջապէս ապացոյց մը տալ ձեզի:

Արդէն ոտքի ելած էր:

— Ի՞նչ է այդ ապացո՞յցը, ըսի:

Իր գրասեղանին մէկ դարակէն աղճանակ մը առաւ եւ զայն գրպանը սահեցնելէ յետոյ, ինծի դառնալով ըսաւ.

— Հաճեցէք ինծի հետեւիլ:

Բակը ելանք եւ յարգալիր բարեւներ ստանալէ յետոյ Չեկայի բոլոր պաշտօնեաներէն, որոնց հանդիպեցանք. ուղղուեցանք դէպի շէնքին մէկ թեւը:

Դրան առջեւ, զարհուրելի կերպով զինուած չեկիստներու մեծ խումբ մը կը հսկէր:

Ներս մտանք:

Կտրելէ յետոյ շինացի չեկիստներու նոր շղթայ մը, հասանք դրան մը առջեւ, որուն վրայ կարմիր գիրերով այս արձանագրութիւնը կար.

«Պայքարի կեդրոնական մարմին»

Ճերճինսքի կանգ առաւ, գրպանէն հանեց բանալիներու տրցակ մը, դուռը բացաւ եւ ըսաւ.

— Չեկայի արտասաճմանեան ոստիկանական բաժնի կեդրոնատեղին ճոս է: Այս բաժինը, որ համաշխարհային կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի մէկ անդամին տնօրէնութեան տակ կը գործէ, կը ճամադրէ զինուորական եւ նաւային բոլոր տեղեկութիւնները, որ արտասաճմանի մեր գործակալներուն կողմէ կը ճաղորդուին: Արդ, այս գործակալները, որ լէգէոն կը կազմեն, քանի որ ամէն երկրի մէջ, մեր կուսակիցներէն ոմանք եթէ կ'աշխատին նաւարանի, կամ պատերազմական նիւթերու գործատան մը, նախարարութիւններու կամ բանակի մէջ, պարտադրուած են իրենց շրջանի պետին յայտնելու ամէն տեղեկութիւն որ կապ ունի իրենց երկրի ազգային պաշտպանութեան հետ. պետը անմիջապէս մեզի կը հաղորդէ իր քաղած տեղեկութիւնները:

— Բայց, այդ լրտեսութիւն է:

Ճերճինսքի քահ քահ խնդալ սկսաւ եւ շնականօրէն ըսաւ.

— Բնա՛ւ, ճակազինուորական պրոպագանդ է: Այնքան ապուշ չենք որ մեր կամաւոր գործակալներուն յայտնենք թէ ի՞նչ դեր խաղալ կուտանք իրենց: Անոնց իբրեւ նշանաբան տուած ենք սա խօսքը, «ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԴԷՄ ՊԱՏԵՐԱԶՄ», եւ ամէն անգամ որ մեզի տեղեկութիւն մը հաղորդեն, միամտօրէն կը կարծեն թէ՝ այս նշանաբանին կը հնազանդին, եւ իրենց երկրին զինուորական պետերուն յղացած պատերազմական շէնքէն մաս մը կը քանդեն այս կերպով: Բայց իրականութեան մէջ ճակառակն է որ կը պատաճի, քանի որ մեր զինուորական շէնքն է որ կ'ամրացնեն:

— Համարձակեցա՞ք ըսել այդ բանը, գոչեցի:

— Այո՛, եւ ծիծաղելին այն է որ, վերսկսաւ Ճերճինսքի խնդալով, այս բոլոր մարդիկը, կ'աշխատին «ԳԱՂԱՓԱՐ»ի ճամար. այսինքն անձնուիրաբար եւ քիչ ծախքով կը ստանանք թանկագին տեղեկութիւններ, որոնց համար ուրիշներ, շատ սուղ պիտի վճարէին:

— Եւ օտար բոլոր համայնավարները այդ խաղին եկա՞ծ են:

— Բոլո՞րը. ո՛չ: Շատ գեղեցիկ բան պիտի ըլլար: Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ մէջ մանաւանդ, յուսախաբութիւններ կրեցինք նոյնպէս Գերմանիոյ մէջ. շատ քիչ բացառութեամբ, այս երկիրներու համայնավարները դեռ չեն թօթափած «հայրենիքի գաղափարը». կը զգուշանան եւ իրականութեան մէջ, ինչ որ կը քաղենք այս երեք երկիրներէն, աննշան է. բարեբախտաբար սակայն, այս երեքը սովետական կառավարութիւնը ճանչցան եւ շնորհիւ մեր մէկ քանի դիւանագէտներու գործունէութեան, կրցանք առաջքն առնել այս անպատեհութեան:

— Ինչպէ՞ս. ձեր դիւանագէտները լրտեսութի՞ւն կ'ընեն:

— Հապա ուրիշ ի՞նչ կ'ուզէիք որ ընեն:

(Շար.)

Թրգմ'. Մ. ԵՐԻՑԵԱՆՑ

Հայաստանի ճահիճներու չորացման: Դեկտեմբերի Նստաշրջանին յայտնի պիտի ըլլայ թէ քանի պետութիւն դրական պատասխան տուած է եւ ի՞նչ գումար կը յատկացնէ:

Օրակարգին վրայ են նաեւ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ փոխառութեան խնդիրները եւ միջազգային ուրիշ հարցեր:

Գտախնութիւնը Ռումանիոյ մէջ

Ռումանիոյ մէջ կացութիւնը դեռ չէ խաղաղած եւ ընդդիմադիր թերթերը կը շարունակեն գրգռել հանրային կարծիքը կառավարութեան դէմ: Այս վերջինը հրամանագրով մը գրաքննութիւնը վերահաստատեց՝ վերջ տալու համար այս կացութեան:

Առջի օր երեսփոխանական ժողովին մէջ այս առթիւ բուռն վիճաբանութիւն տեղի ունեցաւ կառավարութեան եւ ազգային-գիւղացիական երեսփոխաններուն միջեւ: Խնդրոյ առարկայ էր բացի գրաքննութենէն՝ պետութեան պաշտպանութեան եւ հանրային անդորրութեան օրինագիծ մը: Ո՛վ որ փորձէ գիրով կամ խօսքով վնաս հասցնել կառավարական ձեւին կամ միապետական վարչաձեւին, կամ պետութեան ապահովութեան դէմ վտանգաւոր ձեռնարկ մը ընէ, վեց ամիսէն հինգ տարի բանտարկութեան եւ 10,000էն 100,000 լէյ տուգանքի պիտի դատապարտուի: Յանցաւոր պաշտօնեաներն ու եկեղեցականները պաշտօնէ պիտի զրկուին՝ դատավարութենէն առաջ:

Մանուէլեսքոյի դատավարութիւնը սկսաւ երէկ:

Հնդկաստան եւ Անգլիա

Վերջերս Հնդկաստանի մէջ անգլիական վարչութեան դէմ կարգ մը դժգոհութիւններ ծագած ըլլալով, անգլիական կառավարութիւնը որոշեց գոհացումներ տալ Հնդկաստանի: Նշանակուեցաւ մասնաւոր Յանձնաժողով մը, որ Հնդկաստանի Սահմանադրութիւնը պիտի ուսումնասիրէ եւ բարեփոխումներ պիտի մտցնէ անոր մէջ:

Յանձնաժողովին Նախագահ Սըր Ճոն Սայմըն ազատական է, անդամներէն չորսը պահպանողական եւ երկուքը աշխատաւորական են: 1919ի Հնդկական Սահմանադրութիւնը տասը տարուան համար գործադրելի պիտի ըլլար, սակայն յարմար նկատուած է պայմանաժամը լրանալէն առաջ վերաքննել զայն: Դժգոհութիւնը ծայր տուած է ո՛չ միայն սահմանադրականներուն, այլ նաեւ նոյն ինքն հնդիկ մեծահարուստներուն մէջ:

Յանձնաժողովին մէջ ոչ մէկ հնդիկ առնուած է, միայն խնդրուած է Հնդիկ Օրէնսդիր ժողովէն, որ իր կողմէ եւս նշանակէ Յանձնաժողով մը, անհրաժեշտ թելադրութիւնները ընելու համար անոր: Այդ թելադրութիւնները սակայն նկատի պիտի առնուին այն ատեն միայն, երբ հնդիկ քաղաքական բոլոր հոսանքներն ալ համամիտ ըլլան անոնց:

Թրոցքի եւ Զինովիեվ սուլուած

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ տասնամեակի տօնախմբութեան ընթացքին երբ Թրոցքի եւ Զինովիեվ ուզեցին խօսիլ, բանուորներ, դպրոցական աշակերտներ եւ կարմիր զինուորներ սուլեցին զանոնք եւ անոնց նետեցին փտած խնձորներ, հին կօշիկներ եւլն. «Անկցի՛ն դաւաճանները» պոռալով: Լէնինկրատի մէջ եւս Զինովիեվ, Ռատէք եւ Եւտոքիմօֆ նոյն բախտին արժանացան:

Կարգ մը ընդդիմադիրներ իրենց տուներու պատերէն կախած էին Թրոցքիի եւ Զինովիեվի պատկերները հետեւեալ վերտառութեամբ. «Կեցցե՛ն յեղափոխութեան վարիչները՝ Թրոցքի եւ Զինովիեվ»: Սակայն բանուորներ եւ զինուորներ պատռեցին պատ'եր եւ վերտառութիւն:

Փրէօպրաժէնսքի, Սմիլկա եւ Ալաքի պանդոկի մը պատշգամէն ճառ կը խօսէին, ուժգնօրէն «կեցցէ՛» պոռալով Թրոցքիի եւ Զինովիեվի համար: Ներկաները բռնի վար իջեցուցին զանոնք պատշգամէն՝ սուլոցներով: Թրոցքի կայարանի հրապարակին վրայ խօսիլ ուզեց, բայց արգիլուեցաւ:

Կեդրոնական կոմիտէին վերջին նիստին մէջ, ուր վտարման որոշումը տրուեցաւ, Զինովիեվ ըսած է. «Կա՛մ ձգեցէք որ ազատ խօսինք, կամ բանտարկեցէք մեզ»:

«Հինտէնպուրկի Գերմանիային մէջ մարդ աւելի ազատ է քան մեր երկրին մէջ: Հոն համայնավարներ չկան բանտի մէջ: Հոն մարդ կրնայ գրել եւ խօսիլ ինչ որ ուզէ»:

Ֆրանսերպ դաշնագիրը

Երէկ առաւօտ Փարիզ հասաւ Սերպիոյ արտաքին նախարար Մարինքովիչ, Պրիանի հետ ստորագրելու համար ֆրանքսերպ բարեկամութեան դաշնագիրը:

Օտար մամուլը զանազան մեկնութիւններ կուտայ այս դաշնագրին: «Տէյլի Թելէկրաֆ» կը գրէ թէ ատոր հետեւանքը պիտի ըլլայ այն, որ Իտալիա սերտ մերձեցում պիտի ունենայ Գերմանիոյ,ու մասնաւորապէս Պուլկարիոյ եւ Հունգարիոյ հետ: Ուրախութեամբ կը յիշէ թէ Անգլիա չէ ստորագրած ոեւէ դաշնագիր, որ զինքը պարտաւորէ պաշտպանելու Եւրոպայի արեւելեան սահմանները:

Իտալական թերթերը մանրամասնութիւններ կուտան դաշնագրին մասին, նոյնիսկ ոմանք անոր յօդուածներն ալ կը հատարակեն, սակայն պէտք է վերապահութեամբ ընդունիլ այդ հրատարակութիւնները:

Հունգար-Պուլկար-Մակեդոն. պետութիւն?

Պելկրատի «Նովոսթի» թերթը կը գրէ թէ անցեալ ամառ բանակցութիւններ կատարուած են Եուկօսլաւիոյ, Պուլկարիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ՝ իրենց փոխադարձ յարաբերութիւնները բարւոքելու նպատակով: Պուլկարիոյ Պորիս թագաւորը Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ եւ Մակեդոնիոյ թագաւոր պիտի ըլլայ: Գալով Եուկօսլաւիոյ՝ անիկա պիտի կազմէ միացեալ թագաւորութիւն մը, գլուխն ունենալով Ալեքսանդր թագաւորը:

Երեք միլիոն ընտրական պայքարի համար

Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական օրկանը՝ «Իւմանիթէ» հանգանակութիւն մը բացած է ի նպաստ կուսակցութեան, որ երեք միլիոն ֆրանքի պէտք ունի 1928ի խորհրդարանային ընտրութեանց առթիւ պրոպականդ կատարելու համար: Մինչեւ երէկ հաւաքուած էր 4306 ֆրանք:

ՕՐ. ՎԱՀԱՆՈՒՀԻ ԹԷՐԶԵԱՆ

ԵՒ

ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԱՍԱՐԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

13 Հոկտ. 1927 Մարսէյլ

ՕՐ. ՈՎՍԱՆՆԱ ԹՈԼԻԿԵԱՆ

ԵՒ

ՍՈՒՐԷՆ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

5 Հոկտ. 1927 Մարսէյլ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. կրասի եւ քանի երկու խումբերու խառն ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին Լապատիի մէջ:

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, պիւռօ տը Թապայի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆԻ Խարբերդի եւ Յար. գաւառ. Հայրենակց. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 262 Րիւ Տիւկէքլէն դաշնակցութեան գրադարանը:

Օրակարգ. — Հաշուետուութիւն եւ նոր վարչական ընտրութիւն: Քուէարկութեան պիտի կրնան մասնակցիլ նախկին անդամներէն անոնք որոնք իրենց յետնեալ ամսավճարները նոյն օրը կը փակեն:

ԱՅՍ կիրակի առաւօտ ժամը 9ին ՍԷՆ-Տընիի մայր եկեղեցիին մէջ, ուր կը գտնուի Լեւոն Ե. Լուսինեանի տապանաքարը, ճանդիսաւոր եռաձայն պատարագ պիտի մատուցանէ գերապայծառ Գրիգոր եպս. Պահապանեան, ճայ նախատակներու յիշատակին:

Այս առթիւ պիտի խօսի Chanoine Cordonnier:

Հաղորդակցութեան միջոցներ. Թրամուէյ թիւ 9 եւ թիւ 52, կառախումբ կառ տիւ Նորէն:

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայրենակցական միութեան ժողովը այս կիրակի ժամը 3ին 10 Rue Rampal.

Ամսոյս 26ին Շաբաթ երեկոյ գեղարուեստական երեկոյթ, 120 Bld. de Belleville. մանրամասնութիւնները շուտով:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պաւա Բոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս իրիկուն ժամը 8.30ին, 80 Ave. Péreire. Asnières, *կաթողիկոսական պատուիրակութեան դիւանատունը: Կարեւոր Օրակարգ:*

Զ. Ո. Մ. Վիէնի մասնաճիւղին կազմակերպած վիճակահանութիւնը վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, իր ակումբին մէջ: Այս առթիւ պիտի ըլլան՝ կատակերգութիւն մը երգեր եւ արտասանութիւններ: Մուտքը 1 ֆրանք:

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուս. միութեան ընդհ. ժողովը 15 Նոյ. Գշ. երեկոյ ժամը 8ին Sociétés Savantesի սրահին մէջ,28R. Serpente, (Salle G.): Օրակարգ՝ 1. Վարչութեան տեղեկատուութիւն. 2. Նոր վարչութեան ընտրութիւն, եւն.:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԹԷՈԴԻԿԻ 1928Ի
"ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ,

կուռ բովանդակութիւն, մանրատառ 656 էջ, շքեղ տպագրութեամբ ու լուսատիպ եւ գունազեղ պատկերներով: գեղեցկագոյն նուէրը կաղանդի առթիւ: Գին՝ 50 ֆրանք:

Դիմել՝ հեղինակին. 208bis, Rue Lafayette.

ՍԱԿԱՐԱՆ

10 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124 04
Տոլար,	Dollar	25 45
Մարք (ոսկի) 100 Mark		606 50
Թրքական Ոսկ.	L. Trq.	13 55
Թրք. ոսկի	» or	110 [illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	10 [illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	18 50
Տրախմի »	Drachme	33 [illegible]
Լիր »	» Lire	139
Պելժ. ֆրանք »	Belga	355
Զուից. »	Frc. Suisse	491
Լէյ 100 հատը	Ley	15 [illegible]
Ֆլորին	(Florin)	1027

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3350
»	II	2030
»	III	1710
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	170

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 12 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

12 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 491 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ԲԱԽՏԻՆ ԶԳՈՒԱԾ

Վերջին երկու տարուան աշխատանքն ալ ամուլ անցաւ եւ գաղութներու կազմակերպութեան խնդիրը կը մնայ միշտ առկախ:

Եւրոպայի կաթողիկոսական պատուիրակ Պալաքեան եպսկ., որ խունկ ու մոմով ասպարէզ իջած էր, կէս ճամբան մնաց, և նորէն էջմիածնէն կը սպասէ փրկութիւնը: Գերագոյն Խորհուրդն ալ, իբրեւ միջոց, թելադրած է կարգ մը երեւելիներ հրաւիրել եւ խորհրդակցիլ: Կ'իմանանք թէ շոզշողուն անուններ տուած է Թեմական Խորհուրդը, եւ կը սպասէ պատասխանին:

Մինչ այս մինչ այն, կաթողիկոսական պատուիրակը, իբրեւ գործնական մարդ, նախընտրած է Մարսէյլի առաջնորդ ըլլալ, քան քաշքշել անփառունակ տիտղոս մը, որ ոչ իսկ ազգային տուրքերը գանձելու կը ծառայէ:

Իր հաշիւն ալ գործնական է: Պ. Վ. Խօրասանճեան վճռած է, հակառակ ամէն բանի, շինել իր ծրագրած եկեղեցին, որ աւելի քան մէկուկէս միլիոն ֆրանք պիտի արժէ: Փառասէր կեղեցականի մը համար ի՞նչ աւելի թանկագին առիթ, քան օծել այդ եկեղեցիին շինութեան, եւ իր անունը արձանագրել անոր ճակատը: Գիտենք որ ժամանակին Աբէլ վարդապետ մըն ալ այդ փառքին ետեւէն վազեց, Լոնտոնի մէջ, եւ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի շինել տուաւ եկեղեցի մը, որ ոչ միայն առաջադրուած նպատակին չծառայեց, այլ եւ դարձաւ քար գայթակղութեան:

Մենք տրամադրութիւն չունինք խելք սորվեցնելու ոչ Պ. Խօրասանճեանի, ոչ ալ Պալաքեան եպիսկոպոսի:

Բայց, զանազան առիթներով ըսած ենք, եւ աւելորդ անգամ մըն ալ կը յիշեցնենք, թէ այդ բազմածախս շինութիւնը Մարսէյլի մէջ ոչ դարման է համատարած չարիքին, այլասերման համայնակուլ հոսանքին դէմ, ոչ ալ տեւական յիշատակարան մը:

Երբ ամբողջ սերունդ մը հայերէն գիրի եւ խօսքի կարօտով կը մաշի բոլոր գաղութներուն մէջ, Ֆրանսայէն մինչեւ Յունաստան եւ Միջագետք, Պուլկարիայէն մինչեւ Սուրիա. երբ, կ'ըսենք, միայն Յունաստանի մէջ ամսական հինգ հազար ֆրանքի աջակցութիւնը օրհնութիւն կը համարուի, Մարսէյլի փառաւոր եկեղեցին չէ որ պիտի լեցնէ այդ պակասը: Գոնէ հասկնալի կ'ըլլար տրամադրուած գումարը յատկացնել հայկական շակոյթի վառարանի մը կամ վարժարանի մը շինութեան, դառնալ իբրեւ յիշատակարան, եւ կողքին ալ մատուռ մը կցել:

Եւ կը կարծենք թէ ուշ չէ, գոնէ այս բարեփոխումը կատարելու համար:

Անցնելով բուն հարցին, ըսենք թէ ազգային կազմակերպութեան գործը մնացած է երեսի վրայ:

Առ այժմ չենք խօսիր ուրիշ գաղութներու մասին:

Կոյս կայ Եգիպտոսի մէջ (Աղեքսանդրիա), շնորհիւ ինքնահաւան եպիսկոպոսի մը խաղերուն, որ ծայրայեղութեան հասած է ընդդիմադիր կողմը: Զարաշուք լռութիւն մը կը տիրէ Պուլկարիոյ մէջ, ուր խարդախ Թեմական Խորհուրդ մը կը քաշքշուի ոչ միայն բարոյական, այլ եւ նիւթական սնանկութեամբ: Ատեն մը իր պատեանին մէջ կծկուելէ յետոյ, նորէն ջուրին երեսը ելեր է Աթէնքի վեղարաւոր խառնակիչը, Մազլըմեան եպիսկոպոս, եւ համարձակեր է մինչեւ Սելանիկ երթալ, հօկի մասնաճիւղը ազգային վարչութիւն հռչակելու համար...

Ամփոփուինք Եւրոպայի մէջ:

Ուրեմն, Պալաքեան եպիսկ. ձեռնթափ եղած է, իսկ Թեմական Խորհուրդը կը սպասէ էջմիածնի հրահանգներուն,— առաջարկուած մասնախումբի վաւերացման: Իսկ Փարիզի ժամուն հոգաբարձուները կը շարունակեն իրենց կրաւորական դիմադրութիւնը, ոչինչ ընդունելով իրենցմէ դուրս, իրենցմէ վեր: Վերջերս խելօք որոշում մը տուին,— մանկապարտէզներ բանալ Փարիզի հայաշատ արուարձաններուն մէջ: Լուր չունինք թէ խօսքէն գործի անցա՞ծ են: Սակայն ցաւով կը դիտենք որ, այս հանրօգուտ գործին մէջ ալ, անոնք նախընտրած են գործել իրենք իրենց գլխուն, իրենց միջոցներով եւ իրենց մարդիկներով:

Մենք չենք ուզեր պաղ ջուր լեցնել այսքան օգտակար ձեռնարկի մը մէջ: Բայց պարտք կը համարինք հարցնել,— թէ հայ ժողովուրդի ո՞ր գերագոյն շահուն համար կը յամառին անջատ գործել, եւ չեն կապուիր առաջնորդարանին հետ: Բաժինները բացատրած են մեզի թէ պատճառը,— Պալաքեան եպիսկոպոսն է:

Մի՞թէ: Բայց անհաւասիկ ասպարէզէն քաշուեցաւ կաթող. պատուիրակը, եւ իշխանութեան գլուխ կը մնան Թեմական Խորհուրդին անդամները, որոնց ընտրութեան ատեն Փարիզի հոգաբարձուներէն ալ երեք-չորս հոգի ընտրուած էին: Ինչո՞ւ քով քովի չեն գար, ձեռք-ձեռքի չեն տար, քանի որ բոլորն ալ նոյն նպատակին կը ձգտին:

Ուրեմն կաթողիկոսական պատուիրակը պատրուակ մըն էր, եւ Փարիզի հին գաղութը, 15.000 նորեկներու քթին կը խնդայ: Կամ ունի այնպիսի արգելիչ պատճառներ, որոնց մենք ծանօթ չենք:

Ըսեր ենք եւ կը կրկնենք, — անհանդուրժելի է այս վիճակը, թէ տրամաբանութեան եւ թէ հանրային շահերու տեսակէտէն:

Փարիզը պիտի կազմակերպուի՞: «Սապոթաժ»ը պիտի՞ դադրի թէ ոչ:

Հերի՛ք է որքան երեսի վրայ ձգուեցաւ ամէն ինչ, ամուլ և անիմաստ մրցակցութեան մը հետեւանքով: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ԱՄԱՅԻ ՀՈՂԱՄԱՍԵՐԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Հայրենիք դիտել կուտայ.

— «Պոլսական թերթերը վերջերս հաղորդեցին, որ Էնկիւրի որոշած է փութացնել Թուրք գաղթականներու տեղափոխումն ու տեղաւորումը Թրքահայկական եւ յունական շրջաններու մէջ:

«Ըստ քէմալական ծրագրի՝ այս տարի 2500 տուներ պիտի շինուին եղեր Թուրք գաղթականներուն համար Տիարպէքիրի, Պիթլիսի, Վանի, Խարբերդի եւ Ուրֆայի վիլայէթներուն մէջ. այսինքն՝ պիտի շինուին 500 գիւղեր, որոնց ամէն մէկը պիտի ունենայ 50 տուն:

«Այս նորակառոյց տուները պիտի տրուին Խորհրդային Միութենէն կամ Կովկասէն գալիք գաղթականներուն, իսկ պալքանեան Թերակղզիէն կամ յունական կղզիներէն գալիք Թուրք գաղթականներուն պիտի յատկացուին հողեր Թրակիոյ, Իզմիրի եւ Յոյներէն լքուած միւս շրջաններու մէջ:

«Թուրքիա ինքը այս պահուս անկարող է այսպիսի խոշոր ծրագիր մը իրագործել իր սեփական միջոցներով միայն: Եւ այդ պատճառով է որ վերջերս տենդային թափով մը կ'աշխատի իր տիրապետութեան տակ գտնուող հանքերուն ի հաշիւ դրամ կորզել եւրոպական ու մասնաւորապէս ամերիկեան դրամատէրերէն:

«Ասիկա աւելորդ պատճառ մըն է, թէ ինչու մենք ամէն տրամադրելի միջոց գործ պէտք է դնենք, որպէսզի վերջնականապէս թաղուի Լօզանի դաշնագիրը, որով ամերիկեան դրամատէրերն ալ պիտի հարկադրուին զգուշանալ Թուրքերուն դրամ տալէ:

«Ոչ մէկ սենտ Թուրքերուն:

«Այս պէտք է ըլլայ մեր նշանաբանը:

«Իսկ այդ նպատակին հասնելու համար, մենք չպէտք է խնայենք մեր սենտերը եւ պէտք է շարունակենք մեր պայքարը Լօզանի դաշնագրին դէմ»...

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ֆրանսայի պոլշեւիկեան օրկանը՝ «Իւմանիթէ», իր երէկի թիւին մէջ երկարօրէն փառաբանելէ վերջ Մուսթաֆա Քէմալը, կը գրէ.

«Պատերազմի վաղորդայնին ամբողջ աշխարհի բանւոր դասակարգը խանդավառօրէն ողջունեց քէմալական շարժումին յաղթանակը: Արդէն Թուրքիոյ բանուորներն ու գիւղացիները մեծապէս աջակցած էին հին վարչաձեւի տապալման:

Այսօր Քէմալական պուրժուազին յաղթած է. դասակարգային պայքարի անտեղիտալի տրամաբանութիւնը ուզած է, որ իրենց յաղթանակէն քանի մը ամիս վերջ միայն, քէմալականները իրենց հարուածները ուղղեն յեղափոխական բանուորներու դէմ: Արդէն երեք տարի առաջ, նախարարներ Րէուֆ պէյի եւ Րէֆէթ փաշայի դրդումով Էնկիւրիի կառավարութիւնը կը հալածէր համայնավարները: Անկէ ի վեր հալածանքը սաստկացած է: Գարշելի սուլթաններէն ժառանգ մնացած բանտերուն մէջ 30է աւելի յեղափոխական բանուորներ բանտարկուած եւ ամէն վայրագ վերաբերումի ենթարկուած են: Համայնավարները ամէն կողմ կը հետապնդուին:

Այս օրերս կառավարութիւնը յարձակեցաւ «Ամէլէ Թէաթի Ճէմիեթ»ի կոչուած յեղափոխական արհեստակցական կազմակերպութեան վրայ, սաղմը Թուրք աշխատաւորական Համադաշնակցութեան մը, որուն գրասենեակները թալլուեցան:

Քէմալական Թուրքիոյ մէջ դասակարգային հակառակութիւնները կը սաստկանան քանի կը զարգանայ ճարտարարուեստը: Գործարաններուն թիւը այսօր կը հասնի 1920ի. շարժիչ մեքենաներով օժտուած 626 գործարաններ շինուած են 1920էն 1926, յետոյ ջաղացքները, փայտի ճարտարարուեստը, հիւսուածեղէնները, գտարանները, պղինձի, արծաթախառն կապարի եւ փայտածուխի հանքերուն մէջ բանուորները օր էօր կ'աւելնան:

Զմոռնանք նաեւ, որ գիւղացիներու ուսերուն վրայ հետզհետէ աւելի ծանր բեռեր կը ճնշեն: Այս դասակարգային հակառակութիւնը, ընկերային դասակարգերու միջեւ վէճերու սաստկացումը քէմալական շարքերուն մէջ կը շատցնեն ազդեցութիւնը անոնց, որոնք կողմնակից են օտար աշխարհակալութեան հետ իրաւախոհութեան մը: Այդ տարրերն է որ մղեցին Էնկիւրիի կառավարութիւնը ընդունիլ Մուսուլի յափշտակումը Անգլիոյ կողմէ եւ որոնք կը ջատագովեն Թուրքիոյ մուտքը Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ:

Այս քաղաքականութիւնը յատուկ չէ միայն Թուրքիոյ, ուր միշտ վախ կայ յետաշրջական գործունէութիւններու (յիշել Տիարպէքիրի ապստամբութիւնը եւ Իզմիրի դաւադրութիւնը). ասոնց դէմ շարժելու համար քէմալական կառավարութիւնը պէտք ունի աշխատաւորներու աջակցութեան: Սակայն տարիկա-ի մեծ շահ աշխարհակալութեանպիտի վտանգէ արդիւնքները Ազգ. Յեղափոխութեան, որուն իրենց այնքան զօրաւոր աջակցութիւնը բերին աշխատաւոր զանգուածները, առանց սակարկելու:

Քէմալական Թուրքիոյ գոյութեան 7րդ տարեշրջանի սեմին, սահմանները կը ճշգրտուին, ընկերային կռիւները կը սահմանաւորուին ու պատրաստուող պրոլետարիատին կ'իյնայ յեղափոխական գործը ամբողջացնելու դժուարին գործը, պայքարելով օտար աշխարհակալութեան եւ անոր մեղսակից ազգային դրամատէր պուրժուազին դէմ:

ՆՈՊԷԼԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿԸ

Շուէտական Արքայական Ակադեմիան 1926ի գրականութեան Նոպէլի մրցանակը տուաւ իտալացի կին գրող Տիկ. Կրացիա տէ Լէտտայի:

1927ի մրցանակը վերապահուած է գալ տարուան: Տիկ. Լէտտա գրած է մասնաւորաբար Սարդինիոյ գիւղացիներու կեանքէն: Ասիկա հինգերորդ կինն է որ Նոպէլեան մրցանակ կը ստանայ:

Բնագիտութեան համար 1927ի մրցանակը տրուած է փրոֆ. Արթըր Քոմփթընի, Չիքակոյէն, եւ Տոքթ. Չարլս Թոմսըն Ռիս-Ուիլսընի, Քէմպրիճի համալսարանէն: Փրոֆ. Քոմփթըն 35 տարեկան է դեռ. իսկ Տոքթ. Ռիս-Ուիլսըն ծնած է 1869ին եւ 1925էն ի վեր բնական գիտութեանց ուսուցիչ է Քէմպրիճի մէջ:

Երկու փրոֆէսէօրներն ալ կարեւոր գիւտեր ըրած են ելեկտրական ճիւղին մէջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանս-սերպական դաշնագիրը ստորագրուեցաւ

Սերպիոյ արտաքին Նախարար Մարինքովիչ աջի օր տեսակցեցաւ Պրիանի հետ, որ իր պաշտօնատան մէջ հացկերոյթ մը տուաւ անոր ի պատիւ: Յետոյ որոշուեցաւ դաշնագրին ստորագրութիւնը յետաձգել մէկ օր, որպէս զի անիկա կրէ Զինադադարի պատմական թուականը: Որով ստորագրութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ:

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ խօսիլ քաղաքական այս կարեւոր հարցին մասին: Մասնաւորաբար Իտալացիները անհաշտ լեզու կը գործածեն եւ կ'ըսեն թէ Փարիզի դաշնագրին վրայ Սերպիա պիտի քաջալերուի աւելի գրգռիչ դիրք բռնել Ալպանիոյ հանդէպ ու Ֆրանսան պատասխանատու կը նկատեն ապագային Պալքաններու մէջ ծագելիք ոեւէ խաղաղութեան համար:

Պերլինի եւ Լոնտոնի թերթերն ալ կը պնդեն թէ այս դաշնագիրը հակառակ է Ազգերու Դաշնակցութեան ոգիին եւ սկզբունքներուն:

Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութիւնը «կատարելապէս անտեղի եւ որոշապէս չարամիտ» կ'որակէ օտար մամուլի այս մեկնութիւնները: Այս դաշնագիրը, կ'ըսէ, ոեւէ տարբերութիւն չունի այն բազմաթիւ դաշնագիրներէն, որոնք պատերազմէն վերջ կնքուեցան Ֆրանսայի եւ ուրիշ երկիրներու միջեւ, խաղաղութիւնը ամրապնդելու նպատակով: Այս դաշնագիրը անցեալ Մարտին Փարիզի մէջ ծրագրուած էր. ստորագրութիւնը յետաձգուեցաւ, պարզապէս Իտալիան ալ մասնակից ընելու համար անոր: Քանի որ անիկա մերժեց, այլեւս ստորագրութիւնը յետաձգելու մէջ իմաստ մը չկար:

Ընդդիմադիրները փողոց կը նետեն

Մոսկուայէն կը հեռագրեն 10 Նոյեմբեր թուականով.— «Փրավտա», «հակայեղափոխական» եւ «հակախորհրդային» կ'որակէ Թրոցքիի, Զինովիեվի, Քամենեֆի, Սմիլկայի և միւս ընդդիմադիրներուն հակացոյցերը տասնամեակի հանդէսներուն ընթացքին:

«Ընդդիմադիրները, կ'ըսէ պոլշեւիկեան պաշտօնաթերթը, փողոց նետեցին եւ իրենց ոտքերուն տակ կոխկրտեցին իրենց անդամատետրերը: Իսկ «Իզվէստիա» քաղաքական անամօթութիւն եւ զեղծարարութիւն կը նկատէ անոնց արարքը:

Երէկ գիշեր համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրօն որոշեց կուսակցութենէն վերջնապէս վտարել Թրոցքին, Զինովիեվը, Քամենեֆը եւ բոլոր միւս գործօն ընդդիմադիրները, որոնց մէջ է նաեւ Ռատէքը: Նոյնպէս որոշեց զանոնք հրաժարեցնել կառավարական պատասխանատու պաշտօններէ:

Այս որոշումները պիտի ենթարկուին համառուս համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէին վաւերացման:

Վստահութեան քուէ Փուանկարէի

Երեսփոխանական ժողովին մէջ փութով առաջ կը տարուին ելմտացոյցի վիճաբանութիւնները: Հինգշաբթի օր քուէարկուեցան ազատագրուած շրջաններու յատկացուած վարկերը: Վերաշինական աշխատանքները գրեթէ աւարտելու վրայ են եւ յոյս կայ թէ 1930էն սկսեալ այլեւս հարկ չպիտի ըլլայ մասնաւոր վարկ յատկացնել քանդուած օջախները վերականգնելու համար:

Հանրօգուտ շինութեանց նախարար Անտրէ Թարտիէօ աղէտեալներուն եղած օժանդակութեան մասին խօսելէ յետոյ, տեղեկութիւններ տուաւ վերաշինական աշխատանքներուն մասին:

— Պատերազմական շրջանին մէջ, ըսաւ, այսօր պատերազմէն առաջուան բնակչութեան 100էն 98ը ունինք: Տուներուն 100էն 67ը վերաշինուած են, գործարաններուն 100էն 88ը, երկաթուղիներուն 100էն 99ը, իսկ մշակելի հողերուն 100էն 94ը: Գալով կարասիներու համար վճարուելիք փոխատուցման, Ներքին նահանգներուն մէջ տակաւին վճարելի կը մնայ 100էն 30, իսկ Ալզաս-Լորէնի համար 100էն 20:

«Շինուած անշարժ կալուածներուն համար վճարելի կը մնայ Ներքին գաւառներուն համար 100էն 9, Ալզասի համար 100էն 7: Զշինուած անշարժ կալուածներուն համար այդ համեմատութիւնն է 100էն 13 եւ 100էն 50:

«Վնասներու ընդհանուր գումարն էր 85 միլիառէն քիչ մը աւելի, վճարելի կը մնայ 13.217 միլիոն, այսինքն 100էն 13ը:

Վերջացնելով, Թարտիէօ ըսաւ թէ ձեռք բերուած այս արդիւնքը կը դատապարտէ բոլոր անոնք, որոնք կ'ամբաստանեն ժողովրդավարութիւնը թէ անընդունակ է ծրագիր յղանալու և գործադրելու:

Յետոյ ելմտացոյցի 37 յօդուածները ընդունուեցան առանց փոփոխութեան:

Կէսօրէն վերջ Աշխատանքի Նախարարութեան ելմտացոյցը վիճաբանութեան դրուեցաւ: Ընկերվարական Լըպա պաշտպանեց ութ ժամուան աշխատանքը: Շնորհիւ ճարտարարուեստի գործիքներուն բարելաւման, ըսաւ, Ֆրանսայի արտադրու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄՈՒՐԱՏՆԵՐԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ամերիկայի կեդր. կոմիտէի դիւանին մէջ կան երկու պարզունակ նամակներ, մէկը Կարձանցի եւ միւսը Ցրօնցի Մուրատէն: Համաշխարհային պատերազմը սկսելուն պէս, բնազդաբար, ուժգին արտայայտութիւն մը ստացաւ կամաւորական զգացումը Ամերիկահայ երիտասարդութեան մէջ: Ու դեռ կազմակերպուած կամաւորական շարժման չձեռնարկած, Մուրատ-Սաքօ Նիակարաֆօլսէն եւ Ցրօնցի Մուրատը Հուայթընզվիլլէն պարզ, սրտառուչ եւ կրակոտ մէկմէկ երկտող ուղղեցին մեր կեդր. կոմիտէին:

Ի՞նչ կ'ուզէին. ոչ այլ ինչ, բայց եթէ կարելի եղածին չափ շուտ հասնիլ հոն, ուրկէ կարելի պիտի ըլլար կռուիլ Թուրքերուն դէմ:

Կեդր. կոմիտէն, զգածուած այս սրտագրութենէն, անմիջապէս պատասխանեց, թէ առաջին իսկ յարմար առթիւ զիրենք ճամբայ պիտի հանէր դէպի Կովկասեան ճակատը, ուր հայութիւնը կը պատրաստուէր ճակատագրական կռիւը մղելու:

Անցան տարիներ: Կամաւորական շարժումը վերջացաւ: Ստեղծուեցաւ Հայկական Հանրապետութիւն ու շատ շատերուն նման, ես ալ վճռեցի վերջ դնել իմ պանդխտութեանս եւ երթալ տեսնել Անկախ Հայաստանը:

1919ի վերջերն էր, երբ օր մը անակնկալ հրաւէր մը ստացայ անծանօթէ մը՝ մասնակցելու հաւաքոյթի մը, Երեւանի մէջ: Կենացներու երկար շարքէ մը յետոյ միայն իմացայ, որ մեզ հիւրասիրողը Նիակարաֆօլսի Մուրատն էր:

Եւ ի՜նչ փոփոխութիւն: Երբեմնի պարզ ու չարքաշ բանւորը սպայի համազգեստ հագած էր: Զինուորական կրթութիւն չունէր ան: Բնածին ընդունակութիւնը, անսահման սէրն ու անձնուիրութիւնը, կամաւորական կեանքը՝ Կովկասեան ճակատին վրայ, Վասպուրականի ինքնօրինութեան օրերուն (1917—18), 1918ի երկար ու փառաւոր նահանջը դէպի Պարսկաստան ու Միջագետք եւ անկէ վերադարձը Հայաստան, ապա Հ.Հ.Ցրդ հետեւակ գունդի մէջ, Սուրմալուն՝ Մուրատ-Սաքօի անուան շուրջ հիւսեր էին մաքուր գաղափարապաշտի, անձնազոհ հերոսի, հատուածի զինուորականի եւ վարչական ընդունակութեան գեղեցիկ յիշողութեանց երփներանգ փունջ մը: Այո՛, երբեմնի անուս ու համեստ բանւորը այժմ գնահատուած ենթասպայ մըն էր՝ սիրուած ամէնքէն, փնտռուած՝ որպէս երիտասարդ զինուորական ուժ:

1920ի գարնան Կարս գացի Ներգաղթի գործով եւ Մուրատ-Սաքօն իր գունդին հետ Դիլիջան մեկնեցաւ, Մայիսեան ապստամբութիւնը ջախջախելու: Պոլշեւիկեան ապստամբութիւնը խեղդուեցաւ, բայց ո՛չ առանց թանկագին կորուստի: Վաղ երազները Մուրատ-Սաքօի երիտասարդ կեանքին հետ մնացին Դիլիջանի լեռներուն մէջ, քաղաքային գաւաճան եղբայրասպանութեան ընթացքին: Շատերը ողբացին երիտասարդ հայրենասէրի վաղաժամ կորուստը, շատե՛րը մինչեւ հիմա կը զգան անոր թողած պարապը:

* * *

Երկուքուկէս ամիս տաճկական լուծին տակ ապրելէ յետոյ, խուսափելով ձմրան գիշեր մը (13 Յունուար 1921) 12 ուրիշ զինուած ընկեր հայրենակիցներու հետ փախայ Կարսէն, պահ մը հաւատալով որ, եթէ բախտը մեզ պահէր մինչեւ որ հասնէինք խորհրդային փոքրացած Հայաստանը, համեստ պարտք մը պիտի կատարէինք՝ թարմ եւ ստոյգ տեղեկութիւններ հաղորդելով մեր հայրենիքի նոր վարիչներուն, այն վիճակին մասին որուն ենթարկուած էր գերի ինկած հայութիւնը՝ Կարս-Սարըղամիշ-Կարին տարածութեան վրայ:

Անասելի չարչարանքէ յետոյ, Յունուար 18ին հասանք Արագածի Ջաւինջիկ գիւղը: Հոն հարցուցինք Սասունցի Մուշեղի ապրած տեղը: Մեզ յայտնեցին թէ յիշեալ գիւղը ճանապարհէն դուրս կ'իյնար: Խորհուրդ տուին երթալ Մշեցի Մուրատի մօտ, Մաստարա գիւղը: Բոլորովին վստահ որ, հակառակ մեր անծանօթ ըլլալուն, անոր մօտ երթալով մեր կեանքը չէինք ենթարկեր վտանգի, շիտակ Մուրատի տունը իջանք խումբով:

Հին նահապետական օրերու ընդունելութիւն: Առատ ճաշ մը եւ պարզունակ, այլ տաք «կենաց»ներու շարք մը՝ մեր մեռած անմահներու յիշատակին, մեր տանջուող, այլ տոկուն ժողովուրդին ու վաղուան մեր ազատ օրերու....:

Մշեցի Մուրատը «խմող եւ քէյֆ սիրող» մարդ էր: Ինքն էր հիւրընկալը, սեղանապետը, «կենաց»ներ առաջարկողը եւ ամբողջ սեղանակիցները ոգեւորողը: Ան իր հայրենակիցներուն «երես առած տղան էր»:

Հազիւ 2 3 բաժակ պարպեր էր մեր սեղանապետը, երբ, յանկարծ, անոր կենացներու շարքը թաւ, հասաւ Ամերիկա: Առաջարկեց ամերիկահայ կամաւորներու կենացը, որոնց մէկ «համեստ» անդամն էր ինքը: Ալ հասկցայ որ մեր՝ Ամերիկայի երկրորդ վրէժխնդիր Մուրա՛տն էր, կամաւորական առաջին կայծէն բանուորներէն մէկը: Ալ մտերիմ էինք մենք:

Փետր. 15ին միասին Մաստարա գիւղէն մեկնեցանք, մասնակցելու ապստամբութեան: Մուրատը իբրեւ հրամանատար Տուրուբերանցիներու կամաւորական խումբին, իսկ ես իբրեւ հասարակ «կամաւորական» մը, ինչպէս իրենք կ'ըսէին: Փետր. 17ի ժամը 1.45ին Մուրատ հրահանգ ստացաւ իր զօրամասով Էջմիածին մտնել Ս. Շողակաթի ուղղութեամբ: Հակառակ բազմաթիւ բարեկամներու թելադրութեանց եւ իր յամառ պնդումներուն, ես չբաժնուեցայ իրմէ: Մեր յարձակման թափը ինչքան ուժեղ, մեր յանկարծակիի գալը եւ մեր զօրքի մեծ մասին նահանջը նոյնչափ անսպասելի եղաւ: Մուրատը, մինչեւ իր հոգիի խորը վրդոված՝ կռիւի ամենատաք ու վճռական պահերին, սրտի բաբախում ունեցաւ՝ սաստիկ զայրոյթէն: Կրակի տարափին տակ, բանի, շուրջ կէս ժամ, պատի մը կողքին կենալով եւ սրտի դեղ տալով՝ հազիւ զինք փրկեցինք ստոյգ մահէ:

Փետր. 18ի յաղթանակին մասնակցողներէն շատերը շուտով վերադարձան իրենց տեղերը՝ խանգարելով առանց այն ալ անկանոն մեր զօրամասերու աշխատանքը, բայց Ցրօնցի Մուրատը մնաց իր պարտականութեան գլուխը եւ՝ շատ աննշան ուժերով:

Աշխամբոլուի ճակատամարտին (Մարտ 16) ծանրապէս վիրաւորուեցաւ սրունքէն եւ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ: Ապրիլ 2ին պատգարակով միացաւ մեր նահանջի կարաւանին: Եւ պատգարակով կտրեց ամբողջ Լեռնահայաստանը եւ ողջ հասաւ Թաւրիզ:

Վիրաւոր էր. ուժասպառ. անմիջական օգնութեան կարօտ: Իր տեկինը այդ գիտնալով՝ յաջողեցաւ կերպ մը ինքզինք Թաւրիզ նետել: Մխիթարութիւն էր անշուշտ. մանաւանդ ա՜յն օրերուն: Բայց ի՜նչ սեւ բախտ: Ապրելու բացարձակ անկարելիութիւնը ստիպեց որ հազիւ իրար գտած զոյգը նորէն բաժնուի: Արցունքոտ աչքերով, անբախտ տեկինը նորէն ճամբայ ինկաւ դէպի Արագած: Մուրատը, ինչպէս շատ ուրիշներ, դիմեց իր Ամերիկաբնակ ազգական-արենակիցներուն, որ գինք միաց. նահանգները տանին, ուր թերեւս յաջողէր նախ իր ոտքը ուղղել տալ եւ ապա, իր ապրուստը հայթայթել: Զափազանց ձլատ եղան գիմումը ստացողները: Խե՛ղճ Մուրատը չարեաց փոքրագոյնն ընտրեց — կերպ մը հասնիլ Սուրիա եւ անկէ մտածել ուրիշ կարելիութիւններու մասին: Ու անկարելին վերջ գրաւ (Յունիս 15ին) իր դեռ այնքա՜ն պիտանի կեանքին:

ՎԱՀԷ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Թաւրիզ

ԹՈՔԱԽՏԻՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԸ ԼՈՒՍԱՉԱՓՈՒԹԵԱՄԲ

Թոքախտը դարմանելու համար հազար ու անհամար եղանակներ են փորձուած, եւ սակայն դեռ կարելի չեղաւ հասցնել այս ախտը: Բժշկութիւնը, լաւ կռուելու համար, ստիպուած է նախ ստեղծել արագ ու ստոյգ ախտաճանաչութիւն մը: Այս ուղղութեամբ եւս փորձերը բազմաթիւ են: Չկայ դեղ մը, որ փորձուած չըլլայ բուժելու համար թոքախտը, ու չկայ գիտական միջոց մը, որ փորձուած չըլլայ ճանչնալու համար թոքախտին գոյութիւնը մարդկային կազմուածքին մէջ: Յաճախ անբաւական է ականջը կուրծքի եւ կռնակի տախտակներուն վրայ, անբաւական են ք. ճառագայթներուն լուսանկարը, մանրէին որոնումը եւ զանազան փորձեր, ճիշտ ախտաճանաչում մը կատարելու համար:

Փարիզի մէջ գոյութիւն ունի կանխազգուշական հաստատութիւն մը (Institut prophylactique), որուն տնօրէնն է տոքթ. Վէրն: Այս հաստատութիւնը կը փորձէ նոր մեթոտ մը, որ կը կոչուի լուսաչափութիւն (photométrie): Այս մեթոտին մասին տոքթ. Վէրն հետեւեալ տեղեկութիւնները կու տայ.

— 15 տարիէ ի վեր, կը փորձուի չափել. արեան մէջ, թոքախտին կամ վեներախտին աստիճանը: Այս գործողութիւնը կը կատարուի շնորհիւ լուսաչափի մը, աչքի գործիք մը, որ վրան ունի աստիճանաչափ մը:

Արդ, ծանօթ է թէ թոքախտը միայն թոքերուն մէջ չէ որ կը հաստատուի, այլ զանազան տեղեր՝ մարմինին մէջ: Ինչպէս հասկնալ թէ մեր մարմինը վարակուած է թոքախտով. մարմինին որ եւ է մէկ կողմը: Շնորհիւ բազմաթիւ փորձերու,— մօտ 15,000,— մեզի համար այլեւս որոշ է թէ թոքախտ ունի այն անձը, որուն արեան քննութեան ատեն լուսաչափին աստիճանաչափը ցոյց կու տայ 30էն վեր թիւ մը:

Ուրեմն, եթէ ամէնէն խղճամիտ քննութիւնն իսկ թոքերուն մէջ ոեւէ աւեր ցոյց չի տար, պէտք է փնտռել թոքախտը մարմինին մէկ ուրիշ կողմը: Դժուար է գտնել վարակումի այդ օճախը: Այսպէս, մենք հիւանդ մը ունէինք, որուն թոքային քննութիւնը ոչինչ ցոյց կու տար, մինչդեռ լուսաչափին վրայ աստիճանաչափը կը գրէր 70: Կը քննենք մէզն ալ, եւ կը գտնենք թոքախտին մանրէները, որոնք կուգային հաստատելու երիկամնային թաքուն թոքախտ մը:

Արեան լուսաչափութիւնը ուրիշ հրաշալի առաւելութիւն մըն ալ ունի: Ահա հիւանդ մը, որուն երիկամը կասկածելի է իբրեւ թոքախտաւոր: Եւ սակայն լուսաչափը ցոյց կու տար միայն 15, մինչդեռ թոքախտաւորութեան թիւն էր 30: Ասիկա նշան մըն է թէ հիւանդը ուրիշ հիւանդութիւն մըն ալ ունի: Գործողութիւն մը կատարուեցաւ հիւանդին վրայ, երիկամը հանուեցաւ եւ տեսնուեցաւ որ երիկամը ուռ մը ունի իր մէջը: Այս գործիքին կատարելութիւնը այլեւս վաւերական է: Բազմարուեստեան վարժարանին 87 աշակերտները քննուած ատեն, տեսնուեցաւ որ իւրաքանչիւրին արիւնը լուսաչափին վրայ ցոյց կու տար 20էն վար թիւ մը: Միայն, երկու աշակերտներու արիւնը 28 եւ 30 լուսաչափային թիւերը կը ներկայացնէր: Դպրոցին բժիշկը յետոյ հաստատեց թէ այդ երկու աշակերտները կասկածելի էին իբրեւ թոքախտաւորներ:

Աւելորդ է ընդգծել այն հսկայ օգտակարութիւնը, ընկերային առողջապահութեան տեսակէտէն, զոր կը ներկայացնէ այս թանկագին մեթոտը:

Բանակներու մէջէն, շնորհիւ լուսաչափին, կարելի է հեռացնել բոլոր այն երիտասարդ զինուորները, որոնց արիւնը լուսաչափային փոքր թիւ մը կու տայ: Ճարտարարուեստին մէջ եւս, շնորհիւ լուսաչափին, կարելի է զգուշանալ գործի կանչելէ, կամ մնասակար աշխատանքներու դնելէ այն կասկածելի բանւորները, որոնք պիտի բժշկուէին դարմանուելով: Հին առած մը կ'ըսէ. «Կանխազգուշութիւնը կը նշանակէ բժշկութիւն»: Այս առածը աւելի ճշմարիտ է այսօր քան երէկ, շնորհիւ լուսաչափին, արեան քննութեան այս նոր մեթոտին, որ կիրարկելի է թոքախտին, ինչպէս վեներախտին համար: Ճիշտ է թէ բժշկութիւնը չէ յաջողած վերջնական պարտութեան մը մատնել այս երկու հրէշները, թոքախտն ու վեներախտը, բայց, ուրախ լուր մըն է, որ բժշկութիւնը կու տայ այսօր, երբ կ'ըսէ թէ կը ճանչնայ իր թշնամին ու որ որ ըլլայ, ինչ որ կ'ենթադրէ թէ վաղը բժշկութիւնը պիտի կրնայ ճզմել այդ հրէշները իրենց երեւան հանուած թաքստոցներուն մէջ:

ՕՍՔԱՅԸ ՈՒԱՅԼՏԻ ԱՆՏԻՊ ԳՈՐԾԸ

Վերջերս Օսքայր Ուայլտէն անտիպ ձեռագիր մը գտնուեցաւ: Ձեռագիրը, որ կը բաղկանայ 228 էջէ, կը հրէ փատուայի դքսուհին խորագիրը:

Ձեռագիրը կը գտնուի Նիւ Եորքի նշանաւոր արուեստի տուներէն մէկուն տէրոջ մօտ, որուն յանձնած է գիրասան մը, Ճորճ Էրլիս: Կը կարծուի թէ գիրասանին հայրը, որ տպարանատէր մըն է, ձեռագիրը թողուցած է իր տղուն, որ նախ կարեւորութիւն չէ տուած:

Փատուայի Դքսուհին 5 արարուած ողբերգութիւն մըն է, և գրուած՝ Անտէրսընի համար, որ չէ խաղցուած գայն:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ՎՃԱՐԵԼՈՎ.

Թէ դուն հոգէ կ'ազատիս եւ թէ այն թերթը որուն ընթերցումը պահանջ մըն է քեզի համար:

ՍԽԱԼ ԲԱՌԵՐ

Հասարակ ժողովուրդին բերնին մէջ ըլլայ թէ գիտուններու կամ մտաւորականներու բերնին մէջ, հաւասարապէս սխալ գործածուած բառեր կամ գիտութեան հակառակ գիտական սխալ ձեւեր յաճախ կը տեսնուին: Բանի մը օրինակներ պիտի յիշեմ, որոնք պատճառ կը դառնան, որ մեր սրտնեղուքը չկարենանք ծածկել՝ այդ սխալները լսելով:

ՁԻԹԱՒԻՂ.— Երբ ձէթ բառը կայ, ձիթաիւղ բառը ո՞ր խելացիին ստեղծագործումն է: Այդ տեսակ բառ հայ լեզուին մէջ գոյութիւն չունի ու թէ՛ քերականօրէն եւ թէ գիտականօրէն ալ գոյութիւն չի կրնար ունենալ, քանի որ ա ձայնաւորէն վերջ երբեք չեն կրնար գալ ե. ի է ը և ո ձայնաւորները: Բացառութիւն կը կազմէ յունարենէ փոխառեալ քաոս բառը: Ձէթ ինքնին կը նշանակէ այն իւղը, որ կ'ելլէ ձիթապտուղէն, այսինքն, այն պտուղէն, որ կու տայ ձէթ: Երբ ձիթենի եւ ձիթապտուղ կ'ըսենք, ո՞ւր կը պահուի արդեօք իւղ բառը, ես երբեք չեմ տեսներ: Ճիշտ է թէ՛ ձիթապտուղը ճզմուելէն վերջ այդ «իւղ»ը, այսինքն, ձէթը դուրս կուգայ, բայց երբեք «իւղ» բառը դուրս չելլեր անկէ: Այդ իւղը՝ ձէթը պարունակող երկու բառ կամ նիւթ ունինք. ձիթապտուղ եւ ձիթենի եւ ո՛չ թէ ձիթաիւղապտուղ եւ ձիթաիւղենի: Ուրեմն, եթէ ձիթապտուղ բառը բաժնենք, կ'ունենանք արդէն ձէթ եւ պտուղ, այնպէս՝ ինչպէս այդ պտուղը ճզմելով անկէ պիտի բաժնէինք ձէթը: Ձէթ բառը երբալեզերէն նոյնիմաստ եւ գրեթէ նոյնահնչիւն բառէն փոխ առած ենք: Ձէթ, ձէթ եւ ոչ թէ ձիթաիւղ:

ԱՔՍՈՐՈՒԹԻՒՆ.— Այս ալ ձիթաիւղ բառին չափ խնդրուք պատճառող բառ մըն է, որ ծնած է տարագրութեան տարին: Ուրեմն, եղած է 12 տարեկան պատանի մը, զոր առանց խղճահարութեան սպաննելս փարձք է, որովհետեւ հայ լեզուին անհարազատ մէկ զաւակն է, որ պէտք է աքսոր երթայ: Այո՛, աքսոր բառը կայ եւ պէտք չունի իր եւեւէն այլանդակ պոչ մըն ալ քաշել տանելու: Մեր լեզուին մէջ՝ աքսորը վրայ հասաւ, աքսոր գացի, աքսորին տարին եւն. ճիշտ են եւ ո՛չ թէ աքսորութիւնը վրայ հասաւ, աքսորութեան գացի, աքսորութեան տարին: Պիտի խնդրեմ, որ աքսորի՝ գացող, աքսորէն վերադարձող եւ աքսորով հեռացող հայրենակիցներս իրենց աքսորի պատմութիւնները բրած ատեն չմոռնան թէ՝ հայ լեզուի մէջ «աքսորութիւն» բառ չկայ, այլ աքսոր: Եթէ անոնք յամառին, սակայն, գործածել աքսորութիւն բառը՝ փոխանակ աքսորի այն ատեն մեր դրախտէն ելած լեզուն ալ կամաց կամաց աքսորի ճամբան կը բռնէ:

ՓԱՆԻՐ.— Պոլսեցի բարեկամներս կարծեմ չեն սրդողիր ինծի, երբ ըսեմ թէ մեր պանիրը թթուեցնելով փանիրի վերածելու իրաւունք չունին: Մեղքս ի՜նչ պահեմ, ամէն անգամ որ փանիր բառը կը լսեմ Պոլսեցիէ մը, ակամայ աչքիս առջեւ կը պատկերանայ սեւազգեստ, սեւ քիւլահով պարսիկ մը, որ բանի ամուսնացուցուած է փափկասուն հայ օրիորդի մը հետ, քանի որ Պոլսեցին պարսկերէն փէնայիր բառը բանի կ'ամուսնացնէ հայերէն պանիր բառին հետ: Ուրեմն, պիտի խնդրեմ պոլսեցի բարեկամներէս, որ ջանան հայ օրիորդը ամուսնացնել հայազգի Պալատասարին կամ Պօղոսին հետ, փոխանակ Փէնայիրփիրէսխ Պարսիկի մը հետ:

ԿԷՏ ՁՈՒԿ.— Եթէ միջնադարեան հաւատաքննական ատեաններուն յաջորդէր ու ներկայիս ալ գոյութիւն ունենար գիտական հաւատաքննական ատեան մը, «կէտ ձուկ» բառը բառը նիրը առանց դատելու պիտի դատապարտէր խաչոր եւ ... դար իրաւունքով: Ճիշտ է ... ծովերու այս ամենէն վիթխարի, որ յաճախ կ'ունենայ 45 մեթր երկայնութիւն, 200,000 քիլօ ծանրութիւն, կ'ապրի 500-1000 տարի եւ կրնայ կէս ժամ առանց շունչ առնելու ծովուն յատակը սպասել, ունի ձուկի բացարձակ ձեւն ու նմանութիւնը, բայց ձուկ չէ բացարձակապէս: Կէտը իր ձագուկները ողջ կը ծնի, ինչպէս մարդը և ցամաքի բոլոր ստնաւորները, ձի, կով, այծ, մուկ եւլն. եւ զանոնք կը դիեցնէ, անոնց ծիծ կու տայ իր ստինքով, նման վերը յիշուած ստնաւորներուն. մինչ դեռ ձուկերուն գրեթէ ամբողջութիւնը հաւկիթէ կը ծնի, թռչուններուն եւ միջատներուն նման եւ հետեւաբար ձուկերը (հաւկիթածին) են, մինչ կէտը ստնաւոր մըն է կենդանածին (vivipare), իսկ ... թէ միլիոնաւոր տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունեցող կէտը յան... կարծ «ձուկ»ի փոխուեցաւ «կէտ ձուկ»ի յամառողներուն լեզուին մէջ, ես լուր չունիմ: Իմ կենդանաբանութիւններս տակաւին ինծի կէտ կը սորվեցնեն եւ ոչ թէ «կէտ ձուկ»: Ամէն պայմանի տակ բնութիւնը չուսանողային հետեւեալ միշտ «կէտ» եւ ոչ թէ «կէտ ձուկ»: Կէտը ձուկ չէ, այլ ստնաւոր:

ԲՆԱԾԽԱՅԻՆ ԹԹՈՒ.— Մինչեւ հիմա սխալ գործածուած բառերը հասարակ ժողովուրդի բերնէն կը սահէին. բայց բնածխային թթու, ինչպէս նաեւ նոր հոմանիշ տրուած ածխային թթու բառերը գործածուած են գիտութեամբ զբաղող ուսուցիչներու, հեղինակներու եւ բժիշկներու գրչին տակ, ինչ որ ներելի չէ: Երբ Փրանսացիներէն acide կամ լատիներէն acidum բառին իբր հոմանիշ պիտի գործածենք թթու բառը, ապա ուրեմն, տարբաբանական կազմութեամբ acideին նմանող oxydeին դիմաց ի՞նչ պիտի նշանակեն արդեօք թթուն շատ սիրող բարեկամներս: Ճշտենք այդ սխալները:

Այն քիմիական մարմինները, որոնք առաջ կուգան թթուածինի (oxygène) կազին եւ մետաղակերպ մարմինի մը միացումէն, acide անունը կ'առնեն եւ ընդհանրապէս թթու են քացախի նման, հետեւաբար, անոնց պիտի ըսենք թթուուտ, այսինքն թթուութիւն ունեցող գոյացութիւն. իսկ երբ թթուածինը եւ է մետաղի հետ միանալով առաջ կը բերէ քիմիական մարմին մը, որ oxyde կ'ըսուի, որուն հայերէն կ'ըսուի թթուուկ, այսինքն, ուկ նուազական մասնիկով շինուած բառ մը, որ ցոյց կու տայ թէ՝ այդ մարմինին մէջ թթուածինը աւելի քիչ քանակութեամբ կը գտնուի քան թթուուտին մէջ: Ուրեմն, acide թթուուտն է, oxyde թթուուկ: Գալով բնածխային եւ ծծմբային բառերու կիրառումին, անոնք յաճախ սխալ եւ շփոթ կերպով գործածուած են: Օրինակ. խոր թերի այրումէն, այսինքն քիչ քանակութեամբ թթուածին կազին ածուխին հետ կատարած միաւորութենէն առաջ կուգայ կապտորակ մանիշակագոյն բոց մը, զոր ամէն մարդ տեսած է հրահրող կրակին վրայ: Թունաւոր կազը Փրանսացիներէն կոչուի oxyde de carbone, որ հայերէն պէտք է ըսել թթուուկ բնածխի եւ երբեք ածխային կամ բնածխային թթու: Այրումը սաստկանալով, գիտական լեզուով ածուխը քաղէ աւելի քանակութեամբ թթուածին աւելի ճիշդը՝ յիշեալ oxyde carboneը միանալով նոր թթուածինի հետ, կը փոխուի թունաւոր կազի մը, որ անտանելի է, այդ կազն ալ կոչուի acide carbonique, որ հայերէն՝ բնածխական թթուուտ... Փրանսացիներէն թթուութիւններու վերջաւորութիւնը հայերէն ական, իսկ eux վերջաւորութիւնը ային եղած է, ... թթուուտ բնածխական թթուուտ (acide carbonique), ծծմբային թթուուտ (acide sulfureux):

ԽՐՃԱԳ.

ԲԻՉԸ ՎՃԱՐԷ ՈՐ ՇԱՏԸ ՇԱՀԻՍ

...հանրակառքին մէջ անկինն ...մը կեցած է մեր անծանօթ բա... ...ծկամը, որ տարի մըն է, նոյն ...ծին վրայ կ'երթայ ու կուգայ, ...միշտ կը վճարէ. բայց այդ ...մը յանկարծ խելքին կը փչէ,

— Այսօր ալ չեմ վճարեր:

...ինչո՞ւ. ոչ ոք գիտէ. հար- ...ցումներ կան որոնց պատասխա- ...նը դեռ չեն գտնուած.

— Ցոմսա՛կ, եթէ կը հաճիք:

...պաշտօնեան է որ ճամբորդ- ...ներէն մէկը կը հրէ, միւսը կը ...կը ու կ'անցնի մեր մար- ...դուն առջեւէն:

— Ցոմսա՛կ...

Բայց ան ըսելու պէտք չունի, ...ելու մը պէս որ պարտքը վը- ...ճարած է. հանդարտօրէն սիկառ ...մը կը վառէ ու մուխը կը փչէ ...հանրակառքի ձեղունին. բայց ար- ...դէն պաշտօնեան վերադարձած է, ճիշդ իր քովը ու մարզուած ...թեթակի պէս, միշտ անփոփոխ ...նոյն խօսքն է որ կը կրկնէ.

— Ցոմսա՛կ, եթէ կը հաճիք,

բայց մեր բարեկամը զբաղած է, չի լսեր:

...տրի մը վերջ, նոյն պահուն ...մայն նշմարած է թէ, դիտելու ...րժանիքաներկան ճամբուն մէկ կողմը... չէ՞ որ մարդուն մէջ, հետաքրքրութիւնը աւելի դըժ- ուար է, քան ճամբու ծախք վը- ճարելու գիտակցութիւնը: Արդէն մէկ կայան մնաց. կ'արժէ՞ ձեռ- քը գրպանը տանիլ: Վայրկեան մըն ալ եւ ահա մեր բարեկամը պիտի կրնայ տուն մտնել յաղ- թականի լուսաժպիտ դէմքով, կէս ֆրանք շահած...:

Բայց եթէ բախտ չունիս, նոյն իսկ մի փորձեր ապրիլ. հանրա- կառքը կը կենայ ճիշդ հակա- կշռի պաշտօնեային առջեւ..:

— Ցոմսակնե՛րը եթէ կը հա- ճիք:

— Անմիջապէս, պարոն:

Կը փութայ փնտռել ներսի, դուրսի գրպանները, թղթապանա- կին մէջ. բայց, պահե՞ր էր որ գտնէ:

— Անունն եւ հասցէ, եթէ կը հաճիք:

— Բայց պարոն...

Ու մեր հայրենակիցը, որուն մտքէն չէր անցներ այս մէկը, իբր տուգանք՝ հանրակառքի ըն- կերութեան վճարեց երկու ամ- սուան երթեւեկի բաւող գումար մը, բայց փոխարէն շահեցաւ դա- տապարտուածներու ցուցակին վրայ արձանագրուելու փառքը...:

Հետաքրքիրները կրնան անոր անունը կարդալ Սարսել տանող հանրակառքին մէջ:

ԽԱՐՏՈՑ

Շատեր բնածխային թթու համանիշ սեպած են ասիտ քար- պոնիքի. բացարձակ սխալ, «բնած- խային թթու»ն (թթուուտ), ֆրանսերէն acide carboneux ա- նուն մարմինն է, որ հաստատուն է. մինչդեռ խնդրոյ առարկայ թթուն բնածխական թթուուտն է (ասիտ քարպոնիք), որ կա- յուն է: Նոյն շփոթութիւնը առեղծած են նաեւ acide sulfu- reux և acide sulfurique բառե- րուն հայերէն համանիշներուն մէջ. երկուքին ալ հաւասարա- պէս ծծմբային թթու ըսած են, մինչ առաջինին պէտք է ըսել ծծմբային թթուուտ, իսկ երկ- րորդին՝ ծծմբական թթուուտ:

Քիմիական այս բառերու հա- մարժէքները շատ լաւ ճշդուած են Վենետիկեան ներհուն գիտուն Հ. Մանուէլ Քաջունիի, ինչպէս նաեւ Հ. Սիմոն Երեմեանի գի- տական գործերուն մէջ: Որքա՜ն բաղձալի էր, որ գիտութեամբ զբաղողներ հետեւէին անոնց գործերուն, աններելի սխալներէ խուսափելու համար:

ՅՈՎՀ. ՊԱՊԷՍԵԱՆ

ՈՐՔԱՆ ՈՍԿԻ ԿԱՅ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Վիճակագրութեան մը համա- ձայն, Միացեալ Նահանգներու ոսկի-դրամագլուխը կը հասնի ...ու կէս միլիառ տոլարի, ինչ որ կը նշանակէ թէ աշխարհիս ոսկեդրամներուն հարիւրին 55ը կը գտնուի Միացեալ Նահանգ- ներուն ձեռքը:

Երկու միլիառ ոսկի-տոլար պահ դրուած է Նիւ Եորքի մէջ:

ԿՈՅՐԻ ՄԸ ԱՉՔԵՐԸ ԲԱՑՈՒԵՑԱՆ

Փրէսպուրկի մէջ (Չեխոսլովա- քիա) մանկամարդ աղջիկ մը կ'անցնէր փողոցէն, առանց ուշա- դրութիւն ընելու որ ինքնաշարժ մը կուգայ վրէն: Ինքնաշարժը գետին փռեց աղջիկը:

Անցորդները վազեցին օգնու- թեան: Սակայն աղջիկը, ժպտուն եւ ուրախ, ոտքի ելաւ ու վազեց ինքնաշարժի վարիչին մօտ, գրկեց զայն եւ ըսաւ.

— Թող տէր համբուրեմ քեզ:

Նախ կարծուեցաւ որ խենթե- ցաւ: Սակայն աղջիկը պատմեց որ կոյր էր 11 տարիէ ի վեր, ու աչ- քերը բացուեցան շնորհիւ այն յուզումին, որ զգաց, երբ գետին փռուեցաւ զարնուելով ինքնա- շարժին:

Փրակայի բժշկական շրջա- նակնե, ր հետաքրքրութեամբ ու- սումնասիրութեան առած են այս պարագան:

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ին հետ, ընտիր գիր- քեր ալ պիտի ստանաս, տարե- կան կամ վեցամսեայ բաժանոր- դագրուելով մինչեւ դեկտ. 31:

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՕԳՏՈՒԻԼ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի

ՊԱՐԳԵՒԱՒՈՐ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵՆԷՆ

ՎՃԱՐՈՒՄՆԵՐԸ ԿԱՆԽԻԿ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ինչպէս գրած էինք, Գահիրէի Առաջնորդ Թորգոմ Արք. Աղեք- սանդրիա իջնելով, լուծուած հռչակեր է բոլոր ազգային մար- մինները եւ 12 հոգինոց առժամ- եայ յանձնախումբ մը կազմած է իր նախագահութեամբ:

Այս առթիւ շարք մը բողոք- ներ եղած են: Ստորեւ կը հրա- տարակենք կոչ մը, թեմական եւ քաղաք. ժողովներուն բո- լոր անդամներուն ստորագրու- թեամբ.—

«Հոկտեմբեր 30ի առաւօտ- եան խումբ մը անպատասխանա- տու անձինք. օգտուելով իշխանու- թեան բացակայութենն, յարձա- կած են Առաջնորդարանի վրայ եւ բռնագրաւած ազգային հաս- տատութիւնը:

«Թորգոմ Արքեպսկ. Գուշակ- եանը, որու հետ Աղեքսանդրիոյ Հայ համայնքը երեք տարիներէ ի վեր խզած է իր յարաբերու- թիւնները եւ որը Ազգ. Իշխանու- թեան կողմէ կը գտնուի շատ ծանր ամբաստանութիւններու տակ, անցած է այս անպատասխա- նատու շարժման գլուխը, ոտնա- հարելով ամէն օրէնք եւ սահ- մանադրութիւն: Ըն, հաւատարիմ իր որդեգրած ուղղութեան, կը շարունակէ պառակտել այս գա- ղութը, եղբայր եղբօր դէմ հա- նել եւ ժողովուրդի մէջ սպաննել ամէն զգացում դէպի օրինակա- նութիւնը:

Ազգային օրինաւոր իշխանու- թիւնները, խուսափած ըլլալու համար ցաւալի բարդութիւններէ, նախընտրեցին դիմել երկրի իշ- խանութեան եւ խնդրել անոր հե- զինակաւոր միջամտութիւնը: Վս- տահ ենք, որ այս միջամտու- թեամբ հնարաւոր պիտի դառնայ հակառակորդին յարգանք պար- տադրել դէպի Սահմանադրութիւ- նը եւ օրինաւոր իշխանութիւնները վերահաստատել իրենց իրաւունք- ներուն մէջ: Այս պայքարին մէջ վճռական խօսքը կը պատ- կանի Աղեքսանդրիոյ Հայ հա- մայնքին, որուն պատուին եւ ի- րաւունքներուն հետ խումբ մը անպատասխանատու անձինք ա- մէն խաղ կը խաղան:

*** Բողոքի յայտարարութիւն մը հրատարակած է նաեւ Հ. Յ. Դ. Աղեքսանդրիոյ կոմիտէն:

ՓԱՐԱՒՈՆԻ ՄԸ ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ

Գահիրէէն կը հաղորդեն թէ գտնուած է նոր գերեզման մը, որ կը պատկանի Զասէր փարա- ւոնին, հիմնադիրը Գ. հարստու- թեան, (4000 թուականին Ն. Ք.): Այս փարաւոնն է, որ կանգնած է ամենամեծ բուրգը:

ՉԻՆԱՑԻ ԼՐՏԵՍՈՒՀԻՆ

Լոնտոնի մէջ մեծ վրդովում պատճառեց լրտեսական պատ- մութիւն մը, որ շատ կը շահա- գրգռէ Անգլիան:

Քանի մը օր առաջ, Լոնտոնի առեւտրական տուներէն մէկը ստացաւ նամակ մը, որ ստո- րագրուած էր Շան Թուն եւ կը խնդրէր յայտնել ռուս կառա- վարութեան հետ հաղորդակ- ցելու միջոց մը, Լոնտոնի մէջ, խոստանալով «մեծ ծառայու- թիւններ»:

Նամակը յանձնուեցաւ ներ- քին գործերու նախարարութեան, որ հրամայեց գտնել այս հերո- սուհին:

«Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը որ տեղեակ էր այս պատմու- թեան, կ'աշխատէր իր կարգին երեւան հանել խորհրդաւոր պատմութեան պարագաները, եւ այն անձը, որ Չինացիի անուն մը առած էր վրան:

Չկրցաւ լուծել հանելուկը, սակայն յաջողեցաւ ստանալ նոր մանրամասնութիւններ, ո- րոնք հետաքրքրութիւնները ա- ւելի սաստկացուցին: Շան Թուն, իրապէս, անունն էր կնոջ մը:

Իսկ այն «Հիւղակ»ը ուր գըր- ուած էր նամակը, համաձայն տրուած հասցէին, կը գտնուի Քորնուայլէն բաւական հեռու, ամայի տեղ մը: Թղթակիցը կը մտնէ այդ հիւղակը, ուր կ'ապ- րէր անգործ նաւաստի մը, Փէյն իր կնոջ եւ զաւկին հետ, միայն երկու շաբաթէ ի վեր: Մարդը շատ զարմացաւ, երբ թղթակի- ցը բացատրութիւն կ'ուզէր խոր- հրդաւոր նամակինն Շան Թունի մասին: Թղթակիցը նստեր կը խօսէր, երբ նամակ մը՝ հասաւ Փարիզէն: Յայտնի եղաւ որ բուն տէրը մեկնած էր շաբաթէ մը մը ի վեր՝ գտնելու համար, Փլի- մըթի մէջ, դրամատուն մը:

Խօսակցութեան ընթացքին, նաւաստին խոստովանեցաւ որ Շան Թունը Չինացի կին մըն է, 60 տարեկան, սեւեր հագած, խիստ եւ ծանրախոհ դէմքով: Առանց իր կանանչ թուղթերը հետը առնելու պտոյտի չէր ել- լեր: Անպայման այդ թուղթերը պիտի դնէր իր ձախ ուսին վրայ:

Պաշտօնական քննութիւնը, միւս կողմէ, ցոյց տուաւ որ Շան Թուն հող հասած էր անցեալ Մայիս ամսուն, ընկերակցու- թեամբ Էնկէլպէրթ Լինինպէրկի, որ իբրեւ թէ Շուէտաբարքային արհեստ կոչ մըն է: Շան Թուն եւս ունէր բազմաթիւ անուններ: Շուտով հասկցուեցաւ որ կար- ծեցեալ կոմսը գող մըն է: Ար- դէն իսկ ձերբակալուած է:

Իսկ Շան Թուն կը մնայ տա- կաւին խորհրդաւոր: Այսքան միայն յայտնի է որ Շան Թուն «շատ կը գրէ, շատ կը խօսի Ռուսիոյ եւ Չինաստանի մասին միշտ խորհրդաւոր լեզուով մը»:

Ու Անգլիոյ պատկան շրջա- նակները, հետապնդելով հան- գերձ խորհրդաւոր լրտեսուհին, վրդովումի մէջ են, տրուած ըլ- լալով այն վախերը, որոնք կան ռուս լրտեսներու մասին:

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՓՈԽՈՒԻՆ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 15ին պիտի փոխենք մեր կանխիկ բաժանորդներուն խոստացուած գիրքերու տեսակը:

Անոնք որ կ'ուզեն օգտուիլ ներկայ ցուցակէն, թող փութան բա- ժանորդագրուիլ մինչեւ որոշուած թուականը:

ՀԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԹԱՏՐՈՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.—Տրամաթիք թա- տերախումբը ղեկավարութեամբ դերասան Մարութեանի եւ մաս- նակցութեամբ դերասաններ Օր. Կոստանեանի եւ Ստ. Նաւասարդ- եանի Նոյ. 5ին շաբաթ երեկոյ բեմադրեց հռչակաւոր «Տրիլբի»ն:

Լը Պօն թէատրի մեծ սրահը գրեթէ լեցուած էր թատերա- սէրներու երկսեռ բազմութեամբ: Խաղը անցաւ շատ յաջող:

Կիրակի օր միեւնոյն սրահը աւելի լիքն էր, հակառակ անոր որ երկրորդ անգամ ըլլալով կը ներկայացուէր «Շէրլօք Հօլմս»ը: Նախ քան ներկայացումը՝Պ. Նա- ւասարդեան դաշնակի ընկերակ- ցութեամբ երգեց «Կարմիր վար- դը», «Դուն չես հովիկ իմ հայ- րենեաց» եւ ուրիշ հայրենաշունչ երգեր:

Ներկայացումը, ինչպէս ա- ռաջ նոյնպէս եւ այս անգամ անցաւ խիստ յաջող:

Այսպէս ուրեմն սրտցաւ ու գեղարուեստասէր խումբ մը երի- տասարդներ, նիւթական եւ բա- րոյական մեծ զոհողութեամբ կ'ուզեն վառ պահել հայ թատ- րոնի սէրը, հայ ու օտար կեան- քէ խաղեր բեմադրելով, մինչ անդին կարգ մը երիտասարդներ և երիտասարդուհիներ թուրքե- րու հետ միանալով, Մարսիլա- հայ Տրամաթիքի ղեկավարու- թեամբ շաբաթ գիշեր ուրիշ սրահի մը մէջ կը ներկայացնէին «Զագրճրնըն վահշիէթի», թուր- քերէն:

Ներկաները կը պատմեն թէ սրահը լեցուն էր հանդիսական- ներով: Ցաւալին այն է որ բացի թրքախօսներէ, հայախօսներու ստուար մաս մը խուռն ծափե- րով կը քաջալերեն Մաղհար պէյերն ու Օսման էֆէնտիները: Եւ այս բոլորը կ'ըլլան ձեռ- նունայն խաչաձեւելու համար հայկական թատերախումբը:

Ս. Միլտոնեան

ՀԱՅԵՐԷՆԻՆ ԱՆՈՒՆԸ ԿԱՅ...

«Մուրճ-Մանգաղ»ի թղթակիցը կը գրէ (3 Նոյ.).—

Երեք տարի է, որ գոյութիւն ունի Պիլէնկովոյի հայ գիւղատն- տեսական դպրոցը: Բնագիտական աշխատանոցին մէջ ոչինչ կայ, որ օգտակար դառնայ: Դասագիրք բնաւ չկայ: Տարի մը անցաւ այն օրէն, երբ կրթական տեսուչը ե- կաւ եւ խոստացաւ դասագիրք տալ: Վերջապէս հասան դասագիր- քերը՝ ռուսերէն լեզուով. դեռ պի- տի գան հայերէն դասագիրքերը:

Միթէ կարելի՞ է այսպէս հա- յերէն սորվիլ: Աւելի լաւ է բոլո- րովին հանել հայ լեզուն դպրոցէն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅՍ ՅՈՒՐՏ ՕՐԵՐՈՒՆ.— Երբ կը լուանար Երկուշաբթին, Վէն- սէն անտառին պահապանը մա- ցառներուն մէջ գտաւ մանկա- մարդ կին մը, որ խոտերուն վրայ պառկեր էր առանց ծածկո- ցի եւ կ'աշխատէր տաքցնել, որ- քան կրնար, իր նորածինը: Պա- հապանը ոստիկանատուն տա- րաւ զայն: Հոն, դժբախտ կինը պատմեց իր կեանքը.

— Տարի մը առաջ, 18 տա- րեկանիս, ամուսնացայ Ֆոնթը- նէ-Սու-Պուայի մէջ երիտասարդ- ղի մը հետ, որ շուտով լքեց զիս, Երբ աշխարհ բերի աղջնակս: Ստնտուի մը տուի զայն եւ գա- ցի աշխատելու գործարանի մը մէջ: Արկածով մը վիրաւորուե- ցայ: Դարմանուելէ յետոյ գոր- ծարան դարձայ, բայց չընդունե- ցին: Աղջնակս առի եւ տարի Խնամատարութեան հիւանդանո- ցը: Առաջարկեցին որ աղջնակս իրենց յանձնեմ անվերադարձ: Չընդունեցի այդ պայմանը: Տուն չունէի: Ու տասնըհինգ օրէ ի վեր գիշերները կը պառկէի անտա- ռին մէջ, ուր ձերբակալուեցայ:

Այս ցո՛ւրտ օրերուն:

*** Ոստիկանութիւնը Ռէնսի մէջ գտաւ դիակը Կիլուզոյի 36 տարեկան, որ սառած էր ցուր- տէն:

Նոյն շրջանը, ագարակի մը մէջ, բանւոր Լուի մեռաւ նոյն- պէս ցուրտէն:

ՈՂՋՈՅՆ-ՏՈՒՔԻ ՊԱՀՈՒՆ.— Խումբ մը բարեպաշտ տիկին- ներ, որոնք հանապազօրեայ յա- ճախորդներն են Մէնիլմոնթանի եկեղեցիին, դիմեցին ոստիկա- նատուն: Որովհետեւ եկեղեցա- կան արարողութիւններու պա- հուն, երբ միս միսի բազմութիւն մը կը թմրի խորհրդաւոր յափշ- տակութեան մը մէջ, աներեւոյթ ձեռք մը կը յափշտակէ նաեւ անոնց պայուսակներըիրենց ձեռ- քէն:

Ոստիկանութիւնը պաշտօն տուաւ կնոջ մը որ աչքը բանայ եւ հսկէ: Տիկին ոստիկանը առա- ջին Կիրակի օրն իսկ տաղանդ ցոյց տուաւ: Ու բռնեց քառա- սուննոց օրիորդ մը, որ աղօթե- լով կը գողնար:

Խուզարկութիւն մը կատար- ուեցաւ տանը մէջ, ուր գտնուե- ցան պայուսակներ, ժամացոյց- ներ, համրիչներ եւ հովանոցներ:

ՊԱՏՈՒԱԽՆԴԻՐ ՀԱՅՐԸ.— Ան- վէրսի կալկելային մէջ կը ծա- ռայէր մանկամարդ աղջիկ մը, Ռօզա: Հայրը առջի օր եկաւ համոզելու, որպէսզի ձգէ կալկե- լան եւ դայ տունը նստի և պատ- ւովը ապրի: Աղջիկը մերժեց բացարձակապէս: Հայրը կատ- ղած, դանակը մխեց աղջկան կոնակը: Յետոյ փախաւ:

Աղջիկը փոխադրուեցաւ հի- ւանդանոց:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (112)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՍԱՔՈՒԵԱՎԵԼԼՍԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ՄԸ

— Ա՜, մաքուր գործ է, ըսի, ցնծալով ինքզինքս զսպել:

— Մաքուր կամ ոչ, ինչ որ ...դէն տեսակէտի եւ գնահատու- թեան գործ է.— այդ է առանց աշխատանքը:

Եւ պահ մը լռութենէ յետոյ.

— Հիմա եթէ կ'ուզէք. ուղ- ղակի կ'երթանք «ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԴԷՄ ՊԱՅՔԱՐԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ», որուն վարչութիւնը կ'ուզէի ձեզի յանձնել:

Առանց պատասխանիս սպասե- լու, մտաւ նրբանցքի մը մէջ, ո- րուն երկայնքին բազմաթիւ դուռ- ներ կը բացուէին:

Ամէն մէկ դրան վրայ, եր- կրի մը անունը գրուած էր. Ֆրանսա, Անգլիա, Թուրքիա, Մի- ացեալ Նահանգներ, Ջուիցերիա, Պելճիքա եւայլն:

Հոդ էր որ հաստատուած էր իւրաքանչիւր երկրի դէմ «պայ- քարի մասնաճիւղ»ը: Ամէն մէկ դրան առջեւ Չինացի մը կար իբր պահակ...

Վերջապէս հասանք «Գերմա- նիոյ դէմ պայքարի մասնաճիւղ»ը:

Ճէրճինսքի բացաւ դուռը, քաշուեցաւ առջեւէս, եւ նշան ը- րաւ որ ներս մտնեմ:

Սենեակը շատ ընդարձակ, չե- կայի որեւէ մէկ գրասենեակին երեւոյթը ունէր, սա տարբերու- թեամբ որ, քիչ մը աւելի մա- քուր էր:

Սենեակին մէջտեղը, գրասե- ղան մը կար, վրան բազմաթիւ թղթածրարներ. ետեւը նստած էր մէկը որ կարմիր բանակին սպա- յակոյտի համազգեստը կը կրէր:

Երբ Ճէրճինսքին նշմարեց ոտ- քի ելաւ եւ գիրքը շտկելէն յե- տոյ, զինուորական բարեւ մը տուաւ:

Ճերճինսքի առաւ բարեւը եւ զայն հրաւիրեց որ «մեզ առան- ձին ձգէ»:

Երբ սպան դուրս ելաւ, Ճեր- ճինսքի ինծի դառնալով ըսաւ.

— Անշուշտ կ'ընդունիք թէ՝ այս դիւանը չէ ստեղծուած դա- տին պէտքերուն համար, թէ ան արդէն գոյութիւն ունէր ձեզի ը- րած առաջարկէս առաջ, առաջարկ՝ որ կը խնդրեմ որ շատ լուրջ նկա- տէք:

Խոնարհեցայ առանց պատաս- խանելու:

Ցետոյ պատին կրթնած դա- րաններէն մէկուն մօտեցաւ, բա- ցաւ եւ ըսաւ.

— Ցեսնենք. ի՞նչ ունինք հոս: Եթէ չեմ սխալիր, այն թղթա- ծրարներն են, որոնք կապ ունին ռազմական կարեւորութիւն ունե- ցող երկաթուղիներուն հետ:

Ակնարկ մը նետեցի թղթա- ծրարին վրայ որ ինծի կ'երկարէր եւ համոզում գոյացուցի թէ՝ շատ լաւ կատարուած աշխատանք մըն էր: Որեւէ մանրամասնութիւն զանց առնուած չէր: Ամէն մէկ յատակագծի լուսանկարին վրայ, նօթեր կային, այնքան յստակ որ ի հարկին անմիջապէս օգտուիլ ուզող գործակալը չէր կրնար սխալիլ:

Ցաջորդաբար քննեցի բոլոր ծրարները: Բանակի հրամանատա- րութիւնը մանրամասնօրէն գիտէր գերմանիոյ զինուորական յառաջ- դիմութիւնները, որքան ալ գաղտ- նի պահուած ըլլային:

— Ինչպէս կը տեսնէք. ըսաւ Ճերճինսքի, խղճմտօրէն կը պատ- րաստենք ապագան, այն պահուն որ ուզենք, երբ հնչէ ընդհանուր վերիվայրումի պահը, յաջողու- թեան ամէն գրաւական պիտի ու- նենանք մեր ձեռքին տակ եւ ո- չինչ պիտի կրնայ դիմադրել ռու- սական բանակներու յառաջխա- ղացման, մանաւանդ որ, եւրոպա- կան իւրաքանչիւր երկրի մէջ աշ- խատանք թափուած ըլլալով, պա- տահական իւրաքանչիւր թշնամի բոլոր տրամադրելի ուժը եւ նիւ- թը ճանչցած պիտի ըլլանք:

Խենթ ըլլալու էք որ ձեզի ը- րած առաջարկս մերժէք: Տես- նենք, ի՞նչ կ'որոշէք: Մէկ կողմէ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒՄ, ԶԻՆ- ՈՒՈՐԱԿԱՆ ԲԱՐՁՐ ԱՍՏԻՃԱՆ ՄԸ, ՀՈՅԱԿԱՊ ԹՈՇԱԿ ԵՒ ՃՈԽ ԿԵԱՆՔ... Միւս կողմէ ՄԱՀԸ. ՄԱՀԸ ԱՌԱՆՑ ԱՒԵԼՈՐԴ ԽՕՍՔԵՐՈՒ...: 24 ժամ միջոց կուտամ ձեզի խորհելու: Վա- ղը, նոյն ժամուն, ձեր պատասխա- նին կը սպասեմ: Կը մաղթեմ որ ան փափաքներուս համապատասխանէ եթէ ոչ...

— Ի՞նչ պիտի պատահի...

— Պիտի ստիպուիմ խնդրե- լու Շուն-Քու-Լինէն՝ Չեկայի չի- նացի դահիճներուն պետէն, որ ձեզի խելք հասկցնէ...

Այս ըսելէ յետոյ, բարեւեց, եւ դուրս ելաւ, մինչդեռ գրասեն- եակ կը մտնէին պարթուսօֆը եւ հօրս զինուորներ, զիս բանտ ա- ռաջնորդելու համար...:

ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ ՊԱՏԱՀԱՐ

Չափազանցած պիտի ըլլայի եթէ ըսէի թէ՝ կացութիւնս զիս անտարբեր կը ձգէր:

Շիտակը, ատկէց աւելի վատը չէր կրնար ըլլալ, որովհետեւ եր- բեք միտք չունէի ընդունելու Ճերճինսքի կոչուած դժոխային ա- րարածին առաջարկները եւ եթէ իմ անփոփոխ լաւատեսութիւնս չըլլար, ես իմ վրաս պիտի խըղ- ճայի անշուշտ...

Մի՛ կարծէք սակայն թէ ինք- զինքս կը խաբէի բան յուսալով այն անբաններէն, որոնց ձեռքը ինկեր էի. գիտէի անոնց մտայնութիւնը: Գիտէի նաեւ թէ ամէն բանի կա- րող են անոնք եւ վատթարագոյ- նը տեսնելու կը պատրաստուէի...

(Շար.)

Թրգմ'. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

թիւնը այսօր 1913էն շատ աւելի է։ Ութ ժամուան դրութիւնը գործատէրերուն համար եղաւ ազդակ մը, որ գանոնք մղեց փոխելու աշխատանքի կազմակերպութիւնը իրենց հաստատութեանց մէջ։ Խմիչ բամպակի հիւսուածեղէնի գործարանին մէջ 8 ժամուան աշխատանքին շնորհիւ արտադրութիւնը 100էն 11 աւելցած է։ Յաւելուածական ժամերը պէտք է ընդունուին, միայն երբ աշխատանքի արտակարգ աճում կայ։ Բոլորովին անհասկնալի է բանուորները 5 ժամէն աւելի աշխատցնել, երբ գործազրկութիւն կայ։

Հանգստեան կոչուած բանուորներու եւ գիւղացիներու դատը պաշտպանեց ընկերվարական Մասօն, որ բսաւ.

— Այս ծեր աշխատաւորները երբ 60 տարեկան ըլլան, տարեկան 200 ֆրանք թոշակ կը ստանան. ատոր վրայ կ'աւելնայ 10 ֆր.ի նուէր մը, եթէ ատոնք երեք զաւակ մեծցուցած են մինչեւ 16 տարեկանը։ Հիմա կը պահանջէին տարեկան 400 ֆրանք, ինչ որ համապատասխան է 100 ֆրանք ոսկեդրամի, զոր կը ստանային պատերազմէն առաջ։ Ասիկա շատ համեստ պահանջ մըն է։

— Անցած տարի կրկնապատկուեցաւ անոնց թոշակը, պատասխանեց Փուանքարէ, սակայն Մասօն մեզմէ կը պահանջէ 240 միլիոն, մինչ ելմտացոյցի աւելին 6 միլիոն է միայն։

Մասօն առաջարկեց գոնէ 300ֆր.տալ մինչեւ 65 տարեկանները, իսկ անկէ վերերուն 400 ֆրանք յատկացնել։ Սակայն վարչապետը տեղի չտուաւ, առարկելով որ՝

— Եթէ ելմտացոյցը բաց ունենայ, այդ աշխատաւորներու վիճակը այսօրուանէն աւելի գէշ պիտի ըլլայ։ Համայնավարները կ'ուզեն որ այդ խեղճերը դժգոհ մնան. բայց ես խօսքս անոնց չեմ ուղղեր, այլ անոնց, որոնք ազգային պարտականութեան զգացումն ունին...

Համայնավար երեսփոխանները սկսան աղմկել։ Աղմուկ եւ ժխոր։ Վարչապետը վստահութեան խնդիր յարոյց եւ ժողովը 191ի դէմ 330 ձայնով վստահութիւն յայտնեց դահլիճին։

Միսը աժանցնելու համար

Փարիզի Ոստիկանական Տեսչութիւնը ժամանակէ մը ի վեր խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնէ շահադիտութիւնը վերցնելու եւ ապրուստը աժանցնելու համար։ Նպարավաճառներէն վերջ այս անգամ ալ մսավաճառները օձիքը ձեռք տուած են եւ այսուհետեւ չպիտի կրնան շահագործել յաճախորդները։ Այսօրուընէ սկսեալ Ոստիկանական Տեսչութեան կողմէ պատրաստուած մասնաւոր ցուցակներ պիտի կախուին մսավաճառի խանութներուն մէջ։ Այդ ցուցակներուն վրայ պիտի նշանակուին միսի բոլոր տեսակներուն գիները առանձին առանձին եւ մսավաճառները չպիտի կրնան աւելի բարձր գին պահանջել։

Ամէն Չորեքշաբթի ցուցակները պիտի փոխուին։

Մանուէլէսքոյի դատավարութիւնը

Պուքրէշի Պատերզմ. Ատեանին առջեւ սկսաւ դատավարութիւնը Նախկին փոխ-Նախարար Մանուէլէսքոյի, որ փարիզաբնակ իշխան Կարոլի կարգ մը Նամակները Ռումանիա փոխադրած ատեն սահմանին վրայ ձերբակալուած էր։ Դատասրահին մէջ 110 աթոռներ կան, ուստի եւ ներկաներու թիւը սահմանափակուած է։ Մասնաւորապէս կիներուն արգիլուած է ներկայ ըլլալ։ Նոյնպէս արգիլուած է լուսանկարիչներու մուտքը։

Պատերազմական Ատեանի Նախագահն է գնդապետ Վլատէսքօ, իսկ անդամներն են երկու հազարապետ եւ երկու հարիւրապետ։ Զօրավար Փոփէսքօ կարդաց ամբաստանագիրը, որմէ վերջ պաշտպան փաստաբանները յաջողեցան յետաձգել տալ դատավարութիւնը, քանի որ 37 վկաներէն չորսը միայն ներկայ էին։ Ասկէ զատ փաստաբան Փոմփիլիօ Եուանէսքու առարկեց թէ Պատերզմ. Ատեանը իրաւասութիւն չունի այդ դատով զբաղելու, որովհետեւ ներկայիս Ռումանիոյ մէջ պաշարման վիճակ հրատարակուիլը ապօրինի է։

Ընդհ. դատախազ գնդապետ Բարափանքա յայտարարեց թէ Պատերազմ. Ատեանը իրաւասու է՝ քանի որ Մանուէլէսքոյի դէմ եղած ամբաստանութիւնը պետութեան ապահովութեան դէմ ոճիր մըն է։

Կէս ժամ խորհրդակցութենէ վերջ 2ի դէմ 3 ձայնով դատարանը որոշեց թէ ինք իրաւասու է։

Երէկ առտուան դատավարութեան ընթացքին ութ փաստաբաններ երեք նոր պատճառներ մէջտեղ դրին դատարանին իրաւասութիւնը մերժելու համար։

Օտար թղթակիցները արտօնուած են ազատօրէն հեռագրելու եւ հեռաձայնելու, մինչ տեղական թերթերը գրաքննութեան ենթարկուած են։

Զինադադարի տօնախմբութիւնը

Երէկ Ֆրանսայի եւ դաշնակից բոլոր երկիրներու մէջ սովորական հանդիսութեամբ տօնուեցաւ Զինադադարի 9րդ. ս.ս.ա. րեդարձը։ Փարիզի մէջ առտուան ժամը 9.30ին Շանզ'Էլիզէի պողոտային վրայ հաւաքուեցան բոլոր Նախկին ռազմիկներուն ընկերակցութիւնները՝ իրենց դրօշակներով եւ թափօր կազմած իրենց յարգանքի արտայայտութիւնը բերին յաղթական կամարին տակ հանգչող Անծանօթ Զինուորին։

Հանրապետութեան Նախագահը, վարչապետը, Նախարարները եւ պաշտօնական մարմինները նոյնպէս այցելեցին Անծանօթ Զինուորին։

Պատերազմիկները վեհաժողով գումարեցին Վէրսայլի մէջ։ 634 պատուիրակներ, որոնք կը ներկայացնեն Ալրացաւեր Ֆրանսան։ Նիստերը փակ կը մնան ժողովուրդին առջեւ։ Կիրակի օր հանդիսաւոր ժողով մը տեղի պիտի ունենայ գեղակին ետեւ, Չարնջանոցին եւեւ բացուած հսկայ վրանի մը տակ։

Պատերազմիկներու բոլոր Միութիւնները չափազանց շահագրգռուած են «Ֆրանս. Լեգէոն» մը ստեղծելու հարցով։

Միութեան նախագահը, Թիէրրի Սանտըր, ամբողջ ուժով կ'աշխատի միացնել բոլոր Միութիւնները մէկ կազմակերպութեան մը մէջ։ Ասոր համամիտ են Անդամահատեալներու, կոյրերու եւ ուրիշ Միութիւններ։

Ամէնէն աւելի կը հակառակի Դաշնակցային Ուժերու Միութեան նախագահը, որ, յայտնելէ յետոյ թէ Ֆրանսացիները կարգապահ չեն լեգէոնական դառնալու համար, չուզեր կապել Ամերիկացիներն ու Անգլիացիները։

Առաջին ձիւնը

Հինգշաբթիէն Ուրբաթ լուսնալիք գիշերը, ինչպէս նաեւ երէկ առաւօտ ձիւնեց Փարիզի եւ մանաւանդ արուարձաններուն մէջ։

Գաւառներէն հասած լուրերուն համաձայն, խատաշունչ ձմեռ կը տիրէ ամէն կողմ։

„ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, 84 Բիւ Շափ «Պօն Թէաթր»ի սրահին մէջ։

Բանախօսութիւն, խմբերգ, արտասանութիւն, մեներգ, նուագ եւն.։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՍԷՆ ՏԸՆԻԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

Վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 9ին Սէն-Տընիի մայր եկեղեցիին մէջ, ուր կը գտնուի Լեւոն Ե. Լուսինեանի տապանաքարը, հանդիսաւոր եռածայն պատարագ պիտի մատուցանէ գերապայծառ Գրիգոր եպս. Պահապանեան, հայ Նահատակներու յիշատակին։

Այս առթիւ պիտի խօսի Chanoine Cordonnier։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Թրամուէյ թիւ 9 եւ թիւ 52, կառախումբ կառ տիւ Նորէն։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔԸ ԱՆԿԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վաղը կիր. գիշեր ժամը 8.30ին, Enghienի Salle des Fêtesի մէջ կը ներկայացնէ՝ ԺԱՆ ԷՔԱՌԻ **ՀԱՅՐ ԼԸՊՕՆԱՐԸ** (4 արար)

Կը մասնակցին՝ Տիկիններ Ս. Յ. Ալիքսանեան, Ս. Նշանեան, Օր. Անահիտ եւ Գ. Փափազեան։ Պ. Փ. Ե. Թօլաեան, Տ. Նշանեան, Վ. Սվաճեան, Ա. Գմբէթեան եւն.։

ԳԻՆԵՐԸ 25, 15 ԵՒ 10 ՖՐԱՆՔ

Տոմսերը այժմէն կարելի է հայթայթել Պ. Հ. Զահիրճեանէ։

Յաջորդ ներկայացումը՝ Փարիզ՝ Ալպէր Ա. Թատրոնը, 26 Նոյ. Շաբաթ գիշեր։

ԾԱՆ.— Մասնաւոր կարգադրութեամբ յետ այսու Տրամաթիքի բոլոր ներկայացումներուն իւրաքանչիւր մուտք տոմսին վրայ կէս ֆրանք պիտի յատկացուի Փարիզի Հայ Աղքատախնամին։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Հ.Մ.Ը.Մ.ի Շավիլ-Վիրօֆլէի մ.ճղ.ին կողմէ վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին

Maison des Enfants, Ave. des Combattants, Viroflay

Կը մասնակցին ՍԻՓԱՆ երկսեռ երգչախումբը և հայ և օտար արուեստագէտներ, կովկասեան եւ հայկական պարեր, նուագ, մեներգ եւ արտասանութիւն։ Կը մասնակցի Թառիստ Աբգար Սայաթ Նովայի հագուստով։

Հայ սկաուտներ պիտի սպասեն կայարաններուն։

Թրամուէյ թիւ 1. իջնել Aux Arcades, Viroflay, շոգեկառք առնել՝ Montparnasse, Invalides եւ St. Lazareէն, իջնել Viroflay։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Կրասի եւ Քանի երկու խումբերու լառն ժողովը՝ վաղը կիր. ժամը 3ին Լապատիի մէջ։

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, պիւռօ տը Թապայի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆԻ Խարբերդի եւ Յար. Գաւառ. Հայրենակց. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, 262 Բիւ Տիւկէքլէն, Դաշնակցութեան գրադարանը։

Օրակարգ. — Հաշուետուութիւն եւ նոր վարչական ընտրութիւն, Քուէարկութեան պիտի կրնան մասնակցիլ Նախկին անդամներէն անոնք որոնք իրենց յետնեալ ամսավճարները նոյն օրը կը փակեն։

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայրենացական միութեան ժողովը վաղը կիրակի ժամը 3ին 10 Rue Rampal.

Ամսոյս 26ին Շաբաթ երեկոյ գեղարուեստական երեկոյթ, 120 Bld. de Belleville. մանրամասնութիւնները շուտով։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուս. Միութեան ընդհ. ժողովը 15 Նոյ. Գշ. երեկոյ ժամը 8ին Sociétés Savantesի սրահին մէջ, 28R. Serpente, (Salle G.)։ Օրակարգ՝ 1. Վարչութեան տեղեկատուութիւն. 2. Նոր վարչութեան ընտրութիւն, եւն.։

ԿՈՒԶՈՒԻ ալրերու հագուստներու համար վարժ դերձակուհի մը։ Դիմել՝ Ա. Սարգիսեանի. 12 Place de la Chapelle. մէթրօ Chapelle.

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԻ ԱՌԹԻՒ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ՄՕՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ, ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԵՆՔ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՈՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

ՓԱԿԵԼ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31

Այդ օրը կը փակուի օրաթերթ «Յառաջ»ի առաջին տարին։ Մինչդեռ բաժանորդներ կան որ տակաւին պարտք ունին երկօրեայ «Յառաջ»էն։

1928 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԻՆ, ԱՆԽՏԻՐ ՊԻՏԻ ԴԱԴՐԵՑՆԵՆՔ ԱՆՎՃԱՐ ՄՆԱՑԱԾ ԹԵՐԹԵՐԸ, միեւնոյն ատեն հետապնդելով պահանջներու գանձումը։

Կ'ուզենք հաւատալ թէ, այս յայտարարութենէն յետոյ, բոլոր մոռցուած կամ ձգձգուած հաշիւները փակուելով, հարկ չպիտի մնայ անախորժ կարգադրութիւններ ընել ո՛եւէ բաժանորդի հանդէպ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

«ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ եւ ՎԱՅՐԿԵՆԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ»

Շատ մը բացատրական նկարներով զարդարուած եւ ԱՄԷՆՈՒՆ հասկնալի լեզուով գրուած է։

Գնողները շատ գոհ են, եւ այս մասին շնորհաւորական նամակներ ստացուած են։

Գին 10 ֆր., արտ. 75 սէնթ։ Փնտռեցէ՛ք ամէն տեղ։

Գրավաճառներուն փոխացուցիչ զեղչ։

Դիմել՝ GUIRAGOS MOMDJIANի, 48 Boîte Postale, St. Chamond (Loire), France.

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԹԷՈԴԻԿԻ 1928ի

"ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑԸ,

Կուռ բովանդակութիւն, մանրատառ 656 էջ, շքեղ տպագրութեամբ ու լուսատիպ եւ գունագեղ պատկերներով։ Գեղեցկագոյն նուէրը կաղանդի առթիւ։ Գին՝ 50 ֆրանք։

Դիմել՝ հեղինակին. 208bis Rue Lafayette.

ՍԱԿԱՐԱՆԸ գոց էր երէկ Զինադադարի տօնին առթիւ։

ԱՄԷՆՈՒՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Պարտք կը զգանք ձեզ յայտարարելու որ, քաղաքացիական Ամուսնութեան եւ Կտակուլութեան վերաբերեալ օրէնքներու փոխուելուն պատճառաւ, դժուարութիւններու չհանդիպելու համար, դիմեցէք երդուեալ թարգմանի գրասենեակը, 76 Rue Bernard du Bois, Marseille.

1. Ամուսնութեան թուղթի բոլոր գործողութիւնները, արագ և խղճմտօրէն։

2. Անուններու փոփոխութիւնը դատարանի միջոցաւ եւ արագ։

3. Հպատակութեան, ժառանգի եւ դատական գործեր.

4. Ծննդեան թուղթերու եւ մարհակներու թարգմանութեան։

ԲԱՑԱՌԻԿ ԱՌԻԹ

Ծախու է 200 մեդր հող, Փարիզի դուռէն 10 վայրկեան հեռու, օդասուն դիրքի վրայ։ Մեկնումի պատճառով կը ծախուի իրական գինէն շատ պակաս արժէքով։ Դիմել՝ խմբագրատուն։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ ԾԱԽՈՒ ՏՈՒՆ

Անմիջապէս ծախու է մեկնումի առթիւ 8 սենեակ, 2 խոհանոց 400 մեթր քառ. պարտէզ եւ խանութ մը, գեղեցիկ դիրք, մաքուր օդ եւ ջուր։ Դիմել՝ Մարսէյլ Սէն-Լու կրան փէն, հայկական թաղը՝ Մարտիրոս Ալեանաքեանի։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

13 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 492

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ՈՒ ԽՕՍՔ

ԹՐՔԱՑՄԱՆ ԹԱՐԱԽԸ

Ծանրակշիռ է Պոլսոյ թերթերուն այսօրուան լուրը։

Միլլի կառավարութիւնը, միշտ հետեւողական եւ հաւատարիմ իր սկզբունքներուն, նոր կարգադրութիւն մըըրած է, ոչ-Թուրքերու թրքացումը փութացնելու համար։

Այսուհետեւ, փոքրամասնութեանց դպրոցներուն մէջ, պատմութեան եւ աշխարհագրութեան դասերը պիտի աւանդուին Թուրքերէն, եւ Թուրք ուսուցիչներու կողմէ։

Թէեւ որոշումը կ'ըսէ թէ ոչ-Թուրք ուսուցիչներու համար արտօնութիւն պիտի տրուի։ Բայց այդ կէտը այնպիսի պայման մըն է, որ միամիտները միայն կրնայ խաբել։ Եւ յետոյ, կացութիւնը չի փոխուիր, եթէ Մէհմէտին տեղ Միհրան դասաւանդէ, լեզուն Թուրքերէն ըլլալու պայմանով։

Զարմանալի չէ որ Պատրիարքարանը իրար անցած է եւ խորհրդակցութիւններ կը կատարէ։

Անճար քաշքշուք մը, որ չի կրնար բարեփոխել կացութիւնը։ Էնկիւրի այս կարգի որոշումները կուտայ բոլորովին ինքն իր գլխուն, առանց նկատի առնելու փոքրամասնութեանց իրաւունք, Պատրիարքարան, նոյն իսկ Ազգերու Դաշնակցութիւն, որ համապատասխան դաշնագիրներու գործադրութեան հսկելու պաշտօն ունի, բայց ոչ իսկ պարտականութիւն կը սեպէ բարութիւն պահանջել այսպիսի կամայականութեանց համար։

Ուրեմն, անհաւասիկ օրէնքի մը, նոր կաշկանդումի մը կը ...նգի Թուրք թերթերու հանած աղմուկը՝ ոչ-Թուրքերու ...ղուած «առանձնաշնորհ»ներուն դէմ։

Տակաւին վերջերս, Հրեաներուն դէմ սարքուած հալածան...ն առթիւ, Թուրք թերթ մը գիտել կուտար.

— «Միջոցներ գտնենք Թուրքին լեզուն, Թուրքին նկարագիրը, ...րքին ցեղային յատկութիւնը ներարկելու ոչ միայն Թուրք ...ածներուն, այլ ոչ-Թուրք ծնածներուն ալ, որոնք Թուրքեր ...։ Դպրոցի ծրագիրները ըստ այնմ պատրաստենք։ 5—6 տարեկան ...նուկները պարտադիր կերպով պէտք է մանկապարտէզ ղրկել, ...կէ ելլողներն ալ նախակրթարաններուն գիրկը նետել, եւ այս...ով, 30 տարուան մէջ, որ ազգերու կեանքին մէջ մէկ վայր...ան ըսել է, պէտք է ընդհանրացնել Թրքութիւնը, Թրքական ...ագիրն ու յատկանիշը» (Վաքըթ)։

Նոր չէ այս եղանակը։ Միլլի յաղթանակէն ի վեր, ամբողջ Թուրք մամուլը եւ մտաւորականութիւնը կը թունաւորեն միտ...քը, եւ կը պահանջեն մինչեւ անգամ փակել ոչ-Թուրք դպրոցները։

Կառավարութիւնը, որ բուն դրդիչն է այս պայքարին, այս ...ով կը հասունցնէ իր թաքուն ծրագիրները, եւ պարբերաբար ...ճառումներ, կաշկանդումներ կը հաստատէ, իբրեւ թէ հան...յին կարծիքը գոհացնելու համար։

Այսպէս է որ, 1923ին, որոշեց Թուրք ուսուցիչներ տեղաւորել ոչ-Թուրք դպրոցներու մէջ, ծախքն ալ անոնց շալակին ...ցնելով։ Հայկական դպրոցներ եղան որ մինչեւ երկու-երեք Թուրք ուսուցիչներ ընդունելու հարկադրուեցան, ժամական 75 եւ 150 ղրուշ վճարով, Թուրքերէն, Թուրքիոյ պատմութիւն և աշխարհագրութիւն սորվեցնելու համար։ Եթէ ամսեգլխուն կանոնաւորապէս չվճարուի Թուրք ուսուցչին թոշակը, դպրոցը կը փակուի, իսկ հայ ուսուցիչը կրնայ ամիսներով սպասել, 30-40 ոսկի թոշակի մը համար։

Այս կարգադրութիւններուն ոչ Ուսումն. Խորհուրդը կրնայ ...անուիլ, եւ ոչ ալ Թաղ. Խորհուրդ կամ Հոգաբարձութիւն։ Անոնք շատ-շատ կրնան դպրոցին պատերը կամ ապակիները նորոգել։ Ամէն ինչ ենթարկուած է կրթական տեսչութեան, որ իր հրահանգները կ'առնէ ուղղակի Էնկիւրիէն, եւ կրնայ ուզած ...տենը դպրոց մտնել եւ հրամաններ արձակել։

Աստիճանաբար, բայց միշտ հետեւողական, հիմա կ'առնեն երկրորդ քայլը,— ընդհանուր պատմութեան եւ աշխարհագրութեան դասերն ալ պիտի աւանդուին Թուրքերէն, եւ Թուրքերու ձեռքով։

Աւելորդ է բացատրել այս որոշման բարոյական եւ նիւթական հետեւանքները։

Հարկ պիտի ըլլայ նորէն Թուրք ուսուցիչներ տեղաւորել ոչ-Թուրք դպրոցներու մէջ, լեցուն թոշակներով եւ ամսեգլխուն անվրէպ վճարելու պայմանով։

Ուրիշ խօսքով, ոչ միայն ոչ-Թուրք ուսուցիչներ պիտի արձակուին, այլեւ պիտի ծանրաբեռնուի դպրոցներու խարխուլ պիւտճէն, եւ շատեր չդիմանալով պիտի փակուին։

Էնկիւրիի ուզածն ալ ա՛յդ է,— հրապարակէն քշել ինչ որ «Թուրք օղլու Թուրք» չէ, անշուշտ ոչ Եէնիչէրիներուն պէս, այլ խաղաղօրէն, «քաղաքակրթական» միջոցներով, ինչպէս կը յանձնարարէր «Վաքըթ»։

Եւ այս բոլորը՝ նախակրթարաններու համար։ Միջնակարգ վարժարաններու համար յառաջիկային որոշում պիտի տան։

Կարելի է հասկնալ այդ որոշման էութիւնը, երբ ըսենք թէ Թրքացման քարոզիչները շատ աւելի աններող են միջնակարգ վարժարաններուն համար, եւ բոլորովին աւելորդ կը նկատեն զանոնք, մեծագոյն շնորհը նկատելով նախակրթարանը։

Անարգել կը հոսի Թրքացման թարախը, Թուրքիոյ մէջ, ոչ-Թուրքերու գլխուն...

Իսկ անոնք որ դաշնագիրներ ստորագրեցին փոքրամասնութեանց համար, քարիւղի հոտէն գլուխ առած չունին, կարմիր Մոսկուան ալ միասին։

Շ.

ԹՐՔԱՑՈՒՄԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԽՍՏԱՆԱՅ

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆ ԱԼ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

Պոլսոյ կրթական տնօրէն էսատ պէյ հետեւեալ շրջաբերականը ուղղած է ոչ-իսլամ եւ օտար վարժարաններու տնօրէնութիւններուն.—

Օտար վարժարան յաճախող Թրքահպատակ աշակերտները այսուհետեւ Թուրքերէնով եւ Թուրք ուսուցիչներու կողմէ պիտի առնեն իրենց պատմութեան, աշխարհագրութեան եւ քաղաքացիական կրթութեան բոլոր դասերը՝ համաձայն Թրք. դպրոցներու ծրագրին։ Այդ դպրոցները յաճախող օտարահպատակ աշակերտներուն համար կարելի է գործածել իրենց լեզուով գրուած պատմութեան եւ աշխարհագրութեան գրքերը, որոնք պիտի կարդացուին դպրոցին ոչ-Թուրք ուսուցիչներուն կողմէ։

Փոքրամասնութեանց դպրոցներուն մէջ, պատմութեան, աշխարհագրութեան եւ քաղաքացիական կրթութեան դասերը պիտի աւանդուին Թուրքերէն լեզուով, Թուրք ուսուցիչներու կողմէ եւ համաձայն՝ պաշտօնական նախակրթարաններու ծրագրին։ *Ասկէ զատ, բացարձակապէս արգիլուած է ձեռնհաս Թուրք ուսուցիչներէն զատ ուրիշ անձի յանձնել աշխարհագրութեան, պատմութեան եւ քաղաքացիական կրթութեան դասերը այն Թուրք աշակերտներուն, որոնք օտար վարժարան կը յաճախեն։*

Այս հրամանին համաձայն, այս շաբթուընէ սկսեալ.

1.— Բացի ձեռնհաս Թուրք ուսուցիչներու կողմէ աւանդուած աշխարհագրութեան, պատմութեան եւ քաղաքացիական կրթութեան դասերէն, թոյլ չպիտի տրուի որ շարունակուին վերոյիշեալ դասերուն աւանդումը այն Թուրք ուսանողներուն, որոնք օտար նախակրթարաններ կը յաճախեն.

2.— Փոքրամասնութեանց նախակրթարաններուն մէջ պատմութեան, աշխարհագրութեան եւ քաղաքացիական կրթութեան դասերը պիտի աւանդուին միմիայն Թուրք ուսուցիչներու կողմէ եւ Թուրքերէն լեզուով.

3.— Համաձայն ծրագրի, արտօնութիւն պիտի տրուի որ պատմութիւն, աշխարհագրութիւն եւ քաղաքացիական՝ կրթութիւն աւանդեն այն ոչ-Թուրք ուսուցիչները, որոնք կ'ուզեն ստանձնել այդ դասերը։

4.— Օտար եւ փոքրամասնութեանց դպրոցներու առաջին դասարաններուն մէջ Թուրքիոյ աշխարհագրութեան եւ պատմութեան յատկացուած վեց պահերու ընթացքին պիտի աւանդուին պատմութեան, աշխարհագրութեան եւ հայրենագիտութեան (*եուրտ պիլկիսի*) դասերը, համաձայն պաշտօնական նախակրթարաններու մէջ գործադրուած ծրագրին.

5.— Թուրք ուսուցիչներու դասաւանդութեան առեն պէտք է տիրապետէ Թուրքերէնի մէջ տկար դասարաններու աստիճանին իջնելու եւ աշակերտին շահեր ապահովելու ոգին.

6.— Միջնակարգ դասարաններու համար, առաջիկայ տարուան սկիզբը հարկ եղած հրահանգը պիտի ղրկուի։

Կրթական տնօրէնութեան փաստաթուղթ մը պիտի ղրկուի՝ յայտնելով թէ նախակրթարաններուն մէջ սկսուած է նոյնութեամբ գործադրուիլ ներկայ շրջաբերականը։

**** Նկատի առնելով խնդրին կենսական կարեւորութիւնը, Թաղ. Ժողովը զբաղած է այս նոր կարգադրութեամբ եւ ի հարկին խորհրդակցական լայն ժողով մը պիտի գումարուի, նկատելով որ նոր որոշումին գործադրութիւնը կապուած է նիւթական եւ վարչական բազմաթիւ դժուարութեանց, եթէ ոչ անկարելիութեանց հետ։*

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

«Ազդակ»ի խմբագրապետ եւ երեսփոխան Նէճմէտտին Սատըգ պէյ, կը գրէ.—

Ինչպէս Ըսմէթ փաշա որոշակի բացատրեց Խալքի համաժողովին եւ Ազգ. Ժողովին առջեւ, Արեւելեան Նահանգներուն մէջ կայ շրջանակ մը ուր կառավարութիւնը ստիպուած է օրէնքին ենթարկել կարգ մը սանձարձակ ուժեր, որոնք երեւան կուգան երբեմն յետադիմութեան ձեւին տակ, երբեմն ապստամբութեան, երբեմն ալ աւազակութեան։

Արեւելեան նահանգներու խնդիրը նոր չէ, այլ օսմ. կայսրութենէն մնացած ժառանգ մը։ Նոյն իսկ այսօրուան կացութիւնը մէկ արտայայտութիւնն է այն անբնական կացութեան, զոր հին կառավարութիւնները անդադար սուր ձեւի մը վերածեցին։

Ամբողջովին միջնադարեան հաստատութիւններ կը տիրեն Արեւելեան նահանգներու մէկ մասին մէջ. ո՛չ միայն հանրապետական օրէնքները, այլ Սահմանադրութեան եւ նոյնիսկ Թանզիմաթի շրջանի օրէնքները մուտք չեն գործած հոն։ Այդ կողմերը գացող կուսակալները եւ դատաւորները չեն կրնար պաշտօնավարել, առանց բռնապետներու (միւթէկալիպէ) կամքին ենթարկուելու. կառավարութեան բռնած ուժը ամբողջովին անուանական է հոն, եւ միայն շէյխի մը կամ պետի մը մասնաւոր շահերուն ծառայելով կրնայ կանգուն մնալ։

Ըսմէթ փաշայի դասիճը, այս տեսակէտէն դատելով կարգ մը տեղերու մէջ տեղի ունեցած հրոսակային դէպքերը, զոյգ միջոցներ պիտի գտնէ։ Ատոր համար, մէկ կողմէ զինուորական ձեռնարկներ պիտի կատարէ, որպէսզի աւազակները չկարենան ապաստան գտնել հարեւան երկիրներուն մէջ։ Միւս կողմէ, պիտի շարունակէ զսպումը։

Անտարակոյս, կարելի չէ մէկ օրէն միւսը բուժել քրոնիկ դարձած հիւանդութիւն մը։ Վարչական քանի մը միջոց չեն բաւեր, ջնջելու համար դարերէ ի վեր արմատացած սովորութիւնները։ Բուն դարմանը սա է.— Երկաթուղին երկարել մինչեւ այդ տեղերը, եւ մանաւանդ թափուր շրջանները բնակչութեամբ լեցնել ու վերջ տալ աշիրէթական կեանքին։ Միջնադարեան մտայնութիւնն ու հաստատութիւնները կրնան վերջ գտնել բնակչութեան խառնութեամբ եւ փոխադրական միջոցներու կանոնաւորութեամբ։ Իսկ ատոնք շատ ժամանակի եւ դրամի կը կարօտին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Խաչակրութիւն ընդդիմադիրներուն դէմ

Խորհրդային Միութեան Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն հետեւեալ շրջաբերականը ուղղած է կուսակցական բոլոր մարմիններուն.—

Ընդդիմադիրները չարաչար պարտուեցան կուսակցական կազմակերպութեանց մէջ։ Կուսակցութիւնը իր ամբողջութեան մէջ ու մանաւանդ բանուորական բջիջները բացէ իբաց եւ վերջնապէս բաժնուեցան ընդդիմադիրներէն՝ զանոնք կզզիացնելով իբրեւ հակակուսակցական եւ հերձուածող։

«Իրենց կզզիացումը տեսնելով, ընդդիմադիր պետերը կը մտնեն մենշեւիկեան նոր ճամբու մը մէջ։ Կը խզեն զիրենք կուսակցութեան միացնող վերջին կապերը եւ կը սկսին կուսակցութենէն դուրս ոչ-պրոլետարական ուժերու աջակցութեան դիմել։ Հոկտեմբերի Յեղափոխութեան տարեդարձին օրը Մոսկուայի եւ Լէնինկրատի փողոցներուն մէջ Թրոցքիի, Զինովիեվի, Քամէնէֆի, Սմիլկայի եւ ուրիշներու հակախորհրդային արարքները, Մոսկուայի արհեստագիտական բարձրագոյն վարժարանի ամփիթատրոնին բռնի գրաւումը՝ կուսակցութեան դէմ ապօրէն հաւաքոյթ մը կազմակերպելու համար հոն, ընդդիմադիրներու կազմակերպած ապօրէն ժողովներուն մէջ կուսակցութեան անդամներուն դէմ գործ դրուած բռնի միջոցները, եւ վերջին օրերս արձանագրուած ուրիշ դէպքեր ցոյց կուտան թէ ընդդիմադիրները կուսակցութեան ծոցին մէջ պարտութիւն մը կրած եւ Նոյեմբեր 7ի ցոյցերուն ընթացքին ամբողջ բանուոր դասակարգին առջեւ վարկաբեկուած ըլլալով, կը սկսին իրենց շուրջ հաւաքել բանուոր դասակարգին թշնամի ուժերը եւ հակախորհրդային նոր գործողութիւններ կը պատրաստեն։

«Նկատելով որ ընդդիմադիրներուն, մանաւանդ անոնց վարիչներուն կողմէ այսպիսի ընթացք մը բացարձակապէս անընդունելի է եւ կարելի չէ հաշտեցնել կուսակցութեան անդամի հանգամանքին հետ, կեդր. կոմիտէն անհրաժեշտ նկատեց ընդդիմադիրներու վերջին հակակուսակցական արարքները վերստուգիչ կեդր. Յանձնաժողովի քննութեան ենթարկել։

«Կեդրոնական կոմիտէն որոշեց հրաւիրել բոլոր կուսակցական մարմինները՝ հետեւիլ ստորեւ տրուած հրահանգներուն՝ կուսակցութեան ծոցին մէջ պահելու համար Լէնինեան գիծը.

«1.— Խիստ միջոցներ ձեռք պէտք է առնել, թոյլ չտալու համար, որ ընդդիմադիրները կուսակցութեան ծոցին մէջ փոխադրեն վէճը։

«2.— Կուսակցութեան բոլոր անդամներուն կողմէ կուսակցութենէն դուրս շրջանակներու մէջ խօսուած ճառերը պէտք է վերաբերին կուսակցութեան քաղաքականութեան պարզաբանումին ու պաշտպանութեան։ Հրապարակային ժողովներուն մէջ կուսակցութեան քաղաքականութեան դէմ յարձակող ընդդիմադիրները անմիջապէս պէտք է վտարուին։

«3.— Պէտք չէ թոյլ տալ, որ ընդդիմադիրները ապօրէն հաւաքոյթներ գումարեն. իսկ եթէ հակառակ մարմիններու արգելքին գումարեն, պէտք է լուծել զանոնք կուսակցական եւ բանուորական ուժերով»։

**** Պերլինէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Թրոցքիի, Զինովիեվի և ընկերներուն ձերբակալութիւնը քանի մը օրուան խնդիր է։*

Յունաստան կը հալածէ պոլշեւիկները

Պալքանեան գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Հելլէն կառավարութիւնը խստիւ կը հալածէ պոլշեւիկները։ Յունաստանի համայնավար կուսակցութիւնը ութ երեսփոխան ունի Աթէնքի խորհրդարանին մէջ, ու շատ զօրաւոր է Սելանիկի մէջ։ Հելլէն կառավարութիւնը կը մտածէ ո՛չ միայն օրէնքէ դուրս յայտարարել համայնավար կուսակցութիւնը, այլեւ լուծել բանուորական սէնտիքաները, արգիլել նոր արհեստակցական միութեանց կազմութիւնը, փոխել համալսարանի ծրագիրները՝ ուսանողները ճնշելու համար, եւ ջնջել մամուլի ազատութիւնը։

Մէկ խօսքով, կ'ըսէ Գործակալութիւնը, համայնավարութեան դէմ կռուելու պատրուակին տակ, կ'ուզեն Յունաստանի մէջ ալ հաստատել ֆաշիստական օրէնք մը, նման պուլկարպետական պաշտպանութեան օրէնքին կամ Եուկոսլաւ «Օպզնանա»յի։ Ռամկավար Նախարար Փափանասթազիու եւ չափաւոր արքայական Մէթաքսասի բարեկամները հակառակ են այս խստութեանց։

«Հանրային կարծիքը պատրաստելու համար կը շահագործեն ծովակալ Քոնտուրիոթիսի դէմ գործուած մահափորձը Զաֆիրոս կուսիոսի կողմէ, որ ո՛չ մէկ կուսակցութեան կը պատկանի։ Բողոքի միթինկներ տեղի կ'ունենան հակաբանուորական այս օրէնքին դէմ, կը վերջացնէ Գործակալութիւնը։

Ֆրանքեւսերպ դաշնագրին շուրջ

Ինչպէս գրեցինք, Ուրբաթ օր կնքուեցաւ ֆրանքեւսերպ բարեկամական դաշնագիրը։ Արտաքին Նախարարութիւնը այս առթիւ հրատարակեց զեկոյց մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ Պրիան եւ Մարինքովիչ նկատեցին իրենց կառավարութեանց տեսակէտներու համանմանութիւնը այն բոլոր խնդիրներուն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՃԻՆԿԻԶ ԽԱՆԻ ԹՈՌՆԵՐԸ

Թուրքիան աններող եւ ամբարտաւան է ոչ միայն իր սահմաններուն մէջ ապրող ժողովուրդներու, այլ եւ սահմաններէն դուրս գտնուող հարեւան ժողովուրդներու հանդէպ:

Պարսկաստանը, որ իր աշխարհագրական դիրքով, իր տնտեսական-քաղաքական շահերու թելադրանքով եւ մանաւանդ պարսիկ ժողովուրդի խաղաղասէր խառնուածքով վերջին դարերու ընթացքին միշտ խուսափած է իր եւ հարեւաններու հետ ամենաթեթեւ անախորժութեան հաւանականութենէն անգամ, քանի-քանի անգամներ ենթարկուեցաւ իր կռուարար հարեւանին անտեղի յարձակումներուն: Աւելի յաճախ Թուրքիան դրդեց սահմանակից շրջաններուն մէջ ապրող աշիրէթները՝ անցնիլ պարսկական սահմանը, նեղել խաղաղ բնակչութիւնը, թալանել եւ կոտորել, իր այս կամ այն քաղաքական-տնտեսական պահանջը դիւանագիտական ճանապարհով ձեռք բերելու համար: Վերջին տասնամեակներու սահմանային վէճերը Թուրքիոյ ապօրինի ոտնձգութիւններով՝ դեռ թարմ են բոլորի յիշողութեան մէջ: Պակաս չեն եղած նաեւ աննախընթաց բռնութիւններն ու ճնշումները Պոլսոյ եւ տաճկական ուրիշ քաղաքներու մէջ ապրող պարսիկ վաճառականներու դէմ: Չեմ յիշեր հպատակութեան խնդրի շուրջ ստեղծուած կամայականութիւնները, որոնք շատ հեռանդ սպառել տուին պարսիկ խաղաղասէր դիւանագէտներուն:

Ապա Թուրք մամուլի ծանօթ անվայել յարձակումները ոչ միայն Պարսկաստանի հանդէպ, այլ եւ ուղղուած պարսիկ յայտնի գրական մեծութիւններու դէմ: Թուրք ազգայնական կիրքը անգամ 8 դար առաջ ղմայլելի քառեակներ երգող պարսիկ բանաստեղծին հայհոյեց: Ինչո՞ւ: Հարցում մը որուն պատասխանը Ճինկիզ Խանի թոռներէն պէտք է պահանջել:

Այս բոլորէն յետոյ, բնական է այն ուժեղ հակակրանքը, շատ անգամ ատելութիւնը, որ կը տիրէ Պարսիկներու մէջ Թուրքերու հանդէպ: Նոյն իսկ տգէտ, մոլեռանդ շիա պարսիկը, սիւննի Թուրքը կը համարէ ոչ-միւսիւլման: Ան Հրեայի, Հայու եւ իր մէջ գոյութիւն ունեցող անջրպետը իր սրբազան Ղուրանի տեւէ այլեթով կրնայ լեցնել, բայց չի կրնար գտնել նոյն Ղուրանին մէջ այլեթ մը որով համոզուի, թէ Թուրքն ալ միւսիւլման է: Այդքան ամուր է եւ խորացած իր համոզումը, որ երկար դարերու ծանրութիւն ունի իր վրայ: Առասպել չէ այն կարծիքը, թէ սիւննի սպաննող պարսիկը արքայութեան կ'արժանանայ:

Ահա թէ ինչ արդիւնք է տուեր բարբարոս հարեւանի դարերու թունոտ քաղաքականութիւնը մեր երկրին մէջ:

Պատմութիւնը լաւագոյն դաստուն է, կ'ըսեն, բայց ոչ Թուրքին համար, հոգ չէ թէ եւրոպական գլխարկի տակ: Եւ ահա պատմութեան դասերը անտես կ'առնէ նաեւ մեր օրերու արտաքնապէս եւրոպականացած Թուրքը:

Քէմալի Թէհրան նստող գործակատարը Սեպտեմբեր 5ին պաշտօնական գրութեամբ մը Պարսկաստանի արտաքին նախարարութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ քրտական խնդրի վրայ եւ կը պահանջէ Թուրքիայէն դէպի Պարսկաստան խուսափող Քիւրտերը իր սահմաններէն ներս չընդունիլ, եւ աջակցիլ իրեն, որպէս զի Թուրքիա կարենայ իր նպատակին հասնիլ:

Նախարարութիւնը ի պատասխան Թրքական այդ դիմումին, Սեպտեմբեր 11ին եւ 27ին երկու նամակներով կը յայտնէ Թուրք դեսպանատան, թէ ուզելով ամրացնել Թուրք-պարսկական բարեկամութեան հիմքերը, միջոցներ է ձեռք առած պարսկական Քիւրտերուն արգիլելու տաճկական Քիւրտերուն օգնութեան երթալ, ինչպէս եւ արգիլել Թուրքիոյ սահմանն անցնող Քիւրտերու՝ կրկին վերադարձը, պայմանաւ, որ Թուրք կառավարութիւնը՝ 1) կարգադրէ սահմանային վէճերը, որոնք Թուրքիոյ կողմէ կը ստեղծուին. 2) դադրեցնէ Թրքական սահմանապահ պաշտօնեաներու եւ Թուրք զինուած ուժերու ոտնձգութիւնները բացարձակօրէն Պարսկաստանին պատկանող հողամասերու հանդէպ. 3) լուծէ սահմանային խնդիրը. 4) արգիլէ Թուրքիոյ աւազակային խումբերու յարձակումները պարսկական հողամասերուն վրայ:

Այս իրաւացի պայմանները մերժելու կամ ընդունելու մասին առանց ակնարկ ընելու, Թուրք գործակատարը յանուն իր կառավարութեան շնորհակալութիւն յայտնելէ անմիջապէս յետոյ, Թէհրանի մէջ լուր կը հասնի թէ Թրքական օդանաւերը անցեր են Պարսկաստան, պայթուցիկ նիւթեր են նետեր հարեւան երկրին մէջ, վիրաւորեր են շատերը, որոշ տեղեր հրդեհեր են եւ այսպիսով խոշոր վնասներ պատճառած եւ շնորհակալութեանը արժանացած են սահմանակից բարեկամ երկրին:

Շնորհակալութիւն թղթի վրայ, Թէհրանի մէջ. —ռմբակոծութիւն եւ հրդեհ սահմանագլուխը: Ահա Թրքական նոր քաղաքականութիւն մը, որուն նմանը քիչ է արձանագրուած պատմութեան մէջ: Բոլորը այս չէ սակայն: Աւելի անհանդուրժելին կայ: Այս եւ նման ապօրինութիւններու դէմ պարսիկ կառավարութեան բողոքելու միջոց չտալու չար դիտումով, նոյն գործակատարը կը շտապէ ծանուցագիր ներկայացնել Թէհրանի կառավարութեան, իբր թէ Թրքական սահմաններուն մէջ գտնուող խումբ մը Թուրք զինուորականներ ենթարկուեր են պարսկական Քիւրտերու յարձակման: Յարձակողները 44 զինուորներ, քանի մը սպաներ եւ մեծ քանակութեամբ զէնք ու զինամթերք փախցուցեր են Պարսկաստան: Քէմալի ներկայացուցիչը իր ծանուցագրով կ'աւելցնէ՝ եթէ տասն օրուայ ընթացքին Պարսկաստանը գերիները չազատէ, գրաւուած զէնքերը չվերադարձնէ, վնասները չհատուցանէ եւ ներողութիւն չխնդրէ, Թուրքիան իր քաղաքական յարաբերութիւնները պիտի խզէ Պարսկաստանի հետ:

Թուրքիոյ ապօրինի պահանջները եւ սպառնալիքը աւելի քան վրդովիչ են, երբ, գիտենք որ, համաձայն վստահելի աղբիւրներէ քաղուած տեղեկութիւններու, քանի մը Թուրք սպաներ Մուհամմէտ Շիւքրի պէյի գլխաւորութեամբ՝ չդիմանալով քրտական յարձակումներուն, պարտեալ բանակէն կենդանի մնացած զինուորներու հետ կ'ապաւինին պարսիկ սահմանապահ ուժերուն, որոնց յանցանքը փախստականներու հանդէպ Պարսիկներու յատուկ սրտաբաց հիւրասիրութիւնն է եղած միայն:

Հին պատմութիւնն է, որ կը կրկնուի, նոր մեթոտներով: Նորաձեւութիւններու սիրահար երկիրը իր քաղաքականութիւնն ալ բնականօրէն նոր ձեւերով պէտք է առաջ տանի: Կատարուած փաստը վերիվայր շրջել, յանցանք գործել, բայց հարեւանը յանցաւոր հանել, բողոքի ծանուցագիր ընդունելէ խուսափելու համար աճապարանքով ծանուցագիր հրամցնել,— ասոնք մեր օրերու կարմիր միջոցներ են, զորս նոր Թուրքիան կ'երեւի իր կարմիր դաշնակցէն սորվեր է, խաղաղասէր, բայց տկար Պարսկաստանի գլխուն փորձելու համար:

Վ. ԻՐԱՆԵԱՆ

ՄՈՐՍ ՀԵՏ

Օրուան աշխատանքէն յետոյ տունս եմ հիմա:

Տո՛ւնս: Տուփ մը սենեակ է ան: Տաքուկ պատերուն՝ չորս հատ սեւ-սուգ պատկերներ: Փայլող յատակին՝ շքեղ կապերտ մը հին ու մին: Միակ պատուհանին՝ մահամերձ վարդի թաղարիկ մը՝ իմ պարտէզս անուման:

Որբն ալ տուն ունի: Ու իմ տունս շա՛տ սիրուն է:

Խոնջ՝ մարմինովս դրասեղանին առջեւ, պատուհանիս մօտ: Արմուկներս գիրքի մը երկու ծայրերուն, ձեռքերս պինդ մը տուած ականջներուս՝ կը կարդամ իբր թէ: Ու երբեմն երեք մատերով կը տրորեմ՝ ճակտիս մորթը, որուն ետին՝ միտքս լար ունելու կարօտ ժամացոյց մըն է դարձեր: Անօգուտ փորձեր մտամփոփումի: Ի զո՛ւր, նոյն էջը վեց անգամ կը կրկնեմ:

Նստած է մայրս վերի անկիւնը, ծալապատիկ, լեցունկեկ բազմոցին վրայ: Միշտ սեւերու մէջ, սեւ լաչակն ալ ուսերը իջած: Կ'ուզեմ նայիլ սգաւոր կիներուն: Որովհետեւ կը սիրեմ զոններուն սեւը:

Կ'երգէ մայրս. կամ գրեթէ չ'երգեր: Անո՛ւշ ձայն ունի: Եւ որքա՛ն անուշ: Բայց տրտում են իր եղանակները, ինչպէս դէմքն անոր, որ ժպիտովն ու ոսկի ձայնովը մանաւանդ, բռնած էր հայրիկիս սիրտը, բարի օր մը, հարսնետան մը մէջ:

Կը հիւսէ գուլպան ալ մանչուն, եւ տանը հեղ մը կը բանայ սանին կափարիչը, որուն տակէն խուսափուկ՝ ցոլորշին՝ հայկական բուրմունքովն իր՝ կը լեցնէ տունս սիրական: Անուրժալուր երաժշտութեամբ մը եփ կուգայ կերակուրը — պայքարի մրցանիշ — կազ-օճաղին վրայ, որուն երգը, ափսո՛ս, անտանելի բան մը ունի բարբարոս:

Երկինքին փակուած են աչքերը: Արեւմուտքէն՝ կը սուրայ քամին ու կը կանչէ խելայեղ: Յաւագա՛ր այդ քամին, զոր կ'ատեմ ա՛յնքան: Անոր վայնասունով հոգիդ կ'այտահարի, ու ջիղերդ ճանճի մը գրեթէ անլսելի իսկ բզզիւնէն՝ դիրքի կը կենան:

Ո՞վ կը սիրէ ողբ ու կոծով այդ սողուն քամին: Գիւղիս մեռելներն անգամ իրենց տուներէն պիտի լ'ըզու ելլէին, որպէս զի զայն անիծեն: Սա օրհասական տերեւներն ալ, թափելէ առաջ, հազար հայհոյանք կը նետեն անոր երեսին:

Ո՛չ: Պիտի չկրնամ կարդալ: Մօրս ալ ձայնը տակաւ կը բարձրանայ: Ուսած է նորէն կուրծքը՝ յիշատակներովը անցեալին: Ահա իմ իրիկունները: Ցորեկը խոնջէնք: Ցորեկը հացի տանջանք: Եւ իրիկունը՝ տունդ պատառիկ մը ուրախութիւն, երկու ժպիտ կը գլանան քեզի: Մայր մը՝ որ խնդալը շատոնց է մոռցեր,

— Բաւական է, մայրի՛կ, կ'աղաչեմ: Արցունքներովդ չէ որ պիտի ետ բերես աղջիկդ, ու վերաշինուած գտնես հրդեհուած տունդ: Ոչ ալ՝ յորդ գետ մը պիտի կրնաս կազմել, որպէսզի խեղդուին կարմիր շուները, եւ ողողուի անոնց որջը: Նայէ՛, աչքերդ գանկիդ խորն են փախեր: Արիւն է իջեր անոնց: Ա՛լ օրերնիս օր ընենք, Միտքդ բեր երէկը, ուր թափառական՝ լեռնէ լեռ, գիւղէ գիւղ, տառապագին օրերու մէջ, զաւակներդ կը փնտռէիր: Յիշէ՛, մայրիկ, որ տարիներ մէկզմէկու կարօտով մրկեցանք: Չըսի՞, որ քանի անգամ, մատիտը ձեռքս, երեւակայութեանս ճիգերովը, նկարդ շինել փորձեցի: Չըսի՞, որ երեք հեղ, օտար փողոցներու վրայ, անծանօթ կիներու մէջ յանկարծ քեզ եմ տեսեր եւ ուզեր՝ զանոնք ողջագուրել: Այսօր տարի մըն է իրարմով ենք: Առաջին տեսիդ չհաւատացիր աչքերուդ: Որովհետեւ երկու մինինիկ մանչերդ մէկմէկ երիկ մարդ էին դարձեր՝ ա[?]լուած պեխերով, խոպոտ ձայներով: Կ'ուտես, ահաւասիկ, անոնց ճակտին քրտինքէն: Միակ «մուրազդ»՝ որու հասնելու համար այնքան անհամբեր էիր, երբ կարմիր կրծկալներով, պայուսակը անութած՝ մանկապարտէզ կ'երթայինք: Կուլաս մեռելներդ ու կ'անիծես շուները: Գիտնայիր սակայն, որ մարդոց չարութիւնը կը փառաբանէ քու անիծապարտներդ, կը լզէ անոնց գարշապարը:

Եւ մայրս զայրացաւ:

— Ո՛ւֆ, այդ մակաբոյծերը: Աշխարհին մուրը քսեմ ես ատոնց ճակտին. ամօթի աւազանը խօթեմ ես զանոնք, այդ օտար թէ ազգակից ողորմելիները: Եթէ բեմ ունենայի կամ գրիչ, միայն իմ պատմութիւնս պիտի բաւէր, որ հսկայ ապառաժի մը բովանդակ ծանրութեամբը կշռէր անոնց խղճին: Թո՛ղ աշխարհը խաղաղեցնելու ջանքեր թափուին: Թո՛ղ մարդոց դատախարակութիւնը վրիժառութեան ոգին արմատախլելու աշխատի: Ես, պիտի անիծեմ շուները անընդհատ ու՝ երկրպագուներն ալ անոնց: Ո՛րչափ պիտի ուզէի լսել որ երգուէր.

«կարմիր երկիր նստեր կուլայ,
«Չը կայ ըսող՝ մի լար, մի լար...»:

Չեմ կրնար չլալ եւ չանիծել: Մոռնա՞մ այն օրը՝ ուր ուխտի տարեկան աղջկանս մէջքին չուան մը կապած՝ գետնաքարշ դէպի Եփրատ կը տանէին՝ թաղետութեան հայազգի անմեղ բեռնակիրները: Մոռնա՞մ այն ձայնը՝ քրոջդ գանկին՝ քարերուն բախելու ձայնը, որուն արձագանգը դեռ ունիս այսօր ուղեղիդ մէջ: Մոռնա՞մ այն դժբախտ օրը՝ ուր ես՝ կաղին-կաղին արցունքներով շունին յանձնեցի երեքդ՝ քեզ, եղբայրդ ու քոյրդ: Եւ դուք երկու եղբայր, արօրի մը լծկան զոյգ եզներուն պէս, ամբողջ չորս տարի տաժանագին աշխատանքներով ձեր անմեղութիւնը քաւեցիք: Ձեր խմոր մարմիններովն ու սսրինձ ոսկորներովը ի՛նչ աներեւակայելի գործեր չտեսաք: Մոռնա՞մ իմ անուշս, սիրուն Սիրվարդս: Մոռնա՞նք, զաւակս, սա քառասունինց մը մտաւորականները, որոնց խմբանկարը այնքան խնամքով սեւ շրջանակած՝ կը պահես անկողնիդ գլխուն: Մոռնա՞նք այս ամէնը: Իսկ իմ պատմութի՞ւնս...:

— Սակայն, մայրի՛կ, լալ ու ողբալով դուն քեզի կ'ընես, ու մեզի ալ: Վիճակնիս քիչ շատ լաւ է: Գաւառացի շնորհքով աղջիկ մը առիր գաւառացի մանչուդ: «Մուրազ» մըն ալ ատիկա: Գոհ եմ որ տղադ արհեստ ալ ունի: Եւ սիրուած արհեստ մը: Իմաստութեան ձեռագիրները մարմին կ'առնեն, շարունակ, գիր առ գիր, անոր մատներուն տակ, որոնց սեւութենէն շատ ու շա՛տ կ'ախորժիս: Իսկ ես ամէն ջանք կ'ընեմ որ տունէդ բան պակաս չըլլայ: Ի՞նչ կ'ըլլայ, մա՛յր, որ իրիկունները փոխէ, զուարթ ըլլաս առջեւս:

— Կուլամ, տղա՛ս, որովհետեւ հոգիիս կրակը աչքերէս դուրս կուտամ: Կ'անիծեմ, արիւնոտ մաղթանքներ կը հառաչեմ, որովհետեւ շուներուն վրայ մեծ յաղթանակ մը տարած ըլլալ կը կարծեմ: Հոգիս երկուքին ալ պէտք ունի: Եւ տակաւին՝ չեմ խնդար, որովհետեւ Արեւմուտքը ցուրտ է. ծաղիկները մերը չեն հոն: Արեւելքիս տաքուկ արեւը կ'ուզեմ: Ձենք կրնար դպչնալ Սեւ ծովու մեր որբանը, ուր փլատակները կարմիր Պատմութեան յուշարձաններն են: Գալով Հայաստանին՝ դուռները բացուելիք չունին:

— Մայրի՛կ, ի՛նչ օրերէ անցանք: Համբերենք գիշերուան՝ ցորեկը պիտի գայ: Հարկաւ երջանիկ օր մը Հայաստանը մեզի ալ կ'ըլլայ: Ու այն ատեն, հաւատա՛, մայր, հայրենի լերան ոտքին, ու լճափին, համեստ տուն մը պիտի շինեմ քեզի, ոչ շատ խոշոր, պզտիկ պարտէզով: Հին օրերուդ պէս, առտուն կանուխ ճո՛ւ, ճո՛ւ, ճո՛ւ ձայնելէն գլխուդ պիտի հաւքես հաւդ ու աքաղաղը, վառեակդ ու աքլորը: Պիտի մշակես քու ծաղիկներդ: Եւ պիտի լեցնես բղուկներդ՝ պարտէզիդ ծիծղուն պտուղներուն անուշեղէնովը: Պիտի կթես այծերդ ու պատրաստես սպիտակ պանիրդ: Բերեմ պիտի քեզի հարս մը, որ ըլլայ ուզածդ: Հարս մը՝ պարզ, գործունեայ, բարի, որ չըլլայ թեթեւ, շատախօս, որ ունենայ երկար մազեր, սիրուն հասակ, որուն մանաւանդ չպակսին ժպիտն ու զուարթ երգը: Կ'երդնում, մայրիկ, սրբութեանս վրայ, պիտի բերեմ հարս մը այդպէս, եթէ հարկ ըլլայ իսկ ոտքի տակ առնել բոլոր գիւղերը հայրենիքիս: Տեսնե՛ս, որքան պիտի ըլլանք երջանիկ: Երգենք պիտի անկէ վերջ՝

«կանչէ՛, կռունկ, կանչէ,
քանի գարուն է,
«Դարիպներու սիրտը ալ անարուն է»:

* * *

Ծը՛ռ...ռ...ռ, ճը՛ռ...ռ...ռ, անախորժ երգն է զարթուցիչիս: Կը ցնցուիմ ու կը շտկուիմ անկողնիս մէջ՝ աչքերս շփելէն: Չկայ մայրս: Ու ես միս մինակ օտարոտի խուցիս մէջ, պատին չորս հատ սեւ սուգ պատկերներուն հետ: Մարտիրոս մտաւորականներուն խմբանկարը — «Ճակատամարտ» ի հրատարակութիւն — եւ երեք հայ կին: Առաջինը, գիրուկ, փռուած ժայռի մը վրայ, ծիծ կուտայ մանկիկին, աչքերը հորիզոնին սեւեռուն: Կը յիշեմ մայրս, ան ալ գիրուկ, որուն փարթամ ստինքներէն կը կախուէին՝ քոյրըս Սիրվարդ եւ հիւանդ դրացնուհիին Համբիկը: Տեսնելու բան էր անոնց կռիւը, իրարու բաժին խլելու ատեն: Երկրորդը, սեւազգեստ, նստած աւերակներուն վրայ, ձեռքը երեսին՝ Ցեղը կուլայ: Երրորդը, հրացանակիր, եղունգներուն նեցուկովը, սեպ սարերէն վեր կը մագլցի: Կը յիշեմ մայրս, զոր տասներկու տարի առաջ, Տիարպէքիրի մեծ լերան զոհեցին՝ աշխարհին Արգարները...

Արդէն քառորդ ժամ մը սահեր է: Ժամն է ընդհանուր զարթումի: Կովի մեծկակ զանգակին շղթան քսան անգամ կ'ելեւէջէ տասը մատներուս պիրկ ուժովը:

Ոտքի են յիսուն որբուկները: «Զար» կ'ըսեմ ես ինծի, որովհետեւ թերեւս անոնք ալ իրենց երանելի երազները կ'ապրէին քիչ առաջ:

Ա. ԽԱՆԷՏԱՆԵԱՆ

Ժընեւ

ՊՈԼՍՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԹԻՒՆ Է 699,602

Թուրքթերթերը կը գրեն թէ Պոլսոյ բնակչութեան թիւն է 699,602, որուն 354,013ը այր եւ 345,589ը կին:

Առաջին առթիւ, միեւնոյն աղբիւրները Պոլսոյ բնակչութիւնը կը հաշուէին 850-900,000, ենթադրելով որ վերի գումարը վերջնական թիւն է, պէտք է նոյն համեմատութեամբ զեղչել նաեւ նահանգներու բնակչութեան թիւը: Եւ այն ատեն, Թուրքիա պիտի ունենայ ոչ թէ 15 միլիոն, այլ թերեւս 8—10 միլիոն ժողովուրդ:

Վիճակագրութեան տնօրէն Մ. Ժաքար հետեւեալ բացատրութիւնները տուաւ ասկէ ետք կատարուելիք գործողութեանց մասին. «Մարդահամարի միջոցին լեցուած ցուցակներուն անունները «Ֆիշ»երու մէջ պիտի լեցուին: Մարդահամարի վարչութիւնները ի վերջոյ այդ Ֆիշերը մօզի պիտի ղրկեն:

Մենք ալ տարիքի, սեռի, մայրենի լեզուի, հպատակութեան եւ այլ հանգամանքներու տեսակէտով պիտի դասակարգենք այդ «Ֆիշ»երը: Այս գործողութիւնը մեքենաներով պիտի կատարուի եւ արդիւնքը մէկուկէս եւ առ առաւելն երկու տարուան մէջ ձեռք պիտի բերուի: Ֆիշերուն պատրաստութենէն առաջ գրքոյկ մը պիտի հրատարակուի եւ իւրաքանչիւր գաւառի եւ նահանգային կեդրոնի կին եւ այր բնակիչներու թիւը պիտի հաղորդուի: Ֆիշերու դասակարգութեան համար գործածուելիք մեքենաները յանձնարարուած են ամերիկեան գործարաններու:

ՔՐՏԱԿԱՆ ԼՕ՛, ԼՕ՛ՆԵՐԷՆ

ՆԵ՛ԱԿՐԻ (ՄԻ՛ ԼԱՐ…

Լօ՛, լօ՛, լօ՛, լօ՛, մի՛ լա…
նար (դրացի), մի՛ լար, մի՛…
կարաւանն եկաւ, գնաց…
լէն, շա՛տ հեռուէն,
կարաւանն եկաւ Ջինմ…
Հընդըստանէն.
Եկաւ, իջաւ, գիւղատա…
կալատեղ,
Շաւա՛ր, հա՛սէք,
Ուղտատէրեր Թողին փ…
կարաւանն անտէր,
կարկուտի պէս գնդակ…
դաց, բոց-հրեղէն,
Մի՛ լար ջէյրան,
Բիւր աստղերու մէջը…
նակ, աղջի՛ ջէ՛յրան,
Ես քո պօյին ես քո…
(հասակին) ղուրպան, հէյրան.

Մի՛ լար, մի՛ լար, մի՛…
ջինար, լուսնակ ջէյրան.
կարաւանն եկաւ Չօրօ՛ր, …
շատ հեռուէն,
կարաւանն եկաւ Արաբի…
Շամ-Հալապէն,
Բեռները ծանր, Թանկագի…
են լալ ու գիւհար (գոհար):
Շաւա՛ր, հասէ՛ք,
կռիւ մեծ է, վառօդի…
բռնեց սար-քար,
Սաթն ու փերուզ արիւն…
ցրիւ եկան,
Մի՛ լար, մի՛ լար,
Օջախն անմար, արիւնա…
կը շողշողայ,
Դալար մէջքիդ, զօրք շա…
միդ ղուրպա՛ն, հէյրա՛ն:

Մի՛ լար ջէ՛յրան, մի՛ լար…
բախտ, եա՛ր ջէյրան,
Դու անպարտ ես, քո…
հայրն է յանցաւոր,
Ցմարդօրէն ու նենգաւոր…
գնդակի լէշ դարձուց,
Ինծ մի՛ մոռնար.
Պէկին տուլի աշխատանք…
պէկին տուլի վաստակըս,
Ալիւնս ուզեց, Թափել տուաւ…
քո նենգ հայրը,
Մի՛ լար ջէյրան,
Պէկը չուզեց որ իր աղջ…
կտրիճի մը հարս դառնայ,
Ես կը մեռնիմ եօթ գնդակ…
Նոգիս մնաց անմուրազ:

* *

Մեռա՛ւ քաջը, անգութ…
նենգ ցեղապետի դաւերէն,
Վաթսունամեայ մայր…
յանկարծ խենդեցաւ,
Կրակ տուաւ չէն օճախ…
ամրոցն իսկոյն մոխրացաւ,
Քանի մարմին Սիփանի…
սեւ հողերուն պահ տուին,
Փախաւ աղջիկ, պէկի…
ելաւ սարը Սիփանայ,
Սեւ ու հսկայ ժայռի գլխ…
վար նետուեցաւ ջէյրանը:
Հիմա, երկու սքանչելի…
անմնման ծաղիկներ,
Ծլած երկու սիրող սիր…
կանգնած են հոն գլխիկոր…
Ամէն տարի հազար…
երկու սեւի ուխտաւոր,
Ուխտիկուգան դժբախտ…
դամբանին:
Սիրոյ գովքը կ'ընեն.
Սիրոյ ուխտ կ'ընեն,
Պէկին անէծք ուղարկ…
բուն արքայութիւն ու հանգ…
կը մաղթեն:

Թարգմ. Աշխ…

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՊԱՐԵՐԳ ՏԱՐՕՆԷՆ

Վարդեւորի Երկուշաբթին
Առա զփոցիս ու գերնափին
Ընկայ հըտ ծօրի ափին
Ծօրեցի ծօր թըփեցի
Մանտրիկ մանրիկ խորմեցի
Խորոմ խորոմ դիզեցի
Սէլիկ չեղաւ կըրեցի
Հոտաղ չեղաւ ղըրեցի
Մէճքիկս սէլիկ էրեցի
Ջճընճուղ հոտաղ էրեցի
Եարոջ ղըռնով ընծայ ես…
Եարոջ ղոնիկ կիսաբաց
Մըտայ կաոնիք թաժա հաց…
Թէրմաշ շընիկ ինձ է խած
Ինձիկ ինչ խածնել պիտ էր…
Ինձի գիրկ ու ծոծ պիտ էր…
Մարուէ… հաւաք…

միհր. Ղազար…

ՀԱՅՐԵՆԻ ՏՈՒՆ

Հայրենի տունըս կը յիշեմ Լոյս-զուարթի խունկ լիւկուն,
Աղբիւրին լացը բակին մէջ, եւ իմ հոգի՛ս դեռ կը յիշեմ,
Եւ բոյն դարձող արագիլներ տանիքին վրայ մեր փայտաշէն,
Ու դիմացի պատին վըրայ լոյսի համբոյր մը ոսկեգոյն:

Եւ հացերուն բուրմունքն անոյշ որ տունէ տուն կը ծաւալի,
Փողոցին ծայրը մինչեւ հոն, ուր դարձողները կը տեսնեն
Մեր պարտէզի կաղամախին որ խօ՜լ աղջիկ մըն էր հովի,
Ու կը պարէր ամէն շունչի, ամէն լոյսի մէջ տարփորէն...

Ո՞վ ծածկեց մութ այս քողին մէջ պատանքի պէս գիշերական՝
Անոր պատկերը գեղեցիկ, անոր հրագին բոցը պլպլուն
Ո՞վ մարեց, ո՞վ նետեց խաւարը մահաբոյր անդունդներուն,
Սրտի մը պէս որ գինո՜վ էր, աղբիւրներու վառ լուսնկան . . .

Եւ իմ հոգի՛ս որ չը դարձաւ գտնել բոյնն իր ծիծեռնակի,
Այն ցնծութէ՛ն, այն օրօրո՛ւն, ճառագայթի մէջ բռնըւած
Խարտեաշ հոգին որ մարեցաւ, դեռ կը յիշե՛մ ես տրտմալաց,
Ու կը լըսեմ որ հովին մէջ կաղամախին կը փոթորկի,

Աւերներուն վըրայ տրտում նոյն խօլ աղջի՛կը թեւաբաց . . . :

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐԸ

Ծանօթ գրական քննադատ Քամիյլ Մօքլէր խանդավառ յօդուած մը գրած է Լիոնի Le Progrès թերթին մէջ, հայ նկարիչներու վերջին ցուցահանդէսին առթիւ, շօշափելով միեւնոյն ատեն հայկ. հարցը: Քաղուածք մը.—

«Այս խորագիրը պիտի զարմացնէ թերեւս շատեր: Հայ նկարիչնե՞ր. ի՞նչպէս կ՚ըլլայ, տակաւին Հայաստան կա՞յ: Շատեր պիտի կարծեն թէ Հայերը մեռած են: Որովհետեւ ոչ ոք կ՚անգիտանայ թէ Հայը ստեղծուած է ջարդուելու համար Թուրքերուն կողմէ: Ուրեմն ի՞նչպէս կ՚ըլլայ, որ դեռ Հայերը գոյութիւն ունին, մանաւանդ նկարիչ Հայեր, այսքան թալաններէ, ջարդերէ, հրդեհներէ յետոյ:

Սակայն իրողութիւն է: 38 հայ նկարիչներ ցուցադրած են իրենց գործը «Անի» մակագրութեամբ: Անի անունն է այն մեծ քաղաքին, Հայոց հայրենիքին, որ թատերավայրն եղաւ Թուրքերու ոճիրներուն:

Քառասնեակ մը տարի հաշուի կայ, երբ Եւրոպա յուզուեցաւ այդ ոճիրներէն: Ֆրանսայի մէջ կազմուեցաւ «Փրօ Արմէնիա»ն: Սակայն դիւանագիտութիւնը կը հսկէր: Թրքական հարցը պիծակներու բոյն մըն էր: Միջազգային շահերը կ՚ուզէին որ «Հիւանդ մարդը» դեռ ապրի: Եւ թոյլ տրուեցաւ որ ջարդերը շարունակուին:

Սակայն մեծ պատերազմին Հայերը կռուի ճակատներուն վրայ ութը հարիւր պատուանշաններ շահեցան:

Հաշտութեան օրերուն, խումբ մը նախարարներ պատուոյ խօսք տուին որ Հայաստան պիտի կազմուի ազատ եւ անկախ: Տեսակ մը Հայկ. Հանրապետութիւն հիմնուեցաւ: Բայց ոչ մէկ օգնութիւն տրուեցաւ: Թուրքերը շարունակեցին իրենց շահատակութիւնները եւ Հայերը նետուեցան պոլշեւիզմին ձեռքը, ազատուելու համար ջարդէն:

Չկայ աւելի մեծ օրինակ քան այս դիւանագիտական վատութիւնը:

Ահա այսպէս Հայերը ցրուած ասդին անդին, շատեր ապաստանած են Ֆրանսա, բնիկ դարձած:

Հայերը ունին գեղեցիկ ու խորհրդանուշ բանաստեղծութիւն մը, զոր մեզի ծանօթացուց Ա. Չօպանեան, անոնք ունին կրօնական հինաւուրց ճարտարապետութիւն մը, կէս-գօթական եւ կէս-արեւելեան: Եւ ահա հայ նկարիչները: Անոնց արուեստը կը ցոլացնէ մեր ազդեցութիւնները: Տպաւորապաշտութիւնը եւ սէզանիսմը որոշապէս ազդած են արմատախիլ նկարիչներուն ճաշակին ու արուեստին վրայ: Ալխազեանի կանխահաս Չինը, ուժեղ է եւ գաշնաւոր: Ադամեանի արեւափառ ծովեզերքները կը յիշեցնեն Էմիլ Քլաուսի եւ Թէօ. Վան Հայսէլպէրկի գունաւոր երաժշտութիւնը: Շապանեանը, ուժեղ ծովանկարիչ: Ջաքարեանը, նուրբ նկարիչը, ծանօթ՝ ֆրանսացիներուն: Բաբայեան, Հերան Շապան, Գիւրջեան, Պէնտէրեան, Կէվրէկեան, Խաչատուրեան:

Ասոնցմէ դուրս, երկու առաջնակարգ նկարիչներ. Է. Շահին, վարպետը ժանտաջուրի, Մախոխեանը, որուն համար ջուրին եւ հովին կռիւը գաղտնիք չունի:

ՔԼԷՄԱՆՍՕՅԻ 86 ԱՄԵԱԿԸ

Վանտէի Վագրը, Քլէմանսօ քանի մը շաբաթ առաջ ողջունեց իր 86րդ աշունը: Վանտէցիները այդ առթիւ ծրագրուած տօնախմբութիւնը յետաձգած էին Զինադադարին, ի յիշատակ պատերազմին, զոր յաղթանակով վերջացուցած էր Նախկին Վարչապետը:

Քլէմանսօ, որ քար լռութիւն կը պահէ, ոչ կը տեսակցի, ոչ ալ կը տեսնուի, գտակը գլխին ընդունեց պատգամաւորները Վանտէցիներուն: Մտիկ ըրաւ ճառերը, ոտքի վրայ, եւ ձեռքը դրած ու կրթնած իր մէկ հայրենակցին ուսին: Վանտէի օրիորդներէն երկու գեղուհիներ, ծաղիկներով բեռնաւոր մօտեցան:

Քլէմանսօ գեղուհիներէն ներշնչուած, բացաւ շրթները.

— Իմ ծննդավայրիս մէջ աւանդութիւն է համբուրել այն աղջիկները, որոնք ծաղիկ կը ձօնեն ծերունիներուն: Ես ալ օգտուիմ այդ աւանդութենէն:

Եւ փառաւորապէս համբուրեց աղջիկները:

Յետոյ շնորհակալութիւն յայտնեց հեռանալու համար: Խնդրեցին որ թոյլ տայ լուսանկարել զինք: Մերժեց: Գեղեցիկ աղջիկ մը կրկնեց խնդրանքը: Քլէմանսօ ընդունեց: Սակայն երբ դիրք կուտային իրեն, նեղսրտեցաւ.

— Ո՛չ, ո՛չ, երեք պիտի համրեմ, եւ յետոյ պիտի մեկնիմ:

Լուսանկարիչը աճապարեց եւ լուսանկարեց զայն: Եւ Վագրը քաշուեցաւ իր վանդակը իր լռութեան մէջ, որ «միակ ուժն է», ինչպէս կ՚ըսէ:

Է. ՎԷՐՀԱՌՆԻ ԿԻՍԱՆԴՐԻՆ

Հինգշաբթի օր, Սէն-Սէվրէնի եկեղեցիին պարտէզին մէջ բացումը կատարուեցաւ բանաստեղծ Էմիլ Վէրհառնի կիսանդրիին, զոր նուիրած էր Ֆրանքօ-Պելժ Միութիւնը:

Այս երրորդ արձանն է, որ կը կանգնուի ֆրանսայի հողին վրայ, ի պատիւ Վէրհառնի:

Խուռն բազմութեան մը առջեւ ճառեր խօսեցան Փօլ Վալէրի, Էռիօ, Քարթանթիէ եւ ուրիշներ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԱԼԱԹԻՈՅ «ԿՐԹԱՍԻՐԱՑԸ»

ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ.— Մալաթիոյ Կրթասիրաց Միութեան մասնաճիւղը՝ հակառակ տեղական աննպաստ պայմաններուն, գնահատելի գործունէութիւն կը ցուցնէ: Կրթասիրացը ունի իր սեփական ընթերցարանը, որ բոլորին առջեւ բաց է: Հոն կուգան ամէն տեսակ հայերէն թերթեր:

Յետոյ ունի ճոխ գրադարան մը ուրկէ փոքր վարձքով մը կ՚օգտուին բոլոր գրասէրները եւ նոյնիսկ շրջականերէն կուգան գիրքեր կը տանին ընթերցանութեան համար: Ամէն շաբաթ իրիկուն ժամը 7ին հայերէն դասախօսական ժողով տեղի կ՚ունենայ, իսկ ամէն կիրակի առաւօտ ժամը 10ին՝ ֆրանսերէն լեզուի դասախօսութիւն: Այս բոլորէն ձրիաբար կ՚օգտուին փափաքողները:

Միեւնոյն ատեն Կրթասիրացը Սէն Շամոնի հայրենակիցներուն համար գրական մրցում մը բացած է եւ առաջին շահողին պատշաճ նուէր մը պիտի տայ, իբրեւ քաջալերանք:

Ահա ժրաջան միութիւն մը, որ կրնայ օրինակ ծառայել միւսներուն: Ան իր յաջողութիւնը կը պարտի իր համերաշխ հայրենակիցներուն, որոնք բոլորը միասին փարած են գործին: Մ.

ԳԵՂԵՑԻԿ ԿԻՆԵՐԸ

Հետեւելով Տոքթ. Վորոնոֆի մեթոտին, անգլիացի բժիշկ մը, մասնագէտ կիներու հիւանդութեանց, յաջողած է գտնել նոր մեթոտ մը գեղեցկացնելու համար կիները:

Այս մեթոտը քիչ մը տարբեր է Վորոնոֆի փորձերէն: Փոխանակ օգտուելու կապիկներու գեղձերէն, ինչպէս կ՚ընէ Վորոնոֆ, անգլիացի բժիշկը գործողութեան ենթարկուած կիներէն կ՚առնէ գեղձեր, զորս կը պատուաստէ իր յաճախորդներուն վրայ: Բժիշկը այսպէս հարիւրներով փորձեր կատարած է եւ յաջողած է երիտասարդութիւն պարգեւել կիներուն: Միեւնոյն ատեն, կիներ, որ ամուլ էին, գործողութենէ յետոյ՝ սկսած են զաւակ բերել: Այս գործողութիւնը կը տեւէ միայն կէս-վայրկեան եւ յաջողութիւնն ալ կախում ունի գործողութեան արագութենէն: Միւս կողմէ, գեղձ փոխ տուող կինն ալ ո եւ է տկարութեան չի դատապարտուիր:

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԻ ԱՌԹԻՒ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ՄՕՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ, ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԵՆՔ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՈՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

ՓԱԿԵԼ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31

Այդ օրը կը փակուի *օրաթերթ* «Յառաջ»ի առաջին տարին: *Մինչդեռ բաժանորդներ կան որ տակաւին պարտք ունին երկօրեայ* «Յառաջ»էն:

1928 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԻՆ, ԱՆԽՏԻՐ ՊԻՏԻ ԴԱԴՐԵՑՆԵՆՔ ԱՆՎՃԱՐ ՄՆԱՑԱԾ ԹԵՐԹԵՐԸ, միեւնոյն ատեն հետապնդելով պահանջներու գանձումը:

Կ՚ուզենք հաւատալ թէ, այս յայտարարութենէն յետոյ, բոլոր մոռցուած կամ ձգձգուած հաշիւները փակուելով, հարկ չպիտի մնայ անախորժ կարգադրութիւններ ընել ո՛ եւ է բաժանորդի հանդէպ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Փուպէն փողոցէն հանրակառք մը կը սահէր վար, կրիայի պէս: Անձրեւ էր եկեր եւ երկաթուղին թրջեր էր: Ու հանրակառքը գայթեցաւ եւ ինկաւ բեռնատար ինքնաշարժի մը վրայ: Հանրակառքին առաջամասը խորտակուեցաւ: Վեց ճամբորդներ հանրակառքին մէջ, երկու հոգի ինքնաշարժին մէջ ծանրօրէն վիրաւորուեցան եւ փոխադրուեցան հիւանդանոց:

ԿԵՂԾ ՈՍՏԻԿԱՆԸ.— Մէզոն-Լաֆիթի մէջ, պանդոկապետ մը ընդունեց այցելութիւնը երկու մարդոց, որոնք կը ներկայանային իբրեւ ոստիկաններ: Յայտնելէ յետոյ թէ մօտերը քննութեան մը առթիւ հարկ եղած է 2000 ֆր. ցոյց տալ, կը խնդրեն պանդոկապետէն փոխ տալ: Եւ ցոյց կուտան իրենց ինքնութեան թուղթերը: Պանդոկապետը կասկածելով, կ՚ըսէ թէ պահանջուած դրամը չունի մօտը, եւ կը հրաւիրէ քանի մը ժամ վերջ ներկայանալ: Կեղծ ոստիկաններուն մեկնումէն յետոյ, կը կանչէ տեղւոյն ոստիկանապետը: Կեղծ ոստիկաններէն մէկը միայն կը ներկայանայ այս անգամ: Հարկ կ՚ըլլայ հեռաձայնել: Ու վերջապէս խարդախութիւնը երեւան կ՚ելլէ ու կը ձերբակալուի կեղծ ոստիկանը:

ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ.— Եւրոպայի հիւսուածեղէնի ճարտարարուեստին ամէնէն նշանաւոր ներկայացուցիչներէն միլիոնատէր պառոնուհի մը, Մարիէթ Լիպիկ, անձնասպան եղաւ Վիեննայի մէջ: Կ՚երեւի թէ միլիոնատէրին հոգերն ալ միլիոն կազմեր էին: Վերջերս ափիոն կը ծխէր: Մայրն ալ քանի մը տարի առաջ մեռած էր նման պարագաներու տակ:

ԳԱՆՁԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ.— Մոսկուայի մօտիկ գիւղի մը մէջ, Տունայէֆ, յեղափոխութեան ամիսներուն, տանը պարտէզին մէջ թաղեց իր ոսկիները եւ փախաւ արտասահման՝ վերադառնալու յոյսով: Երկու տարիներ անցան: Դրամը հատաւ: Խորհեցաւ թաղած դրամը միջոցով մը հանել: Ու գործը յանձնեց կնոջ, որ հազար դժուարութիւններով յաջողեցաւ մտնել Կարմիր Դրախտը: Սակայն ինչպէ՞ս մօտենալ իր տանը, որ երախաներու ապաստանարանի մը վերածուած էր:

Ուզեց բարեկամ մը գտնել: Չյաջողեցաւ: Վերջապէս գիշեր մը մտաւ պարտէզը եւ սկսաւ փորել: Բայց կնիկի գործ չէր: Ստիպուեցաւ ամուսնանալ երիտասարդի մը հետ: Ուրիշ գիշեր մը, ամէն բան պատրաստ, մտան պարտէզ: Սկսան փորել: Ցանկարծ սկսաւ ձիւն տեղալ: Սառելու աստիճան ցուրտ էր: Տաքնալու համար դուրս ելան ու սրճարան մը գացին: Լրտեսներ կը հետեւէին, անոնց բացակայութեանը պարպեցին փոսը: Տէրերը իրենց վերադարձին պարապ գտան փոսը:

Ամբողջ գանձը կը կշռէր 50 քիլօ ոսկի:

ՇԱՏ ԶԳԱՅՈՒՆ.— Սէն-Քանթէնի մէջ կոտ. 34 տարեկան, պատերազմի անդամահատուածներէն, անցեալ օր յանդիմանութիւն լսեց իր կնոջմէն: Այնքան զգածուեցաւ, որ գիշերը դուրս ելաւ եւ գնաց պառկելու երկաթուղիին վրայ:

Առտուն գտան իր գլխատուած դիակը:

ՕՐ. ՄԱՐԻ ՇԱՀՊԱԶԵԱՆ

ԵՒ

ԸՆԿ. ԳՐԻԳՈՐ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Պելֆօր 6 նոյ. 927 Փարիզ

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ին հետ, ընտիր գիրքեր ալ պիտի ստանաս, տարեկան կամ վեցամսեայ բաժանորդագրուելով մինչեւ դեկտ. *31:*

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (113)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ ՊԱՏԱՀԱՐ

Եւ իմ պահապաններուս հետեւելով մէկտեղ, փախուստի ծրագիր մը կ՚որոճայի:

Ըսե՛մ սակայն որ՝ եթէ գիտնայի թէ ո՞ւր կը տանին զիս, թերեւս այդքան յուսկնոտ չըլլայի:

Պարտուսոֆ զիս բանտին դուռը առաջնորդելով, ստորագրեց իմ բանտէն ելքս:

Եւ երբ բանտին պաշտօնեան անոր կը հարցնէր թէ՝ ի՞նչ պիտի ընեն զիս, ինծի աչք ընելով մէկտեղ, պատասխանեց թէ՝ Ճերճինսքի հրամայած ըլլալով որ զիս Լուպիանքա թիւ 14 փոխադրեն, հաւանական էր որ «միւսներուն պէս» ողջ դուրս չելլէի:

Ասոնց խօսելու լսեցի այս լուրը:

Սակայն, Ռուսիոյ մէջ մարդ չկայ որ չգիտնայ թէ այս հաստատութիւնը՝ ուր կը գտնուի Պարոն Չեկայի կեդրոնատեղին, անուանի է «Մահուան նախասենեակը» անունով:

Կ՚երեւի արդէն հեռաձայնով լուր տրուած էր որ թիւ 14 Լուպիանքայի տնօրէնը դրան առջեւ ինծի կը սպասէր:

Թէեւ անոր անգթութիւնը առածի կարգ անցած էր, ինծի հանդէպ շատ քաղաքավարութիւն ցոյց տուաւ, մինչեւ իսկ իմ նախընտրած ուտելիքներուս մասին տեղեկութիւն առնելու չափ առաջ տարաւ բարեացակամութիւնը:

Դուրսէն, բանտը պալատի կերպարանք ունէր: Անցնելէ յետոյ շատ մը նրբանցքներ, որոնք իրարմէ պատուած էին բարձր պատերով, հասանք մեծ շէնքի մը առջեւ. տնօրէնը զիս առաջնորդեց բջիջ մը ուր կը գտնուէին արդէն երկու բանտարկեալներ:

Հոդ, այս մարդոց ներկայութիւնը կասկածելի թուեցաւ ինծի:

Բնական էր որ, Ճերճինսքիի ինծ յայտնած գաղտնիքներէն յետոյ պարտաւոր էին զիս բոլորովին մեկուսացնել:

Արդ, երկու բանտակիցներս միայն լրտեսներ կրնային ըլլալ, որոնք հոն դրուած էին որպէսզի փորձէին ինձմէ գաղտնիք խլել:

Երբ տնօրէնը մեկնեցաւ, քաղաքավարօրէն ինքզինքնին ներկայացուցին:

Մէկը ինքզինք ներկայացուց իբրեւ կոմս Նիքոլա Պոտրինսքի, Վրանկէլի բանակէն նախկին սպայ. միւսը ըսաւ թէ՝ ինք փաստաբան Փիէր Ուրալոֆն էր:

Երկուքն ալ «տան» սովորական գործ համազգեստը կը կրէին, ինչ որ կը նշանակէր թէ՝ աւելի թիապարտներ էին, քան թէ քաղաքական դատապարտեալներ:

Իրենց խօսքերուն հետ՝ բացայայտօրէն հակադրութիւն կը կազմէին, քանի որ եթէ հակապոլշեւիկ դաւադրութեան համար դատապարտուած էին, ինչպէս ուզեցին հասկցնել ինծի, անոնց այդ համազգեստը չպիտի տային:

Յետոյ, Ռուսիոյ մէջ տեսնուած չէ որ դատապարտեալները ամբաստանեալներու հետ նոյն խցիկին մէջ դրուէին:

Աւելորդ է անշուշտ ըսել թէ՝ այս դիտողութիւնները իրենց չյայտնեցի, քանի որ նման պարագաներու մէջ խոհեմութեամբ պէտք էր շարժիլ:

Իմ կարգիս, ինքզինքս ներկայացուցի՝ Ճէյմս Նօպօտի, անգլիացի օրագրող:

Զարմանք կեղծելով, բացագանչեցին եւ անմիջապէս հարցուցին թէ՝ ի՞նչ պատճառով ձերբակալուած էի:

— Բացարձակապէս չեմ գիտեր, ըսի, բայց հասկցածիս նայելով, զիս կ՚ամբաստանեն պետական ապահովութեան դէմ դաւի մը մասնակցութեամբ:

— Գրո՛ղ, գոչեց «կոմս Պոտրինսքի», շատ ձախորդ բան է. այդ գրպարտութիւնը կրնայ ձեզ շատ հեռուները տանիլ:

Եւ ճոխ մանրամասնութիւններով, որոնք իսկապէս տպաւորիչ էին, սկսաւ ինծի պատմել բանտապաններու արարքները:

Եթէ կ՚ուզէր զիս սարսափեցնել, աւելի լաւ չպիտի կրնար գործել...:

Մինչդեռ ան կը խօսէր, ես կ՚աշխատէի տեղաւորուիլ, կրցածիս պէս, քանի որ չեկիստները բոլոր ունեցածներս առեր էին, յետոյ, ինծի տրուած բազմոցին վրայ նստելով, լռութեամբ մտիկ ըրի խօսակցիս պատմութիւնները:

Ստուարապէս, կրկնեց ինչ որ Կունսլինթ արդէն պատմած էր ինծի, այն տեսակցութեան ընթացքին, որմէ յետոյ Քէտրօֆ անունով Չեկայի մէջ մտեր էի:

Այնքան հանդարտ էի որ, ան քիչ մը զարմացաւ: Տեսնելով որ իր պատմութիւնները այնքան յաջողութիւն չեն ունենար, որոշեց եզրակացնել:

— Եականը այն է որ, վերջացուց. ձեզ «չմոռնան»:

Այս անգամ սակայն, կարծեցի իր շեշտին մէջ երեւան հանել չեմ գիտեր ինչ տեսակ սպառնալիք մը. հասկցայ որ, ալ կ՚արժէր լրջօրէն նկատել ինչ որ պիտի ըսէր:

— Ի՞նչ ըսել կ՚ուզէք, հարցուցի, ուշադրութեամբ զինքը դիտելով:

Արագ ակնարկ մը նետեց իր ընկերոջ վրայ, յետոյ, քովս նստելով, իմ բազմոցիս վրայ, վերսկսաւ.

(Շար.)

Թրգմ՝. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

մէջ, որոնք կը շահագրգռեն երկու երկիրները, ինչպէս նաեւ իրենց հաստատ որոշումը՝ շարունակելու համար խաղաղութեան ամրապնդման գործը, կատարեալ համերաշխութեամբ Ազգերու Դաշնակցութեան հետ եւ գոյութիւն ունեցող դաշնագիրներու հիման վրայ:

«Երկու ազգերը միացնող աւանդական զգացումներէն ներշնչուած, երկու արտաքին նախարարները նոյնպէս խիստ բարեկամական ոգիով խորհրդակցեցան այն զանազան հարցերուն մասին, որոնց մօտալուտ կարգադրութիւնով աւելի պիտի ամրապնդուին երկու երկիրներու տնտեսական եւ ելմտական կապերը:»

Ստորագրութեան արարողութենէն վերջ, Պրիան ընդունեց մամուլի ներկայացուցիչները Մարինքովիչի ներկայութեան եւ յայտարարեց.

«Դաշնագիրը զոր ստորագրեցինք, կը նուիրագործէ իրական կացութիւն մը, որ երկար ատենէ ի վեր գոյութիւն ունի եւ որ հիմնուած է անայլայլ բարեկամութեան մը վրայ: Երբ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ արձանագրուելէ վերջ հրատարակութեան տրուի այսօր ստորագրուած դաշնագիրը, այն ատեն պիտի տեսնուի թէ անոր մասին լոյս տեսած շատ մը լուրեր անհիմն են: Բնականաբար դաշնագիրը չէ ուղղուած ո եւ է մէկուն դէմ: Անիկա բոլորովին համապատասխան է Ազգերու Դաշնակցութեան ոգիին եւ արդէն իր գլխաւոր յօդուածները անկէ կը բխին: Անիկա բաց է բոլոր բարի կամեցողութեանց առջեւ եւ ծաւալումի համար ո եւ է արգելք չունի: Կրնայ նոր Լոքարնոյի մը սաղմը ըլլալ: Այս մասին անկարելին պիտի ընենք: Ամէն պարագայի, այս դաշնագիրը ոչ ոքի համար անակնկալ պիտի ըլլայ, որովհետեւ զայն գիտնալու մէջ շահ ունեցող բոլոր պետութիւնները արդէն գիտեն զայն:»

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ՞ ԵՒՍ

Պելկրատի «Փրավտա» թերթը կը գրէ թէ Յունաստան եւ Պուլկարիա եւս մտադիր են նման դաշնագիրներ կնքել Ֆրանսայի եւ Սերպիոյ հետ: Փարիզի հելլէն դեսպան Փոլիթիս առջի օր տեսակցած է Սերպիոյ արտաքին նախարար Մարինքովիչի հետ: Տեսակցութենէն վերջ «Փրավտա»յի թղթակցին յայտնած է թէ Յունաստան մօտ օրէն բարեկամական դաշնագիր մը պիտի կնքէ Ֆրանսայի հետ եւ բանակցութիւններ պիտի սկսի Սերպիոյ հետ՝ զինակցութիւն մը կնքելու համար:

Պուլկար մամուլը խօսելով ֆրանքօ-սերպ դաշնագրին վրայ, յոյս կը յայտնէ թէ անոր հետեւանքով Պալքաններու կացութիւնը պիտի բարւոքի եւ թէ պուլկարօ-սերպ յարաբերութիւնները պիտի լաւնան, տրուած ըլլալով որ Փարիզ միշտ աշխատած է մերձեցում մը առաջ բերել Սոֆիայի եւ Պելկրատի միջեւ:

.˙. Պելկրատի իտալական դեսպան զօրավար Պոտրէրօ ստիպողաբար Հռոմ հրաւիրուեցաւ: Սերպիոյ արտաքին նախարար Մարինքովիչ Փարիզէն Հռոմ պիտի անցնի:

Պալքաններու կացութիւնը վտանգաւոր

Անգլիական «Ուէսթմինսթըր կազէթ»ը իր դիւանագիտական աշխատակիցը ղրկած է Պալքանները, կացութիւնը ուսումնասիրելու համար: Իր առաջին յօդուածին մէջ, որ լոյս տեսաւ Զինադադարի օրը, կ'ըսէ.—

«Ծայրաստիճան տագնապալի է կացութիւնը Պալքաններու մէջ: Պատասխանատու իշխանութիւններու կարծիքով, քանի մը տարիէն կրնայ պայթիլ մեծ պատերազմ մը, եթէ մեծ պետութիւնները չարունակեն իրենց անհոգ քաղաքականութիւնը:»

Թղթակիցը կ'ըսէ թէ տեսած է Պալքաններու մէջ շահ չունեցող մեծ պետութեան մը գործակալներուն գաղտնի տեղեկագիրները, որոնց պարունակութիւնը կը հաստատեն երկու չէզոք դիւանագիտական աղբիւրներ, եւ կը հաստատէ թէ Իտալիա պատրաստութիւններ կը տեսնէ եւ Եուկօսլաւիա պաշտպանութեան կը պատրաստուի:

«Իտալիա կը ղրկէ զէնք ու ռազմանիւթ, որոնք Տուրացցօ ցամաք կ'ելլեն: Մեծ թիւով աւստրիական հրացաններ փոխանակուեցան իտալականներով: Կրնամ հաստատել թէ Թիրանայի սերպ դեսպանատան Թարգմանը ձերբակալուեցաւ իտալական կառավարութեան պնդումներուն վրայ, որովհետեւ յիշեալը Տուրացցօ կ'երթար՝ աչքով տեսնելու համար այս զէնքի եւ ռազմանիւթի առաքումները: Իտալիա կ'ըսէ թէ միայն 11 իտալացի սպաներ կցուած են ալպանիական բանակին իբրեւ քննիչ: Ի վիճակի եմ յայտնելու թէ աւելի քան իտալացի 50 սպաներ եւ 200 պահեստիներ կը ծառայեն հանրօգուտ շինութեանց մէջ: Բացի ռազմագիտական ճամբաներու շինութեան հսկելէ, անոնք ապստամբութեան մը պարագային Ակմէտ Զօկուի անձնապահ գունդի պաշտօնը պիտի վարեն: Ասկէ զատ, Ալպանիոյ երեք զօրախումբերը իտալացիներու հսկողին ենթակայ են: Բոլոր հանրօգուտ շինութիւնները ձեռքն են իտալական ընկերութեան մը, որ մէկ ճիւղն է իտալիոյ հսկողին ենթակայ Ալպանական դրամատան:»

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ Միութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը հայկական եռագոյնով մասնակցեցաւ Զինադադարի տօնախմբութեանց՝ Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայ:

ՄԱՆԻՍԱԼԵԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱԳԱՆ.— Պուքրէշէն կը գրեն թէ Պ. Գէորգ Մանիսալեան եւ իր որդին որոնք ամիսէ մը ի վեր կը գտնուէին Վաքարէշթի բանտը, կրկին հարցաքննուելով եւ դեռ լուսաբանուելիք կէտեր գոյութիւն ունենալով, հարցաքննիչ դատաւորը յարմար դատեց որ երեսուն օր եւս երկարաձգուի բանտարկութիւնը:

ՏԻԿԻՆ ՖՐԱՆՍԻՍ ՈՒԻԼՍԸՆ ԿՐԷՅՍԸՆ, որ հակառակ իր երեք փորձերուն, չէր յաջողած Ատլանտեանը կտրելով Բոփէնհակ երթալ, շոգենաւով կտրեց Ատլանտեանը եւ առջի օր Փարիզ հասաւ: Տիկինը անմիջապէս մեկնեցաւ Գերմանիա, ուր կարգ մը գործեր կարգադրելէ յետոյ պիտի դառնայ Ամերիկա եւ մեծ յոյս ունի որ Ատլանտեանի թռիչքը պիտի յաջողցնէ:

ՌՈՒԹ ԷԼՏԸՐ եւ ճորճ Հէյլտէյն «Աքուիթանիա» շոգենաւով Նիւ Եորք հասան եւ պաշտօնապէս ընդունուեցան Նիւ Եորքի քաղաքապետութեան կողմէ: Դիմաւորելու եկած էր նաեւ Էլտըրի ամուսինը Լայլ Ուոմըք:

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ պարտաթուղթերու խնդրին առթիւ նոր ձերբակալութիւններու կը սպասուի: Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց ճարտարապետ Ժան-Փօլ տը Ֆալուան, իբրեւ մեղսակից:

ՊՈԼՍՈՅ ուսանողութիւնը զբաղեցնող Աղեքսանդրիոյ մասնաճիւղի տնօրէն Սամանինք փախուստ եղաւ. կառավարութեան հրամանով:

ՑՈՒՑԱՏԵՍԻ

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէի դասախօսական ժողովը այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, ակումբի թագայի սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայրենակցական միութեան ժողովը այսօր կիրակի ժամը 3ին 10 Rue Rampal.

ԱՅՍՕՐ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նորակազմ «Իթալիա»ի մասնաճիւղի ֆութպոլի Ա. խումբը պիտի մրցի Bellevilloiseի Բ. խումբին դէմ: Իսկ Փարիզի պահեստի խումբը պիտի մրցի ֆրանս. լաւ խումբի մը դէմ: Հաւաքավայր Métro Opéra ժամը 11.45ին:

«Բուժակ» Լոյս տեսաւ նոյեմբ.ի թիւը (Բ. տարի թիւ 17) ճոխ բովանդակութեամբ: կը ծախուի Պելվիլի եւ Սէն-Միշէլի լրագրավաճառներուն քով:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

“HARATCH”

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

15 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 493 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՕՏԱՐԻ՜ՆԸ ՄԻՇՏ ԱՆՈՒՇ

Կարելի չէ առանց վրդովումի կարդալ Հալէպէն հասած լուրը, որ կ'երեւայ քիչ անդին։

— «Հայ աշակերտները խումբերով օտար դպրոց կ'երթան այս տարի։ «Ֆրէր»ներու դպրոցին աշակերտներու թիւը 500ը անցած է։ Ասոնց 300ը Հայեր են։ Անոնք որ սանթիմ չէին վճարեր ազգ. դպրոցներուն, հոն կու տան տասը օսմ. ճնչուն ոսկի»։

Նոյն վիճակը Իսքէնտէրունի մէջ, ուր ազգային դպրոցը փակ է տակաւին։

Ուրեմն, հասեր ենք անխղճութեան եւ ապիկարութեան աստիճանի մը, որ ուրիշ բան չապացուցաներ, եթէ ոչ այլասերում։

Այսպէ՞ս պիտի կազմուի Նոր հայրենիքը...

Նոր չէ խմբովին «ֆրէր»ներու եւ «սէօռ»երու դպրոցները յաճախելու այս ախտը։ Նոր չէ, մանաւանդ, ազգային դպրոցին ամսական հինգ գրուշը խնայելով, օտարին ափը սիրայօժար տասը ոսկի նետելու մոլութիւնը։

Մենք Պոլսէն ծանօթ ենք այս անհանդուրժելի «զէվզէկ»ութեան, — ինչո՞ւ չըսել բուն բառը։ Մանաւանդ որ, այդ առատաձեռն ծնողները իրենք շատ լաւ գիտեն թէ՝ իրենց զաւակները եթէ քանի մը բառ օտար լեզու կը սորվին, թութակի պէս, փոխարէն վրայ կու տան իրենց դիմագիծը եւ յաճախ նկարագիրը, դառնալով անհանդուրժելի «կոզմոպոլիտ»ներ։

Բայց ինչո՞ւ մեղադրել օտարը, երբ դուն ո՛չ արժանապատուութիւն ունիս, ոչ ալ կամք՝ տունդ կարգի դնելու, կենսական պահանջ մը լրացնելու, քու ճակատագիրդ վարելու։ Երեսուն-քառասուն հազար Հայ կը համրուի Հալէպի մէջ, եւ ահաւասիկ երեւան կու գայ որ անոնք դպրոց մը պահելու շնորհն անգամ չունին։

Մեր անտէր ժողովուրդին համար միշտ անուշ է հնչած օտարին ձայնը։ Մենք միշտ սիրեր ենք անոր ծեքծեքումներն ու ներկուած այտերը, պզտիկութիւն սեպելով մեր հարազատ մայրը։ Յաճախ ամչցեր ենք յայտնել մեր ինքնութիւնը եւ ազգութիւնը, արժանիք սեպելով օտար ձեւանալը։

Այդ ստրկամտութեան հետեւանքները չարաչար կրեցինք մեր ազգային վերածնութեան ընթացքին, մտաւոր կամ գրական ասպարէզին մէջ, և՛ մշակոյթ և՛ ազատութիւն, ամէ՛ն բան սպասելով օտարէն։

Փառք սեպեցինք միջնորդի, թարգմանիչի, մուրացիկի վիճակը, անգիտանալով կամ ժխտելով մեր իրական արժէքները։

Տարիներո՛վ հէքեաթի պէս պատմեցինք Նափոլէոններու, Գարիպալտիներու, ծովակալ Թոկօներու կամ Լորտ Բիչընըրներու քաջագործութիւնները, բայց իմաստութիւն սեպեցինք ծաղրել ամեհի լեռներու կատարը, գերազանց ուժերու եւ անհնարին խոչընդոտներու դէմ մարտնչող Սերոբները, Գէորգ Չաւուշներն ու Անդրանիկները։

Տարիներո՛վ թութակի պէս հոլովեցինք ու թարգմանեցինք միջազգային գրական փառքեր, «ուսումնական» ձեւանալու համար, բայց չհետաքրքրուեցանք թէ ի՛նչ կը գրէ, մանաւանդ ինչպէս կը գրէ հայ գրագէտն ու բանաստեղծը։

Եւ տակաւին մինչեւ այսօր, դրամ կը գտնենք օտար գիրքեր եւ օրը քանի մը թերթ գնելու համար, բայց մանր-մանր կը սակարկենք հայ գրագէտին արտադրութեան կամ հայերէն թերթի համար։

Եւ հիմա որ ցրուեր ենք եօթն աշխարհի մէջ, անշուշտ աւելի կը զարգանայ օտարամոլութեան համաճարակը։

Շատ մը բաներ հասկնալի են Ֆրանսայի մէջ, ուր աստիճան մը միայն կրնանք դիմանալ միջավայրին հրապոյրներուն, տեղական դպրոցներուն եւ բարձր մշակոյթի յորձանքին դէմ։ Բայց անհանդուրժելի է նոյն պարագան Պուլկարիոյ, Յունաստանի կամ Սուրիոյ մէջ, ուր համախումբ ժողովուրդ կայ, եւ [...]նք լայն միջոցներ ունինք մեր դիմագիծը պահելու։

Ինչո՞ւ Հալէպը այնքան պիտի խեղճանայ, որ մէկ անգամէն երեք հարիւր աշակերտ օտար դպրոց երթայ։ Կամ ինչո՞ւ Իսքէնտէրունը պիտի չկարենայ ամէն տարի կանոնաւորապէս բանալ ու զարգացնել իր դպրոցը, որպէսզի հայ տղաքը օտար դպրոց չերթան։

Եթէ ազգային մարմինները անհոգ են կամ ապիկար, ծնողները չեն կրնար չքմեղանալ, քէն ընելով եւ իրենց զաւակները «ֆրէր»ներուն յանձնելով։

Սկզբնական մեղքը՝ տունէն կը սկսի, հայրերէն եւ մայրերէն, որոնք իրենց աչքերը յառած են միշտ օտարին վրայ, առանց զգալու որ ամբողջ սերունդի մը անէծքը պիտի հրաւիրեն, յա[...]կային։

Բաւական չէ՞ ինչքան որ տուժեցինք միշտ օտարին դուռը [...]ափ առնելով, մեր իրական արժէքները ուրանալով, նոյն իսկ [...]րկարեկելով, իսկ օտարին համար դառնալով տեսակ մը բո[...]ներ . . . ։

Այս թեթեւսոլիկ ընթացքը կրնայ վերջը-վերջը լուրջ կազմալուծում յառաջ բերել մեր հանրային կեանքին մէջ, եւ վտանգել մեր ապագան։

Ո՛վ որ տէր չէ իր ունեցածին, կամ չաշխատիր զարգացնել զայն, իրաւունք չունի ո՛ր եւ է աջակցութիւն սպասելու ուրիշէն։

Կա՛մ կը հաւատանք մեր ապագային, եւ կամ լա՛ւ է որ վերջնապէս, մեր ձեռքով սրբենք մեր անունը ազգերու պատմութենէն։

Շ.

МАМУЛ

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՆԴԷՊ

Հնչակեան Նոր Երկիր շաբաթաթերթը շարունակելով իր յօդուածաշարքը, «Ի՞նչ պիտի անենք», դիտել կու տայ վերջին թիւով (13 Նոյ.).

— «Բացի առելութեան զգացումը դէպի Թուրքիան, կան եւ ուրիշ պատճառներ, որ մեզ պիտի ստիպեն չմոռանալ անցեալը։ Ոմանք մեզ ասում են. «մոռացէ՛ք անցեալը եւ բարեկամացէ՛ք Թուրքիայի հետ, որպէս զի կարելի լինի բարեկամանալ Վրացիների եւ Ազէրբէյջանցիների հետ»։ Սա իր ձեւի քաղաքական առաջարկ է, բայց սրա դիմաց կայ եւ՛ մի ուրիշ քաղաքական առաջարկ, այն է, մոռանալ անցեալը, որպէս զի Թուրքիայի հետ բարեկամանանք եւ Սովետների ու Թուրքիայի բարեկամութեան ուժ տանք, որովհետեւ Սովետների ապահովութեան տեսակէտով ուժեղ Թուրքիայի գոյութիւնը անհրաժեշտ է։ Ուրեմն ինչո՞ւ մոռանանք անցեալը Թուրքիայի հետ միացած Սովետների դէ՞մ կռուելու, թէ Թուրքիայի եւ Սովետների հետ միացած Ազէրբէյջանցիների եւ Վրացիների դէմ կռուելու համար։ Ես ասում եմ. քանի Թուրքիան մեր ազգային գոյութեան է սպառնում, նրա հետ բարեկամանալ չենք կարող եւ ինչպէս շատ անգամ կրկնել եմ, այժմ էլ յայտարարում եմ, որ ո՛վ որ Թուրքիայի դաշնակիցն է, նա մեր թշնամին է, ով որ, ընդհակառակը, Թուրքիայի թշնամին է, նա մեր բարեկամն է։»

ՆՈՐ ԱՐԱՔՍԻ ՄԱՍԻՆ

Միլանոյէն «Իտալիոյ Հայոց Միութեան» կնիքով ստացանք հետեւեալ զեկոյցը (10 Նոյ.).

— «Հայերէն լրագիրներու մէջ լուրեր կը շրջին Պարի Նոր Արաքս գիւղի մէջ պատահած նոր շփոթութեանց շուրջ։ Պարտականութիւն կը համարենք ծանուցանել մեր ազգին եւ մասնաւորապէս իտալաբնակ հայութեան անդորրութեան համար, թէ սոյն խնդիրը իտալական իշխանութեանց քննութեան ներքեւ կը գտնուի, որոշ պատճառներու համար, որոնք ի մօտոյ պիտի պարզուին եւ մենք ի վիճակի պիտի ըլլանք ժամանակին աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ տալու հայ հասարակութեան։

ԽՈՒՄԲԵՐՈՎ ՕՏԱՐ ԴՊՐՈՑ Կ'ԵՐԹԱՆ

Հալէպէն կը հաղորդեն թէ հայ աշակերտները խումբերով օտար դպրոց կը յաճախեն այս տարի։ Ֆրէրներու աշակերտներու թիւը 500ը անցած է։ Ասոնց երեք հարիւրը Հայեր են։ Անոնք որ ազգ. վարժարաններուն սանթիմ մը անգամ չէին վճարեր, հոն կու տան 10 օսմ. հնչուն ոսկի։

Միւս կողմէ պէտք է ըսել թէ ազգ. դպրոցներն ալ անկումի աննախընթաց շրջան մը կը բոլորեն։ Գործին ղեկը յանձնուած է ապիկարներու, ինչպէս էր նախորդ տնօրէն Սարգիս Շիշմանեանը, որ այժմ Եթովպիա հրաւիրուած է, իբրեւ տնօրէն։

*** Իսքէնտէրունի Ֆրէրներու եւ անգլ. դպրոցներն ալ հոծ թիւով հայ աշակերտներ ունին։ Լեցուն են նաեւ յալանուանութեանց վարժարանները։

Միւս կողմէ, տակաւին փակ է տեղին ազգ. վարժարանը, որովհետեւ մէջտեղը ոչ տնօրէն կայ, ոչ ալ ուսուցիչ...

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

500 Հայ ուսանողներ Փարիզի մէջ?

«Էնթրանսիժան»ի մէջ կը կարդանք (13 Նոյ.).—

Լատինական թաղին մէջ շատ օտարականներ կան։ Նոյնիսկ ամէն ժամանակէ աւելի։

Ուսանողներէ եւ փրոֆէսէօրներէ կազմուած ընտրանիի մը կողքին, կան նաեւ անբաղձալիներ։

Երկու շրջանակներուն մէջ ալ ոստիկանական տեսչութիւնը նոր մարդահամար մը կատարեց, Սորպոնի թաղապետական խորհրդական Պ. Ռաուլ Պրանտոնի խնդրանքին վրայ։

Մօտ 2000 մտաւորականներ կ'ապրին այս թաղին մէջ եւ գլխաւորաբար կը պատկանին հետեւեալ ազգերուն.— 500 Հայ, 350 ռուս, 350 չինացի, 250 ռումանացի, 200 սերպ, 200 Թուրք, 125 յոյն, 100 լեհ, 75 իտալացի եւ փոքրաթիւ Զուիցերացիներ, Չեխեր, Հունգարացիներ եւ Շուէտացիներ։

Բանուորներ մօտ հազար հոգի են՝ ռուս, լեհ, իտալացի, սպանիացի, չեխ, սերպ, հայ եւ չինացի։

Երկու ամիսէ ի վեր Սորպոնի թաղին մէջ հաստատուած կամ անցողակի բնակող աւելի քան 2000 օտարականներ հարցաքննուած են ոստիկանութեան կողմէ սրճարաններու, ճաշարաններու, գարեջրատուններու եւ պարասրահներու մէջ, ինչպէս նաեւ պողոտային վրայ։

Այս օտարականներուն կացութիւնը ճշտուած է։ Մօտ հարիւր հոգի հետապնդուած են՝ իրենց բնակարանի փոփոխութիւնը յայտարարած կամ ինքնութեան թուղթերը նորոգած չըլլալու համար։ Ուրիշներ իբրեւ անբաղձալի վտարուած են։

Միւս կողմէ օտարականներու դիւանին կողմէ շատ մը ճշտումներ կատարուած են՝ Սորպոնի թաղին կարգ մը հաստատութեանց մէջ։

Մօտ հազար օտարական հրաւիրուած են հաստատել իրենց ինքնութիւնը։ 39 հոգիի դէմ հետապնդում կատարուած է։

Նախկին պատերազմիկներու միութիւնը

Գրած էինք թէ Զինադադարի տօնին առթիւ Վէրսայլի մէջ կը գումարուի նախկին պատերազմիկներու համագումար մը, ընդհանուր միութիւն մը կազմելու համար։ Երկար վիճաբանութիւններէ վերջ, կարելի եղաւ համաձայնութիւն գոյացնել ծրագրի մը շուրջ։ Այսպէսով, 1927ի համագումարին մասնակցող բոլոր կազմակերպութիւնները կը միանան միութեան մը մէջ, որուն անունն է Confédération Nationale de la France Meurtrie։ Նպատակն է պատերազմի զոհ նախկին կռուողներուն եւ անոնց պարագաներուն միացեալ ճակատը կազմել։

Կիրակի որ Վէրսայլի պալատի Նարնջանոցին մէջ գումարուեցաւ պատերազմիկներու հանդիսաւոր նիստը, որուն կը մասնակցէին 10,000 պատերազմի վիրաւորներ։ Նիստէն առաջ անոնք տողանցք մը կատարեցին քաղաքին մէջ։

Կէսօրէն վերջ, վարչապետ Փուանքարէ հայրենասիրական ճառ մը խօսեցաւ։ Ներկայ համայնավարները աղմկեցին եւ փոքրիկ ցոյց մը ըրին։ Հակառակ աղմուկին, վարչապետը շարունակեց իր ճառին ընթերցումը հանդարտօրէն եւ յայտնեց թէ պիտի չխօսի, երբ ներկաներու մեծամասնութիւնը պահանջէ։ Ասոր վրայ ջերմ ծափահարութիւններ թնդացին ու վարչապետը առանց այլեւս ընդհատուելու շարունակեց։

Ընդունուած բանաձեւին համաձայն, «եկած է ժամանակը, որ պատերազմի վեթերանները միջամտեն հանրային կեանքի մէջ եւ խաղան իրենց դերը, իբրեւ բարոյական եւ ընկերային ուժ։» Համագումարը նոյնպէս քուէարկեց որոշումներ, որով վեթերաններուն կ'արգիլուի անարժան միջոցներու դիմել իրենց պահանջները ուզելու համար։ Ամէն տարի համագումարէն առաջ, վիճաբանութիւններ պիտի կատարուին, պատերազմիկներու թօշակները համաձայնեցնելու համար ապրուստի սղութեան։

Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերը

«Աջշամ» էտիրնէէն կը տեղեկանայ թէ Արեւմտեան Թրակիոյ մէջ Թուրքերուն դէմ բռնութիւնները ծայր աստիճանի հասած են։ Այս առթիւ Հելլէններուն կ'օժանդակեն Չէրքէզները, որոնք մեծ թիւ մը կը կազմեն մասնաւորաբար Իսքէչէի եւ Կիւմիւլճինայի շրջանին մէջ։

150նոցներու ցանկէն Մուսթաֆա Սապրի եւ Զօփուր Հագգը Իսքէչէ կը գտնուին, իսկ ուրիշ «դաւաճան»ներ հաստատուած են Տիմոթէքայի շրջանին մէջ։

Հոկտեմբեր 29ին անծանօթներ փողոցին մէջ յարձակում գործեցին «Եէնի Ատըմ» թերթին խմբագրապետին վրայ։ Կառավարութիւնը պարզ հանդիսատեսի դիրք բռնած է այս խնդիրներուն մէջ։

Մէկ խօսքով բովանդակ Արեւմտեան Թրակիոյ Թուրքերը վախի մէջ են եւ չեն կրնար դաշտային աշխատանք կատարել, կ'ըսէ Թուրք թերթը։

Իշխան Կարող խենթացա՞ւ

Պուքրէշի Պատերազմական Ատեանը երէկ պիտի տար իր վճիռը Մանուէլէսքոյի մասին։ Դատավարութեան ընթացքին իբրեւ վկայ լսուեցաւ Գիւղացիական կուսակցութեան վ[...]սրիչ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴՐԱՄՆԵՐԸ

Օսմանեան հին թղթադրամները պիտի փոխանակուին հանրապետական նոր դրամներուն հետ։ Փոխանակութիւնը պիտի սկսի Դեկտեմբեր 5ին, Օսմ. դրամատան կողմէ Հանրային Պարտքի Վարչութեան մէջ բացուելիք մասնաճիւղի մը կողմէ։

Դրամատուններն ու հարկահաւաք ճիւղերը իրենց մօտ գտնուած պատրաստ դրամները պիտի տանին այս մասնաճիւղին և փոխանակեն նոր դրամներու հետ։ Անհատներ ալ իրենց դրամները պիտի կարենան փոխանակել հարկահաւաք ճիւղերուն մէջ։

Նոր թղթադրամներուն մէջ 50 ղրշ.նոցներ չկան։ Մասնաւոր միջոցներ ձեռք առնուած են, նոր թղթադրամներուն վրայ գիր չգրուելու եւ մաքուր պահելու համար զանոնք։

ՑԻՄԱՐԻ ՄԸ ԱՐԱՐՔԸ

Կիրակի կէսօրէն վերջ Ժորժ Լաթրէյլ անուն 44 տարեկան մասվաճառի ծառայ մը Լուվրի թանգարանը երթալով ածելիով կտրեց Ժ. Լ. դարու նկարիչ Լը Նէն եղբայրներու մէկ նկարը՝ «Ընտանեկան ճաշ», որ այսօր մէկ միլիոն ֆրանքէն աւելի կ'արժէ։

Ոստիկանատան մէջ այս յիմար ոճրագործը յայտարարեց.

— Հիւանդանոցէն կ'ելլեմ։ Երէկուընէ ի վեր չեմ ճաշած եւ չէի կրնար աւելի երկար մնալ այս վիճակին մէջ։ Ջուզեցի գողութիւն ընել։ Դիպուածով Լուվր եկայ. յանկարծ միտքս եկաւ ընել բան մը, որուն համար բանտարկէին զիս։ Ու գրպանէս ածելին հանելով կտրեցի նկարը»։

Այս արժէքաւոր նկարը պիտի նորոգուի շուտով եւ կը կարծուի թէ շատ աննշան հետք մը պիտի մնայ միայն այս արկածէն։

ՔՈԼԷՐԱՅԻ ԴԷՄ

Նկատելով որ քոլէրայի համաճարակը Իրաքը հողերուն վրայ տարածուած է, Լիբանանի առողջապահական նախարարութիւնը անհրաժեշտ բոլոր միջոցները ձեռք առած է Լիբանանը այս համաճարակին դէմ պաշտպանելու համար։

Եթէ Լիբանանի մէջ համաճարակի ոչ մէկ դէպք պատահած է, այսու հանդերձ բոլոր կանխազգուշական միջոցներ ձեռք առնուած են, օրինակ, մեկուսացման վայրեր, շինուկ, հականեխում եւայլն։ Իրաքէն եկող ճամբորդներու վրայ շատ սեղմ հսկողութիւն մը կը կատարուի։ Եւ անհրաժեշտ բոլոր հրահանգները տրուած են բոլոր պետական բժիշկներուն, եւ տեղական իշխանութեանց որ ամենավճռական միջոցները ձեռք առնեն եթէ երբէք այս համաճարակը ունէ տեղ մը տեսնուի։

ԿՈՒՍԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆՑ ԹԻՒԸ

Թուրք կառավարութիւնը ծրագիր մը կը մշակէ կուսակալութեանց թիւը սահմանափակելու, որպէս զի այս կերպով իւրաքանչիւր նահանգ կարող կուսակալներու կողմէ կառավարելու պատեհութիւն ստեղծուի։

ՆՈՐ ՀՈԳ ՄԸ ԻՍՔԷՆՏԷՐՈՒՆԻ ՄԷՋ

Իսքէնտէրունի գաղթական Հայերը վերջերս նոր՝ հոգի մը մատնուեցան, լսելով թէ կառավարութիւնը որոշած է փլցնել իրենց խրճիթները։

Պատճառը «գեղեցկագիտական» է։ Հալէպէն կամ ծովէն եկող բարձրաստիճան հիւրերուն աչքերը կը վիրաւորուին եղեր, ի տես այդ խեղճուկ խրճիթներուն...

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՍ

Դրօշակ վերջերս հրատարակեց Սիմոն Զաւարեանի այս յօդուածը, զոր հեղինակը գրի առած է Պոլիս հրատարակուած *Ազդակ Շաբաթաթերթի* համար եւ անտիպ պահուած է: Իբրեւ Թանկագին նշխար մեծ յեղափոխականի կենսագրութենէն, կ'արտատպենք նոյնութեամբ:

Չեմ յիշեր ճիշտ, բայց կարծեմ 1875—76ի ձմռան մէջ էր, երբ առաջի անգամ ես լսեցի Րաֆֆիի եւ Արծրունիի անունները:

Իմ ազգական Բ. Շահվէրդեանը— որի մօտ ես կ'ապրէի ու կը կրթուէի — լինելով Ներսիսեան դպրոցի ուսուցիչ, երեկոները կնոջ հետ միասին կը վարէր ռուսաց մի թերթի (Տիփլիսկի վեստնիկ) սրբագրիչի պաշտօն: Եւ որովհետեւ Շահվէրդեանի կինը՝ Մ. Ա. Նալբանդեան ռուս էր —ինձ շրջապատող մթնոլորտը կը ներկայացնէր միջազգային մի պատկեր, այն ժամանակուայ գրական-քաղաքական-գաղափարական դէմքերէ:

Շահվէրդեանը, իր հետ քաղաքական ամուսնութեամբ կապուած Նալբեանդեան շատ ուրիշների հետ միասին հեռացուած էին Պետերբուրգի համալսարանէն, իբրեւ համակիրներ Պիսարեւի, Չերնիշեւսկու եւ այլ ռուս արմատականների: Ուրիշներ նոր էին վերադարձած Ցիւրիխէն, Զուիցերիայէն, Փարիզէն իրենց հետ բերելով Լասսալի, Մարքսի, Բակունինի հովեր:

«Ինտերնասիոնալ»ի, «նիհիլիզմ»ի, անհատի, ազգերի, Մարդկութեան ազատագրութեան հովերն էին, որ կը փչէին շրջապատողներիս վրայ՝ տղամարդ թէ աղջիկ՝ ռուս, հայ, վրացի, թուրք, նոյն իսկ չէրքէզ, լեհ . . .

«Ազգութեան» խնդիրը չկար մէջտեղ: Բոլորին էլ կը կապէր ռուսաց լեզուն: Այսուհանդերձ տեղական լեզուները խորշուած չէին:

Վրաց «Մորբիս Արագւին» նոյնչափ ոգեւորութեամբ կ'երգէր միջազգային այդ հաւաքոյթների մէջ, որչափ եւ հայ «Ծիծեռնակը», ռուս խմբերգին կը յաջորդէր Մարսէյեզը, լեհ ապստամբների «Ըզ դիմոմ պոժարա»...

Ոմանք այդ շրջանի անձերից կորան անյայտութեան մէջ, բայց շատերը թողեցին անջնջելի հետքեր, Ռուսներից Իվանովները հիմնեցին Թիֆլիսի մէջ առաջին հասարակական գրադարանը, Սիմոնովիչները կը պահէին նոր Ֆրէբելեան սիստեմով բացուած մանկական պարտէզ: Վրացիներից Գոգոբաշվիլին — ռուս մանկավարժ Ուշինսկու հետեւողութեամբ կազմեց վրացերէն «Մայրենի Լեզուն», վրացերէնի թարգմանեց «Ծիծեռնակը»: Նիկոլաձէն դարձաւ յայտնի հրապարակախօս, Հայերից — Շահվէրդեանը, Յարօն, Արծրունու հետ միասին հիմնած էին ազատական «Մշակ»ը եւ կը պայքարէին պահպանողական «Մեղու Հայաստանի»ի դէմ: Դրանց մէջ էր եւ Իգմայլովը, որ տարիներ յետոյ դառնալով Թիֆլիսի քաղաքագլուխ երկար եւ յախուռն պայքարից յետոյ քաղաքի վարժարանները յաջողեց բաժնել ազգայնական սկզբունքի համեմատ՝ ռուսական, հայկական, վրացական, թրքական... Սիրուած էին այդ շրջանի մէջ մանաւանդ ամուսին Չմշկեանները եւ մանաւանդ թրքահայ Ամերիկեանը, որ հիմք էին դրած հայկական թատրոնի: Ամերիկեանի կազմած երգիծաբանական կուպլէտները, մանաւանդ, մեծ ընդունելութիւն էին գտած այդ միջազգային շրջանի մէջ: Կը յիշեմ շատ լաւ կերպով, որ ընկերական հաւաքոյթներից շատերը կը վերջանային Ամերիկեանի

«Լսէնց է, մօտա է,
Մօտա է, մօտա է»...

զուարթ, բայց կծու չեշտերով, որուն կը ձայնակցէինք մեծերու հետ միասին նաեւ մենք, մանուկներս:

Ես դեռ շատ փոքր էի (7-8 տարեկան), որպէսզի հասկանայի այդ շարժման բնոյթն ու կարեւորութիւնը...: Յամենայն դէպս այդ օրուանէն երեւի զգացի ազգային շովինիզմի եւ ատելութեան անհեթեթութիւնը, սորվեցի հասկնալ որ բոլոր ազգերի մէջ էլ կան լաւ մարդիկ, բոլոր լեզուներն էլ ունեն իրենց գեղեցիկ արտայայտութիւնները...

Կեանքը առաջ էր բերած, սակայն, հարցեր ու խնդիրներ, որոնց հանդէպ երիտասարդ շրջանը շուտով բաժնուեց տարբեր հոսանքների: Տասնեակ տարիներ յետոյ միայն իմացայ որ Շահվէրդեանը, Յարօն (եւ կարծեմ Իգմայլովը) չէին համաձայնած Արծրունու «բուրժուական» եւ «նեղ ազգայնական» ուղղութեան հետ եւ բաժնուած էին «Մշակ»էն: Ես անտեղեակ էի այս պայքարէն, ոչ էլ կը կարդայի «Մշակ»ը, սակայն չը գիտեմ ինչու, ինձ վրայ ազդած էր «Մշակ» խօսքը: Կարծեմ կը զարմանայի որ «ամենացած» եւ արհամարհուած մարդոց անունով կնքած էին թերթի անունը: Գուցէ առաջին անգամ տպաւորութիւն էր գործած խօսքի կարճութիւնը (բաղդատմամբ երկար «Մեղու Հայաստանի»ի հետ): Եւ որովհետեւ մանկութենէ ես մի փոքրիկ հակում ունէի դէպի նկարները, մանաւանդ որոշ ձեւերը, մի օր պարապութեանս տանը «Մշակ» գլխագիրն արտանկարել եւ կտրել էի այդ չորս տառերը (իրենց իսկական ձեւով ու մեծութեամբ) կապոյտ մի թերթի վրայ, ծածկել էի կարուած տեղը, թափանցիկ դեղին թղթով փակցուցել այդ անպաճոյճ զարդը սեղանիս դէմ եղող լուսամուտին:

Չեմ մոռնար այն հեգնական ծիծաղն ու բացականչութիւնները որ լսեցի քանի օր յետոյ աթոռիս ետեւէն.

— Տես, տես — կը կանչէր ազգականս Յարօին եւ կնոջը — Արծրունին երեւի շատ կ'ուրախանայ որ մեր Սիմոնը գնահատել է իր թերթը...

Դասախօսակս հեգնական շեշտը ազդեց երեւի որ ես առանձին ուշադրութիւն դարձնի «Արծրունի» անուան վրայ: Եւ երբ մի քանի շաբթից թէ ամսից յետոյ մի ինչ որ տոմսակով ինձ ուղարկեցին Արծրունու մօտ, ես առանձին հետաքրքրութեամբ դիտեցի վերջինիս դռան վրայ փակցուցած այցեկարտը եւ տպաւորուեցի «տոկտոր փիլիսոփայութեան» մակագրութեամբ: «Փիլիսոփայութիւնը» մի քիչ վախեցրեց ինձ: Եւ երբ մի րոպէից յետոյ լսեցի տոմսակի բովանդակութեան տեղեկ Արծրունու տուած չոր բացասական պատասխանը — ես երկար ժամանակ կը մտածէի արդեօ՞ք բոլոր «փիլիսոփաները» այդպիսի անճոռնի մէջք, այդպիսի խոժոռ դէմք եւ չոր արտայայտութիւն ունին:

Ակամայից յիշեցի համակրելի Չմշկեաններին, Գոգոբաշվիլուն եւ մանաւանդ Ամերիկեանին եւ իր ուրախ զուարթ.

Լսէնց է, մօտա է,
Մօտա է, մօտա է - ն:

Անցան մի քանի տարիներ. Ներսիսեան դպրոցէն ես փոխադրուած էի պետական ռէալական գիմնազիոնը. աւելի ռուսական մթնոլորտ, բայց կը շարունակէի ապրել ազգականիս շրջանին մէջ...:

Պայթեց ռուս-թրքական պատերազմը:

Ս. ԶԱՒԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ին հետ, ընտիր գիրքեր ալ պիտի ստանաս, տարեկան կամ վեցամսեայ բաժանորդագրուելով մ'ինչեւ Դեկտ. 31:

ԹՐՈՑՔԻ ՍԹԱԼԻՆԻ ԴԷՄ

Պաշտօնաթերթ *Փրավտայի* Նոյեմբեր 2ի թիւէն կը քաղենք հետեւեալ ճառը, զոր Թրոցքի խօսած է կեդրոնական կոմիտէի վերջին նիստերէն մէկուն մէջ.—

„Անցեալ Յունիսին մեր յայտարարութեան մէջ կատարեալ ճշմարտութեամբ գուշակեցինք այն բոլոր փուլերը, որոնցմէ պիտի անցնի կուսակցութեան Լենինեան ղեկավարութեան կործանումը եւ անոր առժամեայ փոխանակումը Սթալինեան ղեկավարութեան հետ: Առժամեայ փոխանակում կ'ըսեմ, որովհետեւ վարիչ խմբակը որքան «յաղթանակներ» շահի, այնքան կը տկարանայ: Անցեալ տարուան Յուլիսի մեր գուշակութիւնները կրնանք ամբողջացնել այժմ հետեւեալ եզրակացութեամբ. կուսակցութեան ծոցին մէջ Սթալինի այժմու յաղթանակին պիտի յաջորդէ իր քաղաքական անկումը: Ասիկա անխուսափելի է: Այդ անկումը տեղի պիտի ունենայ յանկարծակի: Ուստի ընդդիմադիրներու առաջին գործը պէտք է ըլլայ այն, որ ներկայ վարիչներու աղիտալի քաղաքականութիւնը նուազ վնասակար դառնայ կուսակցութեան զանգուածներուն հետ անոր կապակցութեան: Դուք կ'ուզէք մեզ վտարել կեդր. կոմիտէէն: Կը խոստովանինք թէ այս որոշումը արդիւնքն է ներկայ վարչութեան քաղաքականութեան — աւելի ճիշտ պիտի ըլլար ըսել քայքայման: Ղեկավար խմբակը, որ կուսակցութենէն կը վտարէ հարիւրաւոր եւ հարիւր հազարաւոր լաւագոյն անդամներ, անխախտ պոլշեւիկ բանուորներ, «գրասենեակային» խմբակը, որ կը համարձակի վտարել Մրաչքովսքիի, Սէրէպրիաքովի, Փրէօպրաժէնսքիի, Շարովի, Սարգիսի, Վույովիչի պէս պոլշեւիկներ, այնինչ ընկերներ, որոնք միայն կարող էին կազմել կուսակցութեան դիւանը, ունենալով աւելի շատ հեղինակութիւն, աւելի շատ պատրաստութիւն եւ ըլլալով աւելի շատ լենինական (աղմուկ)... քան մեր այժմու դիւանը: Սթալին-Պուխարին խմբակը, որ կէփէուի ներքին բանտը նետել կուտայ Նեչէայէվի, Շթիքկոլտի, Վասիլիէվի, Շմիտի եւ Ֆիշլէվի եւ այլի պէս կատարեալ յեղափոխականներ, որ կուսակցութեան մտածումը կը խեղդէ բանի միջոցներով, պրոլետարիատի յառաջապահներուն կազմալուծումով, ո՛չ միայն Խորհրդային Միութեան, այլ նաեւ ամբողջ աշխարհի մէջ. այդ բոլորովին պատեհապաշտ խմբակը, որուն ետեւ կը սլքտային անցած տարի ու դեռ կը սլքտան Չանկ-քայ-Շէքներ, Փէնկէր, Վանթին-վէյեր, Փըրսէլներ, Հիկսեր, Պէն Թիլլէթներ, Քուսինէններ, Սմէրալներ (աղմուկ), Փէփփէրներ, Մոնդ-նայմաններ, Ռաֆէսներ, Մարթինովներ, Քոնտրաթիեւներ եւ Ուսթրիալովներ, այս խմբակը չի կրնար հանդուրժել մեր ներկայութիւնը կեդրոնական կոմիտէին մէջ, նոյնիսկ համագումարէն մէկ առաջ առաջ: Ասիկա կը հասկնանք:

«Մեր գործունէութեան ծրագիրը ծածկեցին, կամ ըլ աւելի ճիշդը փորձեցին ծածկել...: Ի՞նչ կը նշանակէ վախնալ մեր ծրագրէն: Պարզ է: Ծրագրէն վախնալ կը նշանակէ զանգուածներէն վախնալ: Սեպտ. 8ին յայտարարեցինք ձեզի թէ հակառակ բոլոր արգելքներուն, մեր ծրագիրը պիտի ծանօթացնենք կուսակցութեան: Ասիկա ըրինք: Այդ աշխատանքը պիտի տանինք մինչեւ ծայրը: Ընկերներ Մրաչքովսքի, Ֆիշլէվ եւ բոլոր միւսները, որոնք տպագրեցին եւ տարածեցին մեր ծրագիրը, գործեցին եւ կը գործեն կատարեալ համաձայնութեամբ մեզ՝ կեդրոնական կոմիտէի եւ վերստուգիչ կեդր. յանձնաժողովի ընդդիմադիր անդամներուս հետ, մեր կատարեալ քաղաքական պատասխանատուութեան տակ:

«Սթալինի բրտութիւնն ու ապօրինութիւնը, որոնց մասին կը խօսէր Լենին իր կտակին մէջ, այլեւս անձնական յատկութիւններ չեն, այլ դարձած են ղեկավար խմբակին եւ իր քաղաքականութեան յատկութիւնները: Ատոր յատկանշական գիծն այն է որ անիկա կը հաւատայ բիրտ ուժի ամենազօրութեան վրայ — նոյն իսկ իր սեփական կուսակցութեան դէմ (աղմուկ):

«Շնորհիւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան, մեր կուսակցութիւնը իր ձեռքն անցուց բռնութեան զօրաւոր գործիքը, առանց որու պրոլետարիատի տիրապետութիւնը անկարելի է: Դիկտատորութեան արտայայտութիւնն է մեր կեդրոնական կոմիտէն (աղմուկ): Լէնինի օրով, լէնինական կ. կոմիտէին օրով, կուսակցութեան «կազմած»ը ստորադասուած էր համաշխարհային յեղափոխութեան քաղաքականութեան: Ճիշտ է թէ Սթալին սկիզբէն ի վեր մեծ մտահոգութիւններ պատճառեց Լէնինի: «Այս խոհարարը միշտ պղպեղով կերակուրներ պիտի պատրաստէ», — կ'ըսէր Լէնին բարեկամներու միջեւ, Ժ. համագումարի առթիւ: Այսօր մեզի կը հրամցնեն այդ պղպեղով կերակուրներէն մէկը, գինուորական դաւադրութեան մը լուրի ձեւին տակ:

Բացագանչութիւններ.— Մենշեւի՛կ, կը բաւէ: Դաւաճա՛ն: Անկե՛ց: Մտիկ չենք կրնար ընել: Ի՞նչ գրգռութիւն:

ԹՐՈՑՔԻ.— Լէնինի քաղաքական Բիւրոյին օրով, ընդհ. քարտուղարութիւնը ստորադաս դեր չէր խաղար: Կացութիւնը փոխուեցաւ Լէնինի հիւանդութենէն յետոյ: Ատոր համար Լէնին իր գերագոյն խորհուրդը տուաւ կուսակցութեան. «Հեռացուցէք Սթալինը որ կրնայ կուսակցութիւնը մղել դէպի պառակտում եւ կորուստ» (աղմուկ): Կուսակցութիւնը ժամանակին չտեղեկացաւ այս խորհուրդին: Հետեւանքները հիմա յայտնի են բոլորիս: Վարիչ խմբակը կը կարծէ թէ խստութեամբ կարելի է հասնիլ ամէն բանի: Ասիկա հիմնական սխալ մըն է:

Բռնութիւնը կրնայ յեղափոխական մեծ գործ կատարել, պայմանաւ որ դասակարգային արդար քաղաքականութեան մը վրայ հիմնուի: Բռնութիւնը զոր պոլշեւիկները ի գործ դրին քաղքենիութեան, մենշեւիկներուն եւ էս-էրներուն դէմ, հսկայ արդիւնքներ տուաւ: Կերէնսկիի եւ Ցերէթելիի բռնութիւնը պոլշեւիկներուն դէմ, փութացուց անոնց անկումը: Համայնավարները վտարելով, աշխատանքէ զրկելով եւ բանտարկելով, վարիչ խմբակը ամէն միջոցներով (գրամով եւ բիրով) իր կուսակցութեան իսկ դէմ կը գործէ: Յեղափոխական բանուորը կը վախնայ իր բջիջին մէջ ըսելէ ինչ որ կը մտածէ, կը վախնայ քուէարկելէ իր խղճին համաձայն:

«Կուսակցութիւնը ահաբեկելով, վարիչ խմբակը իր դասակարգային թշնամիներուն դէմ իր ուժը կը կորսնցնէ:

«Կուսակցութեան վարիչ մարմինը վերջին տարիներու իր առանցքը փոխադրած է ձախէն դէպի աջ — դէպի մանր քաղքենիութիւնը, շարքային կուսակցականէն դէպի կուսակցական դիւանակալութիւնը, մշակ բանուորէն եւ աղքատ գիւղացիէն դէպի կուլակը (հարուստ գիւղացի), Շանկայի բանուորէն դէպի Չանկ-քայ-Շէքը, չինացի բանուորէն դէպի քաղքենի սպաները, անգլիացի պրոլետարէն դէպի Փըրսէլ, Հիքս եւ արհեստակցական միութիւնները եւլն: Սթալինականութեան էութիւնն իսկ է այս:»

Թրոցքի իր ճառը շարունակեց ամբաստանութիւններու եւ զանազան թշնամական բացագանչութիւններու մէջ: Վերջացնելու մօտ այլեւս իր խօսքերը անլսելի դարձած էին, այնքան շատցած էր աղմուկը: Շատեր կը սուլէին եւ «բեմէն իջի՛ր» կը պոռային: Նախագահը ուզեց նիստը ընդհատել, մինչ ժողովականները սրահէն մեկնեցան, առանց սպասելու որ Թրոցքի վերջացնէ:

ԹԻԱՊԱՐՏԻ ՄԸ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

Ա.

Տիէօտոնէ կը կոչուի այն թիապարտը, որ 15 տարի առաջ, Փարիզի մօտ, ձերբակալուեցաւ անիշխանականներու հետ եւ դատապարտուեցաւ մահուան: Սակայն Տիէօտոնէ անմեղ էր եւ մաս չունէր սպանութեան մը մէջ, որ անիշխանականներուն կը վերագրուէր: Ուստի մահապատիժը փոխուեցաւ թիապարտութեան:

Այդ օրուընէ կը սկսի եղերական ու չափազանց վիպական կեանք մը: Իր ձերբակալման պարագաներն իսկ այնքան հետաքրքրական են ու արկածալից: Անիշխանականներու խումբը, որուն կը պատկանէր Տիէօտոնէ, կը պաշարուի տան մը մէջ, եւ կը ձերբակալուին միայն այն ատեն, երբ հարկ կ'ըլլայ օդը հանել տունը:

Տիէօտոնէ, որ անմեղ էր, չի կրնար տոկալ թիապարտութեան տաժանքներուն եւ քանի մը անգամ կը փորձէ փախչիլ: Կը բռնուի ամէն անգամ: Վերջապէս կը յաջողի, գերմարդկային կռիւ մը փորձելով բնութեան տարրերուն դէմ, փախչիլ Պրազիլիա: Հոն, տարբեր ծածկանունով մը, կրպակ մը կը բանայ եւ կ'աշխատի: Ամէն մարդ գիտէր թէ փախուստի ատեն սպաննուած կամ խեղդուած է ան: Աւաղ մը, Պրազիլիոյ մէջ օրագրող մը, որ թերթերուն տուած լուսանկարովը ճանչցաւ թիապարտը, զայն մատնեց ոստիկանութեան: Տիէօտոնէ ձերբակալուեցաւ: Ֆրանսական թերթերը աղմուկ բարձրացուցին եւ կառավարութիւնը ներում շնորհեց: Տիէօտոնէ անցեալ շաբաթ Փարիզ հասաւ: Այժմ կը պատմէ իր արկածալից փախուստը, որուն հաւատարմութիւնը կուտանք, այնքան հետաքրքրական է ան ու յուզիչ:

— Երբ ներում ստանալու վերջին յոյսերս ալ ցնդեցան, որոշեցի անպայման փախչիլ Սիբունիս: Թիապարտներու լեզուով Սիբունի կը նշանակէ ազատութիւն, եւ թիապարտները ապուշ երգեր յօրինած են, ուղղուած այդ քաղցր Սիբունիին:

Պէտք է խոստովանիմ որ թիապարտներուն մէջ ամէնէն աւելի առանձնաշնորհեալն էի: Կրնայի քայլերս տանիլ քիչ մը հեռուները:

Իրիկուն մը, Կայէնի Չրանգ-քին եզերքէն քալելով գացի Չինացիի մը տունը: Հոն կը հաւաքուին խափշիկներ եւ թիապարտներ, ծխելու, խաղալու եւ սիրաբանելու համար: Երբ ներս մտայ, բոլորն ալ նստած էին ու կը խաղային: Յանկարծ ոտքի ցատքեցին: Ամէն մարդ պահեց իր դրամը: Խափշիկ մը, որ բոլորովին մերկ էր եւ շապիկ ու դրամ չունէր, իր դրամը պահեց բերնին մէջ:

Չինացիին աչք ըրի: Անցանք սենեակ մը, որ կը ծառայէ ամէն բանի: Մեզի հետեւեցաւ իր աղջիկը: Ըսի թէ իմ նալ[illegible] տարբեր է: Սակարկեցինք: [illegible] մայրուեցանք: Յաջորդ իրիկուն կէս գիշերին, հրուանդանի վրայ: Հրուանդան երթալու համար, պէտք է անցնիլ դաշտ մը, որ ծածկուած է մացառով [illegible] աւելի անդին անտառ մը: [illegible] սարսափելի օձեր եւ վայրի կենդանիներ: Ու նաեւ մարդոց որսորդներ, որոնք կը կրակեն փախստականներուն վրայ: Վեց [illegible] գի ենք: Մեր մէջքերը կոտրելով, երկա՛ր ժամեր քալեցինք այդ դաշտին մէջէն, որպէսզի «որսորդները» չտեսնեն [illegible]: Մեր մէջքերը անդամալուծուած էին, երբ հասանք ժամադրավայրը, հազար յուզումներով:

Գիշեր էր: Ոչ մէկ աչք ծովին ու ցամաքին վրայ: Յանկարծ շրշիւնով մը կը հասնի նաւակը: Չինացին է եւ խափշիկ նա[illegible] վարը: Կը բոլորինք ու կը [illegible] նենք նաւակը: Կը համրենք դրամները:

Չինացին կը վերադառնայ: Իսկ խափշիկը, Ապուփա, կը թիավարէ: Նաւակը խոշոր ծառի մը կոճղն է, որուն տաշած [illegible] տրուած է: Առաւօտուն դէմ [illegible] քը կորած էինք արդէն: Ծովը կը բացուի մեր առջեւ: [illegible] մը: Ծովը կը քշուի: Մեր նաւակը աւազներուն վրան է: [illegible] շիկը կ'ըսէ թէ երկու [illegible] տեղատուութիւն կայ, [illegible] ծովը կը քշուի միայն [illegible] մղոն, երբեմն ալ աւելի [illegible]: Այդ մեծ տեղատուութիւնը [illegible] պատահի եօթը կամ [illegible] մէկ անգամ: Եթէ այսպէս [illegible] զաններուն վրայ մնանք [illegible] ատեն, սարսափելի պիտի ըլլայ մեր վիճակը: Գիշեր է: Մ[illegible] րու բանակ մը յարձակած է [illegible] վրայ: Պիտի քամեն մեր [illegible] նը: Կարելի չէ հանդուրժել [illegible] փերով կը սպաննենք ու [illegible] նիր, երկար ժամեր: Յանկարծ ծովն է որ կուգայ: Հով [illegible] վը կ'աւլէ մժեղները եւ կը քշէ մեր նաւակը: Օր մըն ալ անցաւ: Ծովը դարձեալ փախաւ: Չենք ուզեր հեռանալ ծովէն, չհեռանալու համար մեր գիծէն: [illegible] գի հսկայ կոյտի մը վրան [illegible] ած է մեր նաւակը: Եթէ [illegible] չվերադառնա՛յ: Հեռուն [illegible] լիճ մը կ'երեւի: Պէտք է [illegible] կը հրել ու տանիլ հոն: [illegible] սանդուխի ձեւ առած է:

Կը հրենք նաւակը: Խափշ[illegible] կը կը սորվեցնէ թէ ինչպէս [illegible] քալեն աւազին վրայ: Ոտքերնի[illegible] կարկինը լայն բանալ, մարմ[illegible] դէպի առաջ ծռել եւ [illegible] վերցնել ոտքերը: Առանց [illegible] լու կը հասնինք: Գիշերը կը [illegible] կենք: Ծովը կը հասնի: Կը [illegible] նանք առագաստը: Յանկարծ [illegible] անձրեւ: Կը մսինք: Տաշտը [illegible] բով կը լեցուի: Այլեւս [illegible] թիավարեր: Միայն ջուր կը [illegible] պարպենք: Սկսաւ քամին: [illegible] ները բարձրացան: Մեր [illegible] ները սեւցան: Կը յուսա[illegible] տեսնել, տարիներ յետոյ [illegible] կարօտցուած կիներն ու [illegible] ները: Ալիքները [illegible] վեր ու վար կը նետեն նաւ[illegible]: Յանկարծ ալիք մը մէկ [illegible] մէն կը լեցնէ նաւակը: [illegible] փախնանք» կը պոռամ: [illegible] ցէք» կ'աւելցնեմ: Ալիքները [illegible] շաչեն, կը զարնեն նաւ[illegible]: Նաւակը ընկղմեցաւ:

ԼՐԱԾ ՍՐՏԻ ՄԽԻԹԱՐԱՆՔ

Միսիւէթ գոհունակութեամբ կը յիշատակէ թէ 14 մի[illegible] բնակչութեան աւելի քան [illegible] միլիոնը Թուրք է: Պուլկար[illegible] 5 միլիոն բնակչութեան 10[illegible] 80ը Պուլկար է, Յունաստան[illegible] Հելլէններն ալ նոյն համեմատ[illegible] թիւնը ունին: Գալով Սերբ[illegible] 12 միլիոն բնակչութեան, [illegible] 4ուկէս միլիոնը սերբ է, [illegible] խօսողներ [illegible] ժողով[illegible] Թուրքիոյ Թուրք ժողով[illegible] 3—4 միլիոն քիչ է: [illegible] քիոյ զուտ Թուրք [illegible] չութիւնը Պլէճիքայի [illegible] րին թիւէն մօտ երկպատիկ [illegible] աւելի է: Այսպէսով Թուրք[illegible] ընդիկ տարրի բաղդատմամբ [illegible] թեան տեսակէտով Եւրոպ[illegible] Ա. կարգի պետութիւնց [illegible] սար է: 14 միլիոն: Ինչ [illegible] նշանակէ թէ 1ուկէս [illegible] Թուրք զինուոր կայ [illegible] Թրակիոյ եւ Անատոլուի [illegible] մանները:

ԽԻՃԱՂ.

ԵՐՋԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ԿՂԶԻՆ

…մինչեւ հիմա այնպէս կը կարծէինք թէ միայն արջերը, …կոկորդիլոսները, օձերը կը քնանան …ձմեռը եւ կ'արթննան գարնան: …Հիմա կ'իմանանք թէ Լէ-…կղզի մը կայ, որ …մէջ … ջուրերուն տակ կը քնանան եւ գարնան անուշ հովերուն … կ'ելլէ:

… դուք, որ իմացաք թէ երջանիկ կղզի մը կը քնանայ ձմե-…, չպիտի ուզէիք երթալ ապ-… հոն: Խորհեցէք որ պիտի … մինչեւ Ապրիլ ամիսը, … այսպէս, որքա՛ն երջանիկ պիտի ըլլաք երբ արթննաք, լսե-… զանազան լուրե՛ր, որոնք … ունեցեր են ձեր քունին միջոցին:

… թէ փարիզի ծուխերը անհետացնելու համար բոլոր փորձերը … են: Թէ օդանաւով … կ'երթան կուգան Ամերիկայէն Ֆրանսա, Ֆրանսայէն Ամերիկա: Թէ միսին գինը իջեր է: Թէ Մուսոլինի ծառ մը խո-… է: Թէ Մուսթաֆաքէմալ ամուսնացեր է:

Եւ դուք որքա՛ն երջանիկ պիտի ըլլաք յանկարծակի իմանալով այս լուրերը, առանց անձկութեան ժամեր անցընելու:

Սակայն եթէ Լէթոնիոյ երջանիկ կղզին շատ հեռու կը նկատէք, ձեր քիթին տակն ալ կայ նման կղզի մը: Պիւթ-Շօմոնի կղզին, որ նոյնքան քնաբեր է ու խաղաղ:

Գացէք տեսէք:

Փ. ՕՏԵԱ

ՀԱՃԻ ՍԱՄԻԻ ՀՐՈՍԱԽՈՒՄԲԻՆ ԴԱՏԸ

ՆՈՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Չէրքէզ Սամիի հրոսախումբին դատավարութիւնը Նոյ. 6ին վերջացաւ: Հրոսակներէն մեծ եւ փոքր Մէճիտներն ու Հագգըն խոհուած դատապարտուեցան, իսկ Չէրքէզ Սամիի եղբայրը Մէքքի ազատ արձակուեցաւ:

Վերջին դատավարութեան ընթացքին երեւան ելան կարգ մը նոր յայտնութիւններ:

Ապագա Հագգը հետեւեալ կերպով պարզեց Յունաստանի մէջ իր ունեցած գործունէութիւնը.

— Իզմիրթի միւթ ;սարրֆ Իպրահիմ պէյ, որ մեզի հետ Միտիլլի ղրկուած էր Հելլէններուն կողմէ, առաջարկեց որ կազմակերպութիւն մը ընեմ. մերժեցի այս առաջարկը. ասոր վրայ կազմուեցաւ 40—50 հոգինոց վարչական մարմին մը, որուն ես ալ կը մասնակցէի:

«Ինչպէս ըսի, Կրէտէի մէջ հանդիպեցայ Հաճի Սամիի եւ Չէրքէզի, որոնք առաջարկեցին իրենց ընկերանալ դէպի Անատոլու: Սամի Անատոլուի մէջ կազմակերպութիւն պիտի ընէր Էշրէֆի օգնութեամբ: Հաճի Սամի յետոյ նամակ մը գրելով Մէճիտն ալ հրաւիրեց: Ես ալ այդ կազմակերպութեան մէջ էի: Աւելի յետոյ ուրիշ 5 հոգի միացան մեզի: Բոլորս ալ միասին մեկնեցանք Քիոս, ուր մեզի միացաւ Հաճի Սամի. ինծի մաւզէր մը, իսկ միւսներուն հինգհարիւրական մարթին հրացաններ եւ մարդ գլուխ 250 փամփուշտ տուաւ: Ես ձեռնտուութիւն չունէի, բայց Հաճի Սամիի քով 4—5 հատ կար:

Արշալոյսին երկու ժամ մնացած Անատոլու ցամաք ելանք. ցերեկը կը քնանայինք եւ գիշերը մեր ճամբան կը շարունակէինք. քանի մը օր յետոյ արդէն անցած էինք Մէնտէրէսի հովիտը, երբ գնդակի տեղատարափի մը տակ գտնուեցանք: Մէճիտները ու Սամին փախան՝ գիս առանձին ձգելով, ոտքէս վիրաւորուած ըլլալով չէր կրնար անոնց հետեւիլ:

— Որո՞նք էին ձեր կազմակերպութեան անդամները:

— Տեղեկութիւն չունիմ, գիտեմ միայն թէ նամակ մը գրուած էր Իզմիրի հրամանատարին:

— Վէհիպ փաշան ալ ձեր կազմակերպութեան մէջ է եղեր:

— Ան Ռումանիա կը գտնուի, այո՛, ան ալ մեզի հետ էր: Վէհիպ փաշա Թիրէպոլուի եւ Քէմալի ճամբով Տէրսիմ երթալով պիտի ապստամբեցնէր այդ շրջանի քիւրտերը:

— Հաճի Սամի կարգ մը փաշաներու անունը տուեր է, ըսելով որ անոնք ալ մեզի հետ են. ո՞վ են այդ փաշաները:

— Երկու տարի առաջ, Կրէտէի մէջ երբ Հաճի Սամիի հետ վրանի մը տակ նստած էինք, Իզմիրի մէջ շատ մը մարդիկ կախաղան հանուած էին: Հաճի Սամի ըսաւ «Այս մարդիկը ի՞նչ կեցեր կը կախեն... մեր կազմակերպութիւնը մեծ է. մենք երեք միլիոն ութը հարիւր հազար հոգինոց միութիւն մըն ենք: Իթթիհատի ենք. յեղափոխութիւն մը հանել կուտանք, ոլորն ալ կը հաւաքենք»:

«Չեմ յիշեր որ այս 3 միլիոն հոգիին մէջէն անուն տուա՞ւ. միայն թէ ասոնց մէջ հին վարչապետ մը (Սատրազամ) կայ եղեր: Ճանպոլաթ կախաղան հանուած ժամանակ, մեր կազմակերպութիւնը կատարեալ էր: Դրամական խնդիրը չյարմարելուն համար էր որ Օգոստոս 17ին եկանք: Ասկէ զատ, Հաճի Սամի 7 ամիս հիւանդ էր եւ Անատոլուէն ալ լուր չէր եկած տակաւին կազմակերպութեան ամբողջացած ըլլալուն մասին: Վերջէն նամակ առինք որ աւարտած է: Մեր Անատոլու ելլելէն 3-4 օր վերջ Էշրէֆ պէյ ալ 5 հոգիով պիտի գար եւ մեզի միանար: Մեր կարգախօսին համաձայն, Քիոսի մէջ երկու անգամ կրակ պիտի վառէինք եւ անոնք ալ այս կերպով մեզի փոխադարձելէ յետոյ պիտի գային:

«Մեր նպատակները շատ ընդարձակ էին, ամէն կողմ ուժանակներ եւ զէնք պիտի ղրկուէր: Երկաթուղիի գծին վրայ ուժանակ գնելէ վերջ, ամսոյն 15ին անցնելիք կառախումբերը օդը պիտի հանէին: Այդ կառախումբին մէջ պիտի գտնուէին կարգ մը փաշաներ, գործավարները ու երեսփոխանները:

Հաճի Սամի շարունակ կը թղթակցէր Վէհիպ փաշային հետ: Գալով Րաճմի պէյի, երկու տարի առաջ տեսայ որ սրճարանի մը մէջ կը խօսէր Էշրէֆի հետ, յետոյ միասին Սելանիկ գացին. ես չտեսնուեցայ հետը:

Անատոլու անցած միջոցին Հաճի Սամի նամակներ գրեց քանի մը հոգիի: Յեղափոխութիւն հանելէ յետոյ դաշլիճը պիտի տապալէին եւ Թագաւորն ու Իթթիհատականները գործի գլուխ պիտի բերէին:

ՎԷՃ ՄԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ՀԱԲԵՇՍՏԱՆԻ ՄԻՋԵՒ

Նիւ Եորքի թերթերը կը գրեն թէ ամերիկեան մետաղագործական մեծ տուն մը Հաբէշստանի հաշուոյն թումբ մը պիտի շինէ Կապոյտ Նեղոսի վրայ՝ Ցանա լիճին ելքին առջեւ: Այս մասին Հաբէշստանի կայսրութեան խնամակալ Րաս Թաֆարիի կողմէ ամերիկեան Հուայթ ընկերութեան հետ բանակցութիւնները վարած է Տոքթ. Ո. Մարթին, խիստ մեծ գաղտնապահութեամբ: Կ'ըսուի թէ այս առթիւ յարաբերութեան մէջ մտած է նաեւ նախագահ Քուլիճի եւ արտաքին նախարար Քէլլոկի հետ:

Յայտնի է թէ Կապոյտ Նեղոսի ջուրերուն ազատ հոսումը որքա՛ն կենսական նշանակութիւն ունի Սուտանի եւ Եգիպտոսի բարեբերութեան համար: Իրաւ է թէ Պահր-էլ-Ղազալի ճախճախուտներէն մեծ քանակութեամբ ջուր բերողն է Սպիտակ Նեղոսը, սակայն բեղնաւորող նիւթի գրեթէ միակ հայթայթիչն է Կապոյտ Նեղոսը, որ Հաբէշստանի բարձր լեռնադաշտերուն տիղմը կը քշէ կը տանի դէպի Եգիպտոս, որուն բերքերուն առատութիւնը առասպելական դարձած է:

Հին Փարաւոններու քաղաքականութեան հետեւելով, անգլիական կառավարութիւնը ուզած էր ապահովուիլ Հաբէշստանի կողմէն ծագելիք ամէն դժուարութեան դէմ: Ուստի 1920ին Անգլիոյ կողմէ գնդապետ Հարինկթըն Մենելիք կայսեր հետ կնքեց դաշնագիր մը, որով հաբէշ կառավարութիւնը յանձնառու կ'ըլլար, առանց Լոնտոնի համաձայնութեան չձեռնարկել ո եւ է աշխատանքի, որ պիտի վնասէ Ցանա լիճի եւ Կապոյտ Նեղոսի ջուրերու հոսումին: Այս դաշնագիրը ամբողջացուեցաւ ծանուցագիրներու փոխանակութեամբ մը, որուն մեծ կարեւորութիւն կուտայ Անգլիա:

Ցանա լիճը կը գտնուի այն գօտիին մէջ, որ վերապահուած է անգլիական ազդեցութեան, ըստ 1906ի ֆրանքօ-անգլօ-իտալական դաշնագրին, որ կը նուիրագործէր Հաբէշստանի անկախութիւնը:

Ուստի, առանց Անգլիոյ հաւանութեան, Կապոյտ Նեղոսի թումբը ամերիկեան ընկերութեան մը շինել տալու ձեռնարկով Հաբէշիստան հակառակ գործած կ'ըլլայ իր յանձնառութեանց: Անգլիական կառավարութիւնը այս մասին պիտի բողոքէ Ատտիս-Ապապայի և Ուաշինկթընի կառավարութեանց մօտ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԽՈՇՄԱԹՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 8 Նոյ.— Բալուի Խոշմաթ գիւղի կարօտեալներու միութիւնը վերջերս ներկայացուց «Արգուն եւ Ղանպէր» խաղը, որ Թուրքերէնէ թարգմանուած էր: Խաղը յաջող անցաւ:

Միութիւնը հազիւ մէկ տարի է որ կազմակերպուած է եւ այս ներկայացումը իր առաջինն էր: Մեծ բազմութիւն կար: Շնորհակալութիւն բոլորին:

Սոյն ներկայացումին հասոյթը ղրկուեցաւ Սուրիա, Խոշմաթցի կարօտեալներուն:

Վարչութիւն

ԲՌՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏԻԺԸ

ՔԷՆ, 8 Նոյեմբեր.— Մեր քաղաքէն 5-6 քիլոմեթր հեռու, լերան ստորոտը կայ աղիւսի գործարան մը, ուր կ'աշխատին նաեւ բաւական թիւով Հայեր: Մեծամասնութիւն կը կազմեն Արաբկիրցիները: Կայ նաեւ Եօզղատցի ընտանիք մը որ ունի 14 տարեկան աղջիկ մը:

Մայրը աղջիկը կ'ուղարկէ խանութ որ կաթ բերէ: Խանութը տասը վայրկեան հեռու է գործարանէն: Աղջիկը վերադառնալու ատեն ճամբան կը հանդիպի Արաբկիրցի Յ. Ա.ին, որ զէնքը կաշկանդելով կ'ուզէ բռնի համբուրել: Աղջիկը շնչասպառ տուն կ'իյնայ, դէմքը դեղնած, լեզուն կապուած: Պարոնը բանտն է այժմ:

Մեր հայրենակիցները «Ֆրանսան ազատ է» ըսելով չափը կ'անցընեն:

Յ. ՍԷՄԷՐՃԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

5000 ՏՐԱԽՄԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐՈՒՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Յունաստանի Շրջանային վարչութենէն պատ. Աճէմեան եւ Ս. Տամլամեան ներկայացած են ամերիկեան նպաստամատոյցի տնօրէն պ. Թէրպըրի եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործունէութեան մասին համարատուութիւն մը ըրած:

Պ. Թէրպըրի խիստ գոհ մնալով Հ. Մ. Ը. Մ.ի գործունէութենէն, 5000 տրախմի նուիրած է, խոստանալով ապագային շարունակել իր նիւթական եւ բարոյական օժանդակութիւնը:

ՀԱՅ ՈՐԲՈՒՀԻՆԵՐԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

Պահամտունէն (Լիբանան) տխուր գրուագներ կը հաղորդուին այդտեղի հայ որբուհիներուն մասին: Գրեթէ բոլորը սպասաւորութեան դրուած են օտար ընտանիքներու մօտ: Միայն Զահլէ, որ 5000 բնակչութիւն ունի, 50 աղախին որբուհիներ կան:

Անտարակոյս պակաս չեն նաեւ ողբերգութիւններ: Պատմենք շատերէն մէկը, որ վերջերս տեղի ունեցած է Զահլէի մէջ, եւ մեծ վրդովում առաջ բերաւ: 70 տարեկան խենէշ մը, Ապտուլլահ Սաաի, իր քով ունէր 18 տարեկան որբուհի մը: Ծերունին կը սկսի հետապնդել զայն, եւ օր մը, երբ կինը բացակայ էր, կը յարձակի աղջկան վրայ եւ կը բռնաբարէ զայն: Ամօթէն, աղջիկը կ'որոշէ ծածկել անպատուութիւնը. բայց քանի մը ամիսէն կը զգայ թէ մայր պիտի ըլլայ, եւ եղելութիւնը կը յայտնէ քահանային, որ իր կարգին Թաղ. Խորհուրդին լուր կուտայ:

Թաղ. Խորհուրդը, փոխանակ օրինական հետապնդում կատարելու, կը դիմէ Բըլիֆի տնօրէն Ֆաուլի, որ 115 ոսկի կը դանձէ ծերունիէն, եւ խնդիրը կը փակէ:

Ատեն մը վերջ, ընդհ. դատախազը կը տեղեկանայ քստմնելի ոճիրին, եւ օրինական հետապնդումի կը ձեռնարկէ խենէշին դէմ: Պէյրութի Թաղ. Ժողովն ալ որոշած է մանրամասն բացատրութիւն պահանջել Զահլէի Թաղ. Խորհուրդէն, իր կողմէն ալ պէտք եղած ձեռնարկները ընելու համար:

Անպատուուած աղջիկը այժմ կը գտնուի Պէյրութ, Բըլիֆի հսկողութեան տակ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՃՐԱԳՈՐԾԻՆ ԽԻՂՃԸ.— Ամէթ, նոր փեսայ, գիշեր մը այցելութեան գնաց իր աներոջ: Երբ պիտի պառկէին, Ամէթ ելաւ գոցելու պատուհանները: Աները եսեւէն կրակեց: Փեսան գետին փռուեցաւ, իսկ ոճրագործը փախաւ: Հարցաքննութեան պահուն, ոճրագործը, որ հին վրէժ մը ունէր իր փեսային դէմ, յայտնեց.

— Որպէսզի փեսաս շատ չտառապի, փոքրիկ կապարի կտորներ դրած էի հրացանիս մէջ:

ԳԻՒՏ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԸԼԼԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ.— Վարշաւայի մէջ յուսահատ մարդ մը, որ սարսափելի ծխող մըն էր, որոշեց անձնասպան ըլլալ: Բայց կատարելագործեալ եղանակով մը: Յղացաւ միջոց մը: Ոլորեց խոշոր սիկար մը, որուն մէջ դրաւ մեծ քանակութեամբ ռմբային նիւթեր: Յետոյ ընկղմեցաւ թիկնաթոռի մը մէջ, վառեց սիկարը, արձակեց ծուխը եւ սկսաւ մտածել:

Պայթեցաւ սիկարը: Յուսահատին գլուխըփրթաւ մարմինը յօշոտուեցաւ:

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՄԱՀ.— Բօլէնքուր փողոցին պանդոկներէն մէկուն մէջ տէր եւ տիկին Տլավօ ամէն օր կը ծեծկուէին: Ու երբ առջի իրիկուն, փոթորիկ բարձրացած էր անոնց սենեակին մէջ, օգնութեան աղաղակներ կը լսուէին, ոչ ոք միտք ըրաւ եւ ուզեց դուռը զարնել: Բիչ յետոյ ատրճանակի պայթիւն մը: Ու տիկին Տլավօ լալով դուրս ելաւ՝ կանչելու դրացիները: Տլավօ մեռած էր: Արեան մէջ կը լողար իր դիակը: Գնդակ մը ծակած էր սիրտը:

Այն ատեն կինը պատմեց թէ ամուսինը, վերջերս, ձախող գործերու պատճառով, ինքզինքը տուած էր խմելու: Իրիկունը չափէն աւելի խմեց: Յետոյ ծեծեց կինը: Ու, վախնալով դրացիներու բարկութենէն, — ըստ կնոջ — անձնասպան եղաւ:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (114)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ ՊԱՏԱՀԱՐ

— Կը պատահի որ երբեմն, Չեկան, այն տեսակ շփոթեցնող պայմաններու առջեւ գտնուի, ինչպէս ձերինը, օրինակի համար...

Կոյս Պոտրինսքի ինքզինքը կը մատնէր...

Ինչպէ՞ս կրնար գիտնալ իմ վրայ ծանրացող ամբաստանութիւնները, քանի որ այդ մասին իրեն բառ մը իսկ չէի ըսած: Ուրիշ մէկը ուրեմն, — անշուշտ Ճերճինսքի, — իրեն խօսած էր:

Զիջանալով իրեն զգացնելէ թէ կռահած եմ, միամտօրէն հարցուցի.

— Իմ պարագաս, ինչպէս կ'ըսէք, այդքա՞ն ծանր է ուրեմն:

— Շիտակը ըսելով, անկէց աւելի ծանր բան մը չեմ կրնար ենթադրել: Մարդ առանց պատժուելու, չէ կրնար Չեկայի պէս հզօր կազմակերպութեան մը վրայ յարձակիլ, որով, անգամ մը որ անոր ձեռքը իյնաս, պէտք է գլխուդ ճարը նայիս. եթէ չես ուզեր «մոռցուիլ» թաքուն խցիկներէն մէկուն մէջ, որոնք մասնաւորաբար ատոր համար շինուած են:

— Պա՜հ, ուրեմն այս շէնքին մէջ թաքուն խցիկնե՞ր կան. ի՞նչ կրնայ պատահիլ, եթէ դիպուածով մէկը հոն բանտարկուի:

— Հաւատացէք որ այդ պարագային մահը նախընտրելի է:

— Վա՜յ. հաճելի չէ ինչ որ կ'ըսէք, բայց, արդեօք ազատելու միջոց մը չկա՞յ:

«Կոյս Պոտրինսքին» անշուշտ գիս սովորականէն աւելի անմիտ կարծեց որ, փութաց իրեն դէմ լարած ծուղակիս մէջ իյնալ...

— Միայն մէկ միջոց կայ, պատասխանեց:

— Ո՞րն է:

— Ճերճինսքիի ըրած առաջարկները ընդունիլ:

Սկսայ քահ քահ խնդալ:

Նեղացած գիս դիտեց:

— Չեմ հասկնար թէ ըսածներուս մէջ ծիծաղելի ի՞նչ բան կը տեսնէք:

Եւ մինչդեռ աւելի կը խնդայի,

— Ահա խնդուք մը՝ որ ըսաւ, կրնայ քիչ յետոյ հեծկլտուքի փոխուիլ:

— Հակառակը չեմ պնդեր, ըսի, ամէն պարագայի մէջ, Ճերճինսքի կրնար ձեզմէ աւելի խելացի պատուիրակ մը ընտրել:

— Ի՞նչ կը համարձակիք ըսել:

— Կ'ըսեմ թէ՝ երբ մարդ կ'ընտրէ այն արհեստը զոր կը կիրարկէք, պէտք է աւելի ճարտար ըլլալ: Դուք ի վիճակի չէք. սիրելի պարոն. Եւ եթէ կ'ուզէք մտածումս գիտնալ...

— Լա՛ւ, ի՞նչ է:

— Այն որ, եթէ Չեկայի բոլոր գործակալները ձեզի կը նմանին, դժուար չէ հասկնալ թէ ինչո՞ւ հակառակորդներու կողմէ, ան միշտ պարտութեան կ'ենթարկուի:

Կանգնած, ամբարտաւան, դիմակը վար առնուած էր:

— Պարտութի՞ւն է, գոչեց, ձեզի պէս մէկը ձեռք անցընել:

— Ոչ անշուշտ. բայց այդ յաջողութեան մէջ դուք դեր չունիք. այդ արդիւնքը ստանալու համար, պէտք եղաւ որ Խոմա Շթաուպը գործին խառնուի:

Այս պատասխանը կատղեցուց զայն:

Վայրագ ակնարկ մը նետեց վրաս եւ պոռթկաց...

— Թէ ձեր ձերբակալումը Խոմա Շթաուպի գործն է կամ ոչ, այդքան նշանակութիւն չունի: Կարեւորը այն է որ հոս էք. բանտարկուած, մեր կամքէն կախուած. նոյնպէս՝ կարեւորը այն է...

Իր խօսքը աւարտելու ատեն չունեցաւ:

Դուռը բացուեցաւ եւ տեսայ որ Ճերճինսքի խցիկէն ներս կը մտնէր...

Նշմարելով անոր բարկացոտ կերպարանքը, հասկցայ որ մեր ամբողջ խօսակցութիւնը իմացեր էր...

Չկրնալով իր կատաղութիւնը եւ յուսախաբութիւնը զսպել, Պոտրինսքիի վրայ քալեց եւ սպառնալից, խռպոտ ձայնով, դառնօրէն, կծու կերպով յանդիմանեց զայն իր սխալին համար:

— Կ'արժէր, որ ըսաւ վերջացնելով, շան պէս սատկէիր, որովհետեւ սխալներ կան որոնք մատնութենէ աւելի գէշ են. այս կարգէն է սխալը որ գործեցիր:

— Սակայն, պե՛տ:

— Լռէ՛. Նկատի առնելով անցեալդ, քու մասիդ անմիջական կարգադրութիւն չեմ ըներ, Չեկայի Մասնաւոր Դատարանին կը գրեմ վարմունքդ դատելու համար:

Եւ դառնալով բանտի տնօրէնին, որ քանի մը պահակներով, նրբանցքին մէջ կը կենար.

— Խցիկ նետեցէք այս անմիտը, պոռաց անոնց, եւ շուտ, հա՞:

— Յետոյ, ձեռքի շարժումով մը՝ վոնտեց կեղծ փաստաբան Փիէր Ուրալօֆը, աչքերը դուրս ինկած՝ կաս կարմիր կտրած՝ ըսաւ.

— ՄԵՆՔ ՄԵԶԻ՛

ՁԻՋԻԼ ԿԱՄ ՄԵՌՆԻԼ

Ակնարկը ինծի ուղղելով, Ճերճինսքի անմիջապէս սկսաւ յարձակիլ.

— Ինծի ըսած էին թէ՝ կարող մէկն էք, բայց մտքէս չէր անցներ թէ՝ այդքան շուտ խաղի պիտի բերէիք այս Պոտրինսքի կոչուած անբանը, որ իրաւ է թէ՝ շատ անճարակ գտնուեցաւ, եւ սակայն, մեր ամէնէն նրբամիտ գործակալներէն մէկը նկատուած է:

(Շար.)

Թրգմ'. Մ. ԵՐԻՑԵԱՆՑ

Մանիու որ ըսաւ. «Պատճառ մը չկայ որ իշխան Կարոլ օրինաւորապէս վերադառնայ Ռումանիա — եթէ ոչ իբրեւ թագաւոր, գոնէ իբրեւ խնամակալ»:

Մանուէլէսքօ պատմեց թէ ինչ յարաբերութիւններ ունեցած է իշխան Կարոլի հետ, ու ըսաւ. «Իշխանը Ռումանիա պիտի գայ ո՛չ օդանաւով, ո՛չ ալ ընդծովեայով, այլ իր մասնաւոր կառախումբով, իբրեւ իրաւատէր»:

Մանուէլէսքօ պատմեց նաեւ թէ Ֆէրտինանտ թագաւորը մեռնելէն երկու շաբաթ առաջ նամակ մը գրեց վարչապետ Պրըթիանոյին, ըսելով.

«Կը զգամ թէ պիտի մեռնիմ: Կը խնդրեմ որ ձեր կարելին ընէք հաշտեցնելու համար իշխան Կարոլը, որ վերադառնայ: Երկրին համար միակ ապահովութիւնը այս է»:

Պրըթիանօ կը հերքէ այսպիսի նամակի մը գոյութիւնը:

Մանուէլէսքօ աւելցուց թէ իշխան Կարոլ գահէն զրկուեցաւ կառավարութեան մեքենայութեանց պատճառաւ: Ֆէրտինանտ թագաւորը շատ աշխատեցաւ իր տղան տեսնել մեռնելէ առաջ եւ թագաւորին մահէն ի վեր Պրըթիանօ անուղղակի թելադրեց իրեն չհետաքրքրուիլ իշխան Կարոլի խնդրով, փոխարէն առաջարկելով Պերլինի, Հռոմի կամ Լոնտոնի դեսպանութիւնը: Կառավարութիւնը ամէն միջոց ի գործ դրած է իշխան Կարոլը հրաւիրելու համար որ վերագնահատութեան ենթարկէ գահէն հրաժարելու իր որոշումը:

Ամբաստանեալին ի նպաստ արտայայտուեցաւ նախկին ներքին նախարար Կոկա, որ յայտնեց թէ Մանուէլէսքօ յաճախ իրեն հետ խօսած է իշխան Կարոլի խնդրին մասին, սակայն երբեք օրէնքի հակառակ չէ շարժած:

*** Գիւղացի-Ազգային կուսակցութեան պետ Մանիու բողոքեց կառավարութեան մօտ, որ արգիլած է Նոյեմբեր 20ին գումարուելիք կուսակցութեան համագումարը: Վարչապետը չի կրնար կասկածիլ յիշեալ կուսակցութեան հայրենասիրական զգացմանց վրայ, քանի որ պատերազմէն առաջ Մանիու արտօնութիւն ուզած էր հունգարական կառավարութենէն, որ Գիւղացիներու նման ժողով մը գումարէ՝ զանոնք Ռումանիոյ հետ միացնելու համար:

Պոլշեւիկեան պառակտումը կը ծանրանայ

Մոսկուայէն հասած հեռագիրները ցոյց կու տան թէ համայնավար կուսակցութեան ծոցին մէջ պառակտումը հետզհետէ ծանրակշիռ բնոյթ կը ստանայ: Կուսակցութեան վերստուգիչ Յանձնաժողովին որոշումով պոլշեւիկեան շարքերէն արտաքսուեցան Թրոցքիի կողմնակիցներէն 76 անձեր, որոնք գաղտնի ժողովներու մասնակցած եւ կուսակցութեան դէմ ճառեր խօսած են:

«Փարի Մաթինալ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Թրոցքիի եւ Զինովիէվի համայնավար կուսակցութենէն արտաքսուելու որոշումը տրուեցաւ է Ուրբաթ իրիկուն:

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ բոլոր երկիրներու համայնավար կուսակցութիւններէն հասած բանաձեւեր միաձայնութեամբ կը պահանջեն Թրոցքիի, Զինովիէվի եւ միւս ընդդիմադիրներուն վտարումը կուսակցութեան շարքերէն եւ անոնց պաշտօնանկութիւնը: Միւս կողմէ «Իզվէստիա» կը հրատարակէ կեդր. Գործադիր Կոմիտէին մէկ հրամանագիրը, որով թղթատարական գործավարութենէն կը հրաժարեցուի Սմիռնոֆ եւ փոխանորդ կը կարգուի Լիւպովիչ:

Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միացումը

Գերման վարչապետ Մարքս եւ արտաքին նախարար Շթրէզեման շքախումբով մը գացին Վիեննա՝ փոխադարձ այցելութիւն տալու համար Աւստրիոյ պետական մարդերուն, որոնք տարի մը առաջ պաշտօնական այցելութեան մը եկած էին Պերլին:

Այս առթիւ ֆրանսական թերթերը դարձեալ մէջտեղ կը դնեն Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ միացման խնդիրը եւ վախ կը յայտնեն թէ «քաղաքավարական» այս այցելութեան ետեւ թաքնուած են «քաղաքական» նպատակներ:

Լոյտ Ճորճ Պոլտուինի դէմ

Սաութէնտի մէջ ընտրական պայքարի մը առթիւ խօսք առնելով, Լոյտ Ճորճ խստիւ քննադատեց Պոլտուինի կառավարութիւնը, մասնաւորապէս մեղադրեց զայն որ անգլիական առեւտուրին առջեւ փակեց ռուսական շուկան: Ազատական կուսակցութեան պետը յայտարարեց.

«Այն օրէն ի վեր որ «բարգաւաճումի կառավարութիւն» կոչուածը իշխանութեան գլուխ եկաւ, Զինաստանի մէջ մեր ունեցած առեւտրական շուկաները փակուեցան. բոլոր ազգերու մէջ միայն Անգլիոյ առջեւ է որ չեն բացուիր ռուսական շուկաները: Առենօք մեր երկիրը առեւտուր կրնար ընել մարդակերներուն հետ, իսկ այսօր չի կրնար ընել՝ պոլշեւիկներուն հետ: Անգլիական կառավարութիւնը իրաւունք չունէր անգլիական ապրանքներու Ռուսիա մուտքը արգիլել:»

Հունգար պարտաւորներու խնդիրը

Ռատիկանութիւնը մեծ եռանդով առաջ կը տանի հունգարական պարտաթուղթերու խարդախութեան գործը: Բացի գլխաւոր երեք օտար ամբաստանեալներէն, հետզհետէ կը ձերբակալուին ֆրանսացի մեղսակիցներ: Կիրակի օր գրեցինք թէ ձերբակալուեցաւ գործարանատէր Ժան տը Ֆալուա: Ձերբակալուեցան նաեւ նախկին հիւպատոս մը՝ Փիէր Լաքազ, ինչպէս նաեւ Ժան տը Ֆալուայի եղբայրը Փիէր տը Ֆալուա: Այս վերջինը գործիք մըն էր իր եղբօր ձեռքը:

Ներկայիս բռնուած են վեց հոգի, Թովպինի եւ Ֆալուա եղբայրները, դրամատէր Պլումէնշթայն եւ հիւպատոս Լաքազ: Նոր ձերբակալութիւններու կը սպասուի:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՕՍԼՕՅԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ դեսպանը յանուն Միացեալ Նահանգներու կառավարութեան՝ ոսկի շքանշան մը տուաւ Տօքթ. Նանսէնի:

ՔՈԼՈՄՊԻԱՅԻ Հանրապետութեան մէջ անիշխանական մեծ ապստամբութիւն մը ծագեցաւ: Զինուորները միջամտեցին: Կորուստ 500 հոգի: Պոլիվիոյ եւ Պրազիլիոյ սահմանին վրայ եւս խռովութիւններ կը խմորուին:

Այրի Տիկին Եպրաքսէ Իփէքճեան, Պ. Հրանտ Իփէքճեան, Օր. Մառի Իփէքճեան, Օր. Լուսի Իփէքճեան, Օր. Մարգարիտ Պետրոսեան, Այրի Տիկին Արշալոյս Իփէքճեան եւ զաւակունք (Կ. Պոլիս), Այրի Տիկին Տիրուհի Եավրուեան եւ զաւակունք (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Իփէքճեան եւ զաւակունք (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Իփէքճեան (Սելանիկ) եւ Պօտուրեան եղբարք (Ֆրանսա եւ Սելանիկ) ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, փեսին եւ ազգականին՝

Պ. ԲԵՆԻԱՄԻՆ ԻՓԷՔՃԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը 16 Նոյ. Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 9ին Hôpital Cochin, Rue Fbg. Saint Jacques, ուսկից հանգուցելոյն մարմինը պիտի փոխադրուի Bagneuxի գերեզմանատունը:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն այս Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլօլիա: Օհան Կարօ կը ներկայացնէ Համաստեղի «Գիւղը»: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՒՐՉԷՍ, Հ. Զ.— 70:
ՓԱՐԻԶ, Հ. Զ.— 60:
ԼԻՈՆ, Կ. Կ.— 37:
ՄԻԼԱՆՕ, Խ. Մ.— 25 լիրէթ:
ԼԱ ԿՕՏԻՆԻԷՌ, Ն. Գ.— 343:
ՊՈՒՐԿ ԱՐԺԱՆԹՈՒ, Ա. Պ.— 35 ֆրանք:
ՍԷՆ ՌԱՆՊԷՐ, Գալ.— 35:
ՓԱՐԻԶ, Ք. Պ.— 65:
ՊԻՐԷՈՆ, Գ. Տ. Մ.— 300:
ՊԷԼՖՕՌ, Ե. Ե.— 35 ֆր.:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կաթողիկոսական պատուիրակութեան դիւանէն կը հաղորդեն մեզի.—

Զինաստանի Հոնկ-Քոնկ քաղաքի բնակիչ Տիար Արմենակ Թիւթիւնճեանի կինը Տիկ. Պէաթրիս Թիւթիւնճեան, ստացուած տեղեկութեան համաձայն, իր հիւանդութեան դարմանումին համար կը գտնուի եղեր Փարիզի հիւանդանոցներէն մէկուն մէջ: Յիշեալ տիկին Պէաթրիսը անձնապէս ճանչցող եւ կամ որ հիւանդանոցը գտնուած ըլլալու մասին ոեւէ տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրենք բերանացի կամ գրաւոր իմացնել կաթողիկ. Պատուիրակութեան, 80 Ave. Péreire. Asnières (Seine).

— Ակնայ Ապուչեխ գիւղէն, Տէր Եղիազարեան Պօղոսի կինը Տիկին (Համիխաս) Թագուհի Տէր Եղիազարեանը, տարագրութեանատեն կորսնցուցած ըլլալով իր եղբայրը ու 4 զաւակները, որոնց անուններն ու նկարագրութիւնը ստորեւ նշանակուած են, յիշեալները անձնապէս ճանչցող եւ կամ ուր գտնուած ըլլալու մասին ոեւէ տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի բերանացի եւ կամ գրաւոր կերպով իմացնել վերի հասցէին:

1. Յարութիւն Տիլպէրեան 32 տարեկան: 2. Հռիփսիմէ Տէր Եղիազարեան 20 տարեկան շէկ մազերով կլոր եւ սպիտակ դէմք: 3. Միքայէլ Տէր Եղիազարեան 18 տարեկան մութ շէկ մազերով սրունքին ետեւը սեւ նշան մը ունի: 4. Հայկանուշ Տէր Եղիազարեան 16 տարեկան թուխի վրայ սեւ մազերով: 5. Գէորգ Տէր Եղիազարեան 13 տարեկան սպիտակ, թուխ մազերով:

—Տիկ. Երանուհի Մուրատեան (Մշոյ Խասգիւղացի) կը փնտռէ իր մայրը Տիկին Եղիսաբէթ Աւետիսեան (Ամասիացի), որ երկու տարի առաջ կը բնակէր Լիոն, իր եղբօր Յակոբ Գույումճեանի քով: Տեղեկացնել՝ Yéranouhi Mouradianի, 5 Rue Capitaine Ferber, Issy-les-Moulineaux (Seine).

ՍԱԿԱՐԱՆ

14 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթեռլին,	L. St.	124	06
Տոլար,	Dollar	25	45
Մարք (ոսկի) 100	Mark	606	50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	61
Թրք. ոսկի	» or	110	40
Մէճիտիէ	Médjidié	10	00
Լէվա 100 հատր	Léva	18	50
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր »	» Lire	139	—
Պելժ. ֆրանք »	Belga	555	—
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատր	Ley	15	80
Ֆիորին	(Florin)	1027	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3320	—
» II	»	2010	—
» III	»	1690	—
Թուրքի երկաթ.	Lots turcs	175	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927
16 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 494 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՎԵՐԱՀԱՍ ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Օրէ օր ծանր համեմատութիւններ կ'առնէ կուսակցական պառակտումը՝ խորհրդային արքայութեան մէջ։

Ծանրակշիռ լուրեր կը պտտին բերնէ բերան եւ երկիրէ երկիր։ Երէկ խռովութեանց եւ սպանութեանց լուրեր ալ կային, որոնց ստուգութիւնը կարելի չէ երաշխաւորել։ Քիչ մը ուշ, բայց վերջ ի վերջոյ կը ճշտուի սուտն ու իրաւը։

Առ այժմ, պաշտօնական է Տրոցկիի եւ Զինովիեւի վերջնական վտարումը ոչ միայն կուսակցական եւ վարչական պաշտօններէ, այլ բուն իսկ համայնավար կուսակցութենէն։ Երէկ հաղորդեր էինք վտարման որոշումը, որ տրուած է Նոյմ. 11ին. իսկ այսօր Մոսկուայի հեռագրական գործակալութիւնը պաշտօնապէս կը հաստատէ լուրը, միեւնոյն ատեն ուրիշ վտարումներ կամ կախակայումներ ալ ծանուցանելով։

Այլեւս վէրքը ծածկելու հնարաւորութիւն չկայ, որովհետեւ ընդդիմադիրները յայտնապէս գլուխ վերցուցած են, եւ ամէն առիթէ կ'օգտուին, իրենց տեսակէտները պարզելու համար։ Անոնք մինչեւ հիմա պզտուշութեամբ կը գործէին, ժողովներ գումարելով անտառներու եւ զանազան անկիւններու մէջ, բայց վերջին ամիսներու ընթացքին աւելի յանդուգն ձեռնարկներ կատարեցին։ Ուշագրաւ էր իրենց համարձակութիւնը՝ տասնամեակի հանդէսներուն ատեն, երբ յաջողեցան ցոյցեր կազմակերպել եւ գրաւել Մոսկուայի արհեստագիտական վարժարանին ամփիթատրոնը։

Կուսակցութեան պաշտօնական բերանները կը յայտնեն թէ շարքերը ըմբոստացան ընդդիմադիրներուն դէմ եւ փտած խնձորներ ու լեմոնի կեղեւներ նետեցին անոնց վրայ։

Հարցը այն է որ, Տրոցկի եւ իր հետեւորդները ոչ միայն տեղի չեն տար, այլ եւ կը սաստկացնեն պայքարը։ Եւ կը թուի թէ այսպէս ալ պիտի շարունակուի, մինչեւ որ գործելու անկարելութեան դատապարտուին, բանտով, աքսորով կամ գնդակահարութեամբ։

Երէկ, պաշտօնաթերթ «Փրավտա»էն առնելով, ամփոփեցինք Տրոցկիի վերջին բուռն ճառը՝ կուսակցական համագումարի մը մէջ։

— «Սեպտ. 8ին յայտարարեցինք ձեզի թէ հակառակ բոլոր արգելքներուն, մեր ծրագիրը պիտի ծանօթացնենք կուսակցութեան։ Այդպէս ալ ըրինք. այդ աշխատանքը պիտի տանինք մինչեւ ծայրը»։

Ուրեմն, կասկած չկայ ընդդիմադիրներու վճռականութեան մասին, ինչքան ալ «մենշեւի՛կ, դաւաճա՛ն, անկցի՛» պոռալ տան օրուան վարիչները։

Եւ ի՛նչքան ծանր են Տրոցկիի մեղադրանքները.

— «Վարիչ խմբակը կուսակցութենէն կը վտարէ հարիւրաւոր եւ հարիւր հազարաւոր լաւագոյն անդամներ, անխախտ պոլշեւիկ բանուորներ, բանտերը նետել կուտայ կատարեալ յեղափոխականներ, կուսակցութեան մտածումը կը խեղդէ բռնի միջոցներով...

... «Համայնավարները փտարելով, աշխատանքէ զրկելով եւ բանտարկելով, վարիչ խմբակը ամէն միջոցներով (դրամով եւ բիրով) իր կուսակցութեան իսկ դէմ կը գործէ։

«Յեղափոխական բանուորը կը վախնայ իր բջիջին մէջ ըսել ինչ որ կը մտածէ. կը վախնայ քուէարկել իր խղճին համաձայն։»

Այս խօսքերուն կէսն իսկ եթէ գրուած ըլլար հակապոլշեւիկ, իրենց բառերով՝ «հակայեղափոխական» մամուլին մէջ, աշխարհի բոլոր անէծքները կը թափէին, եւ լաւագոյն պարագային՝ կը հոլովէին մոդական բառը, «պրովոկացիա»։ Մեր մէջ իսկ ապուշներ կան, Ամերիկա կամ Փարիզ նստած խմբագիրներ, որոնք առանց ո՛ր եւ է աղբիւր ունենալու, առանց տող մը գիր ստանալու Երեւանէն, հանգիստ սրտով կը հերքե՛ն հարիւրաւոր բանուորներու եւ գիւղացիներու ձերբակալութիւնը կամ աքսորը...

Կը հետեւի թէ հասկացողութեան, համերաշխութեան ամէն դուռ փակուած է կոմկուսի վարիչ խմբակին եւ ընդդիմադիրներուն միջեւ։ Տրոցկի-Զինովիեւ խմբակցութեան ճակատագիրը կնքուած է արդէն։ «Մե՛նք կամ դուք»,— ուրիշ ելք չկայ։

Բայց գլուխները հեռացնելով կամ անհետացնելով կը պակսի՞ վտանգը։

Ընդհակառակն։ Այսպիսի պարագաներու մէջ, հալածելը կը նշանակէ տարածել եւ պայթեցնել։

Հով ցանողը պէտք է պատրաստ ըլլայ փոթորիկն ալ դիմաւորելու, մանաւանդ որ հալածականները զանազան թափթփուքներ չեն, այլ վարիչ դէմքեր, յեղափոխութեան գործօն նախավկաները,— Ռակովսկի, Կամէնէվ, Փէթէրսըն, Ռատէկ, Սմիլկա, Էվտիքինով եւ դեռ հարիւրաւոր նման դէմքեր անվիճելի արժէքներ են համայնավար գործունէութեան համար։ Անոնց մէջ կան մարդիկ որ աւելի մեծ հմայք ունին, քան այսօրուան տէր-տիրական Ստալինն ու Պուխարինը։

Նոյն ձեւով կը մաղեն շարքերը ամէն տեղ, երկրէն ներս թէ դուրս, քանի որ համայնավար կուսակցութիւնը թունդ միջազգային է, եւ Մոսկուայի մէջ արձակուած վճիռ մը պարտաւորիչ՝ աշխարհի բոլոր կարմիր բջիջներուն համար։

Մեր խեղճուկ Հայաստան ալ անմասն չմնաց այս ներքին պայքարներէն, եւ շարք մը ընդդիմադիրներ ասպարէզէն քշուեցան բռնի կամ փափկութեամբ։ Մինչեւ այսօր լուր չկայ հռչակաւոր կոմիսար Աշոտ Յովհաննիսեանէն, որուն տունն անգամ խուզարկած եւ դէզ մը թուղթեր գրաւած էին։

Հակառակ տասնամեակի գոհաբանական խնջոյքներուն, ամպերը կը կուտակուին խորհրդային երկինքին վրայ, հետզհետէ աւելի մթագնելով զայն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ԳԱՅԼԻ ԱՒԵՏԱՐԱՆ»

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Նախկին ռամկավար Մշակ արտատպելով պոլշեւիկ Նոր Աշխարհի ծանօթ խմբագրականը Անդրանիկի մասին, դիտել կուտայ (18 Հոկտ.).

— «Ով որ այդ խմբագրական տողերը կը կարդայ, չի կրնար չզգածուիլ եւ ափսոսալ այն ժամանակութեան վրայ, որով մեր կոյր մոլեռանդները կը տարուին պահ մը համոզուելու թէ «զարթնող թուրք աշխատաւորութեան պատասխանատու» չըլլալու համար հարկաւոր է հեռու մնալ «սգահանդէսներէ»— եւ «ժողովրդային մեծ դէմքերը դրուատելէ։» Այդ թերթի խմբագիրը քիչ մըն ալ առաջ՝ երթալով, նոյն մակարդակին վրայ կը դնէ ազգային անզուգական հերոս Զօրավար Անդրանիկը Թալէաթներու, Էնվէրներու պէս հիմալներու հետ։ Այդ յայրատ խմբագիրը եւ իր խմբակը փոխանակ Թալէաթներն ու Էնվէրները Զօրավար Անդրանիկի հետ բաղդատութեան դնելու, կրնային անվարանօրէն, Չեկայի երբեմնի նախագահ Ճէրժինսկիի, Աթարբէգեանի եւ այլ արիւնարբու գազաններու հետ բաղդատութեան դնել, որոնք բազմահազար անմեղներու արեան մէջ թաթխած են իրենց ձեռքերը, «Թուրք զարթնող աշխատաւոր ժողովուրդին նման»։ Աշխատաւորութեան անունով խօսող եւ քարոզող առաջնորդները իրենց կոխած տեղերուն մէջ սրածութիւն, աւերակ եւ մահ սփռած են, իսկ հերոս Անդրանիկի կոխած տեղերուն վրայ խաղաղ աշխատաւորը հանգիստ շունչ առած, կեանք եւ երջանկութիւն վայելած է միմիայն։

«Հերոսը իր երեսուն տարուան կռիւներուն մէջ կրցած է զանազանել պարզ եւ խաղաղ թուրք ժողովուրդը եւ վերաբերիլ անոնց հետ խղճմտօրէն, իսկ այդ նոյն թուրք աշխատաւորն ու բանւորը ոչ միայն կոտորած են հայ աշխատաւորութիւնը իրենց Էնվէրներու եւ Թալէաթներու թելադրութեամբ, այլ Հայաստանի ամէն մէկ անկեան մէջ— ուր թուրք աշխատաւորութեան ամենայետին անհատը կ'ապրի այժմ, եթէ առիթներ ներկայանան, անոնք պիտի բնաջնջեն հարեւան հայ աշխատաւորները։

«Պարոններ, թուրքը միշտ թուրք է, ըլլայ ան աշխատաւոր կամ բռնակալ-պուրժուա։ Վստահիլ անոր կարելի չէ երբեք, այսքան դառն փորձառութիւններէ վերջ։ Վաղը երբ Ռուսաստանի երկիւղը հեռանայ Կովկասի վրայէն, ինչպէս 1917ին եղաւ, այսօրուան ձեր հաւատացած թուրք «զարթնող աշխատաւորը» հայ աշխատաւորը ոչխարի նման պիտի կոտորէ, բայց ափսոս որ դուք եւ ձեզպէսները Նիւ Եորքի մէջ նստած հանգիստ պիտի ըլլաք սոսկ։ Լաւ չըլլա՞ր որ դուք երթաք եւ ձեր անուշ քարոզները այդ «զարթնող» աշխատաւորներուն գլխին կարդաք եւ հոն անոնց մէջ ապրիք, զանոնք ճանչնայու։

«Պարոններ, որքան որ կ'ուզէք գայլի գլխին աւետարան կարդացէք։ Վաղը եթէ նորէն փոթորկին Հայաստանն ու հարեւան երկիրները, ինչ որ անխուսափելի է, այն ատեն հայ աշխատաւոր ժողովուրդն ու բանւորները Զօրավար Անդրանիկը եւ Անդրանիկներ պիտի փնտռեն իրենց կեանքի պաշտպանութեան համար։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Եղբայրասպան կռիւ Ռուսիոյ մէջ

Երկուշաբթի իրիկուն հասած լուրեր կ'ըսէին թէ Մոսկուայի եւ Լէնինկրատի մէջ Ստալինի եւ Զինովիեւի կուսակիցներուն միջեւ արիւնալի կռիւներ պատահած են։ Կացութիւնը ծանրակշիռ դառնայ այն յախուռն որոշումէն վերջ, որով պաշտօնապէս համայնավար կուսակցութեան շարքերէն վտարուեցան Տրոցկի, Զինովիեւ եւ 76 ընկերները։

Երէկ առաւօտ Պերլինի եւ Վարշաւայի մէջ զրոյց կը շրջէր թէ Թրոցքի սպաննուած է, կ'ըսէ «Տէյլի Մէյլ»ի Գերմանիոյ թղթակիցը։ Այս լուրը ուրիշ աղբիւրէ հաստատուած չըլլալով, վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ։

Վերստուգիչ կեդրոնական յանձնախումբն ու կեդրոնական կոմիտէն Տրոցկին, Զինովիեւն ու ընկերները կուսակցութենէն վտարելէ ետք, կեդրոնական կոմիտէէն վտարած են Կամէնեւը Ռակովսկին, Սմիլկան, Եւտոկիմովը եւ Ռատէկը, կեդրոնական վերստուգիչ յանձնախումբէն Մուրալովը, Պուկաեւը, Սոկոլովսկին, Փէթէրսօնը, Սոլովիեւը եւ Լիզդինը։ Այս որոշումով անոնք պաշտօնանկ կ'ըլլան կառավարութեան վարիչ պաշտօններէն։ Միաժամանակ կ'ազդարարուի անոնց եւ Ռատէկի, որ կուսակցութեան շարքերէն իրենց վտարումը 15րդ համագումարի քննութեան պիտի ենթարկուի։

ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԴԱՍԱՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Գրեցինք թէ Պոլսոյ կրթական Տնօրէնութեան հաղորդած վերջին շրջաբերականը մեծ հոգ պատճառած էր հայ վարժարաններուն, այն տպաւորութիւնը տալով թէ նախակրթարանի բոլոր կարգերուն մէջ թուրքերէն պիտի աւանդուին ընդհ. պատմութիւնը եւ աշխարհագրութիւնը թուրք ուսուցիչներու միջոցաւ։ Որովհետեւ, այդպէսով հարկ պիտի ըլլար նոր ուսուցիչներ վարձել, ինչ որ վեր է դպրոցներու փոխր պիւտճէներու ուժէն։ Նոր տեղեկութեանց համաձայն, գործին մէջ թիւրիմացութիւն կայ, եւ թէ եղած կարգադրութիւնը կը վերաբերի միայն նախակրթարանի վերջին երկու կարգերուն։ Շրջաբերականին իբք սըներֆլար (առաջին դասարաններ) բացատրութիւնը տպագրական սխալ մըն է, եւ պիտի ըլլայ եուքսէք սըներֆլար (վերին կարգեր)։

Վարի կարգերուն մէջ առաջուան պէս նորէն հայերէն դասաւանդութիւն պիտի ըլլայ սա տարբերութեամբ որ, այսուհետեւ առանձին պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն չպիտի աւանդուի, համաձայն վերջերս կատարուած ծրագրային փոփոխութեան։ Ատոնց փոխարէն, հաստատուած է «կենսական գիտելիքներու» (Հայաթ պիլկիսի) դաս մը, ուր տեղեկութիւններ պիտի տրուին պատմութեան, աշխարհագրութեան, քաղաքացիական կրթութեան եւ յարակից նիւթերու մասին։

Միայն վերջին երկու կարգերուն մէջ է որ թուրքերէն լեզուով պիտի կատարուի ընդհ. աշխարհագրութեան եւ պատմութեան ուսուցումը։ Ասոր համար ալ նոր ժամ չպիտի սահմանուի, այլ թուրք աշխարհագրութեան եւ պատմութեան յատկացուած վեց ժամերը պիտի օգտագործուին, հետեւեալ բաժանումով.— Երկու ժամ պատմութիւն, երկու ժամ աշխարհագրութիւն, երկու ժամ ալ քաղաքացիական կրթութիւն։

Այս ճիւղերը պիտի աւանդուին ներկայիս պաշտօնավարող թուրք ուսուցիչներուն կողմէ։ Սակայն եթէ ո եւ է պատճառով հեռացում կամ հրաժարում տեղի ունենայ, աՆօրէնները ազատ են հայ թրքագէտ ուսուցիչներ կարգելու, պայմանով որ դասաւանդութիւնը միշտ թուրքերէն ըլլայ։

Իտալօ-թուրք բարեկամութիւն

Այս օրերս բանակցութիւններ կը կատարուին Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ։ Գրեցինք արդէն թէ Միջերկրականի իտալօ-թուրք սահմանները ճշտելու համար խառն յանձնախումբ մը կազմուած է։

Թուրքիոյ իտալական դեսպան Օրսինի Պառոնէ Էնկիւրի գացած եւ տեսակցած է արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ։ Խօսակցութեան առարկայ դարձած է մանաւանդ Քասթէլլօրիզօ (Մէիս) կղզիին հարցը։ Մասնաւորապէս պիտի որոշուի թէ որու կը պատկանին յիշեալ կղզիին շուրջ գտնուող կարգ մը անտէր կղզիները։ Իտալական դեսպանը դեռ նոր վերադարձաւ Հռոմէն եւ կը կարծուի թէ այս մասին նոր հրահանգներ ստացած է իր կառավարութենէն։

Միւս կողմէ Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Թուրքիոյ դեսպան Սուատ պէյ եւ կինը դեսպանատան մէջ փառաւոր հացկերոյթ մը տուած են Իտալիոյ արտաքին նախարարութեան խորհրդական կրանտիի։ Ճաշի ընթացքին թուրք դեսպանն ու կրանտի ճառեր խօսելով դրուատած են Իտալիոյ եւ Թուրքիոյ բարեկամական յարաբերութիւնները եւ փոխադարձ բաժակներ պարպած են «բարօրութեանը համար երկու ազնիւ ազգերուն, որոնք յաջողած են հրաշքներ գործել»։

Մուսոլինի դեսպան Սուատ պէյի նուիրած է արծաթեայ շրջանակի մէջ առնուած իր մէկ նկարը, իր ստորագրութեամբ։

Ուաշինկթընի թուրք դեսպանը

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Երկուշաբթի օր դէպի Նիւ-Եորք ճամբայ ելած է Ուաշինկթընի թուրք դեսպան Մուխթար պէյ,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՆՈՐ ԽԱՂԵՐ

Խիստ ստոյգ աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ Փարիզի եկեղեցիին Վարչական խորհուրդը միջոցներ ձեռք առած է ֆրանսացի փաստաբանի մը միջոցաւ կազմակերպուելու համար իբրեւ կրօնական ընկերակցութիւն (Association Cultuelle)։

Քանի մը տասնեակ հոգիներէ բաղկացած այս մարդոց նպատակն է ֆրանս. օրէնքներու համապատասխան մարմին մը դառնալով, միանգամ ընդ միշտ իրենց ձեռքն առնել Եկեղեցիին մատակարարութիւնը եւ այս ձեւով արգելք դառնալ ազգային ամէն տեսակ կազմակերպութեանց։

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՍԿՍԱԾ

Յունական «Էֆիմերիս» շոգենաւը Նոյ. 8ին Պիրէոնէն Սելանիկ մեկնած է, Պաթում փոխադրելու համար այն 1200 հայ գաղթականները, որոնք անցեալ տարուընէ ի վեր արձանագրուած են։

Շոգենաւին վարձքը, 600 ոսկիին, վճարուած է հելլէն կառավարութեան կողմէ։

Ինչպէս յայտնի է, ներգաղթի ծախքերը հոգացուած են Բարեգործականի կողմէ, որ անցեալ տարի ասոր համար հանգանակութիւն մը կատարեց ամերիկահայ գաղութին մէջ։

ԹՌՉՈՒՆ-ՄԱՐԴԸ

Հէքեաթներ կան, որ կը պատմեն թէ «ի սկզբանէ» մարդ կը թռչէր երկինքին մէջ։ Հետզհետէ մեղքերը շատցան եւ մարդկային հոգին ծանրացաւ ու նստաւ երկրի վրայ, եւ, այլեւս, փոխանակ թեւերու, կը գործածէր իր ոտքերը, քալելու համար։

Ռուս օդանաւորդ մը, Տիպովսքի, կը հաւատայ թէ արդի մարդն ալ կրնայ թռչիլ իր իսկ ուժերով եւ ոչ թէ օդանաւերով։

Տիպովսքի կը բնակի Անգլիա, ուր շահագրգռուող իշխանութիւնները դիւրութիւններ են տուեր իրեն։ Եօթը տարիէ ի վեր, Տիպովսքի կ'աշխատի յօրինել մեքենայ մը, որ գործէ մարդկային ուժով։ Այժմ ունի այդ գործիքին... տիպար նկարը, մեքենայ մը, որ պիտի աշխատի շնորհիւ ոտքերու եւ ձեռքերու եւ մարդը պիտի թռչի թռչունի նման։

— Կ'ըսեն թէ, յայտարարեց օդանաւորդը, անցեալ օր, դասախօսութեան մը ընթացքին,— կարճ ժամանակ մը միայն կրնայ մարդ ուժ տալ իր մեքենային շարժելու համար օդին մէջ։ Արդ, իմ փորձերս ցոյց կուտան թէ ճիշտ չէ այդ կարծիքը։ Ես աշխատեցայ թռչունի նման թռչիլ, մարդային փոքրիկ ուժ մը միայն սպառելով։ Գործիքը, որ պիտի շինուի, պիտի ըլլայ մետաղէ մը, որ գերագոյն թեթեւութիւնը ունի։ Արուեստական թեւերը պիտի ունենան աներեւակայելի ճկունութիւն։ Ամէն թեւ պիտի շարժի թռչունին թեւերուն նման։ Ոտքի շարժումով մը թեւերը պիտի կրնան ճախրել եւ ձեռքերու շարժումով մը անոնք մղում պիտի ստանան, ինչպէս փետուրները կուտան թռչուններուն։ Երբ մեքենաս շինուի, մտադիր եմ թռչիլ առաջին անգամ Ֆրանսայէն Անգլիա։

Եւ յետոյ Փարիզէն Նիւ Եորք։

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆԴ

ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ՎՃԱՐԵԼՈՎ

Թէ դուն հոգէ կ'ազատիս եւ թէ այն թերթը որուն ընթերցումը պահանջ մըն է քեզի համար։

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՍ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մուխտար փաշայի, Տէր Ղուկասովի, Լորիս Մելիքովի անունները կ'արտասանէին ամէն կողմ, կ'երգուէին փողոցային երգերի, թռուցիկների, թերթերի մէջ, տանը խօսակցութեան ժամանակ, թերթի սրբագրութիւնները կատարելիս:

Մի անգամ սրբագրութիւնների տանելիս կ'օգնէի դաստիարակիս, հետեւելով տպագրած նիւթերին, որոնցից արտատպութիւններ կը կատարուէին: Կը ջոկէի ֆրանսական «Temps»ը, անգլ. «Times»էն, գիտէի որ «Գոլոս», «Daily News», ազատական թերթեր են, իսկ «Նովօյէ Վրեմիան» եւ «Times», «Figaro»,— պահպանողական:

Պատերազմի տեղեկ վիրաւորների եւ գաղթականների օգտին կազմակերպուած հանդէսների մէջ պատկերներ կը ցուցադրուէին «հայրենասիրական» զգացումները բարձրացնելու համար: Ինձ վրայ մանաւորապէս ազդեց Ալաշկերտի գաղթականների փախուստը ներկայացնող մի պատկեր, որ կը հալածուէր բաշիբոզուկների կողմէ... Երեւի այդ ծանր տպաւորութեան տակ էր, որ միւս թէ երրորդ օրը փողոցի մէջ թուրք գերիներ պատահած ատեն սկսեցի նախատել, հայհոյել անոնց: Խեղճերը ոչինչ չը պատասխանեցին եւ միայն տխուր հայեացքով կը դիտէին փոքրիկ «գեավուրին», գուցէ մի քիչ էլ ակնածելով իմ փայլուն համազգեստից...

Պատերազմի ժամանակ եւ յետոյ ազգականիս շրջապատող միջազգային մթնոլորտը կը ստանար աւելի ազգայնական գոյն: Գուցէ պատճառը նա էր, որ ազգականիս կինը, որ թէ մօր թէ դաստիարակչուհու դերին մէջ էր իմ նկատմամբ, ամբաստանուելով իբրեւ յեղափոխական՝ բանտարկուած եւ փոխադրուած էր Պետերբուրգ, իբրեւ մէկը այն 193ից, որոնց դատը այնպիսի մեծ աղմուկ հանեց Ռուսաստանի պատմութեան մէջ:

Աւելորդ է ըսել թէ՝ ինչ ծանր տպաւորութիւն պիտի թողնէր այդ բանտարկութիւնը իմ մանկական զգացմունքների վրայ: Բարեբախտաբար, Մարիա Ալեքսանդրովնան (այդպէս կը կոչէին վարժուհիս)— իբրեւ սոսկ քարոզիչ ընկերվարական սկզբունքների, ազատուեց եւ մէկ տարուց վերադարձաւ Թիֆլիս:

Պետերբուրգի մէջ նա առիթ էր ունեցած ծանօթանալու եւ մօտ շփուելու Խորէն Նարբէյի հետ: Իբրեւ լաւ ֆրանսագէտ, ան կը գնահատէր մանաւանդ Խորէն Նարբէյի ֆրանսերէնը, բայց հետաքրքրուած էր նաեւ հայկական հարցով: Վերջինիս մասին ես բնականաբար չունէի ոչ մի գաղափար. ուսայց գիմնազոնի մէջ, սկսած էի նոյն իսկ մոռնալ հայերէնը, կը կարդայի միայն ռուսերէն մանկական գրքեր...

Իմ ուսացման այդ շրջանի մէջ էր, երբ ազգականիս շրջանի մէջ երեւաց մի նոր անձնաւորութիւն: Դա մի շատ կարճահասակ, բայց կրթուած, զուարճախօս թիւրքիացի հայ էր, որ եկած էր — ինչպէս կ'ըսէին Եգիպտոսէն: Վարժուհուս, եւ ուսուցիչների հետ ան կը խօսէր ֆրանսերէն, հայերի — թրքահայ բարբառով եւ շատ արագ կերպով, որ անվերջ սրախօսութիւնների տեղիք կուտար «Բէչքէքը» — այդպէս կ'անուանէին բոլորը, Փարիզ սորված եւ Եգիպտոսէն եկած հայուն — մտերմացաւ նաեւ ինձ հետ: Իր զուարճալի պատմութիւններէն զատ ես կը հետաքրքրուէի իր բարձր ծալուող գլխարկով, ամէն անգամ ծալելով տափակցնելով զայն եւ նորէն բանալով... Բէչքէքի «շապօ կլակը»...

Մի անգամ մտնելով տուն Բէչքէքը գտաւ ինձ մենակ, հետաքրքրուեցաւ իմ դասերով, ընթերցանութեան գրքերով եւ... ուրախ տօնը յանկարծ փոխեց լուրջի, նախատականի:

«Տօ, դու հայ գիրք չես կարդար, ծօ, դու հայ չես» ազդեցին վրաս, եւ ոչ այնքան իրենց բովանդակութեամբ, որչափ այն զգացուած տօնով, շեշտով որ կար հայրենասէր հայու մէջ:

Միւս օրը «Բէչքէքը» բերեց ինձ Ռօբինզօնի հայերէն թարգմանութիւնը, որ կարծեմ նոր էր դուրս եկած...

Քիչ յետոյ ուշադրութիւնս գրաւեց «Մշակ»ը... Բոլորովին պատահմամբ աչքս ընկաւ «Ջալալէդդին» վերնագրի վրայ, որ եւ սկսեցի կարդալ: Անկից յետոյ «Մշակ»ին, Ջալալէդդինին եւ Րաֆֆի ստորագրութեանը կըսպասէի անհամբերութեամբ...

Չեմ մոռցած որ յափշտակուած հայ հարսերի կրակի շուրջ կազմակերպուած պարը թողեց վրաս ցնցող տպաւորութիւն: Առջի անգամ էր, կարծեմ, երբ իմ փոքրիկ մանկական սիրտը կսկծաց հայրենասիրական ու վրէժխնդրութեան զգացմունքներով...

Այդ ամառ, մեր բնակած տան բակի մէկ անկիւնը ես յատկացրած էի փոքրէկ, շատ փոքրիկ բանջարանոցի... Ցանած էի վարունգ, եգիպտացորեն, պատատէս, ֆասօլիա: Պարտէզի ամբողջ հոգսը՝ փորփրելը, ջրելը ինձ վրայ էր, որ կը կատարէի մեծ գոհունակութեամբ, իբրեւ ամենամեծ զուարճութիւն:

Չը գիտեմ ինչպէս եղաւ, բայց ցանածս բոլոր բոյսերէն պտուղ տուեց միայն ֆասօլիան: Երբ մի օր տանեցիք որոշեցին իմ բուսցրած ֆասօլիայով կերակուր պատրաստել եւ մի քանի հիւրեր հրաւիրել — վերջիններիս մէջ էր (կարծեմ իմ ցուցմունքով) նաեւ Բէչքէքը...

Քիչ յետոյ մեր տան մէջ գումարուող համախմբումները շատցան. այս անգամ գումարուողները մեծ մասամբ հայեր էին, խօսակցութիւնները տեղի կ'ունենային հայերէն: «Բերլին», «Ժողով» խօսքերը կը լսէին շատ անգամներ, ինչ որ «յօդուածներ» է որ շտապ կերպով կը սրբագրուէին ու կ'ուղարկուէին տպարան:

Այդ երեկոներից մէկի մէջ էր— կը յիշեմ— երբ փոքրիկ սենեակիս մէջ դասեր պատրաստելս ընդհատեց դաստիարակս եւ կանչեց ինձ ուրախ ձայնով: Ներս մտնելուս պէս նկատեցի որ բոլորը զուարթ էին, բարձր կը խօսէին, կը ծիծաղէին: Բաժակները չէին վերջացրած դեռ, երբ յանկարծակիի եկայ իմ փափլիկ թշերին իջած ապտակի երեք հարուածներէ...

Ես ապուշ էի կտրած...

Սակայն դաստիարակս գրկելով եւ համբուրելով մօտեցրեց սեղանին եւ ճրագի լոյսին տակ կարդաց.

— «Յօդուած 61.

«Թիւրքիա կը պարտաւորի

« . . . .

« . . . .

« . . . .

« . . . .

«Հասկցա՞ր, հասկցա՞ր»— պոռացին չորս կողմէս — ուրեմն չը մոռնաս»...

— «Եթէ յօդուածը մոռնայ ալ, ապտակը չի մոռնար»— աւելցուց Բէչքէկը...

Ողջ 35 տարի է անցած այդ օրէն. ներկաների մեծ մասը չը կան այլեւս:

Բայց եւ այնպէս Հայաստանի բարեկարգութիւնը կը սպասէ իր հերթին, Րաֆֆին եւ Արծրունին կը մնան կենդանի քարոզիչները այդ հրատապ հարցի լուծման համար:

Արդեօք դաստիարակիս խոստացած «աւետիսը» մենք եւս փոխանցելո՞ւ ենք մեր որդիներին . . .

Ս. ՁԱԽԱՐԵԱՆ

ՀՈՂԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Մուսոլինի երկու տարիէ ի վեր կը մղէ ուժեղ պայքար մը, ցորենի արտադրութեան ի նպաստ եւ ցորենի ներածման դէմ: Ազգային վերածնութեան յանկերգը «Իտալիան ինքնիրեն պիտի ընէ» (Italia farà da se) տնտեսական անկախութեանն ալ է: Երկու տարի առաջ, Իտալիա կ'արտադրէր 47 միլիոն հեքթլ. մինչդեռ կը սպառէ տարին 75 միլիոն:

Ֆաշիստական մեթոտով, անոնց վարանումներու «ցորենի պայքար»ի համար սպայակոյտ մը կազմուեցաւ, սպարապետ ունենալով նոյն իսկ «Տուչէ»ն: Նոր հողեր չյատկացուեցան միւս արտադրութիւնները չնուազեցնելու համար, այլ քաջալերուեցաւ ներոյժ մշակումը, որուն համար ընտրութիւն սերմնցուի, պարարտարուծերու գործածում եւ գիտական մեթոտներու ընդհանրացում: Այս նպատակին համար կառավարութիւնը ծախսեց 7 միլիոն:

Տեղական ցորենը օտար արտադրութեան դէմ պաշտպանելու համար կառավարութիւնը մաքսերը բարձրացուց՝ 40 լիր իւրաքանչիւր հեքթոլիտրին վրայ: Մուսոլինի խանդավառեց երկրագործը, մեծ հողատէրը երկրագործական նոր մեքենաներ գնեց, փոքրիկ հողատէրը վարկ ստացաւ եւ ամենափոքր հողամասն անգամ մշակեց: Մինչեւ իսկ 800էն 1200 մեթր բարձրութեան վրայ ցորեն մշակուեցաւ:

1925ին իւրաքանչիւր հեքթարի արտադրութիւնն էր 9-12 հեքթոլիտր, 1927ին Քրիմոնայի եւ Էմիլիայի մէջ մինչեւ 40 հեքթոլիտր: Գերմանիոյ մէջ մեծ սեփականութիւնները կ'արտադրեն շուրջ 17,5 հեքթ., Հունգարիայինները՝ 12, Իտալիայինները՝ 20: Իսկ միջին տարածութեամբ հողերէն Պելճիքա կը ստանայ 25, Իտալիա 27. պզտիկ սեփականութիւններէն Հոլանտա կը ստանայ 27, Տանիմարքա 29, Իտալիա 30:

Յաղթութեան շքադրամը իր հակառակ կողմն ալ ունի: Լիրին բարձրացումը եւ արտադրութեան յաւելումը նուազեցուցին ցորենին գինը: 1926ին 1 հեքթոլիտրը 200 լիր կ'արժէր, Յունուարին 180 լիրի, Յունիսին 138ի եւ Յուլիսին 125ի իջաւ: Արդ, երկրագործը, որ սերմնցու գնած էր, դրամ փոխ առած էր լիրին բարձր եղած ատեն, սարսափով կը տեսնէ գիներու անկումը, կը պահէ ցորենը բայց պարտաւորուած է վճարելու փոխառութիւնները: Տուրքերը դեռ բարձր են, բերքերու արժէքը նուազած: Կառավարութիւնը տրակոնական միջոցներու դիմեց կեանքը աժանցնելու համար ու տուժողն եղաւ քրտնաթոր հողագործը: Մէկ քանի տեղեր դժգոհութիւնը սաստիկ ըլլալու էր, եթէ նկատենք կրթական նախարարին գիւղի ուսուցիչներու ուղղուած շրջաբերականը, որով կը հրահանգէր բարձրացնել գիւղացիին բարոյականը, ժամանակաւոր տագնապին առջեւ:

Տագնապին ուժգնութեան նպաստեց աշնանացանի անկարելիութիւնը անձրեւներուն պատճառաւ եւ ամառուան չորութիւնը, որ տեւեց Յունիսէն Սեպտեմբեր: Երկար ատենէ ի վեր անխնայ շահագործուած են Ապենինեան լեռնաշղթայի անտառները, որոնց աւերումներէն առաջ կուգայ երաշտութիւնը: Վարչապետը ծրագրած է տասը միլիոն ծառեր տնկել տալ եւ ջուրերուն ընթացքը կանոնաւորել, ոռոգումներու նպաստելու համար:

Միայն ցորենի արտադրութիւն անհրաժեշտ չէ երկրին համար: Երկրագործներուն հրահանգ տրուած է մշակելու soya hispida ընդեղէնը, որուն հատիկներէն մինչեւ հիմա իւղ կը հանէին եւ մնացածը կենդանիներուն սնուցման կը գործածէին: Այժմ բազմաթիւ փորձերով հաստատուած է որ սոյի եւ ցորենի ալիւրին խառնուրդը (10 առ 100 համեմատութեամբ) զուտ ցորենի ալիւրէ պատրաստուած հացէն չափ սննդարար է:

Կառավարութեան նպատակն ըլլալով սննդական նիւթերու ներածման նուազացումը՝ սկսած է զարկ տալ նաեւ երկագործութեան այն ճիւղերուն որոնք այդ նիւթերը կը հայթայթեն:

Հաւաբուծութիւնը տարին 4 միլիառի արդիւնք կուտայ: Կարելի է այս արդիւնքը աւելցնել, որովհետեւ Իտալիոյ հաւերը աւելի նուազ կ'արտադրեն քան ամերիկեանները, որոնք Լիվոռնոյի ցեղին կը պատկանին: Արուեստական ընտրողութեան շնորհիւ Ամերիկայի մէջ շատ հաւեր 250 հաւկիթ կ'ածեն տարին, մինչեւ իսկ 300, մինչդեռ Իտալիոյ մէջ 80էն 200: Կենսաբան մը կը հաւաստէ որ բեղնաւորութիւնը կը փոխանցուի արուէն, ուստի ընտրուած աքաղաղ մը կէսէն աւելի պիտի աւելցնէ արտադրութիւնը: Ռովիկօ գաւառին մէջ կատարուած փորձերը յաջողութեամբ պսակուած են, անգլիական հաւերու ցեղէ աքաղաղէ մը սերած 11 հաւեր 200էն աւելի հաւկիթներ տուած են:

Սննդական նիւթ մըն է եւ հաւոյթի աղբիւր մը մեղրը: Միջերկրականի այս ծաղկաստանին մէջ, ուր մեղուները վխտալու էին, շատ աւելի՛ քիչ մեղր կը ստացուի քան այլուր: Փոքրիկ Զուիցերիան 250.000 փեթակ ունի որոնք 45.000 քենթալ մեղր կ'արտադրեն, նոյն իսկ Սերպիա 260.000 փեթակ ունի, մինչդեռ Իտալիա միայն 200.000 փեթակ ունի, որոնք տարին կը հայթայթեն հազիւ 25.000 քենթալ մեղր: Մինչդեռ Հոլանտայի Ֆրիսլանտ գաւառին մէջ իւրաքանչիւր հեքթարի վրայ 7 փեթակներ կան, Իտալիոյ մեղուաբուծական կեդրոնը, Մաչերաթա գաւառը 3էն 4 փեթակ ունի: Երկրագործութեան մասնագէտ մը կը հաստատէ որ կարելի է աւելցնել փեթակներուն թիւը եւ իւրաքանչիւր փեթակէ ստանալ միջին հաշուով 10 քիլօ մեղր, ամբողջէն 800.000 քենթալ:

Շաքարէն առաջ մեղրը կը գործածուէր: Իսրայէլ մեղրը կը դրկէր փարաւոններուն, 36 դարեր առաջ: Այսօր ալ Իտալիոյ մէջ շատեր կը ջանան որ մեղրը բռնէ սննդառութեան մէջ յաւագոյն տեղ մը: Բժշկուհի Էմրիխ Ֆրաուէնֆէլտէրի մէջ օրական փոքրիկ դգալ մը մեղր տալով տղոց՝ տեսաւ որ 6 շաբթուան մէջ 2էն 3 քիլօ աւելցած է անոնց ծանրութիւնը:

Մուսոլինի կը փափաքի որ «այս երկիրը սնուցանէ իր զաւակները այսօր եւ վաղը»: Ասոր համար կը բաւէ որ «մարդիկ գիտնան ներդաշնակօրէն շահագործել արեւն ու ջուրը, աշխատանքն ու գիտութիւնը»: Ինչպէս միշտ, երկրագործական տագնապին առջեւ ալ վարչապետը լաւատես է: Ստանձնելով պատասխանատուութիւնը՝ կը հաւաստէ որ տագնապն աւելի ուժգին պիտի ըլլար, եթէ լիրը թաւալէր ֆրանքին ու մարքին նման: Կը կարծէ որ շուտով պիտի հաստատուի հաւասարակշռութիւնը, ապահովելով յաղթութիւնը:

ՀԵԹՈՒՄ

ՀԱՅԵՐԸ ՏԱԳԱՆՐՈԳԻ ՄԷՋ

Տագանրոգ քաղաքին մէջ կը բնակին մօտ 350 Հայեր, բայց չունին դպրոց: 1923ին թէեւ բացուած էր դպրոց մը, բայց եկեղեցիին բակին մէջ շինուած ըլլալով, կը կրէր կղերականներու ազդեցութիւնը: Ու փակուեցաւ 1925ին:

Ունեւոր Հայերը իրենց զաւակներուն կը սորվեցնեն ռուսերէն, կամ կը վարձեն մասնաւոր ուսուցիչներ, իսկ աղքատին տղան կը մնայ առանց ուսումի: («Պրոլետար», 20 Հոկտ.):

ԹԻԱՊԱՐՏԻ ՄԸ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

Բ.

— Մութ գիշեր է: Կը զգամ որ լաթի մը մէջ կը փաթթուիմ: Առագաստն է: Ոտքերովս կը բզքտեմ: Առագաստին չուանը վիզիս շուրջ: Երբ ինքզինքս կ'ազատեմ, երկու ձեռքեր կը փաթթուին ինծի: Կը լողանք: Կը յաջողիմ բանալ աչքերս: Տժգոյն մահիկը կը լուսաւորէ ովկիանոսը: Ալիքները բաժնած են մեզ: Ընկերներս կ'ոռնան ու իրարու կը կանչեն: Մեր փոքրիկ սնտուկները պար կը դառնան ջուրին վրայ: Ծովը կ'ոռնայ: Յանկարծ սնտուկիս կը հանդիպիմ: Կը բռնեմ մէկ ձեռքովս: Մարդկային ընչաքաղցութեան բնազդ: Միւս ձեռքով կը լողամ: Բայց ջուրով կը լեցուի սնտուկս եւ կը ձգեմ: Ընկերներէս երկուքը լողալ չէին գիտեր: Կը տեսնեմ որ լուղորդ ընկերներս զանոնք գրկեր են: Յանկարծ կը կորսնցնեմ զանոնք աչքէս: Հեռուն կ'երեւի ցամաքը: Քանի մը ծառեր: Կը պոռամ. «Օ՜օ՜օ՜»: Կը պատասխանեն ինծի չորս կողմէս. «Օ՜օ՜օ»: Ոտքերս կակուղ բանի մը դպան: Մօտ ենք եզերքին: Աւազը, կակուղ աւազը, որ փրկանաւոր է: Աքուփա մօտեցաւ ինծի: «Ո՞ւր են ընկերները»: «— Հեռուն են»: Ձայն կուտանք եւ քաջութիւն կը մաղթենք իրարու: Մեր երիտասարդ ընկերը, Վընէ, հեռուն է: Մենք արդէն աւազին վրայ ենք: Կարելի չէ իրարու օգնել, պէտք է քալել առանձին, ըստ Աքուփայի դասին: Այլապէս պիտի աւազախրինք: Այլ եւս չեմ կրնար քալել: Կը նստիմ աւազին վրայ, կկուղ ըրած, այնպէս որ շատ քիչ կը խրիմ: Քիչ մը հանգչելէ յետոյ, դարձեալ կ'առաջանամ: Ահ, ծառերը դեռ հեռուն են: Ոտքերս քամուած են: Ընկերներս գիս կը բարձրացնեն ծառի մը կոճղին վրայ, զոր ծովը բերած ու ձգած է հոն: Անձրեւը սկսաւ: Լուսինը փախաւ: «Օ՜օ՜օ՜»: Ընկերներս հեռացած են, անոնց պատասխանը տկարացած է հեռաւորութեան մէջ:

Վերջապէս իրարու մօտ: Յոգնած, կը քնանանք: Ցուրտը, անձրեւը, անօթութիւնը եւ հովը կ'արթնցնեն մեզ մեր ծանր թմրութենէն: Անձրեւը կը դադրի եւ մժեղները կը սկսին: Ո՜ւժ պէտք է, մժեղ սպաննելու համար: Որքա՜ն երկար է գիշերը: Այ մեռանք, յուսահատ ենք: Երէկ, աւազին վրայ, Աքուփա հրացան ունէր, զարկաւ ծովային թռչուններ ու կերանք նաւակին մէջ: Այսօր ոչինչ ունինք: Աւազէ ցեխ մը՝ անճանաչելի դարձուցած է մեզ: Ընկերներէս ոմանք մերկ են, իրենց բերանները բացած են ծարաւէն: Յանկարծ նշմարեցինք որ Վընէ բացակայ է:

«— Վընէ՜, Վընէ՜ . .»: Ճաթելու աստիճան կը պոռանք: Ցկար ու երկար ձայն մը կուգայ հեռուէն: Կը տեսնենք սեւ կէտ մը աւազի ծովին վրայ: Կը մագլցինք ծառերու վրայ: Ութը հարիւր մեթր հեռու, կոճղ մը կը բարձրանայ աւազին վրայ: Ոչ, կոճղ չէ, բազուկները կը շարժէ: «Վընէ՛»: «Ընկերնե՛ր» կը պատասխանէ: Աւազին մէջ խրած է կիսովին: Ծառին վրայէն կը շարժեմ շապիկս ու կը պոռամ: «Մի՛ վախնար, Վընէ՛, քաջութի՛ւն, առաջացի՛ր», կը պոռանք: Ափսո՜ս, ծովը կուգա՜յ: Ջուրը կը հասնի Վընէին: Բայց Վընէ չի շարժիր, այլ միայն կը պոռայ. «Ընկերնե՛ր»: Ի՞նչ կրնանք ընել: Խափշիկը կ'ըսէ թէ ցամաքէն նաւակ մը պիտի գտնէ եւ օգնութեան պիտի երթայ: Ու-

…ԹԸՂ.

...ԲԱՆՏԵՐԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

...ապէս իրենց տեսողու-
...ակարութիւնը կը մասնեն
... որ յեղափոխական ռու-
... մէջ՝ ազատութեան հետքն
... են նշմարեր:
... Եւրոպայէն մինչեւ
...՝ բան չի տեսնուիր. Ամե-
... դիտելու համար պէտք
...ւթ: Ուրիշ բան պէտք է,
... եւ անոր կուրութիւ-
... տեսնելու համար հրաշքը
... մորակը կը գործէ հոն.
... պուրժուա թովմասները
... շօշափելու
... ունին եւ որովհետեւ չեն
... իրենց ձեռքերը երկարել
... հոն, պակասը կը լրա-
... կասկածի ենթադրութիւն-
...:
...թեւեկը արգիլուած է եղեր:
... օրն ի բուն կը գան-
... համբորդութեան վտանգ-
...: յեղափոխութիւնը հեռա-
... է. արգիլելով երթեւեկը, կը
... վտանգաւոր կեանքի վտանգ-
... մեծ հարուած մը տուած
... ապահովագրական ընկե-
...ւթիւններուն, որոնք իսկապէս
... ժական հնարքներ են: Ա-
... իր հպատակներուն մէջ
... տեղին սէրը:
...ը ազատ չէ եղեր:
... այդ մարդիկը համրի
... չէ որ անշուշտ կը տե-
... իրարու հետ: Հապա
... եւ բանավէճի լուրերը որ
... կը հասնին Ռուսիայէն:
... նշանակէ թէ խօսքը բնա-
...ւթեան չափ ազատ է, գո-
... մը բերաններու համար.
... հոն, ուր լեզուն չի
..., խաղաղութիւն կը տիրէ,
... որ Ռուսերը մոռցած ըլ-
... են, յեղափոխութենէն ի
...:
... գործելու ազատութիւն չկայ
...:
... մը որ ընդհանուր
... համգիստը կը հետապնդէ,
... պիտի արգիլէր, պա-
... մը հացի ետեւէն հեւ ի հեւ
... ու բոլորին պիտի պար-
... ո՛չ թէ աշխատութիւն
... է, այլ ծուլու-
... որ վայելք է:
Բայց այս դիտողութիւններէն
... բոլոր պուրժուաները կը
..., հիմնալու համար Ռուս
...ներուն վրայ, որոնց ծոյլու-
... իրենց տուներուն մէջ
... կրնար գտնել, իրենց ամէն
... ազատութիւններով:
... սրահներ, լուսաւոր,
... անկողին, մահճակալ,
... կերուխում, զբօսանք,
... իսկ անթելով երաժշտու-
..., եւ ատենը մէկ մը արտօ-
...թիւն՝ վանդակէն դուրս թռ-
..., վերադարձի ազատու-
...: Հաւանաբար երկսեռ ալ
... գործերու դիւրութեամբ:
... բաղձալի բնակավայր՝
... բանաստեղծներուն համար:
Այս տեսակ դրախտային բան-
... մը դուրս ելլողը՝ պարզ է որ
... փութայ ներս մտնելու,
... պտոյտէ մը յետոյ:
Բայց այս հոգածութիւնը քա-
...քական դատապարտեալնե-
... համար չէ, այլ միայն հա-
... ոճրագործներուն համար
... որոնք իբր պատիժ իրենց յան-
...քին, բանտին մէջ կը սորվին
... փոխութիւնը ամբաւանդե-
... նշանակները:

ԽԱՐՏՈՅ

50 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐ ...ՍԱՄՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԱԾՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

... ինդիկ իշխանուհի մը, որ
... Վիքթորիա Թա-
... անունով կը ճանչցուի,
... ամբողջ ստացուածքը, շուրջ
... միլիոն տոլար, տրամադրած
... ութեան տարածման:
Թագուհին, որ վերջերս 70
... մէջ՝ 25 տարի Հնդ-
... ամենալուսաւորեալ
...՝ Պոփալի վրայ իշխելէ
..., հրաժարած է գահէն, իշ-
...ութիւնը զաւկին յանձնելով:
... կեանքի մնացորդ օրերը պի-
... նուիրէ իսլամական կրօնքի
... տարածման:
Հրաժարեալ թագուհին, վեր-
... այցելած է Լոնտոն եւ
... է, թանձր քող մը ե-

ՅԱՐԴԳՈՂ.

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

Հրանտ Բալուեան, անցեալ Հինգշաբթի, կարդաց Տէրեանի մասին ամփոփ ուսումնասիրութիւն մը, որուն գլխաւոր գիծերն են.

1.— Տէրեան, ըլլալով տրուամութքին ծանօթ բանաստեղծ մը, մանաւանդ թրծուած՝ ֆրանսական արուեստին որոնող ու դժգոհ տագնապներուն մէջ, կը հանդիսանայ միակ կամուրջը, որ կը միացնէ մեր արեւելահայ գուտա բանաստեղծութիւնը եւրոպական մշակոյթին հետ:

2.— Մինչեւ Տէրեանի երեւումը՝ ռուսահայ բանաստեղծական լեզուն խեղճուկ բարբառ մըն էր, որ միայն հասարակ իմաստութիւն եւ կամ նախնական զգայնութիւններ կրցած էր պատմել: Լեզու մը իր շուքն ալ ունի, որ բառերուն ետեւ պահուըտած՝ առաւելապէս լռութեամբը մեզ կը հաճակէ:

3.— Գեղարուեստական գործէ մը պահանջուած անաղարտութեան սկզբունքը յարգած ըլլալով կը մնայ 3. Թումանեանի հետ, զուտ արուեստագէտ բանաստեղծը:

4.— Այն շրջանին, երբ բանաստեղծութիւնը ամէն բանէ առաջ երաժշտութիւն էր, կը թաղուէր խորհրդապաշտ շաժման մէջ, եւ կը հանդիսանայ միակ բանաստեղծ ներկայացուցիչը այդ դպրոցին:

Տէրեան հարազատ աշակերտն է եւ ազդեցութեան տակ՝ ֆրանսացի բանաստեղծին.— Փօլ Վէրլէնին:

Օհան - կարօ.— Բալուեան՝ խոր ուսումնասիրութիւն մը չէ որ ըրած է: Տէրեանի կեանքին մասին բան չխօսեցաւ, այլ շատ լայն տեղ տուած էր խորհրդապաշտութեան ուսումնասիրութեան:

Ռստանիկ.— Տէրեանէն առաջ կան 3. Յովհաննէսեան, Իսահակեան, Թումանեան իբր ռուսահայ մշակ՝ լեզուի հիմնադիր: Տէրեանի նորութիւնը իր երաժշտութիւնն է: Ան մեր մէջ կապոյտի, սիրոյ եւ երազի ուժեղ ներկայացուցիչներէն մէկն է: Բալուեան չուզեց խօսիլ 1917էն յետոյ երեւցող «համայնավար» Տէրեանի մասին: Մինչդեռ Տէրեան այդ շրջանին նոր բան չէ գրած, իր արուեստն ու միտքերը կուգան 1905էն: Բալուեանի ուսումնասիրութիւնը ամբողջ չէ, այլ մէկէն, սոխը միւսէն վերցուած է:

Ա. Ասլանեան.— Տէրեանի մասին խօսելու համար պէտք է ծանօթ ըլլալ ռուս գրականութեան: Ռուս գրագէտները, տիրող գրաքննութեան պատճառով ստիպուած էին թէերգել, թէ փիլիսոփայել: Ձեւի նմանութիւնը չի նշանակեր խորքի նոյնութիւն. ազդեցութիւններու խնդրին մէջ պէտք է աւելի խորութեան վրայ ծանրանալ, քան արտաքինին:

Ե. Քոչարեան.— Տէրեանը մօտէն կը ճանչնամ իբր բարեկամ: Ան լեզուի նորութիւն չի բերեր: Խորհրդապաշտութիւնը պէտք չէ շփոթել այլաբանութեան հետ, խորհրդապաշտութեան երաժշտութիւնը հնչական չէ, այլ ան կը կայանայ ներքին իմաստին դաշնաւորութեան մէջ, ուստի բառերուն իմաստին խորքը պէտք է փնտռել: Եթէ Տէրեան թարգմանուի ֆրանսերէնի, հակառակ իր ձեւի նմանութեան, հաւանօրէն հոգիով բոլորովին տարբեր է Վէրլէնէն, որուն ազդեցութիւնը կ'ենթադրուի իր վրայ:

Գ. Ճիլմէճեան.— Ջո՛ւր է պաշտպանել Տէրեանը իր ազդեցութիւններէն, յետոյ, ընդհանրապէս հեղինակ մը իր միջավայրին ծնունդն է:

Ա. Կոթիկեան.— Հեղինակը պէտք չէ անպատճառ դպրոցի մը մէջ մտցնել: Գործ մը իր աշխարհայական արժէքովը միայն գատենք: Տէրեանէն աւելի ուժեղ բանաստեղծներ ունինք, որոնք ազգային են, ինչպէս Տէրեան միջազգային բնոյթ ունի: Տէրեանի յաջողութիւնը հոն է որ երաժշտութեան շատ տեղ տուած է, շատ քաղցրալուր է, այնչափ որ շատ անգամ մտածումը կը թմրեցնէ: Աւելորդ է ազդեցութեան մասին խօսիլ, անկարելի է որեւէ ազդեցութիւն չկրել: Տէրեան կը ներկայանայ իբրեւ մարդ, եւ ո՛չ իբրեւ Հայ կամ Ռուս:

Հ. Զարդարեան.— Ես քննադատութիւնը երեք դասի կը բաժնեմ: Ա) Քննադատներ որ յանդուգն կ'ըլլան ու պղտիկ դատողութիւններու վրայ մեծ բեռ կը բեռցնեն, Բ) Քննադատներ, որոնք որոշ ճկունութիւն ունին, ցոյց կուտան հակասութիւններ եւ խրթնութիւն: Գ) Հասուն, կատարեալ ու յստակ քննադատներ: Դժբախտաբար մենք չունինք երրորդ կարգի քննադատներ: Քննադատութիւնը կը պահանջէ տարապայման զարգացում եւ հասունութիւն: Մեր քննադատները ընդհանրապէս Օշականի բացասական ազդեցութեան տակ են: Այն Օշականին, որ անհասկնալի, խրթնաբան ոճ մը ունի: Մինչդեռ մենք կ'ուզենք Ռրնանի, Թէնի եւ Պրիւնթէյէրի յստակութիւնը: Ազդեցութիւնները, կ'ընդունիմ որ ճակատագրական են, բայց պէտք չէ որ անհատականութենէն տուժել տայ: Մարդ ազդեցութեան շրջանին միջակ գործեր կ'արտադրէ:

ԱՄԲԱՐՏԱՒԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ

Աղեքսանդրիոյ տագնապը կը շարունակուի: Թորգոմ եպսկ. իր նշանակած յանձնախումբին յանձնելով առաջնորդարանը, կը պատրաստուի նոր ընտրութիւններ կատարելու: Այս առթիւ եղած բողոքի մը հետեւեալ չնաշխարհիկ պատասխանը կը կարդանք «Արեւ»ի մէջ (4 Նոյ.), եպիսկ.ին ստորագրութեամբ.—

«Ցասը պարոններ, որոնք թեմական եւ քաղաքական ժողովի անուան տակ մինչեւ վերջին օրերս Աղեքսանդրիոյ Առաջնորդարանի մէջ գործող ազգայիններէն եղած են, ինծի ուղղած են նոյեմբեր 1 թուականաւ եւ ֆրանսերէն տառերով բայց հայերէն բառերով հետեւեալ հեռագիրը.

«Թեմական եւ Քաղաքական ժողովներու անդամներս կուգանք ցաւով վկայելու որ դուք կը գլխաւորէք անպատասխանատու անձերու նախաձեռնութեամբ սկսած հակասահմանադրական շարժումը: Իբրեւ օրինական ներկայացուցիչ Աղեքսանդրիոյ Հայ համայնքի, կը դիմենք եւ կը յորդորենք ձեզ ետ կենալ ձեր վտանգաւոր ձեռնարկէն: Այլապէս զալիք բոլոր բարդութեանց պատասխանատուութիւնը կը թողունք ձեր վրայ:

Իբէքեան, Նորատունկեան, Խաչատուրեան, Մարգարեան, Մալխասեան, Ազնաւուրեան, Խանճեան, Շանթ, Զօպանեան, Կէօնճեան:

Այս հեռագրին մէջ գործածուած բառերէն ոմանց նշանակութիւնը ստորագրողներու հասկացողութեանը յանձնելով, կանգ կ'առնեմ միայն հակասահմանադրական բառին առջեւ, ու կը յայտարարեմ թէ տեղւոյս հայ ժողովուրդին ամենաստուար մեծամասնութեան կողմէ յայտնըւած միահամուռ փափաքը եւ մեր կողմէ այդ առթիւ կատարուած մտօրինութեանց նպատակն ու ձգտումն է ճիշտ հակառակը միայն, այսինքն վերջ դնել հակասահմանադրական այն արարքներուն, որոնք ժամանակ է մը ի վեր շարունակ իբարու յաջորդեցին քաղաքիս Ազգ. Առաջնորդարանի շրջանակին մէջ, վերջերս ալ թատր դարձնելով զայն աններելի գայթակղութեանց:

Խորհուրդ կուտամ հեռագիրը ստորագրող պատ. ազգայիններուն՝ բարի ըլլալ ընդունելու այս ճշմարտութիւնը, եւ զգուշանալ բարդութիւններէ, որոնց պատասխանատուութիւնը իրենց վրայ միայն կրնայ իյնալ»:

ՍԷՆ-ՏԸՆԻԻ ՀԱՅԿ. ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Կիրակի օր Փարիզէն ն. արուարձաններէն մեծ թիւով Հայեր փութացած էին Սէն-Տընիի Մայր Եկեղեցին, ուր հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ ընդհ. Հայ նահատակներու յիշատակին: Պատարագեց Գաղատիոյ եպիսկոպոս գերապայծառ Գրիգոր եպսկ. Պահապանեան: Երգեցողութիւնները կատարուեցան քառաձայն՝ «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Նշան Սէրգոյեանի եւ մասնակցութեամբ Պ. Սաքօ Ցակոբեանի: Հսկայ եկեղեցիին մէջ, հայկական մեղեդիներն ու երգերը անուշ ներդաշնակութեամբ կ'արձագանգէին: Ֆրանսացիները, որոնց մէջ յիշենք Ռոմիկանական ցեխութեան Օտարներու դիւանին պետ Պ. Փիքարը, շատ լաւ տպաւորութիւն կրեցին:

Հաւատամքէն առաջ Հայոց հացէին համակրական խօսք ըրաւ Սէն-Տընիի Մայր Եկեղեցիին աւագերէցը, յիշեց Հայերու եւ Ֆրանսացիներու աւանդական բարեկամութիւնը, որուն պերճախօս մէկ ապացոյցն է այն հիւրընկալ ընդունելութիւնը զոր Ֆրանսա ըրաւ տարագիր Հայերուն: Ու աւելցուց. «Կեցցէ՛ Հայաստան, որ կը սիրէ Ֆրանսան եւ կեցցէ՛ Ֆրանսա, որ կը սիրէ Հայաստանը»:

Յետոյ կանոնիկոս Քորտոնիէ քարոզ խօսեցաւ: Ցիշեց այն անլուր տառապանքները, զորս կրած է Հայ ժողովուրդը՝ իբրեւ մէկ անդամը քրիստոնեայ տիեզերական ընտանիքին, գովեց այն հաստատակամութիւնը, որով Հայերը կուրծք տուին ամէն տեսակ աղէտներուն: Քորտոնիէ նոյնպէս յայտնեց ֆրանսական ժողովուրդին համակրանքը հանդէպ Հայ ազգին:

Պատարագէն վերջ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Կիլիկիոյ վերջին թագաւոր Լեւոն Ե. Լուսինեանի տապանաքարին վրայ:

*** Ֆրանսական թերթերը արձանագրեցին այս արարողութիւնը:

«Ժուռնալ» իր երկուշաբթի օրուան թիւին մէջ գրեց.

«Փարիզի հայ գաղութը երէկ Սէն Տընիի մայր եկեղեցին գնաց, պատուելու համար յիշատակը Ֆրանսայի համար մեռնող իր կամաւորներուն եւ Լեւոն Ե. Լուսինեանի, Հայկական թագաւորութեան վերջին իշխանը, որ 1393ին մեռաւ Փարիզ, կեղեստինեաններու վանքին մէջ»:

«Էքսէլսիօր» նոյն օրը հրատարակեց Պահապանեան եպսկ.ի եւ Ֆրանսացի կրօնաւորներու խմբանկարը՝ քաշուած Լեւոն թագաւորի խցիկին մէջ:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ «Հ. Մ. Ը. Մ.»Ը

1925ին, Մայիս ամսու մէջ, Պրիւսելաբնակ խումբ մը երիտասարդներ նախաձեռնարկ եղած են հիմնելու Պրիւսէլի մէջ Հայ Մարմնակրթական Միութիւն մը, որուն նպատակն է ուժ տալ մարզանքի եւ մարմնակրթանքը հաճոյքի ձեւին տակ պէտք մը դարձնել նոր սերունդին համար:

Ինչպէս ուրիշ տեղեր, հոս եւս Միութիւնը զերծ է որեւէ քաղաքական կամ կուսակցական հանգամանքէ:

Պրիւսէլի Հ. Մ. Ը. Մը, որ բնականօրէն մաս կը կազմէ Հայ Մարմնակրթական Ընդհ. Միութեան, իր մրցումներուն շնորհիւ յաջողած է 1927ին մտնել «Groupement Coopératif de Brabant»ի մէջ, որուն կ'անդամակցին Պրիւսէլի մէջ գտնուած մեծ վաճառատուններու եւ դրամատուներու պաշտօնէութիւնը: Սոյն խմբակցութեան ախոյեանութիւնը սկսած է 1926ին եւ աւարտած 1927ին: Պրիւսէլի մեր հայ արիները երկրորդ տեղը շահած են, հակառակ իրենց անդամներու թիւին նուազութեան:

Պրիւսէլի Հ. Մ. Ը. Մը, բացի ֆնդախաղի խումբէն, որ իր գլխաւոր ուժն ու գործունէութեան առանցքը կը կազմէ, 1927ին կազմակերպած է նաեւ «Թէնիս»ի մասնաճիւղ մը, որուն գլխաւորութիւնը ստանձնած Պ. Ալիք Մաթոսեան: Միութիւնը մրցումներու համար Պրիւսէլի լաւագոյն կայաններէն մէկուն մէջ վարձած է մասնաւոր գետին մը:

Ունի 30 գործօն եւ 25 օժանդակ անդամներ եւ կը վայելէ Պելժիոյ գաղութին ընդհանուր համակրութիւնը:

Վարչութեան մաս կը կազմեն՝ Կ. Գոյունճեան, Խ. Վէլէտեան, Մ. Պալըքճեան, Պ. Մուրատեան, Յ. Շահպազեան, եւ Տօքթ. Կուլոեանց՝ խորհրդական:

Ֆութպոլի խումբին կը մասնակցին՝ Մ. Օտապաշեան, Ջ. Մաճառեան, Լ. Պաքրճեան, Լ. Մասէհեան, Ա. Ղուկասեան, Ն. Պուչաքճեան եւն.:

Ընութանալի է թէ՝ Պրիւսէլի Հ. Մ. Ը. Մը իր յաջող մրցումներուն եւ տարած յաղթութիւններուն շնորհիւ, ջանացած է միշտ բարձր պահել Հայ ցեղին մարզական յատկութիւնները եւ պատեհութիւն ընծայած է որ Հայ անունը ճանչցուի օտարներէն:

Կ'արժէ բարոյապէս թէ նիւթապէս խրախուսել մեր քաջարի մարզիկները:

Պրիւսէլ — Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԻ ԱՌԹԻՒ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ՄՕՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ, ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԵՆՔ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՈՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

ՓԱԿԵԼ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31

Այդ օրը կը փակուի օրաթերթ «Յառաջ»ի առաջին տարին: Մինչդեռ բաժանորդներ կան որ տակաւին պարտք ունին երկօրեայ «Յառաջ»էն:

1928 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԻՆ, ԱՆԽՏԻՐ ՊԻՏԻ ԴԱԴԲԵՑՆԵՆՔ ԱՆՎՃԱՐ ՄՆԱՑԱԾ ԹԵՐԹԵՐԸ, միեւնոյն ատեն հետապնդելով պահանջներու գանձումը:

Կ'ուզենք հաւատալ թէ, այս յայտարարութենէն յետոյ, բոլոր մոռցուած կամ ձգձգուած հաշիւները փակուելով, հարկ չպիտի մնայ անախորժ կարգադրութիւններ ընել ո՛ եւ է բաժանորդի հանդէպ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հայ երաժշտութիւնը ծանօթացնելու օտարներուն, որոնք չզլացան իրենց գնահատանքի հպարտացնող խօսքերը:

Երգողներուն մէջ ամէնէն աւելի աչքի կը զարնէր Պ. Գրիգոր Մէհտէրեանը, որ մանաւանդ հայերէն կտորները կ'երգէր տիրականօրէն: Պ. Մէհտէրեան դեռ երիտասարդ է եւ իր ձայնին մեթոտիկ մարզանքը կրնայ փայլուն ապագայ մը երաշխաւորել իրեն: Օր. Շարլոթ Լապորտ դաշնակով, Պ.Պ. Աբգար Թառով, Պալեան սրինգով, եւ Ֆրանսացի մը ջութակով իրենց մասնակցութիւնը բերին գեղարուեստական բաժնին: Օրիորդներ՝ Աշխէն եւ Աստղիկ հայկական տարազով պարեցին կովկասեան պարեր:

Կարօ Սասունի պարզեց մարզանքի կարեւորութիւնը նոր սերունդին համար:

Հանդէսը վերջանալէ առաջ, քաղաքապետ Պ. Պէնազէ ջերմ յարգանքի խօսքեր ըրաւ Հայերու հասցէին եւ պատրաստակամութիւն յայտնեց օգնելու Հայ երիտասարդութեան յառաջիկայ հանդէսներու առթիւ:

Հանդէսը վերջացաւ «Սիփան»ի «Ո՜հ ինչ քաղցր բան» խմբերգով:

Ցետոյ Պ. Սաքօ Հրաւիրեց երգչախումբը Պիյանքուր, Պ. Նաւավարեանի ճաշարանը, ուր ջերմական շրջանակի մէջ տեղի ունեցան կերուխում, երգ, հայկական ու եւրոպական պարեր:

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՎԻՐՈՖԼԷՅԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի կէսօրէն վերջ ստուար բազմութեան մը ներկայութեան Վիրոֆլէյի քաղաքապետարանին կից հանդիսասրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շավիլ-Վիրոֆլէյի նորակազմ մասնաճիւղին անդրանիկ հանդէսը:

Հրաւիրեալներու առաջին շարքին վրայ տեղ գրաւած էին Վիրոֆլէյի քաղաքապետ Պ. Պէնազէ եւ օգնականը, ինչպէս նաեւ Շավիլէն եւ Վիրոֆլէյէն յայտնի Ֆրանսացիներ, իրենց ընտանիքներով:

Այս արուարձանին մէջ տրուած առաջին գեղարուեստական ցերեկոյթն էր սակայն ու անոր յաջողութիւնը վստահ ենք թէ պիտի քաջալերէ կազմակերպիչները յաճախ սարքելու նման հանդէսներ:

Յայտագիրը — քիչ մը խճողուած — կը բաղկանար առաւելապէս երգէ եւ երաժշտութենէ: Հանդէսին կեդրոնական առանցքը կը կազմէր «Սիփան» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Սաքօ Ցակոբեանի: Խումբին երիտասարդ երգիչներն ու երգչուհիները օրինակելի գոհողութեամբ մը կը յամառին կանգուն պահել այս գեղեցիկ գործը, հակառակ բոլոր աննպաստ պայմաններուն: Կիրակի օրուան իրենց մասնակցութիւնը Հ. Մ. Ը. Մ.ի հանդէսին, մասնաւորապէս առիթ մը եղաւ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՑՈՒՍԱՀԱՏ.— Մանկամարդ կին մը, Ժընըվիէվ, երկու տարեկան իր երախան կուրծքին կապելով, առջի օր նետուեցաւ Սէն-Մարթէնի ջրանցքը: Սակայն անցորդները տեսան ու ցատկեցին ջուրը: Կարելի եղաւ ազատել մայրն ու երախան: Տիկին Ժընըվիէվ կը յայտարարէ թէ անձնասպանութիւն փորձած է, որովհետեւ ամուսինը նախանձի պատճառով շարունակ կը ծեծէր զինք:

ՀԱՐՍՆԻՔԻՆ ԱՌԱՋ.— Նօկարի մէջ (Գերմանիա) հարսնիք կար: Պար ու ծիծաղ: Պսակի արարողութեան պահուն, երկու հարիւր հրաւիրեալներ անհամբեր կը սպասէին փեսային, որ կ'ուշանար: Ճերմակ հարսը զարմացած շուրջը կը նայէր:

Ցանկարծ լուր եկաւ որ փեսան ինքզինքը կախեր է սենեակին մէջ ձեղունէն: Ինչո՞ւ, ոչ ոք գիտէ:

ԱՆՈՆՔ ՈՐ ՊԵԼԺԻԱ Կ'ԵՐԹԱՆ

Պրիւսէլի Ազգային վարչութենէն ստացանք հետեւեալ ազդարարութիւնը, Նոյ. 12 թուականով.—

Կարգ մը հայրենակիցներ առանց անցագրի կամ որեւէ օրինաւոր արտօնագրի Պելճիքա կուգան եւ տեղական իշխանութեանց կողմէ դժուարութիւններու հանդիպելով՝ ի հարկին երկրի սահմաններէն դուրս կը հանուին եւ կրկնապէս թշուառութեանց կը մատնուին:

Պրիւսէլի Հայոց Ազգ. վարչութիւնը անզօր ըլլալով անոնց ի նպաստ որեւէ միջամտութիւն ընելու, կուգայ ներկայ յայտարարութեամբ զգուշացնել մեր հայրենակիցները նմանօրինակ անխոհեմ ձեռնարկներէ:

(Կնիք)

իր պաշտօնեաներուն հետ միասին: Պատերազմէն ի վեր առաջին Թուրք դեսպանն է որ Միացեալ Նահանգները կ'երթայ:

Մուխթար պէյ այս առթիւ հետեւեալը յայտարարած է թերթերուն.

—Ամերիկեան կառավարութեան հետ ունեցած մեր յարաբերութիւնները վերին աստիճանի բնականոն եւ բարեկամական են: Ամերիկա մեր երիտասարդ հանրապետութեան հանդէպ շատ բարի տրամադրութիւններ կը սնուցանէ. տարակոյս չկայ որ այս անկեղծ յարաբերութիւնները ալ աւելի զօրացնելու պիտի աշխատինք: Վստահ ենք որ ամերիկեան կառավարութենէն ալ լաւ աջակցութիւն պիտի գտնենք: Առայժմ Ամերիկայի հետ նոր պայմանագրութիւն չպիտի կնքենք: Ամերիկեան կառավարութեան հետ արդէն Լօզանի մէջ կնքուած հաշտութեան դաշնագիր մը ունինք, որ չէ վաւերացուած ծերակոյտէն: Այս պատճառաւ երկու պետութեանց միջեւ առժամեայ համաձայնագիր մը կնքուած էր: Ամերիկեան ծերակոյտը Յունուար 15ին պիտի գումարուի եւ կը յուսանք որ այս անգամ պիտի վաւերացնէ Լօզանի դաշնագիրը, որ ամենամեծ ազդակը պիտի ըլլայ կանոնաւորելու համար երկու կողմի քաղաքական եւ տնտեսական յարաբերութեանց ուղղութիւնը:

Պոլսոյ բնակչութիւնը պիտի աւելցնեն

Ներքին գործավարութիւնը Պոլսոյ կուսակալութեան հաղորդած է թէ որոշուած է Պոլսոյ մէջ բնակելու արտօնութիւն տալ ռումանաբնակ եւ պուլկարաբնակ այն Թուրքերուն, որոնք կ'ուզեն իրենց ծախքերով Թուրքիա գաղթել՝ առանց օժանդակութիւն խնդրելու կառավարութենէն:

Այս որոշումը ցոյց կուտայ թէ, կ'ըսէ «Ագշամ», կառավարութիւնը որոշած է աւելցնել Պոլսոյ բնակչութեան թիւը:

Մանուէլէսքօ ազատ արձակուած

Պուքրէշի պատերազմական ատեանը երէկ առաւօտ ժամը 2.30ին երկուքի դէմ երեք ձայնով ազատ արձակեց Նախկին փոխ-նախարար Մանուէլէսքօն: Այս վճիռը կարդացուեցաւ խանդավառ ծափերուն ներկաներուն մէջ, որոնք «կ'եցցէ՛ բանակը» պոռացին:

Երկուշաբթի օրուան դատավարութեան մէջ Նախկին վարչապետ Զօր. Ավէրէսքօ պաշտպանեց Մանուէլէսքօն, ըսելով որ իշխան Կարլոսի գահէն հրաժարումը վաւերացնող օրէնքը Սահմանադրութեան մաս չի կազմեր, ուստի կրնայ փոխուիլ: Իշխանին Ռումանիա վերադարձը արգիլող ոեւէ օրէնք չկայ: Պրըթիանօ ինքն ալ վերջնական չի նկատեր այդ հրաժարումը եւ վերջերս պատուիրակ մը ղրկեց Փարիզ: 1926ին երբ Ֆէրտինանտ Թագաւորը Փարիզ եկաւ, տեսակցեցաւ իշխանին հետ: Կարոլ նամակ գրեց իր հօր՝ դնելով վերադարձի համարկարգ մը պայմաններ, զորս Թագաւորը չափազանցուած գտաւ եւ պատասխանեց. «ո՛չ երբեք, ո՛չ ամէն գինով»:

Փրոֆ. Եօրկա եւս ինպաստ ամբաստանեալին խօսեցաւ եւ ըսաւ թէ Մանուէլէսքօ բացէ ի բաց կը գործէր և ոչ թէ գաղտնի, ուստի յանցաւոր չէ:

Քիւրտերը զինուորագրութեան հակառակ

«Թայմզ»ի Պաղտատի Թղթակիցը կը հեռագրէ Նոյ. 11 Թուականով.—

Քիւրտ երեսփոխան Իպրահիմ պէյ Ռէվանտուզիէն ստացաւ գրութիւն մը, որուն մէջ կ'ըսէ թէ ինք եւ իր քիւրտ պաշտօնակիցները ուժգնօրէն հակառակ են ծրագրուած զինուորագրութեան օրէնքին: Քիւրտ երեսփոխանները կ'ըսեն թէ ատիկա պիտի ըլլայ «ահռելի ռումբ մը, որ պիտի կործանէ երկիրը»: Այս գիշեր անոնք Քիւրտիստան կը վերադառնան, բուռն պայքար մղելու համար զինուորագրութեան օրինագիծին դէմ:

⁂ Պաղտատէն կը հեռագրեն թէ Վահապիները յարձակած են Ան-Նիսիրիայէն 100 քիլոմեդր հարաւ-արեւմուտք շինուելու վրայ եղող պահականոցի մը վրայ, սպաննելով հանրօգուտ շինութեանց քննիչ մը եւ ուրիշ քսան հոգի: Վահապիները կը պնդեն թէ Իրաքի եւ Իպն Սուուտի միջեւ կնքուած դաշնագրին համաձայն, արգիլուած է սահմանի մօտակայ հորերը ամրացնել: Պասրայէն օդանաւերու տորմիղ մը ղրկուեցաւ՝ պատժելու համար յարձակող ցեղախումբը:

Նոր ձերբակալութիւն մը եւս

Հունգարական պարտաթուղթերու խնդիրը հետզհետէ կը ծանրանայ: Երկուշաբթի կէսօրէն վերջ Ընդհանուր Ապահովութեան ոստիկանապետ Փէրիէ ներկայացաւ ավընիւ տը լ'Օփէրա թիւ 19 դրամատունը, որուն տնօրէնն է Լուի տը Պոյէնվալ, 35 տարեկան: Ոստիկանապետը յայտնեց այս վերջինին թէ հարցաքննիչ դատաւորին կողմէ հրահանգ ստացած է ձերբակալելու զինքը: Պոյէնվալ ոեւէ առարկութիւն չըրաւ: Քիչ վերջ իր պաշտպան փաստաբանին ներկայութեան՝ հարցաքննիչ դատաւոր Կլարի յայտարարեց թէ իր բարեկամը Սիմոն Թօվպինի խնդրած էր իրմէ բարեկամաբար յայտնել թէ հունգարական պարտաթուղթերը իրեն կը պատկանին: Այս առթիւ ոեւէ դրամ չէ ստացած, ուստի եւ յանցաւոր չէ: Պոյէնվալ Սանթէի բանտը տարուեցաւ՝ իբրեւ կեղծարար:

Հարցաքննիչ դատաւորը առջի օր փաստաբաններ Հանրի Ռոպէրի եւ Տարմոնի ներկայութեան՝ ձեւական հարցաքննութեան ենթարկեց գլխաւոր յանցաւոր դրամատէր Պլումէնշթայնը: Ցիշեալին եւ իր տղուն Քարլի կողմէ փարիզեան դրամատան մը նկուղներուն մէջ պահուած արժէթուղթերը գրաւուած եւ կնքեալ հինգ պարկերու մէջ դրուած ըլլալով, իր ներկայութեան կնիքները քակուեցան: Ցուցակագրութիւնը կատարուեցաւ երէկ: Ամբողջութիւնը միլիոնաւոր ֆրանքներու հարստութիւն մը կը ներկայացնէ:

Ամբաստանեալները ընտրած են առաջնակարգ փաստաբաններ: Տեղական թերթ մը իբրեւ մեղսակից ամբաստանած ըլլալով կառավարութիւնը, Փարիզի հունգարական դեսպանատունը երկու զեկոյցներ կը հրատարակէ, եւ կ'ըսէ թէ ամիսներէ ի վեր Պուտափեշթի կառավարութիւնը տեղեկացած ըլլալով այս կեղծարարութեան, լայն քննութիւն բացած եւ անցեալ Ցունիսին մասնաւոր պաշտօնեաներ ղրկած էր Փարիզ ատոր համար:

Խմբագրական շարժում Ալզասի մէջ

Կառավարութիւնը խափանեց «Վարհայթ», «Ցուքունֆթ» և «Ֆոլքսշթիմմէ» անուն երեք գերմաներէն թերթեր, որոնք Սթրազպուրկ կը հրատարակուէին եւ Ալզասի ինքնավարութիւնը կը պահանջէին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն վաղը Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլօրիա: Օհան Կարօ կը ներկայացնէ Հաւաստեղի «Գիւղը»: կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը՝ եշ. իրիկուն ժամը 8.30ին: Սովորական հաւաքատեղին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Խարբերդի եւ յարակից գաւառներու Հայր. Միութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկեր Կարապետ Կօքօեանի եւ պարագաներուն իրենց որդւոյն՝ Յաբեթ Յակոբի վաղահաս մահուան առթիւ:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գործ.— 625:
ԳԱՀԻՐԷ, Ա. Ս.— 1 Անգլ.:
ՍԷՆ Թ'ԷԹԻԷՆ, Կ. Բ.— 50:
ՌՕՄԱՆ, Յ. Վ.— 70:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ձ. Գ.— 140:
ՍԵԼԱՆԻԿ, Գործ.— 175:
ՄԱՐՍԷՅԼ, Ա. Ջ.— 70:
ՔԷՆՓԷՌ, Տ. Գ. Բ.— 120:
ՎԷՆՍԷՆ, Գ. Հ.— 35:
ՍԷՆ ՇԱՄՕՆ, Ֆէր.— 210:
ՔՈՆՍԹԱՆՑԱ, Գործ.— 883:
ՍԷՆ ՓԻԷՌ, Պ. Հ.— 20:
ՎՕՇ, Ե. Ռ.— 79:
ՓԱՐԻԶ, Գ. Մ.— 102:
ՄՕՆՊԱՌ, Ա. Ս.— 90:
ՇԷՐԲՈՒՌ, Օ. Ո.— 70:
ԼԻՈՆ, Ա. Գ.— 35:
ԼԱ ՍՕՆ, Գ. Բ.— 5 ֆրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղացի Մանուկ եւ Յակոբ Յարդինեան եղբայրները, Մանուկ 23 տարեկան է, իսկ Յակոբ 22: 1914ին աքսորուած են. իրենց հօր անունն է Արթին (Ամասիացի եւ Սէօլէօզ հաստատուած էր), մօր անունը Վարդենի: Տեղեկացնել՝ իրենց եղբօր՝ Նիկողոս Յարդինեանի, 5 Rue du Capitaine Ferber. Issy-les-Moulineaux (Seine), France.

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել:

— Հայկազուն Պօյաճեան (Ամասիացի) կը փնտռէ իր հօրաքրոջը աղջիկը, Տիկ. Գոհար Խաչիկեանը և յիշեալին փեսան, Կարինի Ալաշ գիւղէն Սամուէլ Գանտիլեան, որ Փարիզի արուարձանները ըլլալ կը կարծուի, իմացնել՝ Յ. Վարդանեանի՝ 1 Place Pavigne, Romans. Drôme.

ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան մասնաճիւղը կազմակերպած է իր տարեկան պարահանդէսը՝ Salle Hocheի մէջ, 9 Ave. Hoche, Métro: Courcelles, որ վերջերս կրած հիմնական նորոգումներով եւ ճոխ յարդարանքով դիւթական կերպարանք մը ստացած է:

Պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ 19 Նոյեմբեր, Շաբաթ գիշեր ժամը 10ին,

Մուտքի գինն է 50 ֆրանք:

Հայ եւ օտար կարողագոյն արուեստագէտներ պիտի կիրարկեն երաժշտական խնամուած յայտագիր մը եւ պարերու միջոցին՝ խիստ տիպ եւ զուարթ intermèdeներ եւ հաճելի անակնկալներ տեղի պիտի ունենան:

Պարահանդէսին հասոյթը ամբողջապէս պիտի յատկացուի Որբախնամ գործին:

Ծանօթ — *Կը խնդրուի տանտերերու արժէքը ղրկել Պ. Պ. Էմէրեանի,* 10 Rue Chauchat, Paris 9me, *եւ կամ վճարել հանդէսին իրիկունը, մուտքի պահուն անպատճառ: Տոմսերը պահողներուն վճարման դիւրութիւն տալու համար, հաւաքչի միջոցաւ յատուկ ստացագիր մը պիտի ներկայացուի:*

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

(ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ)

Թօլսթոյի Հաճի Մուրատը 12, Ամուսնութիւնք Փարիզի 15 ֆր., Ռասփութին 15, Պարոն տը Գամոր (2 հատոր) 25, Միրզա եւ Աննա 12, Տք. Շէրպօնի՝ Թ. կօթիէի 12, Ֆլավի՝ Ժօրժ Սանի 7, Կապուտիկը 5 ֆր., Նոնո եւ Տօտո 8, Սիլոյ խորանին առջեւ 5, Երկու ոգի, 5, Տք. Մոռօի կղզին 12, Մանկութեանս մեղքերը 15, Տիկին Բօժէ 5, Սատանային զաւակը 3, Կարմիր մարդոց երդումը, 20, Մանօն Լէսքօ 15, Ռաֆայէլ 18, Կրացիէլլա 8, Հօճա Նասրէտտին 20, Ծապլվար 7, Փանջունի 7, Մակաբոյծը 6, Մահացու Սէրը 3, Տք. Մօրի վրէժը 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 10, Ֆաքիր Թահրա 5, Աշըգ Ղարիպ 5, Թօփալ Օսման 5, Երգարաններ՝ 10 ֆր., 6 եւ 5 ֆրանք, Երազահան 6, Բաղդացոյց 10, Ֆրանս. խօսակց. 5 եւ 8 ֆ.:

Բարեկենդանի անկուտները 2, Բռնի ամուսնութիւն 2, Լը Պարպուլիէ 2, Մոլորեալ ճամբորդը 2, Երանոս աղբար 2, Ամուսնական խնդրանք 2, Կոյր երգչուհին 3, Սքաբէն՝ Մոլիէռի 5, Շողոքորթը 5, Տիկ. Մօնսօրօ 10, Սալօմէ 4, Տրիլբի 5, Համլէթ 10, Օթէլլօ 10, Թագաւոր 10, Նիօբէ 5, Ֆիստոր եօանոնվիչ արքան 8:

Դուրեանի քերթուածները 5, Երգեր ու տաղեր 2.50. Տաղք եւ նամականին 8, Իսահակեանի Հայրենի աղբիւրէը 30, Ինտրայի Նոճաստանը 7, Օմար Խայեամ 4, Հաֆըզի քառեակները 4:

25 ֆրանքէ աւելի գիրք առնողին 5 ֆր.ի գիրք նուէր, 50 ֆր.է աւելիին 10 ֆր.ի գիրք նուէր, իսկ 100 ֆր.է աւելի գիրք առնողին 15 ֆր.ի գիրք նուէր կը տրուի: Փօսթի ծախք չառնուիր: Դիմել հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e):

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ եւ հայերէնի հմուտ համալսարանական մը պատրաստ է մասնաւոր դասեր տալ, դիւրամատչելի պայմաններով: Դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութիւն:

Վարձու է քանի մը սենեակներէ բնակարան մը կահաւորուած, երթեւեկի դիւրութիւն, պայմանները խիստ դիւրամատչելի: Դիմել՝ խմբագրատուն:

ԾԱԽՈՒ Է Ալֆօրվիլի մէջ պարտէզով տուն մը, 6 սենեակ, խոհանոց, քավ եւ տակը սրճարան, 220 մեթր տարածութիւն, ջուր, ելեկտրականութիւն: Մանրամասնութիւններու համար դիմել Մանուկ Բաշաեանի կամ Սահակ Քէօսէեանի 138 R. Etienne Dollet, Alfortville.

ՍԱԿԱՐԱՆ

15 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	06
Տոլար,	Dollar	25	45
Մարք (ոսկի) 100	Mark	607	75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	56
Թրք. ոսկի	» or	110	—
Մէճիտիէ	Médjidié	10	00
Լէվա 100 հատը	Léva	18	50
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր »	» Lire	138	10
Պելժ. ֆրանք »	Belga	555	—
Զուից. »	Frc. Suisse	490	65
Լէյ 100 հատը	Ley	15	75
Ֆլորին	(Florin)	1027	75

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3310	—
» II	»	1980	—
» III	»	1665	—
Ռուսմելի երկաթ.	Lots turcs	164	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵւՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927
17 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 495 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՉԵՆ ԿՐՆԱՐ ԽՈՒՍԱՓԻԼ

Երէկ հրատարակեցինք լուր մը, որուն համաձայն Փարիզի եկեղեցիի Հոգաբարձութիւնը ձեռնարկներ կը փորձէ, կրօնական ընկերակցութեան վերածուելու համար։

Ֆրանսական օրէնքով, այդպիսի ընկերակցութիւն մը (Association Cultuelle) իրաւունք ունի միայն իր անդամներուն դրամով պահելու մատուռ կամ եկեղեցի, եւ պարտաւոր է հաշիւ տալ միայն իր անդամներուն։

Եթէ ճիշդ է մեզի հաղորդուած լուրը, Փարիզի ջոջերը շատ ուշ են մնացեր։ Այդ օրէնքը իրենց դէմ է և՛ տրամաբանութեամբ և՛ իրաւաբանութեամբ։

Այսօր իսկ, անոնք դատապարտութեան տակ են։ Որովհետեւ, եթէ իրենք զիրենք կրօնական ընկերակցութիւն կը համարեն, ապա ուրեմն պարտաւոր են սանթիմ չառնել ոչ-անդամներէ։ Միայն կիրակի օրերը քանի մը հարիւր — երբեմն հազար — հոգի կը հաւաքուին ժամուն դուռը։ Այդ բազմութենէն ո՛ր և է մէկը որ մոմի դրամ կուտայ, իրաւունք ունի հաշիւ պահանջելու։ Եւ եթէ բողոքէ, ձեռնհաս իշխանութիւնը կրնայ պատասխանատուութեան կանչել Հոգաբարձութեան կամ Վարչային Խորհուրդին անդամները։

Այս կէտը այնքան բացորոշ է որ, կը զարմանանք թէ կաթողիկոսական պատուիրակը կամ Թեմական Խորհուրդը ի՛նչպէս չեն փորձեր բուն իսկ ֆրանսական օրէնքին տրամադրութեամբ զգաստութեան հրաւիրել նոր ժամանակներու այս ամիրաները։ Մանաւանդ որ, այդ մարդիկը շարունակ, տեղի-անտեղի կը պարծենան — յաճախ կը սպառնա՛ն — իրենց ֆրանսական հպատակութեամբ։ Եթէ Փարիզի Հոգաբարձութիւնը երկու փաստաբան ունի, Առաջնորդարանը կրնայ տասը գտնել։

Բայց մեզի համար հաճելի չեն այս ձեւերը։ Կը բաւէ ինչքան որ տաղտկալի դարձանք, պետական միջամտութիւն կամ ուշադրութիւն հրաւիրելով ամէն գաղութի մէջ, իբրեւ ապիկար կամ անկարգ հասարակութիւն։

Երկու տարիէ ի վեր, մենք շեշտակի կը բացատրենք ամէն բան, պարզելով հանրային շահը, և զայն գոհացնելու միջոցները։

Երկու տարիէ ի վեր, զիջողութեան եւ համերաշխութեան ամէն միջոց փորձուեցաւ, որպէսզի Փարիզցիները հրաժարին իրենց սխալական ամբարտաւանութենէն, թօթուեն ամուլ յաւակնութիւնները, եւ աջակցին ազգային կազմակերպութեան։

Գիտենք. այդ խմբակին մէջ կան բարեմիտներ, որոնք շատ լաւ կը հասկնան թէ անել է այս ճամբան, եւ թէ վերջը-վերջը պիտի հարկադրուին հաշիւ տալ իրենց անխորհուրդ յամառութեան համար։

Բայց, իրականութիւնը այն է որ, այդ բարեմտութիւնը ոչինչ կը փոխէ։ Փարիզի խմբակը յաջողեցաւ ջլատել առաջնորդարանը։ Կաթող. պատուիրակը քաշուեցաւ իր պատեանին մէջ. եւ ճարահատ Մարսիլիոյ հոգեւոր հովիւ դարձաւ, իսկ Թեմական Խորհուրդը կը մնայ պատնէշին վրայ, սպասելով Էջմիածնի հրահանգներուն։

Անհամ, տաղտկալի վիճակ մը, որուն անփառունակ պատիւը կը պատկանի Փարիզի ջոջերուն, իսկ հետեւանքները կը կրէ ամբողջ ժողովուրդը, եւ մասնաւորապէս նոր սերունդը։

Անցեալ շաբթու գիտել կուտայինք թէ պատրուակ մը պակսեցաւ, Պալաքեան եպիսկ.ի հրաժարումով։ Հետեւաբար, եթէ Փարիզի ադաները պարկեշտ մարդիկ են, պէտք է ընդ առաջ երթան եւ գործակցութեան գետին մը գտնեն առաջնորդարանին հետ։

Իրենց բարի սովորութեան համաձայն, անոնք ոչ պատասխան կուտան. ոչ ալ իրենց գիտցածէն կը շեղին։ Մինչեւ անգամ պարծանքով կը յայտարարեն թէ հայերէն թերթ ալ չեն կարդար, անշուշտ իրենց ֆրանսագիտութիւնը փայլեցնելով «Մաթէն»ի կամ «Փըթի Փառիզիէն»ի ձիարշաւի, սակարանի կամ սալոնի սիւնակներուն մէջ։

Ուրեմն, ոչ միայն տեղի չեն տար եւ չեն սթափիր, այլ եւ նոր խաղեր կը մտածեն, իրենց դիրքը ամրացնելու եւ 25 հոգիով 40,000 հայրենակիցներու ասպարէզ կարդալու համար։

Բարի վայելում բոլորին, ե՛ւ բարեմիտ անխելքին, ե՛ւ չարակամ դաւադիրին։

Եթէ յաջողեցան օրինականացնել իրենց ապօրէն գոյութիւնը, դառնալով Association Cultuelle, ամէն բանէ առաջ, եւ օրէնքին իսկ տրամադրութեամբ, պարտաւոր են ներկայացնել մինչեւ հիմա այս ժողովուրդէն գանձուած դրամներուն հաշիւը, եւ վերադարձնել զանոնք օրինաւոր տիրոջը։ Կրնան պահել միայն իրենց անդամավճարները եւ նուէրները։ Իսկ ի՞նչ պիտի ընեն եկեղեցին։ Կրնա՞ն իւրացնել զայն, առանց կարմրելու։ Կամ արդեօք Պ. Մանթաշեֆը զայն վարձո՞ւ տուած է իրենց, խախտելով իր հօրը կամքը։

Ասոնք խնդիրներ են, որ ուշ-կանուխ պիտի ծագին, շնորհիւ ափ մը կամակոր մարդոց։

Ինչպէս ըսինք, մեզի համար երբեք հաճելի չէ կնճռոտել եւ ծանրացնել պարզ խնդիր մը։ Կա՛մ Փարիզցիները խելքի պիտի գան եւ պիտի դադրեցնեն իրենց խափանարար փորձերը, եւ կամ պիտի ստեղծեն կացութիւն մը որուն հետեւանքներէն չեն կրնար խուսափիլ։

Իրենց կը մնայ ընտրել մէկը կամ միւսը։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՕՐԸ»

Հայրենիք եւս խմբագրականի մը մէջ ձայնակցելով «Մշակոյթի Օր» մը հաստատելու առաջարկին, կը գրէ (1 Նոյ.).

— «Եթէ Փարիզի ու Պերլինի օրինակները դառնան վարակիչ ու բովանդակ հայ ժողովուրդը —երկրի մէջ թէ անոր սահմաններէն դուրս, գոնէ մէկ օր նուիրէ իր մշակոյթին, իր հին ու նոր արժէքներու փառաբանութեան, անտարակոյս այդ պիտի լինի մեր ազգային մտաւորական անդաստանին մէջ խոշոր ոստում մը, կամ յարգանքի ու անզնահատելի ծառայութեան մեծագոյն տուրքը մեր գրին ու գրականութեան, հայ հանճարի ստեղծագործութեան, որուն տարաբախտաբար օտարներն աւելի են ծանօթ, քան մեր ապրող սերունդը։

«Մանաւանդ ներկայիս, կարծիքներու, մտքերու եւ ուղղութիւններու կատարեալ քաոսի ու խառնաշփոթութեան այս շրջանին, «Մշակոյթի Օր»ը պիտի լինի նաեւ կատարեալ զինադուլի օր մը, երբ մարդիկ դրան ետին թողած իրենց նիզակները, երկիւղածօրէն պիտի մտնեն հայ մտքի սրբազան տաճարներէն ներս, միասին երգելու ու փառաբանելու ինչ որ մեր մեծ նախնիք են տուած մեզ եւ ինչ որ այսօրուան սերունդի ընտրանին կը շարունակէ տալ։

«Տարուան երեք հարիւր վաթսուն հինգ օրերէն մին նուիրելով հայկական մշակոյթին, մենք ոչ միայն ազգի ու հայրենիքի հանդէպ մեր ունեցած լաւագոյն զգացումները պիտի պահենք վառ ու կենդանի, այլ եւ պիտի մղենք մեր մտքի ու գրականութեան մշակները նուիրուելու իրենց այնքան գեղեցիկ աշխատանքին եւ պիտի մտածենք միջոցներ ձեռք առնել մինչեւ այժմ այդ գետնի վրայ թափուած ճիգերն ու ջանքերը միացնելու, ներդաշնակելու եւ համադրելու։

«Օրինակն արդէն տրուած է ուրիշ գաղութներու կողմէ, կը մնայ որ մենք եւս հետեւինք անոնց։ Ամերիկահայութիւնն ունի իր ազգային Առաջնորդարանն ու Վարչութիւնը, որոնց միայն կ'իյնայ ստանձնել նախաձեռնութիւնը այսպիսի ձեռնարկներու։ Բայց եթէ անոնք անտարբեր մնան, պէտք է համարձակ ու անվարան առաջ անցնին անոնք, որոնք պիտի սիրէին յարգել, պատուել ու փառաբանել հայ մտքի անցեալ ու ներկայ բոլոր գեղեցիկ ստեղծագործութիւնները։»

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՎԷՃԵՐԸ

Եգիպտոսի վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ աւելի ծանրացած է կացութիւնը, թէ Աղեքսանդրիոյ եւ թէ Գահիրէի մէջ։

Նոյ. 6ին, Գահիրէի եկեղեցիին մէջ ցոյց մը կատարուեր է, Թորգոմ եպիսկոպոսի հրաժարումը պահանջելու համար։

Այս առթիւ Աղեքսանդրիոյ Ժողովրդային Յանձնախումբը հրատարակած է կոչ մը, որուն մէջ կը կարդանք.

«Հայրենակիցնե՛ր, Գահիրէի մէջ, հարիւրաւոր ազգայիններ, այսօր բողոքի միթինկ մը կազմակերպած են Առաջնորդարանի մէջ, պահանջելով Թորգոմ եպ. Գուշակեանի անմիջական հրաժարումը՝ իր գործած ապօրինութեանց, զեղծումներու եւ յանցանքներու համար, եւ սոյն իմաստով յուշագիր մը ներկայացուցած են Ներքին Գործոց Նախարարութեան։ Կառավարութիւնը խոստում տուած է ընթացք տալ այս դիմումին։

Հետեւելով Գահիրէի մեր եղբայրակիցներու օրինակին, մենք՝ չէզոք ազգայիններս, ժողովրդ. յանձնախումբ մը ստեղծեցինք հոս, Աղեքսանդրիոյ մէջ, օր առաջ վերջ տալու համար ստեղծուած ծանր ու մտահոգիչ կացութեան, որուն գլխաւոր պատասխանատուն կը մնայ կառավարութենէն չճանչցուած, ժողովուրդէն չսիրուած եւ ազգային օրինաւոր իշխանութեանց կողմէ ծանրագոյն յանցանքներու համար ամբաստանուած Թորգոմ Գուշակեանը»։

Ուրիշ կոչով մը, Աղեքսանդրիոյ նախորդ վարչութիւնը հրապարակաւ կը պահանջէ հրատարակել իր հաշիւները եւ 5000 ստերլինի պարտքի խնդիրը, բայց միեւնոյն ատեն քննել Գահիրէի Քաղաք. Ժողովին տետրակները, որոնք 18,000 ոսկի պարտք ցոյց կուտան, իբրեւ արդիւնք ապիկարութեան եւ զեղծումներու։

ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐՈՒ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

Պրավտա (18 Հոկտ.) կարծես վիճակագրութիւն է պատրաստեր եւ կը ճշդէ հարստութիւնը կարգ մը պրոլետարներու (ընչազուրկ), որոնք կը բնակին բանուորա գիւղացիական երկրին մէջ։

Թէրէքի շրջանին մէջ, Միտրոֆան Նեստերէնկոն ունի 16,000 մերինոս ոչխար, 240 գլուխ դուար, 12 ձի։ Իր ձեռքին տակ ունի 25,000 տեսիաթին արտ։ Ամբողջ հարստութիւնը կը գնահատուի մէկուկէս միլիոն ռուբլի։

Անցեալ տարի Նեստերէնկոն միայն բուրդի վաճառումէն ստացաւ 120,000 ռուբլի, զուտ հասոյթ՝ 85,000 ռուբլի։

Նոյն շրջանէն Եակով Լուցէնկոն ունի 13,000 ոչխար, 120 գլուխ դուար, 10 ձի, 4 ուղտ։ Ձեռքին տակ ունի 24,000 տեսիաթին արտ։ Անցեալ տարի ծախեց 78,000 ռուբլիի բուրդ, զուտ հասոյթ՝ 52,000 ռուբլի։

Հայպա Կոլոնտայը, որ ունի 16,000 ոչխար։ Պելեվերզեւ ունի 3,000 ոչխար, 42 գլուխ դուար, կը ցանէ 111 տեսիաթին հող, անցեալ տարի ծախեց 47 հազար ռուբլիի բուրդ, զուտ արդիւնք՝ 20,000 ռուբլի։ Եվտիխի Կոշէլը ունի 2,060 ոչխար, 45 գլուխ դուար, 128 տեսիաթին հող, բուրդի վաճառումէն անցեալ տարի զուտ արդիւնք ստացաւ 25,000 ռուբլի։

Դեռ այս շրջանին մէջ կան գիւղացիներ, որոնք «աղքատ» են եւ ունին հարիւրական ոչխար եւ կը զբաղին «ի միջի այլոց» ոչխարաբուծութեամբ։

Կարմիր միլիոնատէրերու այս ցանկը ոչ առաջինն է եւ ոչ վերջինը։ Ի՛նչ պորտաբոյծներ կան «Պրոլետարներու երկրին» մէջ։

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Ամբողջ Յունաստանի մէջ, թատրոններու եւ սինէմաներու տէրերը ընդհանուր գործադուլ յայտարարած են, պահանջելով որ կառավարութիւնը զեղչէ իրենց պարտադրուած տուրքերը։ Կառավարութիւնը կ'առնէ 65 առ հարիւր։

ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԴՊՐՈՑ

Աքշամ գիտել կուտայ թէ բազմաթիւ թուրք աղջիկներ օտար վարժարաններու մէջ գէշ կրթութիւն մը կը ստանան, եւ կ'առաջարկէ աղջկանց մեծ դպրոց մը բանալ։ Ասոր համար ալ յարմար կը դատէ Հանրային Պարտքերու վարչութեան շէնքը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՆ ու ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

Թայմզի թղթակիցը կը հեռագրէ Նոյեմբեր 14 թուականով.— Օտար պատուիրակները կը մեկնին Խորհրդային Միութենէն մէկ շաբաթուան հանդէսներէ, տեսակցութիւններէ եւ ճառերէ վերջ։ Պատուիրակներու «ամէնէն վստահելիներէն» խմբակ մը մասնաւոր ունկնդրութեան ընդունուեցաւ Կալինինի, Ստալինի եւ Բուխարինի կողմէ։

Ստալին, պատուիրակներուն հետ տեսակցութեան ընթացքին, բացատրեց թէ ինչո՛ւ Սոցիալ-Դեմոկրատ կուսակցութիւնը արտօնուած չէ գոյութիւն ունենալու Խորհրդային Միութեան մէջ։ Ըսաւ թէ Սոցիալ-Դեմոկրատները յեղափոխականներ եւ լաւ ընկերներ էին այնքան ատեն որ ցարական վարչաձեւը կանգուն էր. սակայն պոլշեւիկեան իշխանութեան տակ անոնք հակայեղափոխականներ են։ «Տարօրինակ պէտք չէ թուի, եթէ ատեն ատեն անհրաժեշտ նկատուի ձերբակալել ընկերվարականները եւ բանտ նետել զանոնք, ինչպէս կը պատահի Խորհրդային Միութեան մէջ»։

Ստալին աւելցուց թէ Սոցիալ-Դեմոկրատները պոլշեւիկութեան ամէնէն գէշ թշնամիներն են, աւելի գէշ քան բուրժուազին։ Այս է պատճառը, որ խորհրդային կառավարութիւնը մերժեց «վիզա» տալ գերման Սոցիալ-Դեմոկրատ մամուլի ներկայացուցիչներուն, որոնք կ'ուզէին տասնամեակի հանդէսներուն ներկայ ըլլալ, սակայն ընդունեց ազատական թերթերու, ինչպէս «Ֆոսիշէ Ցայթունկ»ի թղթակիցները։

Բուխարին եւս նման դիտողութիւններ ըրաւ։ Երկուքն ալ բացատրեցին թէ մամուլի ազատութիւնը անկարելի է, որքան ատեն որ Խորհրդային Միութիւնը գոյութիւն ունի, որովհետեւ այդ ազատութիւնը խորհրդային վարչութեան դէմ պիտի գործածուի քաղքենիներու, Մենշեւիկներու եւ Սոցիալ-Դեմոկրատներու կողմէ։ Ստալին ըսաւ որ թէեւ ընդհանուր ներումին շնորհիւ ոճրագործները ազատ արձակուեցան, սակայն Մենշեւիկները մինչեւ վերջ պիտի կրեն իրենց բանտարկութեան պատիժը։ Գալով համաշխարհային յեղափոխութեան, Ստալին յայտնեց թէ յեղափոխութիւնը կրնայ պատահիլ Աւստրիոյ մէջ այսօր, Անգլիոյ մէջ վաղը, յետոյ Ֆրանսայի կամ Գերմանիոյ մէջ, որոնց պիտի հետեւին Հնդկաչին եւ Հնդկաստան։

Ստալինի ընդունելութիւնը տեւեց վեց ժամ։ Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցը կ'ըսէ թէ պատուիրակները միաձայնութեամբ ծափահարեցին Ստալինի խօսքերը։ Ստալին բացատրեց թէ Խորհրդային Միութիւնը չի միանար Ազգերու Դաշնակցութեան, որովհետեւ չուզեր բաժնել աշխարհակալներու պատերազմի պատրաստութեան պատասխանատուութիւնը եւ Ազգերու Դաշնակցութեան հոգատարութեան քաղաքականութիւնը։

Խօսելով ցարական պարտքերու մասին, Ստալին յայտարարեց թէ Խորհրդային Միութիւնը պատրաստ է պատերազմէ առաջուան պարտքին մէկ մասը վճարել, պայմանաւ որ խորհրդային ճարտարարուեստին օգտակար փոխեր տրուին։ Խորհրդային Միութիւնը չի կրնար վճարել եւ չպիտի վճարէ պատերազմի պարտքերը։ Ասկէ զատ չպիտի հրաժարի օտար պետութեանց միջամտութենէն առաջ եկած վնասներու համար հատուցում պահանջելէ։

Տրոցկիի կուսակիցները կ'աքսորուին

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հերքէ Տրոցկիի սպանութեան մասին շրջած զրոյցները։ Խորհրդային Միութեան զանազան կողմերէն հասած լուրերը կացութիւնը շատ ծանրակշիռ ցոյց կուտան։ Տրոցկիի եւ Զինովիեւի համայնավար կուսակցութենէն վտարումը եղած է ազդանշան մը, որ ընդդիմադիրները աւելի գործօն կերպով մղեն իրենց պայքարը Ստալինի եւ ընկերներուն դէմ։ Հակառակ Կէփէուի (Չեկա) սարսափի քաղաքականութեան, ընդդիմադիրները հետզհետէ կը զօրանան։ Ամէն տեղ ուր ընդդիմադիր պետերը կ'երեւան, ծափահարութիւնները կը թնդան ինքնաբուխ։

Պերլինէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ստալին և Օրժոնիկիձէ՝ Վերստուգիչ Կեդր. Յանձնաժողովի նախագահը, որ նոյնպէս Վրացի է, կը ծրագրեն ձերբակալել Տրոցկին եւ Զինովիեւը, եթէ երբեք այս օրերս դաւադրութեամբ մը չսպաննեն զանոնք։

Կամէնէֆ պաշտօնանկ եղաւ Հռոմի դեսպանի իր պաշտօնէն։ Ռակովսկիի եւս այսուհետեւ դեսպանական պաշտօն չպիտի տրուի։

Միւս կողմէ զրոյց կը շրջի թէ Կէփէուի պետ Մենժինսկի հրաժարած է եւ իրեն պիտի յաջորդէ առեւտրական գործավար Միկոյեան։

Կոմկուսի մէջ պառակտումը հետզհետէ կը շեշտուի։ «Ֆոսիշէ Ցայթունկ» կը գրէ թէ համայնավար կուսակցութիւնը երեք հատուածի կը բաժնուի. 1. Աջակողմը, որուն մաս կը կազմեն Կալինին, Ռիկօֆ, Փեթրովսկի, Զուբար եւ երկրագործական գործավար Զմիռնոֆ։ 2. Կեդրոնը, ուր կը տիրապետեն Ստալին եւ իր արբանեակները՝ Մոլոտոֆ, Ուգլանոֆ, առեւտրական գործավար Միկոյեան եւ առհասարակ բոլոր Կովկասցիները։ 3. Ընդդիմադիրները, որոնց պետերն են Տրոցկի եւ Զինովիեւ։ Լենինկրատի մէջ Տրոցկիէն անկախ ընդդիմադիր հատուած մը կազմած է նաեւ Սափարատոֆ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՈՐԲԵՐՈՒ ՑՐՈՒՄԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

«ԿԱՄ ԱՂԱԽԻՆ, ԿԱՄ ՓՈՂՈՑ»

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

Թաւրիզի որբերն ալ ենթարկուեցան ուրիշ գաղութներու որբերու վիճակին։

Համաշխարհային պատերազմէն յետոյ, 1918 թուականէն, այստեղ ալ կար որբանոց՝ որ մինչեւ 1921 կը պահուէր Ամերիկեան Միսիոնարական Ընկերութեան միջոցներով եւ անոր հսկողութեան տակ, իսկ 1921էն անցաւ Ամերիկեան Նպաստամատոյցին։

Առաջին տարիներուն որբերու ընդհանուր թիւը կը հասնէր 850—900 հոգիի, իսկ յետագային կրճատուելով կամ կամաւոր հեռացումներով, 1924ին իջած էր 420ի։

Ամերիկեան կոմիտէն, բացի որբերու խնամքէն, սկզբնական շրջանին խոշոր օժանդակութիւններ կ՚ընծայէր նաեւ Ատրպատականի չքաւոր քրիստոնեայ գիւղացիներուն, բաժնելով սերմացու, լծկաններ եւ դրամ։ Իր նիւթական միջոցներով, կը կատարէր շինարարական որոշ աշխատանքներ, — ճամբաներու նորոգութիւններ եւ նոր կառուցումներ, քաղաքիս փողոցներու յարդարումներ եւայլն։

Այդ տարիներուն Նպաստամատոյցը կը ծախսէր ամսական 60—70 հազար տոլար եւ այդպէս շարունակաբար մինչեւ 1924 թուականը։

Այս շրջանը կարելի է անուանել Նպաստամատոյցի անհաշիւ ծախքերու շրջան, երբ հազարները կը վատնուէին «չամիչի պէս». իսկ յետագային այդ խոշոր գումարը, կրճատուելով, հասաւ ամսական երկու հազար տոլարի։

Որբանոցին մէջ կը պահուէին երեք-չորս տարեկան երախաներէն մինչեւ 18 տարեկան պատանիներ ու աղջիկներ՝ հայ, ասորի, քանի մը քիւրտ երախաներ, երեք թաթար եւ երկու ռուս։

Որբանոցի ընդհանուր տեսուչը կամ տեսուչին անպայման Ամերիկացի կ՚ըլլար, նշանակուած Նիւ Եորքի կեդրոնէն։ Միայն նախավերջին տեսուչ Պ. Փորնը Ամերիկացի չէր, այլ Հունգարացի, բայց լաւ գիտէր անգլիերէն լեզուն։

Պ. Փորնի օրով որբերը համեմատաբար աւելի բարեկեցիկ վիճակ ունէին որբանոցին մէջ և աւելի կարգապահութիւն կը տիրէր. բայց որովհետեւ Ամերիկացի չէր, երկար չկրցաւ մնալ իր պաշտօնին մէջ։

Այս տեսուչէն առաջ, ինչպէս եւ յետոյ, որբանոցին մէջ կային առանձին դպրոցներ՝ հայկական եւ ասորական, իրաքանչիւրը հինգ բաժինով։ Դասերէն յետոյ, ազատ ժամերուն, երախաները կ՚աշխատէին զանազան արհեստանոցներու մէջ, կօշկակարանոց, հիւսնոց, գորգի եւ կարուձեւի արհեստանոցներ։

1925ին Պ. Փորնին յաջորդեց Միս Ուիլսընը, որբանոցի վերջին տեսուչին, որու օրով կատարուեցաւ որբանոցի վերջնական հաշուեյարդարը։

Մեր նպատակէն դուրս է քննել թէ ինչու որբանոցը հաշուեյարդարի ենթարկուեցաւ։ Կ՚ուզենք խօսիլ հաշուեյարդարի ձեւի մասին։

Երբ կը հասնի կեդրոնի (Նիւ-Եորքի) կարգադրութիւնը որբերու ցրուումին մասին, տեսուչին անմիջապէս կը ծանուցանէ քաղաքին մէջ թէ՝ ո՛վ որ սպասուհի կամ ծառայ կ՚ուզէ, կրնայ դիմել իրեն։

Այս յայտարարութենէն յետոյ, ամէն օր որբանոց կը դիմեն զանազան խաւի ու ազգութեանց մարդիկ, սպասուհի կամ ծառայ առնելու նպատակով։ Կուգան նոյնիսկ այնպիսիները, որոնք երբեք սպասուհի չեն պահած։

Որբերու նոր տէրերը, մտնելով որբանոց, կը դիտեն բակին մէջ խաղացող խեղճ որբերը, եւ զատելով որեւէ մէկը, կը հարցնեն անուն-ազգանունը կը ներկայանան տեսուչուհիին եւ կը յայտնեն իրենց ընտրութիւնը։

«Որբասէր» տեսուչուհին մտնալով, որ գործ ունի ամէն ինչէ զրկուած խեղճ ու անօգնական արարածներու հետ, անմիջապէս գրասենեակ կը կանչէ ընտրուած աղջիկը, (շատ չնչին բացառութեամբ, բոլորն ալ սպասուհի կ՚առնէին)։ Եւ ահա վերին աստիճանի սրտաճմլիկ տեսարան մը. — Աղջիկը իմանալով որ գինքը աղախնութեան կուտան անծանօթ ընտանիքի մը մօտ՝ որ պիտի բաժնուի իր վերջին ընկերներէն եւ պիտի զրկուի ընդմիշտ դպրոցէն, կը սկսի հեկեկալ ու խնդրել տեսուչուհիէն, աղախնութեան չտալ, մինչեւ որ հարցնէ իր բարեկամներու կամ ծանօթներու կարծիքը։

Բայց կեդրոնի հրահանգը տառացի կատարող տեսուչուհին մտիկ ընել չուզեր.

— Կամ պէտք է երթաս աղախնութեան, կամ անմիջապէս կը ձգեմ փողոց, առանց կտոր մը լաթ անգամ տալու քեզ։

Խեղճ աղջիկը մնալով երկու կրակի մէջ, ճարահատ կը համակերպի։ Եւ այսպիսով կը պատահին դէպքեր, ուր հայ երախան կ՚իյնայ ասորի ընտանիքի, իսկ Ասորին՝ հայ կամ ռուս ընտանիքի։

Աղախին առնողը ձեւի համար պայմանագիր մը կը ստորագրէ, որով յանձն կ՚առնէ աղջիկը երկու տարի պահել, վճարելով մէկ կամ երկու թուման (տոլար) ամսական։ Այդ չնչին ռոճիկն ալ, աղջիկը իրաւունք չունի ստանալու, այլ պէտք է յանձնուի տեսուչուհիին ի պահ։

Որպէսզի որբերը դպրոցին մէջ սովելու ցանկութեամբ չվերադառնան որբանոցը, «հնաբագէտ» տեսուչուհին միջոցներ կը մտածէ որբերու վիճակը աւելի վատթար դարձնելու։ Իր նպատակին հասնելու համար, 1926 Սեպտեմբեր 25ին, կը փակէ թէ՛ հայկական եւ թէ ասորական դպրոցները եւ ուսուցիչներն ալ ազատ կ՚արձակէ իրենց պաշտօններէն։

Այդ կարգադրութիւնը կ՚ընէ նախ հաշուի չառնելով, որ ուսուցիչները 1925 - 1926 ուս. տարուան վերջը պայմանաւորուած էին պաշտօնավարելու նաեւ 1926 - 1927 ուսում. տարին, եւ երկրորդ՝ դպրոցը բացուած յայտարարուած էր եւ նոյն իսկ քանի մը օր ալ ուսուցիչները սկսեր էին նախապատրաստական աշխատանքներ կատարել նոր ուսումնական տարւոյն համար։

Ուսուցիչները, հազիւ կը յաջողին յետագային ստանալ իրենց 5-6 ամսականները միայն, այն ալ Առաջն. Ներքէս Արք.ի միջամտութեան շնորհիւ։

Տեսուչուհին կը հեռացնէ նաեւ սեւ աշխատանք կատարող ծառաներու մեծագոյն մասը (լուացարարներ, խոհանոցը աշխատողները եւայլն.) ու այդ բոլորին կատարած աշխատանքը կը պարտադրէ որբերուն։ Այս բոլորէն զատ, չնչին պատճառաբանութիւններով, ան շաբաթներով երախաներուն կ՚արգիլէ դուրս ելլել որբանոցի բակէն, նոյնիսկ եկեղեցի երթալ։ Եւ երախաներու վիճակը անտանելի կը դառնայ։

Մնացած որբերը հաշուեյարդարի ենթարկելու նպատակով, գրաւոր կը յայտնէ որբերու ազգականներուն (եթէ ունին), որ եթէ 15 օրուան ընթացքին չգան իրենց ազգական երախաները առնելու, ինքը ազատ է որբերուն հետ վարուիլ այնպէս, ինչպէս որ կ՚ուզէ։ Կը սպառնայ նոյնիսկ զանոնք փոխադրել Լէնինականի կամ ուրիշ շրջաններ։

Այս կարգադրութիւնը ստանալէ յետոյ, երախաները Լէնինական ուղարկուելու սպառնալիքէն ազատելու համար, կը շտապեն շատերու մօտաւոր ու հեռաւոր ազգականները, կ՚առնեն երախաները եւ կը տանին իրենց կտոր չոր հացը միասին կիսելու։

Մինչեւ վերջին որբին տեղաւորուիլը, ամբողջ մէկ տարի ամէն օր որբանոցին մէջ լաց ու շիւանը անպակաս էր։ Կուլային թէ՛ գացողները եւ թէ մնացողները։ Առաջինները անոր համար, որ վերջնապէս կը բաժնուէին իրենց ընկերներէն եւ կը զրկուէին դպրոցէն, իսկ երկրորդները՝ որովհետեւ պիտի շարունակէին կրել որբանոցի զրկանքներն ու չարչարանքները։

Հեռացուող որբերէն շատերուն վերմակ կամ ներքնակ չէր տրուեր, իսկ ոմանք կը հեռանային առանց վերարկուի կամ ճերմակեղէնի։

ՍԱՐ

(մնացեալը վաղը)

ԽՄԲԱԳՐԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

(Արտատպուած՝ Թիֆլիսի «Պրոլետար» Թերթէն, 25 Հոկտ.)

Տեսարանը կը ներկայացնէ խմբագրի առանձնասենեակը, ուր ան երբեք մինակ չէ։

Խմբագիր (դիմելով քարտուղարին). — Կարդա՛, տեսնենք ի՛նչ նիւթեր կան...

Քարտուղար (կը կարդայ վերնագիրը). — «Ինդուստրիալիզացիայի ռացիոնալիզացիան եւ ստաբիլիզացիայի ֆինիզացիան իրենց իդեոլոգիական պերտուրբացիայի զոնայում»...

Խմբ. (բռունցքը զարնելով սեղանին). — Գլուխս մեռնի, եթէ բան մը հասկնամ։

Հեռախօս. — Ծրրր... ծրրր...

Խմբ. — Ալլօ՛...

Հեռախօսը. — Կարդացի՞ք իմ յօդուածը... «զացիա... ացիա... զացիա...»

Խմբ. — Այո, ճիշդ հիմա կը կարդամ, խնդրեմ ըսէք, ի՞նչ լեզուով է գրուած ձեր յօդուածը։

Հեռ. — Անշուշտ՝ հայերէն։

Խմբ. — Շնորհակալ եմ... կ՚աշխատիմ հայերէն հասկնալ...

Քարտ. — Ի՞նչ ընենք այդ յօդուածը։

Խմբ. — Յանձնենք հեղինակին, որ թարգմանէ որեւէ լեզուով։

Քարտ. — Ընկեր Գրիչեանի յօդուածը՝ «Գների բարձրացման կոնյունկտուրան իջեցման պրոցեսի եկոնոմիկայի ուղիների բաղխման զարգացման հեռանկարների...» եւայլն...

Խմբ. — (Ձեռքը դնելով ճակտին). — Սպասէ՛... կարծես կը սկսիմ ցնդիլ... Քանի՞ տող է վերնագիրը։

Քարտ. — Տասներկու տող է... իսկ յօդուածը՝ 150 երես...

Խմբ. — Յանձնաժողով մը հրաւիրենք բանուորներէ՝ վերնագիրը բացատրելու համար։ Շարունակէ։

Քարտ. — (Կը կարդայ). — «Սապոնի արդյունաբերությունը Մոնակոյում»... «Ձեթի առողջարար նշանակությունը»... «Ցերաժշտության ազդեցությունը մեռելների վրա»... «Հնագիտական պեղումներ Կոլումբիայում»... «Ցերկրաշարժների ազդեցությունը թռչունների վրա»...

Խմբ. — Սպասէ... քիչ մը ուշքի գամ... Քանի՞ յօդուած է եկած։

Քարտ. — 133 յօդուած, չհաշուելով այսօրուանը...

Խմբ. — Գաւաթ մը ջուր... Ա՛խ, եթէ խմբագրական գամբիռը կարդալ գիտնար՝ շատոնց կը փախչէր մեզմէ։ (դուռը կը զարնեն)։

— Մտէ՛ք։

(Ներս կը մտնէ երիտասարդ մը, լոռ ակնոցներով, երկար մազերով ու մեծ քիթով)։

— Ես բանաստեղծ եմ... նիւթ մը բերած եմ... (կը նայի առաստաղին)։

Խմբ. — Կարդացէք տեսնենք։

Բանաստեղծը. — (Կը կարդայ). —

Այսօր
գեղինում
ջին... չին... չին...
Ու շանհայում
շեն... շեն... շեն...,
Բոլորը կանգնած
շարժւում են...

Խմբ. — Ներողութիւն... ի՞նչ կը նշանակէ «կանգնած շարժւում են»...

Բանաստ. — Նոր ձեւ մըն է։

Խմբ. — Գրելո՞ւ նոր ձեւ մըն է թէ շարժելու։

Բանաստ. — Երկուքն ալ։ Շարունակե՞մ...

Խմբ. — Բաւական է... ներեցէք, այսօր ջիղերս բռնած են... չեմ կրնար մինչեւ վերջը լսել։ Թողէք այստեղ, յետոյ կը նայիմ։

(Բանաստեղծը դուրս կ՚ելլէ)

Քարտ. — Ի՞նչ ընենք, ո՞րը տպենք։

Խմբ. — Ես գիտե՞մ, որ ըսեմ... Գրո՛ղը տանի բոլոր գրիչներն ու կաղամարները...

(Դուռը կը զարնեն)

— Մտէ՛ք։

(Ներս կը մտնէ մարդ մը, երկու թեւերը լեցուն թուղթերով. կը մօտենայ, թուղթերը կը դնէ սեղանին ու գլխարկը վերցնելով՝ կը բանայ գլխամիջի լուսինը)

Այցելուն. — Ներեցէք... ես ֆինժողկոմի պաշտօնեայ եմ... բերած եմ իմ զեկուցումները. ընդամէնը 104 հատ է։ Իմ հաշուով՝ եթէ շաբաթը երկու հատ տպենք՝ մէկ տարիէն կը վերջանայ, իսկ յետոյ նորերը կը բերեմ...

Խմբ. — Երեւի սխալ դուռ զարկեր էք... Թղթամաճառի տեղ էք դրեր գիս...

Այցելուն. — Ո՛չ, խնկապէս խմբագրատուն եմ եկած...

Խմբ. — Ու այժմ առէք այս թուղթերը, եթէ անհրաժեշտ ըլլայ՝ ես ձեզ կ՚իմացնեմ... Գուցէ երկու տարի յետոյ կարգը գայ...

Այցելուն (աչքերը ճպճպացնելով կը նայի խմբագրին). — Շնորհակալ եմ... ցտեսութիւն։

Խմբ. — (Կրթնելով բազկաթոռին)։

— Ո՜հ... թուղթերն ալ այստեղ ձգեց... ջղերս կը մռնչեն... սիրտս պայթելու վրայ է...։ (Ուժգին կը զանգահարէ)։

Ծառան. — Ի՞նչ կը հրամայէք։

Խմբ. — Շուտ... շուտ բժիշկ կանչէ... Մարդ չընդունիս... Բոլոր դռները կղպէ...

(Ծառան կը վազէ, բայց ան դուրս ելլելուն պէս՝ ներս կ՚իյնայ երկար մօրուքով մարդ մը, ցին ձեւի ակնոցներով, իսկ իր ետեւէն բեռնակիր մը թուղթերու կապոցներով)

— Բարեւ եւ ողջոյն, իմ աշխատութիւններս եմ բերած...։

Խմբ. — (Կէս մը ուշաթափ). — Ինչի՞ մասին է։

Այցելուն. — Նիւթիս վերնագիրն է՝ «Նադիր-Շահի արշաւանքը դէպի Հնդկաստան»։ Մէկ մասը ծառան է բերած, իսկ միւսը՝ 12 ուղտերու վրայ է... վարը, փողոցը կը սպասեն։

Խմբ. — Ի՞նչ... ուղտերո՞վ... (Յանկարծ վեր կը թռչի եւ կը վազէ պատշգամբը, այնտեղէն ալ փողոց)։

Քարտուղար. — (Ետեւէն). — Ո՞ւր կ՚երթաք, ի՞նչ տպենք... չըսի՞ք...։

. . . .

. . . .

Երեք օր յետոյ Կուրի ափէն գտան վերարկու մը։ Ծոցը կար գրութիւն մը՝ «Ձկնաբուծութիւնը մեր գետերում»։

Խե՛ղճ խմբագիր, փոխանակ «ձկնաբուծութիւնը» տպելու՝ դուն զոհ գացիր ձուկերուն...։

ՀԱՆՆԻ

ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐԻ ՆՈՒԷՐ

Ամերիկացի միլիոնատէր Ճոն Ռոքֆելլեր երկու միլիոն տոլար նուիրեց Պաղեստինի կառավարութեան՝ թանգարանի մը շինութեան յատկացուելու համար։ Ռոքֆելլեր պայման դրած է որ շէնքին շինութիւնը աւարտի 3 տարիէն։ Պաղեստինի կառավարութիւնը շնորհակալութեամբ ընդունեց նուէրը եւ դրուած պայմանը։

ԹԻԱՊԱՐՏԻ ՄԸ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

Գ.

Այսպէս անցաւ գիշերը։ Ծագեցաւ առաւօտ։ Մեր մօտն է գամաքը։

— Լողա՛նք։

Տախտակները մեր կուրծքին վրայ առած, կը լողանք։ Գամ մը կը ծակէ Ժան-Մարիի կուշտը։ Կը ստիպուի լողալ կռնակի վրայ։ Կը հասնինք թումբի մը վրայ։

Կը պառկինք։ Մակոյկ մը կը հասնի, մէջը երկու խափշիկներ։

— 50 ֆրանք, կը պահանջեն։

Կը ստիպուինք վճարել։ Այժմ ցամաքին վրայ ենք։ Ջուր եւ ձմերուկ։ Կը խմենք եւ կ՚ուտենք։ Խնջոյք։ Տեսնելով որ կը վճարենք, խափշիկները խելք կ՚ընեն բերելու մեր միւս ընկերները թումբին վրայէն։ Ագահաբար անոնք ալ կը սկսին ուտել ու խմել։ Սակայն երբ հինգ ֆր. միայն վճարեցին, կատղեցան խափշիկները։ Բորոտ մը գնաց լուր տալու ոստիկանութեան։ Փախանք գրուած վիճակի մէջ։ Ժամադրավայր՝ անտառին մէջ։ Ես ու Ժան-Մարի հասանք անտառ։ Մեր միւս երեք ընկերները ձերբակալուած էին։ Թիապարտներու քաղաքէն 20 քիլոմեթր հեռու էինք։ Գետին թափած տերեւներէն անկողին շինեցինք։ Եւ այսպէս կը քնանայինք ամբողջ գիշերն ու ցորեկը։ Մեր կերակուրը կը պատրաստէինք հետեւելով կապիկներու օրինակին։ Շատ բան սորվեցանք կապիկներէն։ Չափազանց կը վախնան ջուրէն։ Գիտէ՞ք, ինչպէս կ՚անցնին գետակներուն վրայէն։ Ամէնէն ուժեղը կը կախուի բարձրաբերձ ճիւղէ մը։ Ուրիշ կապիկ մըն ալ կը կախուի անոր պոչէն։ Այսպէս կը կազմեն շղթայ մը, ճիշդ գետակին կամ ծովախորշին լայնութեամբ։ Երբեք չեն սխալիր։ Որքան լայն է գետը, այնքան երկար շղթայ մը կը կազմեն։ Յետոյ կը սկսին օրօրուիլ։ Շղթային ծայրէն կախուած կապիկը, օրօրումի պահուն, կը բռնէ միւս եզերքին վրայ բարձրացած ծառի մը ճիւղէն եւ կը կազմուի կամուրջ մը։ Առաջին կապիկը, այն ատեն, կ՚ը թողու իր ճիւղը եւ շղթան օրօրուելով կ՚երթայ կախուիլ միւս եզերքը։ Այսպէս կ՚անցնին գետերուն վրայէն, վախնալով ջուրին մէջ թաթխել իրենց մատը։ Սակայն կապիկներուն այս խաղերը տեսնելու համար չէր որ փախանք։ Երկրորդ օրը որոշեցինք գործի սկսիլ։ Ժան-Մարի ծանօթ է տեղին։

Իբրեւ թիապարտ, շատ աշխատած է այդ կողմերը կամուրջներու շինութեան համար։ Ուստի գնաց մարդ փնտռելու, մարդ մը, որ օգտակար ըլլայ մեզի։ Ես կը սպասեմ։ Սակայն, իրար չկորսնցնելու համար, դաս մը կուտամ Ժան-Մարիի։ Ես կը գտնուիմ հիւսիս։ Կողմնացոյց չունինք, սակայն դիւրին է գտնել իմ տեղս։ Մամուռը ծառին վրայ կը բուսնի միայն հիւսիսային երեսը, իսկ հարաւային երեսին վրայ երբեք մամուռ չի բուսնիր։ Ուստի Ժան-Մարի, համաձայն տուած դասիս, ծառերուն վրայ բուսած մամուռով պիտի որոշէ հարաւն ու հիւսիսը, հետեւաբար իմ տեղս։ Մինակ եմ։ Ընկերս գնաց։ Իսկ ես ուտելիք կը պատրաստեմ, հաւաքելով կապիկներուն աւելցուքը։ Կապիկները շատ մսխող են, պտուղներուն կէսը կ՚ուտեն, կէսը կը նետեն։

Գիշերը անտառին տերեւները սկսան շշշալ։ Ժան-Մարի ձայն կուտայ։ Քիչ վերջ երկու մարդոց հետ կը հասնի։ Երկուքն ալ թիապարտներ են, որոնք լրացուցած են իրենց պատիժը, բայց արգիլուած է անոնց բնակութիւնը Ֆրանսայի մէջ։ Մէկը Պիզատոս անունն է առած, միւսը Բուրդէ։ Սրունք մականունը։ Այս վերջինը ցնցոտիներ հագած է, պատռուած քթերէն կը տեսնուի որ մարմինը «հաճի»ներով ծածկուած է։

Երկուքն ալ կը խոստանան մեզ կերակրել։ Սակայն նախ կը պահանջեն որ փառք տանք բախտին, — չէ՞ որ իրենց հանդիպեցանք, — եւ յետոյ վճարենք։ Յետոյ կը խոստանան ցոյց տալ ձկնորս մը, որ մեզի Պրազիլիա պիտի տանի։ Մեծ գին մը կը պահանջեն իրենց ծախսած ուտելիքներուն համար։ Ժան-Մարի կը մերժէ վճարել, նայելով որ կ՚երթան կը մատնեն մեզ, կը վճարենք ու կ՚առնենք ուտելիքները։

Պիզատոս մեզ կը կանչէ խափշիկ ծերուկ կնոջ մը մօտ, քիչ մը հեռուն։ Կ՚երթանք։ Բարի կին մը որ, միւս երկու թիապարտներուն մեկնումէն յետոյ, մեզի կը հրամցնէ խոտով պատրաստուած տաք ապուր մը։ Կը սկսինք պատմել մեր արկածները։ Խափշիկ կինը կը խաչակնքէ երեսը, կուլայ եւ կ՚ըսէ թէ Կոյսին սուրբը պաշտպանած է, որ շնաձուկերը չեն կերած մեզ ծովին մէջ։

Մեր ականջին կը ծոի, փսփսալով որ անտառին կենդանիները կը լսեն, եւ կ՚ըսէ որ զգուշանանք Պիզատոսէն։

Անտառին մէջ կապիկները կ՚ոռնան։ Արդէն իրիկուն է, եւ միջատները թռչունները իրենց աղմուկով կը լեցնեն օդը։ Սակայն կարմիր կապիկներուն ճիչը անտանելի է, երբ մէկ կապիկ ճչայ, բանակ մը մարդոց ձայն կը կարծես։ Եւ երեւակայել որ այդ սարսափելի ճիչը արձակող կապիկը երախայի չափ փոքրիկ է։

Խափշիկ կինը տերեւներէ հիւսուած փսիաթով անկողին կը պատրաստէ մեզի։ Կը քնանանք եւ կինը կը հսկէ մեր վրայ։ Կրակին վրայ կը դնէ կանանչ ճիւղ մը, որուն ծուխը պիտի վանէ մժեղները։

Բարի՛ կին, որ առտուն կ՚արթնցնէ մեզ եւ մեզի տաք ապուր մը կը հրամցնէ։

Յետոյ մեզ կ՚առաջնորդէ մօտաւոր թաքստոց մը, ուր պիտի պառկինք։

— Երբեք քովս չգաք, կը բռնուիք։ Ես կուգամ ձեր մօտ։

Արաբ մատնիչներ կան որոնք բոլիկ կը քալեն եւ չես իմանար անոնց գալուստը։ Եւ այս երկրին մէջ մատնիչները անթիւ են։ Որքա՜ն աղտոտ է մարդ արարածը։

Այսպէս ամիս մը մնացինք անտառին մէջ։ Ընտրեցինք հսկայ ծառ մը, որուն ճիւղերուն մէջ շինեցինք մեր բնակարանը։ Կը վայելէինք բարի դրացնութիւնը կապիկներուն, որոնք կ՚օրհնէին ինչ որ կը տեսնէին մեր վրայ։

Ցաճախ այցելութեան կուգար Պիզատոսը, զոր կ՚ընդունէինք տարբեր տեղ մը, գաղտնի պահելու համար թաքստոցը։ Պիզատոս կը պատմէր թէ ի՛նչ կ՚անցնի կը դառնայ Կայէնի մէջ, ձերբակալութիւնը մեր երեք ընկերներուն մասին։ Ու լուրերը իմ մահուան մասին։ Պիզատոս կ՚աւելցնէր թէ մահուան լուրերը հաստատելու համար զանազան սուտեր կը հնարեր, եւ ի վարձատրութիւն գրամ կը պահանջէր, առանց ամչնալու...

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ով դիտ. ընթերցողներ ալ պիտի ստանան, տարեկան կամ վեցամսեայ բաժանորդագրուելով մինչեւ գեկտ. 31։

...Ր ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

...ին սկզբնական ճշգրինակը՝ ...ամարճարար կը ծածկուի ...նական աշխարհին մէջ: ...գործունէութեան պատմու- ...ջ խյայտներ թէ՝ ո՞ր դասա- ...ը նախ բարեւեց առաջին ...ն ու լուսինը ու մարդէն ...ձանչցաւ պարելու հա- ...ոմնաւոր չորքոտանի՞ն, ...գի՞ն թէ սողունը. այն- ...ր պարի ճեղինակութեան ...իւը ստիպուած ենք բաժ- ...եւ մաս առ մաս տալու ..., իբր ստեղծագործը ...աց, արեւելեան պարերու ...կ, գէյպէկ եւյն.), օծին՝ ...նորճայի յղացողը գեղար- ...ական, կշռութաւոր շար- ...երու, եւ Թուչունին՝ ճիմնա- ...եւրոպական զուգապարե- ...(փոլքա, մազուրքա, վալս ...):

...այց, ըսել չէ անշուշտ թէ՝ ...ն պարող՝ ճեռուէն կամ մօ- ...կապեր ունեցած ըլլալու է ...ի անբան ճեղինակներէն մէ- ...կամ միւսին ճետ:

...ինական ակն, մարդը ճոգ- ...կը փասաէ իր առաւելու- ...ը ընդօրինակելէ յետոյ ա- ...ին բնազդական շարժու- ...իրացնէ զայն, կը կատա- ...գործէ, զայն կը ճասցնէ ...ական բարդութեան, ար- ...սատի բարձրութեան ու վա- ...ի քաղցրութեան:

...ր արջը պիտի կրնար փոր- ...թքուճիի մը ճոյակապ պոր- ...արժը, ո՞ր օծը պիտի կրնար ...ի Օփէրայի որ եւ է պարու- ...ճետ. եւ արջը, օծն ու Թու- ...ը եթէ առիթը ունենային ...նելու եւ գնաճատելու փո- ...ութիւնները, որոնց ենթար- ...ր են իրենց յղացումները, ...պէս պիտի զարմանային: ...ջօրուան պարը ուրեմն, ...ուն քաղաքակրթական ըն- ...նակութեան չափանիշն է:

...ք է ճետեւցնել թէ ճասա- ...ջ պարասրաճները որքա՞ն ...ան, պարաճանդէսները որ- ...ն բազմանան, այնքան կը ...ն մարդկութեան զար- ...ումը:

...մեր տպաքը որ աքսորի ...իրէն ճազիւ՝ ինկած եւ- ...ական քաղաքներու մէջ, ...էն ճասոյթի գլխաւոր աղ- ...ը կը կազմեն պարի ուսու- ...րուն, միջավայրին ճամե- ... բարձրանալու, զարգանա- ... քաղաքակրթուելու իրենց ...ութեան ապացոյցն է որ ...ան:

...այց ամէն անգամ որ ճասա- ...ց պարասրաճ մը վազին, ...երախտագիտութեան ճա- ...Թոդ յիշեն թէ՝ պարի ա- ...ին ճեղինակը անասուն մըն ...

ԽԱՐՏՈՅ

ՏԵՍԱ՞Ծ ԵՍ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՄԸ ՈՐ ՋՐԻ ԹԵՐԹ ԿԱՐԴԱՅ...

ՀԻՒՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅԿ. ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ

Թէեւ բարօր կը ճնչէ կար- միրներու գովասանքի թմբուկը, սակայն չի փոխուիր իրակա- նութիւնը: կարդացէք ճետեւեալ տողերը, որոնք գրուած են դարձ- եալ կարմիրներու մամուլով («Մուրճ-Մանգաղ», 7 Նոյ).—

Մինչեւ Հոկտեմբերի յեղա- փոխութիւնը, Սոչիի շրջանին մէջ հայկական դպրոցներու թիւը շատ քիչ էր, իսկ քաղաքներուն մէջ դպրոց չկար գրեթէ:

Հիմա Սոչիի շրջանին մէջ 50է աւելի հայկ. նախակրթա- րան կայ, իսկ քաղաքին մէջ եօթնամեակ մը: Սակայն այդ դպրոցները չեն գտնուիր իրենց կոչումին բարձրութեան վրայ: Ամէն տարի խոշոր գումարներ կը ծախսուին պետութեան եւ բնակ- չութեան կողմէ, բայց օգուտ չկայ:

Աոր գլխաւոր պատճառն այն է, որ այդ դպրոցները ցրուած են: Ցետոյ դպրոցները կաչ-կա- րասի չունին, շէնքերը անյարմար են, ամէն տարի նորոգութեան համար աճագին գումարներ կը ծախ- սուին: Դպրոցներուն մէջ աշ- խարհագրութեան քարտէսներէն զատ ոչ մէկ առարկայ կայ: Ար- դէն պէտք ալ չկայ, որովհետեւ ծրագիրի հետեւող չկայ: Կան դպրոցներ, ուր Գ. կամ Դ. դասա- րանի աշակերտը գաղափար իսկ չունի աշխարհագրութեան մա- սին, որովհետեւ ուսուցիչը ծան- րաբեռնուած է 2 կամ 3դասարա- նով: Իսկ օրական 4 ժամուան ըն- թացքին հազիւ կրնայ մայրենի լեզուն կամ թուաբանութիւն դա- սաւանդել: Ամէն տարի համաժո- ղովներ տեղի կ'ունենան, ծրագիր- ներ կը մշակուին, ի զուր, պայ- մանները չեն փոխուիր:

Բացի այս պարագաներէն, կան ուսուցիչներ, որոնք հայե- րէնի դաս կուտան, բայց իրենք հայերէն չեն գիտեր:

Այս պատճառով տղաքը ան- պատրաստ եւ առանց պաշարի կը մնան եօթնամեակ:

Գիւղացիները կ'աշխատին ու- սում ստանալ:

*** Լօօ շրջանակին մէջ, ուր նախապէս 350 տուն հայեր կա- յին, 4 դպրոցով եւ 250 աշա- կերտներով, այժմ կայ 670 տուն, 12 դպրոցով, մօտ 1000 աշա- կերտով:

ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԻ՞Ս «ՅԱՌԱՋ»ին ՄԻ ՄՈՌՆԱՐ ՓԱԿԵԼ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԽԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՏԻՆԻԷԹԻ ՄԷՋ

ԼԱ ԿՈՏԻՆԻԷԹ.— Շաբաթ մը առաջ Գարակէօզեան Հօմը այ- ցելութիւնը ընդունեց վանտօմի փոխ-կառավարչապետին, որու կ'ընկերանային ֆրանսական թուր- րինկ քլիւպի նախագահը եւ ար- ձակուրդի գաղութներու (colonies des vacances) յայտնի վարիչ հրամանատար Ֆավոը: Այս ան- պաշտօն այցելութեան նպատակն էր տեղին վրայ քննել Հօմի պատկանող յարակից շէնք մը, ուր Պ. Գարակէօզեանի փափաքին համաձայն, ամրան արձակուրդ- ներուն պիտի հիւրընկալուին ֆրանսացի քաղաքային մա- նուկներ, անտառի արեւով եւ օ- դով կազդուրուելու համար: Ա- նոնց նիւթական ամբողջ խնա- մարկութիւնը պիտի ստանձնէ անշուշտ ֆրանսական պատկան ընկերակցութիւնը:

Բարեբարին պատրաստակա- մութիւնը, իր թափուր շէնքին մէկ մասը ազնիւ գործի մը տրամադրելու այս առաջադրու- թեամբ, արժանաւորապէս գնա- հատուած էր այցելուներու կողմէ: Պէտք է յուսալ որ այս ձեռ- նարկը յաջողելու պարագային, նոր մտերմութիւններ պիտի ստեղծուին, որոնց պէտք ունի օ- տար մթնոլորտի մէջ ապրող որ եւ է հայ հաստատութիւն:

Նոյեմբեր 11ի զինադադարի տարեդարձին առթիւ Գարակէօզեան Հօմն ալ իր մասնակցութիւնը բերաւ Վիլ-օ-Քլէռի համայնքին կողմէ կազմակերպուած յար- գանքի ցոյցին: Որոշուած ժամուն պաշտօնէութեան եւ աշակերտու- թեան կողմէ պատուիրակութիւն մը տեղ գրաւեց տողանցքին մէջ որ կը շրջապատէր պատերազմի զոհերուն ձօնուած յիշատակա- րանը: Մեռելական դամբանին վրայ դրուեցաւ ծաղկեպսակ մը, որու եռագոյն ժապաւէնին վրայ արձանագրուած էր ֆրանսերէն. «Գարակէօզեան Հօմը՝ Մեծ Պա- տերազմի Մեռելներուն:»

Փ. Սան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի փարիզի շրջանի մաս- նաճիւղերուն գործերուն յառաջ- դիմութեան կանոնաւորապէս ընթացք տալու եւ խաչաձեւում- ները բառնալու նպատակով, նոյեմ. 5ին ներկայացուցչական ժողով մը տեղի ունեցաւ: Ներ- կայ էին Հ.Մ.Ը.Մ.ի փարիզի, Պէլ- վիլի, Ալֆօրվիլի, Շավիլի, Ռօ- նիի, Պուա-Քոլոմպի եւ Իթալիի մասնաճիւղերու ներկայացու- ցիչները:

Օրակարգի առաջին նիւթն էր մասնաճիւղերու ֆութպոլի խում- բերուն անջատ գործունէութե- նէն առաջ եկած անպատեհու- թիւնները բառնալու խնդիրը.

Որոշուեցաւ.— Նկատի ունե- նալով որ Հ.Մ.Ը.Մ.ի փարիզի մաս- նաճիւղը միայն ֆրանսական ֆէ- տէրասիօնէն եւ Լիկ տը փարիէն վաւերացուած է, որով միայն թն է որ կրնայ պաշտօնական մրցումներ կազմակերպել եւ ար- տաքին յարաբերութիւնները պա- ճել, անճրաժեշտ նկատուեցաւ առժամաբար մինչեւ փարիզի շրջանի կազմակերպութիւնը բո- լոր մասնաճիւղերու խումբերուն տալ իրենց արժանիքին ճամե- մատ դասաւորումներ եւ օտար շրջանակներու ներկայանալ եւ մրցումներ կատարել ճետեւեալ անուններով.—

Հ. Մ. Ը. Մ.
փարիզ Ա. = U. G. Armén. 1re
Պէլվիլ Ա. = U. G. A. 1 B.
փարիզ պաճեստի = U. G. A. Rès.
Շավիլ Ա. = U. G. A. (Chèvre)
Ռօնի Ա. = U. G. A. (Hirondelle)
Ալֆօրվիլ Ա. = U. G. A. 2me
Իթալի Ա. = U. G. A. 2 B.
Պուա-Քոլոմպ Ա. = U. G. A. 3me

Այս գործին կանոնաւորու- թեան ճսկելու եւ իբր պատաս- խանատու մարմին ընդունուե- ցաւ փարիզի վարչութիւնը:

Օրակարգի Բ. նիւթն էր փա- րիզի շրջանի կազմակերպու- թեան ճարցը:

Նկատի ունենալով որ Արեւմտ. Եւրոպայի շրջանային Պատգամ. ժողովէն ընտրուած վարչութիւ- նը կազմալուծուած վիճակ մը կը ներկայացնէ եւ մինչեւ այ- սօր ոչ մէկ պաշտօնական կամ անպաշտօն գործունէութիւն ցոյց կուտայ, եւ իր գոյութիւնը արդարացնող ոչ մէկ գրութիւն յղած է մասնաճիւղերուն, որով փարիզի շրջանը բոլորովին ան- դեկ ու անկազմակերպ վիճակի մը ենթարկուած է,

Ներկայացուցչական ժողովը որոշեց կարելի եղածին չափ շուտ ժամանակի մէջ փարիզի շրջանը օժտել Շրջանային կա- րող վարչութիւնով մը, որ իբր միակ պատասխանատու եւ վե- րին մարմինը, վարէ արտաքին բոլոր յարաբերութիւնները:

Այս գործին ճետապնդումը, այսինքն փարիզի շրջանի Պատգ. ժողովի գումարման բոլոր նա- խապատրաստական աշխա- տանքները ստանձնելու ճոգը յանձնուեցաւ փարիզի վարչու- թեան:

Կը սիրենք յուսալ որ բոլոր իսկական Հ.Մ.Ը.Մականները այս անգամ խրատուած նախորդ Պատգ. ժողովին ծախորդ ար- դիւնքէն, պիտի բերեն իրենց աշխատակցութիւնը, զուտ մար- զական գետնի վրայ, զգուշա- նալով օրակարգի նիւթ դարձնելէ որեւէ խնդիր որ կապ չունի սփորի ճետ:

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԱԽԱՆԵՐԸ ԿԸ ՄՈՐԹԷ ԵՒ ԿԸ ՎԱԶԷ ՏԵՐՏԵՐԻՆ

Քէրօրվէն (Պրէսթ) գիւղին մէջ հողագործ մը, Փուլիքէն, սպասուհի առած էր իր մէկ ազ- գականը, Մառի-Ժան, 61 տարե- կան, չափազանց կրօնասէր: Կիրակի օր, Փուլիքէն, կնոջ հետ եկեղեցի գնաց, սպասուհիին խնամքին ձգե- լով չորս զաւակները:

Տղաքը կը խաղային սենեա- կին մէջ, իսկ սպասուհին կար- կանդակ կ'եփէր: Ցանկարծ Մառի Ժան խոհանոցէն ներս եկաւ, միսի դանակ մը ձեռքին մէջ: Բռնեց անդրանիկ տղուն մազերէն, դրաւ գլուխը իր ծունկին եւ դանակը խօթեց վիզը: Միւսները, սարսա- փած, աղքին անդին կը վազէին, սակայն սպասուհին մէկիկ մէկիկ բռնեց զանոնք եւ դանակը խօթեց անոնց վիզին: Երկուքը անմիջա- պէս մեռան, իսկ միւս երկուքն ալ չափազանց արիւն կորսնցուցին ու, նուաղած, ինկան գետին:

Սպասուհին, գործը վերջացու- ցած մէկու մը հանդարտութեամբ լուաց դանակը եւ ձեռքերը: Ու- վար իջաւ, ուղղակի եկեղեցի գնաց, խոստովանելու համար աւագերէ- ցին: Խոստովանահայրը սարսափե- ցաւ եւ հրամայեց որ անմիջապէս երթայ իր խոստովանութիւնը կրկնելու ոստիկանատան մէջ:

Սպասուհին հօն ձերբակալուե- ցաւ: Իսկ փոքրիկ զոհերէն եր- կուքը, որոնք դեռ կը շնչէին, փո- խադրուեցան հիւանդանոց: Սպա- սուհին, հարցաքննութեան պա- հուն, յայտարարեց թէ «իր խելքը լաւ չի բաներ»:

ԱՆԽՈՀԵՄ ՏՂԱՑ.— Կալի- ցիոյ մէկ ագարակին մէջ, լաճ մը, որ լուցկիներու հետ կը խա- ղար, կրակ տուաւ մարագի մը: Ու հփրուստ մարագը, որ լեցուն էր ցորենով, բոցերու մէջ կոր- սուեցաւ: Սաստիկ հով մը տարա- ծեց բոցերը, այնպէս որ կարելի չեղաւ փրկել 32 տուն, որոնք նոյնպէս մոխիր դարձան: Հինգ երախաներ եւ բազմաթիւ անա- սուններ այրեցան:

ԱՆՃԱՐԱԿ.— Բանուոր Լա- կրանժ բախտ չունէր: Սիրուհի մը ունէր, ան ալ լքեց զինք, ու մնաց մինակ եւ դժբախտ:

Կատղեցաւ եւ վրէժխնդրու- թեամբ ուռեցաւ:

— Պիտի սպաննեմ զայն, կ'ըսէր ամէնուն, նոյնիսկ ան- ցորդներուն:

Ու կը սպասէր իր սիրուհիին ճամբուն վրայ: Սիրուհին չէր երեւար, մինչդեռ ցուրտը կը թմրեցնէր իր ձեռքերը: Ուզեց, տաքնալու համար, քիչ մը խմել: Մտաւ գինետուն մը: Երբ խելքը տաքցաւ, մօտեցաւ եր- կու անծանօթներու, որոնք նոյն- պէս կը խմէին: Անծանօթները մխիթարեցին զինք, երբ լսեցին իր պատմութիւնը:

— Եղբա՛յր, ի՞նչ հոգ կ'ընես: Լեցուն է փողոցը, ընտրէ թա- գաւորի պէս: Բայց, նախ, խմէ: Խմէ եղբայր, խմածդ անուշ: Գի- նի լից, մարդս:

Ու «մարդը» գինի լեցուց, այնքան լեցուց, որ Լակրանժի խելքը թռաւ փախաւ:

Հիմա, հիւանդանոցին մէջ Լանկրանժ ինչ որ կը յիշէ, սա է թէ բոլոր գինիներն ալ ինք վճա- րեց: Ցետոյ, ոչինչ: Առտուն, ինք- զինք գտաւ Սէն-Մարթէնի ջրանցքին եզերքը, ուր արթն- ցաւ սաստիկ ցաւերու մէջ: Մար- դիկ զինքը կողոպտեր ու նետեր էին ջրանցքին եզերքը:

Հիւանդ, փոխադրուեր էր հի- ւանդանոց:

ՈՂՋՈՂՋ ԱՅՐԵՑԱՒ.— Խնք- նաշարժ հեծելանիւ մը Պրէմի մէջ արագօրէն արշաւած պահուն կրակ առաւ: Երիտասարդ մը, որ հեծած էր, ինկաւ մեքենային տակ եւ ողջ ողջ այրեցաւ: Տղայ մը որ զոհին կ'ընկերանար, ստացաւ ծանր այրուածքներ:

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿ ԿԻՆԵՐԸ

«Բրասնայա Կազէթա» (29 Հոկտ.) կը գրէ թէ Լէնինկրատի մէջ գործազուրկ կիներու թիւը հետզհետէ կը շատնայ Լէնին- կրատի մէջ: 15 օրուան մէջ գործազուրկներուն թիւը, որ 90 հազար էր, հասած է 102,000ի: Գործարանները չեն ուզեր կին բանուորներ առնել եւ, գործերու թուլութեան պահուն, առաջին առթիւ կ'արձակեն կին բանուոր- ները:

ՀԱՄԱՁԱՅՆ 1926 Օգոստոս 11ի օրէնքին, 500էն 1000 Ֆր. տուգանքի պիտի դատապար- տուին այն գործատէրերը, որոնք գործի կը կանչեն օտար բան- ւորները, առանց նայելու թէ աշ- խատանքի պայմանագրութիւն ունի՞ն, եւ սահմանագլուխի պատկան իշխանութենէն այդ պայմանագրութիւնը վիզէ ե- ղա՞ծ է:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ ԵՒ ԳԻՆԻ, Յովհ. Պապի- նիի: Թարգմ. Հ. Ս. Ղազիկեան: (Առանձնախօսութեամբ մը բա- նաստեղծութեան վրայ): Վենե- տիկ, 1927:

ԵՐԿԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ, Հ. Համբարձումեանի. հատոր Ա. բանաստեղծութիւններ: Վիէննա. 1927. Գին մէկ տոլար:

ՆԱԽԱՐԻՆԻ ԾՈՎԱՄԱՐՏԸ, Պատրիկ Մ. Սարգիսեան. Ա. թէնք. 1927: Գին 4 ֆրանք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (114)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՃԻՃԻԼ ԿԱՄ ՄԵՌՆԻԼ

— Ա՞ն, կը ծաղրէք անշուշտ. ...քը ինծի ներկայացնելէ եր- ...փայրկեան յետոյ, արդէն գի- ...ի թէ գործս որո՞ւ հետ է:

— Սակայն, ուրիշները աղուոր ...ի բերած է, պատասխանեց ...րճինոքի նեղուած...

— Կրնայ ըլլալ. բայց կ'ե- ...ի գործը այն տեսակ մարդոց ...ետ էր, որոնք զանազանելու կա- ...րողութիւն չունէին, արդէն համոզ- ...ած եմ թէ այս պարագային մէջ ...ք էք որ զայն «այրեցիք»:

Եւ Ճերճինոքիի, որ բերանաբաց ...մտիկ կ'ընէր, բացատրեցի թէ ...ինչ կերպով կցեր էի հասկնալ ...թէ Պոտրինոքի եւ Ուրալոֆ «գառ- ...նուկ»ներ էին:

— Չեմ գիտեր, ըսի վերջա- ...ցնելով, թէ անոնք այդպէս գոր- ծելով ձեր հրահանգներուն հա- մաձա՞յն շարժեցան: Բայց գիտեմ որ եթէ ես ձեր ծառայութեան մէջ ըլլայի եւ ինծի այդ տեսակ մարդեր տայիք, պիտի փութայի ձեզի ըսել թէ՝ ձեր հետապնդած նպատակներուն դէմ է որ կը գոր- ծէք: Անոնք թերեւս հնազանդ, նոյնիսկ անձնուէր ծառայողներ են, բայց նաեւ, անտաշ անճա- րակներ ալ են:

«Գանք հիմա ձեր բանած դիր- քին, ի՞նչ ուղղուած էր մեր մի- ջեւ. թէ՝ ինծի կուտայիք 24 ժամ խորհելու միջոց: Արդ, այս 24 ժամին երկուքը գործածեցի ձեր ծուղակներէն ազատելու. ըսել է ձեր խոստումը չյարգեցիք, եւ այս՝ բնական է գիս չի քաջալերեր ձեզ բերելու իմ օժանդակութիւնս, որուն շատ մեծ արժէք կուտաք, դատելով այդ մասին ձեր յամա- ռութենէն. ինչպէ՞ս չհասկցաք որ եթէ ես չըլլայի այն մարդը, որ եմ, պիտի կրնայի մէկէն ընդունիլ ձեր առաջարկները, յե- տոյ, գործել գիտցածիս պէս:

— Բայց, այդ կրնար ձեզի սուղի նստիլ:

— Ոչ իսկ կոպէկ մը, սիրելի պարոն: Որովհետեւ, եթէ չեմ գի- տեր ինչ պարագաներու բերումով կրցաք Լէնինը, Թրոցքին եւ նման երեւոյթներ ձեր ձեռքը անցընել, բայց զիս չէք կրնար...

Հարուածը ազդեց. Ճերճինո- քիի դէմքը կատաղութենէն կծ- կուեցաւ, աչքերը կը փայլատա- կէին:

— Այո՛, ձեզ ալ ձեռք պիտի անցընեմ, գոչեց, որովհետեւ, եթէ առաջարկներս չընդունիք, ասկից դուրս չպիտի ելլէք:

— Կը տեսնենք:

— Տեսնուելիք բան չէ մնա- ցած:

Գրպանէն ժամացոյց մը հա- նելով նայեցաւ եւ ըսաւ.

— Ձեզ գաղտնի խցիկի մը մէջ ԶՈՎԱՆԱԼՈՒ պիտի տանին, մարդ չպիտի գայ հօն ձեզ խան- գարելու. հօն պիտի մնաք, մինչեւ վաղը, ժամը 9... կը մաղթեմ..

— Այո՛, այո, գիտեմ, մի պնդէք: Վաղը ժամը 9ին, ձեզի պի- տի իմացնեմ պատասխանս. բայց մինչեւ այն ատեն, ազատ եմ գործերուս մէջ, այնպէս չէ՞...

— Ամբողջովին:

— Ուրեմն, արդէն ձեզ շատ տեսայ, կը խնդրեմ որ զիս հան- գիստ ձգէք:

— Աստուծոյ կրակը գլուխս, առնաց Ճերճինոքի, զիս դուրս կը վռնտէք, կարծեմ. զիս ծայրայե- ղութեան մղելու երդո՞ւմ ըրած էք:

— Բնա՛ւ այդ տեսակ բան մի անգուէք ձեր մտքէն, ըսի ինդալով, բոլոր փափաքներուս հասած պիտի ըլլայի, եթէ յաջո- ղէի միայն ձեզ սա խցիկէն դուրս մղելու:

Ոխակալ ակնարկ մը նետեց վրաս. յետոյ դէպի դուռը դառ- նալով, մօտենալու նշան ըրաւ տնօրէնին, որ լուռ, այս վէճին ներկայ եղած էր.

— Այս մարդը, ըսաւ անոր զիս ցոյց տալով, պիտի առաջ- նորդէք թիւ 24 գաղտնի խցիկը. շղթայի պիտի զարնէք: Եթէ վաղը ճիշտ ժամը 9ին, զիս կանչել չտայ, զայն պիտի յանձնէք Շուն-Քա-Լէնի,որուն անճրաժեշտ ճրաճանգները տուած եմ:

Իր բառերը շեշտելով, աւել- ցուց.

— Հասկնալի է թէ, մինչեւ այն ատեն, բանտարկեալը որեւէ մէկուն հետ յարաբերութիւն չպիտի ունենայ:

— Ներողութի՛ւն, ըսաւ տնօ- րէնը, անշուշտ իրեն ուտելիք պի- տի տրուի:

— ՉՊԻՏԻ ՈՒՏԷ:

— Խմելիք պէ՞տք է տալ:

— ՉՊԻՏԻ ԽՄԷ:

— Այդ խցիկը, ինչպէս գի- տէք. պնդեց տնօրէնը, շատ գէշ տեղ մը կը գտնուի, ճիշտ պատժարկումի սրահին տակը. բանտարկեալը չպիտի կրնայ քնա- նալ:

— ՉՊԻՏԻ ՔՆԱՆԱՅ:

Ճերճինոքի այս ըսելէ յետոյ անպատկառօրէն զիս դիտեց եւ պաղ կերպով ըսաւ.

— ՀԱՍԿՑՈՂԻՆ ՇԱՏ ԲԱՐԵՒ:

Բարեւելէ յետոյ դուրս ելաւ:

Եթէ դեռ հարիւր տարի ալ ապրիմ, յիշողութենէս չպիտի ջն- ջուի, ինչ որ յետոյ պատահեցաւ:

Զիս դուրս հանելէ յետոյ այն խցիկէն ուր մինչեւ այն ատեն բանտարկուեր էի եւ որ բաղդա- տաբար հանգստաւէտ էր, տնօրէնը՝ զիս սանդուխէ մը վար իջեցուց եւ տարաւ խցիկ մը որ բոլորովին ալարապ էր:

(Շար.)

Թրգմ'. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

Թրքական շարժումին շուրջ

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ.—

Պարսիկ պատուիրակ Ֆիրուզի խանի եւ արտաքին նախարար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի միջեւ պաշտօնապէս սկսան բանակցութիւնները՝ քիւրտ հրոսախումբերու արշաւանքներուն առթիւ ծագած դժուարութիւնները հարթելու համար։ Թուրք թերթերուն համաձայն, արդէն իսկ որոշուած է կազմել խառն յանձնաժողով մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ նստակեաց դարձնել թուրքեւպարսիկ սահմանի բոլոր վաչկատուն ցեղախումբերը։ Յանձնախումբը միաժամանակ պիտի ճշդէ երկու երկիրներու սահմանին զանազան մասերը։

Իտալիա եւ Թուրքիա

Երէկ գրեցինք թէ իտալեւթուրք խառն յանձնաժողով մըկը ճշդէ Միջերկրականի սահմանները։ «Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը գրէ թէ Երկոտասան կղզիներու մօտ, Անատոլուի եզերքէն ոչ հեռու, կը գտնուին բազմաթիւ ժայռուտ կղզեակներ, որոնք թէեւ չեն բնակուած, սակայն կը դիւրացնեն մաքսանենգներու շահատակութիւնները։ Միւս կողմէ որովհետեւ անոնք ռազմագիտական կարեւոր դիրք ունին, կը վախցուէր թէ անոնց վրայ բարձրացուած ամենափոքր ամրութիւն մը պաղութիւն առաջ պիտի բերէ իտալեւթուրք յարաբերութեանց մէջ։

Արդէն այս մասին վէճ մը ծագած էր Հռոմի եւ Էնկիւրիի միջեւ, ու զայն հարթելու համար երեք Իտալացիէ եւ երեք Թուրքէ բաղկացած յանձնախումբ մը կազմուած էր։ Այս մարմինը յաջողած է որոշ կերպով սահմանագծել երկու պետութեանց ցամաքային ջուրերը։ Անհամաձայնութիւն կայ միայն մէկ կղզեակի մասին. այն ալ շուտով պիտի լուծուի։

Կացութիւնը Ռումանիոյ մէջ

Մանուէլէսքոյի ազատ արձակումը յաղթանակ մը կը նկատուի իշխան Կարոլի եւ պարտութիւն մը՝ վարչապետ Պրըթիանուի համար։ Զրոյցի մը համաձայն, վարչապետը Փարիզ ղրկած է Փրօֆ. Ժորժ Մուկուրը, որպէսզի տեսնէ իշխան Կարոլը և հասկնայանորՌումանիավերադառնալուպայմանները։ Իշխանին ժողովրդականութիւնը օրէ օր կ՚աւելնայ ամբողջ երկրին մէջ։ Փրօֆ. Եորկա կը յայտարարէ թէ ժողովուրդին 100ին 75ը Կարոլի կողմնակից է։ Գիւղացի-ազգայնական կուսակցութիւնը խորհրդարանին մէջ անգամ մը եւս պիտի պահանջէ դահլիճին հրաժարականը։

Իշխան Կարոլ տակաւին Տինար կը գտնուի եւ կը սպասէ դէպքերու ընթացքին։

Ֆաշիստի երազները

Վերջերս Իտալիոյ մէջ տեղի ունեցաւ ցորենի հանդէսը։ Այս առթիւ կանգնուած հսկայ յաղթական կամարին վրայ դրուած էր քարտէս մը, որ ցոյց կուտար Իտալիոյ ցորենի դաշտերը։ Այս քարտէսին համաձայն, Իտալիոյ մաս կը կազմեն բացի իտալական թերակղզիէն, Սիկիլիա, Սարտէնիա, Քորսիքա, Նիս, Սավուա եւ Թունուզ։

Ֆրանսական թերթ մը այս լուրը հաղորդելով կ՚ըսէ. «Ֆաշիստները այսպէս կը կրթեն իրենց ամբոխը եւ մեր դեսպանը ձայն չի հաներ, ըստ ֆրանսական հանդարտ բնաւորութեան»։

Կազի անօթի պայթում մը

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ Փիթսպուրկ ճարտարարուեստական շրջանին կեդրոնը հինգ միլիոն խորանարդ ոտք կազ պարունակող հսկայ կաթսայ մը պայթած է՝ անապատի վերածելով մէկ քառակուսի մղոն տարածութեամբ հող եւ ամբողջ քաղաքը ցնցելով երկրաշարժի պէս։ Ականատես մը կը պատմէ թէ պողպատեայ հսկայ կաթսայ մը քանի մը հարիւր ոտք բարձրութեամբ օդին մէջ ելաւ՝ մեծ օդապարիկի մը նման, վայրկեան մը մնաց այդպէս եւ յետոյ ռումբի մը պէս պայթեցաւ։ Հարիւրաւոր թոնօ պողպատ ցրուեցաւ օդին մէջ ու ինկաւ շէնքերու վրայ։ Պայթումի վայրէն մէկ մղոն հեռուն 45 քիլօ կշռող պողպատի կտորներ գտնուեցան։ Բազմաթիւ շէնքեր փլան եւ ժողովուրդը խուճապահար տուներէն դուրս նետուեցաւ։

Կաթսան, որ աշխարհի մէջ ամէնէն մեծն էր, «Մանչէսթըր Կէզ Ռըրքզ» ընկերութեան կը պատկանէր։ Անոր մէջ կ՚ամբարուէր աւելորդ կազը։ Աղէտը կը կարծուի թէ բանուորի մը անզգուշութեան արդիւնքն է։

Փլատակներուն տակ մնացած են բազմաթիւ բանուորներ։ Մեռածներուն թիւն է 30, վիրաւորներունը 600։ Տեղական իշխանութիւնները 100,000 տոլար քուէարկեցին անապաստան մնացած աղէտեալներուն օգնելու եւ շէնքերը վերաշինելու համար։ Հիւանդանոցներուն մէջ կան 150 վիրաւորներ, ծանր վիճակի մէջ։ Վիրաւորներուն մէջ կան նաեւ շատ մը դպրոցական աշակերտներ։ Անհետացած են կարգ մը բանուորներ, որոնք կը կարծուի թէ փլատակներուն տակ մնացած են։ Փնտռտուքները կը շարունակուին։

Հայ աղջնակ մը ինքնաշարժի զոհ

Սէն Թ՚էթիէնէն կը հեռագրեն 15 Նոյ. թուականով.— Փոքրիկ հայ աղջիկ մը, Այանեան Արատէօյլ? (Արշալոյս ?), հօրը հետ կ՚անցնէր Սէն Թ՚էթիէնի փողոցներէն։ Ինքնաշարժ մը, որ դիմացէն կուգար, իր լոյսերովը կուրացուց հօրը աչքերը, այնպէս որ չկրցաւ փախցնել աղջնակը, որ ճզմուեցաւ ինքնաշարժին տակ եւ մեռաւ։ Դժբախտ հայրը կը բնակի Լօրէթ, Սէն Թ՚էթիէնի մօտիկ գիւղ մը։ Աղջնակը ութ տարեկան էր։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԿԱԹԻՆ լիտրը փոխանակ 1 ֆր. 60ի, Դեկտեմբեր 1էն սկսեալ պիտի ծախուի 1 ֆր. 70ի։ Կաթի հայթայթիչները այս յաւելումը կ՚ուզէին կատարել Նոյ. 1էն սկսեալ, սակայն ոստիկանական տեսուչը յաջողեցաւ մէկ ամսուան յետաձգում ձեռք բերել։ Անմիջապէս որ օդերը աղէկնան, կաթը պիտի աժաննայ։

ԳԵՐՄԱՆ ԾԽԱԽՈՏԻ գործարանատէրերը փակեցին իրենց գործարանները, փողոց ձգելով 120,000 բանուորներ, որոնք օրավարձի յաւելում կը պահանջէին։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ կառավարութիւնը 224,221,398 տոլար կը պահանջէ Գերմանիայէն՝ գրաւման բանակի ծախքերուն համար։ Անցեալ տարի Գերմանիա այս նպատակով վճարեց 8,918,849 տոլար, այս տարի աւելի կը սպասուի։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի

ՊԱՐԳԵՒԱՒՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ՔՍԱՆ ՖՐԱՆՔԻ

ՎԵՑԱՄՍԵԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝ ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ

ՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՔ, ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՆՈՐ ՑՈՒՑԱԿԷՆ

Անդրանիկ, Թատերգ. *Շիրվանեան 4 ֆր.*, Առաջնորդ խօսակցութեան եւ նամակագրութեան *հայ.-գաղ. 15 ֆր.*, Սահմանադրական խօսքեր եւ ճառեր *Գրիգոր Օտեան 17.50 ֆր.*, Դաւիթ բէկ՝ *Րաֆֆի (2 հատ.) 25*, Զէյթունի նահանջը՝ *Վարդ-մելիք 12*, Լուռ ցաւեր՝ *Գ. Զօհրապ 9 ֆր.*, կեանքը ինչպէս որ է՝ *Գ. Զօհրապ 5 ֆր.*, կարմիր գիրքը՝ *Սեւակ 9 ֆր.*, կնոջ հոգիներ՝ *Զ. Եսայեան 12.50*, Հայորդիներ՝ *Սիամանթօ 7.50 ֆր.*, Հայոց հին կրօնները՝ *Տօքթ. Տաղաւարեան 10 ֆր.*, Միշէլ Սթրօկօֆ (*արկածախնդր. ճամբորդութիւններ*) 18 ֆր., Նոր քնար՝ *Ա. Յարութիւնեան 6 ֆր.*, Սիմոն Ջաւարեան (*գծեր իր կեանքէն*) 12.50 ֆր., Քրիստափոր Միքայէլեան՝ *Ա. Ահարոնեան 12.50 ֆր.*, Ազգային բարերար՝ *Եր Օտեան 4 ֆր.*, Աղա նազար՝ *Աւ. Իսահակեան 3 ֆր.*, Անհետացած Սերունդ մը՝ *Զօհրապ 10*, Ափինոտ ցիշատակներ՝ *Ե. Օտեան 5*, Դարձը՝ *Լ. Շանթ 8*, Դատաստ. խորհուրդին Առջեւ՝ *Ե. Օտեան 10*, Երեւակայական Ռճիրը՝ *Անտոն Չէխով 2*, Լռութիւնը՝ *Ա. Ահարոնեան 8*, Խղճմտանքի ձայներ՝ *Գ. Զօհրապ 10*, Կաթուշկը՝ *Ա. Ահարոնեան 7*, Կինը՝ *Լեւոն Շանթ 5*, Կին՝ *Ռէն 5*, Հաճի Մուրատ՝ *Լ. Տոլսթոյ 12*, Մանոն Լէսքօ՝ 15, Մատնիչը՝ *Եր. Օտեան 8*, Մեր խաչը՝ *Տօքթ. Մ. Սայրի 8*, Միջնորդ Տէր Պապան՝ *Եր. Օտեան 20*, Յեղափոխութեան մակաբոյծները՝ *Եր. Օտեան 6*, Սանթօ՝ *Վրթ. Փափազեան 10*, Սուլամիթ՝ *Ա. Կուպրին 6*, Տասներկու տարի Պոլսէն դուրս՝ *Ե. Օտեան 20*, Անուշը՝ *Յ. Թումանեան 5*, Համլէթ *Շէյքսփիր 10*, Հուլիոս եւ Ճիւլիէտտա՝ *Շէյքսփիր 10*, Մերկ կինը՝ *Հ. Պաթայլ 10*, Ցիմար կոյսը՝ *Հ. Պաթայլ 10*, Շողոքորթը՝ *Յ. Յ. Պարոնեան (կատակերգ.) 5*, Ջարդերը Արթին Աղա՝ *Ե. Օտեան 6*, Վերթէր՝ *Կէօթէ 10*, Վերջալոյսին տակ՝ *Կ. Մեհեան 5*, Երգեր ու Տաղեր՝ *Պ. Դուրեան 2.50*, Էջեր Քուչակեան տաղաշարքէն՝ 5, Սասմայ Մհեր՝ *Ա. Իսահակեան 5*, Ըմպր խայեամի քառեակներն ու Հնգեակները՝ 4 ֆր., Անկախ եւ Միացեալ Հայաստան՝ *Վ. Նաւասարդեան 7*, Բոլշեւիզմը եւ Հայաստան՝ *Ռ. Դարբինեան 6*, Դէպ ի Մօրկընթաուի պատմածները՝ 16, Լուսանկարչութիւն՝ 5, Հայաստանի ջարդերը՝ *Տք. Լէփսիուս 15*, Ֆրանս, Հայ. գրուցատրութիւն՝ *Մ. Յովհաննէսեան 6*, Ֆրանս.-Հայ. գրպանի ուղեցոյց խօսակցութեան 8, Ֆրանս.-Հայ. խօսակց. եւ նամականի՝ 15, Ոճք, յատկաբանութիւնք եւ մասնաւոր գիտելիքներ ֆրանս.ի *Յ. Թ. Հինդլեան 20*, Հարուածը՝ *Չէխով 5*, Ինքնուսուցիչ 10, Ճշմարտութիւնը Քէմալական Թուրքիոյ մէջ՝ 5, Հէքեաթներու Ալպոմ՝ *Շ. Նարդունի 3*, Հայուհին՝ *Ս. Պարթեւեան 7.50 ֆրանք*։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Իշխան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ վաղը Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին. ներկայանալ անդամատետրերով։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն այսօր Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլօրիա։ Ոհան կալօ կը ներկայացնէ Համաստեղի «Գիւղը»։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ԽՄԳԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուին Պ. Պ. Նուպար Փէփէեան և Արիս Դէնէվիզեան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Լիոն, Դ.Կ.—35 ֆր.։ Սկսանք ղրկել։

Պելֆօռ, Կ. Հ.— 30։

Շալէթ, Յ. Զ.— 7.50։

Քոնպ, Գ. Մ.— 35։

Մոնփլանքէն, Ե. Գ.— 34.25։

Քօկօլէն, Յ, Տ.— 70։ Մինչեւ 1 Դեկտ. 1927 վճարած էք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղացի Մանուկ եւ Յակոբ Յարդինեան եղբայրները, Մանուկ 23 տարեկան է, իսկ Յակոբ 22։ 1914ին աքսորուած են. իրենց հօր անունն է Արթին (Ամասիացի եւ Սէօլէօզ հաստատուած էր), մօր անունը Վարդենի։ Տեղեկացնել՝ իրենց եղբօր՝ Նիկողոս Յարդինեանի, 5 Rue du Capitaine Ferber. Issy-les-Moulineaux (Seine), France.

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ՚ԵԼԼԷ

ԲՌՆԻ ՍԻՐՈՒՀՏՈՒՔ...

ՔՐՔՋԱԼԻՐ ՁԱՒԵՆՏԸ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄՏՔԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

(ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ԴՐՕՇԱԿ»)

Գինն է 8 ֆր., Ամերիկա, Անգլիա եւ անգլ. գաղութները կէս տոլար։

Դիմել,— H. Kentouni, 36, Ave. Chevreul, Asnières (Seine).

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ

«ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ եւ ԼԱՅՐԿԵՆԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆ»

Շատ մը բացատրական նկարներով զարդարուած եւ ԱՄԷՆՈՒՆ հասկնալի լեզուով գրուած է։

Գնողները շատ գոհ են, եւ այս մասին շնորհաւորական նամակներ ստացուած են։

Գին 10 ֆր., արտ. 75 սէնթ։ Փնտռեցէ՛ք ամէն տեղ։

Գրավաճառներուն փոխադրուցիչ զեղչ։

Դիմել՝ GUIRAGOS MOMDJIANի, 48 Boîte Postale, St-Chamond (Loire), France.

ՍԱԿԱՐԱՆ

15 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	100 Mark	[illegible]
Թրքական թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Belga	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Ֆլորին	(Florin)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
»	II »	[illegible]
»	III »	[illegible]
Օսմանեան երկթղ.	Lots turcs	[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION

208bis. Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ
18
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1927
18 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 496 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՊԱՏԻՒ "ՊԷՆՏԷԿԵԱՆ,,ՆԵՐԸ

Ի՜նչ տաժանելի բան է խօսքի բռնուիլ մարդոց հետ, որոնք ոչ խիղճ ունին, ոչ արժանապատուութիւն։

Այս պարագան կը պատշաճի մասնաւորապէս ռամկավար խմբագիրներուն, որոնք ճղակոտոր կ'ըլլան Հայաստանի ձերբակալութեանց լուրերը «հերքելու» համար, առանց ո՛ր եւ է փաստ ունենալու։

Անոնք այդ աղտոտ գործը ստանձնած են այնպիսի գետնաքարշ ստորնութեամբ մը, որ Երեւանցիներն անգամ կը զարմացնէ։ Այս վերջինները, իրենց անգերազանցելի լրբութեան մէջ ալ, որոշ վերապահում ցոյց կուտան։ Ուրիշ խօսքով, կ'ընդունին թէ «բաներ մը» եղեր են Հայաստանի մէջ, եւ իրենց յատուկ ձեւով կը բացատրեն։

Մինչդեռ ռամկավար ժամկոչները ոչ միայն չեն ընդունիր նախածանքները, բանտարկութեանց եւ աքսորի փաստը, այլ և պատիւ կը սեպեն ծաղրել եւ՛ լրատուները եւ՛ զոհերը։

Մենք առիթով մը յիշեցինք շարք մը անուններ։ Անոնց տասն անգամը ունինք, տակաւին, մեր ձեռքին տակ, բայց կը վերապահենք, հասկնալի պատճառներով։

Մեր անխիղճ եւ անպատիւ «պէնտէկեան»ները կրցա՞ն հերքել զանոնք։

Այո՛, ճիշտ այնպէս ինչպէս Պապը Ալին կը հերքէր իր դեսպաններուն միջոցաւ, իր «Իգտամ»ներով եւ «Սապահ»ներով, երբ հազարաւոր Հայեր կը ջարդուէին Սասունի մէջ, իսկ թերթերը կը հրատարակէին հռչակաւոր բանաձեւը. «Սասյիշ պէրքեմալ տըր»։ Ճիշտ այնպէս ինչպէս 1915 Ապրիլ 11ին, եւրոպական թերթերը կը հրատարակէին Պոլսոյ խմբական ձերբակալութեանց լուրը, իսկ օսմ. կառավարութիւն, հեռագրով կը հերքէր, իր դեսպանատուններուն միջոցաւ։ Ճիշտ այնպէս ինչպէս, երբ Թուրքիոյ հայ ժողովուրդը տեղահան կը կոտորուէր, Թալէաթները պաշտօնապէս կը յայտարարէին թէ այդ բոլորը սուտ են, թէ տեղափոխում կատարուած է զինուորական պատճառներով, բայց «կարգ մը անպատեհութիւններ» (մինասէպէթսիզլիք) ծագած են...։

Տասն անգամ տասը ձեւով ապարէզ հրաւիրեցինք այս մարդիկը, որպէսզի իրենց սեփական միջոցներով ապացուցանեն թէ շինծու են հարիւրաւոր ձերբակալութեանց լուրերը։

Պատասխա՞նը, — շնական հեգնութիւն եւ լուտանք, որոնց թոյնը մեզի չի հասնիր, բայց կը վիրաւորէ Չէկային զոհերը։

Ուրիշներ, հազարեակ մը կալանաւորներուն մէջ, աննշան փոքրամասնութիւն կը կազմեն Դաշնակցականները, և հրէշ մը միայն կրնայ «օ՜խ ըլլայ» գոչել, ինչպէս ըրած էր «Պայքար», Ամերիկայի ռամկավար պաշտօնաթերթը, անցեալ տարի, և ինչպէս կրկնած է, նորէն, այս տարի.

..«Բայց կ'երեւի թէ քանի մը դաշնակցական տղաքներ նեղութեան ենթարկուած են հոն։

Է՛հ, այդ-քանին ալ ամբողջ հայ ժողովուրդը համաձայն է»։ (Պայքար, 28 Հոկտ.)։

Անոնք առանց կարմրելու խեղաթիւրեցին Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Եւրոպայի գրասենեակին մէկ լուսաբանութիւնը, որ, մեր մէկ հարցումին վրայ, հաղորդուած էր բոլոր թերթերուն եւ որ կ'ըսէր թէ ամերիկացի պաշտօնեաներ չեն ձերբակալուած։ Իսկ երկու օր վերջ, դարձեալ առանց կարմրելու, կողմնակի հրատարակեցին Նպաստամատոյցին արտաքին բաժնի վարիչ Պ. Լէյըրտ Արչի մէկ յայտարարութիւնը, որ կ'ըսէ.

—«Նպաստամատոյցը չպիտի միջամտէ իր 28 հայ պաշտօնեաներուն ձերբակալման առթիւ, որոնք վար դրուած են խորհրդային իշխանութեանց կողմէ, հարցաքննուելու համար։ Նպաստամատոյցի քաղաքականութիւնն է չմիջամտել, երբ բնիկ պաշտօնեաներ քաղաքական խնդիրներ կ'ունենան։ Ձերբակալուած պաշտօնեաները բանտ կը մնան։ Անոնց մեծ մասը ուսուցչական կազմի վարիչներ են եւ մէկն ալ երեւանի որբանոցին տնօրէնը։» (Հեռագիր Նիւ Եորքէն, 30 Սեպտ. արտատպուած ռամկավար Արեւի մէջ (9 Նոյ.) եւ ուրիշ թերթերու կողմէ)։

Մեր տուած լուրն ալ ա՛յս էր։ Մենք անուններով յիշեր էինք մաս մը զոհեր իսկ, որոնցմէ Զօր. Սիլիկեանը արդէն աքսորուած է (վերջին լուրի մը համաձայն՝ իր տղոց հետ), իսկ միւսներու մասին տեղեկութիւն չկայ։

Կարդացէք այս յայտարարութիւնը։ Կրկին եւ կրկին կարդացէք «Դրօշակ»ի թղթակցութեանց մէջ յիշուած մանրամասնութիւնները, թուականներով, քաղաքներով, իւրաքանչիւր քաղաքի մէջ բանտարկուած հայրենակիցներու թիւերով (անուններն ալ ունինք), եւ դուք տուէք անունը այս մարդոց։

Տեղահանութեան ամենէն սարսափելի օրերուն, հայատեաց մարդ մը, իթթիհատական Ահմէտ Րիզա, որ Օսմ. Սահմանադրութեան առաջին օրերուն նոր ջարդ մը կը սպառնար Հայերուն, չվարանեցաւ պոռալ Օսմ. Ծերակոյտին մէջ.

—«Այսպիսի բան չէ տեսնուած ոչ միայն ընդհանուր ազգերու, այլ նոյնիսկ Օսմ. պատմութեան մէջ։»

Մեր անբարոյական «պէնտէկեան»ները հայակեր Ահմէտ Րիզայի մը չափ ալ խիղճ կամ քաջութիւն չունին, եւ տակաւին կը համարձակին հայ ժողովուրդի շահերէն ճառել...

Կրնա՞ք ցոյց տալ այսքան քստմնելի անկում՝ ո՛ր եւ է ժողովուրդի պատմութեան մէջ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԸ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Ամերիկայի Հոչնակը, որ բանի-գործ ըրած է փառաբանել երեւանի մարզպանները, կը համարձակի դիտել տալ. (5 Նոյ).

—«Գիտենք որ քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերական այլ եւ այլ վարդապետութեանց մասին Երեւան պարտաւոր է հետեւիլ Մոսկուայի օրինակին։ Բայց գիտենք նաեւ որ Սովետական Միութեան անդամակցող բոլոր հանրապետութիւնները, մեծատարած երկիրներէն մինչեւ փոքրասահման հողամասերը — չէրքէզականին ու չէչէնականին պէս, ափխազականին ու աճարականին պէս — կը վայելեն վարչական կատարեալ ինքնավարութիւն։ Եւ հետեւաբար՝ մեր Երեւանի ղեկավարները Քրէմլինէն հրահանգի չեն սպասեր ցեղային եւ մշակութային հարցերու լուծման համար։ Բացայայտ իրողութիւն մըն է, ընդհակառակն, որ անոնք կը ջանան գերազանցել իրենց համայնավարական վարպետները, եւ Լէնինէն աւելի Լէնինական՝ կ'արհամարհեն Հայութեան հոգեկան եւ իմացական ժառանգութեանց ամբողջ գանձը, եւ իբրեւ հերետիկոս կը դատապարտեն ամէն անոնք որ չեն հրաժարիր իրենց ծայրայեղ հայեացքներուն կամ դաւանանքներուն։

«Օրինակ՝ հայերէնի ուղղագրութիւնը, որ ձեռնհաս հեղինակութեանց բողոքներուն հակառակ՝ կը պարտադրուի հայ ազգին վրայ։ Ի՞նչ ստիպողական հարկ կար այդ անհեթեթ նորութեան, որուն գլխաւոր գործը եղած է մինչեւ ցարդ՝ թանձր պատուարի մը պէս բաժնել Հայաստանը հայ գաղութներէն։ Հայաստանի մամուլը որ արտասահմանի մէջ սիրակարօտ հետաքրքրութիւն պիտի արժանցնէր՝ այսօր անծանօթ քանակ մըն է շատերուն համար։ Առէ՛ք վերջին պետական հրատարակութիւնը, «Խորհրդային Հայաստանը 1920—1925», մեծածաւալ, մեծածախս, եւ միանգամայն մեծարժէք աշխատութիւն մը։ Քանի՞ հայ կրնայ հանդուրժել անոր տաժանելի ուղղագրութեան եւ բառագրութեան, զայն ուսումնասիրել ուշի ուշով, եւ լիապէս ըմբռնել կատարուած շինարարական գործերու չափն ու սահմանը։»

ԿՐԹԱԿԱՆ ՏՕՐԷՆԸ ԼՍԱԵԱՆԻ ՄԷՋ

«Ազգ-արար» կը գրէ (13 Նոյ.).

Պոլսոյ կրթական տնօրէն Լսատ պէյ երէկ առաւօտ այցելեց Լսայեան վարժարանը եւ մօտաւորապէս երկու ժամ մնաց հոն։ Տնօրէնը պտտեցաւ մանկապարտէզի բաժինը եւ աղջկանց ու մանչերու դասարանները։ Ներկայ գտնուեցաւ դասախօսութեանց եւ կարգ մը տեղեկութիւններ առաւ։ Ի մէջ այլոց ներկայ եղաւ հայերէնի դասաւանդութեան, եւ ուսուցիչներէն իմացաւ տրուած դասին բովանդակութիւնը։

Լսատ պէյ շատ գոհ մնաց աշակերտներու տուած պատասխաններէն, եւ գոհունակութեամբ յիշեց թէ հայ տղաքը անհամեմատ աւելի առաջադէմ են թուրքերէնի մէջ, քան յոյն եւ հրեայ աշակերտները։

ՕԳՏՈՒԻՆՑԷ՛Ք

Յառաջի մրցանակաւոր բաժանորդագրութեննէն, քանի՛ ուշ չէ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՕՏԱՐ ԲԱՆՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Աշխատանքի նախարարութիւնը կը հաղորդէ հետեւեալ զեկոյցը.—

Ինչպէս յայտնի է, Ֆրանսացի բանուորները եւ հանրային առողջութիւնը պաշտպանելու համար, այն օտարականները, որոնք Ֆրանսա կուգան օրավարձով աշխատելու նպատակով, սահմանին վրայ պէտք է ներկայացնեն աշխատանքի պայմանագրութիւն մը, կանոնաւորապէս վաւերացուած Աշխատանքի կամ Երկրագործական նախարարութեանց իրաւասու գրասենեակներուն կողմէ, ինչպէս նաեւ բժշկական վկայագիր մը, տրուած ֆրանսական իշխանութիւններէն ճանչցուած բժիշկի մը կողմէ։

Կարգ մը օտարականներ, այս ձեւակերպութիւններէն խուսափելու համար, գանց կ'ընեն սահմանի վրայ յայտարարելէ թէ օրավարձով աշխատելու նպատակ ունին, կը մտնեն գործատիրոջ մը մօտ ու յետոյ միայն դիմում կ'ընեն ստանալու համար ինքնութեան թուղթ մը, որ պիտի կանոնաւորէ իրենց կացութիւնը։

Այս կերպ շարժիլը բոլորովին անկանոն է եւ իրաւասու գրասենեակները չեն կրնար վաւերացնել այն աշխատանքի վկայագրերը, որոնք այս պայմաններուն տակ կը ներկայացուին, դիւրացնելու համար ինքնութեան թուղթի ստացումը։

Հետեւաբար, այս պայմաններուն տակ գտնուող օտարականները ո՛չ միայն արտօնուած չեն աշխատելու, այլ եւ սահմանէն դուրս հանուելու վտանգին ենթակայ են։ Գալով այն գործատէրերուն, որոնք գործ կուտան այս ձեւով Ֆրանսա մտած աշխատաւորներուն, ենթակայ են 1926 Օգոստոս 11ի օրէնքին տրամադրութեանց եւ 500էն 1000 ֆրանք տուգանքի կը դատապարտուին։

Գործազրկութեան պատճառաւ, մէկ տարիէ ի վեր օտար բանուորներու Ֆրանսա մուտքի պայմանները խստացուած ըլլալով, շատ մը օտարականներ ծածկած են իրենց աշխատաւորի հանգամանքը։ Հրահանգներ տրուած են, որպէսզի թէ՛ այս կարգի աշխատաւորներու եւ թէ զանոնք ընդունող գործատէրերուն դէմ խիստ պատիժներ սահմանուին։

ՀԱՅԵՐՈՒ "ԼՔԵԱԼ,, ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԱՒԱՐԸ

ԴԱՐՁՈՒԱԾ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ԵՏ Կ'ԱՌՆՈՒԻՆ

Պոլսոյ գաղթականներու տեղաւորման վարչութեան տնօրէն Թահսին պէյ, հետեւեալ կարեւոր յայտարարութիւնն ըրած է.—

«Փախստական Հայերուն կողմէ բացուած դատերուն հետեւանքով, ութը կտոր կարեւոր կալուածներ, որ մեր Տնօրէնութեան գաղթականներուն յատկացուած էին, իրենց հին տէրերուն վերադարձուեցան։ Նկատի առնելով այդ գաղթականներուն դժուարին կացութիւնը, Ներքին գործավարութիւնը հարկ եղած վերջնական ձեռնարկները կատարած է որպէսզի այդ կալուածները նորէն գաղթականներուն վերադարձուին։

«Հայ եւ յոյն փախստականներուն այն տուները, որ կառավարութեան կողմէ գրաւուած եւ գաղթականներու բնակութեան յատկացուած են, ո եւ է կերպով չեն կրնար պարպուիլ։ Այս մասին վճռական հրահանգ եկաւ մեզի, ինչպէս հաղորդուեցաւ դատական իշխանութեանց»։

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐՈՒ ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ

Ստալին բացարձակապէս վճռած է մաքրել ընդդիմադիրները։ Իր ձեռք առած խիստ եւ կտրուկ միջոցները գոհունակութիւն կը պատճառեն ռուս ժողովուրդի մեծամասնութեան, որ հաճոյքով կը դիտէ հրեայ վարիչներուն մէկիկ մէկիկ ասպարէզէն քշուիլը։

Մոսկուայէն հակասական լուրեր կը հասնին։ Ամէն պարագայի, մահու կենաց պայքարը սկսած է երկու ճակատներուն միջեւ եւ շուտով կացութիւնը կը պայծառանայ։

Հեռագրի մը համաձայն, Զինական համալսարանի ուսանողներէն խմբակ մը, առջի օր Կարմիր հրապարակին վրայ ցոյցեր կատարած է ի նպաստ Տրոցկիի եւ Զինովիեւի։ Ուսանողները իրենց ձեռքն ունէին դրօշակներ հետեւեալ փերտաոութեամբ. «Անկցի՛ն յեղափոխութիւնը շահագործողները։ Կեցցե՛ն իսկական Լէնինականներ Տրոցկի եւ Զինովիեւ»։

Բոլոր ցուցարարները ձերբակալուելով Զինաստան դրկուեցան։ Ինչպէս յայտնի է, յիշեալ համալսարանին վարիչն է Ռադէկ, նոյնպէս Հրեայ, որուն ազդարարութիւն ուղղուեցաւ քանի մը օր առաջ։ Վտարուած ուսանողներուն տեղ համալսարան ընդունուեցան Հանքէուցի հարիւր համայնավար բանուորներ, որոնց մեծ մասը կարդալ գրել չի գիտեր։

«Տէյլի Նիուզ»ի Պերլինի թղթակիցը, որ առջի օր Տրոցկիի սպանութեան զրոյցը հաղորդած էր, այս անգամ կը հեռագրէ թէ Տրոցկի բանտարկուած է Կրէմլինի մէջ։ Այս լուրն ալ վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ։ Նոյն թղթակիցը կ'ըսէ թէ Չիչէրին հիւանդ է եւ իրեն տեղ Ժընեւի զինաթափութեան ժողովին պիտի երթայ Կրէստինսկի։

ՉԵԿԱՆ ՉՊԻՏԻ ՋՆՋՈՒԻ

Երէկ հրատարակեցինք Ստալինի յայտարարութիւնները օտար պատուիրակներուն։ Այս առթիւ հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը տրուին.—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐԸ ԿԸ ՀԱՄԵՐԱՇԽԻՆ

Պոլսոյ հայ հռոմէական երկու հատուածները հաշտեցնելու ձեռնարկներ կը կատարուին։ Երկու կողմէն լիազօր բանագնաց նշանակուած են Հ. Հ. Գամպուրեան եւ Ալէքսիս, Պ. Պ. Մանուկ Մարտիկեան եւ Սեդրակ Ազարեան։ Համերաշխութեան ձեռնարկը տեղի ունեցած է Հռոմէն եւ ուղղակի Պապին կողմէ, որուն հրահանգին վրայ, Հայր Պօնտինի, որ մեծաւորն է Բերայի Սէնթ-Անթուան եկեղեցիին եւ միեւնոյն ատեն կը վարէ Արեւելքի քարոզութեան ճիւղին ընդհ. քարտուղարի պաշտօնը, ձեռնարկած է համերաշխութեան փորձի։

Բանակցութիւնները, որոնք ցարդ անպաշտօն էին, պաշտօնականի վերածուած եւ վարչական ժողովի անդամները ուղղակի բանակցութեան մէջ մտած են Հայր Պօնտինիի հետ։

Նազլեանի կուսակիցներէն 17 թեկնածուներ պիտի ընդունուին երեսփոխանական ժողովին մէջ։ Ասկէ զատ, նոր կանոնագիր մը պիտի մշակուի, եւ հաւանական է որ արդի աշխարհական փոխանորդ Ալիքսանեան պէյի տեղ կրօնական մը կոչուի նոյն աթոռին։

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ՄԵԿՆԵՑԱՆ

Գրեցինք թէ Նոյ. 10ին Սելանիկէն դէպի Պաթում ճամբայ ելած է յունական Եւստրատիոս շոգենաւը, իր մէջ ունենալով Հայաստանի համար արձանագրուած 1200 հայ գաղթականները։

Շոգենաւը Պոլիս հասած է Կիրակի առաւօտ։

Նոյն շոգենաւով մեկնած են նաեւ այն 11 Հայերը, որոնք ասկէ առաջ Սելանիկէն աքսորուեցան իբրեւ համայնավար։ Ասոնցմէ ոմանք ուզած են Յունաստան մնալ, բայց հելլէն կառավարութիւնը մերժած է։

Պիրէօնէն նոյն նաւը նստած է նաեւ Արեւի նախկին խմբագիր Յովհ. Յակոբեան, որ արտօնուած է Հայաստան բնակելու։ Կ'ըսուի թէ համալսարանին մէջ պաշտօն մը պիտի տրուի իրեն։

ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆ

Վերջապէս անգլիերէն թերթերը խոստովանեցան թէ Մայքըլ Արլէն Հայ է։

Տէյլի Նիուզ իր Նոյ. 14ի թիւին մէջ «Արլէնի իսկական անունը» խորագրին տակ կը գրէ.

«Վերջերս մեծ աղմուկ բարձրացաւ Մայքըլ Արլէնի առողջութեան եւ աշխատանքը դադրեցնելուն մասին։ Անգլիոյ իր բազմաթիւ բարեկամները պիտի մխիթարուին լսելով որ անիկա դեռ կ'աշխատի Իտալիոյ մէջ։

«Կանանչ Գլխարկ»ին հեղինակը վստահ եմ թէ հիասթափուած էր այն դաւաճան ընդունելութեան համար որ եղաւ «The Zoo»ին, թատերգութիւն՝ որուն աշխատակցեցաւ Ուինչըլ Սմիթի հետ, սակայն ներկայիս արտասահմանի մէջ իր բնակութիւնը պարզապէս մաս կը կազմէ շարժումներուն մէջ կատարելու ազատութիւն ունենալու իր ծրագրին։ Նկատելով որ երկու անգամ թոքատապէ ազատուած է, կլիման շատ կարեւոր է իրեն համար։

«Արլէն երբեք գաղտնի չպահեց այն իրողութիւնը թէ ինք իրապէս Հայ մըն է եւ կը կոչուի Տիգրան Գույումճեան եւ թէ այդ գրական ծածկանունը առաւ, որովհետեւ անիկա դիւրահնչիւն է եւ յարմար։ Կրթութիւնը առած է Մալվէրնի մէջ եւ ծրագրած էր բժիշկ դառնալ։»

ՈՐԲԵՐՈՒ ՑՐՈՒՈՒՄԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՆԽՂՃՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՏԱՌԱՊԱՆՔԸ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

Որբանոցէն արձակուած պատանիներու վիճակը համեմատաբար կարելի է լաւ համարել, քան աղջիկներունը, որովհետեւ անոնք գոնէ թեթեւ յոյս մը ունին, որ կը սորվին այս կամ այն արհեստը եւ յետագային իրենց աշխատանքի արդիւնքով կրնան իրենց ապրուստը ճարել։

Տարբեր է աղջիկներու վիճակը։ Անոնց հեռանկարը այնքան ալ յուսալից չէ։

Անոնք մնալով առանց դաստիարակութեան ու կրթութեան, պիտի ղեկավարեն Թաւրիզի կեանքի յոռի կողմերը ու զրկուին մարդկային առաքինութիւններէ։ Դժուար է ըսել թէ, որբերու նոր տէրերը, երկար տարիներ պիտի պահեն ու կերակրեն զանոնք։ Հաւանական է որ դժբախտ օր մը, անոնք իրենց փողոցները, արցունքներն աչքերուն ու անօգնական։ Անպայման յարգելի են մեզի համար այն ընտանիքները, որոնք մարդասիրաբար առնելով որբանոցի աղջիկները, որոշած են պահել մինչեւ այն ժամանակ, երբ կը տեսնեն որ աղջկան համար պատեհութիւն է ստեղծուած ինքնուրոյն ապրելու։

Սակայն պատահած է որ, դեռ չլրացած պայմանաւորուած ժամանակը, աղախին-սպասուհի առնող քաղաքացին, այս կամ այն պատճառաբանութեամբ, դժգոհ ըլլալով իր առած որբէն կամ որբուհիէն յայտներ է թէ այլեւս պէտք չունի եւ ազատ է։ Խեղճ աղջիկը լալով կը վերադառնայ որբանոց, բայց տեսչուհին շատ քիչ հետաքրքրուելով, բարկութիւնը կը թափէ աղջկան վրայ, մեղադրելով թէ ինքզինքը լաւ չէ պահած եւ կը յայտնէ թէ այլեւս որբանոց չի կրնար ընդունուիլ։ Զզայնացած տեսչուհին լսել իսկ չուզեր եւ կը կարգադրէ անմիջապէս հեռանալ որբանոցէն։

Թաւրիզի միջավայրին ծանօթ մարդու համար, պարզ է, որ այս կարգադրութիւնը հաւասար է՝ երթալ իյնալ անբարոյականութեան մէջ։ Բռնաբարութեան դէպքեր եւ մաճմետականութիւն ընդունողներ սակաւ չեն։ Բայց ո՞վ է հետաքրքրուողը։

Այս անճապարանքով եւ խստութիւններով որբանոցը հաշուեյարդարի ենթարկող տեսչուհին, որ շատ քիչ կը մտածէ անտիրութեան մատնուած որբերու այլասերման մասին, չի մոռնար վերջին օրերը, իր տրամադրութեան տակ եղած հին կառքը ծախելը եւ կրկնակի եռակի արժէքով նոր մը գնել, կամ ճերմակ ձիերը ծախել եւ աւելի սուղ արժէքով կարմիրներ գնել։

* * *

Այսպիսի «մարդասէր» ձեւով որբ պատանիներն ու աղջիկները ցրուելէ յետոյ, կարգը կը հասնի ամենափոքր երախաներու, 5—10 տարեկան, որոնք ոչ ազգական ունին եւ ոչ ալ իրենց վիճակով հետաքրքրուող ո՛ եւ է մէկը։

Այս կարգի երախաներու (հայսօրի) թիւը կը հասնի 70—80ի։ Զանոնք ալ հաշուեյարդարի ենթարկելու համար, կը խորհին հետեւեալ ձեւը,— վճարել ամսական չորս թուման իւրաքանչիւր որբի համար (վեց ամիս ժամանակով) անոնց որոնք կ'ուզեն այդ փոքրիկները առնել ու խնամել իրենց տուներուն մէջ։

Նորէն որբերու նոր-նոր տէրեր կուգան եւ երեքով-չորսով կ'առնեն։ Պէտք է ըսել, որ այս կարգի որբեր առնողները մեծ մասով չքաւոր ընտանիքներ են։

Իսկ թէ ինչ պիտի ըլլայ վեց ամիս յետոյ այդ թշուառներու վիճակը, այդ ալ միայն տեսչուհին գիտէ. միայն այսքանն ըսենք, որ դեռ մէկ ամիս չանցած արդէն փողոցներուն մէջ կը հանդիպինք որբանոցի նախկին փոքրիկներուն, որոնք ողորմութիւն կը մուրան...

Աւելորդ չենք համարիր յիշել եւ այն, որ այսօր երբ ընդհանուր հաշուեյարդարը կը կատարեն եւ կը ծախեն որբանոցին գոյքերը, առանց քաշուելու աճուրդի կը դրուին նաեւ որբերուն վերմակներն ու ճերմակեղէնները, որոնք մարդասէր Ամերիկացիներու կողմէ ղրկուած են յատկապէս որբերուն համար։

Որբանոցի գոյութեան ընթացքին, շատ Ամերիկացի այցելուներ են եկեր Թաւրիզ, իբրեւ որբերու վիճակով հետաքրքրուողներ եւ հիմնարկութեան հաշիւները քննողներ. բայց եւ ոչ մէկը կրցաւ որբանոցը դնել այնպիսի բարձրութեան վրայ, որ որբ երեխաներու համար հասած գումարները գործածուին գերազանցապէս այդ նպատակին եւ ոչ թէ զուարճութիւններու համար։

Որպէսզի մեր ըսածները լոկ խօսքեր չերեւան, բերենք տեսչուհիի համար ծախսուած գումարներու մէկ ամսուան հաշիւը եւ բաղդատենք թէ այդ գումարը քանի՞ ոչ-ամերիկացի պաշտօնեայի մէկ ամսականը կը կազմէ։

Ներկայիս տեսչուհին որ դեռ կը շարունակէ իր պաշտօնը եւ ինչպէս կ'երեւայ, դեռ երկար պիտի մնայ Թաւրիզ, կը ստանայ ռոճիկ ամսական 200 տոլար, բնակարանի համար ամս. 35, կառքի երկու ձիերու համար ամս. 24, կառապանին ամս. 15, դռնապանին ամս. 10, վառելիքի ամս. 30 տոլար։ Ընդամէնը՝ 314 տոլար։

Այժմ տեսնենք թէ այդ գումարը, քանի՞ ոչ-ամերիկացի պաշտօնեաներ կը ստանան.—

Տնտեսական մասի վարիչը ամսական 50 տոլար, ծախսարարը ամս. 15, պահեստապետը ամս. 15, հաշուապահը ամս. 27, կօշկակարանոցի կառավարիչը ամս. 15, որբանոցի բաժանմունքներու երկու կառավարիչը 15ական տոլարէն 30, ութ ուսուցիչներ ամս. 15ական տոլարէն 120, երկու աւագ ուսուցիչ 20ական տոլարէն 40, երկու լուացարարներ 5ականէն 10 տոլար։ Ընդամէնը՝ ամս. 322 տոլար։

Ուսուցիչները ամառուան ամիսներուն ռոճիկ չեն ստանար։ Վերոյիշեալ պաշտօնեաներէն միայն որբանոցը գիշերող 5-6 հոգիի կը տրուէր սենեակ, լուսաւորութիւն եւ վառելիք, ինչպէս նաեւ կերակուր ու թէյ, այն չափով, ինչ չափով որ կը տրուէր որբերու։

Ուրեմն 19 ոչ-ամերիկացի ծառայողները կը ստանան գրեթէ նոյն գումարը, ինչ որ կը ծախսուի միայն տեսչուհիին համար։

Թաւրիզ եկող ամերիկացի քննիչներն ու լիազօրները, փոխանակ դարման մտածելու այսպիսի թերութեանց, աւելի շատ կը հետաքրքրուէին Թաւրիզի հարուստ շուկայով, ուր հնութիւններ եւ թանկարժէք իրեր գնելէ յետոյ, իրենց պաշտօնը վերջացած կը համարէին եւ գոհ սրտով կը հեռանային։ Շատ դէպքեր են եղած, երբ ծախքերու կրճատման պատրուակի տակ, պակսեցուցած են ոչ-ամերիկացի պաշտօնեաներու ողորմելի ամսականները եւ նոյն իսկ որբերու տրուող ուտելիքի չափը. բայց երբեք չէ պատահած որ գէթ չնչին չափով կրճատուէին տեսչուհիին կամ տեսուչին շռայլ ծախքերը։

Այս պարագան երբեք պատուաբեր չէ պատկառելի հիմնարկութեան համար, ինչպիսին է Ամերիկեան Նպաստամատոյցը (N. E. R.), որ հաստատուած է բարեգործական նպատակներով։

Մենք դժգոհութիւն չենք յայտներ Ամերիկեան Նպաստամատոյցին, որուն ջանքերուն շնորհիւ, հարիւր հազարաւոր որբեր ազատուած են սովի ճիրաններէն եւ որմէ հայ ժողովուրդը խոշոր օգնութիւններ է ստացած։

Մեր համեստ կարծիքով այս բոլորին մեղքը կը ծանրանայ ոչ թէ Կեդրոնին վրայ, որ շատ հեռու է Թաւրիզէն և նման վայրերէն, այլ ամերիկացի այն պաշտօնեաներուն, որոնք ունենալով լայն լիազօրութիւններ, կը գործեն Նպաստամատոյցի անունով, բայց կը վարկաբեկեն զայն անկարողութեամբ կամ անզգայութեամբ։

Ճիշդ է թէ շատ աչքերու արցունքներն են ցամքեր շնորհիւ Ամերիկեան Ռիլիֆին։ Բայց ճիշդ է եւ այն որ այս ձեւի որբացրուումը եւ Հայաստանի որբերու վաճառումը երբեք մարդասիրական գործեր չեն։

Ինչո՞ւ այս ձեւով խաղալ հազարաւոր որբերու ապագային հետ։ Ինչո՞ւ ստիպմանաբար իւրաքանչիւր տարի միայն որոշ տարիքի հասած պատանիներն ու աղջիկները չկրճատել, այլ մասի մէկ շարժումով, անօգնական ու անխնամ թողուլ թէ՛ 19 տարեկան պատանիներն ու աղջիկները եւ թէ՛ 4—5 տարեկան երախաները։

Այսպէս մտածելով, ակամայ կուգանք այն տխուր եզրակացութեան, թէ որբերը միայն միջոց են եղեր, ուրիշ նպատակներ հետապնդելու համար...

Այո՛ կը ցաւինք, երբ ականատես կ'ըլլանք մեծ ընկերութեան մը մասնաճիւղերուն այս անփառունակ հաշուեյարդարին։

Մարդասիրաբար սկսած խոշոր գործ մը, այսպիսի տմարդի վախճան չպիտի ունենար։

Իսկ մեր ցաւը աւելի կը խորանայ, երբ կը յիշենք որ հայ ժողովուրդը, զրկուած իր հայրենիքէն, հնարաւորութիւն չունի իր որբացած բեկորներն անգամ գաղութներէն տեղափոխել իր հարազատ երկիրը...

ՍԱՐ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՈԳԵՀԱՐՑՈՒԹԵԱՆ ԱՃՊԱՐԱՐՆԵՐԸ

Ինչպէս մարդկային գործունէութեան ամէն մարզի մէջ, ոգեհարցութեան խորհրդաւորահմաններուն մէջ ալ չեն պակսիր ճարպիկ ձեռնածուներ, որոնք կը յաջողին ոչ միայն նախապաշարեալ ամբոխին, այլ նոյնիսկ գիտուններուն ալ դիւրահաւանութիւնը շահագործել եւ իրականութեան պատրանքին տակ ծածկել իրենց խարդախ խաղերը։

Խորհրդաւոր գիտութիւններու հրաշապատումներու կարգին, վերջին նորաձեւութիւնը նետուած էր կարգ մը ոգեհարցներու կողմէ, որոնք կը հաւաքուէին իրենց մարմինին որոշ մասերէն, գլուխէն եւ մատներէն դուրս արձակել լոյսի գալարքեր եւ ցոլացումներ։ Նոյնիսկ տեսնուած էին ոմանք որ իրենց ներշնչումի պահերուն կը յաջողէին որոշ ձեւեր տալ իրենց մարմինէն արտահոսած ճառագայթումներուն, ինչպէս մարդկային գիմագծութեան, ձեռքերու կամ անդամներու ձեւը։ Այդ լուսեղէն արտահոսումները կոչուած են էքթօփլասմ։

Այս խորհրդաւոր երեւոյթներու յայտնութեան մէջ համբաւաւոր է մանաւանդ Միացեալ Նահանգներու Օպնօ նահանգէն կին ոգեհարց մը, Ատա պէսինէ, որուն կազմակերպած նիստերը լայն ուշադրութիւն մը գրաւած էին ամէնուրեք։

Հոգեկան գիտութիւններու անգլիական վարժարանը, ուզելով քննական լուրջ հակակշիռի մը ենթարկել յիշեալ կնոջ փորձերը, զայն հրաւիրած էր Անգլիա՝ կազմակերպելու քանի մը նիստեր, ուր ան պիտի ապացուցանէ իրեն վերագրուած լուսեղէն պատկերներ արտահոսելու կարողութիւնը։

Ատա պէսինէ, ինչպէս բոլոր իր նմանները. ջղային եւ դիւրագգած էակ մը, պայման դրած էր որ փորձերը պիտի կատարուէին բացարձակապէս մութ սենեակի մը մէջ։

Քանի մը օր յաջորդական փորձեր տեղի ունեցան։ Առաջին նիստի մը, ուր վրան գլուխը խուզարկուած չէր եւ նստած էր աթոռի մը վրայ, առանց անոր կապուած ըլլալու, ան մթութեան մէջ կրցաւ իրագործել արդարեւ լուսեղէն գիմանկարներ եւ մարմնացումներ իր գլխուն եւ ձեռքերուն շուրջը։

Այնուհետեւ, երբ իր ձեռքերը բռնուած գիրքով փորձ մը կրկնուեցաւ, ան հազիւ կրցաւ սահմանափակ եւ պարզ քանի մը ճաճանչներ ցոլացնել իր գլխուն շուրջ։

Այնուհետեւ փորձերը շարունակուեցան աւելի սեղմ եւ հսկողութեան տակ գտնուած վանդակի մը մէջ, ուր բանտարկուած էր Ատա պէսինէ։ Բայց որքան հակակշիռը կը սեղմուէր, նոյնքան արդիւնքը կ'ըլլար ժխտական։ Քննիչներու բծախնդրութեան առջեւ էքթօփլասման խոյս տուած էր վերջնապէս։

Վերջին նիստի մը մէջ սակայն ուշագրաւ դէպքեր տեղի ունեցան։ Ոգեհարց օրիորդին պնդումին վրայ փորձերը պէտք է կատարուէին անկաշկանդ, ազատ պայմաններու տակ։ Օրիորդը ոչ մէկ խուզարկութեան ենթարկուեցաւ։ Իրեն իրաւունք տրուեցաւ պահելու իր սովորական զգեստները, իր մտերիմ ընկերներէն մէկը գինք կապեց վերջ աթոռի մը, լոյսերը մարեցան եւ օրիորդը անձնատուր եղաւ իր յափշտակութեան նոպաներուն։

Անկէ սպասումէ մը վերջ, ներկաները ստուգանաբար նշմարեցին լուսեղէն երեւոյթներու բխումը պէսինէի շուրջ։ Այս էքթօփլասմիկ ձեւերը սկսան ծաւալիլ, շարժիլ եւ հեռանալ աթոռին վրայ կապուած օրիորդէն։

Պահ մը լուսաճաճանչ դէմքը սկսաւ աւելի ու աւելի որոշուիլ, ձեւաւորուիլ խաւարին մէջ եւ մօտենալ այն սեղանին ուր նստած էին քննիչները...

Եւ ճիշդ այդ պահուն, յանկարծ, քննիչներու մէկ որոշման համաձայն, մակնեզիոմի բոց մը լուսաւորեց սենեակը. լուսանկարի գործիք մը յառած էր դէպի շարժող լուսապատկերները... ու այդ անսպասելի պայծառութեան մէջ քննիչները առիթը ունեցան տեսնելու ոգեհարց օրիորդը որ աթոռէն շատ հեռու, սեղանին մօտ, ափին մէջ բռնած ելեկտրական լապտերի մը լոյսը ուղղած էր իր դէմքին...։ Մութին մէջ շարժող լուսեղէն մարմնացումները ուրիշ բան չէին, եթէ ոչ օրիորդին քով թաքնուած լապտերի մը ցոլացումները, զոր ան ճարպիկութեամբ կը տեղափոխէր մութին մէջ...

Կարելի է երեւակայել այդ անակնկալ մերկացումին առաջ բերած տպաւորութիւնը։ Օրիորդին վրդովումը, քննիչներու հեգնական ժպիտները, որոնք կը պատռէին այսպէս գիտական անունին տակ պահուած խաբեբայութեան մը դիմակը։

Ու տակաւին քննիչները ստուգեցին որ աթոռին վրայ օրիորդը կապող առասանը չափազանց վարպետութեամբ սահուն հանգոյցի մը ձեւով կապուած էր պարզապէս. ու միանգամայն աթոռին տակ ամփոփուած ելեկտրական ցուցիչ-արձանագրիչ մը կ'ապացուցանէր որ օրիորդը ամբողջ նիստի տեւողութեան աթոռի վրայ նստած մնացած չէր եւ ժամանակի կէսէն աւելին աթոռէն հեռու անցուցած էր . . . ։

Տեղը չէ՞ ըսել որ խաբեբային մոմը մինչեւ արշալոյս չհասնիր։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԻՆՉՈ՞Ի ՎՏԱՐՈՒԵՑԱՆ ՏՐՈՑԿԻ ԵՒ ԶԻՆՈՎԻԵՒ

Խորհրդային Միութեան Համայնավար կուսակցութեան վերստուգիչ կեդրոնական յանձնաժողովը եւ կեդրոնական կոմիտէն կը հրատարակեն հետեւեալ որոշումը՝ ընդդիմադիր պետերու հակահամայնավարական շարժումներուն մասին.—

1.— Կուսակցութեան 15րդ Համագումարը պատրաստելու համար, ըստ կանոնագրի, Կեդրոնական Կոմիտէն, աւելի քան ամիս մը առաջ հրատարակեց Կեդր. Կոմիտէի թէզերը։ Նոյնպէս հրատարակեց ընդդիմադիրներու հակաթէզերը, ինչպէս նաեւ անոնց ճառերն ու յօդուածները։ Կատարեալ հնարաւորութիւն տուաւ պաշտպանելու այս գաղափարները ըլլա՛յ մամուլին, ըլլայ համայնավար կազմակերպութեանց եւ բջիջներու մէջ։ Ո՛չ Զինովիեւ, ոչ ալ Տրոցկի օգտակար սեպեցին խօսք առնել կուսակցական հաւաքոյթներու մէջ, միւս կողմէ շարունակելով սակայն ապօրէն հաւաքոյթներ կազմակերպել, առանց կուսակցութեան ներկայացուցիչներու աջակցութեան։

2.— Սակայն ընդդիմադիրները, հեռու հրաժարելէ իրենց հերձուածողի եւ կուսակցական միութիւնը խախտողի քաղաքականութենէն, ընդհակառակն սաստկացուցին իրենց կործանարար շարժումները։ Վռնտուած այն բոլոր բջիջներէն, ուր վիճաբանութիւն տեղի ունեցաւ, չկարենալով նոյնիսկ իրենց կողմը շահիլ վիճաբանութեան մասնակցող կուսակցականներու 100ին մէկն իսկ, ընդդիմադիրները կը շարունակեն շրջաբերութեան հանել գաղտնի հակահամայնավարական գրքոյկներ, որոնց մէջ զրպարտութիւններ կ'ուղղեն կուսակցութեան դէմ. կը շարունակեն հրատարակութիւններ ընել ապօրէն տպարաններու մէջ, որոնք հաստատուած են շնորհիւ գործիքներու եւ թուղթի գողութեան. կը կազմակերպեն հակահամայնավարական գաղտնի հաւաքոյթներ, հոն հրաւիրելով կուսակցութեան եւ բանուոր դասակարգին օտար ոչ-պրոլետարական տարրեր. այս հաւաքոյթներուն մէջ կը պատրաստուին հակա-համայնավար ցոյց մը, կը վիճաբանին կուսակցութեան դէմ մղուելիք ապագայ պայքարի ծրագիրներու մասին եւ այդ վիճաբանութեան մասնակից կ'ընեն կուսակցութեան թշնամի քաղքենի տարրեր, այսպէս հրապարակ նետելով պրոլետարիատի հակառակ հակահամայնավար ուժեր. կը բռնագրաւեն Համալսարանի ամփիթատրոնը՝ հակահամայնավար հաւաքոյթ մը գումարելու համար եւ կը խոչընդոտեն կուսակցութեան ներկայացուցիչները, հրապարակային միթինկներ կը գումարեն, եւ խորհրդային իշխանութեան դէմ ճառեր կը խօսին։

Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան տասնամեակին օրը փոխանակ Լենինի դամբարանին ընդհանուր բեմը գալու եւ միւս ընկերներուն հետ ողջունելու Մոսկուայի եւ Լենինկրատի միլիոնաւոր բանուորները, ընդդիմադիր պետերը նեղ փողոցները գացին՝ կուսակցութեան դէմ ցոյցեր կազմակերպելու համար, ապօրէն հակահամայնավար թռուցիկներ հանեցին եւ պաստառներ փակցուցին, կոչ ուղղելով կուսակցութեան եւ խորհրդային իշխանութեան օտար տարրերու, գրաւեցին շէնքեր, վանելով անոնց պահապանները եւ տեղը դնելով զինեալ պահակներ, այսպէս ապօրինութիւններ գործելով եւ պրոլետարիատի դիկտատորութեան հակառակ ուժերու ախոյեան դառնալով։

3. Կուսակցութեան Կեդր. Վերստուգիչ Յանձնաժողովը եւ Կեդր. Կոմիտէն նկատելով որ այսպիսի արարքներ բացարձակապէս անհանդուրժելի են կուսակցութեան անդամներուն, առաւել եւս Կեդր. Կոմիտէի եւ Վերստուգիչ Կեդր. Յանձնաժողովի անդամներուն համար, կ'որոշեն.

«Կեդրոնական Կոմիտէէն եւ Կեդրոնական Վերստուգիչ Յանձնաժողովէն վտարել Կեդր. Կոմիտէի հետեւեալ իսկական եւ փոխ անդամները.— Կամենեֆ, Սմիլկա, Եւդոկիմօֆ, Ռակովսկի, Ավդէեւ, եւ Կեդր. Վերստուգիչ յանձնաժողովի անդամներ Մուրալովը, Բակաեւը, Շկլովսկին, Փէթէրսոնը, Սոլովիեւը եւ Լիզդինը, ու անհրաժեշտ կը գտնեն յիշեալ ընկերները հրաժարեցնել ըլլալ կուսակցութեան, ըլլալ խորհրդային կազմակերպութեանց մէջ իրենց ունեցած ղեկավար պաշտօններէն։»

«Գալով Տրոցկիի եւ Զինովիեւի, որոնք գլխաւոր վարիչներն են այս հակահամայնավար գործունէութեան, որ արմատէն կը հարուածէ պրոլետարիատի դիկտատորութիւնը, Կեդրոնական Վերստուգիչ Յանձնաժողովը իր 1927 Նոյեմբեր 11ի նիստին մէջ բացարձակապէս պահանջեց Զինովիեւէն եւ Տրոցկիէն անմիջապէս դադրեցնել ապօրէն կազմակերպութիւնները եւ հրաժարիլ կուսակցութենէն դուրս փոխադրելէ վիճաբանութիւն մը, որ բացարձակապէս անոր ծոցին մէջ պէտք է տեղի ունենայ։ Այս ընկերները իբրեւ պատասխան՝ ցոյց ընելու ձեւով թողուցին Կեդրոնական Վերստուգիչ Յանձնաժողովի Դիւանին նիստը, եւ քանի մը ժամ վերջ ղրկեցին Նոյեմբեր 11 թուակիր գրաւոր պատասխան մը, որով կը մերժեն այս տարրական պարտաւորութիւնները. ուստի Կեդրոնական Վերստուգիչ Յանձնաժողովը եւ Կեդրոնական Կոմիտէն որոշեցին համայնավար կուսակցութեան շարքերէն վտարել Տրոցկին եւ Զինովիեւը, ու ազդարարել Կամենեֆի, Սմիլկայի, Եւդոկիմօֆի, Ռակովսկիի, Ավդէեւի, Ռադէկի, Մուրալօֆի, Բակաեւի, Շկլովսկիի, Փէթէրսոնի, Սոլովիեւի եւ Լիզդինի թէ՝ իրենց հատուածական գործունէութեան պատասխանատուութիւնը եւ համայնավար կուսակցութեան շարքերուն մէջ իրենց ներկայութիւնը Կեդրոնական Վերստուգիչ Յանձնաժողովի Դիւանին կողմէ պիտի դրուի կուսակցութեան 15րդ Համագումարին առջեւ»։

** Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը Իւմանիթէ այս որոշումը կը հրատարակէ՝ «Պոլշեւիկեան կարգապահութիւնը» խորագրին տակ։

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Հոս ալ ծայր տուած է հատուածական շարժումը եւ կուսակցութեան շարքերէն վտարուած է յայտնի համայնավար վարիչ եւ կուսակցութեան նախկին Ընդհանուր Քարտուղարը Թրէյն։ Այս մարդը քանի մը տարի առաջ ճանչցուած էր իբրեւ [illegible] գափառ համայնավար եւ [illegible] պայքար կը մղէր Սուվարինի դէմ, որ Տրոցկիի գաղափարները կը պաշտպանէր։ Այժմ հակառակ ինք ալ Տրոցկիի կողմը ըլլալով, նոյն պատիժին կ'ենթարկուի։

Գաւառի համայնավար կազմակերպութիւնները բանաձեւերով կը քուէարկեն եւ հաւանութիւն կը յայտնեն Թրէնի վտարման համար։

ՄԻԱՅՆ ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ

...ցիք անշուշտ եւ եթէ ...ացանք, գոնէ զարմացանք: ...ինգ հարիւր հայ ուսանողներ ...եղեր արձանագրուած՝ փա-... ոստիկանական տոմար-...ուն մէջ:

...նշուշտ, ոստիկանատունը ...ը փոթեր Համալսարանին ... բայց կը սպասէք որ ար-...ձմանի հայ Թերթերը խո-...տառերով արձագանգեն ...ը:

«...յոնակ» արդէն խանդա-... խմբագրական մը կը Թխէ: ...ար»* ուսանողներու տան ...ատակագիծը կը պատրաստէ ...ուած խօսքերը, նորէն ...Թ Թերթ ու բերնէ բերան ...կրկնուին ու կը բազմապատ-...ին:

«...ո՜նչ յառաջադէմ ազգ..., ...ան անյագ մեր կարօտը..., ...Թեան մեր ծարաւը..., միշտ ...յս մեր յանդուգն խո-...»...: Եւ կը հաւատանք ալ: ... մենք ենք վերջապէս ու ...գ հարիւրը հանդիստ կը ...: Իրաւ ալ, շատ խանդա-... չի գար: Տիկին Եսայեա-... մինչեւ մեր Մարկոս աղ-... իր 40նոց կնիկով..., մէջն ...ոստիկանուԹեան ուսանողա-... ցանկին, ուր դատապար-...ուած են մնալու ցմահ...:

...Հայաստան, այս լուրէն ...ուած՝ երբ ուզէ իր մտա-...կաններու շարքը ճոխա-..., պիտի շուարի ընտրու-...ան մէջ: բեռնակիր գրողներ, ...գէտ կօշկակարներ, իրա-... կառապաններ, երկրա-... դարտարկապորտներ ու ...աբագէտ խաղամոլներ, ... փիլիսոփայ ներկարարներ, ...արանի գրագէտ սպասաւոր-..., նկարիչ լոհիարաններ եւ ... մեքենավարներ, բոլորը ...ուած փարիզի... ոստիկանու-...նէն...:

...ակայն, մեզ որ ինքնու-...ան Թուղթը երբեք չանցնիր ...մալսարանի վկայականի տեղ:

ԽԱՐՏՈՑ

ՃԱՐՊԻԿ ԿԻՆ ՄԸ.— Տիկին ...էքայլ գեղարաններէն աւա-...կ գեղեր կ'առնէր եւ ժամ ...ժամ կը ծախէր, բայց չէր ...արեր պարտատէրուն: Գործը ...րգին էր, շուտով բացաւ ղա-...ղան տեղեր քանի մը խա-...ներ, զորս կը լեցնէր «վար-...» առնուած գեղամԹերքով: ...րձած էր բազմաԹիւ պաշ-...ոնեաներ, հաշուակալներ, ու-...եր ինքնաշարժ, մեքենավար: ...րանալի կեանք մը կ'ապրէր: ...արտատէր մը կասկածի վրայ, ...ր տուաւ ոստիկանուԹեան: ...արճ քննուԹենէ մը յետոյ ձեռն ...լաւ ճարպիկ կնոջ վրայ: Այժմ ...ան է:

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ «ԻՐ ՄԵԾ ՀԱՐԵՒԱՆԸ» ԹՈՒՐՔԻԱ

Այսօր մենք կը տօնենք բարոյական մեծ յաղԹանակ մը այն պայմանագիրով, որ կնքուած է Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ:

Պարսկաստանի հետ կնքուած պայմանագրուԹենէն առաջ, Ռուսիա առեւտրական եւ քաղաքական համաձայնուԹիւն մը կնքած էր նաեւ մեր մեծ հարեւանին՝ Թուրքիոյ հետ: Ինչպէս Պարսկաստանի, նոյնպէս Թուրքիոյ հետ մեր առեւտրական յարաբերուԹիւնները ձեւակերպուած են այն եղանակով, որ մենք կարելի եղածին չափ օժանդակենք այդ երկիրներուն տնտեսական ազատագրման:

Թուրք վաճառականուԹեան կը տրուի կարելիուԹիւն անմիջապէս կապեր ստեղծելու մեր առեւտրական բոլոր կարգի կազմակերպուԹիւններուն հետ, օգտագործել իրենց պէտքերուն համար մեր գործարանային ապրանքները, նոյնպէս մեր երկրին մէջ սպառել Թրքական շուկայի բազմատեսակ հում նիւԹերը, որոնցմով այնքան հարուստ է Անատոլը:

ԵԹէ նկատի առնենք Անդրկովկասի եւ Թուրքիոյ նախկին առեւտրական փոխ-յարաբերուԹիւնները մինչեւ առեւտրական վերջին պայմանագրուԹեան կնքումը, կը տեսնենք որ այդ փոխյարաբերուԹիւնները ձեւակերպուած չըլլալով՝ պատահական հանգամանք ունէին եւ կը կայանային ներածման եւ արտածման մէջ, այնպէս ինչպէս Թուրք վաճառականները կը կատարէին իրենց սեփական միջոցներով:

Այդ առեւտուրը մեր երկրին մէջ սահմանափակ էր, որովհետեւ չունէինք առեւտրական պայմանագիր: Հիմա մեծ է հեռանկարը, միայն առաջիկայ տարուան ընԹացքին կարելի պիտի ըլլայ արտածել 12.000.000 րուբլի Թրքական քաղաքներուն մէջ: Քանի որ մեր առեւտրական յարաբերուԹիւնները դեռ նոր կը սկսին, անհրաժեշտ է ուսումնասիրել Թրքական շուկան, անոր ճաշակին բոլոր նրբուԹիւնները, եւ ներածել այն ապրանքները, որոնց անմիջական պէտքը կը զգայ Անատօլուցին: Պէտք չէ մոռնալ, որ եւրոպական ֆիրմաները իրենց ապրանքներով այնպէս ամրացուցած են իրենց դիրքը, որ մենք դիւրին եւ կարճ ժամանակի մէջ չենք կրնար գոհացնել զանոնք մեր աժան եւ որակով բարձր ապրանքներով:

Թուրքիոյ հետ ունեցած մեր առեւտուրի բնագաւառին կեդրոնները կը կազմեն Իգդիրը, Կարսը, Արդուինը, Տրապիզոնը եւ Էրզրումը, որոնց միջոցով պիտի վարդանան մեր առեւտրական յարաբերուԹիւնները, անմիջական շփում ունենալով Անդրկովկասի հետ: Մեր տեղական տնտեսական կազմակերպուԹիւնները պէտք է աշխատին ստեղծել ամէն կարելիուԹիւն առեւտրական մօտիկ շփումներ ունենալու համար մեր դրացի քաղաքներուն հետ:

Արտածումը կապուած է ներածման հետ: Գնումներու գործը Թրքական շուկային մէջ պէտք է դրուի առողջ հիմերու վրայ, անհրաժեշտ է նպաստել տեղական վաճառականուԹեան, քանի որ մեր առեւտրական յարաբերուԹիւնները սահմանակից քաղաքներու հետ պիտի զարգացնենք Թրքական վաճառականուԹեան նախաձեռնուԹեան կատարեալ զարկ մը տալով:

Անդրկովկասեան կազմակերպուԹիւնները կը հետաքրքրուին Սուրմալուի բամպակով: Նախապատերազմեան շրջանին Սուրմալուի բամպակին բերքը կը հասնէր 300.000 փուԹի: Պէտք է, փոխանակուԹեամբ եւ այլ միջոցներով, կազմակերպենք գնումներ, մանաւանդ որ այս տարի Սուրմալուի շրջանէն 250 հազար փուԹ բամպակի բերք կը յուսացուի:

Անցեալ տարի, 11 ամսուան ընԹացքին, Թուրք վաճառականները մօտ 176,000 րուբլիի բամպակ ծախեցին: Այս տարի պէտք է նպաստել Թուրք վաճառականներուն, որպէսզի աւելի ընդարձակեն իրենց գործը:

Թուրքիա ունի նաեւ ուրիշ ապրանքներ, լիմոն, նարինջ, որոնց պահանջը շատ մեծ է մեր մէջ: Պէտք է աշխատիլ ներածել այդ ապրանքները Թուրքիայէն, աւելի քան եւրոպական շուկաներէն:

Անդրկովկասը շահագրգռուած է նաեւ Թրքական շուկային կաԹնատնտեսական մԹերքներով, կաշիներով, որոնց այնքա՜ն պէտք ունինք:

Մեր նպատակն է ամէն կերպով նպաստել պայմանագրուԹեան գործնական իրականացման, յանուն երկու մեծ դրացիներուն անկեղծ եւ մտերիմ կապերուն:

«ՊՐՈԼԵՏԱՐ», 25 Հոկտ.

ՏԵՍԱ՞Ծ ԵՍ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՄԸ ՈՐ ՋՐԻ ԹԵՐԹ ԿԱՐԴԱՅ...

ԽԱՌՆԱԿԻՋԻ ՄԸ ԽԱՂԵՐԸ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

Յունարէն-ֆրանսերէն գիտցող մեր հայրենակիցները, կիրակի առտուան յունարէն Թերթերուն ու «Փրօկրէ»ին մէջ կը կարդային լուր մը, որուն համաձայն, ոստիկանական տնօրէնուԹիւնը, միջադէպերու առաջքը առնելու նպատակով, շաբաԹ իրիկուն ուշ ատեն արգիլած էր Մագլըմեան եպիսկոպոսին պատարագել Սելանիկի եկեղեցիին մէջ: «Փրօկրէ», այս լուրը տալով մէկտեղ կ'աւելցնէ Թէ, իշխանուԹիւնները որոշած էին արտաքսել Մագլըմեան եպիսկոպոսը, որովհետեւ անոր գործունէուԹիւնը շատ հեռու էր համերաշխական բնոյԹ ունենալէ:

Արդարեւ, ոստիկանական տնօրէնուԹեան այս հրամանը հաղորդուած ըլլալով ոստիկանական Գ. պահականոցին, այս վերջինը առտուան ժամը 7էն իսկ տեղւոյն վրայ ղրկած էր ոստիկանական ուժ մը, շուրջ 30 ենԹասպաներէ եւ ոստիկաններէ բաղկացած: Հրահանգը իրիկուընէ հաղորդուած չըլլալով Մագլըմեան եպիսկոպոսին, ոստիկանուԹիւնը, գայն պիտի հաղորդէր Մագլըմեան եպ.ը եկեղեցի գալուն պէս:

Ժամը 7.30ին Մագլըմեան եպիսկոպոս ընկերակցուԹեամբ Տօքթ. Ամպարձեանի եւ մէկ երկու ուրիշ գործակիցներու, կը ժամանէ եկեղեցի: Ոստ. ենԹասպայ մը կը մօտենայ եպիսկոպոսին ու կը հաղորդէ հրահանգը: Անմիջապէս մէջ կը նետուին Սահակ քահանան ու Տօքթ. Ամպարձեանը եւ ասոնցմէ առաջինը կը յորէ ենԹասպային,

— Հրահանգը կը վերաբերի այստեղի առաջնորդին եւ ոչ Թէ Մագլըմեան եպիսկոպոսին:

ԵնԹասպան, խաբուելով այս վճռական յայտարարուԹենէն, Թոյլ կուտայ պատարագել:

Քիչ վերջը, ենԹասպային կը հաղորդուի բուն եղելուԹիւնը, ցոյց կը տրուին ԹերԹերու գրածները, եւ կ'ըսուի Թէ գինքը խաբած են: ԵնԹասպան, հասկնալով իր դէմ լարուած ծուղակը եւ հաշ-

[illegible]

...մար, ոստիկանապետը կը Թոյլատրէ արարողուԹեան շարունակուԹիւնը:

«ՀՈՐԻԶՈՆ», 10 Նոյ.

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԻ ԱՌԹԻՒ

ՆՈՐ ՏԱՐԻՒ ՄՕՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ, ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԵՆՔ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՈՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

ՓԱԿԵԼ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31

Այդ օրը կը փակուի օրաԹերԹ «Յառաջ»ի առաջին տարին: Մինչդեռ բաժանորդներ կան որ տակաւին պարտք ունին երկօրեայ «Յառաջ»էն:

1928 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԻՆ, ԱՆԽՏԻՐ ՊԻՏԻ ԴԱԴԱՐԵՑՆԵՆՔ ԱՆՎՃԱՐ ՄՆԱՑԱԾ ԹԵՐԹԵՐԸ, միեւնոյն ատեն հետապնդելով պահանջներու գանձումը:

Կ'ուզենք հաւատալ Թէ, այս յայտարարուԹենէն յետոյ, բոլոր մոռցուած կամ ձգձգուած հաշիւները փակուելով, հարկ չպիտի մնայ անախորժ կարգադրուԹիւններ ընել ո'եւէ բաժանորդի հանդէպ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՂ ՄԵՐ ԱՆԿԻՒՆԸ ՊԱՐՊԷՆ

ԱԹէնքի «ԷԹնոս» ԹերԹը (8 Նոյեմ.) «Թող մ'եր անկիւնը պարպէն» խորագրին տակ կը գրէ.—

«Կը տեղեկանանք Թէ կարգ մը Հայեր կը դժգոհին ու կը սրտմտին հելլէն քաղաքացի նըկատուելնուն համար: Այս պարոնները փոխանակ շնորհակալուԹիւն յայտնելու, իրենց զաւակներուն մասին տրուած այս բարերար որոշման համար, կը դժգոհին, առանց գիտնալու Թէ հելլէն քաղաքացիուԹիւնը ընդունելով, անոնք պիտի օգտուին հելլէն քաղաքացիի բոլոր իրաւունքներէն: Այս պարոններուն, որոնք բարեբախտաբար փոքր Թիւ մը կը կազմեն իրենց հայրենակիցներուն մէջ, կը յանձնարարենք օրէնքի դիւրուԹիւններէն օգտուիլ, այսինքն իրենց զաւակները առնել եւ ընդփոյԹ պարպել մեր անկիւնը: Անոնք Յունաստանէն հեռանալով, զերծ կը մնան հելլէն քաղաքացի դառնալու հարկադրանքէն, այն պետուԹեան քաղաքացիուԹենէն, որ զիրենք ընդունեց, օգնեց եւ հիւրընկալեց մինչեւ այսօր: Ցեսնենք Թէ զիրենք ընդունող ուրիշ պետուԹիւն մը պիտի գտնուի՞:

«Բարեբախտաբար, կը կրկնենք, սրտմտողները փոքր Թիւ մը կը կազմեն եւ չարժեր անոնց համար ալ խօսիլ»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՃԻՐ.— Մէցի մօտակայ Ֆորպախ գիւղին մէջ տիկին ՔաԹէրին շարունակ կռիւ ունէր իր վարձակալին հետ, որ կը կոչուէր Տէքքէր: ՔաԹէրին ունէր նաեւ ուրիշ վարձակալ մը, ծերունի մարդ մը, Շէրց: Ու...

[illegible]

...դատապարտուեցաւ տուգանք վճարելու:

Անցեալ օր մասնաւոր պաշտօնեայ մը եկաւ տուգանքը

գանձելու: Շէրց բացաւ դրամին քսակը եւ հայհոյուԹեան տուփակը: Տիկին Տէքքէր գլուխը դուրս հանեց դուռնէն եւ հրամայեց որ լռէ:

Շէրց հանեց ատրճանակը եւ ծակեց դժբախտ կնոջ գլուխը: Հասաւ ոստիկանը եւ ձերբակալեց զայն:

Երբ բանտ կը տանէին զինք, Շէրց հարցուց Թէ ի՞նչ եղաւ իր զոհը:

— Մեռաւ, պատասխանեց ոստիկանը:

— Լաւ եղեր է, աւելցուց վայրենի ծերունին:

ԱՌԻՒԾՆԵՐՈՒ ՈՐՍՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ.— Գերման նշանաւոր լեռնախոյզ մը, Շօմպուրկ, որ ծանօԹ է իր արշաւանքներով Ափրիկէի անտառներուն մէջ, առիւծներու որսորդուԹեամբ, Մարպուրկի (Գերմանիա) մէջ դասախօսուԹիւն մը պիտի տար «Նախապատմական անտառին մէջ մարդը եւ կենդանին» նիւԹին շուրջ: Սրահը լեցուն էր: Շօմպուրկ բեմ ելաւ, պուտ մը ջուր եւ ահա պիտի խօսէր: Յանկարծ իր կինը, զոր լքած էր, գաղտնի սրահ մտնելով, յարձակեցաւ Շօմպուրկի սիրուհիին վրայ: Ապտակեց, գետին ձգեց:

Յետոյ յարձակեցաւ իր ամուսինին վրայ, եւ գլխուն դէմ իր հովանոցը կոտրեց: Աղմուկ ու խուճապ: Շօմպուրկ եւ սիրուհին փախան, պանդոկ մը ապաստանեցան: Կինը հասաւ պանդոկ, նոյն կռիւը: Շօմպուրկ յաջողեցաւ ինքնաշարժ մը նետուիլ: Կինն ալ ուրիշ ինքնաշարժ մը: Հետապնդեցին զիրար, բայց Շօմպուրկ կորսուեցաւ:

Սակայն Մարպուրկի մէջ այլեւս ոչ ոք պիտի հաւատայ իր պատմուԹիւններուն առիւծի որսորդուԹեան մասին: Չէ՞ որ վախցաւ ու փախաւ էգ առիւծին առջեւէն:

ԳՆԴԱԽԱՂԷՆ ՅԵՏՈՅ.— Շալէյէ խելքը տուած էր գնդախաղին (ֆուԹպօլ): Վայ էր եկեր հակառակորդին, երբ յաղԹուէր իր խումբը: Եւ սակայն յաղԹուեցաւ, անցեալ օր, Սէն-Թ'ԷԹիէնի մէջ: Այնքա՜ն կատղեցաւ Շալէյէ, որ դանակը հանեց եւ սպաննեց հակառակորդ խումբին մէկ անդամը, Թերեւս այն որ շահած էր նշանակէտը:

(115)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՋԻՋԻԼ ԿԱՄ ՄԵՌՆԻԼ

Պատերը եւ գետինը կարծէք ... երպիւսէ շինուած էին:

Իբր կարասի՝ բան մըն ալ չկար:

Նստելու համար, ոչ իսկ աԹոռակ մը:

— Հանուեցէ՛ք, հրամայեց ...գործօրէն տնօրէնը:

— Ի՞նչ:

— Ըսի որ հանուիք, այսինքն ...հանեցէք ձեր հագած զգեստները:

— Բայց, հօս սարսափելի ...ցուրտ է. առնուազն ցըր-...ցատապէ պիտի բռնուիմ:

— ԽՄ ԳԻՏՆԱԼԻՔ ԲԱՆՍ ՉԷ:

Հասկցայ Թէ այդ տեսակ ան-...քանի մը հետ վիճաբանիլը ժամանակի կորուստ է:

ԵԹէ դիմադրել իսկ ուզէի, ...ընկերացող բանտապահ-...ները բռնի պիտի հանուեցնէին

զիս: Որդի պէս մերկացայ ուրեմն:

— Կատարեալ է, ըսաւ, հիմա հաճեցէք գետինը նստիլ:

Երբ հնազանդեցայ, շինացի բանտապահ մը մօտեցաւ ինծի, եւ ճարտարուԹեամբ մը, որ երկար վարժուԹիւն մը կը յայտնէր, երկաԹներ անցուց ոտքիս:

Այս երկաԹները որոնց իւրաքանչիւրը կէս քիլօ կը կշռէր, իրարու կապուած էին 40 սանԹիմեդր երկարուԹեամբ պողպատեայ ծանր շղԹայով մը:

Այս վիճակիս մէջ, քալելու համար պէտք է ցատկռտէի:

Քննելէ յետոյ սրունքներուս անցուած երկաԹներուն կղպանքները, գեղցիները անցուցին ձեռքերուս յետոյ տնօրէն եւ բանտապահները դուրս ելան, զիս ձգելով մԹուԹեան մէջ:

Կը պատրաստուէի բողոքելու, երբ յանկարծ՝ դրան սեմին վրայ տեսայ ուրիշ Չինացի մը, որ հրշէջի խողովակ մը ձեռքը, լաւ մը գիս Թրջելէ յետոյ, ողողեց խցիկս:

Ասոր վրայ, խցիկս, ուր արդէն սիպերիական պաղ մը կը տիրէր, սառնամանիքի վերածուեցաւ:

Ծածկուելու բան մը չունէի, ոչ իսկ կերպասի փոքր կտոր մը, չէի կրնար խցիկիս մէջ վազվզել, կռուելու համար մահացու ցուրտին դէմ, որ երակներուս կը Թափանցէր. քանի որ շղԹայուած էի: Սկսայ դողդղալ...

— Գաղափարներդ հիմա կը զովանան, ըսաւ տնօրէնը ծիծաղելով: Երբ բաւ համարէք, զիս կանչեցէք եւ անմիջապէս կուգան ձեզ փրկելու:

— Մտքերնուդ մի' անցնէք այդ տեսակ բան, պատասխանեցի, այս բարբարոս վարմունքէն յետոյ, կը նկատեմ Թէ՝ ձերիններուն եւ իմ միջեւ ոեւէ կապ չի կրնար հաստատուիլ:

— Այո՛, ըսաւ խնդալով. դեռ դահիճը կայ:

Եւ ոժգնօրէն հրեց դուռը, զոր խնամքով կղպեց...:

Կը խոստովանիմ Թէ այդ պահուն վհատուԹիւնը կոխեց վրաս:

ԴրուԹեանս ամէնէն աՀարկու կողմը այն էր, որ եԹէ ուզէի դուրս ելլել մէկ միջոց միայն ունէի,— ԸՆԴՈՒՆԻԼ ՃԵՐՃԻՆՍՔԻԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ:

Փախուստ: Մտածելն իսկ աւելորդ էր: Ընդունելով նոյն իսկ Թէ՝ ճամբուս վրայ կուտակուած արգելքները հարԹելէ յետոյ, կարենայի դուրս ելլել բանտէն, ո՞ւր պիտի կրնայի երԹալ առանց հագուստի, առանց դրամի, առանց ոեւէ միջոցի՝ կարենալ գործելու համար: Ինչպէ՞ս կրնայի մերկ պտտիլ Մոսկուայի փողոցներուն մէջ: ԵԹէ Իսմա Շէհապ մեզ մատնած էր, տրամաբանօրէն, մատնած ըլլալու էր նաեւ մեր բարեկամները: Պոպոֆ եւ Քոզլոֆ ապահովաբար ձերբակալուած ըլլալու էին. նոյնպէս իրենց մարդերը:

Կարելի չէր ուրեմն որ անոնց վստահէի: Իրաւ է Թէ՝ կը մնար Անուշքան:

Ի՞նչ կրնար եղած ըլլալ անիկա այն փոԹորկին մէջ, որ մեզ բոլորս քշեր էր յարդի շիւղի պէս:

ԵնԹադրելով նոյնիսկ Թէ՝ կըցեր էր Չեկայի լրտեսներուն ձեռքէն ազատիլ, ի՞նչ կերպով պիտի կրնայի օգտակար ըլլալ:

Ժամերով խնդիրը քննեցի իր բոլոր կողմերով եւ միշտ նոյն կէտին վրայ կանգ առի:

Եղերական երկու լուծումներ կը ներկայանային ինծի: ՏԵՂԻ ՏԱԼ ԿԱՄ ՄԵՌՆԻԼ:

Տեղի՞ տալ: ԿՐՆԱՅԻ՞:

Մեռնի՞լ: ՊԱՐՏԱԻ՞Ր ԷԻ:

Իրաւ է որ եԹէ տեղի տայի, փրկուելու յոյսեր մը կրնայի ունենալ: Ճարտարօրէն գործելով կրնայի ոեւէ մէկուն վնաս չհասցնել, եԹէ Չեկայի քաղաքական սպասարկուԹեան մէջ մտնել կուզէի:

Ցետոյ, որո՞ւ դէմ է որ զիս կը պարտաւորէին գործել:

ԳԵՐՄԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ:

Այս արդէն կրնա՞ր զիս նեղել:

Ընդհակառակն, ճերճինսքիի ցոյց տուած ԹղԹածրարներուն մէջէն, չէ՞ի կրնար քաղել առատ տեղեկուԹիւններ, որոնք յետոյ կարենային շահագործուիլ իմ երկրիս կողմէ:

Իմ արհեստագիտական ծանօԹուԹիւններս օգտագործելով չէ՞ի կրնար անոր հայԹայԹել օգտակար տեղեկուԹիւններ Սովետներու զինուորական կազմակերպուԹեան մասին:

Այս վերջին նկատումը՝ ազդեց որոշումիս վրայ, մանաւանդ որ ԲԱՐՈՅԱՊԷՍ, ԱԼ ՀՈՒՄԱ իրաւունք չունէի մեռնելու:

Իրօք, իմ պարտականուԹիւնս չէ՞ր բոլորին յայտնել այն զարհուրելի ոճիրները որ կը գործուէին Չեկայի կողմէ, երբ գիտէի անոր կատարած գարշելի դերը:

(Շար.)

Թրգմ'. Մ. ԽՐԻՑԵԱՆՑ

...ՆԷփ-ին մասին ուղղուած հարցումին պատասխանելով, Ստալին բսաւ. «Մեզի կը քարոզեն անհուն ներողամտութիւն, մեզի խորհուրդ կուտան ջնջել ՆԷփ-ը (Չեկա)։ Սակայն կրնա՞ն երաշխաւորել մեզի թէ ՆԷփ-ի ջնջուելէն վերջ, բոլոր երկիրներու դրամատէրերը պիտի հրաժարին նիւթապէս օժանդակելէ հակայեղափոխական, դաւադիր, ահաբեկիչ, հրձիգ եւ ռմբաձիգ խմբակներուն։ Յեղափոխութիւնը զինաթափ ընել առանց ունենալու երաշխաւորութիւն մը թէ Յեղափոխութեան թշնամիները զինաթափ պիտի ըլլան, անմտութիւն եւ եւ ոճիր պիտի ըլլար բանւոր դասակարգին դէմ։ Զենք ուզեր կրկնել սխալը Փարիզի համայնավարներուն, որոնք շատ մեղմ եղան Վէրսայլի կառավարութեան դէմ եւ Մարքս կատարեալ իրաւունք ունէր անոնց մեղմութիւնը այպանելու։ Անոնք պատժուեցան երբ Թիէր Փարիզ մտաւ եւ տասնեակ հազարներով բանւորներ գնդակահարուեցան Վէրսայլցիներուն կողմէ։

Մեր ընկերները կը կարծեն թէ ռուս քաղքենիներն ու մեծ կալուածատէրերը նուա՞զ արիւնարբու են քան Վէրսայլցիները։ Գիտենք թէ անոնք ինչպէ՛ս վարուեցան բանւորներուն հետ՝ երբ գրաւեցին Սիպերիան, Ուկրայնան և Հիւսիսային Կովկասը՝ Ֆրանսացիներու, Անգլիացիներու, Ճափոնցիներու և Ամերիկացիներու գործակցութեամբ։

«Երկրին ներսերը Յեղափոխութիւնը այնքա՛ն ամուր եւ անխախտ է, որ կրնայինք հրաժարիլ ՆԷփ-էն։ Բայց ներքին թշնամիները առանձին անհատներ չեն։ Անոնք հազար կապերով կապուած են բոլոր երկիրներու դրամատէրերուն, որոնք ամէն միջոցներով կ'աջակցին անոնց։ Մեր երկիրը դրամատէր պետութիւններով պաշարուած է։ Յեղափոխութեան ներքին թշնամիները գործակալներն են բոլոր երկիրներու դրամատէրերուն։ Ներքին թշնամիներուն դէմ կռուելով, բոլոր երկիրներու հակայեղափոխական տարրերուն դէմ պիտի կռուինք։

Մեծ աղմուկ Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ

Անգլիոյ Երեսփ. ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ մեծ վիճաբանութիւն տեղի ունեցաւ հանքային տագնապին մասին։ Աշխատաւորականներու պետ Մաքտոնըլտ մէկ ժամէն աւելի խօսեցաւ, ու քննադատեց կառավարութիւնը, որ բան չէր ըրած կացութեան դարման տանելու համար։ Կառավարութիւնը առեւտրական վարչութեան նախագահ սըր Ֆիլիփ Քընլիֆ-Լիսթըրի պաշտօն յանձնած էր պատասխանել։ Սակայն երբ ան իր բեմ ելաւ, Աշխատաւորականները սկսան աղմկել եւ վարչապետ Պօլտուինը ուզեցին։ Սըր Ֆիլիփ չէր կրնար բառ իսկ արտասանել. նախագահը կարգի կը հրաւիրէր ժողովականները, մինչ վարչապետը իր թիկնաթոռին մէջ կծկուած կը մնար։

Նախագահը երկար ջանքերէ վերջ ընդհատեց նիստը։ Երբ վերաբացուեցաւ, նոյն տեսարանը պարզուեցաւ։

Մեղսակից մը եւս ձերբակալուած

Հունգարական պարտաթուղթերու խնդրին շուրջ հետաքրքրութիւնը հետզհետէ կ'աւելնայ։ Տեղական թերթերը սիւնակներ կը լեցնեն մանրամասնութիւններով։ «Մաթէն» կը պնդէ որ կեղծարարները պարզապէս պոլշեւիկեան գործակալներ են, իսկ «Փարի-Մաթինալ» իբրեւ մեղսակից կ'ամբաստանէ հունգարական կառավարութիւնը։

Միւս կողմէ սակայն հարցաքննիչ դատաւոր եւ ոստիկանութիւն փութով առաջ կը տանին իրենց քննութիւնները եւ նոր մեղսակիցներ մէջտեղ կը հանեն։ Առջի օր ձերբակալուեցաւ Ռընէ Հաաս անուն պաշտօնեայ մը, որ նոյնպէս ինքզինքը հունգարական պարտաթուղթերուն իբրեւ սեփականատէր ներկայացուցած էր եւ կը բնակէր Թովպինի եղբայրներուն հետ նոյն պանդոկը։ Ռընէ Հաաս կանչուած էր իբրեւ վկայ, ուրիշ եօթ անձերու հետ։ Իր պատասխանները կասկած ներշնչած ըլլալով, անմիջապէս բանտ դրուեցաւ։ Իր տան մէջ խուզարկութիւն կատարուելով գտնուեցաւ հունգարական պարտաթուղթերու ցուցակ մը։ Յիշեալը վերջերս Պուլվառ տէ զ'Իթալիէնի մէկ մեծ դրամատան մէջ յաջողած էր կնքել տալ 70.000 ֆիորին (մօտ 700.000 ֆրանք) արժէքով հունգարական պարտաթուղթեր։ Ասոնք իրեն տրուած էին Պօրիս Թովպինիի կողմէ, որ կլոր գումար մը ստացած էր այս գործին համար։

Ասիկա ութերորդ ձերբակալութիւնն է։ Կը յուսացուի թէ Ռընէ Հաասի վկայութենէն պիտի պարզուին կարգ մը մութ մնացած կէտեր։

Ծանր կասկածներ կան ձերբակալուածներէն Փօլ տը Ֆալուայի մասին թէ երկար ատենէ ի վեր պոլշեւիկեան գաղտնի գործակալ մըն է։ Ընդհ. Ապահովութեան Տնօրէնութիւնը կը ճանչնար արդէն զայն եւ կը հետապնդէր անոր շարժումները։

Ֆրանս. ձիեր թուրք բանակին համար

Էնկիւրիէն Թուրք մասնագէտներու պատուիրակութիւն մը եկած է Ֆրանսա՝ Թուրք բանակին համար ձիեր գնելու նպատակով։ Ձիերը կը գնուին մասնաւորապէս Կէնկանէն (Բոթ-տիւ-Նոր), ինչպէս նաեւ Ֆինիսթէր եւ Մորպիհան նահանգներէն։ Ֆրանսական բանակի հեծելազօրքէն յանձնաժողով մը կ'աջակցի Թուրք պատուիրակութեան՝ այս գնումներուն համար։ Թուրքերը մանաւանդ թնդանօթաձիգ հուժկու ձիեր կը փնտռեն։

Թուրք պաշտօնեաներու թոշակները

Փարիզ-Թայմզ կը գրէ.— Թուրք պաշտօնեաները, բարձրաստիճան թէ ստորադաս, այժմ իրենց թոշակները կը ստանան ամէն ամիս, ու նոր օրէնքի մը համաձայն, պիտի ստանան կանխիկ՝ Թուրքիոյ մէջ ապրուստի սղութեան պատճառով։

Ապտիւլ Համիտի օրով պաշտօնեաները ամիսներով թոշակ չէին ստանար։ Այդ օրերուն Թուրք դեսպանները յաճախ պարտքով կ'ապրէին եւ երբեմն տեղական վաճառականները առաջին անգամ կ'իմացնէին դեսպաններուն թէ Սուլթանը դրամ կը ղրկէ, որովհետեւ անոնք իրենց տեղեկութիւնները կը ստանային Պոլսոյ գաղտնի աղբիւրներէն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ նախարար Փօլ Փէնլըվէ, որ մեծ գիտնական մըն է, Անգլիոյ Քէմպրիճ համալսարանէն Վարդապետ Գիտութեանց տիտղոսը ստացաւ առջի օր հանդիսաւոր կերպով։

ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ վարչապետ Ժասփար առջի օր Լիլ գալով տեղւոյն Համալսարանին նուիրեց 750 միլիոն ֆրանք, համաքաղաքական կեդրոն մը հաստատելու նպատակով։ Ֆրանս. կառավարութեան կողմէ ներկայ էր կրթական նախարար Էռիօ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ԵՒ ՌՈՒՍԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջանային Կոմիտէի եւ Հ. Յ. Դ. Ուսանողական Միութեան կողմէ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Sociétés Savantesի մէջ կը խօսին՝ Ընկերներ Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ, Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ եւ ուրիշներ

ՄՈՒՏՔԸ 2 ՖՐԱՆՔ

"ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՊՐԻՒՔՍԷԼԻ ՄԷՋ

վաղը՝ Շբ. գիշեր ժ. ը 9.30ին, Հայ Ակումբին մէջ, 94 Rue de Louvain

Պիտի բանախօսէ՝ Ընկ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ պար

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

ղեկավարութիւն՝ Ե. ԹՕԼԱՅԵԱՆ եւ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ

26 Նոյեմբեր Շաբաթ գիշեր ժամը ճիշդ 8.30ին THEATRE ALBERT Ierի մէջ 64, Rue ROCHER

բարեհաճ մասնակցութեամբ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻի

կը ներկայացուի ՀԱՆՐԻ ՊԷՌՆՇԹԱՅՆԻ

ՍԱՄՍՈՆ (Հռչակաւոր փիէսը 4 արար)

կը մասնակցին՝ Տիկիններ՝ Ս. Ալիքսանեան, Ս. Նշանեան, Ա. Տէրուան եւ Օր. Անահիտ, Պ. Պ. Ա. Շահխաթունի, Ե. Թօլայեան, Տ. Նշանեան, Վ. Սըվաճեան, Ա. Կօթիկեան, Ա. Գմբէթեան, Վրայր

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ 25—15—10—5

Խճողումի տեղի չտալու համար տոմսերը այժմէն կարելի է հայթայթել տրամաթիքի ղեկավարներէն եւ Պ. Ա. Կօթիկեանէն, ինչպէս նաեւ բոլոր հայկական ճաշարաններէն. իսկ ներկայացման գիշերը թատրոնին կիշէէն, 6էն սկսեալ։

Իւրաքանչիւր մուտքի տոմսի վրայ կէս ֆրանք կը յատկացուի Ազգատախնամին։

ԵՂԱՆԱԿԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐՆԵՐՈՒ

Պարերը կը ղեկավարէ Ս. Թէրզեան (Ստեփ)

Վաղը Շաբաթ գիշեր, Salle des Fêtes, Mairie de XVme

Մէթրօ Vaugirardին դիմացը. ժամը 8.30էն մինչեւ կէս գիշեր

Սմոքինկը պարտաւորիչ չէ։ Մուտք 7 ֆր.։ Պիւֆէի ծախք չկայ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Մարսիլահայ Տրամ. Ստուտիան, ղեկավարութեամբ՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Վաղը Շբ. իրիկուն ժամը 8.30ին, Bon Théatre մէջ, 84 Rue Chape

կը բեմադրէ ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ (տրամ 5 արար)

եւ ՏՈՄՍԱԿԱՎԱՃԱՌՈՒԹԻՒՆ (Զաւեշտ 1 արար)

Կը պարէ՝ Օր. ԱՍԻԱ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ

ԳԻՆԵՐԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 10ին ծանօթ հաւաքատեղին. կարեւոր օրակարգ. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Լիոնի Բարձր Հայքի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 3ին, 201 Ave. de Saxe, Պ. Կիւրեղեանին դերձակատունը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԵԾ-ՆՈՐ-ԳԻՒՂՑԻՆԵՐՈՒՆ.— Մարսիլիոյ մէջ արդէն կազմուած է Մեծ-Նոր-Գիւղցիներու Հայրենակցական Միութիւն մը, Փարիզի մէջ եւս մասնաճիւղ մը բանալու համար Փարիզ եւ արուարձանները բնակող բոլոր Մեծ-Նոր-Գիւղցիները կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 2ին Café au Clair de Luneի սրահը, մէթրօ Italie.

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, 80 Ave. Péreire. Asnières կաթողիկոսական պատ. դիւանատունը։ Կարեւոր օրակարգ. ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ՀԱՃԸՆԻ Հերոսամարտի ութերորդ տարելիցին առթիւ Հաճընի բոլոր զոհերու յիշատակին պատարագ պիտի մատուցուի Հայոց եկեղեցիին մէջ, այս կիրակի եւ պիտի կատարուի հոգեհանգիստ։

Հ. Յ. Դ. Պէլֆօրի «Վազգէն» խումբը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Սիմոն Ջալըքեանի, իր հօր Եզեկիէլ Ջալըքեանի մահուան առթիւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղացի Մանուկ եւ Յակոբ Յարդինեան եղբայրները, Մանուկ 23 տարեկան է, իսկ Յակոբ 22։ 1914ին աքսորուած են. իրենց հօր անունն է Արթին (Ամասիացի եւ Սէօլէօզ հաստատուած էր), մօր անունը Վարդենի։ Տեղեկացնել՝ իրենց եղբօր՝ Նիկողոս Յարդինեանի, 5 Rue du Capitaine Ferber. Issy-les-Moulineaux (Seine), France.

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ'ԵԼԼԷ

ԲՌՆԻ ՍԻՐՈՒԵՍՏՈՒՔ...

ԲՐԲՋԱԼԻՐ ՋԱՒԵՇՏԸ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄՏՔԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ
(ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ԴՐՕՇԱԿ»)

Գինն է 8 ֆր., Ամերիկա, Անգլիա եւ անգլ. գաղութները կէս տոլար։

Դիմել,— H. Kentouni, 36, Ave. Chevreul, Asnières (Seine).

ԱՄԷՆՈՒՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Պարտք կը զգանք ձեզ յայտարարելու որ, քաղաքապետարանի Ամուսնութեան եւ հպատակութեան վերաբերեալ օրէնքներու փոփոխուելուն պատճառաւ, դժուարութիւններու չհանդիպելու համար, դիմեցէք երդուեալ Թարգմանի գրասենեակը, 76 Rue Bernard du Bois, Marseille.

1. Ամուսնութեան թուղթի բոլոր գործողութիւնները, արագ և խղճմտօրէն։
2. Անուններու փոփոխութիւնը դատարանի միջոցաւ եւ արագ։
3. Հպատակութեան, ժառանգի եւ դատական գործեր.
4. Ծննդեան թուղթերու եւ գիրհակներու թարգմանութեան։

ՍԱԿԱՐԱՆ
17 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթեռլին,	L. St.	124	04
Տոլար,	Dollar	25	45
Մարք (ոսկի)	100 Mark	607	75
Թրքական Թղթ.	L. Tq.	13	56
Թրք. ոսկի	» or	110	—
Մէճիտիէ	Médjidié	10	00
Լէվա 100 հատը	Léva	18	50
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր »	» Lire	138	15
Պելժ. ֆրանք »	Belga	555	—
Զուից. »	Frc. Suisse	490	75
Լէյ 100 հատը	Ley	15	80
Ֆլորին	(Florin)	1028	—

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3310	—
» II	»	1980	—
» III	»	1665	—
Օսմանեան երկաթ.	Lots turcs	164	—

ԿԸ ՈՒԶՈՒԻՆ ձեռմակեղէնի, մետաքսեղէնի, պուտտօնի, էնքրիւսթասիօնի, փուան թիւրքի եւն. լաւ գործաւորուհիներ արհեստանոցի մէջ աշխատելու։ Նմոյշներով ներկայանալ 78 Ave. Champs Elysées, 139 թիւ գրասենեակը։

Ծախու է տախտակաշէն տուն մը չորս սենեակներով։ Դիմել՝ Խսկէնտէր Ջալըսեանի՝ 8B Rue Blanqui, K. Bicêtre (Seine).

Վարձու է քանի մը սենեակներու բնակարան մը կահաւորուած, երթեւեկի դիւրութիւն, պայմանները խիստ դիւրամատչելի։ Դիմել՝ խմբագրատուն։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS 208bis. Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927
19 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 497 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՉԱՐԱՇՈՒՔ ԱՆՍՏՈՒԳՈՒԹԻՒՆԸ

Միշտ հակասական են խորհրդային աքսորութեան մասին հաղորդուած լուրերը։

Իբրեւ հետեւանք տիրող կարգ ու սարքին եւ երկաթեայ գրաքննութեան, դժուար է օրը օրին ճշգրիտ լուրեր ստանալ։ Լրագրական գործակալութիւններն ու թերթերը մեծ մասով իրենց տեղեկութիւնները կը քաղեն սահմանամերձ երկիրներէ, առանց երաշխաւորելու անոնց վաւերականութիւնը։

Այդպէս է որ, քանի մը օրէ ի վեր, շփոթելից զրոյցներ շրջան կ'ընեն եւրոպական մամուլին մէջ, — նոր յեղաշրջում, Տրոցկի եւ Զինովիեւի սպանութիւն կամ բանտարկութիւն եւլն.։

Ինչպէս ըսած ենք ուրիշ անգամ ալ, մենք վերապահութեամբ կ'արձանագրենք այդ զրոյցները, մինչեւ որ ժամանակի ընթացքին, կարելի ըլլայ զատել սուտն ու իրաւը։

Ամէն պարագայի մէջ, չափազանց թանձրացած է մթնոլորտը Մոսկուայի մէջ, եւ անխուսափելի են ծանր դէպքեր, այս կամ այն ուղղութեամբ։

Տրոցկի, Զինովիեւ եւ իրենց անհամար ընկերները, արտաքսուած կամ կախակայուած, այլ եւս պարզ քաղաքացիներ կը համարուին տիրող իշխանութեան կողմէ, եւ ենթակայ են ամէն պատահականութեան։ Մասնաւորապէս յայտնի դէմքերուն, Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան երէկուան առաջնորդներուն բոլոր շարժումները կը լրտեսուին Չեկային կողմէ։ Անոնք այլ եւս երկու սուրի մէջ կը գտնուին։ կա՛մ պիտի պայթին, կամ պիտի ամքին։

Արդ, երբ համայնավար կեդր. կոմիտէն եւ Վերստուգիչ Յանձնաժողովը Նոյ. 11ին վճռապէս կը պահանջէին որ Տրոցկի եւ Զինովիեւ դադրեցնեն իրենց «ապօրէն» գործունէութիւնը, իսկ այս վերջինները կը ձգեն կ'երթան եւ քանի մը ժամ յետոյ գրաւորապէս կը յայտնեն թէ չեն կրնար հպատակիլ,— դիւրին է եզրակացնել հետեւանքը։

Ուրիշ խօսքով, ընդդիմադիրները ձեռնթափ չպիտի ըլլան, եւ պիտի շարունակեն խլրտել շարքերը, յաղթելու կամ վերջնապէս ջախջախուելու գնով։

Եւ շատ բնական է այս ելքը։ Որովհետեւ, ինչպէս դիտել տուինք, պայքարողները թափթփուքներ չեն, այլ անդրանիկ հիմնադիրները խորհրդային կարգ ու սարքին։

Մոսկուայի այսօրուան իշխանութիւնը Տրոցկիին կը պարտի կարմիր բանակը, իր ամուր կարգապահութեամբ։ Զինովիեւն ու Ռադէկն եղան խորհրդային Ռուսիոյ սախական քաղաքականութեան մոլեռանդ առաքեալները։ Փեթերսը Չեկայի գործունէութեան մէկ օղակն էր։ Ռակովսկին՝ Ուկրայնայի ամենէն անողոք դիկտատորը եւլն.։ Միայն Մոսկուայի մէջ 78 ականաւոր դէմքեր կամ պաշտօնատարներ կը յիշուին, իբրեւ պատժուած։

Կարելի է ըսել թէ, ինչպէս արտասահմանի, Ռուսաստանի մէջ ալ համայնավար կազմակերպութեան վարիչ դասերէն դուրս աւելի հեղինակաւոր դէմքեր կան հիմա, քան ներսը։ Ֆրանսայի մէջ, վերջին չորս հինգ տարուան ընթացքին հեռացան կամ արտաքսուեցան յայտնի մտաւորականներ, եւ այսօր միջակութիւններ կամ ստրուկներ կը վարեն կուսակցական մեքենան ու մամուլը։ Գերմանիոյ մէջ, խոր ճեղք մը բացուած է, երկու-երեք թեւերու բաժնելով «միասնական» ճակատը։ Անգլիոյ մէջ- կարմիր վարիչները նոյնքան երկրորդական միտքեր են եւ հազիւ կրցան տասը հազարի հասցնել շարքերուն թիւը, որ այս տարի նորէն իջած է 6—7000ի, համաձայն իրենց իսկ խոստովանութեան։

Ըսել կ'ուզենք թէ տագնապը շատ խոր է, եւ վարչական կարգադրութիւնները չեն կրնար փրկել կացութիւնը։

Ընդդիմադիրները տեսակէտի հիմնական տարբերութիւններ ունի՞ն վարիչներէն։

Ո՛չ։ Անոնք ալ իշխանութեան գլուխ եղած ատեն, կը գործէին նո՛յն տրակոնեան ուղղութեամբ, նո՛յն պատեհապաշտ քաղաքականութեամբ եւ միահեծան բռնութեամբ։ Ինչ որ Ստալին եւ կեդր. կոմիտէի երեսին կը զարնեն այսօր, պահանջելով աւելի ժողովրդավար ձեւեր, իրենց ալ փառքը կը կազմէր երէկ։ Առաջին շեղումը, տնտեսական նոր քաղաքականութիւնը հռչակած ատեն, Մոսկուայի տէր-տիրականներէն էին Տրոցկին ու Զինովիեւը։ Եթէ այն ատեն սխալեր էին եւ այսօր կը զղջան, ուրեմն աւելի ձախ պէտք է տանին կուսակցութեան կողմնացոյցը, մինչդեռ «մենշեւիկ» եւ «դաւաճան» կը կոչուին օրուան վարիչներուն կողմէ։

Աւելի ճիշտ պիտի ըլլար ըսել թէ ասոնք զանազան տեսակի դժգոհներ են, որոնք ամէն բանէ առաջ իշխանութեան կը տենչան։ Եւ մեծ մասը այդպէս են։ կա՛մ, սթափելով եւ անգործադրելի գտնելով իրենց հռչակած համայնավարութիւնը, կուսակցութեան մէջ կ'ուզեն մտցնել ուրիշ գիծ մը, որ թունդ համայնավարական չի կրնար ըլլալ։

Այս բոլորին մէջ անմիջականը եւ մեզ հետաքրքրողը, — պայքարին ելքն է։ Որովհետեւ, ինչ որ ալ պատահի, անպատճառ արձագանգ պիտի գտնէ մինչեւ յետին ծայրագաւառը։ Մոսկուայի մէջ փոթորիկ մը, պետական հարուած կամ քաղաքացիական կռիւ, իր մանրանկարը կամ ծաղրանկարը պիտի ունենայ Երեւանի մէջ։ Այդպիսի խառնակութեան մը պարագային, ամէնէն վտանգաւոր կացութիւնը կրնայ ստեղծուիլ Կովկասի մէջ։

Արթո՞ւն են պահակները։ Ամէն բան նախատեսա՞ծ են այդ օրուան համար։

Իշխանաւորը կրնայ իր գլխուն ճարը նայիլ։ Իսկ ժողովո՞ւրդը…։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆԱԽ ԳԵՐԱՆԸ ՀԱՆԵՑԷՔ

Ռամկավար թերթերը չորս ճակատի վրայ հերոսաբար կը մարտնչին այս միջոցին, յանուն արդարութեան, պարկեշտութեան եւ հայրենասիրութեան։

Այս խեղկատակութեան մասին գաղափար մը տալու համար, ստորեւ կ'արտատպենք նախկին ռամկավար օրկանի մը, Քալիֆորնիոյ «Մշակ»ին հետեւեալ խմբագրականը (28 Հոկտ.)։

— «Ռամկավար Ազատական կուսակցութիւնը այժմ Ամերիկեան դատարանին առջեւ բերուած է, ուր հազար տոլար պարտքի մը պահանջին պատճառաւ։

«Քալիֆորնիա եկող ու գացող «կուռքերը» փոխանակ արդարութեան նժարը բռնած, ընկերներուն մէջ սէր ու համակրանք ստեղծելու, փոխանակ խոչընդոտները վերցնելու, ճոխ սեղաններու շուրջ գոհցին ամէն բան…։ Բէջպապճեանէն սկսեալ Հրաչ Երուանդ եւ Ա. Զօպանեան, մէկ քանի «անսկզբունք» ընկերներ գտան իրենց շուրջ եւ իբր ընկերներ զինուեցան անոնց կեղծ ներբողներէն։

«Այս գործիչները, որ իրազեկ էին Քալիֆորնիոյ Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան ներքին տագնապին, այս գործիչները որ կամաւոր կոյրեր եղած էին չարիքը չի տեսնելու, անոնք փոխանակ ստոյգ եւ իրական տեղեկութիւններ տալու եւ վտանգը մատնանշելու, մոլորեցուցին Կեդրոնի անդամները թիւր տեղեկութիւններով։ Եւ կեդրոնը Քալիֆորնիան անկախ շրջանակի եւ «Պայքար»ն ալ քօփօրէյշընի վերածեց, պատասխանատուութենէ հեռու մնալու համար։

«Խումբ մը մարդիկ որ ազգասիրաբար եւ կամ «կուսակցասիրաբար» եկեր եւ նօթ մը ստորագրեր էին Ռամկ. Ազատական կուսակցութեան անունով, պէ՞տք էր մինակ թողուլ զանոնք որպէսզի տառապէին, եւ կաթուածահար մեռնէին։ Եղեւի տխուր դէպքը բաւական չէ՞ր օրինակ ըլլալու Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան Կեդրոնին եւ անոր գործիչներուն…։

«Երբ ողբացեալ Զօր. Անդրանիկ իր վերջին այցելութեան միջոցին Նիւ Եորք եւ Պոսթոն կը գտնուէր, կշտամբած էր Ռամկ. Ազատական կուսակցութեան Ամերիկայի Կեդր. Վարչութեան անդամները եւ առաջնորդները, իրենց կամակոր գործունէութեան եւ գործիչներու քմածին եւ շինծու պատմուածքներուն համար, որ անհատ մը վարկաբեկելը իրենց առաքինութիւնը սեպելով, Քալիֆորնիոյ ձախորդութիւնը անոր վերագրած էին, փոխանակ իրենց։

«Այժմ ո՞ւր են այդ գործիչները, եւ այն ընկերները, սկսելով վեղարաւորներէն մինչեւ վերապատուելի ընկերները, որոնք երբեմնի Ռամկավարութեան անդամակցիլը իրենց պատիւ սեպելով, սեւ երկրի դեսպանութիւնն ալ կ'երեւակայէին։

«Ժամանակն է որ բոլոր Ռամկավար Ազատականները մէկտեղ գան եւ վճարեն այդ պարտքը, որով թէ ազատած պիտի ըլլան հայ անունը նախատինքէ եւ թէ փրկած կարգ մը տուներ կործանումէ։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾԱՆՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Տէյլի Մէյլի թղթակիցը, որ նոր կը վերադառնայ Մոսկուայէն, Վարշաւայէն հետեւեալը կը հեռագրէ իր թերթին.—

«Ժողովուրդը Տրոցկիի մէջ կը տեսնէ Յեղափոխութեան հերոսը այնպէս ինչպէս կը պատկերացնեն շարժանկարի ժապաւէնները։ Մեծ ժողովրդականութիւն ունի մասնաւորաբար բանուորներուն եւ երիտասարդ համայնավարներուն մէջ։ Տրոցկիի այս ժողովրդականութիւնն էր պատճառ որ Ստալին հիմակուընէ համայնավար կուսակցութենէն վտարեց Տրոցկին, վախնալով որ եթէ սպասէր մինչեւ Դեկտեմբերի Համագումարը, քուէները կառավարութեան հակառակ պիտի ըլլային։ Ստալին որոշած է ի հարկին Չեկան գործածել Տրոցկիի դէմ։

***Լոնտոնէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ռուսիոյ անցուդարձերուն մասին զանազան արտառոց լուրեր կը շրջին Անգլիոյ մայրաքաղաքին մէջ։ Զրոյցի մը համաձայն Տրոցկի իշխանութիւնը ձեռք առած է, ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, Տրոցկի Ռուսիայէն փախչելու փորձ ըրած պահուն, սպաննուած է Չեկայի մարդոց կողմէ։ Հարկ չկայ ըսել թէ այս բոլոր լուրերը վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ։

Մոսկուայի պաշտօնական գործակալութիւնը կը հերքէ Տրոցկիի բանտարկութիւնը։

«Էքսէլսիոր»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Մոսկուայէն.—

Դժուար է հաշուել ընդդիմադիրներու ուժը։ Պաշտօնապէս 3000 է անոնց թիւը. սակայն թէ կուսակցական շարքերուն եւ թէ պետական վարչութեան բոլոր ճիւղերուն մէջ անոնց թիւը աւելի մեծ է։ Բոլոր դժգոհները — ու անոնք տասնեակ հազարներով կը համրուին — սրտանց ընդդիմադիրներուն հետ են։

Ասոնք իրապէս ուրիշ ապօրէն կուսակցութիւն մը ստեղծած են, լայն ճիւղաւորումներով, ունին պայքարի շատ լուրջ միջոցներ, նոյնիսկ զինուած ջոկատներ։ Երկու հատուածներու կռիւը կը շարունակուի ամբողջ Ռուսիոյ մէջ։ Մասնաւորաբար ճարտարարուեստի կեդրոններուն մէջ ուժգին բախումներ տեղի կ'ունենան Ստալինականներու եւ Տրոցկիականներու միջեւ։

Այսպէս Եկատերինոսլաւի մէջ (Ուկրայնիա) աղմկալի ժողովի մը ընթացքին, ուր երկու հատուածներու կողմնակիցները իրարու վրայ յարձակեցան, Փարիզի նախկին դեսպան Ռակովսկի ծանր հարուածներ ստացաւ։

Ամբողջ երկրին մէջ անօրինակ եռուզեռ կայ։ Հակապոլշեւիկ գաղտնի կուսակցութիւնները այժմ մէջտեղ ելած են, վերջ տալով իրենց «ստորերկրեայ» աշխատանքներուն։ «Իզվեստիա» կը գրէ թէ կարգ մը քաղաքներու, մանաւանդ գիւղերու մէջ, էս-էրներն ու մենշեւիկները անվախ կը մասնակցին հրապարակային ժողովներու եւ կոչեր կ'ուղղեն տապալելու համար պոլշեւիկեան դիկտատորութիւնը։ Քաղաքացիական կռիւը անխուսափելի է։

***Երէկ առաւօտ հասած հեռագիրներ դարձեալ կը խօսին կէ.փէուի պետ Մէնժինսկիի հրաժարման եւ անոր տեղ Միկոյեանի անուանման վրայ։ Մէնժինսկի 16 ամիս առաջ յաջորդած էր Ճերճինսկիի։

Եոֆֆէ անձնասպան

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Ատոլֆ Եոֆպէ, որ 1922էն իվեր ջղային հիւանդութենէ կը տառապէր, առջի իրիկուն նոպայի մը մէջ ատրճանակով անձնասպան եղած է։ Եոֆֆէ ծնած էր 1883ին։ Մասնակցած է Պրէսթ-Լիթովսքի հաշտութեան բանակցութիւններուն։ 1918ին Գերմանիոյ անդրանիկ դեսպան կարգուեցաւ։ Հետզհետէ առաջնակարգ պաշտօններ վարեց Վարշաւայի եւ Ճենովայի մէջ, ու Չինաստանի, Ճափոնի եւ Վիէննայի դեսպան եղաւ։

Պոլսեցի Հայոց "Լքեալ,, կալուածները

Միլլիէթ կը գրէ.— Գաղթականներու Տեղաւորման Տնօրէնութիւնը միշտ կը պնդէ թէ՝ Հայերու լքեալ կալուածներուն մէջ պիտի կրնան գաղթականներ բնակեցուիլ եւ սակայն Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութիւնն ալ կ'ըսէ թէ՝ ատիկա ապօրէն է բստ գոյութիւն ունեցող օրէնքին եւ հրահանգներուն։

Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութիւնը այն կարծիքէն է թէ՝ այս կարգի կալուածները համաձայն գործադրութեան մէջ եղած օրէնքներուն, պէտք է բաժնել պատերազմէն վնասուածներուն։

Ելմտական գործավարութենէն վերջերս Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութեան կարգ մը նոր հրահանգներ ղրկուած են եւ հաղորդուած է թէ՝ Հայոց լքեալ գոյքերը գաղթականներու չտրուելով ծախուին, իսկ Յոյներու լքեալ կալուածները միայն բաժնուին գաղթականներու։

Մարոքի Սուլթանին մահը

Մարոքի Սուլթան Մուլէյ Եուսէֆ առջի առաւօտ ժամը 9.30ին մեռաւ Ֆէսի կայսերական պալատին մէջ։

Մուլէյ Եուսէֆ 1912ին Ֆէսի մէջ Եւրոպացիներու ջարդէն վերջ յաջորդած էր իր եղբօր՝ Մուլէյ Հաֆիտի։ Մեռնող Սուլթանը միշտ հաւատարիմ եղած է Ֆրանսայի հանդէպ։ Կը յիշուի թէ Մուլէյ Եուսէֆ անցեալ տարի Փարիզ եկաւ, ուր պաշտօնական եւ հանդիսաւոր ընդունելութիւն եղաւ իրեն։

Սուլթանին մահը իմանալուն պէս, Զօր. տը Շանպրէօն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՊԷԼՔԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պէյրութի Ազդակին մէջ կը կարդանք (9 Նոյ.)։

— «Կիմանանք որ Հ. Բ. Ը. Միութեան Գահիրէի կեդրոնը հեռագրով մը հրահանգ եւ լիազօրութիւն տուած է Տոքթ. Մելքոնեանին իբր հոգատար մարմնի նախագահ, Պէլքեան որբանոցի վերջին դէպքերու մանրամասն քննութեանց եւ յարմար դատած կարգադրութեանց համար։ Սոյն որոշումը հաղորդուած է նաեւ տնօրէն Տոքթ. Ամատեանին, որ միեւնոյն օրը իր հրաժարականը ներկայացնելով Գահիրէի լիազօրին, հեռացած է որբանոցէն։

Տոքթ. Ամատեան իր այս վերջին ընթացքով արդէն կը հաստատէ այն բոլոր պատասխանատուութիւնները որոնք վերագրուած էին իրեն։

Այժմ Ամատեանի եւ իր Տիկնոջ հեռացումով արդէն բաւական խաղաղած է որբանոցը։ Հոգատար մարմնի անդամները փոխն ի փոխ կ'այցելեն որբանոցը եւ պէտք եղած կարգադրութիւնները կ'ընեն։ Բայց այդ խաղաղութիւնը տեւական ընելու եւ գրգռուած որբերը հանդարտեցնելու համար, անհրաժեշտ է պաշտօնէ անմիջական հեռացումը նաեւ քանի մը ուսուցիչներու, որոնցմէ առաջինը, վերջին դէպքերու հեղինակ անկիրթ ուսուցիչն է, որուն վայրկեան մը իսկ ներկայութիւնը որբանոցին մէջ պատիւ չի բերեր այդ հաստատութեան։

Նմանապէս քննիչը պէտք է նկատի առնէ ուրիշ մէկ երկու ուսուցիչներ եւս որոնք որբերու լոկ հայհոյութիւն եւ իմաստակութիւն կրնան սորվեցնել։

ՎԵՐՋԻՆ ԿԱՐԱՒԱՆԸ

Ինչպէս գրեցինք, մէկ տարի սպասելէ յետոյ, Յունաստանէն 1200 գաղթականներ մեկնեցան Հայաստան։ Այս առթիւ Պոլսոյ Նոր Լուրը կը գրէ.

— «Շոգենաւը խիստ փոքր էր ու անյարմար։ Իրաւ է թէ իւրաքանչիւր ճամբորդէ 300 դրախմի նաւավարձ գանձուած է, ինչ որ մեծ բան մը չէ, բայց ճամբորդները պատրաստ էին մինչեւ 500 դրախմի վճարելու, բաւ է որ աւելի ապահով եւ հանգիստ ճամբորդէին այս եղանակին։ 1200 ճամբորդ փոքրիկ նաւու մը մէջ՝ դէպի Սեւ Ծով։ Բայց ի՞նչ կը սպասուէր պատասխանատուութեան գիտակցութենէ զուրկ տղոցմէ, որոնց յանձնած էր Պ. Շահվէրտեան կարաւանին արձարագրութիւնը եւ շոգենաւ գտնելու եւ վարձելու հոգը։ Մաղթենք որ ապահով հասնին Պաթում։»

100,000 ՏՈԼԱՐ ԷԼՏԸՐԻ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ թատրոնի մը տնօրէնը պայմանագրութիւն կնքած է Օր. Ռութ Էլտըրի եւ ծորճ Հէյլտմէնի հետ, բեմ հանելու համար զանոնք։

Ռութ Էլտըր 100 օրուան համար պիտի ստանայ 100,000 տոլար, օրական հազար տոլար։ Երբ հարցուցին թէ ի՞նչ պիտի ընէ այսքան դրամը, օդերու հերոսուհին պատասխանեց թէ Ատլանտեանը կտրելու նոր փորձի մը համար պիտի ծախսէ զայն։

ՔՈԼԷՐԱՆ ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ՄԷՋ

Միջագետքի առողջապահական տեսչութեան տեղեկագրին համաձայն, Նոյեմբերի առաջին շաբթուան քոլէրայի 51 նոր դէպք եւ 41 մահ պատահած է։ Պաղտատէն աւելի, գաւառական քաղաքներու մէջ կը ճարակի հիւանդութիւնը։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

ՄՕՏ ԵՐԵՔ ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՏՕՆԻՆ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

ՏԻԹՐՈՅԹ 30 Հոկտ.

Այսօր, Սթ. Անտրիւզ մեծ սրահին մէջ, երեք հազարի մօտ բազմութիւն մը փութացած էր իր յարգանքը եւ հիացումը արտայայտելու Դաշնակցութեան, որուն 37 տարուան պայքարի ու փոթորիկներու կեանքը, «ռայա» Հային հոգիին մէջ դրաւ ազատ ու անկախ ապրելու գերագոյն տենչը:

«Դաշնակցութեան Օր»ը, այս տարի աւելի փառաւոր անցաւ, որովհետեւ, առանց վարանելու, կարելի է ըսել որ ան այլեւս նոյնացած է մեր ազգային տօներու եւ հայ ժողովուրդի հոգիին ու զգացումներուն հետ: Վկայ այն խանդավառութիւններն ու անսահման եռուզեռը, որ այս օրերուս տեղի կ'ունենայ, աշխարհի ամենամութ անկիւններէ նետուած հայութեան բեկորներուն կողմէ:

Լուսացնցուղ բեմին ճիշտ մէջտեղը զետեղուած էին դաշնակցութեան հիմնադիրներու մեծադիր նկարները, հովանաւորուած հայկական եռագոյն ու ամերիկեան աստղազարդ դրօշներով՝ որոնք յարգանք կը պարտադրէին բոլորին, անխտիր:

Հանդէսը բացուեցաւ «Մշակ Բանուոր»ով, որ երգուեցաւ երգչախումբին կողմէն: Օրուան ատենապետը՝ ընկ. Պ. Զ. Կայծակ իր բացման ճառին մէջ յստակ ու գիւրըմբռնելի ոճով բացատրեց, թէ ինչպէս երեսուն-քառասուն տարի առաջ հայ ժողովուրդի ցաւն ու «զուլում»ը այնպիսի չափերու հասեր էր, որ այդ աղաղակը կազմաւորեց, ու մէջտեղ բերաւ սերունդ մը, պատրաստ ինքզինքը նուիրելու ժողովուրդի ցաւերու ամոքման: Այդ սերունդը պայքարեցաւ, տքնեցաւ ու միեւնոյն վճռականութեամբ պիտի շարունակէ գործել ու պայքարիլ, մինչեւ որ իրականանան հայ ժողովուրդին արդար ու անվիճելի իրաւունքները:

Ընկեր Ա. Ղուկասեան արտասանեց Յովհ. Թումանեանի «Հայրենիք»ը: Յետոյ խօսք առաւ ընկ. Ա. Վանարեան.

«Դաշնակցութեան Օր» հաւաքուած է այսօր: Երեսուն եւ հօթ տարիներ առաջ, հայ ժողովուրդի ծով տառապանքի ծոցէն դուրս եկան անհատներ, քով քովի եկան ու խոնարհեցան այս ժողովուրդի առաքինութիւններու առջեւ, լոյս բերին մեր խաւար նկուղներուն: Մ'որ մէջ'լ այն հերոսներէն, որոնք «Կեցցէ Հայրենիք»», «Կեցցէ Ազատութիւն» գոռալով ինկան անծանօթ քարերու եւ թուփերու տակ: Ահա՛ մեր առջեւ կը պատկերանան անոնք շարան-շարան, մեր պատմութեան հերոսները: Յարգա՛նք անոնց յիշատակին»:

Ու ընկեր բանախօսը հրաւիրեց մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութիւն պահել:

«Ո՛չ մէկ փէտայիի քաջութիւնը չէ մեռած», շարունակեց ընկերը: «Ոչ մէկ մտքի գաղափարը չէ ջնջուած: Այսօր անոնք մեր մէջ են, մեր հոգիին մէջ: Որովհետեւ կ'ապրին անոնց գաղափարները եւ կ'ապրի անոնց իրականացումը հետապնդող Դաշնակցութիւնը: Երբ գլխաւոր ազդակներ կան, որ Դաշնակցութիւնը պահեր են ու պիտի պահեն իբրեւ ուժեղ հաւաքականութիւն մը: Առաջին — Դաշնակցութեան խարիսխը ու զայն պահպանող ամէնէն ուժեղ ազդակը՝ անոր հետապնդած գաղափարը: Երկրորդ — Անձը: Կուսակցութիւն մը այնքան ամուր եւ զօրաւոր է, որքան անոր հիմնադիրներն ու հետեւորդները իրենց անձերով ցոյց կուտան գործնական ապացոյցը այն գաղափարին, որուն համար կը պայքարին ու կը նահատակուին: Երրորդ — Գործը: Գաղափարը եւ Անձը արժէք չունին, եթէ անոնց չմիանայ գործը:

«Ահա՛ թէ ինչո՞ւ Դաշնակցութիւնը պիտի ապրի ու պէտք է ապրի, որպէսզի հայ ժողովուրդը ապրեցնէ Ազատ ու Անկախ Հայրենիքի մը մէջ:»

Ընկեր Բաբգէն Գլաւանեան երգեց «Ալագեազ բարձր սար ա»:

Երկրորդ ատենախօսն էր «Հայրենիք»ի խմբագրապետը՝ ընկեր Ռ. Դարբինեան որ այսպէս ներկայացուց Դաշնակցութեան դերը. —

Երեսուն եօթը տարի առաջ ծնունդ առաւ Դաշնակցութիւնը: Առաջին գործը զոր կատարեց, յեղաշրջեց այս ժողովուրդին միտքն ու հոգին եւ դարձուց զայն ռազմունակ ժողովուրդ մը եւ անոր մէջ արթնցուց ազգային ոգին:

Դաշնակցութեան երկրորդ գործը եղաւ հայ ժողովուրդի ֆիզիքական հաւաքումը մայր երկրի մէջ, իր յետագայ նպատակներուն համար: Եւ այս կազմակերպութիւնը, վերջին տասնամեակին յաջողեցաւ խմբել մէկ միլիոն հայ ու կերտել ամենամեծ շէնքը — Հայաստանի Հանրապետութիւնը:

Ապա ընկերը պատասխանեց այն հարցին թէ՝ ի՞նչ է Դաշնակցութեան այսօրուան եւ վաղուան ընելիքը:

«Այսօրը ձեզի ծանօթ է: Մենք ունինք ֆիզիքական Հայաստան մը, եւ ունինք վարչութիւն մը, որ հայկական կը կոչուի: Բայց չունինք «Հայկ. Ոգին», որպէսզի զարգանանք իբրեւ ազգ եւ փոխանցենք մեր աւանդութիւնները սերունդէ սերունդ:

«Այն հիմը, որ դրաւ Դաշնակցութիւնը եւ որուն վրայ վերջը չինուեցաւ բոլորովին մեր ժողովուրդի զգացումներուն ու հոգիին անհամապատասխան «խրճիթ» մը, ոչ միայն չի կրնար գոհացնել գաղութի հայութիւնը, այլ նաեւ այն ժողովուրդը, որ հոն է, երկրին մէջ, որ չկրնալով շնչել ստեղծուած մթնոլորտին մէջ, կը ձգէ ամէն ինչ ու կը հեռանայ զանազան շրջաններ:

Մենք գործ ունինք երկու ճակատներու վրայ: Այսօր դժբախտութիւն է որ մեր երկու մեծագոյն թշնամիները բարեկամ են իրարու եւ համերաշխաբար նստած են մեր երկրի կուրծքին վրայ:

«Այն զոհողութիւնները, որ եղան գաղութահայութեան կողմէն, քանի մը գաղթական հայ աւելի փոխադրելու Հայաստան, բոլորովին չէին արդիւնք տուին: Որովհետեւ քէմալական կառավարութիւնը եւ խորհրդային իշխանութիւնը մեզի համար կը ներկայացնեն այն ուժերը՝ որ անկարելի կը դարձնեն հետապնդել եւ երազել ազգային որոշ քաղաքականութիւն, ներկայ պայմաններուն մէջ:

«Ուեւէ բանի ուժ կը յանգի արինահեղութեան: Դաշնակցութիւնը չի փորձեր բանի ուժ գործածել, որ ճակատագրական հետեւանք միայն կրնայ ունենալ այս արդէն արինաքամ ժողովուրդին համար:

«Ահա՛ ատոր համար մենք հրաժարած ենք գործօն քաղաքականութենէ, հակառակ այն սարսափներուն ու բռնութիւններուն, որ այս օրերուն տեղի կ'ունենան հոն՝ երկրի մէջ:

«Կազմակերպուի՛նք սա փոթորիկներու նախօրեակին: Զինուի՛նք այն հաւատքով որ մեզ աւանդ թողուցին մեծ նահատակները: Զինուինք՝ իմերաշխ գործելու գիտակցութեամբ: Ահա՛ Դաշնակցութեան այսօրուան պատգամը»:

Երգեց Տիկին Պէրպէրեան «Տրտում տխուր»ը, որուն դաշնակով կ'ընկերակցէր Տիկին Սահակեան:

Վերջին խօսողն էր օրուան նախագահը, Զօր. Սեպուհ, որ իրեն յատուկ ոճով ըսաւ.

— «Ինծի համար շատ դժուար է խօսիլ եւ բան մը աւելցնել այն ճառերուն վրայ, որոնցմով իմ ընկերները այնքան պերճախօսօրէն պարզեցին Դաշնակցութեան ծնունդը:

«Եթէ այս պահուս ինծի ըսէին՝ գնա՛ նախկին գործիդ, որուն համար սերունդ մը ամբողջ պայքարեցաւ ու նահատակուեցաւ, ես ուրախութեամբ կը ձգէի ամէն ինչ որ ունիմ այստեղ: Որովհետեւ Դաշնակցութիւնը եղաւ այն կազմակերպութիւնը, որ «ռայա» հայէն ստեղծեց յեղափոխական հայը ու երեւան բերաւ զայն որպէս ազգ ու պանծացուց անոր անունը: Այս՝ կուսակցական մոլեռանդութեան արդիւնք չէ, այլ բացարձակ իրողութիւն:

«Քա՛նի հայ իրականութեան մէջ չկայ տարբեր ուժ մը, պէտք է զօրավիգ կանգնիլ Դաշնակցութեան ու խտացնել անոր շարքերը, որոնք՝ վստահ մեր ժողովուրդի ապագային, եղունգներով, ակռաներով կառչած կը մնան Միացեալ Անկախ Հայաստանի իտէալին…»

Ատենախօսներ, երգողներ եւ արտասանողներ՝ բոլորն ալ խանդավառ եւ երկարատեւ ծափերու արժանացան:

Ժողովուրդը մեկնեցաւ խորունկ տպաւորութեամբ:

Ե. ՔԱՄԱՌ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

„ԻՄ ԳԻՐՔԸ„

Շրջանի մը մէջ ուր մեր գրականութիւնը ցաւագին երաշտութեամբ մը կը տառապի, յուսադրիչ է գիմաւորել տիրական դէմքի մը մէկ գործը:

Ահարոնեան ինքզինքը շատոնց պարտադրած հեղինակ մըն է մեր գրականութեան մէջ, իր մասնաւոր տեղն ու բարձրութիւնը ունեցող, բայց առա՛վ խիկ ենթակայ՝ որ իր արտադրութեան մէջ ո եւ է տկարութիւն, ո եւ է անկում մեր աչքերուն երեւայ անմիջապէս ու խոշորցած, որքան բնաւ պիտի չըլլար սկսնակի մը կամ նոր գրողի մը համար: Այս է անխուսափելի ճակատագիրը գրականութեանց բոլո՛ր վարպետներուն: Անգամ մը որ գրող մը տուաւ գործ մը որ գինք հասցուց սովորականէն վեր բարձրութեան մը, որ դասուեցաւ սերունդներ տեւող անուններու կողքին, այդ բարձրութիւնը անաղարտ պահելը այնքան ալ դիւրին չէ:

Ա. Ահարոնեան իր նոր երկով դուրս կուգայ այս փորձէն յաջող,— պէտք պիտի ըլլար ըսել իր բարձրութիւնը աւելցուցած, եթէ բարձրութիւնը, որուն տիրացած է, սահման ունենար:

* * *

Ահարոնեան ձեռնարկած է իր կեանքի գրքին: Ասիկա առաջին հատորն է ու կ'ընդգրկէ իր մանկութիւնը, ընդամէնը եօթ տարուան շրջան, քանի որ գիրքը կը սկսի հինգ տարեկանին ու կը գոցուի տասներկուքին: Այս գիրքը բաւական կ'ըլլայ արդէն որ մենք ծանօթանանք Ահարոնեանի տաղանդին ամէնէն շիտակ ու մայր գիծերուն:

Զգայնիկ մըն է ան: Մանկութենէն, արդէն վաղաժամօրէն զգայուն, տպաւորուող իր հոգին պատրաստուած է իր մէջ զգայնիկ վիպագիրը: Շատ շատերու համար աննշան կամ սովորական դէպքեր ու երեւոյթներ կը խռովեն զինք, կը փոթորկեն կամ կը յուզեն: Անիկա չի կրնար մարդոց ու իրերուն հանդէպ անտարբեր մնալ: Ասիկա արդէն զինք յատկանշող գլխաւոր յատկութիւններէն մէկն է: Շնորհ մըն է ան որմէ դժբախտաբար զրկուած կը մնան շատեր, եւ որով առատօրէն օժտուած է Ահարոնեան: Իր մէջ այս երակը այնքա՛ն զօրաւոր է որ ամէն էջի կը հանդիպինք ատոր, կը բանանք լայնօրէն մեր հոգիները ու անով կը զբըկուինք: Գիրքը ծայրէ ծայր թաթխուած է քաղցր sentimentalismeի մը մէջ, ու մէ գործը փոխանակ տուժելու, ընդհակառակն, կը նպաստաւորուի: Առոր ալ պատճառը, որովհետեւ Ահարոնեանի sentimentalismeը այնքան հաղորդական է որ, ընթերցման ամբողջ տեւողութեան, կը կորսուինք անոր խռովայոյզ յորձանքին մէջ:

Իր sentimentalismeը սակայն պիտի չունենար նոյն արժէքը, եթէ զուրկ ըլլար էական ու նոյնքան գլխաւոր յատկութենէ մը: Ամէնուն տրուած չէ պատմել գիտնալ: Վիպագրի մը ամենակարեւոր յատկանիշն է սակա՛յ դիտողութեան (observation) հետ: Իր sentimentalismeը նոյնիսկ անտանելի պիտի դառնար առանց այս յատկութեան: Բայց Ահարոնեանի մօտ sentimentalismeը միացած իր պատմելու կարողութեան, կը դառնայ հրաշալի առաւելութիւն մը: Որովհետեւ Ահարոնեան առաջնակարգ պատմել գիտցող մըն է: Այս յատկութիւնը արդէն ընդհանուր է արեւելահայ վիպագիրներուն համար, մինչ արեւմտահայ գրագէտներուն մօտ կը դառնայ բացառիկ երեւոյթ:

Միայն թէ Ահարոնեանի այս յատկութեան կ'ընկերանայ արժանիք մը որ կը զատէ զինք արեւելահայ միւս վիպագիրներէն, ու կը դնէ գերակշիռ դիրքի մը վրայ: Ասիկա իր լեզուն է: Այս տեսակէտէն Արեւմտահայերը կը նրբեն առաջնակարգ դիրք: Արեւելահայերը նշանաւոր են իրենց աղքատ լեզուով: Շիրվանզադէ, հակառակ իր մեծ վիպագիր մը ըլլալուն, հայերէն չի գիտեր: Ահարոնեան միակն է իր լեզուի խոր հմտութեամբ ու մաքուր, ինքնայատուկ ոճով:

Ըսի վերը, որ վիպագրի մը գլխաւոր յատկանիշն է պատմել գիտնալը, միացած դիտողութեան: Ահարոնեանի աչքը գիտէ տեսնել, մանաւանդ ընտրել: Որովհետեւ չի բաւեր միայն տեսնելը, անհրաժեշտ է գիտնալ ընտրութիւն մը ընել: Այլապէս կ'ունենանք գործ մը ուր մասնաւորը խառնուած է հասարակին ու սովորականին, կորսնցնելով այսպէս իր ամբողջ հմայքը եւ վերածուելով միջակութեան, ուր տաղանդը կայ, բայց անոր քով ու տարտամ: Ահարոնեանի դիտողութիւնը չերթար միայն արտաքին աշխարհին,— մարդոց կամ իրերուն: Ան գիտէ հաւասարապէս թափանցել հոգիներուն, մեր ներքին աշխարհին, նայիլ Կիկլոպեան աչքերով, տեսնել ու լոյսին բերել ինչ որ կ'արժէ, ինչ որ անհրաժեշտ է: Ան որքան կարող նկարիչ բնութեան ու մարդոց, նոյնքան եւ աւելի յաջող է հոգիներու զարգացման ու ներկայացման մէջ: Այս տեսակէտով ամենայաջող գլուխներն են,—կեանքի Առաջին Ահեղծուածը, Մաշը, իմ առաջին Ուսուցիչս, Զարօն, Դատաստանը, Զունիկը եւ Զուկը: Պէտք է աւելցնեմ սակայն որ յիշուած գլուխները նախընտրութիւն մը չեն հիացեալներուն վրայ: Այսպիսի նախընտրութիւն մը դիւրին չէ Ահարոնեանի այս գործին համար, որովհետեւ գիրքը բաղկացնող բոլոր գլուխները իրենց մասնայատուկ դերը ունին ընդհանուր ներդաշնակութեան մէջ:

* * *

Մեր մէջ տակաւին կան շատեր որ բանաստեղծութիւնը կը շփոթեն ոտանաւորին հետ: Ուրիշներ՝ որոնք զայն միայն ոտանաւորով կ'ընդունին: Սակայն մենք գիտենք որ ճշմարիտ բանաստեղծութիւնը կաղապար չի ճանչնար, ու ինչպէս տաղանդը կը յայտնուի ընկերային բոլոր խաւերուն մէջ, այնպէս ալ ան կրնայ երեւիլ գրական ո եւ է ձեւէ:

Թերեւս զուտ բանաստեղծութիւնը կարելի է միայն արձակով: Հոս ոչ կանոն կայ ոչ կաշկանդում: Անհունութիւնն է արձակը: Կոստան Զարեան, մեր օրերու մեծ բանաստեղծը ու ճշմարիտ արուեստագէտը, ինչ որ չկրցաւ ընել իր Օրերի Պսակով, ըրաւ ու կ'ընէ իր արձակով: Իր Այրարատեան դաշտումն ու Անցորդը եւ իր Ճամբան, բանաստեղծութեան (առաւելապէս մտածումի) հոյակապ էջեր են:

Ահարոնեան բանաստեղծ է: Գիրքը մէկ ծայրէն միւսը փաթթուած է բանաստեղծութեան թեթեւ շղարշով մը, որ սակայն տեղտեղ կ'ուժեղանայ ու կը փրփրի (Խորհուրդը, Զարօն, իմ առաջին ուսուցիչը, Մեր Այգին): Բանաստեղծ Ահարոնեանը քնքուշ է, քաղցր ու մթախոհ: Բոլորովին ներհակը հայրենասէր Ահարոնեանին:

Հայրենասիրական երակը մեր գրականութեան մէջ, շատ քիչ բացառութեամբ, ամէնուն կողմէ մշակուեցաւ: Շատերուն քով անիկա սակայն արձագանգն էր լոկ ժամանակի պահանջին ու մտայնութեան: Ասոնց քով անշուշտ աւելորդ է փնտռել հարազատութեան այն շեշտը որ հասարակէն հանէ ու կենդանի դարձնէ: Եղան գրողներ որոնք հայրենիքը երգեցին, որովհետեւ այդպէս պէտք էր, որովհետեւ հայրենասէր պէտք էր յայտնուիլ: Դուրեանի յաջորդող սերունդը, Պոլսոյ մէջ, իր թաշկինակին վրայ արեան բիծեր կը փնտռէր, բանաստեղծ կոչուելու ու Դուրեանի կողքին կարգ մտնելու համար:

Ահարոնեան այս տրտում շարքէն կը զատուի իր ազնուական կեցուածքով: Իր գրականութեան մէջ այս երակը ամենազօրաւորներէն է: Մենք սիրով մտիկ կ'ընենք զինքը երբ կը խօսի հայրենիքին վրայ ու կը խորհրդածէ: Մանաւանդ այս օրերուն երբ, պարագաներու բերումով, կը բոլորենք մեր պատմութեան ամէնէն եղերական ժամանակաշրջաններէն մէկը, շատ աւելի հարազատ կը հնչեն իր տողերը մեր սրտին ու հոգիին: Խորհուրդը հատուածը ամէնէն յատկանշական կերպով իր մէջ կը խտացնէ հայրենասէր վիպագիրը: Լարը այնքա՛ն ուժգին կը հնչէ մեր ականջին, ու զգացումները այնպէ՛ս թափով կը ջրվիժին տողերէն մեր սրտին, որ մեր արիւնը կը փրփրի, ու բնազդաբար, տարուած անոր սքանչելի գրիչէն, կը կրկնենք իրեն հետ, մեր ներաշխարհին մինչեւ ամենահեռաւոր խորութիւնները յուզուած.

Ազատն Աստուած այն օրից
Երբ հաճեցաւ շունչ փչել…

* * *

Ահարոնեանը կարելի է ճանչնալ լոկ այս գիրքով ու անոր տալ մեր գրականութեան մէջ վարպետի այն տեղը զոր արդէն վաղուց կը գրաւէ: Մաղթելի է որ սերունդը, որ կը հասնի, քիչ մը հետաքրքրութիւն ցոյց տայ այս գործին հանդէպ ու հաղորդուի այն կերպով որ կը ժայթքէ անոր բոլո՛ր էջերէն:

Փ. ՉԱՐՈՅԵԱՆ

ԹԻԱՊԱՐՏԻ ՄԸ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

Դ. եւ վերջին մաս

Վերջապէս, մեր պնդումներուն վրայ, Պիղատոս մեզի ներկայացուց խափշիկ մը, Սթրոնկ, իբրեւ վարժ նաւավար: Կայէնի ծանօթներէն փոխառութիւն կ'ընեմ, կը վճարեմ, ժամադրութիւն կ'առնենք: Սակայն Պիղատոս եւ Սթրոնկ կը խաբեն: Նոյնիսկ կը մատնեն: Արաբ մը, որուն բարեկամ էի, լուր կուտայ: Կը փախչինք, սակայն կ'իյնանք վայրի մեղուներու խայթոցին տակ: Ջուրը կը նետուինք, ազատելու համար մեղուներէն: Գիշերը, ճահճուտ, կը մտնենք քաղաք, նաւավար մը գտնելու համար: Կը մտնենք Սթրոնկի տունը: Կ'ըսէ թէ առած դրամով գինովնալէ յետոյ մեկնած է մեզ փնտռելու: Յաջորդ իրիկուն կը գտնենք զայն ծովախորշին բերանը: Կը պատմէ իր «խաբէութեան» արդարացուցիչ պարագաները, իր «պարկեշտութիւնը»: Նաւակը կը սպասէր: Տեսնելով ալիքներու տաշտը, սարսուռ մը կ'անցնի մարմինէս: Ամբողջ ողբերգութիւնը կ'երեւի, դարձեալ, իմ աչքիս: Մեր երեք նոր ընկերները որոնք չեն տեսած այդ ողբերգութիւնը, կը խնդան: Խափշիկը, ցոյց տալով նաւակը, որ կը կոչուի Սէնթ-Սէսիլ կ'ըսէ.

— Զո՛ւկ է, ձուկ:

Յետոյ կ'աւելցնէ.

— Պարոն Սատանային օգնութեամբը, ձեզ պիտի տանիմ Պրազիլիա:

Նաւակը ամուր է, ամէն բան նոր: Կը զատկենք նաւակին մէջ:

— Կամաց խօսեցէք, ձայնը ջուրին վրայ շատ կը ճամբորդէ:

Նաւակը կը սողայ: Առաւօտուն անցած ենք արդէն Մահուան գետը: Կը բանանք առագաստը: Սթրոնկ գիտական եղանակներ կը փորձէ, որքա՛ն վարժ տղայ է: Կ'անցնինք Հայր եւ Մայր կղզիներէն: Ահա հոն հասանք, ուր տեղի ունեցաւ ողբերգութիւնը: Ամբողջ մեր ուժը կը դնենք մեր ձեռքերուն մէջ: Տղու պէս կը հնազանդինք խափշիկին:

— Շնորհակալ եմ, պարոն Սատանայ:

Յաջողած ենք անցնիլ:

Հիմա նաւակը կը հանգչի ալեակին վրայ:

— Մեկնումը վաղը, կ'ըսէ խափշիկը:

Հիմա կը զգամ որ խափշիկը ճարպիկ նաւավար մըն է, կը ճանչնայ ծովը եւ իր ճամբան: Հրաշալի գիշեր մը: Խափշիկը կը քնանայ սեւ սուրբի նման: Կը լուսնայ արդէն եւ խափշիկը գործի վրայ է: Հեռուն բլուր մը, որ գլուխը դուրս կը հանէ մթութենէն: Կը թիավարենք կատաղօրէն:

Ահա Ովկիանոսին բացերն ենք: Ազատութեան ծոցը:

Ուրախ ենք բոլորս եւ կը գոռանք.

— Կեցցէ՛ մեր Սիրուհին (Ազատութիւն), Սիրուհիներուն Սիրուհին:

* * *

Վեց օրեր անցան եւ ծովուն վրայ ենք: Հովը սաստիկ է, ալիքները չար են եւ նաւակը վախեցնելով կ'անցընէ մեր մարմինէն:

Սուրբ մըն է մեր խափշիկը:

Քիչ յետոյ, նաւակը կը քէ խորշի մը մէջ, ուր ձկնորսութիւն պիտի ընէ: Կէս ժամէն բեռ մը ձուկ կը բանէ:

Հազիւ կ'աւարտի ճաշը, երբ ծովը կը սկսի եռալ: Անձրեւ մը ալ միւս կողմէն: Վտանգաւոր տեղ մըն է որ կ'անցնինք: Սատանայ հոսանք մը կայ:

ՍՈՒՏ ՎԿԱՆ Կ'ԱՆՁՐԿԻ

ՍԱՐՍԷԼ.— Նոյ. 13ին Հօկի մասնաճիւղի հրաւէրով բանախօսելու եկաւ Տիկին Զապէլ Եսայեան։ Շատ փոքրաթիւ հասարակութեան մը ներկայութեան, տիկինը կրկնեց իր սովորական «փոխասացութիւնը» որ տեւեց 1ուկէս ժամ։ Այնպիսի չափազանցուած կերպով նկարագրեց Խ. Հայաստանի մէջ կատարուած շինարարական աշխատանքները, որ գիտակից հասարակութեան ծիծաղը միայն կրնար շարժել։ Համաձայն տիկ. Եսայեանի, Հայաստան արդէն գերազանցած է Զուիցերիան եւ Պելճիքան։

Բանախօսութենէն վերջ, ժողովի նախագահը՝ որ Փարիզէն ընկերացած էր բանախօսին՝ առաջարկեց ներկաներուն հարցումներ ընել։ Պ. Բարունակ Գումրուեան տուաւ շարք մը ...

միկին, իմանալու թէ ի՛նչպէս կ'ապրի եւ թէ ինչո՞ւ իր զաւակը Սիբիր է աքսորուած։

Ուրիշ հարցում մը. — «Դուք յայտնեցիք թէ Լէնինականի մէջ կայ երկու բամպակի գործարան ուր արդէն կ'աշխատի 100,000 իլիկ եւ 25,000 դէզկեաճ ելեկտրական ուժով։ Կարելի՞ է ըսել թէ մէկ իլիկը օրական ո՞րքան բամպակ կը մանէ»։ Տիկինը պատասխանեց. «Մասնագէտ չեմ այս բանին։ Եթէ կ'ուզէք կը գրեմ եւ կը հարցնեմ ու ձեզ կը տեղեկացնեմ»։ Այն ատեն Պ. Բարունակ աւելցուց որ «եթէ Աբարատի ձիւները բամպակ դառնան, դարձեալ չպիտի բաւեն 100,000 իլիկի եւ 25,000 դէզկեաճի պահանջին»։

Այստեղ անհրաժեշտ է բացատրել որ իւրաքանչիւր դէզկեաճը եթէ կը բանի ձեռքով, կը գործէ օրական առնուազն 30 արշին կտաւ, ուրեմն 25 հա...

...

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ Վ.ԻՃԱԿԸ

...

Անշուշտ այս ալ «ազգասիրական» գործ է։

Ստ. Միլտոնեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ԱԹԱԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Այս իրիկուն, 19 Նոյեմբեր, հայ կռփամարտիկը պիտի կատարէ եղանակի երրորդ մրցումը, Գերմանիոյ մէջ, Սարէպրուք, Օթթօ Լոէրի դէմ։

Թերեւս առաջին անգամն է որ հայ կռփամարտիկ մը գերմանական հողին վրայ կը մրցի։ Աթաեան կարեւոր հակառակորդի մը դէմ կը գտնուի։ Գերմանացին հուժկու եւ միեւնոյն ատեն վարպետ խաղացող մըն է։

Հայ կռփամարտիկը իր խաղը քիչ մը փոխած է, եւ ներկայիս բոլորովին տարբեր ձեւեր ունի։ Կը մաղթենք որ լաւ արդիւնք մը ձեռք բերէ։

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (116)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

...

պալատ գնաց՝ կայսերական ընտանիքին ցաւակցութիւն յայտնելու համար։ Մարոքի մարզպան Սթէկ նոյնպէս ճամբայ ելաւ դէպի Ֆէս։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ առաւօտ ժամը 11ին՝ շքեղ հանդիսաւորութեամբ։

Այսօր Իսլէմներու ժողովը պիտի գումարուի՝ իր յաջորդը նշանակելու համար։

Թուրք նոր թղթադրամները

Գրեցինք թէ Դեկտ. 5էն սկսեալ Թրք. հին դրամները պիտի փոխանակուին նոր թղթադրամներու հետ։ Օսմանեան Պանքան անկանոնութեան տեղի չտալու համար պահանջած է որ փոխանակութիւնը իր միջոցաւ միայն կատարուի։

Նոր թղթադրամներու մէջ կէս ոսկինոց չգտնուելով, երբ կէս ոսկինոցները հրապարակէն հաւաքուին, մանր դրամի տագնապ մը յառաջ պիտի գայ։ Հիմա շրջաբերութեան մէջ գտնուող կէս ոսկինոցներու քանակութիւնը 7-8 միլիոն ոսկի է։

Շրջաբերութեան մէջ 157 միլիոն ոսկիի թղթադրամ կայ, բայց թէ՛ գրաւման միջոցին եւ թէ զանազան պատճառներով այս գումարին 30-40 միլիոնը հրապարակէն վերցուած է եւ այս կերպով շրջաբերութեան մէջ գտնուած գումարին քանակութիւնը զեղչուած է։ Բայց նոր հրապարակ հանուած թղթադրամները 157 միլիոնի հաշուով տպագրուած են, այնպէս որ եթէ անոնց ամբողջութիւնը շրջաբերութեան դրուի, հրապարակի վրայ այսօրուընէ 40-50 միլիոն ոսկի աւելի թղթադրամ պիտի գտնուի, ուստի որոշուած է որ հրապարակի վրայ գտնուող հինցած թղթադրամներու համապատասխան քանակութեամբ թղթադրամ հրապարակ հանուի եւ մնացեալը պահեստի մնայ։

Դրամական տագնապ Թուրքիոյ մէջ

Ճիւմհուրիյէթ խօսելով Պոլսոյ հրապարակին վրայ տիրող դրամական տագնապի մասին, կը գրէ.—

«Վերջին օրերս Թուրքիոյ տնտեսական կեանքին մէջ խնդրոյ առարկայ կ'ըլլայ կենսական հարց մը՝ դրամական տագնապը...։ Վաճառականը կը գանգատի, «պօրսաճի»ն կը գանգատի, պանքան կը գանգատի եւ վերջապէս ժողովուրդը կը գանգատի...։ Ի՞նչ է այս դրամական տագնապին պատճառը։ Նախապէս շրջաբերութեան հանուած թղթադրամին գումարը մօտ 157 միլիոն ոսկի էր։ Երբ նկատի առնուի որ կատարուած վերջին մարդահամարին համաձայն, Թուրքիոյ բնակչութեան թիւը 14 միլիոն է, յայտնի կ'ըլլայ որ մարդ գլուխ 11 ոսկիի չափ բան մը կ'իյնայ։ Այս 157 միլիոն ոսկիին առնուազն 20 միլիոնը պատերազմի, հրդեհի, գաղթականութեան եւյլն. պատճառներով այրած եւ կորսուած է։ Մնացեալ 137 միլիոն ոսկիին մէկ մասն ալ զանազաններու քով պինդ պահուած է եւ հրապարակը բնաւ չօգտուիր այս դրամներէն։ Միւս կողմէ՝ մեր հասոյթի պիւտճէն 206 միլիոն ոսկի ըլլալով, եթէ անոր վրայ աւելցնենք նաեւ միւս անկախ պիւտճէները, Էնկիւրիի և Պոլսոյ Քաղաքապետութեանց եւ մասնաւոր վարչութեան հասոյթները, այս գումարը կը յանգի 300 միլիոն ոսկիի։ Ըսել է որ գտնուած դրամը պէտք է գրեթէ երկուքուկէս անգամ պաշտօնատուններու դրամարկղերը մտնէ ելնէ։

«Կարճ խօսքով, հրապարակի վրայ շրջաբերութեան մէջ գտնուած թղթադրամը անբաւական կուգայ մեր պէտքերուն եւ ասոր հետեւանքով դրամական տագնապ մը կը ծագի»։

Ֆրանսացի կալանաւորները արձակուած

Ռապաթէն կը հեռագրեն թէ երկար բանակցութիւններէ վերջ, ֆրանսական իշխանութիւնները յաջողեցան առեւանգուած վեց Ֆրանսացիներու ազատ արձակումը ձեռք բերել, վճարելով կարեւոր փրկագին մը։ Գումարին մասին որոշ տեղեկութիւն չի տրուիր։

Կալանաւոր երկու աղջնակները (Աննօ քոյրեր) Հոկտ. 8էն 9 լուսնալիք գիշերը առեւանգուած էին Քէնիթրայի մօտ, Մէքնէս տանող ճամբուն վրայ։ Իրենց հայրն ու մայրը սպանուած էին յարձակող Արաբներուն կողմէ. իսկ Տիկ. Սոնփէրաք, որ իրենց կ'ընկերանար, ծանրապէս վիրաւորուած էր։

Այս դէպքէն վերջ, Հոկտ. 22ին առեւանգուեցան Մարոքի ֆրանս. մարզպանին եղբօր՝ Օսմ. Պանքայի նախկին տնօրէնին տղան Իվ Սթէկ, խորթ զաւակը Մայեէ եւ անոնց ընկերացող երկու կիներ՝ Փրոքորոֆ եւ Շթայնհէլ, որոնք որսի ելած էին Քազապլանքայէն 200 քիլոմեդր հեռու անտառի մը մէջ։

Կալանաւորները զինուորական հսկողութեան տակ Ռապաթ բերուեցան։

Կացութիւնը Ռումանիոյ մէջ

Պուքրէշէն կը հեռագրեն 17 Նոյեմբեր Թուականով.—

Երեսփոխանական ժողովի այսօրուան նիստին մէջ Գիւղացի-Ազգային կուսակցութեան կողմէ Եուպեան հարցուց կառավարութեան թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ իր դիրքը Մանուէլէսքոյի ազատ արձակումէն յետոյ։

Ներքին Նախարար Տուքա պատասխանեց թէ կառավարութիւնը կատարելապէս ազատ ձգած է դատարանը, սակայն ինք վճռած է բոլոր միջոցներով պաշտպանել հանրային ապահովութիւնը։ Տուքա աւելցուց թէ կը ցաւի որ գիւղացի-ազգային կուսակցութիւնը կ'ուզէ պարապ հարցումներով դժուարութիւններ ստեղծել կառավարութեան։

Օդանաւի երկու զոհեր եւս

Անգլիացի օդանաւորդներ հարիւրապետ Մաքինթոշ եւ Պերթ Հինքլըր Երեքշաբթի կէսօրէ վերջ «Իշխանուհի Քսէնիա» օդանաւով Էփէյվրընէն ճամբայ ելած էին՝ մէկ թռիչքով Քարաշի (Հնդկաստան) երթալու եւ ուղիղ գիծով հեռաւորութեան մրցանիշը կոտրելու համար։ Այս երկար եւ դժուարին ճամբան (4500 մղոն) կը յուսային կտրել 48 ժամէն։ Սակայն պայման, նաժամը լրացաւ եւ ո եւ է լուր չառնուեցաւ օդանաւէն։ Նոյն իսկ Անգլիայէն մեկնելէն ի վեր ոչ ոք տեսած է զայն։ Իրենց ծրագրած ճամբան էր՝ Գերմանիա, Վարշաւա, Օտեսա, Կասպից ծով, Աֆղանիստան եւ Հնդկաստան։

Ամէն յոյս չէ կտրուած դեռ. ոմանք կը կարծեն թէ օդանաւը վար իջած է ամայի տեղ մը եւ թէ քանի մը օրէն տեղեկութիւն պիտի առնուի իր մասին։

“ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ„Ը ՊՐԻՒՔՍԵԼԻ ՄԷՋ

Այսօր Շբ. գիշեր ժ. ը 9.30ին, Հայ Ակումբին մէջ, 94 Rue de Louvain

Պիտի բանախօսէ՝ Ընկ. ԱՐՇԱԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆ

երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ պար

ԵՂԱՆԱԿԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱՍԷՐՆԵՐՈՒ

Պարերը կը ղեկավարէ Ս. Թէրզեան (Ստեփ)

Այսօր Շաբաթ գիշեր, Salle des Fêtes, Mairie de XVme

մէթրօ Vaugirardին դիմացը. ժամը 8.30էն մինչեւ կէս գիշեր

Սմոքինկը պարտաւորիչ չէ։ Մուտք 7 ֆր.։ Պիւֆէի ծախք չկայ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Մարսիլահայ Տրամ. Ստուտիան, ղեկավարութեամբ՝ Մ. ՄԱՐՈՒԹԵԱՆԻ

Այսօր Շբ. իրիկուն ժամը 8.30ին, Bon Théatre մէջ, 84 Rue Chape

կը ներկայացնէ ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏ (դրամ՝ 5 արար)

եւ ՏՈՄՍԱԿԱՎԱՃԱՌՈՒԹԻՒՆ (Զաւեշտ 1 արար)

Կը պարէ՝ Օր. ԱՍԻԱ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ

ՊԻՆԵՐԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ

Այրի Տիկին Գալէնտէրեան խորին ցաւով կը ծանուցանէ իր բարեկամներուն եւ ազգականներուն, իր մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԿԱՏԻՆԷ ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ

մահը՝ որ տեղի ունեցաւ Նոյեմ. 8ին։ Հանգուցեալոյն մարմինը ամփոփուեցաւ Մարսէյլի Սէն Փիէր գերեզմանատունը։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Զաւարեան խումբի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 10ին ծանօթ հաւաքատեղին. կարեւոր օրակարգ. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր»ի ընդհ. ժողովը 21 Նոյեմ. Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր Օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Լիոնի Բարձր Հայքի Հայրենակցական միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 3ին, 201 Ave. de Saxe, Պ. Կիւրեղեանին դերձակատունը։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այսօր շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, 80 Ave. Péreire, Asnières կաթողիկոսական պատ. դիւանատունը։ Կարեւոր օրակարգ, ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի նկատուի։

ՀԱՃԸՆԻ Հերոսամարտի ութերորդ տարելիցին առթիւ Հաճընի բոլոր զոհերու յիշատակին պատարագ պիտի մատուցուի Հայոց եկեղեցիին մէջ, վաղը կիրակի եւ պիտի կատարուի հոգեհանգիստ։

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի լուսանկարիչ Պ. Գրիգոր Ճօլօլեան։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Յակոբ Տայեանէ (Լուղորդ), Ֆիւմէյ, իր հասցէն իմացնել խմբագրութեան։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեմ Պէլֆօրի եւ Հէրիքուրի հայրենակիցներուն որոնք ներկայ գտնուեցան սիրելի հօրս ԵԶԵԿԻԷԼ ՁՕԼՔԵԱՆի յուղարկաւորութեան որ տեղի ունեցաւ 11 Նոյ. Ուր. առաւօտ ժամը 10ին։

Սպակիր Ս. Ձալքեան

ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Հայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան մասնաճիւղը կազմակերպած է իր տարեկան պարահանդէսը՝ Salle Hocheի մէջ, 9 Ave. Hoche, Métro: Courcelles, որ վերջերս կրած հիմնական նորոգումներով եւ ճոխ յարդարանքով դիւթագեղ կերպարանք մը ստացած է։

Պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 10ին,

Մուտքի գինն է 50 ֆրանք։

Հայ եւ օտար կարողագոյն արուեստագէտներ պիտի կիրարկեն երաժշտական խնամուած յայտագիր մը եւ պարերու միջոցին ալ՝ խսկատիպ եւ զուարթ intermèdeներ եւ հաճելի անակնկալներ տեղի պիտի ունենան։

Պարահանդէսին հասոյթը ամբողջապէս պիտի յատկացուի Որբախնամ գործին։

ՍԱԿԱՐԱՆ

18 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթեռլին,	L. St.	124	03
Տոլար,	Dollar	25	44
Մարք (ոսկի) 100	Mark	607	25
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	55
Թրք. ոսկի	» or	110	—
Մէճիտիէ	Médjidie	10	00
Լէվա 100 հատը	Léva	18	50
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր » »	Lire	138	60
Պելճ. ֆրանք »	Belga	355	—
Զուից. »	Frc. Suisse	490	75
Լէյ 100 հատը	Ley	15	70
Ֆլորին	(Florin)	1028	—

ԱՐԺԵԹՂԹ.			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	3390	—
»	II »	2030	—
»	III »	1675	—
Ռումելի երկաթ.	Lots turcs	164	—

Կորսուած է Մարսէյլի, Ռիւ տէ Տօմինիքէնի Սէն-Թէօտոր եկեղեցիին մէջ, Ջորեքշաբթի առտու կորսուած է մետաղեայ հատիկներով վարդարան մը (համրիչ) որ թանկագին յիշատակ մըն էր տիրոջը համար։

Գտնողէն կը խնդրուի որ յանձնէ եկեղեցիի ժամկոչին, լաւ վարձատրութիւն։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շ.	40շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ			
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration
Խմբագրատուն
208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 20 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927
20 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 498
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՆՄԻՏ ՔԱՇՔՇՈՒՔ

Նորէն սաստկացած են կիրքերը, կարգ մը գաղութներու մէջ։ Ամէնէն մռայլ պատկերը կը ներկայացնէ Եգիպտոսը։

Մենք չենք ուզեր խառնուիլ ո՛ր եւ է շրջանի ներքին վէճերուն։ Բայց անհրաժեշտ կը գտնենք լուսաբանել կարգ մը կէտեր, որպէսզի առտուն կանուխ հասնողը, կամ արհեստով խառնակիչները աժան ամբոխավարութիւն չփորձեն։

Վէճը ծագեցաւ Աղեքսանդրիայէն։ Քաղաք. ժողովի անդամներէն պէյ մը, որուն համար կ՚ըսեն թէ Մուսոլինիի հովեր ունի, ինքնագլուխ կարգադրութիւններ կ՚ընէ դպրոցին համար։ Եւ իր դիրքը ամրացնելու առաջադրութեամբ, կը կազմէ Քաղաք. ժողով մը, օգտուելով շատերու բացակայութենէն։ Թեմական և Քաղաք. ժողովներու միւս անդամները չեն հանդուրժեր այս կամայականութեան, եւ տիրանալով բռնի գրաւուած Առաջնորդարանին, կ՚ընտրեն Նոր Վարչութիւն։ Այս առթիւ տեղի կ՚ունենան անկարգութիւններ եւ ծեծկուուք։ Մենք առանց վերապահութեան կը դատապարտենք այդ արարքները, ո՛ր կողմէն ալ գործուած ըլլան։ Գահընկէց պէյը, իբրեւ վրէժ, ոստիկանութեան կը ներկայացնէ ցուցակ մը, կասկածելի ցուցնելով եօթը ծանօթ հայրենակիցներ։

Նոր վարչութիւնը գործի կը ձեռնարկէ, ամէն ինչ վերջացած համարելով։ Երեւի չափազանց լաւատեսութենէ տարուած, անպաշտպան կը ձգէ առաջնորդարանը, որ առտու մը կ՚անցնի «ժողովրդային» կոչուած խմբակի մը ձեռքը։

Շուտով կը քակուի դաւադրութեանց կծիկը։ Այս ողբերգութեանց բուն պատասխանատուն, Թորգոմ արք. զոր երկու տարիէ ի վեր չի ճանչնար Աղեքսանդրիան, շունչը կ՚առնէ ծովափ, եւ ոստիկանութեան միջոցաւ տէր դառնալով առաջնորդարանին, կը կազմէ Նոր վարչութիւն մը։ Ընտրովի Քաղաք. եւ Թեմական ժողովին անդամները, նոր ծայրայեղութիւններ կանխելու համար, կը փութան հրապարակաւ բողոքել այս հակասահմանադրական խաղերուն դէմ, եւ կը դիմեն կառավարութեան։

Մինչ այս մինչ այն, Նոյ. 6ին, Գահիրէի մէջ տեղի կ՚ունենայ ժողովրդային ցոյց մը, պահանջելով Թորգոմ արք.ի անմիջական հեռացումը, իբրեւ խառնակիչ եւ ամբաստանեալ։ Այս իմաստով հեռագիրներ կ՚ուղղուին եպիսկոպոսին եւ Ներքին Նախարարութեան։

Արդիւնքը յայտնի չէ մեզի։ Մինչեւ այսօր հասած թղթաբերէն կը տեղեկանանք թէ յուզումը կը շարունակուի, —թռուցիկներ, ժողովրդային բողոքներ, եւ անվերջ բանավէճ, որոնց վերջը դժուար է նախատեսել։

Մէկդի դնելով մանրամասնութիւնները, եւ նոյնիսկ որոշ վերապահութեամբ մօտենալով հարցին, կը նկատենք որ այստեղ ալ հինի եւ նորի պայքարն է գլխաւոր շարժառիթը ծագած տագնապին։

Եգիպտոսը պէյերու եւ փաշաներու միջնաբերդն է, եւ մարդիկ դժուար կը հանդուրժեն ժողովրդային տարրերու միջամտութեան։ Թորգոմ եպիսկոպոսն ալ, որ լաւ սերտած է «Եկեղեցւոյ իշխան»ներու պատմութիւնը, կրցեր է իր կոնակը տաքցնել, ջոջերու կոնակը շոյելով։ Այլապէս, պիտի ըլլար ժողովուրդին հետ եւ ոչ թէ անոր դէմ։ Կրնար դէմ ըլլալ Դաշնակցութեան, բայց ամէնէն առաջ պիտի ըմբոստանար ամիրաներու, խառնակիչներու եւ ապիկարներուն դէմ, եւ պիտի փնտռէր արդարութիւնը։

Ամբաստանութիւննե՞ր կան Աղեքսանդրիոյ ընտրովի ազգային մարմիններուն. կամ անհատներու դէմ։ Շռայլութիւննե՞ր ըրած, պարտքե՞ր դիզած, դպրոցը տկարացուցա՞ծ են։ Թո՛ղ քննեն։ Ո՛վ որ հաշիւէ կը խուսափի, անշուշտ յանցաւոր է, եւ պէտք է պատժուի։ Բայց, ամէ՛ն տեղի մէջ։ Պէտք է մաղել ոչ միայն Աղեքսանդրիան, այլ եւ Գահիրէն, որ ուրիշներուն ասպարէզ կարդալու համար նախ իր գործերն ու տետրակները պէտք է մէջտեղ հանէ։

Եւ յետոյ, առաջնորդ մը որ ամբաստանութեան տակ է տարիներէ ի վեր, որուն դէմ ըմբոստացած է ժողովուրդին կէսը, ինչպէ՞ս կը համարձակի աթոռի վրայ մնալ, հրամաններ արձակել, կողմ բռնել, եւ սպառնալիքներ ընել։ Եթէ մինչեւ անգամ ամբողջ գաղութին մէկ երրորդը միայն դատախազ կանգնած ըլլայ, Թորգոմ արքեպս. պէտք է կախակայուած համարէ ինքզինքը, եւ դատ պահանջէ, փոխանակ թիկունքը տալու ափ մը հրեւելիներու, իսկ բռունցքը՝ բողոքողներուն։

Խրիմեանը փառաբանող առաջնորդ մը այսքան սրատեսութիւն մը ունենալու էր, որովհետեւ ինչ որ կ՚ընէ ու կը պարտադրէ հիմա, ամէն իրաւունք եւ օրէնք ոտքի տակ առած, պարզ արկածախնդրութիւն է, լեցուն՝ ծանր հետեւանքներով։

Արդարութիւնը կը ձգձգուի, կը կաշկանդուի, բայց չի խափանուիր։

Նոյնքան զզուելի քաղաքականութիւն մը բռնած է, Յունաստանի մէջ, ուրիշ եպիսկոպոս մը, Մազլըմեան կոչուած խառնակիչ մը։

Այս ողորմելին գոնէ Թորգոմ եպսկ.ի չափ զարգացում չունի, ինչ որ կարելի է համարել «մեղմացուցիչ դէպք յանցանաց»։ Բայց նոյնն է բռնած ճամբան, եւ աւելի ապերասան։ Չորս տարի տակնու վրայ ըրաւ յունահայ գաղութը, կռթնած զանազան կասկածելի տարրերու, եւ հովանաւորութեամբ սմսեղուկ Շահվէրդեանի։ Հազիւ կարելի եղած էր չէզոք Վարչութիւն հաստատել Աթէնքի եւ Սելանիկի մէջ, եւ ահա լրբութիւնը կ՚ունենայ Մակեդոնիա երթալու, ազգային մարմիններ լուծելու, նոր մարդիկ նշանակելու, տեղական իշխանութիւնը ձանձրացնելու, մինչեւ որ ճամբու կը դրուի ոստիկանութեան կողմէ...։

Ո՞ւր պիտի յանգի այս անմիտ քաշքշուքը։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐ ՏՐՏՈՒՆՋՆԵՐ

Ամերիկայի Կոչնակը (5 Նոյ.), շարունակելով իր տրտունջները երեւանի վարիչներուն կարգ մը ձեռնարկներուն դէմ, կը գրէ.

— «Գաղութներու հանդէպ Երեւանի արհամարհանքին ուրիշ մէկ օրինակն է՝ Էջմիածնի Աթոռին ներկայ դրութիւնը։

«Մենք չպիտի բաղձայինք նաեւ որ Էջմիածնի միաբաններէն ոմանց անկարգութիւններն ու զեղծարարութիւնները պարտկուին կամ անտեսուին։ Սակայն չենք կրնար արդարացնել այն ճնշումները՝ որոնց կ՚ենթարկուի Ամենայն Հայոց Հայրապետութիւնը, չենք կրնար արդարացնել այն օժանդակութիւնը՝ որ Եկեղեցւոյ Բարեկարգիչներուն կ՚ընծայուի՝ օրէնքի հակառակ։ Մենք ուրախութեամբ ողջունեցինք Բարեկարգութեան շարժումը, — նոյն իսկ «Ազատ Եկեղեցի» թերթը, իբրեւ շարժումին ռահվիրայ, բայց Բարեկարգութիւն ըսելով մենք չենք հասկնար հայ եկեղեցւոյ արդար իրաւունքներուն բռնաբարումը եւ Հայրապետական հեղինակութեան քայքայումը։

«Արտասահմանի հայ գաղութները պարտաւոր են առատօրէն նպաստել Հայաստանի վերաշինութեան գործին։ Հայաստանի ղեկավարներն ալ, եթէ կ՚ուզեն գաղութներու սիրտը տաքցնել՝ պարտաւոր են դադրեցնել դասակարգային եւ ապազգային փրոփականտը, եւ գաղափարային տարբերութեանց դէմ մղուած պայքարը։ Անոնք պարտաւոր են նաեւ՝ հրատարակելու եւ քաջալերելու արտասահմանէն հասած բոլոր դրամական օգնութիւնները, առանց խտիր դնելու նուիրատու կազմակերպութեանց եւ անձնաւորութեանց միջեւ։ Անոնք պէտք է ընդունին որ «պուրժուա» կոչուած հայ մտաւորականն ու առեւտրականն ալ ապրելու, ծառայելու եւ յարգելու այնչափ իրաւունք ունին՝ որչափ որ ունին հայ բանւորն ու գիւղացին։»

Դժուարինս խնդրեցեր...

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԱՆՑԱԳԻՐ ՈՒՆԵՑՈՂ ՊՈՒԼԿԱՐԱՀԱՅԵՐԸ

Սօֆիայի ոստիկանական տնօրէնութիւնը վերջերս նոր հրահանգ մը հրատարակած է Նանսէնեան անցագիր ունեցող Հայերու եւ Ռուսերու մասին։ Կը քաղենք գլխաւոր մասերը.

«Ռուս եւ հայ գաղթականներու անցագիրները մէկ տարուան համար են։ Ամէն տարի, ժամանակը լրանալէն քանի մը օր առաջ, այսպիսի անցագիր ունեցողները պարտին խնդրագիր ներկայացնել պատկանեալ իշխանութեան (երկու օրինակ), ուր պէտք է նշանակուին հին անցագրի երկու թիւերը։

⁂ Նոյ. 7ին Սօֆիայի մէջ ազգ. մանկապարտէզ մը բացուեցաւ, մասնաւոր հանդիսութիւններով։ Ներկայ էին բազմաթիւ ծնողներ։

Ազգ. Արամեան նախակրթարանի հոգաբարձութիւնը մեծ սենեակ մը տրամադրած է մանկապարտէզին համար։ Կազմած է նաեւ խնամակալութիւն մը որ արդէն հայթայթած է անհրաժեշտ նիւթերը։

Մինչեւ հիմա 30 փոքրիկներ արձանագրուած են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Վէճ մը «Լքեալ» աւարին շուրջ

Թուրք թերթերը այս օրերս շատ կը զբաղին փախստական Հայերու «լքեալ» կալուածներուն խնդրով։ Թուրքերը կ՚երեւի զղջացեր են որ դատարանին որոշումով կարգ մը Հայեր ետ ստացած են իրենց գրաւուած կալուածները, եւ այժմ հին ու նոր օրէնքները կը քրքրեն՝ զանոնք ետ գրաւելու եւ եկուոր Թուրք գաղթականներուն տալու համար։ Այս խնդրին մասին Ճիւմհուրիյէթ կը գրէ Նոյեմբեր 14).—

«Գաղթականներու Տեղաւորման Վարչութիւնը Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութենէն ժամանակէ մը ի վեր լքեալ կալուածներու մէկ ցուցակը կ՚ուզէր, հարցնելով միեւնոյն ատեն թէ ո՞րքան գաղթականներու ո՛րչափ կալուած պիտի կրնայ տրամադրուիլ։ Գալով Հայերու լքեալ կալուածներուն, անոնց ցանկն ալ կ՚ուզէր։ Նոյնիսկ առանցմէ մէկ քանին թուրք գաղթականներու տրամադրած է, մինչդեռ Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութիւնը Ելմտական գործավարութենէն հրաման ստացած էր Հայոց լքեալ կալուածները ծախելու եւ այնպէս ալ ըրած էր։ Հիմա Տեղաւորման Վարչութիւնը փոխանակութեան օրէնքին վրայ հիմնուելով, Հայոց կալուածները կը պահանջէ։

«Փոխանակութեան օրէնքը կը հրամայէ որ եթէ լքեալ կալուածները փոխանակութեան չբաւեն, Հայոց կալուածներն ալ գաղթականներուն տրամադրուին, միայն թէ այս մասին պայման է որ կառավարութիւնը պէտք ցոյց տայ։ Տեղաւորման Վարչութիւնը «պէտք կայ» կ՚ըսէ, իսկ Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութիւնը կը պնդէ թէ կառավարութիւնը հրաման չէ տուած, ընդհակառակը հրաման ըրած է որ հայրենասիրական ծառայութեանց մէջ գտնուողներուն եւ հրկիզեալներուն յատկացուած շէնքերէն զատ, բոլոր մնացեալները վաճառուին։

«Ահա այս տեսակներն են, զորս Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութիւնը ծախու հանած է։ Հայոց «իճարէթէյնլի» եղող լքեալ կալուածները յայտնի է թէ այսօր էվգաֆի փոխանցուած են եւ ան կը յանձանձէ զանոնք։»

«Ճիւմհուրիյէթ»կ՚աւելցնէ թէ կառավարութիւնը այս մասին հիմնական որոշում մը պէտքէ տայ։

Պոլշեւիկեան համագումարը

Դեկտեմբեր 1ին Մոսկուայի մէջ պիտի բացուի Խորհրդային Միութեան համայնավար կուսակցութեան համագումարը։ Օրակարգին մաս կը կազմեն՝ կեդր. կոմիտէի, Վերստուգիչ կեդր. Յանձնաժողովի, Գ. Միջազգայինի գործադիր կոմիտէի պատուիրակութեան զեկոյցները, յառաջիկայ հինգ տարիներու համար տնտեսական ծրագիր կազմելու հարցը, գիւղերու մէջ կատարուելիք աշխատանքը և կուսակցութեան կեդրոնական մարմիններու ընտրութիւնը։

⁂ Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ կուսակցութենէն վտարուած են Տրոցկիի կուսակիցներէն 520 հոգի։ Աշխատանքի մէջ 1925ի դասակարգը դրօշի տակ կանչուած է։ Բանակին մէջ կ՚առնուին միայն պաշտօնական համայնավար կազմակերպութեանց անդամները։

Փոքրիկներու հաւատարմութիւնը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն 18 նոյ. թուականով.—

Ուգրայինայի, Վրաստանի, Հայաստանի, Մոլտավիոյ խորհրդային հանրապետութեանց համայնավար կուսակցութեանց համագումարները եւ կուսակցական տեղական մարմինները միաձայնութեամբ վաւերացուցին կեդրոնական կոմիտէին քաղաքականութիւնը եւ Տրոցկիի ու Զինովիեւի վտարումը։

⁂ Գործավարներու Խորհուրդը որոշեց Զինովիեւն ու Մուրալոֆը դադրեցնել պետական տնտեսական ծրագրի յանձնաժողովի անդամակցութենէ։ Նոյնպէս Վլատիմիր Զմիռնոֆ պիտի հեռացուի վիճակագրութեան կեդր. գրասենեակէն։

Եգիպտոս օրինակ կ՚առնէ Թուրքիայէն

Գահիրէէն կը հեռագրեն թէ բացուած է եգիպտական խորհրդարանին Գ. նստաշրջանը Ֆուատ թագաւորին կողմէ։ Գահաճառին մէջ թագաւորը կ՚ըսէ թէ կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք պիտի առնէ Քափիթիւլասիոնները ջնջելու համար։ Կ՚աւելցնէ թէ վարչապետին վերջերս Եւրոպա կատարած ճամբորդութեան ընթացքին, կարգ մը եւրոպական պետութիւններ բարեացակամ վերաբերում ցոյց տուած են այս ծրագրին։ Կառավարութիւնը Քափիթիւլասիոնէն օգտուող պետութիւններու սկզբունքային համաձայնութիւնը ստանալէ վերջ, Գահիրէի մէջ պիտի հրաւիրէ միջազգային համագումար մը՝ կացութիւնը քննելու եւ Քափիթիւլասիոններուն տեղ նոր օրէնքներ մշակելու համար։

⁂ Երեսփ. ժողովի Նախագահ ընտրուեցաւ Վաֆտ կուսակցութեան Նախագահ Մուսթաֆա փաշա Նահաս։

Մարոքի նոր Սուլթանը

Մարոքի հանգուցեալ Սուլթան Մուլէյ Եուսէֆի յուղարկաւորութենէն յետոյ, Ուլեմաներու ժողովը գումարուեցաւ եւ թագաւոր ընտրեց Մուլէյ Եուսէֆի երրորդ տղան՝ Մուլէյ Մուհամմէտ Սի Համատա Ամնալլահը։ Նոր Սուլթանին հռչակումը տեղի ունեցաւ հօրը մահուընէն ճիշդ 31 ժամ վերջ։ Պիտի թագաւորէ Մուլէյ Մուհամմէտ անունով։

Մուլէյ Մուհամմէտ ծնած է 1913ին, ուստի եւ 14 տարու է։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՄԱԶԼԸՄԵԱՆ ԿԸ ՃԱՄԲՈՒԻ ՍԵԼԱՆԻԿԷՆ

Սելանիկի Հորիզոն-Ալիք օրաթերթը կը գրէ.—

Նոյ. 9, Չորեքշաբթի իրիկուան համար Մազլըմեան ժողովի հրաւիրած էր «երեւելի»ները Առաջնորդարանին մէջ, առանց արտօնութիւն առնելու փոխանորդէն։ Առաջն. փոխանորդը, Մալաքեան քհնյ., կը ներկայանայ տեղական իշխանութեան, ցոյց տալով վարչութեան ցանկը։

Նոյն պահուն, Մազլըմեանի դիմումով Առաջնորդարան կը ղրկուին սպայ մը եւ քանի մը ոստիկաններ։ Փոխանորդը կը ներկայացնէ ինքզինքը։ Քիչ յետոյ կը հասնին Մազլըմեան եւ իր շքախումբը։ Ոստիկանապետը զանոնք կ՚առաջնորդէ գնդապետ Քալօխրիսթիանաքիսին մօտ, որ խնդրին տեղեկանալէ յետոյ, կ՚արգիլէ Մազլըմեանի մուտքը Առաջնորդարանէն ներս։

— կառավարութիւնը հոս իբրեւ պետ կը ճանչնայ միայն Մալաքեան քահանան: Եթէ անիկա թոյլատրէ, կրնաք ժողով ընել։

Ու գլխիկոր կը վերադառնան «հերոսները»։

Մազլըմեան, առանց յուսահատելու, յաջորդ օրը կը դիմէ ընդհ. կուսակալին։ Եւ սակայն ընդհ. կուսակալը կը հրամայէ իբրեւ անբաղձալի 24 ժամուան մէջ Մազլըմեանը հեռացնել Սելանիկէն, ինչպէս կը գրեն ֆօս եւ փրոկրէ թերթերը։

Ու Հինգշաբթի գիշեր եպիսկոպոսն ու ընկերը գլխիկոր կը դառնան Աթէնք։

Ոստիկանատուն հրաւիրուած է Տոքթ. Ամպարճեան, որ աշխատած էր յաջողցնել Մազլըմեանի մուտքը եկեղեցիէն ներս։ Եպիսկոպոսը, Սելանիկի մէջ, փորձած էր հացկերոյթներով իր կողմը գրաւել «Անկէլիոֆորոս» թերթին խմբագիրը, որ չէ պատասխանած հրաւէրին, հակառակ որ Մազլըմեան շողշողուն անունի մը տակ կուտար հացկերոյթը,—Արքեպիսկոպոսի բարեկամներու Հայկ. Կոմիտէին մը կողմէ։

ՀԵԼԼԷՆԱՀՊԱՏԱԿ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Սելանիկի մէջ բազմաթիւ հելլէնահպատակ Հայերու ընդհանուր բաղձանքին վրայ, որոշուած է կազմել Հելլէնահպատակ Հայերու Միութիւն մը եւ վաւերացնել տալ զայն կառավարութեան։

Միութեան նպատակը պիտի ըլլայ սերտ շփում հաստատել հելլէն կառավարութեան, առեւտրական եւ մտաւորական շրջանակներու հետ, ամրացնել եղբայրական կապը քոյր ազնիւ ազգին հետ եւ այսպէսով լաւագոյնս պաշտպանել հելլէնահայ գաղութին շահերը։ Միաժամանակ, հոգ տանիլ ու ամէն կերպով աջակցիլ վառ պահելու հայ ժողովուրդին մէջ ազգային տոհմիկ աւանդութիւնները եւ իր արժանի դիրքին բարձրացնել հայ եկեղեցին ու դպրոցը։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԹՂԹԱՏԱՐԸ

«Թայմզ»ի 18 Նոյ.ի թիւին մէջ Պոլիսէն Անգլիացի մը կը գանգատի թրքական թղթատարին անկանոնութեան մասին։ «Անգլիայէն եւ ուրիշ երկիրներէ Թուրքիա ղրկուած նամակները յաճախ իրենց հասցէներուն չեն հասնիր։ Ասկէ զատ, վերջերս Պոլիսէն նամակատուն յանձնուած ապահովագրեալ և պարզ նամակներ Անգլիա չեն հասած։ Առեւտրականներ եւ ուրիշներ անպաշտօն բողոքներ ուղղեցին թրքական նամակատան, սակայն կացութիւնը բարւոքելու նշաններ ցոյց չի տար»։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՌՈՒՄԷՆ ԳԱՀԱԺԱՌԱՆԳԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

(մեր սեփական թղթակիցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 12 Նոյ.

«Ցառաջ» օրը օրին գրած կ'ըլլայ Ռումանիոյ դէպքերու մասին։ Կ'ակնարկեմ եղմտական փոխ-նախարար Պ. Մանոլեսքուի ձերբակալութեան եւ դատավարութեան (ԽՄԲ.— Դատը վերջացաւ եւ ամբաստանեալը ազատ արձակուեցաւ)։

Բայց որպէսզի օրուան դէպքերուն մօտէն կարենան հետեւիլ «Ցառաջ»ի ընթերցողները, գանենք պէտք սկսիմ պատմել իրենց աղբիւրէն, այսինքն այն կէտէն՝ երբ այս երկիրը ունեցաւ գահաժառանգի մը խնդիր։ Կ'օգտուիմ պաշտօնական տեղեկագրէ մը զոր այսօր հրապարակ հանեց կառավարութիւնը՝ հանրային կարծիքը լուսաբանելու համար։

Ըսեմ, ամէնէն առաջ, որ Մանոլեսքուի դէպքը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ փորձ մը, ռումէն գահուն վրայ բերելու համար նախկին գահաժառանգ իշխանը, Կարոլ, որ այժմ Փարիզ կը գտնուի։ Հիմա սկսինք պատմել թէ ո՛վ է Կարոլ իշխանը, եւ ինչո՛ւ կը գտնուի Փարիզ՝ փոխանակ ռումէն գահուն վրայ ըլլալու։ Քայլ առ քայլ կը հետեւիմ կառավարութեան հրատարակած փաստաթուղթերուն։

Կարոլ Նախկին իշխանը անդրանիկ զաւակն է հանգուցեալ Ֆէրտինանտ թագաւորին, եւ վերջին տասը տարուան մէջ քանիցս առիթը ունեցած է զբաղեցնելու Ռումանիոյ արքունական եւ պետական շրջանակները։

Առաջին անգամ 1918 Սեպտեմբեր 2ին է որ տագնապ մը ստեղծած է երկրին համար, գրաւոր հրաժարելով իր գահաժառանգի իրաւունքներէն եւ Ռուսիա մեկնած Զիզի Լամպրինօ անուն օրիորդի մը հետ, Եաշ քաղաքէն ուր կը գտնուէր այն ատեն ռումէն արքունիքն ու կառավարութիւնը, Պուքրէշ գրաւուած ըլլալով տակաւին գերման ուժերէն։

Կարոլ Օտեսայի մէջ գաղտնի կը պսակուի Օր. Լամպրինօի հետ, մեծ վիշտ պատճառելով իր հօրը, Ֆէրտինանտ թագաւորին, որ գնդ. մը կը ղրկէ Օտեսա, համոզելու համար իր տղան որպէսզի Ռումանիա դառնայ ու առաջքն առնէ արքունիքին ու երկրին սպառնացող գայթակղութեան, անդարմանելի դառնալէ առաջ։

Կարոլ կը դառնայ երկիր, բայց կը պնդէ իր հրաժարականին վրայ։ Թագաւորը խորհրդակցութեան կը կանչէ երկու նախկին վարչապետները, Զօր. Ավէրեսքուն եւ Մարկիլոմանը, որոնք երկուքն ալ կ'առաջարկեն հրաժարականը ընդունիլ, այդպիսի նկարագրով տղայ մը անարժան գտնելով օր մը երկիրը կառավարելու, մանաւանդ որ ան լքեր էր բանակը ու երկրէն մեկներ կնոջ մը համար։

Վրայ կը հասնէր դաշնակիցներու յաղթանակը, ու Ֆէրտինանտ թագաւորը կը խորհի թէ այդ դէպքը թերեւս դարձի բերէ իր տղան։ Ան պաշտօն կուտայ վարչապետ Պրըթիանուին որպէսզի անգամ մըն ալ ինք խօսի իր տղուն հետ։ Պրըթիանու այդ տեսակցութիւնը կ'ունենայ 1918 Նոյեմբեր 13ին Եաշի մէջ, ու իր տպաւորութիւնը այն կ'ըլլայ թէ Կարոլ այնպէս մը տարուած է այդ կնոջ, որ եթէ բաժնուի ալ անկէ՝ օր մը դարձեալ պիտի յանձնուի անոր։ Կը կարծէ թէ ժամանակը թերեւս մեղմէ իր զգացումները, ու խորհուրդ կուտայ թագաւորին՝ օրէնքով մը ջնջել իշխանին ըրած ամուսնութիւնը Օր. Լամպրինօի հետ։

Վճռաբեկ ատեանը, արդարեւ, 1919 Յունուար 8ին, կը լուծէ այդ ամուսնութիւնը, Կարոլի կողմէ տրուած գրաւոր յայտարարութեան մը վրայ թէ չպիտի ընդդիմանայ ամուսնալուծման։

Հազիւ կ'անցնի, սակայն, եօթը ամիս, երբ 1919 Օգոստոս 1ին, Կարոլ իշխանը, թագաւորին կ'ուղղէ նոր յայտարարութիւն մը որով կը կրկնէ իր հրաժարումը ռումէն գահաժառանգի իր բոլոր իրաւունքներէն եւ կը խնդրէ իրե՛ն՝ իբր պարզ զինուորականի պաշտօն մը տալ ճակատին վրայ։ (Այդ պահուն ռումէն բանակը կ'արշաւէր դէպի Հունգարիա)։

Ժամանակ տալու համար իշխանին, որպէսզի իր որոշման անդրադառնայ՝ հրամանատարութեան պաշտօն մը կը յանձնեն իրեն Թիսայի ճակտին վրայ, եւ չէզոքացնելու համար արտասահմանի մէջ արդէն իսկ տարածուած լուրը Կարոլի երկրորդ հրաժարականին շուրջ, պաշտօնաթերթը, Սեպտեմբեր 1ին, թագաւորին հրահանգով, կանխահաս կը հռչակէ այդ զրոյցը, յայտարարելով որ Կարոլ իշխանը այդ պահուն կը գտնուի իր գունդին գլուխը։ Շաբաթ մը յետոյ Կարոլ, բանակատեղիէն կծու նամակ մը կը գրէ վարչապետ Պրըթիանուին, յայտնելով թէ նախատինք մըն է իրեն դէմ կասկածի տակ ձգել իր որոշումը գահաժառանգութենէ հրաժարելու, եւ գիրքը դնել գահաժառանգ նկատել հակառակ իր կամքին։

Տիկ. Զիզի Լամպրինօ իր գիրը կատարած էր կրկին։ Ու թագաւորը կը խորհի թէ մոռացումը թերեւս դարմանը բերէ ստեղծուած գայթակղութեան։ Կարոլ իշխան ճամբորդութեան կը ղրկուի Եգիպտոս, Հնդկաստան եւ Ճափոն, ճամբորդութիւն որ կը տեւէ մէկուկէս տարի։ Վերադարձին Կարոլի կնութեան կուտան Յունաստանի թագաւորին աղջիկը, Եղենա իշխանուհին, 1921 Մայիս 10ին։

Կ'անցնի չորս ու կէս տարի։ Մինչ այս մինչայն, շշուկներ կը պտտին թէ Կարոլ իշխանը ապօրէն յարաբերութեան մէջ է հարիւրապետի մը հրեայ կնոջը, նախկին օրիորդ Լուփէսքուի հետ։ Գայթակղութեան տեղեակ է նաեւ թագաւորը, որուն յորդորները ի զուր կ'անցնին։ Նորէն պէտք կը տեսնուի ճամբորդութեան մը։ Այս անգամ իշխանը կը ղրկուի Լոնտոն՝ ռումէն արքունիքը ներկայացնելու Ալեքսանդրա թագուհիին յուղարկաւորութեան։

Կարոլ, սակայն, փոխանակ երկիր դառնալու, հրեայ կնոջ հետ Վենետիկ կ'անցնի, ու հոնկէ, 1925 Դեկտ. 12ին, թագաւորին կ'ուղղէ իր երրորդ հրաժարականը գահաժառանգութենէ, աւելցնելով թէ անդառնալի է այս որոշումը, եւ թէ Ռումանիա չպիտի դառնայ 10 տարիէն առաջ։

Ֆէրտինանտ թագաւորը Միլան կը ղրկէ պալատանախարարը, որպէսզի համոզէ Կարոլ իշխանը։ Նամակով կը խնդրէ նաեւ մայրը Մարիա թագուհին։ Կարոլ անդրդուելի կը մնայ այս անգամ եւ 28 Դեկտեմբեր թուակիր գրութեամբ մը կը կրկնէ իր հրաժարականը, խոստանալով դարձեալ երկիր չդառնալ մինչեւ տասը տարի։

Թագաւորը, ճարահատ, 1925 Դեկտ. 31ին, արքունի ժողովի կը հրաւիրէ նախարարներն ու կուսակցապետները։ Ու հոն կը յայտնէ թէ Կարոլ իշխանին յամառութեան վրայ ընդունած է անոր հրաժարականը, եւ գահաժառանգութիւնը յանձնած Կարոլի զաւակին, քառամեայ Միհայ իշխանին։ Կուսակցապետները կը հաւանին թագաւորին որոշման։

Չորս օր վերջ, Յունուար 4ին, կը գումարուի Ազգ. Ժողովի արտակարգ նիստը, որ գահաժառանգ կը հռչակէ Միհայ իշխանը, եւ անոր խնամակալ կը կարգէ Կարոլի կրտսեր եղբայր Նիքոլաէ իշխանը, պատրիարք Միրօն Քրիստէան եւ վճռաբեկ ատեանի նախագահ Պ. Պուզտուկանը։

Կարոլ իշխանը, Միլանէն, ուր կը գտնուէր միշտ հրեայ կնոջ հետ, 1926 Փետր. 2ին նամակ մը կ'ուղղէ պատրիարքին, յայտնելով որ իր ազատ կամքով եւ կատարեալ գիտակցութեամբ տուած է գահաժառանգութենէ հրաժարելու իր որոշումը, եւ ոչ թէ իբրեւ հետեւանք դաւադրութեան մը, ինչպէս շատեր կարծած են։

Նոյն՝ տարուան Նոյեմբեր 27ին, երբ հիւանդ անկողինն էր Ֆէրտինանտ թագաւորը, նամակ մը կ'ուղղէ վարչապետ Ավէրեսքուին, կարծես զգալով իր մահը, եւ անգամ մըն ալ յայտնելով թէ հայրենիքին շահուն համար զոհած է իր Կարոլ զաւակը։

Նոյն օրուան թուականը կը կրէ նաեւ Ֆէրտինանտ թագաւորին մէկ յաւելուածական կտակը, որ կը ջնջէ նախապէս ըրած իր մէկ կտակագիրը, որուն մէջ կը նախատեսէր Կարոլ իշխանին ժառանգելիք ինչքերը իբր ապագայ վեհապետ, եւ անոր կը յատկացնէ միայն դրամական ժառանգութիւն մը՝ առանց թիզ մը հող կտակելու անոր, երկրին մէջ։

1927 Յուլիս 4ին, երբ մահուան անկողինն էր Ֆէրտինանտ թագաւորը, իր պալատան նախարարը կը ղրկէ Փարիզ, Կարոլին, խնդրելու համար որ հրապարակային նոր յայտարարութեամբ մը զեկուցանէ թէ անդառնալի էր իր հրաժարականը եւ այլեւս յաւակնութիւններ չունի ռումէն գահուն վրայ։ Նոյն իմաստով նամակ մը կ'ուղղէ իշխանին նաեւ վարչապետ Պրըթիանու։

Կարոլ սակայն կը մերժէ կատարել իր հօրը կամքը։ Թագաւորը կը մեռնի, եւ վարչապետը կը ստիպուի հրատարակութեան տալ հանգուցեալ վեհապետին կողմէ, իրեն ուղղուած նամակ մը՝ ուր կը խրատէ իր որդին անսալ իր կամքին յանուն երկրին բարօրութեան։

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻՆ ԵՒ ԴՊՐՈՑԸ

«Մուրճ-Մանգաղ» կը գրէ (10 Նոյ.).—

Սոչիի շրջանին մէջ Բարանովկայի հայկական դպրոցը ունի 62 աշակերտ եւ երկու ուսուցիչ։ Սակայն ուսուցիչներէն մէկուն ամսականը կը վճարէ գիւղացին, որովհետեւ կրթական տեսուչը չուզեր վճարել։ Դպրոցին շէնքը կարօտ է վերանորոգութեան։ Կրթական տեսուչը վերանորոգութեան համար վարկ կը բանայ... 50 րուբլի։ Գիւղացին վերանորոգութիւնն ալ պիտի կատարէ իր հաշուոյն։ Գրադարանը շատ աղքատ է։ Բարանովկայի Հայերը ուսումնասէր են։

ՔՐՏԱԿԱՆ ԼՕ՜ ԼՕ՜ՆԵՐԷՆ

Ա՜Խ ԹԱՄԱ՛Ր

Լօ՛, լօ՛ ճավալ (ընկեր),
Դու չես գիտեր պատմութիւնը, այն խեղճ զոյգին սիրահար,
Որ եօթ տարի սիրոյ ցաւէն հալ-մաշ եղաւ, եօ՛թ գարուն...
Ու մի գիշեր, Նամարտ ձեռքեր, սիրոյ ճրագ մարեցին,
Երկու սէրտր ու էլն (ցեղ) ամբողջ, ծովատակը գնացին։

* *

Սիփանայ սարի արծաթ չանջերուն,
Անմահական ջուր կայ, աղբիւր հազարակն,
Սիփանայ ծունկին, ծո՛վն է գեղատես,
Ծիծղուն, կատաղի, կապոյտ, երկնի պէս։
Ամարէ-Ջանգօն, քաջերու քաջը, սուրը վար դրած,
Զաքեր Թամարի անկողնի առաջ, կուլայ տղու պէս,
Պէկը, մի Աստուած, եւ աղջիկ մ'ունի,
Ունի ոսկու դէզ, բիւր-հազար ոչխար,
Հազար ձիաւոր, սուրով, շաշխանով,
Հազար մօլլաներ, ծեր, փաթթոցաւոր,
Արծիւ չանցնիր իր սահմաններով։
Հիւանդ է աղջիկ, չկայ ճար, հնար։
Ծովափէն հեռու, կղզու ժայռերուն,
Արօս հաւքերու երամ կը նստի.
Ու այն երկայնվիզ, սրտիկ սեւաւոր
Հաւքերը ուրիշ չունին օթեւան։
Դարերու խօսք է,— ըսուած է հինէն թէ՝ ով Արօսի սրտիկը կուլ տայ,
Մահամերձ ըլլայ, թէ արդէն մեռած,
Նո՛րէն կեանք կ'առնէ եւ աշխարհ կուգայ։

—

Լօ՛, լօ՛ հավալ,
Կը տքայ Թամար, մօտ է իր մահը,
Ամարէ-Ջանգօն կ'ոռնայ աւաուր,
«Ելէ՛ք քաջեր, քաջ լուղորդներ, գէժ-դիմացի կղզին գացէք,
Ու որս ըրէք, Արօսաորս, սիրտը հանէք, ինծի՛ բերէք։
Անոր կուտամ ոսկու դէզը», անոր հօտեր ոչխարներուս,
Հազար մօլլա Ղուրան կարդան,
Հազար խօլամ բարեւ կենան,
Ով Արօսի սիրտ մը բերէ
Անո՛ր զուրպան Թամարիս սէր»։
Ու կանչեցին քաջ-կտրիճներ,
Ռայա (հայ) թէ Ռօմ (Թուրք),
Կրմանջ (քիւրտ) տղերք։
Եկա՛ն, եկա՛ն, լեզապատառ ծեր ու ջահել,
Եկա՛ն, բոլոր զէնք կախեցին,
Մինչեւ ծովափ հագիւ հասած,
Փոթորիկէն սարսափահար
Փախան շատեր Սիփանայ սար։
Հազար քաջեր, ծովը մտան, քաջ լուղորդներ,
Մինակ Արօն (Արամ), Հայու տղան, քաջ պատանին
Լողաց, զրկեց ծունկը կղզու,
Փայլեց մարմին ձիւնափրփուր, ռայա տղուն
Ու որսաց զո՛ռ, շաշխանան ժայռերու մէջ։

—

«Կորէ՛ք, զոռաց պէկը կատղած, կո՛րէք, շո՛ւներ,
Սա նամուս չէ՛, պէկի աղջիկ, ռայա տղո՞ւն...»
Ու սուրը մերկ վեր բարձրացուց,
Հազար գլուխ հէկէն թռցուց։

—

Բերաւ Արօն, արնաթաթախ սիրտը թռչնի,
Թամար տեսաւ իր սիրածին, եօթ գարունքին,
Խլեց ձեռքէն սիրտը որսին,
Արօս թռչնի ու կուլ տուաւ,
Ժպտեց Թամար, աչքերը բաց, սէր-կրակով,
Ըսե՛ս մօրմէն նո՛ր, նո՛ր ծնաւ կոյս հրեղէն։
Տխրեց պէկը, սիրտը խոցուեց,
Հազար հազար քաջերու մէջ
Հայու տղան Արօն էր քաջ,
Որ մինուճար իր Թամարի սիրտը գերեց։
Բայց այդ գիշեր, իր վրանէն Թամար ղրկեց իր մատանին,
Արօն առաւ, մատը դրաւ, իր մատանին փոխանակեց։

—

Հարսանի՛ք էր...
Եօթը գիւղի զուռնաճիներ, եօթը թմբուկ, սրինգ ու սազ,
Եօթը արջառ զարկին գետին, իբրեւ մատաղ,
Թամարը կոյս, խելակորոյս, հագած ջանֆաս, ատլաս ու խաս,
Կապեց ոսկի քամարն անգին ու ալմաստէ օղեր կախեց,
Հինան բերին, որ Թամարի մատները շող հինայ դնեն,
Յանկա՛րծ, նո՛րէն զոռաց պէկը փրփրած, կատղած,
«Թո՛ղ գա՛յ. ըսաւ, Հայու տղան, այն Արօն քաջ,
Թո՛ղ գա՛յ, որ տամ Թամարըս կոյս, հրեշտակատես»։
Եկաւ քաջը, Արօսորսը, լուղորդ տղան,
Իր հօր տանը մինուճարը, հովիւը յաղթ,
Աչքեր յառած, իր Թամարի վրանազուռ,
Ուր՝ Թամարը կեցած էր վէս, աստղի մը պէս հուր-հրավառ։
«Լսի՛ր, ըսաւ պէկը դաժան, մռայլադէմ.
«Թէ Արօսի սիրտ մ'ալ բերես, ինձ նուիրես,
Կամ Թամարի հիւանդ օրին պատրա՛ստ պահես,
Վաղն իրիկուն, Թամարիս ծոց պիտի պառկես։
Վառ կը պահեմ վրանիս մէջ, ճրագը-ձէթ,
Որ գիշերուան խաւարին մէջ, ճամբադ գտնես,
Ու դէպ ափը թեւաւորիս, քաջ ես, զիտե՛մ,
Եւ վայե՛լ է, որ Թամարիս կրծքին տիրես»։
Վազեց տղան, արիասիրտ ու սիրավառ,
Նետուեց ծովը ծովուն անտակ, Ջրալեզի,
Թպրտացին թեւեր ուժգին, առնակորով,
Ջուրի ճողփիւն, ծածկեց երգը սիրախորով,
Մթին գիշե՛ր...
Խաւարը թանձր, ալիքները սեւ, լեռնաձեւ,
Ծովը մտաւ Արօսորսը, լուղորդը քաջ,
Արնաթաթախ Արօսն ուսին ամուր կապած,
Լողա՛ց, լողա՛ց...
Փոթորիկը ահեղաշունչ, մրրիկն անյաղթ,
Ջուրերը սեւ, չարագուշակ ու դիւական,
Ցեղը ամբողջ, կը քնանար լո՛ւռ, անճրագ։
Թամարն ըսես, սրտատրոփ աչքը ճամբին,
Կուլա՛ր, կուլա՛ր ուշացումը իր կտրիճին,
Իր Արօին, եօթը տարուայ իր սիրածին, աչքալոյսին,
Երբ պէկն անգութ, Նամարտի պէս
Մարեց լոյսը ձէթ-ճրագին։
Գոռացծովըահեղագոռ, մրրի՛կ, որո՛տ.
Մոլորուեցաւ լուղորդը քաջ,
Զարնուեցաւ ժայռերէ ժայռ,
Արիւնն եղաւ մարմին ծածկեց
եւ ուժասպառ հէք պատանին
Ջարդ ու փշուր, զո՛ւր հառաչեց «Ա՛խ Թամա՛ր»։

—

Լոյսին ծովը, տխուր, սգւոր
Հաւքերն եղան ձէն տուին,
Ըսին՝ չեկաւ իգիթ տղան,
Մնաւ Թամար սիրատանջ,
Ծովը կառղեց, ափը ծածկեց,
Ցեղը կորաւ ջուրի տակ։
Հիմա, նորէ՛ն Արօս հաւքեր
Ժայռին վրայ կը թառին,
Բայց ալ որսորդ ու զօրական
Արօսորսի չէն երթար։
Ու այն օրէն մինչեւ այսօր,
Ժայռին կ'ըսեն «Ախթամար»։

Թարգմ. ԱԶԳԻՆ

ՏԱՆՕԹ.— Արօս կամ Արօր, գեղեցիկ թռչուն մըն է Վանայ լճի արեւմտեան եզերքներուն վրայ։ Արօսը չեն որսար, վախնալով դժբախտութիւններէ։ Արօսը ընտանի թռչուններու չափ անվախ է ու կը շօրօրայ լճին եզրը, ճամբորդներէն քանի մը քայլ հեռուն։ Արօսը երկայնաքայլ, սուրավիզ ու յաճախ գլխիկոր, ու ծանր վիշտ խորհրդանշող։

Ամարէ-Ջանգօն.— Սիփանայ լանջին բնակող քրտական ցեղին պետն է որ կը կարծուի թէ հայ Քիւրտիստանէն եկած է, հայ կնոջ մը հետ փախչելով։

Շաշխանայ.— Ասկէ 30-40 տարի առաջ գործածական հրացան մըն է, առանց փամփուշտի վառօդ ու գնդակով գործածելի։

Խօլամ, քրտական հեծեալ կամ հետեւակ զինուորներ, ռամներ։

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՍԻՐԵՐԳ ՊԱՐՏԻԶԱԿԷՆ

Մեր օտան փուլլու խալի,
Սրտիս սիրածը առի.
Խապար տարէք մայրիկիս,
Իրեն չուզածը առի։
Օխ էս տեսայ էս տեսայ,
Էրազս ասանկ տեսայ,
Անցած գիշեր քունիս մէջ.
Դուն ճարս էիր էս փեսայ։
Արտ մը ունիմ գարի է,
Աս ինչ աղուոր տարի է,
Խնդացէք շան աղջըներ,
Հարս ըլլալու տարի է։
Էկուր աղջիկ մեր տունը,
Տուր պարտախով գինի մը
Մտքէդ չար բան չանցընես
Կը սիրեմ հոգուդ տունը։
Հիւլիւն կ'առնիմ կը շարեմ,
Տօպրակ կ'առնիմ կը կարեմ,
Գեղոց գեղ կը պտըտիմ,
Սրտիս սիրածը կ'առնիմ։
Ճերմակ տախտակ կարմիր գամ
Ջոքանչիս տունն երթամ գամ,
Հաւեր, ղազեր մորթել տամ
Ուտիմ, խմիմ գինովնամ։

Հաւաքեց՝ Ա. Արէլեան

ՍԻՐԵՐԳ

Սիրուն աղջիկ, սեւորակ աղջիկ,
Սեւ մի ճագնիր, կապիր պսակ,
Ապրշումով սալթան կարմիր,
Որ քեզ տեսնողն ըլնի ճէյրան,
Ալէմ էշխարճ ըլնի վերան,
Ասէ իգիտին սէյրն ու սէֆան
Մազ չի շարժիր, պօյին ղուրպան,
Շաճըն Շաճին չէրն էս Ալան։

Հաւաքեց՝ Ս. Ոսկեան

ԿԵՑՑԷ՛ ՀԱՄԲՈՅՐԸ

Վիէննայի մէջ կազմուեցաւ միութիւն մը, որ պիտի պայքարի... համբոյրին դէմ։ Այս միութիւնը, ըստ իր ծրագրին, մանածիւղեր պիտի բանայ ամբողջ Եւրոպայի մէջ, ջնջելու համար համբուրելու սովորութիւնը։

Առաջին անգամ չէ որ կը կազմուի նման միութիւն մը։ Երբ Փասթէօր եւ Լիսթէր մանրէներու մասին հրատարակութիւններ ըրին, խումբ մը մարդիկ աճապարեցին կոչ յայտարարելու համբոյրին դէմ։ Այս անգամ, պաշփկի հակառակորդները աւելի կատաղութեամբ նետուած են հրապարակ։ «Երկու մեծ աղէտներ կը սպառնան մարդկութեան կեանքին — ծխախոտը եւ համբոյրը», կ'ըսեն անոնք։ «Երբ ձեր շրթները կը դնէք ուրիշին շրթներուն մէջ, իմացէք որ 40,000 մանրէ կը ծախէք ձեր սիրականին»։ Բայց կը մոռնան որ ամէն վայրկեան ինքնաշարժը քանինե՛ր կը հնձէ։

Հետաքրքրականը այն է որ, խումբ մը աւանդապաշտներ, երբ կը լսեն հակապաչիկեաններու միութեան մը կազմութիւնը, անմիջապէս կը հիմնեն ուրիշ միութիւն մը, որ պիտի պաշտպանէ անմեղ համբոյրը։ Եւ անդամակցութեան կը հրաւիրեն վիէննացիները... համբուրելով։

Այս միութեան կ'անդամակցին բազմաթիւ գերասանուհիներ, որոնք կը խոստանան գործնական պաշտպանութիւնը համբոյրին։ Միութիւնը գրած է նաեւ Հոլլիվուտի շարժանկարի ընկերութեանց. պրոպագանդ ընելու համար այն փիլմերով, որոնց մէջ բազմաթիւ գերասանուհիները համբոյրներ կը ծախեն, համբոյրներ, որոնք եթէ 40.000 մանրէ կը ծախեն, 40,000 տոլար ալ կը գանձեն։

...ՄԱՐ
ԿԻՆ ԵՒ ՆԵՐԿ

...լոտողի սափրիչները, մի... գտեր են Թամուլթեան յա... ծանականի գոյները ներարկելու ... կան այտերու եւ շրթներու: ...երես կիները պէտք չպիտի ...ան վայրկեանը անգամ մը ...մբ ներկի ցանկը լցելու: ...ի խուժուն սափրիչին վրայ ...ամի մը, անոր ձեռքերուն ...մադրեալ յետոյ իրենց երես... ու շրթները, դուրս պիտի ...ընդմիշտ բարեփոխուած...

...դէմքով:

...դէմք ներկելը՝ նախապէս իրա... իրաւունքն էր. բայց այ... արդէն իգական ճարտար... ...ւթեան մաս կը կազմէ, հա... ...արած ու պարտաւորիչ: ...պարզապէս, կին չէ այն որ ...բուրի, այլ՝ այր ու կնոջ մի... ...տասանող արարած մը, ...աղջիկ:

...կատարեալ կինը այն է, որ ...բարդութեան հետ կը ...ալ նկարիչի վարպետու... ...մբ, դերասանի պէս ինքզին... ...ծախելու համար ինչ որ չէ: ...յնծարարութիւն է ըսելու ...: Այո՛, բայց, ո՛չ կրօնքը ...ատեսած է զայն, ոչ ալ օ... ...: Զատիծի վախ չկայ ու... ...ի: կինը կրնայ ազատօրէն եւ ...ութեամբ իսկ շահագործել ...այն, որմէ, հաւատացէք թէ՝ ...ին մարդն է որ կը շահի:

...որովհետեւ, կինը շպարուելով ...ծելու իր բնազդն է որ կը ...քէ եւ խաբելու իր բուն, բնա... ...փափաքը՝ քչիկ մը ներկով ...ացնելէ յետոյ, հաւանաբար ...գադրի նոր դաւեր որոճալէ: ...հաւանաբար կ'ըսեմ, որովհե... ...կնոջ՝ այսինքն այդքան ան... ...ուն ու լպրծուն տարրի մը ...ին, ո՞վ կը համարձակի հաս... ...ում բան մը ըսել:

...ատուած անգամ սխալեցաւ ...ոջ մասին եւ միայն՝ Շէյքսփիր ...ու շիտակ խօսք մը.

«Կի՛ն, խաբէութիւն է քու ...ունդ»:

Բայց, երանի՛ թէ ան միայն ...կով խաբէր:

...կիները որ միայն իրար չեն ...ւմար խաբել, իրենց ներկին տակ ...կը մասնեն իրենք զիրենք ...փուռ աչքերու:

...ւելի դժուար է զանոնք ...նել իրենց պարզութեանը ...:

ԽԱՐՏՈՅ

ՕՉԻ ՊԻՍ ՄԱԶԵՐ.— Թորոն... ...ոյի մէջ Օր. Շըլֆրիտ Սիոր... ...էն հրաշալի մազեր ունի, ա... ...լի երկար են քան իր նոճի ...սակը, ընդամէնը երեք մեդր:

ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԻ՞Ս

«ՅԱՌԱՋ»ին

ՄԻ՛ ՄՈՌՆԱՐ ՓԱԿԵԼ

ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31.

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ?

Ռուս գաղութին մէջ մութ լուր մը տարածուած էր հակա-պոլշեւիկեան դաւադրութեան մը մասին, կարմիր բանակին ծոցին մէջ: *Բրասնայա Կազէթա* (29 Հոկտ.) կը հրատարակէ Պուխարինի ճառը, որ կը վերաբերի այդ լուրին.

Եւ հիմա խօսինք զինուորական դաւադրութեան մասին: Ես պիտի խօսիմ այդ մասին, որովհետեւ ընդդիմադիրները բանիր մը հրատարակեցին Մասլովի օրկանին մէջ, յիշելով բոլոր անունները եւ վախցնելով անոնք, զորս դեռ չենք ձերբակալած եւ սակայն պիտի ձերբակալենք: Մինչեւ այժմ, երբ հակայեղափոխական դաւադրութիւն մը երեւան հանուէր, կեդր. կոմիտէին կամ նոյնիսկ կուսակցութեան անդամները, որոնք պատուաւոր մարդիկ են եւ ոչ թէ սրիկաներ, հարկ կը համարէին լռել:

Ահա թէ գործը ի՛նչ է: Երբ երեւան հանուեցաւ ընդդիմադիրներուն գաղտնի տպարանը, կարելի եղաւ հաստատել որ տպարանին աշխատաւորները, գաղտնի ճամբաներով, յարաբերութեան մէջ էին զինուորական խումբերու հետ, որոնք կ'երազեն Փիլսուտսքիի նման պետական հարուածներ կատարել: Անոնց մէջ կը գտնուին Բոլշաքի հին գնդապետներ, ընդդիմադիր կոմունիստ մը, որ այժմ ձերբակալուած է եւ ուրիշ անձեր: Այս զինուորական եղբայրակցութիւնը հակահրէական կատաղի զգացումներ կը տածէր:

Անոնք կ'աշխատէին հաստատել հազարումէկ նկատումներով, թէ անհրաժեշտ է փրկել երկիրը «աւերումէն», շնորհիւ Փիլսուտսքեան պետական հարուածի մը: Փիլսուտսքի յաջողեցաւ լռիկ ու մնջիկ, առանց արտաքին միջամտութեան: Այս գործին համար անոնք պէտք ունին կորովի մարդոց եւ կ'ուզեն օգտուիլ կոմունիստ կուսակցութեան ծոցին մէջ երեւան եկած երկպառակութենէն:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— *Նոյեմբեր 13ին տօնուեցաւ «Դաշնակցութեան Օր»ը: Հակառակ հապճեպով պատրաստուած ըլլալուն, «Յառաջ»ի մէջ լոյս տեսած յայտարարութեան մը վրայ, հազարէ աւելի երկսեռ բազմութեամբ լեցուած էր սրահը:*

Բեմը զարդարուած էր ֆրանսական եւ հայկական դրօշակներով, ինչպէս նաեւ հայրենիքի ազատութեան համար զոհուած յեղափոխականներու նկարներով: Մասնաւորաբար ուշագրաւ էին երեք ռահվիրաներուն՝ Քրիստափորի, Ռոստոմի եւ Զաւարեանի կենդանագիրները, որոնք բեմին ճակատէն անթարթ աչքերով կը դիտէին գաղափարի ճամբէն յառաջացող տարաբախտ բեկորները:

Նախագահ ընկեր Հայկ Սեբենկիւլեան, օրուան նշանակութիւնը պարզելէ յետոյ, ներկաները հրաւիրեց մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել հայրենիքին համար նահատակուած հերոսներու յիշատակը:

Ամասիոյ Հայրենակցական Միութեան երկսեռ երգչախումբը՝ մօտ քառասուն հոգի, հնչեցուց «Մեր Հայրենիք»ը, որմէ յետոյ առաջին խօսքը առաւ ընկ. Պօղոս Հիւսեան, որ շատ ամփոփ կերպով նկարագրեց Դաշնակցութեան 37 տարուան աշխատանքները եւ թուեց կարգ մը գործնական փաստեր: Միքայէլ Գաբրիէլեան արտասանեց «Հէ՜յ ջան հայրենիք»ը եւ նահատակներու յիշատակին նուիրուած ուղերձ մը:

Հայրենաշունչ արտասանութիւններ ըրաւ դերասան Մ. Մարութեան: Նոյնպէս յաջող անցան Տիկին Մարի Սէֆէրեանի մեներգն ու Օր. Ատրինէ Սիմիթեանի արտասանութիւնը:

Վերջին խօսողն էր ընկեր Մ. Գույումճեան, որ պարզեց 37 տարուան մէջ վերիվայրումներու ընթացքին Դաշնակցութեան հետապնդած քաղաքականութիւնն ու ազատագրութեան գաղափարին իրագործման համար ցոյց տուած անխորտակելի կորովը: Այս առթիւ խստօրէն ձաղկեց Երեւանի փարիչներուն հայահալած քաղաքականութիւնը, որուն հետեւանքով հարիւրաւոր բանուորներ եւ գիւղացիներ կը տառապին բանտերու մէջ:

Նախագահը շնորհակալութիւն յայտնելով մասնակցող անհատներուն եւ կազմակերպութեանց, ներկայացուց բանաձեւ մը, որ կը պահանջէ ազատ արձակել Հայաստանի բոլոր քաղաքական բանտարկեալները, դադրեցնել նոր ձերբակալութիւնները եւ դէնքէ չզրկել հայ ժողովուրդը:

Երգիչ խումբը «Մշակ Բանուոր»ով փակեց հանդէսը:

Ս. Միլտոնեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԹԼԿԱՏԻՆՑԻՆ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ (Բրօնիկներ, նորավէպեր, գիւղի նամակներ, քերթուածներ, թատրերգութիւններ): Հրատարակութիւն՝ «Թլկատինցիի Սաներու Միութեան»․ 608 էջ, լաթակազմ: Պոստոն 1927:

ՍԻՐՈՅ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳԵՐ, Ա. շարք. Արսէն Աճէմեանի: Տպ. Լիոն 1927: Գին՝ 5 Ֆր.

ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

«Յառաջ»ի թիւ 490 (Ուրբաթ 11 Նոյեմբերի) մէջ կարդացի «Հայ վաճառականը արտասահմանի մէջ» յօդուածը Մ. Տ. ստորագրութեամբ:

Միանգամայն համաձայն լինելով առաջարկուած ձեռնարկին, ես եւս կ'ուզեմ մասնակցիլ խմբակցութեան, ուստի յայտնում եմ հասցէս:

Համոզուած եմ, որ բոլոր հայ վաճառականները, որոնք կարդացած են վերյիշեալ յօդուածը արդէն յայտնած են ձեզ իրենց հասցէները, կամ պիտի հաղորդեն: Որքան շուտ, այնքան լաւ:

Անշուշտ կը գտնուին «Յառաջ»ի ընթերցողների շարքին առեւտրականներ, որոնք պատահաբար չեն նկատած Պ. Մ. Տ.ի յօդուածը եւ ես պարտք եմ համարում այդպիսիների ուշադրութիւնը դարձնել դէպի այդ յօդուածը եւ հաւատացած եմ, որ նոքա էլ պիտի շտապեն յայտնել իրենց հասցէն:

Հարցը այնքան պարզ է, որ արծարծելու կարիք չկայ և անմիջապէս պէտք է անցնիլ գործի, որովհետեւ հայ վաճառականների ընկերակցութիւն ոչ միայն ցանկալի է, այլ եւ անհրաժեշտ:

Ես անձամբ պատրաստ եմ ոչ միայն մասնակցելու իբրեւ անդամ, այլ եւ աջակցելու գործին, կարողութեանս չափ:

Տ. ԱՄԻՐԵԱՆ

«Յառաջ»ի Նոյ. 11ի թիւին մէջ կարդացի յօդուած մը, «Հայ վաճառականութիւնը արտասահմանի մէջ»: Երանի՛ թէ ամեն ամեն բախտը ունենայինք այս տեսակ նիւթեր կարդալու: Հաւատացէք շատ աւելի պիտի յառաջդիմենք մենք՝ նոր հրապարակ ելլողներս:

Յօդուածագիրը կը հրաւիրէր անոնք որ համաձայն են իր առաջարկած այս ձեռնարկին եւ կ'ուզեն մասնակցիլ, իրենց հասցէն հաղորդել «Յառաջ»ին:

Թէեւ վաճառական չեմ, բայց կը խնդրեմ իմ անունս ալ արձանագրել այդ խմբակցութեան մէջ:

ՅԱԿՈԲ ՍԻՄԻՐՃԵԱՆ

ԽՄԲ.— Հասցէները կը վերապահենք:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

"ԱՐՄԷՆԻԱ,,Ի ԽՈՒՄԲԵՐԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

«Արմէնիա»ի խումբերը ամէն շաբաթ կանոնաւորապէս մրցումներ կը կատարեն եւ գրեթէ միշտ լաւ արդիւնքներ ձեռք կը բերեն: Թէեւ նախապէս «Արմէնիա» քանի մը խումբեր ունէր, բայց ներկայիս այդ թիւը երեքի իջած է, ասոր պատճառն ալ «Արմէնիա»յի վարչութիւնը որոշած է օտար տարրերը ճարել իր խումբէն:

Զինադադարի տօնին առթիւ «Արմէնիա»ի Ա. խումբը կարեւոր մրցում էր կատարեց Փարիզի մէջ: Հայ խումբի հակառակորդը եղաւ ֆրանսական F. C. Dionysienի Ա. խումբը որ բոլորին ծանօթ է: Երկու խումբերն ալ իրենց քանի մը լաւագոյն խաղացողներէն զրկուած էին նոյն օրը, բայց եւ այնպէս խաղը հետաքրքրական եղաւ: Ա. խաղամասին Ֆրանսացիները խաղին տիրապետած էին եւ շարունակաբար երկու նշանակէտ ըրին եւ այսպէս Ա. խաղամասին Dionysien 2—0 յաղթական էր:

Երկրորդ խաղամասին Հայերը երեւան բերին իրենց լաւ խաղարկութիւնը եւ գրեթէ խաղին մինչեւ վերջաւորութիւնը սեղմեցին հակառակորդը: Այս երկրորդ խաղամասի ընթացքին հայ յառաջապահները յաջողեցան շարունակաբար վեց անգամ գնդակը հակառակորդի բերդին մէջ ձգել, որով 6—2 յաղթական հանդիսացան:

«Արմէնիա»ի պահեստին նոյն օրը յաղթեց Dionysienի համապատասխան խումբին, 2—1: Հայ խումբի ձեռքբերած այս արդիւնքը գնահատելի է, քանի որ ֆրանսական խումբը կը պատկանի Փարիզի պատուոյ դասակարգի փռոմոսիոնին,

Կիրակի օր «Արմէնիա»ի խառն խումբը Մոնփոռի մէջ մրցեցաւ տեղական Ա. խումբին հետ, որուն յաղթեց 4—2: «Արմէնիա»ի խառն խումբը կազմուած էր Պահեստի եւ Ա. խումբի խաղացողներէն:

Գ. Կ.

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԻ ԱՌԹԻՒ

ՆՈՐ ՏԱՐԻՒ ՄՕՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ, ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԵՆՔ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՈՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

ՓԱԿԵԼ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31

Այդ օրը կը փակուի *օրաթերթ* «Յառաջ»ի առաջին տարին: *Մինչդեռ բաժանորդներ կան որ տակաւին պարտք ունին երկօրեայ* «Յառաջ»էն:

1928 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԻՆ, ԱՆԽՏԻՐ ՊԻՏԻ ԴԱԴՐԵՑՆԵՆՔ ԱՆՎՃԱՐ ՄՆԱՑԱԾ ԹԵՐԹԵՐԸ, միեւնոյն ատեն հետապնդելով պահանջներու գանձումը:

Կ'ուզենք հաւատալ թէ, այս յայտարարութենէն յետոյ, բոլոր մոռցուած կամ ծգծգուած հաշիւները փակուելով, հարկ չպիտի մնայ անախորժ կարգադրութիւններ ընել ո՛ եւ է բաժանորդի հանդէպ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՂՏՈՏ ԲԱՐԲԵՐ.— կրասէն կը գրեն մեզի.— *Անցեալ շաբաթ խումբ մը ընկերներ քալելով գացինք Լապատի: Մեզի կ'ընկերանային երկու «Հօկ»եր: Երբ Լապատի հասանք, քանի մը հոգի զիմաւորեցին մեզ եւ յանդիմանեցին «Հօկ»երը, որ մեզքը գործեր էին մեզի ընկերանալու: Յետոյ սկսան հայհոյել մեր հասցէին: Զիջանեցանք պատասխանելու: Միայն մեր ընկերը, Յ. Զ., պատասխան մը տուաւ: Մեր «Հօկիկ»ները քաջաբար պատասխանեցին.*

— Կը տեսնես:

Ու բաժնուեցան: Սակայն տեսէք դուք ալ թէ ի՛նչպէս վրէժ լուծեցին: Այս «Հօկ»երէն մէկը երկու օր առաջ կը հանդիպի Յ. Զ.ին աղջկան, որ կը վերադառնար իր գործէն: 15 տարեկան աղջիկ մըն է: Անամօթաբար, կը բռնէ աղջիկը, կըսպառնայ եւ կը համբուրէ:

Աղջիկը լալով տուն կուգայ: Վախէն կը պառկի: Սակայն Հօկի կտորն ալ բանտ կը դրուի, ինչպէս գրած էր Յառաջ:

Չէզոք տղայ մը, որ նեղացած էր անպատիւներուն, երբ Լապատի գնաց գործ գտնելու, վրէժ լուծելու համար կը յարձակին վրան, փայտերով կը ծեծեն զայն: Տղան կը նուաղի: Իտալացի բանուորներ, տեսնելով որ նուաղած տղան տակաւին կը ծեծեն, կը միջամտեն եւ կը կանչեն ոստիկանները: Այժմ բոլոր «հերոս»ները բանտն են: Տեղական թերթերն ալ գրեցին այս խայտառակութիւնը:

Ա. Տ. Վ.

ՓՈՔՐԻԿ ՍԻՐԱՀԱՐԸ.— 17 *տարեկան տղեկ մը, Ռոպէր, որուն կուրծքին տակ բուռ մը կրակ էր ինկեր, առտու իրիկուն կը հետապնդէր սիրուն աղջիկ մը, որ յամառաբար կը մերժէր: Պալլանքուրի մէջ Ռոպէր տեսաւ իր սիրականը, սիրտը ելաւ, աչքը մթնեց, վերջին անգամ նորէն աղաչեց.*

— Լիւսէթ, չէ՛ մի՛ ըսեր:

Լիւսէթ չէր իսկ պատասխաներ, սակայն, ականջը ետեւ կախած, չարութեամբ, տղուն սիրավառ, աղերսագին խօսքերը կը ժողվէր:

Այս անգամ Ռոպէր չդիմացաւ: Հանեց ատրճանակը և կրակեց իրարու ետեւէ: Աղջիկը չվիրաւորուեցաւ: Ոստիկանները վազեցին: Տղեկը անոնց դէմ ալ կրակեց: Ու երբ տեսաւ որ պիտի բռնուի, վերջին գնդակը պարպեց իր գլխուն ու մեռաւ:

ԽԵՆԹԸ.— Կրընոպլի մէջ *ճարտարագէտ երիտասարդ մը, ժալլ, ուրուն խելքը ծռեր էր քիչ մը, հիւանդանոց դրուած էր: Վերջերս, երբ շատ խելօքութիւն ցոյց տուաւ, հիւանդանոցէն արձակեցին զինք: Անմիջապէս գնաց տուն, եւ ատրճանակով հինգ անգամ կրակեց կնոջ վրայ:*

Կինը հոգեվարքի մէջ էր ու կը հեծէր: Խենթը առաւ դանակ մը եւ մորթեց մահամերձ կինը,

Յետոյ անձնասպան եղաւ:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (117)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԶԻԶԻԼ ԿԱՄ ՄԵՌՆԻԼ

Զարմացած՝ գիս դիտեց:

— Ի՞նչ, ըսաւ, կրկնակ վատութիւն. չեմ հասկնար:

— Այդ պարագային, կը խօսիմ ձեր վրայ: Թոյլ տուէք որ ձեզի ըսեմ սակայն որ եթէ վատութիւն է կին մը ծեծել, նոյնքան վատութիւն է նաեւ անզէն եւ անպաշտպանութեան անկարող մարդ մը ծեծել:

Շնական կերպով խնդաց եւ պատասխանեց.

— Վա՜հ, եթէ ձերձինքի՞ց շնորհի արժանացնէ, դեռ ուրիշ բաներ ալ պիտի տեսնէք:

— Որեւէ մէկէն շնորհ չեմ խնդրեր, բայց գանք մեր գործին, կ'ուզէ՞ք իմաց տալ այդ... պարոնին թէ կ'ուզեմ հետը խօսիլ:

Տնօրէնին ժպիտը չնշմարեցաւ:

— Շատ ուշ է, ըսաւ. ձեր-ճինքին կողմէ ձեզի տրուած 24 ժամուան պայմանաժամը անցած է. եւ քանի որ այդ միջոցին ձեր պատասխանը չհաղորդեցիք իրեն, ձեր մասին տրուած վճիռը կիրարկելի կը դառնայ:

— *Որդէն 24 ժա՞մ է որ հոս բանտարկուած եմ, գոչեցի:*

— Այո՛, պարոն. 5 ՎԱՅՐԿԵԱՆԷ Ի ՎԵՐ:

— Եւ որեւէ դիմում կարելի չէ՞:

— Ո՛չ:

— *Լա՛ւ. այսու հանդերձ, ուրախ պիտի ըլլայի, եթէ մեռնելէ առաջ, կարենայի ձերձինքիի քանի մը խօսք ըսել:*

— *Անկարելի է. Որդէն մեկնած է. կը ճամբորդէ:*

— Եւ... ինծի դէմ տրուած վճիռը ե՞րբ պիտի գործադրուի:

— *Մարդ չի գիտեր. թերեւս այս իրիկուն, եթէ ոչ վաղը, կամ միւս օր... նոյնիսկ* ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐ ՏԵՍԱՅ, ՈՐՈՆՔ ՎԵՑ ԱՄԻՍ, ՄԻՆՉԵՒ ԱՆԳԱՄ ՏԱՐԻ ՄԸ ՍՊԱՍԵՑԻՆ...

— *Բայց այդ սարսափելի է, ընդմիջեցի:*

— Սարսափելի կամ ոչ, ԱՅԴՊԷՍ է, *եւ ո՛չ դուք, ո՛չ ալ ես բան չենք կրնար ընել:* Ուրեմն ձեր մասին տրուած վճիռը պիտի գործադրուի այն ատեն, երբ ցիկայի վարիչ մարմինը յարմար դատէ:

— *Լաւ, ըսի համակերպած, բայց անշուշտ, զգեստներս պիտի վերադարձնէք եւ խցիկս ալ փոխէք:*

— *Կը ցաւիմ, բայց այդ իմ իրաւունքէս դուրս է: Ամենագաղտնի դրութեան դատապարտուած էք, ինչ որ կը պահանջէ* զգեստներու վերացում, ՓԱԽՈՒՍՏԻ ԱՌԱՋՔԸ ԱՌՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ, ինչպէս նաեւ օրական լոգանք մը, ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿԷՏՈՎ:

— *Առողջապահական տեսակէտո՞վ է որ խցիկս կը վերածէք սառնարանի:*

Այն ատեն, այս անլուր պատասխանը տուաւ:

— Այո՛. եւ օր մը, շնորհակալ պիտի ըլլաք ինծի ատոր համար, որովհետեւ այս լոգանքը, խենդութեան դէմ զգուշական միակ միջոցն է:

— Խենդութեա՞ն:

— *Այո՛, խենդութեան, երբ միայն երեք ամիս «լոգնաք» հո՛ս, այն ատեն կը տեսնուինք:*

— *Երեք ամի՞ս. բայց ատկից առաջ, արդէն մեռած կ'ըլլամ:*

— *Կը մաղթեմ որ այդպէս ըլլայ, ըսաւ:*

Ու զարկաւ դրան, որպէսզի գան ու բանան...

Ներկայացող պահապանին հետեւեալ հրահանգները տուաւ.

— *Ամէն օր, չորս ժամ, առտուն 6էն 8. եւ կէսօրէն յետոյ 2էն 4, թիւ 24ին երկաթները պիտի քակէք, որպէսզի կարենայ քիչ մը մարզանք ընել եւ իր անդամները թամբատել, ամէն օր, միսով ապուր մը եւ 250 կրամ հաց. ամէն իրիկուն, լոգանքէն յետոյ, ծածկոց մը պիտի տաք, որպէսզի* ՊԱՂ ՉԱՌՆԷ: *Այսքան:*

Եւ ինծի դառնալով՝

— *Անօգուտ է ձեր պահապանին հետ խօսակցութիւն փորձել.* խուլ չէ, *բայց համր է:* Հին դատապարտեալ մըն է, որուն լեզուն կտրուած է, *ԱՆԶԳՈՒՇՈՒԹԵԱՆ ՊԱ-ՀՈՒԹԵՆԷ ԶԳՈՒՇԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ:*

— *Դուք խիղճ չունի՞ք ուրեմն, գոչեցի:*

— *Խիղճը՝ պոլշեւիկեան առաքինութիւն մը չէ, այլ պուրժուական. եւ իբր այդ արգիլուած է Ռուսիոյ մէջ... ըսաւ ու մեկնեցաւ:*

Պէտք է խոստովանիլ թէ իր հրահանգները կէտ առ կէտ գործադրուեցան...

Ամէն օր չորս ժամ, շղթաներս քակեցին, ամէն օր, միսով ապուր մը տուին ինծի, *բայց, անշուշտ «միս» բառը նոյն իմաստը չունի Ռուսիոյ մէջ, որովհետեւ, միսը որ ինծի կուտային,* միշտ նոյն ոսկորի կտորն էր, որուն վրայ, չսխալելու համար, դանակով փորագրած էին «Թիւ 24»:

Այս կողմէ գոնէ, դժուարամարսութեան վախ չունէի:

Բայց ինչ որ այնքան հաճելի չթուեցաւ ինծի, այն էր թէ ամէն օր, երբ պահապանը ապուրը բերէր, անոր համը նայիլ կը կեղծէր,— եւ ասոր համար, մատը մէջը կը թաթխէր,— եւ կ'ենէր զայն անլի գտնելով, բուռ մը աղ կը լեցնէր մէջը:

Հետեւանքը կ'ըլլար այն որ ապուրը ուտուելիք չէր ըլլար եւ սարսափելի ծարաւ կը զգայի:

(Շար.)

Թրգմ'. Մ. ԽՐԻՅԱՆՑ

Նոր ձերբակալութիւններ

Հարցաքննիչ դատաւոր Կլար՝ ամբաստանեալ դրամատէր Պլումէնշթայնի ներկայութեան աչքէ անցուց գրաւուած բոլոր հունգարական պարտաթուղթերը։ Ասկէ զատ իր քննութեանց հետեւանքով երեւան հանուեցան նոր մեղսակիցներ։ Առջի օր վկայութեան համար Ընդհանուր Ապահովութեան տնօրէնութիւն կանչուեցաւ Քիեւ ծնած Հրեայ մը՝ Աարոն Կոլտովսքի, որ Թովպինիի քարտուղարը եղած էր։ Իր յայտարարութիւնները կասկած ներշնչեցին իր կատարած դերին մասին։ Հարցաքննիչ դատաւորին քով տարուելէ վերջ, որոշուեցաւ իբրեւ մեղսակից բանտարկել զայն։

Ձերբակալուած է ուրիշ մը եւս, որուն անունը գաղտնի կը պահուի։

Տիկին Կրէյսրն Փարիզի մէջ

Տիկին Ֆրանսիս Ուիլսըն Կրէյսրն, Նախագահ Ուիլսընի ազգականուհին, որ Ատլանտեանը օդանաւով չէր կրցած կտրել եւ ի վերջոյ շոգենաւով Եւրոպա եկած էր, Գերմանիայէն Փարիզ վերադարձաւ եւ առջի օր այցելեց Պուռժէի օդանաւային կայանը։ Պուռժէի մէջ լաւ ընդունելութիւն եղաւ իրեն։ Տիկինը հետաքրքրուեցաւ մանաւորապէս առեւտրական նոր օդանաւերով։ Կէսօրէն վերջ թռիչք մը կատարեց Փարիզի վերեւ։

Տիկ. Կրէյսրն երէկ այցելեց Փարիզի օդերեւութաբանական դրասենեակը եւ այդ ճիւղի վերաբերեալ կարեւոր տեղեկութիւններ քաղեց։ Հարցումի մը պատասխանելով ըսաւ թէ անմիջապէս որ Ամերիկա հասնի, օդանաւը պատրաստ պիտի ըլլայ Ատլանտեանի թռիչքը փորձելու համար։ Այս անգամ ուրիշ օդանաւորդ մը պիտի ունենայ հետը եւ առաջին նպաստաւոր օդին ճամբայ պիտի ելլէ։

Թէեւ նախապէս ծրագրած էր Ամերիկայէն մինչեւ Քոփէնհակ երթալ մէկ թռիչքով, սակայն Պուռժէի կայանը տեսնելէ յետոյ, կը կարծուի թէ պիտի նախընտրէ մինչեւ Փարիզ գալ։

Տիկինը Փարիզի մէջ կարգ մը գնումներ ընելէ վերջ, Երեքշաբթի «Լէվիաթան» շոգենաւով Ամերիկա պիտի դառնայ։

Մաքինթոշ եւ ընկերը ողջ են

Երկար լռութենէ վերջ, երէկ Վարշաւայէն հասած հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ «Իշխանուհի Քսէնիա» օդանաւը Չորեքշաբթի ժամը 2,30ին վար իջած է հարաւային Լեհաստանի Պիալսպրզէկի գիւղին մէջ ու յետոյ շարունակած է ճամբան դէպի Հնդկաստան։ Անգլիոյ օդանաւային Նախարարութեան հասած տեղեկութիւն մըն ալ կ՚հաստատէ թէ օդանաւորդները վար իջած են Տարնոպոլէն (Կալիցիա) 30 մղոն դէպի հարաւ։

Վերջին լուրերու համաձայն, Մաքինթոշի օդանաւը Լէմպէրկէն 15 քիլոմեդր հեռու Մզանայի մօտ գետին ինկած և ամբողջովին ջախջախուած է։ Ծանրապէս վիրաւորած են երկու գիւղացիներ, որոնցմէ մէկուն սրունքը կոտրած է։ Օդանաւորդները ողջ առողջ են եւ Լէմպէրկի մէկ պանդոկը կը մնան։

Միլիոններ Նունկէսէրի եւ Քոլիի ընտանիքին

Ուրբաթ կէսօրէն վերջ, Նունկէսէր-Քոլի կոմիտէին գանձապահ Թէոտոր Ռուսօ Նունկէսէրի մօրը յանձնեց 900,000 ֆրանք, արդիւնքը Ամերիկայի մէջ կատարուած հանգանակութեան։ Այս գումարը կը բաղկանայ 745,800 ֆր. արժէքով արժեթուղթէ, է եւ Պանք տը Ֆրանսի վրայ քաշուած 133,345 ֆրանքնոց չէքէ մը։ Արժեթուղթերը տարեկան 29,832 եկամուտ պիտի ապահովեն։

Ռուսօ երէկ ալ Մարսիլիա երթալով, նոյն քանակութեամբ դրամ և արժեթուղթ յանձնեց Քոլիի հօր, մօր, այրիին եւ երեք աղջիկներուն։

1200 քիլօ չերվոնեց գրաւուած

Կեղծ թղթադրամներու նոր լուր մը կը հասնի Պերլինէն։ Կեղծարարները Գերմաններ են, որոնք կը գործէին Սատաթիէրաշվիլի անուն Վրացիի մը հրամանին տակ։

Ոստիկանութիւնը Ֆրանքֆորթի մէջ, Պէօլէ անուն յայտնի հակահրեայ եւ ազգայնական Գերմանացիի մը տպարանին նկուղներէն գտաւ 12 սնտուկ, որոնց իւրաքանչիւրը 100 քիլօ ծանրութեամբ 1, 2, 5 եւ 10 ոսկինոց կեղծ չերվոնեցներ կը պարունակէր։ Պէօլէ ձերբակալուեցաւ։

Կեղծիքը այնքան ակներեւ էր, որ զանոնք քշելու առաջին փորձին իսկ Վրացի Սատաթիէրաշվիլի երեւան հանուելով ձերբակալուեցաւ։ Նոյնպէս Միւնիխի մէջ բռնուեցաւ գերման «Օպէրլանտ» գաղտնի կազմակերպութեան նախագահ տոքթ. Վէպէր, որ կը պատրաստուէր Լոնտոն մեկնիլ՝ կեղծ չերվոնեցները անգլիականի վերածելու համար։

Պերլինի ոստիկանութիւնը կը հաղորդէ որ այս կեղծարարները յարաբերութիւն ունէին Փարիզի հունգարական պարտաթուղթերու կեղծարարներուն հետ։ Վրացին յայտարարեց թէ այս չերվոնեցներէն շինած էր ոչ միայն Գերմանիոյ, այլ նաեւ Ֆրանսայի եւ Հունգարիոյ մէջ եւ թէ նպատակն էր դրամ ձեռք բերել՝ Վրաստանի ազատագրական շարժման օգնելու համար։ Այս գործին հետ կապ ունեցող ուրիշ եօթ հոգիներ ալ ձերբակալուեցան։

Կորսուած առարկայ գտնողներուն վարձքը

Երեսփոխանական ժողովը ընդունեց օրինագիծ մը, որով կորսուած առարկայ գտնող անհատ մը երբ զայն տիրոջ վերադարձնէ, իրաւունք պիտի ունենայ 100ին 5 վարձատրութիւն ստանալու, ինչ ալ ըլլայ առարկային արժէքը։ Օրինագիծը պաշտպանեց երեսփոխան Ֆէլիքս Կուէն եւ ընդունուեցաւ առանց վիճաբանութեան։ Եթէ Ծերակոյտն ալ վաւերացնէ, օրէնք պիտի դառնայ։

Վերջերս գործաւոր մը մէկ միլիոն ֆրանք արժէք ներկայացնող արժեթուղթերու ծրար մը գտած եւ տիրոջը դարձուցած էր։ Մեծահարուստ տէրը այս ծառայութեան փոխարէն գործաւորին տուած էր միայն 20 ֆրանքնոց մը։

— Պարկեշտութիւնը չի վարձատրուիր այս աշխարհի վրայ, մտածած էր գործաւորը։

Դժբախտաբար օրէնքները գործադրելի չեն նախընթաց պարագաներու համար, այլապէս խեղճ գործաւորը ըստ նոր օրէնքին 50,000 ֆրանք պիտի ստանար, փոխանակ 20ի։

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած «Բարձր-Հայք»ի Հայրենակցական Միութեան կողմէ, 26 Նոյեմբեր շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ։ 120 Bld. de Bellevilleի երկու սրահներուն մէջ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՕՐ. ՄԱՐԻԱՄ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ
ԵՒ
ՊՕՂՈՍ ՔԷՇԻՇԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ
19 Նոյ. 1927 Վալանսիէն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր»ի ընդհ. ժողովը 21 Նոյեմ. Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր Օրակարգ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՄԵԾ - ՆՈՐ - ԳԻՒՂՑԻՆԵՐՈՒ ժողովը՝ այսօր, ժամը 2ին Café au Clair de Luneի սրահը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի ֆութպոլի Ա. խումբը այսօր կիրակի կը մրցի C. O. Basse-Seineի Ա. խումբին դէմ։ Ժամադրավայր ժամը 11.30ին Gare St. Lazare։ Մեկնում 12ի շոգեկառքով։ Իջնել Les Mureaux։

Պահեստին կը մեկնի Nangis՝ մրցելու համար տեղական Ա. խումբին դէմ. Հաւաքավայր — Gare de l'Est ժամը 12ին։ Շոգեկառքը կը մեկնի 12.30ին։

Իսկ «Իթալի»ի մասնաճիւղի Ա. խումբը պիտի մրցի S. C. Macabiի 2րդ խումբին դէմ։ Ժամադրավայր Porte de Clignancourt ժամը 11.30ին։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROP

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
22
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1927
22 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 499 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ԸՆԿԵՐ" ՔԷՄԱԼԻ ՀԱՐՈՒԱԾԸ

«Մուսթաֆա Քէմալ կը հալածէ համայնավարները»:

«Իւմանիթէ»ն է որ կը գործածէ այս խորագիրը, Պոլսոյ ձերբակալութեանց առթիւ:

Առաջին հարուածը չէ այս, ընկեր Քէմալի կողմէ: 1919ին ալ, երբ խումբ մը թուրք նորընծաներ կը փորձէին կարմիր սերմեր ցանել Թուրքիոյ մէջ, առաջնորդութեամբ Սուպհի պէյի, իրենց վարձքը առին բանտերու մէջ տանջուելով եւ յետոյ ծովը նետուելով: Քէմալական ոստիկանութիւնը քարեր կապեց անոնց ոտքերուն եւ յանձնեց Սեւ ծովու ալիքներուն, առանց նկատի առնելու Մոսկուայի զայրոյթը:

Այնուհետեւ յաճախ պատահեցան հալածանքի պատմութիւններ: Բայց այս վերջինը ամէնէն խոշոր դէպքն է, ինչպէս կը հաստատեն հեռագրական առաջին լուրերը: Մէկ հարուածով 64 հոգի ձերբակալուած են, եւ տակաւին քննութիւնը աւարտած չէ:

Դեռ անցեալ Սեպտեմբերին, Պոլսոյ թուրք մամուլը դառն տրտունջներ կը հրատարակէր Մոսկուայի դէմ, «Փրավտա»յի կարգ մը թղթակցութեանց առթիւ, որոնք ծանր քննադատութիւններ կը պարունակէին Թուրքիոյ ներքին քաղաքականութեան մասին: «Ագշամ» (19 Սեպտեմբեր) կը գանգատէր թէ Ռուսերը «իրենց քիթը շատ կը խօթեն ուրիշ երկիրներու գործերուն մէջ»: Եւ կը խրատէր որ «շատ չխառնուին իրենց ներքին գործերուն»: Ու վերջապէս կը համարձակէր հարցնել.

— «Այս վիճակը դէմ չէ՞ թուրքեւռուս բարեկամութեան, որ պէտք է զերծ ըլլայ ամէն տեսակ գաղտնի միտումներէ»:

Ուրիշ թերթ մը, կիսապաշտօնական «Միլլիյէթ», կը փափսար իր խմբագրապետին, Սղերդի երեսփոխան Մահմուտ պէյի ստորագրութեամբ.

— «Մենք չենք կարծեր որ պաշտօնական Ռուսիան Թուրքիոյ մէջ հովանաւորէ եւ քաջալերէ պոլշեւիկեան կազմակերպութիւնն ու քարոզութիւնը»:

Եւ կ'ազդարարէր թէ թուրք ոստիկանութիւնը արթնութեամբ կը հսկէ, հետեւելով «պոլշեւիկեան շարժման ամենափոքր ձեռնարկներուն իսկ»:

Նոյ. 19ի ձերբակալութիւնը կ'ապացուցանէ թէ սնամէջ սպառնալիք մը չէր Մահմուտ պէյի ազդարարութիւնը: Եւ, եթէ ճիշտ են հաղորդուած տեղեկութիւնները, թուրք համայնավարներու գործունէութեան մէկ ծայրը կը հասնի Պոլսոյ խորհրդային առեւտրական պատուիրակութեան գրասենեակը:

Այստեղ ալ զարմանալու բան չկայ. որովհետեւ, իբրեւ արտաքին առեւտուրի գրասենեակ, աշխարհի բոլոր կարմիր «Արգոս»ները պարտաւոր են զբաղիլ նաեւ համայնավարութեան արտածումով: Եւ այդ պատճառով, մանաւանդ Լոնտոնի խուզարկութենէն ի վեր, քաղքենի կառավարութիւնները կասկածով կը նային ռուս առեւտրական պատուիրակութեանց վրայ, ու միայն անոնց պետերը անձեռնմխելի կը նկատեն:

Տարակոյս չկայ որ Էնկիւրի խստութեամբ պիտի հետապնդէ այս նոր գործը: Մ. Քէմալ վարժուած է ամէն բան զոհելու իր ապահովութեան:

Մոսկուայի զինակիցները կրնան քրթմնջել, բայց չեն կրնար փոխարինել: Իրերու ներկայ վիճակին մէջ, Մոսկուան շատ աւելի պէտք ունի Թուրքիոյ բարեկամութեան, քան այս վերջինը՝ այսօրուան Ռուսիոյ:

Մոսկուան կարսը Թուրքերուն յանձնեց, «ի վարձ բարւոք ծառայութեանց», եւ պատրաստ է ուրիշ կրծոններ ալ, մինչեւ անգամ պարսկական Ատրպատականը ընծայ տալու անոնց, կը բաւէ որ օգնեն իր ասիական, ուրիշ խօսքով՝ հականգլիական քաղաքականութեան:

Թուրքերը շատ լաւ կը հասկնան այս պարագան, եւ միշտ պատրաստ են հակելու ա՛յն կողմը որ ամէնէն աւելի կը գոհացնէ զիրենք: Առ այժմ, խորհրդային իշխանութիւնն է այդ «անշահախնդիր» բարեկամը, եւ ուրիշ դուռ զարնելու պէտք չունին: Եւ որովհետեւ քաջ ծանօթ են Մոսկուայի խոցելի կողմերուն, միշտ ալ կրնան իրենց ուզածը պարտադրել, մանաւանդ ներքին գործերու մէջ:

Ու պիտի տեսնէք որ, Մոսկուայի, Թիֆլիսի կամ Երեւանի թերթերը այնքան աղմուկ չպիտի յարուցանեն, եթէ թուրք պոլշեւիկները պատժուին, որքան հանեցին, երբ Լոնտոն պարզապէս ճամբեց ռուս առեւտրական պատուիրակութիւնը: Արիւնով նուիրագործուած եղբայրակցութիւն մը կայ խորհրդային Ռուսիոյ եւ քէմալական Թուրքիոյ միջեւ, սիրակցորդ խնամութիւն մը, որ թոյլ չի տար ազդուիլ ընտանեկան վէճերէ...:

Մ. Քէմալ շատ լաւ կ'ըմբռնէ թէ ո՛ր եւ է համայնավարական բջիջ անգործ չի կրնար կենալ իր գտնուած երկրին մէջ: Թուրքիան բացառութիւն մը չէ, որքան ալ բարեկամական կապերով կապուած ըլլայ Մոսկուայի հետ: Խորհրդային իշխանութեան շահն իսկ կը թելադրէ կարելի եղածին չափ ընդարձակել կարմիր գծի սահմանը, յատկապէս Արեւելքի մէջ, որ առանցքն է բոլոր տեսակի աշխարհակալութեանց:

Առտու մը Քէմալ ինքն ալ կրնայ կարմիր դրօշ պարզել, իբրեւ փրկութեան վերջին միջոց: Բայց մինչեւ այդ, պիտի հալածէ ու պիտի խեղդէ կարմիրները, մասնաւորապէս իր ազգակիցները:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳԻՐՔԻ ԵՒ ԹԵՐԹԻ ԾԱՐԱՒ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Պոլսոյ Ազդարարը կը նկատէ (17 Նոյ.).

— «Ըլիֆի երկրորդ ընդհ. քարտուղար Պ. Վօրիս, որ վերջերս այցելեց Եգիպտոս, Պաղեստին, Սուրիա, Յունաստան եւ Ֆրանսա, իր տեսածներն ու լսածները ամփոփած է ընդարձակ տեղեկագրի մը մէջ:

«Տեղեկագիրը, ուրիշներու կարգին, կը խօսի նաեւ «չափահաս» կոչուած հայ որբերու մասին, այն դժբախտներուն՝ որ խումբ խումբ արձակուեցան որբանոցներէն, իբրեւ «ինքնաբաւ», այսինքն կարող դէմ դնելու կեանքի յորձանքին: Պ. Վօրիս մօտաւորապէս 10,000ի կը հասցնէ անոնց համրանքը, հետեւեալ բաժանումներով.— Սուրիա եւ Լիբանան՝ 3500, Պաղեստին՝ 100, Եգիպտոս՝ 1700, Յունաստան՝ 3700, Ֆրանսա՝ 900: Ասոնցմէ 5900ը մանչ են, 4000ն ալ աղջիկ:

«Ըլիֆի վերին պաշտօնեաները, — կ'ըսէ տեղեկագիրը,— գիտած են որ հայ մանչերն ու աղջիկները, այդ օտար երկիրներու եւ ժողովուրդներու մէջ, անձկալից կարօտով կը կարդան հայերէն թերթեր ու գիրքեր, եթէ ձեռքերնին անցնի...

«Եթէ անցնի...: Կը նշանակէ թէ թղթերու այցելութիւնն անգամ բախտին միացած է:

«Բայց կարելի՞ է հանդուրժել որ հազարաւոր որբեր, ամէն զրկանքէ յետոյ, թերթի եւ գիրքի պապակով ալ տոչորին: Չկա՞ն սրտի տէր անհատներ կամ մարմիններ, որ պարտականութիւն սեպեն այդ ծարաւը յագեցնել, չթողուլ որ ապարանքներու խորը նետուած արենակից պզտիկները կարօտով սպասեն թերթի մը եւ սակայն իրենց կարօտը չառնեն: Ո՞ւր են «տիկնայք փափկասունք», ո՞ր օրուան կը սպասեն, հաստատելու համար թէ իրապէս ունին փափուկ սիրտ, եւ զգայուն հոգի: Ի՞նչ կայ աւելի յուզիչ, քան սա պզտիկներուն ճիչը, յանուն պուտ մը «Ջուր»ի: Ու ի՛նչ աւելի արդար գործ, քան յագեցնել այս տեսակ ծարաւներ, քանի մը թերթ ու մէկ երկու կտոր գիրք թղթատարին յանձնելով:»

ՀԱՅՈՒՀԻ ՄԸ ԱՐՏԱՔՍՈՒԱԾ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

Պարիզէն կը գրեն մեզի Նոյ. 18 թուականով.—

Իտալական իշխանութեանց կողմէ կատարուած մանրակրկիտ քննութիւններէ վերջ, անժխտելի փաստերով հաստատուած ըլլալով Օր. Ազնիւ Պէրպէրեանի դատապարտելի գործունէութիւնը ի վնաս իտալական շահերու, արտաքին նախարարութեան հրամանով՝ որոշուած է Օր. Պէրպէրեանը վերջնապէս արտաքսել Իտալիայէն: Հրամանը այս օրերս պիտի գործադրուի:

Կը մաղթենք որ այս ցաւալի եզրակացութիւնը դաս մը ըլլայ ու ազդարարութիւն մը Պ. Ենովք Արմէնի, որուն խաղերուն զոհն է եղած այս անխոհեմ աղջիկը:

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ թուրքերու գաղթը կը շարունակուի: Մինչեւ հիմա 20 հազար գաղթականներ եկած են թուրքիա: Կը կարծուի թէ այս թիւը մինչեւ երկու հարիւր հազարի պիտի բարձրանայ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱԼԱԾԱՆՔ ԹՈՒՐՔ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

64 ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Պոլիսէն առնուած հեռագիրներ կ'ըսեն թէ թուրք կառավարութիւնը սկսած է հալածել պոլշեւիկները:

Այս առթիւ Իւմանիթէի թղթակիցը հետեւեալը կը հեռագրէ Նոյ. 19 թուականով «Մուսթաֆա Քէմալ կը հալածէ համայնավարները» խորագրին տակ.—

«Երկու ամիս առաջ թուրք կառավարութիւնը կը ձերբակալէր ծխախոտի գործարանին մէջ աշխատող բազմաթիւ համայնավար ընկերներ, պետութեան դէմ դաւադրութիւն սարքելու պատրուակով:

«Այս բոլորովին յերիւրածոյ խնդրին հետեւանքով, այսօր Մուսթաֆա Քէմալ նոր ձերբակալութիւններ հրամայեց: Բանտ նետուեցան մօտ քսան «գրգռիչներ», որոնց մէկը Արգոս ընկերութեան պաշտօնեայ եւ մէկը բժիշկ:»

Ռատիօ գործակալութիւնը Նոյ. 20 թուականով հետեւեալը կը հեռագրէ.—

«Թուրք ոստիկանութեան կողմէ երեւան հանուած համայնավարական դաւադրութիւնը շատ լայն ծաւալով կազմակերպութիւն մըն էր:

«Արդէն 64 գրգռիչներ ձերբակալուեցան: Ասոնց կեդրոնը Պոլիս էր, Իզմիրի եւ Ատանայի մէջ ճիւղերով: Բոլոր ձերբակալուածները մօտ ատենէն դատարանի առջեւ պիտի հանուին:»

Իսկ Թանի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ.—

«Հոկտեմբերին թուրք ոստիկանութիւնը տեսաւ որ Պոլսոյ գործարաններուն մէջ կը բաժնուին խռովարարական թռուցիկներ, որոնք բանուորները կը գրգռէին դրամ չտալ օդանաւի ընկերակցութեան եւ կը հրաւիրէին զանոնք բջիջներ կազմել: Կատարուած քննութեան հետեւանքով ձերբակալուեցան բազմաթիւ մարդիկ, որոնք յետոյ ազատ ձգուեցան:

«Սակայն համոզուած որ մութին մէջ աշխատող գաղտնի ընկերակցութիւն մը կար, ոստիկանութիւնը շարունակեց իր քննութիւնները, եւ ի վերջոյ երեւան հանեց համայնավարական այս քարոզութեանց հեղինակները: Ասոնցմէ առաջինն է երիտասարդ գրող մը՝ Վէտատ Նէտիմ, որ կ'աշխատէր «Արգոս»ի, այսինքն խորհրդային առեւտրական ներկայացուցչութեան Ղալաթիոյ գրասենեակին մէջ: Հարցաքննութենէն վերջ բանտարկուեցաւ, ուր միացաւ Շէֆիք Հիւսէյին անուն մէկու մը, բնիկ Սելանիկցի, որ արդէն 1923ին ի բացակայութեան 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր՝ բանուորները գրգռած ըլլալով որ կառավարութիւնը տապալեն: Վէտատի բնակարանին մէջ կատարուած խուզարկութիւն մը երեւան հանեց խիստ կարեւոր փաստաթուղթեր: Ուրիշ եօթը հոգի եւս ձերբակալուեցան, շատ մը ուրիշներ ալ դեռ կը փնտռուին:

«Այս բոլոր իրողութիւնները թերեւս կարծել պիտի տան թէ Թուրք Հանրապետութիւնը կամաց կամաց կը վարակուի միջազգային պոլշեւիսմի ցնորքներով: Այդպէս չէ սակայն: Իրաւ է թէ այս ձերբակալութիւնները կը հաստատեն որ երկրին մէջ գաղտնի պոլշեւիկեան կազմակերպութիւն մը կայ, սակայն անոնք կը հաստատեն նաեւ թէ Թուրքիոյ մէջ, ուր համայնավարութիւնը ապօրէն հռչակուած է, իշխանութիւնները անողոք են յեղափոխական ամէն փորձի դէմ: Իսկ եթէ կարգ մը կաշառուած կամ անողայ մարդոց ղեկավարութեան տակ որոշ խմբակներ ինպաստ համայնավարութեան կը գործեն, ստոյգ է սակայն թէ այստեղ մարդ չի վախնար այս պրոպագանդայէն, որովհետեւ ցեղին հոգեբանութիւնն իսկ կ'ընդվզի անոր դէմ:»

«Մաթէն»ի թղթակիցը կ'ըսէ թէ բազմաթիւ թռուցիկներ եւ պոլշեւիկեան թուղթեր գրաւուած են: Հաստատուած է որ խորհրդային առեւտրական պատուիրակութիւնը մատ ունի գործին մէջ:

Ոգելից ըմպելիի գաղտնի գործարան մը

Պոլսոյ Ոստիկանութիւնը մաքսանենգներու ընդարձակ կազմակերպութիւն մը երեւան հանած է: Ձերբակալուած են 12 հոգի: Մաքսանենգները տարիէ մը ի վեր հաստատուած էին Սէն-Փիէռ խանին մէջ եւ այդ շրջանի ընթացքին մեծաքանակ գինի, օղի եւ շամփանիա արտադրած են: Ոստիկանութիւնը յաջողած է յանցանքի վրայ բռնել մաքսանենգները:

Կատարուած քննութիւններէն հասկցուած է թէ մաքսանենգները հսկայական կազմակերպութիւն մը ունին: Սէն-Փիէռ խանը ամբողջովին վարձելով, փապուղիներ փորած եւ ոգելից ըմպելիներու հսկայ գործարան մը հիմնած են: Խանին բոլոր կողմերը ելեկտրական թելերով իրարու հետ հաղորդակցութեան մէջ դրուած են: Այսպէսով մաքսանենգները վայրկեանը վայրկեանին հաղորդակցութեան մէջ կրնային մտնել իրարու հետ: Փապուղիները կ'երկարին մինչեւ շրջակայ ափարթըմաններու եւ տուներու տակը: Ոստիկանական Տնօրէնութեան պաշտօնատարներէն մէկը, որ գաղտնի նրբանցքէ մը ներս մտած էր, զարմանքով տեսած է որ բաւական յառաջանալէ յետոյ ափարթըմանի մը պատշգամը ելած է: Կ'ենթադրուի թէ այս ափար-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ գ. էջ)

ՔՐՏԱԿԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

400 ԹՈՒՐՔ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ ԳԷ

Մասնաւոր աղբիւրէ մը [...] տեւեալ տեղեկութիւնները [...] հաղորդէն Թուրքեւպարսիկ սա[հ]մանագլուխի վերջին կռիւներ[ու] մասին.—

Գերի առնուած թուրք սպ[աներ]ներն ու զինուորները, որոնց ա[...] ձակման համար այնքան պ[...] հանջներ եւ սպառնալիքներ [...] փեց քէմալական կառավար[ու]թիւնը եւ նոյն իսկ պաշ[...] փորձեց խզել իր յարաբեր[ու]թիւնները Պարսկաստանի հե[տ] ցարդ կը պահուին Քիւրտեր[ու] մօտ, իբր պատանդ զանազ[ան] շրջաններէ աքսորուած քիւ[րտ] ցեղապետներու փոխան:

Սոյդ աղբիւրէ կը տեղեկ[աց]նամ թէ թուրք գերիներուն մ[էջ] կը գտնուի նաեւ ճակատի հր[ա]մանատար Օսման Նուրի փաշա [...] իր 400 զինուորներով: Քիւ[րտ]երը որոշած են ոչ մէկ միջ[ո]ցով արձակել այդ գերիներ[ը]. Նոյն իսկ սահմանագլխի Պարսի[կ]ները կը վկայեն որ վերջի[ն] կռիւներու ընթացքին թրքակա[ն] ուժերը շատ մեծ վնասներ[...] կ'ենթարկուին եւ կը վհատի[ն]. Քիւրտերու բարոյականը կորով[ով] շատ բարձր է եւ հետզհետէ ա[...] ւելի կազմակերպուած եւ միա[ց]ած մէկ ճակատ բռնել սկսա[ծ] են: Պարտուած թուրքերը փա[...] խած են դէպի Տիատին, բա[...] մաթիւ մեռել եւ գերի թողլո[վ].

Սահմանէն եկող Քիւրտեր[ը] կը պատմեն եւ շատ խանդավա[ռ]ութեամբ կը խօսին իրեն[ց] յաղթութեանց մասին: Ըստ ա[...] նոնց բացատրութեան, թուր[ք] զինուորներէն գրաւած են [...] թնդանօթ, 32 գնդացիր, անհա[...] մար փամփուշտ եւ 3 օդանա[ւ] վար առած են: Անոնք շատ լա[...] ւատեսութեամբ կը խօսին իրեն[ց] ապագայի մասին եւ վստահ ե[ն] իրենց ուժերուն:

Կռիւները դեռ միեւնոյն թա[...] փով կը շարունակուին: Թուր[ք] զինուորներու բարոյականը շա[տ] կոտրած է: Բազմաթիւ զինուոր[...] ներ առանց կռուելու կ'անցնի[ն] պարսկական սահման եւ կը [...] յանձնուին: Պարսկական կառա[...] վարութեան ի գործ դրած ճնշում[...] ները ապարդիւն կը մնան: Քիւր[...] տերը իրենց զիրքերուն մէջ ա[...] մուր կեցած՝ ուխտեր են շարու[...] նակել կռիւները:

ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷ՞Ջ ԱԼ ՀԱՅԵՐ ՊԻՏԻ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒԻՆ

Վեր. Պըքմըն, որ Սուրիահայերու տեղաւորման համար Ազգերու Դաշնակցութեան կազմած յանձնաժողովին անդամներէն մէկն է, վերջերս գացած է Նիկոսիա, եւ Հայոց առաջնորդին յայտնած է թէ, ծրագիր մը կայ Յունաստանէն եւ Սուրիայէն մաս մը գաղթական Կիպրոս փոխադրելու:

Կ'ըսուի թէ գետին մը պիտի գնուի Ս. Մակարայ վանքին կողմերը, գաղթական Հայերը տեղաւորելու համար: Այս նպատակով մասնաւոր տուներ պիտի կառուցուին:

ՀԱՅԵՐԷՆ ՔԱՐՈԶ

Ազդակի մէջ կը կարդանք.—

Կը լսենք թէ Պէյրութի Հայ Աւետ. եկեղեցին որոշած է այլեւս առտուան քարոզները հայերէն ընել եւ թուրքերէնը կէսօրէն ետքը: Հայացած այս բեմը արդիւնքն է հայախօսներու շարժման որ անցեալ տարուան վերջերը սկսաւ: Կը յուսանք եւ կը սպասենք որ շատ մօտիկ ապագայի մը մէջ թուրքերէնը բոլորովին փտարուի մեր եկեղեցիներու բեմերէն:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

(Մեր սեփական թղթակցէն)

ՊՈՒՔՐԷՇ, 16 Նոյ.

գահաժառանգի խնդիրը, այդ- ես փակուած էր Ռումանիոյ ամար,— Կարոլ իշխանը հրաարած ըլլալէն գահուն վրայ պագայ որ եւ է իրաւունքէ, իր րս տարեկան Միհայ տղան ւշակուած գահաժառանգ. Ֆերինանտ Թագաւորը համակերած այս կացութեան, ու այս որը օրինականացած Ազգային ողովի կողմէ մասնաւոր օրէնով մը, որ «Յունուար 4ի օենք» անունը կը կրէ։

Ֆէրտինանտ Թագաւորին հիւանդութիւնը միայն քիչ մը մտահոգութիւն կը ստեղծէր։ Պրըթիանուի ազատական կուսակցութեան պետը, 1926 Ապրիլէն քաշուեր էր իշխանութենէ, չորս տարի երկիրը առավարելէ, եւ այդ չորս տարուան ընթացքին երկրին տալէ յետոյ նոր սահմանադրութիւն մը, ւ անկէ բխող բոլոր կարեւոր էնքները եւ Յունուար 4ի օէնքով լուծելէ յետոյ գահուն աջորդութեան խնդիրը։ Այնպէս երբ վարչապետութիւնը տեակ մը յօժար կամքով կը յանձէր Զօր. Ավէրէսքուի՝ ի հեճուկս զգային-գիւղացիական միացեալ ուսակցութեան, այն համոզումը ներ թէ երկրին մէջ ստեղծած իր փափաքած կարգն ու օէնքները, եւ թէ պիտի կարենար իշխանութենէ դիւրաւ մը ձգել վէրէսքուն, անմիջապէս որ կասած ունենար թէ ան կը փորձէ ն եւ է հիմնական փոփոխութիւն ղատական կառավարութեան աստատած կարգերուն մէջ։ ած եմ ուրիշ առթիւ թէ Ազատական կուսակցութիւնը մօտ ժսուն տարիէ ի վեր տէրն է յս երկրին ճակատագրին, եւ թէ երբեմն հեռացած է իշխանութենէն՝ այդ եղած է իր յօար կամքով, միայն, եւ այն ստահութեամբ թէ երկրին մէջ ր ունեցած ուժը բաւական է իշխանութեան գլուխ բերելու ինք իր ուզած ատենը։

Տարի մը իշխանութեան գլուխ նալ Ավէրէսքուն, վերջին ատեները մոռնալով սակայն թէ կառավարութեան գլուխը կը գտնուի Պրըթիանուի բարեհաճ թոյլտըւութեամբ միայն։ Սկսած էր սորհրդարանէն անցընել Ազատականներուն չփափաքած օրէնքները, բոլորովին հակոտնեայ ելմտական քաղաքականութիւն մը վարել, փոփոխութիւններ մտցնել արտաքին աշխարհավարութեան մէջ, վերջապէս ստեղծել դժգոհութիւն Ազատականներու շարքերուն մէջ։ Թագաւորին ծանր հիւանդութիւնը կ'երեւի սկսեր էր քիչ մը աւելի յանդուգն դարձնել Ավէրէսքուն, այնպէս որ այս տարուան Մայիսին արդէն զանազան շշուկներ կը պտտէին երկրին մէջ թէ Ավէրէսքու պիտի փորձէ Յունուար 4ի օրէնքով ստեղծուած կարգերը յեղաշրջել, անմիջապէս որ Թագաւորը մեռնի։

Պրըթիանուի համար հնչած էր ժամը, ուրեմն, վերստանձնելու իշխանութիւնը։ Ինչպէս բացատրած եմ այն ատեն, դժուար չեղաւ իրեն համար Ավէրէսքուն հեռացնել ասպարէզէն, եւ ձեռք առնել երկրին ղեկը՝ Թագաւորին օրհասական ժամը չհասած։ Այնպէս որ տապալած էր արդէն Ավէրէսքուն եւ պատրաստած նոր խորհրդարան մը պաշտօնի անցած՝ երբ մեռաւ Ֆէրտինանտ Թագաւորը անգամ մը եւս իր Կարոլ տղուն կտակ ձգելէ յետոյ որ ո՛ եւ է յեղաշրջում չփորձէ երկրին մէջ Յունուար 4ի օրէնքով ստեղծուած կարգերը փոխելու համար։

Պրըթիանուի համար դժուար չեղաւ իրագործել այդ օրէնքին նախատեսութիւնները Ֆէրտինանտ Թագաւորին մեռնելէն յետոյ։ Միհայ իշխանը հռչակուեցաւ Թագաւոր, եւ անոր խնամակալութիւնը յանձնուեցաւ իր հօրեղբօր՝ Նիքոլայէ իշխանին, Միրոն պատրիարքին եւ վճռաբեկ ատեանի նախագահ Պ. Պուզտուկանի անդամակցութեամբ կազմուած մարմնի մը։ Նախկին գահաժառանգին յայտարարութիւնները եւրոպական մամուլին մէջ եւ իր կարգ մը կուսակիցներուն ստորերկրեայ աշխատանքները ոչ եւ է ուժ չունեցան փոփոխութիւն մտցնելու կացութեան մէջ։

Ու կացութիւնը բնականոն կերպով կը շարունակուէր Յուլիսէն ի վեր, երբ Մանոյլէսքուի դատաւորութեան խնդիրը հրապարակ ելաւ։ Կառավարութեան համար գաղտնիք մը չէր անշուշտ որ երկրին մէջ թէ դուրսը տարբեր կան, որ կը փափաքին Թագաւոր տեսնել նախկին գահաժառանգ Կարոլ իշխանը։ Նոյնիսկ ընդդիմադիր կուսակցութեանց մէջ ձգտում մը կը նշմարուէր Յունուար 4ի օրէնքին տրամադրութիւնները փոփոխելու, մանաւանդ այն փաստով թէ խնամակալ մարմինը ազատական կուսակցութեան համակիր տարրերէ կազմուած է։ Բայց Պրըթիանուի համար անկարելի էր անդրադառնալ այդ օրէնքին, որովհետեւ ըստ ռումէն Սահմանադրութեան, անչափահաս վեհապետ մը չի կրնար նոյնիսկ ինքը հրաժարիլ գահէն՝ չափահասութեան տարիքը չհասած, եւ ուրեմն առնուազն տասը տարի սպասել պէտք էր այդ մասին մտածելու համար։ Յունուար 4ի օրէնքին դէմ որ եւ է փորձ հակաօրինական ձեռնարկ մը չէր միայն, այլ հարուած մը բուն իսկ սահմանադրութեան ուղղուած։

Վերջերս, սակայն, Կարոլի կուսակիցները սկսեր էին աւելի տենդոտ խլրտում մը ցոյց տալ։ Ու կառավարութիւնը բնականաբար գիտէր որ Կարոլի Փարիզի բնակարանը կը մտնէին կ'ելլէին ռումէն քաղաքական դէմքեր ալ։ Անոնցմէ մէկը, Պ. Մանոյլէսքու, նախկին փոխ-նախարար Ավէրէսքուի դահլիճին մէջ, կ'երեւի թէ շատ մտերիմ տեսակցութիւններ ունեցած էր նախկին գահաժառանգ իշխանին հետ։ Այնպէս որ ոստիկանութիւնը կառախումբին մէջ իսկ ձերբակալեց Մանոյլէսքուն, երբ Ռումանիա կը դառնար։ Իր մօտէն գտնուեցան Կարոլի կողմէ ստորագրուած նամակներ ռումէն կուսակցապետներուն ուղղուած։ Այս նամակներուն մէջ Կարոլ կը յայտարարէր թէ պատրաստ է երկիր դառնալու, եթէ ժողովուրդը ուզէ։ Խուզարկութիւն մը Պ. Մանոյլէսքուի բնակարանին մէջ՝ երեւան հանեց ուրիշ փաստաթուղթեր ալ, մանաւանդ իր օրագիրը եւ հեռագրական ծածկագրի մը բանալին։

Օրը օրին իմացած կ'ըլլաք այս առթիւ տեղի ունեցած իրադարձութիւնները։ Պ. Մանոյլէսքուի դատավարութիւնը արթն-

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

“ՀԻՆԳ ԿԻՆԵՐ ՌԿԱՆԱՒԻ ՄԸ ՄԷՋ„

Հինգ գեղատի, սիրուն, յանդուգն ու հաստատակամ կիներ կ'ուզեն ազատ եւ անկաշկանդ կեանք մը վարել, առանց ենթարկուելու այր մարդուն թելադրութեան։ Անոնք փոխանակ յանձնուելու ամուսնական կեանքի մը շնորհած խաղաղիկ հեշտանքին, կը նախընտրեն նետուիլ կեանքի պայքարին մէջ, իբրեւ ազատ եւ անկախ անհատներ։ Նոյն ատեն չեն ուզեր հրաժարիլ սիրելէ ու սիրուելէ, թէեւ այդ ճամբան կինը յաճախ կ'առաջնորդէ յուսախաբութեան ու անխուսափելի անկման։

Կը մնայ տեսնել թէ այսպիսի բարձր խոյալ մը հետապնդող այս հինգ կիները ո՞ր աստիճան կը յաջողին իրականացնել իրենց այս վսեմ առաջադրութիւնը։

Մարդկային յաւիտենական հարցերու շարքին պատկանող այս թէզն էր որ կը ներկայացնէ ֆրանսացի ոչ շատ ծանօթ գրագիտուհի մը, Սիւզան Նորման իր «Հինգ կիներ ցռկանաւի մը մէջ» (կամ Հինգ Թիապարտ կիներ Cinq femmes sur une galère) անունով վէպին մէջ։ Հեղինակուհին՝ որոշապէս ենթակայական ոգի մը յայտ բերող իրական կեանքի փոքր նկարներու մէջ կը պատկերացնէ իր հինգ հերոսուհիներուն ձախողանքը, նոյն ատեն հօշակելով ազատ սիրոյ անանկութիւնը։

Արդարեւ այն նաւը որուն մէջ Ռէժին, Լօռ, Ռէն, Ժիլպէրթ եւ Մակի իրենց յօժար կամքով ոտք դրած են, աշխատելու համար իբրեւ ազատ անհատներ, կեանքի նաւն է, առանց խարիսխի ու առանց կողմնացոյցի, յանձնուած յաւիտենականութեան փոթորկայոյզ ովկէանին։ Ու եթէ այս նաւը ի վերջոյ երթալ խրիլ անծանօթ ծովափի մը վրայ, հինգ հերոսուհիներու կեանքի երազն է որ առյաւէտ պիտի փշրուի...

* *

Ռէժին, այրի կին մըն է, Լօռ՝ օրագրողուհի, Ռէն՝ ուսուցչուհի, Ժիլպէրթ՝ պատերազմի այրի մը որ այժմ կ'աշխատի հրատարակչական տան մը մէջ, իսկ Մակի՝ դրամատան տնօրէնի մը քարտուղարուհին ու նոյն ատեն սիրուհին է։ Տարեկան 4000 ֆր. վարձքով, Պաոթիէ Լաթէնի, ընկերակցաբար վարձուած կահաւորեալ բնակարանի մը մէջ խնայողութեամբ ապրող 24էն 30 տարեկան այս հաստատակամ կիները, յանձնառու են հացով ու երշիկով սնանելու, իրենց հագուստներն ու գլխարկները իրենց ձեռքովն իսկ պատրաստելու, կը բաւէ որ անկախ ու ազատ ըլլան։

Սակայն, շատ չանցած, Ռէժին որ անգամ մը ամուսնացած է, զբաղում մը ձեռք ձգելու համար իր ըրած դիմումներուն անհետեւանք մնալը տեսնելով ու միւս կողմէ ալ իր խնայողութեանց օրէ օր սպառիլը ստուգելով, կ'որոշէ կրկին ամուսնանալ ու իրեն կեանքի ուղեկից կ'ընտրէ տարիքոտ վաճառական մը, որ թէեւ գլխուն վրայ քիչ մազ, բայց դրամատան մէջ շատ դրամ ունի ու կ'որոշէ իր պերճանքի փափաքներուն լիուլի գոհացում տալ։ Միւս չորսը հաւատարիմ կը մնան իրենց առաջադրութեան։

Միայն թէ, անոնք, ճակատագրական զուգադիպութեամբ մը շարունակ կը սիրահարին ամուսնացած այրերու։

— Մեր օրերուն կին մը երբ իսկապէս մէկը կը սիրէ, ան անպատճառ արդէն ուրիշի մը կը պատկանի, կը գանգատի հերոսուհիներէն մէկը։

Սիւզան Նորման, խիստ իրապաշտ գոյներով կը ներկայացնէ այն դառն յուսախաբութիւնը, որ կը յաջորդէ ամէն հմայքէ զուրկ, պանդոկի մը սենեակին մէջ սիրատենչ կնոջ մը իր ամուսնացած սիրահարին հետ անցուցած հեշտալի վայրկեաններուն։ Այդ հոգեբանական վայրկեանին երեւան կուգայ կնոջ ներքին տագնապը ու անոր տկարութիւնը։ Որովհետեւ էգը գերին է իր սեռային բնազդին, որուն ենթարկուած է իր բովանդակ կեանքի ընթացքին։ Ճշմարիտ սէրը, կնոջ համար, պարզ քմահաճոյքի մը գոհացումը չէ։ Այդ բնազդը տարրական ուժգնութեամբ մը զայն կը մղէ կազմելու ամուսնական կայուն յարկ մը, որուն տանիքին տակ իր սէրը գերծ կը տեսնէ ամէն սպառնալիքէ։

Լօռ անսահման կսկիծ մը կը զգայ երբ ամուսնացած սիրահարը կը տեսնէ իր օրինաւոր կնոջը հետ։ Մ'ակի՝ աւելի դառն փորձառութիւն մը ունեցած է։ Ան իր փոքր խնայողութիւնը՝ 800 ֆրանքը յօժարած է անձնուիրաբար յանձնել իր սիրահարին ու այժմ ինքզինքը կը մխիթարէ ըսելով.

— Ի՜նչ ընենք, մենք ալ վերջապէս սուրբեր չենք, այլ պարզապէս կիներ։ Ափսո՜ս որ այսքան անձնուիրութեամբ սիրող հոգիներ, դատապարտուած են դառնօրէն յուսախաբ ըլլալու։ Ու եթէ երբեք պատահի որ ամուսնացած սիրահարը որ եւ է առթիւ իր օրինաւոր կնոջ հանդէպ ունեցած նախընտրանքն ու սէրը յայտարարէ, այն ատեն կը խորտակուին մատղաշ հոգիներու երազներն ու ամուսնական սէրը կը յաղթանակէ ազատ սիրոյ։

Սիւզան Նորմանի այս վէպը իր հինգ հերոսուհիներու յուզիչ ճակատագրով կուգայ ապացուցանել դառն իրականութիւն մը։ Անկախութեան տենչանքէ մղուած հինգ կիներ անգիտակցաբար կ'ենթարկուին սեռային անողոք բնազդի մը տիրապետութեան, ու այս սիրատենչ հոգիները, կարծես վրիժառու ճակատագրութեամբ մը, գերին կը դառնան ամուսնացած այրերու հեշտասէր քմահաճոյքին, ու բազմաթիւ յուսախաբութենէ վերջ, շղթայակապ կը յանձնէ զանոնք կեանքի նաւուն, իբրեւ յաւիտենական թիապարտներ, առանց ամուսինի, առանց ընտանեկան յարկի, իրենց սրտին մէջ կրելով իբրեւ Պրոմէթէոսեան անշէջ հուր մը, արհամարհուած, չփոխարինուած սիրոյ մը կսկիծը

Կ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

ՀԱՐՍՆԻՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՐՍՆԻՔԸ

Ամերիկայի ելմտական նախարար Մէլընի զարմուհին ամուսնացաւ Սքէյֆի հետ։ Հարսնիքը, իր շքեղութեամբ եւ պերճանքով, կը գերազանցէր արքայական բոլոր նման խրախճանքները։

Կրօնական պարզ արարողութենէ մը յետոյ, զոյգը եւ հազար հրաւիրեալներ հաւաքուեցան տաղաւարի մը տակ, որ շինուած էր մասնաւորապէս հարսնիքին համար 100,000 տոլար ծախքով։

Հրաւիրեալները այնքան սքանչացման մատնուեցան, որ կարծեցին թէ Հազար եւ Մէկ Գիշերներու պալատի մը մէջ կը գտնուէին։ Անդին ընդարձակ սրահին մէջ գեղեցիկ մարմիններով պարուհիներ կը դառնային երաժշտութեան մը հնազանդելով։ Այնպէս մը կարգադրուած էր, որ անոնց կը տրուէր տպաւորութիւնը արեւածագային երկիրներու պարտէզին, լուսաւորուած արուեստական լուսնկայով մը։

Հարսը ստացաւ նոյն օրը 500,000 տոլար նուէր։

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՆԿԻՒՆ ՄԸ

ՍՈՒԼԹԱՆԱՊԱՏ

Հոկտեմբեր 8ին Պարսկաստանի այս խոնարհ գաղութն ալ տօնեց «Դաշնակցութեան Օր»ը։ Հայ գաղութի բոլոր խաւերէն շատեր էին ներկայ ըլլալ այդ առթիւ կազմակերպուած երեկոյթին, որուն յատկացուած սրահը նեղ գալով, մինչեւ երեկոյթին վերջը, քանի մը տասնեակ համակրականներ դիմացի պատշգամը տեղաւորուիլ ստիպուեցան, իսկ տեղական ընկերները, բեմին վրայ, կամ դուրսը մնացին։

Սրահը զարդարուած էր մեր զինանշանով, եռագոյնով, Դաշնակցութեան հիմնադիրներու եւ մեր գրեթէ բոլոր վեթերան ընկերներու նկարներով։

Հանդէսը բացաւ ընկ. բժիշկ Տ. Մնացականեան, որ հրաւիրեց համակրականները յոտնկայս յարգել յիշատակը մեր նոր երկու թանկագին կորուստներուն՝ Մարտիկ Մուրատի եւ Անդրանիկի։ Այդ պահուն քառաձայն խումբը կ'երգէր «Մշակ բանուոր»ը։

Նոյն խումբի «Ցայտօրիկ»էն յետոյ ընկ. Վ. Յովհաննիսեան ոգեւորիչ բանախօսութեամբ մը ունկնդիրներու յիշողութեան մէջ արթնցուց այն զոհողութիւնները, զորս կրած է մեր չարաբաստ ցեղը, վերյիշեց այն արիւնը, զոր թափած է մեր կուսակցութիւնը դէպի Ազատութեան ցածքը կատարած իր այնքան հերոսական վերելքի ընթացքին։

Երգերէ եւ արտասանութիւններէ յետոյ, բեմ հրաւիրուեցաւ ընկ. Ա. Մաքսապետեան, որ ներկայացուց տակաւին Դաշնակցութենէն առաջ Հայ Մտքի կատարած ջանքերը դէպի քաղաքական անկախութիւն տանող ճամբուն վրայ, մանրամասնօրէն պարզեց Դաշնակցութեան կատարած գործը, ինչպէս գետնի տակ եւ լեռներու գագաթը՝ զէնքի ասպարէզին մէջ, նոյնպէս գետնի վրայ՝ Հայ Մտքի զարգացման ու Հայ Մտքի բիւրեղացման անդաստանին մէջ։

Ընկ. բանախօսը չմոռցաւ շեշտել. «Ով շատ գործ է կատարում, նա է շատ սխալւում» ասացուածքը եւ անաչառօրէն պարզեց Դաշնակցութեան մանկական, պատանեկան եւ երիտասարդական սխալները, որոնք միշտ սրբագրուելով կուսակցութիւնը հասցուցած են շրջանի մը, ուր մենք աւելի քիչ, աննշան սխալներով պիտի ապահովենք աւելի խոշոր յաջողութիւններ։

Այս առթիւ խօսեցաւ նաեւ «Մշակոյթի Տօն»ի մասին, որ կը զուգադիպէր միեւնոյն օրուան։

Յետոյ տեղի ունեցան երգեր, արտասանութիւններ եւ սիրուն անակնկալներ։ Մեծ հաճոյքով լսուեցաւ վերջին քառաձայնը՝ «Աղթամար»։ Որքան լաւ կ'ըլլար, եթէ ընկ. Ա. Գրիգորեան իր խումբը զօրացնելով, աւելի յաճախ երեւար գեղարուեստի ծարաւ մեր հասարակութեան մէջ։

Հանդէս-երեկոյթի սկիզբէն մինչեւ վերջ մէջ ընդ մէջ կը նուագէր «Քնար» երաժշտախումբը՝ ընկ. Վարդգէս Գրիգորեանի ղեկավարութեամբ։

Դադարի միջոցին տեղիս ընկերները անցեալ տարիներու նման տեղական կոմիտէի գանձապահին վճարեցին իրենց մէկ օրուան աշխատավարձը, ինչ որ հետաքրքրութիւն շարժեց համակիրներու մէջ եւս ու վեց հոգի կուսակցութեան անդամին վճարեցին 260 ղրան (26 տոլար), ըսելով.

«Մեր դրամն ալ ուզում ենք միանայ ձեր աշխատավարձին»։

Նախագահը նախ քան հանդէսի փակումը նկարագրեց խորհրդային Հայաստանի մէջ տիրող կացութիւնը եւ կարդաց հետեւեալ բանաձեւը.—

«Պարսկաստանի Սուլթանապատ քաղաքում Հոկտ. 8ին «Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օր»ուայ տօնակատարութեան հանդէսին ներկայ գտնուող Դաշնակցական ընկերները եւ համակիրները լսելով զեկուցումներ Հայաստանի եւ հայ ժողովրդի համար ստեղծուած ներկայ քաղաքական եւ տնտեսական կացութեան մասին, հանեց հետեւեալ բանաձեւը.

1. Հայաստանին վերադարձնել անոր ինքնապաշտպանութեան ողնայարը կազմող գաւառակ, Ղարաբաղ, Նախիջեւան, Ախալքալաք եւ Հայկական Բորչալուն։

2. Թոյլ տալ որ Հայ ժողովուրդը զինուի իր ինքնապաշտպանութեան համար։

3. Ազատ արձակել քաղաքական բոլոր բանտարկեալներն ու աքսորականները։

4. Բանալ Հայաստան գնալ ցանկացող բոլոր Հայերի առաջ փակուած դռները։»

Հանդէսը փակուեցաւ կէս գիշերը անցած, սակայն բազմութիւնը չէր ուզեր դուրս ելլել։ Մինչեւ առաւօտեան ժամը 3 պարերը, կեր ու խումը, նուագը եւ զուարճալի անակնկալներ անպակաս էին։

Կարգադիր Յանձնախումբը ջանք չէր խնայած իր վրայ դրուած պարտականութիւնը սիրով կատարելու համար։

Ուրախութեամբ պէտք է արձանագրել բարոյական այն աննախընթաց յաջողութիւնը, զոր ապահովեց Յանձնախումբը իր այս ձեռնարկով. աւելի քան 2000 ղրան (200 տոլար) մուտքի հետ միասին։

ԵՆԳԻ

ԳԻՒՂ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ՎԱՐԺԱՊԵՏՆԵՐԸ

«Մուրճ-Մանգաղ» (13 Նոյ.) կը գրէ.—

Այս տարի երկու մարդ եկան մեր գիւղը եւ ըսին թէ ուսուցիչ են։ Ներկայացան կրթական մարմինին, ուսուցչութեան իրաւունք ստացան եւ սկսան ուսուցչութիւն ընել։ Առաջին օրերը լաւ գացին։ Յետոյ թուլցան։ Դասի ժամանակ, աշակերտներուն պատմութիւն կը պատմէին։ Իսկ շաբաթ մը յետոյ, սկսան աշակերտներուն հրամայել.— Դուն հաց բեր, դուն Թուրշի բեր, դուն կաթ բեր, դուն գզում բեր։ Եւ աշակերտները ամէն օր, ձրի, կաթ ու հաց, Թուրշի ու գզում կը բերէին վարժապետներուն, որոնք կ'ըսէին թէ երբ ամսական ստանան, կը վճարեն։

Օր մըն ալ յայտարարեցին թէ չեն կրնար դաս տալ, որովհետեւ պատուհանները ապակի չունին։

Ուրիշ օր մըն ալ ուսուցիչներէն մէկը, Արշակ Սիմոնեան, ըսաւ. «Տղաս բժիշկի պիտի տանիմ»։ Ու գնաց Սոչի, ալ չվերադարձաւ։ Մնաց Բարսեղ վարժապետը, սակայն գիւղացիները հաց ու կաթ չէին տանիր այլ եւս։ Ու վարժապետը, իրեն հաց ճարելու համար, ձգեց դպրոցը եւ գնաց։

Այժմ Ներքին Լօօ գիւղին դպրոցը փակ է։ 130 աշակերտներ փողոցն են մնացեր, եւ չեն գիտեր թէ ի՞նչ սորվեցան եւ դեռ ի՞նչ կայ սորվելիք։

…ՏԵՍՆՔ ՕՐԻՆԱԿԻՆ

…Մ. Ը. Մ.ի փարիզի շրջանա-…ովը, անշուշտ, շատ լուրջ …նկատումներով, որոնք …կը միայն հասարակ …ւցումներու, որոշեր է …մաձիները "դասաւորել …իրաքանչիւրը իր ար-… համեմատ:

…եւ, շավիլի խումբը մկր-…«Այծ», Ռոնիինը «միծեռ-…:

…ենք որ, յիշեալ խումբ-…փորձուին արդարացնել …նոր տիտղոսները: Եթէ …րոսումի այս եղանակը ընդ-…ւայ, մեր դպրոցականները …պէտք չպիտի ունենան …աբանական եւ հոգեբա-… դասագրքերու: Որովհե-…միութիւնները մեր մէջ …շատ են, որ շուտ պիտի …անասնական աշխարհի …անակը, եւ որեւէ մէկը …ալու համար, մեր տղաքը …չպիտի ունենան պրպը-…րու եւ երկար-բարակ տե-…ութիւններու: Պարզապէս, …նային թէ՝ ան ո՞ր միու-…կը պատկանի եւ անոր ա-…պիտի դատեն մարդուն …կան արժէքը:

…պէս երբ ըսուի գաղթա-…«ձիգերէ» յանձնախումբ, …«կաչաղակ» միութիւն, …կուսակցութեան «մողէզ» …«գորտ» Ակումբ, «Ագռաւ» …կամ Ս. Գ. Հ. «ձպուռ»նե-…«գայլ»երը, կամ Հ. Յ. Դ.ի …ներ»ն ու «Արծիւներ»ը, …«Աղուէս» մասնաճիւղ, …«գետնաւու ծ» բջիջ, …«խլուրդ» Հոգաբար-…ն, գժուարութիւն չպիտի …գիտնալու թէ՝ իւրաքան-…միութիւն եւ իր անդամնե-…դիմագիծ (բարոյական, …) կը ներկայացնեն:

…գամ, մեր չէզոքները՝ …ժամանակ չպիտի վատ-…սակէտ սակելով, որեւէ …ն անդամակցելու հա-… պիտի հետեւին իրենց …մզումներուն, քանի որ …իր մէջ անասուն …: Այս ըսել չէ ան-…թէ՝ մարդու հոգին ախտո-…է. ապագայապաշտ բա-…թիւն մըն է, որ իրա-…լեզուով կը նշանակէ թէ՝ …արարածը, այս կամ այն …լաւագոյն մէկ յատ-…իւրացուցած է:

…այս դասաւորման ան-…թիւնը հոն է որ եթէ …քառասուն օր խենդ-…կը խենդենայ. իսկ մեր …իւններ որ տարին 12 ա-…իրենց կենդանաբանական …պիտի հպարտանան, …ի վերջոյ ստիպեն մեր …ները, որ անասնաբուծու-…ալ սորվին:

ԽԱՐՏՈՑ

ԽՐԻՄԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

ՊՈՒՔՐԷՇ, 14 Նոյ.

Երէկ, 13 Նոյեմբեր, Ռումանահայ Կեդր. Մատենադարանի վարչութեան նախաձեռնութեամբ, գրական հանդէս մը տեղի ունեցաւ Մատենադարանի սրահին մէջ, Խրիմեան Հայրիկի մահուան քսաներորդ տարելիցին առթիւ: Պ. Վ. Մէշտուտճեան բացաւ հանդէսը եւ խօսք տուաւ Առաջնորդ Յուսիկ եպսկ. Ջօհրապեանին, որուն բանախօսութեան նիւթն էր «Խրիմեան Մարդը»: Բանախօսը որ մօտէն ճանչցած էր այդ «Մարդը»՝ մէկ ու կէս ժամ տեւող հաճելի զրոյց մը ըրաւ համեմելով իր յիշատակներով: Նախ խօսեցաւ անոր հին համբաւին եւ կաթողիկոսական ընտրութեան մասին, երբ պայքարող երկու կողմերը, իրենց թեկնածուներէն Մատթէոս եպս, Իզմիրլեանէն եւ Արիստակէս եպսկ. Սեդրակեանէն հրաժարելով, իրենց 72 քուէները միաձայնութեամբ կեդրոնացուցին Խրիմեան Հայրիկին վրայ, ինչ որ աննախընթաց էր մինչեւ այն ատեն: Երկար ատենէ ի վեր առաջին անգամ էր մանաւանդ որ հայութիւնը իր բոլոր թեմերով կը մասնակցէր կաթողիկոսական ընտրութեան: Յետոյ պատմեց թէ ինչպէս Ցարը ամբողջ մէկ տարի չվաւերացուց Խրիմեանի ընտրութիւնը, եւ Խրիմեանի օծումէն յետոյ երկար ատեն մերժեց ընդունիլ զայն իր ներկայութեան: Միխայիլ Մեծ Դուքսին միջամտութեամբ էր որ Ցարը հաւանեցաւ ի վերջոյ Խրիմեանի Փեթրոկրատ մուտքին եւ զայն ունկնդրութեան ընդունեց արքայավայել պատիւներով: Յուսիկ եպս. որ այն ատեն ընկերացած էր Խրիմեանի ճամբորդութեան, յիշեց թէ Ցարը խոստացած էր իր միջամտութիւնը՝ Սասունի կոտորածներուն առթիւ եւ իր բարեհացակամութիւնը՝ Էջմիածնի կարգ մը խնդրանքներուն գոհացում տալու համար, մինչդեռ իր քամարիլլան ոչ միայն չիրականացուց շայլուած խոստումները, այլ Խրիմեան դեռ Էջմիածին չդարձած՝ ետեւէն հասաւ դպրոցներու փակման հրամանը:

Բանախօսը ի վերջոյ դրուագներ պատմեց Խրիմեանի նիստ ու կացի, նկարագրեց անոր գրելու, գրուցելու ձեւը, եւ մահուան վայրկեանները:

Բէմանչիստ Ռուբէն նուագեց Խրիմեանի նուիրուած երգերէն մէկը եւ «Կռունկ»ը: Ատենը ուշ ըլլալով յայտագրին . երկրորդ մասը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Կիրակի, երբ պիտի խօսին Պ. Պ. Յ. Ճ. Սիրունի, նիւթ ունենալով «Խրիմեան Գրագէտը» եւ Գէորգ Ղազարեան «Խրիմեան Գործիչը»:

* * Խմբագրութեանդ ձեռքը հասած ըլլալու չէ (խմբ. իսկապէս չենք ստացած) նախորդ թղթակցութիւն մը, ուր կը խօսէի Ռումանահայ Կեդր. Մատենադարանի բացման հանդէսին մասին: Այդ հանդէսը տեղի ունեցաւ 9 Հոկտեմբերին, Թարգմանչաց Տօնին օրը, որ հռչակուեցաւ այս առթիւ «Մշակոյթի Օր» ռումանահայ գաղութին համար: Օրուան բանախօսներն ալ շեշտեցին նման ազգային Օր մը որդեգրելու անհրաժեշտութիւնը, զայն դարձնելով տեսակ մը ուխտի օր՝ գաղութներու մէջ պահպանելու եւ զարգացնելու համար հայ գիրն ու արուեստը, իբրեւ մեծագոյն երաշխիքները հայ ցեղին պաշտպանութեան: Կ'անդրադառնամ այս հարցին: Անհրաժեշտ է որ այս Օրը որդեգրուի ամենուրեք, դառնալով տեսակ մը համազգային տօն:

ԱԼԼԱՀՎԷՐՏԻԻ ՊՂԻՆՁԻ ՀԱՆՔԵՐԸ

Մուրճ-Մանգաղի Թղթակիցը Ալլահվէրտի-Լոռիէն կը գրէ (10 Նոյ.).—

Ալլահվէրտի հանքերը, պատերազմէն յետոյ, առաջին կարեւոր արտադրութիւնը տուին 1925-1926 շրջանին: Այդ շրջանի արտադրութեան քանակն էր 9400 փութ: Յաջորդ տարին արտադրութիւնը հասաւ 55,000 փութի: Նախ քան պատերազմը այդ արտադրութիւնը կը հասնէր 200,000 փութի: Յոյս կայ, որ քանի մը տարուան ընթացքին արտադրութեան քանակը հասնի նախապատերազմեան քանակին:

Այժմ գործարանին ու հանքերուն մէջ կ'աշխատին 1500 բանուոր: Իւրաքանչիւր բանուոր կը ստանայ 47 ռուբլի:

Գործարանը, պղինձէն զատ, կ'արտադրէ նաեւ հրաքար եւ բընածխուկ: Շամլուխի հօրերէն հանուած հանքերն ալ կը զտուէին այս գործարանին մէջ:

Երբ հետզհետէ գործարանը կ'ընդարձակէ իր աշխատանքները, մեքենական աշխատանքները աւելի եւս անհրաժեշտ կը դառնան: Եւ արդէն հանքերուն մէջ նախնական եղանակով կատարուող աշխատանքները յանձնուած են մեքենաներու: Վերջերս գերմանիայէն հասաւ «Բուրի» մեքենան: Հանքերուն օդ տալու համար առաջ կը գործածուէր երկու մեքենայ: Այժմ այս միակ մեքենան 30 խորանարդ մեդր օդ կուտայ եւ կը փոխարինէ հին մեքենաները: Յառաջիկայ տարի պիտի բերուի մեքենայ մըն ալ, որ պիտի տայ 20 խորանարդ մեդր օդ: Արտասահմանէն հասած են նաեւ 6 մեքենայ, որոնք հանքախուզութեան սահմանուած են:

Հասած են նաեւ հօրերէն հանքերը հանելու, փլուզումները արգիլելու համար ելեկտրական եւ պէնզինով մեքենաներ: Բերուած են նաեւ 30 շարժանիւներ (մոթէօր), մէկ մասը պիտի փոխարինէ հինները: Մինչեւ այժմ մէկ հնոց կար, որ կը հալեցնէր 2 թոնօ պղինձ: Այժմ երկու հնոց, իւրաքանչիւրը պիտի հալեցնէ 7 թոնօ: Այսպէս արտադրութիւնը կը շատնայ, բանուորական ուժը կը կրճատուի: Բնածխուկի փուռը պիտի ջնջուի: Արհեստագէտ բանուորներուն թիւը քիչ է: Անհրաժեշտ է արհեստանոց մը, սակայն բնակարանային տագնապին պատճառով առայժմ դժուար է: Սակայն արհեստանոցին տեղ պիտի բացուին վեցամսեայ դասընթացքներ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ֆութպօլի Յանձնախումբը նկատի ունենալով որ Փարիզի շրջանի բոլոր մասնաճիւղերը U. G. Arménienne անունով միայն մրցումներ կը կատարեն, որու ընթացքին տեղի ունենալիք բոլոր անպատեհութեանց միակ պատասխանատուն ինքն է «Լիկ տը Փարի»ի առջեւ, խաչաձեւումներու եւ անհասկացողութիւններու տեղի չտալու համար, կը յանձնարարէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի շրջանի բոլոր ֆութպօլի կազմակերպութիւններուն, որ այսուհետեւ իրենց կատարելիք բոլոր մեծ ու փոքր մրցումները օր առաջ իմացնեն իրեն: Առանց անոր իրաւունք չպիտի տրուի իրենց՝ մրցումներ կատարել օտար ո եւ է խումբի դէմ: (կնիք)

* * Անցեալ Կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի Ֆութպօլի Ա. խումբը Troys քաղաքին մէջ մրցելով Y. S. Masséի Ա. խումբին դէմ, պարտուած էր 1ի դէմ 8 նշանակէտով: Սոյն պարտութիւնը նախ վերագրուած ըլլալով Փարիզի Հայ Մարզական խումբին, հեգնական ձեւով մը հերքուած էր, անոր վարիչին կողմէ: Յաջորդ օրը Auto միեւնոյն պարտութիւնը կը վերագրէր Փարիզի Ա. խումբին: Այս առթիւ կարգ մը անպատեհ գրութիւններ երեւցան Echo des Sports թերթին մէջ «Encore les Armeniens», «Papier d'Armenie» վերնագրերով, որոնք շատ գէշ ազդեցութիւն ձգեցին թէ՛ մեր եւ թէ ֆրանսական մարզական շրջանակներուն վրայ:

Կը թելադրենք հայ խումբերու լրջօրէն նկատի առնել այս ցաւալի պարագան եւ այսուհետեւ իրենց չպատկանած անուններով իրենցմէ շատ աւելի բարձր խումբերու դէմ մրցումներ չկատարել, որպէսզի չվարկաբեկուին:

Գ. Գասապեան

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Հինգշաբթի գիշեր, Royal Variétésի մէջ տեղի ունեցաւ կռփամարտի երեկոյթ մը, խուռն բազմութեան մը ներկայութեան: Գլխաւոր մարտնչողներն էին Հոլցեր եւ Քալուար: Հոլցեր 10րդ շրջանին զգետնեց իր հակառակորդը:

Նոյն երեկոյ Աւետիս Ապլահասեան (Պէշիր) ութ շրջաննոց (իւրաքանչիւրը երկու վայրկեան) մրցում մը ունեցաւ Magnienի դէմ: Ամբողջ կռիւի ընթացքին Պէշիր որոշ կերպով կը տիրապետէր իր հակառակորդին, խանդավառ ծափեր խլելով ներկաներէն: Ութերորդ շրջանէն վերջ, դատաւորը յաղթական հռչակեց Պէշիրը կէտերով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՂԵՐԸ.— Հնութենավաճառ Փէրրէն գոցեց վաճառատունը և տուն դարձաւ: Իրկուն էր: Յանկարծ զարնուեցաւ դուռը: Փէրրէն ետ դարձաւ, բացաւ դուռը եւ տեսաւ որ երկու անծանօթներ կեցած են դրան առջեւ:

Անծանօթները տնկեցին ատրճանակները եւ պոռացին.

— Ձեռքերդ վեր:

Շուարած՝ կեցեր էր Փէրրէն: Գողերը հրեցին ներս, աքացի մը զարկին փորին եւ գետին փռեցին զայն.

— Ո՞ւր պահած ես դրամդ:

Փէրրէն պապանձեր էր: Գողին մէկը հանեց դանակը:

— Կեցիր, քիչ մը արիւն առնեմ:

Փէրրէն, պաղարիւն, գլուխը սանդուխին երկնցուց եւ կանչեց:

— Ժան:

Թէեւ մարդ մարդասանքչկար տնար մէջ, սակայնգողերը վախցան, բացին դուռը, որուն ելեկտրական զանգը սկսաւ ճռնչել: Սարսափած, ցատկեցին դուրս: Փէրրէնի աղաղակներուն վրայ, դռնապանը գոցեց փողոցին դուռը: Գողերը ստիպուեցան վերի յարկերը վազել: Փախուստի ճամբայ չկար: Անկիւն մը մտան եւ սպասեցին բախտին:

Քիչ յետոյ ոստիկանները եկան եւ ժողվեցին տարին:

ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ՈՃԻՐ.— Ոստիկանութիւնը քանի մը օրէ ի վեր կը փնտռէր պելժ երիտասարդ մը, Տը Բէյզէր, որ ամբաստանուած է թէ Պրիւքսէլի մէջ Իտալացի մը: Լուսանկարը քննելով, ոստիկանները Իթալի Թաղամասին մէջ ձերբակալեցին զայն, որ նախ ուրացաւ եւ սակայն յետոյ պատմեց այսպէս.—

Պրիւքսէլի մէջ Իտալացի Մալաքրիտա գործ չունէր, ինծի դիմեց: Տարի իր սենեակը, ուր կը գտնուէր նաեւ ուրիշ Իտալացի մը: Ես քօքային կը ծխեմ: Հրամցուցին այդ սիրական դեղէն: Յետոյ նստանք թղթախաղի: Շուտով ձգեցի խաղը:

Երկու Իտալացիները սկսան կռուիլ: Յիշողութիւնս տեղը չէ, որովհետեւ քօքային կը ծխեմ: Այնպէս որ չեմ յիշեր անունը միւս Իտալացիին: Անիկա շատ ուժեղ մէկն էր: Վառարանին կափարիչը վերցուց եւ վայրագութեամբ զարկաւ Մալաքրիտային: Չեմ յիշեր թէ յետոյ ինչպէս եղաւ, Մալաքրիտա կտորներու վերածուած էր: Իտալացին ինծի հրամայեց սաւան մը գտնել: Գլուխը փաթթեցինք սաւանին մէջ: Ինքնաշարժ նստանք ու հեռացանք: Իտալացին առատ դրամ տուաւ ինծի: Յետոյ փախայ Ֆրանսա: Յիշողութիւնս չի ճանիր եւ չեմ գիտեր թէ ուր կը բնակիմ:

ՀԱԳԱԾ ԷՐ ԿԱՂԱՄԲԻ ՏԵՐԵՒՆԵՐ.— Առջի օր, Քէ տը Կըլնէլի վրայ, ոստիկանները հանդիպեցան կնոջ մը, որ, կաղամբի տերեւներ հագած, խօլ պար մը կը դառնար: Ոստիկանները բռնեցին ու հարցաքննեցին զայն, որ պատասխանեց թէ կը կոչուի Լէա Մարէն: Թէ թշնամիները թրթուր դրած են իր վրայ, ստիպելով որ սնուցանէ զանոնք:

Խեղճ կինը յիմար մըն էր: Ղրկուեցաւ հիւանդանոց:

ՋՂՋՈՒՄ ԵՒ ՈՃԻՐ.— Փրա Պորտոյի ճամբուն վրայ սպաննեց իր քրոջ աղջիկը, որուն հետ կ'ապրէր երկար ատենէ ի վեր: Փրա մանաւոր ամսական մը կուտար իր ազգականին: Յետոյ զղջաց եւ ուզեց կտրել ամսականը: Կռիւները անպակաս էին: Վերջապէս սպաննեց զայն եւ գնաց կախել ինքզինք սենեակին ձեղունէն:

ԱՄԷՆ ՕՐՈՒԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»իդ հետ, ընտիր գիրքեր ալ պիտի ստանաս, տարեկան կամ վեցամսեայ բաժանորդագրուելով մինչեւ դեկտ. 31:

ՏԱՐԵԳԼՈՒԽԻ ԱՌԹԻՒ

ՆՈՐ ՏԱՐԻԻ ՄՕՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ, ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԵՆՔ ԲՈԼՈՐ ԱՅՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ՈՐ ԱՌԿԱԽ ՀԱՇԻՒՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

ՓԱԿԵԼ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31

Այդ օրը կը փակուի օրաթերթ «Յառաջ»ի առաջին տարին: Մինչդեռ բաժանորդներ կան որ տակաւին պարտք ունին երկօրեայ «Յառաջ»էն:

1928 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1ԻՆ, ԱՆԽՏԻՐ ՊԻՏԻ ԴԱԴՐԵՑՆԵՆՔ ԱՆՎՃԱՐ ՄՆԱՑԱԾ ԹԵՐԹԵՐԸ, միեւնոյն ատեն հետապնդելով պահանջներու գանձումը:

Կ'ուզենք հաւատալ թէ, այս յայտարարութենէն յետոյ, բոլոր մոռցուած կամ ձգձգուած հաշիւները փակուելով, հարկ չպիտի մնայ անախորժ կարգադրութիւններ ընել ո՛ եւ է բաժանորդի հանդէպ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (118)

…ՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՋԻՋԻԼ ԿԱՄ ՄԵՌՆԻԼ

…իս կողմէ, որովհետեւ ա-… բաշխումը չէր զուգադի-…յն ժամերուն որ շղթաներս …ուած էին, ապուրս ուտելու …ը, կը ստիպուէի գետնին … փռուիլ եւ շան պէս լակել:

…կը մնար ծածկոցը:

…Որովհետեւ լօգանքէն առաջ …յին, եւ ոչ թէ յետոյ. ինչ-… կը պահանջէր տրամաբանու-…ը, անմիջապէս սպունգ կը …էր եւ անգործածելի կը դառ-…ր…

…կացութիւնս ուրեմն, փոխանակ …ըլլալու, ամէն օր աւելի …վատթարանար:

…Մանաւանդ որ, խցիկս պատ-…րկումի սրահին տակը գտնուե-…, ուշադրութենէս չէր վրիպեր …որ կը կատարէին գահիճները:

Ամբողջ գործը եւ յաճախ գիշերը, աղաղակներ եւ ողբեր էին, որոնց կը պատասխանէին ատրճանակի հարուածներով…

Ամէն իրիկուն, ժամը 7ին, չինացի դահիճներուն կը յանձնէին դատապարտեալները. դահիճները գործի կը սկսէին եւ յաճախ, մինչեւ ուշ ատեն կը շարունակէին:

Նման վիճակ մըն ալ ինծի վերապահուած ըլլալով, բարոյական եւ մարմնական անկումին ալ օգնութեամբ,— քանի որ վարմունքը որուն ենթարկուեր էի, չէր կրնար կազդուրիչ ըլլալ,— ամէն իրիկուն, անձկութեամբ,— եւ ինչո՞ւ չխոստովանիլ, քանի որ շիտակ է,— սարսափով կը սպասէի որ ժամը 7 հնչէր…:

Եւ ամէն իրիկուն, երբ գահերու ցանկը փակուէր առանց իմ անունիս, ընչասպառ, խցիկիս գետնին վրայ կ'իյնայի. ըսելով.

— ԿԱՐԳՍ ԱՆՇՈՒՇՏ ՎԱՂԸ ՊԻՏԻ ԳԱՅ:

Այս պահուս, երբ այս տողերը կը գրեմ, կը հարցնեմ ինքզինքիս թէ՝ ինչպէ՞ս չխենդեցայ:

Անտարակոյս իր անհուն ողորմածութեամբ, ուրիշ կերպ տրամադրեր էր:

Եւ իրօք, գիշեր մը, մինչդեռ գլխուս վրայ կը հնչէր ռումբերու սովորական համերգը, ինչ որ բնական է զիս կ'արգիլէր քնանալէ, խցիկիս դռնակը բացուեցաւ եւ թուղթ մը ինկաւ ոտքերուս առջեւ:

Միեւնոյն ատեն, անծանօթ ձայն մը սա բառերը արտասանեց.

— ԱՌԷ՛Ք ԵՒ ՀՆԱԶԱՆԴԵՑԷ՛Ք:

ԴԻՒԱՑԻՆ ՀՆԱՐՔ ՄԸ

Անհնարին եւ հնազանդիլ, դիւրին է ըսել, կը մտածէի, բայց ինչպէ՞ս ընել, քանի որ շղթայուած ըլլալով, չեմ կրնար շարժիլ: Եթէ նոյնիսկ կարենամ առնել այդ տոմսակը, ինչպէ՞ս պիտի կարդամ մութին մէջ:

Գերութեանս ընթացքին, անձկալից շատ պահեր ապրած էի, բայց այնքան չէի տանջուած, որքան փնտռելու համար այդ թուղթը որ ինծի յոյսեր մը կը բերէր…

Միւս կողմէ, պէտք չէ՞ր որ զայն ծածկէի պահապաններու հետաքրքրութենէն: Որովհետեւ անոր բովանդակութիւնը անգիտանալով մէկտեղ, կ'ենթադրէի թէ բնականաբար վտանգաւոր բնոյթ ունեցած պիտի ըլլար, անոր համար որ զայն գրած էր, նաեւ անոր համար որ զայն ինծի տուած էր:

Այսպէս տրամաբանելով մէկտեղ, անգործ չէի մնացած. ցեխոտ ջուրին մէջ, որ գետինը կը ծածկէր, փորի վրայ պառկած, կզակովս ամէն ուղղութեամբ շուրջս կը շօշափէի:

Ճիգերս ի վերջոյ յաջողութեամբ պսակուեցան, տոմսակս գտայ եւ ակռաներովս բռնեցի:

Բայց ատով գործս աւելի առաջ գացա՞ծ էր: Ոչ անշուշտ. որովհետեւ, ո՞ւր եւ ինչպէ՞ս ծածկելու էի:

Շիտակը ըսելով, միայն մէկ միջոց ունէի, բերնիս մէջ ծածկել:

Բայց եթէ այդպէս ընէի, տոմսակին գիրերը չպիտի՞ աւրուէին լորձունքէս:

Ի վերջոյ, որոշեցի զայն պահել ակռաներուս միջեւ, մինչեւ որ համբը գար զիս երկաթներէս ազատելու. անկից յետոյ զայն բերնիս մէջ պահելով, պիտի ջանայի փախցնել որեւէ խուզարկութենէ…

Գիշերուան մնացեալ մասը այսպէս անցուցի, տոմսակի բովանդակութեան մասին ամէն ենթադրութիւն ընելով եւ անհամբերութեամբ սպասելով որ պահապանը գայ:

Առտուան ժամը 6ին, ան եկաւ վերջապէս: Երկաթներս քակելէ յետոյ, նշան ըրաւ որ խցիկէս դուրս ելլեմ:

Նախ չհասկցայ, որովհետեւ արգելափակուելէս ի վեր, առաջին անգամն էր որ նման բան մը կը պատահէր ինծի:

Պահապանը կրկնեց իր հրամանը. Նրբանցք ելայ, շատ նեղուելով աչքերէս, որոնք մութին վարժուած ըլլալով, չէին կրնար տոկալ ելեկտրական լամբարներուն, որոնց լոյսը առատօրէն կ'ողողէր այս նեղ անցքը:

Երբ աչքերուս նեղութիւնը անցաւ, պահապանը ինծի ցոյց տուաւ ոտքերուս տակ դրուած խոշոր ծրար մը, եւ նշան ըրաւ որ առնեմ զայն: Յետոյ, բացուելէս բռնելով, զիս վերի յարկը տարաւ, ուր զիս նոր խցիկի մը մէջ բանտարկեց. անկողին մը, սեղան մը, եւ երկու աթոռներ կային հոն:

Թեթեւ տաքութիւն մը կը տիրէր սենեակին մէջ. ձեղունին զետեղուած լամբար մը, բաւարար լոյս մը կը տարածէր:

(Շար.)

Թրգմ'. Մ. ԵՐԻՑԵԱՆՑ

թրմաններու տէրերն ու վարձակալները կապ ունին մաքսանենգներուն հետ։

Գաղտնի գործարանէն գտնուած է 15.000 քիլօ գինի, որ հրապարակին վրայ ցանուած գիներէն շատ լաւ տեսակի կը պատկանի։ Գործարանին գիտական տնօրէնութիւնը ստանձնած էր Պանեօնէզ անուն ռուս քիմիագէտ մը, որուն կը գործակցին ուրիշ երկու քիմիագէտներ։ Ոստիկանութեան կողմէ յանցանքի վրայ բռնուած եւ ձերբակալուած են հետեւեալ անձերը.— Նիքօ Եօրօնտաքի, որ գործարանին տէրն է եւ 15.000 ոսկի տրամադրած էր գաղտնի գործարանը հիմնելու համար։ Մէհմէտ Նազմի, որ ստանձնած է գործարանին տնօրէնութիւնը։ Լամպօ, Փավլի եւ Իլիա, որոնք Աթէնքի մէջ ուսած են եւ մասնագէտ են մաքսանենգութեան գործերու մէջ։ Պօղոս եւ Լամպօ, որոնք ստանձնած էին պատրաստուած ապրանքներու սպառումն ու նախնական նիւթերու հայթայթումը։ Ձերբակալուած է նաեւ կօնարաս անուն անձ մը, որ իր անունով վարձած էր Սէն-Փիէռ խանը։

Հակառակ ցոյցեր Իտալիոյ մէջ

Ֆրանքօ-սերպ դաշնագրին առթիւ դարձեալ ցրտութիւն առաջ եկաւ Իտալիոյ եւ Սերպիոյ միջեւ։ Երկու երկիրներու մէջ ալ իրարու հակառակ ցոյցեր տեղի կ'ունենան։

«Սթէֆանի» գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ եուկօսլաւ գրգռութեանց դէմ բողոքի ցոյցեր տեղի ունեցան շատ մը քաղաքներու, մասնաւորապէս Միլանոյի, Թրիէսթէի, Մոտանայի, Լիվոռնոյի, Փլէզանսի, Փէրուզայի եւ Քաթանզարոյի մէջ։ Թափօրներ շրջեցան կեդրոնական փողոցներու մէջ՝ երգելով հայրենասիրական երգեր։ Հռետորներ խօսք առին եւ վեր հանեցին ցուցարարներու հայրենասիրութիւնը։

Իտալերէն թերթերը միեւնոյն ժամանակ կը յարձակին Ֆրանսայի վրայ։ «Լավօրօ տ'Իթալիա» թերթը յօդուած մը կը հրատարակէ «Ցո՞ երթաս, Գաղղիա» խորագրով եւ կ'ըսէ թէ Եուկօսլավիոյ մէջ կատարուած ուրախ ցոյցերը կը հաստատեն թէ դաշնագիրը ուղղուած է Իտալիոյ դէմ։ Եուկօսլաւները կը յուսան թէ առիկա իրենց պիտի բանայ Թրիէսթէի ճամբան եւ Իտալիոյ դէմ յաղթական պատերազմի մը յոյսը փայփայել կուտայ։

Կացութիւնը Ռուսիոյ մէջ

Լէնինկրատի համայնավար կուսակցութեան ժողովին մէջ Քաղաքական Բիւրօի անդամ Թոմսքի յայտարարեց թէ պոլշեւիկ կուսակցութիւնը որոշած է խիստ միջոցներ ձեռք առնել ընդդիմադիրներուն դէմ, ու ի հարկին ձերբակալել զանոնք, եթէ տակաւին փորձեն հանրային կարծիքը գրգռել՝ մասնաւոր ժողովներ սարքելով, կամ թռուցիկներ տպելով։ Թոմսքի բսաւ. «Պրոլետարիատի դիկտատորութեան տակ կրնան գոյութիւն ունենալ երկու, երեք, նոյնիսկ չորս կուսակցութիւններ, բայց մէկն է որ կը կառավարէ.միւսները բանտը պէտք է գտնուին։»

Ստալինի պաշտօնաթերթ «Փրավտա» կը գրէ թէ ծայրայեղձախերու կուսակցութեան շարքերէն վտարումը պիտի շարունակուի, մինչեւ որ կուսակցութիւնը ազատուի բոլոր կազմալուծող տարրերէ։ Վեց ամիս առաջ Տրոցկիի եւ Զինովիեւի Գ. Միջազգայինէն վտարուելէն ի վեր կուսակցութեան շարքերէն վտարուած են մեծ ու պզտիկ 3000 համայնավարներ, իսկ անցած շաբաթ Մոսկուայի, Խարկովի եւ Լէնինկրատի մէջ Տրոցկիի կուսակիցներէն արտաքսուեցան 400 հոգի։ «Մաքրագործումը» պիտի շարունակուի մինչեւ որ ընդդիմադիրները դադրին դաւելէ։

Եօֆֆէի անձնասպանութիւնը աւելի ձգտում առաջ բերաւ կացութեան մէջ։ Ցիշեալին վրայ դամբանական խօսեցան Չիչէրին, Լէյավա, Ռուբին, ինչպէս նաեւ իր քաղաքական բարեկամները՝ Տրոցկի, Զինովիեւ, Կամէնէֆ եւ Ռակովսկի։ Այս վերջինները առիթէն օգտուելով խստիւ յարձակեցան Ստալինի քաղաքականութեան վրայ։ Տրոցկի մասնաւորապէս շատ ազդուած էր Եօֆֆէի մահով եւ գիշերը մինչեւ լոյս անքուն հսկեց անոր դագաղին քով։ Եօֆֆէի մարմինը այրուեցաւ եւ աճիւնները Կրէմլինի պատին մէջ դրուեցան։

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ռիկա հասած են ընդդիմադիրներու կողմէ Ռուսիոյ մէջ բաժնուած թռուցիկներու օրինակներ, որոնց տակ ստորագրուած է «Ռուս համայնավար կուսակցութեան»։ Ստալինի կուսակցութիւնը կը կոչուի «Միացեալ համայնավար կուսակցութիւն»։ Տրոցկիի մարդոց կողմէ «Ռուսիա» բառին գործածումը յուսահատ փորձ մը կը նկատուի իրենց կողմը շահելու ռուս ընկերվարականներն ու հակախորհրդային ուրիշ տարրերը, բոլոր դժգոհները միացնելու համար հակաստալինեան խմբակի մը մէջ։

Կը կարծուի թէ համայնավար կուսակցութեան համագումարէն՝ Դեկտ. 15էն առաջ բոլոր ընդդիմադիր վարիչները պիտի աքսորուին Մոսկուայէն։ Պոլշեւիկ գաւեշտաթերթերը կը հրատարակեն ծաղրանկարներ, որոնք ցոյց կուտան Տրոցկին եւ իր ընկերները կառախումբի մը վրայ, որ զանոնք կը տանի դէպի իրենց հին հայրենիքը՝ Սիպերիա։

Մակեդոնացիները կը վախնան

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ սերպ իշխանութիւնները Մակեդոնացի յեղափոխականներու մէկ յարձակումէն վախնալով, ժամանակ մը վար դրած են Սէնփլոն-Օրիան ճեպընթացը, որ չորս ժամ ուշ հասած է Սելանիկ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ «ԻՒՄԱՆԻԹԷ» թերթին յունաստան մուտքը արգիլուած է։

ՀԱԿԱՀՐԷԱԿԱՆ ցոյցեր տեղի ունեցան Պուտափեշտի մէջ։ Բազմաթիւ հրեայ ուսանողներ վիրաւորուեցան։

ՊԵԼՃ ԴԱՀԼԻՃԸ տագնապի մէջ է։ ընկերվարական նախարարները կը սպառնան հրաժարիլ՝ զինուորագրութեան նոր օրէնքին հետեւանքով։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ մէջ ներկայիս զէնքի տակ կը գտնուին 3.552.000 զինուորներ, որոնց 1,124.000ը կը պատկանին կարմիր բանակին։ 1914ին երբ մեծ պատերազմը ծագեցաւ ամբողջ Եւրոպայի բանակներուն մէջ կային 5,318.000 զինուորներ։ Իսկ Միացեալ Նահանգները ներկայիս զէնքի տակ ունին միայն 118.000 հոգի։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ վարչապետ Պրաթիանու գեկտեմբերին ժընեւ երթալէ առաջ Հռոմի մէջ պիտի տեսակցի Մուսօլինիի հետ։

ՑՈՒՐԻԽԻ մէջ ձերբակալուեցաւ հունգարական պարտաթուղթերու կեղծարար դրամատէր Պլումէնշթայնի տղան՝ Քարլ, որ փախչիլ պիտի փորձէր։ Սանթէի բանտը գտնուող 10րդ. բանտարկեալը դրամատէր մըն է, որուն անունը դեռ գաղտնի կը պահուի։

"ՅԱՌԱՋ,, Ի
ՊԱՐԳԵՒԱԻՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ՔՍԱՆ ՖՐԱՆՔԻ
ՎԵՑԱՄՍԵԱՅԻ ՀԱՄԱՐ՝ ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔԻ ԳԻՐՔ

ՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՔ, ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՆՈՐ ՑՈՒՑԱԿԷՆ

Բ. ՄԱՍ

Մանօն Լէսքօ՝ 15, Մատնիչը՝ Եր. Օտեան 8, Մեր խաչը՝ Տօքթ, Մ. Սալրի 8, Միջնորդ Տէր Պապան՝ Եր. Օտեան 20, Յեղափոխութեան մակաբոյծները՝ Եր. Օտեան 6, Սանթօ՝ Վրթ. Փափազեան 10, Սուլամիթ՝ Ա. Կուպրին 6, Տասներկու տարի Պոլսէն դուրս՝ Ե. Օտեան 20, Անուշը՝ Յ Թումանեան 5, Համլէթ՝ Շէյքսփիր 10, Հռոմէոս եւ Ճիւլիէտտա՝ Շէյքսփիր 10, Մերկ կինը՝ Հ. Պաթայլ 10, Ցիմար կոյսը՝ Հ. Պաթայլ 10, Շողոքորթը՝ Յ. Յ. Պարոնեան (կատակերգ.) 5, Ջարշըլը Արթին Աղա՝ Ե. Օտեան 6, Վէրթէր՝ Կէօթէ 10, Վերջալոյսին տակ՝ Կ. Մեհեան 5, Երգեր ու Տաղեր՝ Պ. Դուրեան 2.50, Էջեր Քուչակեան տաղաշարքէն՝ 5, Սասմայ Մհեր՝ Ա. Իսահակեան 5, Օմար Խայեամի քառեակներն ու Հնգեակները՝ 4 ֆր., Անկախ եւ Միացեալ Հայաստան՝ Վ. Նաւասարդեան 7, Բոլշեւիզմը եւ Հայաստան՝ Ռ. Դարբինեան 6, Դեսպան Մօրկընթաուի պատմածները՝ 16, Լուսանկարչութիւն՝ 5, Հայաստանի ջարդերը՝ Տք. Լէփսիուս 15, Ֆրանս. Հայ. զրուցատրութիւն՝ Մ. Յովհաննէսեան 6, Ֆրանս.-Հայ. Գրպանի ուղեցոյց խօսակցութեան 8, Ֆրանս.-Հայ. խօսակց. եւ նամականի՝ 15, Ոճք, յարմարանութիւնք եւ մասնաւոր գիտելիքներ Ֆրանս.ի Յ. Թ. Հինդլեան 20, Հարուածը՝ Զէլում 3, Ինքնուսուցիչ 10, Ճշմարտութիւնը Քէմալական Թուրքիոյ մէջ՝ 5, Հէքեաթներու Ալպոմ՝ Շ. Նարդունի 3, Հայուհին՝ Ս. Պարթեւեան 7.50 ֆրանք։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

Ղեկավարութիւն՝ Ե. ԹՕԼԱՅԵԱՆ եւ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ

26 Նոյեմբեր Շաբաթ գիշեր ժամը ճիշդ 8.30ին

THEATRE ALBERT Ierի մէջ 64, Rue ROCHER

Բարեհաճ մասնակցութեամբ Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

կը ներկայացուի ՀԱՆՐԻ ՊԷՌՆՇԹԱՅՆի

ՍԱՄՍՈՆ (Հռչակաւոր փիէսը 4 արար)

կը մասնակցի ամբողջ խումբը

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ 25—15—10—5

Խճողումի տեղի չտալու համար տոմսերը այժմէն կարելի է հայթայթել տրամաթիքի ղեկավարներէն եւ Պ. Ա. Կոթիկեանէն, ինչպէս նաեւ բոլոր հայկական ճաշարաններէն, իսկ ներկայացման գիշերը Թատրոնին կիշէէն, 6էն սկսեալ։

Իւրաքանչիւր մուտք տոմսի վրայ կէս ֆրանք կը յատկացուի Ազգասիրական։

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Սէն-Շամոնի կոմիտէին կողմէ

ղեկավարութեամբ դերասան ընկ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆի

եւ մասնակցութեամբ տեղական ուժերու

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ "ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ,, Ը

Այս Ուր. իրիկուն ժամը 8.30ին, Սինէմա վարիէթէի Թատրոնը

ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ կայծակ խումբի բոլոր ընկերները վաղը՝ Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը։ Բացակաները կ'ենթարկուին կուսակցական պատասխանատուութեան։

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Լիոնի Ազգ. Միութենէն.—

Լիոնի ոստիկանական տեսչութեան կողմէ Ազգ. Վարչութեան եղած զեկոյցին վրայ, կը հրաւիրենք մեր հայրենակիցներէն անոնք որ իրենց անձնագրին համար 100 ֆր. տուրք վճարած են, փութալ առաջին առթիւ Սէն-Ժան, ապահովութեան ոստաբակամներու գրասենեակը, իրենց անձնագիրները ստանալու համար։ Հակառակ պարագային ասոնք չեղեալ պիտի համարուին, եւ չդիմողները կամ ուշացողները նոր անձնագիր առնելու պիտի պարտաւորուին։

Վարչութիւն

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻԱԿ ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

ուր կը գտնուի ճոխ մթերք մը վիպական, գրական, բանաստեղծական, թատերական, եւն. գիրքերու, երգարաններու ձայնագրուած հայկական եղանակներ Կոմիտաս Վարդապետի, Սրուանձտեանցի եւ յայտնի հայ երաժիշտներու։

Զօր. Անդրանիկի մեծ ու փոքր նկարները։

Ժողովրդական գիներ

Գաւառներէն եղած յանձնարարութիւնները փութով կը կատարուին։ Դիմել՝

N. Agopianի, 95Cours Richard Vitton, Lyon, Montchat.

Ծախու է տախտակաշէն տուն մը չորս սենեակներով։ Դիմել՝ Խոկէնտէր Յակոբեանի՝ 8B Rue Blanqui, K. Bicêtre (Seine). Մէթրօ Իթալի, Թրամուէյ 85, 47։ Դիւրամատչելի գնով։

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ'ԵԼԼԷ

ԲՌՆԻ ՍԻՐՈՒԸՍՏՈՒՔ...

ՔՐՔՋԱԼԻՐ ՁԱՒԵՇՏԸ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղացի Մանուկ եւ Յակոբ Յարդինեան եղբայրները, Մանուկ 23 տարեկան է, իսկ Յակոբ 22։ 1914ին աքսորուած են. իրենց հօր անունն է Արթին (Ամասիացի եւ Սէօլէօզ հաստատուած էր), մօր անունը Վարդենի։ Տեղեկացնել՝ իրենց եղբօր՝ Նիկողոս Յարդինեանի, 5 Rue du Capitaine Ferber. Issy-les-Moulineaux (Seine), France.

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

— Յակոբճան Թէրզեան կը փնտռէ իր մօրեղբայրը Սարգիս Էրովմեան կամ Ղալայճեան։ Իմացնել՝ Պօղոս Հէքիմեանի՝ Chez M. Briand, St. Pierre sous Aubenas, Ardèche.

— Կը փնտռուին Աֆիօն Գարահիսարցի Ջաքար եւ Կարապետ Վարպետեանները, իրենց մօրաքոյրերուն՝ Նազելի, Լուսաբեր եւ Աղաւնի Այվազեաններու կողմէ։ Իմացնել՝ Cité Chemin de Fer. N. 32, Decines, Isère.

— Ներսէս Դեմամեան, հօր անունն՝ Յովհաննէս, մօր անունն՝ Մարիամ, Ատըբազարցի, որ գտնուած է Պէյրութի Քէլէկեան որբանոցին մէջ եւ որ յետոյ գացած է Եգիպտոս ուսանելու համար. կը փնտռուի իր ընկերոջ՝ Յակոբ Հազպանեանի կողմէ։ Գրել La Gaudinière, la Ville-aux-Clercs (Loir-et-Cher), France.

— Կը փնտռուին Բալու, Գաւթի Միրզա գիւղացի Էլօենց Ալիքսանի որդիները Միսաք եւ Սեդրաք։ Կը կարծուի որ Ատանայի ջարդէն վերջ Ամերիկա գաղթած են։ Իմացնել Ալիքսանի եղբօրդուստր՝ Մանիկ Խուրշէլեանի, 55 Rue Félix-Faure, Enghien, France.

Կը խնդրուի «Հայրենիք»էն արտատպել։

ՍԱԿԱՐԱՆ
21 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	100 Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատր	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Belga
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատր	Ley
Ֆիորին	(Florin)

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքիոյ Երկթղ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDIT...
208bis, Rue Lafayette Paris(1...

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն { 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927
23 NOVEMRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 500 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՐԻՇՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Առաջին անգամ չէ որ ուշադրութիւն կը հրաւիրենք Սուրիոյ գաղթականներու տեղաւորման ծրագրին վրայ։

Այս միջոցին աչքի առջեւ ունինք տեղեկագիր մը, «La Situation des Réfugiés au Liban et en Syrie» (գաղթականներու վիճակը Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ), հրատարակութիւն Միջազգային Կարմիր Խաչի (Ժընեւ, 1927)։ Հեղինակ՝ Բժիշկ Տիկէ, անդամ Կարմիր Խաչի Պէյրութի կեդր. Վարչութեան։

«Յառաջ»ի ընթերցողները պիտի յիշեն այս անունը։ Մենք չորս-հինգ յօդուածներով, գրեթէ ամբողջութեամբ տուինք այդ բովանդակալից տեղեկագրին գլխաւոր մասերը։ Բայց կ'արժէ նորէն թղթատել մեզի ղրկուած տետրակը, աւելի որոշ գաղափար տալու համար հիմնական ծրագրի մը մասին։

Տեղեկագրին համաձայն, Սուրիոյ եւ Լիբանանի մէջ կը գտնուին 80,000 հայ փախստականներ, հետեւեալ բաժանումներով.— Սուրիա՝ 37,000, Ալէվիներու երկիրը՝ 2700, Լիբանան՝ 9500։ Ասոնք բոլորն ալ իրենց աշխատանքով կ'ապրին եւ օգնութեան պէտք չունին։ Դարձեալ, Սուրիոյ մէջ կը գտնուին իբր 13,000 գաղթականներ, իսկ Լիբանանի մէջ 13,500, համագումար՝ 26,500 հոգի, որոնք թէեւ իրենց աշխատանքով կ'ապրին, բայց օգնութեան կարօտ են։ Եւ վերջապէս, Սուրիոյ մէջ կան 6500 փախստականներ, իսկ Լիբանանի մէջ՝ 6000 հոգի, համագումար՝ 12,500 փախստականներ, բոլորովին զրկուած ամէն բանէ։ Ուրեմն, իբր 40,000 հոգի օգնութեան կարօտ են։ Ասոնց իբր 24,000ը հողագործներ են, 4000ը գիւղի արհեստաւորներ, 12,000ը քաղաքի արհեստաւորներ։

Ծանօթ ծրագրին համաձայն.—

1. Նոր թաղ մը պիտի շինուի Պէյրութի մէջ, ներկայ գաղթակայանին տեղ։ Այս նպատակով իրեք միլիոն ֆրանք սահմանուած է Լիբանանի պետական սնտուկէն։ Գետինը գնուած է արդէն եւ ծրագրին գործադրութեան ձեռնարկուած։

2. Պիտի բարեկարգուին Հալէպի գաղթակայանները։

3. Պիտի չորցուին Ալէքսանտրէտի (Իսքէնտէրուն) ճահիճները, ուր գաղթականները կը բնակին ողորմելի հիւղակներու մէջ։ Այս ծրագրին գործադրութիւնը տասը միլիոն ֆրանք եւ տարիներու աշխատութիւն կը պահանջէ։ Այս տարուընէ գործի ձեռնարկուած է արդէն, 2,354,423 ֆրանքի վարկով մը։

4. Հողագործական կեդրոններու մէջ պիտի տեղաւորուին այն հողագործ ընտանիքները որոնք այժմ խռնուած են գաղթակայաններու մէջ։ Այս կերպով, թէ գաղթականները վերջնապէս պիտի հաստատուին իբրեւ հողագործ կամ սեփականատէր եւ թէ կայանները պիտի պարպուին։

Ինչպէս գրեցինք, մինչեւ հիմա կատարուած փորձերը յաջող արդիւնք տուեր են։ Առաջին անգամ, 1926 Դեկտեմբերին էր որ հայ հողագործներ տեղաւորելու ձեռնարկ մը փորձուեցաւ Տիւրոս-Նակուրա շրջանին մէջ (հարաւային Լիբանան)։ Իւրաքանչիւր ընտանիքի տրուեցաւ զոյգ մը եզ, գործիքներ եւ քիչ մը դրամ։

Դրամը դժուար կը ճարուի, բայց ամէն պարագայի մէջ, առաջին առթիւ պիտի տեղաւորուին 20,000 գաղթականներ, որոնց համար տնակներ կը շինուին արդէն։ Տեղեկագիրը կը հաշուէ թէ 1500 ընտանիքներ պէտք ունին բնակարանի, իսկ ուրիշ հազար ընտանիքներ պէտք է ցրուել հողագործական գաղութներու մէջ։ Երբ ծովեզերեայ վայրերու տեղաւորման ծրագիրը աւարտի եւ այլեւս տրամադրելի տեղ չմնայ, հոգատար իշխանութիւնը կը խորհի գաղթականներ հաստատել նաեւ Եփրատի երկայնքը։ Այդ շրջանին մէջ առայժմ լաւ կ'ապրին 310 ընտանիք՝ Ճարապլուս, 47 ընտանիք՝ Տէր-Զօր, 110 ընտանիք՝ Խապուրի հովիտին մէջ (Հասէչէ)։

Հասկնալի է որ խոշոր գումարներ կը պահանջէ այս ընդարձակ ծրագիրը։ Քանի մը անգամ գրեցինք թէ նախատեսուած է 125,000 ոսկիի ծախք մը։ Այս գումարին դիմաց, Լիբանանի կառավարութիւնը տուած է 25,000 ոսկի, Ազգերու Դաշնակցութիւնը՝ 3000, Եւրոպայի բարեգործական հաստատութիւնները՝ 5500։ Համագումար՝ 33,500 ոսկի։ Յոյս կայ որ սուրիական կառավարութիւնն ալ 25,000 ոսկի քուէարկէ։ Ուրեմն պիտի պակսի տակաւին 66,500 ոսկի։

Ինչպէ՞ս պիտի ճարուի այս գումարը։

Գրուեցաւ թէ Ամերիկեան Նպաստամատոյցը սկզբունքով հաւանած է 50,000 տոլար յատկացնել (մօտ 10,000 ոսկի)։ Որքան գիտենք, Բարեգործականն ալ տրամադիր է գումար մը սահմանելու։

Իրողութիւնը այն է որ, այս ձեռնարկին մէջ ալ, օտարները աւելի գործօն դեր կը կատարեն, քան մենք։ Ակներեւ է հոգատար իշխանութեան կատարած աշխատանքը։ Մերձաւոր Արեւելքի Միջազգային Ընկերակցութեան վերջին երկու ժողովներուն մէջ, որոշուած է որ բոլոր անդամ-միութիւնները այս ձմեռ ձեռնարկներ կատարեն, դրամ ճարելու համար։ Այս առթիւ, Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Եւրոպայի տեսուչը, քաջալերուած Շիրակի մեր հանգանակութենէն, կը թելադրէ մեզի որ, եթէ «Յառաջ»ը նոր հանգանակութեան մը ձեռնարկէ, Նպաստամատոյցը պիտի կրկնապատկէ իւրաքանչիւր գումար, մինչեւ 100,000 ֆրանք։ Աւելի պարզ խօսելով, եթէ մենք 50,000 կամ 100,000 հաւաքենք, նոյնքան ալ նիր իսթը պիտի նուիրէ։

Ահա թէ ի՛նչպէս կը խորհին ու կը գործեն ուրիշները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Հայրենիք քննելով Հայաստանի ժողովուրդին զինաթափման խնդիրը, կը նկատէ (9 նոյ.)։

«Որ ամէնուրեք կը զինաթափուի հայութիւնը գանգուածօրէն, այս մասին չկայ որ եւ է կասկած. բայց թէ այդ զինաթափուած հայութիւնը ի՞նչ կերպով վաղը ինքզինք պիտի պաշտպանէ իր դարաւոր ու ոխերիմ թշնամիներուն դէմ, այս մասին է որ մենք չենք ստանար որ եւ է մէկէն որ եւ է գոհացուցիչ պատասխան։

«Թուրքիա՞ն արդեօք պիտի խնայէ մեզ, որուն արիւնախանձ բնազդներուն ծանօթ է ամէն Հայ, ե՛ւ տաճկահայը ե՛ւ կովկասահայը, որոնք մանաւանդ վերջին տարիներուն այնքան դաժանօրէն իրենց մորթերուն վրայ զգացին սարսափներու ամէնէն ահաւորը։

«Արդեօք մեր դրացինե՞րը պիտի պաշտպանեն մեզ—Վրաստանն ու Ազրբէջանը, որոնց միակ իտէալն է եղած պայթեցնել Հայաստանը իբրեւ քաղաքական միաւոր եւ միանգամ ընդ միշտ ձգել հայութեան բեկորները բռնաւորներու գարշապարներուն ներքեւ։

«Կամ վտանգի մը պահուն Ռուսաստա՞նն է որ պիտի փրկէ մեզ, այն Ռուսաստանը, որ կոտորեց հայութիւնը համաշխարհային պատերազմի օրերուն իր սարքած «ռազմագիտական նահանջներով», կամ լքեց մեզ 1918ին, իր բանակները քաշելով ամբողջ կովկասեան ճակատէն, կամ Բագուի մէջ թողուց մեզ անպաշտպան՝ թաթարական հորդաներու առաջ։ Եւ այդ նոյն Ռուսաստանը չէ՞ր, որ դեռ անցեալ տարի եւս որոշած էր ձգել Հայաստանը իր սեւ բախտին՝ եթէ ռուս-թրքական բախում մը անխուսափելի դառնար։

«Հայ ժողովուրդի միակ ապաւէնը անոր զինուած բազուկն է, անոր պայքարող բռունցքը։ Բայց ահա հայ պոլշեւիկները կ'աշխատին այդ բազուկը եւս կտրել եւ բուռ մը ժողովուրդ դարձնել կենդանի դիակ։

«Եւ արտասահմանի հայութիւնը եթէ չէ՛ կորսնցուցած իր զգալու եւ մտածելու կենսական ընդունակութիւնները, պէտք է իր ձայնը բարձրացնէ, արձակէ բողոքի ուժգին ճիչ մը, ըմբոստացումի սուր աղաղակ մը՝ կոտրելու համար երկրի իշխանաւորներու խելագար եռանդի թափը, որով անոնք կ'աշխատին արդէն զինաթափուած հայութիւնը անգամ մը եւս զինաթափ ընել։»

ՀԱՅՖԱ-ՊԱՂՏԱՏ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ սկզբունքով համաձայնութիւն գոյացած է, երկաթուղագիծ մը շինելու համար Հայֆայէն Պաղտատ, ճիւղաւորումով մը դէպի Զարքայի անապատը։

Նոր գիծը մօտ 600 մղոն երկարութիւն պիտի ունենայ։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ երկրաշարժ տեղի ունեցաւ Իզմիրի շրջանին մէջ։ Մուղլայի մէջ մօտ հարիւր տուներ քանդուեցան։ Քանի մը վիրաւորներ կան։ Իզմիրի մէջ եւս թեթեւ ցնցումներ զգացուած են։

ՄԱՆԻՍԱԼԵԱՆՆԵՐԸ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ.— Պուքրէշէն կը գրեն թէ Պ. Գէորգ Մանիսալեան եւ իր որդին Պ. Օննիկ Մանիսալեան, որոնք առեւտրական թիւրիմացութեան մը համար բանտարկուած էին, ազատ արձակուած են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Անատոլուի Գործակալութիւնը հետեւեալ զեկոյցը կը հաղորդէ.

«Պոլսոյ մէջ ձերբակալուեցան 18 հոգի, որոնք «Համայնավար կուսակցութիւն» անունին տակ կ'աշխատէին իրենց գաղտնի գործունէութեամբ խանգարել երկրին ընկերային կարգը։ Ձերբակալուածներուն մէջ են Տօքթ. Շէֆիք Հիւսնի, որ քանի մը տարի առաջ անկախութեան դատարանին կողմէ 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր, ելեկտրագէտ Նուրի, Շէվքէթ Հիւսնի, անասնաբոյժ Սալիհ, հելլէնահպատակ Նիքօ եւ ատաղձագործ Նիքօ։

Թերթերու հրատարակած զրոյցներուն համաձայն, Պալքանի պոլշեւիկները Վիէննայի մէջ գումարուած համաժողովի մը մէջ որոշած են Թուրքիոյ մէջ կազմել կեդրոնական կոմիտէ մը, որուն անդամները կէս առ կէս երկրին ներսէն եւ արտասահմանէն պիտի ընտրուին։ Այս կեդր. կոմիտէին վարչութեան տակ պիտի կազմուէին վիլայէթներու կոմիտէներ, ինչպէս նաեւ գործարաններու եւ գիւղերու ենթակոմիտէներ։

Պոլիս ձերբակալուածներուն մէջ են Թուրքիայէն կեդր. կոմիտէին անդամ նշանակուածները։ Արտասահմանէն ընտրուած անդամներէն Նազըմ Հիքմէթ եւ ուրիշներ փախած են։

Պոլսոյ մէջ ձերբակալուած են 35 հոգի, Ատանայի մէջ՝ 22 եւ Իզմիրի մէջ՝ 7։»

Թայմզի Պոլսոյ Թղթակիցն ալ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կը հեռագրէ 20 նոյ. թուականով.—

Թուրք համայնավար կուսակցութեան վարիչ Տօքթ. Շէֆիք Հիւսնի պէյ, որ 15 տարուան դատապարտուած էր, յաջողած էր Խորհրդային Միութիւն ապաստանիլ։ Թուրքիոյ մէջ համայնավարութեան զարգացումէն դժգոհ՝ Մոսկուայի Արտաքին կազմակերպութեան Դիւանը, բաղկացած իւրաքանչիւր երկրէ եօթ անդամներէ —Թրքական հատուածին պետն էր Շէֆիք Հիւսնի պէյ— հրահանգ տուաւ իրեն հոս դառնալ եւ վերակազմել թրքական ճիւղը։ Տօքթ. Հիւսնի պէյ ծպտուած վիճակի մէջ եւ ֆրանսական անցագիրով յաջողեցաւ Պոլիս մտնել երկաթուղիով եւ սկսաւ միթինկներ կազմակերպել, համայնավար թռուցիկներ բաժնել, հետեւելով այն ծրագրին, որ խմբագրուած էր Վիէննայի Պալքանեան համայնավարներու վերջին համաժողովին մէջ։

«Վագըթ» կը հրատարակէ արդէն Պոլիս, Ատանա եւ Իզմիր ձերբակալուած 47 հոգիի անունները։ Ասոնց մէջ են՝ Շէվքէթ Սիւրէյեա պէյ եւ Համտի Շամիլօֆ, առաջինը Պրոպագանդայի ճիւղին պետը եւ երկրորդը «Արգոս»ի Պոլսոյ մասնաճիւղին ընդհանուր քարտուղարը, Վէտատ Նէտիմ պէյ՝ Խորհրդային Միութեան դրամատան պաշտօնեայ, խորհրդային ծովային առեւտուրի ճիւղէն պաշտօնեայ մը, եւ Ֆախրի Հասան Սայիտ՝ ժամանակ նախագահ «Արգոս»ի Տեղեկատու Դիւանին եւ ընդհանուր-քարտուղար՝ համայնավար կուսակցութեան։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԻՈՅ ՄԷՋ

Հակառակ ընդդիմադիր վարիչներու դէմ ձեռք առնուած միջոցներուն եւ Ստալինի յարատեւ սպառնալիքներուն, համայնավար կուսակցութեան Նախագահութիւնը ամէն օր հարիւրաւոր հեռագիրներ կը ստանայ գաւառներէն՝ սարսափի քաղաքականութեան դէմ։ Տրոցկիի եւ Զինովիեւի ի նպաստ ցոյցերը կը շատնան։ «Թէթսոն»ները (Ներքին կարգապահութեան հսկող օտար զինուորներ) կը ստիպուին բռնի ուժով ցրուել ցուցարարները։ Թէթսոնի բոլոր զինուորները պատրաստ վիճակի մէջ կը պահուին։ Մոսկուայի եւ Լէնինկրատի պահականոցներու զինուորներուն արգիլուած է իրենց զօրանոցներէն հեռանալ։

Մոսկուայի եւ Լէնինկրատի մէջ ծանր խռովութիւններէ կը վախցուի։ Պալթիկեան Նաւատորմին մէջ բուռն շարժում մը կը նկատուի։

Ստալին հրամայեց վտարուած ընդդիմադիր պետերուն թօշակները դադրեցնել։ Տրոցկի, Զինովիեւ, Կամէնէֆ, Ռակովսկի, Սմիլկա, Աւդէեւ, Մուրալօֆ, Բակաեւ, Սոլովիեւ եւայլն. պարտաւոր են մինչեւ երեք շաբաթ ձգել Կրեմլինի իրենց գրասենեակներն ու բնակարանները։ Անոնց արգիլուած է մտնել կուսակցութեան Նախագահին, Քաղաքական Բիւրոյին եւ Գ. Միջազգայինի Գործադիր Վարչութեան մօտ։ Այս ձեւով Ստալին կ'ուզէ խելքի բերել Ռակովսկին, Կամէնէֆը եւ ուրիշ ընդդիմադիրներ, որոնք դեռ կուսակցութեան մէջ կը մնան։

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ պոլշեւիկ կառավարութիւնը այժմ յաջորդներ կը փնտռէ պաշտօնանկ ընդդիմադիրներուն տեղ։ Արդէն Տրոցկիի տեղ Մենաշնորհներու Յանձնաժողովին Նախագահ նշանակուեցաւ Քասնտրօֆ։

Այն քաղաքները որոնք վտարուած ընդդիմադիրներու անուններով մկրտուած էին, այժմ տարբեր անուններ պիտի առնեն։ Այսպէս, Զինովիեւսկ քաղաքը պիտի կոչուի Ճերճինսկ, Տրոցկ քաղաքը՝ Կրասնոտարմինսկ։

Պառլաման փոխել կոմկուսին մէջ

Թրէնէն վերջ, Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան շարքերէն վտարուեցաւ նաեւ կարեւոր գործիչ մը՝ Ֆօսքավ։ Յիշեալը վերջերս գրքոյկ մը հրատարակած էր՝ «Ձախ Ընդդի-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՆՈՐ ՆԵՐԳԱ՞ՂԹ

1000 ՀՈԳԻ ԵՒՍ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՆ

Կ'ԸՍԵՆ ՅՈՅՆ ԹԵՐԹԵՐԸ

Սելանիկի յունարէն թերթերը հաւաստի աղբիւրէ կ'իմանան թէ, մէկ ամիսէն, 1000 հայ գաղթականներ ալ պիտի ղրկուին Հայաստան։

Ընդհ. կուսակալ Պ. Քալէվրաս, ոստիկանական տնօրէնութենէն ուզած է մեկնած Հայերու մէկ ցանկը, անոնց արհեստներով, որպէսզի կարելի ըլլայ հասկնալ թէ, քանի յոյն արհեստաւորներ պիտի կրնան բռնել հայ արհեստաւորներու տեղը։

«Ֆօս», տալով այս լուրը, կ'աւելցնէ իր կողմէն թէ, այսպէսով, ոչ միայն անգործութիւնը մասամբ կը թեթեւնայ ու մանրավաճառները գործ կը գտնեն, այլ եւ Մակեդոնիան կը մաքրուի բազմաթիւ վտանգաւոր տարրերէ։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ ՀԵԼԼԷՆԱՀՊԱՏԱԿ

Աթէնք, 15 նոյ.— Ներքին նախարարը շրջաբերական մը ուղղած է երկրի բոլոր կուսակալութեանց ու նահանգապետութեանց, տեղեկացնելով անոնց որ, համաձայն քաղաքային օրէնքի տրամադրութեանց մէջ կարգ մը փոփոխութիւններ մտցնող հրամանագրի 5րդ յօդուածին, հելլէնահպատակ կը ճանչցուին՝ նախապէս օսմանեան հպատակ հայ և չէրքէզ գաղթականներու Յունաստանի մէջ ծնած զաւակները, ինչպէս նաեւ Թուրքիա ծնած եւ այժմ Յունաստան բնակող հայ եւ չէրքէզ գաղթականներու անչափահաս զաւակները, սկսած 1 Յունուար 1927էն։

Ըստ այս 5րդ յօդուածին, յիշեալ հայ եւ չէրքէզ ծնողքներու զաւակները կը կորսնցնեն իրենց հելլէնահպատակի հանգամանքը, եթէ կը հեռանան Յունաստանէն ու վերջնականապէս կը հաստատուին արտասահմանի մէջ, մինչեւ 31 Սեպտեմբերը այն տարիին, երբ կը լրացնեն 22րդ տարիքը։

Յստակօրէն երեւան կուգայ ուրեմն, որ այս ինչպէս նաեւ գաղթական եւ օտար այն բոլոր տղաները, որոնց ծնողքները հելլէնահպատակ դարձած են եւ որոնք ուրիշ Հելլէններու պէս արձանագրուած են քաղաքապետութեանց եւ համայնքներու այրերու տոմարներուն մէջ, այս հրամանագրով, կ'ենթարկուին ցամաքային ուժերու զինուորագրութեան օրէնքին։

(Հորիզոն-Ալիք)

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԲԱՆՏԱՐԿԵԱԼԸ

Գրած էինք թէ ոստիկանութիւնը գաղտնի կը պահէ հունգարական պարտաթուղթերու խնդրին առթիւ ձերբակալուած 10րդ անձին անունը։ Այժմ կը յայտնուի թէ յիշեալը կը կոչուի Լուի Լըֆէվրը, մարքիզ տը լա Հուփլիէր, ծնած 1872ին։ 1909ին Լոնտոնի մէջ ձերբակալուած էր, երբ կը փորձէր քշել 27,000 ֆրանք արժէքով գողցուած արժեթուղթեր։ Յիշեալը ունէր նաեւ ուրիշ մեղսակիցներ, որոնց հետ միասին հրապարակը ողողեց 20 միլիոն ֆրանքի գողցուած արժեթուղթերով։ Այդ առթիւ հինգ տարի բերդարգելութեան դատապարտուեցաւ ժորժ Անտրէ անուն մեղսակիցի մը հետ միասին։

Տը լա Հուփլիէրի անունը գաղտնի պահուեցաւ՝ իրեն հետ կապ ունեցող կարգ մը անձերու մասին քննութիւնը խորացնելու համար։ Հարաւային Ֆրանսայի մէջ նոր մարդերու ձերբակալութեան կը սպասուի։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԼՈՆՏՈՆԷՆ

ՃԱԿԱՏՆԵՐԸ ԿԸ ՅԱՐԴԱՐՈՒԻՆ

Աննախընթաց աղմուկ բարձրացուցին ընկերվարականները խորհրդարանին մէջ, անցեալ օր, երբ Առեւտրական նախարարը փորձեց պատասխանել ընդդիմադիրներու հարցադրումներուն՝ հանքային արդիւնաբերութեան կացութեան մասին։ Մաքտոնըլտ՝ ընկերվարականներու վարիչը, մէկ ժամ տեւող ճառով մը նկարագրելէ ետք հանքային շրջաններու անբաղձալի վիճակը եւ աշխատաւորութեան խեղճութիւնը, պահանջեց, յանուն ընդդիմադիր երկու կուսակցութեանց որ վարչապետը անձամբ պարզէ դահլիճին քաղաքականութիւնը այդ փշոտ հարցի մասին։

Պալտուին մերժեց խօսք առնել եւ կառավարութեան կողմէ զեկուցում պիտի ընէր առեւտրական նախարարը։ Օրակարգի նիւթը վստահութեան խնդիր էր աշխատաւորականներուն համար եւ այդ պատճառաւ թոյլ չտուին որ վարչապետը խուսափի հաշիւ տալէ։ Իրարանցումը այնքան մեծ էր որ, խորհրդարանի նախագահը ստիպուեցաւ դադրեցնել ժողովը։ Յաջորդ օրն իսկ ընկերվարականները վստահութեան քուէի բանաձեւ մը առաջարկեցին։ Կը թուի թէ վարչապետը այս անգամ պիտի խօսի հանքային ճարտարարուեստի մասին, իբրեւ միակ պատասխանատու վարիչը դահլիճին։ Պահպանողական թերթերը ապահով են իրենց յաղթանակին մասին։

Իրարանցումը եւ աղմուկը հազուադէպ են անգլիական խորհրդարանին մէջ։ Այս կարգի միջադէպեր որոնց հերոսներն են ընդհանրապէս աշխատաւորականներու ամէնէն կրակոտ ներկայացուցիչները, ցոյց կուտան թէ ինչ աստիճան լարուած են կիրքերը երկու հակամարտ հոսանքներուն միջեւ։ Հանքային ճարտարարուեստի տագնապը օրուան հրատապ խնդիրն է եւ գլխաւոր շարժառիթը՝ շատ մը անհամաձայնութեանց։ Ներքին խնդիրներու կարգին, ընկերվարական կուսակցութիւնը իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է այժմ այդ հարցին շուրջ, շատ հասկնալի պատճառներով։ Հանքածուխի արդիւնաբերութիւնը ջիղն է բրիտանական ճարտարարուեստին, որովհետեւ անոր բազմաթիւ ճիւղերու զարգացումով դիզուած են երկրին անհաշուելի հարստութիւնները։ Այդ արդիւնաբերութիւնը տարիներէ ի վեր սուր տագնապի մէջ է, քանի որ արտածութիւնը նուազած է սղութեան պատճառաւ, իսկ հանքերու շահագործումը զգալապէս պակսած՝ շնորհիւ օտար շուկաներու մրցակցութեան։

Ասկէ զատ, արտադրութեան միջոցները, մեքենաներու հնութիւնը, ածուխին շատ խոր թաղուած ըլլալը եւ յարակից մանրամասնութիւններ դժուարացուցած են արդիւնաբերութեան բարգաւաճումը։ Ամէնէն գլխաւոր պատճառը իրերու այս տխուր կացութեան՝ այն է որ հանքերը անհատական սեփականութիւն են եւ դրամատէրերը չեն բարեհաճիր կրճատել իրենց շահերը, ի նպաստ մեթոտներու որոնք կ՚առաջարկուին ամէն կողմէ արդիւնաբերութիւնը փրկելու համար։ Դրամատէրերու շահամոլութեան արդիւնք են, օրինակ, հանքային գործաւորներու ողորմելի օրավարձերը կարգ մը շրջաններու մէջ կամ անոնց ապրուստի ցաւալի վիճակը։ Յայտնի է որ Ընկերվարականները այս վիճակին դարմանը կը գտնեն միայն մէկ բանի մէջ — ազգայնացում հանքերու։

Եթէ այս հարցը այնքան կենսական է Ընկերվարականներուն օգտին՝ յառաջ տանելու համար իրենց պայքարը պահպանողական իրաւակարգին դէմ, նոյնքան մեծ նշանակութիւն ունի նաեւ դրամատէր Անգլիոյ համար։ Ազգայնացնել հանքերը եւ առհասարակ արդիւնաբերութեան բոլոր միջոցները, — կը նշանակէ, դրամատէրերուն տեսակէտէն, քայքայել պետութեան հիմերը, յեղաշրջել ընկերային կարգուսարքը եւ հաստատել ընկերվարական պետութիւն մը, որ շատ քիչ բանով պիտի տարբերի Խորհրդային Ռուսաստանի ներկայ վարչաձեւէն։ Միամտութիւն է ենթադրել այս տեսակ լուծում նիւթապաշտ երկրի մը մէջ, ուր դրամատէր դասակարգը անողոք տէրն է ժողովուրդի ճակատագրին։ Աշխատաւորութեան ապրուստի պայմաններու բարելաւումը կապ չունի, կ՚ըսեն Պահպանողականները, ճարտարարուեստի ազգայնացման հետ։ Անոնք տարբեր ձեւերու մասին կը խորհին այդ բարելաւումը ապահովելու համար, այստեղ է որ իրար չեն հասկնար երկու կողմերը։

Ընկերվարականներու ստեղծած աղմուկը այս անգամ ալ ըսել տուաւ Պահպանողականներու թէ՝ Մաքտոնըլտի հետեւորդները ամէնէն թեթեւ միջոցներուն կը դիմեն, սիրաշահելու համար աշխատաւոր բազմութիւնները։

Կը թուի թէ ընկերվարականները որոնք անուղղակի քաջալերութիւն կը ստանան Լոյտ Ճորճի խմբակցութենէն, բոլոր հակապահպանողական վճռերու ընթացքին, աւելի ուժ կը զգան իրենց մէջ սաստկացնելու պայքարը, որուն ազդանշանը եղաւ անցեալ տարուան գործադուլը։ Կարգ մը յաջողութիւններ ալ նպաստեցին իրենց բարոյական շարժումներուն, ինչպէս թաղապետական վերջին ընտրութիւնները, երբ աշխատաւորական կուսակցութիւնը շահեցաւ 100ի չափ աթոռ, իսկ պահպանողականները կորսնցուցին 70 թեկնածու։ Անշուշտ թաղապետական ընտրութիւնները քաղաքական նշանակութիւն չունին, սակայն անոնց արդիւնքը մեծ յաջողութիւն էր աշխատաւորականներուն համար, քանի որ անոնք ջանք չեն խնայեր իրենց ափին մէջ առնելու համար տեղական իշխանութիւնները, Լոնտոնէն մինչեւ Սկովտիա։

Զանցառելի չէ նաեւ այն աջակցութիւնը զոր ընկերվարականները կը ստանան ազատական կուսակցութենէն։ Լոյտ Ճորճի երերուն քաղաքականութիւնը շատ անգամ փրկած է ընկերվարական ղեկավարները, վերջին տարիներու ընթացքին։ Ընկերվարականներու եւ ազատականներու մտերմութեան առաջին օրերուն կ՚ենթադրուէր թէ նախկին ազատական վարչապետը, որ բուն ղեկավարն է իր կուսակցութեան, ստիպուած պիտի միացնէ երկու կազմակերպութիւնները մէկ դրօշի տակ։ Հիմա կը բացատրուի ընդհակառակն որ ազատականներուն համար արդիւնաւոր կրնայ ըլլալ յառաջիկայ խորհրդարանական ընտրութիւններու առեն, իրենց այսօրուան օժանդակութիւնը Մաքտոնըլտի խմբակցութեան։ Կարծողներ կան նոյնիսկ որ աշխատաւորական-ազատական դահլիճ մը անհաւանական չէ։

Պահպանողականներու դիրքը երբեք ազդուած չէ այդ երեւոյթներէն եւ իրենց մամուլը կ՚ապահովցնէ թէ կուսակցութեան ներքին անհամաձայնութիւնները կենսական նշանակութիւն չունին եւ կառավարութեան ներքին ու արտաքին քաղաքականութիւնը ամէնէն առողջն է եւ տրամաբանականը ներկայ պայմաններուն մէջ։ Բոլորովին տարբեր համոզում կը տիրէ կարգ մը շրջանակներու մէջ։ Հ. Ճ. Ուէլսի նման ծանօթ գրագէտ մը որ կ՚ուզէ ինքնատիպ ըլլալ ամէն բանի մէջ, կը պնդէ թէ «կառավարութեան քաղաքականութիւնը ուղղակի պատերազմի կ՚առաջնորդէ երկիրը»։ Ազատական թերթ մը կը բացատրէ որ եթէ նոյնիսկ այդ տեսակէտը չափազանցուած է, «առնուազն լուրջ պատճառներ կան ըսելու որ Պալտուինի քաղաքականութիւնը յաճախ վտանգ կը սպառնայ խաղաղութեան», այս առթիւ յիշելով Ռուսիոյ հետ յարաբերութեանց խզումը եւ այն յանձնարարութիւնները զորս ստորագրած է Անգլիա, երաշխաւորելու համար կարգ մը երկիրներու ապահովութիւնը՝ յարձակումներու դէմ։

Այսպէս կամ այնպէս, սխալ չպիտի ըլլայ ըսել որ ընդդիմադիր հոսանքները ամէն բան կը փորձեն, որպէսզի օրուան իշխանութիւնը ճարահատ տեղի տայ եւ լուծէ խորհրդարանը։

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

“ՀԱՅԱՊԱՇՏՊԱՆ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷ”

(մեր սեփական Թղթակցէն)

ՓԱՐԻ, 18 Նոյ.

Տարիներու ընթացքին, Իտալիոյ մէջ կատարուած աքնաջան աշխատանքներու շնորհիւ տարածուն ու խոր համակրութիւն մը ստեղծուած է դէպի Հայ ժողովուրդն ու անոր տառապանքները։

փաստերը անհամար են։

Կը բաւէ յիշել թէ՝ այդ համակրութիւնը վեր է ամէն տեսակի հոսանքներէ։

Դժբախտութիւնը այն էր, սակայն, որ մինչեւ հիմա այդ համակրութիւնը ցրուած ու անձեւ էր։

Այդպէս չէր կրնար մնալ։

Եւ ահա յայտնի Իտալացիներ մտածեցին ձեւ տալ անոր։ Ու կազմուեցաւ «Հայապաշտպան Իտալական կոմիտէ»ն, որ կը ստանձնէ համախմբել համակիր սիրտերն ու միտքերը, ամփոփել ուժերը եւ կազմակերպել աշխատանքը, ընելու համար այն ինչ որ արդար է տանջուած եւ խաբուած Հայութեան համար։

Կոմիտէն կ՚առաջադրէ.—

1. Համախմբել իտալական համակրութիւնները, տալ անոնց որոշ ուղղութիւն եւ զայն գործածել ի նպաստ Հայերու, այն բոլոր ճակատներուն վրայ զորս կեանքն ու դէպքերը կը ստեղծեն։

2. Բոլոր կարելի միջոցներով աշխատիլ հայ ժողովուրդը այլասերումէ եւ փճացումէ ազատելու, ձգտելով զայն տանիլ դէպի համախմբում, իբր գերագոյն միջոց մը ազգային արժէքներու պահպանման ու զարգացման։

3. Ամէն կերպ աշխատիլ իրարու ծանօթացնելու իտալացի ու հայ ժողովուրդը, որոնք եւ անցեալ պատմութիւնով ու աւանդութիւններով եւ ներկայ շահերով կապուած են իրարու։

Որքան կը յաջողին այս առաջադրութիւնները, այդ միայն կեանքը պիտի ապացուցանէ, որովհետեւ հազար խօսքէ ու խոստումներէ աւելի կ՚արժէ մէ՛կ գործ։ Իսկ իտալական կոմիտէն կը հաւատա գործի, քան խօսքի։

Զարմանալի թող չըլլա՛յ, ուրեմն, եթէ իտալական կոմիտէն չուզեր շատ խօսեցնել իր վրայ, մամուլի մէջ կամ հրապարակի վրայ։

ՀԻՆ ԲԵԹԷԼ ՔԱՂԱՔԸ

Երուսաղէմի ամերիկեան հնախօսական դպրոցը, իր կատարած պեղումներուն շնորհիւ, գտած է քաղաքի մը հետքը, որ կը կարծուի թէ հին Բեթէլ քաղաքն է, ուր Յակոբի ներկայացաւ նշանաւոր տեսիլքը եւ ուր կանգնեցին Յերոբովամի ոսկի Հորթը։

Գտնուած են նաեւ հրէական հին կաւամանոթներ եւ առարկաներ։

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՄՈՒԼԻՍ

ԱՆԴԱՄԱՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ՊԱՏՐԱՆՔԸ.- ԱՐԵՒՈՒՆ ԲԻԾԵՐԸ ԵՒ ՄԵՐ ԱՊՐՈՒՍՏԻ ՀՈԳԸ

Ո՞վ չէ իմացած թէ անդամահատեալ մարդիկ, որոնք արկածի կամ գործողութեան մը հետեւանքով կը զրկուին իրենց մէկ սրունքէն կամ մէկ բազուկէն, երկար ատեն ինքնախաբէութիւնը կ՚ունենան զայն տակաւին կրելու եւ նոյն իսկ զգալու ցաւերը այն վիրաւոր մկաններուն, որոնք վաղուց կտրուած-նետուած են։

Ռէօնթկէնեան ճառագայթներու մասնագէտ բժիշկ մը, Տոքթ. Հօպլիժուա, այդ գրգռիչ ճառագայթներու հետ ունեցած իր յարատեւ շփումին իսկ պատճառաւ, աջ բազուկին վրայ շարաւալից եւ տառապագին վէրքեր ստացած էր. պէտք եղաւ հրաժարիլ այդ վիրաւոր անդամէն. տարիէ մը առաջ այդ բազուկը կտրատուեցաւ։ Տոքթ. Հօպլիժուա բժշկական հանդէսի մը մէջ վերջերս ամփոփած է իր ապրած զգայնութիւններն ու տպաւորութիւնները, որոնք անգամ մը եւս կը հաստատեն թէ յաճախ վիրաւոր անդամը կ՚անհետանայ, բայց ցաւին յիշատակը՝ ոչ։

Գործողութեան յաջորդող առաջին ժամերուն մէջ միայն անիկա կատարեալ թեթեւացում, ամոքումի պահեր ապրած է. երկու օր վերջը իրողութիւնը կը փոխուի, իրեն այնպէս կը թուի թէ բազուկը հոն է տակաւին, նոյն իսկ կուրծքին առկախ փաթթոցին մէջ ծալլուած դիրքով մը, ինչպէս զայն կրեր էր երկար ատեն. յետոյ ըստ կամս, ան կ՚անցնի կռնակի կողմը, եւ ի՜նչ անբացատրելի տպաւորութիւն, ոչ թէ մարմինի շուրջէն դառնալով, այլ մարմնին մէջէն թափանցելով։ Իր ինքնախաբէութիւնը այնքան կատարեալ է, որ ինքը ջոկ ջոկ ձեռքին, դաստակին, արմուկին տեղը կը զգայ եւ իրեն այնպէս կը թուի թէ կրնայ զանոնք բռնել, շօշափել, շարժել, ծնօտին տանիլ, մատները բանալ, գոցել, անոնց իրարու հետ ունեցած շփումն իսկ կը հեռազգայ։ Քանի անգամներ ան տարուած է բեռ մը վերցնել այն բազուկով իսկ, որ գոյութիւն չունի սակայն։

Այդ երեւակայական բազուկին հետ միշտ ներկայ, միշտ զգալի էին նաեւ բոլոր այն կոտտանքները, ցաւերը որոնցմէ ան տառապած էր երկար ատեն. այրուցքներ, սարսուռ եւ ջերմութեան նոպաներ, պրկումներ նոյն ուժգնութեամբ, նոյն տեւողութեամբ ինչպէս երբեմն։ Ու այս զգայնութիւնները՝ հակառակ որ իրական պատճառներու անյարակից՝ երբեմն կը դառնան այնքան ցնցող եւ յամառ, որ անդամահատեալ բժիշկը ակամայ հծծիւններ եւ հառաչներ կը ստիպուի արձակել եւ իր ձախ բազուկը երկնցնել անգոյ թեւին ուղղութեամբ, զայն բռնելու, հանդարտեցնելու համար։

Ինչպէ՞ս կարելի է բացատրել այս բնախօսա-հոգեբանական երեւոյթը։

Պարզ և բանաւոր լուսաբանութիւնը հետեւեալն է. անդամահատութեան մը պարագային կը կտրատուին բազմաթիւ զգացող եւ շարժիչ ջիղերու ենթարդներու ծայրեր, բայց անոնց շարունակութիւնը, բուն ջղային խուրձերը կը մնան մարմնոյ մէջ կապուած՝ ուղեղին. բնական է որ այդ խուրձերը, մանաւանդ զանոնք ղեկավարող ուղեղը անվթար կը պահեն իրենց մէջ նախկին տպաւորութիւնները, հին ցաւերու յիշատակը, հին մկանային կծկումներուն մնայուն պատկերը։ Բաւական է բացակայ անդամին ջիղերը գրգռել ոեւէ խթանով, ոեւէ պատրուակով, որ բոլոր այդ բնացող յիշատակները արթննան ուղեղին մէջ ու ենթակային տան հին օրերու վերապրումը. ամենադոյզն պատճառը իսկ, թեթեւ հպանցում մը սփռած մորթին ջղային ծայրերուն վրայ զոր օրինակ, ուղեղին մէջ արձագանգի մը նման կը հնչէ, կը բազմապատկուի ու գաղափարներուն, տպաւորութիւններու յաջորդութեամբ անցեալը կը յառնէ, այնպէս ինչպէս որ գոյութիւն ունեցած է, մանաւանդ իր մշտագին պահերուն մէջ։ Զուտ ենթակայական տպաւորութիւն մը այսպէս կը վերածուի առարկայական պատրանքի մը. անգոյ անդամներ կը թուին շարժիլ, գործել, ճիգեր թափել եւ տառապիլ... Թերեւս նոր զգայնութիւններու կրկնակի, յաճախակի ապրումները պէտք է գան դիզուին, բարդուին իրենց խաւերուն տակ թաղելու համար անջնջելի կնիքը հին օրերուն, որ սակայն միշտ հոն պիտի մնայ, դարանակալ, ու միշտ պոռթկալու պատրաստ...։

* *

Եթէ հինները աշխարհի անդուղարձերուն մէջ երկնային մարմիններու ազդեցութիւնը կը փնտռէին եւ կը ջանային սահմանել, թերեւս բոլորովին խախուտ, անհիմն գետնի մը վրայ չէին կեցած. գիտութիւնը յաճախ իր անյագ որոնումներուն մէջ կը ստիպուի վերադառնալ իր ծագումին, իր հին ենթադրութիւններուն ու վերաքննութեան ենթարկել հին վարկածները։

Երբ աշխարհի, այսօրուան միջազգայնացած աշխարհին մէջ մարդկային ապրուստի միջինը ելեւէջներ կ՚ունենայ, երբ առատութեան տարիներուն պարբերաբար կը յաջորդեն նուազումեան, սղութեան շրջաններ, ո՞վ չի յիշեր Եգիպտոսի փարաւոնին երազը Յովսէփի մեկնութեամբ եւ ո՞վ կը խորհի թէ շուկայի եւ սակարանի գիներուն ընթացքը կապ մը ունի արեւին բիծերուն հետ։

Բայց արդէն վարժուած ըլլալու ենք պատճառներու եւ արդիւնքներու տարօրինակ, եւ երբեմն անհաւատալի զուգորդութեան. ահաւասիկ աւելի քան երկու դար է որ գերման աստղագէտ մը՝ Վիլիամ Հէրշէլ՝ գտած էր այդ կապակցութիւնը։ Ժամանակի մը մէջ ուր վիճակագրական տուեալները մասնակի էին եւ հազուագիւտ, Հէրշէլ այսուամենայնիւ յաջողեցաւ հաւաքել 1650էն մինչեւ 1713, 63 տարիներուն ցորենի եւ արմտիքի գիները Գերմանիոյ մէջ եւ գտաւ որ այդ գիները կը բարձրանան, այսինքն արմտիքը կը սղէ այն տարիներուն մէջ ուր արեւուն բիծերը ամէնէն վար կ՚իջնեն, եւ ընդհակառակն արմտիքի, բուսականութեան առատութիւնը, հետեւաբար գիներու անկումը կը զուգադիպի միշտ արեգակնային բիծերու առատութեան հետ։

Այո, արդարեւ, վաղուց ի վեր դիտուած եւ երկնագէտներու կողմէ հաստատուած փաստ մըն է, որ արեւուն վրայ նշմարուող բիծերը որոնք տասնըմէկ տարիէկէսը անգամ մը կը բազմանան եւ յետոյ կը նուազին, չափանիշ մըն են արեւու ճամբած ջերմութեան և ճառագայթումին. որքան բիծերը շատնան, այնքան արեւը աւելի մեծ քանակութեամբ ջերմութիւն, կենսատու ճաճանչներ կը բաշխէ աշխարհին եւ նոյնքան ալ բուսական բերքը կ՚ըլլայ առատ եւ ճոխ. բիծերը քիչցա՞ն, նմանապէս կը նուազի արեւուն ճամբած տաքութիւնը, ուրեմն բուսական հունձքը կ՚ըլլայ այդ տարին համեմատաբար սակաւ։

Արեգակնային բիծերը, որոնց իսկական պատճառին մասին տակաւին կարծիքները կը բաժնուին, ջերմութեան հրաբուխներ են կարծէք, որոնցմով արեւը իր ներքին հրայրքը դուրս կ՚արտաշնչէ։ Իրեն համար եթէ ատիկա ջերմութեան մսխում մըն է, երկրիս եւ մոլորակներուն համար ատիկա շահ մըն է։

Ինչպէս ըսինք, արեգակնային բիծերը ենթակայ են պարբերականութեան մը որ տասնըեւ մէկ տարի եւ կէսն անգամ մը կ՚անցնի իր առաւելագոյն եւ նուազագոյն սահմաններէն։

Այդ բիծերու ամէնէն գերազրգռուած շրջաններուն կը զուգադիպին կարգ մը անբնական երեւոյթներ աշխարհի վրայ. բեւեռային արշալոյսները աւելի յաճախակի կը կրկնուին. կողմնացոյցերը հիւսիսը կը շփոթեն, հեռագրային հաղորդակցութիւնը անբացատրելի շուարումներ կ՚ունենայ. հրաբխային-երկրաշարժային գործունէութիւնը կը սաստկանայ երկրիս ծալքերուն խորը եւ կրկնե՛նք անգամ մըն ալ, երկիրս աւելի տաքութիւն կը ստանայ, շոգիացումները կը սաստկանան, այդ տաք եւ խոնաւ եղանակը կը նպաստաւորէ բուսական աճումը, կենդանական աշխարհը այդ տարին, կուշտ եւ յագեցած, կը դառնայ աւելի բեղուն, աւելի արտադրիչ եւ հուսկ ուրեմն ճակտի քրտինքով ապրող աշխատաւոր մարդիկ աւելի աժան կը գնեն իրենց հանապազօրեայ հացը։

Այդ տրամաբանական եզրակացութիւնը հաստատուած է Հէրշէլէն վերջ ուրիշ փաստերով եւս. այսպէս անգլիացի աստղագէտ մը, Ջէմպըրս, վիճակագրական թիւերով ցոյց տուած է որ Հնդկաստանի մեծագոյն սովի տարիները կը զուգադիպին այն շրջաններուն, ուր արեւու բիծերը իրենց նուազագոյն աստիճանին հասած կ՚ըլլան։

Ու դեռ վերջերս ալ ֆրանսացի աստղաբան մը, Հանրի Մէմըրի նոր հաստատում մը եւս բերաւ. ինք, Փորտօի, Ֆրանսայի այգեմշակութեան այդ գերագոյն կեդրոնին մէջ ալ ուզած էր գիտնալ թէ խաղողի բերքն ալ ենթակայ է՞ նոյն ազդակներուն. եւ գտած է որ, այո՛։

Երեք քառորդ դարէ ի վեր, բոլոր այն տարիները որոնք արեգակնային բիծերու գերաճումի փուլերը եղած են, ինչպէս 1847, 1848, 1859, 1869, 1870, 1881, 1893, 1904 եւ 1905, եղած են նաեւ տարիներ, ուր Ֆրանսայի գինիի բերքը եղած է ոչ միայն յորդ, այլ եւ ընտրելագոյն. ու չի յիշեր գտած ըլլալ տարի մը ուր արեւուն բիծերը քիչ ըլլան եւ սակայն այգիներու կութքը առատ։

Զարմանալի չէ որ մեր ընթացիկ հոգերուն մէջ արեւը իր ձայնը ունենայ. մեր կեանքը անոր կը պարտինք, եւ յաճախ մարդկային մահերու միջին թիւը կը հետեւի նմանապէս արեւու բիծերու ծփանքին։

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ

7 ԺԱՄՈՒԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Համայնավարները վերջերս մեծ աւետիս կուտային բանուորներուն, — 7 ժամուան աշխատանք։ Այս մասին ահա թէ ինչ կ՚ըսեն ընդդիմադիրները.—

ԶԻՆՈՎԻԵՒ.— Կը կարծեմ թէ լաւ բան մը չէ խոստանալ 7 ժամուան աշխատանք։ Գիտէք թէ մեզ կ՚ամբաստանեն իբրեւ ամբոխավարներ։ Արդ. կը հաստատեմ որ մեր կուսակցութեան պատմութեան մէջ պատահած չէր աւելի ամբոխավարական, աւելի արկածախնդրական առաջարկ, քան այն որ կը վերաբերի 7 ժամուան աշխատանքին։ Կ՚առաջարկեմ որ բանուորներուն հանդէպ խաղցուած այդ անկարելի խաղը, այդ ամբոխավարական առաջարկը ջնջուի օրակարգէն, գէշ կացութեան մը չմատնելու համար մեր կուսակցութիւնը։

12ՆԵՐՈՒ ԽՄԲԱԿԸ.— Կեդր. Կոմիտէն, 7 ժամուան աշխատանքի օրէնքը խոստանալով, կ՚ուզէ գնել բանուոր դասակարգին լռութիւնը այն վայրկեանին, երբ զապումներ ու ճնշումներ կը կատարուին անոնց վրայ, որոնք կը պաշտպանեն պրոլետարներու ճակատը կուսակցութեան մէջ եւ կ՚աշխատին ապահովել բանուորներուն շահերը։

ՏԵՍԱ՞Ծ ԵՍ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՄԸ ՈՐ ՋՐԻ ԹԵՐԹ ԿԱՐԴԱՅ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐԱԾՈՒՄՆԵՐԸ

«Պրոլետար» թերթը (27 Հոկտ.)
ընդարձակ յօդուա-
մը բացատրել «Անդրկով-
ներածումներու» ծրագիրը
երկրին «գնողական ուժը»,
քաղաքականութիւնը, որ
ստանին կը նետէ փշրանք-
միայն:
Անդրկովկասի ներածումներու
ծրագիրը ընդունած է հետեւեալ
փոխութիւնները Հանրապետու-
թիւններուն միջեւ.

1926—1927 100ին
ստան 56,831,000 րբ. 40,6
պէյճան 62,732,000 » 44,7
ստան 20,387,000 » 14,7

1927—1928ին 100ին
ստան 64,260,000 րբ. 37,4
պէյճան 83,568,000 » 48,—
ստան 24,117,000 » 14,6

թէ համեմատենք 1926—
27 տարուան ներածման թի-
1927—1928 տարուան նե-
ման ծրագրային թիւերուն
կը ստանանք հետեւեալ
թիւերը.

1926—1927ին 100ին
ստան 40,755,000 րբ. 34
պէյճան 74,390,000 » 54
ստան 15,436,000 » 11,4

1927—1928ին
րաստան պիտի ներածէ
260,000 րուբլի, ուրեմն հա-
յին 40,3 համեմատութեամբ
քան նախորդ տարին:
Ազրպէյճան պիտի ներածէ
3,568,000 րուբլի:
Հայաստան պիտի ներածէ
117,000 րուբլի:
կը տեսնուի որ 1926—1927
տարուան ներածումներու ծրա-
շատ սխալներ բրած է եւ
ածումներու այս դասը մեզ
պած է որ ուղղենք այդ
ը: Այդ է պատճառը, որ
ստանի ներածումներու թիւը
27—1928 տարուան ընթաց-
աճած է հարիւրին 40,3
համեմատութեամբ, Ազրպէյճա-
ը՝ 13,8 համեմատութեամբ,
ստանինը՝ հարիւրին 57
համեմատութեամբ:
րիչ առաւելութիւն մըն ալ,
կը ներկայացնէ 1927—1928
տարուան ներածումներու ծրա-
ը: 1926—1927 տարուան
ծրագրին, ներածուած 154 մի-
ապրանքը (ալիւրն ալ միա-
սին) չէ բաշխուած գիւ-
ղերուն եւ քաղաքներուն միջեւ:
քը ստացեր է հարիւրին
համեմատութեամբ, իսկ
հարիւրին 33 համեմա-
տութեամբ: Ներկայ տարուան
ածումներու ծրագիրը կ'են-
թադրէ ներածուելիք 226 մի-
ապրանքին քաղաքին տալ
հարիւրին 55 համեմատու-
թեամբ, իսկ գիւղին՝ հարիւրին
համեմատութեամբ:
«Պրոլետար»ի յօդուածագիրը
աշխատի թափանցել այս ծրա-
գրին խաղերուն եւ ուրախա-
փոքրիկ այլ համեմատական
ումով մը: Բայց չի տեսներ
երբ Հայաստանի ներածման
15,436,000էն կը բարձրա-
նայ 24,117,000ի, «եղբայրական» հարեւանները կը պահեն իրենց եռապատիկ ու քառապատիկ պատառներուն համեմատութիւնը, որուն մօտ փշրանք մը կը թուի ինչ որ կը ստանայ Հայաստան:

ՍՈՉԻԻ ԴՊՐՈՑԸ

«Մուրճ-Մանգաղ» կը գրէ (13 Նոյ.).— Անցեալ տարի Սոչի քաղաքին հայկական նախակրթարանը վերածուեցաւ եօթնամեակի: Եօթնամեակին համար յատկացուեցաւ յարմար շէնք մը, որ ունի երեք յարկ: Սակայն երկու տարի է, տեղական պաշտօնական մարմինները չեն կրնար հեռացնել շէնքին բնակիչները եւ յանձնել: Առ այժմ միայն միջին յարկն է պարպուած, բայց չի կրնար օգտակար ըլլալ աշակերտներուն: Մէկ նստարանի վրայ երկու աշակերտի փոխարէն կը նստին 4—5 հոգի, ինչ որ բոլորովին հակառողջապահական եւ հակամանկավարժական է: Արդէն նստարաններուն թիւն ալ պակաս է: Չկայ բնագիտական աշխատանոց, ոչ գրադարան, ոչ ալ ուսուցչանոց: Կարճ խօսքով, եօթնամեակը ոեւէ յարմարութիւն չունի: Եթէ ոչ ամբողջ շէնքը, գոնէ վերի յարկէն երեք սենեակ անպայման պէտք է պարպել, բայց տեղական իշխանութիւնը այդ ալ չի կրնար: (Ի՞նչ կը բանի Ձեկան այդ կողմերը: ԽՄԲ.):

Սոչիի հայկական եօթնամեակը ունի 155 երկսեռ աշակերտ: Ասոնց հարիւրին 80ը եկած են գիւղերէն, մէկ մասը կը բնակի մասնաւոր տուներու մէջ ամսական 25—30 րուբլիով:

Եւ այս դպրոցը մեծ խանդավառութիւն ստեղծած է հայ գաղութին մէջ: Գիւղական դըպրոցները աւարտելէ յետոյ, երկ-սեռ գիւղացի տղաք վերստերով ճամբայ կը կտրեն, Սոչի գալու եւ դպրոց մտնելու համար: Սակայն աշակերտներու պանդոկին մէջ տեղ չգտնելով, արտասուալից աչքերով, գլխիկոր, կը վերադառնան տուն, անիծելով իրենց սեւ բախտը եւ աղքատութիւնը: Այսպէս, այս տարի տեղ չգտնելով, 50 գիւղացիներ զրկուեցան դպրոցէ:

Եօթնամեակին զարգացման համար կարեւոր է աշակերտներու պանդոկին հարցը: Աշակերտներէն շատերը աղքատ են ու գիւղացի, եւ չեն կրնար բոլորն ալ 30—40 րուբլի վճարելով սենեակ վարձել եւ ուսում առնել: Անհրաժեշտ է պանդոկը մեծցնել: Մինչդեռ, խոստովանինք որ, պանդոկը փոխանակ կանոնաւորուելու, այս տարի աւելի վատ դրութեան մէջ է: Քաղաքին վերի մասէն փոխադրուեցաւ Ներսի մասը, որ իբր թէ առողջապահիկ տեղ է, սակայն իրականին մէջ երբեք ալ առողջապահիկ չէ: Ցետոյ սենեակները չեն բաւեր աշակերտներու թիւին: Շրջակայ գիւղերէն ուսումնատենչ հարիւր աշակերտներէն միայն 23—30 հոգի հազիւ ընդունուեցաւ: Մեծ մասը գիւղ վերադարձաւ: Մէկ խօսքով, դպրոցը, որ պիտի ունենայ 250 աշակերտ, դպրոցը չպարպուելուն եւ պանդոկին պզտիկութեան պատճառով, հազիւ 150 աշակերտ ունի:

ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ՇԱՀԸ

Ֆրանսացի գրագէտ մը հարիւր տարի առաջուան ծանօթ հեղինակները, իրենց գտած ընդունելութեան համաձայն կը բաժնէ հինգ դասակարգի:

I.— Հեղինակներ, որոնցմէ կը ծախուէր 2500 օրինակ: Իւրաքանչիւր գործ կը բերէր 3—4000 ֆր. շահ: Այս բախտին արժանացած են միայն երկու դէմքեր, Հիւկօ եւ Փօլ տը Քօք:

2.— Հեղինակներ, որոնցմէ կը ծախուէր 1500 օրինակ: Չորս հեղինակներ միայն այդ բախտը ունեցած են,— Պալզաք, Սուլիէ, Էօժէն Սիւ, Ժիւլ Ժանէն:

3.— Հեղինակներ, որոնցմէ կը սպառէր 1200 օրինակ եւ կը ստանային 1000—1200 ֆր.: Օրինակ՝ Ալֆոնս Քարր:

4.— Հեղինակներ, որ կը սպառէին 6-900 օրինակ եւ կը ստանային 500 ֆր. շահ: 12 հեղինակ միայն ունեցած են այս բախտը, ինչպէս Միւսէ:

5.— Հեղինակներ, որ կը սպառէին 500է նուազ օրինակ եւ կը ստանային 100-300 ֆր.: Օրինակ Թ. Կօթիէ:

ԿՈՒԺԸ ԿՈՏՐԵՑԱՒ ԱՂԲԻՒՐԻՆ ՃԱՄԲԱՆ.— Քուլէ շատ գողութիւններ ըրաւ ճարպիկութեամբ, սպառնալիքով եւ ատրճանակով: Շատ բանտեր տեսաւ, բայց ամէն անգամ փախաւ:

Անցեալ օր, Սէն-Թ'Ընորէի մօտ, ճեպընթացին մէջ գողութիւն մը փորձելէ եւ անյաջողութեան մատնուելէ յետոյ, ցատկեց վար: Սակայն վիրաւորուեցաւ ծանրօրէն:

Նուաղեցաւ ու ինկաւ գիծին վրայ: Քիչ յետոյ հակառակ ուղղութեամբ սուրաց ուրիշ շոգեկառք մը:

Քուլէ կտոր կտոր եղաւ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՎԱՂԱՀԱՍ ՄԱՀ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կարճ հիւանդութենէ մը յետոյ Մարսիլիոյ մէջ մեռաւ Օր. Վարդուհի Եղգճեան, նուիրուած եւ գաղափարական աղջիկ մը:

Վարդուհի ծնած էր Խարբերդի Խուլըու գիւղը, 1892ին: Չորս տարի յետոյ կը մեռնի հայրը, իր ետին թողելով քանի մը անչափահաս երախաներ: Այրի Տիկ. Շուշանի ձեռներէցութեան շնորհիւ, Վարդուհի կը ղրկուի Խարբերդի գերմանական վարժարանը, զոր յաջողապէս կ'աւարտէ եւ ինքզինքը կը նուիրէ նոր սերունդի կրթական գործին:

Մինչեւ 1915ի աղէտալի տարին կը պաշտօնավարէ գերմանական որբանոցին մէջ:

Տեղահանութեան օրերուն ազատելով իր ծերունի մայրն ու քոյրերը, խոր գաղտնութեամբ յղուած գերմանացի միսիոնարներու դէմ՝ կը մնայ նոյն հաստատութեան մէջ, օգտակար ըլլալու համար անտէր մնացած մանուկներու, մինչեւ 1921 թուականը, երբ որբանոցները փոխադրուեցան Սուրիա, որոնց հետ Վարդուհին ալ փոխադրուեցաւ իր ընտանիքով: Ցետոյ Ղազիրի որբանոցին մէջ պաշտօններ ստանձնեց եւ շարունակեց մինչեւ 1924, որմէ յետոյ իր ծերունի մօրը եւ քոյրերուն հետ եկաւ Մարսէյլ, Ամերիկա երթալու համար, սակայն չկրնալով «վիզէ» ստանալ մնաց Մարսէյլ մինչեւ իր մահը:

Մերժած էր ամուսնանալ, մի միայն ազատ ըլլալու եւ իր սիրած ազգին կրթական գործին ծառայելու համար:

Օտարութեան թշուառ կեանքը զինքը դարձուցած էր մելամաղձոտ եւ յուսահատ: Ահա այդ թշուառութեան մէջ վաղաժամ կը մտնէ գերեզման:

Հանգիստ իր ոսկորներուն: Եւ մխիթարութիւն իր ծերունի մօրը եւ բոլոր պարագաներուն:

Կ. Յովակիմեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐՈՒԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Կիրակի օր Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. խումբը կարեւոր մրցում մը կատարեց C. O. Basse-Seineի Ա. խումբին դէմ:

Հակառակ անձրեւոտ օդին, հայ խումբը խառն կազմով մը դաշտ ելաւ 500է աւելի հանդիսատեսներու ներկայութեան: Ա. կիսախաղին գնդակը երկուստեք տարուբերուելէ վերջ, ֆրանսացիները յաջողեցան Ա. նշանակէտը շահիլ. մերինները լաւ փասեով սկսան յառաջանալ եւ շահեցան Ա. նշանակէտը:

Բ. կիսախաղը սկսաւ մեր յարձակումով: Մերինները արագ վայրէջքով մը գնդակը մօտեցուցին ֆրանսական բերդին եւ ապահովեցին երկրորդ նշանակէտը: Ասոր վրայ Ֆրանսացիները կրկնապատկեցին իրենց ջանքերը եւ յաջողեցան նշանակէտ մը եւս շահիլ, հաւասարեցնելով խաղը: Այս արդիւնքէն վերջ, երկուստեք արագ խաղարկութիւն մը տեղի ունեցաւ: Երկու կողմն ալ իրենց կարելին կ'ընէին յաղթանակը խլելու համար: Ֆրանս. կեդրոնի յառաջապահը մեր ձախ յետսապահին փոքրիկ մէկ սխալէն օգտուելով նշանակեց իրենց գ.-րդ կոլը: Խաղը վերջանալու երեք վայրկեան մնացած, մեր յառաջապահները գեղեցիկ վայրէջք մըեւս ունեցան, որուն միջոցին Պարոյր Հրանտէն լաւ փաս մը ստանալով, 30 ոտք հեռաւորութենէն գնդակը մտցուց ֆրանսական բերդին մէջ: Տեղացի ժողովուրդը որ այլեւս յաղթական կը նկատէր իր խումբը, զարմացաւ այս անակնկալէն:

Այսպիսով խաղը վերջացաւ 3-3ով:

Մերինները հակառակ իրենց խառն կազմին, խաղի ամբողջ տեւողութեան ընթացքին գնահատելի խաղարկութիւն մը ունեցան:

*** Նոյն օրը Հ.Մ.Ը.Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի Ա. խումբը Քալէի մէջ մրցեցաւ տեղական խումբին դէմ. եւ պարտուեցաւ 1ի դէմ 16 նշանակէտով, արհամարհանքին արժանանալով տեղացի ժողովուրդին:

Զարմանալի կը գտնենք Պէլվիլի վարիչներուն այս համարձակութիւնը, որ առանց գնահատելու հակառակորդ խումբին ուժը, մրցումի ելած են վարկաբեկելով հայ խումբերը: Ցաւալի է նաեւ որ մրցումը կատարած են «Union Arménienne» ապօրինի եւ անվավեր անունին տակ, շփոթեցնելով ֆրանսական մարզական շրջանակները: Սոյն պարտութեան մասին կիրակի երեկոյեան «Ընթրանսիժան» կը գրէ. R. C. Calais Bat U. S. Arménienne 16 à 1. Փարի Սուարը նմանապէս:

Անգամ մը եւս կը թելադրենք Պէլվիլի վարիչներուն' զգուշանալ այսպիսի մրցումներէ որոնք պատիւ չեն բերեր հայ մարզական կեանքին: Պէտք է լաւ գիտնան որ երրորդելու պարագային անշուշտ փարիզի վարչութիւնը գործնական քայլեր պիտի առնէ իրենց դէմ, իմացնելով իրենց ապօրինի գործունէութիւնը Լիկ տը փարիի եւ ֆետէրասիոնին:

Նոյն օրը Արմէնիայի Ա. խումբն ալ պարտուեցաւ Stade Roubaisienի Ա. խումբէն 0ի դէմ 8 նշանակէտով: Իսկ Իթալիի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը հաւասար խաղարկութենէ մը վերջ 0ի դէմ 2 նշանակէտով պարտուեցաւ Macabiի խումբէն:

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԿՏԱԿՆԵՐ.— Սինէմայի նշանաւոր դէմքերէն Մաքս Լինտէր, որուն հարստութիւնը միլիոններու հասած էր, անձնասպան եղաւ կնոջը հետ, ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, երկու տարի առաջ: Որբ մնաց աղջնակ մը: Անձնասպաններուն գոյքերուն մէջ գտնուեցան երկու կտակներ:

Մաքս Լինտէր, իր մահէն քանի մը ժամ առաջ, յուզիչ նամակ մը կը գրէ իր մօրը.

— «Ամուսնութենէս ի վեր օր յետոյ տեսայ որ կին առեր եմ հրեշտակի դէմքով հրէշ մը: Երկու տարի շարունակ աշխատեցայ համոզել կինս: Ամէն բան փորձեցի շիտակ ճամբու մէջ բերելու համար: Ի զուր: Անհաւատալի են իր արարքները: Քիչ յետոյ պիտի մեռնիմ: Եւ մեռնելու պատրաստ մարդը չի ստեր»:

Այսպէս ներկայացնելէ յետոյ իր «հրէշ» կինը, Մաքս Լինտէր կը գրէ իր կտակը: Աղջիկը կը յանձնէ իր եղբօրը, որպէսզի ան մեծնայ «սուրբ» մօրը խնամքով եւ բոլորովին հակառակ՝ իր կնոջ նկարագրին:

Միւս կողմէ, Տիկին Մաքս Լինտէր եւս կտակ մըն է գրած.

— «Քանի մը անգամ ամուսինս սպառնաց զիս սպաննել: Ամէն օր սպաննուելու վախեր կ'անցընեմ: Եթէ ամուսինս զիս մեռցնէ, կամ արկածով մեռնիմ, կ'ուզեմ որ աղջիկս յանձնուի մօրս եւ երբե՛ք՝ ամուսինիս ծնողքին»:

Այժմ ո՞ր կտակն է, որ պիտի կատարուի: Ահա այս հետաքրքրական դատն է, որ կը զբաղեցնէ նշանաւոր փաստաբանները եւ փարիզը:

ԽԱՉԱԳՈՂՆԵՐԸ.— Երկու մարդիկ, շքեղ հագուստով եւ փայլուն ինքնաշարժով, կանգ առին Փոնեի քաղաքին եկեղեցիին առջեւ: Եկեղեցին նորոգութիւն մը կը կրէր: Գործաւորները յարգանքով ճամբայ բացին: Երկու մարդիկը զբօսաշրջիկի հովերով ներս մտան, գիրեր ու գիծեր գծեցին իրենց տետրակներուն մէջ, նօթեր առին ու մեկնեցան:

Անոնց մեկնումէն յետոյ, աւագերէցը տեսաւ որ թռեր էր ազնուոր սկիհ մը, գեղարուեստական ու թանկարժէք:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (119)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԴԻՒԱՅԻՆ ՀՆԱՐՔ ՄԸ

չէի կրնար աչքերուս հաւա-

խօսքէն կ'ելլէի, եւ կ'որ-
որ եթէ ոչ դրախտ, գոնէ
արան փոխադրուած եմ:
Առաջին գործս եղաւ ապա-
ել թէ՝ շարժումներս լրտեսող
Եւ այս մասին հանգստա-
հանեցի տոմսակը բերնէս,
գահեր էի:
Այսպէս գրուած էր.
«ՄԵՐԺԵԼՈՎ ԾԱՌԱՅԵԼ
ՄԱՆԻՈՑ ԴԷՄ ՈՒՆԵՑԱՔ
ՏԵՍԱԿ ՎԱՐՄՈՒՆՔ ՄԸ,
հեռու ենք պախարակելէ:
ԱՅՆՊԷՍ ՁԵՒԱՑՈՒՑԷՔ ԹԷ
ԱՆԳՈՒՆՔ առաջարկները ձեր-
քին աջ բազուկին՝ Մէնժէնս-
որուն պիտի ներկայանաք,
յարատեւեցէք ձեր ընթաց-
մէջ եւ պիտի փրկուիք:
Այնպէս մը շարժեցէք որ
զինքը համոզէք թէ՝ ձեր կրած տառապանքները ձեզ խելքի բերած են:
Ջեզի համազգեստ մը պիտի տան, որքան ալ պժգալի անկից, մի վարանիք սակայն:
Ամէնէն ուշ, վաղը ազատ պիտի ըլլաք:
Ի. Շ.
Յ. Գ. Այս թուղթը՝ կարդալէ յետոյ փճացուցէք:»

Խամա Շթաուպի այս վերջին յանձնարարութիւնը,— որովհետեւ տոմսակը անոր կրնար եղած ըլլալ— զիս խնդացուց: Անոր էութիւնը կը յայտնէր: ԱԹԵՂԾՈՒԱԾ ԷՒ ԳԸՂՏՆԻՔ:

Ինչ որ ալ ըլլայ, իմ մասին անոր կողմէ այդքան շահագրգռութեան չէի սպասեր, որովհետեւ համբաւաւոր լրտեսուհին սովորութիւն չունէր փրկելու իր այն հակառակորդները որոնք նեղը ինկած էին:

Իրաւ է թէ՝ կրնար ըլլալ որ իր այս վարմունքին պատճառ եղած ըլլար զիս Չեկայի ծառայութեան մէջ մտած տեսնելու վախը, ինչ որ, եթէ իրականացած ըլլար, ինծի ըրած խաղին համար խամա Շթաուպէ վրէժ լուծելէ զատ, պիտի կրնայի նաեւ անհաշուելի չարիք հասցնել Գերմանիոյ:

Ինծի համար էականը՝ ամէն գինով փախչիլն էր այս դժոխքէն. որոշեցի ուրեմն կէտ առ կէտ հետեւիլ իր հրահանգներուն:

Կրակին մօտենալով այրեցի թուղթը. երբ ան մոխիր կտրեցաւ, առի ծրարը եւ, բանալով, անոր մէջը գտայ, Չեկայի տրամադրութեան տակ գտնուող խումբերու բարձրագոյն սպայի համազգեստ մը:

Ընչուշտ ճաշակիս տեղեակ ըլլալով, հոգածութիւնը այնքան առաջ տարած էին, որ աստիճանի գալպաներ եւ շապիկ մըն ալ դրած էին:

Ցայտնապէս զիս կը շփացնէին:

Զուարճալին հոն էր որ այս բոլորը կատարելապէս ինծի յարմար էին, կարծես բոլորը չափուս վրայ շինուած էին:

Շիտակը, շատ բան տալու տրամադիր էի, եթէ միայն կըրնայի ինքզինքիս վրայ հիանալ հայելիի մը մէջ: Նկարուելու արժանի ըլլալու էի...:

Համազգեստիս մէկ կէտը քննելու համար, մեքենաբար երբ ծռեցայ, աչքերս կանգ առին «ատարկա»յի մը վրայ, որ գիտէի թէ մարմնիս անբաժան մաս կը կազմէ, բայց, երբ եւ իցէ, զայն տեսնելու առիթը չէր տրուած ինծի ... ՄՕՐՈՒՔՍ:

Բանտարկութենէս ի վեր չէի կրցած ածիլուիլ եւ մօրուքս բաներ էր դէմքիս վարի մասը:

ԲԱՑՑ, ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՃԵՐՄԱԿԵՐ ԷՐ...

Տարիքիս նայելով, այս անբնական գոյնը կը պարտէի մարմնական տառապանքներուս, եւ բարոյական տանջանքներուս, որոնց ենթարկուեր էի, ինչպէս նաեւ հաշիւ, որ մերթ ընդ մերթ կը պատէր կուրծքս, նոյնպէս յօղացեր, որոնք շատ կը նեղէին զիս:

Թէեւ այս խղճմտութիւնը չափազանց անհաճոյ թուեցաւ ինծի, անոր համար որ չափահաս մարդու մը համար, մազերու ճերմկնալը՝ ֆիզիքական անկման փաստն է, բայց զիս այնքան ալ չվրդովեց եւ ինծի մոռցնել չտուաւ թէ դեռ ընելիք գործ ունէի, որմէ կախում ունէր իմ ազատ արձակումս եւ ՀԵՏԵՒԱԲԱՐ փախուստս:

Եւ երբ քանի մը վայրկեան յետոյ եկան զիս տանելու Մէնժինսքիի մօտ, անոր ներկայացուց հանդարտ դէմքով եւ գործելու ամբողջ կարողութեանս տիրացած:

Ինչպէս Ճերճինսքիի գրասենեակը, անորն ալ շքեղօրէն կահաւորուած էր: Հոյակապ գորգեր պատերը կը ծածկէին եւ կահ կարասին հրաշալի ամբողջութիւն մը կը կազմէր:

Գրասեղանն իսկ, որուն ետեւ կեցեր էր Մէնժինսքի, հրաշալիք մըն էր եւ հնավաճառներ գիտեմ որոնք անոր ծանրութեամբ ոսկի պիտի տային:

Իսկապէս իշխանական այս ամբողջութեան եւ թիւ 24 խցիկին միջեւ հակադրութիւնը այնքան աչքի կը զարնէր, որ անմիջապէս հասկցայ թէ մասնաւոր էր եւ ինծի դէմ՝ Չեկայի գործելակերպին մաս կը կազմէր:

Չեկան՝ կը կարծէր զիս այնքան բարոյալքուած տեսնել որ չկարենայի կեղծ իսկականէն զանազանել եւ կը յուսար զիս շլացնել:

Որդի պէս մերկ, միսով ու հոգիով չարչարուած, մարդ մը որ անդադար իր աչքերուն առջեւ ունեցեր էր մահուան ուրուականը, շողշողուն համազգեստով սպայի մը վերածեր էին:

(Տար.)

Թրգմ'. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

մադիրները կոմինթէրնի մէջ» անունով, որուն մէջ ամփոփած էր ուս 83 ընդդիմադիրներու յայտարարութիւնը, Տրոցկիի եւ Զինովիեւի ճառերը, թէզերն ու բանաձեւերը։ Ասկէ զատ իր բջիջի անդամներուն բաժնած էր թռուցիկներ, որոնց մէջ խիստ յարձակումներ կ'ուղղէր կուսակցութեան վարիչներուն դէմ, «կուսակցութիւնը այլասերած է» կ'ըսէր եւ կը պահանջէր գումարումը համաշխարհային համագումարի մը։ Իր գրքոյկի յառաջաբանին մէջ Ֆօսքավ կ'ըսէ թէ Խորհրդային Միութեան կոմկուսին եւ կոմինթէրնի վարիչները ապուշի տեղ կը դնեն համայնավար շարքային ընկերները եւ չեն հրատարակեր ընդդիմադիրներու վաւերաթուղթերը, եւ ուրիշ այս կարգի ամբաստանութիւններ։

Առաջին Շրջանային ժողովը Ֆօսքավի խնդիրը նկատի առնելով, գտաւ որ անիկա կուսակցական կարգապահութեան հակառակ կը գործէ եւ հակառակ ազդարարութեանց չուզեր հրաժարիլ Տրոցկիի տեսակէտները պաշտպանելէ, ուստի եւ միաձայնութեամբ որոշեց կուսակցութենէն վտարել զայն։

ԿԵՂԾ ՉԵՐՎՈՆԵՑՆԵՐԸ ԵՒ ՎՐԱՍՏԱՆ

կիրակի օր տեղեկութիւններ տուինք գերմանիոյ մէջ երեւան հանուած կեղծ չէրվոնեցներու մասին։ Այս առթիւ «Իւմանիթէ» կը գրէ.—

Այսօր հաստատուած է թէ կեղծ չէրվոնեցներու կազմակերպութեան կեդրոնն էր Վրացիներու Ազգային կոմիտէն, որուն կեդրոնը կը գտնուի Փարիզ, ուր կ'ապրեցնէ նոյնիսկ դեսպանատուն մը։ Բաղկացած է հինգ անդամներէ, որոնք կը ներկայացնեն Վրաստանի, Ազրբէջանի եւ Հիւս. կովկասի սուտ-կառավարութիւնները։ Գլուխը կը գտնուի Սպիրիտոն կեդիա անուն մէկը, անդամ վրացական ազգային-դեմոկրատ կուսակցութեան։

Մինչ վրացի մենշեւիկները խորհրդային իշխանութիւնը տապալելու համար ամէն բանէ առաջ ֆրանքեւեան աջակցութեան վրայ յոյս կը դնեն, ազգային-դեմոկրատները կ'աշխատին անգլեւգերման գործակցութիւնը ապահովել։

1925ին իր երկու ներկայացուցիչները, Շալվա Ալեքսանդր եւ պարոն Շթայնհէլ Գերմանիա գացին եւ չփման մէջ մտան Միւնիխի եւ Պերլինի յետադիմական շրջանակներուն հետ։ Վրացի պատուիրակը Գերմանիայէն վերադարձաւ աւելի բեռնաւորուած խոստումներով քան որոշ յանձնառութիւններով կամ նիւթական աջակցութեամբ։

Վրացիները չյուսահատեցան. 1926ին եւ 1927ին դիմեցին Անգլիա։ Մեղսակիցներ փնտռելու ճամբուն վրայ, կարունիցէ դիպուածաւ հանդիպեցաւ... յարգելի սըր Հէնրի Տէթէրտինկի։ կարունիցէ Ռոյըլ Տըչի մեծահարուստ տէրէն նիւթական աջակցութիւն պահանջեց, փոխարէն անոր խոստանալով նաւթահորերու հարուստ մենաշնորհներ, յաղթանակէն վերջ։ Անոր առաջարկեց աջակցիլ կովկասեան շարժումին՝ կեղծ չէրվոնեցներ շինելով։ Այս ձեւով կարելի պիտի ըլլար բոլորովին կոտրել Խորհրդային Միութեան վարկը։

«Այս ծրագիրը, կը գրէ գերմաներէն «Պ. Ս. Քորրէսփոնտէնց» թերթը, գործադրուեցաւ՝ մանրակրկիտ պատրաստութենէն վերջ Պազիլիուս Սատաթիէրաշվիլիի, որ այս առթիւ Գերմանիոյ մէջ տեղծեցլայն ծաւալով կազմակերպութիւն մը, որուն ճիւղերը կը տարածուէին ամբողջ Եւրոպայի վրայ, Մատրիտէն մինչեւ Պոլիս, եւ որուն նպատակն էր շրջաբերութեան մէջ դնել կեղծ չէրվոնեցները։

«Սատաթիէրաշվիլի իր գործակալներուն մեծ մասը առաւ Միւնիխի ազգայնական շրջանակներէն, ինչպէս ճարտարագէտ Պէքէրը, որ լեհական դրամատան մը մէջ կեղծ չէրվոնեց աւրել փորձած ատեն գերման ոստիկանութեան կողմէ ձերբակալուեցաւ։ Պէքէր յաջողեցաւ արտասահման փախչիլ, ինչպէս նաեւ կարունիցէ եւ պարոն Շթայնհէլ. այս վերջինն է որ կը հայթայթէր ուս կեղծ թղթադրամներ շինելու յատուկ թուղթը»։

⁂ Կեդիա Փարի-Միտիի ուղղուած նամակով մը կը հերքէ իրեն վերագրուած մեղսակցութիւնը։

Պելճ դահլիճը հրաժարած

Պելճիքայի վարչապետ Ժասփար առջի իրիկուն թագաւորին ներկայացուց դահլիճին հրաժարականը։ Զինուորագրութեան նոր օրինագծին մասին վէճ կար դահլիճին մեծամասնութեան եւ չորս ընկերվարական նախարարներուն միջեւ։ Ազգային պաշտպանութեան նախարարը ընդհանուր զեկոյց տուաւ կացութեան եւ բանակի վերակազմութեան մասին, մասնաւորաբար սպառազինութեան, ամրութեանց եւ զինուորական ծառայութիւնը կրճատելու խնդրին մասին։ Եզրակացուց թէ ներկայիս անկարելի է առաջարկել զինուորական ծառայութեան պայմանաժամը զեղչելու մասին նոր օրինագիծ մը, որուն համամիտ գտնուին բոլոր նախարարները, եւ առաջարկեց զինուորական խնդրին ամբողջութիւնը յանձնել խորհրդարանի անդամներէն եւ բարձրաստիճան զինուորականներէ բաղկացած խառն յանձնաժողովի մը քննութեան։ Մինչ Վանտէրվէլտ եւ ընկերները կը հակառակէին այս տեսակէտին։ Ընկերվարականներու պնդումին վրայ, վարչապետը ստիպուեցաւ դահլիճին հրաժարականը ներկայացնել։

Նոր դահլիճին կազմութիւնը յանձնուեցաւ դարձեալ Ժասփարի, որ այս անգամ առանց ընկերվարականներուն պիտի կազմէ նախարարութիւնը։

Իտալիա գաղտնի ծրագիր չունի Թուրքիոյ դէմ

Վիքթոր Էմմանուէլ թագաւորին տարեդարձին առթիւ Թուրքիոյ իտալական դեսպան Օրսինի Պարոնէ գնաց Էնկիւրի, ուր ընդունուեցաւ իտալական գաղութին կողմէ։ Այս առթիւ ճառ մը խօսելով ըսաւ.

«Հակեցէ՛ք որ ամէն օր Թուրք ժողովուրդին հոգիին մէջ հաստատուի եւ աւելի եւս ամրապնդուի այն զգացումը թէ նոր իտալիան, ֆաշիստ իտալիան Թուրքիոյ դէմ թշնամական զգացումներ եւ գաղտնի ծրագիրներ չունի, այլ խորապէս կը փափաքի գործակցութիւն մը' երկու կողմերու շահերուն համար։»

Դեսպանին կ'ընկերանար ճարտարապետ մը, որ Էնկիւրիի մէջ իտալական դեսպանատան մը յատակագիծը պիտի պատրաստէ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

վիճաբանական ժողովը այս Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, քաֆէ օ ֆլէօ տը Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ' Իթալի։

ԿԸ ԶԵԿՈՅՑԱՆԷ ԸՆԿ. ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆ

Ներկայանալ անդամատոմսերով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8ին, 154 Ave. d'Argenteuil, Asnières, ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ երեկոն, վաղը Եշ.։ Ընթերցում Յարդգողականներուն եւ նուագ։ Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղացի Մանուկ եւ Յակոբ Յարդինեան եղբայրները, Մանուկ 23 տարեկան է, իսկ Յակոբ 22։ 1914ին աքսորուած են. իրենց հօր անունն է Օրէթին (Ամասիացի եւ Սէօլէօզ հաստատուած էր), մօր անունը Վարդենի։ Տեղեկացնել՝ իրենց եղբօր՝ Նիկողոս Յարդինեանի, 5 Rue du Capitaine Ferber. Issy-les-Moulineaux (Seine), France.

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

— Կը փնտռուին Բալու, Դաւթի Միրզա գիւղացի Էլօեանց Ալիքսանի որդիները Միսաք եւ Սեդրաք։ Կը կարծուի որ Ամերիկա նայրի ջարդէն վերջ Ամերիկա գաղթած են։ Իմացնել Ալիքսանի եղբօրդուստր՝ Մաննիկ Խըրայէլեանի, 55 Rue Félix-Faure, Enghien, France.

Կը խնդրուի «Հայրենիք»է արտատպել։

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

(ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ)

Թօլսթոյի Հաճի Մուրատը 12, Ամուսնութիւնք փարիզի 15 ֆր., Դասփութին 15, Պարոն տը Գամոր (2 հատոր) 25, Միրզա եւ Աննա 12, Տք. Շէրլօնի՝ Թ. կոթիէի 12, Ֆլավի՝ ժօրժ Սանի 7, կապուտիկը 5 ֆր., Նոնօ եւ Տօտօ 8, Սիլոյ խորմանին առջեւ 5, երկու ոգի, 5, Տք. Մօռօի կղզին 12, Մանկութեան մեղքերը 15, Տիկին Բօժէ 5, Սատանային գաւակը 3, կարմիր մարդոց երդումը, 20, Մանօն Լէսքօ 15, Ռաֆայէլ 18, կրացիէլլա 8, Հօճա Նասրէտտին 20, Ծապլվար 7, փանջունի 7, Մակաբոյծը 6, Մահացու սէրը 3, Տք. Մօրի վրէժը 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 10, Ֆաքիր Թահրա 5, Աշըգ Ղարիպ 5, Թօփալ Օսման 5, Երգարաններ՝ 10 ֆր., 6 եւ 5 ֆրանք, Երազահան 6, Բաղդացոյց 10, Ֆրանս. խօսակց. 5 եւ 8 ֆ.։

Բարեկենդանի անկուտիները 2, Բանի ամուսնութիւն 2, Լը Պարպուլիէ 2, Մոլորեալ ճամբորդը 2, Երանոս աղբար 2, Ամուսնական խնդրանք 2, Կոյր երգչուհին 3, Սքաքէն' Մոլիէռի 5, Շողոքորթը 5, Տիկ. Մօնսօրօ 10, Սալօմէ 4, Տրիլբի 5, Համլէթ 10, Օթէլլօ 10, Թագաւոր 10, Նիօբէ 5, Ֆիստօր եօաննովից արքան 8։

Դուրեանի քերթուածները 5, Երգեր ու տաղերը 2.50. Տաղք եւ Նամականին 8, Խաչիկեանի Հայրենի աղբիւրիցը 30, Խնտրայի Նոճաստանը 7, Օմար Խայեամ 4, Հաֆըզի քառեակները 4։

25 ֆրանքէ աւելի գիրք առնողին 5 ֆր.ի գիրք նուէր, 50 ֆր.է աւելիին 10 ֆր.ի գիրք նուէր, իսկ 100 ֆր.է աւելի գիրք առնողին 15 ֆր.ի գիրք նուէր կը տրուի։ Փօսթի ծախք չառնուիր։ Դիմել հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e)։

ՍԱԿԱՐԱՆ

22 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	100 Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Belga	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Ֆլորին	(Florin)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՂԹ.

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
» II	»	[illegible]
» III	»	[illegible]
Թուրքիոյ Եղկթղ.	Lots turcs	[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 24 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927
24 NOVEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 501 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՔԻՉ ՄԸ ԽՕՍՔ

ՏԵՒԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊ ՄԸ

Նոյեմբեր 10ին, Պոլէնի մեր Թղթակիցը կը գրէր թէ գործազրկութիւնը հետզհետէ վարակիչ ձեւեր կ'առնէ։

Ագիւսի գործարանէն դուրս ձգուած են 35-40 հոգի, որոնց 10-15ը Հայեր։ Օրավարձերը զեղչուած են 100ին 10։ Շատեր իրենց ունեցած-չունեցածը կը ծախեն, եւ ուրիշ քաղաքներ կ'երթան, գործ գտնելու համար։

Աւելի առաջ, Սէն-Շամօնէն կը հասնէր նոյնքան կսկծալի լուր մը։

Իսկ երէկ, Պէլֆորէն ստացանք նամակ մը, որ կը պատմէ թէ մէկ ամիսէ ի վեր գործազրկութիւն կայ եւ հետզհետէ կը ծանրանայ։ Նախապէս փոքր գործարանները սկսած են մաս մը բանուորներ արձակել, իսկ այժմ մեծ գործարան մը, որ 7000 գործաւոր ունի, իւրաքանչիւր արհեստանոցէ 20-25 հոգի կ'արձակէ, անշուշտ ամէնէն առաջ օտարները։ Բաւական թիւով հայրենակիցներ փողոց ինկած են արդէն, այս ձիւն-ձմրան։ Մեր Թղթակիցը կը խնդրէ որ եթէ ուրիշ գաւառներու մէջ գործ կայ, լուր տրուի, որպէսզի օգտակար ըլլան ճարահատ հայրենակիցներու։

Կը հետեւի թէ տագնապը մեղմացած, բայց չէ անհետացած։ Աւելի ճիշտ, պարբերական է եւ փոփոխակի, —այսօր հոս, վաղը հոն։

Պոլէնը այն շրջանն էր որ գործազրկութիւն չտեսաւ ամէնէն ծանր օրերուն։ Պէլֆորի մէջ ալ բաղդատաբար տանելի էր վիճակը։

Մեր հայրենակիցներուն համար ողբերգութիւնը անոր մէջ է որ, մարդիկ հանգիստ չունին, չեն գիտեր վաղուան գալիքը։

Անցեալ տարուան վերջերը սկսած գործազրկութիւնը վեց ամիս տեւեց։ Երբ գործերը հետզհետէ բացուեցան, շատերը նորէն գործ գտան, բայց անոնք վեց ամիս պարտքով ապրեր էին։ Անտանելի էր մանաւանդ ընտանիքի նեցուկներուն վիճակը։ Ուրեմն, հիմա պարտքերը վճարելու, վէրքերը դարմանելու հոգն ունին, ամէն բանէ առաջ։ Նոր, համատարած տագնապի վախ չկայ այսօր, բայց անստուգութիւնը կապարի պէս կը ծանրանայ բոլորին վրայ։ Ո՛վ որ տագնապէն չէր ազդուած, առտու մը փողոց կը գտնէ ինքզինքը։

Այս առթիւ, նորէն աչքի առջեւ կուգայ չարաբաստիկ հարցը,— կազմակերպութեան պակասը։

Պէլֆորի Թղթակիցը կը խնդրէ որ դաշնակցական ընկերներն ու մարմինները լուր տան, եթէ ուրիշ տեղ գործ կայ։ Գեղեցիկ միտք։ Բայց մենք վախ ունինք որ Թղթակիցը յուսախաբ ըլլայ։ Որովհետեւ, ինչքան գիտենք, Եւրոպայի դաշնակցական կազմակերպութիւնն ալ անհրաժեշտ լրջութեամբ չէ հետապնդած այս խնդիրը։ Մարմին մը կամ ընկեր մը թերեւս ընթացք տան լրագրական կոչի մը։ Բայց իբրեւ ընդհանուր, կազմակերպուած գործ, շատ բան «ի լինելութեան» է, տակաւին։

Անհաւասիկ լաւ պատեհութիւն մը, այս գործը մեր հասկցած եղանակով կազմակերպելու։

Հ. Յ. Դ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն հարցարաններ կ'ուղղէ, գրպտումներ կը կատարէ իւրաքանչիւր շրջանի մէջ, իր մարմիններուն կամ խումբերուն միջոցաւ։ Կը ստուգէ թէ ո՛ւր գործի տագնապ կայ եւ ո՛ւր՝ աշխատաւորի պահանջ։ Կը հետաքրքրուի բուն աղբիւրէն, քաղաքապետութեան, գործարանատիրոջ կամ Աշխատանքի Դաշնակցութեան միջոցաւ տեղեկանալու բոլոր անցուդարձերուն, եւ անոր համեմատ հրահանգներ կ'ուղղէ, կը զգուշացնէ կամ կը քաջալերէ։

Այսքանը չի բաւեր, անշուշտ, ընդարձակ միջավայրի մը մէջ, որպիսին է Ֆրանսան։

Բայց ինքնին կարեւոր աշխատանք է, եւ ամէնէն առաջ՝ մե՛ր պարտքը։ Դաշնակցութիւնը մարմիններ եւ անհատ ընկերներ ունի ամէն անկիւնի մէջ։ Ո՛ւր որ փոքր համրանք մը կայ, անպատճառ կա՛յ եւ Դաշնակցական։ Կեդր. Կոմիտէն լայն եւ ամուր ցանց մը հաստատելով, կրնայ թանկագին ծառայութիւններ մատուցանել, ըլլայ իսկ իբրեւ տեղեկատու։

Միւս կողմէ, յետին Դաշնակցականն ալ գիտէ որ արդար չէ ամէն բան վերէն սպասել. հետեւաբար, պարտի տեղեկութիւններ կամ առաջարկներ հաղորդել, մամուլի կամ մարմիններու միջոցաւ։

Այսքանը եթէ կատարենք մենք, վստահ կրնանք ըլլալ որ շատ մը դառնութիւններ պիտի խնայենք մեր աշխատաւորներուն։ Նոյն իսկ այս ձեւով կրնանք շարժման մէջ դնել ուրիշները։

Ամէնէն սուր տագնապին ատեն ալ, մեր հայրենակիցները գործ կը պահանջէին, ոչ թէ նպաստ։ Այս անսահման երկրին մէջ գործ միշտ ալ կը գտնուի, կը բաւէ որ մենք արթուն ըլլանք եւ պատրաստ՝ ի հարկին անճարին ճամբայ ցուցնելու։

Այս առթիւ, բսե՞նք նորէն, թէ չարաչար պիտի զղջան բոլոր անոնք որ իրենց աչքերը յառած են այս ակնախտիղ աշխերուն, հակառակ բազմազան փորձառութեանց։

Նոյն իսկ ներկայ բնականոն շրջանին, հազարաւորներ կան որ կ'ուզեն հեռանալ Ֆրանսայէն, բայց հասցէ չունին։ Ո՛ր երկրէն որ ելան, այլ եւս չընդունիր զիրենք։ Հայաստանը միշտ փակ է։ Նուազագոյն չարիքը Սուրիան պիտի ըլլար, բայց հոն ալ եղածը տեղաւորելու մասին կը մտածեն, առ այժմ։

Ինչո՞ւ ծածկել,— կը գտնուինք տեւական տագնապի մը, անելի մը առջեւ, որ ամէն բանէ առաջ համբերութիւն կը պահանջէ։

Համբերել եւ սովալ, մինչեւ լաւագոյն օրեր։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՑԱ՞Ր ԹԷ...

Երբ պոլշեւիկեան վարչաձեւին տասնամեակը կը տօնուի Ռուսիոյ մէջ, հետաքրքիր է կարդալ Մոսկուայի Քրասնայա Զվեզդա Թերթին մէջ (4 Նոյ.) հետեւեալ տողերը.

—«Տակաւին խորհրդային այս երկրին մէջ կան մարդիկ, որ կը կարծեն թէ Ռուսիա կը կառավարուի ցարի մը կողմէ։ Կարմիր բանակէն երիտասարդ զինուոր մը, Սեւաստապոլի մէջ, հետեւեալ կերպով կը պատասխանէ երբ՝

— Ո՞ւր կը ծառայէք, ո՞վ է ձեր գործին տէրը, կը հարցնէ զինուորական յանձնաժողովին նախագահը։

— Ո՞վ գիտէ։ Հացս ալ կուտան, յետոյ կը ստանամ 18 րբ. (230 ֆր.) տարեկան հագուստի համար։ Այսքանը գիտեմ։

— Ո՞վ կը կառավարէ մեր երկիրը։ Ի՞նչ վարչաձեւի տակ կ'ապրինք։ Ցա՞ր մը կը կառավարէ թէ ուրիշ մէկը։

— Թերեւս ցարն է, թերեւս ալ ուրիշ մէկն է, ես ի՞նչ գիտնամ։

ՇԱՀՎԷՐԴԵԱՆԻ ՅԱՋՈՐԴԸ

Սաֆրազբէկեան, որ Պ. Շահվէրդեանի պիտի յաջորդէ իբր Անդրկովկասի առեւտրական ներկայացուցիչ, երիտասարդ համայնավար մըն է, եւ Տրոցկիի կողմնակիցներէն։ Տնտեսագիտութեան բարձրագոյն վարժարանէ մը ընթացաւարտ է։ Կ'ըսուի թէ գրոց-բրոց ալ է, բայց ռուսերէնի մէջ։

Յայտնի չէ թէ ե՞րբ Պոլիս պիտի գայ. կամ աւելի ճիշտ՝ պիտի գա՞յ թէ ոչ։ Թիֆլիսի մէջ վերջերս կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուած են, եւ «Մարտակոչ»ի ու «Զարիա Վոստոկա»յի շուրջ հաւաքուած ընդդիմադիրները չէզոքացուած են։

Միւս կողմէ, Պ. Շահվէրդեան դեռ չէ յաջողած վիզէ ստանալ ֆրանս. կառավարութենէն։ Հաւանական է որ Փարիզ երթայ, իբրեւ անդամ խորհրդային պատուիրակութեան։

(Ազդարար)

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՀԱՅԵՐԸ

Պուէնոս Այրէսէն նամակ մը շատ գէշ գոյներով կը նկարագրէ կացութիւնը։

Ամէնէն առաջ մեծ անգործութիւն կայ, եւ բազմաթիւ օտար բանուորներ իրենց հայրենիքը կը վերադառնան։ Ցետոյ տիրող լեզուն սպաներէն է, եւ զայն չգիտցողը չի կրնար գործ գտնել։

Հոն հաստատուած Հայերն ալ դժգոհ են, հակառակ անոր որ տարիներէ ի վեր կ'աշխատին։ Հայ գաղութը ոչ եկեղեցի ունի, ոչ ալ դպրոց։ Ընդհ. թիւը 2800 է։

ՀՕՃԱՆԵՐԸ ԷՆ ՉՊԻՏԻ ՀԵԾՆԵՆ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ կրօնական գործերու ընդհ. տնօրէնութեան հրամանին համաձայն մուֆթիները եւ հօճաները չեն կրնար էշ հեծած պտտիլ փողոցներուն մէջ եւ նարտ խաղալ սրճարաններուն մէջ։

Ընդհ. տնօրէնը կը կարծէ թէ կրօնականի լրջութեան հետ հաշտ չէ էշ հեծնելը։

ՊՈԼՍՈՅ Կրթական գործավարութեան հրամանով, առանձին վարչութիւն մը պիտի հաստատուի օտար եւ ոչ-իսլամ վարժարաններու համար։ Կրթական տնօրէնը պիտի զբաղի միայն պետական վարժարաններով, իսկ նոր վարչութիւնը՝ օտար եւ ոչ-իսլամ դպրոցներով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Սեւ Ծովու Նաւատորմը ըմբոստացա՞ծ

Պուքրէշէն 22 Նոյեմբեր Թուականով կը հեռագրեն Շիքակօ Թրիպիւնի.—

Պուքրէշի առաջնակարգ թերթերէն «Ատէվէրուլ» զգայացունց լուր մը կը հրատարակէ Սեւ Ծովու խորհրդային Նաւատորմին մէջ ծագած ըմբոստութեան մասին։

«Ատէվէրուլ»ի թղթակիցը Քոստանցայէն կը հաղորդէ որ Կարմիր Նաւատորմը ըմբոստացաւ Ստալինի կողմէ Տրոցկիի համայնավար կուսակցութենէն վտարուելուն հետեւանքով։ Կ'ըսէ թէ Նաւատորմը ռմբակոծած է Օտեսան եւ Սեւաստապոլը։ Քանի մը հոգի սպաննուած եւ բազմաթիւ շէնքեր քանդուած են։

Այս լուրը առնուած է Քոստանցա հասած նաւերէն, որոնք կ'ըսեն թէ ըմբոստութիւնը ծագած է Երկուշաբթի գիշեր։

ԽՄԲ.— Այս լուրը ուրիշ աղբիւրէ հաստատուած չըլլալով, վերապահութեամբ կը հրատարակենք։

. ˙ . «Փարիզ-Թայմզ»ի Թղթակիցը Ռիկայէն կը հեռագրէ թէ ըմբոստական շարժում մը սկսած է խմորուիլ Նաեւ Պալթիկեան Նաւատորմին մէջ, ուր Տրոցկի մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ։ Սակայն այն հաւաստումին վրայ թէ Տրոցկիի եւ Զինովիեւի կեանքերը վտանգի տակ չեն, խաղաղութիւն հաստատուած է։ Նոյնը պատահած է Նաեւ բանակին մէջ։

Ընդդիմադիրները հսկողութեան տակ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ համայնավար կուսակցութենէն վտարուած բոլոր ընդդիմադիրները խիստ հսկողութեան ենթարկուած են։ Արգիլուած է անոնց բնակիլ ամէնէն կարեւոր վեց նահանգներու մէջ, որոնց կարգին Մոսկուա, Լէնինկրատ, Քիեւ եւ Օտեսա։

Հսկողութեան ենթակայ բոլոր մարդիկ երկաթ ձողերով փակուած վաճառաբարձ կառախումբերու մէջ կը դրուին եւ Ռուսիոյ հիւսիսային կամ արեւելեան շրջանները կը ղրկուին։

Տրոցկի եւ Զինովիեւ դեռ բարեկամներու տուներն են, որովհետեւ դժուար է բնակարան գտնել Մոսկուայի մէջ։ Միւս ընդդիմադիր պետերը դադրեցուցած են իրենց պայքարը՝ ի նպաստ Տրոցկիի եւ Զինովիեւի։

Պելժ նոր դահլիճը

Ինչպէս կը նախատեսուէր, Ժասփար յաջողեցաւ կազմել նոր դահլիճը՝ առանց ընկերվարականներուն։ Չորս ընկերվարական նախարարներուն տեղ առնուեցան երկու Ազատականներ եւ երկու Քրիստոնեայ Դեմոկրատներ։ Նոր դահլիճը այժմ կը բաղկանայ չորս Ազատականներէ, չորս կաթոլիկներէ եւ երկու Քրիստոնեայ Դեմոկրատներէ։

Ընկերվարական նախարարները կը պահանջէին որ զինուորական ծառայութիւնը վեց ամսուան զեղչուի, մինչ միւսները 10-12 ամսուան կողմնակից էին։ Նախարարական տագնապէն առաջ արդէն Ընկերվարականները յայտարարած էին թէ այլեւս պէտք չկայ Ազգային Միութեան դահլիճին, քանի որ ելմտական տագնապը անցած է եւ պելժ դրամը ամրապնդուած է։

Նոր դահլիճին ծրագիրը պիտի ըլլայ անմիջապէս խորհրդարանային եւ զինուորական խառն յանձնաժողովի մը յանձնել զինուորական հարցերու քննութիւնը, խնայասէր քաղաքականութեան հետեւիլ, ելմտացոյցը հաւասարակշռել, տուրքերը թեթեւցնել եւ կարգ մը հանրօգուտ շինութեանց ձեռնարկել։

Նոր միացեալ դահլիճը խորհրդարանին մէջ 18 ձայնի մեծամասնութիւն ունի, եւ զինուորական օրինագիծը կարելի պիտի ըլլայ քուէարկել։ Սակայն կարգ մը ուրիշ հարցերու մասին բոլոր կուսակցութիւնները համաձայն չեն, ուստի եւ կը կարծուի թէ նոր դահլիճը երկար կեանք չպիտի ունենայ։ Վէճի ենթակայ ամէնէն կարեւոր խնդիրն է լեզուական հարցը։ Քրիստոնեայ Դեմոկրատները կը պահանջեն որ Կանտի ֆրանս. համալսարանը բացարձակապէս ֆլամանական հաստատութիւն մը դառնայ, մինչ կաթոլիկներն ու Ազատականները աւանդականօրէն հակառակ են այսպիսի փոփոխութեան մը։

Ընկերվարականներու Գործադիր Կոմիտէն ժողով մը ունեցաւ՝ ճշտելու համար կուսակցութեան դիրքը նոր դահլիճին հանդէպ։ Երեսփ. Ժողովի Նախագահ Պրիւնէ, որ ընկերվարական է, հաւանաբար պիտի հրաժարի՝ ընկերվարական նախարարներուն հետ իր համերաշխութիւնը ցոյց տալու համար։

Քարիւղի կռիւը

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն թէ Օթանտարտ Օյլ ընկերութիւնը վեց տարի պայմանաժամով երրորդ պայմանագրութիւն մը կնքած է խորհրդային կառավարութեան հետ՝ ռուսական քարիւղ գնելու համար։

Նիւ Եորքի քարիւղի մեծ ընկերութեան այս քայլը կը նկատուի պատերազմի յայտարարութիւն Սթանտարտ Օյլի եւ Ռոյըլ Տըչ-Շէլի միջեւ, որուն Նախագահն է Սըր Հէնրի Տէթէրտինկ։ Խորհրդային կառավարութենէն քարիւղ գնելու կամ չգնելու հարցը անցեալ ամառէն ի վեր վէճի առարկայ է։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՔԵՄԱՄԻԼ ՓԱՇԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նիկոսիայէն Թայմզի կը գրեն.—

Քեմամիլ փաշա, նշանաւոր Թուրքը, որ քանիցս օսմ. կայսրութեան մեծ-եպարքոս եղած է, Կիպրոսցի էր, ծնած Նիկոսիոյ մէջ։ Իշխանութենէ իյնալէն վերջ վերադարձաւ Կիպրոս, ուր մեռաւ եւ մարմինը կը հանգչի այդ քաղաքի Արապ Ահմէտ մզկիթի փոքրիկ գերեզմանատան մէջ։ Նոյեմբեր 5ին Կիպրոսի անգլիական մարզպան Սըր Ռոնըլտ Սթորս բացումը կատարեց անոր դամբանին վրայ կանգնուած յիշատակարանի մը։

Այս յիշատակարանի կանգնումին նախաձեռնարկ եղաւ նոյն ինքն Սըր Ռոնըլտ Սթորս, որ պատիւ ունեցած էր վայելու Քեամիլ փաշայի բարեկամութիւնը Պոլսոյ եւ Գահիրէի մէջ։ Իսլամ իշխանութիւնները համակրանքով ընդունեցին յիշատակարանին կանգնումը եւ բացման արարողութեան ներկայ էին տեղացի իսլամ երեւելիներէն շատեր։

Իր ճառին մէջ, մարզպանը պարզեց այն մեծ ծառայութիւնները, զորս Քեամիլ փաշա մատուցած էր Թուրքիոյ, ու շեշտեց թէ երբ Կիպրոս վերադարձաւ, անիկա աղքատ էր աշխարհային հարստութեան տեսակէտէ, բայց շատ հարուստ էր պատիւով, որովհետեւ ուղիղ խաղաղօրէն մեռնիլ հո՛ն ուր ծնած էր։ Յիշեց անոր մեծ հայրենասիրութիւնն ու Անգլիոյ հանդէպ բարեկամութիւնը, ու ըսաւ.— «գրեթէ կարելի չէ կասկածիլ որ, եթէ մեծ պատերազմին սկիզբը ինք գտնուէր իշխանութեան գլուխը, իր կայսրութիւնը պիտի պահպանուէր եւ պատմութեան ընթացքը պիտի փոխուէր։ Այլ կերպ սահմանուած էր։ Բայց իր բարեկամներն ու հիացողները կրնան գոնէ մխիթարուիլ՝ յիշելով թէ Անգլիա, չմոռնալով անցեալը, ի վերջոյ կարող կ'ըլլայ մեծ հալածականին նուիրելու դամբարան մը։»

ԹՈՒՐՔ ԱՌԱՋԻՆ ԸՆԴԾՈՎԵԱՆ

Թուրք կառավարութիւնը անցած տարի հոլանտական ընկերութեան մը ապսպրած էր երկու ընդծովեաններ։ Անոնցմէ մէկուն՝ «Պիրինճի Ին-Էօնիւ»ի շինութիւնը արդէն իսկ աւարտած է եւ ներկայիս փորձերը կը կատարուին։ Երկրորդն ալ գրեթէ աւարտելու մօտ է։ Այս երկու ընդծովեանները մօտ օրէն Պոլիս պիտի բերուին։

«Ճիւմհուրիյէթ» կը հրատարակէ ընդծովեային պատկերը եւ կ'ըսէ.

«Ընդհանուր պատերազմը ցոյց տուաւ թէ ընդծովեանները կարեւոր զէնք մըն են։ Անոնք մասնաւորապէս մեծ արժէք կը ներկայացնեն իբրեւ պաշտպանութեան զէնք։ Մեր երկար ծովեզերքները պաշտպանելու համար ստիպուած ենք ունենալ ընդծովեաններու զօրաւոր տորմիղ մը։ Բնականաբար երկու ընդծովեան չի բաւեր։ Հանրապետութիւնը, որ իր աւագ պարտականութիւնը կը համարէ երկրին պաշտպանութիւնը, տարակոյս չկայ թէ խիստ մօտ ատենէն ուրիշ ընդծովեաններ ալ պիտի ապսպրէ եւ մեր նաւատորմը զօրաւոր ընդծովեաններու տորմիղով մը պիտի զօրացնէ։

«Մեր նոր ընդծովեանները գիտութեան բոլոր յառաջդիմութիւններով օժտուած են»։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԻՏԱԼԻԱՅԷՆ

ՆՈՅՆ ԽԱՂԵՐԸ ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ՅԵՏՈՅ

ՖՐԱՆՔԵԻՍԵՐՊ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

Վերջերս կնքուած ֆրանքեւսերպ դաշնագիրը բաւական յուզում առաջ բերաւ միջազգային մամուլին մէջ ընդհանրապէս եւ իտալականին մէջ մասնաւորաբար։

Դաշնագրին 3րդ յօդուածը կ'ըսէ. «Երկու պետութիւնները պիտի խորհրդակցին միասին՝ երբ Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտ է մէկ որոշումը իրենցմէ մէկուն ապահովութեան դէմ ըլլայ»։

4րդ յօդուածին համեմատ «Եթէ ֆրանսա եւ Սերպիա յարձակման ենթարկուին, երկու կառավարութիւնները պիտի խորհրդակցին անմիջապէս իրենց ազգային շահերու պաշտպանութեան համար, նկատի առնելով միանգամայն Ազգերու Դաշնակցութեան ուխտէն առաջ եկած պարտաւորութիւնները։»

5րդ յօդուածին համեմատ «երկու պետութիւնները պիտի պաշտպանեն պատերազմէն յետոյ կնքուած դաշնագիրներու անփոփոխութիւնը։»

Դաշնագիրը, ստորագրուած քաղաքական տագնապի մը պահուն, կը բարձրացնէ Եուկոսլաւիայի վարկը։ Բովանդակ Սերպիոյ մէջ կատարուած ցոյցերը դաշնագրի կնքումին առթիւ՝ ապացոյց են խանդավառութեան որ հօգեկան կացութիւն մը կ'ալտայայտէ։ Իտալիա սպառնական գիրք առաւ ալպանական խնդրին առթիւ։ Ֆրանքեւիտալական յարաբերութիւններն ալ ժամանակէ մը ի վեր աւելի գրտացած են։

Ցեղային նոյնութիւնը գգացումներու նոյնութիւն չի նշանակեր այս անգամ ալ։ Քաղաքական շահերը կը խաթարեն եղբայրակցական ձգտումները։ Իտալիան դժգոհ մնաց Մեծ պատերազմի ժառանգութենէն։ Կը փափաքէր միահեծան տիրապետել Ադրիականին, ձեռք ձգելով Տալմացիան ալ (1). գաղթավայր մը ունենալ ուր տեղ գտնէին հազարաւոր իտալացի գաղթականները։ Վերջապէս կը ձգտէր իր տեղը գտնել Միջերկրականի մէջ. Թուրքիոյ անդամատման ատեն իր բաժինն ալ ունենալով։

Իտալիա ոչ մէկը ստացաւ, ոչ ալ միւսը։ Ջօհողութիւնները մնացին ապարդիւն, յոյսերը՝ անպտուղ։ Վարչապետը, որ ազգային արժանապատուութեան զգացումը զօրացուց, թարգմանն է յաճախ իտալական պահանջներուն։ Իտալիա, յարաճուն ժողովուրդ, պիտի տարածուի հետզհետէ, երիտասարդ ազգ՝ իր կենսունակութեան համաձայն գործունէութեան ասպարէզ մը պիտի ունենայ աշխարհի վրայ։ Արդ. ամէն կողմ գրաւուած է, ամէն դուռ փակուած Իտալիոյ առջեւ։

Ադրիականի դրան առջեւ կը սպասէ իբրեւ պահակ Աւստրիէ՝ Հունգարիոյ աւերներէն ծնած Եուկոսլաւիան։ Իտալիա կ'ուզէր յառաջանալ Պալքաններուն մէջ. «ասկէ անդին անցնիլ արգիլուած է», ըսաւ պահակը։ Աւստրեւռուս հակամարտութիւնը Պալքաններու մէջ՝ դարձած է իտալեւեուկոսլաւ հակամարտութիւն մը։ Իտալիա Թիրանայի դաշնագրով

ստանձնեց Ալպանիոյ հոգատարութիւնը։ Եուկոսլաւիան խռովեցաւ։ Ֆրանսա անտարբեր չմնաց։

Հարիւր տարի առաջ, նոր դարերու մեծ ռազմագէտը Թուրքիոյ բաժանման ծրագրին մէջ կը պահանջէր Ալպանիան, Տարտանէլը եւ Յունաստանը։ Պալքանեան թերակղզին անցք մըն է դէպի Արեւելք եւ պատերազմի դաշտ մը։ Արեւելեան Միջերկրականի տիրապետութեան վայրն է Նաեւ։ Նափոլէոն Պոնափարթ ջանաց գրաւել Տալմացիան եւ Ալպանիան, հոսկէ քալելու համար Թուրքիոյ վրայ եւ դէպի Հնդկաստան։ Վիյենէլ կայսրը նոյնը մտածեց։ Երկուքին րաղձանքներն ալ չիրականացան։

Սերպիա եւ Յունաստան չեն ուզեր թողուլ Ալպանիան ոչ Իտալիոյ եւ ոչ ալ Ֆրանսայի։ Պալքանները Պալքաններուն։ Այս մրցակցութիւնները կանգուն կը պահեն Ալպանիան։ Նափոլէոն Պալքանները զրկեց գիտուններ, դիւանագէտներ՝ պզտիկ ժողովուրդները Ռուսիոյ դէմ շարժելու համար։ Ֆրանսա ընդհանուր պատերազմի ընթացքին նոյնը կրկնեց, Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ դէմ գինելով զանոնք։ Նափոլէոնի գործակալն էր Փուքվիլ՝ Ալպանիոյ աւատապետին՝ Ալիի մօտ, որ ճակատեցաւ հսկային դէմ տարիներ ամբողջ։

Երկիրներ կան ուր դէպքերը կը կրկնուին հակառակ պատմութեան փոփոխութիւններուն։ Միջին դարուն Վենետիկ ախրագաւ Յոնիական կղզիներուն՝ Արեւելք գացող նաւերուն անցքը պաշտպանելու համար։ Վենետիկ գրաւեց Տալմացիան, Ադրիականը Վենետիկեան լիճ մը դարձնելու համար։ Իտալիան մէկն ու միւսը կ'ուզէր ձեռք ձգել, Արեւելքի մէջ գերակշիռ դիրք մը ունենալու համար։ 1797 թուականին Ֆրանսացիները գրաւելով Վենետիկը, նոյն պէտքերը զգացին, նոյն մտահոգութիւններն ունեցան։ Ալի պահանջեց Քորֆուի մօտ, ապատ նաւարկութիւն, Նափոլէոն մերժեց։ Երբ Ֆրանսա հաշտուեցաւ Ռուսիոյ հետ, Ալի հակեցաւ Անգլիոյ կողմը։ Նափոլէոն դողացուց Եւրոպան, սակայն Ալի անտարբեր մնաց։

Հարիւր տարիներ դեռ երէկ կը թուին։ Ալպանիան նոյնն է։ Աղտոտ փողոցներ, գիւղական խրճիթներ, հովուական կեանք, հնադարեան կենցաղ՝ հոմերական դարերը կը յիշեցնեն։ Եւրոպական քաղաքակրթութեան կողքին կ'ապրի տակաւին կիսավայրի Ալպանացին, երբեմն հերոս, երբեմն ալ հրոսակ, միշտ անհատապաշտ եւ անհամերաշխ։ Երեք ազգակներ կը պահեն դարաւոր դիմագիծը..ցեղին ուժը. աշխարհագրական դիրքը եւ պետութիւններու մրցակցութիւնը։ Ֆրանսացի պատմաբանը, Ալպէր Սորէլ 1891ին կը գրէր. «Երբ Արեւելեան խնդիրը կարգադրուի, Աւստրիոյ հարցը պիտի դրուի Եւրոպայի առջեւ։» Համեւրոպական պատերազմը չլուծեց մէկն ու միւսը, բարդացուց երկուքն ալ տարբեր ձեւերու տակ։

1913ի Պալքանեան յաղթանակը սլաւական յաղթանակ մը եղաւ։ Աւստրիոյ Սլաւները խրախուսուեցան քայքայելու երկգլխեան պետութիւնը։ Ռուսիա հզօր ազդեցութիւն մը պիտի ունենար Պալքաններու հետ միասին։ Գերմանիոյ Համպուրկ—Պաղտատ—Հնդկաստան ծրագիրը անյաջողութեան մատնուելու վրայ էր։ Սլաւական գերակշռութեան դէմ ելաւ Պուլկարիա, որ եկեղեցական անկախութենէն (Էգզարքութիւն, 11 Մարտ 1870) անցաւ ինքնավարութեան եւ անկախութեան՝ գծելով կարճ ժամանակի մէջ պատմական գիծ մը։

Իտալիա մերձենալով Պուլկարիոյ եւ հոգատար դառնալով Ալպանիոյ՝ Եուկոսլաւին կողքին կը ներկայացնէ երկու սուիններ։ Սերպը պաշտպան մը կը փնտռէ եւ օգնական մը, Պալքաններու մէջ դիրքն ամրացնելու եւ Միջերկրականի վրայ դուռ մը ունենալու համար։ Ֆրանսա պէտք ունի գինակցի մը Պալքաններու հաւասարակշռութիւնը պահելու, Արեւելքի ճամբան ապահովելու, արեւելեան Միջերկրականը պաշտպանելու համար։ Իտալական տարածման արգելք մըն է դաշնագիրը, որ կ'ամրապնդէ Եուկոսլաւիոյ դիրքը. Իտալիոյ յառաջխաղացման պատնէշը։ Ահա թէ ինչո՛ւ յուզուած պատճառեց իրական դաշնագրի մը իրաւական հիմ տալը։

Միլանի «Քորրիէռէ» օրաթերթին Հռոմի թղթակիցը կը գրէ այս առթիւ.

— «Պէտք է հանդարտութեամբ ականատես ըլլանք ֆրանքեւսերպ մերձեցման։ Թուղթերու փոխանակութիւնը չի կրնար ազդել պատմութեան վրայ։ Անօգուտ է պրպտել դաշնագրին բարեկամութիւն մը կամ դաշնակցութիւն մը ըլլալը։ Տարբերութիւնը ձեւական ըլլալով միայն՝ փարիզի եւ Պելկրատի կառավարութիւնները այնքան սերտօրէն միացած են որ, դաշնագիրը կրնայ նկատուիլ քաղաքական զինուորական դաշնագրութիւն մը։» Այս դաշնագրութիւնն ահա կը նկատուի, իտալական շրջանակներէ նայելով, ուղղուած Իտալիոյ դէմ։

«Իլ Լավոռօ տ'Իթալիա» թերթը կը գրէ հեգնօրէն.

— «Ֆրանսա Պալթիկէն Սեւ ծով մասնաւոր դաշնագրեր կը կնքէ մարդկութեան ոգին մեծ փառքին, Ազգերու Դաշնակցութեան մեծ վարկին համար։ Ֆրանսա կը նախընտրէ ճորտ դաշնակից մը, որ պղտոր ջուրի մէջ ձուկ կ'որսայ. փոխանակ համաձայնելու մեծ ազգի մը հետ։ Խաղաղութեան ճամբան եւ Պալքաններու հաւասարակշռութիւնը Հռոմէն կ'անցնի եւ պիտի անցնի։ Որքան ատեն որ անգիտանան իտալական յաղթութենէն ծնած այս կացութիւնը, իրենց ջանքերը պիտի մնան ամուլ։»

Որեւէ կը յայտարարէր թէ ուրիշներ ալ կրնան մտնել դաշնակցութեան մէջ։ Իտալական թերթ մը կը գրէ որ Հռոմի ֆրանսական դեսպանը խնդրեց Իտալիայէն նախապէս՝ Երրեակ Համաձայնութիւն մը, բայց Իտալիա մերժեց, զանազան պատճառներով։

Ֆրանքեւիտալական յարաբերութիւնները արդէն վերապահ՝ կը մտնեն նոր փուլի մը մէջ։ Երկուստեք պիտի ջանան նոր համաձայնութիւններ կնքել՝ ապահովելու համար ապագան, որ լի է անակնկալներով։

ՀԵԹՈՒՄ

ՆՈՐ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺՆԵՐ

Փարիզի Ատամնաբուժական վարժարանի շրջանը աւարտեցին Օրիորդ Ալիս Մազասաար եւ Պ. Արամ Ճինճեան։ Ասոնք իրենց քննութիւնները Բժշկական Համալսարանի առջեւ տուած եւ ստացած են վկայագիրը ատամնաբուժութեան։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ԲԱՌԱԿԱՆ ՍԽԱԼՆԵՐ

Ա.

Թէոդիկի 1928ի Տարեցոյցին մէջ, ուշադրութիւնս գրաւեց «Գիտեր եւն.» գլուխը, ստորագրուած նոյն ինքն տարեցուցագիր Թէոդիկէ։

Ոչ մէկ այլանդակութիւն եւ տարօրինակութիւն գիտերու ժամանակագրական թուականներու հաւաքածոն կազմելուն մէջ. ընդհակառակն խիստ օգտակար եւ գնահատելի աշխատութիւն մը։ Սակայն, ցաւալի է ըսել թէ՝ մեր մէջ Ակադեմիայի մը չգոյութեան պատճառաւ, առատօրէն կանուխ եղողը գիտական բառ մը թխմելու մարմաջը ունեցած է, մինչեւ իսկ առանց գիտական ամենատարրական պաշար եւ գիտական բառերու ծանօթութիւնն ունեցած ըլլալու։ Եւ ահա այս պատճառաւ հայ լեզուի գիտական բաժինը բաբելոնի մը երեւոյթը առած է ներկայիս։

Այդ կարգէն են ահա Պ. Թէոդիկի 1928ի Տարեցոյցին մէջ իրմէ ստորագրուած յիշեալ «Գիտեր եւն.» գլխի տարրաբանական եւ բնագիտական բառերէն շատերը։ Հեղինակը գիտական բառեր կերտեր կամ Գուիտոն Լուսինեանի ֆրանսահայ բառարանէն ընդօրինակեր է տարրաբանական եւ բնագիտական բառեր, առանց մտածելու թէ՝ իրեն առաջնորդ այդ հայացուած բառարանն ալ ծայրէ ի ծայր սխալներու կոյտ մըն է եւ հետեւաբար, հարկ էր աւելի ճշգրիտ աղբիւրներու դիմել։

Ահա Պ. Թէոդիկի «Գիտեր»ու ժամանակագրութենէն քանի մը օրինակներ։

Էջ 248.— Acide muriatiqueին հայերէն դրած է «աղջրային թթու»՝ Գ. Լուսինեան բառարանէն առնելով։ Այդ տեսակ հայերէն բառ երբեք չէ տեսնուած. եւ յետոյ յիշեալ ասիտ միւրիաթիքը հին անունն է ասիտ քլորիտրիքի (Քլորաջրածնական թթուուտ)։

Անդ.— Acide nitriqueը բորակային թթու թարգմանած է Պ. տարեցուցագիրը. բացարձակ սխալ. բորակային թթուուտը Acide azoteuxն է, որ բոլորովին տարբեր յատկութիւն ունի, թէեւ բաղադրութեամբ մօտ է ասիտ նիթրիքի, որուն հայերէնն է բորակական թթուուտ։

Անդ.— Sulfate hydrogéné d'ammoniaqueին սիւլֆաթը «ծծմբուկ» թարգմանած է Պ. Թէոդիկ։ Պէտք է ըլլայ ծծմբատ. ծծմբուկին ֆրանսերէնն է sulfure: Ծծմբուկը թթուածին չունեցող քիմիական աղ մըն է, մինչ ծծմբատը թթուածին պարունակող աղերուն անունն է։

Անդ.— Հոֆմանի հեղուկը (Liqueur d'Hoffman), որ խառնուրդ մըն է ալքոլի եւ ծծմբական եթէրի (Ether sulfurique), «ցքի» թարգմանուած է Պ. Թէոդիկէն։ Բացարձակ սխալ։ «Ցքի»ն ալքօոլին (արաբերէն էլ քիւ''ուլ = նուրբ բան) հայերէնն է։ Պ. Թէոդիկ այս էջին վրայ ցքին վերոյիշեալ խառնուրդին կը յատկացնէ, 252րդ էջին վրայ գետնախնձորի նշայէն պատրաստուած ալքօոլին, որ նշայական ալքոօլն (alcool amylique) է։

Էջ 249.— Extrait de Saturne, Սատուռնեան մուզ, ենթաքացախատ կապարի «գուրշուն սիրքէսի», հն. acide acétique. ահա շարքը Լուսինեան բառարանին դրած բառերուն, որոնց մէջ «ասիտ ասէթիք»ը երբեք նոյնը չէ ենթաքացախատ կապարին հետ. նախորդը ճիղուկ է, եւ կապարի հետ քն անգամ չունի իր մէջ, մինչ ենթաքացախատ կապարին առաջ կուգայ ասիտ ասէթիքին՝ կապարի հետ միանալէն։ Ուրեմն, Լուսինեան մեծագոյն սխալը գործած է։

Անդ.— Gélatineին հայերէնը դոնդողիտ է. Պ. Թէոդիկ ի՞նչ չինեց մածիկ բառը, թէ՝ փոշիներուն տակէն հանած է։

Անդ.— բնածխաթթու կոչած է Պ. Թէոդիկ acide carboniqueը. ուրեմն ինչ պիտի թարգմանէր ասիտ գառպօնէօ բառը, քանի որ երկուքն ալ բնածուխ բառով ու նիւթով կազմուած են։ Ասիտ գառպօնիքին հայերէնը բնածխական թթուուտ է։ Իսկ ասիտ գառպօնէօինը բնածխային թթուուտ։

Էջ 250.— Alunի դիմաց Պ. Թէոդիկ նշանակած է լեղ, ճիշտ է, բայց ամէն մարդու ականջը վարժուած պաղեղ բառը ունինք։

250-251.— Ծանրաքար թարգմանած է Պ. Թէոդիկ tungstène բառը, Լարուսի բառարանին մէջ այդ բառին շուէտերէն ծագումը եղող Թունկշթէն (ծանր կշռող քար) բառէն հետեւցնելով։ Գերմաններ վօլֆրամ կոչած են այդ պարզ մարմինը, որ երբեք քար չէ, հակառակ իր շուէտերէն անուան ծագումին։ Հետեւաբար տարրաբանութեան մէջ յիշուած 83 պարզ մարմիններէն հատատուն եղող ոչ մէկը քար կրնայ կոչուիլ. քար բառը հանքաբանութեան կը պատկանի։ Ուրեմն, հայերէնի մէջ թունկսթէն կամ վօլֆրամ բառը կրնայ գործածուիլ, առանց ո՛եւէ անպատեհութեան։

Էջ 251.— Acide lactiqueին հայերէնը կաթնաքար թթու դրած է Պ. Թէոդիկ։ Լուսինեան բառարանի 75րդ.էջի երկրորդ սիւնակին Ա. բառն է lactifique (կաթնարար) թարգմանութիւնը, որ կը նշանակէ կաթնաբեր սնունդ, կաթ շատցնող սնունդ. այդ բառէն եօթ տող վարը կայ lactique (acide) բառը, որ բուն կաթնական թթուուտ թարգմանելի բառն է։

Անդ.— Azote. Լուսինեան բառարանը անկենսան, անկենդան եւ մահածին դրած է այս բառին հայերէնը։ Ոչ միայն շիտակ չեն այդ նշանակութիւնները, այլ եւ դատապարտելի, մանաւանդ խիստ այլանդակ «մահածին» բառը. երբ անդին տարրաբանութեան մէջ թթուածինը թթուուտներ, ջրածինը ջուր կը ծնանին, ըստ Լուսինեանի բառակերտներուն՝ ազօթն ալ մահ կը ծնանի, ինչ որ շատ ծիծաղելի է։ Այդ քիմիական մարմինը կենդանական աշխարհին հոգին կը կազմէ։ Ինծի ծանօթ չէ թէ ո՛չ միջնադարեան ալքիմիկոսներու քով, ոչ ալ արդի տարրաբանութեան մէջ գոյութիւն ունեցած ըլլայ քիմիական մարմին մը, որ ուրիշ տակաւին աշխարհ չեկած եւ անունը Լուսինեան բառարանէն եւ իր հետեւողներէն սպասելի քիմիական մարմնի մը հետ միանալով մահը ծնանի, որպէսզի իրաւունք ունենայ կոչուելու մահածին։ Ճիշտ է թէ դուտ ազօթին մէջ թաղուած ո՛եւէ կենդանի էակ շնչահեղձ կ'ըլլայ, բայց այդ իրաւունք չիտար, որ azoteը հայերէնի մէջ կոչուի անկենսան, անկենդան եւ մահածին. ու աւելին մահածինը գրականութեան մէջ կրնայ ազօթին ածականը ըլլալ, անոր մահացնող յատկութիւնը ցոյց տալու համար. անկէ դուրս գիտութեան մէջ այդ բառերը բացարձակապէս չեն կրնար azoteին հայերէնը կոչուիլ։

«Ջուր» բառին տարրաբանութեան մէջ գիտական լեզուով կ'ըսեն նախաթթուուկ ջրածնի (protoxyde d'hydrogène), որ ջրածին կազին՝ թթուածինին հետ քիմիապէս միանալէն կը ծնի. ուրեմն, այն կազը, որ թթուածինին հետ միանալով կը ծնի ջուրը, կը կոչուի ջրածին՝ ջուրը ծնող կազ. ահա այսպէս... ծին վերջաւորութեամբ պիտի յորջորջուէր azoteը հայերէնի մէջ, բայց երբեք մահ բառով բարդուելով։ Եթէ «անկենսան»ի կամ «մահածին»ի արարիչները համոզուած են, որ ազօթ բառը շինուած է յունարէն ա (բացասական մասնիկ) եւ զօի (կեանք)էն, կը սխալին, քանի որ վերջնապէս ապացուցուած չէ ատիկա. հաւանաբար արաբերէն բառ մըն է այդ, քանի որ անկէ

առաջ եկած թթուուտը (արօտ-համըզ-ը-ազօթ) ձէպէր ան... ալքիմիկոսին ծանօթ էր ար... 7րդ դարուն վերջը։ Այդ բառին... Թէոդիկ անկենսուկ դրած... պատասխանը հաւցուցած է... ռանց գիտնալու թէ անոր... բաղդին համանիշը ֆրանսերէն... մէջ Nitrogène, իսկ հայերէն... մէջ բորակածին կը կոչուի... Այսպէս կոչուած է, անիկա... բովհետեւ թթուածինի եւ... թափ հետ միանալով կը... բորակ (Nitre, Կիւհերչիլէ)... ածուխի եւ ծծումբի խառնու... լով հրացանի սեւ վառօդը... առաջ կը բերէ։ Արդ, երբ... տոնց անունէն իր մէկ յատկու... թիւնը դիւրութեամբ հետեւ... ցնելը թոյլատրող բորակածին... բառը կայ, ի՞նչ խելք է... համանիշներ ստեղծելը։

ՅՈՎՀ. ՊԱՊԱՍԵԱՆ

ՅԱՐԴԻԿՈՂ

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ «ԳԻՒՂԸ»

Անցեալ Հինգշաբթի երեկոյ Օհան Կարօ ներկայացուց Համաստեղի «Գիւղը» (Այդ ...նասիրութիւնը պիտի հրատարակենք յաջորդով «Յառաջ»ի մէջ խմբ.)։

Կարօ Սասունի.— Բարեկիրթ պրպտում մը ըրած է Օհան Կարօ։ Միայն մէ՛կ ... թերութիւն ունի. Խաթերը ճանչնար։ Խաթերդի բարբառը համահայկական է։ Երբեք պատահական բան չէ որ Խաթերդը տուած է Թլկատինցին, Զարդարեանը եւ Համաստեղը։

Համաստեղը իր ամբողջ կեանքին պարանքով հներկայացուցած այսօր, որովհետեւ վերցուած էր միայն իր «Գիւղը», որ իր մէջ դրուած աշխատանքներուն մէկ չորրորդը հազիւ կը կազմէ։ Համաստեղը սովորական մարդու աչքով չի դիտեր գիւղը. քէեւ ամէն ընթերցող կը զգայ թէ նոյն ինքն է, որ տեսած ու ապրած է իր կարդացածը։ Համաստեղ գերազանցապէս բանաստեղծ է, նոյն իսկ մերթ խորհրդապաշտ բանաստեղծ, — լեզուական ոճով, մէկ պատկերով ամբողջական հոգեբանութիւն մը կուտայ ան։ Ճիգով գործ չէ ներ։ Բնածին, ճոխ լեզու ունի։ Տեսած է միայն պէտք եղածը։

Վ. Համբարձումեան.— Համաստեղի «Գիւղը» անոր արժանի է առանց առարկութեան։ Անոր ... դարութիւն է անոր թերութիւն ... ներ վերագրել։ Գաւառաբարբառները Տաճկահայաստանէն մինչեւ Կովկաս միեւնոյն են։ Արեւմտահայ գիւղը բաւականին ծանօթ է բաղդատաբար արեւմտահայ գիւղին, որ աւելի մութ մնացած է։ Եւ ահա Թլկատինցիէն, Զարդարեանէն յետոյ, Համաստեղ այդ պակասը կը լրացնէ։ Համաստեղը ներկայացնելէ առաջ պէտք էր գրական դատ սարքել։ Արեւմտահայ գրականութեան մէջ ամենայաջող հեղինակն է ան, պէտք է նոր գրականութեան ամենաբարձր պատուանդաններէն մէկին վրայ կանգնեցնել զայն։

Խ. Կեավուրեան.— Առանց որ եւ է նկատումի եւ անարգութիւն ընելու գիտաւորութեան, դատախօսը բացարձակ անկեղծութեամբ մօտեցած է իր ձեռնարկին։ Եթէ սակայն իր խղճամիտ ուսումնասիրութեան մէջ տեսած է քանի մը թերութիւններ, որոնք բնական ճիշտ չէն, պատճառը, ինչպէս Խաթերդը բռնեցաւ, իր՝ չճանչնալն է։ Գաւառական բառեր գործածելը պէտք չէ թերութիւն նկատել, որովհետեւ են, անոնք դուտ հայկական են մեր գրական բառարանին ... դանոնք փոխարինող բառ ... նինք։ Համաստեղի գործածած լեզուն, աւացուածքները ... բաղձութեամբ Խաթերդին են։

Հ. Զարդարեան.— Ժամանակին դաւառապաշտ ... կին՝ ... տուժը արդարացի էր ... պատճառներով, բայց մեր ... բուն վառանդաւոր ... մը առած է ան։ Այսօր ... արձակի մէջ կը ...

ԺԱՄԱՆՑ

ՀԱՅՈՒ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

— Վա՛յ, դուն ո՞ւր ես եղեր:
= Ես, դեռ մեռնելու միտք չունիմ:
— Ո՞ւր էիր, մէջտեղ չկայիր:
= Մի հարցներ. վիճակս շատ գէշ էր. կ՚աշխատէի կոր…:
— Վա՛յ խեղճ. անցած ըլլայ:
= Հարկաւ կ՚անցնի. մենք ո՞վ ենք. ծօ՛… շատ նեղի չենք գար. ...ատանան ըլլայ, ասեղին / ծակը ...խօթենք:
— Է՛յ, հիմա՞:
= Սուլիչը ձեռքս է. առջի օր ...մէկէն 800 զարկի. միմիակ, եղ...այլը, դրամ չի դիմանար կոր, ...ուրի պէս կը հոսի, գալն ու եր...թալը մէկ կ՚ըլլայ:
— Զա՛հ, կը բաւէ որ անիւը դառնայ:
= Կը դառնա՛յ. միմիակ երէկ ...իրիկուն, մէկ պարը 200ի նստաւ ...ինծի:
— Ո՞ւր ... հետ էիր:
= Իմինիս հետ:
— Եղբա՛յր, վեց ամիս եղաւ. ...մօթ է. աղջկայ սո՞վ կայ որ ...կապուեր, մնացեր ես. մարդ ...քերին հաւը կը մոռնայ:

= Ի՞նչ կապուիլ, եղբա՛յր. դուն միմիակ անիկա գիտես. տեսրա՞կ պիտի բռնեմ. եթէ ուզեմ, օրը հատ մը կը փոխեմ: Բայց, միտքս ուրիշ է հիմակուհիմա. մէյ մը կծիկը շտկեմ, անկեց վերջ նայէ դուն. ապրո՞ւստ է ասիկա. անցեալ օր, երկու ձեռք զգեստ ապսպրեցի, գրպանս մէկէն ծակեցաւ. վաղը՝ ժամադրութիւն մը ունիմ. հրաշալի պատառ է. բայց տասնոց չունիմ. տեսնենք, ի՞նչ կ՚ըլլայ. կեա՞նք է որ կ՚ապրինք. մէյ մը, յոյսերուս քառորդը իրականանայ, այն ատեն կը տեսնուինք:
— Ցաջողութիւ՛ն, ցը՛. տեսնուինք նորէն:
= Ցը՛. հա՛ ինծի նայէ. կրնա՞ս սատեղէն տասնոց մը փոխ տալ:
— Ճիշդ հինգ ֆրանք ունիմ վրաս:
= Տու՛ր, հոգ չէ. հինգ ալ թող տալիքդ ըլլայ:
— Ի՞նչ պիտի ընես:
= Սանդիմ չեմ բռներ կոր, եղբայր. գոնէ մինչեւ Աղքատախնամ երթամ, նայիմ, կրնա՞մ այսօրուան վաղուան դրամ մը փրցնել:

ԽԱՐՏՈՑ

ՀԱՅ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ

3.

«Յառաջ»ի 490 թիւին մէջ Մ. Տ.ի յօդուածը հետաքրքրութեամբ կարդացի: Սկզբունքով ես ալ համաձայն եմ եղած թելադրութեան:

1920—21 թուականներուն, քանի մը հայ առեւտրական երիտասարդ ընկերներ, գաղափարը ունեցած էինք, հիմնել, Պոլսոյ մէջ, «Հայկական Առեւտրական Սենեակ» մը, մասնաւոր օրկանով մը: «Ֆրանսական Առեւտրական Սենեակ»ի տնօրէնը, M. Ernest Girand, խոստացած էր ամէն բարոյական աջակցութիւն ընծայել: Բայց մեր ծրագիրը վիժեցաւ, 1922ի ծանօթ սարսափներու հետեւանքով:

Անցեալները երբ խնդրի մը համար Didot-Bottinի մէջ օտար առեւտրական սենեակի մը Փարիզի հասցէն կը փնտռէի, նոյն էջին վրայ նշմարելով ուրիշ շատ մը մեծ եւ փոքր ազգերու առեւտրական սենեակները, բարի նախանձ մը համակեց զիս: Յիշեցի յուզումով, մեր Պոլսոյ ծրագրին ամլութիւնը: Եւ մտածեցի թէ ինչո՞ւ հայկական Առեւտրական Սենեակ չունենանք, գոնէ Փարիզի մէջ:

Աշխարհի ամէն կողմը ցիր ու ցան հայ գործի մարդերուս համար որքա՛ն կարեւոր է փոխադարձ յարաբերութիւններ ստեղծելու այս ամենայարմար միջոցը:

Հայկական Առեւտրական Սենեակի մը օգտակարութիւնները բազմազան են, առհասարակ, ամէն դասակարգի եւ ամէն ճիւղի գործի մարդերու համար:

Երբ Փարիզի մէջ հիմնուի հայկական Առեւտրական Սենեակ մը, լաւ կազմակերպուած և լուրջ գործունէութեամբ, վստահ եմ որ Փարիզի օրինակին շուտով պիտի հետեւին Անգլիոյ, Ամերիկայի եւ ուրիշ վայրերու հայ վաճառականները, հիմնելով մէկ մէկ հայկական առեւտրական գրասենեակներ, իրենց ապրած երկիրներուն յարմարագոյն կեդրոններուն մէջ: Անոնք փոխադարձ յարաբերութեամբ կրնան մեծապէս օգտակար ըլլալ հայկական առեւտրական ասպէզին:

Անշուշտ, նման հաստատութեան մը կազմութեանը համար, նախաձեռնարկ անդամները ժողովներ պէտք է սարքեն եւ սկսին մշակել Ծրագիր-Կանոնագիրը, զայն յարմարցնելով միջազգային առեւտրական պահանջներուն:

Բնականաբար՝ միամտութիւն պիտի ըլլար կարծել թէ անմիջապէս մեծ թիւով մասնակցող անդամներ (պատուակալ, գործօն, համակիր) պիտի ներկայանան արձանագրուելու սոյն հիմնարկութեան: Սակայն տարակոյս չկայ որ «Հայկական Առեւտ. Սենեակները» կրնան ընդհանուր հայ վաճառականութեան հանդիսանալ իրենց ընձեռած բարոյական օժանդակութեամբ:

Օ. Հէքիմեան

4.

«Յառաջ»ի շնորհիւ ծանօթացայ Մ. Տ.ի գեղեցիկ եւ ազգօգուտ առաջարկին:

Ընդհանուր շահը կը պահանջէ գ. րծնականի վերածել այդ նախաձեռնութիւնը: Որքան շուտ այնքան լաւ:

Ցանկալի է հիմնել «Առեւտրաարդիւնաբերական» և ոչ միայն վաճառականական - գրասենեակ մը, ուր պէտք է հրաւիրեն մասնակցելու նաեւ արդիւնաբերողները եւ արդիւնաբերութեան մասնագէտներն ու գործաւորները:

Ես վաճառական չեմ, սակայն փոխ-տնօրէնի պաշտօնը կը վարեմ ֆրանսական մեծ կալթնատնտեսական գործարանի մը մէջ: Մասնագիտութեամբ գիւղատնտես եմ (Ingenieur Agrovane) խնդրեմ արձանագրել նաեւ իմ անունս:

Langres Գ. Սարգիսբէկեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՇՐՋԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

Ֆրանսայի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերու կողքին վերջերս շատ մը մեծ ու փոքր մասնաճիւղեր ծնունդ առած են, որոնք քիչ շատ գործունէութիւն կը ցուցնեն իրարմէ բոլորովին անկախ, իւրաքանչիւրը իր հասկցած ձեւով: Միայն Փարիզի շրջանին մէջ 8 մասնաճիւղեր ծնած են, որոնք հազիւ կրցեր են ունենալ մէկ մէկ ֆութպօլի խումբ եւ այսպէսով պահել իրենց գոյութիւնը:

Երբ ակնարկ մը պտտցնենք տեղի ունեցած մարզական գործերուն վրայ, պիտի տեսնենք թէ շատ մը անհասկացողութիւններ եւ խաչաձեւումներ տեղի կ՚ունենան: Ամէնքը իրենց ըմբռնած եղանակով կը չափեն, կը ձեւեն ու կը գործեն, առանց աջ - ձախ նայելու եւ իրենց անփորձ գործելակերպէն առաջ գալիք բոլոր անպատեհութիւնները փաթթելով Փարիզի մասնաճիւղին վիզը, քանի որ Փարիզն է միակ պատասխանատուն Ֆէտէրասիոնին եւ Լիկ տը Փարիի մօտ:

Երկար ատենէ ի վեր ամենուս բաղձանքը եղած էր Շրջանային մարմին մը ունենալ, բոլոր մասնաճիւղերու գործերը կեդրոնացնելու եւ կանոնաւորելու նպատակով: Անով միայն կարելի պիտի ըլլար գործերու ներդաշնակութիւն ստեղծել, խաչաձեւումները բառնալ եւ աւելի զարկ տալ գործունէութեան:

Նիւթական եւ բարոյական մեծ զոհողութիւններով կարելի եղաւ Պատգ. Ժողով գումարել, ուր հրաւիրուեցան նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.է դուրս բոլոր մարզական միութեանց ներկայացուցիչները, ամրացնելու համար Հ. Մ. Ը. Մ.ը: Հետեւանքը այն եղաւ որ հայաճեպով տեղի ունեցած այս ժողովին մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունով արտասանուած ճառերը, համերաշխութեան համար եղած փոխադարձ փաստաբանական խօսքերը ոչ մէկ օգուտ տուին Հ. Մ. Ը. Մ.ին: Ճիշդ է որ այդ ժողովէն ծնունդ առաւ Շրջ. Վարչութիւն մը, բայց ցաւալի է որ ահա երեք ամիսէ ի վեր իրենց կազմը իմացնող ոչ մէկ գրութիւն չէ յղուած մասնաճիւղերու վարչութիւններուն: Անպաշտօն կերպով լուրերէ միայն կրցանք իմանալ թէ իրենց մէջ վէճ ծագելով կազմալուծուեր են, խիստ ցաւալի պարագայ մը, որ ո՛չ մէկ ատեն կրնայ արդարանալ:

Իբրեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամ, պարտք կը զգամ ըսել թէ ժամանակն է կրկնապատկելու մեր ջանքերը: Շուտափոյթ եւ գործնական քայլերով միայն կարելի է փրկել մեր մարզական սերունդը, որուն կազմակերպութեան պէտքը խիստ զգալի է մանաւանդ Ֆրանսայի մէջ:

Ուրախութեամբ իմացանք որ արդէն Փարիզի Վարչութիւնը ձեռնարկներ կատարած է, կազմակերպելու համար միայն Փարիզի շրջանը, ուր կը գտնուին 8 մասնաճիւղեր բազմաթիւ մարզիկներով:

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱՆՁ ԵՒ ԱՏՐՃԱՆԱԿ— Ժէթթէր Նանսիի մէջ ծանօթացաւ աղջկան մը, օրիորդ Օտէթի հետ: Շուտով օրիորդը սիրուհին դարձաւ Ժէթթէրի: Ժէթթէր նախանձոտ էր, իսկ օրիորդն ալ քիչ մը շատ բարեկամասէր: Ժէթթէր զայն տեսաւ ուրիշներու թեւերուն մէջ ու շատ զարմացաւ: Աղջիկը սակայն բնաւ չամչցաւ:

Անցեալ օր Ժէթթէր առաւ իր սիրուհին, ու քալելով քաղաքէն դուրս կ՚ելլէին: Ամայի տեղ մը, երիտասարդը կրակեց աղջկան սրբային դէմ: Օտէթ մեռաւ: Ժէթթէր, մօրը ստիպումներուն հետեւելով, գնաց ոստիկանատուն եւ խոստովանեցաւ որ սիրուհիին անհաւատարմութեան պատճառով սպաննած է զայն:

Վ ԱՅՐԱԳ ՄԱՐԴԸ— Մարսէյլի մէջ, 11 տարեկան աղջնակ մը, անցեալ իրիկուն տունէն դուրս ելաւ կարկանդակ գնելու համար: Սակայն ա՛լ չվերադարձաւ: Ծնողքը փնտռտուքի ելաւ: Առտուն գործաւոր մը, տանը մօտ ամայի գետնի մը վրայ գտաւ աղջկան մարմինը, որ խեղդուած էր վզնոցով մը: Վայրագ ոճրագործը բռնաբարած էր աղջիկը: Ոստիկանութիւնը կը կասկածի թաղին մէջ ծանօթ քանի մը Ալճերացիներէ եւ կը շարունակէ իր քննութիւնները:

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ— Թրոքատէրոյի պարտէզներուն եւին խաղաղ ու հարուստ փողոցին վրայ ապարանք մը, ուր կը բնակէր շուէտացի նախկին հիւպատոս Հարոլտ Կրէպսթ կնոջը հետ: Հիւպատոսը վերջերս վաճառականութեամբ կը զբաղէր, իսկ կինը՝ գրականութեամբ: Հանգիստ կ՚ապրէին, ու զիրար կը սիրէին:

Սակայն առջի առաւօտ սպասուհին շատ զարմացաւ, երբ զոյգը կը մօտենար եւ տիրուհին կ՚ուշանար նախաճաշ ուտել: Բացաւ ննջասենեակը: Հիւպատոսը եւ իր կինը արիւնլուայ պառկեր էին կողք կողքի իրենց անկողնին մէջ: Հիւպատոսը դեռ իր ձեռքին մէջ կը կրէր ատրճանակը: Անծանօթ կը մնայ անձնասպանութեան պատճառը:

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉ ՄԸ. — Մարթիլ գիւղաքաղաքը յուզումի մէջ է: Կ՚աւանդուի թէ կոմս Տը Սավարի, տարիներ առաջ, իր հարստութիւնը, 400 քիլօ ոսկի եւ զանազան ադամանդներ թաղած է այդ շրջանակին մէջ, անտառի մը տակ: Գանձին տեղը գծուած է մասնաւոր յատակագիծով մը, որ պահուած է Աստուածաշունչի մը մէջ: Կոմսը իր հարստութեան թաղուած տեղը նկարագրած է մելանով եւ իր արիւնով: Ո՞ւր է, սակայն, այդ Աստուածաշունչը: Մարդ մը զայն կրակած է, երկու օրինակ հանելով յատակագիծէն:

Եւ շաբաթներէ ի վեր պեղումներ կը կատարուին, առանց գտնելու գանձը:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ՄԷՋ. — Սէն գետին վրայ Սէն-Տընի կղզին: Պարահանդէսին մէջ ճազ-պանտը գինովցուցած է զոյգերը: Յանկարծ աղջիկ մը երիտասարդի մը երեսին փակցուց փառաւոր ապտակ մը, որ աւելի ճչաց քան ճազ-պանտը:

Աղջկան սիրահարը վաղեց հասաւ: Սարսափելի անուն մը ունէր, «Մարդասպան» կը կոչուէր: Եւ «Մարդասպանը» մենամարտի կանչեց այն երիտասարդը, որ ապտակ մըն էր կերած սիրուհիէն: Հազիւ դուրս ելած էին «Մարդասպանը» գնդակով մը գետին փռեց զայն: Ոստիկանները հասան եւ ձերբակալեցին Մարդասպանը եւ իր սիրուհին:

ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԻ՞Ս
«ՅԱՌԱՋ»ԻՆ
ՄԻ ՄՈՌՆԱՐ ՓԱԿԵԼ
ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31.

...թին իր սրինգով, եւ ամէն ո...անաւորի մէջ՝ անխուսափելի ...ղջիկն իր սափորով: (Խօս...քս ո՛չ մէկ առնչութիւն ունին ...այսօրուան դասախօսին եւ իր ...նիւթին հետ:) Համաստեղ իր ...տարբերուն մէջ է: Ամէն բան ...որ զաւառական է, գեղեցիկ չըլ...լար անպայման: Գեղագիտական ...որոշ եւ հիմնական պահանջներ ...կան, որոնցմէ կախում ունի ...գործի մը արժէքը, յաջողութիւնը եւ գեղեցկութիւնը:

ԾԻՐԿԱԹԻՆ

ՉԵՆ ԿՐՆԱՐ ԲԱԺՆԵԼ ԱՒԱՐԸ

Հայոց լքեալ գոյքերու բաշխման շուրջ վէճը կը շարունակուի Պոլսոյ մէջ:

Լքեալ գոյքերու տնօրէնութիւնը ծախած է հայկական լքեալ գոյք մը, Նշան Թաշի մէջ ...ազամանդի գործատան մը: Մինչ...եւ Ջեւտեդման տնօրէնութիւնը ...ազթական Արիֆ պէյին տուած ...էնքը: Գաղթականը կը մերժէ ...դուրս ելլել: Գնողը կը պահանջէ ...էնքը:

Նմանօրինակ վէճեր ծագած ...լքեալ կալուածներու շուրջ: ...լքեալ գոյքերու եւ Ջեւտեդման ...տնօրէնութիւնները կռուի բռնուած են: Առաջինը կ՚ուզէ ծախել, երկրորդը՝ գաղթականներուն տալ:

ՈՃՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ.— Լիլի ...էջ Ալճերիացի մը, Մուհամմէտ, ...իր սենեակը կը հաւաքէ ծերուկի ...մը, որ կ՚ապրէր մուրալով: Ամէն ...մարդ այնպէս կը կարծէր թէ ...մուրացիկը դրամ ունի: Մուհամմէտ իր սենեակին մէջ կը սպանէ մուրացիկը, կտորներու կը բաժնէ, ծրար կը շինէ: Ոստիկանութիւնը իմանալով կը խուզարկէ եւ կը ձերբակալէ Ալճերիացին կինը: Ոճրագործը անհետացած է:

ԶԱՒԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀՈՂԷ ԳԻՒՂԻ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Շուրջ երեք տարուան կեանք ունեցող Հողէի (Խարբերդ) Երիտ. Միութիւնը Նոյ. 20ին երեկոյթ մը սարքած էր, ի նպաստ իր գիւղի կարօտեալներուն: Հակառակ աննպաստ օդին, սրահ փութացած էր կոկիկ բազմութիւն մը:

Բացման խօսքէն վերջ, մեներգեց օրիորդ մը: Արտասանեցին երկու չափահասներ, բաւական յաջող:

Երեկոյթին առաջին մասին մէջ ներկայացուեցաւ անմահ երգիծաբան Երուանդ Օտեանի «Կառքի մը արկած»ը: Երկրորդ մասին լսեցինք մեներգ եւ կարգ մը արտասանութիւններ, ինչպէս եւ քրքջալից զաւեշտ մը «Սամաթիացի Աբիկ աղան»:

Դաշտարի պահերուն կը նուագէր երիտասարդ ջութակահար մը: Երեկոյթը փակուեցաւ «Բամ փորոտան»ով:

Մշտապէս յաջողութիւն կը մաղթենք Հողէի Երիտասարդաց Միութեան, որը հանդիսականներուն հաճելի ժամանց մը ընծայելու ջանք չէր խնայած:

Հոս աւելորդ չենք համարիր աւելցնել թէ Մարսիլիահայ խոնարհ գաղութը յաճախ կը քաջալերէ այսպիսի ձեռնարկներ, ընծայելով իր տաժանակիր գործաւորութեամբ վաստկած սանթիմը եւ բարոյական աջակցութիւնը:

Գործ չունինք ջոջերուն հետ:

Մ. ԹԱՇՃԵԱՆ

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (120)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ԴԻՒԱՑԻՆ ՀՆԱՐՔ ՄԸ

Եւ որովհետեւ այնքան գեղեցիկ զգեստ կրող սպայ մը չէին ...ար բանտը պահել, զայն կը ...ղաւորէին հիմա, համապա...տասխան տեղի մը մէջ, որ մասնաւոր պատրաստուեր էր…, եւ ...եթէ չյաջողէին, պիտի կրնային ...զայն նեւսել դարձեալ այն դժոխքին մէջ, ուրկէ դուրս կ՚ելլէր: ...այս կերպով, անոր թոյլ կուտային որ բարգաւաճութիւն մը ըներ ...այն վիճակին, որ իրեն կը շնորհէին եւ անոր միջեւ որ ինքն ընտրած էր:

Անշուշտ, այս ալ միջոց մըն էր Չեկայի հրամաններուն դէմ ...անսաստութիւնը խորտակելու: ...Բայց դժբախտաբար, այս միջոցը հինէն ի վեր ծանօթ է: Սատանան չէ՞ր որ զայն շահագործեց առաջին անգամ եւ Ցիսուսէն ստացաւ սա պատասխանը. «Իմ արքայութիւնս այս երկրին մէջ չէ»:

Ցայտնի է որ Չեկան նոր բան չէ հնարած:

Այսպէս ուրեմն, երբ Մէնժինսքի զիս հրաւիրել յետոյ որ «աթոռ մը առնեմ», ինծի հարցուց.

— Ցեսնենք, քաղաքացի Նօպօտի, մտածեցի՞ք ձեզի եղած առաջարկներուն վրայ. ի՞նչ պատասխան պէտք է հաղորդեմ ձերճինսքիին:

Ժպտագին պատասխանեցի.

— Կրնաք հաստատել թէ կարգ մը պայմաններով պատրաստ եմ ընդունելու:

— Կրնա՞նք գիտնալ այդ պայմանները, պատասխանեց, մտահոգ շեշտով մը:

— Անշուշտ: Նախ կը պահանջեմ կարմիր բանակին զօրավարի աստիճանը եւ ոչ թէ մասնաւոր զօրախումբերու, եւ իբր թոշակ՝ ինչ որ կը ստանան միւսները

— Շնորհուած է, ըսաւ, թուղթի մը վրայ նայելէ յետոյ:

— Ասկից զատ, գալով պաշտօնին որ կը ստանձնեմ, կը պահանջեմ գործելու կատարեալ ազատութիւն. փոքր միջամտութիւն մը կրնայ արդիւնքը վտանգել:

— Ի՞նչ կը հասկնաք կատարեալ ազատութիւն ըսելով:

— Շարժումի ազատութիւն, նախ. յետոյ՝ ուզած կերպովս խուզարկութիւններս կատարելու ազատութիւն, անշուշտ ընդհանուր Սպայակոյտի հսկողութեան տակ եւ անոր հրահանգներուն համաձայն, եւ վերջապէս, գործակիցներս ընտրելու ազատութիւն:

Երկար մտածելէ յետոյ, պատասխանեց.

— Այդ ինծի բնական կը թուի. շնորհուած է. յետո՞յ:

— Լայն թոյլտուութիւն՝ իմ քաղաքական ըմբռնումներուս հանդէպ. համայնավար դրութեան հակառակ ըլլալով, երբեք չպիտի պատկանիմ այն կուսակցութեան որ զայն կը կիրարկէ:

— Ան՝ չի հետաքրքրուիր նոյն իսկ թէ ի՞նչ կը մտածէք իր մասին, պայմանաւ որ հաւատարմօրէն ծառայէք իրեն. շնորհուած. ուրի՞շ:

— Անմիջապէս ազատ արձակում եւ նոյնպէս, Ռուսիայէն՝ իմ անձնական հակակշիռս տակ հեռացում Քարասոֆի եւ Կոստանդինովայի:

— Անկարելի:

— Ինչո՞ւ:

— Որովհետեւ այլեւս մեր ձեռքերուն մէջ չեն:

— Պա՜հ, փախա՞ծ են:

— Ոչ, բայց, ատոր պէս բան մը: փախցուցին:

— Մեր միջեւ, որ եւ է համաձայնութիւն չէ գոյացած, այդ բանը պէտք է ապացուցանել ինծի, որովհետեւ վճարուած եմ գիտնալու համար թէ՝ ուզողը չի կրնար փախչիլ թիւ 14 Լուպիանքայէն:

Մենժինսքի՝ պահ մը գիս դիտեց, յետոյ, զաւագին շեշտով մը, ըսաւ.

— Ձեզի՝ խօսքէս զատ ուրիշ ապացոյց չեմ կրնար տալ: Չեմ կրնար նոյն իսկ ձեզ բացատրել թէ՝ ինչպէս կատարուեցաւ այս կրկնակ առեւանգումը ինչ որ կրնամ ձեզի ըսել, այն է թէ՝ ան որ այդ յանդգնութիւնը ունեցաւ, իր առաջին փորձը չէր որ կ՚ընէր:

— Կրնա՞ք գոնէ կարգ մը ճշտումներ ընել նախընթաց դէպքերուն մասին…

— Միայն գիտցածս պիտի ըսեմ: Քարասոֆ եւ Կոստանդինովա՝ Չեկայի մասնաւոր դատարանի կողմէ մահուան դատապարտուած էին եւ մեր հասարակ դահիճները գործը ստանձներ էին, որոշուած էր զանոնք փոխադրել Սալթիշիւքա, որ ինչպէս գիտէք, Լուպիանքայի մասնաճիւղերէն մէկն է. տեղափոխութիւնը կատարուեցաւ գիշեր ատեն. ինքնաշարժ մը եկաւ զանոնք տանելու. մեր չորս լաւագոյն գործակալներուն հսկողութեամբ ճամբայ ելան…

— Ցետո՞յ:

— Ցաջորդ առտուն ինքնաշարժը գտնուեցաւ Փեթրովսքայի մէջ, Փեթրովի հին վանքին մօտերը. բանտարկեալները անհետացեր էին: Գալով գործակալներուն . . . :

— Այո՛:

— Կառքին մէջ խողխողուած գտնուեցան:

(Շար.)

Թրգմ՛. Մ. ՆՐԻՑԱՆՑ

Նիւ Ճըրզիի Սթանտարտ Օյլն ու Ռոյըլ Տըչ-Շէլ իրենց ձեռքին մէջ ունին Ռուսիոյ նաւթահորերու բաժնեթուղթերէն մեծ մաս մը, ուստի եւ կը պահանջեն իրենց բուն տէրերուն վերադարձնել ազգայնացուած նաւթահորերը: Ռոյըլ Տըչ-Շէլը կ'ուզէր մենաշնորհ դարձնել խորհրդային քարիւղները: Եւ որովհետեւ չկրցաւ յաջողիլ, այժմ կը պաշտպանէ այն տեսակէտը թէ ռուսական քարիւղ գնելը կը նշանակէ սակարկութեան մտնել «աւելնարբու գողեր»ու հետ:

Ամառը երբ Նիւ Եորքի Սթանտարտ Օյլը որոշ քանակութեամբ քարիւղ գնելու պայմանագրութիւն կնքեց Սովետներուն հետ, սըր Հէնրի Տէթէրտինկի զայրոյթը իր գագաթնակէտին հասաւ: Անիկա կ'ըսէր թէ ամերիկեան քարիւղի ընկերութիւնները պիտի կործանին, քանի որ հրապարակը պիտի ողողուի ռուսական քարիւղով: Իրեն միացաւ Նիւ Ճըրզիի Սթանտարտ Օյլը, որուն նախագահը Եւրոպա գնաց եւ Տէթէրտինկի ու Ռոյըլ Տըչ-Շէլի վարիչներուն հետ հանդիպումներ ունեցաւ Լոնտոնի եւ Փարիզի մէջ: Նիւ Եորքի Սթանտարտ Օյլը յամառեցաւ յարաբերել Ռուսիոյ հետ եւ փոխանակ Միացեալ Նահանգներուն, Մերձաւոր Արեւելքի մէջ սկսաւ ծախել քարիւղը:

200 թուրք օդանաւեր

«Ճիւմհուրիյէթ» կը գրէ թէ Օդանաւի ընկերութիւնը Թուրք բանակին նուիրած է 200 օդանաւեր: Բոլոր օդանաւերն ալ վերջին դրութեամբ բինուած եւ իւրաքանչիւրը 40—50,000 թրքական ոսկի կ'արժէ, որով Օդանաւի ընկերութեան նուիրատուութիւնը 12 միլիոն թրքական ոսկիէն աւելի գումար մը կը ներկայացնէ:

Բացի այս նուէրէն, ընկերութիւնը հիմնած է նաեւ օդանաւային մեքենագիտութեան դպրոցը, անցած տարի, զորս, այս տարի ալ 13 ուսանողներ ղրկած է Եւրոպա՝ օդանաւորդութիւն ուսանելու համար: այս առթիւ ծախքերն ալ հաշուելով, Օդանաւային ընկերութիւնը մօտ 15 միլիոն ոսկի ծախսած կ'ըլլայ:

«Այս հոյակապ թիւը ցոյց կուտայ թէ, կ'եզրակացնէ «Ճիւմհուրիյէթ», Օդանաւի ընկերութիւնը իր պարտականութիւնը լիուլի կը կատարէ ու կը հրաւիրէ բոլոր Թուրքերը, որ իրենց կարողութեան չափով աջակցին անոր»:

Օտար վաճառականները Եգիպտոսի մէջ

Եգիպտական կառավարութիւնը հետեւելով Թուրքիոյ օրինակին, հետզհետէ ազգայնական քաղաքականութիւն կը վարէ: Գահիրէէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ նոր օրէնքի մը համաձայն, Եգիպտոսի մէջ գործող ընկերութիւնները պէտք է ունենան երկու եգիպտացի տնօրէններ եւ դրամագլուխին 100էն 25ը եգիպտական պէտք է ըլլայ: Երեք ամիս պայմանաժամ նշանակուած է, թոյլ տալու համար Եգիպտացիներուն որ գնեն այդ բաժինները: Ասկէ առաջ միայն մէկ եգիպտացի տնօրէն պարտաւորիչ էր իւրաքանչիւր օտար ընկերութեան համար: Օտար գործի մարդիկը որոնք այս տրամադրութիւնը ընդունած էին այն ատեն, այս անգամ կ'ուզեն հակառակիլ:

Երկուշաբթի օր Եգիպտոսի բոլոր օտար Առեւտր. Սենեակներու ներկայացուցիչները խառն ժողով մը գումարելով, այս մասին բողոքագիր մը պիտի ուղղեն եգիպտական կառավարութեան:

Վաճառականներու վտարումը

Փարիզաբնակ վաճառականներ Երկուշաբթի երեկոյ հաւաքուեցան Սոսիէթէ Սավանթի սրահին մէջ, նախագահութեամբ Տավանի, բողոքելու համար վտարման դէմ վաճառականներու, որոնց թիւը մինչեւ Դեկտեմբեր պիտի հասնի 2000ի:

Նախագահը ներկայացուց խնդիրը եւ այն վտանգը, որ կը սպառնայ փարիզեան վաճառականներուն: Խօսք առաւ Բիւուլ Պրանտոն, քաղաքապետական խորհրդական, եւ թուեց վտարման պարագաներ, որոնք իսկապէս գայթակղալից էին: Բազմաթիւ անձեր խօսք առին եւ քննադատեցին առեւտրական իբաւունքի վրայ դրուած օրէնքը:

Անդրյորդանանի ինքնավարութիւնը

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովին մէջ հարցումի մը պատասխանելով, Գաղթային Նախարարը ըսաւ.

— «Կը յուսամ թէ մօտ օրէն պիտի կնքուի դաշնագիր մը, որով Անդրյորդանանեան ինքնավար կառավարութեան մը գոյութիւնը պաշտօնապէս պիտի ճանչցուի: Սակայն եւ այնպէս վարչութիւնը պիտի շարունակուի համաձայն Պաղեստինի հոգատարութեան պայմաններուն, այնպէս ինչպէս բարեփոխուած էր 1922ին Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուած յիշատակագիրով:

Վէհապիները կը սպառնան Միջագետքի

Պասրայէն կը հեռագրեն թէ վէհապի Շէյխ Ֆայսալ էտ Տովիշ կը պատրաստուի յարձակիլ Իրաքի հողին վրայ: Այս նպատակով արդէն 5000 հոգի հաւաքած է Միջագետքի սահմանէն ոչ հեռու գիւղի մը մէջ:

Կը յիշուի թէ անցած օր Ֆայսալ էտ-Տովիշի եղբօր առաջնորդութեամբ վէհապի ցեղախումբ մը Էն-Նասիրիէի մօտ յարձակած էր Իրաքի սահմանի մէկ պահականոցին վրայ եւ անգլ. օդանաւերու տորմիղ մը Պասրա փութացած էր՝ ցոյց մը կատարելու համար:

Այս անգամ փշաթելեր եւ ռազմանիւթեր դրուած են սահմանին երկայնքը եւ անգլիական ռմբաձիգ օդանաւեր պատրաստ կը սպասեն՝ միջամտելու համար այն պարագային երբ Ֆայսալ էտ-Տովիշի մարդիկը անցնին սահմանը:

Արաբ նոր կուսակցութիւն մը

Երուսաղէմէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ Եաֆայի մէջ կազմուած է «Արաբ Ազատական կուսակցութիւն» անունով նոր կուսակցութիւն մը, որուն գլխաւոր նպատակն է աշխատիլ Պալֆուրի Յայտարարութեան ջնջումին, միաժամանակ սիրալիր յարաբերութիւններ մշակելով եւ կատարելապէս գործակցելով հոգատար պետութեան հետ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

վիճաբանական ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, քաֆէ օ քլէռ տը Լիւնի վերնայարկը: մէթրօ՝ իթալի:

ԿԸ ԶԵԿՈՒՑԱՆԷ ԸՆԿ. ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆ

ներկայանալ անդամատետրերով:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս կիրակի գիշեր ժամը 8.30ին, 4bis Rue Puteaux, Métro Rome կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. փարիզի Շրջանային կոմիտէի եւ Ուսանողական միութեան կողմէ

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌՆ ՈՒ ՆԵՐԿԱՅ ՎԻՃԱԿԸ

Կը խօսին՝ Ընկերներ Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ, Ա. ՋԱՄԱԼԵԱՆ և Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. վալանսի Շրջ. կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ տեղական ընկերներու եւ համակիրներու, այս Շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին, Սինէմա Սէն Լուի սրահը, կը ներկայացուի

ԽԱՆԱՍՈՐԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ

Հ. Յ. Դ. Յեղափոխական առաջին գործունէութիւնը (Տրամ 5 արար)

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՏՐԱՄԱԹԻՔ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

ղեկավարութիւն՝ Ե. ԹՕԼԱՅԵԱՆ *եւ* Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ

26 նոյեմբեր շաբաթ գիշեր ժամը ճիշդ 8.30ին

THEATRE ALBERT Ierի մէջ 64, Rue ROCHER

բարեհաճ մասնակցութեամբ **Պ. Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ**

կը ներկայացուի **ԺԱՆՐԻ ՊԷՌՆՇԹԱՅՆԻ**

ՍԱՄՍՈՆ *հռչակաւոր փիէսը, 4 արար*

կը մասնակցի ամբողջ խումբը

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ 25—15—10—5

Իւրաքանչիւր տոմսի վրայ կէս ֆրանք կը յատկացուի Աղքատախնամին:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Սէն-Շամոնի կոմիտէին կողմէ ղեկավարութեամբ դերասան ընկ. ՇԱՀԱՆ ՍԱՐԵԱՆԻ եւ մասնակցութեամբ տեղական ուժերու

ԼԵՒՈՆ ՇԱՆԹԻ **"ՀԻՆ ԱՍՏՈՒԱԾՆԵՐ" Ը**

վաղը Ուր. իրիկուն ժամը 8.30ին, Սինէմա վարիէթէի թատրոնը

Գ Ի Ն Ե Ր Ը Ս Ո Վ Ո Ր Ա Կ Ա Ն

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՆՉԷՍԹՐԻ ՄԷՋ

Այս Շբ. կէսօրէ վերջ ժամը 3.30ին, West Didsbury Public Hall Հայ Տրամաթիք դերասանական խումբը ղեկավարութեամբ Մ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ եւ մասնակցութեամբ Տիկ. Մ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ եւ տեղական ուժերու,

կը ներկայացնէ՝ **"Ա Ն Յ Ա Յ Տ Կ Ի Ն"**

ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած «Բարձր-Հայք»ի Հայրենակցական միութեան կողմէ, 26 նոյեմբեր շաբաթ իրիկուն ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ: 120 Bld. de Bellevilleի երկու սրահներուն մէջ:

Կը նախագահէ՝ Փրոֆ. Գ. ԱԲՈՒԼԵԱՆ

Կը բանախօսէ Պ. ԱԲՕ ԱԲՕԵԱՆ

կը մասնակցին՝ *Օրիորդներ Ս. Առաքէլեան, Ա. Պէզիրկէնեան,* Zuba *եւ Հրանոյշ Գազազեան, Պ. Պ. Գ. Գոնեան, Ն. Պէշիկթաշլեան, Թ. Պետրոսեան, Տիկ. Փ. Սարգիսեան. Թառիստ Սրգար եւ Վրացի կինտոն: Կէս գիշերէն վերջ հայկ. և եւրոպ. պարեր: Ճազ-Պանտ:*

Մ Ո Ւ Տ Ք 5 Ֆ Ր Ա Ն Ք

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ժողովը այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8ին, 154 Ave. d'Argenteuil, Asnières. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

Հ. Յ. Դ. Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի Ռազմիկ խումբի դասախօսական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին սովորական հաւաքատեղին: դասախօս ընկ. ԱՆԴՐԷ:

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Ռոստոմ ենթակոմիտէի անդամ. ժողովը՝ այսկիր. իրիկուն ժամը 8.30, ծանօթ հաւաքատեղին: ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի պատգամաւորական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Հ. Յ. Դ. Ակումբը:

Հ. Յ. Դ. Սէնթ Էթիէնի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 3ին, 3 Place de Peupleի սրահը:

Հ. Յ. Դ. Պէլֆորի Վազգէն խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 1.30ին Cinéma Eldoradoի վերնայարկը: կարեւոր օրակարգ, ներկայանալ անդամատետրերով: կը հրաւիրուին այն համակիրները որոնք փափաքած էին նախկին ժողովին արձանագրուիլ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 1ին սովորական հաւաքատեղին: ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Փօն-Տօզնայի «Կորիւն» խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին, Գրադարանի Սրահը: Օրակարգ վարչութեան ընտրութիւն, կը խօսի ընկերուհի Օրփերնուհի Սիւտճեան: բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՅԱՌԴԳՈՂԻ երեկոն, այսօր Եշ.: Ընթերցում Յառաջդողականներուն եւ Նուագ: Կը հրաւիրուին անդամները եւ համակիրները:

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Բժշկական Միութիւնը յառաջիկայ ձմեռ պիտի կազմակերպէ հրապարակային դասախօսութիւններ, հայերէն եւ ֆրանսերէն, ինչպէս որ ըրած էր նախորդ տարիներ:

Առաջին դասախօսութիւնը տեղի պիտի ունենայ նոյեմբեր 30ին, Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, Hôtel des Sociétés Savantes-ի մէջ, Salle D., 28 Rue Serpente.

պիտի խօսի փրոֆ. Կ. Աղաջանեան, հետեւեալ նիւթին վրայ. —Զգայախաբութիւններ (Hallucinations), ցնորական մտքեր եւ կամքի հիւանդութիւններ: Մուտքը ազատ է:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆԻ

„ՍԻՐՈՅ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳԵՐ„

Ա. Շարք

Տպ. Լիոն, 1927: Գին 5 ֆրանք

Կը ծախուի նաեւ Յառաջի խմբագրատունը:

"ԳԵՂՈՒՆԻ"

Յառաջի խմբագրատունը սակաւաթիւ օրինակներ կը գտնուին Վենետիկի Միաբանութեան այս շքեղ հրատարակութենէն, որ կը պարունակէ ծանօթ գրագէտներու գործեր եւ բազմաթիւ գեղարուեստական նկարներ:

Թանկագին կաղանդչէք մը: Գին 3.50 տոլար կամ 90 ֆր.:

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ'ԵԼԼԷ

ԲՌՆԻ ՍԻՐՈՒԸՏՈՒՔ...

ՔՐՔՋԱԼԻՐ ԶԱՐԵՆՏԸ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

փարիզ, *Գ. Հ.— 70 ֆրանք:*
Լը փիւի, *Շ. Թ.— 35:*
Մօնպէլիառ *Պարս.— 80:*
Տէսին, *Զ. Ռ.— 35:*
Լիոն, *Մեսր. Եղբ.— 75:*
Արժանթէօյլ, *Խ. Պ.— 140:*
Ֆիլիպէ, *համաձայն ենք:*
Պալչըք, *Գ. Ա.— 294:*
կալացք, *Ս. Մ.— 250:*
Պուքրէշ, *Գործ.— 1146:*
Մարսէյլ, *Շ. Թ.— 35:*
Պէյրութ, *Ա. Ս. Ք.— 200:*
փօն տ'Օպնա, *Գ. Զ.— 35:*
փօն տ'Օպընա, *Գործ.— 140:*
Պէլֆօռ, *Խ. Ժ.— 35:*
Մարսէյլ, *Գ. Կ.— 140:*
Պէլֆօռ, *Ս. Զ.— 5:*
կրաֆանշթատէն, *Ժ. Փ.—35:*
Լը փիւի. *Փ. Ա.— 70:*
Սիւմէն, *Մ. Կ.— 80:*
կամէլ, *Բ. Գ.— 40:*
Սէն Սաթիւրնէն, *Կ. Յ.— 35:*
Վիլմօնպըլ, *Ն. Տ. Մ.— 35:*
Վալանսիէն, *Պ. Ք.— 5:*
փարիզ, *Վ. Ֆ.— 140: Ստացանք ղրկել:*
ժուաշյնէօզ, *Ս. Գ.— 70:*
Մարսէյլ, *Ա. Ա.— 70:*
Պէլֆօռ, *Ձեր ուզած հասցէն՝ Գ. Շահլամեան,* 15 Rue Longue des Capucins, Marseille.

ՍԱԿԱՐԱՆ

23 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	04
Տոլար,	Dollar	25	43
Մարք (ոսկի) 100	Mark	607	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	29
Թրք. ոսկի	» or	110	—
Մէճիտիէ	Médjidié	9	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	50
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր » »	Lire	138	40
Պելժ. ֆրանք »	Belga	355	—
Զուից. »	Frc. Suisse	490	25
Լէյ 100 հատը	Ley	15	75
Ֆլորին	(Florin)	1027	50

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3410	—
» II	»	2110	—
» III	»	1680	—
Թուրքիոյ Լոթ.	Lots turcs	167	—

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ. 70 ֆ. 140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շ. 40 շ.
ԵԳԻՊՏՈՍ	» »
ԻՏԱԼԻԱ	250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տ. 10 տ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

25 NOVEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 502 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

...ՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ ԽԱԲՈՒՍԻԿ

Նորէն պատերազմը օրէնքէ դուրս հռչակելու խօսքեր շրջան կ'ընեն մեծ մայրաքաղաքներու մէջ։

Ճի՛շդ այն տեղերը ուր ամէնէն աւելի գործունէութիւն կը տիրէ, պատերազմի պատրաստուելու համար։

Անգլիա, Ֆրանսա, Ամերիկա, Խորհրդային Միութիւնը, Լեհաստան, Իտալիա, — բոլորը բարի բաղձանքներ կը յայտնեն, բայց ոչ մէկը քայլ մը առաջ կ'երթայ, ոչ ալ խաղաղութիւնը աւելի կ'ամրապնդուի։

Ժընեւի մէջ նոր ժողով կայ, դարձեալ, զինաթափութեան մասին։ Իբրեւ նորութիւն, Մոսկուան ալ կը մասնակցի. պարագայ մը որ բարենշան է, շատերուն համար, բայց դաւադրական՝ ուրիշներու կարծիքով։

Լիտվինոֆ, ռուսական պատուիրակութեան պետը, Պերլին կը գտնուի։ Եւ ահա գոյնզգոյն ենթադրութիւններ, — ռուսեգերման դաշինք, նոր խաղեր եւլն.։

Խնդիրը այն է որ, երկու երկիրներն ալ, Գերմանիա եւ Ռուսիա, լուրջ դժգոհութիւններ ունին յաղթականներէն, և միշտ կը փորձուին արժեցնել իրենց առարկութիւնները։ Բայց միշտ ալ կը ձախողին. քանի որ առաջինը պարտուած է եւ պատժուած, իսկ երկրորդը՝ օրէնքէ դուրս հռչակուած, եւ միայն առեւտուրի համար շահեկան։

Գերմանիա բաւական ամրապնդուած ըլլալով, հետզհետէ համարձակ, հաւասարէ հաւասար կը խօսի։ Որովհետեւ ինքզինքը բոլոր զինաթափ եղած են, Գերմանները կը ճգնին հասկցնել թէ՛ արդար չէ ներկայ վիճակը։ Կա՛մ բոլոր պետութիւններն ալ, զինուորական տեսակէտէն, պէտք է իջնեն իր մակարդակին, կամ իրեն եւս իրաւունք պէտք է տրուի հասնելու ներկայ մակարդակին։ Այլապէս, խաղաղութիւնը ապահովուած չըլլար։ Քանի որ ապահովութեան դաշնագիրներ ստորագրած են, այլ եւս աւելորդ է յիշեցնել Վերսայլի պայմանները, — կը բացատրէ Գերմանիա։

Ինչ կը վերաբերի Խորհրդային Միութեան, — աւելի փաստաբանական է անոր դիրքը։ Ոսկէն մինչեւ գլուխը սպառազէն, Մոսկուան կը ներկայանայ իբրեւ պահակը «պրոլետարական յեղափոխութեան», եւ ինքզինքը կ'արդարացնէ քաղքենի պետութեանց յարձակողական ախորժակներով։ Ան չորս կողմը թշնամիներ կը տեսնէ, ներսէն եւ դուրսէն, եւ չուզեր զէնքը վար դնել, առանց զինաթափ ընելու միւսները։

Հանգոյց մը որ դժուար կը քակուի։ Որովհետեւ, միւսներն ալ, նոյն պատրուակներով, ինքնապաշտպանութեան համար միակ կը գտնեն իրենց սպառազինումը։

Քանի մը օրէն կ'իմանանք, թէ ռուսական պատուիրակութիւնը ի՛նչ հանճարեղ ծրագիր պիտի ներկայացնէ, թէ աշխատաւորութիւնը եւ թէ խաղաղութիւնը պաշտպանելու համար։

Միւս կողմէ, սպառազինութեանց կրճատումը հաճելի չէ շատ-շատերուն համար, քանի որ ամէնքն ալ մանելիք բուրդ ունին։

Յաղթականները չեն ուզեր փորձութեան ենթարկել պարտուած հարեւանը։ Ռումանիա, Լեհաստան, Եուկօսլաւիա, որոնք խոշոր պատառներ ստացան, կը դժկամակին պակսեցնել իրենց ուժերը, որովհետեւ չեն վստահիր Ռուսիոյ, Իտալիոյ կամ Պուլկարիոյ։ Ֆրանսա միշտ աչքի առջեւ ունի գերմանական սպառնալիքը։ Յունաստան դժգոհ մնաց 1923ի հաշուեյարդարէն։ Մեծն Բրիտանիա ուժեղ նաւատորմի մը վստահած է իր հսկայական կայսրութեան ապահովութիւնը։ Մ. Նահանգները միշտ ծուռ կը նային Անգլիոյ եւ Ճափոնի ծաւալման, ու թէեւ կը խուսափին քաղաքական արկածախնդրութիւններէ, բայց չեն ուզեր իբրեւ «դիտող» երեւալ միջազգային շուկաներու մէջ։

Այս կացութեան առջեւ, ինչպէ՞ս կարելի է հաւատալ զինաթափութեան ժողովներու եւ ծրագիրներու լրջութեան։ Ինչպէ՞ս կարելի է ընդունիլ թէ պատերազմը օրէնքէ դուրս պիտի հռչակուի, ճարտասանական մարզանքներով եւ մարդասիրական բանաձեւերով։

Աշխարհը աւելի քան եռամոլ դարձած է Մեծ Պատերազմէն վեր։ Խաղաղութիւնը խաբուսիկ է աւելի քան երբեք։ Ժողովուրդները դժգոհ են 1914ի արիւնհեղութեան ելքէն։ Ամէն մէկը քար մը դրած է սրտին վրայ, եւ վառօդ կ'ամբարէ, սպասելով պատեհ առիթին։

Եւ ամէնէն եղերականը, — իրերը այնպէս դասաւորուած են որ, եթէ կայծ մը բռնկի Եւրոպայի կամ Ասիոյ մէջ, դժուար կը սահմանափակուի։ Իսկ հնոցներ պակաս չեն։ Անհաւասիկ Ռուսաստանը, ուր ներքին ապստամբութիւն մը կամ արտաքին արշաւանք մը կրնան քար քարի վրայ չձգել։ Անհաւասիկ խռովայոյզ Պալքանները եւ ախորժագրգիռ Թուրքիան, ուր եթէ ռումբ մը պայթի, կրնայ շատ աւելի ահեղ եւ արիւնալի անակնկալներ ստեղծել, քան ինչ որ յառաջ բերաւ Սերայեվոյի ատրճանակը։

Զինաթափութեան ժողովները թատերական փորձեր են, դիւանագէտները մարզելու եւ բուն ծրագիրները ծածկելու համար։ Եւ քանի կը կրկնուին այդ փորձերը, այնքան կը մթագնի հորիզոնը։ Որովհետեւ, ամէն մէկ ժողովի մէջ, կրկին եւ կրկին եւ պաշտօնապէս կը ջնջուի իւրաքանչիւր պետութեան ռազմատենչ միտումը, «ինքնապաշտպանութեան» անունով։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱԿԱՌԱԿ ԱՄԷՆ ԽՈՉԸՆԴՈՏԻ

Այս խորագրով խմբագրականի մը մէջ, Յուսաբեր կը գրէ (15 Նոյ.).

— «Այսօր, աւելի քան անհրաժեշտ է խաղաղեցնել հայ կեանքը։ Իսկ այս խաղաղեցումը այլապէս չի կրնար ըլլալ, բայց եթէ համազգային կազմակերպութեամբ, որուն համար այնքան ճիգ թափուեցաւ տարիներէ ի վեր։

«Անհրաժեշտ է այդ կազմակերպութիւնը, համազգային Մարմնի մը ստեղծումը, որ կարենայ թեւը բռնել գաղութէ գաղութ ծուարած օրինազանցներուն, պատասխանատուութեան հրաւիրել բոլոր գեղծարարները եւ բնականոն պայմաններու մէջ դնել հայ ազգային ներքին կեանքը։

«Գիտենք թէ դժուարին գործ է համազգային կազմակերպութիւնը. գիտենք թէ քար գլորողներ շատ եղան եւ կան. գիտենք թէ ամէն ճիգ ու ամէն կոչ որ կ'ըլլայ խաղաղութեան համար, միշտ պիտի բախի ընդդիմութեանը ապազգային տարրերու եւ չարաշուք խմբակներու եւ օրկաններու, որոնք շարունակ «կեղծաւոր ու շնական» պիտի գտնեն, իրենց գարշելի գոյութիւնն ու իշխանութիւնը յաւերժացնելու համար։

«Բայց, հայ ժողովուրդի լաւագոյն տարրերը պէտք է շարունակեն պայքարը, առանց ուշադրութիւն դարձնելու բարձրացող կաղկանձներուն։

Պէտք է խաղաղեցնել ոչ միայն այս կամ այն գաղութը, այլ եւ ամբողջ հայ կեանքը։

«Ու այս կարելի է համազգային կազմակերպութեամբ եւ ընդհանուր Օրէնքի մը մշակումով։

«Այլապէս կազմալուծումն ու բարոյական այլասերումը չունի չանար։»

ՆՈՐ ՑՈՅՑ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

ԸՆԿԵՐ ՎԱՀԱՆ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԸ ՊԻՏԻ ՍՊԱՆՆԷՆ ԵՂԵՐ...

Գահիրէի մէջ, Նոյեմ. 15ին, կիրակի օր, դարձեալ ցոյցեր կատարուեցան առաջնորդ Թորգոմ եպս.ի դէմ։

Հարիւրաւոր բազմութիւն մը լեցուցած էր եկեղեցիին բակը։ Բազմաթիւ ոստիկաններ կը հսկէին կարգապահութեան։ Ժողովուրդը «չենք ուզեր առաջնորդը» կը պոռար։

Առաջնորդին շրջանակէն կարգ մը մարդիկ, ցոյցէն յետոյ, ցանկ մը պատրաստած եւ ներկայացուցած են ոստիկանութեան։ Միւս կողմէ, խառնակիչ «պլոք»ը թռուցիկ մը հանած է հրապարակ եւ կը սպառնայ մասնաւորապէս Յուսաբերի խմբագիր Վ. Նաւասարդեանի կեանքին։

Այս առթիւ Աղեքսանդրիոյ օրինաւոր Թեմական եւ Քաղաք. Ժողովի անդամները արտակարգ նիստ գումարելով, որոշեր են այս ահաւոր դաւին պատասխանատու նկատել «պլօք»ին անդամները, որոնք Թորգոմ եպսկ.ի կողմէ նշանակուած են, իբրեւ «Ազգ. վարչութիւն»։

⁂ Յուսաբեր կը գրէ թէ Աղեքսանդրիոյ առաջնորդարանին պաշտպանութեան համար բերուած են նաեւ երեք իտալահպատակ պէտէվիներ։

Իբրեւ խռովարար ներկայացուած են Պ. Պ. Կարսեան, Կ. Կօկանեան, իրաւաբան Օ. Մաճառեան, Բ. Մինասեան, Յուսաբերի վարչական պաշտօնեայ Գ. Չէքիճեան, Յակոբ Պալըքճեան, ուսուցիչ Վ. Արծրունի եւլն.։ Ասոնք ոստիկանութեան ներկայանալով, բացատրութիւններ տուած եւ պարզած են Թորգոմ եպսկ.ի 15 տարուան աղետաւոր գործունէութիւնը։ Ոստիկանապետը յորդորած է որ իրենց գանգատները ներկայացնեն Ներքին Նախարարութեան։

⁂ Աղեքսանդրիոյ մէջ, Թորգոմականները չարաչար ծեծեր են Պ. Կարապետ Մալխասեանը, որ ուզած էր կարգի հրաւիրել խառնակիչները։

⁂ Վերջին Թղթաբերէն կ'իմանանք թէ սպառնալիք-թռուցիկին հեղինակներէն երեքը ձերբակալուած են, տպագրիչ եւ խմբագրողները, եւ խնդիրը դատարան յանձնուած է։ Հայ արհեստաւոր մը, Մինաս Վարժապետեան, Յուսաբերին ուղղած է նամակ մը, ուր կը կարդանք.

«Թռուցիկի հրատարակումէն երկու օր առաջ (Շաբաթ, 12 Նոյ.) իմ միջամտութեամբ Պ. Պ. Վ. Նաւասարդեանի եւ Գր. Սերթլեանի (Պլօքի անդամ) միջեւ տեղի ունեցած տեսակցութենէ մը ետք, երբ ես ընկերացայ Պ. Գր. Սերթլեանի կը վերադառնայի իր խանութը, ճամբան խօսակցութեան ընթացքին, Պ. Գրիգոր Սերթլեան երեսիս այսպէս յայտարարեց, նախապէս խոստում առնելով, որ իր յայտարարութեան մասին ոչ ոքի պիտի ըսեմ.

— «Գրն. Մինա՛ս, «Պլօք»ը որոշած է սպաննել Նաւասարդեանը, հաւատացիր որ չձգեցի աւայժմ, դուն գիտես, որ իմ ուզենալովս արդէն անոր կեանքին վերջ կը տրուի։

«Այս խօսքերը ցնցեցին զիս, վայրկեան մը կարծեցի թէ դէմս հրէշ մը ցցուած է։

— «Ի՞նչպէս կրնաք նման ոճիրի մը մասին խորհիլ, ի՞նչպէս չէք սարսափիր, Պ. Սերթլեան, ըսի խօսակցիս։

— «Որոշուածս որոշում է, — կրկնեց այս հրէշը եւ պատմեց, որ մինչեւ իսկ սպանիչները գտած են, որոնք յօժարած են ոճիրը գործել, պայմանաւ որ իրենց ձերբակալութեան պարագային իրենց ընտանիքներուն վեցական ոսկի ապահովուի»։

ՊՈԼՇԵՒԻԿ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Կիրակի օր Սօֆիայի մէջ պուլկար զինուորներու ռազմափորձին առեն, ռումբ մը ինկաւ հանրային շէնքի մը վրայ։ Պզտիկ խուճապ մը ծագեցաւ, բայց կառավարութիւնը փութաց գեկոյցով մը հանդարտեցնել ժողովուրդը, դէպքը վերագրելով արկածի մը։

Վիէննայէն կը հեռագրեն թէ խնդիրը արկածի հետեւանք չէ։ Պուլկար բանակի համայնավար տարրերը ծրագրած էին ապստամբութիւն մը հանել եւ թնդանօթաձգութեան փորձերուն առեն, երկու զինուորներ թնդանօթի մը բերանը ուղղեցին ոստիկանութեան շէնքին դէմ եւ ռումբ մը արձակեցին անոր վրայ։ Նախ քան միւս համայնավար զինուորներու դաւադրութեան միանալը, պուլկար սպայ մը ատրճանակով զարկաւ զանոնք։ Մէկը մեռաւ, միւսը ծանրապէս վիրաւորուեցաւ։ Սպային արագ միջամտութիւնը վայրկենապէս առաջքն առած էր ապստամբութեան։

ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԻ՞Ս «ՅԱՌԱՋ»ԻՆ ՄԻ ՄՈՌՆԱՐ ՓԱԿԵԼ ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Արիւնալի կռիւներ Ռուսիոյ մէջ?

«Շիքակօ Թրիպիւն» կը գրէ.—

Ռիկայէն առնուած հեռագրի մը նայելով, Տրոցկիի կուսակիցներուն եւ կառավարական ուժերուն միջեւ լուրջ կռիւներ ծագած են Օտեսայի, Խարքովի եւ ուկրայնական ուրիշ քաղաքներու մէջ։ Սպաննուած են 18 հոգի եւ վիրաւորուած 30։

Սեւաստապոլէն կը հաղորդեն որ կարմիր նաւատորմէն դասալքութեան դէպքերը զանգուածային հանգամանք ստացած են։ Նաւազներ ցոյցեր կը կատարեն Ստալինեան վարչաձեւին դէմ։ Նաւատորմին Օտեսայի հատուածը անմիջապէս բաց ծով ելաւ՝ քաղաքին մէջ տիրող սաստիկ անկարգութենէն վերջ։

Ուկրայինայի Անջատողականները համայնավար կուսակցութեան ներքին պայքարէն օգուտ կը քաղեն՝ առաջ քշելու համար իրենց ծրագիրը Ուկրայնական անկախ Հանրապետութիւն մը կազմելու մասին։ Կ'ըսուի թէ Մոսկուա յուզումի մատնուած է այս տագնապալի կացութեան առթիւ։

Վեց ամիս աքսորական

Առջի օր կէսօրէն յետոյ Մոսկուայի Սովետական Տան մէջ բացումը կատարուեցաւ համայնավար կուսակցութեան Մոսկուայի հատուածի համաժողովին, ներկայութեամբ 2000 պատգամաւորներու։ Այս առթիւ ճառ մը խօսեցաւ Գ. Միջազգայինի Նախագահ Բուխարին, որ ըսաւ թէ ընդդիմադիր վարիչները շատ գերագնահատած էին իրենց ժողովրդականութիւնը եւ կը կարծէին թէ պիտի յաջողին Ստալինի դէմ իրենց պայքարին մէջ։ «Այսօր կուիր կորսնցուցին եւ տեսան թէ քաղաքական ոչնչութիւններ են իրենք։ Աշխարհ պէտք է գիտնայ թէ համայնավար կուսակցութեան շարքերուն մէջ տագնապ չկայ, ու մենք միացած կը մնանք հերձուածողներու եւ կազմալուծողներու դէմ։» (Որոտընդոստ ծափեր)։

Բուխարին աւելցուց թէ կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ Տրոցկիականներու դէմ, ըսելով որ իրենց ներկայ դաւաճանական դիրքը շուքի մէջ կը ձգէ յեղափոխութեան բրած իրենց նախկին ծառայութիւնները։

«Եթէ, ըսաւ, Տրոցկի եւ Զինովիեւ կ'ուզեն համայնավար շարքերը վերադառնալ, ո՛չ միայն պէտք է ապաշխարեն, այլ եւ վեց ամսուան փորձի շրջան մը պէտք է անցունեն, ինչպէս բոլոր այն նորեկները, որոնք դիմում կ'ընեն կարմիր անդամատետր ստանալու համար։»

Այն իրողութիւնը թէ ընդդիմադիրները մեծ մասամբ Հրեաներ են, համայնավարներուն մէջ հակահրէական շարժումը սաստկացած է, ինչպէս կը գրէ գործավար Եարոսլաւսկի Մոսկուայի «Փրավտա»յին մէջ։ Եարոսլաւսկի ազդարարութիւն կ'ուղղէ Տրոցկիի, Զինովիեւի, Ռատէկի, Կամէնէֆի եւ ուրիշ ընդդիմադիր վարիչներուն, ըսելով որ իրենց Հրեայի հանգամանքը, մանաւանդ այն պարագան որ իրենց ծրագիրը նկատի չառներ Ռուսիոյ ապագան, կրնան աւելցնել ցեղային ատելութիւնը։

Փուանքարէի նոր յաղթանակը

Երեսփ. ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ ընկերվարական եւ համայնավար երեսփոխանները պահանջեցին որ խորհրդարանային յանձնաժողով մը կազմուի՝ քննելու համար անցեալները Թուլոնի ծովային զինուորներու մէջ ծագած խլրտումին պատճառները։ Մասնաւորապէս մեծ աղմուկ հանեցին համայնավարները։ Ծովային Նախարար Ժորժ Լէյկ հակառակեցաւ այս պահանջին եւ մասնաւորապէս խիստ ակնարկութիւններ ըրաւ համայնավարներու հասցէին.— «Դո՛ւք, ըսաւ, տարիներով քարոզութիւններ ըրիք՝ զինուորները իրենց պետերուն դէմ հանելու համար։ Դո՛ւք երիտասարդներու դիւրահաւանութիւնը շահագործելով զանոնք ապստամբութեան մղեցիք։ Անոնց համար պատիժները խիստ են, իսկ ո եւ է պատիժ չկայ ձեզի համար, որ բուն պատասխանատուներն էք։»

Վարչապետ Փուանքարէ վստահութեան խնդիր դրաւ։ Ընկերվարական Օկիւսթ Ռէյնօ խստիւ քննադատեց վարչապետը, որ գործին չեկած ո եւ է խնդրի առթիւ դամոկլեան սուրի մը պէս դահլիճի հրաժարականին սպառնալիքը կը կախէ Երեսփ. ժողովի գլխուն վերեւ։ Ռընօտէլ խօսեցաւ նոյն իմաստով եւ աւելցուց թէ Խորհրդարանը, որ պատերազմի առեն առաջնակարգ դեր խաղաց, խաղաղութեան ժամանակ չի կրնար զրկուիլ իր իրաւունքներէն։

Ի վերջոյ քուէարկութիւն կատարուելով 150ի դէմ 371 ձայնով որոշուեցաւ մերժել յանձնաժողովի կազմութիւնը։

Ձերբակալուած թուրք համայնավարներ

Մեր այսօրուան Գ. էջին մէջ մանրամասնութիւններ կուտանք Թուրքիոյ պոլշեւիկեան շարժումին մասին։ Մինչեւ այսօր իբր համայնավար ձերբակալուածները հետեւեալներն են.—

Տօքթ. Շէֆիք Հիւսնի պէյ, Վէտատ Նէտիմ պէյ, ուսուցիչ Շէվքէթ Սիւրէյեա պէյ, գործաւոր Վանեցի Քեազիմ պէյ, Տօքթ. Միւմթազ պէյ, Բժշկ. Համալսարանի ուսանողներէն Հիքմէթ պէյ, Քիւչիւք Հագգը, Րասըմ, Շաքիր եւ ուրիշ կարգ մը գործաւորներ։ Ասոնցմէ զատ ձերբակալուած են նաեւ չորս յոյն համայնավարներ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՊԱՅՔԱՐԸ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԾՈՑԻՆ ՄԷՋ

*Փրավտայ*ի 30 Հոկտեմբեր եւ 2 Նոյեմբեր թիւերուն մէջ յաւելուածական էջերով հրատարակուած են այն վիճաբանութիւնները, որոնք տեղի ունեցան կեդր. կոմիտէի եւ կեդր. վերստուգիչ յանձնաժողովի լիակատար նիստին մէջ: Թէեւ այդ յաւելուածական էջերը ամբողջութեամբ չեն տուած երկար վիճաբանութիւնները, սակայն տրուած մասն ալ կը բաւէ ներկայացնելու, կուսակցութեան ներքին փոթորկոտ մթնոլորտը եւ կոմունիստ ժողովականներու բարքերը: Պէտք է յիշեցնել որ կողմնակալ ոգին կ'երեւի լ,ոն, երբ մէկ ընդդիմադիրի ճառին դէմ հրատարակութեան կը տրուին երկու կամ երեք Ստալինականի երկար պատասխանները, խեղդելու համար հակառակ ձայներուն տպաւորութիւնը: Հոն պիտի տեսնուին պատասխաններ, որոնց հարցադրումը չէ տրուած, ծանօթ նպատակներով:

Եւ սակայն կարեւոր վաւերաթուղթ մըն է այս ատենագրութիւնը:

ՊՈՒԽԱՐԻՆ.— (Սկիզբները քիչ մը ընդմիջուած) *Երբ հոս խօսուեցաւ այն պռչերուն մասին, որոնք կը կազմուին պարէնի խանութներուն առջեւ, եւ ուզեցին պատասխանատուութիւնը վերագրել կեդր. կոմիտէին դէշ քաղաքականութեան, մեր ընդդիմադիրները մէկ բան մոռցան, ա՛յն որ, հիմակուընէ, տակաւին պատերազմ չծագած, մենք կը նեղուինք նախապատերազմեան շրջանի դժուարութիւններէն: Մեր վիճակագրական տախտակներուն մէջ կը տեսնենք արտակարգ խնդրանքներ զանազան պարէններու մասին, խնդրանքներ, որ կը շատնան: Եւ ասիկա յառաջ կուգայ այն յուզումէն, որուն մատնուած է ոչ միայն բնակիչը, այլ նաեւ բանուորական զանգուածէն կարեւոր շարքեր: Յուզում մը, որ յարաբերական է պատերազմի օրերու պատահելիք նեղութիւններուն հետ: Հակասովետական զանազան ուժերու գործօնը միթէ յարաբերութեան մէջ չէ՞ պատերազմին սպառնացող վտանգին հետ: Միթէ ստոյգ չէ՞ որ փոքր քաղքենիութեան սրիկաները շահագիտութիւն կը կատարեն պատերազմի հարցին շուրջ: Միթէ մեր մէջ արթնցած չե՞ն փաշիստ ձգտումներ, որոնք կ'առնեն հակահրէական շարժումի մը ձեւը, ձգտումներ, որ կը ծաւալին մեր երկրին մէջ վրդովիչ եղանակով մը:*

Յետոյ Պուխարին, խօսելով պաշտօնեաներու կրճատման մասին, յայտարարեց թէ պաշտօնեաները կրնան հակասովետական խմբակցութիւններու համար տեսակ մը շրջանակ կազմել: Ու շարունակեց.

— *Այս մասին բազմաթիւ փաստեր ունինք: Ուրիշ առիթով խօսած եմ այդ խնդիրին մասին: Միջազգային քաղքենիութեան ժարգոն կոմէ մեր կուսակցութեան անդամներուն, սովետներուն դէմ կազմակերպուած մահափորձին առթիւ քանններու գնդակահարութեան վաղորդային պատահած զանգուածային ձերբակալութիւններէն յետոյ, երեւան հանեցինք բազմաթիւ խմբակցութիւններ, մանաւորապէս երիտասարդներուն մէջ, կեսակիրթ փոքր քաղքենիութեան մօտ, փաշիստ տարրեր, որոնք բջիջներ կը պատրաստէին եւ կ'աշխատէին կազմակերպուիլ...*

Պուխարինի ճառին վերջաւորութեան մթնոլորտը կը սկսի տաքնալ, ընդդիմադիրները գլեթէ շարունակ կ'ընդմիջեն ճառը: Ադմուկը այնքան կը սաստկանայ, որ ատենագրութեան մէջ կը կարդանք. «Պատասխանը չհասկցուեցաւ», «աղմուկ ու պոռչտուք», «ընդդիմադիրներուն պատասխանը չի լսուիր», եւայլն: Ընդդիմադիր Բակաեւի ձայնին իբրեւ պատասխան կը լսուի ձայն մը. «Տխմա՛ր»: Երբ Պուխարին կը խօսի թէ ընդդիմադիրները ի՛նչ «յարաբերութիւններ» ունէին «քաղքենիութեան» հետ եւ կ'ըսէ. «Կ'ուզեմ գիտնալ որ ընկեր Զինովիեւ կ'ընդունի՞, այո՛ կամ ո՛չ, թէ երկրորդ կուսակցութիւն մը կը նշանակէ երկպետութիւն», Զինովիեւ իր տեղէն կը պատասխանէ. «երկու կուսակցութիւններու ստեղծման պատճառն է Ստալին ինքը», եւ կը մեղադրէ Պուխարինը իբրեւ «քուէտու ձախ էս-էրներու հետ Լէնինի դէմ»:

ՊՈՒԽԱՐԻՆ.— *Եթէ, ընկեր Զինովիեւ, ձեր յիշողութիւնը իր տեղն է, դուք պիտի յիշէք ինչ որ ըսի ձեզի 1923ին Տրոցկիի ձերբակալութեան անհրաժեշտութեան մասին:*

ԶԻՆՈՎԻԵՒ.— (Պատասխանը լսելի չըլլար):

ՊՈՒԽԱՐԻՆ.— *Ենթադրենք թէ ամէն մարդ գիտէ այդ բոլորը:*

ՏՐՈՑԿԻ.— *Ս՛ուտ, զրպարտութի՛ւն, թեթեւսոլիկ:*

ՁԱՅՆ ՄԸ.— *Դուն լռէ, շատախօս:*

Պուխարին, իր ճառին վերջաւորութեան, կ'անցնի գաղտնի տպարանի խնդիրին եւ այն խնդրանքներուն, զորս կ'ընէին ընդդիմադիրները ազատ արձակելու համար բոլոր ձերբակալեալները այդ առթիւ:

ՏՐՈՑԿԻ.— (*կը միջամտէ*) *Ազատ արձակեցէք միայն անոնք որ ձերբակալուած են տպարանի խնդիրին համար եւ որոնք մասնակից չեն ուրիշ խնդիրներու:*

ՊՈՒԽԱՐԻՆ.— *Շչէրբակո՞վն* (*) *ալ* (Աղմուկ): *Հա՞, ա՛ն ալ կ'ուզէք որ ազատ արձակենք:*

ՏՐՈՑԿԻ.— *Եթէ ամբաստանուած է միայն տպարանին խնդիրին մէջ, ազատ արձակեցէք:*

ՊՈՒԽԱՐԻՆ.— *Եւ եթէ ամբաստանուած է միանգամայն երկու խնդիրներու մէջ...*

ՏՐՈՑԿԻ.— *Եթէ փաստեր կան իրեն դէմ, պէտք է գնդակահարել:* (Աղմուկ):

Այս անգամ Տրոցկի կ'անցնի յարձակողականի, կը մեղադրէ Պուխարինը թէ կէփէուն լրտեսելու համար ընդդիմադիրներուն մասին, ծառայութեան կանչած է «Վրանկելի մէկ սպան»:

ՊՈՒԽԱՐԻՆ.— *Սակայն ինչո՞ւ համար գոյութիւն ունի կէփէուն, եթէ ոչ երեւան հանելու համար հակայեղափոխականները:* (Շատ լաւ: Ծափեր:) *Ընդդիմադիրները, իրենց գաղտնի տպարաններով, իրենց գիտական միջոցներով, իրենց ազդիրներով դարձած են կեդրոնաքարշ օձախը բոլոր սպիտակ բանակի սրիկաներուն, որոնք սկսած են ծառայել իրենց:*

Եւ Պուխարին կը սպառնայ վերջացնելով իր ճառը.

— *Ճիշդ այն պատճառով որ երկիրը ներկայիս կը գտնուի այն դիրքին մէջ, զոր ներկայացուցի, ճիշդ այն պատճառով որ ընդդիմադիրները խորտակեցին սովետներու եւ կուսակցութեան օրինականութեան բոլոր շրջանակները, մենք պէտք է որ հարցը ներկայացնենք կուսակցութեան համաժողովին մէջ իր ամբողջ պարունակութեամբն ու լայնութեամբ:* (Ծափեր):

Պուխարինի այս ճառը յաջորդած էր Մէնժինսքիի տեղեկագիրին: Այդ տեղեկագիրով կը ներկայացուէր «Վրանկելի սպային» խնդիրը, ինչպէս նաեւ հարցը գաղտնի տպարանին եւ այն «խառնուրդին» որ կատարուած է, ըստ Պուխարինի, ընդդիմադիրներուն եւ «զինուորական սրիկաներուն» միջեւ:

Զինովիեւ եւ Տրոցկի կ'ակնարկեն այն տեղեկագիրին զոր չհրատարակեց սովետական մամուլը:

Կը կարծուի թէ, խնդիրը կը դառնայ կէփէուի մէկ ոստիկանին շուրջ, որ փորձած է շահիլ Տրոցկիի եւ Զինովիեւի վստահութիւնը, ինքզինքը ներկայացնելով ընդդիմադիր մը: Կէփէուն զայն ղրկեց գաղտնի տպարանը, ուր ընդդիմադիրները հրատարակութիւններ կ'ընէին Ստալինի դէմ: Այս գաղտնի ոստիկանը, իր պետերուն հրամանով, կը լրտեսէր թէ՛ ընդդիմադիրները եւ թէ սպիտակ բանակը: Յետոյ կէփէուն զայն ներկայացուց իբրեւ «Վրանկելի մէկ սպան»:

Նպատակը պարզ էր: Կէփէուն կ'աշխատէր այս ձեւով հաստատել թէ Տրոցկի յարաբերութեան մէջ է սպիտակ բանակին հետ:

Յետոյ խօսք կ'առնէ Զինովիեւ, եւ յայտնելէ յետոյ թէ խնդրած էր օրակարգի առանձին նիւթ դարձնել «Վրանկելի սպային» հարցը, բայց մերժուած էր աղմուկով ու պոռչտուքով.

— *Կ'ուզեմ որ այդ խնդիրին մէջ ճշտուի իմ դերս, կ'ըսէ, որպէսզի կուսակցութիւնը ապահովուի թէ կա՞յ դաւադրութիւն: Ինչ հասատեց Մէնժինսքիի տեղեկագիրը: Ցեռնուեցաւ որ դաւադրութիւն չկայ:* (Ձայներ, օհօ՜, օհօ՜): *Իսկ ընդդիմադիրները ո եւ է դեր չունէին նման խնդիրներու մէջ:* (Բողոքներ, բացագանչութիւններ):

ՍՈԼՑ.— *Եթէ դաւ մը կենար, հիմա բանտը կը գտնուէիք:*

ԶԻՆՈՎԻԵՒ.— *Եթէ թոյլ չտաք ինծի խօսելու, անմիջապէս կը մեկնիմ:*

ՓԵԹՐՈՎՍԿԻ.— *Շատ լաւ կ'ընես:*

ՁԱՅՆ ՄԸ.— *Գնա՛, հեռացի՛ր, ՍՏԱԽՕՍ:*

(*) Շչէրբակով անկուսակցական մըն է, գործս բանատէրի մը տղան: ԽՄԲ.

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ԲԱՌԱԿԱՆ ՍԽԱԼՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Էջ 251.— Oxyde azoteux *կը նշանակէ բորակային թթուուկ եւ ոչ թէ Պ. Թէոդիկին յօրինած «անկենսուկ թթուիգ»ը: Ամէն մարդ oxyde բառին հայերէն մը յարմարցուցած է. մէկը թթուիգ ըսած է, միւսը թթուածնատ, ուրիշ մը թթուատ եւ շարք մը այլանդակութիւններ: Ունինք* թթուուկ *բառը, զոր շատ լաւ կերպով գործածած են Հ. Մանուէլ Բաջունի, Հ. Պաւղոս Գափտան եւ ուրիշ վիեննաբնակեան հայրեր:*

Անդ.— *«Թթուածնախառն Քլօռաթթու» բսելով ի՛նչ կը հասկնայ Պ. Թէոդիկ: Տարրերուն միաւորութենէն առաջ եկած քիմիական մարմին մը խառնուրդ չէ բնաւ, այլ ԲԱՂԱԴՐՈՒԹԻՒՆ, զոր մեքենական միջոցներով չենք կրնար բացատրել, բացի քիմիական վերլուծումէ: Ուրեմն, թթուածնախառն» բառը ինքնին սխալ է հոս. իսկ Քլօռին առաջ բերած չորս թթուուտներէն ո՞րը ըսել կ'ուզէ Պ. Թէոդիկ, որուն մէջ թթուածին կայ: Գոնէ անոր ֆրանսերէնը դրած ըլլար:*

Անդ.— Glucinium *բառին դիմաց տառադարձումով* գլուկինիոն *դրած է. Քաղցրանիկ բառը ունինք, որ շատ քաղցրահնչիւն է քան գլուկինիոնը:*

Էջ 252.— *Հողկթային ցքի բառը է Պ. Թէոդիկ* alcool amylique*ի, մոռնալով որ* ամիլիք *բառը երբեք գրական բառ մը չէ, որուն համար* հողկթային *(հողկիթ—գետնախնձոր) բառը յարմարցուցեր է:*

Գետնախնձոր բառը շատ աւելի ընտանի եւ ժողովրդական է քան հողկիթ արտառոց բառը. ինչ բան հողկիթ չէ, շողգա՞մը, ճակնդե՞ղը, ստեպղի՞նը: Յետոյ ո՞վ իրաւունք տուաւ գետնախնձորին հողկիթ՝ նշային շաքարացումէն եւ ապա թորեցումէն առաջ եկած ալքօօլը հողկթային ցքի *կոչելու: Ըստ տարրաբանութեան,* նշայական *ցքի պիտի կոչենք զայն եւ ոչ թէ հողկթային ցքի. գետնախնձորը կամ հողկիթը երբեք տարրաբանական բառ չի կրնար ըլլալ, որքան ատեն որ անկէ ելած նշան կը ճանչցուի իբր տարրաբանական նիւթ: Յետոյ զարմանալի չէ՞ որ Պ. Թէոդիկ հոս ալքօօլին հայերէն ցքի ըլլալը կը հասկնայ, մինչ 248րդ էջին վրայ «ցքի» կը կոչէ Հոֆմանի հեղուկը, որ խառնուրդ մըն է ցքիի եւ ծծմբական եթերի:*

Անդ.— *Անիմատ է* Amide *բառին դէմ օշակիր բառը դնել:*

Անդ.— Acide butyrique*ին դէմ* կոգեկան թթուուտ *բառը ունինք. պէտք չկայ քերականօրէն գեղեցիկ բարդուած, այլ սակայն գիտութեան մերժած «կարագաթթու» բառին:*

Անդ.— Chlorure d'azote*ը տարրաբանութեան մէջ կը նշանակէ* քլոռուկ բորակածնի *եւ ոչ թէ* անկենսուկի քլոռաւոր:

Էջ 253.— *Ջրախոյս մածիկ թարգմանած է* mastic hydrofuge*ը. ինչո՞ւ անպատճառ ֆրանսերէնը բառ առ բառ պիտի թարգմանենք եւ ինչո՞ւ արդէն նուիրագործուած բառը ձգելով նոր մը մէջտեղ դնելու մարմաջը ունինք:* Mastic*ի փոխարէն ունինք մաստաքէ բառը, իսկ* hydrofuge*ը պէտք չունինք* ջրախոյս *թարգմանելու: Ակնարկուած մաստաքէն խոնաւութիւն չի ծծեր, ջուր չառներ իր մէջ, հետեւաբար* ջրամերժ մաստաքէ *եւ ոչ թէ ջրախոյս. մաստաքէն իր տեղը կեցեր է, ջուրէն խոյս չի տար, բայց ջուրը կը մերժէ:*

Անդ.— Aluminium*ի դիմաց* բնարգն *կը դնէ Թէոդիկ, Լուսինեան բառարանէն առնելով: Ալիւմինիոմը այն պարզ մարմինն է (մետաղ), որ փոթասի հետ միասին ծծմբ. թթուուտին* (Acide sulfurique) *միանալով կը* ծնի պաղլեղը, *ուրեմն իբր պաղլեղը ծնող մարմին արդար իրաւունքով եւ տրամաբանութեամբ* պաղլեղածին *պիտի կոչուէր, ինչպէս արդէն կը կոչուի: Մանաւանդ որ պաղլեղածին բառին մէջ իսկ է իր նշանակութիւնը:*

Էջ 254.— Acide salicylique*ը կը կոչուի հայերէնի մէջ* ուռատական թթուուտ *և ոչ թէ «ուռատային թթուն»:*

Էջ 253.— *Օզոնի* (Ozone) *մասին խօսած ատեն Պ. Թէոդիկ կ'ըսէ. «Ելեկտրականութեան պարպումէն՝ թթուածինին հանած բոյրը՝ հոտուկը»* (ozone), *Լուսինեանէն առնելով: Մինչ թէ թթուածինին կազին ելեկտրական սաստիկ հոսանքի մը ազդեցութեամբ օզոնի վերածուելէն վերջ հանած* բոյրը (հոտ) *իբրեւ նի՞թ կ'ընդունի Պ. Թէոդիկ, որ այդ բոյրը հոմանիշ կը սեպէ* ozone*ին, որ երեք անգամ խտացած թթուածին է եւ մասնաւոր հոտ կը հանէ, ինչպէս շանթին անցած տեղերը: Յետոյ ո՞վ ըսաւ թէ ozone բառը յունարէն* օզին *(գարշահոտ, ժահահոտ) բառէն գալուն համար (այդ նշանակութիւնը իմ կողմէ) Լուսինեան բառարան եւ անոր հետեւող Պ. Թէոդիկ հայերէն «հոտուկ» բառը պէտք է դնէին անոր դիմաց: Երբ շատ մը քիմիական բառերու հայերէնին չգոյութեան պատճառաւ ստիպուեր է անոնց ֆրանսերէնները գրելու նոյնութեամբ գործածել, կրնար փոխ առնել* օզոն *բառն ալ:*

Պ. Թէոդիկ ասկէ վերջ մերժուած է բնագիտական աւելի ծանր սխալներու մէջ. օրինակ՝

Էջ 254.— Liquéfaction*ը թարգմանած է «գազերու հալողութիւն». նախ ըսեմ թէ մինչեւ այսօր հայերէն դրած ենք* կազ (gaz) *եւ այդ ձեւը նուիրագործած ենք: Երկրորդ, կազերը մետաղներու նման չերմութեամբ* ՀԱԼԵԼԻՈՒԹԻՒՆ (fusibilité), *այսինքն, հալող ըլլալու յատկութիւնը* բացարձակապէս *չունին, այլ այսինչ մթնոլորտ ճնշումի տակ կամ սաստիկ ցրտութեամբ կրնան հեղուկի վերածուիլ,* ՀԵՂՈՒԿԱՑՈՒՄԻ (liquéfaction) *ենթարկուիլ:*

Էջ 261.— «Ծանրականութիւն» *ըսած է* Gravitation universelle*ի. ինչո՞ւ այսքան տարիներէ ի վեր մեր ուսուցած տիեզերական* ՁԳՈՂՈՒԹԻՒՆ *բառը նետել եւ անոր տեղ պնդրնել ծանրականութիւն սխալ բառը:*

Էջ 262.— Microscope *բառը յունարէն միքրօ (մանր) եւ սքօփէօ (կը դիտեմ) բառերէն բարդուած ըլլալով՝ ամէն մարդ գիտէ թէ այդ կազմածին հայ անունը* մանրադէտ *է. իսկ իբր հոմանիշ այդ բառին Պ. Թէոդիկի նշանակած* խոշորացոյցը *տրուած է* Loupe*ին, որ երկուքոյց ոսպնեակն է:*

Էջ 263.— *Պ. Թէոդիկ կ'ըսէ թէ (Լուսինեանէն առնելով) «Շրջագէտը* (gyroscope) *հնարուած է երկրիս հոլովումը ապացուցանելու համար». աններելի սխալ: Շրջագէտը հնարուած էոչ թէ երկրիս* հոլովումը, *այլ* թաւալումը *ապացուցանելու համար:*

Թաւալումը *երկրիս իր առանցքին վրայ անիւի մը նման դառնալն է. իսկ հոլովումը երկրիս՝ արեւին բոլորտիքը դառնալն է: Թաւալումին ֆրանսերէնն է* rotation, *որ կուգայ լատիներէն* rota *(անիւ) բառէն, որովհետեւ անիւը կը* թաւալի *իր առանցքին շուրջ:*

Էջ 265.— Phonographe*ին հայերէնը դրած է «հնչագիր», որ գիտականօրէն սխալ է: Պատճառ մը չկար* ձայնագիր *բառը ժողովուրդին մոռցնել տալու, քանի որ «փօնօկրաֆ» բառը կազմուած է յունարէն* ֆօնի *(ձայն) և* դրաֆօ՛ *(կը գրեմ) բառերէն:*

Էջ 267.— Խորշակերպ *փառ կոչած է Պ. Թէոդիկ շարժագիրի ժապաւէնը: Նախ* խորշակերպ *քմածին բառը բացարձակապէս իմաստ չունի: Film*ին *նիւթը բամպակի վառօդի, քափուրի եւ ալքօօլի խիստ դիւրավառ բաղադրութիւն մըն է* celluloïd *անունով, որուն հայերէն ըսուած է արդէն* բջջանիւթակերպ *կամ* խորշանիւթակերպ: *Գալով* film *բառին հայերէնին, եթէ անոր հայերէն մը յարմարցնել հարկ ըլլար, Թանթ բառը պէտք էր ընտրել, որ թափանցիկ մաշկի կամ խիստ նուրբ ապակի թերթի* (eame) *իմաստ ունի.* film*ն ալ արդէն թափանցիկ նուրբ մաշկ մըն է: Իսկ փառը երբեք այդ իմաստը չունի: Այսուհանդերձ* film *բառը անգլիերէն նոր բառ մըն է եւ հետեւաբար տակաւին շատ կանուխ հայերէն հանդիպած բառը յարմարցնելու:*

Քիչ մըն ալ բժշկական-անդամազննական:

Էջ 268.— Pathologie cellulaire*ը թարգմաներ է Պ. Թէոդիկ* խորշկէն-ախտաբանութիւն: Cellule *բառին հայերէնը բջիջ է. իսկ անկէ ածանցուած* cellulaire *բառին հայերէնը՝* բջջային: *Հետեւաբար, աւելորդ է այդ անոպոյշ, անհասկնալի եւ դժուարահնչիւն բառը ընթերցողին հրամցնել:*

Էջ 270.— Vesicatoire*ին հայերէնը երբուընէ՞ ի վեր* տաղակ *եղած է. ունինք* խարանադեղ *բառը:*

Էջ 271.— *Գալարաղիի եւ յամրաղիի խփակ: Գոնէ անոնց ֆրանսերէնները դնէր:*

ՅՈՎՀ. ՓԱՓԼԵԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿ

Մարդկային Արժանիքի Տիեզերական Շքանշաններու ընկերութիւնը, որ կը գտնուի Ժընեւ, գրականութեան միջազգային ամենամեծ մրցանակը, 1927 տարուան համար, շնորհեց Ժօզէ Ալմերայի, որ գրած է «Գաղափարական մը գերեզմանի մը մէջ» գիրքը:

Զ. Ե. Ո. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԼՐԱՏՈՒՆԵՐԸ

Զ. Ե. Ո. Միութեան կեդր. վարչութիւնը՝ մասնաճիւղ իր անդամներու մասնաւոր ժողովի մը տալու տեսակէտէն, 21 Յունիս 1927 թուակիր նամակով դիմած էր Բարեգործականին, նոր կրթական գործին նախ ունեցած որոշ տրամադրութիւնները օգտուելու համար:

Հոկտ. 20ին, մասնաւոր նիստ մը կազմելով, Միութեան ներկայացուցիչը՝ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Բարեգործականի վարչութեան անդամներուն հետ: Այս առթիւ մեր ներկայացուցիչը մանրամասնօրէն ներկայացուց գիւղական ...րային դաշնութեան ծրագիրը եւ անոր գործնական մասերը, ... առաջարկեց Պ. Մ. Նաթանեանի իբրեւ դասախօս հայերէնի ... պաշտօնութեան:

Այժմ, Բարեգործականի ... րէնութեան դիւանէն գրաւոր 15 Նոյ. թուակիր նամակը մը կը տեղեկանանք.

Տիկին Մառի Որբերեան, ... կտակակատարն է իր հանգուցեալ եղբօր՝ Մարզար Միրզայի անուան Բարեգործական Միութեան եղած նուիրատուութեան մը, 8 Նոյ. թուակիր նամակով մը որոշած է այդ նուիրատուութեան տարեկան հասոյթը յատկացնել Զափահաս Երկսեռ Որբերու Միութեան, վերոյիշեալ ծրագիրը իրականացնելու համար: Այդ հկամուտը յիշեալ նպատակով Զ. Ե. Ո. Միութեան յատկացուած է մինչեւ 1930ի վերջը:

Մարզար Միրզա նուիրատուութեան հկամուտն ըլլալով ... րեկան 2000 ֆրանք, 1926ի հասոյթն Բարեգործականը արդէն այժմ Միութեանս տրամադրած է 2000 ֆրանքը, իսկ 1927ի հասոյթը, նոյնպէս 2000 ֆր., պիտի վճարուի 1928ի ընթացքին:

*** Պ. Վահան Խօրասանճեան, 8 Նոյ. 1927 թուակիր նամակով մը, պատասխանելով Միութեանս կեդրոնի 5 Հոկտ. թուակիր նամակին, ընդունած է պատուակալ անդամակցութիւնը Միութեանս, անոր առաջադրած նպատակներն ու գործունէութիւնը գգալով իր սրտին շատ մօտ: Այս առթիւ Միութեան գանձին նուիրած է 500 ֆրանսական ֆրանք:*

Զ.Ո.Ե. Միութեան կեդր. վարչութիւնը՝ իր նախորդ նիստին մէջ զայն անուանեց փոխ-պատուակալ նախագահ:

*** Կեդր. Վարչութիւնը նկատի ունենալով Տէր եւ Տիկին Որբերեաններու վաղուց ի վեր Որբերու հանդէպ տածած համակրանքն ու մասնաւորապէս Միութեանս գիւղերային դաշնութեան ծրագրին մեծապէս նպաստած ըլլալու պարագան, զանոնք անուանեց բարերար անդամներ, իր վերջին նիստին մէջ:*

*** Նոյնպէս Պ. Ներսէս Օհանեան, որ Միութեանս կազմութենէն ի վեր, եղած է անխոնջ եւ յարատեւ խմբան հանգանակողը, անուանուեցաւ պատուակալ անդամ:*

*** Պատուոյ անդամ ընտրուած է նաեւ Պ. Յ. Սէմէրճեանը (Տիֆլիս), որ բարոյական եւ նիւթական օժանդակութիւններ մատուցած է Միութեանս:*

*** Աւելի քան 50 որբեր, Յուլիս 1927ին Պուէնոս-Այրէսի մէջ, եղած թելադրութեան վրայ, կազմած են Զ.Ե.Ո. Միութեան Պուէնոսի Մ. ճիւղը, ենթակայ Փարիզի կեդրոնին:*

Մասնաճիւղը իր վարչութիւնը ընտրած է 28 ... գաստոսին, 41 անդամներու ներկայութեան:

Մասնաճիւղի հասցէն է՝

Union de Huerfanos Armen... Adultos (ambos sexes) Bue... Aires, Calle Vuytes No. 1...

*** Զ. Ե. Ո. Միութեան ... նաճիւղ մը եւս կազմուած է ... Հոկտ.ին Պէլֆորի մէջ, մօտ ... կոտասանեակ մը որբերու ... դամակցութեամբ:*

(Կնիք Զ. Ե. Ո. Մ...)

Տոմսեր

ԽՐԱՏՆԵՐ ՄԱՅՐ-ՋԱՂԷԼԻՆ

Ջալէ՛լ, աղջի՛կս,

օր չանցնիր որ անունդ չհանդիպիմ թերթի մը մէջ։ սահմանները անցար ա՛լ փառքի ու դարձար ժողովրդական. մատ մը մնաց ծիծաղելի ըլլալու, եթէ այդ էր միտքդ. արդէն սկսեր են Հայաստանը քեզմով խորհրդանշել ու զայն կոչել «Մայր-Ջաղէլ» եւ այն միամիտները, որ Հայրենիքի մասին գաղափար կազմելու համար, կը փութան քեզ տեսնել, եւ կը դառնան յուսախաբ։

Հայաստանին ալ մեղք է, քեզի՛ ալ, աղջի՛կս, Ջալէլ։

Գրող եղար, փառք ու պատիւ գտար ուզածիդ չափ. համակրանք շահեցար ուզածէդ աւելի. սէր վայելեցիր որ եւ է կնոջ նախանձը շարժելու չափ. բայց, ի՞նչ էր փնտռածդ որ չգոհացար ու դարձար գործիչ։

Չէի՞ր գիտեր թէ այդ արհեստը էրիկ մարդուն տրուած է եւ էրիկ մարդ ըլլալու համար չի բաւեր ծխել ու մուխը քիթէն դուրս հանել։

Դո՛ւն, գործի՛չ...։ Բայց, աղջիկս, չի բաւեր գիտնալ թէ՛ երկաթը մուրճով կը ծեծեն. եթէ ծեծելու կերպը չես գիտեր, մուրճը գլխուդ կը զարնես. չի բաւեր գիտնալ թէ՝ բամպակէն կտաւ կը շինեն։ Եթէ տէզգեահին գործածութիւնը չես գիտեր, իլիկը ձեռքդ կը մնայ...։

Ծա՛փ կուզէիր. խօսելու հաճո՛յքը փնտռեցիր. աչքերուդ առջեւ, կարգ կարգ շարուած գանկերու տեսարա՞նը կամեցար վայելել։ Բեմ ուզէիր, աղջիկս, ո՛ւր քու բնածին ձիրքերովդ, հրաշք պիտի կրնայիր գործել։ գիտես, Թատրոնը կեղծիքի տաճարն է ու դերասանը անոր քուրմը. ան՝ որքա՛ն լաւ կեղծէ այնքա՛ն կը գնահատուի։ Հո՛ն միայն Սուտը կը փառաբանուի որեւէ ճշմարտութենէ ալ աւելի իսկ դո՛ւն, եթէ ես դերասանութիւնը բեմէն դուրս փորձելու։ կը սխալիս. եւ ահա թէ ինչո՞ւ կը ձախողիս, ամէն ատեն որ տեղ մը խաղալու... հրաւիրուիս։

ԽԱՐՏՈՅ

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Լրագիրները հաղորդած էին Թուրքիոյ մէջ պոլշեւիկեան կազմակերպութեան մը երեւան հանուիլը։ Վերջին թղթաբերով առնուած Թուրք թերթերը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտան այս մասին.—

Վերջին քանի մը ամիսներու ընթացքին զանազան անձեր յայտարարութիւններ տարածած էին կարգ մը գործարաններու բանուորներուն միջեւ։ Դատական իշխանութիւնները այս խնդրով զբաղելով երեւան հանած են համայնավարական նոր կազմակերպութիւն մը։ Այս առթիւ ձերբակալուած են այն անձերը, որոնք կապ ունէին յիշեալ կազմակերպութեան հետ, եւ որոնց ընթացքը կասկածելի նկատուած է։

Վերջերս, կարգ մը ծպտեալ անձեր արտասահմանէն Թուրքիա մտած են եւ աշխատած են գաղտնի կազմակերպութիւններ ստեղծելու եւ խնդրոյ առարկայ յայտարարութիւնները գրուելու։

Այս անձերը ժամանակին տարիներով Պոլսոյ մէջ համայնավարական քարոզութիւն կատարած եւ Անկախութեան Դատարանին կողմէ 15 տարի թիապարտութեան դատապարտուած մարդիկ են։ Ասոնց մէջ թէ՛ Թուրք եւ թէ ոչ-Թուրք տարրեր կան։

Կը կարծուէր թէ Հանրապետութեան ամրապնդման օրէնքներուն հրատարակութենէն եւ ընդհանուր ներումէն յետոյ, այլեւս խօսքը չպիտի լսուէր համայնավարութեան։ Մանաւանդ որ սովետներու արտաքին գործավար Չիչէրին, ներկայիս Մոսկուա գտնուող Թուրք պատուիրակներուն յայտարարած էր թէ «Թուրքիա սովետներէն աւելի մեծ յառաջդիմութիւններ կատարած է»։

Այդ պարագային ինչ իմաստ ունին սա գաղտնի յայտարարութիւնները, գաղտնի կազմակերպութիւնները, մանաւանդ որ ծպտուած մարդիկ մտցուցած են Թուրքիա, Թուրքիայէն պատուիրակներ ղրկած են արտասահմանի մէջ գումարուած համաժողովներու եւ աշխատած են երկրին մէջ գաղտնի կազմակերպութիւն ստեղծել՝ համաձայն համաժողովին կողմէ տրուած որոշումներուն։

Զինադադարի տարիներուն համայնավարական կուսակցութիւններ եւ խմբակներ կազմուած էին երկրին զանազան կողմերը։ Ասոնք Պոլսոյ մէջ «Կուրթուլուշ» եւ «Այտընլըք» թերթերը կը հրատարակէին, ասկէ զատ Էնկիւրիի եւ ուրիշ վայրերու մէջ ալ «Եէնի Հայաթ» եւ «Եէնի Տիւնեա» անուն պարբերականներ կը հրատարակուէին։ Հակառակ այս ջանքերուն, վերոյիշեալ զանազան խմբակները մինչեւ այն ատեն չէին յաջողած միանալ եւ միակ կուսակցութիւն մը կազմել։

Մոսկուայի Գ. Միջազգայինը սակայն, 1921ին այս բոլոր կազմակերպութիւնները իրարու միացուց։ Ասոր հետեւանքով 1921—25 տարիներու ընթացքին զօրացաւ համայնավարներու օրկան «Այտընլըք»ի դերը, եւ միւս կողմէ համայնավարները ձեռնարկեցին «Օրագ-Չէքիճ» (Մուրճ Մանգաղ) անուն թերթ մըն ալ հրատարակելու։ Անդորրութեան ամրապնդման օրէնքը սակայն արգելք հանդիսացաւ համայնավարներու գործունէութեան։ Կատարուած հետապնդումներուն հետեւանքով համայնավար առաջնորդներուն մէկ մասը ձերբակալուեցաւ, մէկ մասն ալ ստիպուեցաւ արտասահման փախչիլ։ Այս պայմաններուն մէջ, 1926 տարուան ընթացքին եւ 1927ի առաջին կիսուն, համայնավարներու անունը անգամ չէր լսուեր։

Արտասահման գտնուող եւ կամ հետապնդումներէ ազատուելով արտասահման ապաստանած համայնավարներու մէկ մասը մասնակցած է անցեալ տարի Վիեննայի մէջ գումարուած Պալքանեան համայնավարներու համաժողովին։ Իբր Թուրքիոյ պատուիրակ, Վիեննայի համաժողովին մասնակցած են հետեւեալ անձերը.—

Տօքթ. Շէֆիք Հիւսնի պէյ, որ ներկայիս ձերբակալուած է, «Արգոս»ի պաշտօնեաներէն Վէտատ Նէտիմ պէյ, բանաստեղծ Նազըմ Հիքմէթ պէյ, ի բացակայութեան 15 տարի բերդարգելութեան դատապարտուած Հասան Ալի, գերմանիաբնակ ուսանող Ճէվտէթ, Պայթար զատէ Մէհմէտ անուն գործաւոր մը եւ ուրիշ կարգ մը բանուորներ։

Վիեննայի համաժողովը հետեւեալ որոշումները տուած էր։

1.— Կազմել «Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական մարմին» մը, որու անդամներուն կէսը Թուրքիա, իսկ մնացեալները արտասահման պիտի գտնուէին։

2.— Այս վարչական մարմնին ենթակայ ըլլալու պայմանով իւրաքանչիւր նահանգի մէջ կազմել «Նահանգային կոմիտէ»ներ։

3.— «Նահանգային կոմիտէ»ները իրենց կողմէ պիտի կազմէին «գործաւորական» եւ «գիւղացիական կոմիտէ»ներ։

Համայնավարներու գաղտնի կազմակերպութեան ծրագիրը այս էր։ Այս ծրագիրը գործադրելով, անոնք նախ «բջիջ»ներ հաստատած պիտի ըլլային Թուրքիոյ արտադրական կեդրոններուն մէջ։ Միւս կողմէ «կեդրոնական մարմին»ի կողքին պիտի կազմուէր «Հրատարակչական դիւան» մը, որ մէկ կողմէ արտասահմանէն համայնավարական թերթեր, պարբերականներ եւ թռուցիկներ պիտի ներածէր, միւս կողմէ գործաւորներուն պիտի բաշխէր խմորատիպով պատրաստուելիք յայտարարութիւններն ու կոչերը։

Գալով «գիւղացիական» եւ «գործաւորական կոմիտէ»ներուն, անոնք պիտի հիմնէին «կրթական բջիջ»ներ, որոնց նպատակը պիտի ըլլար գիւղացիներն ու բանուորները զարգացնել՝ յետագային քաղաքական գաղափարներ քարոզելու համար։

Սխալ է այն ենթադրութիւնը թէ համայնավարները կապ ունէին Մէրճան Ալթունեանի հրոսախումբին հետ։ Ընդհակառակն համայնավարները երբեք գործ չեն ունեցած ռումբի, զէնքի եւ բանի միջոցներու հետ։

Այս առթիւ «Թուրք համայնավար կուսակցութիւն» կնիքով յայտարարութիւն մը հրատարակուեցաւ, որ կ'ըսէր թէ «Մենք գործ չենք կրնար ունենալ հրոսակներու հետ։ Մեր նպատակը հրոսակութիւն եւ բռնութիւն չէ, եւայլն»։

Ոստիկանութիւնը իսկոյն քննութեան ձեռնարկեց այս յայտարարութեան հեղինակներն ու անոնց մեղսակիցները երեւան հանելու համար։

Համայնավար կազմակերպութիւնները միա՛յն յեղափոխութիւն հանելու ատեն զէնքի կը դիմեն։ Վիեննայի համաժողովը սակայն յայտարարած էր թէ Թուրքիոյ արդի պայմանները թոյլատու չեն զէնքի դիմելու։ Համաժողովը, ընդհակառակը անհրաժեշտ կը նկատէր բանուորական կուսակցութիւններ, միութիւններ եւ գործակցական ընկերութիւններ կազմել։ Համաժողովը առ այժմ անտեղի, անօգուտ եւ անկարելի կը նկատէր կառավարութիւնը ձեռք անցնել։ Վիեննայի համաժողովին կարծիքով, համայնավարներու գործունէութիւնը նախապատրաստական բնոյթ պէտք էր ունենար։

Այս պայմաններուն մէջ, Թուրքիոյ համայնավարները առանց ռումբի, թնդանօթի եւ զէնքի գործի ձեռնարկեցին՝ յայտարարութիւններ ցրուելու եւ «նահանգային կոմիտէ»ներ կազմելու նպատակով։ Թուրքիոյ համայնավարները յաջողած էին մասամբ իրենց ազդեցութեան տակ առնել «Բանուորներու Բարձրացման Միութիւն»ը, որուն պաշտօնատունը փակուեցաւ վերջերս։ Անոնք յաջողած էին ձեռք անցընել վերոյիշեալ Միութեան կարգ մը անդամները, որոնք ներկայիս բանտարկուած են։

Միւս կողմէ ծխախոտի գործարանները այցելելով քարոզութիւններ կատարած են ի նպաստ համայնավարութեան։ Ասկէ զատ գործակալներ ղրկած են նաեւ Իզմիրի, Ատանայի նման մեծ քաղաքներու մէջ, ուր ձերբակալուած են բոլոր գործակալները։

Այս բոլոր դէպքերը ցոյց կուտան թէ քանի մը ամիսէ ի վեր համայնավարները գաղտնի գործունէութեան մը լծուած էին։ «Այտընլըք» թերթի նախկին խմբագրապետ Շէֆիք Հիւսնի պէյ ուզած է անձամբ վարել շարժումը. եւ այդ նպատակով մօրուքը երկարելէ եւ յօնքերուն մէկ մասը ածիլելէ յետոյ ծպտուած վիճակի մէջ արտասահմանէն Թուրքիա եկած է։ Տօքթ. Շէֆիք Հիւսնի մասնաւորաբար Վէտատ Նէտիմ պէյի հետ շփման մէջ կը գտնուէր։ Արդարեւ հաստատուած է որ իր ձերբակալուած օրը, տօքթօրը ժամադիր եղած էր Վէտատ Նէտիմի հետ։

Այդ օրերուն, ոստիկանութիւնը քննութիւն կը կատարէր հասկնալու համար թէ գործարաններուն մէջ որո՞նք ցրուած են թռուցիկը ուր «Օգտնաւային ընկերութեան նպաստ մը՛ տաք» բառերը գրուած էին։ Ծխախոտի գործաւորներէն մէկը, Վէտատ Նէտիմին անունը փախցուցած էր բերնէն, ասոր վրայ ոստիկանութիւնը հետապնդելով ձերբակալեց «Արգոս» ընկերութեան այս պաշտօնեան։

Վէտատ Նէտիմ յայտարարած ըլլալով թէ այդ օրը «Միւլլաթիէ»ի մէջ Շէֆիք Հիւսնիի հետ ժամադրութիւն ունի, ոստիկանները վերոյիշեալ ծաղարանին մէջ ձերբակալած են Տօքթ. Շէֆիք Հիւսնին, որ Վէտատ Նէտիմին կը սպասէր։

Այս երկու կարեւոր անձերու ձերբակալութենէն յետոյ, ոստիկանութիւնը շատ դիւրութեամբ յաջողեցաւ ճշդել եւ ձերբակալել բոլոր մեղսակիցները։

ՌՈՒՍ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐՈՒՆ ԿՈՉԸ

Կոմունիստիչէ Արպայթէր-Ցայթունկ թերթը (16 Նոյ.) կը հրատարակէ երկրորդ յայտարարութիւն մը.

Բանուորներու շարքերուն մէջ այս քաղաքականութիւնը (ակնարկութիւն Ստալինի) արհամարհանք եւ պժգանք կը պատճառէ։ Անիկա որ չէր գիտեր այդ իրողութիւնը, համոզուեցաւ 17 Հոկտեմբերին Լէնինկրատի մէջ կատարուած պրոլետարներու ցոյցերուն պահուն։ Դէպքերն է որ կը խօսին։ Կարելի չէ ծածկել ճշմարտութիւնը։ Լէնինկրատի պրոլետարիատը, որ երբեք յեղափոխութիւն կատարեց, ապացոյցը տուաւ իր համակրանքին՝ հանդէպ ընդդիմադիրներուն։

Տրոցկիի եւ Զինովիեւի վտարումը, (ակնարկութիւն միայն Կեդր. Կոմիտէէն վտարման), դէպք մը որ կը պսակէ կուսակցութեան հանդէպ կատարուած ոճիրներուն շարքը, փորձ մըն է վերցնելու, համաժողովին նախօրեակին, այն քննադատութիւնները, զորս պիտի ընէին ընդդիմադիրները։

Սակայն անկարելի է որ ներկայ քաղաքական Դիւանը (Polit-bureau) խուսափի այդ քննադատութիւններէն։ Չպիտի յաջողի իր նպատակին մէջ, ոչ վտարումներով, ոչ զրպարտութիւններով, ոչ խաբէութիւններով, ոչ ալ բերանները փակելով։

Մե՛նք, անդամներ Կեդր. Կոմիտէի եւ Կեդր. Վերստուգիչ Յանձնաժողովի, կը յայտարարենք թէ բացարձակապէս համերաշխ ենք ընկերներ Տրոցկիի եւ Զինովիեւի, ինչպէս նաեւ մեր վտարուած ընկերներուն բոլոր գործերուն եւ յայտարարութիւններուն մասին, թէ անոնց բոլոր քայլերը կ'առնուին մեր բացարձակ համաձայնութեամբը, թէ կը ստանձնենք մինչեւ ծայրը պատասխանատուութիւնը բոլոր անոնց կատարածներուն, եւ մասնաւորաբար լէնինեան պոլշեւիկներու (ընդդիմադիր) ծրագրին հրատարակութեան ու տարածման համար։

Կը յայտարարենք թէ, ինչ որ ալ ըլլայ կացութիւնը, ուր կը նետէ մեզ ստալինական-պառակտիչներուն կազմած խումբը, մենք համերաշխ՝ ընկերներ Տրոցկիի, Զինովիեւի, Սերէբրիաքովի, Պրէոժենսքիի, Շարովի, Սարգիսի եւ բազմաթիւ լէնինեան պրոլետարներուն, մեր կուսակցութեան շրջանակներուն հետ, մենք պիտի պաշտպանենք Լէնինի կուսակցութեան կտակը, Հոկտեմբերի Յեղափոխութեան կտակը, Կոմունիստ Միջազգայինին կտակը, ի դէմ բոլոր պատեհապաշտներուն, հերձուածողներուն եւ յեղափոխութեան փտապեղներուն։

(Ստորագրած են)

Աւդէեւ, Բակայեւ, Եվդոքիմով, Լիզդին, Մուրալով, Պետերսոն, Բաժենեւ, Ռակովսկի եւ Սմիլկա։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՊԷԼՖՈՐԻ ՄԷՋ

ՊԷԼՖՈՐ, 22 Նոյ.— Մէկ ամիսէ ի վեր գործազրկութիւնը կը տիրէ հոս ու երթալով սուր հանգամանք կը ստանայ. առաջ պզտիկ գործարանները սկսան իրենց գործաւորներէն մաս մը արձակել բայց այդ արձակուածները ժամանակին գործ գտան մօտակայ գիւղերու մէջ։ Իսկ ներկայիս քաղաքին մեծ գործարանը, ուր կ'աշխատին 7000 գործաւորներ, կ'արձակէ ամէն մէկ արհեստարաններէն 20-25 գործաւոր։ Արձակուածներուն մէջ կը գտնուին Հայեր ալ, որոնք ասդին կամ անդին կը թափառին օրն ի բուն, գործ մը գտնելու համար, սակայն ճարահատ տուն կը դառնան։ Ուր որ կը հանդիպին Հայ բանուորները իրարու կը հարցնեն. «գործ ունի՞ս» կամ «ձեր գործարանէն քանի՞ հոգի արձակուեցան» եւլն։ Խօսք կայ թէ մօտաւորապէս հազար հոգի պիտի ճամբէ Ալզասիէն գործարանը, ուր կ'աշխատի Հայերու մեծամասնութիւնը։ Չենք գիտեր թէ ծայրը ուր պիտի հասնի։ Այս գործազրկութեան կողքին կայ նաեւ ձիւնն ու ցուրտը։ Քանի մը զաւակներու հայր մը ինչպէ՞ս պիտի տոկայ...

Անցած շաբաթ առտու, աշխատանքի միջոցին քանի մը բանուորներ գործարանին մէջ կը խօսակցէինք օրուան տագնապին վրայ, երբ Ֆրանսացի կին մը մօտենալով ըսաւ. «Եթէ գործարանէն հանեն օտարները, ո՞ւր պիտի երթաք գործ գտնելու»։

Երկուքը, որ Սպանիացի ու Զուիցերիացի էին, պատասխան տուին թէ փոխանակ հոս գործ փնտռելու, կ'երթանք մեր երկիրը եւ հոն կ'աշխատինք... «Իսկ դո՞ւք», հարցուց դառնալով ինծի եւ ընկերոջս։ Մենք նախ չպատասխանեցինք ու յուզուած էինք։ Բայց բանուորուհին կրկնեց թէ ինչո՞ւ կը տրտմիք, ո՞ւր պիտի երթաք։ Ընկերս հազիւ լսելի ձայնով մը ըսաւ. «Մենք չենք կրնար երթալ մեր հայրենիքը, որովհետեւ անոր պոլշեւիկ տէրերը փակած են դուռները»։

Բանուորուհին հեռացաւ քանի մը նախատական խօսքեր ուղղելով պոլշեւիկներու հասցէին։

Հ. Յ. Դ. Վազգէն խումբը միջոցներ ձեռք առած է, գործազուրկ ընկերներու օգնելու համար։ Կը խնդրենք գաւառներու մէջ գտնուող մեր ընկերներէն ու դաշնակցական մարմիններէն որ եթէ իրենց շրջանին մէջ գործ կայ մեզի գրեն. հասցէ,— Votchgarian Sarkis, Caserne Offemont, Belfort։ Այսպէսով կրնանք օգտակար ըլլալ գաղութին, որ Դաշնակցութենէն կը սպասէ որ եւ է օգտակար գործ։

Անտըէ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

ԱԹԱԵԱՆ ԿԷՏԵՐՈՎ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

Հայ կռփամարտիկը Սարէպրուքի (Գերմանիա) մէջ Օթթօ Լոէբէն կէտերու պակասութեամբ պարտուած հռչակուած է, 19 Նոյ. Շաբաթ գիշերը, 3000 հանդիսականներու ներկայութեան։

Մրցումը տեւած է 10 շրջան, իւրաքանչիւրը երեքական վայրկեան։ Երկու կռփամարտիկները սոսկալի հարուածներ փոխանակած են, բայց անոնցմէ ոչ մէկը գետին չէ ինկած, եւ միայն խաղի վերջաւորութեան ատեններն է որ գերմանացին քիչ մը առաւելութիւն ցոյց տուած է։

Աթաեան եւ Օթթօ Լոէբ երեկոյթին ամենամեծ մրցումը կատարած են։ Հանդիսականները մեծ խանդավառութեամբ հետեւած են խաղին, որուն վերջաւորութեան ատենները ոտքի կանգնած քաջալերած են երկու մարզիկները։ Աթաեան ժողովուրդին եւ կազմակերպիչներուն խնդրանքին վրայ դարձեալ հրաւէր ստացած է Գերմանիա երթալու։

Աթաեանի ձեռք բերած արդիւնքը շնորհաւորութեան արժանի է, քանի որ Օթթօ Լոէբ Գերմանիոյ լաւագոյն խաղացողներէն մէկն է։ Հայ մարզիկը լաւ անուն մը ձգած է Գերմանիոյ մէջ։

Գ. Կ.

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԼԸ ՓՈՒԶԷՆ, 22 Նոյ.— Ներկայ տարուան Մարտ ամսուն, Լը Փուզէնի մէջ կազմուած գնդակախաղի «Արարատ» խումբը Հոկտ. եւ Նոյեմբեր ամիսներուն շարք մը մրցումներ ունեցաւ.- Ա. տեղական Ֆրանսական Բ. խումբին հետ, հաւասար 3—3ով։ Բ. դարձեալ նոյն խումբին հետ, յաղթական 4—1ով։ Գ. Լավուլթի Ֆրանսական Բ. խումբին հետ, յաղթական 8—1ով։ Դ. Շուերաքի Ֆրանսական առաջին խումբին հետ, հաւասար 2—2ով։

Խումբը կազմուած ըլլալով աշխոյժ պատանիներէ 15—23 տարեկան, փայլուն ապագայ կը խոստանայ։

Խմբապետ՝ Գ. Տ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ ՄԸ.— Նիսի մէջ իտալացի երիտասարդ մը, Վանաչի, կ'ամուսնանայ, եօթ տարի առաջ, Իտա Ռոսսիի հետ։ Շատ կը սիրէին զիրար անոնք։ Վանաչի հին կարասիներ կը ծախէր։ Սակայն Նիս հարուստի քաղաք է, եւ հազար խաղեր կը խենթեցնեն մարդը։ Ու Վանաչի խաղատուները կ'իյնայ։ Կը կորսնցնէ 10,000 ֆրանք., ամբողջ հարստութիւնը իր կնոջ։ Կինը, Ռոսսի, այնքան կը սիրէր իր ամուսինը, որ փոխանակ նեղանալու, կը մխիթարէ զայն։

Վանաչի, որ նիւթական նեղութիւններու մատնուեր էր, կը ծանօթանայ այրի եւ հարուստ կնոջ մը, որ հնութեանց վաճառատուն մը ունէր։ Հարուստ կինը, Շամպուրտէն, կ'օգնէ Վանաչիի, նոյնիսկ կ'առաջարկէ ընկերովի վարել գործերը։ Գործերուն հետ, կ'ընկերանան նաեւ երկուքին սրտերը։ Տիկին Շամպուրտէն եւ Վանաչի կը սիրեն զիրար։ Առտու մը, Վանաչի կ'իմանայ որ Տիկին Շամպուրտէն իր ինքնաշարժի մեքենավարին հետ սիրային յարաբերութիւններ ունի։ Նոյնիսկ կը տեսնէ անգամ մը թեւ թեւի։ Վանաչի կը սպառնայ Տիկին Շամպուրտէնի.

— Լուր պիտի տամ կնոջս, որ գիտեմ թէ պիտի սպաննէ քեզ։

— Կը սպասեմ կնոջդ վաճառատանս մէջ։

Ու վաճառատան մէջ տիկին Շամպուրտէնի եւ տիկին Վանաչիի միջեւ կատաղի կռիւ մը։ Տիկին Շամպուրտէն ժամադրութիւն կուտայ հակառակորդ կնոջ՝ զայթակղութիւնը կարգադրելու համար։

Իրիկուն է։ Ժամադրավայրին վրայ երկու կիները կը խոհրդակցին կարգադրելու համար զայթակղութիւնը։ Քանի մը քայլ հեռուէն կը հետեւի Վանաչի։

Յանկարծ տիկին Վանաչի կը դառնայ եւ կ'ըսէ էրկանը.

— Գնա՛, խայտառակ մարդ, ծով նետէ ինքզինքդ։

Վանաչի կարծելով որ տիկին Շամպուրտէնի իր դէմ լարած է կինը, կատաղութեամբ լեցուած, կը հանէ ատրճանակը եւ կը կրակէ։ Վանաչի կը խոստովանի որ ուզած էր սպաննել տիկին Շամպուրտէնը։ Սակայն գնդակը հասած էր իր տիկինին, որ անմիջապէս կը մեռնի։

Ոստիկանութիւնը ցարդ չէ կրցած ձերբակալել բանաստեղծ Նազըմ Հիքմէթ պէյը, որ իր առաջին դատապարտութենէն յետոյ Մոսկուա փախած է, եւ ներկայիս տակաւին հոն կը գտնուի։ Չեն ձերբակալուած նաեւ Վիեննայի համաժողովին մասնակցողներէն ուսանող Ճէվտէթ եւ Բժշկ. Համալսարանի ուսանողներէն Հասան Ալի պէյերը, որոնք արտասահման կը գտնուին եւ մաս կը կազմեն «Կեդր. Մարմին»ի արտասահմանեան ճիւղին։

Վերջին օրերու ընթացքին Իզմիրի մէջ քանի մը կարեւոր համայնավարներ ձերբակալուած են։ Հարցաքննուածներու մէկ մասը ազատ արձակուած է, ինչպէս ճարտարապետ Սամիհ պէյ, Շէվգը՝ որ դատապարտուած էր Էնկիւրիի Անկախութեան Դատարանին կողմէ, եւ «Այտընլըք» թերթի աշխատակիցներէն Շազիէ Սապիհա հանըմ։

Ձերբակալուած համայնավարները պիտի դատուին Պոլսոյ Եղեռնադատ Ատեանին առջեւ։

Ոստիկանութիւնը Խրիմցի մը եւս ձերբակալած է։ Քննութիւնները տակաւին կը շարունակուին։

Սամսոն-Ամասիա երկաթուղագծի բացումը

Պոլիսէն Նոյ. 22 թուակիր հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Երկուշաբթի օր Ամասիոյ մէջ հանդիսաւոր կերպով բացումը կատարուած է Սամսոն-Ամասիա նոր երկաթուղագծին։ Հանդէսին նախագահած է Հանրօգուտ Շինութեանց գործավար Պեհիճ պէյ։

Նոր գիծը 91 մղոն երկայնութիւն ունի և շինուած է Թուրք կառավարութեան կողմէ։ 30 մղոն երկայնութեամբ ուրիշ ճիւղ մը այս գիծը պիտի տանի մինչեւ Թուրքալ, որուն շինութեան իրաւունքները տրուած են պելժ ընկերութեան մը (Société Industrielle de Travaux)։

Ինչպէս կը յիշուի, անցեալ տարի Դեկտեմբերին պելժ ընկերութիւնը պայմանագրութիւն կնքեց այս գիծը Թուրքալէն մինչեւ Սվազ երկարելու համար, մօտ 65 մղոն։ Շինութեանց անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը պիտի հայթայթուին Պելճիքացիներուն կողմէ եւ պիտի ներածուին առանց մաքսի ենթարկուելու։ Ընկերութիւն, պայմանագրութիւնը ստորագրած օրը 600,000 թրքական ոսկիի կանխավճար մը ստացաւ։

Յառաջիկային Սամսոնի այս գիծը պիտի երկարի մինչեւ Սվազ, որ միացման կէտ պիտի ըլլայ դէպի արեւելք եւ արեւմուտք տանող երկաթուղագծերու։ Այս ձեւով Էնկիւրին երկաթուղիով պիտի կապուի Սվազի, Երզնկայի, Էրզրումի եւ Պայազիտի հետ (պարսկական սահմանին մօտ)։

Բացի Էնկիւրիի անմիջապէս արեւելքը սկսուած աշխատանքներէն, այս գիծին վրայ մեծ գործունէութիւն չկայ դեռ, որովհետեւ Թուրք կառավարութիւնը իր ամբողջ ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած է լրացնելու Էնկիւրի-Կեսարիա գիծը, մօտ 170 մղոն երկար, որուն բացումը կատարուեցաւ անցեալ Մայիսին։

Թուրքիա եւ Աֆղանիստան

Աֆղան կառավարութիւնը որոշած է 30 սպայ եւս ղրկել Պոլիս, թրքական զօրամասերուն մէջ սթաժ ընելու համար։ Արդէն 50 աֆղան սպաներ կը գտնուին Պոլսոյ մէջ, որոնք զօրամասերուն մէջ կը ծառայեն ճիշտ թուրք սպաներուն իրաւասութեամբ պարտականութիւններ կատարելով։ Այս սպաները Աֆղանիստանի զինուորական վարժարանը աւարտած են եւ ոմանք հարիւրապետի աստիճան ունին։

Նոր սպաները քանի մը օրէն Պոլիս կը հասնին։

⁂ Աֆղանիստանի Թագաւորը Ամանուլլահ Խան ներկայիս Պոմպէյ կը գտնուի, իբրեւ հիւր Հնդկաստանի փոխարքային։ Այս առթիւ հանդէսներ եւ ձիարշաւներ կազմակերպուած են յիշեալ քաղաքին մէջ։ Թագաւորը քանի մը օրէն ճամբայ պիտի ելլէ դէպի Եւրոպայի մայրաքաղաքները։

⁂ Թուրքիոյ լեհ դեսպան Քովալսքի եւ Էնկիւրիի աֆղան դեսպան Ղուլամ Ճէյլանի լեհեւաֆղան բարեկամական դաշնագիր մը կնքեցին Էնկիւրիի մէջ։

Հալածանք Մակեդոնացիներու դէմ

Թայմզի Սոֆիայի թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Կիրակի օր պուլկար իշխանութիւնները տունէ տուն խուզարկութիւններ կատարեցին Քէօսթէնտիլի մէջ, որ պաշտպանման վիճակի ենթակայ նահանգներէն մէկուն կեդրոնն է։ Քաղաքը ամբողջովին պաշարուեցաւ զինուորներով։ Ձերբակալուեցան բազմաթիւ Մակեդոնացի փախստականներ։ Այս քայլը առնուեցաւ սահմանագլուխը մաքրագործելու համար Մակեդոնական յեղափոխական կազմակերպութեան գործօն անդամներէն։

Միւս կողմէ Սելանիկի Եղեռնադատ Ատեանը մահուան դատապարտեց երկու Մակեդոնացի յեղափոխականներ՝ Նանօֆ եւ Քուլէլիչ։ Ասոնք ծրագրած էին Սելանիկի սերպ հիւպատոսարանը, ֆրանքեւսերպ դրամատունը եւ ուրիշ հանրային շէնքեր օդը հանել, ու անցեալ Սեպտեմբեր 26ին ձերբակալուած էին, ռումբերու տուփակով մը։

Ընդհանուր դատախազը ոճիրը վերագրեց յեղափոխական նպատակներու, որոնք կը բխին Սոֆիայէն։ Դատապարտեալները, որոնք Վճռաբեկ Ատեանին դիմելու համար հինգ օր պայմանաժամ ունին, յայտնեցին թէ ներում պիտի խնդրեն։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

«ԻՈՒՄԱՆԻԹԷ»ի պատասխանատու-տնօրէն Ֆրանսուա Կէ, որ դեռ վերջերս բանտէն արձակուած էր, առջի օր կրկին ձերբակալուեցաւ, Իւմանիթէի մէջ հրատարակուած հակազինուորական յօդուածներու համար։

ԱԼՊԱՆԻՈՅ նախագահ Ահմէտ Զօկու կը պատրաստուի ինքզինքը թագաւոր հռչակել Նոյ. 28ին, Ալպանիոյ անկախութեան տարեդարձին։

ԼԻՏՎԻՆՕՖ ժընեւի Զինաթափութեան ժողովին երթալէ առաջ հասաւ Պերլին, ուր պիտի մնայ քանի մը օր՝ գերմանեւռուս համաձայնութիւն մը յարդարելու համար։

ՏԻԿԻՆ ՀԻԻԿԷԹ ՏԻՖԼՕ, Քոմէտի Ֆրանսէզի նախկին յայտնի դերասանուհին, առանց պայմանաժամը լրացուցած ըլլալու յիշեալ թատրոնը ձգած եւ փոքր Սէն-Մարթէնի թատրոնը մտած ըլլալով, Քոմէտի Ֆրանսէզի վարչութիւնը դատ բացած էր իրեն դէմ եւ կը պահանջէր 300,000 ֆրանքի հատուցում։ Դատարանը 150,000 ֆրանք տուգանքի դատապարտեց Տիկին Հիւկէթը եւ փոքր Սէն-Մարթէնի տնօրէն Լէհմանը։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ժողովը վաղը Շբ. իրիկուն, ժամը 8ին, 154 Ave. d'Argenteuil, Asnières. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի Ռազմիկ խումբի դասախօսական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Դասախօս ընկ. ԱՆԴՐԷ։

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Ռոստոմ ենթակոմիտէի անդամ. ժողովը՝ այսկիր. իրիկուն ժամը 8.30, ծանօթ հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի պատգամաւորական ժողովը այս կիրակի առաւօտ ժամը 10ին Հ. Յ. Դ. Ակումբը։

Հ. Յ. Դ. Սէնթ Էթիէնի ընկերական ժողովը վաղը Շբ. ժամը 3ին, 3 Place de Peupleի սրահը։

Հ. Յ. Դ. Պէլֆօռի Վազգէն խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 1.30ին Cinéma Eldoradoի վերնայարկը։ Կարեւոր օրակարգ։ Ներկայանալ անդամատետրերով։ Կը հրաւիրուին այն համակիրները որոնք փափաքած էին նախկին ժողովին արձանագրուիլ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի ժամը 1ին սովորական հաւաքատեղին։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Փօն-Տօցնայի «Կորիւն» խումբի ժողովը այս կիրակի ժամը 2ին, Գրադարանի սրահը։ Օրակարգ վարչութեան ընտրութիւն, կը խօսի ընկերուհի Օրփերճուհի Սիւտճեան։ Բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Վարուժան ենթակոմիտէն սովորական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին. ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Կուկունեան խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, գրադարանի սրահը։

Փարիզի Հայ Բժշկական Միութեան Առաջին դասախօսութիւնը Նոյ.30ին, Դշ. գիշեր ժամը 9ին, Sociétés Savantes-ի մէջ։

Պիտի խօսի փրօֆ. Կ. Աղաջանեան։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն կը փնտռեն ցարոն Քուրեանը, որ կը կարծուի թէ նախապէս կը գտնուէր Ֆրանսայի մէջ, Usine de Serrurerie, Pont St Esprit, Gard։ Գրել՝ խմբագրութեան։

— Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղացի Մանուկ եւ Յակոբ Յարգինեան եղբայրները, Մանուկ 23 տարեկան է, իսկ Յակոբ 22։ 1914ին աքսորուած են. իրենց հօր անունն է Արթին (Ամասիացի եւ Սէօլէօզ հաստատուած էր), մօր անունը Վարդենի։ Տեղեկացնել՝ իրենց եղբօր՝ Նիկողոս Յարգինեանի, 5 Rue du Capitaine Ferber. Issy-les-Moulineaux (Seine), France.

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

— Ներսէս Գէմճեան, հօր անունը՝ Յովհաննէս, մօր անունը՝ Մարիամ, Ատրեամանցի, որ գտնուած է Պէյրութի Քէլէկեան որբանոցին մէջ եւ որ յետոյ գացած է Եգիպտոս ուսանելու համար. կը փնտռուի իր ընկերոջ՝ Յակոբ Հացպանեանի կողմէ։ Գրել La Gaudinière, la Ville-aux-Clercs (Loir-et-Cher), France.

ՆԱՄԱԿ ունին Մերուժան Պարսամեան, Ա. Պօղանեան և Աստուր Գալայճեան։ Դիմել խմբագրութեան։

ՅԱՌԱՋի մէջ ցուցակուած H. Sevadjianի հասցէն՝ Strada Yupiter No. 15, Constanza, Roumanie։

ՍԱԿԱՐԱՆ

24 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին.	L. St.	124..
Տոլար.	Dollar	25.43
Մարք (ոսկի) 100	Mark	607
Թրքական Թղթ.	L. Tq.	13..
Թրք. ոսկի	» or	110
Մէճիտիէ	Médjidié	9..
Լէվա 100 հատը	Léva	18..
Տրախմի »	Drachme	33..
Լիր »	» Lire	138..
Պելժ. ֆրանք »	Belga	355
Զուից. »	Frc. Suisse	490
Լէյ 100 հատը	Ley	15..
Ֆիորին	(Florin)	1027..

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3410
» II	»	2110
» III	»	1680
Օսմանլը Իրկեթ.	Lots turcs	167..

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION
208bis, Rue Lafayette Paris(10)
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE :
NORD 57-82

MÉTRO
LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՇԱԲԱԹ
26
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1927

26 NOVEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 503

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԱՐՑԵՐ ԵՒ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

Հայաստանէն հասած վերջին լուրերու համաձայն, ձերբակալութեանց թափը մեղմացած է, համեմատելով առաջին օրերու հետ։

Բայց, լուր չկայ անցեալ Յուլիսէն ի վեր բանտարկուած կալանաւորներու մասին։ Կովկասի վերջին թերթերն ալ ո՛ր և է տեղեկութիւն չեն տար։ Թէեւ, միամտութիւն է այս կարգի խնդիրներու մասին լուսաբանութիւն փնտռել զանազան «Պրոլետար»ներու եւ «Կոմունիստ»ներու մէջ։

Իսկ ժողովուրդին զինաթափումը կը շարունակուի, իբրեւ հիմնական քաղաքականութիւն։

Երեւանի մարզպանները ինկած են լպրծուն ճամբու մը վրայ, եւ մինչեւ ծայրը պիտի երթան, հակառակ տարրական տրամաբանութեան եւ հայրենիքի սրբազան շահերուն։

Մանաւանդ հիմա որ ներքին պառակտումներն ալ կը ծաւալին ու կը զարգանան համայնավար կուսակցութեան ծոցին մէջ, վարիչները աւելի քան երբեք մտահոգ են իրենց մորթին պաշտպանութեան համար։ «Մեզմէ յետոյ՝ ջրհեղեղ»։

Անհամբեր էինք իմանալու թէ՝ ի՛նչպիսի ամբաստանագիր պիտի ներկայացնէ Երեւանի Չեկան, աւելորդ անգամ մ՛ն ալ ծիծաղելի չդառնալու համար։

1910ին, երբ ցարական իշխանութիւնը «Դաշնակցութեան գործ» մը սարքեց, մօտ հազար էջ ամբաստանագիր տպած էր, իր ընթացքը արդարացնելու եւ դատ վարելու համար։ Թո՛ղ ունք հին դէպքերը,— Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն որ 800—1000 մարդ ձերբակալուած է անցեալ Յուլիսէն ի վեր։

Արդ, կառավարութիւն մը որ այսքան հրէշային հալածանքներու կը դիմէ, ինչպէ՞ս պիտի պատճառաբանէ զանոնք։

Կամ արդեօք պիտի համարձակի՞ որ եւ է պատճառաբանութիւն հրատարակել, «ի բուժումն գայթակղեալ մտաց», գոնէ այն ձեւով ինչ ձեւով որ հրապարակ եկաւ ցարական իշխանութիւնը, Լըժինի սարքած խաղին առթիւ։

Այս հարցումը կ'ընենք անոր համար որ, ինչպէս շեշտած ենք զանազան առիթներով, վերջին ձերբակալութիւնները յատկապէս ուղղուած չեն Դաշնակցութեան դէմ։

Թերեւս առոնք միջոց մըն են «դաշնակցական մտայնութիւնը» անհետացնելու, բայց կ'անցնին բուն կազմակերպուած ուժ մը հետապնդելու սահմանները։ Եթէ բոլոր զոհերն ալ իբր Դաշնակցական բանտարկուած են, կը հետեւի թէ Հայաստանի ժողովուրդին բոլոր կենդանի տարրերը «հակայեղափոխական» կազմակերպութեան յարած են, իրենց մորթին վրայ կրելով բանուորա-գիւղացիական իշխանութեան անգնահատելի՛ բարիքները…

Երեւանցիները պարտաւոր են լուսաբանել այս հիմնական խնդիրը, իրենց իսկ պատիւը կամ հեղինակութիւնը փրկելու համար։

Սպասելով այդ նշանաւոր յայտնութիւններուն, ըսենք, նորէն, թէ նոր զոհերուն ոչ իսկ մէկ տասներորդը Դաշնակցական է։

Ուրեմն, հալածանքը կազմակերպուած է բոլոր դժգոհ տարրերուն դէմ, որոնք հարիւր հազարներով կը համրուին։

Կառավարութիւնը զատած է իրեն համար անհանճոյ տրամադրութեանց ներկայացուցիչները,— բանւոր, գիւղացի, արհեստաւոր, ուսուցիչ, մենշեւիկ, սոցիալ-դեմոկրատ, ուսանող, ընդդիմադիր, Դաշնակցական եւ ուրիշ ի՛նչ որ կրնայ դէմ ըլլալ օրուան վարիչներուն։

Միւս կողմէ, մասնաւորապէս գիւղացիները հալածելու գործին մէջ, վճռական դեր կատարած է զէնքերը յանձնելու-չյանձնելու խնդիրը։

Եթէ կառավարութիւնը համարձակի յայտարարել թէ Արագածի, Զանգեզուրի կամ Նոր Բայազիտի գիւղացիները անսաստած են իր հրամաններուն, զէնք չյանձնելով, կը նշանակէ թէ այդ շրջանները ապստամբ են։ Կամ, առնուազն չեն հաւատար, չեն վստահիր կառավարութեան։

Եւ ա՛յդ է անողոք իրականութիւնը, դժբախտաբար։

Ժողովուրդի զաւակները, եւ առանձնապէս հայ գիւղացիները իրենց կողիտ այլ առողջ բնազդով աւելի լաւ կը հասկնան իրենց չարն ու բարին, քան ո՛ր եւ է իշխանութիւն։ Եւ աւելի կասկածոտ են ու սկեպտիկ, երբ իրենց սրտին՝ չի խօսիր այդ կառավարութիւնը, իբրեւ օտար կամ բռնաւոր։

Այդպէ՛ս է որ, Թուրքիոյ մէջ, համիտականէն մինչեւ սահմանադրական շրջանը, անոնք աւելի հաւատացին իրենց բազուկին ու զէնքին, քան հռչակուած օրէնքներուն եւ շռայլուած հաւաստիքներուն։

Այլապէս, Սասունցին կամ Զանգեզուրցին ի՞նչ պէտք ունի զէնք պահելու, իշխանութեան հրամաններուն անսաստելու եւ գլխուն փորձանք բանալու։ Այն ալ՝ Հայաստանի մէջ։ Կ'երթայ արտը կը վարէ, ձմրան պաշարը կ'ամբարէ եւ տունը կը քաշուի, փառք տալով օրուան իշխանաւորներուն։

Երեւանցիները չունին այդ միւթարութիւնը։ Եւ եթէ հակառակը պնդեն եւ յաւակնին յայտարարել թէ ամէն բան կարգին է, իշխանութիւնը՝ ամուր, եւ վտանգ չկայ ժողովուրդին,— մենք չենք վարանիր պոռալ թէ կա՛մ ապուշ են կամ խաբեբայ։

Շ.

ՀԱՅՈՑ "ԼՔԵԱԼ,, ԱՒԱՐԻՆ ՎԷՃԸ ԼՈՒԾՈՒԱԾ

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՊԻՏԻ ՏՐՈՒԻՆ

Երէկի Թղթաբերով ստացուած Պոլսոյ կիսապաշտօն *Միլլիյէթին* մէջ կը կարդանք (20 Նոյեմ.).—

Պոլսոյ կուսակալութիւնը Հայոց լքեալ գոյքերէն մէկ մասը գաղթականներու յատկացուցած էր, սակայն Լքեալ Գոյքերու վարչութիւնը բնակութեան համար գաղթականներուն չէր տար զանոնք, առարկելով թէ այդ մասին հրաման չէ ստացած։ Ներքին գործավարութիւնը վերջապէս լուծեց այս խնդիրը, որ երկար ատենէ ի վեր կը քաշքշուէր։

Կուսակալութիւնը երէկ հետեւեալ հռոագիրը ստացաւ Ներքին գործավարութենէն.—

Ըստ Գործավարներու Խորհուրդի որոշմնագիրին Բ. յօդուածին,— որ ձեզի հաղորդուած էր 1341 (1925) Յուլիս 9 Թուակիր շրջաբերականով — այն կալուածները, որ կը պատկանին նախապէս եւ յառաջիկային փոխանակութեան ենթակայ չեղող բացակայ անձերու, Պետական Գանձին սեփականութիւն կը նկատուին. ուստի այս կարգի կալուածներէն անոնք, որոնց գաղթականներուն յատկացումը անհրաժեշտ կը նկատուի, ելմտական գործավարութեան լուր տրուելէ վերջ ներքին գործավարութեան տրամադրութեան տակ պիտի դրուին։

Եթէ այս կարգի կալուածներէն ծախուելիքներ կան, նախապէս ներքին գործավարութեան տեղեկութիւն պիտի տրուի։ Համաձայն 1926 Մարտ 13ի փոխանակութեան օրէնքին, ոչ-փոխանակելիներու «իճարէթէյնլի» շէնքերէն եւ հողերէն անոնք որ մասնաւոր վարչութեանց ձգուած ու բնակութեան համար իրաւասու անձերու տրուած են կամ այսուհետեւ պիտի տրուին, անոնց փոխարժէքները պիտի գանձուին ըստ Պարտքերու օրէնքին։

«Հետեւաբար ելմտական վարչութեան բացարձակապէս արգիլուած է բացակայ անձերու պատկանող գոյքերը, հողերն ու կալուածները ծախել, առանց քաղաքային պաշտօնատարութեան հաւանութիւնը ստանալու։

«Նոյնպէս պիտի դադրեցուին աճուրդները, որ դեռ կը շարունակուին։ Աճուրդի դրուած այս կարգի կալուածներն ալ անմիջապէս բնակելու իրաւունք ունեցողներուն պիտի տրուին եւ ներքին գործավարութեան պիտի հաղորդուին։»

Ներքին գործավարութեան այս հրամանը կուսակալութեան կողմէ Բնակութեան եւ Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութեանց հաղորդուեցաւ։ Լքեալ Գոյքերու Տնօրէն Իսմայիլ Հաքքը պէյ կուսակալ Սամի պէյի հետ տեսակցեցաւ այս խնդրին մասին։

Կուսակալութիւնը Լքեալ Գոյքերու Վարչութենէն կրկին անգամ պահանջեց Հայոց լքեալ գոյքերու ցանկը։ Կուսակալութեան հրամանին համաձայն, այս կարգի կալուածները առանց հարցուելու չպիտի կրնան ծախուիլ. նոյնպէս աճուրդները պիտի դադրեցուին։

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԱՔԼՈՐԱՄԱՐՏԸ

Թայմզի Ռիկայի Թղթակիցը կը հեռագրէ.—

Ընդդիմադիր վարիչներէն անոնք, որոնք պաշտօնազուրկ եղած են բայց դեռ չեն վտարուած կուսակցութենէն, կը շարունակեն կուսակցական ժողովներու մէջ իրենց ձայնը լսելի ընել տալ։ Կամէնէֆ Երկուշաբթի օր փորձեց խօսիլ Մոսկուայի շրջանի համայնավարական համաժողովին մէջ, բայց Ստալինականները այնքան աղմկեցին, որ իր խօսքերը լսելի չեղան։ Բայց եւ այնպէս Կամէնէֆ կրցաւ հետեւեալ ազդարարութիւնը ուղղել ժողովին. «Մեծ աղէտի մը առջեւ կը գտնուինք։ Ամբողջ կուսակցութիւնը դէպի անդունդ կ'երթայ։» Ստալինականները վարէն պատասխանեցին. «Անդունդը ձեզի համար կը բացուի եւ ոչ թէ մեզի, ո՛վ Մարգարէ»։

Ռաքովսկի փորձեց խօսիլ Խարքով, մեծ հաւաքոյթի մը մէջ, ուր տասնամեակի հանդէսներէն վերադարձող օտար հիւրերը պատուոյ տեղերը գրաւած էին։ Ստալինականները արգիլեցին Ռաքովսկիին ճառ խօսիլը։ Ասոր վրայ օտար հիւրերուն դառնալով Ռաքովսկի ըսաւ. «Հիմա կը տեսնէք թէ ի՛նչպիսի ժողովրդավարութիւն կը տիրէ խորհրդային Միութեան մէջ»։ Ուրիշ հաւաքոյթի մը մէջ, Թոմսկի բացատրեց որ «խորհրդային շահերը աւելի ապահով են այժմ Փարիզի մէջ առանց Ռաքովսկիի, որ դէշ խորհուրդներ տուաւ Խորհրդային կառավարութեան»։

Երկու հատուածներու միջեւ պայքարը սաստկացած է։ Ստալինականները իրենց հակառակորդներուն կը սպառնան բանտով, իսկ ընդդիմադիրները արհամարհական կերպով փոխ-վրէժ կը սպառնան։

Մոսկուայի շրջանային համաժողովին, որուն միայն համայնավարներ կը մասնակցէին, ներկաներուն նետուեցաւ թուղթի կտոր մը, որուն վրայ գրուած էր. «Եկած է ժամանակը, երբ մենք պիտի կախենք, պիտի խեղդենք եւ պիտի գնդակահարենք ձեզ Ստալինականներդ»։ Խորհրդային «պսակաւոր-բանաստեղծ» Դէմեան Բիէտնի տեղեկացուցած է իշխանութեանց թէ ընդդիմադիրները սպառնացած են սպաննել զինք, եթէ չհրաժարի հեգնելէ Տրոցկին, Զինովիեւն ու իր կուսակիցները։

*** Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ Նոյ. 22ին Ռաքովսկի Մոսկուայի համաժողովին մէջ եւս խօսք առնելով, բուռն յարձակում գործած է կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան դէմ։ Իր քննադատութիւնները եղած են ա՛յնքան խիստ, որ ժողովականներու աղմուկներուն վրայ ստիպուած է կէս ձգել իր ճառը։

Խօսք առած են Ռուդէնկոյց եւ Կարախան, որոնք զարմանք յայտնած են թէ ի՛նչպէս Ռաքովսկի մէկէն ի մէկ այնքան արմատական կը դառնայ, մինչ երբ Փարիզի դեսպան էր, յաճախ ծայրայեղ պատեհապաշտութիւն ցոյց տուած է։

Բուխարին եւս նոյն իմաստով խօսած եւ յայտնած է թէ ներկայիս կուսակցութեան մեծամասնութիւնը շատ հաւատարմութիւն ցոյց չի տար Լէնինի սկզբունքներուն։ «15րդ համագումարը, աւելցուցած է, ընդդիմադիրներր պիտի դնէ հետեւեալ երկընտրանքին առջեւ.— կամ այն է որ ընդդիմադիրները պիտի լուծուին եւ պիտի հրաժարին պոլշեւիսմի հակառակ իրենց գաղափարներէն, եւ կամ կուսակցութիւնը պիտի շարունակէ իր ճամբան դէպի ընկերվարութիւն, մէկ կողմ ձգելով ընդդիմադիրները։

Բուխարինի խօսքերէն այն կ'եզրակացուի թէ կառավարութիւնը ընդդիմադիրներուն դէմ խիստ միջոցներ ձեռք չպիտի առնէ 15րդ համագումարի փակումէն առաջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՄԵՌԱԾ

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ ՊՈՒՔՐԷՇ ԿԸ ԿԱՆՉԵՆ ԻՇԽԱՆ ԿԱՐՈԼԸ

Պուքրէշէն հեռագիր մը կը հաղորդէ մահը Ռումանիոյ վարչապետ Եոնէլ Պրըթիանուի։ Ժամանակէ մը ի վեր զրոյց կը շրջէր թէ վարչապետը հիւանդութենէ մը կը տառապի։ Առջի օր թերթ մը գրեց թէ Պրըթիանու նշագեղձի լաջող գործողութեան մը ենթարկուած է, սակայն իրիկուան դէմ հասած հեռագիրները արդէն կը ծանուցանէին իր մահը։

Վարչապետին մահէն անմիջապէս վերջ դահլիճը հրաժարական տուաւ։ Խնամակալ Խորհուրդը հանգուցեալին եղբայր Վինթիլա Պրըթիանուին յանձնեց նոր դահլիճին կազմութիւնը։ Վարչապետ Վինթիլա Պրըթիանու հին դահլիճի բոլոր նախարարները վերահաստատեց իրենց պաշտօններուն մէջ։ Նոր դահլիճը նոյն օրն իսկ աւանդական երդումը կատարեց։

Այս անակնկալ մահը պատճառ կը դառնայ որ ընդդիմադիրները աւելի սաստկացնեն իրենց պայքարը ազատական կուսակցութեան եւ Խնամակալ Ժողովին դէմ։ Իշխան Կարոլի կողմնակիցները արդէն իսկ հեռագրած են Փարիզ՝ որպէսզի հրաժարեալ գահաժառանգը անմիջապէս Պուքրէշ վերադառնայ։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը՝ Կիրակի։

Եոնէլ Պրըթիանու ծնած էր 1864ին, իր հայրը խիստ մեծ դեր կատարած է Ռումանիոյ անկախութիւնը կերտելու մէջ, Մոլտավիոյ եւ Վալախիոյ միացումով։ Բարձրագոյն կրթութիւնը ստացած էր Փարիզի մէջ, աւարտելով Բազմարուեստեան և Երկրաչափական բարձրագոյն վարժարանները։ Ռումանիա վերադարձին, պետական երկաթուղիներու ճարտարագէտ կարգուեցաւ։ 28 տարեկանին երեսփոխան ընտրուեցաւ իբրեւ Ազատական կուսակցութեան թեկնածու։ Յաջորդ տարին՝ 1895ին Սթուրցայի դահլիճին մէջ հանրօգուտ շինութեանց նախարար եղաւ, իսկ 1901ինստանձնեց արտաքին նախարարութիւնը։ Պրըթիանու ներքին նախարար էր, երբ ծագեցաւ գիւղացիական ապստամբութիւնը, զոր զսպեց խստիւ։ 1907ին առաջին անգամ վարչապետ եւ Ազատական կուսակցութեան նախագահ եղաւ։ Իր օրօք էր որ յիշեալ կուսակցութիւնը ընդունեց հողային բարենորոգման ծրագիրը, որուն համաձայն մեծ հողատէրերը սեփականազրկուեցան։ Նոյնպէս իր օրով ընդունուեցաւ ընդհանուր քուէի դրութիւնը։ 1913ին Մարկիլոմանի անկումէն վերջ դարձեալ վարչապետ եղաւ։ 1916ին երբ Ռումանիա պատերազմի մտաւ Դաշնակիցներու կողքին, Պրըթիանու պատերազմական նախարար էր։ Անկէ ի վեր Ռումանիոյ քաղաքական կեանքին մէջ ղեկավար դեր կատարած է։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՄԵՌԱՒ ՊՐԸԹԻԱՆՈՒ

Վերջին հեռագիրներու համաձայն, վարչապետը երեք անգամ գործողութեան ենթարկուած է։ Վերջին գործողութեան ընթացքին Պրըթիանու մերժած է թմրեցուցիչ ստանալ։

Սակայն նշագեղձերուն մէջ արդէն նեխում եւ թունաւորում առաջ եկած էր։ Ամբողջ 12 ժամ սիրտը արհեստական միջոցներով բաբախել տուած էին։ Շնչառութիւնը հետզհետէ կը դժուարանար. այլեւս քիթէն չէր շնչեր, այլ խռչափողին անցուած խողովակներէ։ Երրորդ գործողութիւնը կատարողն էր Տոքթ. Մասթա, որ յուզումէն կը դողար, այնպէս որ առաջին հարուածէն վերջ գործիքը ձեռքէն ինկաւ։

Փրոֆ. Անկելէսքու որ քաղաքական գործօն կեանքի մտնելէն ի վեր վիրաբուժութիւն չէր ըրած, նշդրակը ձեռք առաւ և փորձեց ազատել մահամերձ վարչապետը։ Բացաւ անոր ամբողջ կոկորդն ու կուրծքը, մինչեւ սիրտը եւ հետզհետէ մաքրեց թարախոտ վէրքերը։ Գերման թերթերը, որ այս մանրամասնութիւնները կուտան, կ'աւելցնեն թէ Փրօֆ. Անկելէսքու վերջին ճիգ մը փորձելու իր աճապարանքին մէջ նոյնիսկ մոռցած էր ձեռքը մաքրել, որով Պրըթիանուի արիւնը վարակուեցաւ։ Քիչ վերջ արդէն մեռած էր։

ԻՇԽԱՆ ԿԱՐՈԼ ԿԸ ԴԱՒԱԴՐԷ

Պրըթիանուի մահուան լուրը ստացուելուն պէս, իշխան Կարոլ եւ իր բարեկամները գաղտնի ժողով մը գումարեցին Նորմանտիոյ մէկ գիւղակին մէջ, Փարիզէն 250 քլմ. հեռու։

Խորհրդակցութիւնները տեւած են երկար ժամեր։ Որոշումները գաղտնի կը պահուին։ «Փարի-Միտի» այս լուրը հաղորդելով կ'ըսէ թէ իշխան Կարոլը գահ բարձրացնելու համար անհրաժեշտ նկատուած է նախ զինքը հաշտեցնել իր ընտանիքին, այսինքն իր կնոջ հետ։

Երէկ մինչեւ կէսօր իշխանը չէր վերադարձած Նէօյեիի իր ապարանքը։

Նոր դաշնագիր Իտալիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Նոյեմբեր 22ին Թիրանայի մէջ պաշտպանողական դաշնագիր մը կնքուեցաւ Իտալիոյ եւ Ալ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ "ԳԻՒՂԸ"

Ամէնէն առաջ կ՚ուզեմ որ տեսնուի թէ կառախումբեր չեն անցնիր այն տեղէն, ուրկէ ծնունդ կ՚առնեն այս նիւթին երկու բառերը, այլ ջորիներու կառաւաններ։ Ինքնաշարժի խճողումներ չկան այնտեղ, իրիկուններ եւ առաւօտ, այլ խճողումն «երէնոսէ կոտոշներով զամէշ»ներու եւ հօտերու։ Լոյսի համար մինակ արեւը կայ, եւ փողոցի լապտերակիր լոյսերու տեղ, ծառեր կան հոն, կարմիր ու դեղին լոյսերու փոխարէն՝ կարմիր ու դեղին պտուղներով։

Ահա այս տեղ «ծնաւ մանուկը»...։ Եւ հիմակ ան, որ այլ եւս մեծ է, երկու արուեստ ունի. գինկի թերթերու վրայ դիմանկարներ ու տեսարաններ փորագրելով՝ հաց կը շահի իր մարմինին համար եւ թուղթի թերթերու վրայ դիմանկարներ ու տեսարաններ փորագրելով հաց կը շահի իր հոգուն համար...

Իր հոգուն պահանջները հոգալու համար փորագրած իր մէկ գործը կը կոչուի «Գիւղը»։

Տասնեւմէկ մասերէ բաղկացած այս գործը թող տեսնեն՝ բոլոր անոնք որ չեն տեսած, եւ տեսնողները պէտք է նկատեն որ.—

Ա.— Շատ լուսանկարչական չուզեր ըլլալ հեղինակը, երբ կը գծէ իր տիպարներն ու տեսարանները, բայց կ՚ուզէ լուսանկարչական ըլլալ՝ երբ կ՚ընտրէ իր բառերը, ահա թէ ինչո՞ւ կը չեղի՝ հանդիպելով «ճըղարա», «թարլա», «կղոգ.քրան» բառերու, եւ տալով մեզ «արեւաճառագայթ» կամ «ուռեցած» բառեր...

Բ.— Իր մաքի քմահաճոյքները պարած միջոցին ու հակադիր շարժումներ բրած ատեն, փոխանակ ճկելու, կը կոտրտուին երբեմն, ահա թէ ինչո՞ւ «գեղեցիկ անապատի Յիսուսին պէս աղօթող» խրտուիլակը, ակնթարթի մը մէջ կը դառնայ «այլանդակ, բիթը մաշած, ու աչքերը դուրս ինկած չինական կուռք մը»... եւ Միջօն «վենիւս» տեսնողի պէս կը տեսնէ։

Գ.— Սրատես ու հեռատես իր աչքերը, զարմանալի կարճատեսութեան մը բռնէներ կ՚ունենան ու այդ պատճառով ալ կ՚ըսեն. «Բայղուշի եռեւի աչ ոտքը»... «սատղաձեւ դղումի դեղին ծաղիկները»։

Դ.— Մշտապէս չի կրնար միալ ազա՛տ, ինքնօրէն, երբեմն կը հպատակի ու կը տկարանայ՝ կրկնելով հասարակ ձեւեր, տասնեւմէկ էջնոց պատկերի մը մէջ՝ ինսունեւչորս անգամ կրկնելով «Փիլիկ աղբարը», որպէսզի սկսի նորէն, «ո՞վ չէր ճանչնար Փիլիկ աղբարը»...։

Ե.— Միայն ցուրե՛կ, ու աչքով տեսնելիք բաներու սէր ունի։ Յայտնապէս կը գգուշանայ մութէ ու ստուերի մէջ տեսնելի ունեցող անցուդարձերէ։ Ահա թէ ինչու իր տիպերէն եւ ոչ մէկի խղճի խայթերը, զգացումները, յետադարձ դատումները կը նկարէ։ Այս է պատճառը որ իր ընտրեալներէն ոմանք սիրտ չունին, եւ ոմանց կը պակսի գլուխը...

Զ.— Դաշնանուշ ու կծու բաներու միայն յարգ կուտայ. այս պատճառով է որ իր «Գիւղը» չունի մեղրի պէս զրպարտութիւններու, աղբիւրի պէս առատաձեռնութիւններու, լեռնային հըպարտութիւններու, կախնային սիրոյ եւ ուրիշ համերու ներկայացուցիչներ...

Գուցէ այս մնացեալները վաղը պիտի տեսնենք... ուրեմն այսօրուան մեր ունեցածը լիակատար ու ամբողջականը չէ... Սակայն եթէ մեզ տուած իր այս հոգեւոր հացը լիակատար չէ, այս չի նշանակեր թէ ան ճշմարիտ ու բնտիր մէկ պատառը չէ հացին...

Ահա այս պատճառով է որ, այնքան ախորժելի ու սիրելի նկատուեցաւ ան։

Իր այս գործը սիրելի ընող պատճառները երկու դասի կարելի է բաժնել 1) Արտաքին. եւ 2) Ներքին։

1.— Արտաքին պատճառներ.

— Ա.— Նահատակութիւնները կը սրբանան, դառնալով պաշտելի... Մեր գիւղերուն մէկ մասը նահատակուեցան՝ ու այս պատճառով է որ երկիւղածութեամբ կը լսուին իրենց մասին եղած ամէն խօսքերը...

Բ.— Սիրելի է վերապրիլ մանկութեան ու մատղաշութեան պահերը... Շատերուն, որ եւ է գիւղ, այդ վերապրումը կ՚արթնցնէ...

Գ.— Արգիլուած կամ անհասանելի բաները երազի պէս բաղձալի են... եւ մեր ժողովուրդի մեծագոյն մասին համար, իր հայրենի, կամ որ եւ է գիւղ, երազի պէս է...։

Դ.— Ընթերցողներու մեծագոյն մասը, այս օրերուն մանաւանդ, անմիջական ու դիւրամատչելի վայելք մը կ՚ուզէ։ Ահա ինչո՞ւ կը սիրէ «Գիւղը», անմիջական ու դիւրամատչելի է ան...

Այս տեղը, արտաքին պատճառները կը միանան ներքին պատճառներուն, եւ այստեղ անհրաժեշտ է նկատել որ հունտը տրամադրութիւններու. նպաստաւոր գետնի մը մէջ ինկաւ։ Եթէ շրջենք այս թերթը, անոր միւս էջին վրայ պիտի կարդանք թէ իր ժամանակի տրամադրութիւններուն հարազատ էր այս հունտը...

Ինչպէս ըսի, այս կէտի վրայ, արտաքին պատճառները կը միանան ներքին պատճառներուն։

2.— Ներքին պատճառները

Ա.— Բարբառային օտարութիւնները կը մեղմացնէ հեղինակը, շատ անգամ դառնոնք ձուլելով իրարու. օրինակ. «Աղջի Սառիկ, մո՛րս գլխու». «էղ եզը լուծքը դժար կը քաշա». «էտ բոյղ առնես ու գետին մանես» եւայլն։

Բ.— Կը սիրենք տեսնել հեղինակները, որոնք կարող են զսպել իրենց նիւթը եւ ենթարկել զայն։ Համաստեղ զսպած է իր նիւթը եւ ենթարկած է իրեն։

Գ.— Արհեստական չէ իր «Գիւղը», այլ բնական ու կենդանի... Այս կը նշանակէ թէ հեղինակը, Եհովայի պէս, անշունչ բաները շնչաւորելու զօրութիւնն ունի...

Դ.— Մանաւոր ու պզտիկ իրենց կեանքն ապրող իր տիպարները, միաժամանակ ընդհանուր ու տարածական ըլլալու կարողութիւնն ու կատարելութիւնն ունին...

Ե.— Իր նիւթին հանդէպ օտարականի պէս չէ, այլ մտերմի, անոր գաղտնիքները գիտցողի պէս։ Անոնք իրարու համար ոչինչ կը խնայեն, եւ այս պատճառով հեղինակը փոխանակ փշուր-փշուր, լեցուն ձեռներով կը ցրուէ...

Զ.— Իր տեսնելու ընտիր կարողութիւնը պատճառ կը դառնայ որ յարգարումն ըլլայ գեղեցիկ...

Է.— Իր հաւասարիմ ու ամանդապահ յիշողութիւնը մշտապէս պատրաստ է բանալու փակուած դարակները, եւ նոյնութեամբ տալու, ինչ որ կորսուած պիտի ըլլար...

Ը.— Ազդելու իր կերպերուն մէջ ամէնէն շեշտուածը կարեկցութիւնները զգալն է եւ ասով է որ կը կապէ մեզ մարդուն ու բնութեան...

Թ.— Ձինք փափաքելի դարձնող շնորհներուն մէջ ամէնէն տիրականը իր մանկունակ զըւարթութիւննուշ արաճճիութիւնն է։ Գլխաւորապէս այս պատճառով է որ իր ներկայութիւնը բեռ մը չէ, եւ ներողամտութեամբ կը նայինք կամ չենք նկատեր իր յանցանքները...

Ընդհանրապէս.— Ա.— Արեւ է ու ցուրեկ, ու կէսօր. այս պատճառով ալ ստուերները գրեթէ ջնջուած, ու խորհուրդի, խորհրդաւորութեան տեղեր չկան... ու նաեւ այս պատճառով ալ կը տեսնուի՝ ինչ որ տեսանելի է, եւ զուշակելու բան չկայ...

Բ.— Չի խօսակցիր, կը պատմէ՛, չի կառուցաներ՝ կը գծէ...

Գ.— Յատեան՚ս է. բաղձալի վախճաններու մասին չի մտածեր ամենեւին, կամ չի՛ կրնար տեսնել...

Այս գործի վախճանը.— Որչափ ալ հայ գիւղն ու հայ գրականութիւնը օժտուելով քաղաքակրթութենէն՝ կերպարանափոխուին, կատարելանան, պիտի ուզենք Համաստեղի այս պատկերները ունենալ, ու անով զարդարել մեր սեղաններն ու գրադարանները, որովհետեւ անոնք ոչ թէ անհատ մը՝ այլ բոլորին համար յիշատակներ են վերջապէս...

ՕՀԱՆ ԿԱՐՕ

(կարդացուած Յարգողի 17 նոյ. Հինգշաբթի երեկոյին մէջ։)

ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

Պուէնոս-Այրէս, 28 նոյեմ.— Գաղթային Կեդրոնի եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէի նախաձեռնութեամբ, Հոկտեմբեր 23ին, տեղի ունեցաւ սգահանդէս՝ ի յիշատակ յաւէտ ողբացեալ Անդրանիկի։ Հրաւիրուած էին գաղութիս բոլոր միութիւնները,— Բարեգործականը, Հայրենակցականները, Հայուհեացը, Զ. Ե. Որբերը։ Բոլորն ալ անվերապահօրէն մասնակցեցան ծաղկեպսակներով, ոմանք նուիրատուութիւններով, բացի Հօկէն եւ պոլշեւիկներէն։

Պատարագէն անմիջապէս յետոյ կատարուեցաւ մասնաւոր հոգեհանգիստ։ Ապա սկսաւ սգահանդէսը։

Ժամանակէն շատ առաջ, նմանը չտեսնուած բազմութիւն մը լեցուած էր եկեղեցւոյ սրահը, այնպէս որ շատեր ոտքի վրայ կամ դուրսը մնացին։ Պատրաստուած էր գերեզման մը սեւ շղարշներով իբր խորհրդանիշը Անդրանիկի շիրմին։ Ճակատը գրուած էր Հ.Յ.Դաշնակցութեան Կոմիտէին ծաղկեպսակը, իսկ անոր մէջտեղ՝ Անդրանիկի մեծադիր նկարը, սեւ շղարշներով։ Աջ եւ ձախ շարուած էին միւս ծաղկեպսակները։

Ատենապետը՝ Պ. Իսրայէլ Արսլանեան համառօտակի ներկայացուց հայդուկին 25 տարուան գործունէութիւնը եւ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան ոտքի կենալ, յարգելու համար մեծ հերոսին յիշատակը։ Ընկ. Յովհաննէս Յովհաննէսեան երգեց «Գարահիսար լեռան կրծքին»ը։ Տիկին Արշալոյս Զօրեան՝ Անդրանիկի հայրենակցուհին՝ երգեց «Իբրեւ արծիւ»ը։ Իսկ Հայուհեաց երգիչ խումբը երգեց «Ծիծեռնակ»ը։ Օր. Մագլումեան երգեց «Կռունկ ուսկի՞ց կուգաս»ը։

Բանախօսեցին՝ Պ. Պ. Պարգեւեան եւ Սարգիս Սրապիոնեան։ Փոքրիկն Պարգեւեան արտասանեց Անդրանիկի նուիրուած կտոր մը։ Ընկ. Լեւոն Թահթաճեան կարդաց ճառ մը։

Ամէնէն վերջը խօսք առաւ Ընկ. Թաղէոս Մեծատուրեանը, որ պատմելով Անդրանիկի հայդուկի եւ հրամանատարի կեանքէն դրուագներ, ցոյց տուաւ անոր արժանիքները եւ ըսաւ, «Անդրանիկ իր յեղափոխական խառնուածքին համաձայն որոշումներ կատարեց եւ գտաւ իր ձգտումներուն համապատասխանող միակ կազմակերպութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։ Ու ենթարկուելով անոր հրահանգներուն, 25 տարի շարունակ գործեց նոյն դրօշին տակ։ Դաշնակցութիւնը շատ բան տուաւ Անդրանիկին եւ պահանջեց շատ բան եւ ան դոհացում տուաւ բոլոր այդ պահանջներուն առանց տրտունջի։ Ընկերը վերջացնելով խօսքը, հրաւիրեց ժողովուրդը, մանաւանդ երիտասարդները որ, եթէ անկեղծօրէն կ՚ուզեն յարգել յիշատակը անմահ հայդուկին, հետեւին անոր ճամբուն եւ գլուխ հանեն անոր կիսատ ձգած գործը։

Ժողովուրդը խոր յուզումով բաժնուեցաւ սրահէն։

ՍՈՒՐԷՆ ԹԱՇԻՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Պերլինի *Սոցիալիսթիչէսքի Վէսթնիք* Թերթը կը հրատարակէ (10 նոյ.) մոսկուայէն հասած նամակ մը, որ կը կրէ 3 նոյ. Թուականը։ Նամակը գրուած է տասնամեակի խրախճանքներուն նախօրեակին.—

Քաղաքին մէջ վախ մը կայ։ Շարունակ կը դառնայ խօսքը պատերազմին ու սովին շուրջ։ Հետաքրքրականը այն է, որ խռովքի մատնուած զանգուածը այդ պատերազմը կը նկատէ ոչ թէ արտաքին, այլ ներքին քաղաքացիական կռիւ մը։ Վերջերս աւելցաւ հակահրէական շարժումն ալ, ինչպէս նաեւ թշնամութիւն մը օտարականներու հանդէպ։

Թշուառութիւնը, վաճառատուններու առջեւ երկար սպասումները, պատերազմի զրոյցները, ներքին վախերը հոգեբանական թշնամութիւն մը ստեղծած են Մոսկուայի բնակիչներուն հոգիին մէջ այն օտարականներուն հանդէպ, որոնք լաւ հագուած են, լաւ կ՚ուտեն եւ լեցուցած են քաղաքը։ Բնակչութիւնը կը սրտնեղի, երբ կը տեսնէ որ իշխանութիւնները երկերես դիրք մը բռնած են, լաւ ընդունելութիւն օտարականներու հանդէպ, բռնութիւն սովետ քաղաքացիներու հանդէպ։ Ժողովուրդին մէջ, որ պոչ բռնած է խանութներուն առջեւ, զրոյց կը շրջի թէ ապրանքներու պակասութիւնը արդիւնք է օտար «հիւրերուն» ժամանումին։ «Կը կերակրեն զանոնք լեցնելով անոնց մինչեւ կոկորդը եւ վերադարձի ճոխ նուէրներ կ՚ընեն», այս զրոյցները աւելի կը կատղեցնեն ժողովուրդը։

Զգոյշ են այն օտարականներուն հանդէպ, որոնք կ՚աշխատին հաղորդակցութեան մէջ մտնել ժողովուրդին հետ։ «Ասոնք մեր կոմունիստներէն աւելի գէշ են, ո՞վ գիտէ թէ ինչու համար եկած են» կ՚ըսեն։ Օտարականներու բազմութիւնը կը նկատուի փաստ մը պատերազմի մօտենալուն։ «Լրտեսելու եկած են», կ՚ըսէ ժողովուրդը։ Հակառակ որ ժողովուրդին զանազան խրախճանքներ խոստացած են, ժողովուրդը տօներուն կը նայի վախով եւ խռովքով։

Բարոյական ընկճումը մեծ է կոմունիստներուն մէջ։ Այլեւս հաւատք մնացած չէ իշխանութեան կայունութեան վրայ։ Շատեր կը խորհին թէ արդեօք կուսակցութեան այս դիկտատուրան պիտի կրնա՞յ տեւել անխուսափելի յեղաշրջումներէն յետոյ։ Այժմ բոլոր կոմունիստները համոզուած են թէ դիկտատուրան բռնած է ահաբեկումի ճամբան, նոյնիսկ կուսակցութեան երէկուան պետերուն հանդէպ, եւ թէ վտարումներուն անպայման պիտի յաջորդեն ձերբակալութիւնները յետոյ գնդակահարութիւնները։

Կ՚ըսեն թէ կուսակցութեան վերին շրջանակներուն մէջ շատ քիչեր կան կուսակից՝ համերաշխելու։ Կռիւ է բացուած երկու հոսանքներու միջեւ։ Ամանք անհրաժեշտ կը նկատեն վերջնականապէս գլխաթափ ընել ընդդիմադիրները, Տրոցկին եւ Զինովիեւը, վանտելով իրենց բոլոր դիրքերէն, իսկ կուսակցութեան քաղաքականութիւնը վարել ընդդիմադիրներուն ցոյց տուած ուղղութեամբ։ Այս է Լենինի սովորական ռազմավարութիւնն ալ։ Կուսակցութիւնը չի փրկուիր պահելով Տրոցկին։ Եթէ Տրոցկի կարեւոր է, պէտք է զայն պահել «խնամքով բանտի մէջ»։ Սակայն պէտք է նաեւ նկատի առնել բանուորներու համակրանքը։

Միւս կողմէն, նկատել կուսակցութեան որ պէտք է իրապաշտ ըլլալ եւ այլեւս չհաւատալ երեւակայական վտանգներու մասին։ Յեղափոխութեան իրաքանչիւր հանգրուան տարբեր գործելակերպ կը պահանջէ։ Ընդդիմադիրները վտանգաւոր չեն, եթէ տնտեսական տագնապ չկայ։ Եւ տնտեսական տագնապէն խուսափելու համար պէտք է ուժեղացնել ՆԷՓը. գիներու կլճատումը, ճարտարարուեստին զարգացումը աւելի կ՚անդամալուծեն ընդդիմադիրներու անջատողական աշխատանքը, քան տգայական զէնքերով անոնց դէմ կռուելու պարապ փորձերը։ Պէտք է դրամատիրական աշխարհին հետ համաձայնութեան մը գալ, հաստատել համագոյութեան (coexistence) բարեկամեցողութիւնը։ Այս ճամբով ոեւէ յաջողութիւն գինաթափ պիտի ընէր ընդդիմադիրներու համակիրները։ Վտարել ընդդիմադիրները կուսակցութենէն, անջրպետով մը շրջապատել զանոնք, չտալ «գաղափարի համար նահատակ»ի լուսապսակը։

Ահա երկու հոսանքներ։ Կուսակցութեան ղեկը կը հակի առաջին հոսանքին, մինչդեռ բանւորական սեկտորներու վարիչները՝ երկրորդ հոսանքին։ Ո՞րը պիտի յաղթէ, չենք գիտեր։

Բանտերուն մէջ կացութիւնը սաստկալի է։ Ընդհանուր ներումը, որ կը վերաբերի բոլոր բանտարկեալներուն, բացի քաղաքական կուսակցութեան անդամներէն, խռովութիւններու պատճառ դարձաւ։ Կը վախցուի բողոքներէ, հագադուլներէ։ Պէտք է մեծ կորով ունենալ զսպելու համար ինքզինք, երբ կը տեսնուի թէ հազարաւոր ոճրագործներ ազատ կ՚արձակուին, մինչդեռ քաղաքական բանտարկեալները կը մնան բանտին մէջ 5—6 տարիներէ ի վեր։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

Մուրճ-Մանգաղի Թղթակիցը կը գրէ մոսկուայէն (13 նոյ.).—

Մոսկուայի հայ Մշակոյթի Տունը մոռցած է իր նպատակը եւ աշխատանքի ասպարէզը։ Շարք մը պատճառներ արգելք դարձած են իր զարգացման։ Այդ արգելքներէն գլխաւորն է իր արտաներկրային հանգամանքը։ Երբեք չէ կապուած տեղական կրթական ու մշակութային դեկավար հիմնարկութիւններու հետ։ Այլ կապուելով Հայաստանի կրթական գործավարութեան, հեռաւորութեան պատճառով, լաւ չէ ղեկավարուած։ Մշակոյթի Տունը նոյնիսկ փակած է ուսանողական պանդոկը։ Մոռնալով իր կոչումը, աճապարեր է բանալ առեւտրական ձեռնարկ մը, խանութ մը։ Եւ այսպէս, Մոսկուայի Հայ Մշակոյթի Տունը, կորսնցնելով իր գոյնը, դարձած է առեւտրական տուն։

Մշակոյթի Տան միակ մշակութային աշխատանքը՝ Մանկատունն է, զոր սեղմած է մէկ սենեակի մէջ։ Այս մանկապարտէզին կ՚օգնէ նաեւ Մոսկուայի կրթական իշխանութիւնը։ Սակայն բնակարանի տագնապին պատճառով, հետզհետէ այդ մանկապարտէզն ալ կը կորսնցնէ իր կոչումը։

Նախկին Լազարեան ճեմարանի շէնքը, ուր, ժամանակ մը, կը գտնուէին բարձրագոյն եւ միջնակարգ դպրոցներ, ամբողջովին ենթարկուած է Մշակոյթի Տան հովանաւորութեան։ Մեր դպրոցական ցանցը անբաւական է, նախ այն պատճառով որ շէնք չկայ։ Ուստի անհանդուրժելի է որ շէնքը կը յատկացուի առեւտրական նպատակներու վարձքն ալ թողլով մասնաւոր անձերու ձեռքը։

ՁԱՅՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՒՂԵՐԷՆ

(Խորհրդային Թերթերէն)

ԽԱՆԱԾԱԽ գիւղը կը գտնուի Գորիսէն 15 քիլոմ. հեռու։ Բնակչութեան թիւն է 1300։ Գիւղացիները կը զբաղին մասնաւորապէս երկրագործութեամբ, անասնապահութեամբ եւ քիչ մըն ալ մեղուաբուծութեամբ։

Գիւղը ունի 4 ամեայ դպրոց մը, որ կարօտ է վերանորոգման։

ԻՋԵՒԱՆ գիւղաքաղաքը, կառավարութեան կողմէ վաւերացուած յատակագծի մը համաձայն, պիտի բարձրանայ հին գիւղին գլխուն, բարձր, անտառապատ լեռան կրծքին։ Արդէն սկսուած է շէնքերու կառուցումը։ Առաջին կառուցուած մեծ շէնքին մէջ պիտի փոխադրուին իշխանութեան գաւառական մարմինները։

Իջեւանի շրջանին մէջ մեծ ծաւալ ստացած է ծխախոտի մշակութիւնը, շնորհիւ Թրքահայ գաղթականներուն։ Ցարեկան կատարուի 20,000 փութ բերք։ Ծխախոտի բերքը գիւղացիներուն մեծ օգնութիւն կը հասցնէ, պէտքի լրացնեն իրենց գիւղատնտեսական պակասները։ Իջեւանի ծխախոտը իր յատկութեամբ առաջնակարգ է։ Նոյնպէս շրջանին մէջ մեղուաբուծութիւնը եւ պտղաբուծութիւնը շատ զարգացած են։ Շերամապահութեան բերքը այս տարի անցեալ տարուան վրայ կէս առ կէս աւելցած է։ Շրջանը հարուստ է անտառներով եւ հանքերով, օրինակ մարմար, կիր, պղինձ, քարածուխ, մարմար եւ վիմագրական քարեր։

Երեւան-Աղստաֆա երկաթուղագծին աւարտումով հանքերու օգտագործումը մեծ զարկ պիտի ստանայ։ Ժողովուրդը իր միջոցներով սկսած է շինել Իջեւանէն մինչեւ Շամշադին խճուղի մը։

Այժմ, Իջեւանի մէջ ջուրի պակասութիւնը շատ զգալի է։ Ջուրի հին խողովակները փտած են։

ՉԱՐԵՆՑ ԿԸ ԽՕՍԻ

Չարենց Թիֆլիս ապաստանած է, եւ անդամակցած՝ «Վրաստանի պրոլետար գրողների ասոցիացիա»յին։ Այս միութեան մէկ երեկոյթին մէջ ստանձնելով զեկուցում մը «գրականութեան վիճակը Հայաստանի մէջ», կը յարձակի Հայաստանի պրոլետար գրողներուն վրայ։ Մանրամասն քննելով Հայաստանի գրական հոսանքները, շեշտէ կը թէ կատարուած աշխատանքները շատ թոյլ են։ Աշխատանքներու թուլութեան պատճառը այն է, որ գրական ուժերը ջլատուած են։ Ցետոյ Չարենց քննեց «Հայաստանի պրոլետար գրողների միութեան» աշխատանքները եւ ցոյց տուաւ անոնց ղեկավարներուն սխալներն ու թուլութիւնները։ Թոյլ է, ըսաւ, նաեւ քննադատութիւնը։ Գասախօսը քննադատութիւնները համարելու համար, մէջբերումներ ըրաւ «գրական դիրքերէն»։

Այս դասախօսութենէն յետոյ տեղի ունեցան վիճաբանութիւններ եւ ներկայացուեցաւ հետեւեալ բանաձեւը.—

«Լսելով ընկ. Չարենցի զեկուցումը գրական կազմակերպութեան եւ գրական կեանքի դրութեան կերպութիւնների զեկուցումը Հայաստանում» Վրաստանի պրոլետ գրողների միութեան հայկական հատուածը անհրաժեշտ կը գտնէ շուտով կազմակերպել Անդրկովկասեան գրողներու դաշնակցութիւնը իր մէջ պիտի ընդգրկէ բոլոր գրական հոսանքները եւ ի մեջ ժողովէ անոնց աշխատանքները»։

(Պրոլետար, 2 նոյ.)

...մներ

ՅԱԻԵԼՈՒՄ

...երեսփոխան ծախանեը ինք-...ւրժով պառյտի մը ընթաց-...կոխուտած էր երիտասարդ-... դատապարտուեցաւ երեք ...ուան բանտարկութեան: Դա-...պարտուեցաւ վեց ամսուան ...ին յաւելում կատարուեցաւ ...ւ չէ, կաթին գինը յաւելում ...կէ, միսին գինը յաւելում ...կէ: Թո՛ղ յաւելում մըն ալ ...երեսփոխանին դատապար-...թիւնը, ինչ կ'ըլլայ: ...կայն ինչ է բարոյականը ...ւթին:

...տասխան.— Որ եւ է երես-...ան իրաւունք չունի ճզմելու ...մարդը, որ քուէ կուտայ ...: Այո՛, երեսփոխան մը կր-... ճզմել ընտրողը տուրքով՝ ...ակցութեամբ կառավարու-...ան, կրնայ խեղդել ընտրողը ...տումներով: Այսպէս, կը ...ի ամոռ մը, ոչ թէ բանտին ...ւ, այլ խորհրդարանին մէջ: ...կայն անգամ մը, որ իր կառ-...ը կը նստի ընտրողին մէջքին ...այ, կարելի չէ այլեւս ճան-...ւրժել:

...վարծէք թէ պարոն երես-...խանը քանի մը օր բանտ ...ած ըլլալով, յարգանքը կոր-...ուց եւ դատապարտուեցաւ: ...։ Քանիներ բանտէն դուրս ...ծ եւ խորհրդարան մտած են: ...ւյանցանքը ինքնաշարժին է, ...թէ բանտին, որ ընտրողը կը ...տիպէ բողոքելու:

...եւ խորհիլ թէ ընտրողներ ...ան, որ չեն ուզեր տապալել ...երեսփոխանները, իրենց հոգին ...ւ տքայ անոնց դրած տուրքե-...ուն տակ, եւ կը բողոքեն միայն ...ն ատեն, երբ երեսփոխանին ...աքը կը ճզմէ իրենց մարմինն ...ը:

ՕՏԻՍ

ԾԱՆՐ ԱՐԿԱԾ.— Ուսուցիչ ...ը Ժէրար, որ հանգստեան կոչ-...ուած էր այլեւս, Պլանդիի կա-...րանէն ուղեց շոգեկառք ցատ-...ել, երբ շոգեկառքը արդէն ...ամբայ ելած էր: Սակայն չյա-...ողեցաւ իր հաւասարակշռու-...թիւնը պահել եւ ինկաւ: Ինկաւ ...ւ կախուեցաւ սանդուխներէն: ...Շոգեկառքը կը սուրար արդէն, ...եւ Ժէրար կը ճօճէր առ կախ: ...Վերջապէս գերմարդկային ճիգե-...րով յաջողեցաւ փրցնել կապը: ...գլորեցաւ ու ինկաւ երկաթու-...ղիին միւս գիծին վրայ: Վիրա-...ւորուած էր եւ ուժաթափ: Նոյն ...պահուն հասաւ հակառակ ուղ-...ղութեամբ շոգեկառք մը: Ժէրար ...չ ժամանակ ունէր, ոչ ալ ուժ, ...դուրս ելլելու համար գիծէն: ...Կազարիւն շարժումով մը, ինք-...զինք ժողվեց եւ պառկեցաւ գի-...ծերուն մէջ: Որքան կրնար տա-...փակցաւ եւ հողին փակաւ: Շո-...գեկառքը անցաւ: Տեսնողներ ...օգնութեան վազեցին: Ժէրարի ...զգեստները բզիկ բզիկ եղած էին: ...Գլուխէն եւ կողերէն վէրքեր ...ստացած էր: Նուազեր էր: Եւ ...սակայն բժիշկները կը կարծեն ...թէ վիճակը ծանր չէ:

ՆՈՐ ՇԷՆՔԵՐՈՒ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի շինարարական գործերու բաժնին վարիչը, Բաւ, Թիֆլիս հասնելով հետեւեալը յայտարարած է «Պրոլետար»ի (2 Նոյ.).—

Հայաստանի շինարար աշխատանքը մեծ թափով կը շարունակուի: Միեւնոյն ժամանակ կը փորձուի շինարարութեան աշխատանքները աժանցնել: Վերջերս սկսանք պատերը կանգնել ձուլածոյ, փոխանակ շարելու քարով: Այս եղանակը, որ կը գործադրուի Հայաստանի մէջ առաջին անգամ, կը կայանայ խիճեր եւ աւազին անդին նետուած քարի կտորուանք շաղախի միջոցով իրարու խառնելուն մէջ: Այս ձուլածոյ եղանակով այժմ Երեւանի մէջ կը շինուի հսկայ երկյարկանի շէնք մը՝ մեքենայական գործարանի մը համար, նոյնպէս երկու մեծ տուն՝ բնակութեան համար, մէկ յարկնոց գործարան մը կաշեգործութեան, եւ ուրիշ շէնքեր: Այս ձեւով քարի աշխատանքները կ'աժաննան հարիւրին 40—45 համեմատութեամբ:

Այսպէս պատերը կը շինուին եւ ներսէն ու դուրսէն կը ստանան շքեղ դրուագներ, նախշեր եւ ամէն տեսակ ճարտարապետական մշակումներ: Տուներուն տանիքները կը շինուին չեչաքարէ, եւ այսպէս կ'աժաննայ աշխատանքը եւ անտառային նիւթերու նուազ կը դիմուի: Պատուհաններու, լուսամուտներու, դուռներու մասին, աժան շինելու համար, միջոցներ ձեռք առնուած են:

Այժմ փայտէ շինութիւններուն փոխարէն միջոցներ կը խորհուին գործածելու երկաթէ շինութիւններ, որպէսզի կարելի ըլլայ կրճատել անտառային նիւթերու պահանջը, որովհետեւ Հայաստան կարօտ է փայտի եւ այս պատճառով գիները սուղ են: Միւս կողմէ, այդ ձեւով աշխատուած պարագային արհեստաւոր բանուորի շատ քիչ անհրաժեշտութիւն կը ներկայանայ: Այնպէս որ աշխատանքները աւելի կ'արագանան: Այն տունը, որ քարով շինուած պարագային, կը վերջանար մէկ տարիէն, այս վերջին ձեւով շինութիւնը կ'աւարտի 3—4 ամիսէն:

ՔԱՋ ԽՕՍՔԵՐ

Ուրալսքի Ռապոչի, պոլշեւիկեան թերթ, վախն ի վախ բայց քաջաբարկ՛ըսէ թէ անհրաժեշտէ տասնամեակի այս տօներուն որ եւ է բան մըն ալ... գործադուրկներուն համար ընել:

Քրամնի քրիմ պարզապէս կը խորհրդածէ տասնամեակի տօներուն առթիւ: «Մենք, տօներուն մէջ, շատ նախադասութիւններ կը շինենք, քիչ բնական եւ անօգուտ ցոյցեր կը կատարենք, մինչդեռ պէտք էր իրագործել...»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՕՏԱՐՆԵՐՆ ԱԼ ԼԵԶՈՒ Կ'ԵԼԼԵՆ

Անցեալ օր դիպուածով կը հանդիպիմ ֆրանսացիի մը որ երբ Հայ ըլլալս կ'իմանայ, հեգնանքով կը հարցնէ ինծի.

— Իրա՞ւ է որ ձեր որբուհիները չնչին օրավարձերով գործատէրերու կը յանձնէք: Մէկ երկու հարիւր ալ ինծի չէ՞ք տար:

Իմ պնդումիս վրայ, մարդը կը յայտնէ որ մէկ-երկու ամիս առաջ Ավինեօնի մէջ տեղի ունեցած է ժողով մը, ուր ներկայ եղած են կարգ մը գործատէրեր եւ Աշխատանքի Նախարարութեան Մարսէյլի ներկայացուցիչը: Գործատէրերէն մէկ քանին շատ խիստ բառերով յարձակած են ընկերութեան մը մարդոց վրայ, որոնք Գպրոցասէրի որբուհիները կ'աշխատցնեն իբրեւ գործաւորուհի չնչին վարձքերով, մինչդեռ կ'ուզէին հաւատցնել թէ անոնք աշակերտուհիներ են:

Միւս գործատէրերը բողոքած են իրենց դէմ եղած այս տգեղ մրցումին դէմ: Շատ խիստ խօսած է նաեւ Աշխատանքի Նախարարութեան ներկայացուցիչը:

«Յառաջ»ի մէջ քանի մը անգամ գրուեցաւ այս մասին, կարդացինք եւ չկրցանք հաւատալ, մինչեւ որ օտարներն ալ լեզու ելան: Կը հարցնեմ Գպրոցասէրի վարչութեան թէ ինչո՞ւ չեն գարմաներ այս գայթակղութիւնը կամ եթէ ճիշդ չեն ըսուածները, ինչո՞ւ փաստերը չեն դներ մէջտեղ, մեր խիղճը հանգստացնելու համար:

Լիոն — կ. փափազեան

ԾԱՆ. ԽՄԲ.— Ոչ առաջին, ոչ ալ միակն է այս բողոքը Մարսէյլի Գպրոցասէրին պատերուն մէջ անցած-դարձածի մասին, որ ինչպէս ըսինք քանի անգամներ, տնավարի կարգադրութիւններով չեն կրնար պարտկուիլ: Դեռ քանի մը օր առաջ ստացանք Թղթակցութիւն մը ուր կը պատմուի թէ ինչպէս Տիկ. Պօյաճեան ճամբեր է անպաշտպան օրիորդ մը կոպտութեամբ որ Հայաստանէն նոր հասած՝ քահանայի մը ընկերակցութեամբ Գպրոցասէր դիմած էր, պաշտօն մը խնդրելու համար:

ՆՈՐ ԽԱՂԵՐ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՕՆ, 23 Նոյ. Գալաքեան եպս. պաշտօնագրով մը կը յանձնարարէ ընտր. ժողովին՝ Ազգ. Միութեան հաշիւները քննել եւ... վաւերացնելով պատճէնը իրեն ղրկել: Կը հարցնեմ.— ընտր. ժողով մը ի՞նչ իրաւասութիւն ունի Ազգ. Միութեան հաշիւները քննելու, եւ ան ալ՝ ծանրաբեռնեալ Ազգ. Միութեան մը: Ասիկա նոր խաղ մըն է միւսներու կարգին: Քանի որ Գալաքեան եպս. իրաւ կը խօսի եւ դիկտ. ձին ընտրութիւն պիտի կատարէ. ինչո՞ւ ըստ օրէնքի չի սպասեր որ գային թեմ. խորհուրդը մանրամասնօրէն քննէ հաշիւ եւ պարունակ: Պէտք է գիտնալ թէ ընտր. ժողովին մեծամասնութիւնը ծանօթ Ազգ. Միութեան կապալառուներուն մարդիքն են: Ալ թո՛ղ ողջամիտները հասկնան թէ այս մտայնութեամբ շարժողները ի՞նչպէս կրնան խաղաղութիւնը պահպանել այս գաղութին մէջ: Ու տակաւին երես ունին պախարակելու ա՛յն կուսակցութիւնը որ ամէն ատեն ուղղամիտ վարմունք գոյց կուտայ երբ մանաւանդ խնդիրը գաղութին բարոյական շահերուն շուրջ կը դառնայ: Խնդրեմ, թո՛ղ հետաքրքիրները հասկնան, քննեն թէ Լիոնի մէջ առ նուազն չորս ամիսէ ի վեր ինչ խայտառակ դ րք բռնած են Ազգ. Միութեան շրջանակները, որպէսզի ընտրութիւնը չկատարուի: Վերջին պահուն պալաքեան եպսն ալ խաղ մը սարքեց եւ չուզեց հաշիւները յանձնելով ընտր. ժողովին: Ալ դուք դատեցէք.

X.

ՄՈՒԹ ԳՈՐԾԵՐ

ՄԱՐԹԻԿ, 21 Նոյեմբեր.— Քանի մը օր առաջ ոստիկանապետը կանչեց մեր ընկերներէն Պ. Գ.ը եւ ազդարարեց որ մէկ ժամէն մեկնի, ֆրանսայի սահմանէն դուրս ելլելու իբրեւ համայնավար: Հրամանը Մարսէյլի ոստիկանութենէն է, կ'ըսէր: Մեր ընկերը իր գարմանքը յայտնելէ յետոյ, կը բացատրէ թէ զոհ գացած է բացարձակ զրպարտութեան մը:—

Մեզի ծանօթ են խառնակիչներուն անունները, բայց կը վերապահենք, յուսալով որ կը զգաստանան: Ջանք կ'աննենք նաեւ ուրիշ զգուելի արարքներ:

Ջգօն

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՈՂԻՏ ԽԱՂ ՄԸ

ՎԻԷՆ, 21 Նոյ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի Գ. ախոյանական մրցումը տեղի ունեցաւ, Նոյ. 20ին C. S. Demi-Sunoisի դէմ, իրենց դաշտին վրայ: Կանոնէն բազմութիւն, մը մօտ հազար հոգի, փութացած էր մարզադաշտ: Ֆրանսական խումբը կը պատկանէր չորրորդ շարքին եւ անցեալները չարաչար պարտութեան մատնեց U. S. Portugaise 15ի դէմ 0, փայլուն յաղթանակ մը եւս տարած է C. S. Tourelloisի դէմ 6—0:

Խաղը սկսաւ մեր յառաջապահներու մէկ բուռն յարձակումով: Դժբախտաբար առաջին վայրկեանին մեր յառաջապահը վիրաւորուեցաւ: Խաղը շարունակուեցաւ 10 հոգիով: Ֆրանսական պաշտպանողական գիծը անանցանելի կը դառնար, հոգին ալ նպաստաւոր էր հակառակորդին որ սկսաւ նեղը դնել մեր պաշտպանողական գիծը: Առաջին կիսախաղին Ֆրանսացիները շահեցան նշանակէտ մը: Բ. կիսախաղին, ֆրանսացի յառաջապահներու մէկ կոպիտ յարձակումով վիրաւորուեցաւ մեր կեդրոնի յառաջապահը, բայց կրցաւ շարունակել խաղը: Մեր մէկ վերջապահին սխալէն օգտուելով Ֆրանսացիները շահեցան երկրորդ նշանակէտը: Խաղը լրանալու 15 վայրկեան մնացած մեր բերդապահն ալ վիրաւորուեցաւ և քաշուեցաւ: Խաղը շարունակուեցաւ 9 հոգիով: Ֆրանսացի յառաջապահները առիթէն օգտուելով նշանակէտ մը շահեցան, սակայն մեր խմբապետը չընդունեց: Խաղը վերջացաւ Ֆրանսացիներուն յաղթութեամբ, 2—0: Այս արդիւնքը պատուաբեր է Հ. Մ. Ը. Մ.ի համար:

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր կատարած երեք ախոյանական մրցումներուն մէջ արձանագրեց երկու յաղթանակներ եւ մէկ պարտութիւն: Կիրակի, Նոյ. 27-ին պիտի մրցի U. S. Portugaiseի դէմ, Լիոնի մէջ: Ժամադրավայր կառ տը Վիէն, առաւօտ ժամը 10ին:

Մարտիկ փափազեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՕՐԻՆԱԿ ԱՐԿԱԾ.— Վաճառական Կիլլէր ինքնաշարժով Ռուհլէնի կը վերադառնար, երբ անցորդ մը պոռաց թէ ինքնաշարժին ետեւէն մարդ մը կախուած է: Վաճառականը կեցուց կառքը: Իրաւամբ, ինքնաշարժին ետեւէն գլխիվայր կախուած էր մարդ մը, որ այսպէս քաշկռտուած է քանի մը քիլոմեդր: Սակայն վաճառականը լուր իսկ չունէր: Նոյնիսկ չի կրնար բացատրել թէ ինչպէս կրնայ կախուիլ գլխիվայր: Մարդը քիչ յետոյ մեռաւ:

ՈՏՔ ՋՈՒՆԻ, ԿԸ ԹՌՉԻ.— Միացեալ Նահանգներէն կը հաղորդեն թէ օդանաւորդ Տօկէրթի, որուն երկու սրունքները և մէկ բազուկը կտրուած են եւ մասնաւորաբար գործիքով մը միայն կը վարէ իր ինքնաշարժը, ապահովուած ըլլալով ծախքերը, պիտի փորձէ կտրել Ատլանտեան ովկիանոսը:

ՆՈՐԱՀԱՍ ԱՂՋԻԿ ՄԸ.— Օրիորդ Քլ. պէրթա, 17 տարեկան, սպասուհի էր տան մը մէջ: Սակայն այնքան ձոխ կ'ապրէր որ, կը զարմացնէր նոյնիսկ իր տիրուհին, նախանձ կը շարժէր կոմսուհիներուն: Ինքնաշարժներով պտոյտ ջուրերուն եզերքը: Թատրոն ու պարահանդէս: Ամէն նորաձեւութեամբ կը պճնուէր: Ու քաղաքին մէջ բնակիմ եւ աշխատիմ առանց արգելքի:

ամէն օր զգեստ կը փոխէր: Ոստիկանութիւնը կասկածի մէջ ինկաւ: Հարկ եղաւ խոստովանցնել օրիորդը, որ ամէն առաւօտ բրաբով նամակներ կը ստանար:

Ցայտնուեցաւ գաղտնիքը: Նոր օրերու նոր արուեստ: Աղջիկը գիրքին ապրելու եւ ձախ երեւալու համար նշանուեր էր միանգամայն...104 երիտասարդներու: Այսպէս Արրասի մէջ ունէր 22 նշանած, Տիէփի մէջ 33, Ռուանի 5 եւ դեռ ուրիշ քաղաքներու մէջ ալ: Օր մը մէկը կը խաբէր, օր մը միւսը, եւ 104 նշանածները լուր իսկ չունէին իրարմէ:

Նշանածները կանչուեցան ոստիկանատուն:

ՈՃՐԱԳՈՐԾ ԵՒ ՀՐՁԻԳ.— Երկու երիտասարդ մշակներ, որոնք կը ծառայէին Փոնթավէր, հողագործի մը ագարակին մէջ, կոկորդ տաքցնելու համար գացին քաղաք: Խմեցին ու կշտացան: Երեբակալով կը վերադառնային, երբ վէճ մը ծագեցաւ երկու խմանողներուն միջեւ: Մեծը, որ կը կոչուի Պօկէքի, հանեց երկսայրի սուրը եւ մխեց ընկերոջը սիրտը: Դժբախտ երիտասարդին սիրտն ու թոքը ծակած էր: Վայրկենական մեռաւ: Պօկէքի վերադարձաւ ագարակ եւ հողագործին ըսաւ որ, ճամբան, վերադարձի պահուն, սպաննուած է իր ընկերը:

Ցետոյ քաշուեցաւ իր խրճիթը: Քարիւղ լեցուց եւ կրակ տուաւ: Հողագործը հասաւ եւ յաջողեցաւ մարել: Սակայն ոճրագործը փախած էր մարագը: Հոն ալ հրդեհ ձգեց: Բոցերը արագօրէն տարածուեցան եւ մոխիր դարձուցին շտեմարանները որ հունձքով լեցուն էին: Ագարակն ամբողջ պիտի այրէր, եթէ օգնութեան չհասնէին մօտակայ ագարակներէն: Ոճրագործը փախած էր քաղաք դարձեալ խմելու համար: Ոստիկանները ձերբակալեցին զայն, գաւաթը շրթներուն:

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ

Հայ Գիւղատնտես Ուսանողներու Օգնութեան Յանձնախումբի Աղեքսանդրիոյ կեդրոնը իր սրտագին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Մարթիկի (Ֆրանսա) մասնաւոր հոգաբարձութեան, որ հաճած է Անդրանիկի սգահանդէսէն գոյացած 218 ֆրանքը տրամադրել Անդրանիկի անունով գիւղատնտես սաներու մեր ֆոնտին:

(Կնիք)

ՅԱՌԱՋ.— Այս նպատակով քսան ֆրանք ղրկած է մեզի Պ. Գրիգոր Հաստէճեան (Վիէնէն): Եթէ ուրիշ գումարներ ալ կան, կը խնդրուի փութացնել, որպէսզի Աղեքսանդրիա փոխադրենք:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (121)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՈՒՐ Կ'ԱՊԱՑՈՒՑՈՒԻ ԹԷ՝ ՃՇՄԱՐԻՏԸ ԵՐԲԵՄՆ ԱՆՀԱՒԱՏԱԼԻ ԿԸ ԹՈՒԻ

Այս վերջին յայտարարութիւնը որ գառն շեշտով մը եղած էր, զիս համոզեց. ինծի համար, այլեւս կասկած չկար թէ՝ Քարասօֆ եւ Կոստանդինովնա իրենց միջոցներով փախած կամ բարեկամներու կողմէ առեւանգուած ըլլալով, այլեւս Չեկայի իշխանութեան տակ չէին: Անոնց վտանգէ զերծ ըլլալը զիս ուրախացուց, մանաւանդ որ ատով իմ փախուստս ալ կը դիւրանար:

Իրօք. ինծի համար դարշելի բան էր փրկուիլ, Չեկայի ձեռքին տակ ձգելով մարդ մը, որ Ռուսիա մտած էր իմ պաշտօնս դիւրացնելու համար եւ կին մը որ մեզի միացած էր իմ խնդրանքիս վրայ:

Այս հոգէն ազատ ըլլալով, Մէնժինսքիի դարձայ եւ ըսի.

— Կ'ընդունիմ ձեր ըսածը եւ Քարասօֆ-Կոստանդինովնա միջադէպը կը նկատեմ կարգադրուած: Մինակ՝ կէտ մըն ալ կը տեսնեմ քննելիք:

— Ո՞րն է:

— Ո՞ր պիտի բնակեցնէք զիս:

Մէնժինսքի՝ նեղը ճնալով. վարանեցաւ պատասխանելու:

— Ի՞նչ պիտի ըսէիք եթէ ձեզի այս շէնքին մէջ... յարկաբաժին մը յատկացնէինք:

— Ոչ մէկ գինով չեմ ուզեր, գոչեցի. հոս բնակութիւնս՝ շատ գէշ յիշատակներ պիտի արթնցնէր մէջս:

— Ուստի կայ որ չեմ գիտեր թէ Չեկայի վերին խորհուրդը ձեզ պիտի թոյլատրէ՞ որ ուրիշ տեղ բնակիք: Անձնապէս ձեր վրայ վստահութիւն ունիմ եւ պատրաստ եմ ձեր հաւատարմութիւնը երաշխաւորելու: Բայց Խորհուրդին մէջ կան որ տարբեր կը մտածեն:

— Այդ պարագային, նկատեցէք որ բան մը տեղի չէ ունեցած մեր միջեւ: Թող զիս իմ տեղս տանին:

— Վայրկեան մը, գրո՛ղ, գոչեց խօսակիցս. կաթնապուրի պէս կը յորդիք անմիջապէս. այդպէս չէ որ գործ կը տեսնեն, եւ ոչինչ բանի մը համար, այդքան կարեւոր առաջարկ մը չեն մերժեր:

Առանց խնդալու էր որ այս արտառոց պատասխանը տուաւ ինծի:

Մարդ խենդ կամ չեկիստ ըլլալու է (ինչ որ մօտաւորապէս նոյն բանն ըսել է), որ Լուպիանքայի մէջ բանտարկութիւնը ոչինչ բան մը որակէ:

Զօրանոցի մէջ այս բնակութիւնը արդէն, շատ կը նմանէր արգելափակումի. չէի կրնար հետեւաբար ընդունիլ նման կարգադրութիւն մը: Եւ յետոյ, այդ առաջարկը ինչպէ՞ս կրնայի հաշտեցնել, ազատօրէն գործելու պայմանիս հետ, որուն հաւանութիւն յայտնած էր Մէնժինսքի:

Այնպէս որ, աչքերս իրեն յառած, պատասխանեցի.

— Չեմ գիտեր թէ որոնց կ'ակնարկէք: Եւ եթէ ընդունիմ թէ ինձմէ կը կասկածին, չեմ կրնար ընդունիլ թէ՝ ինչո՞ւ զիս կ'ընդունին իրենց ծառայութեան մէջ: Եթէ քիչ մը խելք ունենային, պիտի հասկնային արդէն թէ՝ ինծի պէս մէկը, եթէ կատարեալ ազատութիւն չվայելէ չի կրնար ԳՈՐԾԵԼ: Պաշտօնը որ ինծի կը յանձնեն փափկական բնոյթ ունի եւ չեմ գիտեր մէկը, որ կարենայ զայն վարել բանտի մը ներսէն:

«Միւս կողմէ, ձեր սահմանները փակ են եւ այնքա՜ն որ, չեմ գիտեր թէ՝ ի՛նչ վտանգի կ'ենթարկուիք, եթէ թոյլ տաք որ քաղաքին մէջ բնակիմ եւ աշխատիմ առանց արգելքի:

Փաստերս տպաւորութիւն ձգեցին Մէնժինսքիի վրայ, որ պատասխանեց.

— Վերին Խորհուրդի իմ ընկերներուս հետ առանց խորհրդակցելու, անկարելի է որ կարենամ գոհացնել ձեր խնդրանքը: Կը խնդրեմ ուրեմն որ, մինչեւ վերադարձս, հոս ինծի սպասէք:

Առանց պատասխանելու, խոնարհութիւն մը ըրի:

Ոտքի ելաւ, իր առջեւ սեղանին վրայ գտնուող թղթածրար մը վերցուց եւ քանի մը քայլ առաւ դէպի դուռը:

Յետոյ, յանկարծ դառնալով, քովս եկաւ եւ հարցուց.

— Ընչո՞ւ ԱՅՆ ՊԱՐԱԳԱՅԻՆ ՈՐ ՁԵՐ ԲՈԼՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ՝ ՎԵՐՋԻՆՆ ԱԼ ՄԷԿՏԵՂ ընդունուին, պատւոյ խօսք պիտի տաք որ չպիտի փախչիք արտասահման:

Ցեղն ի տեղօք պատասխանեցի.

— Նոյնիսկ այդ կէտին մէջ չեմ կրնար ձեզ գոհացնել: Երկուքէն մէկը. կամ վրաս վստահութիւն ունիք, կամ չունիք: Արդ, կը նկատեմ որ, ձեր կողմէ երբ այդ տեսակ պայման մը կը պարտադրէք ինծի, իմ մասիս ցոյց տուած կ'ըլլաք անվստահութեան անհանդուրժելի զգացում մը: Ահա թէ ինչո՞ւ չեմ կրնար ընդունիլ:

Այս պատասխանը յայտնապէս շփոթեցուց զայն եւ մէկու մը պէս, որ համոզուած է թէ պիտի ձախողի, գլուխը շարժելով դուրս ելաւ:

Հազիւ թէ մեկնած էր, պատուհանին մօտեցայ ճշդելու համար բանտին այն կէտը, ուր կը գտնուէր Մէնժինսքիի սենեակը:

Մէկ ակնարկով տեսայ որ Լուպիանքա փողոցին վրայ կը նայէր:

(Շար.)

Թրգմ'. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

պանիոյ միջեւ։ Ալպանիոյ կողմէ ստորագրեց Նիաս պէյ Վրիոնի, Իտալիոյ կողմէ Ուկօ Սոլա։ Ահա գլխաւոր կէտերը.—

Ալպանիոյ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մտնելէն ետք 2 երկիրներուն միջեւ կնքուած բոլոր դաշնագիրները ի զօրու կը մնան։ Երկու երկիրներու միջեւ անկեղծ եւ կատարեալ բարեկամութիւնն ու փոխադարձ օժանդակութիւնը պիտի շարունակուին։

Իտալիոյ եւ Ալպանիոյ միջեւ 20 տարուան համար անփոփոխելի պաշտպանողական զինակցութիւն մը գոյութիւն պիտի ունենայ։ Այս զինակցութիւնը պիտի կրնայ դադրիլ իր տեւողութեան 18րդ. տարուան ընթացքին։ Եթէ չդադրեցուի, լռելեայն պիտի վերանորոգուի քսան տարուան համար ևս։

Դաշնադիր երկու կողմերը իրենց բոլոր ուշադրութիւնն ու միջոցները պիտի գործածեն իրենց երկիրներու ապահովութիւնը երաշխաւորելու եւ զանոնք փոխադարձաբար պաշտպանելու համար արտաքին ամէն յարձակումի դէմ։ Ուստի, երկու երկիրները խաղաղութեան եւ անդորրութեան պահպանման համար միասին պիտի գործեն, ու այն պարագային, ուր կողմերէն մէկը առանց իր գրգռութեան պատերազմի մը սպառնալիքին ենթարկուի, միւս կողմը ամէնէն ազդու բոլոր միջոցները պիտի գործածէ ոչ միայն պատերազմը արգիլելու, այլ արդար գոհացում մը ապահովելու համար վտանգուած կողմին։

Երբ բոլոր հաշտարար միջոցները ի զուր անցնին, կողմերէն իւրաքանչիւրը յանձնառու կ՚ըլլայ հետեւելու միւսին բախտին, իր զինակցին տրամադրութեան տակ դնելով իր զինուորական, ելմտական եւ այլ բոլոր կարգի միջոցները, որոնք օգտակար կրնան ըլլալ կռիւին դիմադրելու համար, եթէ բնականաբար այդ օգնութիւնը պահանջուի վտանգուած պետութեան կողմէ։

Կողմերը յանձնառու կ՚ըլլան հաշտութեան կամ զինադադարի ո եւ է բանակցութիւն չկատարել, առանց միւս կողմի հաւանութեան։

Այս Դաշնագրին կցուած են Թիրանայի իտալական դեսպանին եւ Ալպանիոյ արտաքին նախարարին միջեւ փոխանակուած նամակներ, որոնք կը հաստատեն թէ այն պարագային, ուր երկու երկիրներն ալ նոյն թշնամիներուն դէմ կռուին, Ալպանիա գտնուած դաշնակից զինուորներու հրամանատարութիւնը պիտի յանձնուի ալպանական զինուորներու հրամանատարութեան, իսկ Իտալիա գտնուողներունը՝ իտալական վերին հրամանատարութեան։

Այս նոր դաշնագրով, Իտալիա աւելի եւս կ՚ամրապնդէ իր թեւարկութիւնը Ալպանիոյ վրայ։ Այս անգամ եւս Սերպիա պիտի յուզուի եւ Պալքաններու մէջ կացութիւնը դարձեալ պիտի խռովուի։

Պոլշեւիկեան ազդարարութիւն Լեհաստանի

«Թայմզ»ի Վարշաւայի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Վարշաւայի խորհրդային դեսպանը առջի իրիկուն ուշ ատեն Խորհրդային Միութեան կողմէ ծանուցագիր մը ներկայացուցած է Լեհաստանի արտաքին նախարարին։

Այդ ծանուցագրով Սովետները կ՚ազդարարեն լեհ կառավարութեան թէ այն պարագային ուր յարձակում գործուի Լիթուանիոյ վրայ, Մոսկուա ոչ չէզոք պիտի մնայ, ոչ ալ անգործ։

Յունաստան եւ Թուրքիոյ պատրաստութիւնը

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ հելլէն երեսփոխան մը ծովային նախարարը հարցապնդած է Թուրքիոյ ծովային պատրաստութեանց մասին, մանաւանդ որ այս վերջինը իր «Եավուզ» զրահաւորը նորոգելու վրայ է այժմ։ Հելլէն ծովային նախարարը այս հարցապնդումին պատասխանելու համար քանի մը օր միջոց ուզած է։

Թուրքիա եւ Իրաք

Էնկիւրիի կառավարութիւնը իմացուց Սուրիոյ իշխանութեանց թէ քոլէրայէն պաշտպանուելու համար, որոշած է իր սահմանները գոցել, եւ Սուրիայէն եկող ո եւ է անձ քարանթինայի ենթարկել։

Սուրիոյ Առողջապահական տնօրէնութիւնը անմիջապէս այս մասին բողոքեց Մարզպանի ներկայացուցիչին, անոր դիտել տալով թէ Էնկիւրիի բռնած ընթացքը բոլորովին հակաօրինական է, քանի որ ամբողջ Սուրիոյ մէջ քոլէրայի ոչ մէկ դէպք չէ պատահած։

Կը կարծուի թէ Պ. Փօնսօ Փարիզի թուրք դեսպանին մօտ դիմումներ պիտի կատարէ, այս ծրագրին գործադրութիւնը արգիլելու համար։

Նոր Ակադեմական մը

Ակադեմական Ռոպէր տը Ֆլէրի թափուր աթոռին համար, ընտրութիւն կատարուեցաւ եւ 18 քուէով ընտրուեցաւ Լուի Մատըլէն։

Տօքթ. Ֆլէօրի ստացած էր 9 քուէ, Թրիսթան Պէրնար՝ 4 քուէ, իսկ կապրիէլ տը լա Ռօշֆուքօ թեկնածութիւնը վերցուցած էր։

Լուի Մատըլէն ծնած է 1871ին Նէօշաթօ (Ալզաս)։

Մեծ պատմագիր մըն է, որուն բազմաթիւ գործերը պսակուած են Ակադեմիային կողմէ։ Նշանաւոր է իր «Յեղափոխութեան Պատմութիւնը»։ Ֆրանսական պատմութեան զանազան շրջաններու եւ դէմքերու մասին ուսումնասիրութիւններէ զատ, իբրեւ ականատես Վէրտէօնի պատերազմին եւ ծանօթ 1914-1918ի դէպքերուն, պաշտօն ստացած էր գրելու պատմութիւնը այդ շրջանին։ Այժմ հրատարակուած են այդ գործերը, որոնք կը ներկայացնեն Վէրտէօնի, Մառնի, Իզէրի և Սոմի ճակատամարտները։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՍԷՆԹ ՔԱԹՐԻՆԻ (Սրբուհի Կատարինէ) տօնը երէկ տօնուեցաւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, ըստ աւանդական սովորութեան։

ՓԱՐԻԶԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՆ ու արուեստագիտուհիները ընտրեցին իրենց իշխանուհին եւ իշխանը՝ 1927-1928 շրջանին համար։ Իշխանուհի ընտրուեցաւ Կապի Մորլէ՝ 151 ձայնով, իսկ իշխան՝ Մաքս Տիբրիլ՝ 138 ձայնով։ Մօրիս տը Ֆէրոտի 135 քուէ ստացած էր։

Այրի Տիկ. Քրիստինէ Աշճեան, Օր. Զուարթ Աշճեան, Օր. Մատլէն Աշճեան, Այրի Տիկ. Նաիրիկ Երկանեան, Պ. Տիրօն Սարգիսեան Պ. Վարդան Սարգիսեան (Պրիւքսէլ), Պ. Արամ Թանտրճեան (Ամերիկա), Պ. Վաղարշակ Թանտրճեան, Պ. Կարապետ Թանտրճեան, Պ. Սիմոն Իւթիւճեան, Այրի Տիկ. Մաննիկ Փափազեան եւ զաւակունք (Ամերիկա), Այրի Տիկ. Արմենուհի Վարժապետեան եւ զաւակունք (Ամերիկա), Այրի Տիկ. Սրբուհի Իւթիւճեան (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Վարդան Թանտրճեան եւ զաւակունք (Կ. Պոլիս), ինչպէս նաեւ Կուռճեան, Գարագաշեան, Գրիգորեան ընտանիքները ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն իրենց աղջկան, քրոջ, քրոջաղջկան եւ ազգականին՝

ՕՐ. ՍԻՐԱՐՓԻ ԱՇՃԵԱՆԻ

դառնալէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 23ին 18 տարեկան երիտասարդ հասակին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի վաղը կիրակի ժամը 9ին, 62 Rue des Morillons, Paris, ուրկէ հանգուցելոյն մարմինը պիտի փոխադրուի Bagneuxի գերեզմանատունը։

Մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Եռագոյն խումբի ժողովը այսօր Շբ. իրիկուն, ժամը 8ին, 154 Ave. d'Argenteuil, Asnières. ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

Հ. Յ. Դ. Առնուվիլ-լէ-կոնէսի Թազմիկ խումբի դասախօսական ժողովը վաղը կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին սովորական հաւաքատեղին։ Դասախօս ընկ. ԱՆԴՐԷ։

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Ռոստոմ ենթակոմիտէի անդամ. ժողովը՝ վաղը կիր. իրիկուն ժամը 8.30, ծանօթ հաւաքատեղին։ ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. կոմիտէի պատգամաւորական ժողովը վաղը կիր. առաւօտ ժամը 10ին Հ. Յ. Դ. Ակումբը։

Հ. Յ. Դ. Պէլֆօռի Վազգէն խումբի ընկերները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը կիրակի ժամը 1.30ին Cinéma Eldoradoի վերնայարկը։ կարեւոր օրակարգ։ ներկայանալ անդամատետրերով։ կը հրաւիրուին այն համակիրները որոնք փափաքած էին նախկին ժողովին արձանագրուիլ։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 1ին սովորական հաւաքատեղին։ ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ.Յ.Դ. Փօն-տ՚Օպնայի «Կորիւն» խումբի ժողովը վաղը կիրակի ժամը 2ին, Գրադարանի Սրահը։ Օրակարգ վարչութեան ընտրութիւն, կը խօսի ընկերուհի Օր. Պերճուհի Սիւտճեան։ Բոլոր ընկերներու եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Վարուժան ենթակոմիտէն ստիպողական ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները վաղը կիրակի կէսօրէվերջ ժամը 2ին ծանօթ հաւաքատեղին. ներկայանալ անդամատետրերով։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Բժշկական Միութեան Առաջին դասախօսութիւնը Նոյ.30ին, Դշ. գիշեր ժամը 9ին, Sociétés Savantes-ի մէջ։

Պիտի խօսի փրօֆ. Կ. Աղաջանեան։

ՆԱՄԱԿ ունի Վահան Գուրեան՝ Աստաբազարցի. դիմել՝ խմբագրատուն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի Մշեցի Բրուտ թաղէն Մարգար Մուշեղեան (Կաքար)հօր անունը Մուշեղ,մօր անունը Նարգիկ, որ 1926ին Ամերիկա կը գտնուէր։ վերջին հասցէն էր M. Moushakian, 991 2nd Avenue, New Kensington, P. A.U.S.A. Իմացնել՝ Ղազարոս Զաքջաքեանի 14Rue dela Montagne, Ste. Geneviève, Paris (5me).

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել։

— Պարտիզակցի Մարտիկ Տէր Սահակեան, կահագործ, որ 1926ին Կոստանդնուպոլսէն Ֆրանսա եկած եւ Մարսէյլի գիւղերը հաստատուած է։ Իմացնել՝ Պօղոս Քէշիշեանի, 8bis Rue Pont Neuf Valencien (Nord).

— Կը փնտռուի Գարամուսալի Մէրտիկէօզ գիւղէն Պետրոս Պալթաեան, որուն Պուլկարիա գտնուիլը իմացուածէ։Գրել՝ Onnik Baltaianի, 75 Bld. de la Madeleine Nice, France.

Կը խնդրուի Պուլկարահայ թերթերէն արտատպել։

—Երեւանէն կըփնտռուէն Ցարօն Քուրեանը, որ կը կարծուի թէ նախապէս կը գտնուէր Ֆրանսայի մէջ. Usine de Serrurerie, Pont St Esprit, Gard։ գրել՝ խմբագրութեան։

— Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղացի Մանուկ եւ Յակոբ Յարգինեան եղբայրները, Մանուկ 23 տարեկան է, իսկ Յակոբ 22։ 1914ին աքսորուած են. իրենց հօր անունն է Արթին (Ամասիացի եւ Սէօլէօզ հաստատուած էր), մօր անունը Վարդենի։ Տեղեկացնել՝ իրենց եղբօր՝ Նիկողոս Յարգինեանի, 5 Rue du Capitaine Ferber. Issy-les-Moulineaux (Seine), France.

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

— Ներսէս Գէմաճեան, հօր անուն՝ Յովհաննէս, մօր անուն՝ Մարիամ, Ադաբազարցի, որ գտնուած է Պէյրութի Քէլէկեան որբանոցին մէջ եւ որ յետոյ գացած է Եգիպտոս ուսանելու համար. կը փնտռուի՝ իր ընկերոջ՝ Յակոբ Հայրապետեանի կողմէ։ Գրել La Gaudinière, la Ville-aux-Clercs (Loir-et-Cher), France.

ՍԱԿԱՐԱՆ

25 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի)	100 Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidie
Լէվա 100 հատր	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Belga
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատր	Ley
Ֆլորին	(Florin)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքիոյ երկաթ ղ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20շլ.	40շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ			250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ		6տլ.	10տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100ֆ.	200ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 27 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927

27 NOVEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 504

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԸ ՄՆԱՅ ԹՈՒԱԿԱՆԸ ՃՇԴԵԼ

Մասնաւոր նամակէ մը կ'իմանանք թէ Նիւ-Եորքի մէջ ալ պիտի տօնուի Հայկական Մշակոյթի Օրը, Դեկտեմբեր 11ին, նախաձեռնութեամբ Գրական Միութեան:

Ուրեմն, Փարիզ, Պերլին, Թաւրիզ եւ Նիւ-Եորք պաշտօնապէս ընդունած են տօնը: Պուքրէշի մեր թղթակիցը անցեալ օր կը գրէր թէ՝ Հոկտեմբեր 9ը, Հայկական Մատենադարանին բացման հանդէսին առթիւ, հռչակուած է Մշակոյթի Օր: Պրիւսէլի մէջ ալ ձեռնարկած են տօնելու: Սօֆիա եւ Աթէնք սկիզբէն ի վեր տաք են այս տօնին հանդէպ: Գահիրէի, Լոնտոնի եւ ուրիշ կարգ մը կեդրոններու մէջ սրտագին համակրութիւն գտաւ գաղափարը:

Ուրախութեամբ կ'արձանագրենք այս իրողութիւնները: Անոնք նոր ապացոյցներ են մեր ապրելու կամքին ու ճիգին:

Գաղափարը հասունցաւ եւ արմատ բռնեց «Յառաջ»ի մէկ առաջարկին վրայ: Կը նշանակէ թէ՝ ամէն տեղ ալ վառ է ճրագը, մանաւանդ զայն պահպանելու եւ արծարծելու ոգին:

Ինչո՞ւ ծածկել. — այս օտարոտի ափերուն վրայ, մարդիկ միշտ ենթակայ են սկեպտիկ դառնալու եւ իրենց հարազատ արժէքները ժխտելու: «Մշակոյթի Օր»ը պիտի ըլլայ շանթարգել մը՝ այդ փորձութեան դէմ:

Մենք խօսք չունինք մտքով եւ սրտով օտարացածներու մասին: Ինչպէս քաղաքականութեան, արուեստի եւ գրականութեան, «գեղեցիկ դպրութեանց» մէջ ալ կան չտեսներ եւ աշխարհաքաղաքացիներ, կապիկներ եւ կաքաւներ:

Մեր խօսքը անոնց համար է, որոնք համոզումով եւ անձնական փորձով կը հաւատան թէ ամէն ժողովուրդ վերջը-վերջը իր ունեցածովն է որ կրնայ պարծիլ:

Մեր ունեցածը համեստ ճրագ մըն է, բաղդատելով ուրիշներու լուսացնցուղ ջահերուններուն հետ: Բայց մե՛րն է, ինքնուրոյն եւ հարազատ:

Ուրեմն, ինչ աշխատանք որ կը կատարուի այդ ճրագը բարձր բռնելու համար, կը կազմէ վաստակ մը՝ մեր վերածնութեան ճամբուն վրայ: Արտայայտութիւն մը՝ ապրելու եւ տեւելու, տոկալու եւ ստեղծագործելու:

Ծրագիրը նուիրագործուած է, եւ տեղ-տեղ՝ ձեւաւորուած: Կը մնայ պզտիկ անորոշութիւն մը,— թուականի խնդիրը:

Մեր առաջին խմբագրականը գրուած էր անցեալ Յուլիսին, Սահակ-Մեսրոպի տօնին առթիւ, երբ արդէն ուշ էր հանդէսներ կազմակերպելու համար: Ամէն տեղ ալ, առաջին հանդիսութիւնները կատարեցին Հոկտեմբերին, Թարգմանչաց տօնէն օգտուելով:

Անհրաժեշտ է համաձայնիլ 1928ի համար, որպէսզի ամէն տեղ միեւնոյն թուականը հռչակուի Մշակոյթի Օր: Միեւնոյն օրը ամէն գաղութ շարժման մէջ կը դրուի, եւ կ'ունենանք ո՛չ միայն համազգային, այլ եւ, եթէ կ'ուզէք, «համաշխարհային» տօն մը, քանի որ ցրուած ենք եօթն աշխարհի ափերուն վրայ:

Մեզի համար միշտ նախընտրելի է Սահակ-Մեսրոպի տաճարձը, ամէն տարի Յուլիսին. մանաւանդ որ, Թուրքիոյ մէջ ունէինք արդէն այդ տօնը, թէեւ կրօնական եւ սահմանափակ: Չէ՞ որ Տառերու Գիւտը կը կազմէ հայկական մշակոյթի առաջին հիմնաքարը:

Տակաւին կանուխ է, բայց իրաւասու շրջանակները պարտաւոր են ճշդել ու հռչակել վերջնական թուականը, որպէսզի պատահականութեան չմնայ:

ՉԱՓԸ ՄԻ ԱՆՑԸՆԷՔ

Եգիպտոսի թեմական վէճերուն առթիւ, բերանը լայն բացած է հակառակորդ եւ մասնաւորապէս ռամկավար մամուլը, եւ փողոցային ադտեղութիւններ կը թափէ լրագրական էջերու վրայ, վարկաբեկելու համար Դաշնակցութիւնը:

Մեր զգուանքն ու արհամարհանքը յայտնելով այս վայրահաչութեանց առթիւ, կը հրաւիրենք այդ պարոնները որ ամփոփուին իրենց պատեանին մէջ, եւ ջուրը պատէն վեր հանելու փորձեր չկատարեն:

Առանց մանրամասնութեանց մէջ մտնելու, մենք ըսած ենք եւ կը կրկնենք, — խնդիրը շատ պարզ է: Չարիքին արմատը կը գտնուի Գահիրէ: Գաղութը երկուքի բաժնուած է, շնորհիւ Թորգոմ եպսկ.ի սարքած խաղերուն:

Այդ հոգեւորականը այլ եւս ո՛ր եւ է իրաւունք չունի բազմելու առաջնորդական աթոռին վրայ: Պէտք է ժամ առաջ, երեսի ջուրով քաշուի Երուսաղէմ կամ ուրիշ ո՛ւր որ կ'ուզէ, և ձգէ որ գաղութը ինքն իր մէջ ձեւ մը գտնէ կիրքերը հանդարտեցնելու եւ ժողովները վերակազմելու:

Եթէ մեր հակառակորդները իսկապէս անկեղծ «ազգասէր»-ներ են, պէտք է օգնեն վարկաբե՛կ եպիսկոպոսը ճամբու դնելու:

Անկէ յետոյ կրնանք դատ-դատաստան տեսնել, եւ իշխանութիւնը կը յանձնուի յարմարագոյն տարրին:

Մեզի համար՝ չէզոք հասարակութիւնն է այդ տարրը. չէզոք՝ ոչ թէ մատը մոխիր չթաթխելու իմաստով, այլ անկուսակցական, բայց սրտցաւ եւ արի, ընդունակ՝ պիտանի ուժերը համախմբելու եւ գործ արտադրելու:

Անոնք որ այսքան պարզ խնդիր մը իր բնական սահմանէն կը հանեն եւ կը փորձեն Դաշնակցութեան դէմ նոր «ճիհատ» մը կազմակերպել, ոչ թէ ժողովուրդի բարեկամներ, այլ հասարակ «շանթաժիստ»ներ են:

Շ.

ՊՈԼՇԵՒԻԿ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Ագշամի խմբագրապետ եւ Սվազի երեսփոխան Նէճմէտտին Սադըգ պէյ համայնավարներու խնդրին առթիւ Էնկիւրիէն հետեւեալ խմբագրականը հեռագրած է իր թերթին (21 Նոյ.).

— «Պոլսոյ դատական իշխանութիւնները մօտ օրէն շատ կարեւոր դատ մը պիտի տեսնեն: Պոլսոյ, Իզմիրի եւ Ատանայի մէջ ձերբակալուած 70—80ի չափ համայնավարներ հաշիւ պիտի տան երկրին մէջ իրենց պատրաստած խառնակութիւններուն: Արդարեւ, այլ եւս ո՛ր եւ է կասկած չկայ ձերբակալուած համայնավարներու նպատակներու մասին: Ձեռք անցուած յայտարարութիւնները, ծրագիրները եւ միւս փաստաթուղթերը որոշ կերպով երեւան կը հանեն այդ յիմարներու նպատակները:

«Թուրք հանրային կարծիքը կը պահանջէ որ յանցանքները հաստատուելու պարագային, խիստ պատիժներ տրուին ամբաստանեալներուն, որովհետեւ արտաքին թշնամիէն աւելի վտանգաւոր են այս արկածախնդիրները, որոնք զանազան ազգակներու ազդեցութեան տակ աշխատած են յեղափոխութիւն հանելով, երկրին ընկերային վիճակը տակնուվրայ ընելու:

«Ուշագրաւ է որ ձերբակալեալներուն միջեւ գաղափարական կամ բարոյական ո՛ր եւ է կապ չկայ. անոնք ո՛ր եւ է գաղափարի շուրջ համախմբուած մարդիկ չեն: Անոնց մէջ կան քիչ շատ ուսում տեսած երիտասարդներ, գործաւորներ, յոյն սափրիչի աշկերտներ, վտահամբաւ Հայեր եւ թափառական Ռուսեր: Տարբեր կրօնքի, տարբեր աստիճաններու պատկանող մարդիկ արկածախնդրական նպատակներու եւ գձուձ շահերու համար միայն կրնան միանալ:

«Ներկայ դարուն, կարգ մը անձերու մօտ համայնավարութիւնը հաւատք մըն է. օրինակ, ռուս համայնավարներուն մէջ բարձր գաղափարապաշտներ կան, որոնք դարուս մարգարէն կը նկատեն Լէնինը: Սակայն մեր երկրին մէջ գտնուող համայնավարները պարզ թափառաշրջիկներ են, որոնք ամէն ասպարէզի մէջ ձախողելէ յետոյ, ո՛ր եւ է գործի չեն ծառայեր:

«Ասոնք կամ մեծ մարդ ըլլալ կ'ուզեն, կամ ամէն յոյս կորուսած ըլլալով, կ'ուզեն արկածախնդրութիւններու մէջ նետուիլ, եւ կամ պարզ դաւաճաններ են: Որքան ատեն որ մեր երկրին մէջ բանուորական եւ դրամատիրական դասակարգեր գոյութիւն չունին, համայնավարութիւնն ու ընկերվարութիւնը տեղ չեն կրնար ունենալ Թուրքիոյ մէջ: Այս պայմաններուն մէջ կեղծ համայնավարներու գործունէութիւնը շատ վտանգաւոր կրնայ ըլլալ: Թուրք հայրենիքը, որ այնքան զոհողութիւններու գնով ազատած է, փորձաքար չի կրնար ըլլալ թափառաշրջիկներուն եւ կեղծարարներուն ձեռքին մէջ: Թուրք Հանրապետութիւնը թոյլ չի կրնար տալ որ սահմաններուն մէջ դաւաճանութիւն գործուի եւ խելօքն կը զգայ նման շարժումները: Ասիկա պէտք է գիտնան բոլորը, բարեկամ թէ թշնամի:

*** Ագշամի խմբագրապետը թէեւ կը գրէ թէ ձերբակալուածներուն մէջ «վտահամբաւ» Հայեր ալ կան, բայց Թուրք մամուլը ցարդ նման տեղեկութիւն մը չէ հաղորդած:

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԵՑԱՒ

Առջի օր երկար մանրամասնութիւններ հրատարակեցինք Թուրքիոյ պոլշեւիկեան շարժման մասին: վերջին թղթաբերով հասած Թուրք թերթերը հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները կը հաղորդեն.—

Հարցաքննիչ Նազըմ պէյ, որուն յանձնուած է գործը, կ'աշխատի երեւան հանել համայնավարներուն իրական նպատակը: Այսինքն թէ եղածը գաղտնի ընկերութեան մը կազմակերպութի՞ւնն է, թէ պետական հարուածի պատրաստութիւնն: Ճիւմհուրիյէթի համաձայն, երկրորդ պարագան ճիշտ է, որովհետեւ արտաքին կազմակերպիչներ վարած են գործը, եւ յետոյ բանուորները գրգռելու փորձեր եղած են: Ձերբակալուածները 20 օր ոստիկանութեան կեդրոնը մնացած են, բոլորովին զրկուած ամէն հաղորդակցութենէ:

Գաղտնի կազմակերպութեան վարիչները երեք հոգի են. — Կունցպէրկ, Մաքսիմոս եւ Կորոսաքի: Կունցպէրկ ռուսահպատակ Հրեայ մըն է, որ իբր մասնագէտ երկրագործական մեքենաներու, յաջողած էր պաշտօն ստանձնել Հալքալըի երկրագործական վարժարանին մէջ: 1919ի ձմրան, Կունցպէրկ խմորատիպ մեքենայով յայտարարութիւններ կը տպէ եւ կը ցրուէ գործարանները, դպրոցները եւ երկաթուղիի կայարանները:

Մաքսիմոս Յոյն է, 31 տարեկան, ներկայիս երեսփոխան է Յունաստանի մէջ: Պոլիս գտնուած միջոցին, կը գործակցի Կունցպէրկի հետ եւ շնորհիւ իր թրքագիտութեան ու ճարպիկութեան, կը յաջողի բանուորական միութիւն մը կազմել: Այս միութիւնը յետոյ յարաբերութեան մէջ կը մտնէ Մոսկուայի արհեստակցական ընկերութեանց հետ:

Իսկ Կորոսաքի կը պատկանի Գ. Միջազգայինի արեւելեան ճիւղին եւ Հրեայ է: Պոլիս եկած էր արտակարգ լիազօրութեամբ եւ կ'աշխատէր համայնավար կուսակցութիւն մը կազմել: Մոսկուա վերադարձին, փրավտայի մէջ գրեց իր ապաւորութիւնները, որոնք մեծապէս օգտագործուեցան Թուրք ոստիկանութեան կողմէ:

Նոր տեղեկութեանց համաձայն, պոլշեւիկեան ցանցը կարծուածէն շատ աւելի լայն է, եւ ձերբակալութիւններ կատարուած են նաեւ Ատանայի, Պրուսայի եւ Էրզրումի մէջ: Խօսք կայ նաեւ ուրիշ տեղերու մասին:

Ատանայի մէջ ձերբակալուածներն են՝ Մանասթըրցի Ալաէտտին, Նիսիպինի երկաթուղիի գծին մեքենավար Չէրքէզ Սուրիացի Ապտիւլ Մէճիտ, Ահմէտ Յուսուֆ, երկաթուղիի աշխատաւոր Իսմայիլ, Տօքթ. Հիքմէթ, Ալի Շահին, մեքենավար Շէվքէթ, Գառրի, Ածխի փաշայի հին շօֆէօրը Բաղըպ Ապտի, Մէմտուհ՝ այլ անուամբ Րէճէպ, գործարանի գրագիր Հիլմի, Պոլսեցի Իպրահիմ, Ատանայի երկրագործ. վարժարանի ուսուցիչ Իհսան, մասվաճառ Հաճի օղլու Մէհմէտ, ատաղձագործ Ահմէտ, ռուս գործարանի բանուոր Թուրան, Պեյժ գործարանի բանուոր Հասան Սապրի, օթէլճի Իպրահիմ Եուսուֆ:

Իզմիրի մէջ ձերբակալուած են՝ պահեստի սպայ Բէքիր, կախաղան հանուած ծանպօլաթի շօֆէօր Թանկօ Թէվֆիք, երկաթուղիի մեքենավար Ֆէթհի, Էրզրումցի Նաճի Մէսրուլ, բանւոր պոլկարացի Սուպհի, երկաթուղիի մեքենավարներ Իհսան եւ Սելանիկցի Բաղըպ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅՈՑ «ԼՔԵԱԼ» ԳՈՅՔԵՐՈՒ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

Կիսապաշտօն Միլլիյէթի Նոյ. 21ի թիւին մէջ կը կարդանք.—

Գրեցինք թէ Հայոց լքեալ գոյքերն ալ գաղթականներուն յատկացնելու հրաման եկած է կուսակալութեան: Երէկ կէսօրէ վերջ կուսակալ Սամի պէյի մօտ խորհրդակցական ժողով մը տեղի ունեցաւ, մասնակցութեամբ Լքեալ Գոյքերու Տնօրէն Իսմայիլ Հաքքը եւ Տեղաւորման Տնօրէն Թահսին պէյերու, այս հրահանգին գործադրութեան եղանակը որոշելու համար:

Այս ժողովին մէջ հետեւեալ որոշումները տրուեցան՝ Հայոց լքեալ գոյքերը գաղթականներուն յատկացնելու եղանակին մասին.—

1.— Եւ չպիտի առնուին հայ փախստականներու այն կալուածները, որոնք մինչեւ 1341 (1925) Ապրիլ 15ի բարեփոխեալ օրէնքին հրատարակման թուականը պարզապէս բնակութեան համար կամ փոխանակութեան ձեւով տրուած են փոխանակելի կամ ոչ-փոխանակելի գաղթականներու եւ փախստականներու:

Այս կարգի կալուածներու մէկ ցանկը պիտի ղրկուի ելմտական գործավարութեան: Այս վերջինը պէտք պիտի ունենայ այդ ցանկին, երբ ներքին գործավարութիւնը յարմար դատէ աճուրդով ծախուելիք այդ կալուածները գնելով բնակութեան իրաւունք ունեցողներու յատկացնել:

2.— Ասկէ զատ, մինչեւ 1926 Յունիս 13 թուականը գաղթականներուն տրուած եւ կամ մէջը գաղթական տեղաւորուած շէնքերուն փոխարժէքը՝ տեղաւորման տնօրէնութեան պիտի ձգուի:

3.— Այդ թուականէն վերջ, եթէ գաղթականներուն տրուած են 1340 (1924) Օգոստոս 6էն յետոյ գրաւուած ոչ-փոխանակելի կալուածներ, պատրաստուելիք ցանկին վրայէն պիտի ճշտուի թէ անոնք տակաւին գոյութիւն ունի՞ն: Եթէ այո, այն ատեն անոնք պիտի փոխանակուին ուրիշ կալուածներով, եւ կամ գործավարութեան յարմար դատած եղանակով նուազուրդի պիտի դրուին:

4.— Մինչեւ որ հին խնդիրները չլուծուին համաձայն գոյութիւն ունեցող օրէնքներու, կանոններու եւ որոշումներու, այս կարգի ոչ-փոխանակելի կալուածները ո՛չ ոքի պիտի տրուին կամ յատկացուին:

Տեղաւորման Տնօրէնութիւնը ճշտելէ վերջ թէ ո՛րքան տուներ յատկացուած են գաղթականներուն, նոյն քանակութեամբ հայկական լքեալ գոյքեր պիտի ուզէ Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութենէն:

Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութիւնն ալ ասոնց արժէքները որոշելէ վերջ, արտօնութիւն պիտի խնդրէ Ելմտական գործավարութենէն: Եթէ այս վերջինը արտօնէ, այն ատեն այդ կարգի կալուածները պիտի տրուին գաղթականներուն: Առ այժմ վերջ տրուած է Հայոց լքեալ գոյքերու վաճառումին:

«Համայնավար դաւադրութիւնը»

Այս խորագրին տակ «Իւմանիթէ կը հրատարակէ Պալքանեան գործակալութեան մէկ ցեկոյցը, որուն մէջ կ'ըսուի.—

Նոյ. 19ին համայնավարութեան ամբաստանութեամբ Պոլսոյ, Իզմիրի և Ատանայի մէջ կատարուած բազմաթիւ ձերբակալութիւնները պիտի ուրախացնեն Նոր Թուրքիոյ եւ Խորհրդային Ռուսիոյ հասարակաց թշնամիները: Պիտի ուզուի նոյնիսկ անոնց մէջ տեսնել երկու կառավարութեանց բարեկամական յարաբերութեանց մէջ փոփոխութեան մը ապացոյցը:

«Իրապէս, քէմալական վարչաձեւը, որ իր կեանքը կը պարտի Սովետներու բարեկամութեան,—երբ հելլէն վարձկաններու յարձակողականով Անգլիա փորձեց բնաջնջել զայն,— առաջին անգամը չէ որ ուժգին հակահարուած կուտայ Թուրքիոյ մէջ համայնավարական շարժումի փորձի մը: Ազգային պայքարի ամէնէն եղերական պահերուն, երբ Թուրքիա ամբողջ աշխարհի մէջ միայն Ռուսիոյ մէջ համակրութիւն կը գտնէր, Մուսթաֆա Քէմալ մերձեցումը աւելի սերտ դարձնելու համար հաւանեցաւ որ Թուրք համայնավար կուսակցութիւն մը ստեղծուի: Իր մտերիմ բարեկամներէն շատեր և բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ յարեցան այս կուսակցութեան, որուն ինքզինքը հիմնադիր ցոյց կուտար Ալի պէյ, նախկին իթթիհատական եւ կցորդ պարէնաւորման նախարարութեան:

«Մահմուտ Էսատ պէյ, այժմ նախարար, այն ատեն կ'ըսէր թէ համայնավարութեան կողմնակից է «ո՛չ իբրեւ նպատակ, այլ իբրեւ միջոց»:

«Այս տարօրինակ «համայնավարներու» կողքին կային անկեղծ մարդեր, որոնք կ'ուզէին պայքարիլ արտադրողներու իրաւունքներուն համար եւ ազգային ու աշխարհական յեղափոխութեան տալ ընկերային բնոյթ: Անոնց գլուխը կը գտնուէին Մուսթաֆա Սուպհի պէյ եւ Իսմայիլ Հագգը:

«Ասոնք ձերբակալուեցան Էնկիւրիի մէջ, Տրապիզոն տարուեցան եւ հոն Սեւ Ծով նետուեցան, ոտքերնին քար կապուած, ճիշտ ինչպէս երբեմն սուլթանները կ'ընէին իրենց այն պաշտօնեաներուն կամ կիներուն համար, որոնք այլեւս հաճելի չէին իրենց:

«Ասիկա տեղի կ'ունենար 1919ին: Անկէ ի վեր խիստ հսկողութիւն մը կայ Թուրքիոյ մէջ բանուորական շարժման վրայ»:

Թուրքիոյ միջադէպ մը

Պոլիսէն կը հեռագրեն 25 Նոյեմբեր թուականով.—

Էնկիւրիէն Թուրք երեսփոխաններու պատուիրակութիւն մը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ ԿԱՐՄԻՐ ԿԵԴՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

«ԵՐԲ ՁԵՌՔ ԲԱՐՁՐԱՑՆԵՍ, ՍՏԻՊՈՒԱԾ ԵՍ ԿՏԱԿԴ ԳՐԵԼՈՒ...»

Ուրբաթ օր հրատարակեր էինք համայնավար կուսակցութեան կեդրկոմիտէին եւ վերստուգիչ յանձնաժողովին առջեւ ծագած վիճաբանութեանց ամփոփումը, քաղելով պաշտօնաթերթ Փրավտայէն:

Այսօր կը թարգմանենք ուրիշ հատուած մը, աւելի ուշագրաւ.—

ԶԻՆՈՎԻԵՒ.— Պոլշեւիկեան գլխաւոր կորիզը մօտ է ճեղքուելու: Մասնաւոր կարեւորութիւն կը տրուի այն տարրերուն, որոնք բացարձակապէս անկարող են պաշտպանելու բանուորական ճշմարիտ տեսակէտը՝ սանձարձակ փոքր քաղքենիութեան շրջապատի մը մէջ:

Իսկ զսպումներն ու ճնշումները, որոնք գործ կը դրուին կուսակցութեան պարզ մէկ անդամին վրայ, կ'արգիլեն որ ան ազատօրէն բարձրացնէ իր ձեռքը: Երբ ուզես ձեռք բարձրացնել, նախ ստիպուած ես կտակդ գրելու, եթէ անդամ ես կուսակցութեան, ստիպուած ես վերադարձնելու անդամատոմսդ, եւ երթալ գործ ուզելու Աշխատանքի Սակարանէն:

Ի՞նչ ըրաւ Ստալին: Չինական յեղափոխութիւնը ձախողեցաւ: Սնանկացաւ այն ամօթալի պլոքը, որ կազմուած էր Անգլիոյ հանքագործներուն դաւաճաններուն հետ: Յարաբերութեանց խզում Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ: Կէս-խզում Ֆրանսայի հետ (Աղմուկ): Ներքին կացութիւնը: Բանուորներու վիճակին բարւոքումը դադրած: Բանուորները պաղած են Կեդր. Կոմիտէէն:

ԼՈՄՈՎ.— Մոռցա՛ր երաշտութիւնը, Խրիմի երկրաշարժը: (Աղմուկ):

ԶԻՆՈՎԻԵՒ.— Հողատէրերը կը կազմակերպուին: Գիւղերուն մէջ դժգոհութիւնները կ'աճին: Գիւղացիական միութիւններու համար պրոպականդ կը կատարուի: Գիներու զեղչի քաղաքականութիւնը ձախողեցաւ: Գործազրկութիւնը մեծցաւ: Ալպուստի տագնապ: Քաղքենին տնտեսապէս ու քաղաքականապէս կ'ուժովնայ:

ՁԱՅՆ ՄԸ.— Ամօթ է, ամօթ: (Աղմուկ):

ԶԻՆՈՎԻԵՒ.— Ի՞նչով կրնայ պարծենալ Ստալինի վարչութիւնը (Աղաղակներ եւ աղմուկ), կուսակցութեան առջեւ, երկրին առջեւ, միջազգային պրոլետարիատին առջեւ: Սխալնէր սխալներու վրայ: Նահանջներ նահանջներու վրայ: Եզրակացութիւն՝ քաղաքական սնանկութիւն: Կուսակցութեան կը սպառնայ հերձուածը: Կուսակցութենէն վտարեցիք հարիւրաւոր լաւագոյն պոլշեւիկ բանուորներ: Չեմ խօսիր խուզարկութիւններու, ձերբակալութիւններու մասին: Այս է հաշուեկշիռը երկու տարուան: 14րդ համագումարին ընթացքին, տարակարծութիւնները ճնշուեցան: Երկու տարի է, դուք թոյլ չէք տար խօսիլ: Այդ շրջանին տարակարծութիւնները աւելի եւս ծանրացան: Նոյնիսկ փողոց իջան, զանգուածին մէջ մտան, կուսակցութենէն դուրս յորդելով հասան բանուորական շարքերուն: Այդ գիծին վրայ է որ տեղի կ'ունենան ձեր կռիւի միջոցները: Դասակարգային քաղաքականութեան այս հիմնական սխալները տեսնելով, ես կը հասկնամ թէ ինչու Ստալին ստիպուեցաւ կառավարել բացառիկ միջոցներով, պատերազմական վիճակներով: Շատոնց է որ ըսուած է թէ երբ բացառիկ միջոցներ պիտի հրամայուին, մարդ կրնայ երկիր կառավարել առանց շատ ալ խելացի ըլլալու:

Յետոյ Զինովիեւ կը յայտարարէ թէ գաղտնի տպարանին մէջ ընդդիմադիրները տպած են Լենինի կտակը, թէ Լենինի այդ կտակը «ապօրինի» դարձուած է: Այդ միջոցին «լի՜րբ» կը պոռան երեսին: Զինովիեւ կը շարունակէ եւ կ'ըսէ թէ «Լենինկրատի բանուորները իրենց հետ են»: Ցալպէրկ կը պոռայ. «քեզ ձեռնասայլի մը տակէն հանեցին»: Զինովիեւ կ'ըսէ թէ «կոմինիստ Միջազգայինին մէջ ընդդիմադիրները շատցած են»: «Ցխմարութի՛ւն» կը պոռան: Սակայն Զինովիեւ կը շարունակէ.

— Ամենամեծ սխալը, զոր կրնայիք կատարել, պիտի ըլլար այն, որ ներկայացնէք այս սրահին ուժերուն համեմատութիւնը, բանուորական դասակարգին եւ կուսակցութեան մէջ գոյութիւն ունեցող ուժերու իրական համեմատութեան տեղ: Ատիկա ճակատագրական սխալ մը պիտի ըլլար: Ընդդիմադիրներու ուժերը կուսակցութեան մէջ ծով հոսանք մը երեւոյթը ստացած են:

Վերջին տարիներու դասերը ոչ ոք մոռցած է: Ինչ որ կ'առաջարկենք, սա է. «Վերադառնանք Լենինի վարչաձեւին»:

ՁԱՅՆ ՄԸ.— Մի շփոթէք ձեր վարչաձեւը Լենինի վարչաձեւին հետ:

ԶԻՆՈՎԻԵՒ.— Ոչ ոք կը պահանջէ «կատարեալ», «տիպար» ժողովրդապետութիւն մը: Դժուար օրերու մէջ կ'ապրինք. կը հասկնանք այդքանը: Եւ դեռ նոր դժուարութիւններ ալ պիտի տեսնենք:

ՁԱՅՆԵՐ.— Կը բաւէ: Վար իջիր բեմէն: (Նախագահը կը շարժէ զանգակը):

ԶԻՆՈՎԻԵՒ.— Վայրկեան մըն ալ: (Աղմուկ: Զանգակ):

ՁԱՅՆԵՐ.— Կը բաւէ՛: Կորսուէ՛:

ԶԻՆՈՎԻԵՒ.— Երկու բառով բացատրելու համար, ներկայ կացութիւնը, կուսակցութեան ծոցին մէջ բացուած մեր կռիւներուն տեսակէտէն, հետեւեալն է. կամ դուք պիտի ստիպուիք ազատութիւն տալու մեզի որ խօսինք կուսակցութեան մէջ, կամ պիտի ձերբակալէք մեզ բոլորս: Ուրիշ ճամբայ չկայ: (Ծիծաղ: Զանգակ:)

ՁԱՅՆԵՐ.— Կը բաւէ՛, վա՛ր իջիր բեմէն: Դուրս հանեցէք: Դո՛ւս, դո՛ւրս:

Այս աղմուկներուն մէջ, «վա՛ր իջիր, դո՛ւրս» աղաղակներուն տակ, Զինովիեւ կը ստիպուի ձգել բեմը:

ՏՐՈՑԿԻ.— Ընդդիմադիրները նախապէս գծեցին այն բոլոր հանգրուանները, ուրկէ անցաւ եւ հաստատուեցաւ Ստալինի առժամեայ իշխանութիւնը: Առժամեայ կ'ըսեմ, որովհետեւ վարիչ խմբակցութիւնը որքան յաղթանակ տանի, այնքան կը տկարանայ: Ստալինի ներկայ յաղթանակին պիտի յաջորդէ իր քաղաքական անկումը, որ անխուսափելի է:

ՊԵՏՐՈՎՍԿԻ.— Ըմբոստացուցիչ խօսքեր, մինչեւիսկ ճառ: Խայտառակութիւն է:

ՍԿՐԻՊՆԻԿ.— Ի՛նչ յիմար յիմար կը խօսիք, Տրոցկի՛:

ՏՐՈՑԿԻ.— Քաղաքական Դիւանը պահած է ընդդիմադիրներուն ծրագիրը:

ԲԱԲՈՒՇԿԻՆ.— Ձե՛զ պէտք էր պահել (բանտերու մէջ):

ՏՐՈՑԿԻ.— Մեր ծրագիրներէն վախնալ՝ կը նշանակէ բանուորական զանգուածներէն վախնալ:

Լենինի ժամանակ, Քաղաքական Դիւանին լենինական կազմութեան տակ, Ընդհ. Քարտուղարութիւնը երկրորդական դեր մը միայն ունէր: Կացութիւնը փոխուեցաւ Լենինի հիւանդութենէն յետոյ: Ընդհ. քարտուղարութիւնը կ'ընտրէր իր մարդիկը, Ստալինականները կը հաւաքէր ղեկավարութեան մէջ: Ահա թէ ինչո՛ւ համար Լենին կուսակցութեան խորհուրդ տուաւ. «Հեռացուցէք Ստալինը, որ կրնայ կուսակցութիւնը առաջնորդել դէպի պառակտում եւ կործանում»: (Աղմուկ):

ՍՏԵՓԱՆՈՎ-ՍԿՎՈՐՑՈՎ.— Հին գրպարտութիւն:

ՏԱԼՊԷՐԿ.— Ա՜հ, ի՛նչ շատախօս է, ի՛նչ շաղակրատ է:

ՁԱՅՆԵՐ.— Ամօ՛թ է:

ՏԱԼՊԷՐԿ.— Իսկ դո՞ւք, դուք ճիշտ քաղաքականութիւն ունի՞ք:

ՍԿՐԻՊՆԻԿ.— Մինչեւ ո՞ւր ինկեր է: Ի՛նչ ստորնութիւն:

ՊԵՏՐՈՎՍԿԻ.— Դուք պժգալի մենշեւիկ մըն էք:

ԿԱԼԻՆԻՆ (Նախագահ Խորհրդ. Միութեան).— Փոքր քաղքենի: Արմատակա՛ն:

ՁԱՅՆ ՄԸ.— Մարդո՛վ:

ՏՐՈՑԿԻ.— (իր խօսքերը չեն լսուիր աղմուկին մէջէն): Կուսակցութիւնը ժամանակին չկրցաւ իմանալ այս խորհուրդը: Ղեկավարութիւնը զայն ծածկեց: Հետեւանքները հիմա ծանօթ են ամէնուն: (Աղմուկ): Այժմ խօսինք Ստալինի «զիկզակ»ներուն մասին: Ամէնէն անմոռանալին այն է, որ հողատէրերու ճնշումով ընտրական իրաւունքներ տրուեցան: (Աղմուկ): Յետոյ, ընդդիմադիրներուն ճնշումին տակ, ջնջուեցան այդ իրաւունքները: Ի՛նչ զիկզակներ դեռ բանուորական օրէնսդրութեան, ռոճիկներու, տուրքերու, մասնաւոր վաճառականներու հարցերուն մէջ: Վերջինը, 7 ժամուան խոստումն է, զիկզակ մը դէպի ձախ: Սակայն մենք չենք խաբուիր: Պարզ զիկզակ մըն է այդ...

ԵԱՐՈՍԼԱՎՍԿԻ.— Պատարագ մը ըրէք Տրոցկիի հոգիին համար:

ՁԱՅՆ ՄԸ.— Մահուան քայլերգ մը:

ՏՐՈՑԿԻ.— . . . Զիկզակ մը, որ բան չի փոխեր ընդհանուր ուղղութենէն, այլ շուտով կեդրոնը պիտի հակեցնէ դառնալ դէպի աջ:

ՁԱՅՆ ՄԸ.— Սրիկայ: Մենշեւիկ: (Աղմուկ):

ՔՐՏԱԿԱՆ ԼՕ՜ ԼՕ՜ՆԵՐԷՆ

ԱԼԻԷ ՇԷՅՐ

(Առիւծ Ալին)

Լօ՛, տալալօ՛ (սիրունիկ), Լօ՛ տալալօ, Լօ՛ տալալօ՛.

Հոն՝ լիճը կտաւ մ'է կապոյտ, երկնից փերուզ կտորէն,
Դաշտը անծա՛յր, գեղատես, գետը արծաթ է կ'ըսես.
Լեռներն ինչպէս մանուշակ, հազար ծաղկունք,հազա՛ր հաւք...

—

Ազօթ'րանին՝ ամէն առտուն, նէհրին հօտին առջեւէն
Շորօ՛ր կուտայ դէպի վերեւք, դէպի լեռներ Պըհանից,
Ու անհամար հօտն առաջին, հսկա՛յ տղան գեղանի,
Սրինգը շուրթին, մախաղն ուսին, սիրտը սիրածին,
Աչքերը լի երազագեղ, սէր օ. բերու ցնծութեամբ,
Կ'երթայ յուզել ձորերը խոր, ճանկռել կուրծքը ժայռերու:
Տղայ կ'ըսեմ, գիտցէք իգիթ մ'ամէհի, որ ահ չունի,
Որ մահ չունի, քաջ է, անվախ, անուանի.
Մըհամտանի եղջերագեղ այծիկներն են իր գերին,
Մըհամտանի բոլոր քաջեր, գիտեն անունն Ալիի:

—

Իրիկո՛ւն էր...
Արեւը բարկ, արնակարմիր, Պաշետ սարէն խոյս էր տուեր,
Աղբիւրն իջան խընդխընդալով, աղջիկները աղքա՛տ, հարուստ,
Սար ու սարուր արձակեցին լուծը կամին, կապը գոմշին,
Ծերերն ամբողջ գիւղամէջի, սաքուներու արքանները եղան հսպարտ,
Օձապտոյտ շղթան հօտի, ձորաճամբէն կ'իջնէր խաղով,
Ալին ըսես՝ սրինգ շուրթին, սիրտն աղբիւրին, սէր-կրակով...
— Աղջի՛, Ռաշօ, բախտիդ մեռնինք, տե՛ս ով կուգայ:
Ու կանչեցին, քրքջացին, աչքով ըրին, աղջիկները սէրով, սէրուոր:
Զարկեց Ալին աղբիւր-ակին, աչքեր ջուրի հայելին,
Ուր՝ Ռաշօի պատկեր սիրուն, հրեշտակի պէս,
Սափորն ուսին, լուռ կը սպասէր իր նայուածքին:
Ու ջրին մէջ, զոյգ շրթերով, պագեց պատկերն իր սիրածին,
Կրակն ինկաւ սիրտը այրեց, սէրը գլխէն խելքը խլեց:
Ռաշօն ըսես՝ գաղտագողի, ճամբան ձգեց ձեռքի մէրջան.
Ալին տեսաւ ու հասկցաւ, առաւ նշան սիրոյ ուխտին.
Եւ այն օրէն լքեց հօտը, լքեց խրճիթն իր հայրենի,
Տխրման դարձաւ Ռաշօի հօր, չէյխ Թամըրին:

—

Ահ ու սարսափ տիրեց երկրին, սար ու ձորին Մըհամտանի.
Եւ Ալիի սրինգ միայն, օրօր կ'ըսէր սեգ լեռներուն:
Խենդ Ալին էր խօսքը գիւղի, բոլոր ցեղի, ցեղապետին,
Որ ոչխարներ թողած անտէր, զուր կը չափէր սարն ու չօլեր,
Մարդ չգիտէր՝ ցաւն Ալիի, թէ կը սիրէ Ռաշօն, չէյխի,
Մարդ չգիտէր՝ ի՛նչ ուժ ունի սիրոյ կրակն Աստուածատուր:

—

Լօ՛, լօ՛ տալալ, լօ՛ լօ՛ տալալ...
Առաւօ՛տ էր: Բարի լոյսին՝ զընգզընգացին զանգերն անուշ,
Ու կարաւանն օղակ-օղակ գալարուեցաւ դաշտի մէջին:
Ռաշօն ելաւ, սափորն ուսին, աղբիւրն իջաւ ձորամիջի,
Սափորը դէմ աղբերակին, տխլաք (ուխտ) կ'ընէր դէմ արեւին:
Յանկարծ ձորէն, խորխորատէն, դեւի նման քառսուն մարդիկ,
Ելան, հասան ձորի ճամբան ու բռնեցին կոյսի բերան.
Ըսին — առնենք, լե՛ռը հանենք ու մեր պետին խալաթ (նուէր) ընենք:
Ճչաց աղջիկ լեզապատառ, փետտեց մազեր գալար-գալար,
— Կորայ ըսաւ, կորաւ Ալին, կորաւ արեւն իմ աշխարհին,
«Բայց թէնորէն ես ողջ մնամ, երբ ալ լինի, Ալուն կ'ըլլամ:»
Քառսուն մարդիկ, զող, աւազակ, քառսուն հրէշ արիւնախում,
Դեռ նոր էին սեւ ձին քաշեր, որ աղջիկը մէջքին կապեն,
Մէյ մ'ալ ձորէն, ժայռի տակէն, կայծակի պէս փայլատակող,
Շողաց սուրը խենդ Ալիի ու գլուխ մը թռաւ գետին:
— Դրէ՛ք զէնքեր,է՛յ դուք շուներ, դուք չէ՞ք գիտեր թէ Ռաշօի
Տէրը ես եմ, սէրը ես եմ. ալ ինչո՞ւ էք ելեր եկեր.
Դուք չէ՞ք գիտեր, թէ թողեր եմ ես տուն ու տեղ, հօտըս անտէր,
Դուք ձեր կեանքէ՞ն ձանձրացեր էք, թէ մեզ խենդի տեղ էք դրեր»:
Ու բոլորին կապեց Ալին, գինաթափեց, ճամբայ ձգեց,
Բայց դեռ դժգոհ իր արարքէն, դարձաւ խօսեց իր սիրածին.
—Ռաշօ՛,տա՛լալ, եարըս դուն ես, բայց այս գործըս շատ չտեսնես,
Ըսես—Ալին քառսուն զողեր զինաթափեց, ճամբայ ձգեց,
Ամօ՛թ է ինձ, քառսուն գեներ քի՛չ են քեզի սիրող տղին:

—

Լսեց չէյխը նենգ, խորամանկ, ձի, հրացան, սուր խոստացաւ,
«Թէ Ալին գայ, հպատակի եւ իր դրան խօլամ դառնայ.
Ու թէ ըլլայ հաւատարիմ, Ռաշօն, Ալուն հարս պիտի տայ»:
Եկաւ Ալին ու հնազանդ կեցաւ չէյխի թախտի առաջ,
Շէյխն իր կարգին Ղուրան կարդաց եւ պատուիրեց երեկոյեան
«Պատրաստեցէ՛ք լաւ անկողին, իմ գեղեցիկ պարտէզիս մէջ,
Խարիճ Ալին թող հո՛ն հանգչի, իմ փեսան է ան ասկէ վերջ»:

—

Բայց, այդ գիշեր հազար ուխտի դալան առաւ չէյխ-Թամըրը,
Զոյգ մը կթան գամէշ բերին ու Թամըրի դուռ կապեցին,
Զոյգ մը նժոյգ արաբական, ոսկեզօծած սպանդակով,
Զոյգ մը շաշխան լաւ հրացան, չէյխ Թամըրին ընծայ բերին,
Ու ծերունի չէյխը անգութ, Ռաշօն Ռոմի զալիթին ղրկեց:
Առաջին գիշեր. արկածալի, ու փրկութեան ի՛նչ սուրբ գիշեր.
Ռոմի զալիթ, երբ թէ քաջ, տեսաւ կատուն դրան առաջ,
Ուղղեց հրացան, մէկ գնդակով, քնած կատուն փռեց գետին.
«Տեսա՞ր ըսաւ, իմ աղուորիկ, սիրո՛ւն Ռաշօ, Քրտի աղջիկ,
Ցեղով քաջ ենք, ես՝ քաջաց քաջ, որ մէկ զարկով մէկ գնդակով, կրցայ կատուն փռել առաջդ»:
Ու վար դրաւ զէնքը նորէն, բացաւ թեւեր, Ռաշօն գրկէ:
Նայեց աղջիկը ուժգնեած ու խոր զզուանք նստաւ հոգուն:
— Ո՞ւր ես իմ քաջ. իմ խենդ Ալի, ո՞ւր ես դո՛ւրս եկ, շուտով հասիր,
Այն դու չըսի՞ր «քառսուն դեւեր, քառսուն զողեր քիչ են ինծի»,
Հապա ալ ի՞նչ կը պարծենայ, քնած կատուի արիւն թափող,
Սա խայտառակ Ռոմի զալիթ». ու կատաղեց, ճչաց, կանչեց,
Ելաւ փախաւ Ռոմի տունէն, Ռոմ փեսայէն:
Եւ այդ գիշեր, գաղտագողի, բացած էր դուռ մեծ փանդակի,
Շէյխը անգութ, թողեր աորիւծ, որ՝ Ալիի քնած տունէն, կտոր-կտոր ընէ, լափէ...
Զարթած Ալին, քաշած էր սուր, ու կտրած առիւծը մեծ,
Կտորտանքը շարքով շարած, տերեւներով ծածկած, պահած...
Հասաւ Ռաշօն Լուսաբացին, լացա՛ւ, ո՛ւր է Ալին ըսաւ,
«Չկայ Ալին, մի լար աղջիկս, առիւծ լափեց խենդ չօպանը»:
Հասաւ Ալին արնաթաթախ, եկաւ, կեցաւ չէյխի առաջ,
«Է՛յ դու տմարդ, վախկոտ ու նենգ,որ առիւծով մարդ կըսպաննես,
Դու չգիտես թէ քու Ռաշօն, եօթ փորձանքէ ո՞վ ազատեց».
Ըսաւ, քաշեց թուրը կտրուկ, որ նենգ չէյխի գլուխ կտրէ,
Բայց դիմացէն, Ռաշօն սիրուն, աչքով սաստեց իր սիրածին:
Զղջաց չէյխը իր ըրածին. «Տուէ՛ք Ռաշօն Ալիէ Շէյրին»:
Ու եօթ գիշեր, եօթ օր անդուլ, հարսանիք կար ծեր չէյխին դուռ:
Բայց կ'ըսեն թէ՝ չէյխը դժգոհ, սրտի ցաւով անէծք կարդաց,
Ու ամիս մը չբոլորած, հարսն ու փեսան սեւ քար դարձան:

—

Հիմա՝ ձմրան երկար գիշերներուն, քիւրտ պէկերու օտաներուն մէջ, ծալապատիկ նստած տայնպէժները (հէքիաթասաց, երգիչ) կը պատմեն Առիւծ Ալիի քաջագործութիւնները: Ծերերը, իրենց համրիչներով, անցնող տարիները կը հաշուեն ու չարեբէն վրէժ լուծելու խրատներ կը խօսին, ջահիլները սիրատանջ կը մնկտան, «ափսո՛ս» կ'ըսեն: Բոլխերիկէն ցատկող բոցեղէն աստղերը վկայ են: Ու բարի, գթոտ մամիկները, արցունքոտ աչքերը թէժ կրակին, աղօթք կը մրմռան քարացած սիրողներու հոգուն համար:

(5) թարգմ.՝ ԱՋԴԻՆ

ԾԱՆՕԹ.— Շէյր՝ առիւծ, Նէհրի՝ հօտի առաջնորդ, երկարամազ այծը, Մըհամտան՝ վասպուրականի խօշապի շրջանի քրտաբնակ գաւառ, Պհանց եւ Պաշիտ. Մըհամտանի լեռներ. Ռաշօ՝ սեւուկ, քրտուհիի անուն (փաղաքշական): Ղալան՝ այն նուէրը որ կը տրուի փեսայի կամ պարագաներու կողմէ, իբր վարձատրութիւն հարսի հօրը: Ռոմ՝ թուրք (արհամարհական):

ԽՐԻՄԵԱՆԻ ԽՐԱՏ[illegible]

Նոյեմբեր 12ին Խրիմեան Հայրիկի մահուան քսանամեակն էր: Այս առթիւ հանդէսներ տեղի ունեցան զանազան գաղութներու մէջ, իսկ Փարիզ մոռցաւ իր պարտքը: Երեւի «Յառաջ»ն ալ մեղք ունի...

Առիթէն օգտուելով, ստորեւ «Հայ Սիրտ»էն կ'արտատպենք ամփոփումը Խրիմեանի հռչակաւոր քարոզին, Պերլինէն դարձին (1878), Կ. Պոլսոյ Մայր եկեղեցիին մէջ.—

«Օրհնեալ ժողովուրդ Հայաստանեայց, հիմա դուք ամէնքնիդ ալ ականջնիդ սրած անհամբեր կը սպասէք թէ արդեօք ի՛նչ աւետիք բերած է մեզ Պերլինի Վեհաժողովէն Խրիմեան Հայրիկ: Ահա կ'սկսիմ մի առ մի պատմել ձեզ եւ դուք լաւ մտիկ ըրէք:

Մենք նիրսէս պատրիարքի եւ Ազգ. Ժողովոյ որոշմամբ պատգամաւոր գնացինք ի Պերլին Վեհաժողովին ներկայացնելու «Հայկական դատը». գնացինք հոն, տեսանք աշխարհիս մեծամեծ քաղաքագէտ մարդիկ որոնք նստած էին խոշոր եւ կանանչ [illegible] թուղ մը վրան ծածկուած սեղանի մը շուրջ. Մենք ժողովէն դուրս կ'սպասէինք Պուլկարիոյ, Սերպիոյ եւ Մաքեդոնիոյ սուր կրող պատգամաւորաց հետ. Վեհաժողովի կանանչերես սեղանին մէջ տեղ կար մեծ կաթսայ մը՝ եփած տաք «քէշկէկով» լեցուն. Վեհաժողովը բացուեցաւ եւ ժողովականներն սկսան վիճաբանիլ. ոմանք կը քաշէին Արեւելք եւ ոմանք կը քաշէին Արեւմուտք. այսպէս բաւական վիճաբանելէ յետոյ սկսան մի առ մի եւ կարգաւ ներս կանչել. Նախ Պուլկարը մտաւ ներս՝ սուրի չաքըրչու քուրով, բաւական իրարու հետ խօսելէ ետքը Պուլկարն իր մէջքի սուր քաշելով անոր ծայրով առաւ իր բաժին տաք քէշկէկէն եւ դուրս ելաւ. ասկէ յետոյ ներս մտաւ Սերպը իր սուրի չաքըրչու քուրով. ան ալ հետն ալ բաւական խօսեցան. [illegible] վերջոյ այս ալ իր սրոյ ծայրով առաւ իր բաժին տաք քէշկէկէն եւ դուրս ելաւ. ասկէ ետքը ներս կանչեցին Մաքեդոնացին. ասոր հետ ալ բաւական խօսեցան տուին եւ ան ալ ի վերջոյ այս ալ իր սուրին [illegible] բռին առաւ քէշկէկէն իրեն բաժին ընկած եւ դուրս ելաւ: Ասկէ յետոյ կարգն եկաւ Հայոց պատգամաւորին, գիս ներս կանչեցին, երկար ու բարակ խօսքեր տալէն [illegible] անելէն յետոյ ժողովականք միահամուռ որոշում տուին, որ[illegible] գի ես ալ իմ բաժին առնեմ տաք քէշկէկէն սակայն ի՛նչ օգուտ, որ չկրցայ առնել, վասն զի Ս[illegible] Պատրիարքարան իմ ձեռք մի այն թուղթ մը տուած էր, ն[illegible] թուղթը չկրցաւ տաք քէշկէկ առնել կաթսայի մէջէն: Արդարեւ եթէ գիս բաղդատէին Վեհաժողովոյ անդամոց հետ, ես անոնցմէ աւելի բարձրահասակ էի եւ գէր[illegible] քով ալ աւելի գեղեցիկ, սակայն ի՛նչ օգուտ ձեռքս թուղթ մը տրուած էր եւ ոչ սուր. այս պատճառաւ բաժին չկրցա[illegible] ունենալ տաք քէշկէկէն, ա[illegible] ամենայնիւ ապագայի տեսակէտով անօգուտ չեղաւ մեր գործը Վեհաժողովին երթալս:

Հիմա շատ լաւ հասկցաք թէ զէնքը ի՛նչ կրնայ գործել, կը գործէ. ուրեմն սիրելի եւ [illegible] նեալ Հայաստանեայցներ, երբ [illegible] բնիք վերադառնայք [illegible] բարեկամներուն եւ ազգակ[illegible] րու պարգեւներ առնելու [illegible] տածէք, զէնք առէք (զէնք զէնք եւ դարձեալ զէնք»:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐԸ

Մօտ ինը ամիսէ ի վեր Յա-
...կիլոկնօրեաւ Թիւերով կը
...ատարակէ Հայ ժողովրդական
...երու փունջ մը, քաղուած ու
...գրկուած՝ մեր Թղթակից-
...եւ բարեկամներուն
...։ Յառաջ այս ձեռնարկով
...ց կորուստէ փրկել հայրենի
...անին փշրանքները, դիւ-
...ին մըն ալ ընծայելով մեր
...ովրդական երաժշտութեան
...աղաչափութեան բանա-
...երուն։ Երգերու այս քաղը
...հետաքրքրութիւն արթն-
...նաեւ ընթերցողներուն մէջ,
...նեւ ժողովրդական ար-
...ին ջերմութիւնը, գրական
...կէք մը զատ, հայրենի յի-
...կներու շարժանկարի մը
...ութիւնը ունի։ Մինչեւ
...մ հրատարակուած երգերը
...ւոյն 60ի։ Շատեր մեզմէ
...ուած են այն Թիւերը, որոնց
...երեւցած են ժողովրդական
...երը։ Այսօր հոս կուտանք այդ
...ները։ Մարտ 13, 20, 27,
...լ 3, 10, 17, Մայիս 1, 8,
22, Յունիս 12, 26, Յուլիս
24, 31, Օգոստոս 7, 14,
28, Սեպտ. 4, 11, 18, 25,
...տ. 2, 9, 16, 23, 30, Նոյ.
13, 20։ Վերջին Թիւերով
...տարակած ենք նաեւ չորս
...ական երգեր «Լօլօ»ներու
...քէն, մէկ ալ առանձին։ Խմ-
...րութեանս մօտ ունինք տա-
...ին 26ի չափ երգեր։ Այս
...ովածուն ամբողջովին ան-
... չէ, սակայն շատերը կը
...յացնեն երգի մը փոփո-
...կը (վարիանթ), որ իր ար-
...ը ունի բանասիրութեան
...մար։ Իսկ մեծ մասը անտիպ
... Այս առթիւ, կը հրաւիրենք
...ր Թղթակիցները, որպէսզի
...տիկ հատիկ գրեն երգերուն
...երը, այլապէս սխալ ընթեր-
...մը անխուսափելի է։ Մա-
...ր եւ հատիկ հատիկ, գաւա-
...ն անունը, եւ բառերուն նշա-
...կութիւնն ալ աւելցնելով եր-
...ն տակը։

ԽՄԲ.

61. ՕՐՕՐ ԲԻՆԿԵԱՆԷՆ

Օրօր, օրօր, քուն ունիս,
...Թաշը տուն ունիս:
...կէն օրրան ունիս,
...յիրէն բարձ ունիս:

Արեւ կ'անէ շող կ'անէ,
...ուշապախ տերեւ կ'անէ,
...ցէ՛ք, բռէ՛ք, աղբօրս,
...ուրդ շատ բարեւ կ'անէ:

...՛ր, ըսեմ կու վայլէ,
...ան երեսէդ կու փայլէ.
...թամ լուսինկան բերեմ,
...ուսոյն աստղը քեզ խաղընկեր:

Դուն քուն չես ու այնես ես,
Լաճու շալի լայնես ես,
Լաճու շալը գին չունի,
Միւշէֆէրի լայնես ես:

...ոշչա ունիմ պար չունիմ,
...էյվա ունիմ նառ չունիմ,
...ոշչաս ու պարս դուն ես,
...էյվաս ու նառս դուն ես:

Գիւլպիւլը կու կանչէ պաղչա
պարի պէս,
ինչէփ իմ կարօտցեր ճէյվա
նառի պէս,
կարօ՛տ, կարօ՛տ, ո՞վդ իմ ես,
Հէսրաթովդ ժուռ կուգամ քեզ:

Հաւաքեց՝ *Ե. Գասեան*

ՄԱԿԵԴՈՆԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ԿԱՔԱՒՆ ՈՒ ԲԱԶԷՆ

—Եթէ ես Թուխ կաքուուկ մ'ըլ-
լայի,
պիտի Թռչէի լայն արտերուն մէջ,
պիտի պահուըտէի ոլաներուն
տակ,
ինչու որ, ա՛յ տղայ, չեմ սիրեր
քեզ,
ինչու որ, ա՛յ հոգիս, չեմ ուզեր
քեզ:

—Եթէ դուն Թուխ կաքուուկ մը
դառնաս,
եթէ դուն Թռչիս լայն արտե-
րուն մէջ,
ես ալ կ'ըլլամ բազէ մը սլացիկ:
Այն ատեն, ա՛յ անուշիկս, պիտի
գտնեմ քեզ.
Այն ատեն, ա՛յ անուշիկս, պիտի
բռնեմ քեզ:

—Սակայն ես ալ կ'ըլլամ կար-
մրախայտ մ'ոսկի,
կը սուզիմ խորունկ ծովին մէջ,
կը պահուըտիմ սեւ քարի մը
տակ,
ինչու որ, ա՛յ տղայ, չեմ սիրեր
քեզ,
ինչու որ, ա՛յ հոգիս, չեմ ուզեր
քեզ:

—Եթէ դուն դառնաս կարմրա-
խայտ մ'ոսկի,
եթէ դուն սուզիս խորունկ ծո-
վին մէջ,
եթէ դուն պահուըտիս սեւ քա-
րին տակ,
ես ալ կ'ըլլամ այդ սեւ քարը,
Այն ատեն, ա՛յ անուշիկս, դուն
իմ գիրկս կ'իյնաս:

ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԱԾ ՀԱՅ ՄԸ ԱՆԳԼԻՈՅ ՄԷՋ

Սընտէյ Նիուզ իր նոյեմբեր 6ի Թիւին առաջին էջին վրայ առաջնորդող յօդուած մը կը հրատարակէ հետեւեալ մեծ խորագիրներով.— *«Հերոս մը՝ զոր բանտին մէջ հեծել կուտան», «Ի՞նչպէս կը վարուինք մեր բարեկամներուն հետ», «Վեց ամիս բանտարկութիւն գաղտնի գործակալութեան նախկին պաշտօնեային», «Պատուոյ դիւցազներգութիւն մը», «Հայ մը, որ կեանքը վտանգած է Անգլիոյ համար»։*

Այս խորագիրներէն վերջ՝ հետեւեալ յառաջաբանը.—

«Մարդ մը, որ անգնահատելի ծառայութիւններ մատուցած է Անգլիոյ, այժմ կը հեծէ փորձումի բանտին մէջ, որովհետեւ կնոջ մը տուած էր խոստում մը, զոր դրժելու Թոյլ չէր տար իր պատուախնդրական բարձր ըմբռնումը։

«Չարչարուած է Թրքական բանտի մը մէջ, որովհետեւ չէր ուզեր Պոլսոյ Անգլիական դեսպանատան կողմէ իրեն տրուած փաստաթուղթ մը մէջտեղ հանել։

«Պատերազմի ընթացքին երեւան հանեց որ փոքր Սայիտի առջեւ խարսխած կարծեցեալ Ամերիկեան նաւ մը իրականին մէջ գերմանական էր՝ արժէքաւոր բեռով մը։

«Կէլիպօլուի խրամներուն մէջ ծառայեց, Թէեւ զինուոր չէր, վիրաւորուեցաւ եւ Թանչքէ տառապեցաւ։

«Երեւան հանեց պոլշեւիկեան ընդարձակ դաւ մը, որ կազմակերպուած էր Գրաքննութեան գրասենեակի կարծեցեալ բարեկամներուն կողմէ։

«Ջինքը բանտարկութեան դատապարտելով, ակներեւ ապերախտութիւն մը գործուած է հանդէպ մարդու մը, որ իր երկրորդ հայրենիքին համար համակրանքի ամէն փաստ տուած է։ Բայց այսպէս է մեր երկրին օրէնքը։»

Յառաջաբանին կը յաջորդէ յօդուածը.—

Գրուեցաւ Թէ քանի մը օրէն դիմում պիտի կատարուի փորձումի բանտէն ազատելու համար Գէորգ Քրիս Զավուշեանը, որ վեց ամիս առաջ բանտարկուած էր դատարանին վճիռով։ Այս լուրին ետեւ կը ծածկուի դիւցազներգական պատմութիւնը մարդու մը որուն ամբողջ կեանքը նուիրում մը եղած է իր պատուախնդրութեան գաղափարականին։

Զավուշեան, որ 43 տարեկան հայ մըն է, այժմ անգլիահպատակ դարձած, իր սնանկութեան առթիւ կատարուած հարցաքննութեան ընթացքին մերժեց տալ անունը այն մարդուն, որ 1626 անգլիական ոսկիի կեղծ փոխանակագիրներ շինելով կործանած էր զինքը։

«Այդ մարդուն կնոջը խոստացայ Թէ անոր անունը չպիտի տամ», ըսաւ Զավուշեան, ու նոյնիսկ երբ իր մերժումին հետեւանքները ցոյց տրուեցան իրեն, հաւատարիմ մնաց կնոջ մը տըրուած խոստումին եւ բանտ գնաց՝ ազատելու համար իր դաւաճան բարեկամը։

Առաջին անգամը չէ որ Զավուշեան չարչարուած էր իր իտէալներուն համար։

Իր երիտասարդութեանը, Զավուշեան, իբրեւ զաւակը ցեղի մը, որ աչնելիօրէն կը տառապէր Թրքական կեղեքումներէն, անդամակցեցաւ Հայաստանի յեղափոխական կուսակցութեան, որուն վաւերիչներէն մէկն էր իր եղբայրը։

(ԽՄԲ. Երուանդ Զավուշեան, վերակազմեալ Հնչակեան կուսակցութեան պետ):

Զավուշեան բանտ նետուեցաւ, զմահ բանտարկութեան դատապարտուելէ վերջ։ Կարգ մ', հաւուստ բարեկամներ կաշառեցին բանտապահները ու գիշեր մը երբ պահակները ուրիշ կողմ զբաղած էին Զավուշեան փախաւ։

Ասով չվերջացաւ իր արկածալի կեանքը։ Պոլսոյ անգլիական դեսպանատան ամէնէն հաւատարիմ գործակալներէն մէկը դարձաւ։ Թուրքերէնի եւ անգլերէնի իր հմտութիւնով վերջին ծայր օգտակար եղաւ։ Անգամ մը իրեն յանձնուեցաւ խիստ գաղտնի եւ կարեւոր նամակ մը, ուրիշ տեղ մը տանելու համար։ Թուրք գաղտնի ոստիկաններ սկսան հետապնդել զինքը։ Ազատելու համար նամակը, որ գրուած էր շատ պզտիկ Թուղթի մը վրայ, Զավուշեան վլոփոր նետուեցաւ։ Թուրքերը հալածեցին զինքը եւ բռնեցին, սակայն Թուղթը կլլած էր արդէն։ Թուրքերը յետոյ շատ չարչարեցին զինքը՝ որպէսզի նամակին պարունակութիւնը յայտնէ։ Եռացած հաւկիթներ դրին Թեւերուն տակ եւ կապեցին։ Հակառակ այս չարչարանքներուն, Զավուշեան լռութիւն պահեց։

Երբ կրկին ազատուեցաւ Թուրքերու ձեռքէն, Եգիպտոս գնաց եւ հոն դեղարան մը աշխատեցաւ։ Հոն հանդիպեցաւ Անգլուհիի մը, որուն հետ ամուսնացաւ։

Երբ պատերազմը ծագեցաւ Զավուշեան փորթՍայիտի գրաքննական գրասենեակը մտաւ իբրեւ Թարգմանիչ։ Ամերիկեան դրօշ պարզած մեծ շոգենաւ մը եկաւ հոն ու նաւահանգիստի պաշտօնեաներուն կողմէ մանրակրկիտ քննութենէն վերջ արտօնուեցաւ մեկնիլ։ Սակայն Զավուշեան նաւուն վրայ գտաւ ծածկագիր կասկածելի նամակ մը։ Երկար դժուարութենէ վերջ յաջողեցաւ կարդալ զայն եւ երեւան հանեց որ շոգենաւը գերմանական էր։ Անգլիական «Տորիս» նաւը ղրկուեցաւ զայն հետապնդելու համար, բռնեց զայն եւ փորթ Սայիտ բերաւ։ Շոգենաւը եւ իր բեռը իբրեւ պատերազմական աւար ծախուեցան հազարաւոր ոսկիի, եւ Զավուշեան ոեւէ վարձատրութիւն չստացաւ։

Յետոյ Տարտանէլ գնաց Աւստրալիացիներուն հետ՝ իբրեւ Թարգման։ Դեռ անգլիահպատակ չէր, ու եթէ Թուրքերուն ձեռքն իյնար կրնար գնդակահարուիլ իբրեւ դաւաճան։ Վիրաւորուեցաւ։ Յետոյ գնաց Լոնտոն եւ գրաքննութեան մէջ պաշտօն առաւ։ Կարգ մը Լեհեր եւ Ռուսեր, որոնք անգլիահպատակ դարձած էին, նոյն գրասենեակին մէջ կ'աշխատէին պատերազմի սկիզբէն ի վեր։ Զավուշեան անոնց շարժումներուն հետեւեցաւ Թէ ներսը եւ Թէ դուրսը, ու հուսկ յետոյ յաջողեցաւ հաւաքել փաստեր Թէ լայն ծաւալով պոլշեւիկ դաւ մը կը խաղցուէր Անգլիոյ գաղտնի տեղեկատուութեանց դիւանին մէջ իսկ։ Ակնարկուած անձերը բոլորն ալ կարեւոր գաղտնի պաշտօններ ունէին։ Զավուշեանի տեղեկութիւններուն վրայ, անմիջապէս գաղտնի քննութիւն մը բացուեցաւ եւ ըրտեսնները երկրէն քշուեցան։ Գրասենեակի տնօրէնն ալ պաշտօնանկ եղաւ։

Զավուշեան յետոյ իբր զինուոր մտաւ անգլիական բանակին մէջ եւ յիսնապետ եղաւ՝ երբ Միջագետք եւ Պարսկաստան գնաց Նշանաւոր «Dunster Force»*ի հետ։ Անգլիահպատակ դարձաւ եւ երբ պատերազմը վերջացաւ, Սեւ Ծովու զօրախումբին մէջ հարիւրապետ էր։*

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽԱԲՈՒԱԾ ԱՄՈՒՍԻՆԸ.— *Տէլփէշ, որ Ռուէյլ կը բնակի, պատերազմի ընթացքին գանկին վրայ կրած էր գործողութիւն մը։ Այս պատճառով ջղային տագնապներու կ'ենթարկուէր։ Այնպէս որ բժիշկները յանձնարարած էին տարին՝ անգամ մը օդափոխութեան երթալ։ Իր տանը մէջ, ժանկամարդ կնոջմէն զատ, կը բնակէր նաեւ խորթ եղբայրը։ Տէլփէշ, ամէն անգամ որ օդափոխութեան երթար, իր կինը կը ձգէր խորթ եղբօրը։ Վերջին անգամ, վերադարձին, տեսաւ որ կինը կը մերժէ դուռը բանալ։ Իր խորթ եղբայրը գլխէ հանած էր կինը։*

Տէլփէշ ստիպուեցաւ հեռանալ եւ բնակիլ մօտակայ տուն մը։ Սակայն անպատկառ եղբայրը, կնոջ տիրանալէն զատ, ձեռք անցուց նաեւ Տէլփէշի գործերը։ Այլ եւս չկրցաւ հանդուրժել դժբախտ ամուսինը։ Ատրճանակ մը գնեց եւ զարկաւ իր տանը դուռը։

Դուռը բացուեցաւ։ Խորթ եղբայրը՝ երեւցաւ սեմին վրայ։ Տէլփէշ կրակեց եւ գետին փռեց զայն։ Հասաւ կինը, որ փաթթուեցաւ Տէլփէշի գինաթափ ընելու համար։ Տէլփէշ խածաւ կնոջ ձեռքերը։ Յետոյ կրակեց անգամ մըն ալ։ Կինը ծանրապէս վիրաւոր, ցատկեց պատուհանէն ու փախաւ դրացին մօտ։ Հասան ոստիկանները եւ ձերբակալեցին ոճրագործը։

ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ.— *Բանուոր Շօլէ, որ չէր ուզեր անդամակցիլ Սէնտիքային, կ'աշխատէր աշխատանոցի մը մէջ։ Երբ ցորեկին դուրս ելաւ խումբ մը բանուորներ յարձակեցան վրան եւ ուզեցին պատժել անոր յամառութիւնը։ Զարկին բահերու կոթերով։ Ու լքեցին զայն այն ատեն, երբ գանկոսկրը ջախջախուած էր։ Ոստիկանութիւնը կը հետապնդէ ոճրագործները։*

ԸՆՁԱՀԵՂԶ.— *Շարքմոնի եկեղեցիին մէջ պատարագ կար։ Վեց հարիւր հաւատացեալներ աղօթքով ու միսթիք ամպերու մէջ կախարդուած մնացեր էին։ Յանկարծ խորանին առջեւ պատարագիչ քահանան եւ մօտը գտնուողները գետին ինկան։ Ամբողջ բազմութիւնը դիւահարի պէս դուրս խոյացաւ։ Շատեր պատերուն զարնուեցան։ Երախաները կը ճչային, կիները կ'աղաղակէին։ Վերջապէս պարպուեցաւ եկեղեցին։*

Քննութեամբ հաստատուեցաւ որ ջեռոցէն խոյս տուած բնածխական Թթուուտը շնչահեղձութեան մատնած էր զանոնք։ Թէեւ ոչ ոք մեռաւ, սակայն բազմաթիւ երախաներ ու կիներ դարմանումի տակ կը գտնուին տակաւին։

ԹԻԱՊԱՐՏԸ Կ'ԱՄՈՒՍՆԱՆԱՅ.— *Ֆրօտիէ, նշանաւոր աւազակը, որ Թիարան պիտի ղրկուի, փափաք յայտնեց որ նախ քան մեկնումը, ամուսնանայ։ Ֆրօտիէ սիրահար մը ունէր, որ իրեն պարգեւած էր երկու զաւակներ։ Արդ, այդ երկու զաւակներուն ապագային համար, Թիապարտը կ'ուզէ որ պաշտօնապէս ամուսնանայ իր սիրուհիին հետ։ Խնդրանքը ընդունուեցաւ։*

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ» ԱՄՍԱԳԻՐ. 6րդ տարի Թիւ 1 (Նոյեմբեր), ճոխ բովանդակութեամբ։ Գրուածքներ ունին Համաստեղ, Կոստան Զարեան, Յ. Օշական, Աւ. Ահարոնեան, Մ. Մինասեան, Զարեւանդ, Պրոֆ. Տոտոմեանց, Ա. Աբեղեան, Ռ. Խան-Ազատ, Ս. Մասուրեան, Փրոֆ. Աղոնց, Զօր. Գ. Ղորղանեան, Ռուբէն եւ ուրիշ բազմաթիւ հին եւ նոր գրողներ։ 176 էջ։ Տարեկան բաժնեգին 5 տոլար. վեցամսեայ 3 տոլար։ Հասցէ՝ 13—15 Shawmut Street Boston. Mass.

ՆՇԱՆԱՒՈՐ ՕԲԵՐԱՆԵՐ (պատկերազարդ), Յովհ. Աւագեանի։ Հրատ. Հայ Կրթական Հիմնարկութեան. 1927։ Գին մէկ տոլ.։

Կարդացէք եւ Տարածեցէք

«ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (122)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՈՒՐ Կ'ԱՊԱՑՈՒՑՈՒԻ ԹԷ ՃՇՄԱՐԻՏԸ ԵՐԲԵՄՆ ԱՆՀԱՒԱՏԱԼԻ ԿԸ ԹՈՒԻ

Պատուհանը բացի եւ հասկցայ որ առաջին յարկին վրայ էր։ Ձախ կողմը, Նշմարեցի Սուրբ Գէորգ եկեղեցին եւ աջ կողմն ալ Ս. Կոյսի եկեղեցին։

Պատուհանը գետնէն հազիւ չորս մեթր բարձրութիւն ունէր. այնպէս որ եթէ փողոցին մէջ բազմութիւն չըլլար, եթէ բանտարկութեան միջոցին սրունքներս կարծրացած չըլլային, ինծի համար շատ դիւրին պիտի ըլլար փողոց ցատկել։

Դժբախտաբար, այդ մասին մտածելն իսկ աւելորդ էր. որովհետեւ աչքերուս առջեւ երթեւեկող անձերը, մեծ մասամբ չեկիստներ էին։

Լուպիանքա փողոցը ամբողջովին անոնց յատկացուած է. բոլոր շէնքերը անոնք գրաւած են. հոն է անոնց Թատրոնը, սինէման, զօրանոցը եւ նոյնիսկ եկեղեցին։

Զգուշացայ նման խենդութիւն մը գործելէ եւ հանդարտօրէն դարձայ եւ տեղս նստայ։

Քանի մը վայրկեան յետոյ, դուռը բացուեցաւ եւ տեսայ Թէ մէկը ներս կը մտնէր. ան ալ ինծի պէս՝ Չեկայի մասնաւոր տըսմադրութեան տակ գտնուող խումբերուն բարձրաստիճան սպայի համազգեստը կը կրէր։

Կարծես՝ գիս տեսնելով ուրախացաւ։

— Գրողը տանի գիսը ըսաւ ինդալով, եթէ մտքէս կ'անցնէր ձեզ հոստնել... ՉԻ՞Ք ԳԻՏԵՐՈՒՐԵՄ՞ՆԹԷ ՍԻՐԵԼԻ ԸՆԿԵ՛Ր, «ԶՕՐԱՎԱՐ»Ը *երկու ժամէ ի վեր, ամէն տեղ ձեզ փնտռել կուտայ։*

Անմիջապէս հասկցայ Թէ՝ կը սխալէր ան եւ գիս ուրիշի մը տեղը կը դնէր։

—Ամէն տեղ ձեզ կը փնտռեն, վերսկսաւ աւելի ժպտուն, եւ զօրավարը որ չի սիրեր սպասել, ինչպէս գիտէք, աննկարագրելի բարկութեան մը մատնուած է:

— Շա՛տ գէշ, *պատասխանեցի*, իրօք, երկու ժամէն աւելի է որ, Մէնժինսքիի հետ խորհրդակցութեան մէջ եմ եւ կը վախնամ որ դեռ վերջացուցած չըլլանք. ձեզ երախտապարտ պիտի ըլլայի, եթէ հաճէիք այս մանրամասնութիւնները հաղորդել զօրավարին եւ ներողամիտ ըլլալ եթէ չկարենամ անմիջապէս իր հրամաններուն փութալ:

— Երբեք. եթէ զօրավարը սպասցնենք, երկուքս ալ լաւ չեն մը կ'ունենք. ըստ իս, լաւ է որ անմիջապէս երթաք իրեն ներկայանաք եւ յետաձգէք Մէնժինսքիի հետ ձեր տեսակցութիւնը։

— Այո՛, բայց եթէ անիկա բացակայութիւնս Նշմարէր, պիտի վտանգուէի...

— Հաւատացէք, *ընդմիջեց* սպան, լաւագոյն է ընտրել երկու չարեաց փոքրագոյնը: Զգենք որ, ինքնաշարժս կը սպասէ կոր դրան առջեւ եւ տասը վայրկեան չանցած Օթէլ տը լա Նոպլէս *կը հասնինք...*

— Օթէլ տը լա Նոպլէ՛ս, *բացագանչեցի առանց ուզելու։*

— Այո՛, ութ օր է որ հոն հաստատուած է ընդհանուր Բանակը տեղին. կը տեսնէք Թէ՝ ամէնէն շատը, մէկ ժամ յետոյ, հոս վերադարձած կ'ըլլանք եթէ քիչ մը աճապարէք։

Միջադէպը որքան ալ զարմանալի Թուէր, սակայն, իրականութիւնը այն էր որ Լուպիանքայէն դուրս ելլելու անյուսալի առիթ մը կուտար ինծի։ Զարմանքս որքան ալ մեծ ըլլար, գիս այնքան չէր Թմրեցներ որ մերժէի փախուստի առիթ մը, որ անշուշտ, ա՛լ չպիտի ներկայանար։

— Այդպէս Թող ըլլայ, ըսի, ոտքի ելլելով. բայց շուտ ընենք, որովհետեւ որեւէ կերպով չեմ ուզեր Մէնժինսքիին դժգոհութիւն պատճառել։

— Պա՜հ, ըսաւ խնդալով, այդքա՛ն ալ սարսափելի մէկը չէ. ատկէց զատ, զօրավարը ձեզ պաշտպանելու ի վիճակի է, հանգիստ եղէք. Մէնժինսքի երբեք անոր ետեւէն չպիտի իյնայ, գիտէ Թէ՝ փետուրները կրնայ վրայ տալ։

Այսպէս խօսելով մէկտեղ, իջեր էինք սանդուխէն որ բանտին դրան տանող բակը կը հանէր։ Զինուած շատ մը չեկիստներ հոն կը գտնուէին։ Քաղքենի զգեստով ուրիշներ՝ կը հսկէին երթեւեկը անոնց որ դիւան կը մտնէին եւ անկից դուրս կ'ելլէին։

Խմբապետ սպան որ մեր պատկանած խումբէն էր, երբ մեզ Նշմարեց, փութաց դէպի դուռը զոր լայնօրէն բացաւ։

Յետոյ, փաղաքշօրէն խոնարհելով՝ ըսաւ.

— ՀԱՃԵՑԷՔ ԱՆՑՆԻԼ։

Կրնաք երեւակայել Թէ ի՛նչ գոհունակութեամբ անցայ այս դրան սեմէն, որ ամէնէն զարհուրելին էր։

Անշուշտ, դեռ ազատ չէի, որովհետեւ դեռ պէտք էր որ իմ շատ ազնիւ առաջնորդիս ընկերակցութիւնը ջուրը ձգէի եւ յետոյ, արագօրէն հեռանայի Ռուսիայէն. բայց ազատութեան ճամբուն վրայ էի:

Շիտակը, գանգատելու պատճառ մը չունէի։

Կը մնար, կորել ժեռոտ Հրուանդանը՝ այսինքն «զօրավար»ին հետ տեսակցութիւնս։

Ո՞վ կրնար եղած ըլլալ այս պարոնը եւ ի՞նչ պաշտօն ունէր։ Կանոնաւոր բանակի՞ն կը պատկանէր Թէ՝ Չեկայի խումբերուն։

Արհեստով սպա՞յ մըն էր Թէ մարդասպաններու պետ մը։

(Շար.)

Թրգմ'. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

կ'երթար Էտիրնէ՝ քաղաքին ազատագրութեան տարեդարձի հանդէսներուն ներկայ ըլլալու համար: Զիրենք փոխադրող վակոնները Թուրք դրօշակներով զարդարուած ըլլալով, Գուլէլի-Պուրկազի հելլէն իշխանութիւնները արգիլեցին կառախումբին անցքը հելլէն սահմանագլուխէն:

Պատուիրակութիւնը մերժած ըլլալով վերցնել վակոններու Թրքական դրօշակները, ստիպուեցաւ Ուզուն-Քէօփրիւ վերադառնալ եւ ինքնաշարժներով գնաց Էտիրնէ:

Հայ տղոց ճեղնաւորագրութիւնը

Սելանիկի «Հորիզոն»ը կը գրէ.—

Ներքին Նախարարութիւնը հրահանգած է տեղական իշխանութեանց որ խնդրոյ առարկայ տղոց ծնողքներուն տեղեկացուի, որպէսզի, կարելի եղածին չափ շուտ, տեղական քաղաքապետութեանց ներկայացնեն յայտարարութիւններ, որոնց մէջ ճշդուած ըլլան տղոց մականունը, անունը, հօր անունը, ծննդեան թուականն ու ծննդավայրը:

Նոյնատեսակ տեղեկատուութեան ենթակայ են նաև Մերձաւոր Արեւելքի Ամերիկեան Նպաստամատոյցի կողմէ սնուցուած եւ կամ պարզապէս պաշտպանուած տղաքը: Գործողութիւնները կը կատարուին այդ հաստատութիւններու տնօրինութեանց կողմէ:

Արձանագրութեանց տարիքը պիտի ճշտորոշուի կուսակալութիւններու կողմէ, եթէ տղան 15 տարեկանէ վար է, իսկ զինուորական իշխանութիւններու կողմէ՝ եթէ 15 տարեկանը լրացուցած է:

Ռուսիա, Լեհաստան եւ Գերմանիա

Պերլինէն կը հեռագրեն 25 Նոյեմբեր թուականով.—

Շթրէզէմանի եւ Լիթվինոֆի տեսակցութեան մասին հրատարակուած կիսապաշտօն զեկոյց մը յուզում առաջ բերաւ քաղաքական շրջանակներու մէջ:

Ըսելէ յետոյ թէ երկու Նախարարները խօսեցան քաղաքական զանազան խնդիրներու, մասնաւորաբար զինաթափութեան մասին, զեկոյցը կ'աւելցնէ.—

«Լիտվինոֆ Շթրէզէմանի յայտնեց թէ Լեհաստանի տրուած է ծանուցագիր մը, որով խորհրդային կառավարութիւնը մտահոգութիւն կը յայտնէ Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ ձգտուած յարաբերութիւններուն եւ անկէ ծագելիք վտանգներուն մասին:

Երկու Նախարարներ համաձայնած են, որ ընդհանուրի շահին համար ստիպողական է զգուշանալ ամէն բանէ որ կրնայ խռովել խաղաղութիւնը եւ առնել անհրաժեշտ բոլոր միջոցները՝ ներկայ դժուարութիւնները հարթելու համար:»

Ծանուցագիրի այս ոճէն քաղաքական շրջանակները կ'եզրակացնեն թէ Պերլինի եւ Մոսկուայի կառավարութիւնները համերաշխութեամբ կարգ մը միջոցներ ձեռք առած են. հաւանաբար հաւաքական դիմում մը պիտի կատարեն Վարշաւա:

∴ Լիտվինոֆ եւ Լունաչարսքի Ժընեւ մեկնեցան արդէն:

Երեք կեղծարարներ եւս ձերբակալուած

Հունգարական պարտաթուղթերու կեղծարարութեան խնդիրը օրէ օր կը ծաւալի: Առջի օր երեք նոր ձերբակալութիւններ կատարուեցան: Ապահովութեան Տնօրէնութեան կողմէ ոստիկանապետ Փէրիէ Փարիզի արուարձաններէն Սէն-Լէօ-լա-Ֆորէ երթալով ձերբակալեց դրամատան պաշտօնեայ Մարսէլ Փասքալը, որ հոն կը բնակէր իր բարեկամուհիին հետ: Փասքալ նախապէս իբրեւ վկայ լսուելով յայտարարած էր թէ կնքուելու համար դրամատուն ներկայացուցած է 7-800,000 ֆիորին արժէքով պարտաթուղթեր, որոնք կը պատկանէին Ռիցցի անուն մարդու մը:

Երբ ոստիկանապետը Փասքալի տունը մտաւ, անոր մօտ գտաւ Աւստրիացի մը՝ Պրունօ Պրուք, Վիեննայի մէջ օրագրող, որ վերոյիշեալ Ռիցցիի քարտուղարն էր եւ գործակատարը Քրէմէր անուն մէկու մը, որ Պլումէնշթայնի հայթայթած էր սրբուած պարտաթուղթեր:

Պրուք ըսաւ թէ Փասքալի տունը կը սպասէր Աւստրիացի դրամատէրի մը, որուն հետ ժամադրուած էր: Երկար սպասեցին դրամատէրին, որ չեկաւ: Պրուք ձերբակալուեցաւ եւ հրաման տրուեցաւ ձերբակալել նաեւ յիշեալ դրամատէրը, երբ ներկայանար:

Գրեթէ ամէն օր Մարսէլ Փասքալ մեծ ծրարներ կը ստանար Ժընեւէն: Հիմա կը հասկցուի թէ անոնք հունգարական պարտաթուղթեր կը պարունակէին:

Ուրբաթ կէսօրէն վերջ ալ ձերբակալուեցաւ մեծ դրամատան մը պաշտօնեաներէն Ժորժ-Լուի Տէպրիւյէր, որ մեծապէս օգնած էր կեղծ պարտաթուղթերու կնքուելուն: Իր այս ծառայութեան համար 20,000 ֆրանք «նուէր» ստացած էր:

Ձերբակալուած երեք անձերը նոյնպէս Սանթէի բանտը տարուեցան:

Ոստիկանապետ Քոլոնպանի, որ այս գործը երեւան հանելու մէջ գլխաւոր դերը կատարած էր, Վիէննա մեկնեցաւ տեղւոյն վրայ քննելու համար կարգ մը խնդիրներ: Պլումէնշթայն հաւանեցաւ որ Վիէննայի մէկ դրամատան մէջի իր դրամարկղը խուզարկուի:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՑԸ ԵՒ ԿԱԹԸ ԿԸ ՍՂԵՆ.— Հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ հացին քիլօն փոխանակ 1.95ի պիտի ծախուի 2 ֆրանքի: Նոյն օրը կաթին լիտրը 1.60էն պիտի բարձրանայ 1 ֆր. 70ի:

ՅԱՅՏՆԻ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅ Տէքարթի աճիւնները Պանթէոն փոխադրելու առաջարկ ներկայացուեցաւ Փարիզի նահանգային ընդհանուր ժողովին:

ԼԸՀ ՄԵԾ ԳՐԱԳԷՏԵւ Թատերգակ Սթանիսլաս Փշիպիշեւսքի սրտի հիւանդութենէ մեռաւ Փօզնանիոյ մէջ, 60 տարեկան հասակին:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ընդհ. կառավարիչ Ալեքսանտր Վալէն Փարիզ հասաւ:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ Թրամուէյի աշխատաւորները գործադուլ յայտարարեցին: Գահիրէէն ոստիկաններ ղրկուեցան՝ անկարգութեանց առաջքն առնելու համար:

Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Շատանեան եւ զաւակները Արայ, Ջարեհ եւ Պերճ, ամենախորին ցաւով կը ծանուցանեն դառնաղէտ կորուստը իրենց հոգեհատոր զաւկին եւ եղբօր՝

ՎԱՀԷ Ա. ՇԱՏԱՆԵԱՆԻ

որ կնքեց իր մահկանացուն երիտասարդ հասակին մէջ անմխիթար սուգի մէջ թողլով իր սիրելիները:

Ազգականք եւ բարեկամք կը հրաւիրուին յուղարկաւորութեան տխուր արարողութեան որ պիտի կատարուի այսօր կիրակի ժամը 12,30ին Փարիզի հայ եկեղեցւոյն մէջ Rue Jean Goujon.

Մահազդ չընդունողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի Թազմիկ խումբի դասախօսական ժողովը այսօր կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին սովորական հաւաքատեղին: Դասախօս ընկ. Անդրէ:

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուին Տիկին Հ. Շահպազ, Պ. Մկրտիչ Պարսամեան եւ Պ. Յովսէփ Պարսամեան:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ
3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ 35ֆ. 70ֆ. 140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ 20 շլ. 40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ » »
ԻՏԱԼԻԱ 250 ֆրանք
ԱՄԵՐԻԿԱ 6 տլ. 10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208 bis, Rue Lafayette · PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC OU JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
29
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1927
29 NOVEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 505
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

…ՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ՑԵՏՈՅ...

Թուրքերէն թերթէ մը քաղելով, այսօր կը սկսինք հրատարակել կարգ մը յայտնութիւններ, համայնավար գործունէութեան մասին:

Կը թուի թէ պաշտօնական աղբիւրէ ներշնչուած են այս տեղեկութիւնները:

Գաղտնիք չէր համայնավարներու ծրագիրը Թուրքիոյ հանդէպ. բայց, ինչ որ կը պատմէ «Սօն Սաաթ», կուգայ նոր լոյս մը սփռել թուրք-պոլշեւիկ եղբայրակցութեան ներքին ծալքերուն վրայ:

Իզմիրի մահափորձին դատական յայտնութիւններէն յետոյ, այս երկրորդ պատմութիւնն է որ կ'արձանագրուի, խորհրդային անսպառ նիւթեր հայթայթելով ծանօթ «ազգայնական»ներուն:

Աւելորդ անգամ մըն ալ կը հաստատուի թէ՝ 1919էն իսկ, խորհրդային իշխանութիւնը յայտնապէս երեւան կուգար իբրեւ հաւատարիմ պաշտպանը կիսամեռ Թուրքիոյ:

— «Ազգային պայքարի առաջին շրջաններում, շատ մեծ օգնութիւններ կը սպասուէին Ռուսերէն, որովհետեւ անոնք ալ Թուրքերուն պէս կոկորդ-կոկորդի կը պատերազմէին դաշնակից պետութիւններուն դէմ: Այս պատճառով ամէն մարդ ակամայ համակրանք կը տածէր Ռուսիոյ մասին: Այդ համակրանքը բնականաբար ծագում առած էր Ռուսիոյ հետ պաշտպանողական համաձայնութիւն մը կնքելու հաւանականութենէն»:

Այդ հաւանականութիւնը շուտով իրականութիւն դարձաւ, եւ կնքուեցաւ ռուսեւթուրք դաշնագիր մը, որուն հետեւանքները կը կրենք մինչեւ այսօր: Երբ առաջին անգամ «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ»ն (1920) պաշտօնապէս կը հրատարակէր Մ. Քէմալի եւ Չիչերինի միջեւ փոխանակուած նամակները, Եւրոպայի մէջ կարմիր ապուշներ կային— Հայե՛ր— որոնք առանց բան մը գիտնալու, կը ճգնէին հերքել բացորոշ իրողութիւն մը, եւ «պրովակացիա» կը համարէին լուրը:

Նոյն այդ օրերուն կային, դարձեալ, քառասունըհինգէն յետոյ կարմրածներ, որոնք չէին հաւատար թէ Մոսկուա վերջնագիր տուած է Հայաստանի կառավարութեան, պահանջելով ճամբայ բանալ Կարսէն, Թուրքերուն ռազմամթերք եւ զինուորական ուժ հասցնելու համար:

Հա՛րկ եղաւ սպասել մինչեւ ռուսեւթուրք պատերազմը, որպէսզի ամէն բան մէջտեղ պիտի ելլէր: Եւ պէ՛տք եղաւ որ յօրաչար պարտուի հայկական բանակը, որպէսզի Երեւանի վարիչները իրենց յիշողութիւնները գրի առնէին եւ փառաբանէին Բագուի արեւելեան համագումարէն մինչեւ Կարսի գրաւումը կատարուած քաջագործութիւնները, թուրք «ընկեր»ներու հետ ձեռք-ձեռքի:

Արդէն եօթը տարի անցեր է, եւ անկէ ի վեր անհամար փաստեր կը տեղան, հաստատելու հրէշային դաւաղրութիւնը, որ «Թուրք աշխատաւորութեան զարթում» կը թարգմանուի պոլշեւիկեան բառարանին մէջ:

Այդ բոլորին շնորհն է Նոյեմբեր 29ը, որ այստեղ ալ կը տօնուի քանի մը տարիէ ի վեր, իբրեւ փառքի և պարծանքի օր:

Թուրքերը առանց վերապահութեան կը յայտարարեն թէ իրենք համայնավարութիւնը «միջոց» նկատած էին, ազգային պայքարը յաջողցնելու համար: Իսկ հիմա որ կը տեսնեն թէ դայն իբրեւ «նպատակ» ընտրողներ կան, չեն վարանիր լախտի հարուած մը իջեցնել, մէկ անգամէն 100 հոգի բանտարկելով:

Մինչդեռ մեր մէջ, մարդիկ չեն համարձակիր բա՛ռ արտասանել ռուս, հայ, վրացի կամ հրեայ համայնավարներու դէմ, որոնք ոչ միայն հայ ժողովուրդին մէջքը կոտրեցին յանո՛ւն համաշխարհային յեղափոխութեան, այլեւ սրբութիւն սրբոց նկատեցին Թուրք պետութեան վերահաստատումն ու զօրացումը: Անոնք ձեռք ձեռքի ջարդարարներու հետ, կրակի տուին մեր տունը, եւ երբ ա՛լ վառելիք բան չմնաց, շնո՛րհ ըրին իբրեւ փրկիչ ներկայանալու աղէտեալներուն, եւ արտօնեցին որ... ապրի քառակուսի տափի մը մէջ եւ վերաշինէ աւերակները: Մինչդեռ եթէ չքաջալերէին Թուրքիան, եթէ ագիտօրէն եւ դաւաճանօրէն չփորէին հայկական պետութեան հիմերը, ոչ Մ. Քէմալ Հայաստան արշաւելու կը համարձակէր, ոչ Կովկասը կը կարմրէր, ոչ ալ Սէվրի դաշնագիրը կը խորտակուէր: Անուսագն, Հայաստանն ու Վրաստանն ալ կ'ունենային այն վիճակը ինչ որ ունին այսօր Ֆինլանտան, Լիթուանիան կամ Էսթոնիան:

Այս բոլոր պատմութեան կը վերաբերին այլեւս: Եւ գիտենք որ անողոք է պատմութեան վճիռը:

Եթէ, թուրք համայնավարներու գործունէութեան առթիւ, անցողակի յիշեցինք, պատճառը այն է որ կը զուգադիպին Նոյեմբեր 29ի կամ Դեկտեմբեր 2ի փառաւո՛ր տօներուն:

Անոնք որ պատիւ կը համարին մասնակցիլ այդ ողբալի թուականին, զայն հռչակելով հայ ժողովուրդի ազատագրման օր, անշուշտ կը յիշեն այս բոլոր անցուդարձերը եւ կ'ընդունին անոնց ամբողջ պարծանքը:

Բարի վայելում բոլորին:

Պիտի ըսէինք՝

— Տէր, թո՛ղ դոցա...

Բայց անոնց մէջ տիպարներ կան որ գիտեն թէ ի՛նչ կ'ընեն կամ ինչո՛ւ կ'ընեն:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐՏԱԳԱՂԹԻՆ ՎՏԱՆԳՆԵՐԸ

Աթէնքի Նոր Օրը դիտել կուտայ, Նոյ. 10ի խմբագրականով.

— «Մէկ շաբթուան մէջ երեք նամակ՝ Արժանթինէն: Հայ գաղթականներու կացութիւնը կը պարզեն չափազանց մութ գոյներով: Անգործութիւն, աղքատութիւն եւ թշուառութիւն: Ազգային հաւաքական կեանք, եկեղեցի, վարժարան, հասարակական մարմիններ չկան: Ամէն մարդ լքուած է իր բախտին: Բախտաւոր կը նկատուին շաբթուան մէջ երեք օր գործ ճարողները: Մեծամասնութիւնը կէս-կուշտ կէս-անօթի, իրենց կեանքը կը մաշեցնեն ֆաբրիքաներու դռներուն առջեւ: Նամակագիրներու յուսահատական կացութիւնը բնականաբար որոշ դեր կը կատարէ ընդհանուր պատկերը մութ ցոյց տալուն մէջ: Բայց իրականութեան դէմ մեղանչած չենք ըլլար, եթէ ըսենք թէ իրենց համար բարեկեցիկ վիճակ ստեղծած քանի մը տասնեակ գաղթականներէն զատ, մնացեալները աննկարագրելի թշուառութեան մատնուած են:

«Այս սիւնակներուն մէջ յաճախ արտայայտուեր ենք արտագաղթի մասին, թուելով վտանգները: Մենք դէմ ենք առհասարակ գաղթի բոլոր շարժումներուն, ինչ ուղղութեամբ ալ տեղի ունենան անոնք: Գաղթականութիւնը պէտք է հաստատուի, տեղ-տեղ ըլլայ հոն՝ ուր կը գտնուի: Թէ ազգային եւ թէ անհատական տեսակէտով ճիշտ է ասիկա: Ովկիանոսներէն անդին նետուած հայ գաղութներէն մեծ բան չի կրնար սպասել հայրենիքը: Անոնք անմիջական կապէ կտրուած ըլլալով, ջերմ շահագրգռութիւն ցոյց տալ չեն կրնար մեր քաղաքական ու ազգային-հաւաքական ձեռնարկներուն հանդէպ: Պարագան նոյնը չէ Արեւելքի սահմանակից երկիրներու մէջ տեղաւորուած գաղութներուն համար: Մենք քաղաքական ձգտումներ հետապնդող ժողովուրդ ենք, այդ ձգտումները իրականացնելու համար ազգովին կատարելիք աշխատանքներ ունինք: Մենք շահեր ունինք գաղթականութիւնը խմբական վիճակի մէջ պահելու: Այդ գաղթականութեան անունով Եւրոպայի մէջ դատ կը հետապնդենք: Բարեյաջող առիթները, որոնք պիտի ներկայանան մեզի, լաւագոյն կերպով օգտագործելու համար անհրաժեշտ է կեդրոնացած եւ զանգուածային վիճակի մէջ պահել մեր ուժը:

«Ի՞նչ գիտնանք. փրօտներ (բողոքական) եկած են Պաթում, ժամ կ'ուզեն խլել. խալլըն էլ գրգռուած է...:

Յակոբ քհնյ. Յարութիւնեան հետաքրքրուեցաւ, եւ եկեղեցիին բակը գնաց, իրարանցման պատճառը հասկնալու:

— Իմա՞լ (ի՞նչպէս). ասս հայ քրիստոնեայի բա՞ն է, կ'որոտար մէկը: Մենք ժամ ու պատարագ պահենք, իսկ հիմիկ անաստուածներ գան խաչ ու աւետարան դուրս նետեն, մեր ժամը թատրոն շինեն: Թէ գան, փէտեր կ'առնենք, տիլիմ տիլիմ կ'ընենք էդ փրօտները:

Այդ խօսքի վրայ, շրջապատեցին Յակոբ քահանան, զոռում գոչումով յարձակեցան, քաշքշեցին զայն եւ հայհոյելով պատին սեղմեցին:

Լսուեցաւ ոստիկաններու սուր սուլոցը. հաւաքուեցան ոստիկանները եւ 30—40 հոգի պահականոց տարին: Մինչեւ հոն հասնիլը, ճարպիկները փախան, եւ մնացին 8—10 հոգի:

ՍՈԽՈՒՄԻ ՅՈՅՑԸ

Բենիկ վրդ.ի եւ Յակոբ քահանայի ներկայութիւնը մեծ աղմուկ հանեց Սոխումի մէջ: Գրգռութիւնը այն աստիճանին հասաւ, որ Էջմիածնականները առաւօտ մը եկեղեցի կը կանչեն խեղճ կիներու բազմութիւն մը եւ անոնց կը հաւատացնեն թէ ազատ եկեղեցականները կ'ուզեն պատարագը արգիլել, խաչերը հանել եւն.:

Սաստիկ կատղած, ժամուորները քար, փայտ եւ գաւազան առած կը յարձակին այն պանդոկին վրայ, ուր իջած էին Բենիկ վրդ. եւ Յակոբ քահանայ: Ու կ'ուզեն կոտրել անոնց ննջասենեակներու դուռները:

Այդ միջոցին Բենիկը քնած էր, Յակոբ մազերը կտրելու գացած էր, իսկ անոնց երրորդ ընկերը կը զբօսնուր պանդոկին պատշգամին մէջ:

Ամբոխին թիւը, թողուած խօսակցութիւններն ու ձայները, ինչպէս նաեւ ձեռքի փայտերը ուշադրութիւն կը գրաւեն: Պանդոկին տէրը կ'արթննայ, եւ միջամտելով կ'արգիլէ յարձակումը: Մինչ այդ, ոստիկանները կուգան եւ կը ցրուեն ամբոխը: Իսկ ցոյցին պարագլուխները պահականոց կը տանին:

ԱԼԺԵՐԻԱ ՈՂՈՂՈՒԱԾ

Ահռելի ողողում մը մեծ վնասներ ու զոհեր պատճառեց Ալճերիոյ: Ուրբաթ օրուընէ սկսեալ կատաղի փոթորիկ մը պայթած էր ծովեզերեայ քաղաքներուն վրայ: Յետոյ սկսաւ տեղատարափ անձրեւ մը, որ անընդհատ, ամբողջ քառասուն ժամ, ողողեց երկիրը: Գետերը սկսան յորդիլ: Ապտուլլահ գետը, որ կը թափի Թէնէս քաղաքին մէջէն դէպի ծով քշեց տարաւ անասունները:

Քաղաքին եւ իր կայարանին միջեւ ամէն հաղորդակցութիւն դադրած է: Օրլէանվիլի շրջանին մէջ 4 երկաթակերտ կամուրջներ քանդուեցան: Երկու ագարակներ քշուեցան: Հեղեղը այնքան կատաղի էր, որ 40 հոգի չկրցան ազատիլ ու խեղդուեցան: Թէնէսի գիծին վրայ, երկաթուղին բոլորովին քանդուեցաւ: Փէրկօ քաղաքին բնակիչները, տեսնելով որ Ֆէրկոնս գետին թումբը պիտի պայթի, լեռ փախան:

Շուտով թումբը տեղի տուաւ եւ ամբողջ քաղաքը ծածկուեցաւ ջուրերուն տակ: 50 տուներ քանդուեցան:

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ԱԶԱՏ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Երեւանի հերձուածողներուն պետերէն կարգաթող Բենիկ, ընկերակցութեամբ Յակոբ Յարութիւնեան քահանայի, Պաթում եւ Սոխում կ'երթայ, պատարագելու եւ քարոզելու համար:

Սակայն ժողովուրդը չի հանդուրժեր, եւ բուռն ցոյցեր կը կատարէ: Ուրիշ աղբիւր չունենալով, ցոյցերուն նկարագրութիւնը կը քաղենք Ազատ Եկեղեցիի 6—7րդ թիւէն.—

ՊԱԹՈՒՄԻ ՅՈՅՑԸ

Երեկոյեան ժամերգութենէն յետոյ, ժամուորները չմեկնեցան, այլ, եկեղեցիի բակին մէջ կանգնելով սկսան բարձրաձայն վիճիլ, ու ձեռքերնին օդին մէջ ճօճել: Մշեցի խումբ մը կինոր այսպէս պատասխանեցին իրենց ուղղուած հարցումին.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿՆԵՐ

Մասնաւոր աղբիւրէ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդեն մեզի.—

Ժամանակէ մը ի վեր այնպէս կը կարծուէր թէ Պարսկաստանի Սաուչպուլագի շրջանին մէջ քրտական ապստամբութիւնը հետեւանքն է թուրք պոլշեւիկներու գրգռութեանց: Պարսիկ կառավարութիւնը, Էնկիւրիի ճնշումներուն վրայ աշխատեցաւ ցպել Քիւրտերը և կարգ մը ապստամբապետներ ձերբակալելով բանտարկեց, սակայն կացութիւնը դեռ չէ խաղաղած:

Մէկ ամիսէ ի վեր Թրքական Քիւրտիստանի մէջ ապստամբական շարժումները շատ ծանր փուլի մը մէջ մտած են: Մոտկանի եւ Ուրշգօթանի ցեղախումբերը քանիցս Պիթլիսի վրայ յարձակելով, գրաւած են քաղաքին կարեւոր մէկ մասը: Տէրսիմի եւ շրջականերուն մէջ ալ կացութիւնը ապստամբներուն ի նպաստ է: Բալուի շրջանին մէջ տակաւին յուզումն ու անիշխանութիւնը կը շարունակեն: Խնուսի եւ Վարդոյի ցեղախումբերը Զագա ցեղախումբի պետին հետ միասին յաջողեցան մտնել մինչեւ Էրզրումի հարաւային ամրութիւնները: Ներկայիս Էրզրում քաղաքը սպառնալիքի տակ է:

Ամենէն զօրաւոր և ընդարձակ շարժումները կը կատարուին Արարատի շրջանին մէջ: Օսման Նուրի փաշա իր զօրաբաժինով ահռելի պարտութիւն մը կրած է՝ հարիւրաւոր կորուստներ տալով: Երկու Թրքական օդանաւեր վար առնուած են: Նոյնիսկ այս պարտութենէն վերջ, Պայազիտ քաղաքը Քիւրտերուն ձեռքն ինկած է, սակայն Քիւրտերը քաղաքը թալլելէ վերջ, Արարատ լեռը քաշուած են:

Հայերու «լքեալ» կալուածները

Թուրքիոյ Հայոց լքեալ կալուածներուն շուրջ ստեղծուած վէճը լուծուած է ի նպաստ իսլամ գաղթականներուն: Այսինքն այդ կարգի կալուածները գաղթականներու բնակութեան պիտի յատկացուին եւ ոչ թէ պիտի ծախուին, ինչպէս կը պահանջէր Լքեալ Գոյքերու Տնօրէնութիւնը:

Միւս կողմէ, Էնկիւրիէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ.— Նկատելով որ կարգ մը փախստական Հայեր կը յաջողին Պոլիս դառնալ եւ դատարանի միջոցաւ իրենց տուներուն տէր կանգնիլ, դատական գործավարութեան հաւանութիւնը առնուած է, որպէսզի այդ տեսակ որոշումներ չտրուին դատարաններու կողմէ:

⁂ Այս առթիւ Միլլիյէթ կը գրէ (22 Նոյ.)

Գրեցինք թէ որոշուեցաւ Հայերու լքեալ գոյքերը գաղթականներուն տալ: Այս մասին հեղինակաւոր անձնաւորութիւն մը հետեւեալ մանրամասնութիւնները հաղորդեց մեր խմբագրին.—

Մասնաւոր օրէնքը կը տրամադրէ որ, երբ Յոյներու պատկանող լքեալ գոյքեր չկան եւ կամ եղածները բաւարար չեն, բացակայ անձերու լքեալ գոյքերը գաղթականներուն տրուին: Հետեւաբար տեղաւորման տնօրէնութիւնը ըստ առաջնոյն կը շարունակէ բացակայ անձերու գոյքերը գաղթականներուն տալ:

Լքեալ գոյքերու տնօրէնութենէն բացականերու լքեալ գոյքերուն մէկ ցանկը պահանջուեցաւ: Ելմտական գործավարութենէն արտօնութիւն ստանալէ վերջ այդ գոյքերուն բոլորն ալ գաղթականներուն պիտի յատկացուին:

⁂ Նոյն թերթը կ'ըսէ թէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը հրամայած է որ Յոյներու վերաբերեալ բոլոր լքեալ գոյքերը մինչեւ երկու ամիս ամբողջովին բաժնուին գաղթականներուն: Տեղաւորման ընդհանուր տնօրէն Մէհմէտ պէյ այս խնդիրները կարգադրելու համար մօտ օրէն Պոլիս պիտի գայ:

Հարիւր հոգի ձերբակալուած Թուրքիոյ մէջ

Պոլսոյ դատական եւ ոստիկանական իշխանութիւնները կը շարունակեն զբաղիլ ձերբակալուած համայնավարներու խնդրով: Մէկ կողմէ հարցաքննութիւն կը կատարուի, իսկ միւս կողմէ նոր անձեր կը փնտռուին: Մասնաւորապէս կը հետապնդուի մէկը, որ կարեւոր դեր մը կատարած է պոլշեւիկեան գրգռութեանց մէջ:

Բացի Ատանայէն, Իզմիրէն եւ Էրզրումէն, Տրապիզոնի մէջ ալ ձերբակալութիւններ կատարուած են: Ատանայի մէջ բռնուածները Պոլիս հասած են: Միւս նահանգներու ձերբակալուածներն ալ ճամբայ հանուած են դէպի Պոլիս:

Ձերբակալուածներու թիւը 100ի հասած է, ըստ «Սօն Սաաթ»ի: Միայն Ատանայի մէջ բռնուածներուն թիւը 51ի կը հասնի:

Տոքթ. Շէֆիք Հիւսնի, որ համայնավարներուն պետը կը կարծուի, առանձնացուած է սենեակի մը մէջ: Միւս ամբաստանեալները միասին կ'ապրին:

Ձերբակալուածները ամէնքն ալ կ'ուրանան իրենց վերագրուած յանցանքը, ըսելով թէ երբեք նպատակ չեն ունեցած պետական հարուած պատրաստելու:

Պաշտօնական շրջանակները խիստ վերապահ են եւ չեն ուզեր յայտարարութիւններ ընել: Այնպէս որ դատավարու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏՕ՞Ն ԹԷ ԱՐԵԱՆ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

(Հայաստանի խորհրդայնացման եօթնամեակի առթիւ)

Համաշխարհային պատերազմն ու անոր յաջորդող վերիվայրումները ոչ միայն լքլճած են, ժողովուրդի մտքին մէջ, բոլոր արժէքները, այլ եւ բթացուցած՝ մարդկային զգացումը։

Առաջ՝ բանտ, կախաղան, տաժանակիրի մը խաչելութիւնը կը յուզէին ամբողջ ազգը, յառաջ բերելով զայրոյթի ու հիացումի պոռթկումներ։ Զոհերու անունները անջնջելի կերպով կը դրոշմուէին մեր սրտերուն մէջ եւ հէքեաթներ կը հիւսէինք։

Իսկ հիմա՞։

Որքան ալ մեր անցեալը հարուստ ըլլայ հերոսական աննկարագրելի դրուագներով ու չփրենք խօսիլ ողջերու մասին, որքան ալ լռելով աւելին ըսած ըլլանք, ի՞նչպէս չյօտկալ ահելի իրողութիւնները ու չտեսնել բանտարկեալներու ու աքսորականներու հարիւրաւոր շարանները։ Ի՞նչպէս չխոնարհիլ անոնց մարտիրոսութեան առջեւ...

Այո՛, անցեալին մէջ շատ ենք սխալած ու պարտած... Ճիշդ է, որ ներկան չի կրնար գերազանցել անցեալը։

Բայց չէ՞ որ այդ նորերը նոյնպէս բանտ են հիներու նման, բոլորովին տարբեր նիւթական ու բարոյական պայմաններու մէջ գտնուելով։ Միայն այն փաստը որ բռնաւորները ոչ թէ ցարական կամ սուլթանական ժանտարմներն են, այլ մեր իսկ ցեղակիցներն ու գործակիցները, անսահման ծանր յուզումներու առիթ կու տայ։ Ռուսին կամ Ցաճիկին հարուածը երբեք այն ցաւը չէ պատճառած՝ ինչ որ Հայունը։ Մէկ վայրկեան միայն երեւակայեցէք այն զգացումները, զորս կ'ունենային մեր ընկերները, երբ ամէն առաւօտ Չեկայի նախագահ, «հայ» Ամիրխանեանը կը մտնէր բանտարկեալներու նկուղը եւ առանց բարեւելու կամ խօսք մը արտասանելու ետ-առաջ կը քալէր, բոլորն ալ պարտաւոր էին յոտնկայս սպասել, մինչեւ որ ազատէին դահիճին արիւնարբու նայուածքէն...

Կամ թէ պահակ զինուորներու պետ՝ Մանկասը, որ ամէն ներս մտնելուն կը տեղար անվայել հայհոյանքներ ու կը բղաւէր.

— Դուք բոլորդ ալ շան պէս պիտի սատկիք հոս...

Ճակատագրի անողոք հեգնանք է, երբ Պանք Օթոմանի հերոսներէն մէկը եւ անոր հետ ալ շատ ուրիշ յեղափոխականներ, որոնք ցարական ու համիտեան զնտաններու մէջ են ճիրմկած՝ ոտքի պիտի ելլեն եղեր այլասերած Ամիրխանեանի մը ներկայութեան ու հայհոյանքներ պիտի լսեն նախկին խոհարար-զինուոր՝ Մանկասէն։

Այնքան մեծ է այդ անարգանքն ու տառապանքը կրողներու թիւը, որ չես գիտեր նոյնիսկ որը յիշել։ Հիներէն՝ Խաչատրեանը, Ուսուլ Խէչօն, Գրիգորը, Հաջի Լեւոնը, Յարութիւն Բէհճան, Արշակ Թորոսեանը, Ամիրխանեանը, Ստեփանը, Բժշկ. Տէր Միքայէլեանը, Սմբատ Մելքոնեա՞նը... թէ նորերէն՝ Զաւէնը, Կարօները, Ռոֆֆիկը, Պօղոսը, Գէորգը, Կոլիկը, Լեւոնը, Քրիստինէն, Յովհաննէսը, Նիկողոսը, Հրաչը Բենիկը, Ասոն...։ Հին հայդուկներէն Զոլօն, Մոկացին, Արշա՞կը... թէ երիտասարդ ժառուորականներէն՝ Կորիւնը, Տիգրանը, Մինասը, Աշոտը, Սահակը, Միհրանը, Մխիթարը... Բանուորներէն՝ Պապոլը, Քերովբը, Արրօ՞ն... թէ գիւղացիներէն Ահարոնը, Խաչօն, Մնացը, Սարգիսը, Սիմոն.... Խիզախ պետերուն ու Արտաշէ՞սը, թէ Օր Մէծրայեանը ու Ցիկին Հախիսիկը... Զօրավար Սիլիկեանը, գնդապետներ՝ Շահմազեանը, Թարվէրտեանը, Մամաջանեանը... թէ տասնեակաւոր զինուորները։

Իսկ քանինե՞րն ալ տմարդօրէն սպանուած են ըրած՝ Մխօն, Միլիտոնը, Սուրէնը, Եփրեմը, Սէրգէն, Լեւոնը, Գեղամը, Զալօն...

Քանի՜ երիտասարդ կեանքեր քարշ կու տան Թաքսիմը շղթաներն առած՝ Գուրգէն Մկրտիչեանը, Կարօն, Արշաւիրը, Արտաշէս Միրզոյեանը...

Եւ ինչպիսի՜ հերոսական մահ ու կեցուածք։ Ահա Ալիկը՝ անգիտակ վիճակի իր գործած սխալը զգալով կամուրջէն կը նետուի գետը... Մխօն՝ կը դառնայ դահիճներուն եւ կը պոռայ.

— Նամարդութիւն չընէք յետեւէս կրակէք, զարկէք ճակտիս...

Գեղամը՝ վիրաւորուելով՝ տասնոցը ճակտին կ'ուղղէ... Վիթխարի Մհերը՝ վագրի կեցուածքով ծառացած դահիճ Մելիք Յովսէփեանի դէմ, կը պոռայ.

— Աւազակները մենք չենք, այլ դուք. ես որ յեղափոխական էի, դուք ո՞ւր էիք...

Կարօն՝ որ անդրդուելի կը մնայ, չնայած որ օրերով մինչեւ ծունկերը ջուրի մէջ կը պահեն... Մոկացին՝ կը կախուի գօտիէն, երբ կը պարտադրեն իր գաղափարներէն հրաժարիլ... Արսէնը՝ անզօր զայրոյթէն սաւանի օղակէն կ'անցընէ գլուխը։ Սահակ Ստեփանոսեանը՝ դատաւորներու երեսին կը շպրտէ.

— Ես չեմ վախնար, որովհետեւ չէք կրնար զիս երկու անգամ գնդակահարել...

Ծերունի Քրմոյեանը՝ չհաշտուելով ստորնացուցիչ վիճակին, Սեւանայ լիճին խորերը կ'առնէ իր հանգիստը...

Այո՛, մեր գիտցածէն աւելի վայրագ են Չեկայի գործած ոճիրները. կը բաւէ յիշել Ղարաքիլիսէի դէպքը, երբ օրը ցերեկով փողոցին մէջ համազարկի տակ սպաննուեցան բանտարկեալներէն եօթ հոգի։

Ամէնը ու ամէն ինչ յիշելը ուժերէս վեր է։ Եղածին ճշգրիտ պատկերը տալու համար, պէտք է ունենալ Ահարոնեանի կամ Սիամանթօյի գրիչը։ Միայն բանտերու եւ աքսորավայրերու մէջ կը տառապին հարիւրներ։ Իսկ քանի հազարներ ալ մատնուած են անօթութեան, զրկանքի ու հալածանքի։ Չէ՞ որ ամէն բանտարկեալ ունի ծնողներ, կին, քոյր ու երեխաներ։

Դաժան է Չեկան։ Ասոնց անգամ չի խնայեր.— Ով որ առնչութիւն ունի քաղաքական յանցաւորի հետ, իրաւունք չունի օգտուելու Հայաստանի արեւէն...

Հարիւրաւոր ընկերներ ու հարազատներ ունենաս բանտերու մէջ եւ չհամարձակիս անոնց անունը յիշատակել, իսկ աւելի քան ընդվզեցուցիչ է։

Արիւնի ու արցունքի խրախճանքներով է, որ կը տօնուի Հայաստանի խորհրդայնացման եօթներորդ տարեդարձը։ Դեկտեմբերի 2ին հայ պոլշեւիկները հպարտօրէն պիտի յայտարարեն իրենց յաղթանակը։ Բոլորը գիտեն, թէ ինչ յաղթանակ է այդ եւ ինչպէս է ձեռք բերուած։ Ցայտնի է նաեւ, որ կան յաղթանակներ, որոնք համահաւասար են պարտութեան։ Եօթը տարի տէր ըլլալ երկրի մը եւ եօթ մարդու հոգու մէջ տեղ չունենալ՝ պարտութիւն է։ Հետեւաբար, եօթնամեակի հերոսները ոչ թէ խելացնոր Աւիսներն ու Աշոտ Յովհաննիսեաններն են, այլ անոնք, որ պարտուած վիճակի մէջ անգամ յաղթողներ են ու կը տիրապետեն հայ ժողովուրդի մեծամասնութեան մտքին ու զգացումներուն։ Եօթնամեակի իսկական յոբելեարներն անոնք են, որ ընտրած պայքարի ուղին՝ աննահանջ կը մաքառին յանուն հայ ժողովուրդի գերագոյն իտէալին եւ չեն ընկճուիր ոչ բանտ ու աքսորէն, ոչ իսկ մահէն։

Դեկտեմբեր 2ին մեր բոլոր հակառակորդները թող աւելորդ անգամ մըն ալ գիտնան, թէ՝ մարդիկ կարելի է ոչնչացնել, բայց գաղափարը՝ երբեք։

ԱՇՈՏ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԻՋԱԳԵՏՔԻ ՄԷՋ

ՆՈՅՆ ՑԱՒԸ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

Իրաքի Ազգ. Գաւ. Ժողովը 24 աշխարհական եւ 4 կղերական անդամներէ կը բաղկանայ։

1924ին, Պատր. Տեղապահ Գարեգին եպիս. Խաչատուրեանի օրով, Գաւառական Ժողովը գաղթականութեան տուաւ հինգ աթոռ։

Երկու տարի առաջ ընտրուած Քաղ. Ժողովը երբ իր մեծամասնութիւնը կորսնցուց, Առաջն. Փոխանորդ Վահան քահանայ Թաշճեանի հետ համախորհուրդ, քանի մը Պաղտատցիներ գաղթական հինգ ներկայացուցիչները Գաւ. Ժողովէն դուրս ձգելու նպատակով, կը յաջողին Գաւ. Ժողովի անդամներէն 16 հոգիի հրաժարականները ձեռք ձգել։ Այսպէսով Գաւ. Ժողովը իր մեծամասնութիւնը կորսնցնելով, Առաջն. փոխանորդը վերոյիշեալ խմբակը առժամեայ Քաղ. Ժողով նշանակեց, իրենց ծրագիրը յաջողցնելու համար։

Առժամեայ Քաղաքականը 7—8 ամիս Գաւառականի ընտրութիւնները ձգձգելէ եւ շարք մը գաղտնի նիստեր յետոյ, Օգոստոս 28ին եկեղեցիի բակը Գաւառականի ընտրութեանց շուրջ փակցուց յայտարարութիւն մը եւ ընտրողներու ու ընտրելիներու ցանկեր։ Այս յայտարարութիւնով Գաւ. Ժողովը ամբողջութեամբ լուծուած կը յայտարարուէր, հաշուի չառնելով չհրաժարող 8 երեսփոխանները։ Իսկ ընտրողներու ցանկը կը պարունակէր միայն 216 հոգի, բնիկ Պաղտատցիներ կամ 1914էն առաջ Իրաքի մէջ հաստատուողներու անուններ։ Անտես առնուած էր 6000—7000ի հասնող գաղթականութեան այս հոծ բազմութիւնը որ 10—12 տարիէ ի վեր, Իրաքի մէջ հաստատուած ըլլալով, թէ՛ Լօզանի դաշնագրով եւ թէ՛ Իրաքի կառավարութեան հրատարակած հպատակութեան օրէնքին համաձայն, 1924էն ի վեր Իրաքցի կը համարուի։ Արդէն ըստ Ազգ. Սահմանադրութեան տրամադրութեանց, երեք տարիէն աւելի քաղաք մը հաստատուող ո եւ է լուսաւորչական անհատ իրաւունք ունի թէ՛ ընտրելու եւ թէ ընտրուելու։

Ժամուն բակը հաւաքուած ժողովուրդը, այդ յայտարարութեամբ, իր արդար իրաւունքներուն դէմ եղած այս ոտնձգութենէն յանկարծակիի եկած, իբրեւ բողոքի արտայայտութիւն իսկոյն մէջտեղէն վերցուց յայտարարութիւնն ու ցանկերը եւ տեղին վրայ ընտրեց 13 ներկայացուցիչներէ բաղկացեալ յանձնախումբ մը, իր ընտրական իրաւունքը հետապնդելու եւ զայն ձեռք ձգելու լիազօրութեամբ։

Այս յանձնախումբին միացաւ նաեւ Բիլանի գաղթակայանի հայ թաղական խորհուրդը եւ միասին կազմեցին «Ժողովրդային յանձնախումբ» մը։

Յանձնախումբը որոշեց «կարելի եղածին չափ խաղաղ եւ օրինական միջոցներով հետապնդել Իրաքի մէջ հաստատուած հայ ժողովրդի հաւասար ձայնի իրաւունքը՝ Ազգ. Ժողովներու ընտրութեանց մէջ։» Ժողովուրդը եւս երկու օրուան ընթացքին բազմաստորագիր հանրագրութիւն մը յանձնեց ժողովրդային յանձնախումբին, իր ընտրական իրաւունքը պահանջելով։

Ժամանակի ընթացքին յանձնախումբի անդամներու թիւը 25ի հասաւ։

Համաձայն Ազգ. Սահմանադրութեան, գաւառի մը առաջնորդի պարտականութիւնն է, «Գաւառին մէջ Ազգ. Սահմանադրութեան եւ կեդրոնական վարչութեան սահմանեալ օրինաց ու հրահանգաց անթերի գործադրութեան հսկել»։

Հակառակ այս բացորոշ օրէնքին, Առաջն. փոխանորդ Վահան քահանայ, իր ստորագրութեամբ հաստատած հակասահմանադրական յայտարարութեան համար ժողովուրդին արտայայտած բուռն բողոքէն ու յուզումէն ալ չզգաստանալով քուէաթուղթեր բաժնեց Պաղտատցի համարուած 216 անձերու մէջ եւ առժամեայ քաղաք. ժողովին հետ զանոնք տունէ տուն հաւաքելով գաղտնի քուէհամար եւ ընտրութիւն կատարել ուզեց։

Սակայն այս առթիւ հասարակութեան բուռն ընդդիմութեան հանդիպելով, ներքնապէս պառակտուած առժամեայ քաղաքական ժողովը Առաջն. փոխանորդի կողմէն լուծուած յայտարարուելէն յետոյ, փոխանակ նոր Առժամեայի համար անկողմնակալ եւ խաղաղասէր տարրեր հրաւիրելու, կանչեց երկու հոգի նախկին առժամեայէն, որոնց մէկը «արեան գնով» իր ծրագիրը յաջողցնելու նման գրգռիչ յայտարարութեամբ մը ժողովուրդի ցասման ու ատելութեան պատճառ դարձած էր։ Եւ երկու հոգի ալ բողոքական համայնքին պատկանեալ անհատներ։

Հակառակ այս մասին ժողովրդ. Յանձնախումբի կողմէ եղած գրաւոր բողոքին, քահանան այնքան առաջ գնաց որ, Քաղաքական ժողովի մէկ նիստին հրաւիրելով ժողովրդային յանձնախումբի ներկայացուցիչ Պ. Լեւոն Շաղոյեանը, ցոյց տուած է անոր 1915ին Թուրքերէն թերթի մը մէջ իթթիհատական կառավարութեան կողմէ հրատարակուած Ազգ. Սահմանադրութեան ջնջման հրովարտակը, որուն վրայ յենելով քահանան կը սպառնայ խսպառ մէջտեղէն վերցնել, մեր մեծ հայրերու անգին զոհողութիւններով ձեռք բերուած Ազգ. Սահմանադրութիւնը, եթէ ժողովուրդը չուզէ հրաժարիլ իր ընտրական իրաւունքէն։

Ճիշդ այդ օրերուն էր որ նախկին պատրիարք Տ. Զաւէն Արք. Դատական նախարարութեան խորհրդականին կողմէ հրաւիրուեցաւ, Հայերու ներքին վարչաձեւի եւ սովորութիւններու մասին տեղեկութիւններ տալու։

Այս երկու ամսուան ընթացքին Յանձնախումբը քանի մը անգամ դիմեց Զաւէն Արք.ի, այս առթիւ իր միջնորդութիւնը խնդրելով, բայց նախկին պատրիարքը միշտ ալ ուզեց ոչ մէկ դեր ստանձնել։

Յանձնախումբը իր դիմումները կատարած է գլխաւորապէս Վահան քահանայի մօտ՝ որպէս Առաջն. փոխանորդի, բայց յիշեալը իր անձնական շահերուն համար փոքրամասն խմբակի մը գործիք դարձած ըլլալով, միշտ մերժած է մեր բացայայտ իրաւունքը։

Հակառակ ժողովրդի հաւասար ձայնի արդար իրաւունքին, ժողովրդական յանձնախումբը, խնդիրը հաշտարարութեամբ կարգադրելու սկզբունքէն առաջնորդուած՝ Գաւառականին մէջ կէսուկէս երեսփոխաններ ունենալու տեսակէտը ընդունելով պահ մը, բայց անոնք երբեք Յանձնախումբի այս զիջող տրամադրութիւնը օգտագործել չուզեցին։ Համաձայնութեան մը գալու համար Յանձնախումբս հակառակորդներէ եւ անկողմնակալ տեղացիներէ բաղկացեալ խառն ժողովի մը առջեւ խնդիրը դնելու առաջարկն ալ մերժուեցաւ։

Վերջապէս Վահան քահանան այնքան չափը անցուց, որ իր «ազգային ու կրօնական անվայել արարքին համար» Զաւէն Արք.ի կողմէն քահանայագործութենէն դադրեցուեցաւ։ Թէեւ երկու շաբաթ յետոյ քահանային փարիսեցիական զղջման ու պաղատանքին եւ Պաղտատցի քանի մը երեւելիներու խնդրանքին վրայ, նախկին պատրիարքը ներեց իրեն, բայց յիշեալը աւելի բուռն թափով սկսաւ շարունակել իր սադրանքները։

Ժողովրդային Յանձնախումբը եւ Գաւառ. Ժողովի չհրաժարող 8 անդամները բոլոր խաղաղական միջոցները սպառած ըլլալով, հանրագրութեամբ մը ժողովուրդին հաւանութիւնը առնելէն յետոյ, Հոկտ. 16ին, եկեղեցւոյ բակը փակցուած յայտարարութեամբ մը Վահան քահանայ Թաշճեանը Առաջն. փոխանորդի պաշտօնէն հրաժարեալ համարեցին։ Նոյն օրը այս յայտարարութեան կողքին քահանան ինքն ալ իր հրաժարականը փակցուց։

Դիւան՝ Ժողովրդ. Յանձնախումբ[illegible]

Քարտուղար — Նախագահ

Գ. ՍԻՐՄԸԼԵԱՆ — Մ. ԱՂԱԲԱԲ[illegible]

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ Մ[ԷՋ]

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Պոլսոյ մէջ կատարուած ձերբակալութեանց առթիւ, Թ[illegible] Սոն Սաաթ լրագիրը սկսած է հրատարակել պատմական [illegible] տեղեկութիւններ, Թուրքիոյ մէջ կատարուած համայնավար[ական] ձեռնարկներու մասին։

Այդ ուսումնասիրութիւնը շատ մը տեսակէտներով արժէք [illegible] նաեւ մեզի համար. ուստի կը թարգմանենք գրեթէ [illegible] թեամբ.—

1336ին (1920), երբ Էնկիւրի պայքար կը մղէր, կացութիւնը շատ անորոշ վիճակ մը ունէր։

Պոլիս գրաւուած էր դաշնակից պետութիւններուն կողմէ։ Հէլլէն բանակները տեղաւորուած էին արեւմտեան Անատոլուի կարգ մը շրջաններուն մէջ, իսկ արեւելեան ճակատին վրայ հայկական կառավարութիւն մը կար։

Միւս կողմէ տակաւին զսպուած չէին Պոլուի, Տիզճէի եւ Կէբէտէի ապստամբութիւնները։ Եօզկատի շրջանին մէջ ալ «Չափան օղլու»ներու ղեկավարութեան տակ վտանգաւոր ըմբոստութիւն մը ծայր տուած էր։ Չերքէզ Էտհէմի ուժերը Տիզճէի ճակատէն արեւելք փոխադրուեցան եւ Եօզկատի ճակատը ղրկուեցան։

Էնկիւրիի մէջ Ազգ. Մեծ Ժողովը տակաւին հազիւ երեք ամսուան կեանք ունէր։ Հակառակ ասոր, Ազգ. Մեծ Ժողովը կանոնաւոր կերպով կը շարունակէր իր նիստերը։ Նոր կառավարութիւնը սակայն ո՛չ հաստատուն պիւտճէ ունէր եւ ոչ ալ բաւականաչափ պաշտօնեայ։ Ասոր ալ, այսօրուան պէս, երեսփոխաններ ստանձնած էին գործավարի պաշտօնները։ Կառավարութիւնը մէկ կողմէ կ'աշխատէր ըմբոստութիւնները զսպել, իսկ միւս կողմէ ջանք կը թափէր վարչական մեքենան կազմակերպելու։ Ազգ. Մեծ. Ժողովի կառավարութիւնը գրեթէ մեկուսացած վիճակ մը ունէր։ Էնկիւրի ո եւ է պետութեան հետ յարաբերութիւն չունէր։ Ազգ. Մեծ Ժողովի բացումէն հինգ ամիս յետոյ, այսինքն 1920ի Մայիսին, բանակցութեան մէջ մտած էր Ֆրանսացիներուն հետ։ Ֆրանսացի սպայ մը Էնկիւրի եկած էր։ Տեղի ունեցած բանակցութիւններու հետեւանքով 20 օրուան զինադադար մը կնքուեցաւ Ֆրանսացիներուն հետ։

ՌՈՒՍԻՈՅ ՀԵՏ ԴԱՇԻՆՔ

Միեւնոյն ատեն Պէքիր Սամի եւ Եուսուֆ Քէմալ պէյերը, իրենց արտաքին գործավարի հանգամանքով Ռուսերուն հետ շփման մէջ մտած էին, դաշնագիր մը կնքելու համար։

Այդ շրջանին հարաւային Ռուսիոյ կացութիւնը հետեւեալն էր.— Էնվէրի եղբայրը Նուրի փաշա Ազրբէջանի մէջ բուռն կերպով կը պայքարէր համայնավարներուն դէմ։ Նուրի փաշա վերջ ի վերջոյ ջախջախիչ պարտութիւն մը կրեց եւ մազապուր ազատեցաւ պոլշեւիկներու ձեռքէն։

Պոլշեւիկները Ազրբէջանի գլուխը բերած էին Մուսթաֆա Սուպհի անուն Թուրք պահեստի սպայ մը, որ պատերազմի ատեն գերի ինկած էր Ռուսերուն ձեռքը։ Այս անձին հետ էր նաեւ Էտհէմ Նէճաթը, որ ժամանակին Պոլսոյ մէջ «Ընկերվարական Պարբերաթերթ»ը կը հրատարակէր։

Ազրբէջանի մէջ Մուսթաֆա Սուպհիի գործի գլուխ ան[illegible] ուեւէ կապ չունէր Էնկիւրիի [illegible]։

Ընդհակառակն շատեր վախնային որ անկախ Ազ[րբէ]ջանը Ռուսիոյ հետ կը պ[illegible] բազմի եւ այդ առթիւ կրկ[illegible] արիւնոտ դէպքեր ծագի[illegible] կերպով կը զգացուէր թէ Ն[ուրի] փաշայի հրամանին տակ գտնուող ուժերուն պարագ[illegible] ղը բնաջնջուիլը զայրոյթ [illegible] ճառած էր Էնկիւրիի։ Կ'են[illegible] դրուէր թէ ի հարկին Ն[ուրի] փաշայի ուժերը կարելի էր յիրուն դէմ գործածել [illegible] սպառնալիք։ Թէեւ կարելի բսել թէ կառավարութեան [illegible] բէջնները բոլորն ալ այս կարծի[քը] ունէին, սակայն շատեր [illegible] ձեւով կ'արտայայտէին [illegible] անձնական կարծիքը։

ԿԱՆԱՉ ԲԱՆԱԿԸ ԿԸ ԿԱԶՄ[ՈՒԻ]

Միւս կողմէ, Էնկիւրի [illegible] տանուած անձերը կը պ[illegible] թէ Էնվէր փաշա Ռուսիոյ [illegible] «Կանաչ բանակ» մը կազմ[ելու] զբաղած է։ Ազգային պայ[քարի] առաջին շրջաններուն, շատ օգուտներ կը սպասուէին [illegible] րէն, որովհետեւ Թուրքերու պէս անոնք ալ կոկորդ-կոկորդ կը պատերազմէին դաշն[ակից] պետութիւններուն դէմ։ [illegible] պատճառով ամէն մարդ ակամ[այ] համակրանք կը տածէր Ռուսիոյ մասին, առանց հասկցած ըլլալու յեղափոխութեան [illegible] տակն ու բնոյթը։

Այս համակրանքը բնականաբար ծագում առած էր Ռուսիոյ հետ պաշտպանողական համաձայնութիւն մը կնքելու հաւանականութենէն։ Զրոյց կը շրջէր թէ, այդ առթիւ ազգային կազմակերպութեան Պոլսոյ կեդրոնին անգամ իր կողմէ կարգ մը ձեռնարկներ կատարած էր Պոլսոյ մէջ։

Ճիշդ այդ շրջանին էր որ Յուլիսի սկիզբը Էնկիւրիի մէջ կը խօսուէր «Կանաչ Բանակի Միութեան» մը կազմութեան մասին։

Կանաչ բանակի կազմակերպութեան կ'անդամակցէին այնպիսի անձեր, որոնք մեծ ծառայութիւններ մատուցած էին ազգային պայքարի ընթացքին։ Օրինակ՝ Հանրօգուտ շինութեանց գործավար Հաքքը Պէհճ, Պրուսայի երեսփոխան Շէյխ Սէրվէթ, Աֆիոնի երեսփոխան Շիւքրի, Թոքատի երեսփոխան Նազմի պէյերն ալ կը մասնակցէին այս կազմակերպութեան։

Կանաչ բանակի կազմակերպութիւնը գաղտնօրէն առաջ կը տարուէր։ Անդամագրութիւնը կը կատարուէր քաղաքական կուսակցութիւններու կատարած ձեւով։ Կազմակերպութեան փոքր բաժանալ ծրագիր—կանոնագիր մը իսկ պատրաստուած էր, որ Թոքատի երեսփոխան Նազմի պէյի միջոցով Պրուսայի մէջ տպագրուած էր։

Այս առթիւ պէտք է յիշել նաեւ Հիլմի էֆէնտին, որ Էսկիշէհիրի մէջ ընկերվարական կուսակցութիւն մը հիմնած էր։ (1)

ԽՐԻՄԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Պուքրէշի մեր Թղթակցէն)

Պուքրէշ, 20 Նոյեմբեր, Ռումանիոյ կեդր. Մատենադարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Մատենադարանի վարչութեան երկրորդ գրական հաւաքոյթը՝ նուիրուած Խրիմեան Հայրիկի մահուան ...ամեակին: Անցեալ ...րակի Յուսիկ եպս. խօսած ըլլալով Խրիմեան մարդուն վրայ՝ այս անգամուան բանախօսները ...րացան Խրիմեանի գործին ...յ: Պ. Վ. Մէչատուրեանի ...ցման խօսքէն վերջ, բանախօսեց Պ. Յ. Ճ. Սիրունի նիւթ ունենալով «Խրիմեան գրագէտը»: ...մանրամասնօրէն վերլուծեց Խրիմեանի երկերը,— Հրաւիրակ Արարատեան եւ Հրաւիրակ երկրին Աւետեաց՝ որոնք անոր անդրանիկ երկերն եղան գրուած հայկական տաղաչափութեամբ եւ գրաբար, Արծուի վասպուրական եւ Արծուիկ Տարօնոյ՝ որոնք առաջին պարբերաթերթերն եղան գաւառի մէջ, Հայ գուժն եւ վան ...ոյժը, խաչի ճառն ու Մարգարէ Արքայութեան երկնից, ժամանակ եւ խորհուրդ իւր եւ Սիրաք եւ Սամուէլ, եւ վերջապէս «դրախտի ընտանիք ու մանկանց պապիկ ու Թոռնիկ», որ Խրիմեանի գլուխ-գործոցը եղաւ: Բանախօսը հետեւեալ կերպով բնորոշեց Խրիմեանի արուեստը.

— «Խրիմեան արուեստագէտ մը չէր բառին ընդունուած իմաստով. ան կը խօսէր ու կը գրէր ինքնաբուխ ճիգով մը՝ իմաստ մը տալու, թելադրութիւն մը ընելու համար. բարոյախօսն էր որ կը շարժէ Խրիմեանի գրիչը, ու իր բարոյականը կը կայանայ երկու ճշմարտութեան մէջ, հողն ու աստուածը. հողը որ սկիզբն ու վախճանն է ամէն բանի, ու աստուածը որ կը քաղցրացնէ անոնք. հողը, իրեն համար, նիւթական իմաստ մը չէ, այլ ...ան մը զոր կը շօշափէ ձեռքը, ...կ իր աստուածը չի բխիր ...ունէն ու ծէսէն, այլ ոգին է ...յն. անպաճոյճ է իր ոճը, ...ջնեկ, դիւրահոս, ու տհաճելի ... զատնայ ամէն անգամ որ ...փորձած է զայն զարդարել, քիչ ... պճնել արուեստով. անսեթեւեթ, քիչ մը վայրի է իր լեզուն ալ, բայց զայն կը քաղցրացնէ իր հոգիին ջերմութիւնը. ու քաղցրութիւնն է ...ղջն Խրիմեանի արտայայտութեան գլխաւոր գիծը, հոգիի ...րը կախարդող քաղցրութիւն ...որ հօր մը սրտէն կուգայ, ի ...ր չէ որ հայ ժողովուրդը «Հայրիկ» կոչած է զինքը:»

...ալով Խրիմեանի կատարած ...րին մեր գրականութեան մէջ՝ ...նախօսը եզրակացուց.

— «Ժթ. դարու կէսերուն, ...որ ասպարէզ եկաւ Խրիմեան, ... խանձարուրի մէջ էր արեւմտահայ գրականութիւնը՝ իր ...ձեւով ու խորքով. հայրենի ժողովուրդը անհաղորդ էր անոր. ան կը մնէնար օտար գրկերու մէջ, խորթ կաթ ծծելով. գաղութներն էին՝ Պոլիսն ու Իզմիրը. Թիֆլիսն ու Վենետիկը՝ որ կ'օրօրէին անոր օրօրոցը. գաւառը դեռ խորթ էր հայ մտաւորականութեան համար. ամէնքը կ'արհամարհէին զայն՝ որովհետեւ կոշտ էր ու անհրապոյր: Այդ օրերուն յայտնուեցաւ Խրիմեան: Ան առաջին փորձը ըրաւ լոյս տանելու գաւառ. գաւառ տարաւ հայ գիրը: Բայց նաեւ ան էր որ գաւառը բերաւ մեր գրականութեան, բերաւ թարմ օդն ու ջուրը մեզի, հողին վայրի բայց անուշ օդը: Գաւառը հայ նոր կեանքին զսպանակը դարձաւ: Ածուն էր որ բացաւ Խրիմեան. ուրիշներ պիտի գային իրմէ ետք որ պիտի սերմէին գաւառը, լոյս պիտի տանէին հոն, ու պիտի քրքրէին հողին ընդերքը՝ լոյս աշխարհ հանելու համար հէքեաթներն ու բարբառները: Սրուանձտեանց իր անմիջական ձեռնասունը եղաւ, որ աւելի յարդարեց ածուն: Յետագային գաւառը տուաւ աւելի արուեստագէտ մարդիկ»:

Երկրորդ խօսողն էր Պ. Գէորգ Ղազարեան, որուն նիւթն էր «Խրիմեան իբրեւ գործիչ»: Դասախօսը նախ յիշեց Խրիմեանի ուսուցչութեան շրջանը Պոլիս, Խասգիւղի վարժարանին մէջ, իբրեւ սկզբնաւորութիւնը անոր ժողովրդանուէր գործունէութեան: Դպրոցին բեմը քիչ կուգար Խրիմեանին, եւ ան ուզեց գրքով ալ խօսիլ իր սիրած ժողովուրդին՝ լոյս ընծայելով զոյգ «Հրաւիրակ»ները: Դասախօսը ծանրացաւ Հրաւիրակ Արարատեանին վրայ՝ ցոյց տալու համար թէ ինչպէս մտահոգ էր Խրիմեան որպէս զի նոր սերունդը իր պապերուն գծած հետքերը ճանչնայ պատմութեան ընդմէջէն: Յետոյ ծանրացաւ Խրիմեանի միւս մտահոգութեանը վրայ, մամուլ եւ լոյս տանելու գաւառ, եւ յիշեց անոր հիմնած մամուլը Վանի եւ Մուշի մէջ, ստեղծած կրթական շարժումը եւ սերունդը զոր պատրաստեց ան, տալով Ամիրջանեաններ, Տէվկանց եղբայրներ, Սրուանձտեանցներ, եւայլն: Երկարօրէն կանգ առաւ Խրիմեանի գործունէութեանը վրայ իբրեւ պատրիարք, ի վեր հանելով Խրիմեանի մէջ ժողովրդանուէր եւ իրատես մարդու գիծերը:

Պ. Ղազարեան իր բանախօսութեան վերջին մասին մէջ մանրամասնօրէն ծանրացաւ Խրիմեանի աշխատանքներուն վրայ Պերլինի վեհաժողովին առթիւ եւ հոնկէ բերած իր գերագոյն փորձառութեանը վրայ, զոր անկէ յետոյ չդադրեցաւ քարոզել եւ տարածել «Երկաթէ Շերեփ»ի ծանօթ առածով: Խրիմեան, այդ տեսակէտով, կրնայ սեպուիլ հայ յեղափոխութեան հայրը. ան իր գիրքերով և դասաւանդութեամբ վաղուց էր հայ ժողովուրդին ուսուցեր «կռիւով խլէ քու հացդ» իմաստութիւնը: Պերլինէն դարձին աւելի ու մեր դարձաւ իր շեշտը՝ երբ հայ ժողովուրդին քարոզեց թէ լացով ու աղերսով ազատութիւն ու հայրենիք չի գնուիր: Խրիմեանէն յետոյ է որ մարմին կ'առնէ ու կը կազմակերպուի հայ ժողովուրդին բողոքը եւ պայքարը, ձեւ կը ստանայ հայ ազատագրական շարժումը:

Վերջին խօսողը եղաւ Հ. Մկրտիչ Պոտուրեան որ ծանրացաւ Խրիմեանի լայնամտութեան վրայ, մասնաւորաբար շեշտելով անոր լայնամիտ ոգին դէպի միւս յարանուանութիւնները: Յիշեց այս առթիւ յատկանշական դրուագ մը: 1901ին, Մխիթարեանց երկհարիւրամեակին առթիւ, Խրիմեան կաթողիկոս իր կողմէ Վենետիկի տօնակատարութեանց մասնակցելու համար ներկայացուցիչ ղրկեց Եւրոպայի առաջնորդ Իւթիւճեան եպիսկոպոսը, եւ յուզիչ տեսարան մըն էր երբ հանդէսի պահուն Իւթիւճեան եպիսկոպոս՝ Հայրիկի ողջոյնները կը հաղորդէր Մխիթարեան տան և կ'ողջագուրուէր Հ. Ալիշանին հետ՝ կամրջելով հայ ժողովուրդին զոյգ հատուածներուն հոգին: Հ. Պոտուրեան յիշեց դարձեալ որ Խրիմեան Ալիշանի մահը ողբաց յուզիչ քերթուածով մը, եւ իր վերջին քերթուածները լոյս ընծայեց Մխիթարեան զոյգ պարբերականներուն՝ Գեղունիին եւ Բազմավէպի մէջ:

Հանդէսին պահուն տեղի ունեցան նաեւ երգ եւ արտասանութիւն:

«ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐ»Ը ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Պրիւսէլ (Յապաղած).— Մեծ խանդավառութեամբ տօնուեցաւ «Հ. Յ. Դ. Օր»ը Պրիւսէլի մէջ, ընկերներու եւ բաւական հոծ թիւով համակիրներու ներկայութեան:

Միաբերան ու յոտնկայս «Մեր Հայրենիք»ը երգուելէ վերջ, նախագահ ընկեր Մ. Տէր Սահակեան իր սովորական սրամտութեամբ բացաւ հանդէսը եւ վերջացուց ոգեկոչելով Վարդանանց յիշատակը.— «Խումբ մը խենթեր էին անոնք ալ, ըսաւ, որ կռուեցան ու ինկան նուիրական գաղափարի մը համար, թերեւս պարտուեցան, բայց ինչ յաղթական պարտութիւն, որ հպարտութեան ու փառքի օր մը եղաւ մեզի համար, եւ զոր հայ ազգը պարծանօք կը տօնէ դարերէ ի վեր անդադար ամէն տարի: Եթէ ոչ աւելի, գէթ միեւնոյն նշանակութիւնը ունի մեզ համար այսօրուան տօնը: Դաշնակցութիւնը այսօր կը ներկայանայ մեր ազգային պատմութեան ու ձգտումներուն դրօշակիրը, իր 37 տարուան հերոսական պայքարով, զոր ցարդ չէ դադրած մղելէ սրբազան իտէալի մը իրագործման համար: Նուիրական պարտականութիւն է տարին մէկ անգամ տօնել այս օրը, ուր տարուէ տարի նուիրագործուելու վրայ է մեր ժողովուրդին կողմէ եւ որու մէջ կը խտանայ մեր ազգային ազատագրական շարժման բարձր նշանակութիւնը:»

Այս խօսք առաւ օրուան ատենախօսը, ընկեր Ռ. Դարդարեան որ յստակ եւ ժողովրդական լեզուով մը եւ յուզիչ դրուագներով նախ ցոյց տուաւ թէ ինչ բանի մէջ կը կայանայ Դաշնակցութեան հմայքն ու հեղինակութիւնը: Յետոյ ծանրացաւ անոր կատարած դերի մասին մեր ժողովուրդի մէջ: Պատմական ակնարկով մը պարզելէ ետք մեր մօտաւոր անցեալը, համոզիչ փաստերով ցոյց տուաւ թէ ինչպէս հայ յեղափոխական շարժումը, եւ մասնաւորապէս Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը դուրս բերաւ մեր ժողովուրդը իր ստրկական ու անկազմակերպ վիճակէն, վերստեղծեց հայ ազգային միութիւնը, դարբնեց մեր ցեղի մարտական կորովը, եւ կերտեց անձնուրացութեան ու այլ մեծ առաքինութեանց ու իտէալներու ընդունակութիւնը: Այսպէս եզրակացուց. «Ժողովուրդ մը երբեք չի ներեր իր կուսակցութեանց սխալները, ինչո՞ւ է որ հակառակ ամէն բանի, ներկայի դառն օրերուն մէջ ալ հայ ժողովուրդը չէ կտրած իր համակրանքը մեր կուսակցութեան հանդէպ, որովհետեւ ան գիտէ թէ ամէն անգամ վտանգի դէմ առաջին կուրծքը տուողը եւ առաջին զոհաբերուողը Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եղաւ, որովհետեւ բնազդօրէն կը զգայ թէ նեղ օրերու մէջ դարձեալ մեր կուսակցութիւնը պիտի ըլլայ իր կողքին կանգնողը, որովհետեւ կը գիտակցի թէ, դարձեալ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն է որ իր կուռ կազմակերպութեամբ, հասուն փորձառութեամբ եւ անսպառ զոհաբերութեամբ պիտի իրականացնէ մեր տառապած ժողովուրդի յոյսերն ու ձգտումները ու անոր վերջնական ազատագրութիւնը»:

Երեկոյթին իրենց շնորհալի մասնակցութիւնը բերին եւ ծափեր խլեցին երկու զեռատի երաժիշտներ, Օրիորդ Վալանթին Գունտաքեան եւ Պ. Վահէ Մարտիկեան իր ջութակով: Ջերմապէս գնահատուեցան նաեւ Տիկին Բաղալի հայերէն ու պարսկերէն մեներգները, եւ ընկերներ Տէր Սահակեան, Էմիրզէեանի եւ Պ. Տ. Պողպատի մենախօսութիւնները:

Ընտանեկան տաք ու խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ պարերն ու խրախճանքները տեւեցին մինչեւ առաւօտեան ժամը 4ը, թնդացնելով Հայ Ակումբի սրահները: Այս առթիւ շնորհաւորելի կը գտնենք Ակումբին վարչութիւնը, որ հակառակ ոմանց բուռն ընդդիմութեան, քաղաքացիական քաջութիւնը ունեցաւ վարձու տալու Ակումբին սրահները, Դաշնակցութեան Օրուան տօնին առթիւ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԵՌԱՁԱՅՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՆԻՒ-ԵՈՐՔ

Ամերիկեան երկու ընկերութիւններ այս օրերուս կը խորհին ընդծովեայ հեռագրաթելեր ձգել Ատլանտեան եւ Խաղաղական ովկիանոսներուն մէջ, հաստատելու համար հեռաձայնի հաղորդակցութիւն մը Նիւ-Եորքի եւ Եւրոպայի, ինչպէս Նիւ-Եորքի եւ Ասիոյ միջեւ:

Ճիշդ է թէ անթել հեռաձայնը յաջողած է յարաբերութեան մէջ դնել Նիւ Եորքը Լոնտոնի հետ: Սակայն այդ հաղորդակցութիւնը կարելի չէ կատարել գաղտնի լուրերու համար: Մինչդեռ ընդծովեայ թելերու միջոցով հեռաձայնը պիտի դիւրացնէ գաղտնի խօսակցութիւններու կատարումը:

Տրուած ըլլալով քաղաքական, տնտեսական եւ առեւտրական առաւելութիւնը, որ ընդծովեայ թելերով կատարուած հեռաձայնը կուտայ, ընկերութիւնները գործի լծուած են արդէն:

Ընկերութեանց ճարտարագէտներէն մէկը կը յայտարարէ թէ մեծ դժուարութիւններ կան, սակայն անյաղթելի չեն անոնք: Հեռագրաթելերու զետեղումը աւելի դիւրին է Ատլանտեան մէջ քան Խաղաղականին: Եւ կը յուսացուի որ երկու տարի յետոյ արդէն յաջողութիւնը ապահովուած ըլլայ:

Ներկայիս միայն երկու ընդծովեայ հեռագրաթելեր կան, մէկը կը կապէ Լոս-Անճէլըսը Քաթալինա կղզին (Խաղաղականի մէջ), որ ունի 30 մղոն երկայնութիւն,— երկրորդը՝ Ֆլորիտան Հավանայի հետ (105 մղոն): Բաղդատմամբ այս երկարութիւններուն, ծրագրուած թելերը աւելի մեծ պիտի ըլլայ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը կը փութայ բոլոր մասնաճիւղերուն եւ միւս Մարզական Միութիւններուն յայտարարել թէ իր ֆութպոլի Ա. խումբի խաղացողներէն Ռուբէն Շահմիրեան, իր անկարգապահ ընթացքին համար կախակայուած է միութեանս շարքերէն:

Այս առթիւ կ'ազդարարուի մասնաւորապէս Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղերուն, որ չփորձուին յիշեալ պարոնը խաղի հրաւիրել իրենց խումբերուն մէջ: (Կնիք)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱԼԱԾ ԻՒՂԻՆ ՄԷՋ.— Տասը ամսու երախայ մը, Նուազիլը-Սէքի մէջ նստեցուցեր էին փոքրիկ աթոռի մը վրայ: Քոյրը կը հսկէր: Իսկ մայրը խոշոր կաթսայով իւղ կը հալեցնէր: Յանկարծ զարնուեցաւ դուռը: Քոյրը վազեց բանալու: Երախան շարժեցաւ եւ գլխիվայր ինկաւ հալած իւղին մէջ, որ կ'եռար:

Երախան մեռաւ:

ԿՐԱԿԷ ՍԷՐ.— Երիտասարդ մը, Լօմօ, ծանօթացաւ տիկին Քամպիի: Շուտով սիրահարուեցան իրարու: Ու տիկին Քամպի լքեց իր ամուսինը, զաւակները եւ տունը: Գնաց բնակելու իր սիրականին տունը: Անցաւ ժամանակ մը: Վերջապէս տիկին Քամպի հնազանդեցաւ ամուսինին կողմէ հասած խրատներուն եւ ձգեց սիրականը, գնաց իր ընտանիքին մէջ: Լօմօ սակայն շատ կը սիրէր տիկինը: Գրեց քանի մը անգամ: Ժամադրութիւն նշանակեց: Անցեալ օր տիկին Քամպի ժամադրութեան էր գացեր: Լօմօ կը խնդրէր որ ձգէ ամուսինը եւ վերադառնայ իր մօտ: Տիկին Քամպի մերժեց: Այն ատեն Լօմօ հանեց ատրճանակը եւ կրակեց: Տիկին Քամպի մեռաւ հիւանդանոցին ճամբուն վրայ: Իսկ Լօմօ գնդակ մըն ալ իր գլխուն պարպեց եւ մեռաւ:

ՈՃԻՐ.— Տրանսի մէջ, գիշեր ատեն, ատրճանակ մը երեք անգամ գոռաց: Մարդիկ դուրս թափեցան, հասկնալու համար պատահածը:

Կին մը եւ երիտասարդ տղայ մը գետին փռուեր էին: Կինը, որ կը կոչուէր Ժիլման եւ կը բնակէր գիւղին մէջ, մեռած էր արդէն: Իսկ երիտասարդը օտար մըն էր, Ցոյն, որ ծանօթացած էր Ժիլմանի: Տակաւին կը շնչէր ան, սակայն չէր կրնար խօսիլ բացատրելու համար գաղտնիքը: Կը կարծուի թէ Ցոյնը, որուն սիրուհին դարձած էր կինը, կ'ուզէր դրամ քաշել կնոջմէ: Վերջերս իրենց յարաբերութիւնները պաղած ըլլալով, մերժումի պատճառով, սպաննած էր զայն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (123)

ԿՐԷՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՈՒՐ Կ'ԱՊԱՑՈՒՑՈՒԻ ԹԷ ՃՇՄԱՐԻՏԸ ԵՐԲԵՄՆ ԱՆՀԱՒԱՏԱԼԻ ԿԸ ԹՈՒԻ

Եւ ի՞նչ գործ կրնար ունենալ ...սպային հետ որուն տեղ դրեր ...գիս:

...Գնահատման սեւէ եզր չունէի. ...ցումներ էին որոնց չէի կրնար ...տասխանել:

Այսպէս, երբ տասը վայրկեան ...ոյ, ինքնաշարժը կեցաւ օթէ...առջեւ, քիչ մը մտատանջ էի ...ելանքներուն մասին:

Օթէլը, խիստ հսկողութեան ...ենձնուած էր. մուտքին առջեւ, ...ներսը՝ բակին մէջ, ամէն պա...հականութեան հանդէպ պատ...ստ զինուորներ կը սպասէին...

Ցեսակ մը հանդերձատուն ...անք. ընկերս իր վերարկուն ...անձնեց եւ զիս ալ հրաւիրեց որ ...օրինակին հետեւիմ:

Յետոյ զիս քովնտի սենեակ մը տանելով, խնդրեց որ նստիմ, սպասելով որ զօրավարը լուրը առնէ եւ զիս կանչել տայ:

Ան՝ հազիւ հեռացած, հանդերձատուն փութացի, առի վերարկու մը զոր բարեխտօրէն իմս կարծեր էի. որմէ յետոյ, թէեւ դեռ գործելու համար որեւէ յատակագիծ չէի պատրաստած, եւ շիտակը, չէի գիտեր ալ թէ՝ ինչ եղած էին բարեկամներս եւ ո՞ւր կրնայի ապաստանիլ, շէնքէն դուրս ելլայ հանդարտ եւ հաստատ քայլերով:

Ինքզինքիս հովեր մը տալու եւ թէ ցուրտէն պաշտպանուելու համար, ձեռքերս վերարկուիս գրպանները դրեր էի երբ նշմարեցի թէ՝ հոն առարկաներ կը գտնուէին որոնք նախապէս չկային:

Անմիջապէս նայեցայ թէ ինչե՞ր կային:

Աջ գրպանին մէջ, լեփ լեցուն դրամապանակ մը գտայ. ձախ գրպանին մէջ՝ ծխախոտի տուփ մը:

Փնտռտուքս շարունակելով, ներսի գրպաններէն մէկուն մէջ գտայ թղթապանակ մը. թուղթերով լեցուն էր՝ անոնց քննութիւնը վերջի ձգեցի:

Ուրիշ գրպանի մը մէջ գտայ թղթապանակ մը եւս, որուն կողքին վրայ ոսկեզօծ գիրերով գրուած էր.

«Մասնաւոր խումբերու սպայակոյտ»

եւ տակը

«ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԱՆՑԱԳԻՐ»

Բացի այս թղթապանակէն, մէջը տեղեկագիր մըն ալ կար, որուն վրայ կարդացի

«ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԹՇՆԱՄԻՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ՝ ՊԱՅՔԱՐԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ:

«Կը հրամայուի բոլորին, անմիջապէս եւ առանց որեւէ վարանումի կատարել հրահանգները, այս քարտը կրող սպային:»

ՃԵՐՃԻՆՍՔԻ»

Այս գրութիւնը վաւերացուած էր երկու կարմիր կնիքներով:

ԱՐԴ ԱՅՆ ՈՐ ԱՅՍ ՊԱՀՈՒՍ ԱՅԴ ԱՀԱՒՈՐ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԻՒՆԸ ՈՒՆԷՐ ԻՐ ՁԵՌՔԻՆ ՄԷՋ, ԵՍ ԷԻ, ՃԷՅՄՍ ՆՕՊՕՏԻ, ԹԻՒ 14 ԼՈՒՊԻԱՆՔԱՅԻ ՓԱԽՍՏԱԿԱՆԸ:

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԴՐԱԽՏԷՆ՝ ՓԱԽՈՒՍՏ

Անշուշտ, տէրը այն վերարկուին որուն գրպաններէն գտեր էի այնքան կենսական կարեւորութիւն ունեցող վաւերաթուղթեր, պիտի պոռար, կանչէր, երբ անոնց անյայտացումը նշմարէր: Միւս կողմէ թէ Մէնժինսքի, որ նշմարեր էր փախուստս, արդէն ամէն կողմ իրար անցուցած պիտի ըլլար. ՊԷՏՔ ԷՐ ՈՒՐԵՄՆ ՈՐ ԿԱՐԵԼԻ ԵՂԱԾԻՆ ՉԱՓ ԱՐԱԳՕՐԷՆ ԱՆՀԵՏԱՆԱՅԻ:

Անմիջապէս որոշումս տուի եւ յատակագիծս կազմեցի:

Ինքնաշարժի մը նշան ընելով, հրամայեցի որ արագօրէն զիս տանի օդանաւերու կայանը:

Քանի մը վայրկեան յետոյ, զիս կը կեցնէր այն շէնքին առջեւ, ուր հաստատուած են Մոսկուայի օդանաւերու կայանի տեսչութիւնն ու վարչական սպասարկութիւնները:

Լայնօրէն վարձատրեցի կառավարը եւ զիս ընդունելու փութացող պաշտօնեային հարցուցի խրոխտ շեշտով մը, ինչպէս կը վայլէր.

— Ո՞ւր է տնօրէնը:

— Իր գրասենեակն է:

— Խնդրեցէք իրմէն որ գայ զիս տեսնելու: Եւ անմիջապէս, հա՞:

Ռուսիոյ մէջ, Չեկայի բարձր պաշտօնեաներուն հետ կատակ չըլլար. վայրկեան չէր անցեր որ տնօրէնը արդէն վազեր եկեր էր, յարգանքով հարցնելու թէ ի՞նչ կը փափաքիմ:

Կը փափաքիմ, արագօրէն եւ շատ կարճ ժամանակի մէջ Ռիկա փոխադրուիլ:

Գրպանէս հանեցի Ճերճինսքիի ստորագրութիւնը կրող անցագիրը եւ իրեն ցոյց տուի:

— Անմիջապէս պիտի կրնանք ձեզի գոհացում տալ, պատասխանեց նորէն խոնարհելով, օդանաւ մը ունիմ որ Ստոքհոլմ պիտի մեկնի. Նաւորդը ուրեմն, դիւրաւ պիտի կրնայ ձեզի Ռիկա իջեցնել, ուր արդէն պիտի կենայ:

— Լա՛ւ, զիս անոր մօտը տարէք:

Առանց խօսելու, զիս առաջնորդեց հոն ուր օդանաւերը կը սպասէին եւ կանչեց.

— Պօպո՜վ:

(Շար.)

Թրգմ'. Մ. ԵՐԻՑԱՆՑ

թեան ընթացքին միայն յայտնի պիտի ըլլան գործին բոլոր մանրամասնութիւնները:

Հարցաքննիչ Նազըմ պէյ կը շարունակէ հարցաքննել ձերբակալուածները: Բուն հարցաքննութիւնը պիտի սկսի այն ատեն, երբ գաւառի մէջ ձերբակալուածները Պոլիս հասնին եւ դէմ դիմաց բերուին Պոլսոյ իրենց ընկերներուն հետ:

Ձերբակալուած համայնավարներէն Աւնան էֆէնտի, կրկին հարցաքննութեան ենթարկուեցաւ հարցաքննիչ դատաւոր Նազըմ պէյի կողմէ: Հարցաքննուած համայնավարներուն յայտարարութեանց մէջ կարգ մը հակասութիւններ նշմարուած են: Անհրաժեշտ նկատուած է ուրիշ քանի մը ձերբակալեալներ կրկին հարցաքննել:

⁂ Իթթիհատական իշխանութեան օրով օսմ. երեսփոխան ընկերվարական Նէսիմ Մազլիահ էֆէնտի ընդհ. դատախազութեան կողմէ հրաւիրուած եւ հարցաքննութեան ենթարկուած է:

⁂ Կ'ըսուի թէ Պոլիս գտնուող ընկերութիւններէն մէկն ինքնաթափ օժանդակած է Շէֆիք Հիւսնի պէյի կազմակերպութեան: Յիշեալը ուշագրաւ տեղեկութիւններ տուած է իր հարցաքննութեան պահուն, պաշարիւնը պահելով: Յայտարարած է թէ՝ իր նպատակն էր լոկ քոմիւնիսթ կազմակերպութիւն ընել, ատոր համար եկած էր, եւ թէ՝ պետական հարուած առաջ բերել մտքէն. իսկ չէր անցած:

Ձերբակալուած է Ֆայիգ անուն անձ մըն ալ:

Պրուսայէն կը հեռագրուի թէ հոն ոչ ոք ձերբակալուած է իբր համայնավար:

Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ վէճը

Թայմզ իր երէկուան թիւով կը հրատարակէ հետեւեալ զեկոյցը

— Լեհ կառավարութիւնը որոշած է Ազգերու Դաշնակցութեան ուշադրութիւնը հրաւիրել այն իրողութեան վրայ թէ՝ Լիթուանիա կը շարունակէ Լեհաստանի հանդէպ ցոյց տալ «պատերազմի մէջ գտնուող պետութեան մը» դիրքը, որով եւ անկարելի է դիւանագիտական ու եւ է յարաբերութիւն ունենալ երկու երկիրներուն միջեւ, մինչ երկուքն ալ անդամ են Ազգերու Դաշնակցութեան:

Ուստի լեհ կառավարութիւնը կը պահանջէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին իր ազդեցութիւնը բանեցնել, որպէսզի յիշեալ պատերազմական վիճակը վերցուի եւ դիւանագիտական բնականոն յարաբերութիւններ վերահաստատուին երկու երկիրներու միջեւ:

Լեհ կառավարութիւնը բացարձակ հաւաստիք կուտայ թէ ոեւէ նպատակ չունի Լիթուանիոյ անկախութեան կամ հողային ամբողջութեան վնաս հասցնելու, ընդհակառակն մեծ փափաք ունի բարեկամական յարաբերութիւններ մշակելու անոր հետ:

Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդը կը գումարուի յառաջիկայ Երկուշաբթի Ժընեւի մէջ: Իր օրակարգին մէջ է արդէն Լեհաստանի եւ Լիթուանիոյ վէճը: Կը կարծուի թէ մարաջախտ Փիլսուտսքի անձամբ Ժընեւ պիտի երթայ՝ լեհական տեսակէտը պարզելու համար:

Յաղթանակի կոթողը Էնկիւրիի մէջ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ Յաղթանակի կոթողին պաշտօնական բացումը հանդիսաւորապէս կատարուած է Թուրքիոյ մայրաքաղաքին մէջ, ի ներկայութեան նախարարներու, դիւանագիտական մարմնին, երեսփոխաններուն եւ հազարաւոր անձերու:

Կոթողին գլխաւոր դէմքը կը ներկայացնէ Մուսթաֆա Քէմալը՝ պատուանդանի մը վրայ՝ որ կը խորհրդանշէ անկախութեան եւ ազատագրութեան յաղթական կռիւները եւ թրքական յեղափոխութիւնը:

Հալածանք Ալզասի խռովարարներուն դէմ

Քոլմարի, Սթրազպուրկի եւ Միւլհուզի հարցաքննիչ դատաւորները Ալզասի յիշեալ երեք քաղաքներու ոստիկանական իշխանութեանց յանձնեցին խուզարկութեան բազմաթիւ հրամանագիրներ:

Քոլմարի մէջ խուզարկութիւնները տեւեցին ժամը 8էն մինչեւ 12: Բազմաթիւ փաստաթուղթեր գրաւուեցան «Քուրիէ» թերթին խմբագրապետ Ռոսէի գրասենեակին մէջ: Թուղթերը կը պատկանէին սեղանաւորական ընկերութեան մը:

Նոյն ժամուն խուզարկուեցաւ նաեւ բնակարանը Հէրցոկի, որ Քոլմարի վերջին դատավարութեան ընթացքին ուշագրաւ յայտարարութիւններ ըրած էր:

Սթրազպուրկի մէջ խուզարկուեցան «Ֆոլքսշթիմմէ» (Ժողովուրդի Ձայն) թերթին տնօրէններ Փինքի եւ աբբայ Ֆասհաուէրի բնակարանները, ինչպէս նաեւ Փինքի նախկին ընկեր Ժէրարտօ տունը:

Խուզարկուեցաւ նոյնպէս տպարանը այդ թերթին, որ ինչպէս կը յիշուի, քանի մը շաբաթ առաջ խափանուած էր՝ Ալզասի ինքնավարութիւնը քարոզելուն համար: Գրաւուեցաւ ինքնավարական նոր թերթ մը՝ «Ֆրայհայթ» (Ազատութիւն) որ լոյս պիտի տեսնէր Շաբաթ օր:

Միւլհուզի մէջ խուզարկուեցան աբբայ Հէկիի նախկին փաստաբան Քրէհլինկի բնակարանն ու գրասենեակը: Դատական իշխանութիւններ բացարձակ լռութիւն կը պահեն այս զանազան խուզարկութեանց արդիւնքին մասին:

Սեղանաւորական ընկերութեան դէմ կատարուած հետապնդումին պատճառներէն մէկը այն է, որ յիշեալ տունը իր ծրագիրն ու շրջաբերական մը դրկած էր դպրոցի ուսուցիչներուն, հրաւիրելով զանոնք, որ իրենց խնայողութիւնները յանձնեն այդ հաստատութեան եւ ոչ թէ պետական խնայողական մնտուկները, որոնք ոեւէ ապահովութիւն չեն ներկայացներ խնայողներուն համար:

Պոլշեւիկեան մակագործումը

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ համայնավար կուսակցութեան համաժողովը Նոյ. 14էն ի վեր կուսակցութեան շարքերէն վտարած է 23,650 հոգի, իսկ կարգապահական պատիժներ տուած է 93,000 ընկերներու:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՅԱՌԱՋԻ գրական երեկոն այս Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլօրիա: Խ. Կեաւուրեան կը ներկայացնէ *Խարբերդի գաւառաբարբառը*: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Բժշկական Միութեան Առաջին դասախօսութիւնը վաղը Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, Sociétés Savantesի մէջ:

Պիտի խօսի Փրօֆ. Կ. Աղաջանեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Գարամուսալի Մէրտէկեօզ գիւղէն Գրիգոր Պարսիզպանեան որուն Պուքրէշ ըլլալը իմացուած է: իմացնել՝ եղբօրը Աղաւնի Պանտէզեանի, 75 Bld. Madeleine Nice, France.

Կը խնդրուի ռումանահայ թերթերէն արտատպել:

— Կարնեցի Շողակաթ ու Վարսենիկ Կարապետ, Գարբինեանները կը փնտռեն իրենց եղբայրը Խաչատուր Գարբինեան, որ մինչեւ 1913 Փարիզ կը գտնուէր: Տեղեկացնել *Յառաջ*ին կամ Տարագիր Յարութիւն Յարութիւնեանի, Tauris Perse, (Via U. R. 5 5.)

— *Կը փնտռուի Մշեցի Բրուտ թաղէն Մարգար Մուշեղեան (Կաքար) հօր անունը Մուշեղ, մօր անունը Նարգիկ, որ 1926ին Ամերիկա կը գտնուէր: վերջին հասցէն էր* M. Moushakian, 991 2nd Avenue, New Kensington, P. A.U.S.A. *Իմացնել՝ Ղազարոս Զաքարեանի* 14 Rue dela Montagne, Ste. Geneviève, Paris (5me).

Կը խնդրուի Ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

— *Պարտիզակցի Մարտիկ Տէր Սահակեան, կահագործ, որ 1926ին Կորնթոսէն Ֆրանսա եկած եւ Մարսէյլի գիւղերը հաստատուած է: Իմացնել՝ Պօղոս Քէշիշեանի,* 8bis Rue Pont Neuf Valencien (Nord).

— *Կը փնտռուի Գարամուսալի Մէրտիկէօզ գիւղէն Պետրոս Պալթաեան, որուն Պուլկարիա գտնուիլը իմացուած է: Գրել՝* Onnik Baltaianի, 75 Bld. de la Madeleine Nice, France.

Կը խնդրուի Պուլկարահայ թերթերէն արտատպել:

— Երեւանէն կը փնտռեն Տարօն Քուրեանը, որ կը կարծուի թէ նախապէս կը գտնուէր Ֆրանսայի մէջ, Usine de Serrurerie, Pont St Esprit, Gard: Գրել՝ խմբագրութեան:

— *Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղացի Մանուկ եւ Յակոբ Յարդինեան եղբայրները, Մանուկ 23 տարեկան է, իսկ Յակոբ 22: 1914ին աքսորուած են. իրենց հօր անունն է Սրթին (Ամասիացի եւ Սէօլէօզ հաստատուած էր), մօր անունը Վարդենի: Տեղեկացնել՝ իրենց եղբօր՝ Նիկողոս Յարդինեանի,* 5 Rue du Capitaine Ferber. Issy-les-Moulineaux (Seine), France.

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել:

— Ներսէս Դէմամեան, հօր անունը՝ Յովհաննէս, մօր անունը՝ Մարիամ, Ատըեամանցի, որ գտնուած է Պէյրութի Քէլէկեան որբանոցին մէջ եւ որ յետոյ գացած է Եգիպտոս ուսանելու համար. կը փնտռուի իր ընկերոջ՝ Յակոբ Հայկազեանի կողմէ: Գրել La Gaudinière, la Ville-aux-Clercs (Loir-et-Cher), France.

— *Լիսի Մուրատեան (ընիկ ուռմանացի) կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Խորէն Մուրատեանը, որ 1925-26ին Գավալա կը գտնուէր: Հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝* M. Beylerian Joyeuse (Ardèche) France.

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ Կ'ԵԼԼԷ

ԲՈՒՆԻ ՍԻՐՈՒՀՏՈՒՔ...

ԲՐԲՋԱԼԻՐ ՋԱՒԷՇՏԸ

ԿԱՂԱՆԴԻ ՄԻԱԿ ՆՈՒԷՐԸ

Հրապարակ ելած են նկարիչ Պ. Ս. Խաչատուրեանի գնահատուած եւ յայտնի գործերէն «ԱՐԱՐԱՏ»ը եւ «ՀԱՅ ՈՐԲԵՐ»ը նկարներու վիմատիպ օրինակները: Առաջինէն 40 եւ երկրորդէն 15 օրինակ միայն տպուած են:

«ԱՐԱՐԱՏ»ի գինն է 30 ֆր. եւ «ՀԱՅ ՈՐԲԵՐ»ը 50 ֆրանք:

Փութացէք օգտուիլ ներկայ պատեհութենէն: Դիմել՝ *Յառաջ*ի խմբագրատունը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄՏՔԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ

(ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ԴՐՕՇԱԿ»)

Գինն է 8 ֆր., Ամերիկա, Անգլիա եւ անգլ. գաղութները կէս տոլար:

Դիմել,— H. Kentouni, 36, Ave. Chevreul, Asnières (Seine).

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

(ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ)

Թօլսթոյի Հաճի Մուրատը 12, Ամուսնութիւնք փարիզի 15 ֆր., Ռասփութին 15, Պալոն տը Գամօր (2 հատոր) 25, Միրզա եւ Աննա 12, Տք. Շէրլօքի՝ Թ. կօթիէի 12, Ֆլավի՝ Ժօրժ Սանի 7, Կապուտիկը 5 ֆր., Նօնօ եւ Տօտօ 8, Սիրոյ խորանին առջեւ 5, Երկու ոգի, 5, Տք. Մօռօի կղզին 12, Մանկութեանս մեղքերը 15, Տիկին բօժէ 5, Սատանային զաւակը 3, Կարմիր մարդոց երդումը, 20, Մանօն Լէսքօ 15, Ռաֆայէլ 18, Կրացիէլլա 8, Հօճա Նասրէտտին 20, Ծապլվար 7, Փանջունի 7, Մակաբոյծը 6, Մահացու Սէրը 3, Տք. Մօրի վրէժը 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 10, Ֆաքիր Թահիրա 5, Աշըգ Ղարիպ 5, Թօփալ Օսման 5, Երգարաններ 10 ֆր., 6 եւ 5 ֆրանք, Երազահան 6, Բաղդացոյց 10, Ֆրանս. խօսակց. 5 եւ 8 ֆ.:

Բարեկենդանի անկուտինները 2, Բունի ամուսնութիւն 2, Լը Պարպուլիէ 2, Մոլորեալ ճամբորդը 2, Երանոս աղբարը 2, Ամուսնական խնդրանք 2, Կոյր երգչուհին 3, Սքաբէն՝ Մոլիէռի 5, Շողոքորթը 5, Տիկ. Մօնսօրօ 10, Սալօմէ 4, Տրիլբի 5, Համլէթ 10, Օթէլլօ 10, Թագաւոր 10, Նիօբէ 5, Ֆիօտօր Եօաննովիչ արքան 8:

Դուրեանի քերթուածները 5, Երգեր ու տաղեր 2.50. Տաղք եւ Նամականին 8, Իսահակեանի Հայրենի աղբիւրիցը 30, Խնտրայի Նոճաստանը 7, Օմար Խայեամ 4, Հաֆըզի քառեակները 4:

25 ֆրանքէ աւելի գիրք առնողին 5 ֆր.ի գիրք նուէր, 50 ֆր.է աւելիին 10 ֆր.ի գիրք նուէր, իսկ 100 ֆր.է աւելի գիրք առնողին 15 ֆր.ի գիրք նուէր կը տրուի: Փօսթի ծախք չառնուիր: Դիմել հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 51 Bld. Auguste Blanqui, Paris (13e):

ՍԱԿԱՐԱՆ

28 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆ.	
Սթերլին,	L. St.	124	03
Տոլար,	Dollar	25	43
Մարք (ոսկի) 100	Mark	607	—
Թրքական Թղթ.	L. Tq.	13	29
Թրք. ոսկի	» or	110	—
Մէճիտիէ	Médjidié	9	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	50
Տրախմի »	Drachme	33	20
Լիր »	» Lire	138	25
Պելճ. ֆրանք »	Belga	355	—
Զուից. »	Frc. Suisse	490	50
Լէյ 100 հատը	Ley	15	70
Ֆիորին	(Florin)	1027	50

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3410	—
» II	»	2110	—
» III	»	1680	—
Օսմանեան երկթղ.	Lots turcs	167	—

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԻՏԱԼԻԱ		250 ֆրանք	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE : NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1927
30 NOVEMBRE 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 506 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՐԳԻՈՒ ԽՕՍՔ

ԿԱՄՔԻ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԽՆԴԻՐ

Մեզի կը հաղորդեն թէ շուտով պիտի բացուի ժողովրդային համալսարանի դասընթացքը, նախաձեռնութեամբ Յարդգողի, և մասնակցութեամբ Սանասարեան, Հայրենակցական, Բժշկական եւ Զափահաս Որբերու Միութեանց։

Որքան գիտենք, պատրաստուած է ծրագիր մը, որուն համաձայն ժողովրդական դասախօսութիւններ պիտի ըլլան հայերէնի, պատմութեան, հին եւ նոր մատենագրութեան, աշխարհագրութեան, տոմարակալութեան եւայլն. մասին։ Իւրաքանչիւր ճիւղի համար նախատեսուած են տրամադրելի մասնագէտներ, որոնք սիրայօժար պիտի ստանձնեն իրենց պարտականութիւնը։

Այնպէս որ, ծանր ծախքերու վախ չկայ։ Նման ձեռնարկներ յաճախ ձախողած են, գլխաւորաբար նիւթական դժուարութեանց պատճառով։ Այս գործին համար ամսական հազիւ 700—1000 ֆրանք պիտի ծախսուի, եւ այդ ալ կը ճարուի։

Ուրեմն, նախաձեռնողները տատամսելու պատճառ չունին, եւ երբ իրենց պաշտօնական ազդը հրատարակուի, անշուշտ լուրջ արձագանգ պիտի գտնէ։

Ահաւասիկ թանկագին առիթ մը մեր հայրենակիցներուն համար։ Շաբաթը երկու անգամ հետեւելով ծրագրուած դասընթացքին, անոնք պիտի լրացնեն իրենց կիսկատար ծանօթութիւնները, կամ պիտի սորվին բաներ որոնց մասին գաղափար չունէին մինչեւ այսօր։

Ոչ քաղաքական, ոչ ալ կուսակցական միտումներ կան այս ձեռնարկին մէջ։ Պարզապէս ուսումնարան մը, դպրոց չտեսած կամ դպրոցը կէս ձգած հայրենակիցներու համար։ Եւ միանգամայն ինքնապաշտպանութեան փորձ մը, օտարացման վտանգին դէմ։

Այս ծրագիրը կարելի է գործադրել ուրիշ տեղերու մէջ ալ, — Մարսէյլ, Լիոն, Վալանս, — ուր որ համախմբում եւ հնարաւորութիւն կայ։ Զենք խօսիր արտասահմանի մասին, ուր յաճախ շեշտուած կամ փորձուած է ժողովրդային դասընթացքներու պահանջը։

Դիտուած է որ երբեմն փոքր գաղութներու մէջ աւելի դիւրութեամբ կը յաջողին այսպիսի ձեռնարկները։ Մեր այս ցիրուցան վիճակին մէջ, ամէն տեղ ալ ունինք մտաւոր ուժեր, որոնք հրաշքներ կրնան գործել, եթէ ուզեն։ Պէտք չկայ անպատճառ ազգային-պաշտօնական մարմիններու հետ կապել գործը։ Ա՛յնքան գործեր կան բանկալէն դուրս, եթէ միայն ուզենք հիտաքրքրուիլ եւ աշխատիլ։

Եւ յետոյ, պայման չէ ժողովրդային համալսարաններ հաստատել ամէն տեղ։ Կարեւորը՝ գաղափարն է։ Գաղութներ կան որոնք ոչ թէ ժողովրդային համալսարանի, այլ պարզ գրել-կարդալ սորվեցնելու պահանջին առջեւ կը գտնուին։

Անցեալ օր գաւառէն չափահաս որբերու մասնաճիւղ մը դառնօրէն կը գանգատէր թէ պատրաստ են իրենք իրենց եւ անճար մանուկներու համար դասընթացք մը բանալու, բայց միջոց չունին։ Քար անտարբերութիւն՝ ամէն կողմ։ Կամ աւելի ճիշտ՝ ճիտը ծուռ օգնութիւն սպասել պաշտօնական շրջանակներէ, վերէն, մեծերէն, մեծ քաղաքներէն։

Փորձը ցոյց տուաւ թէ ինչ որ կը կատարուի տեղին վրայ, ափ մը սրտցաւ անհատներու ձեռքով, աւելի արժէք ունի, քան ժողովէ ժողով քաշքշուած շողշողուն ծրագիր մը։ Ամէնէն անճար գաղութն ալ միջոցներ կը գտնէ, եթէ միայն ուզէ։

Այս ուղղութեամբ գործօն դեր կրնան կատարել Հայրենակցական Միութիւնները։

Առանց նեղ՝ տեղական հայրենասիրութեամբ տարուելու, միայն իրենց գիւղացիներն ու քաղաքացիները նկատի ունենալու, անոնց ամէն մէկը, կամ քանի մը Միութիւն հաւաքաբար կրնան կազմակերպել ժողովրդային դասընթացքներ, փոքր ամսավճարներով։ Եթէ տեղ մը միայն մէկ մտաւորական ունին եւ պէտք է վճարեն, ուրիշ վայրերու մէջ կը գտնուին պատրաստ ուժեր, որոնք յօժարութեամբ կը տրամադրուին։

Կ՚արժէ՞ անճրկիլ սրահի մը վարձքին համար. մանաւանդ որ, մէկ ամսավճարին քանի մը անգամը կը ծախսուի ամէն օր, քանի մը ժամուան մէջ, սրճարանի մը անկիւնը։

Դժբախտաբար, մեր Հայրենակցական Միութեանց մեծ մասին մէջ խոր արմատներ ձգած է տեղական հայրենասիրութիւնը։ Շատեր ծրագրին մէջ ուրիշ բան կ՚ըսեն, իսկ իրականին մէջ ուրիշ բան կ՚ընեն։ Միւս կողմէ, կան Հայրենակցական Միութիւններ որոնք սրտառուչ միամտութեամբ մը, կը շեշտեն տեղական գոյնը։

Աչքի առջեւ ունինք Տիվրիկի եւ շրջակայ գիւղերու Հայրենակցական Միութեան ծրագիր-կանոնագիրը, տպուած՝ Մարսէյլի մէջ։

Միութիւնը կազմուած է, ինչպէս կ՚իմանանք Ա. յօդուածէն, Մարսէյլի մէջ, «վերացնել անհետացնելու համար իւրաքանչիւր տիվրիկցիի մէջ, տիվրիկի ու շրջակայքի տոհմիկ սովորութիւնները».?։ Ընթերցումը շարունակելով, կը հասկնանք թէ այս նախադասութեան ճիշտ հակառակը ըսել կ՚ուզեն. — «Իւրաքանչիւր Տիվրիկցի, որ կը զգայ իր մէջ Տիվրիկցիական ոգի? եւ շահախնդիր է? վերայիշեալ անակնկալներուն վերացման ու Տիվրիկցիութեան բարձրացման, անհրաժեշտօրէն պէտք է սատարէ Միութեան» եւայլն։

Պարզ է. հայերէնի անտեղեակ հայրենակից մը շարադրեր է ամբողջ ծրագիրը։ Բայց իր անճարակութեան մէջ անգամ, չէ մոռցեր շեշտել թէ՝ պիտի ջանան բարձրացնել «Տիվրիկցիական ոգին»...։

Այսուհեղ արդէն կը բացուի նոր նիւթ մը, որու մասին պիտի խօսինք ուրիշ առթիւ։

Շ.

Վրիպակ. — Երէկուան խմբագրականին մէջ, 37րդ տող, «տուսեթուրք» պատերազմը պէտք է ըլլայ «հայեթուրք»։

ՄԱՄՈՒԼ

ՀԵԼԼԷՆԱՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Սելանիկի Հորիզոն-Ալիք խմբագրականի մը մէջ հետեւեալ լուսաբանութիւնները կուտայ հայ անչափահասներու հելլէնահպատակութեան մասին (17 Նոյ.).

— «Քաղաքային օրէնքի բարեփոխուած տրամադրութեանց 5րդ յօդուածը կ՚ըսէ թէ, 1 Յունուար 1927էն սկսեալ, արդէն հելլէնահպատակ կը ճանչցուին ոչ-հելլէնահպատակ հայ ծնողքներու նորածին, ինչպէս նաեւ անչափահաս տարիքի մէջ (մինչեւ 20 տարեկան, — զինուորութեան տարիքը) գտնուող բոլոր մանչ զաւակները։ Օրէնքը, ուրեմն, ծնողքէն անջատելով հելլէն քաղաքացի կը հռչակէ անչափահասներն ու նորածինները, տալով անոնց քաղաքացիական իրաւունքներ ու պարտաւորութիւններ։

«Օրէնքին այս մասը շատ բացորոշ է։

Օրէնքի երկրորդ տրամադրութիւնն է որ առաւելապէս շփոթութիւն կը ստեղծէ մտքերու մէջ։

«Օրէնքը կ՚ըսէ. — «Անչափահաս այդ Հայերը կը կորսնցնեն իրենց հելլէնահպատակի հանգամանքը, եթէ անոնք միանգամ ընդ միշտ հեռանան Յունաստանէն մինչեւ 31 Սեպտեմբերը այն տարիին, երբ կը լրացնեն իրենց 22րդ տարիքը։»

«Քաղաքային օրէնքը, չափահաս կը նկատէ այն բոլոր երիտասարդները, որոնք կը թեւակոխեն իրենց 20րդ տարին, — զինուոր արձանագրուելու տարիքը։ Արդ, մինչեւ այս տարիքի թեւակոխումը անչափահաս Հայը հելլէնահպատակ է, բայց եւ միանգամայն ազատ՝ երկրէն հեռանալու։ Եթէ այդ թուականին չի հեռանար՝ կը դառնայ զինուոր, կը ծառայէ երկու տարի բանակին մէջ եւ կ՚ըլլայ արդէն իր պարտաւորութիւնները կատարած 22 տարեկան հելլէն քաղաքացի։ Ուրեմն, ըստ էութեան, 19րդ տարիքն է՝ հելլէնահպատակութիւնը մերժելու և երկրէն հեռանալու համար տրուած պայմանաժամը, անչափահաս Հայերուն համար։

Արդ, այսօր Յունաստան գտնուող եւ 20րդ տարին թեւակոխած Հայերը յառաջիկայ զօրակոչին իսկ պիտի զինուորագրուին, ըստ այս օրէնքին։ Զինուորութեան ենթակայ պիտի ըլլան նաեւ 20րդ տարիքին մէջ գտնուողները, քանի որ օրէնքը ի զօրու է 1927ի տարեգլուխէն սկսեալ։ Իսկ ամէն անոնք որ, այսօր, արդէն 22 տարեկան են, հետեւաբար անցուցած՝ զինուորագրութեան տարիքը եւ դարձած՝ չափահաս, այս օրէնքով չեն ճանչցուիր հելլէնահպատակ, քանի որ օրէնքը կը վերաբերի միայն անչափահաս Հայերուն։»

«ԹԱՆ»Ի ՊՈԼՍՈՅ ԹՂԹԱԿԻՑԸ

Թանի թղթակից Պ. Փ. Ժանթիզօն, որ տարիներէ ի վեր փարիզեան մեծ օրաթերթը կը ներկայացնէր, Հռոմի թղթակից կարգուած ըլլալով մօտ օրէն կը մեկնի Թուրքիայէն։ Սօն Սաաթ կ՚ըսէ թէ «կորուստ մըն է մեկնումը Պ. Ժանթիզօնի, որ ճանչցուած էր իբրեւ լաւ դատող եւ ուղղամիտ լրագրող մը։»։

Թանի կողմէ Թուրքիոյ թղթակիցի պաշտօնին վերջ տրուիլը ուշագրաւ է՝ Թուրքիոյ վերաբերեալ հրատարակութիւններու մէջ վերջերս անոր բռնած ուղղութեան տեսակէտով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ճերըրտի քայլը թուրք դեսպանին դէմ

Նիւ Եորքէն կը հեռագրեն 28 Նոյեմբեր թուականով. — Հայաստանի Անկախութեան Ամերիկեան Կոմիտէի Նախագահ եւ Պերլինի նախկին դեսպան Ճէյմս Ու. Ճերըրտ, որ միաժամանակ նախագահն է Լօզանի դաշնագրին հակառակող Ամերիկ. կոմիտէին, այսօր յայտարարեց թէ բացարձակապէս ապօրէն է որ Միացեալ Նահանգները եւ Թուրքիա դեսպան փոխանակեն, քանի որ Ամերիկեան Ծերակոյտը մերժած է վաւերացնել Լօզանի դաշնագիրը։

Ուաշինկթընի նորընտիր թուրք դեսպան Մուխթար պէյ ներկայիս դէպի Ամերիկա կը ճամբորդէ դեսպանատան պաշտօնէութեան հետ միասին։ Ճէրըրտ պաշտօնապէս պատասխանատու կը նկատէ Մուխթար պէյը՝ Թուրքերու կողմէ 30 հազար Հայերու եւ Քրիստոնեաներու ջարդուելուն, ու կ՚ըսէ թէ իր ներկայութիւնը այս երկրին մէջ «անհանդուրժելի նախատինք մը պիտի ըլլայ ամերիկեան ժողովուրդին»։

Արդէն ամերիկեան դեսպանը՝ կրիւ Թուրքիա հասած է ատենէ մը ի վեր, սակայն Ճէրըրտ կը յուսայ թէ Ծերակոյտը ապօրէն եւ հակասահմանադրական պիտի գտնէ դեսպաններու այս փոխանակութիւնը. ու այդ պարագային դեսպանները իրենց երկիրները պիտի վերադառնան։

Իտալական միջադէպ մը Մերսինի առջեւ

Պոլիսէն կը հեռագրեն 28 Նոյեմբեր թուականով. —

Մերսինի ջուրերուն մէջ պատահեցաւ ծովային միջադէպ մը, որ իր մեծ գիծերուն մէջ կը յիշեցնէ «Լօթիւս»ի դէպքը։ Լոյտ Թրիէսթինօի «Ավէնթինօ» շոգենաւը այն պահուն ուր նաւահանգիստէն կը մեկնէր, շրջեց նաւակ մը, որուն մէջ գտնուողներէն մէկը խեղդուեցաւ։ «Միլլիյէթ» կը գրէ թէ դատական իշխանութիւններու քննութեան համաձայն, յանցաւորը իտալական շոգենաւն է, որ սխալ դարձուածք մը ըրած է։ Ասոր վրայ Մերսինի ընդհանուր դատախազը անմիջապէս ձերբակալման հրամանագիր մը հանեց շոգենաւին նաւապետին դէմ, որ բանտարկուեցաւ։

«Թան»ի Պոլսոյ թղթակիցը կ՚ըսէ թէ «Լօթիւս»ի խնդրին մէջ Իտալիա Թուրքիոյ տեսակէտը պաշտպանած եւ անոր ի նպաստ քուէարկած ըլլալով, հաւանական է որ Հռոմի կառավարութիւնը առանց վիճաբանութեան պիտի ընդունի Թուրք դատարանի կարգադրութիւնները։ Ասկէ զատ այս կարգի հարցերու համար Թուրքիոյ մէջ գործածուած դրութիւնը իտալական օրէնքն է։

Արեւելեան նահանգները խաղաղած ?

Միլլիյէթ իր Նոյ. 24ի թիւին մէջ կը հրատարակէ հետեւեալը. —

Երէկուընէ սկսեալ մեր Արեւելեան նահանգներուն վրայէն վերցուեցաւ պաշարման վիճակը։ Երկրին ամէն կողմը կատարեալ խաղաղութիւն կը տիրէ («Ասայիշ պէր քէմալ տըր»)։ Մեր ներքին գործավարը ի հարկին անձամբ հեռագրի գլուխն անցած կը հաղորդակցի։

Յիշեալ նահանգներուն մէջ յայտարարուած պաշարման վիճակին պայմանաժամը վերջացած ըլլալով, կառավարութիւնը հարկ չտեսաւ անոր երկարաձգման համար նոր օրինագիծ մը ներկայացնել։

Անցածները արտօնութեամբ Ընկիւրի եկաւ Խարբերդի կուսակալը, որ ներքին գործավարէն հրահանգներ ստանալէ ետք, վերջերս իր պաշտօնատեղին վերադարձաւ։

Ներքին գործավարութիւնը հիմնական կերպով կը զբաղի երկրին ընդհանուր ապահովութեան խնդիրներով։ Եթէ նոյնիսկ ճամբորդի մը կողոպտուելու լուրն ալ ստանայ, Շիւքրի Քայա պէյ անմիջապէս հեռագրին գլուխը կ՚անցնի եւ կուսակալներուն հետ յարաբերութեան մէջ մտնելով, կը հրահանգէ հետապնդումները խստացնել։ Թօքատի մէջ աւազակութիւն ընող երկու հոգի ոստիկան զինուորներու հետապնդումներուն շնորհիւ վիրաւոր վիճակի մէջ բռնուեցան։ Ոստիկան Հաֆըզ Ահմէտ էֆէնտի գլխէն վիրաւորուելով նահատակուեցաւ։ Պուրտուր-Ատալիա ճամբուն վրայ, Անտըրընի (Մարաշի մօտ) եւ Գարաքէօյ-Եանի Շէհիրի ճամբուն վրայ գործող աւազակները ձեռք անցուած են։

Կը շարունակեն կողոպտել Հայերը

Թագուհի անուն հարուստ հայ տիկին մը Պոլսոյ մէջ 20,000 անգլիական եւ 2000 թրքական ոսկի փոխ տուած էր վաճառական Ապտուլլահ Ապուտ պէյի եւ Պէլքիս ու Զէօհրա հանըմներուն, որոնք բազմաթիւ կալուածներ ունին Բերայի եւ Պոլսոյ զանազան մասերուն մէջ։

«Ազգամ» կը գրէ թէ տեղեկացուած ըլլալով որ փոխ տրուած գումարը կը պատկանի Տիկին Թագուհիի տղուն՝ Գրիգորի — որ 1338ին (1922) առանց անցագրի փախած է Թուրքիայէն — կառավարութիւնը որոշած է 15 Ապրիլ 1923 թուակիր օրէնքին համաձայն, փոխ տրուած գումարը գանձել եւ յանձնել Պետական Գանձին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ՅԱՆՑ ՄԸ
ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՆՈՒԱԾ

Երկար ատենէ ի վեր Ընդհանուր Ապահովութեան հակալրտեսական սպասարկութիւնը հսկողութեան տակ առած էր կարգ մը անձեր, որոնց մասին կասկած կար թէ կը գործեն օտար պետութեան մը հաշուոյն։ Ասոնք Վէրսայլի զինուորական օդանաւային ուսումնասիրութեանց կեդրոնէն կարեւոր եւ գաղտնի վաւերաթուղթեր կը գողնային՝ օտար պետութեան մը ծախելու համար։ Ձերբակալուեցան չորս հոգի, որոնց երեքը՝ Փիէր Քլէփէ, Մարսէլ Փիյեօ եւ Ռընէ Լըմէր Վէրսայլի պահականոցէն վերջերս ազատ արձակուած զինուորներ են։ Վաւերաթուղթերը ասոնք կը գողնային եւ կը յանձնէին Ժան Ռուժէրաս անուն չորրորդ անձի մը, որ զանոնք կը յանձնէր խնդրոյ առարկայ օտար պետութեան ներկայացուցիչին։ Այս վերջինը յաջողած է փախչիլ Ֆրանսայէն։

Ռուժէրասի վրայէն եւ միւս ամբաստանեալներու տուներէն գտնուեցան կարգ մը թուղթեր, որոնք պատերազմական նախարարութեան յանձնուեցան, որոշելու համար թէ անոնք Ֆրանսայի ներքի՞ն թէ արտաքին ապահովութեան հետ կապ ունին։

Ձերբակալուած չորս լրտեսները Վէրսայլէն Փարիզ փոխադրուելով Սանթէի բանտը դրուեցան։

ԹԷՀՐԱՆԷՆ ԲԱԳՈՒ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ շուտով օդային ճամբով հաղորդակցութիւն մը պիտի հաստատուի Թէհրանի եւ Բագուի միջեւ։ Այս մասին պայմանագրութիւն մը կնքուեցաւ պարսիկ արտաքին նախարարին եւ Թէհրանի խորհրդային դեսպան Դաւթեանի միջեւ, կազմակերպելու համար առեւտրական օդանաւերու սպասարկութիւնը։

ՆՈՐ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պէյրութէն կը հեռագրեն թէ վերջերս Սուրիոյ մարզպանին մօտ տեղի ունեցած խորհրդակցական ժողովի մը մէջ որոշուած է նոր երկաթուղագիծ մը շինել Պէյրութէն մինչեւ Նագէլ Նաքուրա, Պաղեստինի սահմանին վրայ։

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Այն գաղթականները, որոնք վերջին կարաւանով Հայաստան մեկնեցան, պիտի տեղաւորուին Էջմիածնի գաւառին ազատ հողերուն վրայ։ Իսկ մտաւորական աշխատաւորները՝ Երեւանի եւ Ալեքսանտրապոլի մէջ, ուր Աշխատանքի Սակարանը գործ պիտի հայթայթէ անոնց։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ «ՔՈԹԱ»Ն ԲԱՑՈՒԱԾ

Փարիզի ամերիկեան հիւպատոսարանը կը հաղորդէ որ 1927—1928 ելմտական տարուոյն համար հայկական «քօթա»ն բացուած է ու թիւ 1 եւ 2 վիզաները ունեցողները արդէն մեկնած են, ուրիշ մը պիտի մեկնի գալ շաբաթ։

ԴԱՐՈՒՍ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ. — Անգլիոյ մէջ պատրաստուած վիճակագրութեան մը համաձայն, 12 ամսուան ընթացքին կորսուած են 2,224 Անգլուհիներ, ամէնէն մեծը 21 տարեկան։ Ոստիկանութիւնը յաջողած է գտնել մեծ մասը։

Փարիզի մէջ եւս ոստիկանութիւնը մտահոգ է աղջիկներու անհետացումէն։ Փախուստներ՝ ընդհանրապէս հոգեկան վիճակի մը արդիւնք, եւ փախուստներ՝ մեղսակիցներու դրդումով։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Գուրպան Պայրամին օրը (1920) Հելլէնները գրաւած էին Պրուսան, դէպի Էսկիշէհիր կը յառաջանային. այդ միջոցին բանւորական եւ գործաւորական տեսակէտով կարեւոր կեդրոն մըն էր Էսկիշէհիրը, որովհետեւ երկաթուղային բոլոր բանւորները հոն ապաստանած էին։ Կանաչ բանակի կազմակերպութիւնը իսկոյն գործունէութեան լծուեցաւ, առիթէն օգտուելու համար։

Ճիշտ այդ շրջանին, յանկարծ Էնկիւրի հասաւ Վէրպօֆ անուն ռուս պոլշեւիկ մը, որ ազգային պաշտպանութեան Պոլսոյ ճիւղին կողմէ Պրուսայի ճամբով գաղտնօրէն Անատոլու ղրկուած էր։ Վէրպօֆ կ'ըսէր թէ Ռուսիայէն Պուլկարիա, անկէ ալ Պոլիս եւ Էնկիւրի անցած է։ Էնկիւրիի մէջ Կանաչ բանակի կազմակերպութեան լուրը առնելուն պէս, Վէրպօֆ սկսաւ հանդիպողին ճառ խօսիլ եւ բացատրութիւններ տալ Ռուսիոյ վարչաձեւին եւ Գ. Միջազգայնի մասին,

Էնկիւրիի մէջ Վէրպօֆի դէմը ելած էր Շէրիֆ Մանաթօֆ անուն թաթար երիտասարդ մը։ Այս երիտասարդը շատ ծայրայեղ բնաւորութիւն մը ունէր եւ Էնկիւրիի մէջ կրակոտ յեղափոխական մը կտրած էր. իրեն պատմածին նայելով, Վրանկէլի բանակին մէջ ծառայած եւ Պոլիս ապաստանելէ յետոյ յաջողած էր Էնկիւրի հասնիլ։

Գալով Վէրպօֆի, ան միեւնոյն ատեն ազգային շարժումի ղեկավարներուն հետ ալ շփման մէջ կը գտնուէր։ «Ընկեր» Վէրպօֆ կ'ըսէր թէ խորհրդային կառավարութիւնը խոր համակրութիւն կը տածէ Թուրք յեղափոխականներուն հանդէպ եւ թէ մօտ ատենէն Ռուսիա վերադարձին, Լէնինն ու Տրոցկին պիտի համոզէ, որպէս զի Թուրքիոյ հայթայթեն անհրաժեշտ թնդանօթներն ու զէնքերը։

«Ընկեր» Վէրպօֆի այս խօսքերէն շատեր կը հետեւցնեն թէ ան ոչ թէ Պուլկարիա, այլ ուղղակի Էնկիւրի ղրկուած էր։ Ընկեր Վէրպօֆ այն ատեն շատ խոհեմութեամբ եւ մեծ վարպետութեամբ կը վարուէր Էնկիւրիի մէջ։ Օրինակի համար Էսկիշէհիրի բանւորներու վիճակին մասին տեղեկութիւն կ'ուզէր այն բոլոր անձերէն, որոնց հետ շփման մէջ կը մտնէր։ Յայտնի չէ թէ Վէրպօֆ ինչ աստիճան յաջողեցաւ իր այս նպատակին մէջ։ Սա՛ որոշ է միայն թէ, դժգոհ վիճակի մէջ Ռուսիա վերադարձաւ։

Էնկիւրիի մէջ ընկեր Վէրպօֆի հետ շփում ունեցողներուն գլուխը կը գտնուէին հետեւեալ անձերը, որոնք անդամ էին կանաչ բանակի կազմակերպութեան.— Անասնաբոյժ հազարապետ Հաճիօղլու Սալիհ, լեհ տպարանատէր Ֆէրիտուն, Շէրիֆ Մանաթօֆ, հանրօգուտ շինութեանց գործավարութեան պաշտօնեաներէն Նուրի պէյ, հարիւրապետ Բէնան, անասնաբոյժ Բէնան եւ պարի ուսուցիչ Ֆէրիտ էֆէնտի։

Էնկիւրիի Թաղապետական պարտէզին մէջ ընկեր Վէրպօֆի հետ շփման մէջ գտնուող անձերը սկսած էին այլեւս չհաւնիլ կանաչ բանակ կազմակերպութեան։ Միւս կողմէ սակայն, անոնք կ'աշխատէին կազմել կանաչ բանակին Էնկիւրիի կեդրոնական մարմինը։

Կանաչ բանակի ներկայացուցիչ Ֆէրիտ էֆէնտի, Էնկիւրիի Թաղապետական պարտէզին մէջ հանդիպողին հետ շփման մէջ կը մտնէր։ Այս Ֆէրիտ էֆէնտիի քովէն կարգ մը տպագրեալ թերթեր եւ գրքոյկներ ալ գտնուեցան։

Այդ շրջանին, Էնկիւրիի մէջ երկու գլխաւոր հաւաքատեղի կար. Ա.— Թաղապետական պարտէզը. Բ.— Էնկիւրիի կեդրոնական ընթերցարանը, որ Գարա-Օղլան շուկան կը գտնուէր։ Պոլսէն Էնկիւրի ապաստանած վերջինշեալ անձերը այդ երկու վայրերուն մէջ կը հաւաքուէին եւ կը խորհրդակցէին։

Ինչպէս նախապէս գրեցինք, Էնկիւրիի մէջ կարգ մը անձեր մօտէն կը հետաքրքրուէին Կարմիր Ռուսիոյ յեղափոխական շարժումներով, մանաւանդ որ տակաւին յայտնի չէր թէ ի՛նչ ընթացք պիտի ունենար Թուրք ազգային շարժումը։ Անոնք որ համակրութիւն կը տածէին Ռուսիոյ հանդէպ, վարանոտ դիրք մը բռնած էին համայնավարութեան հանդէպ, նկատելով որ

Ա.— Ռուսիոյ մէջ կիները բոլորովին ազատ էին, ամուսնութեան դրութիւնը ջնջուած էր,

Բ.— Սեփականատիրութեան իրաւունքը ջնջուած էր, և

Գ.— Առեւտրական դրութիւնը անորոշ էր։

Այս և ասոնց նման պատճառներ վարանումի կը մատնէին Սովիէթներու համակիրները, իսկ այն անձերը, որոնք այս խնդիրներու մասին բացատրութիւններ ստացած էին Վէրպօֆէն՝ Թաղապետական պարտէզին մէջ հրապարակով կը կրկնէին այդ բացատրութիւնը՝ բուժելու համար գայթակղեալ միտքերը։

Հակառակ ասոր, մասնաւորաբար աշխատանքի հաւասարութեան սկզբունքին շուրջ լուրջ տարակարծութիւններ կային. բոլորն ալ համակարծիք էին հաւաքական աշխատանքին, բայց ո՞վ կ'ուզէր հանքագործ կամ բեռնակիր ըլլալ։ Բնականաբար ամէն մարդ պիտի ուզէր թեթեւ գործեր նախընտրել։ Այս բոլոր խնդիրներուն մէջ սակայն ընկեր Վէրպօֆ կարեւոր դեր մը կը խաղար և հարկ եղած լուսաբանութիւնները կուտար։

ԷՆԿԻՒՐԻԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆԸ

Էնկիւրի գտնուող անձերը բոլորն ալ բուռն ատելութիւն կը սնուցանէին երկրին գրաւումին դէմ եւ Ազգ. Մեծ Ժողովի կառավարութեան դիրքը նետուած էին՝ երկիրը փրկելու համար։ Անոնք բոլորն ալ թշնամի գրաւումին ջնջումը եւ երկրին ազատագրումը կ'ուզէին՝ առանց սակայն գիտնալու թէ ի՛նչպէս կարելի պիտի ըլլայ իրականացնել այդ նպատակը։

Ղազի փաշային կազմած կառավարութիւնը միայն որոշ ուղեգիծ մը գծած էր։

Այս ընդհանուր շփոթութեան մէջ, Ֆէրիտ էֆ. դիմելով Հաճիօղլու Սալիհ և Նուրի պէյերու, յայտարարած էր թէ, ինք ներկայացուցիչն էր կանաչ բանակ կազմակերպութեան եւ թէ ընդհանուր կեդրոնէն հրահանգ ստացած էր՝ Էնկիւրիի մէջ կեդր. մարմին մը կազմելու համար։ Ֆէրիտ էֆ. այս առթիւ կը հարցնէր թէ ի հարկին իրեն պիտի օժանդակե՞ն։

Հաճիօղլու Սալիհ պէյ անասնաբոյժ հազարապետ էր և կ'աշխատէր ազգային պաշտպանութեան անասնաբուժական ճիւղին մէջ։ Բանի մը անգամ Վէրպօֆի հետ տեսակցած եւ համակրած ըլլալով, սիրով ընդունեց այս առաջարկը։ Սալիհ պէյ այն կարծիքն ունէր թէ կանաչ բանակի կազմակերպութիւնը ուղղակի համայնավարական կազմակերպութիւն մը պիտի ըլլար։ Նուրի էֆ., որ աւելի խելացի էր, Ֆէրիտ էֆ.ի ըսած էր թէ մտածելէ յետոյ միայն պիտի կարենար վճռական պատասխան մը տալ։ Նուրի պէյ աւելցուցած էր թէ խնդրոյ առարկայ կազմակերպութեան իսկոյն պիտի անդամակցի, եթէ պետական ղեկավար անձերէն մարդ գտնուի անոր մէջ։ Ֆէրիտ էֆ. այս առթիւ Պրուսայի մէջ տպագրուած կանոնագիր-ծրագրէն մէկ-մէկ օրինակ տուած էր Սալիհ եւ Նուրի պէյերու։ Ֆէրիտ էֆ. այս առթիւ յայտարարած էր թէ կարեւոր անձեր կը վարեն կազմակերպութիւնը, եւ թէ կարկառուն ապացոյցը այն է որ տպագրուած է ծրագիրը։ Այսպէսով, առաջին անգամ ըլլալով կանաչ բանակ կազմակերպութիւնը Էնկիւրիի մէջ կեդր. անկախ մարմին մը ստեղծած էր։

(2)

ՊԱՅՔԱՐԸ
ԿՈՄՈՒՆԻՍՏ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԾՈՑԻՆ ՄԷՋ

(վերջին հատուած մը՝ ծանօթ վիճաբանութիւններէն)

ՏՐՈՑԿԻ.— Այս օրուան աղաղակները այն յարձակողականին մասին, որ սաստկացած է հողատէրերուն դէմ, (բուխարին, 1925ին, «Հարստացէ՛ք» կը պոռար անոնց.) չեն կրնար փոխել այդ քաղաքականութիւնը, ինչպէս չեն կրնար փոխել 7 ժամուան աշխատանքի խոստումները։ (Աղմուկ ու սուլում)։ Անկարելի է խեղդել բանւորական բջիջները եւ սեղմել հարուստ գիւղացին։ Մէկը չի կրնար յարմարիլ միւսին։ (կ'աղմկեն ու կը սուլեն)։

ՁԱՅՆԵՐ.— Յեղափոխութեան փոստպե՛ղը։ Ամօ՛թ։ Վար իջիր։ Անկցի՛ լակոտը։ Անկցի՛ ուրացողը։

ՏՐՈՑԿԻ.— Տարեդարձի առթիւ դէպի ձախ կատարուած զիկզակը պիտի հանդիպի կատաղի դիմադրութեան մը մեծամասնութեան շարքերուն մէջ։ Այսօր նոյն «Հարստացէ՛ք»ը, վաղը... (Աղմուկ)... ոչինչ պիտի ստանաք հարուստ գիւղացիներէն։ Դիւանակալներուն ետին կեցած է աճող քաղքենին։ (Աղմուկ)։

ՎՈՐՈՇԻԼՈՎ.— Բաւական է, ամօթ է։

Սուլումներ։ Աղմուկը այնքան սաստիկ կը դառնայ, որ այլեւս կարելի չըլլար լսել հռետորը։ Նախագահը կը հնչեցնէ զանգակը։ Ուրիշներ կը սուլեն։ Ձայներ. «վա՛ր իջիր բեմէն»։ Նախագահը պահ մը կը դադրեցնէ նիստը։ Տրոցկի կը սկսի կարդալ։ Սակայն ոչ մէկ բառ կը լսուի։ Ժողովականները ոտքի կ'ելլեն եւ կը մեկնին։

Այժմ կը խօսի Ստալին։ Թէ որքա՜ն յատկանշական է կուսակցութեան մթնոլորտը եւ որքան կը պատկերացնէ վախը, որ Ստալին կը պատճառէ. կը հասկցուի, երբ կը տեսնուի որ ոչ ոք կ'ընդմիջէ Ստալինի ճառը։ Միայն Մուրալով կ'ընդմիջէ զայն, որովհետեւ զինուորական շրջանակներու մէջ համակրանք կը վայելէ։

ՍՏԱԼԻՆ.— Լէնինի կտակը ուղղուած է 13րդ համաժողովին եւ կարդացուած է այդ ժողովին մէջ։ Սակայն Լէնին որոշեց այն ատեն չհրատարակել զայն։ Այդ թուականին հիւանդ էր եւ հեռացած՝ կուսակցութեան գործերէն։

Լէնին այդ կտակով կը յանձնարարէր Ստալինը հեռացնել եւ ուրիշ մէկը բերել տեղը։ Ահա թէ ի՛նչ գրուած է այդ կտակին մէջ. «Ստալին կոշտ է, եւ այս թերութիւնը, որուն կարելի է ներել մեր շրջանակներուն եւ կոմունիստ ընկերներու յարաբերութեանց մէջ, աններելի կը դառնայ ընդհ. քարտուղարի դիրքին մէջ։ Այնպէս որ ընկերներուս կը յանձնարարեմ Ստալինի տեղ բերել մէկը, որ աւելի ներող, աւելի օրինապահ, աւելի քաղաքավար եւ աւելի ուշադիր ըլլայ ընկերներու հանդէպ եւ նուազ կամայական, եւայլն»։

— Ինչո՞ւ տպագրել չտուինք ընդդիմադիրներու ծրագիրը։ Որովհետեւ կեդր. կոմիտէն չէր ուզեր եւ իրաւունք չունէր վաւերացնելու Տրոցկիի հատուածը։ Այսպէս հետեւեցանք Լէնինի խորհուրդին։ Մնաց որ, ընդդիմադիրներուն ծրագիրը կը պարունակէ զրպարտութիւններ, ուղղուած՝ կուսակցութեան դէմ, եւ եթէ հրատարակուէր, անդարմանելի վնաս պիտի հասցնէր կուսակցութեան եւ մեր պետութեան։

Ի՞նչ է Վրանկէլի սպային խնդիրը։ Մենժինսկիի տեղեկագիրը ոչ մէկ կասկած կը ձգէ այն իրողութեան մասին, որ խումբ մը Տրոցկիականներ, գաղտնի տպարանին մէջ աշխատելով, յարաբերութեան մէջ էին հակայեղափոխականներուն եւ սպիտակ բանակին հետ։ Ընդդիմադիրները կը գայթին եւ կը բողոքեն, որովհետեւ Վրանկէլի մէկ նախկին սպան, որուն դիմած էին ընդդիմադիրներուն դաշնակիցները, կէփէուի ոստիկան դարձեր էր։ Ի՞նչ կայ քննադատելիք, երբ Վրանկէլի մէկ նախկին սպան կ'օժանդակէ սովետներուն՝ երեւան հանելու համար հակայեղափոխական դաւադրութիւն մը։ Երբ կէփէուն անսպասելի կերպով գտաւ Տրոցկիականներու գաղտնի տպարանը, տեսնուեցաւ որ Շչէրբաքով եւ ընկ. միանալով ընդդիմադիրներուն հետ, դաշնակցած էին հակայեղափոխականներու, Քոլչակի նախկին սպաներուն հետ, ինչպէս տեղեկագրեց ընկեր Մէնժինսքի։

Ստալին, յետոյ, ամբաստանեց Տրոցկիականները թէ կը դիմեն դէպի մէնշեւիսմ եւ պառակտում, դէպի նոր կուսակցութեան մը ստեղծումը։

ԹԱՏՐՈՆ

"ՍԱՄՍՈՆ"

Սրտապնդող՝ բայց հազուագիւտ երեւոյթ էր Տրամաթիքի շաբաթ գիշերուան ներկայացման նիւթական յաջողութիւնը։ Ոտքի վրայ մնացողներ կամ ձեռնունայն մեկնողներ շատ եղան։

«Սամսոն»ի եւ Շահխաթունիի շաղկապուած անունները ստոյգ գրաւական են թատերասէրներու ստուար թիւի մը շահագրգռութեան, եւ իրականութիւնը եկաւ անգամ մըն ալ ապացուցանելու զայն։

«Սամսոն»ի մասին խօսած ժամանակս, չեմ կրնար խուսափիլ համեմատական մը գծելու այդ խաղին առաջին ներկայացման հետ, Տիկին Էլիզ Գովանի եւ Շահխաթունիի մասնակցութեամբ՝ Սալ Մալաքօֆի մէջ՝ Տիկին Ա. Բուզաղեանի բեմավարութեամբ, եւ որուն գեղարուեստական յաջողութիւնը թուական մը եղաւ փարիզահայ թատերական կեանքին մէջ,

Բացի Շահխաթունիէն՝ միւս դերակատարները փոխուած էին այս անգամ։ Եւ սակայն՝ արդար պիտի ըլլար անմիջապէս ըսել՝ խաղը — առանց շարք մը նրբութիւններուն եւ գեղարուեստական վերարտադրութեան՝ որ Տիկին Էլիզի խաղարկութիւնը տուաւ այն ժամանակ — այս անգամ անցաւ սահուն եւ հաճելի ։

Պէնշթայնի այդ ուժեղ գործը հանրածանօթ է, եւ չեմ ուզեր ծանրանալ անոր պատմականին վրայ։

Ժաք Պռաշար բեռնակրի համեստ դիրքէն մեկնելով հասած է դրամատիրական փայլուն վիճակի մը, ինչ որ թոյլ տուած է իրեն ամուսնանալ Մարքիզուհի տ'Անտըլինի աղջկան՝ Ան-Մառիի հետ, հակառակ անոր ցանկութեան։

Պռաշարի բարեկամ եւ անոր խորհուրդներով հարստացած Ժէրոմ լը Կովէնի եւ Ան-Մառիի միջեւ եղած սերտ համակրութիւնը եւ այդ զգացումին շուրջը Պռաշարին եղած ազդարարութիւն մը կխաշխարհիկ կնոջ մը՝ Կրաս Ռիթէրֆորտի կողմէ, քանի մը արագ եւ ցնցող պատկերներով՝ խաղը կը բերէ իր պրկումի ճգնաժամին։

Պռաշար՝ հաւատացած որ իր կինը Լը Կովէնի հոմանուհին է, կ'որոշէ անսովոր եւ ահաւոր կերպով մը — Սամսոնի նման — լուծել իր վրէժը։ Մինչդեռ բարեկամական ճաշի մը պատրուակով ան պանդոկի մը մէջ անկարողութեան կը մատնէ իր հակառակորդ Լը Կովէնը, իր գործակալները՝ իր հրահանգներուն համեմատ՝ Սակարանին մէջ ահաւոր անկումի մը մէջ կը գահավիժեն եգիպտական պարտաթուղթեր, որոնք Լը Կովէնի հարստութիւնը կը կազմէին, եւ որուն փլուզումին մէջ կը ցնդի նաեւ Պռաշարի հարստութիւնը։

Զոհաբերութեան այդ ցնցող ապացոյցը՝ ընծայուած չսիրող՝ բայց սիրուած կնոջ մը, կրնայ վերջապէս յուզել Ան-Մառիի հոգին, որ անտարբեր չի կրնար մնալ պաշտամունքի այդ հոմերական ժէսթին։

Շահխաթունի իր ամբողջական հոգին կը դնէ Պռաշարի մէջ, ուժեղ, կոպիտ եւ մեղմ, աղերսող, սիրազեղ եւ տկար նոյն իսկ իր սիրած կնոջ առջեւ։ Իր հոգեկան փոխանցումները երանգաւոր եւ կշռուած են, իր յուզումները վարակիչ եւ ապրուած։ Թոյլ պիտի տամ սակայն նկատել հոգեբանական սխալ ժէսթ մը։

Առաջին արարին իր սրահը մուտքի եւ ելքի պահուն անուշադրութեամբ աթոռ մը գետին գլորելու շարժումը անիմաստ եւ անտեղի է։ «Ով որ կ'ուզէ շատ բան ապացուցանել՝ բան մը չապացուցաներ» կ'ըսէ Ֆրանսացին։ Շահխաթունի կ'ուզէ ապացուցանել իր ծագումին կոպտութիւնը, բայց ազնուականուհիի մը սիրտը գրաւել ուզող համեստ ծագումով մարդ մը ուշադիր կ'ըլլայ ընդհակառակն իր բոլոր շարժումները զսպելու, կրթելու եւ մոռցնել տալու իր դասակարգը։

Մարքի տ'Անտըլինը Պ. Թոլայեանի մէջ գտաւ ճշգրիտ եւ տիպար մարմնացում մը, իր նախկին թեթեւաբարոյ մարդու հոգեբանութեամբ եւ արտայայտութիւններով, վերարտադրուած անճիգ եւ ըմբռնուած խաղի մը մէջ՝ որ մնաց հաւասար մէկ ծայրէն միւսը, իր երկդիմի ժպիտներով լուսաւորելով մթին ողբերգութիւնը՝ արեւի վաղանցուկ ճառագայթներու պէս։ Տպաւորութեան տեսակէտէն սակայն նպաստաւոր պիտի ըլլար չշահագործել հեռախօսի տեսարանը, իր ծիծաղելիութիւնը երկարաձգելով։

Անշուշտ որոշ քաջութիւն հարկաւոր էր՝ Էլիզէն յետոյ՝ փարիզահայ բեմին վրայ, եւ Շահխաթունին ունենալով իբր խաղընկեր, մօտենալ Ան-Մառիի դերին։ Տիկ. Նշանեան այդ ծանր փորձէն դուրս եկաւ գնահատելի յաջողութեամբ։

Համեմատութիւններ անտեղի պիտի ըլլային, բայց Տիկին Նշանեանի Ան-Մառին եղաւ զգայուն, ներդաշնակ եւ իր ընդհանուր գիծերուն մէջ բաւարար։

Տիկին Տէրուան-Պինէմէճեան՝ Կրաս Ռիթէրֆորտի երկդիմի հոգեբանութիւնը, եւ վայելքներէն զզուած հաճոյքի կնոջ խորթ անձնաւորութիւնը գիտցաւ շեշտուած կերպով մարմնացնել՝ հակընդդէմ ապրումներու տպաւորիչ պատկերներով։

Պ. Նշանեանի Լը Կովէնը ունեցաւ յաջող պահեր։ Պէտք է խոստովանիլ որ դերին պահանջած յատկանիշները անոնք չէին ստուգիւ՝ որոնցմով այնքան կը յաջողի Նշանեան տարբեր յատկանշական տիպարներու մէջ։ Մեծ ճիգ մը ըրաւ Նշանեան այդ երեկոյ, եւ իր խաղը՝ բարեբախտօրէն շրջանակեց որոշ պատկերներով։

Մաքս տ'Անտըլինի մէջ Պ. Սվաճեան եղաւ վայելուչ, աշխարհիկ եւ զբօսասէր ազնուական տղան, ծաղրասէր... Բայց ծաղրասէր միայն. մինչդեռ՝ մեր բոլոր այլ դերասաններուն գրեթէ սովորական ունակութեամբ՝ Սվաճեան նաեւ ունեցաւ շարժումի եւ ձայնի աւելորդ շեշտումներ։

Պ. Արման Կոթիկեան Ֆլաշի փոքր դերը տուաւ ոգորկ ու վարժ խաղարկութեամբ։

Օր. Անգինէի մարմնացուցած Մարքիզուհի տ'Անտըլինը բաւարար չեղաւ։ Դարձեալ դեր մը՝ որ սխալ դուռ զարկած էր։ Տիկին Պաղտասարեան իր սպասուհիի փոքրիկ դերը գիտցաւ կոկիկ կերպով կատարել։

Բեմական կարգաւորը անբաւական էր։ «Ռից»ի պանդոկին արքայական սենեակները [illegible] պաշտօնեայի մը նախանձն անգամ չպիտի շարժէին։

Երկու խօսք լեզուի մասին։ Ցանկալի էր որ մեր արտիստները մանաւանդ, [illegible] պահանջ ըլլային արտասանութեան մասին, եւ բառերը [illegible] տարբերէին ամբողջականօրէն իրենց իմաստին շեշտաւորութեամբ։

ՀՐ. ԱԼԵՄԱՆ

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԷՆ

1 Նոյեմբեր

Անդրանիկի մահուան լուրը այստեղի հայութիւնն ալ ցնցեց։

Հոկտ. 23ին առաւօտեան [illegible] ունեցաւ հոգեհանգիստը։ Ներկայ էին խուռն բազմութիւն եւ դպրոցներու աշակերտութիւնը։ Խօսեցաւ առաջնորդ Մեսրոպ արք. [illegible] բովանդակութեամբ.— «Մեր ցեղի դժբախտութիւնն է, որ այսօր մեր ազգային հերոսի մահուան լուրը Ամերիկայից ենք ստանում եւ ոչ մեր հայրենիքից. դժբախտ ենք, որ ազատ հայրենիքում համախմբուած չենք»։ Կանգ առաւ Անդրանիկի արժանիքների վրայ, ապա վերջացուց շեշտելով թէ «Մեր ցեղի դժբախտութիւններէն մէկն էլ այն է, որ մենք պատմական շրջաններից սկսած մինչեւ վերջերս չենք լսել հայ իշխանութեան կարգադրութեան, բայց օտարի առաջ խոնարհել ու հպատակել ենք կամակատարութեամբ։ Անդրանիկն էլ բազմաթիւ առաւելութիւնների հետ ունէր մի խոշոր պակասութիւն, չլսեց հանրապետական կառավարութեան, չկատարեց նրա հրահանգները, որի համար շատ տուժեցինք. թերեւս մեր պատմութեան ընթացքը փոխուէր»։ Առաջնորդը մօտից ծանօթ է ու մասնակից է եղած մեր վերջին պատմական անցուդարձին։ Ղարաքիլիսայի ճակատամարտի օրերուն ներկայ էր, ինչպէս եւ [illegible] Ղարաբաղի ու Զանգեզուրի անցքերուն։

Մահարձանին վրայ դրուած էին շատ պատկերներ, որոնց մէջ ամէնէն ուշագրաւն էր Հ. Յ. Դ. գեւտափի կոմիտէի պսակն էր, մէջտեղը Անդրանիկի նկարը — ձիու վրայ նստած փետայի [illegible] ձեռքը բռնած դրօշակ, «Ազատութիւն կամ մահ» [illegible] տառերով։ Հասարակութիւնը պահանջեց, որ այդ պսակը [illegible] դրուի, որպէսզի ժողովուրդը [illegible] տեսնէ։ Կիներէն շատերը մօտենալով կը համբուրէին նկարը ու կը խաչակնքէին։ Չեմ մոռնար [illegible] ղայեցի լաւ Հայու մը խօսքը.

— «Մեր սրբերից շատերը, որոնց տօնը մեր եկեղեցին կատարում է, ի՞նչ են արել. նահատակուել են, որովհետեւ քրիստոնեայ են եղել ու չեն ուրացել իրենց կրօնը, բայց աւելին չեն արել. սակայն մեր վերջին շրջանի հերոսներից շատերը ոչ միայն նահատակուել են իրենց համոզմունքի ու գաղափարի, այլ եւ գործ են [illegible] կել կռուելու եւ գիտակցաբար զոհուելու հայրենիքի եւ հայ ժողովրդի ազատութեան համար. իմ աչքում նրանք աւելի են բոլոր սուրբերը»։

Նոյն օրը երեկոյեան [illegible] դահլիճին մէջ տեղի ունեցաւ սգահանդէսը։ Բեմը ամբողջովին սեւ քողով պատած էր, [illegible] դանին վրայ, բեմի ճակատը, [illegible] տերուն եւ կողմնակի սեղաններուն վրայ ցուցադրուած էին [illegible] պսակները։ Հ. Յ. Դ. գեւտափի [illegible] միտէէն, Հ. Դպրոցներու [illegible] բարձութենէն, Հ. Յ. Դ. կա[illegible] Ընկերակցութենէն? [illegible] Խաչի վարչութենէն, կանանց բարեգ[illegible] վարչութենէն,

...ժողովրդական ... վարչութենէն, Թատերական միութեան վարչութենէն Կ. ... Կեդրոնական Վարժարանի ... Ծնողներու ... Տիկնանց ... ուսուցիչներու ... ուսանողական ... արհեստավարժներէն ... Սանփօլինոս ... վարչութենէն, Խանասորի Հերոսներու ..., Անդրանիկեան ... Դաշնակցութենէն եւայլն: Դահլիճը լեցուն էր երկսեռ բազմութեամբ: ... բազուեցաւ եւ փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով: Խօսեցան Գ. Ք. Կիրակոսեան, Յ. Յոր-... Վ. Տէր-Խաչատրեան, ... Յովհաննիսեան, Վրացի Իշխան ..., Տիկին Մարթա Կիրակոսեան, Գ. Թշտունի: Արտասանեցին ... Օր. Գ. Բաղ-... եւ ուրիշներ, մէջ ընդ մէջ երգեց Ն. Տէր Յովհաննիսեան ... կազմած խումբը:

Ընդհանրապէս տպաւորութիւնը շատ խոր էր: Զուղայի մէջ ... սգահանդէս կամ հանդէս եղած:

Դժբախտաբար գտնուեցան ..., որոնք բացակայ էին ... իր բացակայութեամբ ... համայնական վարչութիւնը, որ ոչ պսակ էր դրած, ոչ ... մէկը ղրկած: Բայց ... կարմրելու նոյն պարոններն ամէն տարի ամբողջ կազմով ... հիւպատոսարան կ'երթան, Լէնինի մահուան տարեդարձին ներկայ ըլլալու: Անդրանիկի սգահանդէսի յաջորդ օրը համայնականի գործակատարը ներկայացաւ տպուած մահազդին ... ստանալու եւ ստացաւ:

Բոլոր պսակները յանձնուեցան Հ. Յ. Դ. կարմիր խաչին վարչութեան պահուելու համար:

ԺԱՆ-ՎԱԼԺԱՆ

ԿԱՐՄԻՐ ԽՄԱՆՆԵՐԸ.— Պոլ... ոստիկանական վիճակագրութեան համաձայն, Լէնինկրատի մէջ, իբրեւ գինով, ձերբակալուած են 1924ին՝ 11,000 հոգի, 1925ին՝ 41,000 հոգի, 1926ին՝ 95,000 հոգի. հետզհետէ թիւը այնքան պիտի շատնայ, որ չպիտի կարդացուի: Մոսկուայի մէջ խմանները ... մեծամասնութիւն մը կը կազմէին 1926ին՝ 100,000 հոգի: Այս տարի՝ աւելի շատ: ... պիտի ըսուի, «Խմաններու Հանրապետութիւն»:

Լէնինկրատի մէջ խմանութեան պատճառով առաջ եկած ... թիւը մեծ չափերու հասած է:

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿՈՊԻՏ ԲԱՐՔԵՐ

Մարսէյլէն կը գրեն մեզի.—

Նոյեմբեր 22ին կէսօրին ժամը 12,30ին Ազգ. Առաջնորդարանի (?) ... Արամ ... Ազգ. Միութեան Ա. Անտոնեանի գրասենեակը կը ներկայանան երկու հայ երիտասարդներ, որոնք աղքատ եւ սպառնական շեշտով մը կը պահանջեն կամ 500, ական ֆրանք, եւ կամ Մարսիլահայ հարուստներու ուղղուած պաշտօնական գրութիւն մը, որպէսզի անոնցմէ առնեն իրենց պէտք եղած գումարը:

Իրենց խոստովանութեան համաձայն, ֆրանսական կառավարութիւնը սահմանէն դուրս ելլելու հրաման տուած ըլլալով, անպայման ճամբու ծախքի պէտք ունին. հետեւաբար դրամը կրնան ստանալ կամ Ազգ. Առաջնորդարանէն եւ կամ հայ հարուստներէն: Առաջինը կը կոչուէր Արամ Գէորգեան (Պոլսեցի) որ իր ձեռքը ունէր 22 Նոյեմբեր 1927ին բանտէն նոր ելած ըլլալու վկայական մը եւ որ ծանօթ է Վալանսի հայ գաղութին:

Երկրորդը՝ Վահրամ Պօյաճեան՝ նոյնպէս դատապարտուած էր սահմանէն դուրս ելլելու, եւ սակայն միշտ խուսափած էր (ինչպէս ինք կը խոստովանի) եւ շրջած էր ամբողջ Ֆրանսայի հայաշատ գաւառները, անշուշտ միշտ բնո ըլլալով ազգային իշխանութեանց:

Պ. Անտոնեան յիշեալներուն անունները արձանագրելով կը խոստանայ խնդիրը ներկայացնել Ազգ. Առաջնորդարանի ժողովին, եւ կը խնդրէ վաղը գալ պատասխան ստանալու:

Հազիւ խօսքը վերջացուց, Արամ Գէորգեան կը փաթթուի անոր օձիքէն՝ կա՛մ դրամ պէտքէ տաս եւ կամ հարուստներուն, մասնաւորապէս Պ. Հայկազուն Գույումճեանի ուղղուած գրութիւն մը, ապա թէ ոչ....

Անտոնեան կ'ուզէ ինքզինքը ազատել, բայց չի կրնար, կը սկսին փոխանակուիլ հարուածներ: Պանդոկի բնակիչները եւ դրացիները կը հասնին օգնութեան:

Կիներու եւ երախաներու պոռչտուքին վրայ, երկու անպատները կը փախչին, ձգելով գլխարկ մը եւ վերարկու մը:

Կէս օրէն վերջ Անտոնեան երբ կը պատրաստուէր խնդիրը ոստիկանութեան ներկայացնել, յանկարծ իր դէմ կը գտնէ Գէորգ Արամեանը եւ ուրիշ անծանօթ մը:

Նորեկը իբր հաշտարար միջնորդ կը խնդրէ որ կառավարութեան դիմում չըլլայ, միանգամայն պահանջելով լուսաբանութիւններ:

Անտոնեան երբ կը յայտնէ Գէորգ Արամեանի անվայել ընթացքը, անծանօթը զարմանալով կ'ըսէ թէ Գէորգ Արամեանը ինքն է, բանտէն նոր ելած է, եւ սահմանէն դուրս ելլելու հրամանագիրը ստացած, իսկ այս պարոնը կը կոչուի Յակոբ Պօյաճեան, բնիկ Իզմիրցի:

Իբր թէ Պօյաճեանը, Արամեանի սահմանէն դուրս ելլելու հրամանագիրը գողցած էր, ուզելով զայն շահագործել Ազգ. Առաջնորդարանի եւ հայ հարուստներու աչքին: Անտոնեան անդրդուելի կը մնայ եւ կ'ուզէ անպայման խնդիրը յանձնել ոստիկանութեան: Այդ վրայ Յակոբ Պօյաճեանը կրկին կը յարձակի Անտոնեանի վրայ: Անտոնեան ձեւով մը սենեակէն դուրս կ'ելլէ եւ դուռը կը կզպէ երկու անկոչ հիւրերուն վրայ, վազելով մօտակայ ոստիկանատունը: Յակոբ Պօյաճեան տեսնելով որ օձիքը ձեռք պիտի տայ, դուռին պակին կոտրելով դանակը քաշած դուրս կը նետուի ու կը փախի, իսկ Արամ Գէորգեան կը ձերբակալուի:

Հետեւեալ օր ոստիկանները կը ձերբակալեն նաեւ Յակոբ Պօյաճեանը եւ սեւ կառքի մէջ դնելով կ'առաջնորդեն բանտ:

ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ՃԱՄԲՈՒԻՆ...

ՄԱՐՍԷՅԼ, 25 Նոյեմբեր.— Հոկտեմբեր 15էն ի վեր Ռաֆալի շաքարի գործարանը սկսած է գործաւորներ արձակել: Առանց բացառութեան բոլորն ալ Հայեր են: Մինչեւ այսօր 90 հոգի հանուած են, որոնք 2-3 տարիէ ի վեր այդ գործարանը կ'աշխատէին: Խեղճ բանուորը կը հարցնէ թէ պատճառը ի՛նչ է. գործատէրը այսպէս կը պատասխանէ.

— Դո՛ւք էիք որ 1926ին Օգոստոս 15ին մեծ գործադուլը յաջողցուցիք:

Ուրեմն մէկ երկու կարմիրներու մեղքն է որ կը քաշենք:

Հայերու թիւը 700ի կը հասնէր առաջ, այժմ իջած է 90ի: Այդ շուրթերը բնաւ չխորհեցան այն ժամանակ որ պատճառ կ'ըլլան այսքան մեծ թիւով հայրենակիցներու օրուան չոր հացին: Կը թելադրենք որ հայ բանուորը ուրիշ անգամներ չխաբուի այդ խառնակիչներու պոռչտուքներէն, ինչպէս կը գրէր երկօրեայ «Յառաջ» իր 1926 Սեպտեմբեր 5 թիւին մէջ.— «Եղէք տեղացի աշխատաւորներու հետ, բայց գործիք մի դառնաք պոլիտիկոսներու»:

Զգեցէք որ հայ բանուորը իր օրուան հացերովը տապկուի այս օտարութեան մէջ:

Կարապետ Յովակիմեան

ՈՐԲԵՐՈՒ ԿԻՐԱԿԻՆ

(Բարեգործականի գրասենեակէն)

Որբերու կիրակին այս տարի կը հանդիպի դեկտեմբեր 4ին: Այդ օրը, անցեալ մէկ քանի տարիներուն պէս, յատկացուած է բացառիկ կերպով մը խորհելու այն եղերական բախտին վրայ որ վիճակուած է մեր ցեղին այդ Թանկագին բեկորներուն, եւ առնել կամ նուազ փոքր ճիգ մը ընելու՝ անոնց օգնութեան հասնելու համար: Ըրէք ուրիշներուն ինչ որ կ'ուզէիք որ ուրիշները ընէին ձեզի: Ահա Ոսկեղէն Պատուիրանքը, որուն գործադրութեան ամէնէն յարմար օրը դատուած է Որբերու կիրակին, 1927 դեկտեմբեր 4:

Այդ Ոսկեղէն Պատուիրանքը այսօր կը պահուի աւելի քան յիսուն երկիրներու մէջ, եւ անոր տարեկան արդիւնքը կը հաշուուի աւելի քան մէկ միլիոն տոլար, որ կ'երթայ Մերձաւոր Արեւելքի հազարաւոր որբերուն պահպանման գործին: Հարիւրաւոր օրինակներ կրնայինք յառաջ բերել այս տիեզերական համերաշխութեան զանազան դրուագներէն: Յիշենք միայն սրտառուչ դէպք մը, զոր կը պատմէ Նիր Իսթ Րըլիֆի ընդհանուր քարտուղար Պ. Վիքրի:

Պ. Վիքրի ներկայ տարուան Յուլիսին Թոքիօ (Ճափոն) գտնուած միջոցին, այցելած է Ճափոնցի աղջկանց վարժարան մը, որուն սանուհիները «կնքամայրն» են եւ բոլոր ծախքերը կը հոգան հայ որբուհիի մը, Մարի Մաճարեան, որ կը գտնուի Շիրայի ամերիկեան որբանոցին մէջ եւ 1760 թիւը կը կրէ: Ճափոնցի աղջիկները խնդրած են Պ. Վիքրիէ, որ իրենց քրոջական բարեւները հաղորդէ իրենց սանուհիին, եւ անոր տուած են Ճափոնական սիրուն հովահար մը իբր իրենց նուէրը իրենց հեռաւոր պաշտպանեալին:

Ճափոնցի աղջիկները իրենց կեանքին մէջ հայ որբ մը կամ որբուհի մը տեսած չեն եւ անշուշտ տեսնելիք ալ չունին, բայց, մարդասիրական խոր զգացումէ մը մղուած, իրենց չնչին խնայողութիւնները կը յատկացնեն անոնցմէ մէկուն կեանքը փրկելու եւ պահպանելու համար: Մենք որ ամէնէն աւելի գիտենք եւ կը զգանք մեր դժբախտ մանկութեան ողբերգական վիճակը, ի՞նչպէս կրնանք անտարբեր գտնուիլ անոր հանդէպ:

Մեր մէջ շատեր կանոր, տարւոյն ընթացքին, իրենց գործերով եւ հոգերով ծանրաբեռնուած, կրնան մոռնալ իրենց պարտականութիւնը մեր ցեղին անոք եւ անպաշտպան զաւակներուն նկատմամբ: Բայց տարին գոնէ օր մը, այն է դեկտեմբերի առաջին կիրակին, պէտք է իջնեն իրենց խղճին խորը, մտածեն թէ ըրի՞ն ինչ որ կրնային ընել իրենց ազգային տարաբախտ մանկութեանը համար, եւ անմիջապէս ղրկեն իրենց նպաստը, որքան ալ համեստ ըլլայ ան, Հայոց Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան կեդրոնական վարչութեան, կամ Շրջանակային Յանձնաժողովներուն եւ տեղական Մասնաժողովներուն, որոնք Որբերու կիրակիին առթիւ կատարուելիք հանգանակութեան գործը ստանձնած են:

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՐԻԶԻ ԽՈՒՄԲԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ 5-0ՈՎ

կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ա. խումբը կարեւոր յաղթանակ մը տարաւ Etampeի տեղական խումբին դէմ:

Ժամը 3ին հայ խումբը դաշտ ելաւ 500է աւելի հանդիսատեսներու ներկայութեան: Ա. կիսախաղին իսկ մերինները ցուցուցին իրենց խաղի առաւելութիւնը եւ կոկիկ փասերով յառաջանալով Հ. Մ. Ը. Մ. նշանակեց Ա. նշանակէտը: Քիչ վերջ գեղեցիկ վայրէջքով մը Հ. Մ. Ը. Մ.ը շահեցաւ Բ. նշանակէտը:

Երկրորդ կիսախաղին ֆրանսացիները բուռն յարձակումներ ըրին խաղը հաւասարեցնելու, բայց մեր պաշտպանողական գիծը միշտ արգելք կ'ըլլար: Մեր յառաջամարտիկները իրենց նուրբ եւ արագ խաղերով սկսան դարձեալ նեղել հակառակորդ բերդը, որու միջոցին յաջողեցան նշանակել երրորդ եւ չորրորդ նշանակէտը: Այնուհետեւ հայ խումբը խաղին բացարձակ տէրն էր: Ֆրանսացիները իրենց կարելին ըրին գոնէ իրենց պատիւը փրկելու, բայց չկարողացան: Խաղը վերջանալու 4 վայրկեան մնացած Տաճատ զօրաւոր հարուածով մը ըրաւ հինգերորդ նշանակէտը եւ խաղը վերջացաւ մերիններուն յաղթութեամբ 5 - 0:

Սոյն մրցումին հայ մարզիկները կրցան երեւան բերել իրենց ճարպիկութիւնը եւ խաղի ամբողջ տեւողութեան ընթացքին արագ խաղարկութեամբ վառ պահեցին իրենց եռանդը:

*** Յառաջիկայ կիրակի, 4 դեկտեմբերին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի Ա. խումբը պիտի մեկնի Թուր քաղաքը, մրցելու համար տեղական խումբին դէմ, որ կեդրոնական Լիկին ախոյեանն է 1922 - 1927:

Գ. Գասապեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏՂԵԿ ՄԸ ԱՅՐԵՑԱՒ.— Հիւմօ, երկու տարեկան երախայ մը, կը խաղար սենեակին մէջ, բուխերիկին մօտ, որ լեցուն էր բարկ կրակով: Մօրը անուշադրութեան մէկ պահուն, յանկարծ ինկաւ կրակին մէջ եւ այրեցան դէմքն ու ձեռքերը: Կարելի չեղաւ փրկել երախային կեանքը, որ քիչ յետոյ շիջեցաւ:

ՊԱՏԻՒՍ ՄԷՋԷՆ — Դերասանուհի Ֆէրրարի, անցեալ գիշեր, ուշ ատեն դարձաւ տուն, Թոսսինի փողոցը: Երկնցաւ իր անկողինին վրայ եւ երազեց, ժպտելով օրուան աղուոր բաներուն վրայ: Յանկարծ գոռաց պատը՝ Եհովայի պէս, ճիշտ իր կռնակէն: Ցատկեց ոտքի: Պատը վերէն վար ճեղքուած էր, լայնօրէն բացուած, եւ սենեակին մէջ կը լեցուէր կղմինտր, փայտի կտորուանք, հող ու քար: Պատը կը փսխէր ու կը փսխէր:

Դերասանուհին փախաւ դուրս ճչալով:

Քիչ յետոյ ամէն բան հասկցուեցաւ: Վարի յարկէն վարձակալ մը կը գանգատէր թէ օդային կազը խոյս կու տայ խողովակներէն: Գործաւոր մը քննելու համար կը վառէ լուցկի մը, որուն բոցէն կրակ կ'առնէ վերը պատին խոռոչներուն մէջ հաւաքուած կազը եւ կը պայթի դերասանուհիին սենեակին պատին մէջ:

ԿԱՆԽԱՀԱՍ ՈՃՐԱԳՈՐԾ.— Բուրժէի հանքերուն մէջ, վերջերս, երկու բանուորներ սպաննուեցան: Ծերուկ հանքագործ մը, վիզէն ածելիով մը կտրուած ըլլալով, սպառեց իր ամբողջ արիւնը եւ մեռաւ, առանց կարենալու որ բացատրութիւն տայ: Յաջորդ իրիկուննիսկ նման պարագաներու տակ մեռաւ ուրիշ բանուոր մը: Ոստիկանութիւնը կատղած էր, կը փնտռէր ու չէր յաջողեր գտնել ոճրագործը:

Վերջերս Յեռնիացի կնոջ մը կասկածելի տունը խուզարկուած պահուն, ձերբակալուեցաւ 12 տարեկան լեհ տղայ մը, որ խիստ հարցաքննութեան մը ընթացքին խոստովանեցաւ ոճիրը եւ մատնեց նաեւ իր երկու մեղսակիցները: Բոլորն ալ 12—15 տարեկան տղաքներ են:

ՔՍԱԿԴ.— Տիկին Ֆուշէ մանտրտիկ քայլերով իր գործին կ'երթար Շան դ'Էլիզէի ծառերուն մէջէն: Դառի մը ոտքէն պզտիկ մորդ մը բուսաւ յանկարծակի: Եւ մսագործի դանակ մը երկարեց եւ սպառնաց.

— Քսա՛կդ, շո՛ւտ: Ձայն չհանես, կը մորթեմ:

Կինը նետեց քսակը: Գողը յափշտակեց զայն եւ փախաւ:

Տիկին Ֆուշէ սկսաւ պոռալ:

Ոստիկանները հասան վազեցին գողին ետեւէն: Բռնեցին:

— Ի՞նչ ընէի, անօթի էի, վարպետս ճամբեց զիս:

ԵԼԻԶԱՎԷՏՊՈԼՍԿԱՅԱ շրջանին մէջ (Հիւս. Կովկաս) հայկական դպրոցներուն թիւն է 12, աշակերտներուն թիւը, 401, ուսուցիչներու թիւը 13:

ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԻ՞Ս «ՅԱՌԱՋ»ԻՆ
ՄԻ ՄՈՌՆԱՐ ՓԱԿԵԼ
ՄԻՆՉԵՒ ԴԵԿՏ. 31.

"ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (124)

ԿՐԵՄԼԻՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՅՍԸ

ՍՈՎ ԽՏԵՐԵԱՆ

...

նեց, առանց զիս դիտելէ գալ-...

...

— Սկզբունքով, իրաւունք ունիք, պատասխանեցի, բայց որովհետեւ կ'աճապարեմ եւ ժամանակ չունիմ տուն վերադառնալու, կը նախընտրեմ մենինլ այս զգեստ-...

...

Ու թէեւ ըստ երեւոյթին այդ տեսակ որոշում մը տալու պատճառ մը չկար, բայց յանկարծ ուղղութիւնը փոխեց եւ դէպի ձախ սկսաւ առաջանալ:

...

Եւ յետոյ, շիտակը, ինծի համար էականը Ռուսիոյ սահմաններէն ապատիլն էր. շատ ալ ուրեմն հոգս չէր թէ Ռիկա՞ թէ Վարշաւա պիտի իյնէի:

...

հիմնիվայր փոփոխեր էին կացութիւնս, որ անշուշտ, ամէնէն անակնկալն էր:

Անշուշտ, հրաշագործ դիպուածը օժանդակեր էր ինծի, բայց չէի կրնար հետեւցնել թէ դիպ-...

...

Կարդացէք եւ Տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»Ը

∴ Հայոց լքեալ գոյքերու բաշխման շուրջ ծագած վէճը դեռ չէ հարթուած։ Այս մասին Թուրքերէն թերթերու տուած տեղեկութիւնները կանխահաս են, ինչպէս յայտարարած է Լքեալ Գոյքերու Վարչութեան Տնօրէն Իսմայիլ պէյ։

Ուրիշ խօսքով, դեռ վերջնականապէս ճշդուած չէ թէ Հայոց տուները գաղթականներո՞ւն պիտի տրուին թէ պիտի ծախուին։

Այս առթիւ «Ճիւմհուրիյէթ» դիտել կուտայ. «Փափաքելի է որ օր առաջ համաձայնութիւն գոյանայ։ Անդին Ցունաստանի դատաւորները կը ձգձգեն իսլամներու դատերը, իսկ մեր դատաւորները հաւասարապէս կը գործադրեն օրէնքը։ Այսպէս է որ 5-6 կալուածներ առնուեցան գաղթականներէն եւ իրենց հայ տէրերուն վերադարձուեցան։ Այդ կալուածներն են՝ Ալալէմճեան, Նորատունկեան եւ Կիւլպէնկեան (Սէլամէթ) խաները։

Թուրք համայնավարներուն շուրջ

Թուրքիոյ համայնավարներու խնդրին քննութիւնը առաջ կը տարուի պատկան իշխանութիւններուն կողմէ։

Իզմիր հրատարակուող «Եէնի Ասըր» թերթը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ.

Առանց ժամանակ տալու որ Պոլսոյ եւ Ատանայի համայնավարներուն հետ միաժամանակ գործունէութեան լծուին, Իզմիրի մէջ ձերբակալուեցան եօթը համայնավարներ, որոնք ներկայիս կը հարցաքննուին հարցաքննիչ դատաւորին կողմէ։

Ձերբակալեալներու բնակարաններուն մէջ կատարուած խուզարկութեանց հետեւանքով կարեւոր փաստաթուղթեր ձեռք անցուեցան։ Ասկէ զատ ձերբակալեալները իրենք ալ յատկանշական խոստովանութիւններ ըրին։

Հարցաքննութիւնները վերջ գտած ըլլալով, հարցաքննութեան վերաբերեալ թղթածրարը ղրկուեցաւ Պոլսոյ ընդհանուր դատախազութեան՝ միացուելու համար ուրիշ վայրերու ձերբակալեալ համայնավարներու թղթածրարներուն հետ։

Համայնավարներու դատավարութիւնը Պոլսոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ։ Հսկողութեան տակ Պոլիս բերուած են նաեւ Իզմիրի մէջ ձերբակալուած համայնավարները։

Թեհրանի խորհրդային պանկան այրած

Թեհրանէն կը հեռագրեն 28 Նոյ. թուականով.—

Այս առաւօտ խորհրդաւոր հրդեհ մը ծագեցաւ խորհրդային դրամատան մէջ։ Բոցերը ծաւալեցան տարօրինակ արագութեամբ եւ շուտով պատեցին ամբողջ շէնքը, բոլորովին փճացնելով զայն։ Դրամատան ներսի մասը ամբողջովին այրեցաւ և բազմաթիւ արժէքաւոր թուղթեր ու թղթադրամներ բնաջինջ եղան։ Կորուստները խիստ ծանր են։

Տեղացի ոստիկաններ, որոնք փորձեցին մարել կրակը, ծանրապէս վիրաւորուեցան։ Իշխանութիւնները կը կասկածին թէ հրդեհը հրձիգներու գործն է, ձերբակալուեցան երկու Ռուսեր, որոնց ինքնութիւնը դեռ չէ ճշդուած։ Կառավարութիւնը խիստ բացարձակ գաղտնապահութիւն կը պահէ։

Թուրք կառախումբը օդը պիտի հանէին ?

Գրած էինք թէ Թրակիոյ ապատագրութիւնը տօնելու համար Էնկիւրիէն պատուիրակութիւն մը կ'երթար Էտիրնէ եւ թէ Գուլէլի Պուրկազի հելլէն իշխանութիւնները չէին թոյլատրած թրքական դրօշներով զարդարուած կառախումբին հելլէն հողէն անցքը։

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ «դաւադրութիւն մը սարքուած էր յիշեալ մասնաւոր կառախումբին դէմ։ «Ճիւմհուրիյէթ»ի համաձայն, կառախումբին վարիչը առարկայ մը նշմարեց այն կէտին վրայ, ուր երկաթուղին կ'անցնի Մարիցայի վրայէն։ Վայրաշարժը կեցուց եւ տեսաւ որ առարկան ռումբ մըն էր։ Հելլէն յիսնապետ մը եւ քանի մը զինուորներ եկան եւ ռումբը վերցուցին։ Եթէ մեքենավարին յայտարարութիւնները ճիշդ են, այս խնդրին մասին նորութիւններ պիտի իմանանք դեռ»։

Այս առթիւ Անատոլու Գործակալութիւնը Էնկիւրիէն հետեւեալ հեռագիրը կը հաղորդէ 29 Նոյեմբեր թուականով.—

Այսօր բազմաթիւ երեսփոխաններ հարցումներ ուղղեցին կառավարութեան այս միջադէպին մասին։ Մասնաւորապէս հարցուցին թէ Յունաստան յարգանքի պակաս մը ունեցա՞ծ է երեսփոխաններու պատուիրակութեան եւ թրքական դրօշին հանդէպ։ Նոյնպէս գանգատեցան երթեւեկի դժուարութեանց մասին։

Ըսմէթ փաշա պատասխանեց թէ Հելլէնները պարզապէս մերժած էին արտօնել անցքը վակոնի մը, որ երկաթուղիի պաշտօնեաներուն կողմէ դրօշազարդուած էր, առանց կառավարութեան եւ պատուիրակութեան գիտակցութեան։

Ու աւելցուց.

— «Կը կրկնեմ որ եթէ ոեւէ պարագայի ըլլայ պատուիրակութեան, ըլլայ Թուրք դրօշին պատիւը անարգուած ըլլար, ամբողջ երկիրը պատրաստ է իր գոյութիւնը վտանգի ենթարկելու՝ այս նախատինքին պատասխանելու համար։ Քննութիւնը ցոյց տուաւ թէ ո՛չ պատուիրակութիւնը եւ ոչ ալ դրօշը անարգուած է։ Գալով Թուրքիայէն եկած կառախումբերուն երթեւեկը արգիլելու խնդրին, այդ մասին Լօզանի դաշնագրին տրամադրութիւնները յարգել տալու համար միջազգային մեթոտները բաւարար պիտի ըլլան։

Ծերակուտական մը մեղսակից

Հունգար պարտաթուղթերու խնդիրը ծանրակշիռ բնոյթ կը ստանայ։ Վիէննայի քննութիւնները կը հաստատեն մեղսակցութիւնը ֆրանսայի ծերակուտական Ռէյնալտի, որ խմբագրած է Պլումէնշթայն—Լաքազ ընկերութեան պայմանագրութիւնը։

Ֆրանսայի ոստիկանապետ Բոլոնպանի Վիէննայի[?] ուրիշ մը ժընեւի մէջ իրենց քննութիւնները կը շարունակեն։ Այս օրերս նոր ձերբակալութիւններու կը սպասուի։

ՀԱՅ ՄԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ

Մեծահարուստ ռուսահայ Ծանգուցեալ Շամիր Ծատուրովի երկրորդ տղան Արսէն Ծատուրեան, 21 տարեկան, անձնասպան եղաւ քանի մը օր առաջ։ Արսէն ամսական 10,000 ֆրանք կը ստանար իր մօրմէն ապրելու համար, վերջերս այդ գումարը բաւարար չնկատելով աւելին պահանջած էր։ Մօրը մերժումին վրայ, Արսէն փոքրն ատրճանակ մը պարպելով անձնասպան կ'ըլլայ։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ երէկ . . . փարիզի ռուսական եկեղեցիին մէջ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ընդհ. ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ փարիզի եւ շրջակայքի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, քաֆէ օ փլէռ ար Լինի վերնայարկը։ Մէթրօ իթալի։

Օրակարգ.— Զեկուցում Շրջ. կոմիտէի եւ ընտրութիւն։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ժուանվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղի այս տարուան պարահանդէսը 3 դեկտ. Շաբաթ երեկոյ, տեղւոյն Tête Noireի (24 Quai Beaubourg) մեծ սրահներուն մէջ։ Երգ, դաշնակ, ներկայացում, թառիստ Աբգարի եւ վրացի կինտօի ընկերակցութեամբ կովկասեան պարեր, ճազ-պանտ եւ եւրոպական պարեր։ *Մուտք 5 Փր.։*

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն վաղը Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլօրիա։ Խ. Կեավուրեան կը ներկայացնէ *Խարբերդի գաւառաբարբառը*։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Բժշկական Միութեան Առաջին դասախօսութիւնը այսօր Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին, Sociétés Savantesի մէջ։

Պիտի խօսի փրոֆ. Կ. Աղաջանեան։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Նէօյի, *Ռ. Ո.— 250 Փր.։*
Մարսէյլ, *Գարծ.— 604։*
Մարսէյլ, *Թ. Գ.— 140։*
Շաթիյեօն, *Դ. Գ.— 35։*
Լիօն, *Գործ.— 344.30։*
Նէօյի, *Ա. Մ.— 35։*
Փարիզ, *Մ. Ս.— 30։*
Վօ-ան-վօլէն, *Բ. Զ.— 35։*
Մօնթէվիտէօ, *Ա. Կ.—10 տոլար։*
Սէն Սէռնէն, *Հ. Ա.— 35։*
Լիօն, *Գ. Պ.— 35։*
Քրէօզօ, *Գ. Ա.— 35։*

ՆԱՄԱԿ ունին Պ. Պ. Մկրտիչ Զալլաք, Վահան Կարապետեան (Ատաբազարցի) և Ա. Պօռանեան. դիմել՝ խմբագրատուն։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Յակոբ Ադամեանէ խմբագրատուն հանդիպիլ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— *Խարբերդի Բազմաշէն գիւղացի Գոհար Մուրատեան կը փնտռէ իր հայրը Խաչատուր Մուրատեան, որ երկար տարիներէ ի վեր Ամերիկա կը գտնուի։ Իր մասին տեղեկութիւն ունեցողները կամ հասցէն գիտցողները, իմացնեն* Kohar Mouradian*ի* Chez Mr. Archambone, Pont d'Audenas (Ardèche).

Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել.

— *Կը փնտռուի Օրտուցի Գէորգ Անմահեան, 21 տարեկան, որ մինչեւ 1924ի վերջերս կը գտնուէր Աթէնքի Զափիոն որբանոցը, եւ այժմ կը կարծուի թէ Ֆրանսա եկած է. իմացնել՝ իր եղբօրը՝* Mardiros Anmahian*ի* Collegio Armeno Mechitarista, Viale Umbria No. 62, Milano, (Italia).

— *Իզմիրցի Տիկին Մաքրուհի Ավանօղեան կը փնտռէ իր որդիներէն Ստեփանը որ Իզմիրի դէպքին Հալքա Բունարէն գերի բռնուած էր, իր միւս եղբայրներն էին Կարապետ եւ Ալէքսան, Ստեփանը կ'աշխատէր Ֆրանկաց թաղը վաճառատան մը մէջ։ Ստեփանին ո՞ւր գտնուիլը իմացնողները իբր նուէր պիտի ստանան 500 ֆրանք։ Հասցէ.—* J. Avanozian, 24 Bld. Hagues, St. Bernabé.

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

— Գարամուսալի Մէրտէկէօզ գիւղէն Գրիգոր Պարտիզպանեան որուն պուքրէշ ըլլալը իմացուած է։ իմացնել՝ եղբօրը Աղաւնի Պանտէզեանի, 75 Bld. Madeleine Nice, France.

Կը խնդրուի ռումանահայ թերթերէն արտատպել։

— Կարնեցի Շողակաթ, Վարսենիկ ու Կարապետ Գարբինեանները կը փնտռեն իրենց եղբայրը Խաչատուր Գարբինեան, որ մինչեւ 1913 փարիզ կը գտնուէր։ Տեղեկացնել *Յառաջ*ին կամ Տարագիր Ցարութիւն Ցարութիւնեանի, Tauris Perse, (Via U. R. S. S.)

— *Կը փնտռուի Մշեցի Բրուտ թաղէն Մարգար Մուշեղեան (Կաքար) հօր անունը Մուշեղ, մօր անունը Նարգիզ, որ 1926ին Ամերիկա կը գտնուէր։ վերջին հասցէն էր* M. Moushakian, 991 2nd Avenue, New Kensington, P. A. U. S. A. *Իմացնել՝ Ղազարոս Զաքարեանի* 14 Rue de la Montagne Ste. Geneviève, Paris (5me).

Կը խնդրուի Սուրիոյ թերթերէն արտատպել։

— Ներսէս Դէմմեան, հօր անունը՝ Յովհաննէս, մօր անունը՝ Մարիամ, Ատրեամանցի, որ գտնուած է Պէյրութի Քէլէկեան որբանոցին մէջ եւ որ յետոյ գացած է Եգիպտոս ուսանելու համար. կը փնտռուի իր ընկերոջ՝ Յակոբ Հացպանեանի կողմէ։ Գրել La Gaudinière, la Ville-aux-Clercs (Loir-et-Cher), France.

— *Լիւսի Մուրատեան (բնիկ ռումանացի) կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Խորէն Մուրատեանը, որ 1925-26ին Գավալա կը գտնուէր։ Հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել՝* M. Beylerian Joyeuse (Ardèche) France.

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ վարպետ կօշկակարի մը մօտ վարպետ կօշկակար մը եւ օգնական կարող գործաւոր մը. դիմել՝ 13 Rue de Paris, Asnières (Seine)։ Առաւօտները 8—12 կէս օրէ վերջ 2—7։

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ ԿԱՆ

կազ, ջուր եւ ելեկտրականութիւն միասին։ գիները մատչելի։ դիմել՝ 36 Rue Damesme, Paris հացագործին եւ հարցնել Նշանեան։

ԿԸ ՇԻՆԵՆՔ ԵՒ ԿԸ ՆՈՐՈԳԵՆՔ

ՍՈՒՐՃԻ ԱՂՕՐԻՔՆԵՐ (տէյիրմէն)։ Կ'ընդունուին նաեւ ապսպրանքներ արուարձաններէ եւ գաւառներէ։ դիմել՝ Ա. Շմաւոնեանի 187 Grand'rue, Chaville (S.-et-O.).

ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Է. ՍԹԷՖԻՔԻ

106 Kléber, Հեռ. Passy 72.56

Կը կատարէ Ֆրանսա եւ Ցունաստան մտնելու կամ բնակելու արտօնութեան գործողութիւնները. AFFIDAVITը (*Աֆիտավիթ*) դիմել՝ ամէն օր կէս օրէ վերջ ժամը 4—7.

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ եւ հայերէնի հմուտ համալսարանական մը պատրաստ է մասնաւոր դասեր տալ, դիւրամատչելի պայմաններով։ դիմել՝ «Յառաջ»ի վարչութիւն։

ՍԱԿԱՐԱՆ

29 Նոյեմբեր 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

			Ֆ.	
Սթերլին,	L. St.		124	02
Տոլար,	Dollar		25	42
Մարք (ոսկի) 100	Mark		606	33
Թրքական թղթ.	L. Trq.		13	17
Թրք. ոսկի	»	or	110	—
Մէճիտիէ	Médjidié		9	50
Լէվա 100 հատը	Léva		18	50
Տրախմի »	Drachme		33	20
Լիր »	» Lire		138	25
Պելժ. ֆրանք »	Belga		355	50
Զուից. »	Frc. Suisse		490	50
Լէյ 100 հատը	Ley		15	70
Ֆլորին	(Florin)		1027	50

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.		3410	—
»	II	»	2110	—
»	III	»	1680	—
Օսմ. վիճակ. երկթղ.	Lots turcs		167	—

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant : H TEURNIER